CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No.: 659. Subject: Pauranic lit.

Title: Vratarāja.

Author: Daivajna Sarma Scribe:

Date of the work: — Date of the Ms.: —

Place of the work: — Place of the Ms.: —

Size: 11.7" by 5.5" Extent: 395 foll.

Language: Sanskrit. Script: Devanāgarī

Remarks: —

श्रीगणेशायनमः॥ व्रतराजानुक्रमणिकाप्रारंभः॥

तत्रादौ परिभाषानुक्रमणिकाप्रारंभोयं॥

अनुक्रमः
१

॥ अथव्रतराजप्रारंभः श्रीः ॥

श्रीगणेशायनमः श्रीगुरुभ्योनमः ॐकारविघ्नेशगुरून्सरस्वतींगौरीशसूर्यौचहरिंचभैरवं ॥ प्रणम्यदेवान्कुरुतेहि
ग्रंथंदैवज्ञशर्माजगतोहिताय १ विष्णवर्चनंदानशिवार्चनंचउत्सर्गधर्मंव्रतनिर्णयंच वेदात्पुराणात्स्मृतितश्चतद्ब्रतोक्तसिद्धांत
विधिंविधत्ते ॥२॥ संगृह्यसर्वस्यमतंपुराणंसिद्धांतवाक्यंमुनिभिःप्रणीतं लोकोपकारायकृतोनिबंधोव्रतप्रकाशःकथितोमुदेस्या
त् ३ यावंतोब्राह्मणालोकेधर्मशास्त्रविशारदाः तावंतःकृपयायुक्ताःकुर्वंतुग्रंथशोधनं ४। विज्ञाप्यंतेमयासर्वेपंडितागुणमं
डिताः प्रचारणीयोग्रंथोयंबालवद्बालकस्यमे ५ रामांकमुनिभूसंख्ये १७९३वस्विषुगेंदुसंख्यके १६५८ वर्षेशाकेशकक्रूप
क्षेपंचम्यांतपसःशुभे ६ विलोक्यविविधान्ग्रंथांल्लिख्यतेसज्जनायवै तन्निमित्तोमयारंभःकिमज्ञातंमनीषिणः ७ चित्तपाव
नजातीयःशांडिल्यकुलमंडनः गोपालात्मजदैवज्ञःसंगमेश्वरसंज्ञितः ८ दुर्गाद्यांदेवसन्काश्यांनत्वापितृपितामहान् कुर्वेवैवि
श्वनाथोहंव्रतराजंसुविस्तरं ९ ॥ अथव्रतराजप्रारंभः ॥ ॥ अत्रचस्वकर्तव्यविषयोनियतःसंकल्पोव्रतमि
ति तत्रअग्निहोत्रसंध्यावंदनादिविषयेसंकल्पेअतिप्रसक्तेकिंत्वभियुक्तव्रतप्रसिद्धिविषयःसंकल्पविशेषःसएवव्रतं न
चव्रतंसंकल्पयेदित्यनन्वयइतिवाच्यं पाकंपचतिदानंदद्यादितिवत्स्वस्यानुग्रहार्थंप्रयोगोत्पत्तिरितिवृत्त्या अत्रव्र
तकालमाह हेमाद्रौगार्ग्यः अस्तगेचगुरौशुक्रेबाल्येवृद्धेमलिम्लुचे उद्यापनमुपारंभंव्रतानांनैवकारयेत् १ तत्रैववृद्ध १
मनुबृहस्पती अग्न्याधानंप्रतिष्ठांचयज्ञदानव्रतानिच मांगल्यमभिषेकंचमलमासेविवर्जयेत् बालेवायदिवावृद्धेशुक्रेचा

स्तंगतेगुरौ मलमासेचएतानिवर्जयेद्देवदर्शनं लल्लः नीचस्थेवक्रसंस्थेप्यतिचरणगतेबालवृद्धास्तगेवासन्यासोदेवयात्राव्रत
नियमविधिःकर्णवेधस्तुदीक्षा मौंजीबंधोथचूडापरिणयनविधिर्वास्तुदेवप्रतिष्ठावर्ज्याःसद्भिःप्रयत्नात्रिदशयतिगुरौसिंह
राशिस्थितेचेति नीचस्थोमकरस्थः कल्पतरौदेवीपुराणे सिंहसंस्थंगुरुंशुक्रंसर्वारंभेषुवर्जयेत् प्रारब्धंनचसिद्ध्येतमहा
भयकरंभवेत् पुत्रमित्रकलत्राणिहन्याच्छीघ्रंनसंशयः देवारामतडागेषुव्रतोद्यानगृहेषुच सिंहस्थंमकरस्थंचगुरुंयत्नेन-
वर्जयेत् वसिष्ठः सिंहस्थेतुमघासंस्थंगुरुंयत्नेनवर्जयेत् अन्यत्रसिंहभागेतुसिंहस्थोपिनदुष्यति सिंहस्थगुरोर्वर्जनी
यत्वंनर्मदोत्तरभागेएव अन्यत्रतुसिंहांशएववर्ज्यः तथाचमदनरत्नादिधृतकालविधाने सिंहस्थितःस्फरगुरुर्यदिनर्मदायास्तं
वर्जयेत्सकलकर्मसुसौम्यभागे विंध्यस्यदक्षिणदिशिप्रवदंतिचार्याःसिंहांशकेमृगपतावपिवर्जनीयः सिंहांशस्तुपूर्वाफल्गु
न्याःप्रथमःपादः मृगपतौमकरस्थेगुरौदेशविशेषमाह लल्लः नर्मदापूर्वभागेतुशोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याःपश्चिमे
भागेमकरस्थोनदोषभाक् केषांचित्स्त्रीकर्तृकाणामन्येषांचव्रतानामगस्त्योदयेप्यारंभनिषेधइति हेमाद्रौलौगाक्षिः उद्या
निकाशिवपवित्रकमेघपूजादूर्वाष्टमीफलविरूढकजागराणि स्त्रीणांव्रतानिनिखिलान्यपिवार्षिकाणिकुर्यादगस्त्यउदिते
नशुभानिलिप्सुरिति उद्यानिकाव्रतविशेषः शिवपवित्रकंआषाढ्यामथवामाघ्यांविहितंशिवपवित्रारोपणं मेघपूजा
व्रतविशेषः दूर्वाष्टमीभाद्रशुक्लाष्टमी फलविरूढकंभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांपालीव्रतंकदलीव्रतापरनामकं जागरंआश्विन

पौर्णिमास्यांकोजागरव्रतं कार्तिकशुक्लचतुर्दश्यांविहितंजागरव्रतंवा अत्रोभयत्रागस्त्योदयस्यावश्यंभावित्वेनविधेरनवकाशा
पत्तेर्विकल्पोज्ञेयः वार्षिकाणीत्यत्रवर्षासुभवानिवार्षिकाणिइत्येवव्युत्पत्तिर्नतुवर्षेभवानीतितथासतिशरदादिग्रीष्मपर्यंतंअगस्त्यो
दयानुवृत्तेस्तन्मध्येविहितानांस्त्रीव्रतानांसर्वथानारंभएवापद्यतइति अगस्त्योदयकालश्चदिवोदासीये उदेतियाम्यांहरिसंक्र-
माद्द्वेरेकाधिकेविंशतिमेह्यगस्त्यः ससप्तमेस्तंवृषसंक्रमाच्चप्रयातिगर्गादिभिरत्यभाणि व्रतारंभसमाप्त्योस्तिथिविशिनष्टिहे
माद्रौसत्यव्रतः उदयस्थातिथिर्याहिनभवेद्दिनमध्यभाक्॥ साखंडानव्रतानांस्यादारंभश्चसमापनं एतद्व्यतिरिक्तायामखंडा
यांप्रारंभमाह तत्रैववृद्धवसिष्ठः खखंडव्यापिमार्तंडायद्यखंडाभवेत्तिथिः व्रतप्रारंभणंतस्यामनस्तगुरुशुक्रयुगि-
ति अनस्तमितगुरुशुक्रायांतिथौव्रतमारंभणीयमित्यर्थः रत्नमालायां सोमसौम्यगुरुशुक्रवासराःसर्वकर्मसुभवंतिसि
द्धिदाः भानुभौमशनिवासरेषुचप्रोक्तमेवखलुकर्मसिध्यति विरुद्धसंज्ञाइहयेचयोगास्तेषामनिष्टःखलुपादआद्यः सर्वेधृति
स्तव्यतिपातनामासर्वोप्यनिष्टःपरिघस्यचार्धं तिस्रस्तुयोगेप्रथमेसवज्रेव्याघातसंज्ञेनवपंचशूले गंडेतिगंडेचषडेवना
ड्यःशुभेषुकार्येषुविवर्जनीयाः दर्शसंक्रांतिपातोपरिघमुखदलंवैधृतिंपातयोगंविष्कंभाद्यत्रिनाडीःशुभकृतिषुचषट्गंड-
योःपंचशूले व्याघातेवज्रकेंकाःपितृमृतिदिवसोनाधिमासान्कुहोरांजह्याज्जन्मोक्षमासौडुतिथिखलुतिथिंव्युद्गमांश्चाद्ग २
मांच ब्रह्मयामले दिनभद्रायदारात्रौरात्रिभद्रायदादिवा नत्याज्याशुभकार्येषुप्राहुरेवंपुरातनाइति अथवेदव्यासः

सर्वेशिलोच्चयाःपुण्याःसागराःसरितस्तथा अरण्यानिचपुण्यानिविशेषान्नैमिषंतथा देवीपुराणे देशोनदीगयाश्रीशैलःगं
गानर्मदपुष्करं वाराणसीकुरुक्षेत्रंप्रयागंजंबुकेश्वरं केदारंवामपादंचकुडवंपुष्कराह्वयं सोमेश्वरंमहापुण्यंतथाचामरकंटकं
कालंजरंतथाविंध्यंयत्रवासोगुहस्यच गुहःस्वामिकार्तिकेयःमनुः सरस्वतीदृषद्वत्योर्देवनद्योर्यदंतरं तंदेवनिर्मितंदेशं
ब्रह्मावर्तंप्रचक्षते यस्मिन्देशेयआचारःपारंपर्यक्रमागतः वर्णानांसांतरालानांससदाचारउच्यते कुरुक्षेत्रंचमत्स्याश्चपांचालाः
शूरसेनिकाः एषब्रह्मर्षिदेशोवैब्रह्मावर्तादनंतरः मत्स्यःविराटः पांचालः कान्यकुब्जः शूरसेनिकाःमथुरादेशाःअनंतरः
समः हिमवद्विंध्ययोर्मध्येयत्प्राग्विनशनादपि प्रत्यगेवप्रयागाच्चमध्यदेशउदाहृतः विनशनंकुरुक्षेत्रं आसमुद्रात्तुवैपूर्वा
दासमुद्रात्तुपश्चिमात् तयोरेवांतरंगीयोरार्यावर्तंविदुर्बुधाः सिंधुनदीपश्चिमतीरव्यावृत्त्यर्थमित्याह कृष्णसारस्तुचर-
तिमृगोयत्रस्वभावतः सज्ञेयोयज्ञियोदेशोम्लेंछदेशस्ततःपरः एतान्द्विजातयोदेशान्संश्रयेरन्प्रयत्नतः याज्ञवल्क्यो
पि यस्मिन्देशेमृगःकृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत अथव्रताधिकारिणःस्कांदे निजवर्णाश्रमाचारनिरतःशुद्ध
मानसः अलुब्धःसत्यवादीचसर्वभूतहितेरतः व्रतेष्वधिकृतोराजन्नान्यथाविफलःश्रमः श्रद्धावान्पापभीरुश्चमदंदंभविव-
र्जितः पूर्वंनिश्चयमाश्रित्ययथावत्कर्मकारकः अवेदनिंदकोधीमानधिकारीव्रतादिषु निजवर्णाश्रमाचारेत्यनेनचतुर्वर्णाना
मधिकारोगम्यते अतएवकौर्मे ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चैवद्विजोत्तम अर्चयंतिमहादेवंयज्ञदानसमाधिभिः ब्र

व्र॰ रा॰ व्रतोपवासनियमैर्होमस्वाध्यायतर्पणैः तेषांवैरुद्रसायुज्यंसामीप्यंचातिनिर्मलं सलोकतान्वसारूप्यंजायतेतत्प्रसादतः देवलो
३ पि व्रतोपवासनियमैःशरीरोत्तापनैस्तथा वर्णाःसर्वेविमुच्यंतेपातकेभ्योनसंशयः अत्रअधिकारिविशेषणस्यपुंस्त्वस्याविव
क्षितत्वात्स्त्रीणामप्यधिकारः भारते मामुपाश्रित्यकौंतेययेपिस्युःपापयोनयः स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रास्तेपियांतिपरांगतिं
क्वचिन्म्लेंछानामप्यधिकारोहेमाद्रौ देवीपुराणे स्नातैःप्रमुदितैर्हृष्टैर्ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्नृपैः वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तैर्म्लेंछैरन्यै
श्चमानवैः स्त्रीभिश्चकुरुशार्दूल तद्विधानमिदंशृणु वैश्यशूद्रयोस्तुद्विरात्राधिकोपवासोनभवति वैश्याःशूद्राश्चयेमोहादुप
वासंप्रकुर्वते त्रिरात्रंपंचरात्रंवातेषांव्युष्टिर्नविद्यते प्राच्यलिखितनिषेधात् व्युष्टिःफलं सभर्तृकाणांस्त्रीणांभर्त्राज्ञांविना
नाधिकारः तथाचमदनरत्नेमार्कंडेयपुराणे यानारीत्वल्वनुज्ञाताभर्त्रापित्रासुतेनवा निष्फलंतुभवेत्तस्यायत्करोतिव्रता
दिकं भर्त्राज्ञयासर्वव्रतेष्वधिकारः भार्याभर्तुर्मतेनैवव्रतादीनांचरेत्सदेतिकात्यायनोक्तेः तथाच पत्यौजीवतियानारी
ह्युपवासव्रतंचरेत् आयुष्यंहरतेभर्तुःसानारीनरकंव्रजेत् इतिविष्णुवचनात् तद्भर्तुरनुज्ञापरं यत्तुकश्चित् नास्ति
स्त्रीणांपृथग्यज्ञोनव्रतंनाप्युपोषणं भर्तुःशुश्रूषयैवैताल्लोकानिष्टान्व्रजंतिताः यद्देवेभ्योयच्चपित्रादिकेभ्यःकुर्याद्भर्ताभ्य
र्चनंसत्क्रियांच तस्यार्धंसाफलंनान्यचित्तानारीभुंक्ते भर्तृशुश्रूषयैव इतिस्कांदात् तस्मात्सभर्तृकाणामेकादश्याद्यु ३
पवासादावनधिकारइति तन्न तस्यापिपृथक्स्वातंत्र्येणभर्त्रनुज्ञापरत्वात् अतएवव्यासः कामंभर्तुरनुज्ञाताव्रता-

तादिष्वधिकारिणीति शंखोपि कामंभर्तुरनुज्ञयाव्रतोपवासनियमाः स्त्रीधर्माइति नचानुज्ञयाव्रतेष्विवयज्ञेपिपृथग
धिकारापत्तिरितिवाच्यं तस्याःश्रुत्यध्ययनानधिकारात् यच्चस्कांदे भर्तुःशुश्रूषायास्तावकत्वेनाप्युपपन्नत्वादिति नचभर्तुर
नुज्ञयैवाधिकारसिद्धेः विधवायाः व्रतेनधिकारापत्तिरितिवाच्यं नारीत्वल्वननुज्ञाताभर्त्रापित्रासुतेनवा विफलंतद्भवे
त्तस्यायत्करोत्यौर्ध्वदैहिकम् इतिमार्कंडेयोक्तेः पित्राद्याज्ञयातस्याअधिकारइतिहेमाद्रिः स्त्रीणांव्रतग्रहणेविशेषोहेमा
द्रौहरिवंशे स्नानंचकार्यंशिरसस्ततःफलमवाप्नुयात् स्नात्वास्त्रीप्रातरुत्थायपतिंविज्ञापयेत्सती अथव्रतधर्माः व्र
तसंकल्पविधिर्भारते गृहीत्वौदुंबरंपात्रंवारिपूर्णमुदङ्मुखः उपवासंतुगृण्हीयाद्यद्वासंकल्पयेद्बुधः औदुंबरंताम्रमयम्
औदुंबरंस्मृतंताम्रमितिविश्वोक्तेः यद्वान्यन्नक्तव्रतादिकं कल्पयेदितिकल्पतरुः श्रीदत्त स्तु कल्पतरुमतेवाकारश्चा
र्थेतेनायमर्थः यस्तुनक्तादिकर्तुमिच्छेत्तदपिउक्तविधिनैवगृण्हीयादितितन्मतंपरिष्कृत्यवाकारस्योपवासपदस्यचवैयर्थ्याप
त्तेः यत्संकल्पयेत्तद्गृण्हीयादित्यनेनैवोपपत्तेरित्यदूषयत् ताम्रपात्राद्यभावेहस्तेनापिजलंगृहीत्वासंकल्पयेदितिउक्तं अत
एवानंतभट्टः वर्षेवधारयेदितिपाठः मदनरत्नेदेवल ःवाक्येतुयथासंकल्पयेदितिपाठः यथाकामंफलमुल्लिखेदित्यर्थःअ
तएवमार्कंडेयः संकल्पंचयथाकुर्यात्स्नानदानव्रतादिके अनंतरंकृत्यमाह मदनरत्नेदेवलः अभुक्त्वाप्रातराहारंस्नात्वाच
म्यसमाहितः सूर्यायदेवताभ्यश्चनिवेद्यव्रतमाचरेत् अत्रमातव्रतमाचरेदित्येवान्वयः प्रधानक्रियान्वयस्याप्यर्हितत्वात्

अभुक्तेतितुअशक्तस्याप्यनुज्ञातेस्वादिभक्षणापवादः केचित्तु व्रतदिनेप्रातराहारंअभक्त्वाव्रतमाचरेदित्याहुः अत्रउपवासो
व्रतेकार्यइत्यनेनैवाभुक्तवतोधिकारस्यप्राप्तत्वादेतस्यवैयर्थ्यापत्तेः अन्येतुपूर्वदिनेप्रातराहारमभुक्त्वा अर्थादेकभक्तंकृत्वा
स्नात्वाचम्यव्रतादिकंकुर्यादित्याहुः परेतुसर्वत्रपूर्वेद्युरेवसायंसंध्योत्तरंव्रतंग्राह्यंवारव्रतादौवहुशस्तथादृष्टत्वात् प्रातःस्ना
त्वेतिचान्वयइत्याहुः सामान्यधर्मोहेमाद्रौभविष्ये क्षमासत्यंदयादानंशौचमिंद्रियनिग्रहः देवपूजाग्निहवनंसंतोषःस्तेयव
र्जनम् सर्वव्रतेष्वयंधर्मःसामान्योदशधास्थितः देवपूजायद्दैवत्यंव्रतंतस्यपूजाअग्निहवनंपूज्यदेवतोद्देशेनहोमःउपक्रमादे
तच्चसप्तमीव्रतेसूर्यपूजाग्निहवनं नवमीव्रतेदुर्गापूजा अनुक्तदेवताव्रतेइष्टदेवतापूजा हवनंव्याहृतिहोमइतिकेचित् अत्रक्षमा
दीनांस्वातंत्र्यतयाचतुर्वर्गसाधनत्वेनविहितानांव्रतांगतयाविधानंरवादिरंवीर्यकामस्ययूपंकुर्यादितिवत्संयोगपृथक्त्वादुपपन्नमि
तिहेमाद्रिः सर्वव्रतेष्वित्यत्रसर्वव्रतपदंभविष्यपुराणोक्तसर्वव्रतपरमतेव्रतांतरेविध्यंतरंसत्वएवहोमादीनामंगत्वंनान्यथाअत
एवएकादशीव्रतादौशिष्टानांहोमाद्यनाचरणमितिकेचित् येषुपुराणांतरोक्तव्रतेषुहोमादिविधिरस्तितद्विषयकमेवसर्वपदम
न्यथातदितरपरत्वेनसंकोचापत्तेरितिपृथ्वीचंद्रोदयेग्निपुराणे स्नात्वाव्रतवतासर्वव्रतेषुव्रतमूर्तयः पूज्याःसुवर्णमय्याद्याश
क्त्यावैभूमिशायिना जपोहोमश्चसामान्यंव्रतांतेदानमेवच चतुर्विंशद्द्वादशवा पंचवात्रयएववा विप्राःपूज्यायथाश ४
क्तितेभ्योदद्याच्चदक्षिणां व्रतपूर्त्तयःतद्वत्प्रतिमाःदेवलः ब्रह्मचर्यमहिंसाचसत्यमामिषवर्जनं व्रतेष्वेतानिचत्वारिचरित

व्यानिनित्यशः स्त्रीणांतुप्रेक्षणात्स्पर्शात्ताभिःसंकथनादपिनश्यतेब्रह्मचर्यंनदारेष्वृतुसंगमात् स्वदारेष्वृतुसंगमादिक्वचित्पाठः
आमिषंमांसंआमिषमतिपानीयं गोवर्जक्षीरमामिषं मसूरमामिषंसस्ये फलेजंवीरमामिषम् आमिषंशक्तिकाचूर्णम्
आरनालंतथामिषम् इतिस्मृत्यंतरोक्तम् व्रताद्यारंभेवृद्धिश्राद्धंकार्यं तदाहशातातपः नानिष्ट्वातुपितृन्श्राद्धेकर्मकिंचित्
समारभेत् गृहीतव्रतानाचरणेमदनरत्नेछागलेयः पूर्वंव्रतंगृहीत्वायोनाचरेत्काममोहितः जीवन्भवतिचांडालोमृतश्वेवाभि
जायते काममोहितइतिविशेषणाद्व्याध्यादिनानाचरणेनदोषः तथाचहेमाद्रौस्कांदे सर्वभूतभयंव्याधिप्रमादोगुरु
शासनम् अव्रतघ्नानिपठ्यंतेसकृदेतानिशास्त्रतः सर्वेभ्योभूतेभ्यःसकाशाद्गतकर्तृभयादितिहेमाद्रिः मदनरत्नेतु स
र्वभूतभयंव्याधिरपरिचितत्वात्व्याख्यातः सर्वभूतभयंभूतेभ्यःसर्पादिभयाच्चव्रतांगवैकल्यते व्रतहानिर्भवतीत्यर्थःगुरु
शासनंगुरोराज्ञासकृदुक्तिःसकृत्त्यागेप्रायश्चित्तं तदुक्तंस्कांदेगारुडयोः क्रोधात्प्रमादाल्लोभाद्वाव्रतभंगोभवेद्यदि दिनत्रयंन
भुंजीतमुंडनंशिरसोथवा नचात्रप्रायश्चित्तोक्तेअतिक्रांतव्रतानाचरणमितिवाच्यं प्रायश्चित्तमिदंकृत्वापुनरेवव्रतीभवेत्
इतिस्कांदात् अथोपवासधर्माः तत्रोपवासस्वरूपंकात्यायनवृद्धवसिष्ठाभ्यांदर्शितम् उपावृत्तस्यपापेभ्योयस्तुवासोगुणैः
सहउपवासःसविज्ञेयःसर्वभोगविवर्जितः गुणैरिति तज्जाप्ययजनध्यानतत्कथाश्रवणाद्यःउपवासकृतामेतेगुणाःप्रोक्तामनी
षिभिःदयाचसर्वभूतेषुक्षांतिरनसूयाशौचमनायासोकार्पण्यंचमांगल्यंमस्पृहेतिविष्णुधर्मोत्तरगौतमादिप्रतिपादिताः॥ ॥तच्छब्देनो-

पास्यादेवता व्रतदेवतावाएवंचपापनिर्वृत्त्यागुणानुष्ठानसहितोनिराहारस्यवासोवस्थानमुपवासइत्युक्तंभवति एवंचफलसाध
नस्योपवासस्यस्वरूपमुक्तम् उपवासपदार्थस्तुस्मृतिपुराणे व्यवहारेरूढ्यानिराहारावस्थानमात्रम् वृद्धवसिष्ठः उपवासे
तथाश्राद्धेनकुर्याद्दंतधावनम् काष्ठेनेतिशेषः अतएवतन्निंदतिदंतानांकाष्ठसंयोगोहंतिसप्तकुलानिचेतिवाक्यशेषादि
धेरिवनिषेधस्यापिविशेषपरतायुक्तेवतेन अलाभेवानिषेधेवाकाष्ठानांदंतधावने पर्णादिनाविशुध्येतजिह्वोल्लेखःसदैवहि ॥
इतिपैठीनसिवचनात् अलाभेदंतकाष्ठानांनिषिद्धायांतथातिथौ अपांद्वादशगंडूषैर्विदध्याद्दंतधावनम् इतिव्यासवचनं
देवलः असकृज्जलपानाच्चसकृत्तांबूलचर्वणात् उपवासःप्रणश्येतदिवास्वापाच्चमैथुनात् अशक्तौतुतेनैवजलपा
नमप्यनुज्ञातम् अत्ययेचांबुपानेननोपवासःप्रणश्यति अत्ययेजलपानंविनाप्राणात्ययेविष्णुधर्मे असकृज्जलपानंच
दिवास्वापंचमैथुनं तांबूलचर्वणं मांसंवर्जयेद्व्रतवासरे असकृदुक्त्यासकृज्जलपानेनदोषःअत्रपारणांतंव्रतंज्ञेयंव्रतांते
विप्रभोजनम् असमाप्तेव्रतेपूर्वंकुर्यान्नैवव्रतांतरंइति तस्यापिव्रतवासरत्वान्मांसनिषेधः पारणादिनेएवउपवासप्रसक्त्य
भावात् अतएवनिर्णयामृतेव्यासः वर्जयेत्पारणेमांसंव्रताहेप्यौषधंसदा अष्टैतान्यव्रतघ्नानिआपोमूलंफलंपयः हविर्ब्राह्म
णकाम्याचगुरोर्वचनमौषधं इतिस्कांदवचनात् प्रसक्तमौषधरूपमपिमांसंव्रताहेवर्जयेदित्यर्थः विष्णुपुराणे स्मृ
त्यालोकनगंधादिस्वादनंपरिकीर्त्तनं अन्नस्यवर्जयेत्सर्वंग्रासानांचाभिकांक्षणम् गात्राभ्यंगंशिरोभ्यंगंतांबूलंचानुलेपनम् ५

व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्यद्बलरागकृत् इतिहारीतःपतितपाखंडादिनास्तिकादिसंभाषणानृताश्लीलादिकमुपवासादिषुवर्जयेत्
अन्नादिपदेनयत्पुरुषार्थतयासर्वदानिषिद्धंतदपिक्रत्वर्थतयासंगृह्यते अतएवव्रताधिकारेस्कमंतुःविहितस्याननुष्ठानमिंद्रि
याणामनिग्रहः निषिद्धसेवनंनित्यंवर्जनीयंप्रयत्नतः पतितादेर्दर्शनेतुविष्णुपुराणे तस्यावलोकनात्सूर्यंपश्येतमतिमान्नरः
स्पर्शादौविष्णुधर्मे संस्पर्शेचनरःस्नात्वाशुचिरादित्यदर्शनात् संभाष्यतान्शुचिपदंचिंतयेदच्युतंबुधः योगयाज्ञवल्क्यः ॥
यदिवास्यमलोपस्याद्व्रतदानक्रियादिषु व्याहरेद्वैष्णवंमंत्रंस्मरेद्वाविष्णुमव्ययम् यमः मानसेनियमेलुप्तेस्मरेद्वि
ष्णुमनामयम् बृहन्नारदीये रजस्वलांचचांडालंमहापातकिनंतथा सूतिकांपतितंचैवउच्छिष्टंरजकादिकम् व्रता
दिमध्येशृणुयाद्येषांध्वनिमुत्तमः अष्टोत्तरसहस्रंतुजपेद्वैवेदमातरम् वेदमातागायत्री मिताक्षरायांदक्षः सं
ध्याहीनोशुचिर्नित्यमनर्हःसर्वकर्मसु यदन्यत्कुरुतेकिंचिन्नतस्यफलमश्नुते अत्रप्रातःसंध्यैवअन्यांगमित्याहुः अविशेषा
त्तत्संध्योत्तरभाविनिकर्मादौसांगमित्युक्तंआहुःप्राज्ञाः व्रतादिकालः संकल्पस्तुप्रातःसंध्यांकृत्वैवकार्यः संध्यांबुधःकृत्वा
संकल्पंततआचरेत् इतिगौडनिबंधेध्रुवस्मृतेः मार्कंडेयपुराणे सूर्योदयंविनानैवव्रतदानादिकंक्रमइति क्रमइ-
तिउपक्रमः स्नानदानादिकाःक्रियाः सूर्योदयशब्देनउषःकालोप्रशस्यते तंविनारात्रौस्नानादिकंनकार्यमितिकल्पतरौ ॥
छंदोगपरिशिष्टे सदोपवीतिनाभाव्यंसदाबद्धशिखेनच विशिखोव्युपवीतिश्चयत्करोतिनतत्कृतम् पित्र्यमंत्रानुद्रवणे

आत्मालंभेअवेक्षणे अधोवायुसमुत्सर्गेप्रहासेनृतभाषणे मार्जारमूषकस्पर्शेआक्रोशेक्रोधसंभवे निमित्तेष्वेषुसर्वत्रकर्म
कुर्वन्नपःस्पृशेत् मार्कंडेयपुराणे शिरस्स्नातश्चकुर्वीतदैवंपित्र्यमथापिवा वराहपुराणे स्नानसंध्यात
र्पणादिजपहोमसुरार्चनम् उपवासवताकार्यंसायंसंध्याहुतीर्विना भगवद्गीतायाम् तस्मादोमित्युदाहृत्ययज्ञदानतपः
क्रियाः प्रवर्त्तंतेविधानोक्ताःसततंब्रह्मवादिनाम् तैत्तिरीये त्रिमात्रस्तुप्रयोक्तव्यःकर्मारंभेषुसर्वशः इतिसामान्यपरि
भाषा विस्तृताचेयंसामान्यपरिभाषा आचारमयूखेद्रष्टव्या अत्रस्त्रीणांविशेषोहेमाद्रौपाद्मे गर्भिणीसूतिकादिश्चकु
मारीचाथरोगिणी यदाशुद्धातदान्येनकारयेत्प्रयतास्वयम् प्रयताशुद्धास्वयंकुर्यादित्यर्थः पुंसोप्येषविधिर्लिंगस्याविवक्षि
तत्वादितिहेमाद्रिः एवंस्त्रीभिरजोदर्शनेपिकार्यम् तथाचसत्यव्रतः प्रारब्धदीर्घतपसांनारीणांयद्रजोभवेत् नचतत्रव्रत
स्यस्यादुपरोधःकथंचन व्रतस्यउपवासस्येत्यर्थः पूजादिकंतुअन्येनकारयेत् तथाचमदनरत्नेमात्स्ये अंतरातुरजस्पर्शे
पूजामन्येनकारयेत् सूतकेप्येवम् तथाचतत्रैव पूर्वसंकल्पितंयच्चव्रतंसुनियतव्रतैः तत्कर्त्तव्यंनरैःशुद्धंदानार्चनविव-
र्जितम् अन्येनकारयेदित्यपेक्षायांतत्रैवपैठिनसिः भार्यापत्युर्व्रतंकुर्याद्भार्यायाश्चपतिर्व्रतम् असामर्थ्येपरस्ताभ्यांव्रत
भंगोनजायते तत्रैववायुपुराणे उपवासेत्वशक्तस्तुआहिताग्निरथापिवा पुत्रान्वाकारयेदन्यान्ब्राह्मणान्वापिकारयेत् उप
वासंप्रकुर्वाणःपुण्यंशतगुणंभवेत् नारीचपतिमुद्दिश्यएकादश्यामुपोषिता पुण्यंशतगुणंप्रोक्तमित्याहगालवोमुनिः माता

महादीनुद्दिश्यएकादश्यामुपोषणे कृतेचभक्तितोविप्राःसमग्रंफलमाप्नुयुः मोक्षव्रतेप्रतिनिधिःतथाचमंडनःकाम्येप्रतिनिधिर्नास्ति
नित्येनैमित्तिकेनचकाम्येप्युपक्रमादूर्ध्वंकेचित्प्रतिनिधिंविदुः तस्मात्प्रतिनिधिर्मंत्रस्वामिदेवाग्निकर्मसु सुदेशकालयोःशब्देनार
णेःपुत्रभार्ययोः नापिप्रतिनिधातव्यंनिषिद्धंवस्तुकुत्रचित् अथव्रतेहविष्याणि हेमाद्रौछंदोगपरिशिष्टेकात्यायनः
हविष्येषुयवामुख्यास्तदनुव्रीहयस्मृताः माषकोद्रवगौरादीन्सर्वाभावेपिवर्जयेत् तत्रैवअग्निपुराणे व्रीहिचणक
मुद्गश्चकलापाःसलिलंपयः श्यामाकाश्चैवनीवारागोधूमाद्याव्रतेहिताः कूष्मांडालाबुवृंताकपालक्यज्योत्स्निकास्त्यजेत् चरु
भैक्ष्यंसक्तुकणाःशाकंदधिघृतंमधु श्यामाकाःशालिनीवाराःयावकंमूलतंदुलं हविष्यंव्रतनक्तादावग्निकार्यादिकेहितं मधु
मांसंविहायान्यंसर्वंव्रतनयेरितं पालकीपाथरीज्योत्स्निकाकोशातकी तत्रैवभविष्ये हैमंतिकंसितास्विन्नंधान्यंमुद्गा
यवास्तिलाः कलापकंगुनीवारावास्तूकंहिलमोचिका षष्टिकाकालशाकंचमूलकंकैमुकेतरत् कंदःसैंधवसामुद्रेगव्येचदधिस
र्पिषी पयोदधिघृतंचैवपनसाम्रहरीतकी पिप्पलीजीरकंचैवनागरंगकतिंतिणी कदलीलवलीधात्रीफलान्यगुडमैक्षवं अ-
तैलपक्वंमुनयोहविष्याणिप्रचक्षते लवणेमधुसर्पिषीइतिकेचित्पाठः हैमंतिकंधान्यंकमलाःतदपिसीतंश्वेतं अस्विन्नंहविष्यं
कलापाःसतीनापरपर्यायाः मटरइतिप्रसिद्धाः वाटाणेइतिदक्षिणेप्रसिद्धाःवास्तूकंबथुवाइतिख्यातः शाकःहिलंशाकंमोचयती
इतिक्षीरस्वामी शाकासारोहिलसारइतिप्रसिद्धः शाकःजलोद्भवः गौडदेशेहेलांचलंइतिप्रसिद्धा कालशाकंउत्तरदेशे कालिके

त्रिप्रसिद्धं केसुकंके पुन्नाइ इनि पूर्वदेशे प्रसिद्धं नागरंनारिंगं ऐरावतोनागरिंगो नादेयीभूमिजंबुकेत्यमरात् नागरंचैवेनि पाठेनाग
रंसुंठी लवलीराय आवळी इतिमहाराष्ट्रभाषयोच्यमानंफलं हरफरेवडी इतिमध्यदेशभाषया अनेनैलपक्वंइत्येतत्कथितंह
विष्याणामेवविशेषणं मनुः मुन्यन्नानिपयः सोमोमांसं यच्चानुपस्कृतं अक्षारलवणंचैव प्रकृत्याहविरुच्यते अनुपस्कृतंअप
क्वं अथव्रताद्युपयुक्तानिवस्तूनि तत्रपंचरत्नानि आदित्यपुराणे सुवर्णंरजतंमुक्ताराजावर्तंप्रवालकं रत्नपंचक
माख्यातंशेषंवस्तुब्रवीम्यहं कनकंकुलिशंनीलंपद्मरागंचमौक्तिकं एतानिपंचरत्नानि रत्नशास्त्रविदोविदुः इतिमेचप्रदीपघृ
तकालिकापुराणोक्तानिवा कुलिशंहीरकंस्मृत्यंतरे अभावेसर्वरत्नानांहेमसर्वत्रयोजयेत् विष्णुधर्मोत्तरे मुक्ताफलं
हिरण्यंचवैडूर्यंपद्मरागकं पुष्पराग़ंचगोमेदंनीलंगारुत्मकंतथा प्रवालयुक्तान्युक्तानिमहारत्नानिवैनव हेमाद्रौब्रह्मांडपुराणे
अश्वत्थोदुंबरप्लक्षचूतन्यग्रोधपल्लवाः पंचभंगाइतिख्याताः सर्वकर्मसुशोभनाः पंचभंगाः पंचपल्लवाः पंचगव्यंचतत्रैवस्कां
दे गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिर्यथाक्रमम् विष्णुधर्मे गोमूत्रभागस्तस्यार्धंसकृत्क्षीरस्यचत्रयं द्वयंदध्नोघृतस्यैकमेकस्य
कुशवारिजः गोमूत्रप्रमाणंतुप्रायश्चित्तमयुखेज्ञेयं विष्णुधर्मे गायत्र्यादायगोमूत्रंगंधद्वारेतिगोमयं आप्यायस्वेतिक्षीरं
चदधिक्राव्णोथवैदधिः शुक्रमसीतिआज्यंचदेवस्यत्वाकुशोदकं एभिरुक्तमंत्रराजैरुक्तंपंचगव्यंप्रचक्षते पंचामृतंतुहेमाद्रौ ७
शिवधर्मे पंचामृतंदधिक्षीरंसितामधुघृतंस्मृतं अन्यत्र पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतमितिख्यातंभा

षितंमुनयोविदुः मदनरत्ने कात्यायनः आज्यंक्षीरंमधुतथामधुरत्रयमुच्यते मधुरोम्लश्चलवणः कषायस्तिक्तएवच कटुकश्चेतिरा
जेंद्र रसाःषट्कमुदाहृतं चंदनंतुगारुडे कस्तूरिकायाद्वौभागौचत्वारश्चंदनस्यच कुंकुमस्यत्रयश्चैवशशिनस्याच्चतुःसमं
कुंकुमंकेशरं शशीकर्पूरः कर्पूरंचंदनंदर्पंकुंकुमंचसमांशकं सर्वगंधमितिप्रोक्तंसमस्तसुरभूषणं दर्पःकस्तूरिका तथा कस्तूरीह्य
गरुश्चैव कर्पूरश्चंदनंतथा कंकोलंचभवेदेभिः पंचभिर्यक्षकर्दमः अथसर्वौषधीः कुष्टंमांसीहरिद्रे द्वे सुराशैलेयचंदनं
वचाचंपकमुस्तंचसर्वौषध्योदशस्मृताः पाद्मे इक्षवस्तृणराजंचनिष्पावाजाजिधान्यकं विकारवच्चगोक्षीरंकुसुमंकुंकु
मंतथा लवणंचाष्टमंतत्रसौभाग्याष्टकमुच्यते तृणराजस्तालः अजाजीजीरकं आपःक्षीरंकुशाग्राणीदध्यक्षततिलास्तथा
यवाः सिद्धार्थकाश्चैवत्त्वर्घ्योष्टांगः प्रकीर्तितः पंचरात्रेरजांसिपंचवर्णानिमंडलार्थेहिकारयेत् शालितंडुलचूर्णेनशुक्लंवाय
वसंभवं रक्तंकुसुंभसिंदूरगैरिकादिसमुद्भवं हरितालोद्भवंपीतंरजनीसंभवंतथा कृष्णंदग्धंचहरितंपीतकृष्णविमिश्रितं
रजनीहरिद्रा कौतुकंसंज्ञानिभविष्ये दूर्वायवांकुराश्चैवबालकंचूतपल्लवाः हरिद्राद्वयसिद्धार्थशिखिपत्रोरगत्वचः कंकणो
षधयश्चैताकौतुकाख्यादशस्मृताः अथसप्तमृदोमात्स्ये गजाश्वरथवल्मीकसंगमात्ह्रदगोकुलात् मृदमानीयकुंभेषुप्रक्षि
पेच्चत्वरात्तथा गोकुलावधिसमचत्वरंघसहाधोमृदोभवेदिति हेमाद्रौभविष्ये सुवर्णंरजतंताम्रमारकूटंतथैवच लोहंत्र
पुतथासीसंधातवःसप्तकीर्तिताः आरकूटंपित्तलं तत्रैवषट्त्रिंशन्मते यवगोधूमधान्यानितिलाःकंगुश्चमुद्गकाः श्यामाकंची

नकंचैवससधान्यमुदाहृतं सप्तदशधान्यानिमार्कंडेयपुराणे व्रीहियश्चयवाश्चैवगोधूमाःकंगुकास्तिलाः प्रियंगवःकोविदाराः
कोरदूषाःसतीनकाः माषामुद्गामसूराश्चनिष्पावाःसकुलित्थकाः आढक्यश्चणकाश्चैवयावनालास्तथास्मृताः क्रमादेवंविजा
नीयाद्धान्यान्सप्तदशस्मृताः कोरदूषाःकोद्रवाः सतीनकाःकलापाःमटरइति अष्टदशधान्यानिस्कांदे व्रीहियवास्तिलाश्चैवया
वनालास्तथैवच सतीनकाःकुलित्थाश्चकंगुकाः कोरदूषकाः माषामुद्गामसूराश्चनिष्पावाःश्यामसर्षपाः गोधूमाश्चणकाश्चैव
नीवाराढक्यएवच एवंक्रमेणजानीयाद्धान्यान्यष्टादशानिच हेमाद्रौक्षीरस्वामी मूलपत्रकरीराग्रफलकांडाधिरूढकाः त्वक्
पुष्पंकवचंचेतिशाकंदशविधंस्मृतं करीरंवंशांकुरः अग्रंपल्लवः कांडंनालंकवचंछत्राकं कलशाउक्ताविष्णुधर्मे हैमराजततान्
माश्चमृन्मयालवणान्विताः यात्रोद्वाहप्रतिष्ठादौकुंभास्युरभिषेचने पंचाशांगुलवैपुल्याउत्सेधेषोडशांगुलाः द्वादशांगुलमूला
स्तुर्मुखमष्टांगुलंभवेत् पंचत्वआशाश्चपंचाशाः आशादश पंचाशदंगुलानिवैपुल्यमित्यर्थः केचित्तुपंचदशांगुलवैपुल्या
मित्याहुः प्रतिमाद्रव्ययोःपरिमाणं हेमाद्रौभविष्ये अनुक्तद्रव्यतत्संख्यादेवताप्रतिमानृप सौवर्णीराजतीताम्रीवृक्षजामा
र्तिकीतथा चित्रजापिष्टलेपोत्थानिजवित्तानुरूपतः आमाषात्स्वल्पपर्यंताकर्तव्याशक्तिसंभवे अंगुष्ठपर्वमारभ्यवितस्त्यवधि
कास्मृता मात्स्येतुविशेषः अंगुष्ठपर्वादारभ्यवितस्त्यवधिदेवता गृहेतुप्रतिमाकार्यानाधिकाशस्यतेबुधैः आषोडशात्तुप्रासादे ८
कर्तव्यानाधिकाततः इत्यधिकंकल्पतरौप्रतिष्ठाकांडेज्ञेयं तथाअनुक्तसंख्याहोमेस्यान्छतमष्टोत्तरंस्मृतं मात्स्ये होमोग्रहा

दिपूजायांशतमष्टोत्तरंभवेत् अष्टाविंशतिरष्टौवायथाशक्तिविधीयते मदनरत्नेब्राह्मे यथोक्तवस्त्वसंपत्तौग्राह्यंतदनुकारिय
त् यवाभावेचगोधूमाव्रीह्याभावेचतंडुलाः आज्यंद्रव्यमनादेशेजुहुयाच्चयथाविधि मंत्रस्यदेवतायाश्चप्रजापतिरितिस्थितिः
मंत्रस्यदेवतायाश्चविधानेनप्रजापतिर्देवतासमस्तव्याहृतिर्मंत्रः स्मृत्यंतरेपि नव्याहृत्यासमंहुतइति गारुडे प्रणवादिनमो
ंतंचचतुर्थ्यंतंचसत्तम देवतायाःस्वकंनाममूलमंत्रःप्रकीर्तितः द्रव्याभावेप्रतिनिधिः दध्यलाभेपयोग्राह्यमश्वलाभेतथागुडः घृतेप्र
तिनिधिःकार्यःपयोवादधिवान्नृप तत्रैवमैत्रायणीयपरिशिष्टे दर्भाभावेकाशाः पैठीनसिःसर्वाभावेयवाः आज्यहोमेषुसर्वेषुग
व्यमेवभवेद्घृतं तदभावेमहिष्यास्तुआज्यमाविकमेवतु तदभावेतुतैलंस्यात्तदभावेतुजार्तिलं तदभावेतुकौसुंभंतदभावेतुसार्षपं अ
थपवित्रं अनंतर्गर्भिनंसाग्रंकौशंद्विदलमेवच प्रादेशमात्रंविज्ञेयंपवित्रंयत्रकुत्रचित् अथेध्माःपलाशाश्वत्थखदिरवटोदुंबरमेव
च अथधूपाः अगरुंचंदनंमुस्तासिल्हकंवृषणंतथा समभागंतुकर्तव्यंधूपोयममृताह्वयः सिल्हकंसिल्हादइतिप्रसिद्धः वृषणंक
स्तूरी षड्भागकुष्ठंद्विगुणोगुडस्त्वलाक्षात्रयंपंचनखस्यभागाः हरीतकीसर्जरसःसमांसीभागैकमेकंत्रिवलंशिलाजं घनस्यचत्वारिपुरस्यचै
कोधूपोदशांगःकथितोमुनींद्रैः सर्जरसः राळइति मांसीजटामांसी त्रिवलंत्रिभागं घनःकर्पूरः पुरंगुग्गुलः सुवर्णमानंसयाज्ञ
वल्क्यः जालसूर्यमरीचिस्थंत्रसरेणूरजःस्मृतं तेष्टौलिक्षास्तुतास्तिस्रोराजसर्षपउच्यते गौरस्तुतेत्रयःषट्तेयवोमध्यस्तुते
त्रयः कृष्णलःपंचतेमाषस्तेसुवर्णस्तुषोडश पलंसुवर्णाश्चत्वारःपंचवापिप्रकीर्तितं रजतमानमाह द्वेकृष्णलेरूप्यमाषो ध-

र्णंषोडशैवते शतमानंतुदशभिर्धरणैर्पलमेवतु निष्कस्तुवर्णाश्चत्वारइति ताम्रमान माह कार्षिकः ताम्रिकः पणइतिप
लचतुर्थांशेनकर्षेणोन्मितः कार्षिकस्ताम्रसंबंधीपणोभवतिकर्षसंज्ञश्च निघंटौतेषोडशाक्षः कर्षोस्त्रीपलंकर्षचतुष्टयमितितै
षोडशमाषाःअक्षः हेमाद्रौनारदःअक्षः सचकर्षइत्यर्थः धरणस्यैवपुराणेसंज्ञांतर तेषोडशस्याद्धरणंपुराणश्चैवराजतमिति
मिताक्षरायांस्मृतेः शतमानेपलेपर्यायेसुवर्णचतुष्टयसम तोलितंरूप्यंराजतोनिष्कइत्यर्थः सुवर्णनिष्कस्तुचतुःसौवर्णिकोनि
ष्कोविज्ञेयस्तुप्रमाणइतिसचपलसमानएवकोत्रकार्षापणइत्यपेक्षायांदेशभेदेनकार्षापणोभिन्नइतिआह हेमाद्रौनारदे का-
र्षापणोदक्षिणस्यांदिशिरौप्यःप्रवर्तते पणैर्निबद्धः पूर्वस्यांदिशिषोडशस्यैवपणाः अष्टौदचूर्णिकाःकार्षापणः पूर्वस्यामित्यर्थः
तावतालभ्यंरूप्यंदक्षिणस्यांसइतिद्वैतनिर्णयेपितामहचरणाः लीलावत्यां वराटकानांदशकद्वयंयत्साकाकिणीताश्चपणा-
श्चतस्रः तेषोडशद्रम्यइहावगम्योद्रम्मैस्तथाषोडशभिश्चनिष्कः अथधान्यमानंभविष्ये पलद्वयंतुप्रसृतंद्विगुणंकुडवंमतं च
तुर्भिःकुडवैःप्रस्थःप्रस्थाश्चत्वारआढकः आढकैस्तैश्चतुर्भिश्चद्रोणस्तुकथितोबुधैः कुंभोद्रोणद्वयंशूर्पःखारीद्रोणास्तुषोडश द्रो
णद्वयस्यैवशूर्पइतिसंज्ञा पलंचकुडवःप्रस्थआढकोद्रोणएवच धान्यमानेषुबोद्धव्याःक्रमशोमीचतुर्गुणाः द्रोणैःषोडशभिःखा
रीविंशत्याकुंभउच्यते कुंभैस्तुदशभिर्वाहोधान्यसंख्याप्रकीर्तिताः विंशत्येत्यत्रापिद्रोणैरितिसंबध्यते तथाच कुंभोद्रोणद्व ९
यमितिपक्षाद्विंशतिद्रोणमितः कुंभइतिपक्षांतरंद्रोणाढकयोःपरिमाणांतरमुक्तं पराशरेण वेदवेदांगविद्विप्रैर्धर्मशास्त्रानुपाल-

कैः प्रस्थाद्वात्रिंशतिद्रोणमितोद्विप्रस्थआढकइति एतेषांन्यूनाधिकपक्षाणांशक्तिदेशकालाद्यपेक्षयाव्यवस्थाज्ञेया अथ
होमद्रव्यमानंसिद्धांतशेखरे होमद्रव्यप्रमाणानिवक्ष्यंतेतुयथाक्रमं कर्षप्रमाणमाज्यंस्यान्मधुक्षीरंचतत्समं॥ तंदुलानांशु-
क्तिमात्रंपायसंप्रसृतेःसमं कर्षमात्राणिभक्ष्याणिलाजामुष्टिमितामताः अन्नंग्राससमंग्राह्यंशाकंग्रासार्धमात्रकं मूला-
नांतुत्रिभागःस्यात्कंदानामष्टमांशकः इक्षुःपर्वप्रमाणंस्यादंगुलद्वितयंलता प्रादेशमात्राःसमिधोव्रीहीणांनांजलिःसमःति
लसत्तुकणादीनांमृगीमुद्राप्रमाणतः पत्रपुष्पफलादीनांप्रमाणाहुतिरिष्यते चंद्रश्रीखंडकस्तूरीकुंकुमागरुकर्दमाः हरिमं
थसमाःप्रोक्ताःगुग्गुलुर्बदरोपमः हरिमंथश्चणकः आहुतीनामिदंमानंकथितंवेदवेदिभिः स्यात्रिमुद्रामृगीमुद्राहोमेसर्वफल
प्रदा मानांतरंशारदातिलकटीकायांपदार्थादर्शे कर्षमात्रमिदंहोमेशुक्तिमात्रंपयःस्मृतं उक्तानिपंचगव्यानिशुक्तिमात्राणि
साधुभिः तत्समंमधुदुग्धान्नग्रासमात्रमुदाहृतं दधिप्रसृतिमात्रंस्याल्लाजाःस्युर्मुष्टिसंमिताः पृथुकास्तत्प्रमाणाःस्युःसक्त-
वोपितथाविधाः पलार्धंगुडमानंचशर्करापितथाविधा ग्रासार्द्धमात्रमन्नानामिक्षुःपर्वप्रमाणतः एकंस्यात्पत्रपुष्पंचतथापा
पादिकल्पयेत् मातुलिंगंचतुःखंडंपनसंदशधाकृतम् अष्टधानारिकेलंचचतुर्धाकदलीफलं॥ त्रिधाकृतंफलंबैल्वंकपित्थंख
डितंद्विधा व्रीहयोमुष्टिमानास्युःमुद्गामाषायवास्तथा तंडुलास्युस्तदर्धाःशाकोद्रवामुष्टिसंमिताः लवणंशुक्तिमात्रंस्यान्मरी
च्यानेकविंशतिः घृतस्यकार्षिकोहोमःक्षीरस्यमधुनस्तथा शुक्तिमात्राहुतिर्दध्नःप्रसृतिःपायसस्यच खंडत्रयंतुमूलानांफला

नांस्कंधतःकोष्ठाविंशतीरक्तवर्णकाः परिधिःपीतवर्णैस्तुपदैःषोडशभिःस्मृतः पदैस्तुनवभिःपश्चाद्रक्तंपद्मंसकर्णिकं अ
थद्वादशलिंगोद्भवं प्रागुदीच्यायतारेखाःषट्त्रिंशद्विप्रकल्पयेत् पदानिद्वादशत्रानंपंचविंशतिरेवच खंडेंदुस्त्रिपदःकोणे
शृंखलाःपट्पदैःस्मृताः त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः त्रयोदशपदावापीलिंगमष्टादशंस्मृतं लिंगत्रयस्यपंक्तौतुशोभा
कोष्ठाश्चतुर्दश तेषामुपरिपंक्तौतुकोष्ठाःसप्तदशैवतु पूजापंक्तिस्तुविज्ञेयोपरितःपरिकीर्तिता पूजापंक्त्यंतरापंक्तौकोष्ठाद्वात्री
तिसंख्यया परिधिःसचविज्ञेयोमंडलेरंतराद्वयोः परिध्यंतरकोष्ठेषुसर्वतोभद्रमालिखेत् विशेषश्चात्रविज्ञेयोशृंखलाष
ट्पदाभवेत् त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः पंचविंशत्पदावापिपरिधिःषोडशात्मकः मध्येनवपदंपद्मंकर्णिकाकेस
रान्वितं सत्वरजस्तमोवर्णाःपरितोमंडलस्यतु त्रयःपरिधयःकार्यास्तत्रद्वाराणिकारयेत् सितेंदुःशृंखलाकृष्णावल्लीर्नीला
प्रकीर्तिता भद्रंचैवारुणंज्ञेयंवापीस्याच्छुक्लकर्णिका लिंगानिकृष्णवर्णानिपार्श्वतोद्वादशैवतु परिधिःपीतवर्णःस्यात्कम
लंपंचवर्णकं इतिसर्वतोभद्रलिंगतोभद्रादिमंडलानि अथसर्वतोभद्रमंडलविधिरुच्यते शिवव्रतंविनासर्वव्रतो
द्यापनेषुसर्वतोभद्रमंडलंकारयेत् तत्रकारिका बाहुमात्रांचयदावेदींकुर्याच्छुद्धमृदाबुधः तद्वद्यांसर्वतोभद्रंमंडलंविलिखेत्त
तः विलिखेत्सर्वतोभद्रंवेदिकायांतुसुंदरं तत्रैवशिवव्रतेषुलिंगतोभद्रंलिखेत् तन्मध्येस्थापयेद्देवान्ब्रह्माद्यांश्चसुरेश्वरान्
अथमंडलदेवतास्थापनारंभः तन्मध्येब्रह्माणं ब्रह्मजज्ञानंगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् मध्येब्रह्मावाहनेविनियोगः

ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः सबुध्नियाउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः भोब्रह्मन्
इहागच्छइहतिष्ठपूजांगृहाणममसंमुखःसुप्रसन्नोवरदोभव इत्येवप्रकारेणसर्वत्रदेवतानांज्ञेयं ततःउदीचीमारभ्यवायवीप
र्यंतंसोमादयोवाय्वंताष्टौलोकपालाः स्थापनीयाः १तत्रआप्यायस्वराहूगणोगौतमःसोमोगायत्री उत्तरेसोमावाहनेविनि
योगः ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यम् भवावाजस्यसंगथे २ अभित्वाजीगर्तिःशुनःशेपईशानोगायत्री ई
शान्यांईशानावा॰ अभित्वादेवसवितरीशानंवार्याणां सदावन्भागमीमहे ३ इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री पूर्वेइंद्रावाहने
ॐ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः अस्माकमस्तुकेवलः ४ अग्निंदूतंकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री आग्नेय्यांअग्न्या
वाह॰ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ५ यमायसोमंवैवस्वतोयमोनुष्टुप् दक्षिणेयमावाह
ने॰ ॐ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः ६ मोषुणोघोरःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋ
त्यांनिर्ऋत्यावाहने॰ ॐ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् पदीष्टतृष्णयासह ७ तत्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप्
पश्चिमेवरुणावा॰ ॐ तत्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुः
प्रमोषीः ८ वायोशतंवामदेवोवायुरनुष्टुप् वायव्यांवाय्वावा॰ ॐ वायोशतंहरीणांयुवस्वपोष्याणां उतवातेसहस्रिणोरथआ
यातुपाजसा ९ वायुसोमयोर्मध्येअष्टौवसवः ज्मयाअत्रमैत्रावरुणोवसवस्त्रिष्टुप् वायुसोमयोर्मध्येवस्वावा॰ ॐ ज्मया

अत्रवसवोरंतदेवा उरावंतरिक्षेमर्जयंतशुभ्राः अर्वाक्पथउरुज्रयःकृणुध्वंश्रोतादूतस्यजग्मुषोनोअस्य १० आरुद्रासःइंद्रा
वाश्वएकादशरुद्राजगती सोमेशानयोर्मध्येएकादशरुद्रावाह॰ ॐआरुद्रासइंद्रवंतःसजोषसोहिरण्यरथाःसुविताय गंतन
इयंवोअस्मत्प्रतिहर्यतेमतिस्तृष्णाजेनदिवउत्साउदन्यवे ११ त्यांनुमत्स्यःसामदोद्वादशादित्यागायत्री ईशानेंद्रयोर्मध्येद्वादशा
दित्यावाहने॰ ॐत्यांनुक्षत्रियांअवआदित्यान्याचिषामहे सुमृळीकां अभिष्टये १२ अश्विनावर्तिराहूगणोगोतमोश्विनावु
ष्णिक् इंद्राग्न्योर्मध्ये अश्विनावाह॰ अश्विनावर्तिरस्मदागोमद्दस्राहिरण्यवत् अर्वाग्रथंसमनसानियच्छतं १३ ओमासोम
धुच्छंदाविश्वेदेवागायत्री अग्नियमयोर्मध्येविश्वेदेवावाह॰ ॐओमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासआगत दाश्वांसोदाशुषः
सुतं १४ अभित्यंदेवंगोतमोवामदेवःसप्तयक्षाअष्टी यमनिर्ऋत्योर्मध्येसप्तयक्षावाह॰ ॐअभित्यंदेवंसवितारमोण्योःक
विक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियंमतिंकविं ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृ
पास्वः १५ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्री निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येसर्पावा॰ ॐआयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः पितरं-
चप्रयन्त्स्वः १६ अप्सरसामेतशाकृष्यशृंगोगंधर्वाप्सरसोनुष्टुप् वरुण वाय्वोर्मध्येगंधर्वाप्सरसावा॰ ॐअप्सरसांगंधर्वाणां
मृगाणांचरणेचरन् केशीकेतस्यविद्वान्सखास्वादुर्मदिंतमः १७ यदक्रंदऔचथ्योदीर्घतमास्कंदस्त्रिष्टुप् ब्रह्मसोमयोर्म- १२
ध्येस्कंदावाहने॰ ॐयदक्रंदःप्रथमंजायमानउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूउपस्तुत्यंमहिजातंतेअर्व

न् १८ तत्रैवऋषभऋषभोवैराजोनंदीश्वरोनुष्टुप् ब्रह्मसोमयोर्मध्येनंदीश्वरावा॰ ऋषभंमासमानानांसपत्नानांवृषास
हिं हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपतिंगवां १९ कद्रुद्रायघोरःकण्वःशूलोगायत्री तत्रैवशूलावाहनेविनियोगः कद्रुद्रायप्रचेत
सेमीळ्हुष्टमायतव्यसे वोचेमशंतमंहृदे २० कुमारंकुमारोमहाकालस्त्रिष्टुप् तत्रैवमहाकालावाह॰ ॐकुमारंमातायुवतिः
समुब्धंगुहाबिभर्तिनददातिपित्रे अनीकमस्यनमिनज्जनासःपुरःपश्यंतिनिहितमरतौ २१ अदितिर्द्यौर्कुर्यो बृहस्पतिर्दक्षो
नुष्टुप् ब्रह्मेशानयोर्मध्ये दक्षावाहने॰ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव॥तान्देवाअन्वजायंतभद्राअमृतबंधवः भोद
क्षादिसप्तगणान् २२ तामग्निवर्णांसोभरीदुर्गात्रिष्टुप् ब्रह्मेंद्रयोर्मध्येदुर्गावाह॰ तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरोच-
नींकर्मफलेषुजुष्टां दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्येसुतरसितरसेनमः २३ इदंविष्णुःकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ब्रह्मेंद्रयो
र्मध्येविष्णवावाहनेविनि॰ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूळ्हमस्यपांसुरे २४ उदीरतामवरशंखःस्वधापित
रस्त्रिष्टुप् ब्रह्माग्न्योर्मध्येस्वधावा॰ ॐउदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः असुंयईयुरवृकाऋतज्ञा
स्तेनोवंतुपितरोहवेषु २५ परंमृत्योःसंकुशिकोमृत्युरोगास्त्रिष्टुप् ब्रह्मयमयोर्मध्येमृत्युरोगावाहने॰ ॐपरंमृत्योअ-
नुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान् २६ गणानांत्वाशौनकोगृ
त्समदोगणपतिर्जगती ब्रह्मनिर्ऋत्योर्मध्येगणपत्यावाहनेविनियोगः ॐगणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंक वीनामुपम

श्रवस्तमं ज्येष्ठराज्यंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनः शृण्वन्नूतिभिः सीदसादनं २७ शंनोदेवीरांबरीषः सिंधुद्वीपआपोगायत्री ब्र
ह्मवरुणयोर्मध्येअपावाहनेविनियो॰ ॐ शंनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये शंयोरभिस्रवंतुनः २८ मरुतोयस्यराहूग
णोगोतमोमरुतोगायत्री ब्रह्मवाय्वोर्मध्येसरुदावाह॰ मरुतोयस्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः सस्रुगोपातमोजनः २९
स्योनापृथिवीकाण्वोमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री ब्रह्मणः पादमूलेकर्णिकाधः पृथिव्यावाहने॰ ॐ स्योनापृथिविभवान्रृक्षरानि
वेशनी यच्छानः शर्मसप्रथः ३० इमंमेगंगेसिंधुक्षित्प्रैयमेधोगंगादिनद्योजगती तत्रैवगंगादिनद्यावा॰ ॐ इमंमेगंगेय
मुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ३१ धाम्नोगोतमोवा
मदेवः सप्तसागरानुष्टुप् तत्रैवसप्तसागरावा॰ ॐ धाम्नोधाम्नोराजन्नितोवरुणनोमुंच यदापोअघ्न्याइतिवरुणेतिशपा
महेततोवरुणनोमुंच मयिवापोमोषधीर्हिंसीरतोविश्वव्यचाभूरत्वेतोवरुणनोमुंच ३२ तदुपरिमेरुंनाममंत्रेणपूजयेत्
मेरवेनमः मेरुमावाहयामि ततोमंडलाद्बहिः सोमादिसंनिधौआयुधान्यावाहयेत् सोमसमीपेगदां ईशानसमीपे
त्रिशूलं इंद्रसमीपेवज्रं अग्निसमीपेशक्तिं यमसमीपेदंडंनिर्ऋतिसमीपेखड्गं वरुणसमीपेपाशं वायुसमीपेअंकु
शं ८ तद्बाह्येउत्तरे गौतमायन॰ गोतमंआ॰ ईशान्यांभरद्वाजं पूर्वेविश्वामित्रं आग्नेयांकश्यपं दक्षिणेजमदग्निं नैर्ऋ १३
त्यांवसिष्ठं पश्चिमेअत्रिं वायव्यांअरुंधतीं तद्बाह्येपूर्वादिक्रमेण ऐंद्रींकौमारीं ब्राह्मीं वाराहीं चामुंडां॰ वैष्णवीं॰ मा

हेश्वरीं॰ वैनायकीं॰ इत्यष्टौशक्तीः ८ प्रतिष्ठाप्यप्रत्येकंसहवापूजयेत् इतिमंडलदेवताः अथलक्षपूजनोद्यापनविधि
रुच्यते अद्येत्यादिपूर्वोच्चरितएवंगुणविशेषणविशिष्टायांपुण्यतिथौ॰ मयाकृतस्यअमुकदेवताप्रीत्यर्थंलक्षसंख्या
मुकपूजनकर्मणः सांगतासिध्यर्थंतदुद्यापनंकरिष्ये तदंगत्वेनस्वस्तिवाचनंआचार्यवरणंचकरिष्ये तत्रादौनिर्विघ्नता
सिध्यर्थंगणपतिपूजनंकरिष्ये अस्यलक्षपूजनोद्यापनकर्मणः पुण्याहंभवंतोब्रुवंतु अस्तुपुण्याहं एवंस्वस्तिभवंतोब्रु
वंतु आयुष्मतेस्वस्ति ऋद्धिंभवंतोब्रुवंतु ऋध्यतां श्रीरस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु अस्तुश्रीः श्रीलक्ष्मीनारायणौप्रीयेतां
तत्रगोत्रनामोच्चारणपूर्वकं असुकगोत्र अमुकशर्माअहंयजमानः अमुकगोत्रंअमुकशर्माणंस्वशाखाध्यायिनंब्राह्मणं
अस्मिन्लक्षपूजनोद्यापनाख्येकर्मणि आचार्यत्वामहंवृणे आचार्यत्वेनवृतोस्मियथाज्ञानेनकर्मकरिष्यामि आचार्य
स्तुयथास्वर्गेशक्रादीनांबृहस्पतिः तथात्वंममयज्ञेस्मिन्नाचार्योभवसुव्रत गंधादिनाआचार्यपूजनं तथैवब्रह्माणंवृणु
यात् यथाचतुर्मुखोब्रह्मास्वर्गेलोकेपितामहः तथात्वंममयज्ञेस्मिन्ब्रह्माभवद्विजोत्तम अस्ययागस्यनिष्पत्त्यै॰ आचार्यः आचम्यप्राणा
नायम्यअमुककर्मकरिष्ये कर्माधिकारार्थंआत्मनः शुद्ध्यर्थंचपुरुषसूक्तजपमहंकरिष्ये पृथ्वीत्यस्यमंत्रस्य मेरु
पृष्ठऋषिः कूर्मोदेवता सुतलंछंदः आसनोपवेशनेविनियोगः पृथ्वीत्वयाधृतालोका॰ पुरुषसूक्तजपांतेकलशपूजनं
सर्वतोभद्रेलिंगतोभद्रेवाब्रह्मादीनावाह्यपूजयेत् ततः मूर्तौअग्न्युत्तारणं अस्यांमूर्तौ अवघातादिदोषपरिहारार्थंअ

ग्न्युत्तारणंदेवतासान्निध्यार्थंप्राणप्रतिष्ठांचकरिष्ये अग्निःसप्तिमितिसूक्तंअग्निपदरहितंसहितंचपठेत् अग्निः सप्तिंवाजंभरंददात्यग्निर्वीरंश्रुत्यंकर्मनिष्ठां अग्नीरोदसीविचरत्समञ्जन्नग्निर्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं अग्नेरप्नसःसमिदस्तुभद्राअग्निर्महीरोदसीआविवेश अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरूणि अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्निरद्भ्योनिरदहज्जरूथं अग्निरत्रिंघर्मउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सं अग्निर्दाद्द्रविणंवीरपेशाअग्निर्ऋषिंयःसहस्रासनोति अग्निर्दिविहव्यमाततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा अग्निमुक्थैर्ऋषयोविह्वयंतेग्निंनरोयामनिबाधितासः अग्निंवयोअंतरिक्षेपतंतोग्निःसहस्रापरियातिगोनां अग्निंविशईळतेमानुषीर्याअग्निंमनुषोनहुषोविजाताः अग्निर्गांधर्वींपथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यूतिर्घृतआनिषत्ता अग्नयेब्रह्मऋभवस्ततक्षुरग्निंमहामवोचामासुवृक्तिं अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविणमायजस्व इतिअग्न्युत्तारणं

अथषोडशोपचारपूजनं सहस्रशीर्षेत्यावाहनं पुरुषएवेदमित्यासनं एतावानस्येतिपाद्यं त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यं तस्माद्विराळित्याचमनीयं यत्पुरुषेणेतिस्नानं तंयज्ञमितिवस्त्रं तस्माद्यज्ञादित्युपवीतं तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचइतिगंधं तस्मादश्वेतिपुष्पं यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं ब्राह्मणोस्येतिदीपं चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं नाभ्याआसीदितिप्रदक्षिणाःसप्तास्येतिनमस्कारान् यज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपुष्पांजलिः इतिषोडशोपचारपूजा व्रीह्यादिधान्ययवतिलैःत्रिकूटंकृत्वातत्रमहीद्यौरित्यादिनाअव्रणं
कलशंसंस्थाप्य कलशोपरिउपपात्रंसंस्थाप्य तस्योपरित्र्यंबकमंत्रेणउमयासहत्र्यंबकंचविष्णुमंत्रेणलक्ष्म्यासहविष्णुंसिद्धिबुद्धिसहितंगणेशंअथवापत्न्यासहितंसूर्यंवाभवानींतत्तन्मंत्रेणआवाह्य शिवस्यदक्षिणेलक्ष्म्यासहविष्णुंआवाहयेत्शिवस्यउत्तरेसावित्र्यासहब्रह्माणं एवंविष्ण्वादीनामपि देवेप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्म विष्णुमहेश्वराऋषयः ऋग्यजुःसामाथर्वाणिछंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवता आंबीजं ह्रींशक्तिः क्रौंकीलकं अस्यांमूर्तौप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॐआंह्रींक्रौंअंयंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षंअः क्रौंह्रींआंहंसः सोहं अस्यांमूर्तौप्राणइहप्राणाःतिष्ठंतु पुनः अस्यांमूर्तौजीवइहस्थितः पुनः० अस्यांमूर्तौसर्वेंद्रियाणिवाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणपाणिपादपायूपस्थानीहागत्यस्वस्तिसुखंचिरंतिष्ठंतुस्वाहा असुनीतेपुनरस्मासु० स्वस्ति गर्भाधानादिपंचदशसंस्कारसिद्ध्यर्थंपंचदशप्रणवावृत्तिंकरिष्ये रक्तांभोधिस्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैःपाशंकोदंडमिक्षूद्भवगुणमथचाप्यंकुशंपंचबाणान् बिभ्राणासृक्कपालंत्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्यादेवीबालार्कवर्णाभवतुसुखकरीप्राणशक्तिःपरानः षोडशोपचारैःपंचामृतैश्च वैदिकमंत्रैःपुराणोक्तमंत्रैःसंपूज्य रात्रौजागरणंकुर्यात् प्रातःनित्यकृत्यंविधाय तस्यलक्षपूजनस्यवाव्रताचरितस्य सांगतासिद्ध्यर्थंपूजनदशांशेनतिलयवव्रीहिभिःपायसादिभिर्वाहोमंकरिष्ये होमस्तुवेदोक्तेनमूलमंत्रेणपौराणोक्तेनवाकुर्यात् अथाग्निमुखं आचम्यतिथ्यादिसंकीर्त्यएवंगुणविशेषणविशिष्टायांपुण्यतिथौ अमुककर्मांगतया विहितंअमुकहवनमहंकरिष्ये शुद्धभूदाईशान्यामारभ्यउदक्संस्थंचतुरंगुलोन्नतंचतुर्दिक्षमिलितंकृत्वाहस्तम

त्यंगुलंपरिधिकंफलितमष्टादशांगुलविस्तृतंहोमानुसारेणतदधिकंवानतुततोन्यूनंमध्योन्नतंस्थंडिलंकुर्यात् तदंगंस्थंडिलउल्ले
पनउल्लेखनाग्निप्रतिष्ठापनंकरिष्ये गोमयादिलिप्तेशुद्धेदेशेस्थंडिलंकुर्यात् स्थंडिलंतद्गोमयेनप्रदक्षिणमुपलिप्य दक्षिणोत्तरो
उदीच्यांदिप्रतीच्यांचतुःप्राच्यामर्धमित्यंगुलानित्यक्त्वा दक्षिणोपक्रमामुदक्संस्थांप्रादेशमात्रामेकांलेखांतस्यादक्षिणोत्तयोः
प्रागायतेपूर्वरेखायाः असंस्पृष्टप्रादेशसंस्थमिते द्वेलेखेविलिखितानयोर्मध्येपरस्परमसंस्पृष्टाउदक्संस्थाःप्रागायताःप्रादे
शसंमितास्तिस्रइतिषट्लेखायज्ञियशकलमूलेनदक्षिणहस्तेनोल्लिख्यलेखासुतच्छकलमुदगग्रंनिधायस्थंडिलमद्भिरभ्यु
क्ष्यशकलमाग्नेय्यांनिरस्य पाणिंप्रक्षाल्यवाग्यतोभवेत् तैजसादिपात्रेपिधानसहितमग्निमानीय स्थंडिलादाग्नेय्यांदि
शिनिधाय जुष्टोदमूनाआत्रेयोवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् अग्न्यावाहने॰ ॐ जुष्टोदमूनाअतिथिर्दुरोणइमन्नोयज्ञमुपयाहि
विद्वान् विश्वाअग्नेअभियुजोविहत्याशत्रूयतामाभराभोजनानि एह्यग्नइत्यस्यमंत्रस्यराहूगणोगौतमऋषिः अग्निर्देवता
त्रिष्टुप्छंदः अग्न्यावाहनेविनियो॰ ॐ एह्यग्नइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरएताभवानः अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजामहे-
सौमनसायदेवान् इत्यसत्तैरावाह्य आच्छादनंदूरीकृत्यसमस्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती अग्निप्रति
ष्ठापनेविनियोगः ॐ भूर्भुवःस्वरोमित्यग्निंप्रतिष्ठाप्य चत्वारिशृंगागौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् अग्निमूर्तिध्यानेविनि १५.
योगः ॐ चत्वारिशृंगात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यांआविवेश

सप्तहस्तश्चतुःशृंगःसप्तजिह्वोद्विशीर्षकः त्रिपात्प्रसन्नवदनःसुखासीनः शुचिस्मितः स्वाहांतुदक्षिणेपार्श्वेदेवींवामेस्वधांतथा
बिभ्रद्दक्षिणहस्तैस्तुशक्तिमन्नंस्रुचंस्रुवं तोमरंव्यजनंवामैर्घृतपात्रंचधारयन् आत्माभिमुखमासीनएवंरूपोहुताशनः एषहि
देवःप्रदिशोनुसर्वाःपूर्वोहिजातःसउगर्भेअंतः सविजायमानःसजनिष्यमाणःप्रत्यङ्मुखास्तिष्ठतिविश्वतोमुखः अग्नेवै
श्वानरशांडिल्यगोत्रमेषध्वजप्राङ्मुखममसंमुखोवरदोभव तदंगमन्वाधानंकरिष्ये आचम्यप्राणानायम्यदेवतापरिग्र
हार्थंअस्मिन्नन्वाहितेग्नौजातवेदसमग्निमिध्मेनप्रजापतिंप्रजापतिंचाघारदेवते आज्येन अग्नीषोमौचक्षुषीआज्येनात्रप्र
धानदेवताः अमुकहोमद्रव्येणब्रह्मा द्यावाहितदेवताश्चनाममंत्रेणएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्येशेषेणस्विष्टकृतमग्निमिध्मसंन्न
हनेनरुद्रंअयासमग्निंदेवान्विष्णुंअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचएताःप्रायश्चित्तदेवताः आज्यद्रव्येण ज्ञाताज्ञातदोषपरिहारा
र्थंत्रिवारमग्निंसप्तवंमरुतश्चाज्येन अंगदेवताःप्रधानदेवताःसर्वाःसन्निहिताःसंतुएवंसांगोपांगेनकर्मणासमिद्भिःसद्योय-
क्ष्ये व्याहृतीनांप्रजापतिःप्रजापतिरग्निर्वायुःसूर्यःप्रजापतिर्देवताःगायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहत्यश्छंदांसि अन्वाधानसमिद्धोमे
विनियोगः ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदं॰ परिसमूहनं ३ इध्मबर्हिषोश्चसन्नहनं अग्नेःषोडशभिर्दर्भैःप्राच्यादिषुप
रिस्तृतिःपरिस्तरणं पर्युक्षणं पवित्रकरणं पात्रासादनं चरुस्थालीप्रोक्षिण्यौदर्वीस्रुवौप्रणीताआज्यपात्रेइध्माबर्हिषिए
तानासादयामि प्रोक्षणीपात्रमुत्तानंकृत्वाप्रादेशमात्रेद्वेपवित्रेनिधाय ऽअद्भिःपूरयित्वा गंधपुष्पाक्षतान्निक्षिप्य अंगुष्ठो

प्र.रा. पकनिष्ठिकाभ्यांउदगग्रेपृथक्पवित्रेधृत्वाऽपस्विरुत्पूय पात्राण्युत्तानानिकृत्वा इध्मंचविस्रस्य सर्वाणिपात्राणित्रिःप्रोक्षेत्
१६ ताआपःकिंचित्कमंडलौक्षिपेदित्येके प्रणीतापात्रमग्नेःप्रत्यङ्निधाय तत्रपवित्रेनिधाय उदकेनपूरयित्वा गंधपुष्पाक्षतान्निक्षि
प्य अस्मिन्कर्मणिब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे पाणिनापाणिंस्पृष्ट्वा ततोब्रह्मावृतोस्मिइत्युक्त्वा आनम्याग्नेर्दक्षिणतस्तिष्ठन् ततोब्र
ह्मणेइदमासनं निरस्तःपरावसुः इदमहमर्वावसोःसदनेसीदामि ॐ ब्रह्मन्नपःप्रणेष्यामि बृहस्पतिर्ब्रह्माब्रह्मसदनआशि-
ष्यतेबृहस्पतेयज्ञंगोपायसयज्ञंपाहिसयज्ञपतिंपाहिसमांपाहि ॐ भूर्भुवःस्वर्बृहस्पतिप्रसूतः ॐ प्रणय यदिब्रह्मानभ-
वेत्तदास्वयमेवतत्प्रणीतापात्रंनासिकासमीपंनीत्वा उत्तरतोग्नेर्निधाय अन्यैर्दर्भैराच्छादयेत् तत्पवित्रंआज्यपात्रेनिधाय
ततोपरिस्तरणाद्बहिरुत्तरतोंगारानपोह्यतदुपरिआज्यपात्रंनिधाय विलीनाज्यंनिक्षिप्य वामहस्तेदर्भाग्रद्वयंधृत्वा एकेन
वोल्मुकेनावज्वल्य दर्भाग्रद्वयंनिक्षिप्य उल्मुकेनप्रधानद्रव्यसहितंत्रिभिःपर्यग्निंकृत्वा उल्मुकंनिरस्यांगारानग्नौक्षिपेत् अं
गुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांपवित्रेगृहीत्वा सवितुष्ट्वेतिमंत्रस्यहिरण्यगर्भस्तूपऋषिःसवितादेवता पुरउष्णिक्छंदः आज्यस्यो
त्पवनेविनियोगः ॐ सवितुष्ट्वाप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः प्रागुत्पुनाति सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं
तेपवित्रेअद्भिःप्रोक्ष्य अग्नौप्रहरेत् स्कंदायस्वाहा स्कंदायेदंनमम ततआत्मनोग्रतोभूमिंप्रोक्ष्य तत्रबर्हिःसन्नहनींरज्जुमु १६
दगग्रांप्रसार्य ततोबर्हिरास्तरणं तदुपरिआज्यपात्रंनिधाय कुशान्स्रुक्स्रुवौच दक्षिणहस्तेवामहस्तेचगृहीत्वा अग्नौ

प्रताप्यदर्वीनिधाय स्रुवंवामहस्तेगृहीत्वा स्रुवबिलंदर्भाग्रेणत्रिःसंमृज्य तथैवस्रुवपृष्ठंदर्भाग्रेणआत्माभिमुखंत्रिःसंमृज्य
कुशमूलेनपृष्ठादारभ्यबिलपर्यंतंत्रिस्त्रिःसंमृज्य प्रोक्ष्यप्रताप्य घृतादुत्तरतःस्थापयेत् पुनस्तथैवस्रुचिंसंमृज्यप्रोक्ष्यप्रताप्य
स्रुवोत्तरतःस्थापयेत् दर्भान्संमृज्य अग्नौप्रहरेत् स्रुवेणाज्यंगृहीत्वा होमद्रव्यमभिघार्य उदगुद्वास्य अग्न्याज्ययोर्मध्येन
नीत्वा आज्याद्दक्षिणतोबर्हिषिसांतरमासाद्य तन्मध्येएकपात्रंनिधाय अग्निमलंकृत्वा ॐ विश्वानिनइत्यनयोर्वसुश्रुतो
ग्निस्त्रिष्टुप् द्वाभ्यामर्चनेअंत्योपस्थानेविनियोगः ॐ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदःसिंधुंननावादुरितातिपर्षि अग्नेअत्रिवन्न
मसागृणानोऽस्माकंबोध्यवितातनूनां यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्त्यंमर्त्योजोहवीमि जातवेदोयशोअस्मासुधेहिप्र
जाभिरग्ने अमृतत्वमश्यां यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलोकमग्नेकृणवस्योनं अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति
अष्टदिक्षुगंधपुष्पादिभिरायतनंआत्मानंचालंकृत्य एकयोयस्थाप्य ततोपाणिनाइध्ममादायत्रिरभिघार्य अयंतइध्म
त्यस्यमंत्रस्यवामदेवऋषिःजातवेदोग्निर्देवतात्रिष्टुप्छंदः इध्महवनेविनियोगः ॐ अयंतइध्मआत्माजातवेदस्तेनेध्यस्व
वर्धस्वचेद्धवर्धयचास्मान्प्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येनसमेधयस्वाहा अग्नयेजातवेदसेइदंनमम स्रुवेणाज्यंगृहीत्वा
वायव्यांदिशिमारभ्यआग्नेदिक्पर्यंतंआज्यधारांजुहुयात् प्रजापतयेमनसाध्यायन् स्वाहेतिजुहुयात् स्वाहेतिमुखेनस्मृ
त्वा तथैवनिर्ऋतिदिशिमारभ्यईशानदिशिपर्यंतंजुहुयात् उभयत्रप्रजापतयइदं उत्तरेअग्नयेस्वाहाअग्नयइदं दक्षि-

णेसोमायस्वाहा सोमायेदं०॥ अथप्रधानहोमंकुर्यात् ब्रह्मादिदेवतानाममंत्रेणएकैकयाज्याहुत्या० ब्रह्मणेसोमाय० ईशानाय
स्वा० रुद्रायस्वा० अग्नयेस्वा० यमाय० निर्ऋतये० वरुणाय० वायवे० अष्टोवसुभ्यः० एकादशरुद्रेभ्यः० द्वादशादित्ये० अश्विभ्यां०
विश्वेभ्योदेवे० सप्तयक्षेभ्यः० भूतनागेभ्यः० गंधर्वाप्सरोभ्यः० स्कंदाय० नंदीश्वराय० शूलाय० महाकालाय० दक्षादिसप्तगणे० दुर्गायै० वि
ष्णवे० स्वधायै० मृत्युरोगाभ्यां० गणपतये० अद्भ्यः० मरुद्भ्यः० पृथिव्यै० गंगादिनदीभ्यः० सप्तसागरेभ्यः० मेरवेस्वाहा गदा
यै० त्रिशूलाय० वज्राय० शक्तये० दंडाय० खड्गाय० पाशाय० अंकुशाय० गौतमाय० भरद्वा० विश्वामित्राय० कश्यपाय० जम
दग्नये० वसिष्ठाय० अत्रये० अरुंधत्यै० ऐंद्रयै० कौमार्यै० ब्राह्म्यै० वाराह्यै० चामुंडायै० वैष्णव्यै० माहेश्वर्यै० वैनायक्यै० स्वाहां
तं अथस्विष्टकृद्धोमः यदस्यकर्मणोइत्यस्यमंत्रस्यहिरण्यगर्भऋषिः अग्निर्देवता अतिधृतिछंदः स्विष्टकृद्धोमेविनियो
गः ॐ यदस्यकर्मणोत्यरीरिचंयद्वान्यूनमिहाकरं अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्सर्वंस्विष्टंसुहुतंकरोतुमे अग्नयेस्विष्टकृतेसुहुतहु
तेसर्वप्रायश्चित्ताहुतीनांकामानांसमर्धयित्रेसर्वान्नःकामान्समर्धयस्वाहा अग्नयेस्विष्टकृतइदं त्रिसंधानं रुद्रायपशुपत
येस्वाहा पशुपतेरुद्रायेदं अपउपस्पृश्य स्रुवेणप्रायश्चित्ताज्याहुतीः सप्तजुहुयात् तत्रमंत्रः अयाश्चेत्यस्यमंत्रस्यविमद
ऋ० अयाळग्निर्देवता पंक्तिछंदः सर्वप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनि० ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्चसत्यमित्वमयाअसि अया १७
सावयसाकृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा अयसेग्नयइदं अतोदेवाइतिद्वयोःकाण्वोमेधातिथिर्ऋषिआद्यादेवा

देवताः द्वितीयाविष्णुर्देवता गायत्रीछंदः प्रायश्चित्ताज्याहुतिहोमेविनियोगः अतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे पृथिव्याः
सप्तधामभिःस्वाहा देवेभ्यइदं इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूळ्हमस्यपांसुरेस्वाहा विष्णवइदं व्यस्तसमस्तव्याहृतीनां
विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताः गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहत्यश्छंदांसि सर्वप्राय
श्चित्ताज्यहोमेवि० ॐ भूःस्वाहा अग्नयइदं भुवःस्वाहा वायवइदं स्वःस्वाहा सूर्यायेदं० ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइ
दं ततोब्रह्माकर्तारंपरीत्याग्नेर्वायव्यदेशेतिष्ठन्नेताएवसप्ताहुतीर्जुहुयात् त्यागःयजमानः अत्रकुर्यात् अनाज्ञातमिति
मंत्रद्वयस्यहिरण्यगर्भऋषिः अग्निर्देवतात्रिष्टुप्छंदः ज्ञाताज्ञातदोषपरिहारार्थंप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॐ अनाज्ञा
तंयदाज्ञातंयज्ञस्यक्रियतेमिथु अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथंस्वाहा अग्नयइदं ॐ पुरुषसंमितोयज्ञोयज्ञःपुरुष
संमितः अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथंस्वाहा अग्नयइदं यत्पाकत्रेत्यस्यमंत्रस्यआप्तस्थितऋषिः अग्निर्देवता
त्रिष्टुप्छंदः न्यूनातिरिक्तदोषपरिहारार्थंप्रायश्चित्ताज्यहोमेवि० ॐ यत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्त्यासः अ
ग्निष्टद्धोताक्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवाँऋतुशोयजातिस्वाहा अग्नयइदं यद्वोदेवाइत्यस्यअभितपाऋषिः मरुतोदेवता त्रि
ष्टुप्छंदः मंत्रविपर्यासादिनिमित्तकप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॐ यद्वोदेवाअतिपातयानिवाचाचप्रयुतीदेवहेळनं अ
रायोअस्माँअभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मिन्मरुतस्तंनिधेतनस्वाहा मरुद्भ्यइदं पूजास्विष्टंनवाहुत्वाबलिंपूर्णाहुतिंचरेत् श्रेयःसं

पात्रदानंच अभिषेको विसर्जनं पूर्णाहुतिमुत्तमाहुतिंजुहोति सर्वं वै पूर्णाहुतिः सर्वमेवाप्नोति अथो इयं वै पूर्णाहुतिः अस्या
मेवप्रतितिष्ठति इदमग्नये वैश्वानराय शतक्रवे सप्तवते अद्यश्वनमम वसोर्धारांकुर्यात् धामंते वामदेव आपो जगती पूर्णा
हुतिहोमे विनियोगः धामंते विश्वं भुवनमधिश्रितमंतः समुद्रे हृद्यां तरायुषि अपामनीके समीथे य आभृतस्तमश्याममधुमंतं
तऊर्मिस्वा॰ अद्य इदं॰ बर्हिषि पूर्णपात्रं निनयेत् पूर्णमसि पूर्णं मे भूयाः सुपूर्णमसि सुपूर्णं मे भूयाः सदसि सन्मे भूयाः सर्वमसि
सर्वं मे भूयाः अक्षितिरसि मामेक्षेष्ठाः प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयंतां दक्षिणस्यां दिशि मासाः पितरो मार्जयंतां प्रतीच्यां
दिशि ग्रहाः पशवो मार्जयंतां उदीच्यां दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयंतां ऊर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरः प्रजापतयो मा
र्जयंतां आपो अस्मानित्यस्य देवश्रवा आपस्त्रिष्टुप् मार्जने विनियोगः ॐ आपो अस्मान्मातरः शुंधयंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनं
तु विश्वं हि रिप्रं प्रवहंति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरापूत एमि इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उ
तानृतं सुमित्र्यान आप ओषधयः संतु इत्येतैर्मंत्रैर्मार्जनं कृत्वा दुर्मित्र्यास्तस्मै संतु योस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः तं हृत्वी
ति निर्ऋतिदेशे कुशाग्रैरपः क्षिपेत् माहं प्रजां परासिचं या नः सयावरी स्थन समुद्रे वो निनयानि स्वं पाथो अपीथ शांतिःपु
ष्टिस्तुष्टिश्चास्तु आग्नेय्याभिमुखस्तिष्ठन् अग्निपूजनं विश्वानि नो दुर्गहाजातवे॰ अग्न्योपस्थानं जप्त्वा अग्ने नय १८
सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् युयोध्य१स्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम बोधानो अस्य

अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः पीयति त्वो अनुत्वो गृणाति वंदारुस्ते तन्वं वंदे अग्ने नमस्कारः मानस्तोकेति
मंत्रस्य कुत्स ऋषिः रुद्रो देवता जगती छंदः विभूतिग्रहणे विनियोगः ॐ मानस्तोके तनये मान आयौ मानो गोषु मानो
अश्वेषु रीरिषः वीरान्मानो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मंतः सदमित्वा हवामहे त्र्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे कश्यपस्य त्र्यायुष
मिति कंठे अगस्त्यस्य त्र्यायुषमिति नाभौ यद्देवानां त्र्यायुषमिति दक्षिणस्कंधे तन्मे अस्तु त्र्यायुषमिति वामस्कंधे सर्वम
स्तु शतायुषमिति शिरसि इति विभूतिधारणं परिस्तरणान्युत्तरे विसृजेत् परिसमुह्य२ पर्युक्ष्य३ ॐ च मे स्वरश्च मे यज्ञो
प च ते नमश्च यत्ते न्यूनं तस्मै त उप यत्तेतिरिक्तं तस्मै ते नमः स्वस्ति श्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं बलं आयुष्यं तेज-
आरोग्यं देहि मे हव्यवाहन यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपो यज्ञक्रियादिषु न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं प्रमादात्कु
र्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत् स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः अनेन कर्मणा श्री परमेश्वरः प्रीयताम् गच्छग
च्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थाने परमेश्वर यत्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छ हुताशन होमं संपाद्य उत्तरपूजां कृत्वा आचार्यं संपूज्य गां
दद्यात् यज्ञसाधनभूताया विश्वस्याघौघनाशिनी विश्वरूपधरो देवः प्रीयतामनया गवा ब्राह्मणभोजनं संकल्प्य
यांतु देवगणाः सर्वे पूजामादाय पार्थिवीं इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च इति अग्निमुखः अथ मुद्रालक्षणम्
हेमाद्रौ संमुखीकृत्य हस्तौ द्वौ किंचित्संकुचितांगुली मुकुली तु समाख्याता पंकजप्रसृतेव सा पूर्वोक्ता मुकुली या च मादे-

१योनिः स्तांगुलिः व्याकोशमुद्रा मुकुलापद्ममुद्रांप्रदर्शयेत् अंगुष्ठोकुंचितौ तौतुस्वकीयांगुलिवेष्टितौ उच्चोवाभिमुखौ-
हस्तौयोजयित्वातुनिष्ठुरा तर्जन्योकुंचितेकृत्वातथैवचकनीयसी अधोमुखीहृष्टनखास्थितामध्येकरस्यतु वतस्त्रश्चो
स्थिताःपृष्ठे अंगुष्ठावेकतःकुरु नालंव्यवस्थितौहोतुव्योममुद्राप्रकीर्तिता तत्रांतरेसर्वदेवतापूजनसाधारण्येनषण्मुद्राउच्य
ते देवनाननसंतुष्टासर्वदासंमुखीभवेत् अंगुष्ठौनिक्षिपेत्सेयंमुद्रात्वावाहनीमता संग्रथ्यनिक्षिपेत्सेयंमुद्रात्वावाहनीस्मृ
ता अधोमुखीत्वियंचेत्स्यात्स्थापनीमुद्रिकामता उच्छ्रितावुच्छ्रितौकुर्यात्संमुखीकरणीभवेत् प्रस्तृतांगुलिकौहस्तौ
मिथःश्लिष्टौतुसंमुखौ कुर्यात्स्वहृदयंसेयंमुद्राप्रार्थनसंज्ञिका इत्येवंसर्वदेवानांपूजनेषट्प्रदर्शयेत् शिवपूजनेलिंग
मुद्रा उच्छ्रितंदक्षिणांगुष्ठंवामांगुष्ठेनबंधयेत् वामांगुलीर्दक्षिणाभिरंगुलीभिश्चवेष्टयेत् लिंगमुद्रेतिविख्याताशिवसा
न्निध्यकारिणी श्रीकामःशीर्षिकुर्वीतराज्यकामस्तुनेत्रयोः मुखेत्वन्नाद्यकामस्तुग्रीवायांरोगशांतिकृत् हृदयेसर्वकामी
चज्ञानार्थीनाभिमंडलं राज्यकामस्तुगुह्येचराष्ट्रकामस्तुपादयोः रामपूजनेसप्तदशमुद्राः तथाचरामार्चनचंद्रिका
यांअगस्त्यः आवाहनीस्थापनीचसंनिधिकरणीतथा सुसंनिरोधिनीमुद्रासंमुखीकरणीतथा संकलीकरणीचैवमहा
मुद्रानथैवच शंखचक्रगदापद्मधेनुकौस्तुभगारुडाः श्रीवत्सवनमालेचयोनिमुद्रांप्रदर्शयेत् एताभिःसप्तदशभिर्मुद्रा- ११
भिस्तुविचक्षणः योराममर्चयेन्नित्यंमोदयेत्सरघुेश्वरं द्रावयेदपिविप्रेंद्र ततःप्रार्थितमाप्नुयात् मूलाधाराद्द्वादशांतमा

नीतःकुसुमांजलिः त्रिस्थानगततेजोभिर्विनीतःप्रतिमादिषु आवाहनीचमुद्रास्याद्देवार्चनविधौमुने एषैवाधोमुखीमुद्रास्था
पनेशस्यतेपुनः उन्नतांगुष्ठयोगेनमुष्टीकृतकरद्वयं सन्निधीकरणीमुद्रादेवार्चनविधौमुने अंगुष्ठगर्भिणीसैवमुद्रास्यात्सं-
निरोधिनी उत्तानमुष्टीयुगलासंमुखीकरणीमता अंगैरेवांगविन्यासःसंकलीकरणीभवेत् अन्योन्यांगुष्ठसंलग्नविस्ता
रितकरद्वयं महामुद्रेयमाख्यातान्यूनाधिकसमापनी कनिष्ठानामिकामध्यांतस्थांगुष्ठात्तदग्रतः गोपितांगुष्ठमूलेनसन्नधा
मुकुलीकृता करद्वयेनमुद्रास्याच्छंखाख्येयंस्मरार्चने अन्योन्याभिमुखस्पर्शव्यत्ययेनतुवेष्टयेत् अंगुलीभिःप्रयत्नेन मंडली
करणंमुने चक्रमुद्रेयमाख्यातागदामुद्राततःपरं अन्योन्याभिमुखाश्लिष्टाततःकौस्तुभसंज्ञका कनिष्ठेन्योन्यसंलग्नेभिमु
खेहिपरस्परं वामस्यतर्जनीमध्येमध्यानामिकयोरपि वामनामिकसंस्पृष्टातर्जनीमध्यशोभिता पर्यायेणानतांगुष्ठद्वयीकौ
स्तुभलक्षणा कनिष्ठान्योन्यसंलग्नविपरीतंतुयोनितः अधस्तात्स्थापितांगुष्ठामुद्रागरुडसंज्ञिता तर्जन्यंगुष्ठमध्यस्थाम
ध्यमानामिकाद्वयी कनिष्ठानामिकामध्यतर्जन्यग्रकरद्वयी मुने श्रीवत्समुद्रेयंवनमालाभवेत्ततः कनिष्ठानामिकामध्यामु
ष्टीरुन्नततर्जनी परिभ्रांताशिरस्युच्चैस्तर्जनीभ्यांदिवौकसः योनिमुद्रासमाख्याताद्योतत्करद्वयाश्रिता तर्जन्याक्लृप्तम
ध्यांतोस्थितानामिककम्प्रिका मध्यस्थलस्थितांगुष्ठासेयंशस्तामुनेर्चने इतिमुद्रालक्षणम् अथोपचाराः

पदार्थादर्शे ज्ञानमालायाम् अष्टत्रिंशत्षोडश वा दश पंचोपचारकाः तान्विभज्य प्रवक्ष्यामि केनैतैश्च कृतैश्च किं अर्घ्यपाद्यमाचम
नं मधुपर्कमुपस्पर्शम् स्नानं नीराजनं वस्त्रं आचमं चोपवीतकम् पुनराचमभूषे च दर्पणालोकनं ततः गंधपुष्पे धूपदी
पौ नैवेद्यं च ततः क्रमात् पानीयं तोयमाचामं हस्तवासस्ततः परम् हस्तवासः करोद्वर्तनं तांबूलमनुलेपं च पुष्पदानं ततः
पुनः गीतं वाद्यं तथा नृत्यं स्तुतिं चैव प्रदक्षिणाः पुष्पांजलिनमस्कारावष्टत्रिंशत्समीरिताः इत्यष्टत्रिंशदुपचाराः अन्य
च्च आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्कासनस्नानवसनाभरणानि च सुगंधः सुमनो धूपो दीपमन्नेन भोज
नम् माल्यानुलेपने चैव नमस्कारविसर्जने इति षोडश उपचाराः अर्घ्यं पाद्यं चाचमनं स्नानं वस्त्रनिवेदनम् गंधाद
यो नैवेद्यांता उपचारा दश क्रमात् शारदातिलके षोडशोपचारा उक्ताः तथा च आसनस्नानवस्त्राणि भूषणं च विवर्ज
येत् रात्रौ देवार्चने तैश्च पदार्थैर्द्वादशैः क्रमात् पूजनं कपिलेनोक्तं तत्सर्वं च विसर्जयेत् गंधतैलमथो दद्याद्देवस्य प्रतिमं ततः
दूर्वा च विष्णुक्रांता च श्यामाकं पद्ममेव च पाद्यांगानि च चत्वारि कथितानि समासतः कर्पूरमगरुं पुष्पं द्रव्याण्याचमनीयके
सिद्धार्थमक्षतं चैव दूर्वा च तिलमेव च यव गंध फलं पुष्पं अष्टांगं त्वर्घ्यमुच्यते स्नाने वस्त्रे तथा भक्ष्ये दद्यादाचमनीयक
म् उद्वर्तनमपि तत्रैव रजनी सहदेवी च शिरीषं लक्ष्मणापि च सहा भद्रा कुशाग्राणि उद्वर्तनमिहोच्यते मंत्रतंत्रप्रकाशे २०
अक्षता गंधपुष्पाणि स्नानपात्रे तथा त्रयम् द्रव्याभावे प्रदातव्याः क्षालितास्तंदुलाः शुभाः तत्रैवोक्तम् अगस्त्यसं

हितायां तथाचमनपात्रेपि दद्याज्जातीफलं मुने लवंगमपि कंकोलं शस्तमाचमनीयकम् द्रव्याभावे तंत्रांतरे उक्तम् तंदुला
न्प्रक्षिपेत्तेषु द्रव्याभावे तु तत्स्मरन् प्रयोगपारिजाते व्यासः प्रतिमापटयंत्राणां नित्यं स्नानं न कारयेत् कारयेत्पर्वदिवसे
यदा वा मलधारणम् ज्ञानमालायां नाक्षतैरर्चयेद्विष्णुं न तुलस्या गणाधिपम् न दूर्वया यजेद्देवीं बिल्वपत्रैश्च भास्करम्
उन्मत्तमर्कपुष्पं च विष्णोर्वर्ज्यं सदा बुधैः अक्षतास्तु यवाः प्रोक्ता इति पदार्थादर्शे उक्तत्वाद्यवानामेवायं प्रतिषेधो न तंदुलानां
तंत्रांतरे महाभिषेकं सर्वत्र शंखेनैव प्रकल्पयेत् सर्वत्रैव प्रशस्तोऽब्जः शिवसूर्यार्चनं विना अथ व्रतोद्यापनानुक्तौ पृथ्वी
चंद्रोदये नंदिपुराणे कुर्यादुद्यापनं तस्य समासोयदुदीरितं उद्यापनं विना यत्तु तद्व्रतं निष्फलं भवेत् यत्र चोद्यापनं नोक्तं व्रता
नुगुणतश्चरेत् वित्तानुसारतो दद्यादनुक्तोद्यापने व्रते गां चैव कांचनं दद्याद्व्रतस्य परिपूर्तये समासाद्युद्यापनमनुक्तोद्यापन वि
षयं उक्तोद्यापने तु आदौ मध्येथवाप्यंते व्रतस्योद्यापनं भवेत् तद्व्रतोद्यापनं कार्यं संपूर्णफलमाप्नुयात् अथ व्रतभंगे सं
पूर्णतायां विधिः हेमाद्रौ भविष्ये युधिष्ठिर उवाच संपूर्णतामनुष्ठानं व्रतानां नंदनंदन कुरु प्रसादं गुह्यार्थमेतन्मे व
क्तुमर्हसि श्रीकृष्ण उवाच साधु साधु महाबाहो कुरुराज युधिष्ठिर रहस्यानां रहस्यं ते कथयामि व्रते तव संपूर्णता
कृता यत्र तत्र सम्यक्फलप्रदम् यच्चीर्णं नरनारीभिर्भवेत्संपूर्णकारकम् अवश्यं तच्च कर्तव्यं संपूर्णफलकांक्षिभिः किंचिद्व्र
तं प्रमादेन यद्व्रतं व्रतिनां स्थितम् तत्सपूर्णं भवेत्सर्वं व्रतेनानेन पांडव उपद्रवैर्बहुविधैर्महामोहाच्च पांडव यद्भग्नं किंचिद

वस्याद्व्रतंविघ्नविनाशनं तत्संपूर्णंभवेत्पार्थसत्यंसत्यंनसंशयः कांचनंरूप्यकंरूपंशिल्पिनातुघटापयेत् भग्नंव्रतस्ययोदेव
स्तस्यरूपंविनिर्दिशेत् व्रतंस्त्रीपुरुषयोःपार्थप्रारब्धंयद्व्रतंकिल नचनिष्पादितंकिंचिद्दैवात्सर्वंतथास्थितं द्विभुजंपंकजारूढं
सौम्यंप्रहसिताननं निष्पादितंशिल्पिनाचतस्मिन्नेवदिनेपुनः तच्चानेतुमनःप्राप्तेब्राह्मणेर्विधिनागृहे स्नापयेत्सुप्रसादभाग्घृत-
क्षौद्ररसांबुभिः वस्त्रचंदनपुष्पैश्चपूजांकुर्यात्समाहितः तोयपूर्णस्यकुंभस्यमुखेविन्यस्यदेवतां धूपदीपाक्षतैर्वस्त्रैरत्नैर्ब-
हुप्रकारकैः अर्घ्यंप्रदद्यात्तन्नाम्नामंत्रेणानेनपांडव उपासनस्यदानस्यप्रायश्चित्तंकृतंजले शरणंवःप्रपन्नास्मःकुरुधाद्यदया
मम व्रतछिद्रंनपछिद्रंयछिद्रंव्रतकर्मणि तत्सर्वंत्वत्प्रसादेनसंपूर्णंजायतांमम कुरुप्रसादंसंपूर्णंव्रतंसंजायतांमम पूर्वदक्षिणप
श्चात्सुउत्तरेचबलिंहरेत् उपर्यधस्तात्सर्वेभ्योदिक्पालेभ्योनमोनमः इदमर्घ्यमिदंपाद्यंतेभ्यस्तेभ्योनमोनमः पादौचजानुनी
चैवकटीशीर्षकवक्षसी कुक्षिंतुहृदयंपृष्ठंवाक्त्वक्चक्षुश्चशिरोरुहान् पूजयित्वातुदेवस्यनततःपश्चात्क्षमापयेत् पूजितस्त्वंयथाश
क्त्यानमस्तेस्तुसुरोत्तम ऐहिकामुष्मिकींदेव कार्यसिद्धिंदिशस्वमे॥ एवंक्षमापयित्वातुप्रणमेच्चप्रयत्नतः तन्मूर्तिंचद्वि
जातिभ्योविधिवत्प्रतिपादयेत् स्थित्वाप्राङ्मुखोविप्रोगृह्णीयाद्दर्भपाणिना विप्रहस्तेप्रयच्छेच्चदाताचैवोत्तरामुखः मंत्रेणा
नेनकौंतेयसोपवासप्रयत्नतः इदंव्रतंमयाखंडकृतमासीत्पुराद्विज तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वन्मूर्तिप्रदानतः ब्राह्मणोपिप्रय
च्छेत्तंमंत्रेणानेनतद्व्रतम् वाक्यंपूर्णमतःपूजाव्रतेनानेनतेपुरा संपूर्णंस्यात्प्रसादेनतवपूर्णामनोरथाः ब्राह्मणायस्त-

स्त्रभाषंतेतन्मन्यंतेदिवौकसः सर्वदेवमयाविप्रानतद्वचनमन्यथा जलधिःक्षारतांनीतः पावकःसर्वभक्षतां सहस्रनेत्रःशक्रोपिकृ
तोविप्रैर्महात्मभिः ब्राह्मणानांतुवचनाद्ब्रह्महत्याविनश्यति अश्वमेधफलंसाग्रंलभतेनात्रसंशयः व्यासवाल्मीकवचनात्पराशरव-
सिष्ठयोः गर्गगौतमधौम्यात्रिवामदेवपुलस्त्ययोः वचनान्नारदादीनांपूर्णंभवतुमेव्रतं एवंविधिविधानेनगृहीत्वाब्राह्मणोव्रजेत्
दातातल्लेषयेत्सर्वंब्राह्मणस्यगृहंस्वयं ततःपंचमहायज्ञान्कृत्वावैभोजनादिकं एवंयःकुरुतेभक्त्याव्रतमेतंनरोत्तम तस्यसंपू
र्णतांयातितद्व्रतंयत्पुराकृतं खंडंसंपूर्णतांयातिप्रसन्नेव्रतदैवते भग्नानियानिमदमोहवशाद्गृहीत्वाजन्मांतरेष्वपिनरेणसमस्तरे
ण संपूर्णपूजनपरस्यपुरोभवंतिसर्वव्रतानिपरिपूर्णफलप्रदानि अथसर्वव्रतेषुसामान्यतःपूजाविधिः सह
स्रशीर्षेत्यावाहनं १ आगच्छागच्छदेवेशतेजोराशेजगत्पते क्रियमाणांमयापूजांगृहाणसुरसत्तम पुरुषएवेदमित्यासनं
२ नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषितं आसनंदेवदेवेशप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां एतावानस्येतिपाद्यं ३ गंगादिसर्वती
र्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यं ४ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेध
रणीधर नमस्तेकमलाकांतगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते तस्माद्विराळित्याचमनीयं ५ कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृ
तं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः यत्पुरुषेणेतिस्नानं ६ गंगाचयमुनाचैवनर्मदाचसरस्वती कृष्णाचगौतमी
वेणीक्षिप्रासिंधुस्तथैवच तापीपयोष्णीरेवाचताभ्यःस्नानार्थमाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचा

मृतस्नानंपंचमंत्रैः ५ पृथक्कुर्यात् तंयज्ञमितिवस्त्रं सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससी
प्रतिगृह्यतां वस्त्रंचसोमदैवत्यंलज्जायास्तुनिवारणं मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञादितियज्ञोपवी
तं दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपुरुषोत्तम तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतइतिगंधं श्रीखंडं
चंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां अक्षताश्चसुरश्रेष्ठाःकुंकुमोक्ताःसुशोभनाःमयानिवे
दिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वेतिपुष्पं माल्यादीनिसुगंधी० यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं वनस्पतिरसोद्भू० ब्रा
ह्मणोस्येतिदीपं० साज्यंचवर्तिसंयुक्तं० चंद्रमामनसेइतिनैवेद्यं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं भक्ष्यभो-
ज्यसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां इदंफलमितिफलं नाभ्याआसीदितितांबूलं पुगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पू
रादिसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां सप्तास्येतिप्रदक्षिणा हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलद
मतःशांतिंप्रयच्छमे चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं य
ज्ञेनयज्ञमितिपुष्पांजलिः नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेत्वमरप्रिय नमस्तेकमलाकांतवासुदेवनमोस्तुते यानिकानिच
पापानिब्रह्महत्यासमानिच तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणाः नमःसर्वहितार्थायजगदाधारहे २२
तवे साष्टांगोयंप्रणामोस्तुप्रयत्नेनमयाकृतः इतिनमस्कारः इतिसामान्यपूजाविधिः इतिश्रीव्रतार्कपरिभाषासमाप्ता ॥

श्रीगणेशायनमः अथादौप्रतिपदादितिथिव्रतानिलिख्यंते मात्स्ये वर्जयित्वामधौयस्तुदधिक्षीरघृतैक्षवम् दद्याद्वस्त्राणिसूक्ष्माणिरस
पात्रैर्युतानिच रसपात्रैर्दध्यादिपात्रैः संपूज्यविप्रमिथुनंगौरीमेप्रीयतामिति हेमाद्रौपाद्मेच अर्चयेच्चैत्रमासेतुयस्तुगंधानुलेपन
म् शक्तिगंधभृतांदद्याद्विप्रायश्वेतवाससी भक्त्यातुदक्षिणान्दद्यात्सर्वकामार्थसिद्धये गंधवस्त्रदानमंत्रः चंदनावासुगंधानांसर्वेषांद्रष्ट्का
र्चितम् चंदनंत्वत्प्रसादेनसांद्रानंदप्रदोभव शरण्यंसर्वलोकानांलज्जायारक्षणंपरम् सुवेषधारिवस्त्रंयस्मादतःशांतिंप्रयच्छमे इतिमं
त्राभ्यांगंधवाससीदद्यात् अथैवचैत्रशुक्लप्रतिपदिसंवत्सरारंभविधिर्ब्राह्मे अत्रप्रतिपत्सूर्योदयव्यापिनीग्राह्या श्रीभगवानुवाच चै
त्रेमासिजगद्ब्रह्मासमर्जप्रथमेहनि शुक्लपक्षेसमग्रेतुतदासूर्योदयेसति इतिवचनात् दिनद्वयेव्याप्तावव्याप्तौवापूर्वैव वत्सरादौवसंता
दौबलिराज्येतथैवच पूर्वविद्धैवकर्तव्याप्रतिपत्सर्वदाबुधैः वसिष्ठवचनादितिबहवः युक्तंतुदिनद्वयेउदयसंबंधाभावेसंवत्सरारंभप्र
युक्तकार्यलोपप्रसक्त्यावदवचनंपूर्वयुताग्राह्यताविधायकम् दिनद्वयेतत्संबंधेतुसंपूर्णत्वादेवपूर्वासेःकदाकार्यमित्याकांक्षाविरहात्पूर्व
युतत्वविरहाच्चैवैतद्वचनात् पूर्वेतिब्राह्मे प्रवर्तयामासतथाकालस्यगणनामपि गृहान्नक्षत्रतूंन्मासान्पक्षान्संवत्सराधिपान् द
दौसभगवान्ब्रह्मासर्वदेवसमागते बाह्यास भार्याब्रह्माणमभिर्देश्यतनुंततः येथोक्तेनमस्यंतस्तवंतम्याम्युपासते ततस्तेकृतशुश्रू
षागत्वाचैवहिमालयम् स्वानिस्वान्यथकर्माणितेनयुक्ताश्चचक्रिरे ब्राह्मीसभाकामरूपाविशेषेणतदानघ धारयंत्यमलंरूपमनि
र्देश्यंमनोहरम् ततःप्रभृतियोधर्मःपूर्वैःपूर्वतरैःकृतः अद्यापिरूढःस्तनरांसकर्तव्यःप्रयत्नतः तत्रकार्यामहाशांतिःसर्वकल्मषना-
शिनीसर्वोत्पातप्रशमनीकलिदुःस्वप्ननाशिनी आयुःप्रदावृद्धिकरीधनसौभाग्यवर्धिनी मंगल्याचपवित्राचलोकद्वयसुखावहा तस्या

मादोतुसंपूज्यो ब्रह्माकमलसंभवः पाद्यार्घपुष्पधूपैश्चवस्त्रालंकारभोजनैः होमैर्वस्त्रपहारैश्चतथाब्राह्मणभोजनैः तत्क्रमेणदेवेभ्यः पूजा
कार्यापृथक्पृथक् कृत्वांकारवषट्कारौकुशोदकतिलाक्षतैः पुष्पधूपप्रदीपाद्यैर्भोजनैश्चयथाक्रमम् मंत्रसंपूज्यनार्थेतुब्रह्मरूपंपरिस्पृ
शेत् मंत्रभिन्तिधात्ताचेत्येकवचनम बहुरूपंमंत्रंनानारूपान्मंत्रान्परिस्पृशेत् परिगृण्हीयादित्यर्थः तेनओंनमोब्रह्मणइत्यादिविष्णवेप
रमात्मनेनमइत्येवंमंत्रवाक्यद्वंदोयात्रादेवताशब्दाश्चतुर्थ्यंताः प्रणवादयोनमोंतामंत्रान्वेनग्राह्याः प्रार्थनामंत्राः ओंनमोब्रह्मणेतुभ्यंकामा
यचमहात्मने नमस्तेस्तुनिमेषायत्रुटयेचनमोस्तुते लवायचनमस्तुभ्यं नमस्तेस्तुक्षणायच नमोनस्तेकाष्ठायैकलायैतेनमोस्तुते
नाडिकायैसुघुम्रायैसुहूर्तायैनमोनमः नमोनिशाभ्यःपुण्येभ्योदिवसेभ्यश्चनित्यशः पक्षाभ्यांचाथमासेभ्योऋतुभ्यश्चनमोनमः अष्टाविंश
तिसंख्येभ्योनक्षत्रेभ्योनमोनमः प्रतिवर्षाधिपेभ्यश्चविज्ञातेभ्योनमःसदा नमोस्तुकुलनागेभ्योसानुयात्रेभ्यएवच सानुयात्रेभ्यःसानु
चरेभ्यः नमश्चतुर्दशादिभ्योदिक्पालेभ्योनमोनमः नमःपुरंदरेभ्यश्चतत्संख्येभ्योनमोनमः पंचाशतेनमोनित्यंदक्षकन्याभ्य
एवच नमोदेव्यैस्तुभद्रायैजयायैचाथसर्वदा मृशास्त्रायनमस्तुभ्यंसर्वास्त्रजनकायच नमस्तेबहुपुत्रायपत्नीभिःसहितायच नमोबु
ध्यैतथाहृष्यैनिद्रायैधनदायच नमःकुबेरपुत्रायगुह्यकःस्वामिनेनमः नमोस्तुशंखपद्मेभ्योनिधिभ्योमेथनित्यशः भद्रकाल्यैनमस्तुभ्यं
सुरभ्यैश्चनमोनमः वेदवेदांगवेदांतविद्यासंस्थेभ्यएवच नागयक्षसुपर्णेभ्योनमोस्तुगरुडायच सप्तभ्यश्चसमुद्रेभ्यः सागरेभ्यश्चस
र्वदाउत्तरेभ्यःकुरुभ्यश्चनमोमेरवतायच भद्राश्वकेतुमायेभ्योनमःसर्वत्रसर्वदा इलावृतायचनमोहरिवंशायचैवहि नमःकिंपुरु
षेभ्यश्चभरतायनमोनमः नमोभारतभेदेभ्योमहद्भ्यश्चाथसर्वदा पातालेभ्यश्चसप्तभ्योनरकेभ्योनमोनमः कालाग्निरुद्रशेषाभ्यां

हरयेक्रोधरूपिणे सप्तभ्यस्त्वथलोकेभ्योमहाभूतेभ्यएवच नमःसंबुद्धयेचैवनमः प्रकृतयेतथा पुरुषायाभिमानायनमोस्तुव्यक्तमूर्तये
हेमवत्सुरेभ्यश्चपर्वतेभ्योनमस्त्वथ पौराणीभ्यश्चगंगाभ्यःसमभ्यश्चनमोनमः नमोस्त्वाद्यमुनिभ्यश्चसप्तभ्यश्चाथसर्वदा नमोस्तुपुष्क
रादिभ्य स्तीर्थेभ्यश्चपुनःपुनः निम्नगाभ्योनमोनित्यंविनस्तादिभ्यएवच चतुर्दशभ्योदीर्घेभ्योधरणीभ्योनमोनमः नमोधात्रेविधात्रेच
छंदोभ्यश्चनमोनमः सुरभ्यैरावणाभ्यांचनमोभूयोनमोनमः नमस्तथोच्चैःश्रवसेध्रुवायचनमोनमः नमोस्तुधन्वंतरयेशस्त्रास्त्राभ्यांन
मोनमः विनायककुमारायविघ्नेभ्यश्चनमःसदा शाखायचविशाखायनैगमेयायवैनमः नमस्कंदग्रहेभ्यश्चस्कंदमातृभ्यएवच ज्वरा
यरोगपतयेभस्मप्रहरणायच ऋषिभ्योवालखिल्येभ्यःकेशवायनमःसदा अगस्त्यनारदायव्यासादिभ्योनमोनमः अप्सरोभ्यःसोम
पेभ्योदेवेभ्यश्चनमोनमः असोमपेभ्यश्चनमस्तुषितेभ्योनमःसदा आदित्येभ्योनमोनित्यंद्वादशभ्यश्चसर्वदा एकादशभ्योरुद्रेभ्यस्तप
श्विभ्योनमोनमः नमोनासत्यदस्राभ्यांअश्विभ्यांनित्यमेवहि साध्येभ्योद्वादशभ्यश्चपौराणेभ्योनमःसदा एकोनपंचाशतभ्योमरु
द्भ्यश्चनमोनमः शिल्पाचार्यायदेवायनमस्तेविश्वकर्मणे अष्टभ्योलोकपालेभ्योसानुगेभ्यश्चसर्वदा आयुधेभ्योवाहनेभ्योचर्मभ्यश्च
नमःसदा आसनेभ्योदुंदुभिभ्योदेवेभ्यश्चनमःसदा दैत्यराक्षसगंधर्वपिशाचेभ्यश्चनित्यशः पितृभ्यःसप्तभेदेभ्यः प्रेतेभ्यश्चनमःस
दा सूक्ष्मेभ्यश्चदेवेभ्योभावगम्येभ्यएवच नमस्तेबहुरूपायविष्णवेपरमात्मने अथकिंबहुनोक्तेनमंत्रेणानेनवार्चयेत् प्राङ्मुखो
दङ्मुखोविप्रान्देवानुद्दिश्यपूर्ववत् अथवाकिमत्रविस्तरेणब्राह्मणानेवदेवतोद्देशेनपूजयेदित्यर्थः पूर्ववन्मंत्रोक्तक्रमेणअर्घ्यैः
पुष्पैश्चवस्त्रमाल्यैःसहस्रकंसहस्रकं संरोमासमर्चयेदित्यर्थः धनधान्यानुविभवैर्दक्षिणाभिश्चसर्वदा इतिहासपुराणानांप्रवक्त्यंच

द्विजोत्तमान् कालज्ञान्वेदवेदज्ञान् भृत्यान्संबंधिबांधवान् अनेनैव तु मंत्रेण स्वाहांतेन पृथक् पृथक् प्रविष्टायाग्नये होमः कर्तव्यः सर्वद
सयेवेदविच्चक्षुषीदत्वास्थानेप्राधानिकेसदा प्रतिष्ठाय श्रेष्ठ वेदवित्वेदोक्तविधिज्ञः मदनरत्नेतु वेदवित्इतिपठित्वा वेदोक्तविधि-
नेतिव्याख्यानम् चक्षुषीआज्यभागौ प्राधानिकेस्थाने प्रधानहोमारंभे होमारंभततः कुर्यान्मंगलालंभनंतरः मदनरत्ने शालग्रा
मांततः कुर्यान्मंगलालंभनंततः इतिपठेत् भोजयित्वाद्विजान्सर्वान्सुहृत्संबंधिबांधवान् विशेषेणच भोक्तव्यंकार्यश्चापिमहोत्सवः न
वसंवत्सरारंभः सर्वसिद्धि प्रवर्तकः इतिसंवत्सरारंभविधिः अथअत्रैव विष्णुधर्मोत्तरोक्तंआरोग्यप्रतिपद्व्रतम् पुष्कर उवाच संव-
त्सरावसानेतु पंचदश्यामुपोषितः प्रातः प्रतिपदिस्नातः कुर्याद्व्रतमनन्यधीः पूजयेद्भास्करंदेवंवर्णकैः कमलेकृते वर्णकैरक्तश्वेतनी
लपीतादिभिः शुद्धेनगंधमाल्येन चंदनेनसितेनच तथाकुंदुरुधूपेनघृतदीपेन भार्गव कुंदुरुसल्लकीनिर्यासः अपूपैःसक्तैर्दध्नाप्र
मात्रेणभूरिणा सैकतैःशर्करविकारैः ओदनेनचमुक्तेनसतालवणसर्पिषा सताउत्तमेन क्षीरेणचफलैःशक्त्याबहु ब्राह्मणतर्पणैः
पूजयित्वाजगद्धामदिनभागेचतुर्थकम् आहारंप्रथमंकुर्यात्सघृतंमनुजोत्तम सर्वंचमनुजश्रेष्ठघृतहीनंविवर्जयेत् भुक्त्वासकलदे
वान्नमहारंचसमाचरेत् पानीयपानंकुर्वंतिब्राह्मणानुमतेपुनः प्रथमंआहारंप्रथमग्रासं सर्वप्रथमंप्रथमंचआहारं एकमेवग्रासं
भक्षयित्वाऽवशिष्टमन्नंत्यजेत् ब्राह्मणानुमत्यासुजानोपिघृतहीनंनभुंजीत घृतहीनंविवर्जयेदितिनिषेधात् संवत्सरमिदंकृत्वाततःसा
क्षात्त्रयोदश पूजनंदेवदेवस्यतस्मिन्नहनिभार्गव संवत्सरंशुक्लप्रतिपत्सुत्रयोदशमितिलिंगदर्शनात् सवस्त्रंसहिरण्यंचततोदद्याद्द्वि २
जातये पूजनंपूजोपकारणं प्रतिपदिव्रतेनानेनधर्मज्ञरोगमेवंव्यपोहति आरोग्यमाप्नोतिगतिंतथाग्र्यांयशस्तथाग्र्यंविपुलांश्चभो-

गान् व्रतेनसम्यक्पुरुषोथनारीसंपूजयेद्यस्तुजगत्प्रधानम् जगत्प्रधानंसूर्यम् इतिचैत्रशुक्लप्रतिपदिआरोग्यदायकंव्रतम् अस्यामे-
वोक्तंविद्याव्रतं मदनरत्नेविष्णुधर्मे मार्कंडेयउ० अष्टपत्रंतुकमलंविन्यसेद्वर्णकैःशुभैः ब्रह्माद्यांकर्णिकायांतुन्यस्यसंपूजयेद्विभुम् ऋ
ग्वेदंपूर्वपत्रेतुयजुर्वेदंतुदक्षिणे पश्चिमेसामवेदंतुउदक्चाथर्वणंतथा आग्नेयेचतथांगानिधर्मशास्त्राणिनैरृते पुराणंचैववायव्येई-
शान्यांन्यायविस्तरम् एवंविन्यस्यधर्मज्ञः सोपवासस्तुपूजयेत् चैत्रशुक्लमथारभ्यसोपवासोजितेंद्रियः सदाप्रतिपदंप्राप्यशुक्लप-
क्षस्ययादव संवत्सरमहाराजशुक्लगंधानुलेपनैः भूषणैःपरमान्नेनधूपदीपैरतंद्रितः संवत्सरांतेगांदद्याद्व्रते चीर्णेनरोत्तमम् इदंव्र
तंयस्तुकरोतिराजन्त्सवेदवित्स्याद्बहुविधर्मनिष्ठः कृत्वासदाद्वादशवत्सराणिविरिंचिलोकंपुरुषःप्रयाति इतिविद्याप्रतिपद्व्रतम् ॥
अथात्रैवभविष्योक्तंतिलकव्रतं श्रीकृष्णउवाच वसंतेकिंशुकाशोकशोभितेप्रतिपत्तिथौ शुक्लातस्यांप्रकुर्वीतस्नानंनियममाश्रि-
तः नारीनरोवाराजेंद्रसंतर्प्यपितृदेवताः नद्यातीरेतडागेवागृहेवातदलाभतः पिष्टान्नतीरेविलिखेद्वत्सरंपुरुषाकृतिं पिष्टातकःपट
वासकोगंधः इतिचूर्णविशेषः ततश्चंदनचूर्णेनपुष्पधूपादिनार्चयेत् मासर्तुनामभिपश्चान्नमस्कारैस्तथार्चितैः मासर्तुनामभि
श्चैत्रवसंताद्यैर्नामभिः पूजयेद्ब्राह्मणोविद्वान्मंत्रैर्वेदोदितैःशुभैः संवत्सरंपठन्मंत्रंतथावेदोदितंद्विजः नमस्कारेणमंत्रेणशूद्रोपीत्थं
प्रपूजयेत् शूद्रोपीत्यनेनस्त्रीणांपरिग्रहः तासांविशेषभावेवैदिकमंत्राधिकारात् संवत्सरोसिपरिवत्सरोसीत्यादियजुर्वेदप्रसिद्धा
मंत्राः नमस्कारेणमंत्रेणसंवत्सरायतनेनमइत्यादिनाएवमभ्यर्च्यवासोभिःपश्चात्तमभिवेष्टयेत् कालोद्भवैर्मूलफलैर्नैवेद्यैर्मोदका
दिभिः ततस्तंपूजयेत्सार्घपुरस्कृत्वाकृतांजलिः भगवंस्त्वत्प्रसादेनवर्षंक्षेममिहास्तुमे संवत्सरोपसर्गामेविलयंयांत्वशेषतः एवं-

मुक्तायथा शक्त्यादत्वाविप्रायदक्षिणां ललाटपट्टेतिलकंकुर्याच्चंदनपंकजम् ततःप्रभृत्यनुदितेतिलकालंकृतंमुखं धार्यसंवत्सरंयाव
छशिनेवनभस्तलम् एवंनरोवानारीवाव्रतमेतत्समाचरेत् सदेवपुरुषव्याघ्रभोगान्भुविभुनक्त्यमी भूतप्रेतपिशाचाद्यदुर्वासवैरिणो
ग्रहाः निरर्थकाभवंत्येतेतिलकंवीक्ष्यतत्क्षणात् निरर्थकाप्रयोजनशून्याःअनिष्टकरणेअसमर्थाइत्यर्थः अत्रवसंतप्रतिपत्तिथिः शु
क्लांतस्यांप्रकुर्वीतेतिवसंतशुक्लप्रतिपल्लब्धा तयाव्रतमिदंचैत्रेगृहीतंद्विजसंनिधौ इत्यग्रेनचैत्रस्यैवेतिविज्ञायतेपूर्वमासीन्महो
पालोनाम्नाशत्रुजयोजयी चित्रलेखेतितस्याभूद्भार्याचातिविभूषणा तयाव्रतमिदंभक्त्यागृहीतंद्विजसंनिधौ वत्सरंपूजयित्वातु
ध्यात्वादेवंजनार्दनं हंतुंवाक्षेमकामोवासमागच्छतियःपुनः प्रयातिसप्रियंहत्वाहत्वातुतिलकंनरः सपत्नीहर्षप्रहरावशीकृतमहीत
ला भर्तृहृष्टप्रहृष्टासासुखमास्तेनिराकुला पावकेनाभिभूतस्तुभर्तापुत्रःसवेदनः शिरोर्तिनासंप्रयातःकृत्स्नदांसुखदायकः शिरो
र्तिनाशिरोवेदनायुक्तः धर्मराजपुरींप्रासःसर्वतापकरींततः तस्मिन्क्षणेमहाराजधर्मराजस्यकिंकराः तस्याद्वारमनुप्राप्ताःप्रवि
श्यगृहमंजसा शत्रुंजयंसमानेतुंकालमृत्युःपुरःसराः पार्श्वस्थितांचित्रलेखांतिलकालंकृताननाम् दृष्ट्वाप्रनष्टसंकल्पाःपराहत्यगताः
पुनः गतेषुतेषुसनृपःपुत्रेणसहभारत भूभुजांबुभुजेभोगान्पूर्वकर्मार्जितान्शुभान् अक्रूरेणसमाख्यातंममपूर्वंयुधिष्ठिर एतत्त्रि
लोक्यतिलकाख्यविभूषितंचपुण्यव्रतंसकलदुष्टहरंपरंच इत्थंसमाचरतियःसुखंविहृत्यमर्त्यःप्रयातिपदमच्युतमिंदुमौलेः ॥
इतितिलकव्रतं अस्यामेवनवरात्रारंभः तत्रपरयुताग्राह्या अमायुक्तानकर्तव्याप्रतिपच्चंडिकार्चने मुहूर्तमात्राकर्तव्याद्वितीयायां ३
गुणान्विता अत्रैवप्रपादानमुक्तं अतीतेफाल्गुनेमासिप्राप्तेचैत्रमहोत्सवे पुण्येन्हिविप्रकथितेप्रपादानंसमारभेत् ततश्चोत्स-

र्जयेद्विद्वान्मंत्रेणानेनमानवः प्रपेयंसर्वसामान्यभूतेभ्यःप्रतिपादिता अस्याप्रदानात्पितरस्तृप्यंतुहिपितामहाः अनिवार्यंततोदेयंज
लंमासचतुष्टयम् प्रपादातुमशक्तेनविशेषाद्धर्ममीप्सुना प्रत्यहंधर्मघटकोवस्त्रसंवेष्टिताननः ब्राह्मणस्यगृहेदेयःशीतामलजलः
शुचिः एषधर्मघटोदत्तोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः अस्यप्रदानात्सकलाममसंतुमनोरथाः अनेनविधिनायस्तुधर्मकुंभंप्रयच्छति प्र
पादानफलंसोपिप्राप्नोतीहनसंशयः इतिप्रपादानं अथश्रावणशुक्लप्रतिपदिसोमवारमारभ्याचारप्राप्तंरोटकव्रतम् युधि
ष्ठिरउवाच अथसर्वशिवव्रतेषुपूजाविधिः ममेहजन्मनिसमस्तसौभाग्यप्राप्त्यर्थंधनपुत्रप्राप्तिकामःसार्धमासत्रयात्मकंरोट-
कासोमेश्वरप्रीत्यर्थंबिल्वव्रतंकरिष्ये तत्रसोमेश्वरपूजनम् कार्तिकशुक्लचतुर्दश्यांउद्यापनम् मयाअनुष्ठितस्यसार्धमासत्रया
त्मकबिल्वव्रताख्यस्यकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थंबिल्वरोटकाव्रतोद्यापनंकरिष्ये तंडुलैरष्टदलंकृत्वा तत्रसप्तमातृर्लोकपालांश्च
पूजयेत् मध्येसोमेश्वरं आयाहिभगवन्शंभो शर्वत्वंगिरिजापते प्रसन्नोभवदेवेशनमस्तुभ्यंहिशंकर त्रिपुरांतकरंदेवंचंद्र
चूडंमहाद्युतिम् गजचर्मपरीधानंसोममावाहयाम्यहम् आवाहनं बंधूकसंनिभंदेवंत्रिनेत्रंचंद्रशेखरम् त्रिशूलधारिणंदेवं
चारुहासंसुनिर्मलम् कपालधारिणंदेवंवरदाभयहस्तकम् उमयासहितंशंभुं ध्यायेत्सोमेश्वरंसदा ध्यानं विश्वेश्वरमहादेव
राजराजेश्वरप्रिय आसनंदिव्यमीशानदास्येहंतुभ्यमीश्वर आसनं महादेवमहेशानमहादेवपरात्पर पाद्यंगृहाणमद्दत्तंपा
र्वतीसहितेश्वर पाद्यं त्र्यंबकेशसदाचारजगदादिविधायक अर्घ्यंगृहाणदेवेशसांबसर्वार्थदायक अर्घ्यं त्रिपुरांतकदीनार्ति
नाशश्रीकंठशाश्वत गृहाणाचमनीयंचपवित्रोदककल्पितम् आचमनीयं क्षीरमाज्यंदधिमधुःशर्करांचामृतंपयः प्रकं

प्रितंमाहात्मेशगृहाणेदंजगसते पंचामृतं गंगागोदावरीरेवापयोष्णीयमुनातथा सरस्वत्यादितीर्थानिस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां स्ना
नं वस्त्राणिपट्टकूलानिविचित्राणिनवानिच मयानीतानिदेवेशप्रसन्नोभवशंकर वस्त्रं सौवर्णराजतंताम्रंकार्पाससस्यतथैवच उप
वीतंमयादत्तंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् उपवीतं सर्वेश्वरजगद्वंद्यदिव्यासनसमस्थित गंधंगृहाणदेवेशचंदनंप्रतिगृह्यतां गंधं गंधो
परिशुक्लाक्षतान् अक्षताश्वसुरश्रेष्ठशुभ्राधूतास्वनिर्मलाः मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर अक्षतान् माल्यादीनि
सुगंधीनि पुष्पाणि वनस्पतीतिधूपं आज्यंचेतिदीपं अपूपानिचपक्वानिमंडकावटकानिच पायसंसूपमन्नंचनैवेद्यंप्रति
गृह्यताम् नैवेद्यं मध्येपानीयं करोद्वर्तनं कूश्मांडंमातुलिंगंचनारीकेरफलानिच गृहाणपार्वतीकांतसोमेशःप्रतिगृह्यताम्
फलं पूगीफलमितितांबूलम् हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा अग्निर्ज्योतिरविर्ज्योतिर्ज्योतिर्नारायणोविभुः नीराजयामिदेवेशंपंचदी
पैःसुरेश्वरम् नीराजनम् हेतवेजगतामेवसंसारार्णसेतवे प्रभवेसर्वविद्यानांशंभवेगुरुवेनमः नमस्कारः यानिकानिचेति
प्रदक्षिणा हरविश्वाखिलाधारनिराधारनिराश्रय पुष्पांजलिंगृहाणेशसोमेश्वरनमोस्तुते पुष्पांजलिं बिल्वपत्रंसुवर्णेनत्रिशू
लाकारमेवच मयार्पितंतुतच्छंभोबिल्वपत्रंगृहाणमे बिल्वपत्रार्पणं अथकथा युधिष्ठिरउवाच हृषीकेशमयाकारितदा
नान्यनेकधा श्रोतुमिच्छामिदेवेशव्रतंसंपत्तिदायकम् येनव्रतेनदेवेशपुनाराज्यंलभामहे तथाव्रतंतुमेब्रूहियादवानांकृ
पाकर भगवानुवाच वदामिशुभदंपार्थलक्ष्मीवृद्धिप्रदायकम् धर्मार्थकाममोक्षाणांनिदानंपरमव्रतम् युधिष्ठिर उवा ४
येनचादौपुराचीर्णंमर्त्यैकेनप्रकाशितम् विधिनानेनकर्तव्यंतत्सर्वंब्रूहिकेशव भगवानुवाच आसीत्सौम्यपुरेराजासोम

नामेतिविश्रुतः क्षात्रधर्मेतिकुशलःप्रजापालनतत्परः तस्यराज्येप्रजाःसौम्याःसर्वधर्मपरायणाः तस्यराज्ञस्तुचामात्यः सोपिसौम्यः
शुभावहः तस्मिन्सरस्तुसौम्यंचसदासौम्यांबुनाप्लुतम् अभूत्सोमेश्वरोदेवोलोकानांपालनायच तत्राभवत्सोमशर्माब्राह्मणो
वेदपारगः वेदार्थविच्छास्त्रविच्चशुद्धाचारोतिदुर्लभः तस्यभार्याशुभाचारापुरंध्रीचारुभाषिणी भर्तृशुश्रूषणरताकल्याणी
प्रियवादिनी सोकरोच्चकुटुंबार्थंकणयज्ञंदिनेदिने नलभ्यतेधिकंतेनधनंधान्यंतथैवच अतीवखेदखिन्नस्तुविचार्यचपुनः
पुनः किंकरोमिक्वगच्छामिसभार्योहंमहीतले केनकर्मविपाकेनकीदृशंलभ्यतेफलम् अथवार्थकरंधर्मंदेवपूजादिकंशुभम् स
सोमेशोकरोद्भक्तिंदैन्यनाशायपार्थिव कदाचिदतिखिन्नःसंनसजगामसरोवरम् अभूत्सोमेशःप्रत्यक्षःतस्मिन्सौम्यसरोवरे वृ
द्धब्राह्मणरूपेणकृपयापरयायुतः तेनासौदुःखितोहष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः किमर्थंक्रियतेदुःखंत्वयाविद्यावरेणच किंचिद्वृ
त्तंनास्तिपूर्वंतदर्थमीदृशीदशा तस्यतद्वचनंश्रुत्वाब्राह्मणस्त्विदमब्रवीत् भोभोविप्रवरःश्रेष्ठव्रतमेकंवदामिते तेनादिष्टव्रतंचे
त्संपूर्णंसंपत्तिदायकम् सोमशर्माउ॰ भोभोब्राह्मणशार्दूलव्रतंतद्वदमेप्रभो यस्यानुष्ठानमात्रेणलक्ष्मीवृद्धिःप्रजायते कस्मिन्मा
सेचकर्तव्यंकिंदानंकस्यभोजनम् धनलाभायकर्तव्यंकस्यदेवस्यपूजनम् कैस्तुपुष्पैःप्रकर्तव्यापूजाचारुतराशुभा नैवेद्यंकीदृ
शंदेयंअर्घ्यंकैस्तुफलैर्भवेत् यदितुष्टोसिविप्रेंद्रतत्सर्वंब्रूहिमेप्रभो ब्राह्मणउ॰ साधुत्वयाविप्रदृष्टंव्रतंवृद्धिप्रदायकम् वि
धानंतस्यवक्ष्यामिसर्वसिद्धिप्रदायकम् श्रावणेचसितेपक्षेप्रथमेसोमवासरे प्रकर्तव्यंव्रतंविप्रशुभंनियमपूर्वकं सार्धमास
त्रयंविप्रकर्तव्यंविधिपूर्वकम् बिल्वपत्रैरखंडैश्चपूजनंचदिनेदिने पंचसंतत्रिभिश्चैवपूजनंविधिपूर्वकम् परिपूर्णंतुकर्तव्यंचतु

देश्यांतुकार्तिके व्रतारंभेतुकर्तव्योनियमरक्तविचक्षणैः अद्यारंभेव्रतंदेवरोटकाख्यंमनोहरम् करोमिपरयाभक्त्यापाहिमांजगतां
गुरो दिनेदिनेप्रकर्तव्यापूजादेवस्यशूलिनः कथांविनानभोक्तव्यंमत्यहंचपुनःपुनः उपोषणंचतुर्दश्यांकर्तव्यंविधिपूर्वकम् शुचि
र्भूत्वादिनेतस्मिन्कर्तव्यंरोटकाव्रतम् चतुर्दश्यांनिराहारःस्थित्वाचैवपरेहनि भोक्ष्यामिपार्वतीनाथसर्वसिद्धिप्रदायक उपोष
णमंत्रः कृत्वामाध्यान्हिकंकर्मस्थापयेद्व्रणंघटम् पंचरत्नसमायुक्तंपुष्पादिभिरलंकृतम् वेष्टितंश्वेतवस्त्रेणसर्वाभरणभूषि
तम् तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंचैवाथवैणवम् विरच्याष्टदलंतत्रपूजयेद्दुमयाशिवम् कृत्वासायान्हिकंकर्मनित्यपूजादिकंतथा
तस्यांरात्रौतुकर्तव्यापूजादेवस्यशूलिनः शुभेचैतत्प्रदेशेतुकर्तव्यंपुष्पमंडपम् पूज्यस्तत्रशिवोदेवोधर्मकामार्थसिद्धये क्षीरादिस्ना
पनंकुर्याच्चंदनादिविलेपनम् कृष्णागरुचकर्पूरमृगनाभिविमिश्रितम् पुष्पैर्नानाविधैरम्यैःपूज्योदेवोमहेश्वरः धनकामेनकर्तव्या
पूजादेवस्यशूलिनः बिल्वपत्रैरखंडैश्चतुलसीपत्रकैस्तथा नीलोत्पलैश्चाकृतैरःकर्तव्यापुण्यवर्धिनी कल्हारकमलैश्चैवकुसुदैश्चाति
शोभनैः चंपकैर्मालतीपुष्पैर्मुचकुंदैःशुभावहैः मंदारैश्चार्कपुष्पैश्चपूजार्हैश्चशिवप्रियैः अन्यैर्नानाविधैःपुष्पैर्ऋतुकालोद्भवैस्तथा
३ धूपैर्नानाविधैःपार्थपुण्यवर्धनसाधकैः दीपास्तत्रप्रकर्तव्याघृतपूर्णामनोरमाः लेह्यपेयैस्तथाभोज्यैःस्वादुभिश्चशिवप्रियैः अन्यै
र्नानाविधैरम्यैस्तथाविप्रवरैस्ततम् नैवेद्यंतुप्रकर्तव्यंरोटकानांविशेषतः कर्तव्यारोटकाःपंचपुरुषाहारमानकाः शालितंडुलपिष्टे
नसमभागेनवापुनः द्वौतुविप्रायदातव्योद्वाभ्यांवैभोजनंशुभम् एकोदेवायदातव्योनैवेद्यार्थंसदाबुधैः महेशायचदातव्यंतांबू ५
लंसुमनोहरम् अर्घ्यदानंप्रकर्तव्यंधनसंपत्तिदायकम् पनसंनारिकेरंचपूगीजंबीरपूरकम् खर्जूरीचशुभाद्राक्षामातुलिंगंम

नोहरम् अक्षोडानिचदाडिंबंनारिंगानिशुभानिच कर्कटीचशुभाप्रोक्ताअर्घ्यदानेमनोहरा अन्यैर्नानाविधैःपार्थऋतुकालोद्भवैः
शुभैः यःकरोत्यर्घ्यदानंचतस्यपुण्यंवदाम्यहम् इलांचसागरैर्युक्तांरत्नैश्चान्यैर्मनोहरैः दत्वायत्फलमाप्नोतितेनतत्फलमाप्नुया
त् अनेनैवविधानेनतत्कार्यंव्रतसिद्धये पंचवर्षंतुकर्तव्यमतुलंधनमीप्सुभिः पश्चादुद्यापनंकुर्याद्रोटकाख्यव्रतस्यच उद्यापनेतु
कर्तव्यौहेमरूप्यौतुरोटकौ बिल्वपत्रंसुवर्णस्यसोमेशप्रीतयेशुभम् रात्रौजागरणंकुर्यात्पूज्योदेवोमहेश्वरः पूर्णेनविधिनावि
प्रकर्तव्यंचशिवप्रियम् दारिद्र्यनाशनंपुण्यंलक्ष्मीवृद्धिप्रदायकम् कर्तव्यंविधिवद्भक्त्याश्रोतव्यंतुकथानकम् गीतवाद्यादिसहितंकु
र्याज्जागरणंनिशि ततःप्रभातेविमलेस्नात्वापूजांसमापयेत् पूर्वोक्तविधिनातेनकर्तव्यंशिवपूजनम् तत्सर्वंदापयेद्भक्त्याब्रा
ह्मणायकुटुंबिने विप्रायवेदविदुषेवस्त्रालंकारभोजनैः गुरुंसपत्निकंचैवततोभक्त्यासमापयेत् यन्मयाकृतसंकल्पोव्रतेस्मि
ब्राह्मणप्रभो तत्सर्वंपूर्णतांयातुसुप्रहृष्टावलोकनात् एवंयःकुरुतेपार्थशास्त्रोक्तंरोटकव्रतम् अनायासेनसिध्यंतिहृद्याः
सर्वेमनोरथाः सभर्तृकामहानारीकरोतिविधिवद्व्रतम् पतिव्रतासकल्याणीजायतेनात्रसंशयः मयाअनुष्ठित तस्यसार्धमा
सत्रयात्मकस्य बिल्वव्रताख्यस्यकर्मणःसांगतासिद्ध्यैब्राह्मणायएतद्वायनप्रदानंकरिष्ये ब्राह्मणंसंपूज्य विप्रायवेद
विदुषेश्रोत्रियायकुटुंबिने नरकोत्तारणार्थायशंकरःप्रियतांनमः इतिदानमंत्रः इतिशिवपुराणेबिल्वरोटकसोमनाथव्र
तकथोद्यापनम् अथाश्विनशुक्लप्रतिपदिदौहित्रेणमातामहश्राद्धंकार्यम् तदुक्तंहेमाद्रौ जातमात्रोपिदौहित्रोजीवत्यपिचमातु
ले कुर्यान्मातामहश्राद्धंप्रतिपद्याश्विनेसिते इयंचसंगवव्यापिनीग्राह्येतिनिर्णयदीपेउक्तम् प्रतिपद्याश्विनेशुक्लेदौहित्रे

स्वैकपार्वणम् श्राद्धंमातामहंकुर्यात्सपितासंगवे सति जातमात्रोपिदौहित्रोजीवत्यपिहिमातुले प्रातःसंगवयोर्मध्येयाश्वयुक्प्र
तिपद्भवेत् अत्रपिताइतिविशेषणात् जीवत्पितृकएवाधिकारी अतएवपिंडरहितंकुर्यात् मुंडनंपिंडदानंचप्रेतकर्मचसर्वशः
नजीवत्पितृकःकुर्याद्गुर्विणीपतिरेवच अथैवनवरात्रारंभः तत्रपरविद्धाग्राह्या तदुक्तंगोविंदार्णवेमार्कंडेयपुराणदेवीपुरा
णयोः पूर्वविद्धातुयाशुक्लाभवेत्प्रतिपदाश्विनी नवरात्रव्रतंतस्यांनकार्यंशुभमिच्छता देशभंगोभवेत्तत्रदुर्भिक्षंचोपजायते
नंदायांदर्शयुक्तायांयत्रस्यान्मंत्रपूजनम् तथादेवीपुराणे नदर्शकलयायुक्ताप्रतिपच्चंडिकार्चने उदयेद्विमुहूर्तापिग्राह्यासो
दयकारिणी यदापूर्वदिनेशुद्धाप्रमूलापरदिनेपिच वर्धतेचतदाप्रमूलासंपूर्णत्वादमांविना यानितुद्वितीयायोगनिषेधपराणिवच
नानिश्रुतानितानितानिश्राद्धादिपराण्येव परदिनेप्रतिपदोसत्वेतुअमायुक्तापिग्राह्या अमायुक्ताप्रकर्तव्येतिनृसिंहप्रसादोदा
हृतवचनान्यपिएतद्विषयाण्येव अत्रदेवीपूजाप्राधान्यप्रधानं अष्टम्यांचनवम्यांचजगन्मातरमंबिकाम् पूजयित्वाश्विनेमा
सिविशोकोजायतेनरः यतीचब्रह्मचारीचविधवाचरजस्वला नवरात्रंचोपवासमेकभुक्तमयाचितम् चित्रावैधृतियुक्ताचेत्प्र
तिपच्चंडिकार्चने तयोरंतेविधातव्यंकलशस्थापनंध्रुवम् प्रतिपद्याश्विनेमासिभवेद्वैधृतिचित्रयोः आद्यपादौपरित्यज्य प्रारभेन्न
वरात्रकम् चित्रावैधृतिसंयुक्ताप्रतिपच्चभवेन्नृप वैधृत्यावापियुक्तास्यात्तदामध्यंदिनेरवौ त्याज्याअंशास्त्रयस्त्वाद्यास्तुरीयांशेतु
पूजनम् नवरात्रेस्थापनंकार्यम् नचकुंभाभिषेचनम् भास्करोदयमारभ्ययावत्तुदशनाडिकाः प्रातःकालइतिप्रोक्तःस्थाप ६
नारोपणादिषु आद्याःषोडशनाडीस्तुत्यक्त्वायःकुरुतेनरः कलशस्थापनंतत्रअरिष्टंजायतेध्रुवम् द्वंद्वेसमाप्तिरष्टम्यांह्रासेन

प्रतिपन्निशि प्रारंभोनवचंड्यास्तुनवरात्रमनोर्थवन् तिथिवृद्धौतिथिह्रासे नवरात्रमथार्थकम् घटस्थापनविधिः प्रतिपदिप्रातर
भ्यंगंकृत्वादेशकालौसंकीर्त्यममेहजन्मनिदुर्गाप्रीतिद्वारासर्वापच्छांतिपूर्वकदीर्घायुर्विपुलधनपुत्रपौत्राद्यनवच्छिन्नसंततिवृद्धिस्थिरल
क्ष्मीकीर्तिलाभशत्रुपराजयसदभीष्टसिध्यर्थंशारदनवरात्रप्रतिपदिविहितंकलशस्थापनंदुर्गापूजाकुमारिपूजादिकरिष्ये इतिसंक
ल्प्य तदंगगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंऋत्विग्वरणंचकरिष्ये ततोमहीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वा ओषधयःसं
वदंतइतियवान्निक्षिप्यआकलशेष्वितिकुंभं संस्थाप्य इमंमेगंगेतिजलेनापूर्य गंधद्वारामितिगंधं ओषधयइतिसर्वौषधीः कां
डात्कांडादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः याःफलिनीरितिफलम् सहिरत्नानीतिपंचरत्नानिहिरण्यं
क्षिप्त्वा युवासुवासाइतिवस्त्रेणसूत्रेणवावेष्ट्य पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रंकलशोपरिनिधाय तत्रवरुणंचसंपूज्य जीर्णायांनूतनायांवाप्रतिमा
यांदुर्गामावाह्यपूजयेत् नूतनमूर्तिकरणेप्युत्तारणंकुर्यात् अथपूजा आगच्छवरदेदेविदैत्यदर्पनिषूदनि पूजांगृहाणसुमुखिनम
स्तेशंकरप्रिये सर्वतीर्थमयंवारिसर्वदेवसमन्वितम् इमंघटंसमागच्छतिष्ठदेविगणैःसह दुर्गेदेविसमागच्छसांनिध्यमिहकल्पय ब
लिंपूजांगृहाणत्वमष्टभिःशक्तिभिःसह इतिआवाह्य शंखचक्रगदाहस्तेशुभ्रवर्णेशुभासने ममदेविवरंदेहिसर्वैश्वर्यप्रदायिनि स
हस्रशीर्षा० हिरण्यवर्णां० इत्यावाहनं नानाप्रभासमाकीर्णंनानावर्णविचित्रितम् आसनंकल्पितंदेविप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् पुरुष
ए० तांमआवह० इत्यासनं गंगादिसर्वतीर्थेभ्यआनीतंतोयमुत्तमम् पाद्यंतेहंप्रदास्यामिगृहाणपरमेश्वरि एतावा० अश्वपूर्वां० पा
द्यं० अक्षतागंधसंयुक्तंफलपुष्पयुतंतव अर्घ्यंगृहाणदत्तंमेप्रसीदपरमेश्वरि त्रिपादूर्ध्व० कांसोस्मितांहिरण्य० अर्घ्यं० गंगागं

दावरीचैवयमुनाचसरस्वती मयाआचमनीयार्थ मानीनंतोयमुत्तमम् तस्माद्विराळ· चंद्रांप्रभासां· आचमनी· पंचामृतंमयानीतंप
योदधिसमन्वितम् घृतंमधुशर्करयाप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् श्रुतिमंत्रः आप्यायस्वेतिऽदधिक्राण्वेति घृतंमिमिक्षेति मधुवाताऋऋ
४ स्वादुःपवस्वेति पंचभिर्मंत्रैःपंचामृतस्नानम् ज्ञानमूर्तेभद्रकालिदिव्यमूर्तेसुरेश्वरि स्नानंगृहाणदेवित्वंनारायणिनमोस्तुते यत्पु
रुषेण· आदित्यवर्णे·स्नानं· सूक्ष्मतंतुविनिर्मीतंनानावर्णविचित्रितम् वस्त्रंगृहाणमेदेविप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् तस्माद्यज्ञात्सर्व· क्षु
त्पिपासा· उत्तरीयं· अलंकारान्महादिव्यान्नानारत्नविनिर्मितान् गृहाणदेवदेवित्वंप्रसीदपरमेश्वरि अलंकारान्‌समः मलयाद्रिस
मुद्भूतंकर्पूरागरुवासितम् मयानिवेदितंभक्त्याचंदनंप्रतिगृह्यताम् तस्माद्यज्ञात्सर्वहु· गंधद्वारा· गंधं· अक्षतास्वसुरश्रेष्ठ कुंकु
मेनसमन्विताः मयानिवेदिताभक्त्याप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् अक्षतान् मंदारपारिजाताश्चपाटलीकेतकीतथा मारुतंमोगरंचैवशत
पत्राणिचंपकम् तस्मादश्वा· मनसःकाममा· पुष्पाणि· अहिरिवभोगैःऋक्· परिमलद्रव्याणि अथांगपूजा दुर्गायैनमः पादौ
पूजयामि महाकाल्यैन· गुल्फौ· मंगलायै·जानुनी· कात्यायिन्यै· ऊरूपू· भद्रकाल्यै· कटिं· कमलायै· नाभिं· शिवायै· उदरं· क्षमायै·हृद
यं· स्कंदायै· कंठंपू· महिषासुरमर्द्दिन्यै· नेत्रे उमायै· शिरःपू· विंध्यवासिन्यै· सर्वांगंपूजयामि दशांगंगुग्गुलंधूपंचंदनागरुसंयुतम् म
यानिवेदितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि यत्पुरुषंव्यद· कर्दमेनप्रजाभू· धूपं· आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवन्हिनायोजितंमया दीपंगृहाण
देवित्वंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां ब्राह्मणोस्य· आपस्रजंतु· दीपं· अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितम् भक्ष्यभोज्यसमायुक्तंप्रीत्यर्थं
प्रतिगृह्यताम् चंद्रमामनसो· आर्द्रांपुष्करिणीं· नैवेद्यं· आचमनं· मलयाचलसंभूतंकस्तूर्याचसमन्वितम् करोद्वर्तनकंदेविगृ

हाणपरमेश्वरि करोद्वर्तनं· इदंफलंमयादेविस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि नाभ्या· आर्द्रांयःकरिणीं· फलं पूगीफ
लंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतम् कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां यज्ञेनयज्ञ·यःशुचिःप्रयतो
भू· मंत्रपुष्पांजलिः अश्वदायैगोदायैधनदायैइत्यादिप्रार्थयेत् श्रियेजातः नीराजनं श्रीसूक्तंसंपूर्णपुष्पांजलिः मंत्रहीनंक्रियाहीनंभ
क्तिहीनंसुरेश्वरि यत्पूजितंमयादेविपरिपूर्णंतदस्तुमे माहिषघ्निमहामायेचामुंडेमुंडमालिनि यशोदेहिधनंदेहिसर्वान्कामांश्चदेहि
मे नमस्कारः ततोऋत्विग्वरणं अथकुमारीपूजा एकवर्षातुयाकन्यापूजार्थेतांविवर्जयेत् गंधपुष्पफलादीनांप्रीतिस्तस्यान
विद्यते मंत्राक्षरमयींलक्ष्मींमातृणांरूपधारिणीं नवदुर्गात्मिकांसाक्षात्कन्यामावाहयाम्यहम् द्विवर्षकन्यामारभ्यदशवर्षांतः
विग्रहा पूजयेत्सर्वकार्येषुयथाविध्युक्तमार्गतः कुमारिकाद्विवर्षातुत्रिवर्षातुत्रिमूर्तिका चतुर्वर्षातुकल्याणीपंचवर्षातुरोहिणी षड्वर्षा
तुकालीस्यात्सप्तवर्षातुचंडिकाअष्टवर्षाशांभवीचदुर्गाचनवमेस्मृता दशवर्षासुभद्रेतिनामतःपरिपूजयेत् प्रातःकालेविशेषेणकृत्वाभ्यं
गंसमाहितः आवाहयेत्ततःकन्यांमंत्रैरभिःपृथक्पृथक् जगत्पूज्येजगद्वंद्येसर्वशक्तिस्वरूपिणी पूजांगृहाणकौमारीजगन्मातर्नमोस्तुते
प्रतिपदमारभ्यदशमीपर्यंतंपूजयेत् एवमग्रेपि त्रिपुरांत्रिगुणाधारांत्रिमार्गज्ञानरूपिणीं त्रैलोक्यवंदितांदेवींत्रिमूर्तिंपूजयाम्यहम्
द्वितीयां कलात्मिकांकलातीतांकारुण्यहृदयांशिवाम् कल्याणजननींनित्यांकल्याणींपूजयाम्यहम् तृतीयां अणिमादिगुणाधारां
आकाराद्यक्षरात्मिकाम् अनंतशक्तिभेदांतांरोहिणींपूजयाम्यहम् चतुर्थीं कामचारींकामरात्रिंकालचक्रस्वरूपिणीम् कामदांकरुणा
धारांकालिकांपूजयाम्यहम् पंचमीं उग्रहारांचोग्ररूपांदुष्टासुरनिबर्हिणीं चार्वंगींचंडिकांलोकेपूजितांपूजयाम्यहं षष्ठीम् स

दानंदकरींशांतांसर्वदेवनमस्कृताम् सर्वभूतात्मिकांलक्ष्मींशांभवींपूजयाम्यहम् सप्तम्यां दुर्गमेदुस्तरेयुद्धेभयदुःखविनाशिनीम् पूजयामिस
दाभक्त्यादुर्गांदुर्गार्तिनाशिनीम् अष्टमीं सुंदरींस्वर्णवर्णाभांसर्वसौभाग्यदायिनीं शुभद्रजननींदेवींसुभद्रांपूजयाम्यहम् नवम्यां इतिकु
मारीपूजनम् अष्टरात्रेणदोषोयंनवरात्रेतिथिक्षये सूतके पूजनंप्रोक्तंजपदानंविशेषतः देवीमुद्दिश्यकर्तव्यंतत्रदोषोनविद्यते रजस्वलांत
थाशौचे ब्राह्मणैश्चस्वपूजयेत् गंधालंकारतांबूलपुष्पमालानुलेपनम् उपवासंनदुष्यंतिदंतधावनमंजनम् इतिआश्विनशुक्लप्रतिप
त्कृत्यम् अथकार्तिकशुक्लप्रतिप त्सापूर्वाग्राह्या पूर्वविद्धाप्रकर्तव्याशिवरात्रिर्बलेर्दिनम् वत्सरादौवसंतादौबलिराज्येतथैवच तैला
भ्यंगमकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यते प्रातर्गोवर्धनःपूज्योद्यूतंचापिसमाचरेत् पूजनीयास्तथागावस्त्याज्यंदोहनमंजसा अथकथा ॥
वालखिल्याऊचुः प्रतिपद्युदयेभ्यंगंकृत्वानीराजनंततः सुवेषःसत्कथागीतैर्दानैश्चदिवसंनयेत् शंकरस्तुतदाद्यूतंससर्जसुमनो
हरम् कार्तिकेशुक्लपक्षेतुप्रथमेहनिसत्यवत् प्रत्युवाचवचश्चेदंदेवींप्रतिसदा शिवः कालक्षेपायकेषांचित्केषांचिद्धनहेतवे केषांचि
द्धननाशायपश्यद्यूतंकृतंमया तस्यत्वंकौतुकंपश्यभुवनंलापयाम्यहम् उद्यस्त्वंक्रीडितंताभ्यांभवान्याचजितंतदा पुनर्द्वितीयभुवनं
लापितंनिर्जितंतया पुनस्तृतीयभुवनंलापितंनिर्जितंतया पुनर्दर्पंपुनश्चर्मपुनःपन्नगबंधनम् शशिलेखांडमरुकंवृषभंचाप्यजीज
जयत् निर्गतस्तुहरोगेहाच्चीरवल्कलधारकः गंगातीरंसमागत्यतस्थौचिंतासमन्वितः तस्मिन्क्षणेकार्तिकेयःखेलितुंचगतःक्वचि
त् गंगातीराद्ययौगेहमपश्यत्सथिशंकरम् इष्टुक्रुद्धविरक्तंचननामचरणौपितुः तेनापिमूर्धाचाघ्रातःपुत्रयाहिगृहंसुरवम् त
वमात्राजितश्चाहंगच्छामिगहनंवनम् स्कंदउवाच कथंमात्राजितोदेवोवनंकस्माच्चगच्छति अहमप्यागमिष्यामित्वत्सादौसे

वयाम्यहम् शिवउ· विजित्यतवमात्रातुक्षणंतस्थेयमत्रवै ममलोकेतथेत्युक्त्वाक्वचिद्गच्छाम्यहंततः स्कंदउवाच मागच्छत्वंमहादेवद्यूतमार्गंप्रदर्शय ॥
आनीयतेमयाजित्वासर्वंतवधनादिकम् शिवेनापितथेत्युक्त्वाद्यूतमार्गःप्रदर्शितः स्कंदोपिगृहमागत्यपार्वतींवाक्यमब्रवीत् स्कंदउवाच देविदेवो
गतःक्वासौवृषभोनैवसंस्थितः शीर्षेचनविधुःकस्मात्प्राप्तःसत्यंवदाद्यमे देव्युवा· स्वयमेवकृतंद्यूतंस्वयमेवपराजितः स्वयमेवजितःक्रोधात्ता
श्यतांसक्वयंमया स्कंदउवा· मयासहक्रीडितव्यंकथंताक्रीडनंत्विति देव्यक्रीडत्तेनसार्द्धंततःस्कंदेननिर्जितं मयूरेणवृषस्तस्याःशक्त्यापन्नगबंध
नम् वृषणेंदुततोधांगंतत्सर्वंतेननिर्जितं कौपीनान्निर्जितंचर्मगृहीत्वातदुपाययौ गंगातीरेयत्रशिवस्तत्रागत्यन्यवेदयत् ततोदेवीसमीपेतु
विघ्नराजःसमाययौ किमर्थंम्लानवदनादेविजानासितद्वद देव्युवाच मयाजितोमहादेवःसतुगेहाद्विनिर्गतः आयास्यतिवृषाद्यर्थमिति
संचिंत्यसंस्थितं तवभ्रात्रातुनज्जित्वासर्वंतस्मैनिवेदितं नायास्यत्यधुनादेवइतिचिंतापरास्म्यहम् गणेशउ· देविक्षयमेद्यूतंतज्ज्ञेष्यामिपुरांतरं
हरम् आनयिष्यामिसामग्रीयद्यहंस्यांसुतस्तव सगृहीत्वापाशयुगंयद्यहंस्यात्सुतस्तव इतिपुत्रवचःश्रुत्वातस्मैद्यूतमशिक्षयत् हस्वाद्धस्वायत
देवःस्कंदोयत्रव्यवस्थितः गणेशउ· मयानीताविमौपाशौसारिकानाद्यमेवच क्रीडत्वंतुमयासार्द्धंदेवस्याग्रेममाग्रज इतिभ्रातृवचःश्रुत्वाउभा
भ्यांक्रीडितंतदा मूषकेनबलीवर्दोमयूरंचाप्यजीजयत् शिवस्यसर्वविषयंस्कंदस्यचतथैवच गृहीत्वासतुविघ्नेशस्तत्कालंपार्वतींययौ पार्वत्य
पिचसंतुष्टागणेशंवाक्यमब्रवीत् सम्यक्कृतंत्वयापुत्रनानीतोसौमहेश्वरः सामदानादिकंकृत्वाआनयात्रमहेश्वरम् तथेत्युक्त्वागणेशोसौसमा
रुह्यचमूषकम् त्वरितंचाययौतत्रगृहेनेतुंमहेश्वरम् ईश्वरस्तुसमुत्थायहरिद्वारंसमागतः नारदात्तद्वृत्तांतोविष्णुस्तत्र
समागतः विष्णुरुवाच त्वसांविघ्नंकुरुशिवएकाक्षोहंभवाम्यहम् एकश्चासावक्षःपाशकइतिविग्रहेपिपरिनिष्ठितरूप-

ब्र॰ शा॰
९

त्वात्क्षणेभवेतिशब्दश्छलम् रावणेनतथेत्युक्तेक्षणोभवजनार्दन विष्णुरुवाच अंगुलत्रयसेमात्वंतस्मादोतुर्भविष्यसि नारदउवा॰
देवसिद्धंमहत्कार्यमायातिसगणेश्वरः ज्ञातुमत्रभवद्वृत्तंमूषकस्तस्यधर्षितां इतिश्रुत्वानारदस्यवचनंरावणोगतः कुर्वन्मार्जारवच्छब्दं
मूषकोसोपलायितः मूषकंत्यज्यगणपःशनैःशनैरुपाययौ ज्ञातोविष्णुःपाशाङ्कितिदूरतस्तांह्यलोकितम् मणिपत्तमहादेवं विनया-
नतकंधरः गणेशउवाच आगम्यतांदेवगेहंदेवीमान्पुरःसरम् यदिनायासिगेहेत्वंमाणान्स्यक्तिचांबिका त्वय्यागतेमयासर्वं
कार्यमेतदुपायनम् महादेवउवाच एषाद्यक्षामयाविद्याऽधुनागणपनिर्मिता अनयाक्रीडितेदेवीआगमिष्येगृहंतदा गणेशउवा॰
सर्वथैवक्रीडितव्यंदेव्यानास्त्यत्रसंशयः आगम्यतांगृहंदेवंभानरंयाहिमाव्रज इतितस्यवचश्रुत्वाईश्वरःसगणोययौ नारदोपिगत
स्तत्रमहोत्सुरपिचागतः उपविश्यस्ककैलासेदेवास्तत्रसमागताः दृष्ट्वादेवींमहस्यादौमहेशोवाक्यमब्रवीत् व्यक्षविद्यामहादेवि गंगाद्वारे
विनिर्मिता अनयाजयसेत्वंचतदात्वंसत्यभाषिणी देव्युवाच हृपाद्यत्तवसामर्थ्यमयेयंलापिताशिव त्वयाक्रीलाप्य तेब्रूहि दर्वायस्व
दसदोगताः इतिश्रुत्वावचस्तस्याःप्रेक्षनाथोसुखंहरः तस्मिन्क्षणेनारदेनस्वकोपीनंसमर्पितम् वीणादंडश्चोपवीतमजेनासितामिति
सदाशिवःप्रसन्नोभूत्क्रीडनंसमचक्रतुः यद्यद्याचयतेरुद्रःस्तत्थाविष्णुःप्रजायते यद्यद्याचयतेदेवीविपरीतापतत्यसो स्वक्रीयाभ
रणाद्यंचमहादेवेननिर्जितम् स्कंदालंकारिकंसर्वंपुनरासंहरेणच ततोगणेशःप्रोवाचवाक्यंसदसिगर्वितः नक्रीडितव्यंहेमातःपा
शोलक्ष्मीपतिःस्वयम् कृतोहरेणसर्वस्वंतेहरिष्यतिमस्मिता इतिपुत्रवचश्रुत्वापार्वतीक्रोधमूर्छिता तथाविधायमालोक्यरावणो ९
वाक्यमब्रवीत् रावणउवाच पापिष्टेनाद्यशसोस्मिदुर्दुरूहेनविष्णुना अधर्मोयंनकर्तव्यइत्युक्तेतेमयायतः देव्युवाच सर्वा

नशापिष्येत्वसाहंधूर्तोनेतान्महाबलान् सामर्थ्यंपश्यमेपुत्रधर्मत्यागफलंतथा देवयस्मादवल्याकपटंचकृतंत्वया तस्मात्सदास्तुतेमूर्धा
गंगाभारप्रपीडितः इतस्ततःकुवेराशत्वंयतःशिक्षयसेमुने स्वमेपितेसुरवंस्त्रीणांनकदापिभविष्यति यतःकृतात्वलयासहमायात्वयाह
रे एषवैरीरावणोयंतवभार्यांनयिष्यति एषवैरीभविताय अयंपुनस्तवभार्यांनयिष्यतिसंबंधहृद्यादेतदिदंमयोगोदुष्टः हिमामांमातरंपु
त्रबालकत्वंत्वयाछलम् अतस्त्वंनयुवाहस्त्रीबालएवभविष्यसि गणेशउवाच अनेनचोतुरूपेणमूषकोयंपलायितः मध्येमार्गेकृतोविघ्नश
पैनंराक्षसाधमम् देव्युवाच यस्माद्धिमंत्वयादुष्टकृतंमहाल्कस्य्तु तस्मादयंतवरिपुर्विष्णुस्त्वांघातयिष्यति इतिदेव्यावचश्रुत्वास
र्वेसंक्रुद्धमानसाः देवीशापमनन्यकुर्नारदोवाक्यमब्रवीत् नारदउवाच कोपंकुर्वतुमादेवानेयंशप्याकदाचन सर्वेषाम्मादिमा
येयंयथायोग्यफलप्रदा नायशापउमादेव्यःस्मर्तव्यास्तुविचक्षणैः गंगासदातिगतिरुद्रमस्तकेवलाद्भांवानयतुक्षपाचरःजाया
हरःस्यायथयोचितामूर्तिस्थानंगतृष्णारहितःकुमारः अहंममाभिधरिष्णौनस्यानव्यंतपोधनैः सम्यक्कदेवित्वयाप्रोक्तंशपिवदानींवचो
मम सर्वक्रोधापनुत्यर्थंनननर्तमुनिपुंगवः कृत्वानादंचकाराशोहाहाहीहीतिचाब्रवीत् तस्यचेष्टांविलोक्याथसर्वेहर्षमवापुरुः देव्युः भो
भोविदूषककथंकृतकृत्योसिनारद विदूषकःविनोदकृत् वरंवरयभद्रंतेयद्यन्मनसिरोचते नारदउ॰ याचयंतुवरंसर्वेकोवाकिंयाचयिष्य
ति सर्वैनयाचयिष्यंतियथाश्रेष्ठंब्रुवंतुनत् शिवउ॰ सर्वैसंक्षम्यतांदेविजितंयद्वृषभादिकं तन्ममास्तुद्यूतशतैर्नग्राह्यंजगदंबिके देव्युवाच
मास्तुत्वयासमंनाथस्वमेपिममचांतरं एतदेववरंमन्येक्रोधोमासूत्समोपरि कार्तिकेशुक्लपक्षेतुप्रथमेहनिसत्यवत् जयोलब्धोमया-
त्वतःसत्येनैवमहेश्वर तस्माद्यूतंप्रकर्तव्यंप्रभातेतत्प्रमानवैः तस्मिनद्यूतेजयोयस्यतस्यसंवत्सरंजयः विष्णुरु॰ अहंयंयंकरि

रिष्यामिश्रेष्ठंवालघुमेवचा तथा तथा भवतुसवरमेनंवदाम्यहम् स्कंदउवा· सदामनस्तपस्यायांममतिष्ठतुदेवताः कदापिविषयेमा
स्तुदेयएषवरोमम गणेशउवाच संसारेयानिकार्याणितदादौममपूजनात् थांतुसिद्धिंममरूपंविनासिध्यंतुमाक्कचित् रावणउवे
दव्यास्यानसामर्थ्यंममशीघ्रंभवत्विति सदाशिवेसदाचास्तुभक्तिर्मेव्यभिचारिणी नारदउ॰ कुह्वाकुश्चाम्बयेकेचिन्मूर्खामूर्खाश्च
येजनाः मद्वाक्यंसत्यमित्येवमानयंतुसदास्फुराः इत्युक्त्वांतर्हितासर्वेदेवारुद्रपुरोगमाः तस्मात्प्रतिपदिद्यूतंकुर्यात्सर्वोपिवेज
नः द्यूतंनिषिद्धंसर्वत्रहित्वाप्रतिपदंबुधाः स्वस्योद्यमादिज्ञानायकुर्याद्द्यूतमतंद्रितः विशेषवच्चभोक्तव्यंसुहृद्भिर्ब्राह्मणैःसह प
क्वान्नादिविशेषमित्यर्थः योषिताभिश्चसहितंतयासाचभवेन्निशा ततःसंपूजयेन्मानैरंतःपुरस्थवासिनीः पदातिजनसंघा-
तान्ग्रैवेयैःकटकैःशुभैः स्वनामांकैःस्वयंराजातोषयेत्स्वजनान्पृथक् वृषभान्महिषांश्चैवयुध्यमानान्परैःसह गजानश्वांश्चयोधां-
श्चपदातीन्समलंकृतान् मंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्तकचारणान् युधापयेत्त्रासयेच्चगोमहिष्यादिकंतथा ततोपराह्णसमयेपू
र्वस्यांदिशिकाश्यप मार्गपालींप्रबध्नीयात्तुंगेभेप्यपिपादपेः पालीकुशमयींदिव्यांलंबकैर्बहुभिर्नयेत् दर्शयित्वागजानश्वान्साय
यमस्यांकृतेनयेत् कृतहोमैर्द्विजेंद्रैश्चबध्नीयान्मार्गपालिकां मार्गपालिनमस्तेस्तुसर्वलोकसुखप्रदे विधेयैःपुत्रदाराद्यैःपुन
रेहिव्रतस्यमे नीराजनंचतत्रैवकार्यंराज्ञांजयप्रदम् मार्गपालीसमुल्लिख्यनीडजास्तुरवान्विताः तस्मादेतत्सकुर्वीतद्यू
ताद्यंविधिपूर्वकम् इतिसनत्कुमारसंहितायांद्यूतविधिः तत्रैववालखिल्याऊचुः पूर्वविद्धाप्रकर्तव्याप्रतिपद्बलिपूजने १०
वर्धमानातिथिनंदायदासार्ध———त्रयात्मिका———द्वितीयावर्धगामित्वादुत्तरातत्रचोच्यते बलिमालिख्यदैत्येंद्रंवर्णकैः

पंचरंगकैः गृहमध्यमशालायांविंध्याकांत्यासहासितम् जिह्वाचार्वक्षिणीपांतेकरयोःपादयोःस्तले रक्तवर्णेनास्यकेशाःकृष्णेनैव
समालिखेत् सर्वांगंपीतवर्णेनशस्त्राद्यंनीलवर्णकैः वस्त्राद्यंश्वेतवर्णेनयथाशोभंप्रकल्पयेत् सर्वाभरणशोभाढ्यंद्विभुजंनृप
चिन्हयुक् लोकोलिखेद्गृह स्यांतःशय्यायांशुक्लतंडुलैः मंत्रेणानेनसंपूज्योषोडशैरुपचारकैः बलिराजनमस्तुभ्यंदैत्यदानवपू
जिता इंद्रशत्रोमरारातेविष्णुसांनिध्यदोभव बलिमुद्दिश्यदीयंतेमूनिदानानिपुंगवाः यान्यहान्यक्षयाण्याहुर्मयैतत्संप्रदर्शि
तम् कौमुदीतिर्बलेर्यस्माद्दीयतेस्यांयुधिष्ठिर पार्थिवेंद्रैर्मुनिवरास्तेनेयंकौमुदीस्मृता योयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांयुधि-
ष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रियानित्यः बलिपूजांविधायैवपश्चाद्गोक्रीडनंचरेत् गवांक्रीडादिनेयत्रराञ्जोदृश्येतचंद्रमाः
सोमोराजापशून्हंतिसुरभीःपूजकांस्तथा प्रतिपद्दर्शसंयोगेक्रीडनंचगवांमतम् परविद्धेषुयःकुर्यात्पुत्रदारधनक्षयः अलं
कार्यास्तदागावोग्रासाद्यैश्चसुरर्चिताः गीतवादित्रनिर्घोषैर्नीयेन्नगरबाह्यतः आनीयचगृहंपश्चात्कुर्यान्नीराजनंविधिम्
अथचेत्प्रतिपत्स्वल्पानारीनीराजनंचरेत् द्वितीयायांतदाकुर्यात्सायंकमलमालिकाम् एवंनीराजनंकृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते
प्रतिपत्पूर्वविद्धेवदृष्टिकाकर्षणोभवेत् कुशकाशमयींकुर्याद्दृष्टिकांसुदृढांनवाम् देवद्वारेनृपद्वारेथवानेयाचतुष्पथे तामेक
तोराजपुत्राहीनवर्णास्तथैकतः गृहीत्वाकर्षयेयुस्तांस्तथासादंमुहुर्मुहुः समसंख्याद्वयोःकार्यासर्वेपिबलवत्तराः जयोत्रही
नजातीनांजयोराज्ञस्तुवत्सरम् उभयोःपृष्ठतःकार्यारेखास्वार्ककरोपरि रेखांतेयोनयेत्तस्यजयोभवतिनान्यथा जयचिन्ह
मिदंराजाविदधीतप्रयत्नतः सनत्कुमारसंहितायाम् वालखिल्याऊचुः कार्तिकस्यसितेपक्षेअन्नकूटंसमाचरेत्

गोवर्धनोत्सवश्चैवमश्नीविष्णुःप्रीयतामिति ऋषयऊचुः कोसौगोवर्धनोनाम कस्मात्तंपरिपूजयेत् कस्मात्तदुत्सवःकार्यःकृतेकिंच
फलंभवेत् वालखिल्याऊचुः एकदाभगवान्कृष्णोगतोगोपालकैःसह गृहीत्वागाःप्रतिपदिकार्तिकस्यगतोवने तत्रनानाविधालो
कागोप्यश्चापिसहस्रशः गोवर्धनसमीपेतुकुर्वंत्युत्सवमादरात् खाद्यंलेह्यंचचोष्यंचपेयंनानाविधंकृतं कृतानगास्तथानानानृ
संतिचपुरेजनाः नानापताकाःसंगृह्यकेचिद्वाद्यानिचायतः केचिद्गोपाःप्रनृत्यंतिस्तुवंतिचतथापरे इतस्ततोवितानानितोरणा-
निसहस्रशः दृष्ट्वैतत्कौतुकंकृष्णोवाक्यमेतदुवाचह कृष्णउ॰ उत्सवःक्रियतेकस्यदेवताकाचपूजने पक्वान्नखादनार्थायकल्पितो
वोत्सवोधुना नभक्षयंति येदेवास्तेभ्योन्नंतुप्रदीयते प्रत्यक्षभोजिनोदेवास्तेभ्योन्नंनैवदीयते दृष्ट्वेदृशींभवद्बुद्धिंगोपालावेधसा
कृताः गोपालाऊचुः एवंमावदकृष्णत्वंइंद्रहेतुर्महोत्सवः वार्षिकःक्रियतेस्माभिर्देवेंद्रस्यचतुष्टये इमंप्रपूजयभद्रंतेभविष्यतिनसंश
यः अद्यकुर्वंतिदेवेंद्रमहोत्सवमिमंनरः कुर्वेइतिप्रतिजानातीतिविशेषः इत्योपआर्षःनरइतिराजलक्षणम् दुर्भिक्षंचतथा-
दृष्टिर्देशेतस्यनजायते तस्मात्त्वमपिकृष्णात्रकुरूत्सवमनेकधा कृष्णउवाच अयंगोवर्धनःसाक्षाद्वृष्टिसौभिक्ष्यकारकः मथुरास्थै
र्व्रजस्थैश्चपूर्वंचायंप्रपूजितः यदायदासंकटंमेमहदागत्यजायते तदातदाप्रपूजयामिहृश्यंगोवर्धनंगिरिम् श्रवणेश्रवणेक
र्णे२गोपावार्तांकुर्वंतिकिंत्विदम् तेषांमध्येकैश्चिदुक्तंकृष्णोक्तंक्रियतामिति यदाखादतिचान्नंचेन्नगोगोवर्धनस्तदा तदा
कृष्णोक्तमखिलंसत्यमेवभविष्यति सर्वएवतदागोपाविनिश्चित्यचनंदजम् वचनंप्राहुरित्थंचेन्निश्चयोस्तितदाकुरु सर्वंत्व ११
मग्रणीर्भूत्वागोवर्धनमहोत्सवम् ततःकृष्णस्तथेत्युक्त्वाउत्सवेकृतनिश्चयः नानासामग्रिकंचक्रुर्यथोक्तंनंदसूनुना नाना-

वस्त्राणिपात्राणिचास्तृतानिनगाग्रतः तत्रदन्नपुंजस्तुयथागोवर्धनोमहान् भक्तसूपानिशाकांश्चकांजिकंवटकांस्तथा शे
टकाःपूरिकाद्यंचलड्डुकामंडकादिकम् दुग्धंदधिघृतंक्षौद्रंलेह्यंचोष्यंतथामिषम् कथिकाद्यंसर्वमपितत्रदत्वावचोब्रवीत् कृ
ष्णउवाच मंत्रंपठित्वागोपालानेत्रेसंमील्ययंतुच गोवर्धनेनभोक्तव्यंसर्वमत्रनसंशयः कृष्णउवाच गोवर्धनधराधारगोकुल
त्राणकारक बहुबाहुकृतच्छायागवांकोटिप्रदोभव लक्ष्मीर्यालोकपालानांधेनुरूपेणसंस्थिता घृतंवहतियज्ञार्थेममपापंव्यपोह
तु पठंत्वित्थंमंत्रयुगंसर्वेमुद्रितलोचनाः कृष्णोगोवर्धनंविश्यसर्वमन्नमभक्षयत् भक्षणावसरेकैश्चिज्जनैर्दृष्टोगिरिस्तदा अ
तीवाभूत्तदाश्चर्यंतत्रचेतसिसुनीश्वराः ततोनाडीद्वयात्कृष्णोगोपान्वाक्यमुवाचसः अहोगोवर्धनेनान्नंक्षणाद्भुक्तमिदंस्फुटम्
पश्यंतुसर्वेगोपालाःप्रत्यक्षोयंनसंशयः यद्यस्तिसुखवांछावःकुर्वंत्वस्यमहोत्सवं इतिश्रुत्वावचस्तस्यसर्वेविस्मितमानसाः॥
गोवर्धनोत्सवंचक्रुरिंद्राछत्तगुणंततः इंद्रोत्सवंद्रष्टुकामःसमागछतनारदः गोवर्धनोत्सवंदृष्ट्वादेवेंद्रस्यसभांययौ देवेंद्रेणकृ
तातिथ्योवारंवारंप्रणोदितः नोवाचवचनंकिंचिद्देवेंद्रःप्रत्यभाषत इंद्रउवाच युष्माकंकुशलंविप्रवर्ततेवानवेतिवा मदग्रे
कथ्यतांदुःखंमुनीश्वरहराम्यहम् नारदउवाच अस्माकंकिंमुनींद्राणां इतिदुःखस्यकारणम् परंगोवर्धनःशैलःशक्रोजातो-
विलोक्यते त्वदुत्सवेपूज्यतेसोगोपालैर्गोकुलेहरे अतःपरंयज्ञभागान्गृहिष्यतिसएवहि इंद्रासनंतथेंद्राणींकमात्सेवगृही
ष्यति यस्यवीर्यंचशक्तंचतस्यराज्यंप्रजायते किमस्माकंमुनींद्राणांयएवेंद्रासनेभवेत् वर्षाद्वामासषट्काद्वाद्रक्ष्यसेस
भागतः इत्युक्त्वाचदेवेंद्रंप्रययौनारदोमुनिः इत्थंनारदवाक्यंचश्रुत्वाशक्रोब्यभाषत अहोआवर्तसंवर्तद्रोणनीलकृ

पुष्कराः सर्वेमेघाजलंगृह्यकरकाभिःसमन्वितं प्रयांतुगोकुलेशीघ्रंमारयंतुचयादवान् गोवर्धनंस्फोटयंतुवज्रपातैरनेकशः पात
यंतुचगाश्चापिगृहाण्युच्चाटयंतुच ततोघनघटाघोषोगोकुलेभूत्मुनीश्वराः जातआरादंधकारोमध्याह्नसमयेतदा कंपिताः
पादपाःसर्वेकिमकांडमुपस्थितम् ववर्षुर्बहुपानीयंकरकाभिस्तदाघनाः नंदउवाच हाकृष्णकृष्णहेकृष्णकिमिदानींवि
धीयताम् मृताःस्मयादवाःसर्वेकुपितोयंहिवासवः कृष्णउवाच निमील्याक्षीणिभोगोपाध्येयोगोवर्धनोनगः रक्षाकर्तास
एवास्तिनान्योस्तिजगतीतले इत्युक्त्वोत्पाट्यतंशैलंतत्तलेस्थापितास्तुते ततःप्रोवाचवचनंगोपान्प्रतिबलाग्रजः श्रीकृष्ण
उवाच अहोगोवर्धनेनेनस्थलंदत्तंव्रजव्रज अन्यःकोस्तिस्थलंदातुंमत्सदृशोयंनगोत्तमः एवंसप्तदिनंतोयवृष्टिंमुमुचुर्धार
या नानादेशाययुर्नाशंनगोपाःशरणंययुः गोवर्धनस्यतान्सर्वान्कृष्णोनित्यंमयच्छति पक्वान्नानिचगोपेभ्यस्त्वन्नतेसुरसमासनाम् ॥
इत्येवंकौतुकंदृष्ट्वासत्यलोकंययौमुनिः ब्रह्मभूत्वंकिमसुनोसिजायतेसृष्टिनाशनम् तस्माच्छीघ्रंगोकुलेत्वंगत्वावृष्टिंनिवारय
ब्रह्मोवाच किमर्थंजायतेवृष्टिःकथंसृष्टिविनाशनम् कश्चिद्दैत्यःसमुत्पन्नःसर्वमाख्याहिमेमुने नारदउवाच नो
त्पन्नोदैत्यराट्कश्चित्त्यक्तःशक्रोत्सवोभुवि यादवैरितिसंक्रुद्धइंद्रएवंप्रवर्षति इतितस्यवचःश्रुत्वाहंसमारुह्यवैविधिः आ
गतोयत्रशक्रोस्तिक्रोधाद्देवःप्रवर्षति ब्रह्मोवाच कथंव्यवसितावुक्षिरीदृशीतेसुरेश्वर त्रैलोक्यनाथोभगवान्नानिर्जेनव्यः
कथंत्वया एकयैवकरांगुल्यापश्यगोवर्धनोधृतः ईर्ष्याकथंतेनसाकंत्वयाशक्रविधीयते इतिब्रह्मवचःश्रुत्वामेघान्संस्तभ्यवास १२
वःप्रणिपत्यचतंकृष्णंशक्रोवचनमब्रवीत् क्षंतव्यामतत्कृतिर्विष्णोदासोहंशरणागतः यद्वोचतेतत्प्रदेयमपराधापनुत्तये ॥

कृष्णोवाच अज्ञात्वातवसामर्थ्यंगोपालैरचितंत्विदम् एषांदंडस्तुयोग्योयंसम्यगेवत्वयाकृतः अहंकर्तायांतेभ्रातातवाज्ञापरि
पालकः शरणागतजातीनांरक्षणंतुमयाकृतम् यदिमसन्नोदेवेशाउत्सवोयंप्रदीयताम् गोवर्धनायगिरयेगोकुलंरक्षितंयतः श
क्रोपिचतथेत्युक्त्वातत्रैवांतरधीयत गतेशक्रेगिरींद्रंतंसंस्थाप्यहरिरब्रवीत् कृष्णउवाच गोपाःपश्यंतुमहात्म्यमद्भुतंशैल
जंतुयत् अद्यारभ्यप्रकर्तव्योमहान्गोवर्धनोत्सवः गोवर्धनेनशैलेननिखिलातुधराधृता एतत्सारमजानद्भिःकथंसंक्रीडितंपु
रा अद्यप्रवर्तितंराजन्स्त्र्सर्वंब्रूतममाग्रतः एतत्सेवाप्रभावेनबलंलब्धंमयामहत् प्रतिसंवत्सरंतस्मादन्नकूटंविधीयताम् गवां
भवतिकल्याणं पुत्रपौत्रादिसंततिः ऐश्वर्यंचसदासौख्यंभवेद्गोवर्धनोत्सवात् कृतंयत्कार्तिकेस्नानंजपहोमार्चनादिकम् स
र्वंनिष्फलतामेतिनोकृतेपर्वतोत्सवे एवमुक्तास्ततेगोपाःसत्यंसर्वममन्यत ययुःकृष्णादयःसर्वेनंदगेहनिगोकुले वालखि
ल्याऊचुः इत्येतत्सर्वमाख्यातमस्माभिस्तमुनीश्वराः श्रीकृष्णस्यतुसंतुष्ट्यात्वन्नकूटंविधीयताम् नानाप्रकारशाकादिदे
शकालोद्भवानिच पक्वान्नानिविचित्राणिकुर्यात्छक्त्यानुसारतः सर्वान्नपर्वतंकुर्यात्श्रीकृष्णायनिवेदयेत् गोवर्धनस्वरूपाः
यमंत्रोकृष्णोदितोपठन् यत्कृष्णोरूपहृत्लेतिमंत्रो एवंयःकुरुतेमर्त्योविष्णुलोकमहीयते इतिश्रीसनत्कुमारसंहितायां
प्रतिपत्कृत्यम् अथद्वितीयाव्रतानि तत्रकार्तिकशुक्लद्वितीयायमद्वितीया साअपराण्हव्यापिनीग्राह्या ऊर्जेशुक्ल
द्वितीयायामपराण्हेर्चयेद्यमम् स्नानंकृत्वा भानुजन्यांयमलोकंनपश्यति ऊर्जेशुक्लद्वितीयायांपूजितस्तर्पितोयमः
वेष्टितःकिंनरेर्हृष्टैस्तस्मैयच्छतिवांछितम् इतिस्कंदात् दिनद्वयेअपराण्हव्याप्तौवापरैवेतियुग्मवाक्यात् प्रथमेस्त्रावणे

मासिनथाभाद्रपदेपरा तृतीयाश्वयुजेमासिचतुर्थीकार्तिकीभवेत् श्रावणेकलुषानाम्नीतथाभाद्रेचनिर्मला आश्विनेप्रेतसंचारा
कार्तिकेयाम्यनामनेति चतस्रोद्वितीयाउपक्रम्यप्रथमायांकिंचित्प्रायश्चित्तं द्वितीयायांसरस्वतीपूजा तृतीयायांश्राद्धंकर्तव्यम्
चतुर्थ्यांयमपूजनम् कार्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वितीयायांयुधिष्ठिर यमोयमुनयापूर्वंभोजितःस्वगृहेर्चितः अतोयमद्वितीयेयंत्रि
षुलोकेषुविश्रुता अस्यांनिजगृहेपार्थनभोक्तव्यमतोनरैः यत्नेनभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंपुष्टिवर्धनम् दानानिचप्रदेयानिभगिनीभ्यो
विशेषतः स्वर्णालंकारवस्त्रान्नपूजासत्कारभोजनैः सर्वाभगिन्यःसंपूज्याअभावेप्रतिपन्नकाः तत्स्थानेनमाता पितृव्यभगिनी
हस्तात्प्रथमायांयुधिष्ठिर मातुलस्यसुताहस्ताद्द्वितीयायांयुधिष्ठिर पितुर्मातुःस्वसुश्चैवतृतीयायांतयोःक्रमात् भोक्तव्यंसह
जायाश्चभगिन्याहस्ततःपरम् सर्वासुभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंबलवर्धनम् धन्यंयशस्यमायुष्यंधर्मकामार्थसाधकम् तस्यांतिथौ
यमुनयायमराजदेवःसंभोजितोनिजकराल्लसुसौहृदेन तस्यांस्वसाकरतलादिहयोभुनक्तिप्राप्नोतिरत्नधनधान्यमनुत्तमं
सः इतिहेमाद्रौभविष्येयमद्वितीयाविधिः अथकथा बालखिल्याऊचुः कार्तिकस्यसितेपक्षेद्वितीयायमसंज्ञिता
तत्रापराण्हेकर्तव्यंसर्वथैवयमार्चनम् प्रत्यहंयमुनागत्वायमंप्रार्थयत्पुरा भ्रातर्ममगृहेयाहिभोजनार्थंगणावृतः अद्यश्वो
वापरश्वोवाप्रत्यहंवदतेयमः कार्यव्याकुलचित्तत्वादवकाशोनजायते तदैकदायमुनयाबलात्काराग्निमंत्रितः सगणःका
र्तिकेमासिद्वितीयायांमुनीश्वराः नारकीयजनान्मुक्त्वागणैःसहरवेःसुतः कृतातिथ्योयमुनयानानापाकाःकृतास्तथा १३
कृताभ्यंगोयमुनयातैलैर्गंधमनोहरैः उद्वर्तनंस्नापयित्वास्नापितःसूर्यनंदनः ततोलंकारिकंदत्तंनानावस्त्राणिचंदनम्

माल्यानिचप्रदत्तानिमंचोपरिउपाविशत् पक्वान्नानिविचित्राणिकृत्वासास्वर्णभाजने यमंचभोजयामासयमुनाप्रीतिमानसा
भुक्त्वायमोपिभगिनीमलंकारैःसमर्चयन् नानावस्त्रैस्ततःप्राहवरंवरयभागिनि इतितद्वचनंश्रुत्वायमुनावाक्यमब्रवीत् ॥
यमुनोवाच प्रतिवर्षंसमागच्छभोजनार्थंतुमद्गृहे अद्यसर्वेमोचनीयाःपापिनोनरकाद्यम येचैवभगिनीहस्तात्करिष्यंतिचभोजनं
तेषांसौख्यप्रदोहित्वमेतदेवद्वृणोम्यहम् यमउवाच यमुनायांतुयःस्नात्वासंतर्प्यपितृदेवताः भुनक्तिभगिनीगेहेभगिनींपूजये
दपि कदाचिदपिमद्द्वारंनसपश्यतिभानुजे वीरैशैशानदिग्भागेयमतीर्थंप्रकीर्तितम् तत्रस्नात्वाचविधिवत्संतर्प्यपितृदेवताः
पठेदेतानिनामानिआमध्याह्नंनरोत्तमः सूर्यस्याभिमुखोमौनीदृढचित्तःस्थिरासनः यमोनिहंतापितृधर्मराजोवैवस्वतो
दंडधरश्चकालः भूताधिपोदत्तकृतानुसारीकृतांतमेतद्दशभिर्जपंति एतानिचदशशतैःनामदशकेन ततोयमेश्वरंपूज्य
भगिनीगृहमाव्रजेत् मंत्रेणानेनचतयाभोजितःपूर्णमादरात् भ्रातस्तवानुजाताहंभुंक्ष्वभुक्तमिदंशुभम् प्रीतयेयमरा
जस्ययमुनायांविशेषतः ततःसंतोष्यभगिनींवस्त्रालंकरणादिभिः स्वभेपियमलोकस्यभविष्यतिनदर्शनम् नृपैःकारागृहे
येचस्थापितामममवासरे अवश्यंतेप्रेषणीयाभोजनार्थंस्वकगृहे विमोक्तव्यामयापापान्नरकेभ्योद्यवासरे यद्येवंधिकरिष्यंति
तेदंड्याममसर्वथा कनीयान्भगिनीनास्तितदाज्येष्ठागृहंव्रजेत् तदभावेसपत्न्याःपैतृव्यास्तदभावतः तदभावेमातृश्व
स्रा मातृसमश्रीस्तायाः मातुर्भगिन्यावामातुलस्यायवातथा सापत्नगोत्रसंबंधैःकल्पयेद्यथाक्रमम् सर्वाभावेमानसी
याभगिनीकाचिदेवहिगोत्रजाद्यथवातस्याअभावेसान्निकारयेत् तदभावेप्यरण्यादिकल्पयित्वासहोदराम् अस्यांनिज

गृहेदेविनभोक्तव्यंकदाचन येभुंजंतिदुराचाराःनरकेतेपतंतिच स्नेहेनभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंपुष्टिवर्धनम् दानानिचप्रदेया
निभगिनीभ्योविशेषतः श्रावणेतुपितृव्यस्यकन्याहस्तेनभोजनम् मातुलस्यसुताहस्ताद्भुंजीयाद्भाद्रमासके पितुर्मातुःस्व
सुःकन्येआश्विनेतुतयोःकरात् पितृष्वसेयीमातृष्वसेयीच अवश्यंकार्तिकेमासिभोक्तव्यंभगिनीकरात् एवमुक्त्वाधर्मराजोयर्यो
संयमिनींततः तस्मादपिनराःसर्वेकार्तिकव्रतकारकाः भुंजंतुभगिनीहस्तात्सत्यंसत्यंनसंशयः यमद्वितीयायांयःप्राप्यभगिनीगृ
हभोजनं नकुर्याद्वर्षजंपुण्यंनश्यतीतिरवेःश्रुतम् यातुभोजयतेनारीभ्रातरंयुग्मकेतिथौ अर्चयेच्चापितांबूलैर्नसावैधव्य
माप्नुयात् भ्रातुरायुःक्षयोनूनंनभवेत्तत्रकर्हिचित् अपराह्णव्यापिनीस्याद्द्वितीयाभ्रातृभोजने अज्ञानाद्यदिवामोहान्नभुक्तं
भगिनीगृहे प्रवासिनावाभावाद्वाज्वरितेनाथबंदिना एतदाख्यानकंश्रुत्वाभोजनस्यफलंलभेत् इतिसनत्कुमारसंहि
तायांयमद्वितीयाऽऽख्यानकंसंपूर्णम् अत्रैवभ्रातृद्वितीयाविधिस्तिथितत्वे यमंचचित्रगुप्तंचयमदूतांश्चपूजयेत् अर्घ्यश्चा
त्रप्रदातव्योयमायसहजद्वयैः भ्रातृभगिनीभिःसहअर्चनमंत्रस्तु एह्येहिमार्तंडजपाशहस्तयमांतकालोककरामरेश
भ्रातृद्वितीयांकृतदेवपूजांगृहाणचार्घ्यंभगवन्नमस्ते धर्मराजनमस्तुभ्यंनमस्तेयमुनाग्रज पाहिमांकिंकरैःसार्धंसूर्यपुत्रन
मोस्तुते लैंगेयातुभोजयतेनारीभ्रातरंयुग्मकेतिथौ अर्चयेच्चापितांबूलैर्नसावैधव्यमाप्नुयात् स्कांदे कार्तिकेतुद्वितीयायांशु
क्लायांभ्रातृपूजनम् यानकुर्याद्विनश्यंतिभ्रातरःसप्तजन्मसु पाद्मे उत्तरखंडे भद्रेभागिनिभोभामत्वदंघ्रिसरसीरुहम् मै १४
यसेधनमस्तुभ्यंमागतोहंतवालयम् मृदुवाक्यंततःश्रुत्वासत्वरंक्रियतेतदा अद्यभ्रातःसतीभ्रातस्त्वयाधन्यास्मिमानद

भोक्तव्यंतेद्यमद्गेहेस्वायुषेममानद कार्तिकेशुक्लपक्षस्यद्वितीयायांसहोदरःयमोयमुनयापूर्वंभोजितःस्वगृहेर्चितः यस्मिन्दि
नेयमेनात्रनारीवापुरुषोपिवा अपिविध्याकर्मपाशैःस्वछयायेपचंतिहि पापेभ्योविप्रमुख्यास्तेमुक्ताःकर्मनिबंधनात् तेषांमहो
त्सवोवृत्तोयमराष्ट्रेसुखावहः तस्माद्दद्योत्रमद्गेहेभोजनंकुरुकार्तिके आशिषःप्रतिगृह्याथनमस्कृत्यसमर्चयेत् सर्वाभागि
न्यःसंपूज्याज्येष्ठाउभयतःस्मृताः वस्त्रादिनानमस्कुर्यान्निजवित्तानुसारतः भ्रातुरायुष्यवृद्ध्यर्थंभगिनीभिर्यमस्यवे पूजनी
याःप्रयत्नेनप्रतिमाश्चविधानतः मार्कंडेयोबलिर्व्यासोहनूमांश्चविभीषणः कृपोद्रोणिःपर्शुरामोअष्टौतेचिरजीविनः मार्कंडे
यमहाभागसप्तकल्पांतजीवित चिरंजीवियथात्वंहितथामेभ्रातरंकुरु इतिभ्रातृद्वितीया अथतृतीयाव्रतानि तत्रचैत्र
शुक्लतृतीयायांसौभाग्यशयनव्रतम् मात्स्ये मत्स्यउवाच वसंतमासमासाद्यतृतीयायांजनप्रिय सौभाग्यायसदास्त्रीभिः
कार्यंपुत्रसुखेप्सुभिः शुक्लपक्षस्यपूर्वाण्हेतिलैःस्नानंसमाचरेत् तस्मिन्नहनिसादेविकिलविश्वात्मिकासति पाणिग्रहणके
मेरुमारूढावरवर्णिनी तयासहैवदेवेशंतृतीयायांसमर्चयेत् फलैर्नानाविधैर्धूपैर्दीपैर्नैवेद्यसंयुतैः प्रतिमांपंचगव्येनत
थागंगोदकेनच पंचामृतैःस्नापयित्वागौरीशंकरसंयुता नमोस्तुपाटलायै च पादौदेव्याःशिवस्यतु शिवायेतिचसंकी
र्त्यजयायैगुल्फयोस्तथा त्रिगुणायेतिरुद्रस्यभवान्यैजंघयोर्युगम् शिवंरुद्रेश्वरायेतिजयायैइतिजानुनी संकीर्त्यहरिकेशा
यतथोरूवरदेनमः इशायेतिकटिंरत्यैशंकरायेतिशंकरं कुक्षिद्वयेचकोटव्यैशूलिनःशूलपाणये मंगलायैनमस्तुभ्यं
उदरंचापिपूजयेत् सर्वात्मनेनमोरुद्र ईशान्यैचकुचद्वयम् शिवेवेदात्मनेतद्वद्रुद्राण्यैकंठमर्चयेत् त्रिपुरघ्नायविश्वेश

मनंतायकरद्वयम् त्रिलोचनायइतिचेत्वाहुकालानलप्रिये सौभाग्यभुवनायेतिभूषणादिसमर्चयेत् नमोर्धनारीशाहरंप्रसि
तांगासुनासिकाम् नमउग्रायलोकेशंललितेतिसुतभ्रुवौ शर्वायपुरहंतारं वस्त्र देव्ये तथालकम् नमःश्रीकंठनाथायशिवं
केशांतथार्चयेत् भीमोग्रसौम्यरूपिण्येशिरःसर्वात्मनेनमः शिवमभ्यर्च्यविधिवत्सौभाग्याष्टकमित्यतः स्थापयेद्घृतनिष्पा
वकुसुंभक्षीरजीरकम् तृणराजेक्षुलवणंकुस्तुंबुरुमथाष्टमम् दत्तंसौभाग्यकृद्यस्मात्सौभाग्याष्टकमित्यतः एवंनिवेद्यतत्स
र्वंमुद्धर्तंशिवयोःपरः चैत्रेशृंगोदकंप्राश्यस्वरूपेद्भूअरिंदम पुनःप्रभातेचतथाकृतःस्नानजपःशुचिः संपूज्यद्विजदांपत्यंमा
ल्यवस्त्रविभूषणैः सौभाग्याष्टकसंयुक्तंसुवर्णप्रतिमाद्वयम् प्रीयतामत्रललिताब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंसंवत्सरंयावत्तृ-
तीयायांसदामुने प्राशनेदानमंत्रेचविशेषोयंनिबोधमे गोशृंगोदकमाद्येस्याद्वैशाखेगोमयंपुनः ज्येष्ठेमंदारकुसुमंबिल्वपत्रंशु
चौस्मृतम् श्रावणेदधिसंप्राश्यनभस्येचकुशोदकम् क्षीरमाश्वयुजेमासिकार्तिकेपृषदाज्यकम् मार्गशीर्षेचगोमूत्रंपौषेसंप्राशये
द्घृतम् माघेकृष्णतिलांस्तद्वत्पंचगव्यंचफाल्गुने ललिताविजयाभद्राभवानीपर्वदाशिवा वासुदेवीतथागौरीमंगलाकमलास
ती उमाचदानकालेतुप्रीयतामितिकीर्तनात् मल्लिकाशोककमलकुसुमोत्पलमालतीकुब्जकंकरवीरंचबाणमम्लानकुंकुमम्
बाणंनीलकुरंटः सिंदुवारंचसर्वेषुमासेषुक्रमशःस्मृतम् जपाकुसुमकौसुंभमालतीशतपत्रिका यथालाभप्रशस्तानिकर
वीरंचसर्वदा एवंसंवत्सरंयावदुपोष्यविधिवन्नरः स्त्रीवाभक्त्याकुमारीवाशिवामभ्यर्च्यशक्तितः व्रतांतेशयनंदद्यात्सर्वो १५
पस्करसंयुतम् उमामहेश्वरंहैमंवृषभंचगवासह स्थापयित्वाचशयनेब्राह्मणायनिवेदयेत् अन्यान्यपियथाशक्त्याभि

थुनान्यंबरादिभिः धान्यालंकारगोदानैरभ्यर्च्यधनसंचयैः वित्तशाठ्येनरहितःपूजयेद्गतविस्मयः एवंकरोतियासम्यक्सौभाग्यश
यनव्रतम् सर्वान्कामानवाप्नोतिपदमानंत्यमश्नुते फलकस्यचसर्वांगमेनकुर्वन्समाचरेत् यत्कीर्तिसमाप्नोतिप्रतिमासंनराधिप
सौभाग्यारोग्यरूपायुर्वस्त्रालंकारभूषणैः नवियुक्ताभवेद्राजन्नब्दानांचशतत्रयम् यस्तुद्वादशवर्षाणिसौभाग्यशयनव्रतम् करो-
तिसप्तचाष्टौवाश्रीकंठभवनेमरैः पूज्यमानोवसेत्सम्यक्यावत्कल्पायुतत्रयम् नारीवाकुरुतेभक्त्याकुमारीवानरेश्वर सापितत्फ
लमाप्नोतिदेव्यानुग्रहलालिता इतिमत्स्यपुराणेसौभाग्यशयनव्रत अत्रैवगौर्यादोलोत्सवः तदुक्तंहेमाद्रौ देवीपुराणे
चैत्रशुक्लतृतीयायांगौरीमीश्वरसंयुताम् संपूज्यदोलोत्सवंकुर्यान्नारीशुभेप्सुका तथाचनिर्णयामृते तृतीयायांयजेद्देवीं
शंकरेणसमन्विताम् कुंकुमागरुकर्पूरमणिवस्त्रैरगर्हितां सुगंधिपुष्पधूपैश्चदमनेनविशेषतः आंदोलंदोलयेद्वत्सशिवोमातुष्टयेस
दा रात्रौजागरणंकुर्यात्प्रातर्देयातुदक्षिणा सौभाग्यायसदास्त्रीभिः कार्यापुत्रसुखेप्सुभिः इयंचपराग्राह्या मुहूर्तमात्रसत्वेपिदि
नेगौरीव्रतंपरे इतिमाधवोक्तेः इयंचमन्वादिः कृतंश्राद्धंविधानेनमन्वादिषुयुगादिषु हायनानिद्विसाहस्रंपितॄणांतृप्तिदंभवेत्
अधिमासेपिइदंकर्तव्यम् अत्रपिंडदानंनास्ति अत्रचैत्रशुक्लतृतीयायांमनोरथतृतीयाव्रतम् ईश्वरउवाच साधुकृ
तंत्वयादेविकृतवत्यापरिग्रहम् अस्येहधर्मपीठस्यमनोरथकृतःसति तएवविश्वभोक्तारोविश्वमान्यास्तएवहि यैस्त्वांवि-
श्वभुजामत्रपूजयिष्यंतिमानवाः विश्वेविश्वभुजेविश्वस्थित्युत्पत्तिलयप्रदे नरास्त्वदर्चकाश्चात्रभविष्यंत्यमलात्मकाः म
नोरथतृतीयायांयस्तेभक्तिंविधास्यति तन्मनोरथसंसिद्धिर्भवित्रीमदनुग्रहात् नारीवापुरुषोवापित्वद्व्रताचरणात्प्रिये

भ·श· मनोरथानिहप्राप्यज्ञानमेतेनलभ्यते देव्युवाच मनोरथ तृतीयायांव्रतंकीदृक्कथानकम् किंफलंकैःकृतंनाथकथयेनलपांकु
१६ रु ईश्वरउवाच शृणुदेवियथाप्रष्टंभवत्याभवतारणम् मनोरथव्रतंचैतत्कृत्वाकृत्वानरंपरम् पुलोमतनयापूर्वंननापपरमंतपः
किंचिन्मनोरथंप्राप्तुंनचापतपसःफलम् अपूपुजत्ततोमासंभक्त्या गौरीमहेश्वरम् गीतेनसरहस्येनकलकंठीरवेनहि तज्ज्ञानेना
तिसंतुष्टेमृदुनामधुरेणच कृतालेनकरंगेणधातुमात्रकलावता प्रोवाचचवरंशूलीप्रसन्नोस्मिपुलोमजे अनेनचकृगीतेनत्वन
यालिंगपूजया पुलोमजोवाच यदिप्रसन्नोदेवेशतदायोमेमनोरथः तंपूजयमहादेवमहादेव्याःप्रियंवद सर्वदेवेषुयोमा
न्यःसर्वदेवेषुसुंदरः यायजूकेषुसर्वेषुयःश्रेष्ठमोस्तुमेपतिः यथाभिलषितंरूपंयथाभिलषितंकरवम् यथाभिलषितंवायुःप्रस
न्नोदेहिमेभव यदायदाचपत्यामेसंगःस्याच्चस्वेच्छया तदातदाचतंदेहंत्यक्त्वान्यंदेहमाप्नुयाम् सदाचलिंगपूजायांममभक्तिरनु
त्तमा ममभूयाद्भगवतिजरामरणहारिणी भर्तुर्व्ययेतिवैधव्यंक्षणमात्रपीहन ममभाविमहादेवपातिव्रत्यंचयातुमाम् ईश्वर
उवाच पुलोमकन्येयश्चैषत्वयाकारिमनोरथः लप्स्यसेव्रतचर्यायांत्वत्कुरुष्वजितेंद्रिया मनोरथतृतीयायाःचरणेनभविष्यति
तस्मात्त्वयेव्रतंवक्ष्येतद्विधेहियथोदितम् तेनव्रतेनचीर्णेनमहासौभाग्यदेनतु अवश्यंभवितावालेतवचैवमनोरथः पुलोम-
कन्योवाच कारुण्यवारिधेशंभोप्रणतप्राणिसर्व किंनामाचाथकाभक्तिःकापूज्यात्रचदेवता कदा चसाविधातव्याइतिकर्तव्य
ताचका इत्याकर्ण्यशिवोवाक्यंतांतुप्रीत्याजगादह ईश्वरउवाच मनोरथस्तृतीयायांव्रतंपौलोमितच्छृणु पूज्याविश्वभुजागौ १६
रीचतुर्भुजाविशालिनी वरदोभयहस्तश्चसाक्षसूत्रःसमोदकः देव्याःपुरस्ताद्धतिनापूज्यआशाविनायकः चतुर्भुजःश्वा

रुत्रेःसर्वसिद्धिकरःप्रभुः चैत्रशुक्लतृतीयायांकृत्वावैदंतधावनम् सायंतनींचनिर्वर्त्यनातितृप्याभुजिक्रियाम् नियमंचेतिगृण्ही
याज्जितक्रोधोजितेंद्रियः संत्यक्तास्पृश्यसंभारंशुचिस्तद्गतमानसः प्रातर्व्रतंचरिष्यामिमातर्विश्वभुजेनघे विधेहितत्रसान्निध्यं
मममनोव्रतसिद्धये नियमंचेतिसंगृह्यस्वपेद्रात्रौशुभंस्मरन् प्रातरुत्थायमेधावीविधायावश्यकंविधिम् शौचमाचमनंकृत्वादं
तकाष्ठंसमाहरेत् अशोकवृक्षस्यशुभंसर्वशोकविनाशनम् नित्यंतनंचसंपाद्यविधिंविधिविदांवरः स्नात्वाशुक्लांबरःसायंगौरीपू
जासमाचरेत् आदौविनायकंपूज्यघृतापूपान्निवेदयेत् ततोर्चयेद्विश्वभुजांअशोककुसुमैःशुभैः अशोकवर्तिनैवेद्यंधूपैश्चा
गुरुसंभवैः कुंकुमेनानुलिप्यादौएकभुक्तंततश्चरेत्अशोकवर्तिसहितैर्घृतपूरैर्मनोहरैः एवंचैत्रतृतीयायांव्रतमातायांपुलोमजे
चैत्रादिफाल्गुनांतासुतृतीयासुव्रतंचरेत् क्रमेणदंतकाष्ठानिकथयामितवानघे अनुलेपनवस्तूनिकुसुमानितथैवच नैवेद्यानि
गजास्येश्चदेव्याश्चापिशुभव्रते अन्नानिचैकभक्तस्यशृणुतानिफलानये जंब्वपामार्गखदिरजातीचूतकदंबकम् प्लक्षोदुंबर
खर्जूरीबदरीदाडिमीतथा दंतकाष्ठद्रुमाएतेव्रतिनःससुदाहृताः सिंदूरागरुकस्तूरीचंदनंरक्तचंदनम् गोरोचनंदेवदारुंप
द्मासंचनिशाद्वयम् प्रीत्यानुलेपनंवालेयक्षकर्दमसंभवम् सर्वेषामप्यलाभेचप्रशस्तोयक्षकर्दमः कस्तूरिकायाद्वौभागाद्वौभागौ
कुंकुमस्यच चंदनस्यत्रयोभागाःशशिनस्त्वेकएवहि यक्षकर्दमइत्येषसमस्तस्करवल्लभः अनुलिप्याथकुसुमैरर्चयेदर्चिता
न्यपि पाटलीमल्लिकापद्मकेतकीकरवीरकैः उत्पलैराजचंपैश्चनद्यावर्तैश्चराजभिः कुमारीभिःकर्णिकारैरलाभेतच्छदैःस
ह स्रुगंधिभिःप्रसूनौघैःसर्वालाभेपिपूजयेत् करंभोदधिभक्तंचससूतरसमंडकः फेणिकावटकाश्चैवपायसंचसशर्करम्

मधुरं सघृतं भक्तं कार्तिके विनिवेदयेत् उंडेरिकाश्च लड्डुका माघे लंपसिकाः शुभा सुष्टिकाः शर्करागर्भाः सर्पिषापरिसाधिताः निवेद्य
फाल्गुने देव्यैः सार्धं विघ्नजिता मुदा निवेदयेत्तदन्नं हि एकभुक्तेपि तत्स्मृतम् अनिवेद्य न संमूढो भुंजानोन्यपतेदधः प्रतिमासं
तृतीयायामेकमाराध्य वत्सरम् व्रतसंपूर्तये कुर्यात् स्थंडिलेग्निसमर्चनम् जातवेदसमंत्रेण तिलाज्यद्रविणेन च शतमष्टाधि
कं होमं कारयेद्द्विधिना व्रती सदैव नक्ते पूजोक्ता सदा नक्ते तु भोजनम् नक्त एव हि होमोयं नक्त एव क्षमापनम् गृहाण पूजां मे भ
क्त्या मार्तविघ्नजिता सह नमोस्तु ते विश्वभुजे पूरयाशु मनोरथम् नमो विघ्नकृते तुभ्यं नम आशाविनायक त्वं विश्वभुजया
सार्धं मम देहि मनोरथम् एतौ मंत्रौ समुच्चार्यौ पूज्यौ गौरीविनायकौ व्रतक्षमापवेदेव्याः पर्यंकस्तूलिकान्वितः आचार्यं च सपत्नीकं
पर्यंके उपवेश्य च व्रती समर्चयेद्वस्त्रैः करकर्णविभूषणैः दद्यात्पयस्विनीं गां च व्रतस्य परिपूर्तये मनोरथतृतीयां व्रतमेतन्मयाकृत
म् न्यूनातिरिक्तं संपूर्णमेतु दस्तु भवद्गिरा इत्याचार्यसमागच्छेत्तथेत्युक्तश्च तेनवै मातश्चतुर्थ्यां संपूज्य चतुरश्च कुमारकान् एवं सं
पूर्णतां याति व्रतमेनत्सुनिर्मलम् चिंतितं लभते कामं व्रतस्यास्य निषेवणात् इति श्रीस्कंदपुराणे चैत्रशुक्लतृतीयायां मनोर
थव्रतोद्यापनं व्रतं संपूर्णम् अथ चैत्रशुक्लप्रतिपदमारभ्य त्रिरात्रपूर्वकं तृतीयायां अरुंधतीव्रतम् तत्र स्त्रीणामेवाधिका
रः अवैधव्यादिफलश्रवणात् तत्रादौ संकल्पः मम इह जन्मांतरे वा बालवैधव्यनाशार्थं अनेकसौभाग्यपुत्ररूपसंपत्तिसमृ
द्ध्यर्थं अरुंधतीव्रतमहं करिष्ये निर्विघ्नतासिध्यर्थं गणपतिपूजनं स्वस्तिवाचनं आचार्यवरणं च करिष्ये पश्चात्पूजादि आचार्ये- १७
ण कारयेत् वैशाखे श्रावणे वापि माघे वा कार्तिके तथा प्रतिपत्प्रातरुत्थाय स्नात्वा शुक्लतिलामलकैः प्रतिपदि दिने नक्तं द्वितीया

यामयाचितम् तृतीयायां उपोष्यं च आचार्येण ततः सह रात्रौ अधिवासनम् सुवर्णनिर्मितां दिव्यां द्विभुजां प्रतिमां न्यसेत् अरुंधतीं
वसिष्ठं च ध्रुवं चैव पृथक्पृथङ्न्यसेत् शिलोपरि सर्वतोभद्रस्थापनम् कलशं धातुमयं तदुपरि ताम्रपात्रं प्रतिमायां अग्न्युत्तारणं कृत्वा
तदुपरि अरुंधतीं वसिष्ठं ध्रुवं च स्थापयेत् कुंकुमाक्षतैः पूजयेत् अथ अरुंधतीपूजा अष्टकर्णिकयायुक्ते मंडले पूजयेत्तु ताम्
अरुंधतीं महादेवीं वसिष्ठसहितां सतीम् आवाहनं अरुंधति महादेवी सर्वसौभाग्यदायिनि दिव्यं सुचारु वेषं च आसनं प्रतिगृ
ह्यताम् आसनं सुचारु शीतलं दिव्यं नानागंधसुवासितम् पाद्यं गृहाण देवेशि अरुंधति नमोस्तु ते पाद्यं समर्पयामि अरुंधति म
हाभागे वसिष्ठप्रियवादिनि अर्घ्यं गृहाण कल्याणि भर्त्रा सह पतिव्रते अर्घ्यं· गंगातोयं समानीतं सुवर्णकलशे स्थितं आच
म्यतां महाभागे वसिष्ठसहिते नये आचमनं गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदाजलैः स्नापितासि मया देवि तथा शांतिं कुरुष्व मे
स्नानं नानारंगसमुद्भूतं दिव्यं चारु मनोहरम् वस्त्रं गृहाण देवेशि अरुंधति नमोस्तु ते वस्त्रं· कंचुकीमुपवस्त्रं च नानारत्नैः समन्वितं
गृहाण त्वं मया दत्तं अरुंधति नमोस्तु ते उपवस्त्रं कर्पूरकुंकुमैर्युक्तं हरिद्रादिसमन्वितं कस्तूरिकासमायुक्तं चंदनं प्रतिगृह्यताम्
चंदनं सम· हरिद्रां कुंकुमं चैव सिंदूरं कज्जलान्वितम् मया निवेदितं भक्त्या गृहाण परमेश्वरि सौभाग्यद्र· माल्यादीनि सुगंधी·
पुष्पं स· वनस्पतिरसोद्दिव्यो· धूपं· आज्यं च वर्ति दीपं· अन्नं चतुर्विधं स्वादु रसैः षड्भिः समन्वितम् नैवेद्यं गृह्यतां देवि प्रसीद
परमेश्वरि नैवेद्यं· पूगीफलं महद्दिव्यं नागवल्यादलैर्युतम् कर्पूरैलासमायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यताम् तांबूलं समर्पया
मि इदं फलं मया देवि स्थापितं पुरतस्तव तेन मे सफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनि जन्मनि फलं· हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभा-

वसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे दक्षिणा पुत्रान्देहि धनंदेहि सौभाग्यंदेहि सुव्रते आयुष्यं सर्वकामांश्च देहि देवि नमोस्तु
ते प्रार्थनां· अरुंधतिमहाभागे वसिष्ठप्रियवादिनि सौभाग्यंदेहि मे देवि धनंपुत्रांश्च सर्वदा उत्तरार्घ्यं हि भुजां चारुसर्वांगीं साक्षसूत्रक
मंडलुं प्रतिमांकांचनीं कृत्वा नामभिः परिपूजयेत् ॐ देववंद्यायै नमः पादौ पूजयामि लोकवंद्यायै नमः जानुनी पू· संपत्तिदायिन्यै·
कटिंपू· गंभीरनाभ्यै· नाभिंपू· लोकधात्र्यै· स्तनौ पूज· जगद्धात्र्यै न· कंठं पूज· शांत्यै न· बाहू पू· वरप्रदायै· हस्तौ पू· धृत्यै न· मुखं पू· अरुंध
त्यै· शिरः पू· सकलप्रियायै नमः शिरः पूजयामि॥ वसिष्ठप्रियायै नमः वसिष्ठध्रुवसहितं स· सर्वांगं पूजयामि नमो देव्या इति नीरा
जनं पुष्पांजलिं वायनं दद्यात् वंशपात्रे स्थितं पूर्णं वाणकं घृतसंयुतम् अरुंधतीप्रीयतां च ब्राह्मणाय ददाम्यहम् वायनं सुवर्णमूर्तिः
संयुक्तां वसिष्ठध्रुवसंयुताम् अरुंधतीं सोपचारां ब्राह्मणाय ददाम्यहम् मूर्तिदानमंत्रः गच्छ देवि यथास्थानं सर्वालंकारभूषिता अरुं
धति नमस्तुभ्यं देहि सौभाग्यमुत्तमम् इति विसर्जनम् इति पूजनम् अथ कथा स्कंद उवाच पुरावृत्तमिदं विप्राः श्र
णुध्वं व्रतमुत्तमम् आसीत्कश्चित्सुराविप्रः सर्वशास्त्रविशारदः तस्यैका कन्यका जाता रूपेणाप्रतिमा भुवि तां नो विवाहं सम्यग्वै
पिता तस्याकरोद्द्विजः कुलशीलवते दत्ता सा कन्या वरवर्णिनी अचिरेणैव कालेन भर्ता तस्या मृतो द्विजः बालरंडा तु सा जाता।
निर्वेदादगमद्गृहात् यमुनातीरमासाद्य चकार विपुलं तपः एकभुक्त्यादिकैश्चैव कृच्छ्चांद्रायणैस्तथा मासोपमासनियमैरा-
स्नानं साह्यपावयत् कदाचिदागतस्तत्र भ्रमन्गौर्या सदाशिवः यमुनातीरमासाद्य विनितां तां ददर्श सा कृपयाच शिवा गौरी म १८
हादेवमुवाच सा देव केनेदृशीं प्राप्ता सा बालवैधव्यतादशाम् वद मां कृपया देव कृपां कुरु दयानिधे महादेव उवाच अयं वि

विप्रः पुरा गौरी कुलशीलयुतो भुवि तेन कन्या परिणीता सा रूपायुवती सती सनां निर्याद्यन रूर्णां विदेशभगमद्द्विजः ततो बहुतिथं का
लेमापरस्य दुर्गगमनं नागतस्तु तदा विप्रो यावज्जीवं गतो द्विजः तस्या जन्मगतं सर्वे दिफलं पतिना विना तेन पापेन विप्रोसौ नारी
त्वं प्राप्तवान्नशिवे स्वनारीं यः परित्यज्य निर्दोषां कुलसंभवाम् याति देशांतरं चाथ अंधाइव महार्णवे परदाररतो वास्याद न्यां वा कुरुते
स्त्रियम सोन्यजन्मनि देवेशि स्त्रीभूत्वा विधवा भवेत् या नारी तु पतिं त्यक्त्वा मनोवाक्कायकर्मभिः रहः करोति वै जारं गत्वा वा पुरुषांतरम्
भोगान्भुक्त्वा च यायोषिन्मदेन प्रमदा सती तेन कर्मविपाकेन सा नारी विधवा भवेत् सपत्नीं कुलसंभूतां पतिव्रतरतां सतीम् अनु
कूलां परित्यज्य परगां यो यानि स्वेच्छया सपापी जायते न्यस्मिं स्त्रीहिनो विप्र जन्मनि अनेन सदृशं देवि लोके स्मिन्नास्ति पातकम् न
वैधव्यात्परो व्याधिर्न वैधव्यात्परो ज्वरः न वैधव्यात्परः शोको न वैधव्यात्परोंकुशः निरयोन च वैधव्यात्कुष्टं वैधव्यतानृषु तेन पापेन ब
हुना जायते बालरंडका इति तस्य वचः श्रुत्वा सा गौरी विस्मिता भवत् प्रपच्छ तं महादेवं गौरी सा करुणान्विता केनेदृशं महत्पापं बा
लवैधव्यदायकम् नश्यते कर्मणा केन तन्मां वद कृपां कुरु महादेव उवाच शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बालवैधव्यनाशनम् अरुंध
तीव्रतं पुण्यं नारी सौभाग्यदायकम् यत्कृत्वा बालवैधव्यान्मुच्यते नात्र संशयः श्रुतमेतत्तदा विप्रा गौर्या शंकरतो व्रतं यमुनातीरमासाद्य
उपदिष्टं तदा द्विजाः तस्यै नार्यै महादेव्या कारितं व्रतमुत्तमम् तेन पुण्येन महता व्रतजेन मुनीश्वराः सा नारी चागमत्स्वर्गं मुक्ता वै
धव्यतां नदा इत्यव्रतं श्रुतं सम्यगुपदिष्टं मुनीश्वराः कृतमन्यैश्च बहुभिस्तेपि मुक्ता न संशयः अरुंधतीव्रतमिदं सदा कार्यं मुनी
श्वरा· नारी वैधव्यतो मुच्येत्सौभाग्यं प्राप्नुयात्परम् इति श्रीस्कंदपुराणे अरुंधतीव्रतम् अथ उद्यापनम् युधिष्ठिर उवाच

उद्यापनविधिंब्रूहिअरुंधत्याःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे कृष्णउ॰ अरुंधतीव्रतंवक्ष्येनारीसौभाग्यदायकम्
येनचीर्णेनवैसम्यक्नारीसौभाग्यमाप्नुयात् जायतेरूपसंपन्नापुत्रपौत्रसमन्विता वसंतेतुसमासाद्यतृतीयायांयुधिष्ठिर माघे
वामाधवेचैवश्रावणेकार्तिकेथवा स्नानंकृत्वातुवैसम्यक्त्रिरात्रोपोषितासती मिथुनानिचचत्वारिसमाहूयपतिव्रता पूज
येत्पुष्पतांबूलैश्चंदनैश्चतथाक्षतैः कुंकुमागरुकस्तूरीकर्पूरमृगनाभिभिः शिलापट्टेचसंस्थाप्यजीरकंलवणान्वितम् लोहके
नसमायुक्तंवस्त्रयुग्मेनवेष्टितम् आवाहयेदरुंधत्यांवसिष्ठप्राणसंमिताम् पतिव्रतानांसर्वासांमुख्यांवैदेवभामिनीं द्विभु
जांचारुसर्वांगींसाक्षसूत्रकमंडलुम् प्रतिमांकांचनींकृत्वानामभिःपरिपूजयेत् वसिष्ठंचध्रुवंचैवप्रतिमांपूजयेद्व्रती देववंद्ये
नमःपादौजानुभ्यांलोकवंदिते कटिंसंपूजयेत्तस्याःसर्वसंपत्तिदायनीम् नाभिंगंभीरनाभ्यैतुलोकधात्र्यैतथास्तनौ जगद्धा
त्र्यैतथास्कंधौबाहूशांत्यैनमस्तथा हस्तौतुवरदायैतुमुखंधृत्यैनमःपुनः अरुंधत्यैनथापूज्यंशिरस्तुसकलप्रियं एवंसंपूज्य
तांदेवींगंधपुष्पोपचारकैः पूजयित्वासतींदेवींततश्चार्घ्यंप्रदापयेत् अरुंधतीमहाभागेवसिष्ठप्रियवादिनी सौभाग्यंदेहि
मेदेविधनपुत्रांश्चसर्वदा पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यंदेहिसुव्रते अन्यांश्चसर्वकामांश्चदेहिदेविनमोस्तुते सुवासिन्योथ
संपूज्यास्समाप्तिदिवसेतदा शुभगंधाक्षतैःपुष्पैर्दद्याच्छूर्पेणभक्ष्यकान् होमंचैवतदाकुर्यात्समिद्भिश्चतिलैःपृथक् अष्टोत्तर
शतंसंख्यापार्थनामंत्रतःसुधीः मिथुनानिचसंपूज्यभूषणाच्छादनादिभिः नानाविधोपचारैश्चचतुर्विंशतिसंख्ययाआचार्यायचगां
दद्याद्वस्त्राण्याभरणानिच शय्यांसोपस्करांदद्यात्कांस्यपात्रंसदीपकम् आदर्शंचामरंचैवअश्वंदद्यात्सुशोभनम् यथातु

भोजयित्वाथस्त्रियःशूर्पान्समोदकान् मोदकान्कांचनंचैवतथावस्त्रंयथाविधि पोलिकाघृतपूपाश्चपूरिकाश्चविशेषतःसोहालिका
श्चदातव्याएकैकंद्विगुणंतथा भोजनद्वयपर्याप्तंदीनानाथांश्चपूजयेत् एवंव्रतंसमाप्याथपश्चान्नक्तंसमाचरेत् अनेनैवविधानेनभा
मिनीकुरुतेव्रतम् अवैधव्यत्वमाप्नोतितथाजन्मसहस्रकम् पुत्रपौत्रसमायुक्ताधनधान्यसमावृता जीवेद्वर्षशतंसाग्रंसहभर्त्रामः
हाव्रता एवमभ्यर्चयित्वातुपदंगच्छेदनामयम् देवभार्यायथास्वर्गेऋषिभार्यातथैवच राजतेचमहाभागासर्वकामसमृद्धिभिः ॥
इतिश्रीस्कंदपुराणेअरुंधतीव्रतोद्यापनं अथवैशाखशुक्लतृतीयायांभविष्योत्तरोक्तमक्षय्यतृतीयाव्रतम् तीर्थेवातद्दिनेस्नानं
तिलैश्चपितृतर्पणम् दानंधर्मघटादीनांमधुसूदनपूजनम् माधवेमासिकुर्वीतमधुसूदनमुत्प्रियम् तुलामकरमेषेषुप्रातस्नानंवि
धीयते हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम् वैशाखस्नाननियमंब्राह्मणानामनुज्ञया मधुसूदनमभ्यर्च्यकुर्यात्संकल्पपूर्वकम्
वैशाखंसकलंमासंमेषसंक्रमणेरवेः प्रातःसनियमस्नास्येप्रीयतांमधुसूदनः मधुसूदनसंतोषाद्ब्राह्मणानामनुग्रहात् निर्विघ्न
मस्तुमेपुण्यंवैशाखस्नानमन्वहम् माधवेमेषगेभानौमुरारिर्मधुसूदनः प्रातःस्नानेनमेनाथफलदःपापहाभव यदानज्ञायते
नामतस्यतीर्थस्यभोद्विजाः तत्रउच्चारणंकार्यंविष्णुस्तीर्थमिदंत्विति अपिसम्यग्विधानेननारीवापुरुषोपिवा प्रातःस्नातःसनि
यमःसर्वपापैःप्रमुच्यते वैशाखेविधिवत्स्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश कृत्स्नशःसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः इतिवैशाख-
स्नानविधिर्भविष्ये इयमेवतृतीयापरशुरामजयंती साचप्रदोषव्यापिनीग्राह्या तदुक्तंभार्गवार्चनदीपिकायांस्कांदभविष्ययोः
वैशाखस्यसितेपक्षेतृतीयांपुनर्वसौ निशायाःप्रथमेयामेरामाख्यःसमयेहरिः रेणुकायास्तुयोगर्भादवतीर्णोविभुःस्वयम्

दिनद्वयेनत्वाव्याप्तोअंशतःसमव्याप्तोचपरा शुक्लतृतीयांवैशाखेशुक्लोपोष्यादिनद्वये निशायांपूर्वयामेचेदुत्तरान्यत्रपूर्विका
ननैवंवैशाखतृतीयाअक्षय्यतृतीयासाचपूर्वाण्हव्यापिनीग्राह्यादिनद्वयेतद्व्याप्तौतुपरैवेति इयंयुगादिरपि यामन्वाद्यायुगाद्या-
श्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वाहुत्वाचजप्त्वाचदत्वानंतफलंलभेत् यास्वेपिपूर्वाण्हव्यापिनीग्राह्या पूर्वाण्हेतुसदाकार्याःशुक्ला मनुयु
गादयः दैवेकर्मणिपैत्र्येचकृष्णेचैवापराण्हिका वैशाखस्यतृतीयायांयःपूर्वविद्धांकरोतिवै हव्यंदेवानगृह्णंतिकव्यंचपितरस्तथा इति
वैशाखस्यतृतीयायांश्रीसमेतंजगद्गुरुम् नारायणंपूजयेच्चपुष्पधूपविलेपनैः यस्यांददातिकरकान्वारिव्यंजनसंयुतान् सयातिपु
रुषोवीरलोकान्वैहेममालिनः वैशाखशुक्लपक्षेतुतृतीयायांतथैवच गंगातोयेनरःस्नात्वामुच्यतेसर्वकिल्बिषैः श्रीकृष्णउवाच
बहुनात्रकिमुक्तेनकिंबह्वक्षरमालया वैशाखस्यसितामेकांतृतीयामक्षयांशृणु तस्यांस्नानंतपोहोमःस्वाध्यायःपितृतर्पणम्
दानंचक्रियतेतस्यांतत्सर्वस्यादिहाक्षयम् आदिःकृतयुगस्येयंयुगादिस्तेनकथ्यते सर्वपापप्रशमनीसर्वसौख्यप्रदायिनी पुराम
होदयेपार्थवणिगासीत्सनिर्धनः प्रियंवदःसत्यव्रतोदेवब्राह्मणपूजकः पुण्याख्यानेकचित्तोभूत्कुटुंबव्याकुलोपिसन् तेनश्रुता-
वाच्यमानातृतीयारोहिणीयुता यदास्याद्बुधसंयुक्तातदासातुमहत्फला यस्यांप्रदीयतेकिंचिदक्षय्यंस्यात्तदेवहि इतिश्रुत्वाचगं
गायांसंतर्प्यपितृदेवताः गृहमागत्यकरकान्सान्नानुदकसंयुतान् अन्नपूर्णान्महत्कुंभान्जलेनविमलेनच यवगोधूमलवणान्
सक्तुदध्योदनंतथा इक्षुक्षीरविकारांश्चसहिरण्यांश्चशक्तितः शुचिःशुद्धेनमनसाब्राह्मणेभ्योददौवणिक् भार्ययावार्यमा
णोपिकुटुंबासक्तचित्तया तावत्तस्थौस्थिरेसत्वेमत्वासर्वंविनश्वरम् धर्मासक्तमतिःपार्थकालेनबहुनाततः जगामपंचत्वम

सौवासुदेवमनुस्मरन् ततःसक्षत्रियोजातःकुशवत्यांयुधिष्ठिर बभूवचाक्षयातस्यसमृद्धिर्धर्मसंयुता ईजेसचमहायज्ञैःसमाप्तव
रदक्षिणैः सददौगोहिरण्यानिदानान्यन्यान्यहर्निशम् बुभुजेकामतोभोगान्दीनांश्चास्तर्पयन्धनैः तथाप्यक्षयमेवास्यांक्षयंयातिनतद्धनम्
श्रद्धापूर्वंतृतीयायांयद्दत्तंविभवंविना इत्येतत्तेसमाख्यातंश्रूयतामत्रयोविधिः तृतीयायांसमाख्यातंस्नात्वासंतर्प्यदेवताः एकभक्तं
तदाकुर्याद्वासुदेवंप्रपूजयेत् तस्यांकार्योयवैर्होमोयवैर्विष्णुंसमर्चयेत् यवान्दद्याद्द्विजातिभ्यःप्रयतःपार्थयेद्यवान् उदकुंभान्स
करकान्सान्नान्सर्वरसैःसह यवगोधूमचणकान्सक्तुदध्योदनंतथा ग्रैष्मकंसर्वमेवात्रसम्यग्दानेप्रशस्यते तृतीयायांतुवैशा
खेरोहिण्यृक्षेप्रपूजित उदकुंभप्रदानेनशिवलोकेमहीयते तत्रमंत्रः एषधर्मघटोदत्तोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः अस्यप्रदानात्तृप्यं
तुपितरोपिपितामहाः गंधोदकतिलैर्मिश्रंसान्नंकुंभंसदक्षिणम् पितृभ्यःसंप्रदास्यामिअक्षय्यमुपतिष्ठतु छत्रोपानत्प्रदा
नंचगोभूकांचनवाससाम् यद्यदिष्टंकेशवस्यतद्देयमविशंकया एतत्तेसर्वमाख्यातंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि अनाख्येयंनमेकिंचि
दस्तिस्वल्पं कृतेनघ यास्यांतिथौक्षयमुपैतिहुतंचदत्तंतेनाक्षयेतिकथितामुनिभिस्तृतीया उद्दिश्यदैवतपितृन्क्रियतेमनु
ष्यैस्तच्चाक्षयंभवतिभारतसर्वमेव इतिश्रीभविष्येअक्षय्यतृतीयाव्रतम् अस्यामेवविष्णुधर्मोत्तरेपिउक्तम् वैशाख
शुक्लपक्षेतुतृतीयायामुपोषितः शर्वोभुक्तेवत्सरेतुमन्वादिषुयुगादिषु अभिव्यक्तिष्टिमंत्रंचअष्टोत्तरशतंजपेत् कृतोपवासः
सलिलंयेयुगादिदिनेषुच दास्यंत्यन्नादिसहितंतेषांलोकामहोदयः अक्षय्यंफलमाप्नोतिसर्वस्यसुकृतस्यच तथासाकृति-
कोपेताविशेषेणचपूजिता तत्रजप्तंहुतंदत्तंसर्वमक्षय्यमुच्यते अक्षय्यासातिथिस्तस्मात्तस्यांसुकृतमक्षयम् अक्षतैःपूज्य

नैविष्णुस्तेनसाप्यक्षयास्मृता अक्षतैस्तुनरस्नातोविष्णोर्दत्वातथाक्षतान् सक्तून्वसंस्कृतांश्चैव हुत्वाचभृगुनंदन एवमक्षय्यतृतीया
यांसर्वासांतुफलंलभेत् अत्रैवपरशुरामजयंती दोलोत्सवश्चहेमाद्रौभविष्ये इतिअक्षय्यतृतीयाव्रतंसंपूर्णम् अथज्येष्ठशु
क्लतृतीयायांरंभाव्रतम् तदुक्तंमाधवीयेभविष्ये कृष्णउवाच भद्रेकुरुष्वयत्नेनरंभाख्यंव्रतमुत्तमम् ज्येष्ठशुक्लतृतीयायांस्ना
त्वानियमतत्परा पूर्वविद्धातिथिर्ग्राह्यातत्रैवव्रतमाचरेत् बृहत्तपातथारंभासावित्रीवटपैतृकी कृष्णाष्टमीचभूताचकर्तव्यासंमुखी
तिथिः इतिरंभाव्रतनिर्णयः अथश्रावणशुक्लतृतीयायांमधुस्रवाख्या गुर्जरेषुप्रसिद्धा सापरयुताग्राह्या अथाचारप्राप्तंश्रावण
शुक्लतृतीयायांस्वर्णगौरीव्रतम् तच्चकर्णाटकदेशेभाद्रपदशुक्लतृतीयायांप्रसिद्धम् तत्रसंकल्पः ममइहजन्मनिजन्मांतरेचअक्ष
य्यसौभाग्यप्राप्तिकामायाःपुत्रपौत्रादिधनधान्यैश्वर्यप्राप्त्यर्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंस्वर्णगौरीव्रतमहंकरिष्ये तत्रपूजा देविदेविसमाग
च्छप्रार्थयेहंजगत्पते इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तमे आवाहनं भवानित्वंमहादेविसर्वसौभाग्यदायके अनेकरत्नसंयुक्तंआ
सनंप्रतिगृह्यताम् आसनं सुचारुशीतलंदिव्यंनानागंधसुवासितम् पाद्यंगृहाणदेवेशिमहादेविनमोस्तुते पाद्यं श्रीपार्वतीमहा
भागेशंकरप्रियवादिनि अर्घ्यंगृहाणकल्याणीभर्त्रासहपतिव्रते अर्घ्यं गंगातोयंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितम् आचम्यतांमहा
भागेरुद्रेणसहितेनघे आचमनं गंगासरस्वतीरेवाकावेरीनर्मदाजलैः स्नापितासिमयादेवितथाशांतिंकुरुष्वमे स्नानं सर्वभू
षाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यताम् वस्त्रं कंचुकीं आचमनीयं कर्पूरकुंकुमैर्युक्तंहरिद्रा २१
दिसमन्वितम् कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यताम् चंदनं हरिद्रांकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलंतथा सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंगृहाण

परमेश्वरि॥सौभाग्यद्रव्यं॥माल्यादीनितिपुष्पं॥देवद्रुमरसोद्भूतःकालागरुसमन्वितः॥आघ्रेयतामयंधूपोभवानीघ्राणतर्पणः॥धूपं॥आ
ज्यंचेतिदीपं॥अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं॥भक्ष्यभोज्यसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां॥नैवेद्यं॥आचमनं॥कर्पूरैलालवंगादि
तांबूलीदलसंयुतं॥क्रमुकादिफलंचैवतांबूलंप्रतिगृह्यतां॥तांबूलं॥इदंफलंमयादेविस्थापितंपुरतस्तव॥तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्ज
न्मनिजन्मनि॥फलं॥हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा॥नीराजनं॥नमस्कारः॥प्रदक्षिणापुष्पांजलिः॥पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यंदेहिसुव्रते
॥अन्यांश्चसर्वकामांश्चदेहिदेविनमोस्तुते॥इतिप्रार्थना॥भवान्याश्चमहादेव्याव्रतसंपूर्णहेतवे॥प्रीतयेद्विजवर्यायवाणकंप्रददाम्यहं
॥वायनं॥नानाषोडशपक्वान्नैर्वेणुपात्राणिषोडश॥शर्कराघृतसंयुक्तान्याहूयद्विजदंपतीम्॥व्रतोद्यापनपूर्त्यर्थंब्राह्मणेभ्योददाम्यहं॥
स्वलंकृताःसुवासिन्यःपातिव्रत्येनभूषिताः॥ममकामसमृध्यर्थंप्रतिगृण्हंतुभूषिताः॥ ॥इतिस्वर्णगौरीपूजा॥ ॥अथकथा॥
पुराकैलासशिखरेसिद्धगंधर्वसेविते॥उमयासहितःस्कंदःपप्रच्छशिवमव्ययम्॥ ॥स्कंदउवाच॥ ॥करुणासागरेशानलोकानांहि
तकाम्यया॥व्रतंकथयदेवेशपुत्रपौत्रप्रवर्धनम्॥ ॥शंकरउवाच॥ ॥साधुपृष्टंमहाभागकथयामिषडानन॥स्वर्णगौरीव्रतंनाम
सर्वसंपत्करंनृणां॥पुरासरस्वतीतीरेविमलास्यामहापुरी॥तत्रचंद्रप्रभोनामराजाभूत्धनदोपमः॥महादेविविशालाक्षेभार्येबालमृगे
क्षणे॥तयोःप्रीयतराज्येष्ठातस्यासीन्नृपतेर्मता॥सकदाचिद्वनंभेजेमृगयासक्तमानसः॥तत्रशार्दूलवाराहवनमाहिषकुंजरान्॥ह
त्वाचश्रामसतृष्णार्तोसरसीविग्रहंमहत्॥चकोरचक्रकारंडवखंजरीकशताकुलं॥उत्फुल्लकल्हकोत्पलसंकुमुदोत्पलमंडितम्॥अपूर्वमव
नीशोसौददर्शाप्सरसांगणान्॥समासाद्यसरस्तीरंपीत्वाजलमनुत्तमं॥भक्त्यागौरीमर्चयंतददर्शाप्सरसांगणान् किमेवादितिपप्रच्छ

व्र.रा. राजाराजीवलोचनः स्वर्णगौरीव्रतमिदंक्रियतेस्यामिरुत्तमं सर्वसंपत्करंनृणांतत्कुरुष्वनृपोत्तम राजोवाच विधानंकीदृशंब्रूहिकिंफलंब्रह्मन्- मू.
२२ चारणात् नारीभिर्योषिताःसर्वोनभोमासितृतीयके प्रारब्धव्यंव्रतमिदंगौर्याःषोडशवत्सरान् तत्कुलासोपिजग्राहव्रतंनियतमानसः गुणैःषो- १
डशसंयुक्तंदोरकंदक्षिणेकरे बबंधानेनमंत्रेणकरिष्येहंव्रतंतव ततःकृत्वाव्रतंदेव्याःआगमन्निजमंदिरे मंदिरस्थाननोदृष्ट्वाराजगौर्याः
प्रपूजकः बध्वंतंदोरकंहस्तेदृष्ट्वाचपतिकोपना त्रुटित्वासाचनिक्षेपबाह्यशुष्कतरूपरि नकर्त्तव्यंनकर्त्तव्यंइतिराजावदत्यपि तेनसंस्पृ-
ष्टमात्रेणतरुःपल्लवतांगतः तद्वितीयाततोदृष्ट्वाविस्मयात्पुल्लिताभवत् तन्मूलेदोरकंछिन्नंगृहीत्वासाबबंधह ततस्तद्व्रतमाहात्म्यात्सा[illegible]
प्रियतराभवत् देवीव्रतोपचारेणसात्यक्तादुःखितावने भ्रमयोसामहादेवींध्यायंतीनित्यमन्विता मुनीनामाश्रमेपुण्येनिवसंतीक्वचिक्व-
चित् निवारितासानिर्वैरंगच्छपापेयथासुखं धावंतीविपिनेघोरेगणाध्यक्षंददर्शह तेनदृष्ट्वापिसागौरीरक्षाम्यहमुपोषितां ततोरदर्शयत्
[illegible]गच्छंतीचसरोवरं ततोवनश्रियंचाग्रेसर्वाभरणभूषिता पश्यंतीशनकैस्तद्वद्व्रजंतीचैवमानुषी तैस्तैर्नीराद्भूतादृष्ट्वानिर्विण्णानिप्रसादद्
ततस्तत्कृपयागौरीप्रादुरासीन्महासती तांदृष्ट्वादंडवद्भूमौनत्वास्तुत्वानृपप्रिया जयदेविनमस्तुभ्यंजयभक्तवरप्रदे जयशंकरवामांगमं-
गलेसर्वमंगले ततोलब्धावरंप्रत्त्यागौरीमभ्यर्चतद्व्रतं चक्रेदेवीपदंतस्यैददौसौभाग्यसंपदः इतितस्याःप्रसादेनसर्वान्भोगानवाप्य
च अंतेशिवपुरप्राप्तिःकांताभिःसहितोनृप यश्चोत्तमंव्रतमिदंकथितंशिवायाःकुर्यात्समप्रियतरोभविताचगौर्याः प्राप्यश्रियःसमधि
कुंप्रविशत्रुसंघान्निर्जित्यनिर्मलपदंसहसाप्रयाति इतिश्रीस्कंदपुराणेगौरीखंडेस्वर्णगौरीव्रतकथा अथोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच २२
॥ ॥उद्यापनविधिंब्रूहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे कृष्णउवाच उद्यापनविधिंवक्ष्ये

सावधानेनवैशृणु त्रिंशद्दंडप्रमाणेनप्रमितंदक्षिणोत्तरे प्रत्यक्प्रागपिराजेंद्रनवगोचर्ममिष्यते गोचर्ममात्रंसंलिप्यगोमयेनविचक्षणः
मंडपंकारयेत्तत्रनानावर्णैःसुशोभनं गृहमंडलपार्श्वेतुपद्ममष्टदलंलिखेत्॥ तन्मध्येस्थापयेत्कुंभंअव्रणंमृन्मयंशुभं ताम्रपात्रंप्रकुर्वी-
तपलैःषोडशभिस्तथा तदर्धार्धेनवाकुर्याद्वित्तशाठ्यंविवर्जयेत् कर्षमात्रसुवर्णेनप्रतिमांकारयेद्बुधः तदर्धमध्यमंप्रोक्तंतदर्धंतुक-
निष्ठकं कृत्वारूपमयत्नेनपार्वत्याचहरस्यच अथताम्रमयेपात्रेप्रतिमांतत्रविन्यसेत् श्वेतवस्त्रयुगच्छन्नंश्वेतयज्ञोपवीतिनं भाज-
नंचतिलैःपूर्णंकलशोपरिविन्यसेत् पार्वत्यास्तुसुगंधाद्यास्थापयित्वाविधानतः वेदोक्तेनप्रतिष्ठाचकर्त्तव्यातुयथाविधि पंचामृते-
नस्नपनंकृत्वादेवस्यचोत्तमं स्नानंचकारयेत्पश्चात्ततःपूजांसमाचरेत् चंदनेनसुगंधेनसुपुष्पैश्चप्रपूजयेत् धूपंचकल्पयेद्देवंच-
[illegible]संयुतं नानाप्रकारैर्नैवेद्यंतथादीपंचकारयेत् अर्च्चयेत्पूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पैःफलाक्षतैः आवाहनादिकर्त्तव्यंपुराणोक्तमंत्र-
द्रैः [illegible] भक्तिश्रद्धासमन्वितः देवदेवसमागच्छप्रार्थयेहंजगत्पते इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तमे एवंपू-
जांकृत्वा [illegible] पूर्ववद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

प्रमितैर्द्द्याद्ब्राह्मणेषु प्रयत्नतः वंशपात्रस्थितैः पक्वान्नैः स्कान्नं वायनैः शुभैः अन्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च दक्षिणां च प्रयत्नतः बंधुभिः सह भुंजीत
नियतश्च परेहनि एवं कृत्वा भवेत्सार्थपरिपूर्णव्रतीयतः इति श्रीस्कंदपुराणे स्वर्णगौरीव्रतोद्यापनं अथ सफलतृतीया श्रावणशु
क्लतृतीयायां सफलव्रतं सा मध्याह्नव्यापिनी ग्राह्या शौनक उवाच सर्वकामप्रदानानि व्रतानि कथितानि वै व्रतं कथय यत्नेन ये
नमेयोहमाप्नुयां सूत उवाच साधु साधु महाभाग लोकानां हितकारकं कथयामि व्रतं दिव्यं योषितां फलदायकं कृष्णस्यावरजा साध्वी सु
भद्रानाम विश्रुता रूपलावण्यसंपन्ना सुभगा चारुहासिनी गांडीवधन्वनश्चासौ योषितां च वरा प्रिया त्रैलोक्याधिपतिः कृष्णः तस्याहं भ
गिनी प्रिया इति गर्वसमाविष्टा न किंचिद् अकरोच्छुभं कालोपि यस्य आज्ञां वै शिरसा धारयत् सदा समेभ्राता सखा कृष्णो दनुजानां निकृंतनः॥
इति संचिंत्य मनसि न किंचित्सा करोत्तदा सर्वज्ञानं तदा तेन देवदेवेन शार्ङ्गिणा इति संचिंत्य मनसि भ्रातृत्वान्मम गौरवात् भवाब्धितारणं
किंचिन्मूढत्वान्न करिष्यति ध्यात्वा मुहूर्तं मनसि श्रीकृष्णो भक्तवत्सलः सुभद्रानिकटे गत्वा वचनं चेदमब्रवीत् परलोकजिगीषार्थं न किं
चिदपि ते कृतं व्रतं कुरुष्व मनसा सर्वान्कामानवाप्स्यसि सफलं तारकं लोके लोकानां हितकारकं यत्कृत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संश
यः भक्तिमुक्तिप्रदं चापि सर्वसौभाग्यदायकं व्रतं कुरुष्व चाद्यैव सफलं तस्य फलाप्तये कालोहं सर्वलोकेषु वृक्षरूपेण संस्थितः धर्मं तस्य
च मूलं हि त्वलवस्कंध एव च मासा द्वादश संख्याकाः पर्वोपसंख्या ह्यनुक्रमात् षष्ठ्याधिकं च त्रिशतं फलानि समजायत॥ ॥ पर्णानि २३
घटिकाः प्रोक्ताः कालोहं वृक्षरूपकः तस्यास्त्वल्पानां प्राप्त्यर्थं व्रतं कुरु यशोमने नभसि मासे संप्राप्ते शुक्लपक्षे च भामिनि तृतीया हस्तसंयुक्ता
व्रतं कार्यमिदं शुभं प्रातश्चैव समुत्थाय दंतधावनपूर्वकम् स्नानं कुर्याद्यथान्यायं हरिद्रामिः समन्वितं मध्याह्ने चैव संप्राप्ते कृत्वा गोम-

यमंडलं चतुर्द्वारेण सहितं मंडपं तत्र कारयेत् वेदिं विरिच्य धवलां हस्तमात्रां विशेषतः तन्मध्ये ष्टदलं पद्मं सक्षतैः परिकल्पयेत् पीन
वेमां च परिस्थाप्य सीराब्धितनया सह उपचारैः षोडशभिः पूजयेद्भक्तिसंयुतः षष्ठ्याधिकं च त्रिशतं सफलं तस्य फलानि वै गोधूमस्य चूर्ण
फलं शर्कराभिः समन्वितं औदुंबरस्य वृक्षस्य फलाकारं च कारयेत् वेणुपात्रे च संस्थाप्य वाणकं च द्विजातये सहिरण्यं सतांबूलं दद्याच्चैव
यथाविधि पुत्रपौत्रसमृद्ध्यर्थं सौभाग्याचासयेत्तथा वाणकं वै प्रदास्यामि व्रतसंपूर्णहेतवे पिष्टस्य च फलानां वै पायसं परिकल्पयेत्
भ्रातृस्वरूपिणं मां च भोजयित्वा यथाविधि इति कृत्वा च विधिवत्समाप्य च ततः परं तृतीये वत्सरे प्राप्ते उद्यापनविधिं चरेत् आचार्यं
वरयेद्भक्त्या वेदवेदांगपारगं सुशीलं सर्वधर्मज्ञं शांतं दांतं कुटुंबिनम् स्वस्तिवाचद्विजैः साकं नांदीश्राद्धं विधाय च हैमीं च प्रतिमां
कुर्यात् निष्कनिष्कार्धसंख्यया क्षीराब्धितनया साकं मां प्रतिष्ठाप्य भक्तितः नवीनं कलशं ताम्रं पिधानेन समन्वितं पल्लवैश्च हिर
ण्यैश्च वस्त्रयुग्मेन वेष्टितं तन्मध्ये मां प्रतिष्ठाप्य उपचारैः प्रपूजयेत् ततः पुष्पांजलिं दद्यात्समाप्य च पुनः पुनः वाणकं हि प्रदद्याच्च
व्रतसंपूर्णहेतवे लक्ष्मीनारायणो देवो ध्यस्मात्संसारसागरात् रक्षेद्दैसकलात्पापादिह सर्वं ददातु मे अच्युतः प्रतिगृह्णाति अच्युतो
वै ददाति च अच्युतस्तारको भाभ्यां अच्युताय नमो नमः रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतवादित्रमंगलैः पुराणश्रवणेनैव रात्रिशेषं ततो न यत्
प्रातर्विमले स्नात्वा नित्यकर्म समाप्य च विष्णोर्नुकं सत्सु भिव होमे मंत्रद्वयं स्मृतं अष्टाधिकद्विशतं च तिलैर्होमं तु कारयेत् कलशं प्रति
मायुक्तं माचार्याय निवेदयेत् गां दद्यात्कपिलां चैव सालंकारां सदक्षिणां आचार्यं पूजयेद्भक्त्या वस्त्रैराभरणैरपि ब्राह्मणान्भोजये
त्सम्यक्चतुर्विंशतिसंख्यकान् आशिषो वै गृहीत्वाथ स्वयं भुंजीत भक्तितः इति तस्य वचः श्रुत्वा न तत्सर्वं हि च कारसा भुक्त्वा भोगान्

यथाकामंअंतेस्वर्गंजगामसा इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेरूष्णकृतव्रतोद्यापनम् अथभाद्रपदशुक्लतृतीयायांशिष्टपरिगृही
तंहरितालिकाव्रतं तच्चपरविद्धायांकार्यं मुहूर्तमात्रसत्त्वेपिदिनेगौरीव्रतंपरेइतिमाधवोक्तेः हरितालिकाव्रतस्यपुरस्कारेणापिपरविद्धाग्र
हणवचनाद्दिवोदासीयेउदाहृतत्वाच्च तत्रव्रतविधिः भाद्रपदशुक्लतृतीयायांप्राततिलामलककल्केनस्नात्वापट्टवस्त्रंपरिधाय मास
पक्षाद्युल्लिख्यममसमस्तपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मराज्यअखंडितसौभाग्यादिविवृद्धये उमामहेश्वरप्रीत्यर्थंहरितालिकाव्रतमहंकरिष्ये ॥
तत्रादौगणपतिपूजनंकरिष्ये गौरीयुक्तंमहेश्वरंपूजयेत् अथपूजा पीतकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनां भक्तानांवरदांनित्यांपा
र्वतींचिंतयाम्यहं मंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमःशिवायैचनमःशिवाय उमामहेश्व
राभ्यांनमः ध्यायामि देवदेवसमागच्छप्रार्थयेहंजगन्मये इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तम उमामहेश्वराभ्यांनमः आवाहनं भवा
नित्वंमहादेविसर्वसौभाग्यदायके अनेकरत्नसंयुक्तमासनंप्रतिगृह्यतां आसनं सुचारुशीतलंदिव्यंनानागंधसमन्वितं॥ पाद्यंगृहाण
देवेशिमहादेविनमोस्तुते पाद्यं श्रीपार्वतिमहाभागेशंकरप्रियवादिनि अर्घ्यंगृहाणकल्याणिभर्त्रासहपतिव्रते अर्घ्यं गंगाजलंस
मानीतंसुवर्णकलशेस्थितं आचम्यतांमहाभागेरुद्रेणसहितेनघे आचमनं गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदाजलैः स्नापितासिमया
देवितथाशांतिंकुरुष्वमे स्नानं पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पंचामृतस्नां कारणाधूतपापाचपु
ण्यतोयासरस्वती मणिकर्णिजलंशुद्धंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां स्नानं सर्वरसाधि वस्त्रं उपवीतं कंचुकीमुपवस्त्रंचनानारत्नैःसमन्वितं गृहाणत्वंम २४
यादत्तंपार्वतीचनमोस्तुते कंचुकीं कुंकुमागरुकर्पूरंचंदनंकस्तुरीयुतं विलेपनंमहादेविगंधंदास्यामिभक्तितः गंधं रंजिताःकुंकु

मौघेनअक्षताश्चातिशोभनाः ममैषांदेविदानेनप्रसन्नाभवपार्वती अक्षताः हरिद्रांकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तं
गृहाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्याणि सीमंतिकाबकुलचंपकपाटलाब्जपुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः बिल्वप्रवालतुलसीदलमाल
तीभिःस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरिमेप्रसीद पुष्पं अथांगपूजा उमायैनमः पादौपूजयामि गौर्यैनमः जंघे पार्वत्यै जानुनी जग
द्धात्र्यै उरू जगत्प्रतिष्ठायै कटिं शांतिरूपिण्यै नाभिं देव्यैनम उदरं लोकवंदितायै स्तनौ काल्यैन कंठंपू शिवायै मुखं भवान्यै नेत्रे पू
रुद्राण्यै कर्णौपू शर्वाण्यैन ललाटंपू मंगलदात्र्यै शिरःपूजयामि देवद्रुमरसोद्भूतःकृष्णागरुसमन्वितः आनीतोयंमयाधूपोभवानिप्र
तिगृह्यतां धूपं त्वंज्योतिःसर्वदेवानांतेजसांतेजउत्तमं आत्मज्योतिःपरंधामदीपोयंप्रतिगृह्यतां दीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिः
समन्वितं भक्ष्यभोज्यसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यं आचमनं मलयाचलसंभूतंकर्पूरेणसमन्वितं करोद्वर्तनकंचारुगृह्य
तांजगतःपते करोद्वर्तनं इदंफलंमयादेविस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि फलं पूगीफलंमहद्दिव्यं-
नागवल्यादलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतःशां
तिंप्रयच्छमे दक्षिणां वज्रमाणिक्यवैडूर्यमुक्ताविद्रुममंडितं पुष्परागसमायुक्तंभूषणंप्रतिगृह्यतां भूषणं चंद्रादित्यौचधरणी-
विद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं अथनामपूजा उमायैनमः गौर्यै पार्वत्यै जगद्धात्र्यै ज
गत्प्रतिष्ठायै शांतिरूपिण्यै हराय महेश्वरा शंभवे शूलपाणये पिनाकधृषे शिवाय पशुपतये महादेवा पुष्पांजलिं यानि
कानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिचेति प्रदक्षिणा अन्यथाशरणंनास्तित्वमेवशरणंमम तस्मात्कारुण्यभावेन क्षमस्वपरमेश्व

रि नमस्कारः पुत्रान्देहि धनंदेहि सौभाग्यंदेहि सुव्रते अन्यांश्चसर्वकामांश्च देहि देवि नमोस्तुते इति प्रार्थना ततोवैणवपात्राणि सौभाग्य
द्रव्यसहितानि वायनानि दद्यात् अन्नंसुवर्णपात्रस्थं सवस्त्र फलदक्षिणं वायनंगौरि विप्राय ददामि प्रीतयेतव सौभाग्यारोग्यकामानास
र्वसंपत्समृद्धये गौरीगिरीशतुष्ट्यर्थं वायनंतेददाम्यहं मंत्राभ्यांवायनं तस्मिन्नहनि कर्त्तव्यंपूजनं रजनीमुखे अर्धरात्रेउमा
कांतौअर्चनंजागरंचरेत् इतिपूजा अथकथा सूतउवाच मंदारमालांकुलितालकायै कपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायै
चदिगंबराय नमः शिवायैचनमः शिवाय कैलासशिखरेरम्ये गौरी पृच्छति शंकरं गुह्याद्गुह्यतरंगुह्यं कथयस्वमहेश्वर सर्वेषांसर्वधर्मा
णांअल्पायासंमहत्फलं प्रसन्नोसियदानाथतथ्यंब्रूहिममाग्रतः केनत्वंहिमयाप्राप्तस्तपोदानव्रतादिना अनादिमध्यनिधनोभर्त्ताचै
वजगत्प्रभुः ईश्वरउवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामितवाग्रेव्रतमुत्तमं यद्गोप्यंममसर्वस्वंकथयामितवप्रिये यथाचोडुगणेचंद्रो
ग्रहाणांभानुरेवच वर्णानांचयथाविप्रोदेवानांविष्णुरेवच नदीनांचयथागंगापुराणानांचभारतं वेदानांचयथासामइंद्रियाणांम
नोयथा पुराणंवेदसर्वस्वंआगमेनयथोदितम् एकाग्रेणशृणुष्वैनत्यथादृष्टंपुरातनं येनव्रतप्रभावेनप्राप्तमर्धासनंमम तत्स
र्वंकथयिष्येहंत्वंममप्रेयसीयतः भाद्रेमासिसितेपक्षेतृतीयाहस्तसंयुता तदनुष्ठानमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते शृणुदेवित्वया
पूर्वंयद्वृत्तंचरितंमहत् तत्सर्वंकथयिष्यामियथावृत्तंहिमालये पार्वत्युवाच कथंकृतंमयानाथव्रतानामुत्तमंव्रतं तत्सर्वंश्रो
तुमिच्छामित्वत्सकाशान्महेश्वर शिवउवाच अस्तितत्रमहाद्रिर्योहिमवान्नगउत्तमः नानाभूमिसमाकीर्णोनानाद्रुमस
माकुलः नानापक्षिसमायुक्तोनानामृगविचित्रकः यत्रदेवाःसगंधर्वाःसिद्धचारणगुह्यकाः विचरंतियथादेविगंधर्वाध्वनिसं

कुलाः स्फाटिकैःकांचनैःशृंगैर्मणिवैडूर्यभूषितैः भुजैर्लिखन्निवाकाशंसत्वदोमंदिरंयथा हिमेनपूरितोनित्यंगंगाध्वनिविनोदितः पा
र्वतित्वंयथाबाल्येपरमाचरतीतपः अब्दद्वादशकंदेविधूम्रपानमधोमुखी संवत्सरचतुःषष्टीपक्वपर्णाशनंकृतं दृष्ट्वातातेनतत्कष्टंचिं
तयादुःखितोभवत् कस्मैदेयामयाकन्याएवंचिंतातुरोभवत् तदेवावसरेप्राप्तेब्रह्मपुत्रस्तुधर्मवित् नारदोमुनिशार्दूलःशैलपुत्री
दिदृक्षया दत्वार्घ्यंविष्टरंपाद्यंनारदंप्रोक्तवान्गिरिः हिमवानुवाच किमर्थमागतःस्वामिन्वदस्वमुनिसत्तम महद्भाग्ये-
नसंप्राप्तमदागमनमुत्तमं नारदउवाच शृणुशैलेंद्रमद्वाक्यंविष्णुनाप्रेषितोस्म्यहं योग्यंयोग्यायदातव्यंकन्यारत्नमिदंत्वया
वासुदेवसमोनास्तिब्रह्मविष्णुशिवादिषु तस्मैदेयात्वयाकन्याअत्रार्थेसंमतंमम हिमवानुवाच वासुदेवःस्वयंदेवःक
न्यांप्रार्थयतेयदि तदामयाप्रदातव्यात्वदागमनगौरवात् इत्येवंगदितंश्रुत्वानभस्यांतर्दधेमुनिः ययौपीतांबरधरंशंखचक्रगदा
धरम् कृतांजलिपुटोभूत्वामुनींद्रस्तमभाषत नारदउवाच शृणुदेवभवत्कार्यंविवाहोनिश्चितस्तव हिमवांस्तुतदागौरी
मुवाचवचनंमुदा दत्तासित्वंमयापुत्रिदेवायगरुडध्वजे श्रुत्वावाक्यंपितुर्देविसखिभिःसहितावनं सिंहव्याघ्रैर्मृगैर्व्याप्तेतत्रत्व
मासिनिर्जने सख्युवाच किमर्थंदुःखितादेविकथयस्वममाग्रतः यद्वत्साभिलषितंकरिष्येहंनसंशयः पार्वत्युवाच सखिशृणुममप्रीतामनोभिलषितं
मया महादेवंचभर्त्तारंकरिष्येहंनसंशयः एतन्मेचिंतितंकार्यंतातेनकृतमन्यथा तस्माद्देहपरित्यागंकरिष्येहंसखिप्रिये पार्वत्यावचनंश्रु
त्वासखीवचनमब्रवीत् सख्युवाच पितायत्रनजानातिगमिष्यामोहितद्वनं इत्येवंसंमतंकृत्वानीतासित्वंमहद्वनं पितानिरीक्ष्ययाया
मासहिमवांस्तुगृहेगृहे केननीतासिमेपुत्रीदेवदानवकिंनरैः नारदाग्रेकृतंसत्यंकिंदास्येगरुडध्वजे इत्येवंचिंतयाविष्टोमूर्छितोनिपपात ह

हाहाकृत्वाप्रधावंनिलोकास्तेगिरिपुंगवं उचुर्गिरिवरंसर्वेमूर्छाहेतुंगिरेवद गिरिरुवाच दुःखस्यहेतुंशृणुतकन्यारत्नंहृतंमम दशना
काळसर्पेणसिंहव्याघ्रेणवाहृता नजानेक्वगतापुत्रीकेनदुष्टेनवाहृता चकंपेशोकसंतप्तोवातेनेवमहातरुः गिरिर्वनाद्वनंयातस्तदालो
कनकारणात् सिंहव्याघ्रैश्चभिल्लैश्चरोहिभिश्चमहावनं त्वंचापिविपिनेघोरेव्रजंतीसखिभिःसह तत्रदृष्वानदींरम्यांतत्तीरेचमहागु
हाम् तांप्रविश्यसखीसार्धंअन्नभोगविवर्जिता संस्थाप्यवालुकालिंगंपार्वत्यासहितंमम भाद्रशुक्लतृतीयायांअर्चयंती तु हस्तभे
तत्रवाद्येनगीतेनरात्रौजागरणंकृतम् व्रतराजप्रभावेनआसनंचलितंमम संप्राप्तोहंतदातत्रयत्रत्वंसखिभिःसह प्रसन्नोस्मिम
याप्रोक्तंवरंब्रूहिवरानने पार्वत्युवाच यदिदेवप्रसन्नोसिभर्ताभवमहेश्वर तथेत्युक्त्वातुसंप्राप्तोकैलासंपुनरेवच ततःप्र
भातेसंप्राप्तेनद्यांकृत्वाविसर्जनम् पारणंतुकृतंतत्रसख्यासार्धंत्वयाशुभे हिमवानपितंदेशंआजगामघनंवनं चतुराशानिरीक्ष
स्वविह्वलःपतितोभुवि दृष्वातत्रनदीतीरेप्रसुप्तंकन्यकाद्वयम् उत्थाप्योत्संगमारोप्यरोदनंकृतवान्गिरिः सिंहव्याघ्राहिभल्लू
कैर्वनेदुष्टेकुतस्थिता पार्वत्युवाच शृणुतातमयाज्ञातंत्वंदास्यसीश्वरायमां तदन्यथाकृतंतातनेनाहंवनमागता ददा
सितातयदिमांईश्वरायतदागृहं आगमिष्यामिनेवंचेदिहस्थास्यामिनिश्चितं तथेत्युक्त्वाहिमवतानीतासित्वंगृहंप्रति पश्चाद्
तात्वमस्माकंकृत्वावैवाहिकींक्रियां तेनव्रतप्रभावेनसौभाग्यंसाधितंत्वया अद्यापिव्रतराजस्तुनकस्यापिनिवेदितः नामा-
स्यव्रतराजस्यशृणुदेवियथाभवत् आलिभिर्हरितायस्मात्तस्मात्साहरितालिका देव्युवाच नामेदंकथितंदेवविधिंव
दमप्रभो किंपुण्यंकिंफलंचास्यकेनचक्रियतेव्रतं ईश्वरउवाच शृणुदेविविधिंवक्ष्येनारीणांव्रतमीदृशं करिष्यतिप्र

यत्नेनयदिसौभाग्यमिच्छति तोरणादिप्रकर्त्तव्यंकदलीस्तंभमंडितं आच्छाद्यपट्टवस्त्रैस्तुनानावर्णविचित्रितैः चंदनेनसुगंधेनलेपयेद्ग्रृ
हमंडपं शंखभेरीमृदंगैस्तुकारयेद्बहुनिस्वनैः नानामंगलगीतंचकर्त्तव्यंममसद्मनि स्थापयेत्वालुकापिंडंपार्वत्यासहितंमम पू
जयेद्बहुपुष्पैश्चगंधधूपादिभिर्नवैः नानाप्रकारैर्नैवेद्यैःपूजयेज्जागरंचरेत् नारीकेरैःपूगफलैर्जंबीरैर्बहुभिस्तथा बीजपूरैःस
नारिंगैःफलैश्चान्यैश्चभूरिशः ऋतुकालोद्भवैर्भूरिप्रकारैःकंदमूलकैः गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्मंत्रेणानेनपूजयेत् उंनमःशिवायशांतायपं
चवक्त्रायशूलिने नंदिभृंगिमहाकालगणयुक्तायशंभवे शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे शिवायैसर्वमांगल्यैशिवरूपेजग
न्मये शिवेकल्याणदेनित्यंशिवरूपेनमोस्तुते भवरूपेनमस्तुभ्यंशिवायैसततंनमः नमस्तेब्रह्मचारिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः सं
सारभयसंतापात्त्राहिमांसिंहवाहिनी येनकामेनदेवित्वंपूजितासिमहेश्वरि राज्यसौभाग्यसंपत्तिंदेहिमामंबपार्वती मं-
त्रेणानेनदेवित्वांपूजयित्वोमयासह कथांश्रुत्वाविधानेनदद्यादन्नंचभूरिशः ब्राह्मणेभ्योयथाशक्त्यादेयावस्त्रहिरण्यगाः अन्ये
षांभूयसीदेयास्त्रीणांवाभूषणादिकं भर्त्रासहकथांश्रुत्वाभक्तियुक्तेनचेतसा कृत्वाव्रतेश्वरंदेविसर्वपापैःप्रमुच्यते सप्तजन्म
भवेद्राज्यंसौभाग्यंचैववर्धते तृतीयायांतुयानारीआहारंकुरुतेयदि सप्तजन्मभवेद्वंध्यावैधव्यंजन्मजन्मनि दारिद्र्यंपुत्रशोकं
चकर्कशादुःखभागिनि पच्यतेनरकेघोरेनोपवासंकरोतिया राजतेकांचनेताम्रेवैणवेचाथमृन्मये भाजनेविन्यसेदन्नंसव=
स्त्रफलदक्षिणं दानंचद्विजवर्यायदद्यादंतेचपारणं एवंविधिंयाकुरुतेचनारीत्वयासमानारमतेचभर्त्रा भोगाननेकान्भुविभ
ज्यमानासायुज्यमंतेलभतेहरेण अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच कथाश्रवणमात्रेणतत्फलंप्राप्यतेनरैः एतत्तेकथितं

देवितवाग्रेव्रतमुत्तमम् कोटियज्ञकृतंपुण्यंअस्यानुष्ठानमात्रतः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेहरगौरीसंवादेहरितालिकाव्रतक
थासंपूर्णा अथोद्यापनं पार्वत्युवाच उद्यापनविधिंब्रूहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे
महादेवउवाच उद्यापनविधिंवक्ष्येव्रतराजस्यशोभने यस्यानुष्ठानमात्रेणसंपूर्णंहिव्रतंभवेत् चतुस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमं
डितं घंटिकाचामरयुतंकमलैरुपशोभितं चंदनागरुकर्पूरैर्लेपितंमंडपंशुभं मध्येवितानंबध्नीयात्पंचवर्णैरलंकृतं तन्मध्येकार
येत्पद्मंपंचवर्णैःसुशोभनैः तस्योपरिन्यसेद्व्रीहीन्द्रोणेनपरिसंमितान् सौवर्णंराजतंताम्रंकलशंविन्यसेद्बुधः पंचरत्नानिनिक्षिप्य
सर्वौषधिसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंराजतेनवा वृषारूढंमहादेवंरजतेनविनिर्मितं सर्वावयवसंयुक्तांगौरींहेम्नाविनि
र्मितां पूजयेत्तत्रगंधाद्यैःपुष्पैर्नानाविधैःशुभैः रात्रौजागरणंकुर्यात्कथावाचनपूर्वकं ततःप्रभातसमयेकृत्वास्नानादिकंपंच पूर्व
यच्चार्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापनंततः प्रारभेच्चततोहोमंनवग्रहपुरःसरं तिलांश्चयवसं
मिश्रा नाज्येनचपरिप्लुतान् जुहुयाद्रुद्रमंत्रेणगौरीमंत्रेणवेदवित् अष्टोत्तरशतंवापिअष्टाविंशतिमेववा एवंसमाप्यहोमंतुतत्रा
चार्यंप्रपूजयेत् सुवर्णरत्नवासोभिर्गोदद्याच्चयथाविधि शय्यांसोपस्करांदद्यादाचार्यायप्रयत्नतः षोडशद्विजयुग्मानिविपक्वान्ना
न्नैश्चभोजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्योद्विजवर्येभ्योदक्षि २७
णांचप्रयत्नतः भूयसींपरयाभक्त्याप्रदद्याद्वित्तशाठ्ये उद्दिश्यपार्वतींशंचसर्वंकुर्यादतंद्रितः बंधुभिःसहभुंजीतनियतश्चपरे-
हनि एवंयाकुरुतेनारीव्रतराजंमनोहरं सौभाग्यमखिलंतस्याःसप्तजन्मनसंशयः इतिश्रीहरितालिकाव्रतोद्यापनंसंपूर्णं

अथाश्विनकृष्णतृतीयायांबृहद्गौरीव्रतं डोडीतिदेशभाषायां शाखामूलफलैःसहरिंगिणींगृहेआनीयसिकतावेद्यांनिक्षिप्यउद
केनासिच्य चंद्रोदयंदृष्ट्वासुस्नातापंचसखिभिःसहचअलंकृत्यपूजयेत् तद्यथा ममइहजन्मनिजन्मांतरेचाक्षय्यसौभाग्यप्राप्तिका
मःपुत्रपौत्रादिधनधान्यैश्वर्यप्राप्त्यर्थंश्रीगौरीप्रीत्यर्थंबृहद्गौरीव्रतंकरिष्ये कलशेवरुणंपूज्यबृहद्गौरींप्रपूजयेत् चतुर्भुजांसुवर्णाभांना
नालंकारभूषितां हिमेंदुतुहिनाभासांमुक्तामणिविभूषितां पाशांकुशधरांदेवींध्यायेत्सर्वार्थसिद्धिदां कमंडलुधरांसूक्ष्मापानपात्रंचबि
भ्रतीं ध्यायामि एहिमातर्विशालाक्षित्वंत्रिगुणेपरमेश्वरि आवाहयामिभक्त्यात्वांप्रसन्नाभवसर्वदा आवाहनं हेमरत्नकृतंदेवि
भक्त्यादत्तंमया आसनंतेविनिर्मितं पाशांकुशधरादेवीमासनेस्थापयाम्यहं आसनं अक्षमालांकुशधरे वीणापुस्तकधारिणि
तोयंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां पाद्यं अर्घ्यंददामितेमातर्भक्तानामभयंकरे गृहाणत्वंबृहद्गौरिगंधाक्षतसमन्वितं अर्घ्यं भक्तानामि
ष्टदेमातःसर्वालंकारसंयुते आचम्यतांजगन्मातर्बृहद्गौरिनमोस्तुते आचमनं ततःपंचामृतं स्नापयामिजगन्मातस्त्वांसर्वतीर्थज
लेनवै प्रार्थयित्वामयादेविसद्यस्तापविनाशिनि स्नानं वस्त्रंधौतंमयादेविदुकूलंतवनिर्मितं भक्त्यासमर्पितंमातर्गृह्यतांजग
दंबिके वस्त्रं हरिद्रांकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंगृहाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्यं पंचसूत्रनिर्मितंदोरकं
अर्पयेत् मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं गंधंगृहाणदेवित्वंबृहद्गौरिनमोस्तुते गंधं करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंपकैर्बकुलैः
शुभैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेत्परमेश्वरि पुष्पं धूपोयंगृह्यतांदेविकालागरुसमन्वितः आघ्रेयःसर्वदेवानांदेवद्रुमरसोद्भवः।
।। धूपं दीपंगृहाणदेवेशित्रैलोक्यतिमिरापहं वह्निनायोजितंमातर्बृहद्गौरिनमोनमः दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेविभक्तिंमेह्यचलां

कुरु ईप्सितं मे वरं देहि परत्र च परां गतिं नैवेद्यं पानीयं इदं फलमिति नारिकेलफलं पूंगीफलमिति तांबूलं हिरण्यगर्भेति दक्षिणां नीराजनं
पुष्पांजलिः अथ कंठे दोरकं बध्नीयात् धारयिष्यामि भद्रे त्वां त्वद्भक्त्याऽत्यपरायणा आयुर्देहि यशो देहि सौभाग्यं देहि मे शिवे दोरकबंधनं
क्षेमसंपत्करे देवि सर्वसौभाग्यदायिनि सर्वकामप्रदे देवि गृहाणार्घ्यं नमोस्तु ते इति विशेषार्घ्यं ततश्चंद्रार्घ्यं क्षीरोदार्णवसंभूत
लक्ष्मीबंधो निशाकर गृहाणार्घ्यं मया दत्तं रोहिण्या सहितः शशिन् प्रार्थना गगनांगणसंदीप क्षीराब्धिमथनोद्भव भाभासितदिगंतारमानुज नमोस्तु ते आनीतासि मया देवि पूजितासि मया शुभे मम सौभाग्यं देहि त्वं यत्र स्थातत्र गम्यतां इति विसर्जनं अथ कथा
विजयोवाच अथान्यद्बृहतीगौरीव्रतं वक्ष्यामि कन्यके मासि भाद्रपदे कृष्णे तृतीयायां च तद्व्रतं आनयेद्बृहतीगौरीं शाखामूलफ
लैः सह रिंगिणीवृक्षं समूलं आनयेत् निक्षिप्य गृहवेद्यां तु तदधः सिकतां शुभां न्यसेच्चंद्रोदयं दृष्ट्वा स्नात्वा धौतांबरावृता सखिभिः स
हिता सम्यक् अलंकृत्य प्रपूजयेत् गौरीमावाह्य विधिवत् सिकतामंडले शुभे गंधपुष्पाक्षतैर्दिव्यैर्धूपदीपैरनेकशः सर्वोपचारैर्बृ
हतीं पंचपंचभिरर्चयेत् एवं पूज्य यथाशक्त्या कृत्वा चैव प्रदक्षिणां दोरकं बंधयेत्पश्चात्तंतुपंचकनिर्मितं बध्नामि दोरकं कंठे त्व-
द्भक्त्या च परायणा आयुर्देहि यशो देहि सौभाग्यं देहि मे शुभे अनेन दोरकं बध्वा चंद्रायार्घ्यं समर्पयेत् क्षेमसंपत्करे देवि सर्वसौभा
ग्यदायिनि सर्वकामप्रदे देवि गृहाणार्घ्यं नमोस्तु ते गगनांगणसंदीप क्षीराब्धिमथनोद्भव भाभासितदिगंतारसोमराज नमोस्तु
ते कथमेतां च शृणुयाद्व्रतमेतन्मनाः सदा ततो गोधूमचूर्णेन पंचभिः कुडवैर्युतं पक्वान्नमर्धं विप्राय दत्वा भुंजीत च स्वयं एवं वै पंच २९
वर्षाणि कृत्वा व्रतमनुत्तमं सर्वान्कामानवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ऋषिकन्योवाच केन चादौ पुराचीर्णं व्रतं यत्तु त्वयोदि

तं ईप्सितं कोपि लेभे वा च तस्यास्य प्रभावतः विजयोवाच शृणु कन्ये यथा प्रासं पार्वत्या कथितं पुरा सूत उवाच शृणुध्व
मृषयः सर्वे नैमिषारण्यवासिनः पुरा कृतयुगस्यादौ सर्वभूतहितैषिणा शंभुना कथितं गौर्यै तद्व्रतं कथयाम्यहं कदाचिदुपविष्टं पा
र्वती पर्यपृच्छत पार्वत्युवाच शंभो त्वां प्रष्टुमिच्छामि करुणाकर शंकर सर्वबाधोपशमनं सर्वकामफलप्रदं व्रतानां सर्वदानानामु-
त्तमं ब्रूहि तत्वतः आयुरारोग्यदं देव पुत्रपौत्रप्रदायकं तद्व्रतं ब्रूहि देवेश यद्यहं तव वल्लभा ईश्वर उवाच शृणु देवि परं गुह्यं व्रतं प
रमदुर्लभं पुरा भूद्द्वापरस्यांते पंडोः प्रियवरांगना वर्षषोडशसंपूर्णा संपन्ना नवयौवना अनपत्या तु सा कुंती भर्त्तारमिदमब्रवी-
त् कुंत्युवाच केन कर्मविपाकेन पुत्रहीनास्मि दुःखिता अनपत्यप्रतीकारमिदानीं ब्रूहि तत्वतः पंडुरुवाच ऋषिशापो
स्ति मे भद्रे यतस्तेन भविष्यति भर्त्तुस्तद्वचनं श्रुत्वा पितृगेहे भ्यगात्स्वयं पितुर्गेहे वर्तमाने कुंती व्यासं ददर्श ह नमस्कृत्य च तं प्राह कुं
ती सुकुलितांजलिः कुंत्युवाच व्रतमेकं कथय त्वं सुतपुत्रसंतानदायकं सर्वसंपत्प्रदं नृणां व्रतमेकं महामुने व्यास उवाच ॥
शृणु त्वं बृहतीगौर्या व्रतं संतानदायकं भाद्रकृष्णतृतीयायां निशि चंद्रोदये शुभे स्नानं कृत्वा च विधिवत् मौनी भूत्वा व्रतं चरेत् सर्वसंप-
त्करं चैव स्त्रीणां पुत्रान्न सौख्यकृत् भूहिरण्यादिदानानां सर्वेषामधिकं व्रतं पंचवर्षविधातव्यं ततउद्यापनं चरेत् उद्यापनविधानेन
संपूर्णफलमश्नुते अंते तु कारयेद्भक्त्या सौवर्णं बृहतीफलं षष्ठ्यक्षरचतुर्भिश्च शुभैर्बीजैर्युतं तु तत् देव्याः पुरस्तु संस्थाप्य पूर्ववत्प्र
तिपूजयेत् आचार्यं पूजयेद्भक्त्या विप्रान्पंच तथैव च सुवासिन्यः पंच पूज्या वस्त्रालंकारभूषणैः कुंचुकैश्चैव ताटंकैः कंठसूत्रैर्हरप्रि
यां वंशपात्राणि पंचैव सूत्रैः संवेष्टितानि च सिंदूरं जीरकं चैव सौभाग्यद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातं च बृहतीफलचंपकं वायनानि

चपंचैवताभ्योदद्यात्तुभोजनं अर्घ्यंदत्त्वावायनानिदत्त्वाभुंजीतवाग्यता तत्सर्वंधारयेत्कंठे सर्वकामसमृद्धये ततःप्रातःसमुत्थायसालंकारा
सखीजनैः गीतवाद्ययुतानद्यांगौरीलांतुविसर्जयेत् आगच्छवरदेदेविपूजितासिमयाशुभे ममसौभाग्यदानायपुनरेष्येहंगम्यतांत्वया
एतद्व्रतप्रभावेनकाचिद्ब्राह्मणकन्यका पतिंसंजीवयामासनिर्भर्त्स्ययमकिंकरान् तस्माच्चरत्वंव्रतमेतदाद्यमायुःप्रदंपुत्रसमृद्धिदंच
पुत्रैश्चपौत्रैश्चयुताचपत्यागौरीप्रसादादिहजीववत्सा यइदंशृणुयान्नित्यंभावयेद्वासमाहितः ससुक्त्वाविपुलान्भोगानंतेशिवपं
दंव्रजेत् इतिभविष्योत्तरपुराणेबृहद्गौरीव्रतोद्यापनंसंपूर्णं इदंकर्णाटकेप्रसिद्धं अथमार्गशीर्षेमाघेवाकृष्णतृतीया
यांसौभाग्यसुंदरीव्रतं तच्चचतुर्थीयुतायांकार्यं नद्वितीयाविद्धायां द्वितीयावेधरहितातृतीयायासिताभवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचि
त्सुद्धावापियदाभवेत् नारदउवाच भगवंस्तेप्रजास्सृष्टानानावर्णास्तथागुणाः स्वेदजाअंडजाश्चैवउद्भिज्जाश्चजरायुजाः दे-
वास्सुराःसगंधर्वाःसयक्षोरगराक्षसाः एकेसुरूपाःसुभगाबलिनश्चापरेतथा तथान्येदुःखसंयुक्ताःकाणामूकाश्चपंगवः दुःशी
लादुर्भगादीनाःपापकर्मकराःसदा एवंमेत्वद्विसंतापःसंशयंछेत्तुमर्हसि ब्रह्मोवाच शृणुवत्सप्रवक्ष्यामित्वंभक्तोसिप्रियोसिमे
कर्मबीजप्ररूढंहिशरीरंपांचभौतिकं ॥ येदत्तदानाजायंतेसुरूपाःसुखिनोजनाः तपःप्रभावाज्जायंतेबलिनःसुभगास्तथा अदत्त
दानाजायंतेपरकर्मकराःसदा परापवादवक्तारःपरद्रव्यापहारकाः हंतारःप्राणिनांचैवअभक्ष्याणांचभक्षकाः क्रमशोनरकान्
भुक्त्वाजायंतेकुत्सितानराः दरिद्राःपुंगवामूकाःकाणाद्यादुर्भगास्तथा नारदेवंस्वकर्मोत्थैःनरानार्यश्चदुःखिनाः नारदउवा·
उपायंब्रूहिभगवन्येनकर्मक्षयोभवेत् तपोदानंव्रतंतीर्थंशरीरस्यचशोषणं दुःखसंतापतप्तानांजीवितान्मरणंवरं ब्रह्मोवा·

शृणुनारदयद्गुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वदुःखप्रशमनंव्याधिदारिद्र्यनाशनं सुखसौभाग्यजननंपुत्रपौत्रप्रदायकं वासिष्ठायपुराणोक्तंऋषी-
णांचसमागमे कैलासशिखरेरम्येशंकरेणमहात्मना नारदउवाच कस्मात्प्रोक्तंचभगवान्कृपाकस्माच्चजायते ब्रह्मोवाच दृ-
ष्ट्वातुलंचसौभाग्यंअरुंधत्याजगत्प्रभुः तथारूपंचशीलंचसौभाग्यमतुलंतथा कृत्वाशिरःप्रकंपंचजहासमृदुशंकरः पृष्टवान्शंकरं
देवंवसिष्ठःस्मितकारणं ईश्वरउवाच अहोव्रतस्यमाहात्म्यंश्रूयतामृषिसत्तमाः पुराजन्मनिशूद्रस्यदासकर्मकरासदा उच्छिष्टभो
जनानित्यंउच्छिष्टशयनासदा कुरूपादुर्भगादीनारूक्षागद्गदभाषिणी नाम्नामेघवतीख्याताहुर्दर्शावदनाशुभा एकदाप्रेषणार्थंसा -
गताब्राह्मणसंनिधौ श्रुतंव्रतंचनारीणांनाच्यमानंद्विजन्मना सौभाग्यसुंदरीनामतृतीयासर्वकामदा ज्ञात्वाचारगमेशास्त्रेसर्वकाम
फलप्रदा मयाप्रकाशितंसर्वंप्रार्थितेनोमयातथा चीर्णंतासांप्रसंगाच्चमेघवत्याप्रसंगतः कुत्सितंचैवनैवेद्यंदत्तंदानंचकिंचन ह
विष्यंचततोच्छिष्टंपारणंचतथाकृतं केवलंचव्रतंचीर्णमस्थापूतेनचेतसा श्रद्धयाधार्यतेधर्मोबहुभिनार्थराशिभिः ऋषयश्चक्रिरेधर्मं-
श्रद्धयाभावितात्मना तेनधर्मविपाकेननिषादाधिपतेःसुता सुरूपाचसुशीलाचसर्वलक्षणसंयुता संपूर्णवयवाजातातस्यादेव्याःप्र
सादतःउच्छिष्टभोजनाजातानिषादानांचयोनिषु आदत्तदानात्संजातानपसाभोगवर्जिता व्रतप्रभावात्संजातासुरूपाचपतिव्रता ॥
महासौभाग्यसंयुक्तासाक्षाल्लक्ष्मीरिवापरा सर्वकामप्रदादेवीनंदिनीवसतेगृहे तद्व्रतंचास्तिदेवर्षेसर्वकामफलप्रदम् नारदउवा·
व्रतस्यास्यविधिंब्रूहिकोविधिःकिंचपूजनम् कस्मिन्मासेप्रकर्तव्यंदेवताकाप्रकीर्तिता किंपुण्यंकिंचनैवेद्यंध्यानंकस्यचपूजनम् ॥
ब्रह्मोवाच व्रतस्यारंभणंचादौमार्गशीर्षेथमाघके द्वितीयावेधरहितातृतीयायासिताभवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचित्तुत्थावापि

यदाभवेत् उपवासंप्रकुर्वीतदंतधावनपूर्वकं अपामार्गेणकुर्वीतदंतशुद्धिंतदाव्रती उमेदेविनमस्तभ्यंशंकरस्यार्धधारिणि प्रसीदश्रीमहेशा
निकरिष्येव्रतमुत्तमं सांनिध्यंकुरुमेदेविव्रतेस्मिन्ह्रखलुभे नियममंत्रः सौभाग्यसुंदरीनामवशिनीसाप्रकीर्तिता सर्वकामप्रदा
देविसर्वसंपद्धशंकरी तस्यादर्शनमात्रेणसदासंजायतेजगत् द्रोणपुष्पैश्चसंपूज्यादाडिमंचार्घ्यहेतवे नैवेद्यंमोदकान्दद्यात्कर्पूरं
प्राशयेत्ततः वसपौषासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंभवेत् चोलिकादंतकाष्टंचमरुकेण चपूजनं राज्यसौभाग्यदांनामसुंदरींपूजयेत्ततः
धात्रीफलंतदेवार्घ्यंकंकोलंप्राशयेन्निशि नैवेद्येवटकाःकार्याघृतशर्करयान्विताः कंकोलांबुतथाप्राश्यराज्यसौभाग्यहेतवे घृतेनबोधये
द्दीपंरात्रौजागरणंतथा सर्वकामप्रदादेविसर्वदुःखहरापरा सर्वैश्वर्यप्रदादेविसर्वपापहराशुभा एकापिबहुधात्मानंनामरूपप्रभेद
तः माघमासेचसंप्राप्तेबदर्यादंतधावनम् प्रातःकुर्वीतनियमंरूपसौभाग्यहेतवे अपराण्हेततःस्नात्वासर्वाभरणभूषिता चूतपुष्पैश्च
संपूज्यारूपसौभाग्यसुंदरी नारिकेरार्घ्यदानंचनैवेद्येशष्कुलीस्मृता प्राशनंचैवकस्तूरीरूपसौभाग्यसंयुता पूजयेत्तत्रयासर्वकामसौभाग्य
सुंदरीं फाल्गुनस्यसितेपक्षेप्रातर्नियमसंयुता सौभाग्यसुंदरीबिल्वदंतकाष्ठंतुकारयेत् स्नानंकृत्वातथानारीकांचनारैश्चपूजयेत् नै
वेद्यंसक्तवस्तत्रघृतशर्करयान्विताः यक्षकर्दमजोलेपोधूपाश्चागरुसंभवाः सर्वासुचतृतीयासुविधिरेषउदाहृतः बीजपूरार्घदानंच
प्राशनंचंदनोदकं प्राशनस्यप्रभावेनसर्वान्कामानवाप्नुयात् पारणंचप्रकर्तव्यंसहसर्वैश्चबांधवैः चैत्रेमासिप्रकर्तव्यातृतीयापापना
शिनी प्रयत्नेनप्रकर्त्तव्यासुखसौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंसमुद्दिष्टंजंबूवृक्षसमुद्भवं पूजादमनकेनैवअर्घ्यैबिल्वफलंस्मृतं नैवेद्यंम
डकाःप्रोक्ताशर्कराघृतसंयुताः सुखसौभाग्यप्राप्त्यर्थंप्राशनंवज्रधारिणः वैशाखस्यसितेपक्षेतृतीयायामुपोष्यत् मालतीदंतका

ष्ठंचनियमग्रहणंततः पतिसौभाग्यदांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः पद्मैःसितैःसुरक्तैश्चमल्लिकाभिश्चपूजयेत् दधिभक्तंसकर्पूरंशर्कराघृतसंयु
तं नैवेद्यंकल्पयेद्देव्याअर्घ्यंचात्रफलंभवेत् होमोरकंचसंप्राश्यपुष्टिसौभाग्यमाप्नुयात् ज्येष्ठेमासितृतीयायांउपवासपराभवेत् यूथिका
दंतकाष्ठंचलावण्यसुभगार्थिनी मल्लिकाकुसुमैःपूज्यायक्षकर्दमचर्चिता लावण्यसुभगांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः कदलीफलार्घ्यदानंचनैवे
द्यंघृतपूरिका मौक्तिकांबुततःपीत्वालावण्यसुभगाभवेत् आषाढेचततोमासिपतिसौभाग्यसुंदरी प्रातरुत्थायकर्तव्यंदंतकाष्ठमशोक
जं नियमंतत्रकुर्वीततृतीयायांप्रयत्नतः बिल्वपत्रैःकोमलैश्चपतिसौभाग्यसुंदरी जंबूफलार्घ्यदानंचनैवेद्यंपायसंस्मृतं शर्कराघृतसं
युक्तंसुंदरीप्रियतांमम विद्रुमांबुनिशिप्राश्यहविषापारणंस्मृतं सपत्नीनांपुरनैवसापश्यतिकदाचन श्रावणेमासिसंप्राप्तेतृतीया
यामुपोषिता बैल्वंबाबादरंकाष्ठंजातीपुष्पैश्चपूजनं सर्वैश्वर्यंचसौभाग्यंसुंदरींपूजयेत्ततः नैवेद्यंश्वेतपक्वान्नंधूपदीपादिकंतथा क
दलीफलार्घ्यदानंचप्राशयेद्राजतंपयः गजाश्वपशुदासीनांहेमरत्नादिवासमां ईश्वरीसर्वलोकानांभगवत्याःप्रसादतः मासिभाद्र
पदेप्राप्तेपूज्यासौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंतुकर्तव्यंमातुलिंगीसमुद्भवं उत्पलैःपूजयेद्देव्याअर्घ्यंकर्कोटकीफलं नैवेद्यंशोकवर्तिन्यापि
बेन्माणिक्यजंपयः कर्पूरागरुकस्तूरीसुखदेशसुगंधिना आश्वयुज्यासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंचरेत् दंतकाष्ठंप्रकर्त्तव्यंपुक्षवृक्षस
मुद्भवं पूजयेत्परयाभक्त्यापुत्रसौभाग्यसुंदरीं उत्पलैःशतपत्रैश्चपूजाकार्याप्रयत्नतः नारिंगमर्घ्यदानार्थंकूष्मांडंवापिकल्पयेत् नै
वेद्यंगणकान्शुभ्रान्घृतशर्करयान्वितान् औदुंबरंपयःप्राश्यसुंदरीप्रियतांमम पुत्रपौत्रसमायुक्तसुखसौभाग्यसुंदरीं का
र्त्तिकेमासिसंप्राप्तेतृतीयायामुपोषिता औदुंबरदंतकाष्ठंकृत्वाव्रतमुपाचरेत् केतकीभिश्चसौभाग्यप्राप्तयेगांचसुंदरीं निवेद

येदपूपांश्चसुगंधान्शालिसंभवान् अ ऋोडंचार्घ्यदानेनलवंगंप्राशयेत्ततः सावियोगंनचाप्नोतिपितृभ्रातृसुतादिभिः एवंचीर्णेव्रतेकुर्यादुद्यापनविधिंततः
सर्वशास्त्रमधीयानंआगमेषुविशारदं आचार्यप्रार्थयेत्प्रातर्मार्गशीर्षेयथाविधि चीर्णव्रतंमयाचार्यउद्यापनविधिंमम व्रतवैकल्यनाशाययथाशास्त्रं
समाहितः सुंदरीमंडलंकार्यंगौरीतिलकमेववा उमामहेश्वरंदेवंसौवर्णेनतुकारयेत् व्रतारंभेयथाशक्त्याराजतंवापिकारयेत् वित्तशाठ्यंनकुर्वीतसति
द्रव्येफलार्थिना वर्षमप्रपूज्यतांमूर्तितामेवमंडलेर्चयेत् सर्वोपहारेर्गंधैश्चपुष्पैर्नानाविधैरपि एकैवसाजगन्माताबहुरूपैर्व्यवस्थिता रूपैर्द्वादशभिश्चैवपू
ज्यासौभाग्यसुंदरी ततःपद्मनिभांदेवींरक्तवस्त्रोपशोभितां रक्ताभरणशोभाढ्यंरक्तकुंकुमचर्चितां ध्यात्वैवंविधांदेवींपूजयेदेकमानसा रात्रौजागर
णंकार्यंगीतवादित्रनिस्वनैः ततःसर्वाणिपुष्पाणिनैवेद्यादिफलानिच अर्घ्यार्थंपरिकल्प्यानिसर्वकामार्थसिद्धये ततःप्रभातेविमलेस्नानंकृत्वाविधानतः कु
सुंभकुसुमैर्होमंकिंशुकैर्वापिकारयेत् अष्टोत्तरशतंपूर्णंमध्वान्नंपयसान्वितं तदभावेतुकर्तव्यःशतपत्रैर्विधानतः आसुरेणचमंत्रेणगौणंसुखंसमाचरेत्
भोजयेच्चप्रयत्नेनचत्वार्यष्टौविधानतः मिष्टान्नेनसपत्नीकान्भक्त्यावैपरितोषयेत् वस्त्रालंकरणैश्चैवयथाशक्त्याप्रपूजयेत् सौभाग्यवस्तूनिचैकैकं
नारीणांचैवदापयेत् तत्तोहस्तेप्रदातव्यंकुंकुमंलवणंगुडं नारीकेरंतथावल्लीदूर्वासिंदूरकज्जलं मंगलाष्टकमेतद्धि दत्वासौभाग्यमाप्नुयात् आचा
र्यंचसपत्नीकंवस्त्रालंकरणैःशुभैः परिधाप्ययथाशक्त्यामंडलंतत्समर्पयेत् प्रार्थयेच्चततोदेवींसर्वसौभाग्यसुंदरीं पूजितासिमयादेविसर्वसौभा
ग्यसुंदरी दत्वामत्प्रार्थितांनकामांवांछदेवियथासुखं मूर्तिंचमंडलंदेव्याउपहारांश्चसर्वशः गुरोगृहाणसर्वंत्वंसुंदरीप्रियतामिति तत्प्रसादान्मयाची
र्णंव्रतमेतत्सुदुर्लभं समस्तविप्रशार्दूलप्रसादसुमुखोभव एवंचीर्णव्रतानारीकृतकृत्याभवेत्सदा येनेदंचकृतंवर्षंसंप्राप्तंजन्मतःफलं नातःपरत ३१
रंकिंचिद्व्रतंसौभाग्यकारकं देहांतेशिवलोकेतुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् इतिभविष्योत्तरसौभाग्यसुंदरीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् ॥

श्रीगणेशायनमः अथचतुर्थीव्रतानिलिख्यंते तत्रश्रावणकृष्णचतुर्थीसंकष्टचतुर्थीव्रतम् तत्रचंद्रोदयव्यापिन्यांकार्यम् श्रावणेबहु
लेपक्षेचतुर्थ्यांतुविधूदये गणेशंपूजयित्वातुचंद्रायार्घ्यंप्रदापयेत् १ दिनद्वयेनद्यासौपूर्वैव मातृविद्धागणेश्वरइतिवचनात् दिनद्वयेअव्याप्तौप
रैव हेमाद्रौ चंद्रोदयाभावेचतुर्थीनिशिषट्घटिव्याप्तायांपरेवव्रतेइति अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य निर्थोममविद्याधनपुत्रपौत्र
प्राप्त्यर्थंसमस्तरोगमुक्तिकामःश्रीगणेशप्रीत्यर्थंसंकष्टचतुर्थीव्रतमहंकरिष्ये तत्रादौस्वस्तिवाचनंगणपतिपूजनंकरिष्ये कलशार्चनंचक
रिष्ये सौवर्णरौप्यताम्रमृन्मयाद्यन्यतमांगणपतिमूर्तिंकृत्वाजलपूर्णवस्त्रयुतंकुंभंतस्याग्रेस्थापयित्वाषोडशोपचारैःपूजयेत् आदौध्यानंत
द्यथा लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकम् नानारत्नैःसुवेषाढ्यंप्रसन्नास्यंविचिंतयेत् १ ध्यायेद्गजाननंदेवंतप्तकांचनसुप्रभम् चतु
र्बाहुंमहाकायंसूर्यकोटिसमप्रभम् २ इतिध्यानम् आगच्छत्वंजगन्नाथसुरासुरनमस्कृत अनाथनाथसर्वज्ञविघ्नराजकृपांकुरु सहस्र
शीर्षेत्यावाहनम् गजास्याय० आवाहयामि गोप्तात्वंसर्वलोकानामिंद्रादीनांविशेषतः भक्त्यादारिद्र्यविच्छेत्ताएकदंतनमोस्तुते पुरुष
एवेदमित्यासनम् विघ्नराजाय० आसनम् मोदकान्धारयन्हस्तेभक्तानांवरदायक देवदेवनमस्तेस्तु भक्तानांफलदोभव एतावानस्ये-
तिपाद्यम् लंबोदराय० पाद्यं० महाकायमहारूप अनंतफलदायक देवदेवनमस्तेस्तुसर्वेषांपापनाशन त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यम् शंकर
सूनवे० अर्घ्यं० कुरुष्वाचमनंदेवसुरवंद्यसुवाहन सर्वाघदलनस्वामिन्नीलकंठनमोस्तुते तस्माद्विराळित्याचमनीयम् उमासुताय० आ
चमनीयम् स्नानंपंचामृतैर्नैवगृहाणगणनायक अनाथनाथसर्वज्ञनमोमूषकवाहन पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसयुतम् पंचामृतेनेस्न
पनंप्रीयतांगणनायक वक्रतुंडाय० पंचामृतस्नानम् गंगाचयमुनाचैवगोदावरीसरस्वती नर्मदासिंधुकावेरीजलंस्नानायकल्पितम्

यत्पुरुषेणस्नानम् हेरंबाय॰ स्नानं॰ रक्तवस्त्रस्वयुग्मंचदेवानामपिदुर्लभम् गृहाणमंगलंदेवलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमितिवस्त्रम् शूर्पकर्णाय॰ व
स्त्रं॰ ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणगणनायक आरक्तंब्रह्मसूत्रंचकनकस्योत्तरीयकम् तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः उपवस्त्रम् कुब्जाय॰ यज्ञोपवीतं॰ गृहाणेश्वर
सर्वज्ञदिव्यचंदनमुत्तमम् करुणाकरअक्षाक्षगौरीसुतनमोस्तुते तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचेतिगंधम् गणेश्वराय॰ गंधं॰ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठ
कुंकुमाक्ताःसुशोभिताः मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणगणनायक अक्षतान् सुगंधिदिव्यमालांचगृहाणगणनायक विनायकनमस्तुभ्यं
शिवसूनोनमोस्तुते मालाम् माल्यादीनिसुगंधीनि॰ तस्मादश्वेतिपुष्पम् विघ्ननाशिने॰ पुष्पाणि॰ अथांगपू॰ गणेश्वराय॰ पादौपूजया-
मि विघ्नराजा॰ जानुनीपू॰ अखुवाहनाय॰ ऊरूपू॰ हेरंबाय॰ कटिंपू॰ कामहारिसूनवे॰ नाभिंपू॰ लंबोदराय॰ उदरंपू॰ गौरीसुता॰ स्तनौपू॰ ग
णनायकाय॰ हृदयंपू॰ स्थूलकंठाय॰ कंठंपू॰ स्कंदाग्रजाय॰ स्कंधौपू॰ पाशहस्ताय॰ हस्तौपूज॰ गजवक्त्राय॰ वक्त्रंपू॰ विघ्नहर्त्रे॰ ललाटंपू॰ सर्वे
श्वराय॰ शिरःपू॰ श्रीगणाधिपाय॰ सर्वांगंपू॰ दशांगंगुग्गुलुंधूपंउत्तमंगणनायक गृहाणदेवदेवेशउमासुतनमोस्तुते यत्पुरुषेणेतिधूपं
विकटाय॰ धूपं॰ सर्वज्ञसर्वलोकाद्यसर्वेशविबुधप्रिय गृहाणमंगलंदीपंघृतवर्त्तिसमन्वितम् ब्राह्मणोस्येतिदीपं॰ वामनाय॰ दीपं॰ नैवेद्यंगृ
ह्यतांदेवनानामोदकसंयुतम् सर्वान्नफलसंयुक्तंषड्रसैश्वसमन्वितम् चंद्रमामनसोनैवेद्यं सर्वाय॰ नैवेद्यं॰ कृष्णावेण्यागोतमीनांपयोष्णी
रक्षोजलैः आचम्यतांगृहाणेदंप्रसन्नोभवसर्वदा आचमनं॰ फलान्यमृतकल्पानिसुगंधीन्यघनाशन आनीतानियथाशक्त्यागृहाणगण
नायक सर्वार्तिनाशिने॰ फलं॰ तांबूलंगृह्यतांदेवनागवल्यादलैर्युतम् कर्पूरेणसमायुक्तंसुगंधंमुखभूषणम् विघ्नहर्त्रेन॰ तांबूलं॰ सर्वदेवा- १
धिदेवायसर्वसिद्धिप्रदायक भक्त्यादत्तांमयादेवगृहाणजगदीश्वर सर्वेश्वराय॰ दक्षिणां॰ पंचार्त्तिःपंचवर्तीभिर्वह्निनायोजितंमया गृहाणमं

गलंदीपंविघ्नराजनमोस्तुते नीराजनं॰ यानिकानिचपापानि नाभ्याआसीतिप्रदक्षिणां नमोस्त्वनंताय॰ सप्तास्येतिनमस्कारः यज्ञेनयज्ञमिति-
मंत्रपुष्पांजलिः॰ एवंपूजाप्रकर्त्तव्याषोडशैरुपचारकैः मोदकान्कारयेदेवमेकविंशतिसंख्यया तेषांमध्येप्रदातव्यादशसंख्याश्चपार्वति देवाग्रेस्था
पयेत्पंचपंचविप्रायकल्पयेत पूजयित्वातुतविप्रंभक्तिभावेनदेववत् दक्षिणांचयथाशक्त्यादत्वावैपंचमोदकान् पूजयेन्निशिचंद्रंच अर्घ्यंदत्वा
यथाविधि क्षीरसागरसंभूतसुधारूपनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंगणेशप्रीतिवर्धन रोहिणीसहितचंद्रमसेन॰ इदमर्घ्यं॰ क्षीरोदार्णव
संभूतसुधारूपनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहितःशशी रोहिणीसहितचंद्रा॰ इदमर्घ्यं॰ गणेशायनमस्तुभ्यंसर्वसिद्धिप्रदाय
क संकष्टान्हरमेदेवगृहाणार्घ्यंनमो कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुसपूजितविधूदये क्षिप्रप्रसादितोदेवगृहाणार्घ्यंन॰ संकष्टहरगणेशाय॰ इदमर्घ्यं॰
तिथीनामुत्तमेदेविगणेशप्रियवल्लभे सर्वसंकष्टनाशायचतुर्थ्यर्घ्यंनमोस्तुते वायनमंत्रः विघ्नवर्यनमस्तुभ्यंमोदकान्वैददाम्यहम्
मोदकान्सफलान्पंचदक्षिणाभिःसमन्वितान्आपदुद्धारणार्थायगृहाणद्विजसत्तम प्रार्थना अबुद्धमतिरिक्तंवाद्रव्यहीनंमयाकृतम् त
त्सर्वंपूर्णतांयातुविघ्नरूपगणेश्वर ब्राह्मणान्भोजयेदेवंयथासंख्यं यथासुखम् स्वयंभुंजीतमौनेनमोदकान्ब्राह्मणैःसह अशक्तश्चैकमन्नं
चभुंजीतदधिसंयुतम् अथवाभोजनंकार्यंएकवारंहिमाद्रिजे प्रतिमांगुरवेदद्यादाचार्यायसदक्षिणाम् वस्त्रकुंभसमायुक्तामादौमंत्रमिमं-
जपेत् ॐनमोहेरंबमदमोदितसंकष्टान्निवारयनिवारय इतिमूलमंत्रंएकविंशतिवारंजपेत् विसर्जनमंत्रः गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्व
स्थानेत्वंगणेश्वर व्रतेनानेनदेवेशयथोक्तफलदोभव इतिपूजा अथकथा ऋषयऊ॰ दारिद्र्यशोककष्टाद्यैःपीडितानां
चवैरिभिः राजभ्रष्टैर्नृपैस्सर्वैः क्रियतेकिंशुभार्थिभिः धनहीनैर्नरैस्स्कंदसर्वोपद्रवपीडितैः विद्यापुत्रगृहभ्रष्टैर्योगयुक्तैःशुभार्थिभिः कर्त

व्यंकिंवदोपायंपुनःक्षेमार्थसिद्धये स्कंदउ॰ शृणुध्वंमुनयःसर्वेव्रतानामुत्तमव्रतम् संकष्टनरणंनामसंपत्तिसुखदायकम् येनोपायेनसं
कष्टंतरंतिभुविदेहिनः यदुक्तंदेवकीपुत्रःकृष्णोधर्मायदत्तवान् अरण्येक्लिश्यमानायपुनःक्षेमार्थसिद्धये यथाकथितवान्पूर्वंगणेशोमातरंप्रति
तथाकथितवान्श्रीशोह्यपरेपांडवान्प्रति ऋषयऊचुः कथंकथितवानंबांपार्वतींश्रीगणेश्वरः तथाप्युच्छंतिमुनयोलोकानुग्रहकांक्षि
णः स्कंदउ॰ पुराकृतयुगेपुण्येहिमाचलसुतासती तपस्तप्यतीभूरितेनालब्धःशिवःपतिः तदास्मरत्साहेरंबंगणेशंपूर्वजंसुतम् तत्क्ष-
णादागतंदृष्ट्वागणेशंपरिपृच्छति पार्वत्यु॰ तपस्तप्तंमयाघोरंदुश्चरंलोमहर्षणम् नप्राप्तःसमया कांतोगिरिशोममवल्लभः संकष्टतर
णंदिव्यंव्रतंनारदउक्तवान् सदीयंयदुक्तंतावत्कथयस्वपुरातनम् तच्छुत्वापार्वतीवाक्यंसंकष्टतरणव्रतम् प्रीत्याकथितवान्देवोगणेशोज्ञा
नसिद्धिदः गणेशउ॰ श्रावणेबहुलेपक्षेचतुर्थ्यांतुविधूदये गणेशंपूजयित्वातुचंद्रायार्घ्यंप्रदापयेत् पार्वत्यु॰ क्रियतेनेनविधि
नाकिंकार्यंकिंचपूजनम् उद्यापनंकदाकार्यंमंत्राःकेस्युस्तत्पूजने किंध्यानंश्रीगणेशस्यगणेशवदविस्तरात् गणेशउ॰ चतुर्थ्यांप्रातरु-
त्थायदंतधावनपूर्वकम् ग्राह्यंव्रतमिदंपुण्यंसंकष्टतरणंशुभम् कर्तव्यमितिसंकल्प्यव्रतेस्मिन्नाणपंस्मरेत् स्वीकारमंत्रः निराहारो
स्मिदेवेशयावच्चंद्रोदयोभवेत् भोक्ष्यामिपूजयित्वाहंसंकष्टात्तारयस्वमाम् एवंसंकल्प्यराजेंद्रस्नात्वाकृष्णतिलैःशुभैः आन्हिकंतुविधा
येवपश्चात्पूज्योगणाधिपः त्रिभिर्माषैस्तदर्धेनतृतीयांशेनवापुनः यथाशक्त्यातुवाहेमीप्रतिमाक्रियतेमम माषमात्रात्तदर्धेस्यतृतीयांशेन
वापुनः यथाशक्त्यातुवाहेमीताम्रस्यापियथासुखम् सर्वथैवदरिद्रेणक्रियतेमृन्मयीशुभा वित्तशाठ्यंनकर्तव्यंकृतेकार्यंविनश्यति जल २
पूर्णवस्त्रयुक्तंकुंभंतस्याग्रतोन्यसेत् पद्ममष्टदलंकार्यंगंधपुष्पैःप्रपूजयेत् एवंव्रतंप्रकर्तव्यंचतुर्थ्यांश्रावणेसिते स्वीकार्यंश्चतथाचार्यःसं

कष्टहरणेतियो गणाधीशंतथाचार्यंसर्वशास्त्रविशारदम् श्रद्धयाप्रार्थयेदादौतेनोक्तंविधिमाचरेत् एकविंशतिविप्रांश्चवस्त्रालंकारभूषणैः
पूजयेद्व्रीहिरण्याद्यैर्दत्वाग्नेविधिपूर्वकम् होमद्रव्यंमोदकाश्चतिलयुक्ताघृतप्लुताः अष्टोत्तरंसहस्रंवातोन्वदष्टोत्तरंशतम् अष्टाविंशतिसं-
ख्याकैर्मोदकैर्वासशर्करैः अशक्तोष्टौशुभान्स्थूलान्जुहुयाज्जातवेदसि वैदिकेनचमंत्रेण आगमोक्तेनवातथा अथवानाममंत्रेणहोमंकुर्या
द्यथाविधि पुष्पमंडपिकाकार्यागणेशाल्हादकारिणी पूजयेत्तत्रगणपंभक्तसंकष्टनाशनम् गीतवादित्रनिनदैर्भक्तिभावपुरस्सरैः पुराणवेद
दनिर्घोषैस्तोषयेच्चगणेश्वरम् एवंजागरणंकार्यंशक्त्यादानादिकंतथा सपत्नीकमथाचार्यंतोषयेद्वस्त्रभूषणैः उपानच्छत्रगोदानंकमंड
लुजलादिभिः यथाशक्त्याप्रकर्तव्यंदारिद्र्याभावमिच्छता एकविंशतिविप्रांश्चभोजयेन्नामभिर्मम गजास्योविघ्नराजश्चलंबोदरशि
वात्मजो वक्रतुंडःशूर्पकर्णःकुब्जश्चैवविनायकः विघ्ननाशोहिविकटोवामनःसर्वदैवतु सर्वार्तिनाशीभगवान्विघ्नहर्ताचधूम्रकः सर्वदे
वाधिदेवश्चसर्वेषोडशवैस्मृताः एकदंतःशूर्पकर्णोभालचंद्रोगणेश्वरः गणपश्चैकविंशश्चसर्वेएतेगणेश्वराः दुर्गायेंद्रश्चरुद्रश्चकुलदे
व्याधिकंभवेत् विशेषेणाष्टसंख्याकैर्मोदकैर्हवनंस्मृतम् एवंकृतविधानेनप्रसन्नोहंनसंशयः ददामिवांछितान्कामांस्तत्कुरुंमत्प्रियंकुरु श्री
कृष्णउ॰ एवंतुकथितंसर्वंगणेशेनस्वयंनृप पार्वत्यातत्कृतंराजन्व्रतंसंकष्टनाशनम् व्रतेनानेनसाब्दादेप्रापशंभुपतिंस्वकम् तत्कुरु
ष्वमहाराजव्रतंसंकष्टनाशनम् चतुर्थीसंकटानामस्कंदेनकथितार्षीन् ऋषिभिर्लोककामैस्तैर्लोकेतुतदिदंव्रतम् सूतउ॰ कृ
तंयुधिष्ठिरेणैतद्राज्यकामेनवैद्विज तेनशत्रून्निहत्याजौस्वराज्यंप्रापवान्स्वयम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनव्रतंकार्यंविचक्षणैः येनधर्मार्थका
माश्चमोक्षश्चापिभवेत्किल यःकरोतिव्रतंविप्राःसर्वकामार्थसिद्धिदम् सवांछितफलंप्राप्यपश्चात्कृष्णपतिंव्रजेत् यदायदाव्रतंविप्रा-

नरःप्राप्नोतिसंकष्टम् तदानदाप्रकर्तव्यंव्रतंसंकष्टनाशनम् त्रिपुरंहंतुकामेनकृतंदेवेनशूलिना त्रैलोक्यभूतिकामेनमहेंद्रेणतथाकृतम् रावणेनकृतंपूर्वंबलिबं
धनसंकटे स्वकीयंप्राप्तवान्राज्यंगणेशस्यप्रसादतः सीतान्वेषणकामेनकृतंवायुसुतेनच संकष्टस्य हरवान्सोयंसीतारामप्रियांपुरा दमयंत्याकृतंपूर्वंनला
न्वेषणकारणात् सापतिंनैषधंलेभेपुण्यश्लोकंद्विजोत्तमाः अहल्यापिपतिंलेभेगौतमंप्राणवल्लभम् विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीधनमाप्नुयात् पुत्रा
र्थीपुत्रमाप्नोतिरोगीरोगात्प्रमुच्यते   इतिश्रीस्कंदपुराणेसंकष्टचतुर्थीश्रावणीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम्   अथश्रावणेकार्तिकेवाशुक्लचतुर्थ्यांदूर्वाग
णपतिव्रतम् मदनरत्नेसौरपुराणे   स्कंदउ॰ केनव्रतेनभगवन्सौभाग्यमतुलंभवेत् पुत्रपौत्रैर्धनैश्वर्यैर्मनुजःसुखमेधते तन्मेवदमहादेवव्रतानामुत्त
मव्रतम् अस्तिदूर्वागणपतेर्व्रतंत्रैलोक्यविश्रुतम् भगवत्यापुराचीर्णंपार्वत्याश्रद्धयासह सरस्वत्याचइंद्रेणविष्णुनाधनदेनच अन्यैश्चदेवैर्मुनिभिर्गंधर्वैःकिं
न्नरैस्तथा चीर्णमेतद्व्रतंसर्वैः पुराकल्पेषडानन चतुर्थीयापवेच्छुक्लानभोमासस्यपुण्यदा तस्यांव्रतमिदंकुर्यात्कार्तिकेवाषडानन कार्तिकेशुक्लपक्षेतुचतुर्थीमु
त्तमंव्रतम् गजाननंचतुर्बाहुंएकदंतंविपाटितं विधायहेम्नाविघ्नेशंहेमपीठासनस्थितं तथाहेममयींदूर्वांतदाधारेस्यवस्थितां संस्थाप्यविघ्नकर्तारंकलशेताम्रभा
जने वेष्टितंरक्तवस्त्रेणसर्वतोभद्रमंडले पूजयेद्रक्तकुसुमैःपत्रिकाभिश्चपंचभिः बिल्वपत्रमपामार्गशमीदूर्वाहरिप्रियाः गंधपुष्पैश्चधूपैश्चकुसुमैश्चसुगंधि
भिः फलैश्चमोदकैःपश्चादुपहारंप्रकल्पयेत् उपहारैस्तुविधिनापूजयेद्द्विजसत्तम उमासुतनमस्तुभ्यंविश्वव्यापिन्सनातन विघ्नौघांश्छिंधिसकलान्सर्वमाद्यंवदा
मिते गणेश्वरायदेवायउमापुत्रायवेधसे पूजयेत्त्वमहादेवगृहाणभगवन्मम विनायकायशूरायवरदायगजानन उमासुतायदेवायसर्वविघ्नापहारिणे उमांगमल
संभूतोदानवानांवधायवै अनुग्रहायलोकानांसदेवःपातुविश्वभुक् परंज्योतिःप्रकाशायसर्वसिद्धिप्रदायक दीपंतुभ्यंप्रदास्यामिमहादेवायतेनमः गणेश्वर ३
गणाध्यक्षगौरीपुत्रगजानन व्रतंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादादिभानन एवंसंपूज्यविघ्नेशंयथाविभवविस्तरैः सोपस्करंगणाध्यक्षंआचार्यायनिवेदयेत् गृ

ह्णाणभगवन्ब्रह्मन् गणराजंसदक्षिणम् व्रतंत्वद्वचनाद्यस्यसंपूर्णंप्रातुसुव्रत दानं श्रावणेशुक्लपक्षस्यचतुर्थ्यांतुजितेंद्रियः कुर्याद्वर्षत्रयंत्वेवं
सर्वसिद्धिप्रदायकम् एवंयःपंचवर्षाणिकृत्वोद्यापनमाचरेत् ईप्सितांल्लभतेकामान्देहान्तेशांकरंपदम् उद्यापनंविनायस्तुकरोतिव्रतमुत्त
मम् तेनशुक्लतिलैःकार्यंप्रातःस्नानंषडानन हेम्नावाराजतेनापिकृत्वागणपतिंबुधः पंचगव्येस्तुसंस्नाप्यदूर्वाभिःसंप्रपूजयेत् मंत्रैस्तुदश
भिर्भक्त्यादूर्वायुग्मैःशिखिध्वज दूर्वायुग्मैःपंचगव्यैःपूजनंदशमंत्रकैः गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतेभवक्त्रेतितथामू
षकवाहन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंगणेशायप्रपूजयेत् इत्येवंकथितंसम्यक्सर्वसिद्धिप्रदंशुभम्   व्रतंदूर्वा
गणपतेःकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि   इतिसौरपुराणोक्तंदूर्वागणपतिव्रतोद्यापनम्   अथैकविंशतिदिनगणपतिपूजनम्   तत्रश्रा
वणशुक्लचतुर्थीमारभ्यश्रावणकृष्णदशमीपर्यंतंगणपतिपूजनंसामध्यान्हव्यापिनीकार्या   एकदंतंशूर्पकर्णंगजतुंडंचतुर्भुजम् पाशां
कुशधरंदेवंमोदकंबिभ्रतंकरे ध्यानं॰ आगच्छजगदाधारसुरासुरवरार्चित अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणपरिपूजित आवाहनं स्वर्ण
सिंहासनंदिव्यंनानारत्नसमन्वितं समर्पितंमयादेवतत्रत्वंसमुपाविश आसनं देवदेवेशसर्वेशसर्वतीर्थाहृतंजलम् पाद्यंगृहाणगणपगंध
पुष्पाक्षतैर्युतम् पाद्यं प्रवालमुक्ताफलपूगरत्नतांबूलजांबूनदमष्टगंधम् पुष्पाक्षतायुक्तममोघशक्तेदत्तंमयार्घ्यंसफलीकुरुष्व अर्घ्यं गं
गादिसर्वतीर्थेभ्यःप्रार्थितंतोयमुत्तमम् कर्पूरैलालवंगैश्चयुक्तमाचम्यतांविभो आचमनं चंपकाशोकबकुलमालतीमोगरादिभिः वासितं
स्निग्धताहेतुस्तैलंचारुप्रगृह्यताम् अभ्यंगस्नानं॰ कामधेनुसमुद्भूतंसर्वेषांजीवनंपरम् पावनंयज्ञहेतुश्चपयस्नानार्थमर्पितम् पयस्नानं
पयसस्तुसमुद्भूतंहिमाद्रिद्रव्ययोगतः दध्यानीतंमयादेवस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् दधिस्नानं॰ नवनीतसमुत्पन्नंसर्वसंतोषकारकम् यज्ञां

 गंदेवनाहेतोर्घृतंस्नानार्थमर्पितम्   घृतस्नानं॰ पुष्पसारसमुद्भूतंमक्षिकैरानितंचयत् सर्वतुष्टिकरंदेवमधस्नानार्थमर्पितम् मधु
 स्नानं॰ इक्षुरससमुद्भूतंशर्करास्यमनोहरम् मलापहरणस्नानंगृहाणत्वंमयार्पितम् शर्करास्नानं॰ सर्वमाधुर्यताहेतुःस्वादुःसर्वप्रियंकरः पु
ष्टिकृत्स्नातुमानीतइक्षुसारभवोगुडः गुडस्नानं॰ कांस्येकांस्येनपिहितंदधिमधुघृतंपयः मधुपर्कोमयानीतःपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् मधुपर्क
स्नानं॰ सर्वतीर्थाहृतंतोयंमयाप्रार्थनयाविभो सुवासितंगृहाणेदंसम्यक्स्नातुंसुरेश्वर स्नानं॰ रक्तवस्त्रयुगंदेवलोकलज्जानिवारण
अनर्घ्यमतिसूक्ष्मंचगृहाणेदंमयार्पितम् वस्त्रं राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंरत्नसंयुतम् भक्त्योपपादितंदेवगृहाणपरमेश्वर यज्ञोपवीतं॰
अनेकरत्नयुक्तानिभूषणानिबहूनिच तत्तदंगेकांक्तानि योजयामितवाज्ञया भूषणं॰   पूर्वादिक्रमेणअष्टौदिक्पालानावाहयेत्
गंधसमायुक्तरक्तचंदनमिश्रितम् द्वादशांगेषुतेदेवलापयामिकृपांकुरु चंदनं॰ रक्तचंदनसंमिश्रांस्तंदुलांस्तिलकोपरि शोभायेसंप्रदा
स्यामिगृहाणजगदीश्वर अक्षतान् पाटलंकर्णिकारंचबंधूकंरक्तपंकजम् मोगरमालतीपुष्पंगृह्यतांभुवनेश्वर पुष्पाणि नानापंक
जपुष्पैश्चग्रथितांपल्लवैरपि बिल्वपत्रयुतांमालांगृहाणसुमनोहराम् मालां॰   अथांगपूजा   गणेशायनमः पादौपूजयामि गौ-
रीपुत्राय॰ गुल्फौपू॰ विघ्नेश्वरा॰ जानुनीपू॰ गजानना॰ ऊरूपू॰ लंबोदरा॰ वक्षस्थलंपू॰ गणनाथाय॰ स्तनौपू॰ द्वैमातुराय॰ कंठंपू॰ वक्रतुंडा
य॰ शिरःपूजयामि   अथैकविंशतिपत्रपूजा   गणाधिपाय॰ भृंगराजपत्रंस॰ उमापुत्रा॰ बिल्वपत्रं॰ गजानना॰ दूर्वापत्रं॰ लंबोदरा
य॰ बदरीपत्रं॰ हरसूनवे॰ मधुपत्रं॰ गजवक्त्रा॰ तुलसीप॰ गुहाग्रजा॰ अपामार्गप॰ एकदंताय॰ बृहतीपत्रं॰ इभवक्त्राय॰ शमीपत्रं॰ विकटा॰ ५
करवीरपत्रं॰ विनायकाय॰ अश्वत्थपत्रं॰ कपिलाय॰ अर्कपत्रं॰ बटवेन॰ चंपकपत्रं॰ अभयप्रदा॰ अर्जुनपत्रंपत्नीहीना॰ विष्णुक्रान्तपत्रं॰

सुराधिपतये॰ देवदारुपत्रं॰ भालचंद्राय॰ अगुरुपत्रं॰ हेरंबाय॰ श्वेतदूर्वापत्रं॰ शूर्पकर्णायन॰ जातीपत्रं॰ सुरनाथाय॰ धत्तूरपत्रं॰ एकदंताय॰
केतकीपत्रं॰   अथैकविंशतिनामपूजा   गजाननाय॰ विघ्नराजाय॰ लंबोदराय॰ शिवात्मजा॰ वक्रतुंडाय॰ शूर्पकर्णाय॰ कुब्जाय॰
विनायकाय॰ विघ्ननाशना॰ विकटाय॰ वामनाय॰ सर्वार्तिनाशिने॰ भगवतेन॰ विघ्नहर्त्रेन॰ धूम्रकाय॰ सर्वदेवाधिदेवा॰ एकदंताय॰ कृष्णपिं
गाय॰ भालचंद्राय॰ गणेश्वराय॰ गणपाय॰ पुष्पंस॰ २१ दशांगंगुग्गुलुंधूपंसर्वसौगंधिकारकम् सर्वपापक्षयकरंगृहाणत्वंमयार्पितम्
धूपं॰ सर्वज्ञसर्वलोकेशतमोनाशमनुत्तमम् गृहाणमंगलंदीपंदेवदेवनमोस्तुते दीपं॰ नानापक्वान्नसंयुक्तंपायसंशर्करान्वितम् राजिका
धान्यसंयुक्तंमेथीपिष्टंसतक्रकम्   हिंगुजीरककूष्मांडैर्मरीचीमाषपिष्टकैः संपादितैःसूपकैश्चभर्जितैर्वटकैर्युतम् मोदकापूपलड्डुक
शष्कुलीवटकादिभिः षड्रससंयुक्तंनैवेद्यममृतान्वितम् हरिद्राहिंगुलवणसहितंसूपमुत्तमम् ससामुद्रंगृहाणेदंभोजनंकुरुसादरम्
मयानिवेदितंतुभ्यंगृहाणजगदीश्वर नैवेद्यं॰ सुदीप्तदीपितंतोयंसुगंधंचपिबेच्छया त्वयितृप्तेजगत्तृप्तंनित्यतृप्तेमहात्मनि मध्ये
पानीयं॰ उत्तरापोशनार्थंतेदद्मितोयंसुवासितम् मुखपाणिविशुद्ध्यर्थंपुनस्तोयंददामिते दाडिमंमधुरंनिंबूजंब्वाम्रपनसादिकम्
द्राक्षारंभाफलंपक्वंकर्कंधूःखार्जुरंफलम् नारिकेरंचनारिंगंकलिंगंमांजिरंतथा उर्वारुकंचदेवेशफलान्येतानिगृह्यताम् फलानि गृ
हाणचंदनंचारुकरांगोद्वर्तनंशुभम् नानापरिमलैर्द्रव्यैर्निर्मितंचूर्णमुत्तमम् अबीरनामकंपुण्यंगंधिचारुप्रगृह्यताम् चारुचाल्लूससंभू
तंवंशसारसमुद्भवम् सचंद्रपूगचूर्णाढ्यंखादिरेणचसंयुतम् एलालवंगसंमिश्रंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् न्यूनातिरिक्तपूजायांसंपूर्णफ
लहेतवे दक्षिणांकांचनंदेवस्थापयामितवाग्रतः दक्षिणां॰ सीतपीतैस्तथारक्तैर्जलजैःकुसुमैःशुभैः ग्रथितांसुंदरांमालां गृहाणपर

मेश्वर माळां हरिनाम्श्वेतवर्णावापंचत्रिपत्रसंयुताः दूर्वांकुरामयादत्ताएकविंशतिसंमिताः गणाधिपाय॰ दूर्वांकुरांस॰ उमापुत्राय॰
अभयप्रदाय॰ एकदंता॰ मूषकवाहना॰ विनायकाय॰ ईशपुत्राय॰ इभवक्त्राय॰ सर्वसिद्धिप्रदायकाय॰ लंबोदराय॰ विघ्नराजाय॰ विकटा
य॰ मोदकप्रियाय॰ विघ्नविध्वंसकर्त्रेन॰ विश्ववंद्याय॰ अमरेशाय॰ गजकर्णकाय॰ नागयज्ञोपवीतिनेन॰ भालचंद्राय॰ विद्याधिपाय॰ वि
द्याप्रदाय॰ इतिदूर्वा गणेशंहृदयेध्यात्वासर्वसंकष्टनाशनम् एकविंशतिसंख्याकाः करोमिचप्रदक्षिणाः प्रदक्षिणा॰ औदुंबरे
राजतेवाकांस्येकांचनसंभवे पात्रेप्रकल्पितान्दीपान्गृहाणच्छकरपिंडान् पंचार्तिपंचदीपेश्चदीपितांपरमेश्वर चारुचंद्रप्रभंदीपंगृ
हाणपरमेश्वर पंचार्ति॰ कर्पूरस्यमयादेवदीपस्तचनिवेदितः यथास्यनेक्षतेभस्मतथापापंविनाशय कर्पूरदीपं॰ स्तोत्रैर्नाना
विधेस्तूक्तैःसहस्रनामभिस्ततः उपविश्यस्तवैनितंकृत्वास्थिरतरंमनः दीनानाथदयानिधेस्फुरगणेःसंसेव्यमानद्विजब्रह्मेशानमहेंद्रशे
षगिरिजागंधर्वसिद्धेस्तुतः सर्वारिष्टनिवारणैकनिपुणत्रैलोक्यनाथप्रभोभक्तिं मेसफलांकुरुष्वसकलांक्षंत्वापराधान्मम आवाह
नंनजानामिनजानामितवार्चनम् विसर्जनंनजानामिक्षम्यतांजगदीश्वर क्षमापनं॰ गौरीसुतनमस्तेस्तुसर्वसिद्धिप्रदायक सर्वसंक
ष्टनाशार्थं अर्घ्यंमेप्रतिगृह्यताम् अनेनएकविंशतिअर्घ्याणि कृतपूजायाःसांगतासिध्यर्थंब्राह्मणायवायनप्रदानंकरिष्ये ब्रा-
ह्मणपूजनं दशमोदकसंयुक्तंवायनंचफलप्रदम् गणेशप्रीणनार्थायगृहाणत्वंद्विजोत्तम वायनं सांगतासिद्ध्यैब्राह्मणान्भोजयेत्
इत्येकविंशतिदिनगणपतिपूजा अथैकविंशतिदिनगणपतिकथा शौनकउ॰ सूतसूतमहाप्राज्ञव्यासविद्याविशारद संक ५
टेचसमुत्पन्नेकार्यसिद्धिःकथंनृणाम् सूतउ॰ शृणुध्वंमुनयःसर्वेशौनकप्रमुखानघाः संकष्टनाशनंपुण्यंव्रतंवक्ष्येयथाश्रुतम् यत्कृ

त्वासर्वकार्याणिसिद्धिंयांतिनसंशयः पूजयित्वागणेशंहिएकविंशद्दिनावधिशौनकउ॰ कथंपूज्योगणाध्यक्षोविघ्नहर्तागणाधिपः
केनचादौपुराचीर्णंव्रतंविघ्नहरस्यच वदसर्वंमहाप्राज्ञ अस्माकंविधिपूर्वकम् प्राप्तोसित्वंमहाभाग्यादरण्येसत्रमंडपे सूतउवाच ए
वमेवपुरापृष्टःषण्मुखोवदतांवरः सनत्कुमारमुनिनाब्रह्मपुत्रेणयोगिना सनत्कुमारउ॰ कार्त्तिकेयमहाप्राज्ञदेवसेनाधिपप्रभो सं
कटात्तुकथंमुच्येज्जनोविज्ञानदुर्लभः श्रुत्वावाक्यंब्रह्मसूनोःसर्वेषांकार्यगौरवम् सेनानीस्तुतदाहर्षान्नमस्कृत्यमहामुनिम् स्कंदउ॰
विप्रवर्यमहायोगिन्पार्वत्यामुखतःश्रुतम् वदामितद्व्रतंतुभ्यंशृणुसर्वंमहामुने कैलासभवनेरम्येवसमानोमहेश्वरः स्नातुंजगामभगवा
न्भोगावत्यांयथासुखम् तस्मिन्नेवदिनेअंबाअभ्यंगस्नानमारभत् स्वशरीरान्मलंगृह्यतस्यमूर्तिमकल्पयत् सजीवंचपुनःकृत्वाएहिपुत्रे
त्यचोदयत् अवदद्देततोनामबहुवस्त्वंविनायकः पुत्रगच्छबहिर्द्वारेतिष्ठतत्रदृढायुधः आयास्यतिकदाचिद्धिपुरुषोभवनांतरे तन्निवार
यितुंशक्तोयावत्स्नानंकरोम्यहम् ममाज्ञांगृह्यपश्चात्त्वंप्रविष्टुंअर्हसिध्रुवम् मात्राज्ञांगृह्यशिरसिअगमद्द्वारदेहलीम् मुद्गरंतुसमा
दायहस्तेबहुवनायकः अत्रसद्द्वारदेशंसपार्वत्याज्ञांस्मरन्बलात् तदानीमेवआयातंविभूत्याचर्चितंविभुम् संप्राप्तेभवनद्वारेशंभुः
सर्वेश्वरोहरः देहलींप्रविशन्यावद्द्वारयन्द्वारपोबली द्वारपालउ॰ कोसित्वंचकिमर्थंहिगम्यतेभवनेशुभे मात्राज्ञायानियावत्वं
स्थातव्यंतावदेवहि शंभुरु॰ द्वारपालवचःश्रुत्वाशंभुःकोपमथाकरोत् कस्याज्ञाचमयाग्राह्याकोसित्वंभाषसेकथम् गृहीत्वाड
मरुंहस्तेद्वारपालशिरोहनत् प्रविशच्चततस्तूर्णंस्वगृहंपार्वतीपतिः दृष्ट्वानाथंसकोपंसाचिंतयत्पार्वतीहृदि बहुधाबाधतेस्केहेशं
करेकोपकारणम् अलंकृताचसुस्नातापार्वतीजगदंबिका पायसेनतुपूर्णेहेमभक्ष्यभोज्येनसंयुते संस्थाप्यचैवपीठाग्रेघृतेनसित-

ग्रं·रा· यान्विते पात्रद्वयंसमालोक्य अवदत्पार्वतींशिवः शंभुरुवा॰ दिव्यकांचनभूतानिदर्वीभ्यांचरुलोचने भोज्यपात्रंतुकस्येदंस्यापि
६ तंचद्वितीयकम् भोजनार्थंद्वितीयोद्यकोयातिचदवल्लभे नायातित्वरयाचात्रविलंबेकारणंवद इतिश्रुत्वावचःशंभोःसर्वेशस्यम-
हासती प्रीतिहर्षसमायुक्तासर्वज्ञमवदत्तदा पार्वत्युवा॰ ममाद्यस्नानसमयेउद्वर्तनमलोद्भवम् पुत्रोविरच्यचद्वारेदेहल्यां
स्थापितोमया तदर्थंचद्वितीयंवैभोजनंस्थापितंध्रुवम् इतिश्रुत्वावचस्तस्याश्चकंपेमाकुलोयथा शिवउ॰ प्रविशंतंचमांद्वारे
तवपुत्रोन्यवारयत् कोसित्वंचमयापृष्टस्तेनेनोक्तंतवाभिधा कोपेनचततस्तस्यशिरस्छित्वानिपातितम् इतिश्रुत्वाततोदेवीविह्वला
पतिताभुवि पार्वत्यु॰ पुत्रंजीवयसेदेवतर्हिभोक्ष्येमहेश्वर नथैवचममप्राणागमिष्यंतिनसंशयः इत्युक्त्वाचततोदेवीहाकष्टमि
तिवादयन् पुनःपपातसाभूमौवातेनकदलीयथा शिवउ॰ उत्तिष्ठभद्रेकिंदुःखंपुत्रार्थेमाकुरुप्रिये अधुनातवपुत्रंहिजीवया-
मिशिरोविना प्रियामेवंचआश्वास्यगतोद्वारंस्वयंविभुः इतस्ततोवलोक्याथगजोदृष्टोमृतस्तदा निकृत्यचनागशिरोबालुवमयोज
यद्विभुः संजीव्यबालवंपुत्रंपार्वत्यांविनिवेदयत् दृष्ट्वागजशिरंपुत्रंपार्वतीहर्षनिर्भरा भोजयित्वापतिपुत्राभ्यांस्वर्णपात्रेस्वशोभने
नमस्कृत्यततोदेवंपतिपात्रेउपाविशत् बुभुजेतुततोदेवीपतिशेषंतुभोजनम् कैलासभवनेरम्येपार्वत्यानिवसन्बहु अटन्विभुःक
दाचित्सवृषभेणबलीयसा पार्वत्यासहितोदेवःप्राप्तवान्नर्मदातटम् रम्यंरेवातटंदृष्ट्वापार्वतीशंकरंवदत् पार्वत्युवाच देवदे
वमहादेवशंकरप्राणवल्लभ अक्षैःक्रीडतुकामाहंत्वयासाकंस्मरेश्वर शंकरउ॰ अक्षैःक्रीडितुंकात्वंमा आसनेस्मिन्स्थिराभव ५
जयेपराजयेचात्रसाक्ष्यर्थंयोजयप्रिये स्वामिवाक्यंचसाश्रुत्वाएरकांगृह्यसुष्ठिना नराकृतिमथाकल्प्यप्राणान्तासमयोजयत् देहंत

स्यचसास्पृश्यपाणिपद्मेनसांभसातमुवाचततोबालंअक्षक्रीडांविलोक्य अवाभ्यांक्रीडमानाभ्यांकोजेष्यतिवदध्रुवम् इतिमातुर्वचःश्रुत्वाबा
लकोवेत्तथेतिभोः अक्षक्रीडासमारब्धापार्वत्याशंकरेणच जयोजातश्चपार्वत्याशंकरस्तुपराजितः शंकरस्तुतदापृच्छत्कोजितोवदबालक
अवदद्बालकोत्रजितंदेवेनशूलिना पुनःक्रीडांप्रवृत्तासासाक्षीकृत्वातुबालकम् पुनर्जितंतुपार्वत्याशंकरस्तुपराजितः बालंपप्रच्छसा
देवीजितंकेनवदाधुना पुनरप्याहबालोसौजितंदेवेनशूलिना हर्षेणचसमायुक्तःपार्वतीमाह शंकरः क्रीडांकुरुमहादेविरोषंसंत्यजशुभानने
क्रीडितासापुनर्देवीजितोदेव्यासशंकरः लज्जितःशंकरोबालंकोजितोवदनिश्चितम् शंकरंप्राहबालस्त्वंजितस्त्वंभुवनाधिप बालवा-
क्यंसमाकर्ण्यपार्वतीकोपनिर्भरा मिथ्यावदसिदुष्टात्मन्यादहीनोत्रकर्दमे पच्यमानोतिदुःखेनभविष्यसिनसंशयः बालउ॰ विशापं
कुरुमांमातर्बालभावान्मयेरितम् इतिश्रुत्वावचस्तस्य मातृभावाद्दयान्विता पार्वत्युवा॰ नागकन्यायदात्रपूजार्थंचतटेशुभे
गणेशंपूजयंत्याश्चातवसान्निध्यगोभवेत् तासांश्रुत्वावचोदिव्यंतवभक्तिर्भविष्यति गणेशंपूजयित्वातुममसान्निध्यमेष्यसि इत्यु
क्त्वासाततोदेवीहिमाचलमगात्प्रभा व्यतीतेवत्सरेपूर्णेश्रावणेमासिचागते गणेशपूजनार्थंतानागकन्याःसमागताः दृष्टवान्नर्मदानी
रेस्त्रीवृंदंबहुभूषितम् बालउ॰ किमर्थंचागताबालाःकिंचात्रक्रियतेधुना भवतीभिःपूज्यतेकःकिंफलंवदताद्यमे नागकन्या
ऊ॰ वत्सपूजागणेशस्यक्रियतेस्माभिरुत्तमा पूजितेतुजगन्नाथेलभतेवांछितंध्रुवम् बालउ॰ कथंपूज्योगणाध्यक्षःक्रियत
कालंवदाद्यभोः कोविधिःकेचसंभाराःकदापूज्योगणेश्वरः नागकन्याऊचुः श्रावणेमासिसंप्राप्तेचतुर्थ्यांचरवगोदये तिलामल
ककल्केनस्नानंकुर्याज्जलाशये शुक्लपक्षसमारभ्ययावत्कृष्णायादृशीभवेत् मध्याह्नेपूजयेत्तावदेकविंशद्दिनावधि एकविंशतिदूर्वाभिःताव

सुंध्यैः शुभैःसदा मोदकैरेकविंशैश्चपूजयेत्प्रत्यहंजनैः मोदका दशविप्राय्यदातव्याश्चसदक्षिणाः एवंगणाधिपेदत्वास्वयंचाद्याद्दशैववसु प्र
जामौनेनकर्त्तव्याभोजनंचतथानघ ब्रह्मचारीभूमिशायीशूद्रभाषणवर्जितः हविष्याशीतथाभूयाच्छुचिरंतर्बहिःसदा एवंनियममा
स्थायपूजांकुर्यात्सदाव्रती ताम्रपात्रेजलंगृह्यगंधपुष्पसमन्वितम् फलरत्नसमायुक्तं अर्घ्यंतथाद्गणाधिपे दक्षिणांतेसदावत्सएकविंश
निवेदयेत् पूजासमाप्तौविप्रायवायनंचसमर्पयेत् गणेशायनमस्तेस्तुपार्वतीनंदनायच गंधपुष्पसमायुक्तं अर्घ्यंगृण्हनमोस्तुते गणेशप्री
तयेतुभ्यंवायनंदशमोदकम् दक्षिणाफलसंयुक्तंवंशपात्रेस्तुकल्पितम् गणेशःप्रतिगृण्हातिगणेशोवैददानिच गणेशस्तारकोभाभ्यांग
णेशायनमोनमः एवंपूज्योगणाध्यक्षोनार्भदोभक्तितःशुभः गणेशेपूजितेवत्सनवसिद्धिर्भविष्यति एवमुक्त्वागतादेव्योनागकन्याः
शुचिस्मिताः बालकेनकृतंपश्चादन्यस्मिन्वत्सरेततः श्रावणेमासिसंप्राप्तेशुक्लपक्षेतिथौशुभे चतुर्थ्यांकृतसंभारोव्रतंजग्राहबाल
कः गणेशंनार्मदंतत्रएकविंशद्दिनावधि विधिवत्पूजयामासनमस्कृत्यगणेश्वरम् गणेशोवरदोजातोयाचयस्वपदीप्सितम् श्रु
त्वावाक्यंगणेशस्यहर्षनिर्भरमानसः बालउ॰ नमस्कृत्यगणेशानंवरंदेहिनमोस्तुते पादयोर्मेबलंदेहिवासंशंकरसन्निधौ
गणेशउ॰ यथेच्छसितथैवास्तुपार्वत्याप्रीतिरस्तुतेइत्युक्त्वातुगणेशोसौतत्रैवांतर्दधेविभुः दृढपादश्चबालोसौकैलासमगम
त्ततः दृष्ट्वाहरस्यचरणौशिरसाजगृहेशुभौ शिवउ॰ उत्तिष्ठवत्सतेपादौकथंजातौहदौवद कस्यप्रसादात्त्वमिह आगतो-
सिममालयम् बालउ॰ कृतंमयागणेशस्यएकविंशद्दिनात्मकम् श्रुतंचनागकन्याभ्यस्तद्व्रतंपूजनंमया तेनपुण्यप्रभावे ७
नप्राप्तोहंतवसंन्निधौ गणेशस्यप्रसादेनशरीरंदृढतांगतम् शिवउ॰ कीदृशंतद्व्रतंब्रूहिकरिष्येहंचतद्व्रतम् वल्लभायादर्शना

र्थंपार्वत्यारोषशांतये बालउ॰ श्रावणेशुक्लपक्षेतुचतुर्थ्यांचसमारभेत् श्रावणेबहुलेपक्षेदशम्यांचसमापयेत् गणेशंपूजये
न्नित्यंएकविंशद्दिनावधि एकविंशतिदूर्वाभिःपुष्पैरपितथैवच कर्त्तव्यामोदकास्तत्रएकविंशतिसंख्यकाः दशविप्रायदत्वातुए
कंदेवेनियोजयेत् अवशिष्टास्वयंभक्ष्याःशृणुनमेवंमयाविभो किंमयाद्यत्वयाज्ञातंवक्तव्यंवर्त्तनेविभो आचरत्वंप्रभुरप्येवंगणेशस्यव्र
तंशुभम् पूजनात्तुगणेशस्यपार्वत्याश्चलितंमनः हिमाचलंनमस्कृत्यवचनंचेदमब्रवीत् पार्वत्यु॰ गम्यतेद्यमयातातकैलासं
निजमंदिरम् शिवस्यचरणौद्रष्टुमुत्सुकंमेमनोभवत् शीघ्रंदेहिममाज्ञांभोःक्षणंस्थातुंनशक्यते हिमाचलउ॰ प्रेषयिष्येक्षणं
निष्ठविमानेनार्कवर्चसा सैन्यंददामिरक्षार्थंतवमार्गेशुचिस्मिते पितृवाक्यंसमाकर्ण्यविमानंचारुरोहसा क्षणमात्रेणसायाताकै
लासभवनोत्तमम् दृष्ट्वामहेश्वरंदेवंप्रणनामविहस्यच किंकृतंभोनजानीममनोमेचाहृतंत्वया वाक्यंश्रुत्वाप्रियायाश्चमनसाचा
लिंलिंग्यताम् अवदत्कारणंतस्याहरणेमनसोध्रुवम् शिवउ॰ कृतंमयागणेशस्यपूजनंतवहेतवे तेनपुण्यप्रभावेनआगतात्वं
ममांतिकम् पार्वत्यु॰ कथंपूज्योगणाध्यक्षोवदमह्यंजगद्विभो अहमद्यकरिष्यामिसेनानीदर्शनायच शंकरउ॰ कुरु
देविगणेशस्यपूजनंचयथाविधि एकविंशतिदूर्वाभिःपुष्पैर्नानाविधैःशुभैः मोदकैरेकविंशैश्चएकविंशद्दिनानिच अर्घ्यैस्तावनि
संख्याकैस्तथाब्राह्मणतर्पणैः त्रिलोचनमुखाच्छ्रुत्वागणेशःपूजितस्तया एकविंशद्दिनात्पश्चात्कुमारोभ्यगमत्स्वयम् स्कंदंदृष्ट्वानदादे
व्यास्तनाभ्यांनिर्झरावधुः स्तनमालिंग्यसादेवीस्तुचुंबेचमुखंपुनः वत्साद्यचमुखंदृष्टंगणेशस्यप्रसादतः बहुकालंचमोत्यक्त्वागतःषण्मुख
बालक कृतकृत्याद्यजानास्मिदर्शनात्तेनसंशयः रोषंत्यजमहाबुध्येशपथस्तेवदाम्यहम् स्कंदउ॰ मातर्वदगणेशस्यपूजनंचयथा

श्रुतम् विश्वामित्रंचराजानममित्रंवदाम्यहम् पार्वत्युः वदमित्रंगणेशस्यपूजनंकुरुभक्तितः एकविंशतिदूर्वाभिःपुष्पैरप्येक
विंशतिः कर्त्तव्यामोदकास्तत्रएकविंशतिसंख्यकाः दशविप्रायदातव्याःस्वयंचाद्याद्दशैवच एकंगणाधिपेदत्त्वा अथ्योण्यपितथैवच पू
जयस्वगणाध्यक्षंएकविंशद्दिनावधि इदंव्रतंगणेशस्यभक्तितोयःकरिष्यति तस्यकार्याणिसिध्यंतिमनसाचिंतितानिच व्रतराजविधिं
श्रुत्वासेनानीश्चतथाकरोत् सेनानीनामाग्रणीत्वंसमवाप्यशुचिव्रतः कथयामासविप्रायविश्वामित्रेनराधिपे सोपिराजानमस्कृत्यव्रतं
तत्स्वयमाचरत् गणेशउ॰ गणेशोवरदोजातोविश्वामित्रायतत्क्षणात् वदराजन्किमिच्छास्तिददामितवयाचितम् वि
श्वामित्रउ॰ देहिदेवप्रसन्नश्चेद्ब्राह्मर्षिपदमस्त्विति प्रासेनविप्रर्षित्वेनसर्वेप्रापामनोरथाः गणेशउ॰ विप्रर्षित्वंचराजेंद्र
प्राप्स्यसिब्रह्मपुत्रतः वसिष्ठाद्ब्राह्मणःश्रेष्ठान्ममवाक्यंनसंशयः एवमुक्त्वागणेशोसौपूजितोभूमिपेनसः पुनरन्यंवरंचादात्पूज
कानांहितायवै यदायदाचराजेंद्रसंकटंचकलौभुवि भविष्यतिजनानांहिकर्त्तव्यंपूजनंमम स्मरिष्यंतिचमांभक्त्यानमस्कृत्यपु
नःपुनः तेषांदुःखानिसर्वाणिनाशयामिनसंशयः एवंदत्त्वावरान्सम्यक्तत्रैवांतर्हितोभवत् सनत्कुमारयोगींद्रपार्वत्यासुखपद्म
तः श्रुतंमयाचव्रतायांगणेशस्यव्रतंमहत् निवेदितंचतत्सर्वंकुरुविप्रतपोनिधे सनत्कुमारउ॰ महदाख्यानकंश्रुत्वात्व-
नोहंतन्नसंशयः एवमुक्त्वागतोयोगीनमस्कृत्यषडाननम् सनत्कुमारसेनानीसंवादंचयथाश्रुतम् व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानहन्त-
थानुपूर्व्यंनिवेदितः इदंव्रतंगणेशस्यकरिष्यंतिचमानवः तस्यकार्याणिसर्वाणिसिद्धिंयास्यंतिसत्वरम् किमन्यच्छ्रोतुमिच्छाःश्रो ८
तुकामास्तपोधनाः तत्सर्वंकथयिष्यामिवक्तव्यंयदिवेच्छथ यइदंशृणुयाद्भक्त्याआख्यानंचसमाहितः तदीप्सितानिकार्याणिस

लभेन्निश्चितंभुवि शौनकाद्याऋषिगणाःश्रुत्वासूतवचोद्भुतम् पौराणिकंनमस्कृत्यविरामासनेशुभे इतिश्रीभविष्योत्तरपुरा
णेस्कंदसनत्कुमारसंवादेतृतीयोल्लासेएकविंशदिनगणपतिव्रतकथासमाप्ता अन्यच्चश्रावणशुक्लचतुर्थीमारभ्यमाघशुक्लच
तुर्थीपर्यंतंदूर्वागणपतिव्रतंस्कांदे तत्रविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यसमस्तपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मराज्यसौभाग्यादिविवृद्ध्ये
उमामहेश्वरसायुज्यतासिध्यर्थंषण्मासपर्यंतंगणपतिप्रीत्यर्थंदूर्वाव्रतंकरिष्ये षोडशोपचारैःपूजयेत् सूतउ॰ कैलासशि-
खरेरम्येसर्वदेवनिषेविते सिद्धसंघसमाकीर्णेगंधर्वगणसेविते देव्यासहमहादेवोदिव्यंरत्यक्षैर्विनोदतः जितासित्वंजितेत्याहपा
र्वतीपरमेश्वरः सापित्वंजितइत्याहसविवादस्तयोरभूत् चित्रनेमिस्तदाद्रष्टामृषावादमभाषत तदाक्रोधसमाविष्टागौरीशापं
ददौततः प्रसादितानतस्तेनविशापंकुरुपार्थति पार्वत्यु॰ यदासरोवरेरम्येचरिष्यतिभवान्भुवि तदास्वर्गणिकाःसर्वाश्चेष्यंति
त्वांसमागताः तदाभवविशापस्त्वमित्युक्त्वासपपातह ततःकतिपयाहोभिः[illegible]तत्सरोवरे कुष्ठीभूत्वावसंस्तत्रददर्शस्वर्विलासि
नीः ततस्तत्सागरंगत्वापप्रच्छप्रणिपत्यताः क्रियतेकिंमहाभागाःपूजायांवाञ्छितंचकिम् ततस्ताअब्रुवंस्तस्मैदूर्वाविघ्नेश्वरव्रतम् क्रि
यतेस्माभिरिहचपरत्राभीष्टसिद्धये ततोब्रवीच्चित्रनेमिर्व्रतंमेदातुमर्हथ येनाहंगिरिजाशापान्मुच्यतेचिरदुःखितः ततस्ताअब्रुवन्स
र्वाव्रतमेतदनुत्तमम् दूर्वाविघ्नेश्वरोयत्रपूज्यतेसर्वसिद्धिदः शुक्लपक्षेचतुर्थीयाभानुवारेणसंयुता तस्यांतिथौसमारभ्यषण्मासं
व्रतमाचरेत् प्रत्यहंषड्नमस्काराःषड्दूर्वाःषट्प्रदक्षिणाः शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांचमासेकंचैकविंशतिः एकभक्तंचकर्त्तव्यं कथांचशृणुया
द्दिमाम् ध्यायेद्विनायकंदेवंसमाहितमनाःशृणु तरुणारुणसंकाशंसर्वाभरणभूषितम् जटाकलापसंभग्नंकुंकुमेनापराजितम् गजा

नतंप्रसन्नास्यंसिंदूरतिलकांकितम् विशालवक्षसंभातुमुक्तामणिविभूषितम् चतुर्भुजमुदारांगंकिंकिणीकंकणैर्युतम् पाशांकुशध
रंदेवंदंतमोदकधारिणम् महोदरंमहानागबद्धकुक्षिमुदान्वितम् स्कंदरांशुकसंवीतमिभास्यमपराजितम् प्रणतामरसंदोहमौलि
माणिक्यरश्मिभिः विराजितांघ्रिकमलंसर्वदेवनमस्कृतम् अभीष्टफलदंदेवंसर्वभूतोपकारकम् एवंध्यात्वाजपेन्नित्यंविनायकम
तंद्रितः एवंचरित्वाषण्मासान्शुचिःसत्यपरायणः पञ्चाङ्कंधादिदूर्वाभिरर्चयेत्तंसदापुनः उद्यापनंचकर्तव्यंदेशकालानुसारतः
ततोमगधदेशस्यमानेनयवपिष्टकम् दशमानकमादायदशाष्टावपिमोदकान् कृत्वाघृतप्लुतान्सम्यक्षड्देवायषडात्मने षड्विप्रायद
त्त्वाःश्रोत्रियायकुटुंबिने विनायकोगणाध्यक्षोविघ्नेशःश्रीगणाधिपः वरदःसुमुखश्चैवदूर्वाषड्कैःप्रपूजयेत् षड्दूर्वाश्चतथाद्द्या
त्महापूजांप्रकल्पयेत् एवंकुरुमहेशानप्रीत्यर्थमभिवांछितम् तथेत्युक्त्वाचित्रनेमिःप्रीणयित्वाविनायकम् शापान्मुक्तस्ततःशं
भुमभ्यगात्प्रहसन्निवशंकरेणततःपृष्टश्चित्रनेमिस्तथाजगौ व्रतंश्रुत्वाततःशंभुर्गणेशस्यकुतूहलात् गौरीकोपप्रसादायशिवोपि
कृतवानथ शिवोक्तंव्रतंचक्रेगणेशस्यप्रसादजम् कार्त्तिकेयोपिसंप्राप्तसेनानीत्वंचतन्महत् व्रतंचकारनंदीचकार्त्तिकेयोक्तमा
दरात् सोपिराजाप्रसादायपुत्रार्थंचचकारह ततःक्रमेणलोकेस्मिन्प्रचुरीभूतमुत्तमम् व्रतंदूर्वागणेशस्यसर्वसिद्धिकरंपरम् शोक
व्याधिभयोद्वेगबंधव्यसनवर्जितः विमुक्तःपुत्रपौत्रादिधनधान्यसमाहृतः इहलोकेसुखीभूत्वापश्चाच्छिवपुरंव्रजेत् व्रतेनानेन
दूर्वाख्यविघ्नेशस्यप्रसादतः यःपठेत्परयाभक्त्याकथामेतांदिनेदिने शृणुयाद्वापिसततंसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् इतिस्कंदपु
राणोक्तंदूर्वागणपतिव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथभाद्रपदशुक्लचतुर्थ्यांसिद्धिविनायकव्रतंहेमाद्रौस्कांदे तच्चमध्याह्नव्या

पिन्यांकार्यं प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजयेन्नृप पार्थिवस्यगणेशस्यतत्रैवपूजनंचरेत् दिनद्वयेतद्व्याप्तौएकदेशव्याप्तौवापूर्वा‌ऽन्यथापरा
चतुर्थीगणनाथस्यमातृविद्धाप्रशस्यते मध्याह्नव्यापिनीसातुपरतश्चेत्परेहनि इतिरहस्यमुक्तेः अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य
ममेहजन्मजन्मनिपुत्रपौत्रधनविद्याजययशःस्त्रीकामायुष्याभिवृद्ध्यर्थंसिद्धिविनायकप्रीत्यर्थंयथाज्ञानेनपुरुषसूक्तपुराणोक्तम-
न्त्रैर्ध्यानावाहनादिषोडशोपचारैःपंचामृतैःसहपार्थिवपूजनंकरिष्ये तथाचमूर्तौप्राणप्रतिष्ठादिकंआसनादिकलशाराधनंपुरुषसूक्त
न्यासंचकरिष्ये पार्थिवमूर्तौदेवस्थापनं हेरंबाय॰ मृदाहरणं सुमुखाय॰ संघट्टनं गौरीसुताय॰ स्थापनं अथप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् अस्य
श्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वराऋषयः ऋग्यजुःसामाथर्वाणिछंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवता आंबीजं ह्रीं
शक्तिः क्रौंकीलकं अस्यांमूर्तौप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॐआंह्रींक्रौंअं यंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षंअस्यांमूर्तौप्राणास्तिष्ठंतु पुनः
नः आं॰ अस्यां मूर्तौजीवइहस्थितः पुनः ॐआं॰ अस्यां मूर्तौसर्वेंद्रियाणि श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्था
नि इहैवागत्यसुखंचिरंतिष्ठंतुस्वाहा असुनीते पुनरितिऋचंपठित्वागर्भाधानादिपंचदशसंस्कारसिद्ध्यर्थंपंचदशप्रणवावृत्तीः
करिष्ये ॐ १५ तच्चक्षुर्देवहितं॰ देवस्याज्येननेत्रोन्मीलनंकृत्वापंचोपचारपूजनं अथध्यानं एकदंतंशूर्पकर्णंगजव-
क्त्रंचतुर्भुजं पाशांकुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकं ध्यायेदेवंमहाकायंतप्तकांचनसंनिभं दंताक्षमालापरशुपूर्णमोदकह
स्तकं मोदकासक्तशुंडाग्रमेकदंतंविनायकम् ध्यानं आवाहयामिविघ्नेशसुरराजार्चितेश्वर अनाथनाथसर्वज्ञ पूजार्थंगण
नायक सहस्रशीर्षा॰ आवाहनं॰ विचित्ररत्नरचितंदिव्यास्तरणसंयुतं स्वर्णसिंहासनंचारुगृहाणसुरपूजित पुरुषएवेदं॰

आसनं सर्वतीर्थसमुद्भूतंपाद्यंगंधादिसंयुतं विघ्नराजगृहाणेदंभगवन्भक्तवत्सल एतावा॰ पाद्यं॰ अर्घ्यंचफलसंयुक्तंगंधपु
ष्पाक्षतैर्युतं गणाध्यक्षनमस्तेस्तुगृहाणकरुणानिधे त्रिपादूर्ध्व॰ अर्घ्यं॰ दध्याज्यमधुसंयुक्तंमधुपर्कमयाहृतं गृहाणसर्वे
लोकेशगणनाथनमोस्तुते मधुपर्कं॰ विनायकनमस्तुभ्यंत्रिदशैरभिवंदित गंगोदकेनतोयेनशीघ्रमाचमनंकुरु तस्माद्विरा-
डाचमनीयं॰ पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंप्रीयतांगणनायकं पंचामृतस्नानं गंगाचयमुनाचैवगो-
दावरीसरस्वति गंधतोयसुमापुत्रगृण्हीष्वाभीष्टदायक यत्पुरुषेणस्ना॰ रक्तवस्त्रमिदंदेवदिव्यकांचनसंभवं सर्वप्रदगृहाणे-
दंलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमितिवस्त्रं॰ राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणचारुसर्वज्ञभक्तानांवरदोभव तस्माद्यज्ञा
दुपवस्त्रं॰यज्ञोपवीतं उद्यद्भास्करसंकाशंसंध्यावदरुणंप्रभो वीरालंकरणंदिव्यंसिंदूरंप्रतिगृह्यतां सिंदूरं नानाविधानिदि
व्यानिनानारत्नोज्वलानिच भूषणानिगृहाणेशपार्वतीप्रियनंदन आभरणानि कस्तूरिचंदनंचैवकेशरेणसमन्वितं विले
पनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतेतिगंधं रक्ताक्षताश्चदेवेशगृहाणद्विरदानन ललाटपटलेचंद्रस्तस्योपर्यव
धार्यतां अक्षताः माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां करवीरैर्जातिकुसुमैश्चं
पकैर्बकुलैःशुभैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेद्गणनायकं तस्मादश्वेतिपुष्पाणि अथांगपूजा गणेश्वराय॰ पादौपू॰ विघ्नरा
जायन॰ जानुनीपू॰ आखुवाहनाय॰ उरूपू॰ हेरंबाय॰ कटिंपू॰ कामचारिसूक्ष्मवेन॰ नाभिंपू॰ लंबोदराय॰ उदरंपूज॰ गौरीसुता १०
य॰ स्तनौपू॰ गणनाय॰ हृदयं॰ स्थूलकर्णाय॰ कंठंपू॰ स्कंदाग्रजाय॰ स्कंधौपू॰ पाशहस्ताय॰ हस्तौ॰ गजवक्त्रायन॰ वक्त्रं॰ विघ्नह

र्त्रेनमः ललाटं॰ सर्वेश्वरा॰ शिरःपू॰ गणाधिपा॰ सर्वांगंपूज॰ अथपत्रपूजा सुमुखाय॰ मालतीप॰ गणाधिपाय॰ भृंगराज
प॰ उमापुत्राय॰ बिल्वपत्रं॰ गजाननाय॰ श्वेतदूर्वाप॰ लंबोदराय॰ बदरीपत्रं॰ हरसूनवे॰ धत्तूरपत्रं॰ गजकर्णकाय॰ तुलसीप॰
वक्रतुंडाय॰ शमीप॰ गुहाग्रजाय॰ अपामार्गप॰ एकदंताय॰ बृहतीप॰ विकटाय॰ करवीरप॰ कपिलाय॰ अर्कप॰ गजदंताय॰ अ
र्जुनप॰ विघ्नराजाय॰ विष्णुक्रांताप॰ बटवेन॰ दाडिमीप॰ सुराग्रजा॰ देवदारुप॰ भालचंद्राय॰ मरुप॰ हेरंबाय॰ अश्वत्थप॰ चतु
र्भुजा॰ जातीपत्रं॰ विनाय॰ केतकीप॰ सर्वेश्वरा॰ अगस्तिप॰ २१ दशांगंगुग्गुलंधूपंसुगंधंचमनोहरं गृहाणसर्वदेवेशउमापुत्र
नमोस्तुते यत्पुरुषंव्यदधुः धूपं॰ सर्वज्ञंसर्वलोकेशत्रैलोक्यतिमिरापह गृहाणमंगलंदीपंरुद्रप्रियनमोस्तुते ब्राह्मणोस्य॰ दीपं
नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचपरांगतिं चंद्रमामनसो॰ नैवेद्यं॰ नानारवाद्यमयंदिव्यंतुष्ट्यर्थं
तेनिवेदितं मयाभक्त्याशिवापुत्रगृहाणगणनायक मध्येपानीयं उत्तरापोशनं॰ मुखप्रक्षालनं मलयानलसंभूतंकर्पूरेणसम
न्वितं करोद्वर्तनकंचारुगृह्यतांजगतःपते करोद्वर्तनं बीजपुराम्रपनसखर्जूरीकदलीफलं नारीकेलफलंदिव्यंगृहाणगणनाय
क इदंफलंमया॰ फलं एकविंशतिसंख्याकान्मोदकान्घृतपाचितान् नैवेद्यंसफलंदद्यान्नमस्तेविघ्ननाशिने गणेशाय॰ मोदका
र्पणं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां वज्रमाणि
क्यवैदूर्यमुक्ताविद्रुममंडितं पुष्परागसमायुक्तंभूषणंप्रतिगृह्यतां भूषणानि दूर्वायुग्मंगृहाणेदंगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पूजयेत्
सिद्धिविघ्नेशंमर्त्यकंपूर्वनामभिः गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतेभवक्त्रेतितथामूषकवाहन विनायकेशपुत्रेति

सर्वसिद्धिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंपूजनीयाःप्रयत्नतः इतिदूर्वार्पणं चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वते
जांसिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं विघ्नेश्वरविशालाक्षसर्वाभीष्टफलप्रद प्रदक्षिणांकरोमित्वांसर्वान्कामान्प्रयच्छमे ना
न्याआसीतिप्रदक्षिणां॰ नमस्तेविघ्नसंहर्त्रेनमस्तेईप्सितप्रद नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेगणनायक सप्तास्यासन्॰ न
मस्कारः विनायकेशपुत्रेतिगणराजसुरोत्तम देहिमेसकलान्कामान्वंदेसिद्धिविनायक यत्नेनयज्ञ॰ मंत्रपुष्पांजलिं॰ अथै
कविंशतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान् स्थापयित्वागणाध्यक्षंसमीपेकुरुनंदन दशविप्रायदातव्यास्थापयेद्दशआत्मनि एकं-
गणाधिपेदद्यात्सघृतंमोदकंशुभं दशानांमोदकानांचफलदक्षिणयायुतं विप्रायतवतुष्ट्यर्थंवायनंतेददाम्यहं वायनमंत्रः वि
नायकस्यप्रतिमांवस्त्रयुग्मेनवेष्टितां तुभ्यंसंप्रददेविप्रप्रीयतांमेजनार्दनः विनायकगणेशानसर्वदेवनमस्कृत पार्वतीप्रियवि-
घ्नेशममविघ्नंविनाशय इतिप्रार्थना अथकथा शौनकाद्याऋषिगणानैमिषारण्यवासिनः सूतंपौराणिकश्रेष्ठमि-
दमूचुर्वचस्तदा ऋषयऊचुः निर्विघ्नेनतुकार्याणिकथंसिद्ध्यंतिसूतज अर्थसिद्धिःकथंनृणांपुत्रसौभाग्यसंपदः दंप
त्योःकलहेचैवबंधुभेदेतथानृणां उदासीनेषुलोकेषुकथंसुमुखताभवेत् विद्यारंभेतथानृणांवाणिज्येचकृषौयथा नृपतेःपरच-
क्रस्यजयसिद्धिःकथंभवेत् कांदेवतांनमस्कृत्यकार्यसिद्धिर्भवेन्नृणां एतत्समस्तंविस्तार्यब्रूहिमेसूतपृच्छतः सूतउवा
च सन्नद्धयोःपुराविप्राःकुरुपांडवसेनयोः पृष्टवान्देवकीपुत्रंकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः युधिष्ठिरउवाच निर्विघ्नेनजयंम-
ह्यंवदत्वंदेवकीसुत कांदेवतांनमस्कृत्यसम्यग्राज्यंलभेमहि कृष्णउवाच पूजयस्वगणाध्यक्षमुमामलसमुद्भवं तस्मिन्

संपूजितेदेवेध्रुवंराज्यमवाप्स्यसि युधिष्ठिरउवा॰ मासिभाद्रपदेशुक्लेचतुर्थ्यांपूजयेन्नृप मासिमाघेश्रावणेवामार्गशीर्षेतथा
भवेत् गजवक्त्रंतुशुक्लायांचतुर्थ्यांपूजयेन्नृप यदाचोद्भवतेभक्तिस्तदापूज्योगणाधिपः प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजये
न्नृप निष्कमात्रसुवर्णेनतदर्धार्धेनवापुनः स्वशक्त्यागणनाथस्यस्वर्णरौप्यमयाकृतिं अथवामृन्मयंकुर्याद्वित्तशाठ्यंनकारये
त् एकदंतंशूर्पकर्णंगजवक्त्रंचतुर्भुजं पाशांकुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकं कृत्वापूजांप्रयत्नेनस्नाप्यपंचामृतैःपृथक् गणा
ध्यक्षेतिनाम्नावैगंधंदद्याच्चभक्तितः आवाहनार्घ्यपाद्यंचदत्वापश्चात्प्रयत्नतः रक्तवस्त्रयुगंचैवदद्याद्देवायभक्तितः विनाय
केतिपुष्पाणिधूपंचोमासुतायच दीपंरुद्रप्रियायेतिनैवेद्यंविघ्ननाशिने किंचित्सुवर्णपूजांचताम्बूलंचसमर्पयेच्च ततोदूर्वांकु
रान्गृह्यविंशतिंचैकमेवहि पूजनीयोप्रयत्नेनएभिर्नामपदैःसह गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन विनायकेशपुत्रेति
सर्वसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्त्रेतितथामूषकवाहन कुमारगुरवेतुभ्यंपूजनीयाःप्रयत्नतः दूर्वायुग्मंगृहीत्वातुगंधपुष्पाक्ष
तैर्युतं एकैकेनतुनाम्नावैदत्वैकंसर्वनामभिः अथैकविंशतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान् स्थापयित्वागणाध्यक्षंसमीपेकुरु
नंदन दशविप्रायदातव्यास्स्वयंग्राह्यास्तथादश एकंगणाधिपेदद्यात्सनैवेद्यंनृपोत्तम विनायकस्यप्रतिमांब्राह्मणायनिवेदये
त् तुभ्यंसंप्रददेदेवप्रीयतांमेगजानन विनायकगणेशायसर्वदेवनमस्कृत पार्वतीप्रियविघ्नेशममविघ्नंविनाशय गणे-
शःप्रतिगृह्णातिगणेशोवैददातिच गणेशस्तारकोभाभ्यांगणेशायनमोनमः कृत्वानैमित्तिकंकर्मपूजयेदिष्टदेवतां ब्रा-
ह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुंजीयात्तैलवर्जितः एवंकृतेधर्मराजेगणनाथस्यपूजनं विजयस्तेभवेन्नूनंसत्यंसत्यंमयोदितम्

वैष्णवाद्यासुदीक्षासु आदौपूज्योगणाधिपः तस्मिन्संपूजितेविष्णुरीशोभानुस्तथाह्युमा हव्यवाहमुखादेवाःपूजितास्युर्नसंशयः चंडि-
काद्यामातृगणाःपरितुष्टाभवंतिच तस्मिन्संपूजितेविप्राभक्त्यासिद्धिविनायके यद्यदंसृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः सिद्ध्यंति
सर्वकार्याणिविनायकप्रसादतः इतिसिद्धिविनायकव्रतंभविष्योक्तंसंपूर्णं मासिभाद्रपदेशुक्लेशिवलोकेप्रपूजिता तस्यांस्नानं
तथादानंउपवासोर्चनंतथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादाद्दातिकौनृप चतुर्थ्यांमनुषंगःअस्यामेवचंद्रदर्शनेदोषमाह पराशरः क-
न्यादित्येचतुर्थ्यांचशुक्लेचंद्रस्यदर्शनं मिथ्याभिदूषणंकुर्यात्तस्मात्पश्येन्नतंसदा तद्दोषशांतयेजाप्यंविष्णुनोक्तंसमंत्रकं सिंहः
प्रसेनमवधीत्सिंहोजांबवताहतः सकुमारकिमारोदीस्तवह्येषस्यमंतकः अथस्यमंतकोपाख्यानं नंदिकेश्वरउ० शृणुचै-
काग्रचित्तःसन्व्रतंगाणेश्वरंमहत् चतुर्थ्यांशुक्लपक्षेतुसदाकार्यंप्रयत्नतः सनत्कुमारयोगींद्रयदीच्छेच्छुभमात्मनः नारीवापुरुषो
वापियःकुर्याद्विधिवद्व्रतं मोचयत्याशुविघ्नेंद्रसंकष्टाद्व्रतिनंमतं अपवादहरंचैवसर्वविघ्नप्रणाशनं कांतारेविषमेवापिरणेराजकु
लेथवा सर्वसिद्धिकरंविद्धिव्रतानामुत्तमंव्रतं गजाननप्रियंचाथत्रिषुलोकेषुविश्रुतं अतोनविद्यतेब्रह्मन्सर्वसंकष्टनाशनं सन
त्कुमारउ० केनचादौपुराचीर्णंमर्त्यलोकेकथंगतं एतत्समस्तंविस्तार्यब्रूहिगाणेश्वरंमहत् नंदिकेश्वरउवाच चक्रेव्रतंजग
न्नाथोवासुदेवःप्रतापवान् आदिष्टोनारदेनैववृथालांछनमुक्तये सनत्कुमारउवाच षड्गुणैश्वर्यसंपन्नःसृष्टिसंहारका १२
रकः वासुदेवोजगद्व्यापीप्राप्तवान्लांछनंकथं एतदाश्चर्यमाख्यानंब्रूहित्वंनंदिकेश्वर नंदिकेश्वरउवाच भूमिभारनिहत्य
र्थंवसुदेवसुतावुभौ रामकृष्णौसमुत्पन्नौपद्मनाभफणीश्वरौ जरासंधभयात्कृष्णोहाटकांसमकल्पयत् विश्वकर्माणमाहूयपु

पुरींहाटकनिर्मितां तत्रषोडशसाहस्रंस्त्रीणांचैवशताधिकं भवनानिमनोज्ञानितेषांमध्येव्यकल्पयेत् पारिजाततरुंमध्येतासां
भोगायकल्पयद्यादवानांगृहास्तत्रषट्पंचाशत्कोटयः अन्येपिबहवोलोकावसंतिविगतज्वराः यत्किंचित्त्रिषुलोकेषुसुंदरंतत्रदृ
श्यते सत्राजितप्रसेनाख्यौपुत्रावुग्रस्यविश्रुतौ अंभोधितीरमासाद्यतन्मनस्कतयाचसः सत्राजित्तपस्तेपेसूर्यमुद्दिश्यबु-
द्धिमान् व्रतंनिरसनंगृह्यसूर्यसंबद्धलोचनः ततःप्रसन्नोभगवान्सत्राजित्पुरस्थितः सत्राजितोपितुष्टावदृष्ट्वादेवंदिवाकरं तेजो
राशेनमस्तेस्तुनमस्तेसर्वतोमुख विश्वव्यापिनमस्तेस्तुहरिदश्वनमोस्तुते ग्रहराजनमस्तेस्तुनमस्तेचंद्ररोचिषे वेदत्रयनमस्तेस्तु
सर्वदेवनमोस्तुते प्रसीदपाहिदेवेशकृदृष्ट्यामांदिवाकर इत्थंसंस्तूयमानोसौदेवदेवोदिवाकरः स्निग्धगंभीरमधुरंसत्राजितमु
वाचह सूर्यउवाच वरंब्रूहिप्रदास्यामियस्तेमनसिवर्तते सत्राजितमहाभागतुष्टोहंतवनिश्चयात् सत्राजितउ० स्यमंत
कमणिंदेहियदितुष्टोसिभास्कर ददौतस्यचतद्रत्नंस्वकंठादवतार्यसः भास्करउ० भाराष्टकंशातकुंभंस्रवनेसौमहामणिः शु
चिष्मतासदाधार्यंरत्नमेतन्महोत्तमं सत्राजित्क्षणेनैतद्दुःस्वप्नंहंतिमानसं इत्युक्त्वांतर्दधेदेवस्तेजोराशिर्दिवाकरः तत्कंठरत्नज्व
लमानरूपीपुरींसकृष्णस्यविवेशसत्वरं दृष्ट्वातुलोकामनसादिवाकरंसंचिंतयंतोस्तमिनस्तदृष्टयः समागतोयंहरिदश्वदीधिति
र्जनार्दनंद्रष्टुमसंशयेन नायंसहस्रांशुरितीहलोकाःसत्राजितोयंमणिकंठभास्वान् स्यमंतकंमहारत्नंदृष्ट्वातत्कंठमंडले स्पृहां
चक्रेजगन्नाथोनजहारमणिंततः सत्राजितोजातभयोयाचयिष्यतिमांहरिः प्रसेनायददौभ्रात्रेधार्यौयंशुचिनात्वया एकदाकं
ठदेशेसौक्षिप्त्वातंमणिमुत्तमं मृगयाक्रीडनार्थायययौकृष्णेनसंयुतः अश्वारूढोशुचिश्चासौहतःसिंहेनतत्क्षणात् रत्नमादायसिं

ह्रोपिगच्छन्जांबवताहतः नीत्वासविवरेरत्नंददौपुत्रायजांबवान् पुरींविवेशकृष्णोपिस्वकैःसर्वैःसमावृतः प्रसेनोद्यापिनायातिह
नःकृष्णोननिश्चितं मणिलोभेनह्याकष्टंबांधवःपापिनाहतः द्वारकावासिनःसर्वेजनाऊचुःपरस्परं वृथापवादसंतप्तःकृष्णोपिनि
रगाच्छनैः सहैवतैर्यथारण्येदृष्ट्वासिंहेनपातितं प्रसेनंवाहनयुतंतत्सदानुचराःशनैः ऋक्षेणनिहतंदृष्ट्वाकृष्णाश्वक्षेबलिंगतैः वि
वेशयोजनशतंअंधकारंस्वतेजसा निवारयन्ददर्शाग्रेप्रासादंबहुभूमिकं तंकुमारंजांबवतोदोलायाममितद्युतिं माणिक्यंलंब-
मानंचददर्शभगवाह्नरिः रूपयौवनसंपन्नांकन्यांजांबवतींपुनः दोलांदोलयमानांचददर्शकमलेक्षणः महांतंविस्मयंचक्रे दृष्ट्वा-
तांचारुहासिनीं दोलांदोलयमानांचजगौगीतमिदंमुहुः सिंहःप्रसेनमवधीत्सिंहोजांबवताहतः सुकुमारकिमारोदीस्तवह्येषस्यमंत
कः मदनज्वरदाहार्तादृष्ट्वातंकमलेक्षणं उवाचललितंबालागम्यतांगम्यतामिति रत्नंगृहीत्वावेगेनयावच्छेतेतुजांबवान् इत्याक
र्ण्यहसन्शौरिः शंखंदध्मौप्रतापवान् आकर्ण्यसहसोत्थाययुयुधेऋक्षराट्ततः तयोर्युद्धमभूद्घोरंहरिजांबवतोस्तदा द्वारका
वासिनःसर्वेगतास्तेसप्तमेदिने मृतःकृष्णोनिरीक्षंतोनिःसंदिग्धंविचार्यच परलोकक्रियांचक्रुःपरेतस्यतुतेतदा एकविंशद्दि-
नंयावद्बाहुप्रहरणोविभुः युयुधेतेनऋक्षेणयुद्धकर्मणितोषितः जांबवान्प्राक्तनंस्मृत्वादृष्ट्वादेवबलंमहत् जांबवानुवाच
अजेयोहंसुरैःसर्वैर्यक्षराक्षसदानवैः त्वयाजितोहंदेवेशदेवस्त्वमसिनिश्चितं जानेत्वांवैष्णवंतेजोनान्यथाबलमीदृशं इतिप्र-
साद्यदेवेशंददौमाणिक्यमुत्तमं सुतांजांबवतींनामभार्यार्थंवरवर्णिनीं पाणिंवैग्राहयामासदेवदेवंचजांबवान् मणिमादाय १३
देवोपिजांबवत्यापिसंयुतः तद्वृत्तांतंसमाचष्टेद्वारकावासिनांस्वयं सत्राजितस्यमाणिक्यंदत्तवान्संसदिस्थितः मिथ्यापवाद

संशुद्धिंप्राप्तवान्मधुसूदनः सत्राजितोपिसंत्रस्तःकृष्णायप्रददौसुतां सत्यभामांमहाबुद्धिर्ददौसर्वगुणान्वितां शतधन्वाक्रूरमुख्या
यादवादुष्टमानसाः सत्राजितेनतेवैरंचक्रूरत्नभिलाषिताः दुरात्माशतधन्वापिगतेकृष्णेथपांडवान् सत्राजितंनिहत्याशुमणिंजग्रा
हपापधीः कृष्णस्यपुरतःसत्यासमाचष्टेविचेष्टितं अंतर्हृष्टोबहिःकोपिकृष्णःकपटनायकः बलदेवपुरोवाक्यमुवाचधरणीधरः
हत्वासत्राजितंदृष्ट्वामणिमादायगच्छति निहत्यशतधन्वानंगृहीत्वारत्नमावयोः ममभोग्यंनतद्रत्नं भविष्यतिसुनिश्चितं ए
तच्छ्रुत्वाभयत्रस्तःशतधन्वापियादवः आहूयाक्रूरनामानंमाणिक्यंप्रददौचसः आरुह्यवडवांवेगान्निर्गतोदक्षिणांदिशं रथस्थाव
नुगच्छेतांतदारामजनार्दनौ शतयोजनमात्रेणममारवडवातदा पलायमानोनिहतःसहकृष्णोपदातिना रथस्थेबलदेवेतुहते
रत्नस्यलोभतः नदृष्टंतत्रतद्रत्नंबलदेवंपुरोवदत् तदाकर्ण्यमहारोषादुवाचवचनंबली कपटीत्वंसदाकृष्णलोभीपापीसुनि
श्चितं अर्थायस्वजनंहंसिकस्त्वांबधूंसमाश्रयेत् अनेकशपथैःकृष्णोबलदेवंप्रसादयन् सोपिधिक्कष्टमित्युक्त्वाययौवैदर्भमंडलं
कृष्णोपिरथमारुह्यद्वारकांप्रययौपुनः तथैवोचुर्जनाःसर्वेनसाधीयानयंहरिः निष्काशितोरत्नलोभाज्ज्येष्ठोभ्रातावलोचली तच्छ्रु
त्वादीनवदनःपापीयानिवसंस्थितः वृथाभिशापासंतप्तोबभूवसजगत्पतिः अक्रूरोपिविनिष्क्रम्यतीर्थयात्रानिमित्ततः काशींग
त्वासुखेनासौयजन्यज्ञपतिंप्रभुं तोषमुत्पादयामासतेनद्रव्येणबुद्धिमान् सुरालयगृहैश्चित्रैर्नगरंसमकल्पयत् नदुर्भिक्षंनवै
रोगाईतयोनचविड्वरं शुचिनाधायनेतत्रमणिःसूर्यस्यनिश्चितं जानन्नपिहितत्सर्वंयानुषंभावमाश्रितः लोकाचारंतथामायांम
ज्ञानंचसमाश्रितः बंधुवैरंसमुत्पन्नंलांछनंसमुपस्थितं वृथापवादबहुलंजायमानंकथंहरेत् इतिचिंतातुरंकृष्णंनारदःसमुपस्थि

तः गृहीत्वातत्कृतांपूजांसुखासनगतोब्रवीत् नारदउ॰ किमर्थंखिद्यसेदेवकिंवातेशोककारणं यथावृत्तंसमाचष्टेनारदायच
केशवः जानामिकारणंदेवयदर्थंलांछनंतव त्वयाभाद्रपदेशुक्लेचतुर्थ्यांचंद्रदर्शनं कृतंतेनसमुत्पन्नंलांछनंतुदृथैवहि श्रीकृष्णउ
वाच वदनारदमेशीघ्रंकोदोषश्चंद्रदर्शने किमर्थंतुद्वितीयायांतस्यकुर्वंतिदर्शनं नारदउ॰ गणनाथेनसंशप्तश्चंद्रमारूपगर्वितः
तद्दर्शनेनराणांहिवृथानिंदाभविष्यति श्रीकृष्णउवा॰ किमर्थंगणनाथेनशप्तश्चंद्रसुधामयः इदमाख्यानकंश्रेष्ठंयथावद्व
क्तुमर्हसि नारदउवाच गणानामाधिपत्येचरुद्रेणविहितःपुरा अणिमामहिमाचैवलघिमागरिमातथा प्राप्तिःप्राकाम्यमी
शत्वंवशित्वंचाष्टसिद्धयः भार्यार्थंप्रददौदेवोगणेशस्यप्रजापतिः पूजयित्वागणाध्यक्षंस्तुतिंकर्तुंप्रचक्रमे ब्रह्मोवाच
गजवक्त्रगणाध्यक्षलंबोदरवरप्रद विघ्नाधिराजदेवेशसृष्टिसंहारकारक संपूजयेद्गणाध्यक्षंमोदकाद्यैःप्रयत्नतः तेषांप्रजाय
तेसिद्धिर्निर्विघ्नेननसंशयः असंपूज्यगणाध्यक्षंयेवांछंतिसुरासुराः नतेषांजायतेसिद्धिःकल्पकोटिशतैरपि त्वद्भक्त्यातुगणाध्य
क्षविष्णुःपालयतेसदा रुद्रोपिसंहरत्याशुत्वद्भक्त्यैवकरोम्यहं इत्थंसंस्तूयमानोसौदेवदेवोगजाननः उवाचपरमप्रीतोब्रह्माणंज
गतांपतिः श्रीगणेशउवाच वरंब्रूहिप्रदास्यामियत्तेमनसिवर्तते ब्रह्मोवाच क्रियमाणस्यमेसृष्टिर्निर्विघ्नंजायतांप्र
भो एवमस्त्वितिदेवोसौगृहीत्वामोदकान्करे सत्यलोकात्समागत्यस्वेच्छयागगनेशनैः चंद्रलोकंसमासाद्यचलितोगणनायकः
उपहासंतदाचक्रेसोमोरूपमदान्वितः तंदृष्ट्वाकोपताम्राक्षोगणनाथःशशापह दर्शनीयःसुरूपोहंसुंदरश्चाहमित्यथ गर्वि
तोसिशशांकत्वंफलंप्राप्स्यसिसत्वरं अद्यप्रभृतिलोकास्त्वांनहिपश्यंतिपापिनं येपश्यंतिप्रमादेनत्वांनराःमृगलांछनं मिथ्या

मिथ्यापसंयुक्ताभविष्यंतीहतेध्रुवं हाहाकारोमहान्जातः श्रुत्वाशापंचभीषणं अत्यंतम्लानवदनश्चंद्रोजलमथाविशत् कुमुदेकौ
मुदीनाथःस्थितस्तत्रकृतालयः ततोदेवर्षिगंधर्वानिराशोद्विग्नमानसाः तुरासाहंपुरोधायजग्मुस्तेतंपितामहं देवंशसंस्कश्चंद्रस्य
गणेशस्यचचेष्टितं दत्तःशापोगणेशेनकथयामासुरादरात् विचार्यभगवान्ब्रह्मातान्सुरानिदमब्रवीत् गणेशशापोदेवेंद्र
शक्यतेकेनवान्यथा कर्तुंरुद्रेणनमयाविष्णुनाचापिनिश्चितं तमेवदेवदेवेशंव्रजध्वंशरणंसुराः सएवशापमोक्षंचकरिष्यति
नसंशयः देवाऊचुः केनोपायेनवरदोगजवक्त्रोगणेश्वरः पितामहमहाप्राज्ञतदस्माकंवदप्रभो पितामहउवाच च
तुर्थ्यांदेवदेवोसौपूजनीयःसदैवहि कृष्णपक्षेविशेषेणनक्तंकुर्याच्चतद्व्रतं अपूपैर्घृतसंयुक्तैर्मोदकैःपरितोषयेत् मधुरान्नंहवि
ष्यंचस्वयंभुंजीतवाग्यतः स्वर्णरूपंगणेशस्यदातव्यंद्विजसत्तमैः शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् एवंसमेत्यते
सर्वेप्रेषयामासुर्गीष्पतिं सगत्वाकथयामासचंद्रायब्रह्मणोदितं व्रतंचक्रेततश्चंद्रोयथोक्तंब्रह्मणापुरा आविर्बभूवभगवा
न्गणेशोव्रततोषितः तंक्रीडमानंगणनायकंचतुष्टावदृष्ट्वातुकलानिधानः त्वंकारणंकारणकारणानांवेत्तासिवेद्यंचविभोप्रसी
द प्रसीददेवेशजगन्निवासगणेशलंबोदरवक्रतुंड विरिंचिनारायणपूज्यमानक्षमस्वमेगर्वकृतंचहास्यं येत्वामसंपूज्यगणेश
नूनंवांछंतिमूढाःसुकृतार्थसिद्धिं तेदैवनष्टाविभुतंचलोकेज्ञातोमयातेसकलःप्रभावः येचाप्युदासीनतरास्तुपापास्तेयांति
वासंनरकेसदैव हेरंबलंबोदरमेक्षमस्वदुश्चेष्टितंतत्करुणासमुद्र एवंसंस्तूयमानोसौचंद्रेणाथगजाननः गणेशउवाच
तुष्टोहंतवदास्यामिनेतद्दैयंमयातव ततोब्रह्मादयःसर्वेसमाजग्मुर्भयार्दिताः विशापंकुरुदेवेशप्रार्थयामोवयंतव विशापमक

रोच्चंद्रंकमलासनगौरवात् शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुयेपश्यंतिसदेवहि मिथ्यापवादमावर्षंप्राप्स्यंतीहनसंशयः मासादौपूर्वमेवत्वांये
पश्यंतिसदाजनाः चतुर्थ्यांशुक्लपक्षस्यतेषांदोषोनजायते तदाप्रभृतिलोकोयंद्वितीयायांकृतादरः पुनरेवतुपप्रच्छकलावान्गण
नायकं केनोपायेनदेवेशतुष्टोभवसित्वद गणेशउवाच सदाकृष्णाचतुर्थ्यांतुमोदकाद्यैःप्रपूज्यमां रोहिण्यासहितंत्वांचस
मभ्यर्च्यविधानतः यथाशक्त्याचमद्रूपंस्वर्णेनपरिकल्पितं दत्वाद्विजायमुक्त्वाथकथांश्रुत्वाविधानतः सदातस्यकरिष्यामिसंक
ष्टस्यनिवारणं भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुमृन्मयीप्रतिमाशुभा हेमाभावेतुकर्तव्यानानापुष्पैःप्रपूज्यमां ब्राह्मणान्भोजयेत्स्वाद्
जागरंचविशेषतः स्थापयेदव्रणंकुंभंधान्यस्योपरिशोभितं यथाशक्त्याचमद्रूपंशातकुंभेननिर्मितं वस्त्रद्वयसमाछिन्नंमोदका
द्यैःप्रपूज्यमां रक्तांबरधरोमर्त्योब्रह्मचर्यव्रतःशुचिः राजतस्यतुरूपंमेयथाशक्त्याविनिर्मितं दत्वांशिवप्रियायेतिउपवस्त्रंगणा
धिपे गंधंलंबोदरायेतिपुष्पंसिद्धिप्रदायके धूपंगजमुखायेतिदीपंमूषकवाहने विघ्ननाथायनैवेद्यंफलंसर्वार्थसिद्धिदे तांबूलं
कामरूपायदक्षिणांधनदायच इक्षुदंडैर्मोदकैश्चहोमंकुर्याच्चनामभिः विसर्जनंततःकुर्यात्सर्वसिद्धिप्रदायकं एवंसंपूज्यविघ्ने
शंकथांश्रुत्वाविधानतः मंत्रेणानेनतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् दानेनानेनदेवेशप्रीतोभवगणेश्वर सर्वत्रसर्वदादेवनिर्विघ्नं
कुरुसर्वदा मानोन्नतिंचराज्यंचपुत्रपौत्रान्प्रदेहिमे गाश्चधान्यंचवासांसिदद्यात्सर्वंस्वशक्तितः दत्वातुब्राह्मणैःसर्वैःस्वयंभुं
जीतवाग्यतः मोदकापूपमधुरंलवणक्षारवर्जितं एवंकरोतियश्चंद्र तस्याहंसर्वदाजयं सिद्धिंचधनधान्यंचददामिविपुलांप्र १५
जां इत्युक्त्वांतर्दधेदेवोविघ्नराजोविनायकः तद्व्रतंकुरुकृष्णत्वंततःसिद्धिमवाप्स्यसि नारदेनैवमुक्तश्च व्रतंचक्रेहरिःस्वयम्

मिथ्यापवादसंशुद्धिंद्वितीयंकृष्णयाचितं येशृण्वंतिलवाख्यानंस्यमंतकमणीयकं चंद्रस्यचरितंसर्वंतेषांदोषोनजायते भाद्रशुक्ल
चतुर्थ्यांतुकचिच्चंद्रस्यदर्शनं जातंतत्परिहारार्थंश्रोतव्यंसर्वमेवहि यदायदामनःकष्टंसंदेहउपजायते तदातदाचश्रोतव्यं आख्या
नंकष्टनाशनं एवमुक्त्वागतोदेवोगणेशःकृष्णतोषितः यदायदाश्चर्येसिकार्यउत्थितोनारीनरश्चाथकरोतितद्व्रतं सिध्यंतिकार्या
णिमनेप्सितानिकिंदुर्लभंविघ्नहरेप्रसन्ने इतिश्रीस्कंदपुराणेनंदिकेश्वरसनत्कुमारसंवादेस्यमंतकोपाख्यानंसंपूर्णं अथक
पर्दीविनायकव्रतं श्रावणस्यसितेपक्षेचतुर्थ्यामेकभक्तव्रती व्रतंकुर्याद्गणेशस्यमासमेकव्रतंचरेत् सर्वसिद्धिकरंनृणांस्क
दंचैवकरेश्वर तद्विधिः तिथ्यादिस्मृत्वाममचतुर्विधपुरुषार्थसिध्यर्थंकपर्दिगणेशव्रतमहंकरिष्ये मूलमंत्रेणषडंगन्यासं
कृत्वापूजांसमारभेत् ॐनमोभगवतेसकलगुणात्मशक्तियुक्तानंतयोगपीठायनमः अष्टदलंकारयेयुः ॐतीव्रायैनमःज्वा
लिन्यैनमः नर्मदायै॰ कामरूपिण्यै॰उग्रायैनमः तेजोवत्यै॰मध्यै॰विघ्ननाशिन्यै॰ अथध्यानं एकदंतंमहाकायंलंबोदरगजा
ननं विघ्ननाशकरंदेवंगणेशंप्रणमाम्यहं इमांपूजांगृहाणेशकपर्दिगणनायक आगच्छइतित्रिवारंपठेत् विनायकनमस्तुभ्य
मुमामलसमुद्भव इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तम सहस्रशीर्षेत्यावाहनं अलंकारसमायुक्तंमुक्तामणिविभूषितं स्वर्णसिं
हासनंचारुप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पुरुषएवेदमासनं गौरीसुतनमस्तेस्तुशंकरप्रियकारक भक्त्यापाद्यंमयादत्तंगृहाणगणनायक
एतावानस्येतिपाद्यं व्रतमुद्दिश्यविघ्नेशगंधपुष्पादिसंयुतं गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वसिद्धिप्रदायक तस्माद्विराळाचमनीयं अ
नाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणपरिपूजित स्नानंपंचामृतंदेवगृहाणगणनायक आप्यायस्वेतिदुग्धं दधिक्राव्णोइतिदधिः घृतंमिमिक्षे

तिघृतं मधुवातेतिमधु स्वादुःपवस्वेतिशर्करा इतिपंचामृतस्नानं गंगाजलंसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानंस्वीकुरुविघ्नेश
कपर्दिगणनायक यत्पुरुषेणेतिस्नानं हरिहृत्सद्मयंदेवदेवांगवसनोपमा भक्त्यादत्तंगृहाणेशलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमितिव-
स्त्रं नानालंकारसंयुक्तंनानारत्नविभूषितं अनेकदिव्याभरणंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां आभरणानि राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं
भालचंदनमस्तुभ्यंगृहाणवरदोभव तस्माद्यज्ञादितियज्ञोपवीतं गंधकर्पूरसंयुक्तंदिव्यचंदनमुत्तमं विलेपनंसुरश्रेष्ठप्रीत्यर्थंप्रति
गृह्यतां तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतेतिगंधं अक्षतान्धवलान्देवसिद्धगंधर्वपूजित भक्त्यादत्तान्गृहाणेमान्सर्वसिद्धिप्रदायक अक्षता-
न् सुगंधीनिचपुष्पाणिऋद्धिसिद्धिप्रदायक कपर्दिगणनाथेशश्वेतपुष्पंददाम्यहं तस्मादश्वेतिपुष्पं अथांगपूजा कपर्दिगण
नाथाय॰ पादौपू॰ गणेशाय॰ जानुनीपू॰ गणनाथा॰ ऊरूपू॰ गणक्रीडाय॰ कटिंपू॰ वक्रतुंडाय॰ हृदयं॰ लंबोदराय॰ कंठंपू॰ गजानना
य॰ स्कंधौपू॰ हेरंबाय॰ हस्तौपू॰ विकटाय॰ मुखंपू॰ विघ्नराजाय॰ नेत्रेपू॰ धूम्रवर्णा॰ शिरःपू॰ कपर्दिनेन॰ सर्वांगं॰ अथावरणपू
जा ईशानाय॰ अघोराय॰ तत्पुरुषा॰ वामदेवाय॰ सद्योजाताय॰ इतिप्रथमावरणं १ वक्रतुंडाय॰ एकदंता॰ महोदराय॰ गजाननाय॰
विकटाय॰ विघ्नराजा॰ धूम्रवर्णा॰ विनायका॰ द्वितीयावरणं २ ब्राह्म्यै॰ माहेश्वर्यैन॰ कौमार्यै॰ वैष्णव्यै॰ वाराह्यै॰ इंद्राण्यै॰ चामुंडायै॰
महालक्ष्म्यै॰ तृतीयावरणं॰ ३ इंद्राय॰ अग्नये॰ यमाय॰ निर्ऋतेन॰ वरुणा॰ वायवे॰ सोमाय॰ ईशाना॰ वरुणनिर्ऋतिमध्येअनंता
य॰ इंद्रेशानयोर्मध्येब्रह्मणेन॰ इतिचतुर्थावरणं॰ ४ वज्रायनमः शक्तये॰ दंडाय॰ खड्गाय॰ पाशाय॰ अंकुशाय॰ गदायै॰ त्रिशू १६
लाय॰ चक्राय॰ अब्जाय॰ इतिपंचमावरणं॰ ५ दशांगंगुग्गुलुंधूपंचंदनागरुसंयुतं उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाणवरदोभव यत्पु

रुषंव्यदधुरितिधूपं गृहाणमंगलंदेवघृतवर्त्तिसमन्वितं दीपंज्ञानप्रदंचारुरुद्रप्रियनमोस्तुते ब्राह्मणोस्येतिदीपं नैवेद्यंगृ
ह्यतां॰ चंद्रमामनसो॰ नैवेद्यं आचमनं इदंफलमितिफलं पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां अग्निर्ज्योतिरविर्ज्योति
र्ज्योतिरग्निर्विभावसुः ज्योतिस्त्वंसर्वदेवानांगणाधिपनमोस्तुते नीराजनं यानिकानिचपा॰ नाभ्याआसीत्प्रदक्षिणां नमोस्तु
नंतायसह॰ सप्तास्यासन्नितिनमस्कारः गणाधिपनमस्तेस्तुनमस्तेस्तुगजानन लंबोदरनमस्तेस्तुनमस्तेस्तुविकासुत एकदं
तनमस्तेस्तुनमस्तेस्तुभवप्रिय स्कंदाग्रजनमस्तेस्तुनमस्तेस्त्वीप्सितप्रद कपर्दिगणनाथेशसर्वसंपत्प्रदायिने यज्ञेनयज्ञमिति
मंत्रपुष्पांजलिः अथब्रह्मचारिपूजा आकर्णान्मुष्टिगणकान्विंशत्यष्टौवराटकान् विप्रायबटवेदद्याद्गंधपुष्पार्चितायच तं
डुलान्वैततोदद्यात्साकेचान्नेचशोभनात् कपर्दीगणनाथोसौप्रीयतांतंडुलैःसदा कथांश्रुत्वाविधानेनदेवमुद्वासयेत्ततः इति
कपर्दीगणनाथपूजा अथकथा कदाचिदुपविष्टश्च पार्वत्यासहशंकरः द्यूतेच्छाकिंअस्तिदेविक्रीडितुंतवकिंशुभे दुरोदर
मिषाज्जेतुंवांछितंप्रत्युवाचसा ममापिअस्तिसापेक्षादीयतेचेत्पणोमम तवकिंकिमभीष्टंतुदास्यामिपरमेश्वरि लोकत्रयं
वाइच्छास्तेकिमन्यैर्वचनैर्वृथा पृच्छामित्वांवचोदेविदातव्यंकिंकिमिच्छसि विश्वासोयेनजायेततद्वदाद्यशुभानने वाक्यमेवंवि
धंश्रुत्वाशर्वाणीचशिवांतिके नविश्वासोस्तितेवाक्येजित्वादास्यसिमत्पणः इतिश्रुत्वावचोदेव्याःशंकरःप्राहनिश्चयं पणः
प्रकल्प्यतांदेविदीयतेदंनसंशयः भावंसंचिंत्यदेवस्यसत्वराक्रीडितुंययौ आयुधानिततोदेवःपणेयोजितवान्हरः त्रि
शूलंत्रिदशाच्छर्वाज्जितवत्येववल्लभा तस्मिन्कर्मणितंजित्वापणमन्यंशिवाग्रहीत् एवंडमरुकादीनितान्यन्यान्यंग यत्

पृथक् दीनोभूत्वामहादेवोभवानीमब्रवीदिति शार्दूलचर्मतन्मध्येदेहिमेगिरिजेशुभे नचैवंवकुमुचितंमहादेवपणेगते पणेजि
तेनदास्यामिपूर्वमुक्तोसितत्स्मर अविचिंत्यब्रवीषित्वंजगदीशकृपानिधे इतिश्रुत्वावचोदेव्याःकुपितोसोमहेश्वरः आह्लादशादि
नंदेविनकरिष्यामिभाषणं इत्युक्त्वानमहादेवस्तत्रैवांतरधीयत रक्षरक्षमहादेवकिंजीवनमतःपरं इतिसंचिंत्यसाद्रष्टुमुद्यानंप्र
त्यपद्यत गिरिजातत्रवनितावृंदंदृष्ट्वाब्रवीदिति किमर्थमागताःसर्वाःकिमेतत्क्रियतेधुना कपर्दीगणनाथस्यव्रतंकर्तुमिहाग
ताः तस्यपूजांविहायादोइदानींश्रूयतेकथा किमर्थंतद्व्रतंनार्योयुष्माभिःक्रियतेवने फलमस्यकिमस्तीतिपार्वतीप्राहताःप्रति
पृच्छतेकिंत्वयादेविनरैर्नारीभिरंबिके अभीष्टसिद्धिरस्मिंस्तुवर्ततेभुवनत्रये इतिश्रुत्वावचस्तासांपार्वतीप्राहतांप्रति मातःकु
पित्वाभगवान्निर्गतस्तुमहेश्वरः तस्यसंदर्शनायैवकरिष्येव्रतमुत्तमम् व्रतस्यैतस्यकिंदानंविधानंकीदृशंमम सर्वंविचिंत्यमनसा
कथयंतुसुरांगनाः कालोविधानंदानंचव्रतस्यास्यफलंतथा तत्सर्वंसावधानेनवक्ष्यामःशृणुपार्वति स्त्रियाऊचुः पातादि-
दोषरहितेसचतुर्भानुवासरे इषेमासिव्रतंसम्यक्गणेशार्पितमानसैः तैलतांबूलभोगादीन्वर्जयित्वाशिवप्रिये मंदवारेतुभुंजी
यादेकवारमितंयथा प्रातःकालेशुचिर्भूत्वास्नानंकुर्याद्विधानतः वापीकूपतडागेषुनद्यांशुक्लतिलैःसह संध्यादिकंयथाचिंत्यं
सर्वंन्निर्वर्त्ययत्नतः अर्चनागारमासाद्यगोमयेनोपलिप्यच गोचर्ममात्रंतन्मध्येकुर्याद्धंधेनमंडलं तन्मध्येष्टदलंपद्मंतन्मध्येगण
नायकं पूजयेत्स्वच्छकुसुमैर्हरिद्रामिश्रिताक्षतैः गांगींगूंगैंगौंगंश्चन्यासंकृत्वाततःपरं मंत्रेणानेनकुसुमैर्देवमावाह्यनिक्षिपेत् अ १७
थवागणनाथस्यप्रतिमामथपूजयेत् ततस्तद्गतचित्तःसन्ध्यानंकुर्याद्विधानतः एकदंतंमहाकायंलंबोदरगजाननं विघ्ननाश

करंदेवंहेरंबंप्रणमाम्यहं इमांपूजांगृहाणेशकपर्दिगणनायक आगच्छेतित्रिरुच्चार्यकुर्यादावाहनादिकं पुराणमंत्रैरथवावेदमं
त्रैश्चषोडशैः पूजयेदुपचारैश्चमूलमंत्रेणपार्वति तत्तत्प्रकाशकैर्मंत्रैर्गंधपुष्पाक्षतादिभिः इंद्रादिलोकपालांश्चपूजयेद्देवसन्निधौ
लंबोदरनमस्तेस्तुनमस्तेस्त्वविकासृत एकदंतनमस्तेस्तुनमस्तेस्त्वीप्सितप्रद कपर्दीगणनाथस्यसर्वसंपत्प्रदायिनः पूजाप्र-
कारःकथितस्त्वताभिःशुचिस्मिते अरुणानंजलिमतान्हविष्यव्रीहितंदुलान् स्वच्छान्यत्नेनसंशोध्यचूर्णंकुर्यान्महेश्वरि शिवे
तुचूर्णंप्रथमेभानुवारेर्धचंद्रवत् कुर्याद्द्वितीयसंचूर्णंचंद्रवत्सिष्टकाष्टकं तृतीयेपायसान्नंचदध्यन्नंचचतुर्थके आनीयाष्टांशकंसम्य
क्देवंसंपूज्यभक्तितः कल्पितान्यानिविधिवद्द्विधंतेयानितानिच तेषांतेषामष्टमांशंतस्मैसम्यक्समर्पयेत् ततःशुद्धायबटवेद्द्या
देकंवराटकं शुष्यामितंतंडुलाश्चभुंजीयाद्भागसप्तकं याःकामयंतेयेभक्ताःपूजास्तेप्राप्नुवंतिहि इत्यूचुस्तांभवानींतुस्त्रियो
विगतकल्मषाः तासांतद्वचनंश्रुत्वातदानीमकरोद्व्रतं तत्क्षणाच्चविश्वेशःप्रत्यक्षःसमजायत त्रिलोकनाथदेवेशकरुणाकरशंक
र दीनामनन्यगतिकांभक्तवत्सलपाहिमां तुष्टश्चशंकरःप्राहकथयेतत्त्वयाकृतं कपर्दीगणनाथस्यमाहात्म्यात्किंनसिध्यति व्र
तस्यैतस्यमाहात्म्यंज्ञातुंवांछितवान्स्वयं उद्दिश्यागमनंविष्णोरकरोत्तद्व्रतंशिवः तदानींगरुडारूढःसमागत्यतमब्रवीत् तदागम
निमित्तंकिंकिंकृतंशंकर त्वया ममापिज्ञापनीयंतदित्युक्तेज्ञापयच्छिवः अथैतदकरोद्विष्णुरुद्दिश्यागमनंविधेः आगतःसन्वि
धिस्त्रीघ्रंममाज्ञापयमाधव प्रयोजनंचास्तिविधेस्तवागमनकारणं एकदंतव्रतंकिंतद्भवत्येवनसंशयः इंद्रागमनमुद्दिश्यतदानींते
नतत्कृतं आगत्यसहसासोपिममाज्ञापयविश्वसृट् हेरंबव्रतमाहात्म्यंदृष्टमेवंकृतंमया ममापिज्ञापनीयंतदित्युक्तोविधिनोदितं

विक्रमादित्यमुद्दिश्यवञ्चीतदकरोत्त्वसः आगतोहंमनुष्यस्त्वांद्रष्टुमत्रकिमीप्सितं कपर्दीहस्तिवदनव्रतमाहात्म्यमीदृशं इतिज्ञातुं
मयाभीष्टं तल्लब्ध्वंतदाब्रवीत् विधानंतस्यमाहात्म्यंज्ञापनीयंत्वयेतिमे पप्रच्छविक्रमादित्यउत्सुकश्चपुरंदरं पुरंदरमुखाज्ज्ञात्वान
सर्वंस्वपुरीं प्रति सायुधश्चययौराजापराक्रमपरायणः कपर्दीशव्रतंकृत्वामहिष्यापुरतोवदत् जेष्यामिसकलान्शत्रून्प्राप्स्यामि
चमहोन्नतिं तस्यव्रतस्यकिंदानंइतिसाप्राहविक्रमं प्रत्युवाचक्रियामर्कोदद्यादेकंवराटकं एवंचेत्तत्रकर्तव्यंमद्गेहेपत्रकुत्रचित्
एवंराज्ञोमुखाच्छ्रुत्वादूषयामासतद्व्रतं कपर्दीगणनार्थेनकिंस्यान्ममरूशोभनं नक्रियतेमयानाथकपर्धोरव्यंतुयद्व्रतं इत्यादिदू
षणादाशुकुष्टव्याधिमवाप्स्यसि कुष्टव्याधियुतांपत्नींदृष्ट्वाराजाब्रवीत्तदा नस्थातव्यंत्वयात्रेतिसर्वंराज्यंविनश्यति अर्कस्य
वचनंश्रुत्वाशय्याश्रममगाच्चसा परिचर्यावशात्तुष्टास्तस्याःसर्वेमुनीश्वराः निश्चित्ययोगमार्गेणसर्वेतामब्रुवन्सती कपर्दी
शव्रताक्षेपाद्दुःखंप्राप्तंत्वयाशुभे कुरुष्वतद्व्रतंसम्यक्सर्वंभद्रंभविष्यति ऋषीणामाज्ञयासात्तुकपर्दीशव्रतंमहत् तदानींराजम
हिषीदिव्यदेहमवापसा अस्मिन्नंतरितेकालेभवान्यासहशंकरः अगमच्चवृषारूढोभुवनानिचतुर्दश मध्येमार्गेद्विजेंद्रस्यरोदनं
भववल्लभा श्रुत्वाब्राह्मणमारोदीःकिमर्थंतवरोदनं निकिमप्यस्तिमेदुःखंदारिद्र्यादेवकेवलात् दुःखंचेत्तवविप्रेंद्रकपर्दीश
व्रतंकुरु एतत्कर्तुंव्रतंदेविसामर्थ्यंनास्तिमेधुना विक्रमार्कपुरेसर्वंवैश्योदास्यतितत्कुरु कपर्दीशव्रतेनैवमंत्रित्वंप्राप्स्यसिध्रु
वं दारिद्र्यमोचनंसम्यक्भविष्यतिनसंशयः गृहंप्रतिसमागम्यगृहीत्वातंदुलान्द्विजः वैश्यान्गृहीत्वातत्सर्वंतदानीमकरोद्व्र १०
तं तस्मिन्नर्कपुरेविप्रस्तन्मंत्रित्वमवापसः आज्ञापयत्कपर्दीशव्रतंवैश्यस्यतत्क्षणात् अकरोत्स्वसुतायाश्चविक्रमःपतिरस्त्विति

व्रतप्रभावादादित्यसुपर्येभेविशाःस्रुता अनेनैवविवाहेन त्परांप्रीतिमवापसा एवमंतरितेकालेमृगयार्थंप्रविश्यसः गहनंक्षुत्तृषार्त्तःसन्य
यौमुनिवराश्रमं उपचारैःश्रमंनीत्वातपायर्कोमनोरमां रमणीयाश्रमेतस्मिन्दर्शयामासविक्रमःदृष्ट्वाहृष्टमुनीन्सर्वान्दत्वाचैवाश्रमांग
ना तवेयंमहिषीत्युक्त्वा नयेनास्मैसमर्पयत् समंमहिष्यास्वपुरींदिव्यनारीनरैर्युतां हृष्टःसन्विक्रमादित्यःसंप्रमाप्याहभूपतिः कपर्दी
गणनाथस्यव्रतंकृत्वास्त्रियासह अयजद्विक्रमादित्यःसकलंशत्रुमंडलं गणनाथव्रतेनैवपुत्रपौत्रवृतश्चसः धनधान्यादिसंपद्भिःस्रुखे
नन्यवसद्भुवि एतद्व्रतंयेकुर्वंतियाश्चकल्पविधानतः चतुर्णांपुरुषार्थानांतेषांप्राप्तिर्भवेद्ध्रुवं हयमेधस्यविप्रंतुसंजानेसगरःपुरा इद
मेवव्रतंकृत्वापुनरश्वंप्रलब्धवान् इमांकथांपंचवारंप्रथमेभानुवासरे द्वितीयेचतृतीयेचषड्वारंशृणयाद्व्रती इतिश्रीस्कंदपुराणे
कपर्दीविनायकव्रतकथासमाप्ता आश्विनकृष्णचतुर्थ्यांदशरथललिताव्रतं पौर्णिमांतमासेनकार्तिकवद्यचतुर्थी देशकालौसं
कीर्त्य ममपुत्रपौत्रादिसकलकामनासिद्ध्यर्थंदशरथललिताप्रीत्यर्थंयथामीलितोपचारैःपूजनमहंकरिष्ये आसनादिकलशारा
धनंकरिष्ये आगच्छललितेदेविसर्वसंपत्प्रदायिनि यावत्पूजांकरिष्यामितावत्त्वंसन्निधौभव आवाहयामि नीलकौशेयवसनां
हेमाभांकमलासनां भक्तानांवरदांनित्यंललितांचिंतयाम्यहं ध्यायामि कार्तस्वरमयेदिव्येनानामणिसमन्विते अनेकरत्न
संयुक्तेआसनेसंविशस्वभो आसनं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां पाद्यं
दक्षस्यदुहितासाध्वीरोहिणीनामविश्रुता पुत्रसंपत्तिकार्यार्थंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीबंधो
निशाकर गृहाणार्घ्यंशशांकेशरोहिण्यासहितःशशी अर्घ्यं पाटलोशीरकर्पूरसुरभिःस्वादुशीतलं तोयमाचमनीयार्थंशिशि

व्र·रा· रंप्रतिगृह्यतां आचमनं पयोदधिघृतंमध्वाशर्करास्रुगुणान्वितं पंचामृतेनस्नपनंप्रीयतांपरमेश्वरी पंचामृतस्नानं मंदा प·
१९ किन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानायतेमयाभक्त्यानीरंस्वीक्रियतांशिवे स्नानं सर्वसत्वाधिकेसौम्येलोकलज्जा ५
निवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां वस्त्रं मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं हृदयानंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां चंद
नं हरिद्रांकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंगृहाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्यं कूष्मांडैर्मालतीकाद्यैर्जातीपु-
ष्पैःसुगंधिभिः मयाहृतानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां पुष्पाणि॰ अथांगपूजा दशांगललितायैनमः पादौपूजयामि भवा
न्यै॰ गुल्फौपू॰ सिद्धेश्वर्यै॰ जंघेपू॰ भद्रकाल्यै॰ जानुनीपू॰ श्रियैन॰ ऊरूपू॰ विश्वरू॰ कटीपू॰ देव्यै॰ नाभिंपू॰ वरदायै॰ कुक्षिंपू॰ वि
धायै॰ हृदयंपू॰ वागीश्वर्यै॰ स्कंधौपू॰ महादेव्यै॰ बाहू॰ भद्रायै॰ करौपू॰ पद्मिन्यै॰ कंठंपू॰ सरस्वत्यै॰ मुखं॰ कमलासनायै॰ नासिकां
पू॰ महिषमर्दिन्यै॰ नेत्रेपू॰ लक्ष्म्यै॰ कर्णौ॰ भवान्यै॰ ललाटंपू॰ विंध्यवासिन्यै॰ शिरःपू॰ सिंहवाहिन्यै॰ सर्वांगंपू॰ वनस्पतिरसो
द्भूतोगंधाढ्योगंधमनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपं॰ साज्यंचवर्ति॰ दीपं॰ नैवेद्यं॰ मध्येपानीयं॰ इदंफलमि-
तिफलं पूगीफलंमहद्दिव्यं॰ तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा कर्पूरगौरं॰ नीराजनं नमोदेव्यैमहादेव्यै॰ मंत्रपुष्पं यानिकानिच
पापानि॰ प्रदक्षिणां अन्यथाशरणंनास्तित्वमेवशरणंमम तस्मात्कारुण्यभावेनरक्षमेपरमेश्वरि दशरथनामयादेवीदशापु-
ष्पादशाक्षरा पुत्रार्थीकामयेदेविसर्वान्कामान्प्रयच्छमे प्रार्थना दशरथललितादेव्याव्रतंसंपूर्णहेतवे वाणकंद्विजवर्यायसं १९
हिरण्यंददाम्यहं वायनं सवाहनाशक्तियुतावरदापूजितामया ममानुग्रहकुर्वाणागच्छत्वंनिजमंदिरं अथकथा सूत

उवाच अरण्येवर्तमानास्तेपांडवादुःखकर्षिताः कृष्णंदृष्ट्वामहात्मानंप्रणिपत्ययथाक्रमं युधिष्ठिरउ॰ देवदेवजगन्नाथल
क्ष्मीप्रियजनार्दन कथयस्वसुरश्रेष्ठदशांगललिताव्रतं कथमेषासमुत्पन्नाकेनादौपूजिताभुवि पूजनात्किंफलावाप्तिःकथय
स्वसुरेश्वर. श्रीकृष्णउ॰ पुरात्रेतायुगेपार्थराजादशरथोमहान् तस्यभार्यातुकौसल्या अपुत्रासापतिव्रता अथाजगामक
स्मिंश्चिदृष्यशृंगऋषीश्वरः स्वागतंचकृतंराज्ञासोपविष्टोवरासने तेनराज्ञामुनिश्रेष्ठस्तोत्रैश्चबहुतोषितः तस्यभक्त्यातु
संतुष्टोऋषिर्वचनमब्रवीत् मुनिरुवाच तुष्टोहंत्वयाराजेंद्रकौसल्याभार्ययासह ब्रूहित्वंचमहाभागकिंप्रियंतेकरोम्यहं द
शरथउवाच यदितुष्टोसिमेविप्र अपुत्रोहंऋषीश्वर तीर्थंवाव्रतमेकंवातद्वदस्वमुनीश्वर मुनिरुवाच शृणुराजन्नवहि
तोव्रतमेकंब्रवीमिते पुत्रकामव्रतंश्रेष्ठंकृतंराजन्सुरासुरैः रोहिणीनामचंद्रस्यभार्यापरमवल्लभा सांचैवललितानाम्नीरोहिणी
तिनराधिप आश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यादिप्रपूजयेत् दशम्यादिचतुर्थ्यंतंदिग्दिनानिव्रतंचरेत् आश्विनस्यसितेपक्षेचतु
र्थ्यांतुविशेषतः स्नात्वासायंतनेकालेसन्नमनभक्तिभावतः कूष्मांडैर्मातुलिंगाद्यैर्जातिपुष्पैःसुगंधिभिः गंधपुष्पैस्तथाधूपै
र्नैवेद्यैर्दशमोदकैः अर्घ्यंदद्याच्चदेव्यग्रेपूजयित्वाक्षमापयेत् ततोमंगलवाद्यैश्चगायद्भिश्चनरेश्वर चंद्रोदयेचसंप्राप्तेअर्घ्यंद
द्याद्युधिष्ठिरशंखेनोयंसमादायसपुष्पाक्षतचंदनैः जानुभ्यामवनींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् पंचरत्नसमायुक्तंदशपुष्पैःसम
न्वितं अक्षतैश्चसमायुक्तंचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् दशरथनामयादेवीदशपुष्पादशांजलिः चंद्रेणसहितेदेविगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते
दशरथनामयादेवीनित्यमाराधितामया पुत्रार्थीकामयेदेविसर्वान्कामान्प्रयच्छमे दशसंख्यांश्चकरकान्शीतोदकसमन्वितान्

वर्षेवर्षेप्रदेयानिप्रत्येकंकरकानिच इत्थंप्रपूजयेद्देवींसर्वदातुप्रयत्नतः अर्वाक्कुर्यादशवर्षाणांपूजयेद्भक्तिभावतः नारीनरोवाम-
जेद्व्रतमेतत्करोतिवै यंयंचिंतयतेकामंव्रतस्यास्यप्रभावतः पुत्रपौत्रधनंधान्यंलभतेनात्रसंशयः इतिभविष्योत्तरपुराणेदशर
थललिताव्रतकथासंपूर्णा अथोद्यापनं उद्यापनविधिंवक्ष्येव्रतसंपूर्णहेतवे कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुआश्विनेव्रतमाचरेत्
दशविप्रैःसपत्नीकैर्वेदवेदांगपारगैः स्नात्वासायंतनेकालेसर्वैस्तैर्भक्तिभावतः चतुस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमंडितं तन्मध्येका
रयेत्सद्मंपंचवर्णैःसुशोभितं कलशंस्थापयेत्तत्रविधानेनसमन्वितं ताम्रंमृन्मयजंकुंभंवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् तस्योपरिन्यसेद्देवं
रोहिण्यासहितंविधुं सुवर्णनिर्मितंदेवंचतुर्भुजसमन्वितं सौवर्णीरोहिणीकार्याचंद्रमारजतस्यच पूर्वोक्तेनविधानेनपूजांकु
र्यात्समाहितः एवंपूजाप्रकर्तव्याषोडशैरुपचारकैः मोदकान्कारयेद्राजन्तिलजानेकविंशतिं दशविप्रायदातव्या आत्मार्थंस्था
पयेद्दश एकोदेवायदातव्योललिताप्रीतयेव्रती दशरथललितादेव्याव्रतसंपूर्णहेतवे वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहम्
दशरथनामयादेवीनित्यमाराधितामया पुत्रार्थीकामयेदेविसर्वान्कामान्प्रयच्छमे इतिसंप्रार्थ्यदेवेशीं चंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् स्व
गृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापयेत्ततः होमंचैवसुसंपाद्यतिलपायसलड्डुकैः अष्टोत्तरशतंसद्योअष्टाविंशतिमेववा जुहुयाच्चं
द्रमंत्रेणगाणेशेनतथैवच एवंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्यंप्रपूजयेत् सुहृद्भिर्दशयुग्मैश्चपक्वान्नैश्चप्रपूजयेत् विप्रायपीठदानंचततः
कुर्याद्विसर्जनं ततःपुत्राःप्रजायंतेधनधान्यसमन्विताः सौभाग्यंपुत्रसंपत्तिर्जायतेभूभृतांवर अवैधव्यंचलभतेसर्वान्कामानवा २०
प्नुयात् एतत्तेकथितंभूपकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि कृतेदशरथेनास्मिन्कौसल्याभार्ययासह तुष्टादशरथादेवीगणेशेनसचंद्रमाः स

स्मात्कृत कृतोराजाभार्ययासहमोदते तस्माद्दशरथानामललितासुविकीर्तिता एतत्तेकथितंराजन्दशांगललिताव्रतं यइदंशृ
णुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः अश्वमेधसहस्रस्यफलंतस्यध्रुवंभवेत् इतिभविष्योत्तरपुराणेदशरथललिताव्रतोद्यापनं
संपूर्णं अथकार्तिककृष्णचतुर्थ्यां अथवादक्षिणदेशेआश्विनकृष्णचतुर्थ्यांकरकचतुर्थीव्रतं तच्चलिख्यते अत्रस्त्रीणा
मेवाधिकारः तासामेवफलश्रुतेः आचम्यमासपक्षाद्युल्लिख्य ममसौभाग्यपुत्रपौत्रादिसुस्थिरश्रीप्राप्तयेकरकचतुर्थीव्रतंक
रिष्ये इतिसंकल्प्य चंद्रंविलिख्यततः अधस्ताच्छिवंषण्मुखयुक्तांगौरींलिखित्वा षोडशोपचारैःपूजयेत् पूजामंत्रः नमःशिवायै
शर्वाण्यैसौभाग्यंसंततिंशुभां प्रयच्छभक्तियुक्तानांनारीणांहरवल्लभे ति ततःनमोंतनाममंत्रेणशिवषण्मुखगौरीगणपतीनां
पूजाकार्या ततःसपक्वान्नान्अक्षतसंयुक्तान्दशकरकान्ब्राह्मणायदद्यात् ततःपिष्टकंनैवेद्यंभोज्यंसर्वंनिवेदयेत् ततश्चंद्रो
दयोत्तरंचंद्रायार्घ्यंदद्यात् अथकथा मांधातोवाच अर्जुनेतुगतेतप्तुंइंद्रकीलगिरिंप्रति विषण्णमानसासुभ्रूर्द्रौपदीस
मचिंतयत् अहोकिरीटिनाकर्मसमारब्धंसुदुष्करं बहवोविघ्नकर्तारोमार्गेवैपरिपंथिनः चिंतयित्वेतिसादेवीकृष्णाकृष्णंजगद्गुरुं
भर्तुःप्रियचिकीर्षंतीसापृच्छद्विघ्नवारणं द्रौपद्युवाच कथयस्वजगन्नाथव्रतमेकंसुदुर्लभं यत्कृत्वासर्वविघ्नानिविलयंयांति
तद्वद श्रीकृष्णउवाच एवमेवमहाभागेशंभुःपृष्टःकिलोमया तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाप्राहदेवोमहेश्वरः शृणुदेविवरारोहेवक्ष्या-
मित्वांमहेश्वरि सर्वविघ्नहरेत्याहकरकाख्याचतुर्थिका पार्वत्युवाच भगवन्कीदृशीप्रोक्ताचतुर्थीकरकाभिधा विधानंकीदृशंमे
कंकेनेयंचपुराकृता ईश्वरउवाच शक्रप्रस्थपुरेरम्येविद्वज्जनसमाकुले स्वर्णरूप्यसमाकीर्णेरत्नप्राकारशोभने दिव्यनारी

व्र.रा
२१

जनालोकेवशीकृतजगत्त्रये वेदध्वनिसमायुक्ते स्वर्गादपिमनोहरे वेदशर्मद्विजस्तत्रवसन्देशोविदांवरः पत्नीतस्यैवविप्रस्यनाम्ना-
लीलावतीशुभा तस्यांसंजनयामाससपुत्रान्सप्तामितौजसः कन्यावीरवतीनाम्नीसर्वलक्षणसंयुता नीलोत्पलाभनयनापूर्णेंदु-
शुभ्रानना ततःकालेशुभदिनेविधिवद्द्विजोत्तमः ददौवेदांगविदुषेविप्रायविधिपूर्वकं अत्रांतरेतुसातत्रचक्रेगौर्याःशुभव्रतं-
चतुर्थ्यांकार्तिकस्याथकृष्णायांतुविशेषतः स्नात्वासायंतनेकालेसर्वान्तान्भक्तिभावतः विलिख्यवटवृक्षंचगौरींतस्यतलेलिखे-
त् शिवेनविघ्ननाथेनषण्मुखेनसमन्वितां गंधपुष्पाक्षतैर्गौरींमंत्रेणानेनपूजयेत् नमःशिवायैशर्वाण्यैसौभाग्यंसंततिंशुभां
प्रयच्छभक्तियुक्तानांनारीणांहरवल्लभे तस्याःपार्श्वेमहादेवंविघ्ननाथंषडाननं पुनःपुष्पाक्षतैर्धूपैरर्चयेच्चपृथक्पृथक् पक्वान्ना-
ज्यतसंपन्नान्सदीपान्करकान्दश तथापिष्टकनैवेद्यंभोज्यंसर्वंन्यवेदयेत् प्रतीक्ष्यंत्यःस्त्रियःसर्वाश्चंद्रोदयपराःस्थिताः साबाला
विकलादीनाक्षुत्तृड्भ्यांपरिपीडिता निपपातमहीपृष्ठेरुरुदुर्बांधवास्तथा समाश्वास्यचतैस्तांस्तुमुखमभ्युक्ष्यवारिणा तद्भ्राता
चिंतयित्वैवमारुरोहमहावटं हस्तेचोल्कांसमादायज्वलंतींस्नेहपीडिता भगिन्यैदर्शयामासचंद्रंव्याजोदितंतदा तंदृष्ट्वाचार्तिमु-
त्सृज्यबुभुजेभावसंयुता चंद्रोदयंतमज्ञाय अर्घ्यंदत्वाविधानतः तद्दोषेणामृतस्तस्याःपतिधर्मेणदूषितः पतिंतथाविधं
दृष्ट्वाशिवमभ्यर्च्यसापुनः व्रतंनिराशनंचक्रेयावत्संवत्सरोगतः चक्रुःसंवत्सरेतीतेव्रतंतद्भ्रातृयोषितः पूर्वोक्तेनविधानेनसापिच
क्लेशभाजना तदायाताशचीदेवीकन्याभिःपरिवारिता एतदेवव्रतंकर्तुं आगतास्वर्गलोकतःवीरावत्यास्तदाभ्यासमगमद्भाग्यतः
स्वयं दृष्ट्वातांमानुषींदेवीपप्रच्छसकलंशची वीरावतीतदादृष्ट्वाप्रोवाचविनयान्विता अहंपितृगृहंप्राप्तामृतोयंमेपतिःप्रभुः

प.
४

२१

नजानेकर्मणःकस्यफलंप्राप्तंमयाधुना ममभाग्यवशाद्देविआगतासिमहेश्वरि अनुगृह्णीष्वमांमातर्जीवयाशुपतिंमम इंद्राणी
उवाच त्वयापितृगृहेपूर्वंकुर्वंत्याकरकव्रतं नदेवार्घ्यंत्वयादत्तंविनाचंद्रोदयंशुभे तेनतेव्रतदोषेणस्वामीलोकांतरंगतः इदानीं-
कुरुयत्नेनकरकव्रतमुत्तमं पतिंतेजीवयिष्यामिव्रतस्यास्यप्रभावतः व्यासउवाच तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाव्रतंचक्रेविधानतः
प्रसन्नासाभवद्देवीशक्रस्यप्राणवल्लभा तयाव्रतेकृतेदेवीजलेनाभ्युक्ष्यतत्पतिं जीवयामासचेंद्राणीदेववच्चबभूवसः ततश्चा-
गाद्गृहंस्वीयंरेमेसापतिनासह धनंधान्यंसुपुत्रांश्चदीर्घमायुश्चलब्धवान् तस्मात्त्वयापियत्नेनव्रतमेतद्विधीयतां सूतउवा-
च द्वैपायनवचःश्रुत्वाचकारद्रौपदीव्रतं तद्व्रतस्यप्रभावेनजित्वातान्कौरवान्रणे लेभिरेराज्यमतुलंपांडवादुःखनाशनं ये
करिष्यंतिशुभगाव्रतमेतान्निशागमे तेषांपुत्रान्धनंधान्यंसौभाग्यंचातुलंयशः करकंक्षीरसंपूर्णंतोयपूर्णमथापिवा ददामिरत्न-
संयुक्तंचिरंजीवतुमेपतिः इतिमंत्रेणकरकान्प्रदद्याद्द्विजसत्तमे सुवासिनीभ्योदद्याच्चआदद्यात्ताभ्यएवच एवंव्रतंयाकुरुते
नारीसौभाग्यकाम्यया सौभाग्यंपुत्रपौत्रादिलभतेसुस्थिरांश्रियं इतिवामनपुराणेकरकाभिधानचतुर्थीव्रतंसंपूर्णं अथमा-
घशुक्लचतुर्थ्यांगौरीचतुर्थीव्रतं हेमाद्रौब्राह्मे उमाचतुर्थ्यांमाघेतुशुक्लायांयोगिनीगणैः प्राग्भक्षयित्वासृष्ट्वाचभूयस्तांगातवे-
र्गुणैः तस्मात्सातत्रसंपूज्यानरैःस्त्रीभिर्विशेषतः कुंदपुष्पैःप्रयत्नेनसम्यक्भक्त्यासमाहितैः कुंकुमालक्तकाभ्यांचरक्तसूत्रैःसक-
र्णैः रक्तपुष्पैस्तथाधूपैर्दीपैर्बलिभिरेवच गुडार्द्रकाभ्यांपयसालवणेनाथपालकैः पालकंमृद्भांडइतिहेमाद्रिः पूज्यास्त्रियश्च
विविधास्तथाविप्राश्चशोभनाः सौभाग्यवृद्धयेदेयंभोक्तव्यंबंधुभिःसह इतिगौरीचतुर्थीव्रतंब्रह्मपुराणोक्तं अथमाघशु-

कृत्तचतुर्थीवरदचतुर्थीव्रतं तदुक्तंकाशीखंडे माघशुक्लचतुर्थ्यांतुनक्तव्रतपरायणाः येत्वांधुंडेर्चयिष्यंतितेर्च्याःसुरसुरद्रुहाः
विधायवार्षिकींयात्रांचतुर्थींप्राप्यमाधवीं शुक्लान्तिलान्गुडैर्बध्वाप्राश्नीया लुड्डुकान्व्रती अत्रनक्तग्रहणात्प्रदोषव्यापिनी
ग्राह्येतिसिद्धं इतिवरदचतुर्थीव्रतं अथमाघकृष्णाचतुर्थ्यांतिलचतुर्थीव्रतं अथपूजाविधिः येभ्योमाताएवापित्रे
तिजपित्वा आगमार्थंतु॰ घंटानादंकृत्वा अपसर्पंतिति छोटिकामुद्रां तीक्ष्णदंष्ट्रेतिक्षेत्रपालंसंप्रार्थ्य आचम्यप्राणाना
यम्यममसहकुटुंबस्य क्षेमस्थैर्यविजयाभयआयुरारोग्यैश्वर्याभिवृध्यर्थं धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिध्यर्थंश्री
संकष्टहरगणेश्वरप्रीत्यर्थंनारदीयपुराणोक्तप्रकारेणपुरुषसूक्तविधानेनयथासंभा वितनियमेनयथोपचारमीलितद्रव्यैः सं
कष्टचतुर्थीव्रतांगत्वेनगणपतिपूजनंकरिष्येकलशार्चनंशंखार्चनंकुर्यात् अथन्यासंकुर्यात् अस्यश्रीगणपतिमंत्रस्य
शुक्लऋषिः श्रीसंकष्टहरगणपतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः श्रीसंकष्टहरगणपतिप्रीत्यर्थंन्यासेविनियोगः ओं नमोहेरंब
अंगुष्ठाभ्यानमः मदमोदिततर्जनीभ्यां॰ ममसंकष्टंनिवारयमध्यमाभ्यां॰ निवारयअनामिकाभ्यां॰ हुंफट्कनिष्ठिका
भ्यां॰ स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां॰ एवंहृदयादि भूर्भुवस्वरोमितिदिग्बंधः ओंनमोहेरंबमदमोदितममसंकष्टंनिवारयहुंफट्
स्वाहा अथध्यानं श्वेतांगंश्वेतवस्त्रंसितकुसुमगणैःपूजितंश्वेतगंधैःक्षीराब्धौरत्नदीपैःसुरतरुविमलेरत्नसिंहासन
स्थं दोर्भिःपाशांकुशेष्टाभयधृतरुचिरंचंद्रमौलिंत्रिनेत्रं ध्यायेच्छांत्यर्थमीशंगणपतिविमलंश्रीसमेतंप्रसन्नं लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रि २२
नेत्रंरक्तवर्णकं सर्वाभरणशोभाढ्यंप्रसन्नास्यंविचिंतयेत् ध्यायामि आगच्छविघ्नराजेंद्रस्थानेचात्रस्थितोभव आ

राधयिष्येभक्त्याहंप्रवंतंसर्वसिद्धये सहस्रशीर्षेत्यावाहनं गणेशायन॰ आवाहयामि अभीप्सितार्थसिध्यर्थंपूजितोसिसुरासु
रासुरैः सर्वविघ्नछिदेतस्मैगणाधिपतयेनमः पुरुषएवेदमासनं विघ्ननाशिने॰आसनं गणाधिपनमस्तेस्तुसर्वसिद्धिकरप्रभो
पाद्यंगृहाणदेवेशसुरासुरसुपूजित एतावानस्ये॰ लंबोदराय॰पाद्यं रक्तगंधाक्षतोपेतंरक्तपुष्पसमन्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवेशमया
दत्तंहिभक्तितः त्रिपादूर्ध्व॰चंद्रार्धधारिणेन॰अर्घ्यं॰ सुरासुरसमाराध्यसर्वसिद्धिप्रदायक मयादत्तंसुरश्रेष्ठगृहाणाचमनीयकं
तस्माद्विराळ॰ विश्वप्रिया॰ आचम॰ पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येसर्वसिद्धिद यत्पुरुषेणेति॰
ब्रह्मचारिणेन॰पंचामृतस्नानं गंगादिसलिलंशुद्धंसुवर्णकलशेस्थितं सुवासितंपरिमलैःस्नापयामिगणेश्वर पुरुषसूक्तेनशु
द्धोदकस्नानं रक्तांबरंवस्त्रयुग्मंसर्वकार्यप्रसिद्धये मयादत्तंगणाध्यक्ष गृह्यतामखिलार्थद तंयज्ञंब॰ सर्वप्रदाय॰ वस्त्रयुग्मं कुं
कुमाक्तंमयादत्तंसौवर्णमुपवीतकं उत्तरीयेणसंयुक्तंगृहाणगणनायक तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृ॰ वक्रतुंडाय॰यज्ञोपवी॰ चंद-
नागरुकर्पूरकुंकुमादिसमन्वितं गंधंगृहाणदेवेशसर्वसिद्धिप्रदायक तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतेति॰ गणाध्यक्षाय॰गंधं॰ अक्षताश्च
सुरश्रेष्ठाः कुंकुमाक्ताःसुशोभनाः गृहाणविघ्नराजेंद्रमयादत्ताहिभक्तितः गजवदना॰ अक्षतान् रक्तपुष्पाणिविघ्नेशएकविं
शतिसंख्यया गृहाणसुमुखोभूत्वामयादत्तान्युमासुत तस्मादश्वा॰ गुणशालिनेनमः पुष्पाणि॰ सुगंधादीनिमाल्यानि
गृहाणगणनायक विनायकनमस्तुभ्यंशिवसूनोनमोस्तुते विघ्ननाशिने॰ माल्यानि॰ एकविंशतिनामभिर्दूर्वाभिःपूजयेत्
ॐ गजानना॰ विघ्नराजाय॰ लंबोदरायनमः शिवात्मजा॰ वक्रतुंडाय॰ शूर्पकर्णाय॰ कुब्जाय॰ गणेशाय॰ विघ्ननाशिनेनमः वि

करायन॰ वामदेवाय॰ सर्वदेवाय॰ सर्वार्तिनाशिने॰ विघ्नहर्त्रेन॰ धूम्राय॰ सर्वदेवाधिदेवा॰ उमापुत्रा॰ कृष्णपिंगला॰ भालचंद्रा॰
गणाधिपाय॰ एकदंताय॰ २१ एकविंशतिदूर्वापुष्पाणिसमर्पयामि अथांगपूजा संकष्टनाशिने॰ पादौपू॰ स्थूलजं-
घाय॰ जंघेपू॰ एकदंताय॰ जानुनीपू॰ अखुवाहनाय॰ ऊरूपू॰ हेरंबा॰ कटिंपू॰ लंबोदरा॰ उदरंपू॰ गणाध्यक्षाय॰ हृदयं॰ स्थूलकं-
ठाय॰ कंठंपू॰ स्कंदाग्रजाय॰ स्कंधौपू॰ परशुहस्ताय॰ हस्तौपू॰ गजवक्त्राय॰ वक्त्रंपू॰ सर्वेश्वरा॰ शिरःपू॰ संकष्टनाशिने॰ सर्वांगं
पूजया॰ अथावरणपूजा गणाधिपा॰ उमापुत्राय॰ अघनाशिने॰ हेरंबाय॰ लंबोदराय॰ गजवक्त्राय॰ एकदंताय॰ धूम्रकेत
वेन॰ भालचंद्राय॰ ईशपुत्रायन॰ इभवक्त्राय॰ मूषकवाहना॰ कुमारगुरवे॰ सर्वसंकष्टनाशिने॰ इतिप्रथमावरणं १ विघ्नग-
णपतये॰ वीरगणपतये॰ शूर्पकर्णगणप॰ प्रसादगणप॰ वरदगणपत॰ इंद्रगणप॰ एकदंतगणप॰ लंबोदरगणप॰ क्षिप्रगणपत॰
सिद्धिगणप॰ इतिद्वितीयाव॰ २ रामाय॰ रामेशाय॰ वृषांकाय॰ रतिप्रिया॰ पुष्पबाणाय॰ महेश्वराय॰ वराहाय॰ श्रीसदाशि
वाय॰ तृतीयावरणं ३ आदित्याय॰ चंद्राय॰ कुजाय॰ बुधाय॰ बृहस्पत॰ शुक्राय॰ शनैश्चराय॰ केतवेन॰ सिद्ध्यै॰ समृद्ध्यैन॰ कां
त्यै॰ मदनरत्यैन॰ मदद्राविण्यैनमः वसुमत्यै॰ वैनायक्यै॰ चतुर्थाव॰ ४ इंद्राय॰ अग्नये॰ यमाय॰ निर्ऋतये॰ वरुणाय॰ वायवे॰
सोमाय॰ ईशानाय॰ पंचमाव॰ ५ अथपत्रीपूजा गणाधिपा॰ पाचीपत्रं॰ सुमुखा॰ भृंगराज॰ उमापुत्राय॰ बिल्वपत्रं॰
गजवक्त्राय॰ श्वेतदूर्वाप॰ लंबोदराय॰ बदरीप॰ हरसूनवे॰ धत्तूरपत्रं॰ गुहाग्रजाय॰ तुलसीपत्रं॰ गजकर्णायन॰ अपामार्गपत्रं॰
एकदंताय॰ बृहतीप॰ इभवक्त्राय॰ शमी॰ मूषकवाहना॰ करवीरप॰ विनाय॰ वेणुपत्रं॰ कपिलाय॰ अर्कपत्रं॰ भिन्नदंताय॰ अ

र्जुनप॰ पत्नीहीना॰ विष्णुक्रांतप॰ बटवेन॰ दाडिमीप॰ भालचं॰ देवदारु॰ हेरंबा॰ मरुपत्रं॰ सिद्धिदाय॰ सिंदूरप॰ सुराग्रजाय॰ जाती
पत्रं॰ विघ्नराजाय॰ केतकीप॰ इत्येकविंशतिपत्राणि अथपुष्पपूजा सुमुखाय॰ जातीपु॰ एकदंताय॰ शेवंतीपु॰ कपिलाय॰ जु
ईपुष्पं॰ गजकर्णाय॰ चंपकपु॰ लंबोदरा॰ कल्हारपु॰ विकटाय॰ केतकीपु॰ विघ्ननाशिने॰ बकुलपु॰ विनाय॰ जपाकुसुमपु॰ धूम्रके
तवे॰ पुन्नागपु॰ गणाध्यक्षाय॰ धत्तूरपु॰ भालचंद्रा॰ मातुलिंगपु॰ पत्नीहीनाय॰ विष्णुक्रांतपु॰ उमापु॰ करवीरपुष्पं॰ गजानना॰
पारिजात॰ ईशपु॰ कमलपु॰ सर्वसिद्धिप्रदाय॰ गोकर्णिकापु॰ मूषकवा॰ मुकुंदपु॰ कुमारगुरवे॰ तगरपु॰ दीर्घशुंडा॰ सुगंधिरा
जपुष्पं॰ इभवक्त्राय॰ अगस्तिपु॰ संकष्टनाशा॰ गुलाबपुष्पं॰ इत्येकविंशतिपुष्पाणि २१ अथाष्टोत्तरशतनामपूजा ॐ अ
स्यश्रीअष्टोत्तरशतविघ्नेश्वरदिव्यनामामृतस्तोत्रमंत्रस्य गृत्समदऋषिः गणपतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः गंबीजं नंशक्तिः मंकीलकं
श्रीगणपतिप्रसादसिध्यर्थेपूजनेविनियोगः ॐकारपूर्वकनामानि विनायकाय॰ विघ्नराजाय॰ गौरीपुत्राय॰ गणेश्वरा॰ स्कं
दाग्रजा॰ अव्ययाय॰ पूताय॰ दक्षाध्यक्षाय॰ द्विजप्रियाय॰ अग्निगर्वच्छिदेन॰ इंद्रश्रीप्रदाय॰ वाणीबलप्रदाय॰ सर्वसिद्धिप्रदाय॰
शर्वतनयाय॰ शर्वप्रियाय॰ सर्वात्मकाय॰ सृष्टिकर्त्रेन॰ देवानीकार्चिताय॰ शिवाय॰ शुद्धाय॰ बुद्धिप्रियाय॰ शांतायन॰ ब्रह्म
चारिणेन॰ गजाननाय॰ द्वैमातुराय॰ मुनिस्तुत्या॰ भक्तविघ्ननाशिने॰ एकदंता॰ चतुर्बाहवे॰ शक्तिसंयुताय॰ चतुराय॰ लंबोदरा
यन॰ शूर्पकर्णाय॰ हेरंबाय॰ ब्रह्मवित्तमायन॰ कालाय॰ ग्रहपत॰ कामिने॰ सोमसूर्याग्निलोचनाय॰ पाशांकुशधरा॰ चंडायन॰
गुणातीतायनमः निरंजना॰ अकल्मषाय॰ स्वयंसिद्धाय॰ सिद्धार्चितपदांबुजाय॰ बीजपूरकाय॰ अव्यक्ताय॰ वरदाय॰ शाश्वता

य॰ कृतिने॰ विद्वत्प्रिया॰ वीतभया॰ गदिने॰ चक्रिणेन॰ इक्षुचापधृते॰ अब्जोत्पलकराय॰ श्रीशाय॰ श्रीपतये॰ स्तुतिहर्षिताय॰ कु-
लाद्रिभृतेन॰ जटिने॰ चंद्रचूडाय॰ अमरेश्वरा॰ नागयज्ञोपवीतिने॰ श्रीकंठाय॰ रामार्चितपदा॰ व्रतिनेन॰ स्थूलकंठाय॰ त्रयीकर्त्रे न॰
सामघोषप्रिया॰ पुरुषोत्तमाय॰ स्थूलतुंडा॰ अग्रगण्याय॰ ग्रामण्याय॰ गणपाय॰ स्थिराय॰ वृद्धिदाय॰ सुभगदा॰ शूराय॰ वागीशाय॰
सिद्धिदायकाय॰ दूर्वाबिल्वप्रियायन॰ कांताय॰ पापहारिणेनमः कृतागमा॰ समाहिता॰ वक्रतुंडाय॰ श्रीपदाय॰ सौम्याय॰ भक्तकां
क्षितदाय॰ अच्युताय॰ केवलाय॰ सिद्धाय॰ सच्चिदानंदविग्रहाय॰ ज्ञानिनेन॰ मायायुक्ता॰ दांताय॰ ब्रह्मिष्ठाय॰ भयवर्जिता॰
१॰ प्रमत्तदैत्यभयदाय॰ व्यक्तमूर्तये॰ अमूर्तकाय॰ पार्वतीशंकरोत्संगखेलनोत्सवलालसाय॰ समस्तजगदाधारा॰ वरदमूषकवा
हनाय॰ हृष्टचित्ताय॰ प्रसन्नात्मने॰ सर्वसिद्धिप्रदायकाय॰ १०८ ॥ अष्टोत्तरशतेनैवंनाम्नाविघ्नेश्वरस्यच तुष्टावशं
करःपुत्रंत्रिपुरंहंतुमुद्यतः यःपूजयेदनेनैवभक्त्यासिद्धिविनायकं दूर्वादलैर्बिल्वदलैःपुष्पैर्वाचंदनाक्षतैः सर्वकामानवाप्नोति
सर्वापद्भ्यःप्रमुच्यते इतिभविष्यपुराणेविघ्नेश्वरअष्टोत्तरशतदिव्यनामस्तोत्रंसंपूर्णं वनस्पतिरसोद्भूतंदशांगंगुग्गुलान्
वितं गृहाणसर्वकामार्थंमयादत्तंविनायक यत्पुरुषंव्यदधुः उमापुत्राय॰ धूपं॰ घृताक्तवर्तिसंयुक्तंदीपंसर्वप्रदायक गृहाणमं
मयादत्तंतेजोराशेजगत्पते ब्राह्मणोस्य॰ रुद्रप्रियाय॰ दीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं भक्त्यानिवेदितंदेवनैवेद्यं
प्रतिगृह्यतां भक्ष्यैर्नानाविधैर्युक्तान्मोदकान्घृतपाचितान् गृहाणविघ्नराजेंद्रतिललड्डुसमन्वितान् चंद्रमामनसो॰ विघ्ननाशि २४
ने॰ नैवेद्यं फलानीमानिरम्याणिस्थापितानितवाग्रतः तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि संकष्टनाशिने॰ फलं पूगीफ

लंमहद्दिव्यं नागवल्लीदलैर्युतं॰ सिद्धिविनायकाय॰ तांबूलं॰ श्रियेजातइति॰ नीराजनं॰ पूजाफलसमृद्ध्यर्थंतवाग्रेस्वर्णमीश्वर स्थापितंतेनमेप्रीतःपू
र्णान्कुरुमनोरथान् सप्तास्यासन्॰ विघ्नेशायन॰ स्वर्णपु॰ अथदूर्वापूजा गणाधिपाय॰ दूर्वायुग्मंसमर्पयामि उमापुत्राय॰ दूर्वा॰ अघना
शनाय॰ दूर्वा॰ एकदंताय॰ दूर्वा॰ इभवक्त्राय॰ दूर्वा॰ मूषकवाहना॰ दूर्वा॰ विनायकाय॰ दूर्वा॰ ईशपुत्राय॰ दूर्वा॰ सर्वसिद्धिप्रदायका॰ दूर्वा॰ कुमा
रगुरवे॰ दूर्वा॰ श्रीगणेश्वराय॰ एकदूर्वांकुरंसमर्पयामि गणाधिपनमस्तेस्तु उमापुत्राघनाशन एकदंतेभवक्त्रेतितथामूषकवाहन वि
नायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंगणराजंमयत्नतः एभिर्नामपदैर्नित्यंदूर्वायुग्मंसमर्पयेत् श्रीगणेशोवक्रतुंड
उमापुत्रस्तथैवच विघ्नराजःकामदश्चगणेश्वरइतिस्मृतः जीमूतःशक्तिरत्युग्रस्तथांजनसमप्रभः योगिध्येयोदिव्यगुणोमहाकायइ
तीरितः ततश्चसिद्धिदःप्रोक्तोमहोदरइतिस्मृतः गजवक्त्रःकर्मशील ततःपरशुधार्यपि करिकुंभोविश्वमूर्तिरुग्रमोजास्ततःपरं
लंबोदरस्ततःसिद्धिर्गणेशश्चैकविंशतिः नामानिरमणीयानिजपेदभिश्चपूजयेत् गणेशात्तस्यनश्यंतिसंकष्टानिमहांत्यपि महा
संकष्टदग्धोहंगणेशंशरणंगतः तस्मान्मनोरथंपूर्णंकुरुविश्वेश्वरप्रिय ततःस्वर्णमयंपुष्पंविघ्नेशायनिवेदयेत् प्रदक्षिणानमस्कारा
न्कृत्वादेवंक्षमापयेत् यज्ञेनयज्ञं॰ संकष्टनाशनाय॰ पुष्पांजलिं॰ नमोस्तुदेवदेवायभक्तानामभयप्रद विघ्नानांनाशकर्त्रेचहरात्म
जनमोस्तुते विघ्ननाशिनेन॰ नमस्कारं॰ ततःॐनमोहेरंबइतिमूलमंत्रंएकविंशतिवारंजपेत् अथगणेशायार्घ्यंदद्यात् गणे
शायनमस्तुभ्यंसर्वसिद्धिप्रदायक संकष्टहरमेदेवगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते संकष्टहरगणपतयेनमः इदमर्घ्यं कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतु
संपूजितविधूदये क्षिप्रंप्रसीददेवेशगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते एताभ्यांमंत्राभ्यामर्घ्यंदद्यात् तिथीनामुत्तमेदेविगणेशप्रियवल्लभे ॥

सर्वसंकष्टनाशाय गृहाणार्घ्यं नमोस्तुते चतुर्थ्यै इदमर्घ्यं० रोहिणीसहितचंद्रंपंचोपचारैः पूजयेत् क्षीरोदार्णवसंभूत लक्ष्मीबंधोनि
शाकर गृहाणार्घ्यं मयादत्तं रोहिण्यासहितः शशिन् इतित्रिरर्घ्यं ३ रोहिण्यासहितचंद्रमसेनमः इदमर्घ्यं गगनांगणसंदीपक्षीराब्धिम
थनोद्भव भाभासितदिगंतान सोमराजनमोस्तुते चंद्रायनमस्कारः ततः आचार्यंपूजयेत् वायनंदद्यात् मोदकान्सफलान्पंचदक्षिण
भिःसमन्वितान् गृहाणत्वंद्विजश्रेष्ठ व्रतस्यपरिपूर्तये वायनमंत्रः प्रतिमादानमंत्रः प्रतिमांगुरवेदद्यादाचार्यायसदक्षिणां वस्त्रकुंभ
समायुक्तामादौमंत्रमिमंजपेत् गणेशस्यप्रसादेन ममसंतुमनोरथाः तुभ्यंसंप्रददेविप्रप्रतिमांतुगजाननीं इष्टकामार्थसिद्ध्यर्थं पुत्रपौत्र
प्रवर्धिनीं गणाधिराजदेवेशविघ्नराजविनायक तवमूर्तिप्रदादेन प्रसन्नोभवसर्वदा इतिकलशप्रतिमादानमंत्रः अथप्रतिग्रहमंत्रः
गणेशः प्रतिगृण्हातिगणेशोवैददातिच गणेशस्तारकोभाभ्यांगणेशायनमोनमः संसारपीडाव्यथितंहिमांसदासंकष्टभूतंसुमुख
प्रसीद त्वंत्राहिमांनाशयकष्टसंघान्नमोनमः कष्टविनाशनाय इतिप्रार्थना यदुद्दिश्यकृतंनेद्ययथाशक्तिप्रपूजनं संकष्टहरमेदेवउ
माकृतनमोस्तुते इतिनमस्कारः इतिपूजाविधिः अथकथा सूतउवाच अरण्येवर्तमानंतंपाडुपुत्रंयुधिष्ठिरं सबांधवंकृत्वासीनं
प्रययौव्यासआदरात् तंदृष्ट्वामुनिशार्दूलंव्यासंप्रत्याययौनृपः मधुपर्कंचसार्घंचकृत्वातस्मैह्युवाचतम् युधिष्ठिरउवाच अद्यमेस-
फलंजन्मभवतागमनेकृते येसंकष्टाहिसंजाता वनेममनिवासिनः तेसर्वेविलयंयाताभवतोदर्शनेनहि आत्मानंसाधुमन्येहंराजन्न-
ष्टापराङ्मुखं दुःखितंमांकथंस्वामिन्राज्यभ्रष्टंवनेस्थितं एतेभीमादयः सर्वेबांधवाव्यथयंतिभो दुराधर्षाः कृवीर्याहिमच्छासनवि २५
धेरताः इयंतुद्रौपदीसाध्वीराजपुत्रीपतिव्रता राज्योपभोगयोग्यासाप्यद्यदुःखोपभोगिनी मयाचकिंकृतंव्यासपूर्वंकथनुजीव-

ता दायादैर्वंचितंराज्यंद्यूतछद्मरतैस्तथा पराजितावयंब्रह्मन् सुहृद्भिर्बंधुभिस्तथा वनंप्रस्थापितादूतैरिदमूचुस्तथैवच कुर्वंतु
गमनंशीघ्रंवनायभवदादयः इत्थंनिराकृताः स्वामिन्यदातद्वनमागताः अहंतदाप्रभृत्याहोनद्रक्ष्यामिभवादृशान् यद्यस्तिव्रतमे
कंहिसर्वकष्टविनाशनं तद्व्रतंकथय ब्रह्मन्ननुग्राह्योस्मिसुव्रत इत्युक्तवंतंराजानंदुष्टसंकष्टनाशनं उवाचप्रीणयान्व्यासोधर्म
जंमेदिनीपतिं व्यासउवाच नास्तिभूमंडलेराजंस्त्वत्समोधर्मतत्परः कथयामिव्रतंतेद्यव्रतानामुत्तमोत्तमं संकष्टनाशनंनित्यं
शुभदंफलदंभुवि यत्कृत्वासर्वकार्याणांनिष्पत्तिर्जायतेध्रुवं विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं प्रोषितायापुरंध्रीचकरोति
व्रतमुत्तमं ईप्सितंलभतेसर्वंपतिनासहमोदते संकष्टेपियदाक्षिप्तोमानवोग्रहपीडितः साम्राज्येदीक्षितोनित्यंमंत्रिभिःपरिवा·
रितः सुहृद्भिर्बंधुभिश्चैवतथापुत्रैःसमन्वितः तस्यतुप्रियकर्त्रीचपत्नीगुणवतीप्रिया नाम्नारत्नावलीत्यासीत्सतिव्रतपरायणा
तयोःपरस्परंप्रीतिरभवच्चगुणाश्रयी कदाचिद्दैवयोगेनहृतंराज्यंचवैरिभिः कोशोबलंचापहृतंविध्वस्तोबंधुभिःसह रत्नाव
ल्यातयासार्ध्यानिर्गतोभूमिवल्लभः वनेक्षुधार्त्तः श्रमितोह्येकवासास्तृषार्दितः इतस्ततश्चरन्राजन्आतपेनातिपीडितः ए
काकीवनमासाद्यतयासार्धंयुधिष्ठिर सूर्येचास्तान्वलंयातेअरण्येचशिवार्दिते व्याघ्राश्चचुक्रुशुस्तत्रपर्जन्योपिववर्षह कंटकैः
क्लेशितारात्रीदुःखमाक्रंदपीडिता तांविलोक्यनृपश्रेष्ठदुःखेनैवतुपीडितः ततःप्रभातसमयेमार्कंडेयंमहामुनिं ददर्शराजात·
त्रैवविस्मयाविष्टमानसः उपगम्यशनैस्तंतुदंडवत्पतितोभुवि अब्रवीद्वचनंराजामार्कंडेयंमहामुनिं किंकृतंहिमयास्वामिन्
दुष्कृतंकथयस्वतत् केनकर्मविपाकेनराज्यलक्ष्मीःपराङ्मुखी मार्कंडेयउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्त्वयापूर्वजन्मनि

पूर्वंहिलुब्धकश्चासीर्गतोसिगहनंवनं मृगशार्दूलशशकान्हन्यमानोवनेतदा तस्मिन्रात्रौभ्रमन्राजन्चतुर्थ्यांमाघकृष्णके दृष्टंशुभंच·
कृष्णायास्तडागंपृथुनिर्मलं तत्तीरेनागकन्यानांसमूहंरक्तवाससां गणेशंपूजयंतीनांदृष्टवान्नियमव्रतं॥उपगम्यशनैस्तत्रदृष्टंतासांत्वयावि
भो आर्याःकिमेतन्मेसर्वंकथयध्वंहितत्वतः नागकन्याऊचुः पूजयामोगणपतिंवयंसिद्धिप्रदायकं शांतिदंपुष्टिदंनित्यंसर्वव्याधि
विनाशनं पुनःपृष्टंत्वयातत्रकिंदानंपूज्यतेत्वकः स्त्रियऊचुः यदाचोत्पद्यतेभक्तिर्भासिपूज्योगणाधिपः कृष्णायांचचतुर्थ्यां
वैरक्तपुष्पैःप्रपूजयेत् धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैरन्यैर्भक्तिसमन्वितैः विविधान्मोदकान्कृत्वापूरिकाघृतपाचिताः नैवेद्यंषड्रसंसर्वंग·
णेशायनिवेदयेत् ततोगृहीतंराजेंद्रत्वयासंकष्टनाशनं अभवद्धनधान्यंतेपुत्रपौत्रसमन्वितं मुक्ताहारसुवर्णैश्चगोधूमैश्चस
मन्वितं कस्मिंश्चित्समयेराजन्धनमत्तेनसिद्धिदं विस्मृतंतद्व्रतंसर्वंत्वयायत्नेनभूतिदं ततःप्राप्तंहिपंचत्वंत्वयाप्राणविना·
शनं तत्प्रभावाद्राजकुलेविशालेप्राप्तमुत्तमं त्वयाजन्मनृपश्रेष्ठराज्यंप्राप्तंत्वयाविभो सुहृन्मित्रप्रियायुक्तःप्राप्तोसिविपुलंव
पुः कृतावज्ञाव्रतस्यांतेतस्याप्तंकुलमीदृशं राजोवाच अधुनाक्रियतेस्वामिन्कथ्यतांममसुव्रतं यत्कृत्वासकलंराज्यं
प्राप्यतेचमयापुनः ऋषिरुवाच व्रतसंकल्पमाशुत्वंकुरुराजन्नृपोत्तम प्राप्स्यसित्वंहिराज्यंचसंदेहंमाकुरुप्रभो इत्युक्त्वा
ससुनिश्रेष्ठोंतर्धानमगात्ततः मुनेस्तद्वचनंश्रुत्वाव्रतसंकल्पमातनोत् राजाराज्ञीमुनिप्रोक्तंसकलंतद्व्रतंशुभं आयाताःसक
लास्तस्यसंनिभृत्याश्चसैनिकाः समाययौनृपश्रेष्ठस्तत्क्षणात्स्वयमेवहि लब्ध्वाराज्यंस्वकीयंचगणेशस्यप्रसादतः बुभुजेमेदिनीं २६
राजापुत्रपौत्रसमन्वितः तस्मात्त्वमपिराजेंद्रकुरुसंकष्टनाशनं व्रतंसिद्धिप्रदंनृणांस्त्रीणांनैवविशेषतः युधिष्ठिरउवाच

सविस्तरंव्रतंब्रूहिकृपयाकष्टनाशनं व्यासउवाच यदासंक्लेशितोराजन्दुःखैःसंकष्टदारुणैः पुमान्कृष्णचतुर्थ्यांतु तदापूज्योगणाधि
पः श्रावणेबहुलेपक्षेचतुर्थ्यांतुविधूदये तस्मिन्दिनेव्रतंग्राह्यंसंकष्टाख्यंयुधिष्ठिर निराहारोद्यदेवेशयावच्चंद्रोदयोभवेत् माघेवाकृष्णप
क्षेतुचतुर्थ्यांतुविधूदये तस्मिन्दिनेव्रतंग्राह्यंसंकष्टाख्यंनृपोत्तम प्रातःशुचिर्भवेत्सम्यक्दंतधावनपूर्वकं निराहारोद्यदेवेशयावच्चंद्रो
दयोभवेत् भोक्ष्यामिपूजयित्वाहंगणेशंशरणंगतः एवंसंकल्पमादौतुस्नात्वाकृष्णतिलैःशुभैः आन्हिकंतुविधायैवपूजांचकुरुसुव्रत
यथाशक्त्यातुसौवर्णीप्रतिमांचविधायच सौवर्णेराजतेताम्रेमृन्मयेवायथाशक्तितः कुंभेपुष्पफलैःपूर्णेदेवंतत्रैवविन्यसेत् शुभदेशेन्यसे
त्कुंभंवस्त्रंतत्रनिधायच पद्ममष्टदलंकृत्वागंधाद्यैःपूजयेत्ततः रक्तपुष्पैश्चधूपैश्चएभिर्नामपदैःपृथक् आवाहनंगणेशायआसनंवि-
घ्ननाशिने पाद्यंलंबोदरायेतिअर्घ्यंचंद्रार्धधारिणे विश्वप्रियायाचमनंस्नानंचब्रह्मचारिणे चंदनंरुद्रपुत्रायपुष्पंचगुणशालिने भवा
नीप्रियकर्त्रेचधूपंदद्याद्यथाविधि दीपंरुद्रप्रियायेतिनैवेद्यंविघ्ननाशिने तांबूलंसिद्धिदायेतिफलंसंकष्टनाशिने इतिनामप
दैःपूजांकृत्वामासयमान्शृणु श्रावणेसप्तलड्डुकान्नभस्येदधिभक्षणं आश्विनेचोपवासंचकार्तिकेपयभक्षणं मार्गेमासिनिरा
हारःपौषेगोमूत्रभक्षणं तिलानष्टशतं माघेफाल्गुनेघृतशर्करां चैत्रेमासिपंचगव्यंदूर्वारसंतुमाधवे ज्येष्ठेघृतंपलंभोज्यंआषाढेमधु
भक्षणं इतिमासयमान्कृत्वानरोमुच्येतसंकटात् भंजीयाद्वातथासप्तग्रासान्वास्वेच्छयासुव्रत अशक्तश्चेत्ततःसिद्धिर्भविष्यति
नसंशयः मंत्रेणानेनसंप्रार्थ्यदेवदेवंजगद्गुरुं एवंपूजाप्रकर्तव्याषोडशोपचारकैः नानाभक्ष्यादिसंयुक्तसुपहारंप्रकल्पयेत्
मोदकान्कारयेद्राजन्तिलजान्दशसंख्यकान् देवाग्रेस्थापयेत्पंचदशविप्रायदापयेत् पूजयित्वातुतंविप्रंभक्तिभावेनदेववत्

तदक्षिणांचयथाशक्त्यादत्वापंचैवमोदकान् संसारपीडाव्यथितंहिमांसदासंकष्टभूतंसमुखमसीद त्वंत्राहिमांनाशयकष्टसंघानन्नमो
नमःकष्टविनाशनाय इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंचंद्रायार्घ्यनिवेदयेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्गणेशप्रीतयेसदा स्वयंभुंजीतपंचैवमोदकान्बं
धुभिःसह अशक्तोलेकमन्नंवाभुंजीयाद्दधिनासह अथवाभोजनंकार्यएकवारंहिपांडव भूमौशय्याजितक्रोधोलोभदंभविवर्जितः
प्रतिमांगुरवेदद्यादाचार्यायनिवेदयेत् गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्वस्थानेपरमेश्वर व्रतेनानेनसुप्रीतोयथोक्तफलदोभव एवंव्रतंप्रकर्तव्यं-
चतुर्थ्यांमासकृष्णाकेगाणपत्यंतथाचार्यंसर्वशास्त्रविशारदं आचार्यंवरयेदादौयथोक्तविधिनार्चयेत् एकविंशतिविप्रान्वैवस्त्रालंका
रभूषणैः पूजयेद्धौहिरण्याद्यैर्मोदकैश्चैवहोमयेत् अष्टोत्तरसहस्रंतुशतंचाष्टाधिकंतथा अष्टाविंशतिरष्टौवावेदोक्तैस्तिलसर्पिषा स
पत्नीकंसुवर्णाद्यैर्गोभूवस्त्रादिभूषणैः छत्रंचोपानहौदद्यात्कमंडलुगृहादिभिः आचार्यंपूजयेद्राजन्गणेशस्यतुतुष्टये एवंकृत्वा
विधानेनप्रसन्नोनात्रसंशयः प्रतिमासंतुयःकुर्यात्त्रीण्यब्दान्येकमेववा अथवाजन्मपर्यंतंतस्यदुःखंकदाचन दारिद्र्यंनभवेत्तस्य
संकष्टानभवंतिहि वत्सरांतेद्वादशान्वैब्राह्मणान्भोजयेत्ततः विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं पुत्रार्थीलभतेपुत्रान्सौभाग्यं
चसुवासिनी शृण्वंतियेव्रतमिदंकृष्णमीदृशंहि तेचैवसर्वेसुविमनोरथपूर्णकामाः नित्यंभवंतिललनाःपुरुषाःसुखिन्यस्तेपुत्रपौत्र
धनधान्ययुताःपृथिव्यां एवमुक्त्वाततोव्यासस्तत्रैवांतरधीयत युधिष्ठिरस्ततःसर्वमकरोद्राजसत्तमः तेनव्रतप्रभावेनस्वराज्यंप्रा २७
प्तवान्नृपः हत्वारिपून्कुरुक्षेत्रेस्वराज्यमलभन्नृपः इतिश्रीनारदीयपुराणेकृष्णचतुर्थीसंकष्टहरव्रतंसंपूर्णम् अथअंगा
रकचतुर्थीव्रतंलिख्यते इंद्रउवाच अंगारकचतुर्थ्यांचविशेषोविहितःकुतः वदमेकृपयाब्रह्मन्महायानियमेनच शृण्वतोन

वमेनृपिगजाननकथांशुभां ब्रह्मोवाच अंगारकचतुर्थ्यास्तुमहिमानंमहीपते शृणुष्वावहितोभूत्वाकथयामिसमासतः अवंतीनगरेराजन्भरद्वाजोम
हामुनिः वेदवेदांगविद्वाज्ञःसर्वशास्त्रविशारदः अग्निहोत्ररतोनित्यंशिवध्यानेचतत्परः नदीतीरंगतोतिष्ठन्ननुष्ठानरतोमुनिः अकस्मात्कामिनींदृ
ष्ट्वाकामासक्तोभवन्मुनिः कामबाणाभिभूतःसन्निपपातमहीतले अतिविह्वलगात्राणांतस्यरेतस्तदास्खलत् प्रविष्टंतस्यतद्रेतःपृथिवीवि
लमध्यतः ततएककुमारोभूज्जपाकुसुमसंनिभः तंधरित्रीस्नेहवशात्पालयामाससादरं जनुस्तेनधन्यंस मन्यतेपितरौकुतः ततःसप्तवर्षे
स्तांप्रपच्छजननीनिजां महितोहिकथंमातमानुषंदेहमास्थितः कश्चमेजनकोमातस्तन्ममाचक्ष्वसांप्रतं धराउ० भरद्वाजमुनेरेतस्स्खलितंम
यिसंगतं ततोजातोसिरेपुत्रवर्धितोसिमयाशुभं सूतउवा० तर्हितंमेमुनिंमातर्दर्शयस्वतपोनिधिं ब्रह्मोउ० तमादायतदादेवीभारद्वाजं
गामह धरोवाच भरद्वाजंनमस्कृत्यतद्वीर्यप्रभवंसुतं वर्धितंतंपुरोधायस्वीकुरुष्वमुनेधुना तदाज्ञयाययोधात्रीस्वधामरुचिरंतदा भारद्वाजः
सुतंलब्ध्वामुमुदेचालिलिंगतं आघ्रायशिरउत्संगेस्थापयामासतंमुदा मुहूर्तेशुभलग्नेचचकारोपनयंमुनिः वेदशास्त्राण्युपाशिष्यगणेशस्यम
नुंशुभं उवाचकुर्वन्नुष्ठानंगणेशप्रीतयेचिरं संतुष्टोदास्यतेकामान्सर्वांस्तेवमनोगतान् ततोमंदाकिनीतीरेपद्मासनगतोमुनिः सन्नियम्येंद्रि
याण्याशुध्यायन्हेरंबमंतरा जजापपरमंमंत्रंवायुभक्षोभृशंमुनिः एवंवर्षसहस्रंसतपस्तेपेसुदारुणं माघकृष्णचतुर्थ्यांतुउदयेशशिनःशुभे
दर्शयामासस्वंरूपंगणनाथोयदिग्भुजं दिव्यांबरंभानुचंद्रंनानालंकारमंडितं ददर्शसूर्यदेवस्यसवाक्पुरतःस्थितं उत्थायप्रणिपत्यैनंतुष्टा
वजगदीश्वरं नमस्तेविघ्ननाशायनमस्तेविघ्नकारिणे सुरासुरशिरोरत्नसर्वशास्त्रस्फपद्मंह्रिणे निरामयायदेवायनिर्गुणायगुणच्छिदे नमोब्र-
ह्मविदांश्रेष्ठस्थितिसंहारकारिणे नमस्तेजगदाधारनमस्त्रैलोक्यपालक दयानिधेब्रह्मविदेब्रह्मणेब्रह्मरूपिणे लक्ष्यालक्ष्यस्वरूपायदु

र्लक्षणछिदेनमः इतिस्तुतःप्रसन्नात्मापरमात्मागजाननः उवाचश्लक्ष्णयावाचावरंयाचयबालक एवमुक्तोभूमिपुत्रोततउचेगजाननं भौमउवाच॰
२९ ॥ धन्योतातोममहिजननंदर्शनात्तेसुरेशधन्यंज्ञानंकुलमपितयोर्येनदृष्टोसिसाक्षात् धन्यावाणीवसतिमयियापादपद्मेचभक्तिर्जातोसित्वं
वरदफलभोमक्तिभावेनदेव यदितुष्टोसिदेवेशस्वर्गेभवतुमेस्थितिः अमृतंपातुमिच्छामिदेवैःसहगजानन कल्याणकारिमेनामख्यातिमेतुज
गत्रये दर्शनंमेचतुर्थ्यांयज्जातंतेपुण्यदंविभो अतःसापुण्यदानित्यंसर्वसंकष्टहारिणी कामदाव्रतकर्तृणांत्वत्प्रसादात्सुरेश्वर गजानन॰
अमृतंप्राप्स्यसेसम्यकूदेवैःसहधरासुत मंगलेतिचनाम्नात्वंलोकेख्यातिंगमिष्यसि अंगारकेतिरक्तत्वात्सुमत्यायतःसुतः अंगारकच
तुर्थीयेकरिष्यंतिनराभुवि तेषामब्दभवंपुण्यंसंकष्टीव्रतसंभवं निर्विघ्नतासर्वकार्येभविष्यतिनसंशयः अवंतीनगरेराजाभविष्यतिपरंत
प व्रतानामुत्तमंयस्मात्कृतंमेव्रतमुत्तमं यस्यसंकीर्त्तनान्मर्त्यः सर्वकामानवाप्नुयात् इतिदत्वावरान्देवोतर्दधेद्विरदाननः ततस्तुभू-
गलोदेवंस्थापयित्वाप्रयत्नतः शुंडासुखंदशभुजंसर्वावयवसुंदरं प्रसादंकारयामासगजाननमुदावहं संज्ञामंगलमूर्तिंचदेवदेवस्यसाकरोत्
ततोभक्तकामदंतस्क्षेत्रंसर्वजनस्ययत् ॥ ॥ अनुष्ठानात्पूजनाच्चदर्शनात्सर्वमोक्षदम् ततोविनायकोदेवोविमानवरमुत्तमं प्रेष
यामासस्वगणान्भौममानेतुमंतिके तेगत्वातेनदेहेन भौममानीतवंतस्तदा गणेशस्यांतिकंराजन्तदद्भुतमिवाभवत् ततोभौमोभवत्ख्या
तस्त्रैलोक्येसचरान्के यतोभौमेनसंकष्टचतुर्थीभौमसंयुता कृत्वाप्राप्तंयथास्वर्गेसुधापानंसुरैःसह अतश्चांगारकयुताचतुर्थीप्रथिताभुवि ॥
चिंतितार्थप्रदानेनचिंतामणिरितिप्रिया प्रयातोमंगलमूर्तिःसर्वानुग्रहकारकः परिणेतुसनगरात्पश्चिमेपथितोभवत् चिंतामणिरितिख्यातःसर्वविघ्न २९
निवारणः अतःससिद्धगंधर्वैःपूज्यतेसविधूदये ददातिवांछितानर्थान्पुत्रपौत्रादिसंपदः इतिश्रीगणेशपु॰ब्रह्मेंद्रसंवादेअंगारकचतुर्थीव्रतंसंपूर्णं

श्रीगणेशायनमः अथपंचमीव्रतानिलिख्यंते अथचैत्रशुक्लपंचमीकल्पादिः चैत्रेमासिसितेपक्षेपंचम्यांपूज
येद्धरिम् तत्रदोलोत्सवंकुर्यात्पुष्पधूपैश्चपूजयेत् नारीनरोवाराजेंद्रसंतर्प्यपितृदेवताः स्रक्चंदनसमायुक्तान्ब्राह्मणान्भोज
येत्ततः इतिहेमाद्रौभविष्ये अथश्रावणशुक्लपंचमीनागपूजायांपरा पंचमीनागपूजायांकार्याषष्ठीसमन्विता तस्यां
तुतुषितानागाइतरसाचतुर्थिका अथनागपंचमीव्रतंहेमाद्रौप्रभासखंडे ईश्वरउवाच श्रावणेमासिपंचम्यांशुक्लपक्षे
तुपार्वती द्वारस्योभयतोलेख्यागोमयेनविषोल्बणाः सातुपुण्यतमाप्रोक्तादेवानामपिदुर्लभा कुर्याद्द्वादशवर्षैस्तुपंचम्यांचव
राननेचतुर्थ्यामेकभक्तंतुतस्यांनक्तंप्रकीर्तितम् भूरिचंद्रमयंनाग मथवाकलधौतजम् कृत्वादारुमयंवापिअथवामृन्मयंप्रिये
हरिद्राचंदनेनैवपंचसर्पांस्तुलेखयेत् पंचम्यामर्चयेद्भक्त्यानागाःपंचफणास्मृताः पूजयेद्विधिवद्वीरलाजपंचामृतैःसह करवी
रैःशतपत्रैर्जातीपुष्पैश्चपद्मकैः तथागंधादिधूपैश्चपूजयेन्नागपंचकम् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्घृतपायसमोदकैः अनंतंवा
सुकिंशेषंपद्मंकंबलमेवच तथाकर्कोटकंनागंभुजंगाश्वतरंतथा धृतराष्ट्रंशंखपालंकालीयंतक्षकंतथा पिंगलंचमहानागंमा-
सिमासिप्रकीर्तिताः व्रतस्यांतेपारणंस्यात्क्षीरैर्ब्राह्मणभोजनम् सुवर्णभारनिष्पन्नंनागंदद्याच्चगांतथा तथावस्त्राणिदे
यानिव्यासायामिततेजसे एवंसंपूजयेन्नागान्सदाभक्त्यासमन्वितः विशेषतस्तुपंचम्यांपयसापायसेनच द्विवारात्रौनरैस्तत्र
मेदिनीखननंनहि इतिप्रभासखंडेनागपंचमीव्रतम् अत्रैवनागदष्टव्रतम् हेमाद्रौभविष्योत्तरपुराणे सुमंतउवाच

क्र. रा. नागदष्टोनरोराजन्प्राप्यमृत्युंव्रजत्यधः अधोगत्वाभवेत्सर्पोनिर्विषोनात्रसंशयः शतानीकउवाच नागदष्टःपितायस्य पं.
१ भ्रातावादुहितापिच मातापुत्रोथवाभार्याकर्तव्यंतद्वदस्वमे मोक्षायतस्यविप्रेंद्रदानंव्रतमुपोषणम् ब्रूहिमेद्विजशार्दूलय ६
द्कृत्वाकरोम्यहम् सुमंतउवाच उपोष्यापंचमीसम्यक्नागानांबलवर्द्धिनी सुमेकमेकंयावच्चविधानंशृणुभारत सु
मेकंसंवत्सरम् उपोष्येतिदिवाभोजनाभावः तस्यांनक्तमित्यग्रेनक्तोक्तेः श्रावणेमासिपंचम्यांशुक्लपक्षेनराधिप सा-
पिपुण्यतमाप्रोक्ताग्राह्यासागतिकाम्यया॥ चतुर्थ्यामेकभक्तंच पंचम्यांनक्तमाचरेत् कुर्याच्चांद्रमसंनाग मथवाकलधौतजं
हेमरौप्यंचेत्यर्थः अथदारुमयंभव्यंमृन्मयंवाप्यशक्तितः पंचम्यामर्चयेद्भक्त्यानागंपंचफणंतथा करवीरैस्तथापद्मैर्जातिपुष्पैः
सुगंधिभिः गंधधूपैश्चनैवेद्यैःस्नाप्यक्षीरादिभिर्नृप ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्घृतपायसमोदकैः अनंतंवासुकिंशंखंपद्मंकंब
लमेवचतथाककोर्टकंनागंनागमश्वतरंनृप धृतराष्ट्रंशंखपालंकालियंतक्षकंतथा पिंगलंचतथानागंमासिमासिक्रमाद्यजे
त् पूजयित्वाप्रयत्नेनपंचम्यां नक्तभुक्भवेत् एवंद्वादशकृत्वावैश्रावणेतुसितेनृप वत्सरांतेयथाशक्त्याअन्नदानंचकारये
त् ब्राह्मणानांयतीनांचनागानुद्दिश्यभक्तितः इतिहासविदेनागंकांचनंरत्नचित्रितम् गांचदद्यात्सवत्सांवैसर्वोपस्करसं
युताम् दानकालेपठेदेत त्स्मरन्नारायणंविभुम् सर्वगंसर्वधातार मनंतमपराजितम् येकेचिन्मेकुलेसर्पदष्टाःप्राप्ताह्यधो १
गतिम् व्रतदानेनगोविंदमुक्तिभाजोभवंतुमे इत्युच्चार्याक्षतैर्युक्तंसित चंदनमिश्रितम् वासुदेवाग्रतोभूपतोयंतोयेथ

निक्षिपेत् अनेनविधिनासर्वेयेमरिष्यंतिवामृताः सर्पतस्तेभियास्यंतिस्वर्गतिंनृपसत्तम कृत्वासर्वान्समुद्धृत्यकुलजान्कुरुनंद-
न प्रयातिविष्णुसान्निध्यंसेव्यमानोप्सरोगणैः वित्तशाठ्यविहीनोयःसर्वमेतत्फलंलभेत् नक्तेनभक्तिसहिताःसितपंचमी
षुयेपूजयंतिसुभगान्कुसुमोपहारैः तेषांगृहेषुभयदाहिभवंतिसर्पाअर्चान्वितामणिमयूखविभासितांगाः येतस्यांपूज
यंतीहनागान्भक्तिपुरःसरान्नतेषांसर्वतोवीरभयंभवतिकिंचन इतिनागदष्टपंचमीव्रतम् भविष्योक्तम् अथ-
भाद्रपदशुद्धपंचमीव्रतम् तच्चमध्याह्नव्यापिन्यांकार्यम् तथाचमाधवीयेहारीतः पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनी
तिथिः दिनद्वयेतद्व्याप्तौवापूर्वविद्धायांकार्यम् इतिमदनरत्नात् प्राप्यभाद्रपदेमासिशुक्लपक्षस्यपंचमी तस्यांमध्याह्न
समयेनद्यादौविमलेजले कृत्वापामार्गसमिधा अष्टोत्तरशताधिकाः अथवाकारयेत्सम्यद्दंतधावनमादितः वनस्पतिप्रा
र्थना आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते संप्रार्थ्यानेनमंत्रेणकुर्याद्वैदंतधा
वनम् तत्रमंत्रः मुखदुर्गंधिनाशायदंतानांचविशुद्धये ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनं अनेनदंतान्संशोध्यस्ना-
यान्मृत्स्नानपूर्वकम् पंचगव्यमंत्रः देशकालौसंकीर्त्य अमुकस्यकायशुद्ध्यर्थंपंचगव्यमहंकरिष्ये गायत्र्यासृह्यगोमूत्रंगं
धद्वारेतिगोमयम् आप्यायस्वेतिचक्षीरं दधिक्राव्णेतिवैदधि शुक्रमसिज्योतिरसिअमृतमसिनामधामसि प्रियंदेवानाम
नाधृष्टंदेवयजमानमसि इत्याज्यम् देवस्यत्वेतिकुशोदकम् आपोहिष्ठेतिमंथयेत् तस्यचतुर्भागंहुत्वा ससपत्राःशुभाद्

ब्र॰ रा॰ र्भा अक्षताश्चैवसंयुताः तेनैवोद्धृत्यहोतव्यं अग्नयेस्वाहा सोमायस्वाहा इरावतीधेनुमती॰ इदंविष्णु॰ ब्रह्मजज्ञानं॰ मा पं॰
२ नस्तोके॰ गायत्र्या॰ विष्णवे॰ ब्रह्मणे॰ रुद्राय॰ सूर्यायस्वाहेतिहोमयेज्जलमध्येवा प्रणवेनअथचकेशवेतिनाममंत्रेण ५
स्त्रीणांपंचगव्यंकुर्यात् प्राशयेदिति नद्यादिकेनदास्नात्वाकृत्वानियममेवच ब्राह्मणीक्षत्रियावैश्याशूद्रावापिवरानने
कृत्वानैमित्तिकंक र्मगत्वानिजगृहंपुनः वेदींसम्यक्प्रकुर्वीतगोमयेनोपलिप्यताम् इतिहेमाद्रौ रंगवल्लीसमायुक्तेसर्व
तोभद्रमंडले अव्रणंसजलंकुंभंताम्रमृन्मयमेवच संस्थाप्यवस्त्रसंयुक्तंकंठदेशेस्रुशोभितम् पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधा
क्षतैर्युतम् सहिरण्यंसमासाद्यताम्रेणपटलेनवा वंशमृन्मयपात्रेणयवपूर्णेनचैवहि आच्छादयेत्तंचैलेनलिखेदष्टदलंत
तः तत्रसप्तऋषीन्दिव्यान्भक्तियुक्तःप्रपूजयेत् अथसंकल्पः मासपक्षाद्युल्लिख्यममऋतुसंपर्कजनित दोषपरिहा
रार्थंअरुंधतीसहितकश्यपादिसप्तऋषिप्रीत्यर्थंऋषिपूजनमहंकरिष्ये अथपूजाविधिः आगच्छंतुमहाभागाश्चतु
र्वेदपरायणाः यावद्व्रतमिदंकुर्वेत्कृपयाभवतामहं आवाहयामि मूर्तिब्रह्मण्यदेवस्यब्रह्मण्यंतेजउत्तमम् सूर्यकोटिप्र
तीकाशम्‌ षिवृंदंविचिंतयेत् ध्यानं ऋग्यजुःसामवेदानांस्वरूपेभ्योनमोनमः पुराणपुरुषेभ्योहिदेवर्षिभ्योनमोनमः आ
सनं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंपाद्यंगृण्हंतुभोद्विजाः प्रसादंकुरुतप्रीतास्तुष्टाःसंतुसदामम पाद्यं नभस्यैशक्लपंचम्यामर्चिता २
ऋषिसत्तमाः दहंतुपापंमेसर्वंगृण्हंत्वर्घ्यंनमोनमः अर्घ्यं लोकानांतुष्टिकर्तारोयूयंसर्वेतपोधनाः नमोवोधर्मविद्भ्योमह

र्षिभ्योनमोनमः आचमनीयं॰ पंचामृतस्नानं पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतम् पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येऋषिसत्तमाः पं-
चामृतस्नानं मंदाकिन्याःसमानीतंयमुनागौतमीजलम् कृष्णाचनर्मदातापीताभ्यःस्नानार्थमाहृतम् स्नानं सर्वेनित्यंतपोनि
ष्ठाः ब्रह्मज्ञाःसत्यवादिनः वस्त्राणिप्रतिगृण्हंतुमुक्तिदाःसंतुमेसदा वस्त्रं॰ नानामंत्रैःसमुद्भूतंत्रिवृत्स्यब्रह्मसूत्रकम् प्रत्येकंच
प्रयच्छामिऋषयःप्रतिगृह्यताम् उपवीतानि कुंकुमागरुकर्पूरस्रुगंधैर्मिश्रितंशुभम् गंधाढ्यंचंदनंदिव्यंगृण्हंतुऋषिसत्तमाः
गंधं शुभाक्षताश्चसंपूर्णाःप्रक्षाल्यचनियोजिताः शोभायैवोमयादत्तागृह्यंतांमुनिसत्तमाः अक्षताः मालतीचंपकादीनि
मालत्यादीनिवैद्विजाःमयाहृतानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् पुष्पाणि वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्यःस्रुमनोहरः आघ्रे
यःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यताम् धूपंस॰ आज्यंचवर्त्तिसंयुक्तं॰ दीपं॰ नानापक्वान्नसंयुक्तैरसैःषड्भिःसमन्वितं गृण्हंतुऋ
षयःसर्वेनैवेद्यंवस्रुदायकाः नैवेद्यं मध्येपानीयं उत्तरापोशनं करोद्वर्तनार्थेचंदनं नमोवेदविदःश्रेष्ठाऋषयःसूर्यसंनि
भाः गृण्हंत्विदंफलंतुष्टामयादत्तंहिभक्तितः फलं पूगीफलंमहद्दिव्यं॰ पुगीफलं हिरण्यगर्भेतिदक्षि॰ यानिकानिचपापा
निब्रह्महत्यासमानिच तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणां नमोस्तुऋषिवृंदेभ्योदेवर्षिभ्योनमोनमः सर्वपा
पहरेभ्योहिवेदविद्भ्योनमोनमः नमस्कारः एतेसप्तर्षयःसर्वेभक्त्यासंपूजितामया सर्वेपापंव्यपोहंतुज्ञानतोज्ञानतःकृतं
प्रार्थना वायनं कृतायाःपूजायाःसांगतासिध्यर्थंब्राह्मणायवायनप्रदानंकरिष्ये तथाचब्राह्मणपूजनं वायनंफलसंयु

कंसघृतंदक्षिणान्वितम् द्विजवर्यायदास्यामिव्रतसंपूर्णहेतवे भवंतःप्रतिगृण्हंतुज्योतीरूपास्तपोधनाः उभयोस्ता
रकाःसंतुवायनस्यप्रदानतः वायनं न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच क्षमध्वंतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधनाः
यांतुदेवगणा॰ विसर्जनं एवंसंपूज्यविधिवद्भक्तियुक्तेनचेतसा तेषामग्रेचश्रोतव्यंशुभंचैवकथानकम् इतिपूजावि
धिः अथकथा हेमाद्रौब्रह्मांडे सिताश्व उ॰ श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुबहूनिच सांप्रतंमेसमाचक्ष्वव्र
तंपापप्रणाशनम् ब्रह्मोवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमव्रतम् ऋषिपंचमिविख्यातंसर्वपापहरंपरम् ये
नचीर्णेनराजेंद्रनरकंनैवपश्यति तत्रैवोदाहरिष्यंतिइतिहासंपुरातनम् वेदर्भेचद्विजवरोउत्तंकोनाममनामतः तस्यभार्या
सुशीलेतिपतिव्रतपरायणा तस्याअपत्ययुगुलंपुत्रोहिसुविभूषणः अधीतवान्सुतस्तस्यवेदान्सांगपदक्रमान् समा-
नेनकुलीनेनसुतावापिविवाहिता विवाहिताचसादेवाद्वैधव्यंप्रापसत्तमा सतीलंपालयंतीसाआस्तेनिजपितुर्गृहे त
स्यादुःखेनसंतप्तःसुतंसंस्थाप्यवेश्मनि गंगातीरवनंप्राप्तःकदाचित्तुतयासह सतत्राध्यापयामासशिष्यान्वेदंद्विजो
त्तमः सुताचकुरुतेतस्यपितुःशुश्रूषणंपरम् पितुःशुश्रूषणंकृत्वापरिश्रांताकदाचन निशीथेकिलसंसुप्ताकृमिराशिर
जायत शिष्यास्तथाविधांदृष्ट्वाविवस्त्रांप्रस्तरेस्थिताम् शिष्यानिवेदयामासुस्तन्मातुःकरुणास्थिताः नजानीमोवयं
किंचिद्देवींसाध्वींतथाविधाम् कृमिराशिमयीजातामातःसंप्रतिदृश्यते वज्रपातसमंश्रुत्वायच्छिष्यैश्चउदाहृतम्॥सा ३

भ्रांतमानसाशीघ्रंतत्समीपमुपागमत् सातांतथाविधांदृष्ट्वाविललापसु दुःखिता उरश्चताडयामाससुतरांमोहमापच
क्षणेनप्राप्यचैतन्यंउत्थाप्यप्रतिमृज्यच समालंब्यचबाहुभ्यांनिन्येतत्पितुरंतिकम् स्वामिन्कथयमेसाध्वीकेनदुष्कृतक
र्मणा निशीथेचप्रसुप्तेयंजायतेकृमिसंकुला एवंश्रुत्वाततोवाक्यंऋषिर्ध्यानपरायणः ज्ञात्वानिवेदयामासतस्याः
प्राक्जन्मचेष्टितम् ऋषिरुवाच प्रागियंसप्तमेतीतेजन्मनिब्राह्मणीह्यभूत् रजस्वलाचसंजाताभांडादीनस्पृशत
दा अस्यास्तुपापमनातेनजायतेकृमिवद्वपुः रजस्वलायाःपापेनयुक्ताभवतिसानघे प्रथमेहनिचांडालीद्वितीयेब्रह्मघा
तिनी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेहनिशुद्ध्यति तदानयासखीसंगाद्व्रतंदृष्ट्वावमानितम् दृष्टव्रतप्रभावेनजाताद्विजकु
लेमले अवमानाद्व्रतस्यास्यकृमिराशिमयीधुना एतत्तेकथितंसर्वंकारणंदुष्कृतस्यच सुशीलाउ॰ दर्शनादपि
जन्मस्याद्विप्राणांनिर्मलेकुले जन्म शुभद्विधानांहिजायतेब्रह्मतेजसां अवज्ञयाप्रजायंतेनिशीथेकृमिराशयः महा
श्चर्यंकथंनाथतद्व्रतंकथयस्वमे ऋषिरुवाच सुशीलेशृणुतत्सम्यक्व्रतानामुत्तमंव्रतम् येनचीर्णेनसहसापापद-
स्मात्प्रमुच्यते दुःखत्रयाच्चमुच्येतनारीसौभाग्यमाप्नुयात् कल्याणानिविवर्धंतेसंपदश्चनिरापदः युधिष्ठिरउवाच
श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुबहूनिच सांप्रतंमन्यदाचक्ष्वव्रतंपापप्रणाशनम् श्रीकृष्णउवाच अथान्यदपिराजेंद्रपं
चमीऋषिसंज्ञिता कथयिष्यामियत्कृत्वानारीपापात्प्रमुच्यते युधिष्ठिरउ॰ कीदृशीपंचमीकृष्णकथंचऋषिसंज्ञिता

पातकान्मुच्यतेकस्मान्नारीयदुकुलोद्भव पापानिचबहून्यत्रविद्यंतेकिलकेशव कथंवाऋषिपंचम्यांनारीकस्मात्प्रमुच्यते कृष्णउवा
च अज्ञानाज्ञानतोवापियास्त्रीजातारजस्वला दुष्टास्पृशतिभांडानिगृहकर्मणिसंस्थिता प्राप्नोतिसामहापापंसर्वानारीरज
स्वला शृणुतत्कारणंयस्माद्वर्जनीयारजस्वला प्रोत्सार्यगृहतोदूरंचातुर्वर्ण्येनभारत ब्रह्महत्यांपुराशक्रोवृत्रंहत्वाह्यवाप्य त
थावैराजशार्दूलक्रीडितोवृत्रसूदनः ब्रह्माणंसमुपागच्छदात्मनःशुद्धिकारणात् शुद्धिंशक्रस्यराजेंद्रप्रदृष्टेनांतरात्मना वि
भज्यब्रह्महत्यांतुचतुर्धाचचतुर्मुखः शक्षिपद्राजशार्दूलचतुस्थानेषुवैतदा वह्नौप्रथमज्वालासुनदीषुप्रथमोदके पर्वताग्रेवृक्ष
जातौनारीरजसिपार्थिव ततोरजस्वलानारीप्रोत्सार्याचप्रयत्नतः ब्रह्मणःशासनात्पार्थचातुर्वर्ण्येनसर्वदा प्रथमेहनिचांडा
लीद्वितीयेब्रह्मघातकी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेहनिशुद्ध्यति अज्ञानाज्ञानतोवापिजातंसंपर्कपातकम् तत्पापसंक्षयार्थे
वैकार्ययंऋषिपंचमी सर्वपापप्रशमनीसर्वोपद्रवनाशिनी ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रस्त्रीभिःकार्याविशेषतः कृष्णउवाच अ
त्रार्थेयत्पुरावृत्तंप्रवक्ष्यामिकथानकम् पुराकृतयुगेराजन्विदर्भायांबभूवह श्येनजिन्नामराजर्षिश्चातुर्वर्ण्यानुपालकः तस्यदे
शेवसन्विप्रोवेदवेदांगपारगः सुमित्रोनामराजेंद्रसर्वभूतहितेरतः कृषिवृत्तिसदायुक्तोकुटुंबपरिपालकः तस्यभार्यासुसा-
ध्वीचपतिशुश्रूषणेरता जयश्रीर्नामविख्याताबहुभृत्यसुहृज्जना अतिचिंतान्वितासाचप्रावृट्कालेचमध्यमा क्षेत्रा ४
दीषुरतासाध्वीव्याकुलीकृतमानसा एकदासात्मनःप्राप्तंऋतुकालंव्यलोकयत् रजस्वलापिसाराजन्गृहकर्मचकारह भां

डादीन्सास्पृशद्राजन्ऋतौप्राप्तेपिभामिनी कालेनबहुनासाध्वीपंचत्वमगमत्तदा तस्याभर्तापिविप्रोसौकालधर्ममुपेयिवा
न् एवंतौदंपतीराजन्स्वकर्मवशगौतदा भार्यातस्यजयश्रीसाऋतुसंपर्कदोषतः शुनियोनिसमुत्पन्नाशुनीचाभून्नरेश्वर
तस्याःसंपर्कदोषेणबलिवर्दोबभूवह एवंतौदंपतीराजन्स्वकर्मवशगौतदा ऋतुसंपर्कदोषेणतिर्यग्योनिमुपागतौ। स्वध
र्माचरणाज्ज्ञातावुभौजातिस्मरौतथा सुतस्यैवगृहेराजन्स्मरंतौपूर्वपातकम् सुमित्रस्यचपुत्रोभूद्गुरुशुश्रूषणेरतः सुम
तिर्नामधर्मज्ञोदेवतातिथिपूजकः अथक्षयाहेसंप्राप्तेपितुस्तस्सुमतिस्तदा भार्यांचंद्रवतींप्राहसुमतिःश्रद्धयान्वितः अद्यसां
वत्सरदिनंपितुर्मेचारुहासिनि भोजनीयाद्विजाभीरुपाकस्तुर्विधीयताम् तयाकृतापाकशुद्धिःसुमतेर्भर्तुराज्ञया मुक्तंपायस
भांडेवैसर्पेणगरलंततः दृष्ट्वाब्रह्मवधाद्भीताशुनीभांडानिसास्पृशत् द्विजभार्याचतांदृष्ट्वाउल्मुकेनजघानह भांडादीनि
चप्रक्षाल्यत्यक्त्वापाकंसुमध्यमा पुनःपाकंचकृत्वातुश्राद्धंकृत्वाविधानतः ततोभुंक्तेषुविप्रेषुनोच्छिष्टंचददौबहिः भूमौ
क्षिप्तंतयाशुन्याउपवासस्ततोभवत् ततोरात्र्यांप्रवृत्तायांसाशुनीक्षुधिताभृशम् बलिवर्दमुपागत्यभर्तारमिदमब्रवीत् बुभु
क्षिताद्यहेभर्तर्नदत्तंभोजनादिकम् ग्रासादिकंचनप्राप्तंक्षुधामांबाधतेभृशम् अन्यस्मिन्दिवसेपुत्रोममलेह्योद्ददात्ससौ
अद्यमह्यंकिमप्येषउच्छिष्टमपिनाददौ पायसान्नेपपाताद्यगरलंसर्पसंभवम् मयाविचिंत्यमनसामरिष्यंतिद्विजोत्तमाः
संस्पृष्टंपायसंगत्वाबध्वाहंताडिताभृशं दुःखितंतेनमेगात्रंकटिर्भग्नाकरोमिकिम् ततःप्राहसचानड्वाभद्रेतेपापसंग्रहात्

किंकरोमिह्यशक्तोहंभारवाहोद्यसंस्थितः अद्याहमात्मजक्षेत्रेवाहितःसकलंदिनं मारितश्चात्मजेनाहंमुखंबध्वाबु-
भुक्षितः तृषार्तोद्यहमेतेनजाताद्यममकष्टता कृष्णउवाच तयोःसंवदतोरेवमातापित्रोश्चभारत श्रुत्वापु
त्रस्तदावाक्यंयदुक्तंचतदोभयोः ततोरजन्यांतत्कालंददौतस्यैवभोजनम् पितरौतौविदित्वातुदत्तवान्सुमतिस्तदा
तदासौदुःखितःपुत्रोज्ञात्वावस्थांतदातयोः मातापित्रोस्तुराजेंद्रतदासौप्रस्थितोवनम् ज्ञातुमिच्छामिकष्टंचैमा
तापित्रोश्चभारत तत्रगत्वाज्ञानवृद्धान्ऋषीन्सत्तवनाश्रितान् प्रणिपत्याब्रवीद्वाक्यंहितंचैवतदातयोः सुमतिरु
वाच कथयध्वंविप्रवर्याःप्रश्नमेकंसमाहिताः केनकार्मविपाकेनपितरौमेतपोधनाः इमामवस्थांसंप्राप्तौमुच्येते
पातकात्कथम् कृष्णउवाच तदाकर्ण्यवचस्तस्यसुमतेर्दुःखितस्यच ऋषिःसर्वतपोनामसर्वज्ञःकरुणान्वितःसु
मतिंप्रत्युवाचेदंतत्पित्रोर्मुक्तयेतदा ऋषयऊचुः तवमातापुराविप्रस्वगृहेबालभावतः मासंऋतुंविदित्वातुसं
पर्कमकरोद्द्विज तेनकर्मविपाकेनशुनियोनिमुपागता पितापिस्पर्शदोषेणबलिवर्दोबभूवह एतयोर्मुक्तिकामार्थंकु-
रुत्वमृषिपंचमी भार्ययासहविप्रेंद्रऋषीन्संपूज्ययत्नतः आचरस्वव्रतंतत्रसप्तवर्षंद्विजोत्तम अंतेचोद्यापनंकुर्या
द्वित्तशाठ्यविवर्जितः शाकाहारस्तुकर्तव्योनीवारैःश्यामकैस्तथा कंदंवाथफलंमूलंहलकृष्टंनभक्षयेत् प्राप्यभाद्र ९
पदेमासिशुक्लपक्षस्यपंचमी तस्यांमध्यान्हसमयेनद्यादौविमलेजले कृत्वापामार्गसमिधादंतधावनमादितः आयुर्ब

लंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते संप्रार्थ्यानेनमंत्रेणकुर्याद्दंतधावनं मुखदुर्गं
धिनाशायदंतानांचविशुद्धये ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनम् अनेनदंतान्संशोध्यस्नायान्मृत्स्नानपूर्वकम्
तिलामलककल्केनकेशान्संशोध्ययत्नतः परिधायनवंशुद्धंवाससीशुक्लसमाहितः विधायनित्यकर्माणिगत्वाहारवतीमृ
षीन्हारवतीमग्निहोत्रशालां स्नापयेद्विधिवद्भक्त्यापंचामृतरसैःशुभैः चंदनागरुकर्पूरैर्विलिप्यचस्रग्गंधिभिः पूजयेद्विवि
धैःपुष्पैर्गंधपुष्पादिदीपकैः समाच्छाद्यशुभैर्वस्त्रैःसोपवीतैर्यथाविधि ततोनैवेद्यसंपन्नैरर्घ्यंदद्याच्छुभैःफलैः पूजय
स्वऋषीन्दिव्यानरुंधत्यासमन्वितान् कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसाध्वीचैवाप्यरुंधती
मंत्रेणानेनसप्तर्षीन्पूजयेत्सुसमाहितः व्रतेनऋषिपंचम्याःकृतेनैवद्विजोत्तम ऋतुसंपर्कजोदोषोक्षयंयातिनसंशयः ॥
श्रीकृष्णउवाच तच्छ्रुत्वासुमतिर्वाक्यंपरमंऋषिभाषितं गृहमेत्यव्रतंचक्रेसभार्यःश्रद्धयान्वितः व्रतंतुऋषिपंचम्याः
सर्वपापप्रणाशनं कृत्वासर्वंयथोक्तंचमातापित्रोःफलंददौ व्रतपुण्यप्रभावेनमातातस्यस्वयोनितः मुक्तानृपतिशार्दूलवि
मानवरसंस्थिता दिव्यांबरधराभूत्वागतास्वर्गंचभारत पितापिसमृतोगच्छत्सुमतेःपशुयोनितः स्वर्गमासोमहाराजव्र
तस्यास्यप्रभावतः दिव्यांबरधरोभूत्वागतोस्वर्गंचभारत कायिकंवाचिकंवापिमानसंयच्चदुष्कृतम् तत्सर्वंविलयंयाति
व्रतस्यास्यप्रभावतः यस्यप्रजायतेपुण्यंतच्छृणुष्वनृपोत्तम सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतद

तदुच्चारणात् कुरुतेयाव्रतंनारीसाभवेत्सुखभागिनी रूपलावण्यसुक्ताचपुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकेसुखंभुक्त्वापरत्रचपरांग
तिम् एतत्तेकथितंराजन्व्रतानामुत्तमंव्रतम् सर्वसंपत्प्रदंचैवनारीणांपापनाशनं धनंयशश्चस्वर्गंचपुत्रानपियुधिष्ठिर पठ
तांशृण्वतांचापिसर्वपापप्रनाशनम् ॥ ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेऋषिपंचमीव्रतकथासंपूर्णा ॥ ॥ छ
अथोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच किमस्योद्यापनंप्रोक्तंव्रतपूर्णफलप्रदं सुमतिःकेनविधिनाचकारवदतत्वतः
कृष्णउवाच पूर्वस्मिन्दिवसेकुर्यादेकभक्तंसमाहितः प्रातरुत्थायसुस्नातस्ततोगुरुगृहंव्रजेत् प्रार्थयेत्तंममाचार्योभ
वोद्यापनकर्मणि पूर्वोक्तेनैवविधिनास्नात्वा भक्त्यासमन्वितः शुचौदेशेसमालिप्यसर्वतोभद्रमंडले अव्रणंसजलंकुंभंताम्रम्
न्मयमेवच संस्थाप्यवस्त्रसंवीतंकंठदेशेसुशोभनम् पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधाक्षतैर्युतम् सहिरण्यंसमासाद्यताम्रेणपट
लेनवा वंशमृन्मयपात्रेणयवपूर्णेनचैवहि आच्छादयेतच्चैलेनसितवेदस्वदलैस्ततः सौवर्णाःप्रतिमाकार्याऋषीणांप्रभाविता
त्मनाम् पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यंविवर्जितः कृष्णउवाच वितानंपंचव
र्णंचफलपुष्पसमन्वितं बध्नीयादुपरिश्रीमत्संभारान्संविधायच मध्यान्हेपूजयेद्भक्त्याऋषीन्श्रद्धासमन्वितः कश्यपो
त्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसाध्वीचैवाप्यरुंधती गृण्हंत्वर्घ्यंमयादत्तंतुष्टाभवतुमेसदा एवंपू
जांविनिर्वृत्यऋषीन् ध्यात्वासमाहितः अनेनविधिनासप्तवर्षाणिव्रतयाचरेत् आदौमध्येतथाचांतेकुर्यादुद्यापनंबुधः ६

आचार्यान्वरयेत्सप्तवेदवेदांगपारगान् प्रतिमाःसप्तकुर्वीतसुवर्णेनस्वशक्तितः जटिलाःसाक्षसूत्राश्चकमंडलुसमन्विताः सं
स्थाप्यकलशेष्वेतान्मृन्मयेष्वव्रणेषुच स्नापयेद्विधिवद्भक्त्यापंचामृतपयादिभिः पूर्वोक्तविधिनाराजन् कृत्वापूजांसमाहि-
तः रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणश्रवणादिभिः कृतनित्यक्रियःप्रातर्जुहुयात्तिलसर्पिषा वैदिकोवाथपौराणोऽधिकारो म-
नुस्मृतः सहस्रोमाःसहावाचनाममंत्रैस्तुवापृथक् अष्टोत्तरसहस्रंवाशतमष्टोत्तरंतुवा पुनःपूजांततःकृत्वागुरुंसंपूज
येद्व्रती स्वर्णांगुलीयवासोभिःकुंडलामृतभोजनैः सप्तगाश्चैवदातव्यावस्त्रालंकारसंयुताः दद्यादेकांसवत्सांचगुरवेगांप
यस्विनीम् पूजयेदृत्विजःसप्तवासोभिर्दक्षिणादिभिः कलशान्तुपवीतांश्चदद्यात्तेभ्यःस्वभक्तितः आचार्यंचसपत्नीकंप्र
णिपत्यसमापयेत् भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यादीनानाथान्प्रतर्प्यच सोपस्करास्ताःप्रतिमाआचार्येभ्योनिवेदयेत् लब्ध्वानुज्ञांतभुंजी
तइष्टैर्बंधुजनैःसह उद्यापनविधिःप्रोक्तोसर्वत्रायंफलार्थिनां अनेनविधिनासम्यक्व्रतमेतत्समाचरेत् सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थे
षुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतदेतद्व्रतचारिणां एवंयाकुरुतेभूपउद्यापनविधिंपरं सर्वपापविनिर्मुक्तास्वर्गलोकेमहीयते इहलोके
चिरंकालंभर्त्रासहशुचिस्मिता पुत्रपौत्रैःपरिवृताभुक्त्वाभोगान्मनोहरान् निःपापासुभगानित्यंलभतेचाक्षयांगतिम्
इतिश्रीभविष्यो॰ ऋषिपंच॰ व्रतो॰ विधिःसं॰ आश्विनशुक्लपंच॰ ललिताव्र॰ तत्रदाक्षिणात्यानांशिष्टाचारएवप्रमाणं तत्रम
ध्यान्हव्यापिन्यांकार्यं पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिइतिमाधवीयेहारितोक्तेः दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौपूर्वायु

गभूतांइतियुग्मवाक्यात् अन्यच्च शक्तिपूजायांतुअर्धरात्रव्यापिनीग्राह्या यत्तु भूरिजन्माजजल्पवचनंविनारात्रिव्यापि-
न्याग्रहणेप्रमाणाभावात् जागरणस्यचांगत्वात्पूर्वाण्हव्यापिन्येवग्राह्येतितच्चभूरिजन्मनोमंदप्रज्ञस्यदुर्बुद्धिविलसितमा
त्रमित्युपेक्ष्यम् अथव्रतविधिः आचम्यप्राणानायम्यमासपक्षाद्युल्लिख्य ममपुत्रधनविद्यारोगनिर्मुक्तसुखगो
विजयपुष्ट्यायुष्यादिकामः स्त्रीअवैधव्यकामा उपांगललिताप्रीत्यर्थंयथामिलितोपचारैःउपांगललितापूजनमहंकरिष्ये
इतिसंकल्प्यपूजांकुर्यात् शुक्लपक्षस्यपंचम्यामिषेमासिचरेद्व्रतम् चत्वारिंशत्तथाष्टौचदंतधावनमादितः आयुर्बलंयशोव
र्चः प्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते संप्रार्थ्यानेनमंत्रेणकुर्याद्वैदंतधावनम् मुखदुर्गंधिनाशाय
दंतानांचविशुद्धये ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनम् अनेनदंतान्संशोध्यस्नायान्मृत्स्नानपूर्वकम् ततोयथाविधि-
स्नात्वाशुक्लवासागृहंव्रजेत् शुचौदेशेसमालिख्यसर्वतोभद्रमंडलम् अव्रणंसजलंकुंभंताम्रंमृन्मयमेवच संस्थाप्यवस्त्र
संवीतंकुंठदेशेसुशोभनम् पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधाक्षतैर्युतम् सहिरण्यंसमासाद्यताम्रेणपटलेनवै वंशमृन्मयपात्रेण
यवपूर्णेनचैववहि आच्छादयेत्तच्चैलेनलिखेद्षट्दलंततः सौवर्णंराजतंताम्रंपिधानंस्थापयेत्ततः उपचारैःषोडशभिरेभिर्म
त्रैःसमाहितः नित्यंनैमित्तिकंकुर्यात्ततःपूजांसमाचरेत् इतिविधिः ममनसेप्सितकामनासिद्ध्यर्थंप्रतिवार्षिकमुपांगल ७
लितापूजनमहंकरिष्ये तत्रगणपतिपूजनंकारयेत् अथपूजा नित्यकौशेयव स नांहेमाभांकमलासनां॥भक्तानांव

रदांनित्यंललितांचिंतयाम्यहम् ध्यायामि निजासनेस्वायुधैश्चललितेभक्तवत्सले उपांगललितेमातर्देहिमेव्रतकर्मणि आ
गच्छललितेदेविसर्वसंपत्प्रदायिनि यावद्व्रतंसमाप्येततावत्त्वंसंनिधौभव हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां चंद्रां
हिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह आवाहयामि कार्तस्वरमयंदिव्यंनानामणिगणार्चितम् अनेकशक्तिसंयुक्तमासनं
प्रतिगृह्यताम् तामआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं आसनं गंगादिसर्वतीर्थे
भ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियंदेवीमुपह्वयेश्री
र्मादेवीर्जुषताम् पाद्यं निधीनांसर्वरत्नानांत्वमनर्घ्यंचगुणाह्यसि तथापिभक्त्याललितेगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते कांसोस्मि-
तांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं अर्घ्यं पाटलोशीरकर्पूरसुरभि
स्वादुशीतलं तोयमाचमनीयार्थंललितेप्रतिगृह्यतां चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारांतांपद्मिनीमिं
शरणमहंप्रपद्येअलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणोमि आचमनीयं पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंप्री
यतांपरमेश्वरि आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसो॰ दधिक्राव्णो॰ घृतंमिमि॰ मधुवाताऋ॰ स्वादुःपवस्व॰ पंचामृत॰
मंदाकिन्याःसमुद्भूतंहेमांभोरुहवासितम् स्नानायतेमयाभक्त्यादत्तंस्वीक्रियतांजलं आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवन
स्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः तस्यफलानितपसानुदंतुमायांतरायाश्चबाह्याअलक्ष्मीः स्नानं सर्वभूषादिकेसौम्येलोकलज्जा-

निवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां उपैतुमांदेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह प्रादुर्भूतोस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंद
दातुमे वस्त्रं मुक्तामणिगणोपेत मनर्घ्यंचसुखप्रदम् उत्तरीयंसुखस्पर्शंललितेप्रतिगृह्यतां उत्तरीयवस्त्रं कृष्णकाचा
द्यसंयुक्तंसूत्रंग्रैवेयकंतथा दास्यामिकंठमालार्थंप्रत्यंगेललितेतव कंठमालां मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं हृदया
नंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां क्षुत्पिपासामलाज्येष्ठाअलक्ष्मीर्नाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृहात् चंद
नं अक्षताविमलाःशुद्धामुक्ताभाससमप्रभाः भूषणार्थंमयादत्तागृहाणपरमेश्वरि गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषि
णीं ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं अक्षताः मालतीचंपकादीनिनानापुष्पैःसुवासितैः मयाहृतानिपुष्पा–
णिपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् मनसःकाममाकूतिवाचःसत्यमशीमहि पशूनांरूपमन्नस्यमयिश्रीश्रयतांयशः पुष्पं॰ ॥
अथांगपूजा उपांगललितायैनमः पादौपू॰ भवान्यैनमः गुल्फौपूजया॰ सिद्धेश्वर्यैनमः जंघेपूजयामि भद्रकाल्यै॰
जानुनीपूजयामि श्रियैन॰ ऊरूपू॰ विश्वरूपिण्यैनमः कटीपूजया॰ देव्यैन॰ नाभिंपू॰ वरदायै॰ कुक्षीपू॰ शिवायै॰ हृदयं॰
वागीश्वर्यैनमः स्कंधौपूजया॰ महादेव्यैनमः बाहू॰ प्रकृतिभद्रा॰ करौपू॰ पद्मिन्यै॰ कंठंपू॰ सरस्वत्यै॰ मुखंपू॰ कमलास
नायै॰ नासिकां॰ महिषघ्न॰ नेत्रेपू॰ लक्ष्म्यैन॰ कर्णौपू॰ भवान्यै॰ ललाटंपू॰ विंध्यवासिन्यै॰ शिरःपूजयामि सिंहवासिन्यैन॰ ८
सर्वांगंपूज॰ देवद्रुमरसोद्भूतःकालागरुसमन्वितः आघ्रेयतामयंधूपोभवानिघ्राणतर्पणः कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभ्र

मकर्दमश्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं धूपं॰ चक्षुर्दासर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणंआर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृ
हाणपरमेश्वरि आपस्रजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे नीचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले दीपं मोदकापूपलड्डुक
वटकोदुंबरादिभिः सघृतंपायसान्नंचनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टींसुवर्णांहेममालिनीं सूर्यांहिरण्मयींल
क्ष्मींजातवेदोममावह नैवेद्यं॰ मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं करोद्वर्तनकंचारुगृहाणपरमेश्वरि करोद्वर्तनं॰ कर्पू
रैलालवंगादि तांबूलीदलसंयुतं क्रमुकस्यफलंतुभ्यंतांबूलंप्रतिगृह्यतां आर्द्रांयःकरिणींयष्टींपिंगलांपद्ममालिनीं चंद्रां
हिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह तांबूलं मातुलिंगंनारिकेलंफलंखर्जूरसंभवं जंबीरंपनसंवापिगृह्यतांपरमेश्वरि इदं
फलंमयादेविस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं
यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विंदेयंपुरुषानहं फलं हिरण्यगर्भगर्भ॰ यःशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं
सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् दक्षिणां चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यं
प्रतिगृह्यतां पद्माननेपद्मऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे तन्मेभजसिपद्माक्षीयेनसौख्यंलभाम्यहं नीराजनं उपांगललि
तेमातर्नमस्तेविंध्यवासिनि दुर्गेदेविनमस्तुभ्यंनमस्तेविश्वरूपिणि अश्वदायैगोदायैधनदायैमहाधने धनंमेजुषतांदे
देविसर्वकामांश्चदेहिमे पुष्पांजलिं॰ अथदूर्वांकुरान्साग्रान्चत्वारिंशत्तथाष्टभिः अधिकान्हस्तआदायमंत्रमेतज्ज

पेद्बुधः मंत्रः बहुप्ररोहासततममृताहरितालता यथेयंललितेमातस्तथास्युर्मेमनोरथाः इत्युक्त्वापूजयेद्देवींदूर्वाभिःकु
कुमैस्तथा मंत्रेणाष्टचत्वारिंशद्भक्तितस्तुसमाहितः दूर्वांकुरान् प्रदक्षिणात्रयंदेविप्रयत्नेनमयाकृतम् तेनपापानिस
र्वाणिव्यपोहंतुनमाम्यहं प्रदक्षिणां साष्टांगोयंप्रणामस्तेनमस्कृत्यथाविधि त्वद्दासइतिमांभक्त्याप्रसीदपरमेश्व
रि नमस्कारः दीनोहंपापयुक्तोहंदारिद्र्यैकनिकेतनः समुद्धरकृपासिंधोकामान्मेसफलान्कुरु इतिप्रार्थना अ
थवायनं द्विजायवाणकंदद्याद्विंशत्यावटकादिभिः कइदंकस्मेतिमंत्रेणआचार्यायनिवेदयेत् पक्वान्नफलसंयु
क्तंसघृतंदक्षिणान्वितं द्विजवर्यायदास्यामिव्रतसंपूर्णहेतवे वाणकंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं इतिवायनमंत्रः
ततःकथांसमाकर्ण्यवाणकान्नस्यसंख्यया स्वयंभुंजीतदेवान्नंवाग्यतःसहबांधवैः रात्रौजागरणंकुर्यान्नृत्यगीता-
दिमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवीं ततःकुर्याद्विसर्जनम् सचाहमाशक्तियुतावरदापूजितामया मातर्मामनुगृह्याथगम्यतां
निजमंदिरं इतिविसर्जनम् इतिवार्षिकपूजाविधिः अथकथा सूतउवाच पुराकैलासशिखरेम
हर्षिगणसेविते षडाननंसुखासीनमिदमूचुर्महर्षयः ऋषयऊचुः महासेनमहादेवनंदनानंदविक्रम आख्या
नानिसुपुण्यानिश्रुतानित्वत्प्रसादतः कथास्त्वद्वचनादेवप्रसूताभूरिभूतयः नतृप्तिमधिगच्छामः पायंपायंसुधा ९
मिव शुश्रूषवोवयंदेव्याव्रतंतत्कथयस्वमः मनोभिलषितार्थानांसिद्धिर्यस्मिन्कृतेभवेत् स्कंदउवाच साधुपृ

ष्टंमहादेव्यामाहात्म्यंमुनिपुंगवाःवच्मिसर्वंविधानेनतच्छृणुध्वंजगद्धितम् भृगुक्षेत्रेकिलपुराविप्रोभूद्धौतमाभिधः श्रुतिस्मृतिपु
राणज्ञोधनीचबहुबांधवः अनपत्यस्यतस्याथजज्ञातेजरसःसुतौ श्रीपतिर्गोपतिश्चैवनामनीविदधेतयोः अचिरेणैवका
लेनसपंचत्वमगाद्द्विजः तौतुबालौधनंबंधून्हित्वासाधर्मचारिणी सतीविवेशदहनंस्वर्यातुंपतिनासह अथतेबांधवाःस
र्वेहाकष्टमितिचुक्रुशुः निंदंतोदुःखिताश्चक्रुस्तत्क्रियांपारलौकिकीं अथतस्यसपत्नोभूद्धाताऽसजगृहेधनम् आक्रोशंतौ
चतौ गेहंनिजमानीयदुर्मनाः नास्तिचक्रेधनंसर्वंताभ्यांकिंचिन्नवेददौ ततोमौंजीधरौबालौबंधुभिःकथितंवसु यया
चतुःपितृव्यंतंदेहिनोद्रविणंहितत् सताबूचेगतंद्रव्यंयुवांकेनप्रतारितौ निर्गच्छतंममगृहादित्यादिपरुषंबहु तौतद्वचो
भिर्निर्विण्णौबालौश्रीपतिगोपती बभाषातेमिथःकष्टंधिगहोपितृहीनता यावोदेशांतरंयत्रस्वजनोनास्तिकश्चन अ
नाथाप्येवस्वजनाजग्मतुर्दिशमुत्तरां भिक्षाचारौबहून्देशान्वनानिसरितोगिरीन् समतिक्रम्ययातुविशालांनामतः
पुरीम् कासारमीक्षांचक्रातेततोस्याःसन्निधौशुभं पुंडरीकवनाकीर्णंरक्तसंध्याविभूषितं संध्याभ्रभूषितंचारुयथा
तारकितंनभः श्रांतौपथिगतौबालौक्षणंविश्रम्यतत्तटे आचम्यशिशिरंतोयंसस्नतुस्तौयथाविधि गताध्वखेदौविप्रा
ग्र्योपुरंप्राविशतांततः वीथीचतुःपथयुतंचारुगोपुरमंडितम् देवतागाररुचिरंसौधराजीविराजितं नानावीथीरतिक्र
म्यविप्रावासमवापतुः कस्यचित्त्वथविप्रस्यक्षुत्पिपासार्दितौगृहं ईयतुर्वेदिकायांताउपविष्टौश्रमातुरौ स्वामीततोस्यगेह

स्यविवेकइतिविश्रुतः आयातौवैश्वदेवांतेसददर्शातिथीद्विजौ अनापृच्छंस्तथाशीलंतथाचकुलनामनी ऋषिवत्पूजयामास स्मरन्धर्मंसनातनम् अतिथीभोजयामासस्वाद्वन्नंसहचात्मना तौब्रह्मचारिणौविप्रौसपर्यांतांविलोक्यच देशबंधुपरित्यागखेदमुक्तौबभूवतुः अथापृच्छद्द्विजः स्तौतुकौयुवांकुतआगतौ किमर्थमल्पवयसौनिर्गतौस्वगृहादिति तद्विवेकस्य वचनमाकर्ण्यश्रीपतिस्तदा आनुपूर्व्येणसकलंवृत्तांतंसमभाषत पितृहीनौचतौज्ञात्वात्यक्तौबंधुजनेनच आश्वास्यस्थापयामासस्वगृहेबहुवासरं प्रचक्रमेथशिष्यैश्चसहाध्यापयितुंश्रुतिं बभूवतुश्चतौबालौगुरुशुश्रूषणेरतौ गुरोर्गेहेन्यव सतामागतानिर्मलाशरत् फुल्लपद्मविशालाक्षीप्रसन्नेंदुशुभानना तस्यांसशिष्यमाचार्यंचरंतंव्रतमुत्तमम् पप्रच्छतु स्तौकिमिदमावाभ्यामितिकथ्यताम् ताभ्यामेवंकृतेप्रश्नेविवेकइदमब्रवीत् विवेकउवाच उपांगललितादेव्याव्रतं देवर्षिपूजितं सर्वकामकरंनॄणामस्माभिःसमुपास्यते विद्याकामेनकर्तव्यंतथैवधनकाम्यया कृतार्थिनाप्रकर्तव्यंव्रतमेतदनुत्तमम् विद्याकामौचतौबालौव्रतमाचरतुर्मुदा भक्तितोगुर्वनुज्ञातौयथाशक्तियथाविधि व्रतप्रसादात्सकलंवेदशास्त्रमवापतुः अन्यस्मिन्हायनेभक्त्याविवाहार्थंप्रचक्रतुः श्रीपतिर्गोपतिश्चैवव्रतमेतत्तपोधनाः अचिरेणैवकालेनमासिमाघेतयोर्गुरुः स्वांविवाहोचितांकन्यांनाम्नागुणवतीमिति विनीतायश्रुतवतेयूनेश्रीपतयेतदा विचार्यबांधवैःसाकंददौपुण्यर्क्षवासरे पारिबर्हंबहुमुदाप्रादाद्दुहितृवत्सलः विवेकोपिमुदंलेभेसानुरागौविलोक्यतौ अन्याब्देपुनरेतत्तुव्रतंदेव्याश्चच

क्रतुः भ्रातरौतौनिजंदेशमिछंतौचधनादिकम् अथान्येहनिकस्मिंश्चित्तावुपाध्यायमूचतुः स्वामिन्युष्मत्प्रसादेनलब्धाविद्या तथावसु अनुजानीहिगच्छामोनिजंदेशमितःपुनः इत्याकर्ण्यसमालोक्यशुभंवासरमादृतः स्वयंप्रापयितुंनांतौविप्रोकन्यांच निर्ययौ अथदेव्याःप्रसादेनपितृव्यस्यतयोःकिल अन्वेषणेमतिर्जातागतौश्रीपतिगोपती निर्गतौक्वगतौदेशंवसनःक्वेत्यचिंतयत् लोकानिंदंतिमांनित्यंजाताअन्वेषणेमतिः दिदृक्षुस्तौततःसोपिनिर्जगामनिजात्पुरात् किंचित्सनगरंप्रापद्विजबालौ गवेषयन् तदेवनगरंप्राप्तोविवेकाख्योद्विजोत्तमः सशिष्यःकन्ययासार्धंक्रमन्मार्गंशनैःशनैः तत्रतेषांसमजनीसंगमोमुनिपुंगवाः विदांचकारतौकृच्छ्रान्मध्यमेवयसिस्थितौ मूर्ध्न्यवघ्रायतौपश्चान्मुदंलेभेपरंतपाः नशशाकुवन्मुदंवक्तुंप्रेमगद्गदयागिरा पादानतांगुणवतींविवेकेनप्रणोदिताम् आशीर्वादैर्बहुविधैस्तांस्नुषांसमयोजयत् विवेकस्तूतदातत्रसंभाष्यचपरस्परं विवेकउवाच कृतावेतौमयानीतौपालितौपठितौनव संप्रापितुंप्रयातोस्मि भवतांग्राममुत्तमम् इतिसंभाष्यमाणस्तेमृगुसेनंययुर्मुदा ज्ञातिभिःसहसंगम्यशृण्वद्भिस्तद्विचेष्टितं तौपितृव्यगृहेस्थित्वाहायनान्यष्टसप्तच स्वपितृव्यगृहेकांश्चिदुषित्वादिवसांस्तदा लब्ध्वापितृधनंगेहंसर्वंश्रीपतिगोपती ईयतुस्तदनुज्ञातौविवेकःस्वांपुरींययौ श्रीपतिर्गोपतेस्तत्रविवाहमकरोत्तदा तावेकचेतसौसत्रंचक्रतुर्द्विजतर्पणम् श्रीपतिःश्रद्धयायुक्तःकनीयान्व्ययशंकितः विचार्यभार्ययासाकं विभक्तःश्रीपतेरभूत् सभोगान्विविधान्भुंजन्प्रमत्तोबहुसंपदा नदेव्याराधनंचक्रेगोपतिःसुखलंपटः अथस्वल्पेनकालेन

नष्टं तस्यशनैर्धनम् अकिंचनोगतश्चिंतांभार्ययाश्वासितस्तदा तवभ्रातृगृहेविप्राभुंजंतेबहवः सदा गछावोनुदिनंकांततत्रभो
कुमुभावपि एवंभोजनवेलायांआगत्यागत्यतद्गृहं भुजन्भुंजन्निजगृहेगतौतौबहुबासरं कदाचिदागतोयावद्गोपतिर्भार्य
यासह उपविष्टेषुविप्रेषुभोक्तुंनोविंददासनं अथान्नराशेरभ्याशेभोजनायक्षुधातुरः उपविष्टःश्रीपतेस्तुभार्ययासनिवारि
तः अस्मादुत्तिष्ठवैतूर्णंत्वमुछिष्टंकरिष्यसि तिष्ठतिष्ठक्षणंचैवपश्चाद्भुंक्ष्वेतिसाब्रवीत् गोपतेःकांतयादृष्टंततोविमन
सावुभौ अकृत्वावेवनिष्क्रांतौजग्मतुर्निजमंदिरं ततःस्वजायांप्रोवाचनिजमार्गंविचिंतयन् भ्रात्रामयासमंवित्तंसंवि
भक्तमपिप्रिये दुर्बलोहंधनोन्मत्तःश्रूयतामत्रकारणं पुरावाभ्यांगुरुगृहेव्रतमाचरितंशुभं उपांगललितादेव्याविद्यादिस
कलंततः प्राप्तंमयातत्सकलंपरित्यक्तंप्रमादतः ज्येष्ठ आचरतेनित्यंतस्माच्छ्रीस्तत्रवर्तते तस्मादहंतदाप्नोष्येयदादृस्या
मितांशिवां इत्युक्त्वानिर्गतस्तस्माद्गृहादकृतभोजनः तद्भार्याचिंतयाविष्टासापितस्यावनम्प्रती भुक्तवत्सुब्राह्मणेषुश्री
पतिःपर्यपृछत क्वगतोगोपतिरितितच्छ्रुत्वासोपिदुःखितः गोपतिस्तुसरिद्दुर्गवनानिबहुशोभ्रमन् पृछंश्चपथिकान्
मार्गेनदेव्याःपदमभ्यगात् पंचमेवासरेप्राप्तेक्षुत्पिपासार्दितोवने अलब्धदर्शनोदेव्याःदुःखितोनिपपातह तंकृछ्रगत
मालोक्यभवानीभक्तवत्सला कृतापराधमपितमनुजग्राहवैतदा गतमूर्छःसमुत्थायदिगंतान्प्रविलोकयन् ददर्शदूरतो
गोपंचारयंतंगवांगणं तंदृष्ट्वाकिंचिदाश्वस्तोययौतस्यांतिकंशनैःअपृच्छत्तंभवान्यातःकुत्रत्यःकुतआगतः कोयंदेशः

कस्भूपालःकिंपुरंनामतद्द निशम्यवचनंतस्यवक्तुंगोपःप्रचक्रमे गोपउवाच उपांगंनामनगरमुपांगोनामभूपतिः तत्र
त्योहंसमायातःपुनस्तत्रव्रजाम्यहम् उपांगललितादेव्याविद्यतेतत्रमंदिरम् इत्याकर्ण्यवचस्तस्यविप्रःसमुदितोभवत्
सगोपसहितःसायंविचरन्प्रविवेशह दूराद्ददर्शभवनंपुरमध्येतपोधनाःउपांगललितादेव्याःस्फाटिकंगगनंलिहम् सौव
र्णेनविचित्रेणकलशेनोपशोभितम् यथोदयाचलःशैलोदधानोभानुमंडलं त्वरितोगोपमामंत्र्यप्रासादंसययौमुदा प्रणम्य
दंडवद्भूमौबद्धांजलिपुटस्तदा उपांगललितांदेवीमथस्तोतुंप्रचक्रमे गोपतिरुवाच नमस्तेस्तुजगद्धात्रिभक्तानांहितकारि
णि जगद्भीतिविनाशिन्यै सर्वमंगलमूर्तये हत्वानिशुंभमहिषप्रमुखान्सुरारीनिंद्रादयोनिजपदेषुयथाभिषिक्ताः लोक
त्रयावनगृहीतमहावतारेमातःप्रसीदसततंकुरुमेनुकंपां त्वांसुस्तुयेनिजजनाःकुटिलीकृतांगीगौरींनिजेवपुषिकुंडलिनीं
भजंति मुक्तौचदेवमनुजाःकनकारविंदबद्धासनामविरतंकमलांस्तुवंति सापराधोस्मिसततंप्राप्तंत्वांजगदंबिके इदानी
मनुकंप्योहंयद्वांछामिकुरुष्वतत् इतिस्तुत्वाथशर्वाणींप्रणिपत्यपुनःपुनः कृतसंध्याविधिस्तत्रक्षुधाप्याकुलभोजनः स्व-
प्नेमूर्तिमयीदेविविप्रमेवंसमादिशत् गोपतेवत्सतुष्टास्मिगछोपांगमहीपतिं मत्पूजनकरंडस्यप्रार्थयस्वपिधानकम्
तत्पूजयन्निजगृहेपरामृद्धिमवाप्स्यसि स्वप्नइत्याससंदेशो प्रभातेगोपतिस्तदा राजदर्शनवेलायांनृपद्वारंसमभ्यगात् प्र
विष्टोसौनृपसभांप्रतिहारैर्निवेदितः राज्ञासंभावितस्तत्रनिषसादासनेशुभे पृष्टोगमनहेतुंश्चययाचेनृपपुंगवम् देव्य

र्चनकरंडस्यपिधानंदेहिमेनृप इत्यर्थितःसविप्रेणजातादेशोनृपोददौ पिधानकंनमस्कृत्यतस्यैचाभ्यर्चनादिकं आशी
र्भिरभिनंद्याथतमामंत्र्यचभूपतिं उपांगललितादेव्याःप्रसादंपुनरागमत् प्रणिपत्यांबिकांविप्रस्त्वरितोनिर्ययौपुरात्
समीपेस्वपुरंदृष्ट्वाहृष्टोगृहमुपागमत् सुहृद्भिःसहसंगम्यसर्वंतत्कथयन्मुदा पूजयित्वापिधानंतद्दिदधेपारणंद्विजःएवमा
राध्यमानस्तु सस्मृद्धोभवत्पुनः सोपिसत्रंसमारेभेद्विजाग्र्योबहुवासरं एकातस्याभवत्कन्याललितानामसुंदरी क
न्यापिधानमादायविहर्तुंयातिसर्वदा प्रमत्तत्वात्प्रियत्वाच्चपितृभ्यामनिवारिता कदाचित्स्ववयस्याभिःस्नातुंगंगाजले
शुभे क्रीडंतीददृशेतोयेनीयमानंकलेवरं पिधानहस्तासासिंचदन्याश्चांजलिभिस्तदा ससर्पदष्टउत्तस्थौततोदेव्याः
प्रसादतः सातिश्रांतंद्विजंदृष्ट्वामनसाचिंतयत्पतिं जुहावाभ्यवहारायजनकस्यनिकेतनम् मार्गेचपरिपप्रच्छकुलंशीलंच
तस्यसा सोपिसर्वंसमाचख्यौगुणराशीतिनामच ललितामंत्रयामासगुणराशिंद्विजोत्तमम् परिविष्टेषुचान्नेषुपितृवेश्म
निमेद्विज गृहीतापोशनोभूत्वाभार्यार्थंमांत्वमर्थय मयानुमोदितस्तातःसमांतुभ्यंप्रदास्यति यथोक्तोगुणराशिस्तत्त
थासर्वंचकारह गोपतिर्भार्ययाभ्रात्रासमालोक्यस्वबांधवैः परीक्षितायविप्रायविद्यायांकुलशीलयोः प्रतिजज्ञेततः
कन्यांललितांगुणशालिने शुभेमुहूर्तेचतयोर्विवाहंकृतवान्प्रभुः वरायब्राह्मणेभ्यश्चददौबहुधनंतदा विदधेचतयो
र्गेहंनातिदूरंस्ववेश्मतः तत्रोषतुःसानुरागौमिथस्तौदंपतीचिरं पिधानकंतयानीतंनिजंललितयागृहं शनैरथधनंसर्वंगो

पतेरभवद्गृहात् गुणराशिर्धनीजातोमहादेव्याःप्रसादतः करंडस्यपिधानंतज्जनन्याबहुवासरं याचितापिनवैप्रादाल्ललितापूजितंगृ
हे अथसागोपतेर्भार्यातस्यैवानर्चनात्कृत इत्थंविचिंत्यपापात्माजामातरमघातयत् समिदर्थंवनंयातःस्वयंतत्गेहमाययौ शोच
तींकिलतांकन्यांसत्तुदेव्याःप्रसादतः उत्थायविपिनादेत्यक्षुत्क्षाशेतेसस्वंगृहे पादसंवाहनंतस्यकुर्वन्ललितातदा तंदृष्ट्वादुःखि
ताभूमौप्रणिपत्यपुनःपुनः लज्जिताकृच्छ्रतःपृष्टानिजंपापंन्यवेदयत् स्कंदउवाच गुणराशिस्तदातस्यैप्रायश्चित्तंददौबहु
आत्मानंबहुकालेनपूतंकृच्छ्रैश्चकारह श्रीपतेस्त्वचलांलक्ष्मींसमालोक्यतपोधनाः गोपतिस्तुयथापृच्छद्भ्रातस्त्वंवर्तसेकथं
किमाचरसिकल्याणंयेनश्रीरनपायिनी इतितस्यवचःश्रुत्वाश्रीपतिर्विस्मितःपुनः अस्माभिस्तद्व्रतंदेव्याःयत्कृतंगुरुमंदिरे सो-
पिदेव्याव्रतंचक्रेपुनर्भ्रात्रोपदेशितं लेभेसपरमामृद्धिंपुत्रांश्चमुदितोभवत् उपांगललितादेव्याकुर्यादाराधनंततः एवमेतत्पुराप्र
त्तंमहात्म्यंकथितंमया कृतमन्यैश्चबहुभिस्तेपिलब्धमनोरथाः स्कंदउ० विधानमस्यवक्ष्येहंतच्छृणुध्वंतपोधनाः शुक्लपक्षेतु
पंचम्यामिषेमासिचरेद्व्रतं गर्जितंसंध्ययोस्त्याज्यंदिनवृद्धिक्षयेतथा निर्वर्त्यावश्यकंकर्मशुचीरागविवर्जितः चत्वारिंशत्तथा-
ष्टौचकल्पयित्वाविधानतः दंतकाष्ठान्युपादायतडागंवानदींव्रजेत् आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधां
चत्वन्नोदेहिवनस्पते दंतधावनपूर्वाणिमज्जनानिसमाचरेत् ततोयथाविधिस्नात्वाशुक्लवासागृहंव्रजेत् उपचारैःषोडशभिरे
भिर्मंत्रैःसमाहितः कुर्यात्पूजांप्रयत्नेनदूर्वाभिश्चविशेषतः शुचौदेशेमंडपिकांकृत्वातीवमनोहरां सौवर्णींप्रतिमांशक्त्याकल्प
येन्मंत्रपूर्वकां द्विजायवायनंदद्याद्दिशत्यावटकादिभिः ततःकथांसमाकर्ण्यवायनान्नस्यसंस्थया स्वयमद्याच्चदेवान्नंवाग्य

तः सहबांधवैः रात्रौजागरणंकुर्यान्नृत्यगीतादिमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवींततःकुर्याद्विसर्ज्जनं सवाहनाशक्तियुतावरदापूजिता
मया मातर्मामनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरं तामर्चांगुरवेदद्याद्दानानिचसभूरिशः व्रतमेवंचयत्कुर्यात्सुत्रवान् धनवान्भवेत्
विद्यावान्रोगनिर्मुक्तोस्रस्त्रीगोधनजायते अवैधव्यंचलभतेस्त्रीकन्यावरमुत्तमं विजयःपुष्टिमायुष्यंपद्मान्यदपिवांछितं इत्ये
तद्भुतमाख्यातंसेतिहासंमहर्षयः श्रृण्वन्नपिनरोभक्त्याफलमवाप्नोतिनिश्चितं निर्मुक्तःसस्त्रस्त्रीधीमान्भूतराजप्रसादतः वि
द्यारोग्यमायुष्यंप्राप्नोतिचप्रसादतः इतिश्रीस्कं॰उपां॰ कथासंपूर्णा अथोद्यापनं आचार्यंवरयेत्स्वाद्द्विजोविंश
तिंतथा उपलिप्तेशुचौदेशेविलिखेन्मंडलंततः ब्रह्मादींश्चततःस्थाप्यपूजयेद्विधिमंत्रतः अव्रणेकलशेशुद्धेललितांस्थापयेत्त
था रात्रौजागरणंकृत्वाप्रभातेहोममाचरेत् इक्षुखंडतिलैःशुद्धैःपायसेनापिवाव्रती अष्टोत्तरशतंहुत्वाबलिदानंसमाचरेत्
वायनंचततोदद्याद्वंशपात्रेनिधायच वटकान्विंशतिसंख्यान्निर्मलान्घृतपाचितान् आचार्यंपूजयेत्स्वाद्वस्त्रालंकारधेनुतः ऋत्विज
श्चतथादद्यात्कुंभंवस्त्रंसदक्षिणं विसृज्यचततःपीठंआचार्यायनिवेदयेत् भोजयेच्चततोविप्रान्पायसान्नेनभक्तितः विप्राज्ञांच
ततोगृह्यस्वयंभुंजीतबंधुभिः इतिश्री॰उपां॰तोद्यापनंसंपू॰ अथमाघशुक्लपंचम्यांवसंतप्रवृत्तिः सामध्याह्नव्यापिनीग्राह्या
दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवापूर्वा मुहूर्तमात्रसत्वेपिपराग्राह्या तत्रविष्णोःपूजाकार्या माघेमासिसितेपक्षेपंचम्यांपूजयेद्धरिं पूर्वविं
द्धाप्रकर्तव्यावसंतादौतथैवच तैलाभ्यंगंततःकृत्वाभूषणानिचधारयेत् नित्यंनैमित्तिकंकृत्वाशुक्लालेनार्चयेद्धरिं गंधपुष्पैश्चधूपैश्चनै १३
वेद्यैःपूजयेत्सदा नारीनरोवाराजेंद्रसंतर्प्यपितृदेवताः सघृंदनसमायुक्तान्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः इतिहेमाद्रौवसंतपंचमीविधिः ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथषष्ठीव्रतानि॥ ॥तत्रभाद्रशुक्लषष्ठ्यांललिताव्रतं॥सामध्याह्नव्यापिनीग्राह्या॥तद्व्याप्तावव्याप्तौ
वापूर्वाजागरप्रधानत्वात्॥कृष्णउवाच॥भद्रेभाद्रपदेमासिशुक्लेषष्ठ्यांस्कसंयुता॥नारीस्नात्वाप्रभातेतुशुक्लमाल्यांबराशुचिः
स्रग्वेषाभरणोपेताभूत्वासंगृह्यवालुकां॥आनीयवंशपात्रेतुपंचपिंडाकृतिंशुभां॥ध्यात्वातुललितांदेवींतपोवननिवासिनीं॥
पंकजंकरवीरंचनेपालिंमालतींतथा॥नीलोत्पलंकेतकंचसंगृह्यनगरंतथा॥एकैकाष्टशतंग्राह्यमष्टाविंशतिरेवच॥अक्षताः
कलिकाग्राह्यास्ताभिर्देवींसमर्चयेत्॥मार्थयेद्ग्रतोभूत्वादेवींतांगिरिशप्रियां॥गंगाद्वारेकुशावर्तेबिल्वकेनीलपर्वते॥स्नात्वाक
नखलेतीर्थेहरंलब्धवतींपतिम्॥ललितेललितेदेविसौख्यसौभाग्यदायिनि॥अनंतंदेहिसौभाग्यंपुत्रपौत्रप्रवर्धनम्॥मंत्रेणाने
नकुसुमैश्चपक्वैर्बकुलैःशुभैः॥एवमभ्यर्च्यविधिनानैवेद्यंपुरतोन्यसेत्॥त्रपुसैरपिकूष्मांडैर्नारिकेरैःस्रदाडिमैः॥बीजपूरैःस
तुंडीरैःकारवेल्लैःसचिर्पिटैः॥फलैस्तत्कालसंभूतैःकृत्वाशोभांतदग्रतः॥विरूढैर्धान्यसंभूतैर्दीपिकाभिःसमंततः॥साधैःसगु
णकैर्धूपैःसोहारीककरंजकैः॥घृतपक्वैःकर्णवेष्टैर्मोदकैरुपमोदकैः॥बहुप्रकारैर्नैवेद्यैर्यथाविभवसारतः॥एवमभ्यर्च्यविधिवत्
रात्रौजागरणोत्सवं॥गीतवाद्ययुतैर्नृत्यैःप्रेक्षणीयैरनेकधा॥सखीभिःसहितासाध्वीतांरात्रिंप्रशमंनयेत्॥नचसंमीलयेन्नेत्रे
नारीयामचतुष्टयं॥दुर्भगादुःखितावंध्यानेत्रसंमीलनाद्भवेत्॥एवंजागरणंकृत्वासप्तम्यांसरितंप्रति॥स्नात्वावस्त्रंपरीधाय
धार्यंसौभाग्यकुंकुमं॥गंधपुष्पादिधूपैश्चगीतवाद्यपुरःसरं॥तच्चदद्याद्द्विजेंद्रायनैवेद्यादिस्मभद्रके॥ततोगृहंसमागत्यहु

त्वांवैश्वानरंक्रमात्॥देवान्पितॄन्ब्राह्मणांश्चपूजयित्वासुवासिनीः॥कन्यकाश्चैवसंभोज्यादीनानाथांश्चभोजयेत्॥भक्ष्यभो
ज्यैर्बहुविधैर्दत्वादानानिभूरिशः॥ललितामेस्तुसुप्रीताइत्युक्त्वातुविसर्जयेत्॥यःकश्चिदाचरेदेतद्व्रतंसौभाग्यदंपरं॥षष्ठ्यांतु
ललितासंज्ञंसर्वपापनिबर्हणं॥नरोवायदिवानारीतस्यपुण्यफलंशृणु॥यत्तुलभ्यंव्रतेश्चान्यैर्दानैर्वानृपसत्तम॥तपोभिर्निय·
मैर्वापितदेतेनहिलभ्यते॥इहचैवातुलासपत्नीसौभाग्यमनुभूयच॥कृत्वामूर्ध्निपदंपार्थसपत्नीनांयशस्विनी॥मृताशिवपुरंप्रा·
प्यदेवैरप्सरपन्नगैः॥प्राप्नोतिदर्शनंदेव्यास्तयासुसहमोदते॥पुण्यशेषादिहागत्यपुण्यसौख्यैकभाजनं॥भर्त्रासहयुतानारीसी
तेवप्रियवल्लभा॥इदंयःशृणुयात्पार्थपठेद्वासाधुसंसदि॥सोपिपापविनिर्मुक्तःशक्रलोकेमहीयते॥षष्ठ्यांजलांतरगतावरवंश
पात्रेसंगृह्यपूजाधितयासिकतांक्रमेण॥नक्तंचजागरमनुव्रतवेषशीलाकुर्यादसौत्रिभुवनेललितेभवानी॥ ॥इतिहेमाद्रौ·
ललितषष्ठीव्रतं॥ ॥इदंगुर्जरदेशेप्रसिद्धं॥अत्रैवभाद्रपदकृष्णषष्ठ्यांकपिलाषष्ठीव्रतं॥ ॥तत्रयोगविशेषेणपूर्वस्यांवाकार्यं॥
तेचयोगापुराणसमुच्चयेदर्शिताः॥भाद्रेमास्यसितेपक्षेभानौचैवकरेस्थिते॥पातेकुजेचरोहिण्यांसाषष्ठीकपिलास्मृता॥संयोगे
तुचतुर्णांचनिर्दिष्टापरमेष्ठिना॥अथकथा॥हेमाद्रौस्कांदे॥ ॥चित्रांगउवाच॥रूपसंपदमारोग्यंसंततिंचातिपुष्कलां॥प्राप्नुवं
तिनरायेननियतंतद्वदस्वमे॥ ॥अगस्त्यउवाच॥ ॥साधुसाधुत्वयाप्राज्ञयत्पृष्टोहंशृणुचित्रत॥तत्सर्वंकथयिष्यामितततःश्रेयोभ १
विष्यति॥शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिस्वर्गमोक्षप्रदंनृणां॥यच्चगुप्तंपुरादेवान्ब्रह्मरुद्रेंद्रदैवतैः॥असुराणांचसर्वेषांराक्षसानांतथैवच

शंकरेणपुराचैवतत्षण्मुखायनिवेदितं॥षण्मुखेनसमाख्यातंमहापातकनाशनं तद्दृष्ट्वैब्रह्महागोघ्नःसुरापोगुरुतल्पगः आगारदाही
गरदःसर्वपापरतोपिवा मुच्यतेसर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकंचगच्छति यच्चपुण्यंपवित्रंचनृणामद्भुतमंगलं उपकारायलोकानांतथा
तवनृपोत्तम शृणुभूपमहापुण्यंषष्ठीमाहात्म्यमुत्तमं भाद्रमास्यसितेपक्षेषष्ठीभौमेनसंयुता व्यतीपातेनरोहिण्यासाषष्ठीकपि·
लास्मृता आश्विनस्यासितेपक्षेमहापुण्यप्रवर्धिनी षष्ठीसंवत्सरस्यांतेसापुनस्तेनसंयुता चैत्रवैशाखयोर्मध्येसितपक्षेशुभो
दये वैशाखेपिचराजेंद्रद्वारवत्यांपरास्मृता तस्यांचैवकृतंदत्तंयत्किंचित्प्रतिपादितं तस्यसर्वस्यपुण्यस्यसंख्यावक्तुंनशक्यते
यस्मिन्कालेभवेदेते गुणैःषष्ठीयुतानदा पंचम्यामेकभक्तंचकुर्यात्तत्रविचक्षणः षष्ठ्यांप्रातःसमुत्थायकृत्वादौदंतधावनं जल
पूर्णांजलिंकृत्वाइमंमंत्रमुदीरयेत् निराहारोद्यदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयिष्याम्यहंभक्त्याशरणंभवभास्कर अर्घ्यंदत्वे
तिसंकल्पंकृत्वायत्नाच्छुचिस्मितः स्नानंकृत्वाप्रयत्नेननद्यांतीर्थेद्रवेह्रदे तडागेदीर्घिकायांवागृहेवानियतात्मवान् देवदारुंत
थोशीरंकुंकुमैलामनःशिलं पद्मकंपत्रकंयष्टिमधुगव्येनपेषयेत् क्षीरेणालोडयकल्केनस्नानंकुर्यात्समंत्रकं॥ आपस्त्वमसिदेवे
शज्योतिषांपतिरेवच पापंशमयदेवेशमनोवाक्कायकर्मजं पंचगव्यकृतस्नानंपंचगव्यैस्तुमार्जयेत् आनयेन्मृत्तिकांशुद्धांस्ना
नार्थंवैप्रयत्नतः मृत्तिकेब्रह्मपूतासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता पवित्रंकुरुमांनित्यंसर्वपापात्समुद्धर मंत्रेणानेनवरुणंपूजयेद्भक्ति
मान्नरः पाशाग्रहस्तवरुणसर्ववारीश्वरप्रभो अद्याहंप्रार्थयामित्वांपूजनार्थंसुरेश्वर आदित्योभास्करोभानूरविःसूर्योदिवा·

करः प्रभाकरोमित्रोवीरोदेवः सर्वेश्वरोहरिः गोमयेनोपलिप्तायांभूम्यांवैकुंकुमेनतु मंडलंसर्वतोभद्रमालिखेद्बुद्धिमान्नरः तन्मध्येलिखेत्पद्ममष्टपत्रंसकर्णिकं पूर्वपत्रेन्यसेत्सूर्यमाग्नेयेतपनंन्यसेत् सुवर्णरेतसंयाम्ये नैर्ऋत्येचन्यसेद्रविं आदित्यंवारुणेपत्रेवायव्येचदिवाकरं सौम्येप्रभाकरंतत्रसूर्यमीशानपत्रके तीव्ररश्मिधरंदेवंब्रह्माणंचैवविन्यसेत् आधाररूपिणंदेवंमध्येचैवारुणंन्यसेत् सहस्ररश्मिंसूर्यंचसूक्ष्मस्थूलगुणान्वितं सर्वगंसर्वरूपंचमध्येभास्करमेवच सप्ताश्वरथमारूढंपद्महस्तंदिवाकरं अक्षसूत्रंधनुःपाणिंकुंडलैर्मुकुटेनच रत्नैर्नानाविधैर्युक्तंसौवर्णंतत्रकारयेत् शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदर्धंकर्षतोपिवा सौवर्णमरुणंकुर्याद्रज्जुंचैवतथाविधां सप्ताश्वैर्भूषितंकृत्वारथंतस्याग्रतःस्थितं अरुणंविनतापुत्रंगृहीताश्वमनूरुकं एवंरूपंरथंकृत्वापद्मस्योपरिविन्यसेत् तस्योपरिन्यसेद्देवंरक्तवस्त्रविभूषितं रक्तचंदनमाल्यादिमंडितंचातिशोभनं अग्रतःसारथिंकृत्वापूजयेदरुणंशुचिः रक्तपुष्पैस्तुगंधैश्चतथान्यैरपिशक्तितः विनतातनयोदेवःकर्मसाक्षीतमोनुदः सप्ताश्वःसप्तरज्जुश्चअरुणोमेप्रसीदतु मंत्रेणानेनसंपूज्यसारथिंतदनंतरं देवस्यशंसनंकल्प्यप्रभूतादिकपंचकं प्रभूतविमलंसारमाराध्यंपरमंशुभं दीप्तादिशक्तिभिश्चैवततोभानुंप्रपूजयेत् दीप्तासूक्ष्मातथाभद्राविबिनीविमलानघा अमोघावैद्युताचेतिनवमासर्वतोमुखी अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यःस्मरेद्भास्करंदेवंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः शिखायांभास्करंन्यस्यललाटेसूर्यमेवच चक्षुर्मध्येन्यसेद्भानुंमुखेतत्ररविंन्यसेत् कंठेन्यसेद्भानुमंतंपद्महस्तंहिहस्तयोः तिमिरक्षयकृद्देवंस्तनयोरेवविन्यसेत् जातवेदाभिधंनाभ्यांकुक्ष्यांभानुंतथान्यसेत् २

उग्ररूपंगुह्यदेशेतेजोरूपंहिजंघयोः पादयोःसर्वरूपंतुसूक्ष्मस्थूलगुणान्वितं एवंयथोक्तंविन्यस्यपात्रंगृह्यततोर्चयेत् करवीरार्ककुसुमैरक्तचंदनमिश्रितैः पुष्पैःसुगंधैर्धूपैश्चकुंकुमैरुपशोभितं मार्तंडंभानुमादित्यंभास्करंतपनंरविं हंसंदिवाकरंचेतिपादयोर्मुकुटावधि पादौजंघेतथाजानुद्वयमूरूकटिंतथा नाभिंवक्षस्थलंशीर्षमेतेष्वंगेषुपूजयेत् आनयेदर्घ्यपात्रंचसौवर्णंरौप्यताम्रजं अर्घ्यार्थंदैवतंपात्रमुदकेनप्रपूरयेत् पूजयेच्चाथनागादिदेवतास्ताःसमाहितः दिग्देवतास्ततःपूज्यागंधपुष्पानुलेपनैः पात्रेतोयंसमादायसपुष्पफलसंयुतम् जानुभ्यामवनींगत्वासूर्यायार्घ्यंनिवेदयेत् वेदगर्भनमस्तुभ्यंदेवगर्भनमोस्तुते अव्यक्तमूर्तयेतुभ्यंअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते ब्रह्ममूर्तिधरायैवचतुर्वक्त्रसनातन सृष्टिस्थितिविनाशायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते कालात्मासर्वभूतात्मावेदात्मासर्वतोमुखः जन्ममृत्युजराशोकसंसारभयनाशनः विष्णुरूपधरोदेवःपीतवस्त्रश्चतुर्भुजः प्रभवःसर्वलोकानामर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते दारिद्र्यव्यसनध्वंसीश्रीमान्पातुदिवाकरः सुवर्णस्फाटिकोभानुःस्वर्णरेतादिवामणिःहरिदश्वांशुमालिश्चअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते चतुर्भिर्मुनिभिःसम्यगष्टाभिःपरिगीयते सामध्वनिस्तुतोयज्ञेअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते अर्घ्यंगंधंचपुष्पंचतथाधूपप्रदीपकं नैवेद्यंचयथाशक्त्याप्रार्थयेत्सूर्यदेवतां अग्निमीळेनमस्तुभ्यंनमस्तेजातवेदसे इषेत्वेवनमस्तुभ्यंअग्नेचैवनमोनमः आत्मरूपिन्नमस्तुभ्यंविश्वमूर्तेनमोनमः त्वंधातात्वंचवैविष्णुस्त्वंब्रह्मात्वंहुताशनः मुक्तिकामोहमिच्छामिप्रार्थयामिसुरेश्वर विश्वतश्चक्षुराख्यातःविश्वतश्चरणेनमः विश्वात्मासर्वतोदेवः

प्रार्थयामिसुरेश्वर इमंमंत्रंसमुच्चार्यनमस्कुर्वीतभास्करं संवर्चसेतिपाणिभ्यांतोयेनविसृजेन्मुखं हंसःशुचिषदित्यर्चासूर्यस्यै-
वावलोकनं उदुत्यंचित्रमित्येतत्सूक्तंदेवाग्रतोजपेत् पद्मकेसरकोणेषुफलकंचैवकारयेत् फलैःपुष्पैरक्षताभिर्भक्ष्यैर्नानाविधैर
पि शय्यांतत्रचदेवस्यशुभेदेशेप्रकल्पयेत् षट्धान्यंषड्रसंचैवरौप्यंचैवमहाप्रभुं पुरुषंखड्गहस्तंचकारयेच्चैवबुद्धिमान् वस्त्र-
युग्मेनसंछाद्यलवणोपरिविन्यसेत् अनेनैवतुमंत्रेणस्नानमर्घ्यार्चनंततः नमस्तेक्रोधरूपायखड्गहस्तजिघांसवे जिघांसं-
तंचतंदृष्ट्वादुद्रुवुःसर्वदेवताः त्वयाव्याप्तमेरुपृष्ठंचंडभास्करसप्रभ अतस्त्वांपूजयिष्यामिअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते क्षपयित्वातु
तांरात्रिंगीतवादित्रनिस्वनैः ततस्त्वभ्युदितेसूर्येहोमंकुर्यात्स्वशक्तितः पूजयेत्तत्रशक्त्याचदेवांश्चविधिवद्गुरुं होमोर्कस्यसमि
द्भिश्चघृतमिश्रैस्तिलैस्तथा सिद्धान्नंचचरुद्रव्यंघृतंचजुहुयाद्द्विजः आकृष्णेनेतिमंत्रेणशतमष्टोत्तरंक्रमात् होमोव्याहृतिभि-
र्वाथस्विष्टकृत्तदनंतरं कपिलांपूजयेद्देवींसवत्सांपापनाशिनीं वस्त्रयुक्तांसघंटांचस्वर्णशृंगविभूषितां ताम्रपृष्ठींरौप्यखुरीं
कांस्यदोहनकान्वितां मंत्रेणानेनतांदद्याद्ब्राह्मणायेतिशक्तितः कपिलेसर्वभूतानांपूजनीयासिरोहिणी सर्वतीर्थमयीयस्माद-
तःशांतिंप्रयच्छमे आचार्यस्यततोभक्त्यासर्वपाणौविनिक्षिपेत् गोभूहिरण्यवासांसिव्रीहयोलवणंतिलाः एतत्सर्वंप्रदत्वा
चकपिलांप्रार्थयेत्ततः कपिलेपुण्यकर्मासिनिःपापेपुण्यकर्मणि मामुद्धारयपापात्तुददतोत्यक्षयंकुरु दिविवादित्रशब्देश्च- ३
सेव्यतेकपिलासदा तथाविद्याधरासिद्धाभूतनागगणागृहाः कपिलारोमसंख्यातास्तत्तद्देवाःप्रतिष्ठिताः पुष्पवृष्टिंप्रमुंचं

तिनित्यमाकाशसंस्थिताः ब्रह्मणोत्पादितांदेवीं अग्निकुंडात्सुप्रभा नमस्तेकपिलेपुण्येसर्वदेवनमस्कृते जयनित्यंमहासत्वेसर्वतीर्था
दिमंगले दातारंस्वजनोपेतंब्रह्मलोकंनयाशुमां ततःप्रदक्षिणांकृत्वानत्वाब्राह्मणपुंगवान् आशीर्वादान्वदेयुस्तेपुत्रपौत्रधनागमान्
आरोग्यंरूपसौभाग्यंसर्वदुःखविवर्जितः अंतेगोलोकमासाद्यचिरायुःसुखभाग्भवेत् यदास्वर्गात्प्रचरतिराजाभवतिधार्मिकः सप्त
द्वीपवतींभुंक्ते सदाराज्यमकंटकं अहोव्रतमिदंपुण्यंसर्वदुःखविनाशनं अतःपरंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलमुत्तमं कपिलाख्यायदाषष्ठी-
जायतेभुविमानद व्रतंसर्वव्रतश्रेष्ठमिदमग्र्यंमहाफलं उद्धरिष्यतिदातारंनूनमक्षय्यमव्ययं एवंदेवगणाःसर्वेभूतसंघामहर्षयः
आकाशस्थाःप्रवक्ष्यंतिपुण्येस्मिन्दिवसागमे पात्रभूतायऋषयेश्रोत्रियायकुटुंबिने एवंयःकपिलांदद्याद्विधिदृष्टेनकर्मणा सया-
तिपरमंस्थानंयावन्नच्यवतेपुनः उद्यापनविधिंब्रूहिभक्तायममतत्वतः कृष्णउवाच पूर्वस्मिन्दिवसेकुर्यादेकभक्तंसमाहितः शुचौ
देशेसमालिप्यसर्वतोभद्रमंडलं स्थापयेदव्रणंकुंभंचंदनोदकपूरितं संवेष्ट्यवस्त्रयुग्मेनकंठदेशेसुशोभनं पंचरत्नसमायुक्तंदूर्वापुष्पा
क्षतान्वितं रक्तवस्त्रयुगच्छन्नंताम्रपात्रेणसंयुतं रथंरौक्मपलस्यैवचतुरश्वैर्विचित्रितैः सौवर्णीपलसंयुक्तांमूर्तिंसूर्यस्यकारयेत्
कुंभस्योपरिसंस्थाप्यगंधपुष्पैस्तथार्चयेत् आदित्यंपूजयेद्देवंनामभिस्त्वेर्यथोदितैः आदित्यंभास्करंभानुंरविंसूर्यंदिवाकरं प्रभाकर-
नमस्तुभ्यंसंसारान्मांसमुद्धर भुक्तिमुक्तिप्रदोयस्मात्तस्माच्छांतिंप्रयच्छमे नमोनमस्तेवरदऋक्सामयजुषांपते नमोस्तुविश्वरूपाय
विश्वधात्रेनमोस्तुते एवंसंपूज्यविधिवद्देवदेवंदिवाकरं पूजयेत्कपिलांधेनुंवस्त्रमाल्यानुलेपनैः दानमंत्रः दिव्यमूर्तिर्जगच्चक्षु-

र्दाद्शात्मादिवाकरः कपिलासहितोदेवोममसुक्तिंप्रयच्छतु यस्मात्त्वंकपिलेपुण्येसर्वलोकस्यपावनी प्रदत्तासहस्रूर्येणममसुक्ति
प्रदाभव इतिहेमाद्रौस्कांदेकपिलाषष्ठीव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथकार्तिकेस्कंदषष्ठीव्रतं हेमाद्रौभविष्ये श्रीकृष्णउवाच
षष्ठ्यांफलाशनोराजन्विशेषात्कार्तिकेनृप राज्यच्युतोविशेषेणस्वंराज्यंलभतेचिरात् षष्ठीतिथिर्महाराजसर्वदासर्वकामदा
उपोष्यासाप्रयत्नेनसर्वकालंजयार्थिना कार्तिकेयस्यदयितापेषाषष्ठीमहातिथिः देवसेनाधिपत्यंहिप्राप्तमस्यांमहात्मना अ
स्यांहि श्रीसमायुक्तोयस्मात्स्कंदोभवत्पुरा तस्मात्षष्ठ्यांनभुंजीतप्राप्नुयाद्भार्गवींसदा दत्वार्घ्यंकार्तिकेयाय स्थित्वावेदक्षिणा
मुखः दध्याक्षतोदकैःपुष्पैर्मंत्रेणानेनसुव्रत सप्तर्षिदारजस्कंदसेनाधिपमहाबल रुद्रोमाग्निजषड्वक्त्रगंगागर्भनमोस्तुते
प्रीयतांदेवसेनानीःसंपादयतुहृद्गतं दत्वाविप्रायचामान्नंयच्चान्यदपिवर्तते पश्चाद्भुक्तेत्वसौरात्र्यांभूमिंकृत्वातुभाजनं एवंष
ष्ठिव्रतस्थस्यउक्तंस्कंदेनयत्फलं तन्निबोधमहाराजप्रोच्यमानंमयाखिलं षष्ठ्यांफलाशनोयस्तुनक्ताहारोभविष्यति शुक्ला
यामथकृष्णायांब्रह्मचारीसमाहितः तस्यसिद्धिंधृतिं पुष्टिं राज्यमायुर्निरामयं इहलोकेपरत्रापिदद्यात्स्कंदोनसंशयः अशक्त
श्चोपवासेवैतेननक्तंसमाचरेत् तैलंषष्ठ्यांनभुंजीतनदिवाकुरुनंदन यस्तुषष्ठ्यांनरोनक्तंकुर्याद्भरतसत्तम सर्वपापैर्विनिर्मुक्तो
गांगेयस्यप्रसादतः स्वर्गेचनियतंवासोलभतेनात्रसंशयः इहचागत्यकालांतेयथोक्तफलभाग्भवेत् देवानामपिवंद्योसौराजरा
जोभविष्यति इतिस्कंदषष्ठीव्रतंभविष्योक्तंसंपूर्णं अथमार्गशीर्षशुक्लेभाद्रपदेवाचंपाषष्ठीव्रतंहेमाद्रौस्कांदे स्कंदउवाच

प्राप्तराज्यंचराजानंधर्मपुत्रंयुधिष्ठिरं कदाचिदाययौद्रष्टुंदुर्वासामुनिसत्तमः तंपप्रच्छमहातेजाधर्मसूनुःकृतांजलिः राज्य
लाभःकथंजातोममविप्रतपोनिधे तद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकृतंचमुनिसत्तम दुर्वासाउवाच शृणुराजन्महाभागव्रतानामुत्तमंव्रतं
अस्तीहयच्चीर्णमात्रंसर्वकामांस्तुपूरयेत् सर्वपापक्षयंकुर्याद्खंडितव्रतान्यपि षष्ठीभाद्रपदेशुक्लावैधृत्याचसमन्विता विशा
खाभौमयोगेनसाचंपाइतिविश्रुता देवाःकुरमनुष्याणांदुर्लभाषष्ठिहायनैः कृतेत्रेतायांपंचाशद्धायनीद्वापरेपुनः चत्वारिंशत्क
लौत्रिंशत्धायनीदुर्लभाततःआदौकृतयुगेपूर्वंयाचीर्णाविश्वकर्मणा तत्फलाद्विश्वकर्तृत्वंप्राजापत्यमवाप्नुवान् पृथुनाकार्तवीर्येण
भुविनारायणेनच ईश्वरेणमयासार्धंइतरैनरलिप्सया यश्चैतद्विधिवत्कुर्यात्सोत्यंतंफलमश्नुते युधिष्ठिरउवाच तद्विधिंश्रो
तुमिच्छामिविस्तराद्वदतोमुने केमंत्राःकेचनियमाःसापिकिंलक्षणाभवेत् दुर्वासाउवाच द्विदैवत्यर्क्षभौमेनवैधृतेनसमन्विता
भाद्रेमासिसितेषष्ठीसाचंपेतिनिगद्यते पंचम्यांनियमंकुर्यादेकभुक्तंसमाचरेत् चंपाषष्ठीव्रतंकुर्याद्यथोक्तंवचनाद्गुरोः ततःप्र
भातेविमलेदंतधावनपूर्वकं कृत्वास्नानंशुचिर्भूत्वासंकल्प्यचयथाविधि निराहारोद्यदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयिष्यामय
हंभक्त्याशरणंभवभास्कर संकल्पमंत्रः ततःस्नानंप्रकुर्वीतनद्यादौविमलेजले मृदमालभ्यमंत्रैश्चतिलैःशुक्लैश्चमंत्रवित् सा
वित्रंपरमंत्वंहिपरंधामजलेमम त्वत्तेजसापरिभ्रष्टंपापंयातुसहस्रधा प्रार्थना आद्यस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच पापं
नाशयमेदेववाङ्मनःकर्मभिःकृतं स्नानमंत्रः ततःसंतर्पयेद्देवान्ऋषीन्पितृगणानपि ततश्चेत्यगृहंमौनीपाखंडालापवर्जितः

स्थंडिलंकारयेच्छुद्धंचतुरस्रंसुशोभनं स्थापयेदव्रणंकुंभंपंचरत्नसमन्वितं कुंकुमेनलिखेत्पद्मंद्वादशारंसकर्णिकं तस्योपरि·
न्यसेत्सूर्यंसौवर्णंसरथारुणं शक्त्यावावित्तसारेणवित्तशाठ्यविवर्जितः तमर्चयेद्गंधपुष्पैर्विधिमंत्रपुरःसरं पंचामृतेनस्नप·
नंकुर्याद्दर्कस्यसंयुतः ततस्तुगंधतोयेनपरांपूजांसमारभेत् गंधैर्नानाविधैर्दिव्यैः कर्पूरागरुकुंकुमैः फलैर्नानाविधैर्दिव्यैः कुसुमै
श्चसुगंधिभिः मंडपंकारयेत्तत्रपुष्पमालाविभूषितं यथाशोभंप्रकुर्वीतअधश्चोपरिसर्वतः ततःसंपूजयेद्देवंभास्करंकमलोप·
रि मध्येदलेषुपूर्वादितपनायसुपूजयेत् आदित्याय॰ भास्कराय॰ भानवे॰ अर्यम्णे॰ विश्वचक्राय॰ अंशुमते॰ सहस्रांशवे॰
खगाय॰ क्रूराद्याय॰ सूर्याय॰ द्वादशात्मने॰ प्रभाकराय॰ १२ जन्मांतरसहस्रेषुदुष्कृतंयन्मयाकृतं तत्सर्वंनाशमायातुत्व·
त्प्रसादाद्दिवाकर ततोरथपूजा ततःसंपूजयेद्देवंमस्त्युतंतद्रथेस्थितं अष्टाक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पादिभिःक्रमात् मंत्रः ॐ
घृणिःसूर्यआदित्यः इतिमंत्रः कालात्मासर्वभूतात्मावेदात्माविश्वतोमुखः जन्ममृत्युजरारोगसंसारभयनाशन उदयेअ·
र्घ्यमंत्रः ततःसंपूजयेच्छुक्लांसवत्सांगांपयस्विनीं सवस्त्रघंटाभरणांकांस्यपात्रेचदोहिनीं ब्रह्मणोत्पादितेदेविसर्वपापवि·
नाशिनि संसारार्णवमग्नंमांगोमातस्त्रातुमर्हसि स्वरूपाबहुरूपाश्चमातरोलोकमातरः गावोमामुपसर्पंतुसरितःसागरंय
था यालक्ष्मीःसर्वदेवानांयाचदेवेषुसंस्थिता धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु तिलहोमंततःकुर्यात्सावित्र्याष्टोत्तरंशतं न ५
तस्तांकल्पयेद्धेनुंसद्योमेप्रीयतामिति आचार्यायततोदद्यादादित्यंसरथारुणं सकुंभरक्तवस्त्रैश्चसर्वोपस्करसंयुतं मनोभिल

षितावाप्तिंकरोतुममभास्करः दानमंत्रः गृह्णामिभास्कररवेभवंतंविश्वतोमुखं मनोभिलषितावाप्तिमुभयोःकर्तुमर्हसि प्रतिग्रहण·
मंत्रः सर्वतीर्थमयींधेनुंसर्वयज्ञमयींशुभां सर्वदानमयींदेवींब्राह्मणायददाम्यहम् गोदानम् गृह्णामिसुरभींदेवींसर्वयज्ञमयींशु·
भां उभौपुनीहिवरदेउभयोस्तारकाभव ततस्तुभोजयेद्विप्रान्द्वादशैकस्वशक्तितः दद्याच्चदक्षिणांतेभ्यः प्रणिपत्यविसर्जयेत् अनेकल्पंप्र
वेत्तस्यशांतिमायुर्द्विजोत्तम अभिनंद्यतमाशीर्भिस्तेसर्वेअभिनंदिताः ततस्तुस्वयमश्नीयाद्द्विजानामवशिष्टकं सहपुत्रैःकलत्रैश्चअ
न्यैर्बंधुजनैर्वृतः एवंयःकुरुतेराजन्सोत्यंतंपुण्यमश्नुते प्रभूणांचविधिःप्रोक्तः सर्वेषांहष्टिगोचरः सर्वैश्चतद्व्रतंकार्यंस्वशक्त्याद्दुः
खभीरुभिः प्रभुःप्रथमकल्पस्ययोनुकल्पेनवर्तते विफलंतत्तुतस्यस्याद्दुरात्मत्वनुकल्पिकः अथनिर्धनस्यविधिः पंचम्यांनियमंकुर्या
दाचार्यवचनाद्व्रती षष्ठ्यांस्नानंप्रकुर्वीतसंतर्प्यपितृदेवताः अभ्येत्यस्वगृहंमौनीसूर्यंमनसिचिंतयेत् स्थापयेदव्रणंकुंभंमृत्पात्रंचत
थोपरि तस्योपरिन्यसेत्सूर्यंपल्लेकेनविनिर्मितं सौवर्णंभक्तिसंयुक्तंरथंसारथिनायुतं तमर्चयेज्जगन्नाथंगृहीत्वाज्ञांगुरोःस्व·
यं षडक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पाक्षतादिभिः ॐनमःसूर्यायेतिमंत्रः संपूज्यविधिवद्देवंफलपुष्पादिकंचयत् सूर्यंनिवेदयेत्सर्वंसूर्यो
मेप्रीयतामिति ततःप्रभातेविमलेगत्वागुरुगृहंप्रति सर्वोपकरणैःसूर्यमाचार्यायनिवेदयेत् धान्यंपुष्पंफलंवस्त्रंरत्नधेन्वादिकंचय
त् गवांकोटिसहस्रंतुकुरुक्षेत्रेर्कपर्वणि चंपादानस्यराजेंद्रकलांनार्हतिषोडशीं सर्वतीर्थप्रदानानितथान्यानपिषोडश चंपयातुलितापा
र्थचंपकात्वतिरिच्यते इतिश्रीस्कंदपुराणेचंपाषष्ठीव्रतंसंपूर्णं अथामार्गशीर्षशुक्लचंपाषष्ठी मार्गेमासिशुक्लपक्षेषष्ठीवैधृतिसंयु·

ला रविवारेणसंयुक्तासाचपाद्मइतिकीर्तिता इतिमल्लारिमाहात्म्ये मार्गशीर्षेमलेपक्षेषष्ठ्यांवारेशंभमालिनः शततारागतेचंद्रेलिं-
गंस्याद्दृष्टिगोचरं इति इयंयोगविशेषेणपूर्वायोगाभावेपराग्राह्या इतिचंपाषष्ठी अथसप्तमीव्रतानि तत्रवैशाखशुक्लसप्त-
म्यांगंगोत्पत्तिः तत्रपूजाचोक्ता पृथिवीचंद्रोदयेब्राह्मे वैशाखशुक्लसप्तम्यांजह्नुनाजाह्नवीस्वयं क्रोधात्पीतापुनस्त्यक्ताकर्णरं-
ध्रात्तुदक्षिणात् तांतत्रपूजयंद्देवींगंगांगगनमेखलां इतिहरिवंशेपुण्यकव्रतांते अब्दंप्रातस्स्नानमभिधायगंगायाव्रतकथामहा-
यशस्करीउक्ताप्रत्यूषेचसदास्नानंकार्यं मंदाकिनीजले अन्यत्रवाजलेस्नानंशुक्लपक्षेहरिप्रिये एतद्गंगाव्रतंनामसर्वकामप्रदंशु-
भं सप्तसप्तचसप्ताथकुलानिहरिवल्लभे स्त्रीतारयतिधर्मज्ञेगंगाव्रतकचारिणी देयंःकुंभःसहस्त्रंतुगंगायाव्रतकेशुभे तारणंसि-
द्धिदंचैवतद्व्रतंसर्वकामिकं वैशाखेशुक्लपक्षेतुसप्तम्यांपूजयेश्वरिं गंगायांविधिवत्स्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश पूजयेत्सूक्ष्मवस्त्रैश्च-
पुष्पस्रक्चंदनैःशुभैः पूजकःसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः इयंचशिष्टाचारात्मध्यान्हव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेनव्याप्तौएक-
देशव्याप्तौवापूर्वायुग्मवाक्यात् इतिगंगासप्तमीव्रतं अथशुक्लादिश्रावणकृष्णासप्तम्यांशीतलाव्रतं तच्चमध्यान्हव्यापिन्यांकार्यं
तच्चमाधवीयेहारीतः पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिरिति अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यममइहजन्मनिजन्मांत-
रेचअवैधव्यप्राप्तयेअखंडितभर्तृसंयोगपुत्रपौत्रादिधनधान्यप्राप्तयेशीतलाव्रतंकरिष्ये तथाचयथामीलितोपचारैःशीतलांपूज- ६
यिष्ये तत्रअष्टदलपीठेअव्रणंकलशंसंस्थाप्यतदुपरिसौवर्णीशीतलांपूजयेत् अथध्यानंस्कांदे वंदेहंशीतलांदेवींरासभस्थांदिगं-

बरां मार्जनीकलशोपेतांशूर्पालंकृतमस्तकां कुंभेसंस्थापयेद्देवींपूजयेन्नाममंत्रतः शीतलेदहमेपापंपुत्रसौख्यफलप्रदे धनधान्यप्र-
देदेविपूजांगृह्णनमोस्तुते इतिध्यानं आवाहनं आसनं पाद्यं विधायशीतलाकारिअवैधव्यस्कतप्रदे श्रावणस्यसितेपक्षेअर्घ्यं-
गृह्णनमोस्तुते अर्घ्यं नाममंत्रेणपूजनीया आचमनं स्नानं वस्त्रं उपवस्त्रं विलेपनं अलंकारं पुष्पाणिधूपं दीपं शीतलेदुग्धप-
क्वान्नदध्योदनयुतं शुभं नैवेद्यंगृह्यतांदेविघृतमिश्रंचसुंदरि गौरीणांभोजयेत्सप्तपूजनीयाःप्रयत्नतः नैवेद्यं करोद्वर्तनं फ-
लंतांबूलं· दक्षिणांनीराजनं·पुष्पांजलिं प्रदक्षिणां नमस्कारं व्रतसंपूर्णफलावाप्तयेब्राह्मणायवायनं तत्रमंत्रः दध्यन्नद-
क्षिणायुक्तंवायनंफलसंयुतं शीतलेप्रीतयेतुभ्यंब्राह्मणायददाम्यहम् इतिपूजनं अथकथा हेमाद्रौभविष्ये कृष्ण
उवाच प्रसिद्धंश्रूयतांरम्यंनगरंहस्तिनापुरं इंद्रद्युम्नश्चराजाभून्नृपतिर्लोकपालकः धर्मशीलाभिधाचासीत्तस्यभार्याय-
शस्विनी क्रियाकांडरतासाध्वीदानशीलाप्रियंवदा बभूवप्रथमःपुत्रोमहाधर्मेतिनामतः नंदतेपितृवात्सल्यात्कालेन्यस्मि-
न्ततोजनत् द्वितीयाचतथापुत्रीतस्यजातागुणोत्तमा पुत्रीलक्षणसंपन्नाशुभकारीतिनामतः ववृधेसापितुर्गेहेसर्वांगसु-
पासुंदरी भान्तारूपेणसाबालासर्वासांचगुणाधिका सामुद्रिकगुणोपेतापद्महस्ताप्रियंवदा कौंडिण्यनगरेराजासुमित्रोना-
मनामतः तत्पुत्रोगुणवान्नामशुभकार्याःपतिर्बभौ वरोदेहेनमानेनलक्ष्मीवान्रूपवान्गुणैः गुणवान्शुभकारिण्याःपा-
णिंजग्राहधर्मवित् गृहीत्वापारिबर्हाणिगतोसौनगरंप्रति पुनःसमागतोराजागुणवान्हस्तिनापुरं आजगामपरिजनैस्तसु-

न्यानयनोत्सुकः प्रणम्यचपितुःपादौत्वरितंचारुहासिनी आज्ञांदेहिमहाराजश्वशुरस्यगृहंप्रति इत्युक्तंचपितुर्ज्ञात्वामा-
तुस्त्वशुभकारिणि रथमारुह्यहेस्वामिन्यास्यामिस्वपुरंप्रति ततःपितातुतस्याथदंपत्योःशुभहेतवे पुत्रित्वंशृणुस्थिराभू
त्वावारेकंचक्षमस्वमे शीतलासप्तमीनामव्रतंचरशुभप्रदं कन्योवाच तातत्वरिज्ञातंयदुक्तंपद्मयोनिना पतिव्रतासमो
धर्मोनास्तीहभुवनत्रये ततस्तांकारयामासशीतलाव्रतमुत्तमम् सौभाग्यारोग्यजनकंअवैधव्यकरंपरं पुत्रींचप्रेषया-
मासब्राह्मणोवेदपारगः व्रतोपकरणंसर्वंगृह्यपूजांसरोवरे मार्गेपद्मानिसंगृह्यव्रतोपकरणंशुभा शीतलापूजनेहे-
तोर्गत्वासाध्वीसरोवरं तत्रादृष्टंतयामोहात्तडागंविधिसाधनं बभ्रामसावनेशून्येस्मरंतीशीतलाव्रतं अतिश्रांतायथोमो
हात्स्मरंतीशीतलांबहु ददर्शसाततोनारींवृद्धांरूपगुणान्वितां विप्रस्तुस्वपितोमार्गेदृष्टिहीनोमृतस्तदा शुभकार्यास्ततोव
क्यंवृद्धाऊचेयशस्विनी भविष्यतिचिरंजीवीभर्तातेराजकन्यके आगच्छपूजनार्थायदर्शयामिसरोवरं तयासहगतासा
ध्वीतडागंविधिपूर्वकं पूजयामासशर्वाणींतोषयामासशीतलां पूजयित्वाचतांदेवींस्वपथंगंतुमुद्यता शीतलायावरंगृ-
ह्यसहसख्याचप्रस्थिता ततोसाददर्शारण्येब्राह्मणंदष्टसर्पकं भार्यातुतस्यनिकटेब्राह्मणस्यमहात्मनः ब्राह्मणोनिद्रया
क्रांतः पूर्वकर्मप्रभावतः दष्टोभुजंगरूपेणकालरूपेणवैहतः विषेर्हतंपतिंदृष्ट्वारुरोदब्राह्मणीबहु राजपुत्रीलब्धवरा-
शीतलायाःपतिव्रता वरंसंगृह्यशालायांरुरोदकरुणंबहु तयोस्तरुणदंपत्योर्योग्यसौभाग्यदर्शनात् रुदंतीकरुणं

बालाशोचयामासतत्वरं यावन्नपरलोकस्थंजनंसंगत्यतत्कृते तावदनेनसहसाअनुगच्छामिवन्हिना तिष्ठतिष्ठक्षणंस-
भ्रुगमिष्यामिहिपावकं अर्जयिष्येदिवंदिव्यंअक्षय्यंभवनांतरे राजपुत्रीवचःश्रुत्वाब्राह्मण्याःकरुणान्विता सस्मारशी-
तलांदेवींमहावैधव्यभंजनीं आगच्छच्छीतलातत्रवरंदातुंशुचिस्मिता शीतलाउवाच वरंवरयवत्सेत्वंकिंदुःखंचारुहासि
नि शीतलाव्रतजंपुण्यंदेहित्वंब्राह्मणीशुभां तेनपुण्यप्रभावेनभर्तास्यानिर्विषोभवेत् इतिदेव्यावचःश्रुत्वाअददद्ब्राह्म-
णींततः बुबोधाशुततोविप्रश्चिरंसुप्तोयथापुनः शीतलायाव्रतेबुद्धिर्ब्राह्मण्याश्चाभवत्तदा अकरोत्सापितत्पूजांभक्ति-
भावपुरःसरा तत्रांतरेराजपुत्र्यापतिरागाद्वनांतिकं सोपिदष्टोथसर्पेणगच्छंस्तग्रेददर्शह विललापततःसाध्वीसख्यासह
वनांतरे शीतलाउवाच वत्सेकिमिदमित्युक्तंस्मरसीवरवर्णिनि शीतलाव्रतचारिण्यावैधव्यंनैवजायते स्वयमुत्थायक-
ल्याणिपतिंस्वंगृहेयथा बोधयाशुपतिंभीरुव्रतंवैधव्यनाशनं इत्युक्ताबोधयामासभर्तारंसापतिव्रता भर्तापिमुदितो
दृष्ट्वास्वांप्रियांप्रीतिकर्मणि दृष्ट्वातुमहदाश्चर्यंतद्ग्रामस्थायिनोजनाः सर्वेतेविस्मयंजग्मुर्ब्राह्मणीपतिरक्षणात् ब्राह्मणींह-
र्षितांवृद्धांप्रणिपत्यपतिव्रता देहिमातर्नमस्तेस्तुअवैधव्यंवियोगता अन्यापिशीतलायास्तुव्रतंनारीकरिष्यति अवैधव्यम-
दारिद्र्यमवियोगस्वभर्तृतः तथेत्यंतर्दधेदेवीशीतलाकामरूपिणी शीतलायावरंलब्ध्वाजगामात्मीयवेश्मनि पद्मानिवा-
सप्रभुविश्ववंद्यसमर्हणासाधितविश्वमंगला प्रसादमासाद्यचशीतलायानित्योत्सवापार्वतिवद्बभूव इतिभविष्येशीतलाव्र

तंसंपूर्णं अथभाद्रशुक्लसप्तम्यांमुक्ताभरणव्रतंहेमाद्रौभविष्ये साभध्यान्हव्यापिनीग्राह्या तद्व्याप्ताचव्याप्तौपरा ममइहज
न्मनिअखंडसंततिपुत्रपौत्रवृद्ध्यर्थेमुक्ताभरणव्रतेउमामहेश्वरपूजनंकरिष्ये अथपूजा देवदेवमहेशानपरमात्मन्जगद्गुरो
प्रतिपादितयासोमपूजयापूजयाम्यहं आवाहनं अनेकरत्नखचितंसौवर्णमणिसंयुतं मुक्तार्चितंमहादेवगृहाणास
नमुत्तमं आसनं पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वविद्यापरायण ध्यानगम्यसतांशंभोसर्वेश्वरनमोस्तुते पाद्यं इदमर्घ्यमनर्घ्य·
त्वममराधीशशंकर किंकरीभूतयासोममयादत्तंगृहाणभोः अर्घ्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्यःसमानीतंसुशीतलं जल·
माचमनीयार्थंगृहाणउमयासह आचमनीयं मध्वाज्यशर्करामिश्रमधुनापरिकल्पितं शंकरप्रीतयेतुभ्यंमधुपर्कोनिवेदितः मधुपर्कं पयोद
धिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंप्रीयतांपरमेश्वर पंचामृतस्नानं गंगाचयमुनाचैवगोदावरिसरस्वती नर्मदासिंधुका
वेरीस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां शुद्धोदकस्नान स्नानादूर्ध्वंमहादेवप्रीत्यापापप्रणाशनवस्त्रयुग्मंमयादेवगृह्यतांकांतया·
सह वस्त्रं उपवीतंसोत्तरीयंनानाभूषणभूषितं गृहाणसोमविमलंमयादत्तमिदंशुभं उपवीतं मलयाचलसंभूतंघन·
सारंसुगंधियुक् चंदनंपंचवदनगृहाणवनितासह चंदनं जातीचंपकपुन्नागबकुलैःपारिजातकैः शतपत्रैश्चकल्हा·
रैरर्चयेत्सुमापतिं पुष्पाणि त्रैलोक्यपावनंतेद्यपरमात्मन्जगद्गुरो चंदनागरुकर्पूरंधूपंदास्यामिशंकर धूपं शुभ·
वर्तियुतंसर्पिर्लोडितंवह्निनायुतं दीपमेकमनेकार्कप्रतिमंकलयत्विमं दीपं पयसापूपहुसरंदुग्धान्नंसगुडोदनं दिव्यान्नं

षड्रसोपेतंसुधारससमन्वितं समर्पयामिदेवेशकिंकरीशंकरायते नैवेद्यं पुनराचमनंशुद्धंकुरुसोमांबुनामुना सुखशुद्धिकरंपू
गंहुपयात्वंगृहाणभोः आचमनीयं कस्तूरिकासमायुक्तंमलयाचलसंभवं गृहाणचंदनंसोमकरोद्वर्तनशंकर करोद्वर्तनं ना
रिकेरफलंजंबूफलंनारिंगमुत्तमं कूष्मांडंपुरतोभक्त्याकल्पितंप्रतिगृह्यतां फलं पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा
नीराजनं पुष्पांजलिं प्रदक्षिणां नमस्कारं महादेवमहाराजप्रीत्यापापप्रणाशन अस्माकंकुर्वतांपूजांभवतासाधुयोजितं
ज्ञानतोज्ञानतोवापिभवतोविहिताचया संपूर्णासातुविश्वेशविमलात्वत्प्रसादतः इतिप्रार्थना देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्य·
दायक गृहीयांदोरकंरूपंपुत्रपौत्रप्रवर्धनं दोरकग्रहणं सप्तसामोपगीतंत्वांधारयाभिजगद्गुरो सूत्रग्रंथिस्थितंनित्यंधारया·
मिस्थिरोभव इतिदोरकबंधनं हरपापानिसर्वाणितुष्टिंकुरुदयानिधे प्रसन्नःसन्तुमाकांतदीर्घायुःपुत्रदोभव इतिजीर्णदोर
कोत्तारणं अथवायनं मंडकान्सफलान्युक्तान्सघृतान्दक्षिणायुतान् एकादशशतं हत्वाब्राह्मणायकुटुंबिने वेदशास्त्रप्रवी
णायदद्यात्सोमस्यतुष्टये शंकरःप्रतिगृह्णातिशंकरोवैददातिच शंकरस्तारकोभाभ्यांशंकरायनमोनमः इतिवायनं एवंयापू
जनंकुर्यात्सोमस्यसुखदस्यच सर्वान्कामानवाप्नोतिपुत्रपौत्रैश्चमोदते प्रार्थना इतिपूजा अथकथा श्रीकृष्णउवाच मु
नींद्रोलोमशोनाममथुरायांगतःपुरा सोर्चितोवसुदेवेनदेवक्याचयुधिष्ठिर उपविष्टःकथाःपुण्याःकथयित्वामनोरमाः ततः
कथयितुंभूयःकथामेतांप्रचक्रमे कंसेनतेहताःपुत्राःजाताजाताःपुनःपुनः मृतवत्सादेवकित्वंपुत्रदुःखेनदुःखिताः यथाचंद्र·

सुखीदीनाबभूवनहुषप्रिया पश्चाच्चीर्णव्रतानैवबभूवुस्तत्रवत्सकाः त्वमपिदेवकीनाथभविष्यसिनसंशयः लोमशउवाच अयो
ध्यायांपुराराजानहुषोनामविश्रुतः तस्यस्त्रीरूपसंपन्नादेवीचंद्रमुखीप्रिया तथातस्यैवनगरेविष्णुगुप्तोभवद्द्विजः आसीद्गुणव
तीतस्यपत्नीभद्रमुखीतथा तयोरासीदतिप्रीतिः स्पृहणीयापरस्परं अथतेद्वेअपिसख्यौस्नानार्थंशरयूजले प्राप्तेप्राप्ताश्चत
त्रैवबह्व्योवैनगरांगनाः ताःस्नात्वामंडलंचक्रुस्तन्मध्येव्यक्तरूपिणं लेपयित्वाशिवंशांतंउमयासहशंकरं गंधपुष्पाक्षतैर्भक्त्या·
पूजयित्वायथाविधि प्रणम्यगंतुकामास्ताःपप्रच्छुस्तावुभेस्त्रियौ ताऊचुः अस्माभिःशंकरोदेवोपार्वत्यासहपूजितः बध्वा·
सूत्रमयंतंतुंशिवस्यात्मानिवेदितः धारणीयमिदंतावद्यावत्प्राणविधारणं तासांतद्वचनंश्रुत्वासख्यौतेचापिदेवकि कृत्वाच·
समयंतत्रबध्वादोर्भ्यांसदोरकं ततस्ताश्चगृहंजग्मुःस्वसखीभिःसमावृताः कालेनमहतातस्यास्तद्व्रतंविस्मृतंशुभं चंद्रमुख्याः
प्रमत्तायाविस्मृतःसतुदोरकः भद्रमुख्यास्तथाभद्रेविस्मृतंसर्वमेवतत् मृताकैश्चिदहोरात्रैःसाबभूवप्लवंगमी भद्राख्याकुक्कु·
टीजाताव्रतभंगाच्छुभानने संभूयभूयःसमयंप्राक्व्रतंचक्रतुःसदा कालेनपंचतांप्राप्तेसखीभावात्सहैवते अदेवमातृकेदेशे
जातेगोकुलसंज्ञके भद्राख्याब्राह्मणीजातायासीच्चंद्रमुखीपुरा नाम्नाभद्रमुखीयासाभूषणानामसाभवत् अग्निमीळस्यसाद·
तापित्रातस्यपुरोधसः अतीववल्लभाचासीद्भूषणाभूषणप्रिया भूषिताभूषणवरैरूपेणालंकृतास्वयं तस्याबभूवुरष्टौचपुत्राःस
र्वगुणान्विताः मातृवद्रूपसंपन्नाःपितृवद्धर्मशालिनः सख्यौतेतेनतद्वच्चजातेजातिस्मरेकिल पुनर्निरंतराप्रीतिस्तयोरासीद्यथा

पुरा कालेबहुतिथेजातेजाता संप्राप्तयौवना मध्येवयसिराज्ञीसापुत्रमेकमजीजनत् ईश्वरीरोगिणंमूकंप्रज्ञाहीनंचविस्वरम्
तादृशोपिमहाभागेमृतोसौनववार्षिकः ततस्तांभूषणाद्रष्टुमीश्वरींपुत्रदुःखितां सखीभावादतिस्नेहात्पुत्रैःस्वैःपरिवारिता
अमुक्ताभरणाभद्रास्वरूपेणैवभूषिता साहिभद्राद्विजस्याभूद्भार्याभूषणनामिका पुराहितस्याःकालेनकुक्कुटीबहुपुत्रिणी
तांदृष्ट्वातादृशीभव्यांप्रजज्वालेश्वरीरुषा ततोगृहंप्रेषयित्वाब्राह्मणींतीव्रमत्सरां चिंतयामाससाशीघ्रंतस्याःपुत्रवधंप्रति
निश्चित्यचेतसाक्रूराघातयामासतत्सुतान् हताहताश्चतेपुत्राःपुनर्जीवंत्यनामयाः तदद्भुततरंदृष्ट्वासखीमाहूयभूषणां
उपविश्यासनेश्रेष्ठेबहुमानपुरःसरं अपृच्छद्विस्मयाविष्टाराज्ञीसानृपवल्लभा ब्रूहितथ्यंमहाभागेकिंत्वयासुकृतंकृतं दा
नंव्रतंतपोवापिशुश्रूषणसुपोषणं येनतेनिहताःपुत्राःपुनर्जीवंत्यनामयाः तथाहिबहुपुत्राचजीवद्वत्साशुभानना अ
मुक्ताभरणानित्यंभर्तुश्चैतस्यवस्थिता अतीवशोभसेभद्रेविद्युद्देवयथांबरे भूषणोवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिजन्मांतरवि
चेष्टितं किंतद्धिविस्मृतंसर्वंअयोध्यायांकृतंहियत् आवाभ्यांव्रतवैकल्यंप्रमत्ताभ्यांवरानने येनत्वंप्लवगीजाताजाताहं
कुक्कुटीतथा तथापिव्रतवैकल्यंत्वयाचापल्यतःकृतं मयातुसर्वभावेनचेतसाध्यायशंकरं तिर्यग्योन्यनुसारेणमनोवृत्त्या
ह्यनुष्ठितं एतद्धिकारणंभद्रेनान्यत्किंचित्करोम्यहं लोमशउवाच इत्याकर्ण्यवचःस्मृत्वापूर्वजन्मविचेष्टितं ईश्वरीचतया
सार्धंपुनःसम्यक्चकारह व्रतस्यास्यप्रभावेणपुत्रपौत्रादिसंभवं भुक्त्वाचसौख्यमतुलंमृताशिवपुरंगता तस्मात्त्वमपिक·

ल्याणिव्रतमेतत्समाचर आरब्धेस्मिन्व्रतेदिव्येजीवत्पुत्राभविष्यसि देवक्युवाच ब्रह्मन्नाख्याहिमेसम्यक्व्रतमेतत्सुख
प्रदं संतानवृद्धिकरणंशिवलोकस्थितिप्रदं लोमशउवाच भद्रेभाद्रपदेमासिसप्तम्यांसलिलाशये स्नात्वाशिवंमंडलके
लेखयित्वासहांबिकं तत्रसंपूज्यसमयंकुर्याद्दृध्वाकरेगुणं यावज्जीवंमयात्मातुशिवस्यविनिवेदितः इत्येवंसमयंकृत्वा
ततःप्रभृतिदोरकं सौवर्णंराजतंवापिसूत्रंवाधारयेत्करे मंडकान्वेष्टितान्दद्यान्मासेपक्षेथवाब्दके स्वयंतांश्चैवभुंजीत व्रत
भंगभयाच्छुभे प्रतिमासंतुसप्तम्यांशुक्लपक्षेविशेषतः कुर्यादेवंव्रतंभद्रेवर्षांतेपितुदेवकी कारितामुद्रिकाशैवीहैमीरू-
प्यास्वशक्तितः ताम्रपात्रोपरिस्थाप्यब्राह्मणायनिवेदयेत् आचार्यायविशेषेणसुवर्णस्यांगुलीयकं पुष्पंकुसुमसंयुक्तं-
तांबूलांजनसूत्रकैः सहार्थेतृतीया एवंतत्कारयित्वातुव्रतंसंततिवर्धनं सर्वपापविनिर्मुक्तंभुक्त्वासौख्यमनामयं संतानंव
र्धयित्वाचशिवलोकेमहीयते एतत्तेसर्वमाख्यान माख्यातंव्रतमुत्तमं कुरुदेवकियत्नेनजीवत्पुत्राभविष्यसि कृष्णउवा-
च इत्युक्त्वातुमुनिश्रेष्ठस्तत्रैवांतरधीयत चकारसर्वंयत्नेनतदुक्तंतेनधीमता व्रतस्यास्यप्रभावेणदेवकीमामजीजनत्
तस्मात्पार्थनरैःकार्यंस्त्रीभिःकार्यंविशेषतः व्रतंपापप्रशमनंसुखसंततिवर्धनं एवंयःशृणुयाद्भक्त्यायश्चैतत्प्रतिपा
दयेत् व्रतमाख्यानसहितंसोपिपापैःप्रमुच्यते आख्यानकंव्रतमिदंसुतसौख्यकामायास्त्रीकरिष्यतिशिवंहृदयेनिधा १०
य दुःखंविहायबहुशोगतकल्मषौघासास्त्रीव्रताद्भवतिशोभनजीववत्सा इतिहेमाद्रौभविष्येमुक्ताभरणसप्तमीव्र

तंसंपूर्णं अथआश्विनशुक्लसप्तम्यांसरस्वतीपूजा उदयव्यापिनीग्राह्या युगाद्यावर्षवृद्धिश्चसप्तमीपार्वतीप्रिया रवेरु-
दयमीक्षंतेलनास्तितिथियुग्मके प्रतापमार्तंडेभविष्योक्तेः वर्षवृद्धिर्जन्मतिथिः तत्रैवमूलनक्षत्रेपुस्तकस्थापनमुक्तं रुद्र-
यामले मूलऋक्षेसुधाधीशापूजनीयासरस्वती पूजयेत्प्रत्यहंयावत्श्रवणांतेविसर्जयेत् नाध्यापयेन्नचलिखेन्नाधीयी
तकदाचन पुस्तकेस्थापितेदेवीविद्याकामोद्विजोत्तमः अहंभद्राचभद्राहंनावयोरंतरंक्वचित् सर्वसिद्धिप्रदास्यामिभद्रा-
यांत्वर्चिताह्यहम् आश्विनस्यसितपक्षेमेधानामसरस्वती मूलेनावाहयेद्देवींश्रवणेनविसर्जयेत् इतिसरस्वतीपू-
जनं अथरथसप्तमीव्रतं अस्यांस्नानविधिः तच्चअरुणोदयव्यापिन्यांकार्यं तदुक्तंमदनरत्नेस्मृतिसंग्रहे सूर्यग्रह
णतुल्यासाशुक्लामाघस्यसप्तमी अरुणोदयवेलायांस्नानंतत्रमहाफलं माघेमासिसितेपक्षेसप्तमीकोटिपुण्यदा कु-
र्यात्स्नानार्घ्यदानाभ्यामायुरारोग्यसंपदः दिनद्वयेअरुणोदयव्याप्तित्वेपूर्वैव सौवर्णेराजतेताम्रेभक्त्यालांबुमयेतथा
तैलेनवर्तिर्दातव्यामहापात्रेतुरंजिता समाहितमनाभूत्वादीपंशिरसिधारयेत् भास्करंहृदयेध्यात्वाइमंमंत्रमुदीरयेत्
नमस्तेरुद्ररूपायरसानांपतयेनमः अरुणारुणनमस्तेस्तुहरिदश्वनमोस्तुते जलोपरिदीपांस्त्यक्त्वासंतर्प्यपितृदेवताः
लोलार्करथसप्तम्यांस्नात्वागंगादिसंगमे सप्तजन्मकृतैःपापैर्मुक्तिर्भवतितत्क्षणात् इतिगार्ग्यः षष्ठीसप्तमियोगेवारथ
रूढांशुमालिनः योगोयंपद्मकोनामसहस्रार्कग्रहैःसमः एतच्चस्नानतिथ्यादिस्मरणानंतरंशिष्टाचारात् सप्तार्कप

र्णानिसप्तबदरीपत्राणिशिरसिनिधाय तत्रमंत्रः यद्यज्जन्मकृतंपापंमयासप्तसुजन्मसु तन्मेरोगंचशोकंचमाकरीहंतुसप्त
मी स्नानानंतरमर्घ्यंचदातव्यंमंत्रपूर्वकं सप्तसप्तावहप्रीतसप्तलोकप्रदीपन सप्तम्यासहितोदेवगृहाणार्घ्यंदिवाकर अ
र्घ्यं जननीसर्वभूतानांसप्तमीसप्तसप्तिके सप्तव्याहृतिकेदेविनमस्तेसूर्यमंडले प्रार्थना इतिस्नानविधिः अनेनैवतु
मंत्रेणपूजयेच्चदिवाकरं कृत्वाषोडशधाराजन्सप्ताश्वरथमंडले अथकथा युधिष्ठिरउवाच कथंसाक्रियतेकृष्णमनु
ष्यैरथसप्तमि चक्रवर्तीतुफलदायाहिरव्यातात्वयामम कृष्णउवाच आसीत्कांबोजविषयेयशोवर्मानराधिपः तस्यैव
यसितस्यासीत्सर्वव्याधियुतःसुतः तत्कर्मपापंसोपृच्छद्विनीतंद्विजपुंगवं सप्राहराजन्वैश्योयंकृपणःपूर्वजन्मनि
ददर्शरथसप्तम्यांःक्रियमाणंव्रतंनृप व्रतदर्शनमाहात्म्यात्तुत्पन्नोजठरेतव अदाताविप्रवेयस्मात्तस्मात्सव्याधितोभवत्
ततःसराजापप्रच्छकिमेतस्यविधीयतां यस्यसंदर्शनात्प्राप्तोलोभीस्थानमनुत्तमं तदेवक्रियतांराजन्रथसप्तमिसंज्ञि
तं व्रतंपापहरंयेनचक्रवर्तित्वमाप्यते राजोवाच ब्रूहिविप्रव्रतंकृत्स्नंसविधानंसमंत्रकं रोगिणांचदरिद्राणांसर्वसंपत्प्रदा
यकं द्विजउवाच शुक्लपक्षेतुमाघस्यषष्ठ्यामामंत्रयेद्द्विजान् स्नानंशुक्लतिलैःकार्यंनद्यादौविमलेजले वापीकूपतडागेषु
विधिवद्धर्मतत्त्वतः देवादीन्पूजयित्वातुगत्वासूर्यालयंततः सूर्यंसम्यक्नमस्कृत्यपुष्पधूपाक्षतैःशुभैः आगत्यभवनंप ११
श्चात्पंचयज्ञांश्चनिर्वपेत् संभोज्यातिथिभृत्यांश्चबालकानाश्रितान्स्वयं विद्यमानेदिनेश्नीयात्वाग्यतस्तैलवर्जितं रात्रौ

विप्रान्समाहूयसर्वज्ञान्वेदपारगान् संपूज्यनियमंकुर्यात्सूर्यमाधायचेतसि सप्तम्यांतुनिराहारोभुक्त्वाभोगविवर्जितः
भोक्ष्येष्टम्यांजगन्नाथनिर्विघ्नंतन्ममेकुरु इत्युच्चार्यनृपश्रेष्ठतोयंतोयेषुनिक्षिपेत् ततोविसृज्यतंविप्रंस्वपेद्भूमौजितेंद्रियः
ततःप्रातःसमुत्थायकृत्वाशौचंशुचिर्नरः कारयित्वारथंदिव्यंकिंकिणीजालमालिनं सर्वोपस्करसंयुक्तंरत्नैःसर्वांगचि
त्रितं कांचनंराजतंवापिहयसारथिसंयुतं ततोमध्यान्हसमयेकृतस्नानादिकोव्रती अतिर्यग्वीक्षमाणस्तुपारखंडाला
पवर्जितः सौरसूक्तंजपेत्प्राज्ञ आगच्छेतस्समालयं निवृत्तनित्यकार्यस्तुकृत्वाब्राह्मणवाचनं वस्त्रमंडपिकामध्येस्था
पयेत्तंरथोत्तमं कुंकुमेनसुगंधेनचर्चयित्वासमंततः मालाभिःपुष्पदीपैश्चसमंतात्परिवेष्टयेत् धूपेनागरुमिश्रेणधूप
यित्वाततोपरि रथस्थंपूजयेद्भानुंसर्वसंपूर्णलक्षणं वित्तानुसारंहैमंचवित्तशाठ्यविवर्जितः शाठ्याद्व्रजतिवैकल्यं
वैकल्याद्धिफलंभवेत् ततोदेवंसमभ्यर्च्यसरथंसहसारथिं पुष्पैर्धूपैस्तथागंधैर्वस्त्रालंकारभूषणैः फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैः
नैवेद्यैर्घृतपाचितैः पूजयेद्भास्करंभक्त्यामंत्रैरेभिस्त्रिभिःक्रमात् भानोदिवाकरादित्यमार्तंडजगतांपते अपांनिधेजग
द्रक्षभूतभावनभास्कर प्रणतार्तिहराचिंत्यविश्वचिंतामणेविभो विष्णोहंसादिभूतेशआदिमध्यांतभास्कर भक्तिहीनं
क्रियाहीनंमंत्रहीनंजगत्पते प्रसादात्तवसंपूर्णमर्चनंयदिहास्तुमे एवंसंपूज्यदेवेशंप्रार्थयेत्सुमनोगतं ददातिप्रार्थि
तोभानुर्भक्त्यासंतोषितोनरैः वित्तहीनोपिविधिनासर्वमेतत्प्रकल्पयेत् रथंससारथिंसाश्वंवर्णकैर्भिन्नलेखितं सौव

र्णंचतथाभानुंयथाशक्त्याविनिर्मितं प्रागुक्तेनविधानेनपूजयित्वाप्रविस्तरं जागरंकारयेद्रात्रौगीतवादित्रनिस्वनैः
प्रेक्षणीयैर्विचित्रैश्चपुण्याख्यानकथादिभिः रथयात्रांप्रपश्येतभानोरायतनंश्रिया अनिमीलितनेत्रस्तुनयेत्तांरज
नीबुधः प्रभातेविमलेस्नात्वाकृतकृत्यस्ततोद्विजान् तर्पयेद्विविधैरन्नैर्दानैर्वासोविभूषणैः अश्वमेधेनतुल्यंतदिदं
ब्रह्मविदोविदुः अतोदेयानिदानानियथाशक्त्याविचक्षणैः रथस्तुगुरवेदेयोयथोपस्करसंयुतः सरक्तवस्त्रयुग्मोरु
क्तधेनुसमन्वितः एवंचीर्णव्रतोराजन्किन्नाप्नोतिजगत्त्रये तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुरुत्वंरथसप्तमीं येनारोग्योभवेत्पुत्र
स्त्वदीयोनृपसत्तम व्रतस्यास्यप्रभावेणप्रसादाद्भास्करस्यच भविष्यतिमहातेजामहाबलपराक्रमः भोगान्सुविपु
लान्राजन्भुंक्तेराज्यमकंटकं दत्वासौरथसप्तम्यांजायतेमानवोत्तमः लभतेपुत्रपौत्रांश्चसूर्यलोकंसपश्यति तत्र
स्थित्वाकल्पमेकंचचक्रवर्तीभविष्यति कृष्णउवाच इतिसर्वंसमाख्यायतपोयुक्तोद्विजोत्तमः यथागतंजगामासौनृ
पःसर्वंचकारह यथादिष्टंद्विजेंद्रेणतत्तत्सर्वंबभूवह एवंसचक्रवर्तित्वंप्राप्तवान्नृपनंदनः श्रूयतेयस्तुमांधातापु
राणेषुपरंतपः यइदंशृणुयाद्भक्त्याश्रावयेच्चयथाविधि तस्यैवतुष्यतेभानुर्यच्छत्येवापिसंपदः एवंविधंरथवरंरथ-
वाजियुक्तंहैमंचहैमशतदीधितिनासमेत दद्याच्चमाघसितसप्तमिवासरेयोसोसर्वचक्रगतिरेवमहींभुनक्ति इतिरथ १२
सप्तमिव्रतकथासमाप्ता अथअत्रैवअचलासप्तमीव्रतं युधिष्ठिरउवाच कथंस्त्रियःसुरूपास्युःसुभगाःसुप्रजास्तथा

पुण्यश्चमहत्तस्मात्त्रसर्वमेतत्फलंयतः अल्पायासेनसुमहद्येनपुण्यमवाप्यते कथयस्वप्रसादेनयेनश्रेयोभविष्यति श्री
कृष्णउ॰ श्रूयतांभरतश्रेष्ठरहस्यंमुनिभाषितं यन्मयाकस्यचिन्नोक्तंअचलासप्तमीव्रतं वेश्याचेंदुमतीनामरूपौदा
र्यगुणान्विता आसीत्कुरुकुलश्रेष्ठसगरस्यविलासिनी सावसिष्ठाश्रमंपुण्यंजगामगजगामिनी वसिष्ठमृषिमासीनंप्रण-
म्यानतकंधरा कृतांजलिपुटाभूत्वाप्राहेदंजगतोहितं मयानदत्तंनहुतंनोपवासकृतव्रतं भक्त्यासंपूजितःशंभुःस्वामिन्
शार्ङ्गधरोनच सांप्रतंतप्यमानायाव्रतंकिंचिद्वदस्वमे येनदुस्तरात्तुपापौघाद्दुद्धरामिभवार्णवात् एतत्तस्याःसुबहुवःश्रुत्वा
त्रिकरुणंवचः कारुण्यात्कथयामासवसिष्ठोमुनिपुंगवः माघस्यासितसप्तम्यांसर्वकामफप्रदं रूपसौभाग्यजननंस्नानंकुरु
वरानने कृत्वाषष्ठ्यामेकभक्तंसप्तम्यानिश्चलंजलं शब्यंतेचालयेथास्त्वंदत्वाशिरसिदीपकं माघस्यसितसप्तम्यांअचलं
चालितंचयत् जलामलानांसर्वेषांस्नानंप्रक्षालनंततः वसिष्ठवचनंश्रुत्वातस्मिन्नहनिभारत चकारेंदुमतीस्नानंदानंसम्य
ग्यथाविधि स्नानस्यास्यप्रभावेनभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् इंद्रलोकेप्सरोमध्येनायकत्वमवापसा अचलासप्तमीस्नानंक
थितंतेविशांपते सर्वपापप्रशमनंसुखसौभाग्यवर्धनं युधिष्ठिरउवाच सप्तमीस्नानमाहात्म्यंश्रुतंनिरवशेषतः सां
प्रतंश्रोतुमिच्छामिविधिमंत्रसमन्वितं श्रीकृष्णउवाच एकभक्तेनसंतिष्ठेत्षष्ठ्यांसंपूज्यभास्करम् सप्तम्यांतुव्रतीप्रा
तःसुगंभीरंजलाशयं सरित्सरस्तडागंवादेवखातमथापिवा सुखावगाहंसवेष्टंदुष्टसत्वैरदूषितं व्यालांबुपक्षिभिश्चैवज

लगेर्मत्स्यकच्छपैः नकेनचाल्पनेयावत्तावत्स्नानंसमाचरेत् सौवर्णेराजतेपात्रेभक्त्यालाबुमयेथवा नैलस्यवर्तिर्दातव्यामहा
रजतरंजिता महारजतंकुसुंभं समाहितमनाश्चत्वादत्वाशिरसिदीपकं भास्करंहृदयेध्यात्वाइमंमंत्रमुदीरयेत् नमस्ते
रुद्ररूपायरसानांपतयेनमः वरुणायनमस्तेस्तुहरिवासनमोस्तुते जलोपरिहरेद्दीपंस्नात्वासंतर्प्यदेवताः चंदनेनलिखेत्पद्मं
अष्टपत्रंसकर्णिकं मध्येशिवंसपत्नीकंप्रणवेनचसंयुतं शाक्रेदलेरविःपूज्योभानुश्चैवानलेतथा याम्येविवस्वान्निर्ऋत्ये
भास्करंपूजयेत्ततः पश्चिमेसविताप्रूज्यःपूज्योर्कश्चानिलेदले सौम्येसहस्रकिरणःशैवेसर्वात्मकोनृप पूज्याःप्रणवपूर्वास्तु
नमस्कारांतयोजिताः पुष्पैःस्रग्गंधधूपैश्चपृथक्त्वेनयुधिष्ठिर विसर्ज्यवस्त्रसंवीतंस्वस्थानंगम्यतामिति विसर्जितसहस्रां
शोसमागम्यस्वमालयं ताम्रपात्रेयथाशक्त्यामृन्मयेवाथभक्तिमान् स्थापयेत्तिलपिष्टंचसघृतंसगुडंतथा कांचनंतालकंकृ
त्वाअशक्तस्तिलपिष्टजं संस्थाप्यरक्तवस्त्रेणपुष्पैर्धूपैरथार्चयेत् ततस्तंचालयेद्विप्रैर्दद्यान्मंत्रेणतालकं आदित्यस्यप्रसा
देनप्रातःस्नानफलेनच दुष्टदौर्भाग्यदुःस्वप्नंमयादत्तंतुतालकं तालकंतालपत्रं पूजयित्वोपदेष्टारंविप्रानन्यांश्चपूजयेत्
ततोदिनंसमग्रंचसनरोध्यानतत्परः भास्करस्यकथांश्रृण्वन्नन्यांश्चापिसंहिताः पाखंडादिभिरालाप दर्शनस्पर्शना
दिकं वर्जयेत्क्षपयेत्प्राज्ञस्ततोबंधुजनैःसह एतत्तेकथितंपार्थरूपसौभाग्यकारकं अचलासप्तमीस्नानंसर्वकामफलप्रदं ९३
इतिपठतिसमग्रंयःश्रृणोतिप्रसंगात्कलिकलुषविनाशंसप्तमीस्नानमेतत् मतिमपिजनानांयोददातिप्रयत्नात्सुरसदनगतो

सोसेव्यतेचाप्सरोभिः इतिअचलासप्तमीव्रतकथासमाप्ता अथअस्यामेवपुत्रसप्तमीव्रतम् मदनरत्नेआदि
त्यपुराणे आदित्यउवाच माघमासेतुशुक्लायांसप्तम्यांसमुपोषितः यःपूजयेत्तमांभक्त्यातस्याहंपुत्रतांव्र
जे एवंचोभयसप्तम्यांमासिमासिस्तरोत्तम यस्तुमांपूजयेद्भक्त्यास्तुमेकमेकमादरात् स्तुमेकःसंवत्सरः
प्रयच्छामिसुतंतस्यआत्मनोह्यंगसंभवं वित्तंयशस्तथापुत्रमारोग्यंपरमंसदा माघमासेतुयोविप्रःशुक्लपक्षेजितेंद्रियः
पाखंडान्पतितानंत्यान्नजल्पेद्विजितेंद्रियः उपोष्यविधिवत्षष्ठ्यांश्वेतमाल्यविलेपनैः पूजयित्वातुमांभक्त्यानिशिभूमौस्वपेद्बु
धः प्रातरुत्थायसप्तम्यांकृत्वास्नानादिकाःक्रियाः पूजयित्वातुमांब्रह्मन्वीरहोमंसमाचरेत् वीरहोमंनामअग्निहोत्रहोमः
प्रीणयित्वाहरिंभक्त्याहविषापद्मलोचनं हरिःआदित्यः दध्योदनेनपयसापायसेनद्विजांस्तथा तस्यैवकृष्णपक्षस्यषष्ठ्यां
सम्यगुपोषितःतस्यैवेनिमाघमासस्य रक्तोत्पलैःस्रग्गंधाद्यैरक्तपुष्पैश्चपूजयेत् एवंयःपूजयेद्भक्त्यानरोमांविधिवत्सदा उभ
योरपिदेवेंद्रसपुत्रंलभतेवरं इतिपुत्रसप्तमीव्रतंसंपूर्णम् ७ ७ ७

श्रीगणेशायनमः अथाष्टमीव्रतानिलिख्यंते चैत्रशुक्लाष्टम्यांभवान्युत्पत्तिः तत्रयुग्मवाक्यात्पराग्राह्या अथभ-
वानीयात्रोक्ताकाशीखंडे भवानींयस्तुपश्येतशुक्लाष्टम्यांमधौनरः नजातुशोकंलभतेसदानंदमयोभवेत् अशोककलि
काश्चाष्टौयेपिबंतिपुनर्वसौ चैत्रेमासिसिताष्टम्यांनतेशोकमवाप्नुयुः त्वामशोकहराभीष्टमधुमाससमुद्भवं पिबामिशो
कसंतप्तोमामशोकंसदाकुरु पुनर्वसुबुधोपेताचैत्रमासिसिताष्टमी प्रातस्तुविधिवत्स्नात्वावाजपेयफलंलभेत् चैत्रे
मासिचसंध्यायांप्रसुप्तेचजनार्दने बुधाष्टमीनकर्तव्याहंतिपुण्यंपुराकृतं तच्चबुधवारयुक्तायांशुक्लाष्टम्यांबुधाष्टमीव्रतं
शुक्लपक्षेष्टमीचैवशुक्लपक्षेचतुर्दशी पूर्वविद्धानकर्तव्याकर्तव्यापरसंयुता दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवापूर्वा मुहूर्तमात्र
सत्वेपिपरा अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य ममइहजन्मनिजन्मांतरेवाबाल्याद्यारभ्यकर्मणामनसावाचाजान
ताजानतावापरस्त्राद्यपहतिदोषपरिहारार्थंपुत्रपौत्रादिसकलमनोरथसिद्धिप्राप्त्यर्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंबुधाष्टमीव्र
तमहंकरिष्ये बुधंषोडशोपचारैःकलशोपरिपूजयेत् चतुर्बाहुंग्रहपतिंसुप्रसन्नमुखंबुधं ध्यायेहंशंखचक्रासिपाश
हस्तमिलाप्रियं ध्यानं॰पीतमाल्यांबरधरकर्णिकारसमद्युते गृहाणपूजांभगवन्समागत्यग्रहेश्वर आवाहनं उद्बुध्यस्वइति
ऋचंपठेत् मध्येबुधंआवा॰ अधिदेवतांविष्णुमिदंविष्णुरितिमंत्रेणप्रत्यधिदेवतांनारायणंसहस्रशीर्षेतिसूक्तेन वाह्यइलापते
नमस्तेस्तुनिशेशप्रियसूनवे हेमसिंहासनंदेवगृहाणप्रीतयेमम आसनं शीतलोदकमानीतंसुपुष्पसरिदुद्भवं पाद्यंगृ

ह्याणदेवेशममाद्यपरितुष्टये पाद्यंसम॰ तारासुतनमस्तेस्तुसततंभगवत्प्रिय गृहाणार्घ्यंग्रहपतेनानाफलसमन्वितं
अर्घ्यं॰ स्नगंधद्रव्यसंयुक्तैःशुद्धैःस्वादुसरिज्जलैः आचम्यतांनिशानाथनंदनप्रीतयेमम आचमनंस॰ पयोदधिघृतैश्चैव
मधुशर्करसंयुतैः पंचामृतैस्तथादेवस्नानंतत्स्वीकुरुप्रभो पंचामृ॰ वासितंगंधकर्पूरैर्निर्मलंजलमुत्तमम् स्नानायते
मयाभक्त्यादीयतेव्रतसिद्धये अतोदेवादिकैःषड्भिःस्नापनीयस्ततोबुधः पौरुषेणचसूक्तेनउद्बुध्यस्वेत्यचैकया स्नानं
पीतवस्त्रद्वयंदेवराजवंशकरप्रभो उर्वशीनाथजनकगृहाणप्रीतयेसदा वस्त्रं यज्ञोपवीतकंसूत्रंत्रिगुणंत्रिदशप्रिय
ममपापविनाशार्थंगृहाणप्रीतयेबुध उपवीतं हरिचंदनकस्तूरीकर्पूरादिसमन्वितं गंधंभगवतेतुभ्यमिलानाथनमो
स्तुते गंधंस॰ अक्षताश्च॰ अक्षता॰ माल्यादीनिस॰ पुष्पं॰ अथांगपूजा बुधायनमः पादौपू॰ सोमपुत्रा॰जा
नुनीपूजयामि तारकाय॰क॰टी॰राजपुत्राय॰ उदरंपू॰ इलाप्रिया॰ हृदयं॰ कुमाराय॰ वक्षस्थलं॰पुरूरवःपित्रेन॰ बाहू
पूज॰ सोमसुता॰ स्कंधौपू॰ पीतवर्णायन॰ मुखं॰ ज्ञानाय॰ नेत्रेपू॰ बुधायन॰ मूर्धानंपू॰ सोमसूनवे॰ सर्वांगं॰ वनस्पति
र॰ धूपं॰ आज्यंचेति॰ दीपं नैवेद्यंगृ॰ नैवेद्यं पूगीफलमिति॰ तांबूलं इदंफलमिति फलं हिरण्यगर्भेतिदक्षि॰ नीराज
नदीपं उद्बुध्यस्वेतिपुष्पांजलिं उर्वश्याश्चपतिर्यस्तु यःपुरूरवसःपिता ग्रहमध्येस्वरूपोयोबुधोनः संप्रसीदतु विशेषा १
र्घ्यं यानिकानिचेतिप्रदक्षिणाम् नमस्कारं॰ आवाहनंनजाना॰ प्रार्थना॰ संतुष्टोवायनादस्मादिलानाथोग्रहेश्वरः सतां

बूलाष्टलड्डुकंवायनंप्रतिगृह्यतां वायनं इतिपूजनं अथकथा श्रीकृष्णउवाच बुधाष्टमीव्रतंभूपवक्ष्यामिशृणुपांडव
येनचीर्णेननरकंनरःपश्यतिनक्वचित् युधिष्ठिरउवाच बुधाष्टमीव्रतंकिंतत्कस्मात्पापाच्चमुंचति तत्सर्वंवदनिश्चितम
मदेवदयानिधे श्रीकृष्णउवाच पुराकृतयुगस्यादौइलोराजाबभूवह बहुभृत्यसुहृन्मित्रैर्मंत्रिभिःपरिवारितः जग
महिमवत्पार्श्वंमहादेवेनशापितं योस्यांप्रविशतेभूमौसस्त्रीभवतिनिश्चितं सराजामृगयासक्तःप्रविष्टस्तद्रुमावनं ए
काकीहयमारूढःक्षणात्स्त्रीत्वंजगामह साबभ्रामवनेशून्येपीनोन्नतपयोधरा काहंकस्यकुतःप्राप्तानसाबुध्यतकिंचन
तांददर्शबुधस्तन्वींरूपौदार्यगुणान्वितां अष्टम्यांबुधवारेचतस्यास्तुष्टोबुधग्रहः ददौगृहाश्रमंरम्यंआत्मीयरूपतोषितः
पुत्रमुत्पादयामासयोसौख्यातःपुरूरवाः चंद्रवंशकरोराजाआद्यःसर्वमहीभृतां ततःप्रभृतिपूज्येयंसाष्टमीबुधसंयुता स
र्वपापप्रशमनीसर्वोपद्रवनाशिनी अथान्यदृपितेवच्मिधर्मराजकथानकं कृष्णउवाच आसीद्राजाविदेहायांनि
मिर्नामसवैरिभिः संग्रामेनिहतोराजातस्यभार्यातिनिर्धना ऊर्मिलानामबभ्राममहींबालकसंयुता अवंतिनगरंप्राप्य
ब्राह्मणस्यनिकेतने चकारोदरपूर्त्यर्थंनित्यंकंडनपेषणं हृत्वासासप्तगोधूमान्ददौबालकयोस्तदा कारुण्यात्पुत्रवात्सल्या
त्क्षुधासंपीड्यमानयोः कालेनबहुनासाध्वीपंचत्वमगमत्तदा पुत्रस्तस्याविदेहायांगत्वास्वपितुराश्रमे उपविष्टःसत्सयोगा
द्भुजेगामनाकुलां अन्विष्यधर्मराजेनसाकन्यानिमिवंशजा शामलानामचार्वंगीसर्वलक्षणसंयुता गांधर्वेणोपयित्वाचनी

तास्तनगरंप्रति तामुवाचवरारोहां धर्मराजः स्वकांप्रियाम् वहस्वसर्वव्यापारंश्यामलेत्वंगृहेमम कुरुष्वसर्वभृत्यानांदानशि-
क्षांयथोचितां किंत्वेतेप्रवराःसप्तकीलकैरतियंत्रिताः कदाचिदपिनोद्घाट्यास्त्वयावैदेहिनंदिनि एवमस्त्वितिवैप्रोक्तानि
जकर्मचकारह ततोभक्त्याबुधस्याग्रेबांधवैःप्रीतिपूर्वकं तावदेवहिभोक्तव्यंयावत्साकथ्यतेकथा कदाचिद्व्याकुलीभूत्वाधर्म
राजविदेहजा उद्घाटयित्वाप्रवरंददर्शजननींस्वकाम् पच्यमानांचरुदतींभीषणैर्यमकिंकरैः लीलयाक्षिप्यतेबध्वातप्त
तैलेषुसापुनः तथैवतलकांबध्वापीडितासामनस्विनी द्वितीयेनरकेतद्वत्तांददर्शस्वमातरंयंत्रे निष्पीड्यमानासाशिलायां
लोष्टकेनच तृतीयेप्रवरेतद्वत्तामेवचददर्शसा कृमिभिःपीड्यमाना साघंटायुक्तैश्चकल्पितैः श्वभिश्चतुर्थेप्रवरेभीषणैर्दारु
णाननैः अभक्ष्यभक्षणाद्येश्चक्रंदतींतांपुनःपुनः पंचमेप्रवरेभूमौकंठेपादेनताडितां संदंशैर्घनपातैश्चछिन्नमानांसह
स्रशः षष्ठेतामिक्षयंत्रस्थांमस्तकेमुद्गराहतां संपीड्यमानामनिशंस्फुटंदारुखंडवत् सप्तमेप्रवरेनैवकृमिरूपैःस्फ
दारुणैः दृष्ट्वातथागतांतांतुमातरंदुःखकर्षितां श्यामलाम्लानवदनाकिंचिन्नोवाचभामिनी किमर्थंम्लानवदनातिष्ठसि
त्वमनिंदिते कारणंतत्रमेब्रूहिकिंचिन्नोद्घाटितास्त्वया एतेप्रवरकाःसप्तनिषिद्धायेपुरामया इत्युक्ताश्यामलाप्राहभर्ता
रंविनयान्विता किंत्वपंकृतराजन्ममयात्रास्फदारुणं येनेत्थंविविधैर्घोरैर्बाध्यतेबहुशस्त्वया इत्युक्तःप्रिययाप्राहत्तांय २
मःप्रहसन्निव तवमात्राकृतस्नेहाद्गोधूमा वेल्लताःकिल किंनजानासितद्द्वेयेनपृच्छसिमामिह ब्रह्मस्वंप्रणयाद्भुक्तंद

दहत्यासप्तमंकुलं तदेवकृमिरूपेणाक्रिशत्यासप्तमंकुलं गोधूमास्तइमेभूत्वाकृमिरूपाःस्फदारुणाः येपुराब्राह्मणगृहेह
तास्तेत्वत्कृतेतया जानाम्येतदहंसर्वंयत्तेमात्राकृतंपुरा श्यामलोवाच तथापित्वांसमासाद्यदेवंजामातरंविमु
च्यतेतेनपापेनयथात्वमधुनाकुरु तच्छ्रुत्वाचिंतयाविष्टश्चिरंध्यात्वाजगादतां धर्मराजःसुखासीनःप्रियांप्राणहरेश्वरीं
इतस्त्वंसप्तमेतीतेजन्मनिब्राह्मणीशुभा आसीत्तस्मिन्तदासंगात्सखीनांपर्युपोषिता बुधाष्टमीतुसंपूर्णायथोक्तफलदा
यिनी तस्याःपुण्यंददस्वत्वंयदिसत्यंममाग्रतः तेनमुच्येतनरकात्तेमातापापसंघकृत् तच्छ्रुत्वात्वरितंस्नात्वाददौपुण्यं
त्रिवाचकं स्वमात्रेश्यामलातुष्टातेनमोक्षंजगामसा ऊर्मिलारूपसंपन्नादिव्यदेहावरांशुका विमानवरमारूढादिव्यमा
ल्यांबरावृत्ता भर्तुःसमीपेस्वर्गस्थादृश्यतेद्यापिसाजनैः बुधस्यपार्श्वेनभसिनिमिराजसमीपगा विस्फुरंतीमहाराजबुधा
ष्टम्याःप्रभावतः युधिष्ठिरउ० यद्येवंप्रवराकृष्णातिथिर्वैतुबुधाष्टमी तस्याएवविधिंब्रूहियदितुष्टोसिमाधव ॥
श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडवयत्नेनबुधाष्टम्याविधिंशुभं यदायदासिताष्टम्यांबुधवारोभवेद्यदि तदातदाहिसा-
ग्राह्या एकभक्ताशनैर्नृभिः स्नात्वानद्यांतुपूर्वाह्णेगृहीत्वाकरकंनवं जलपूर्णंलसद्रत्नैः कृत्वानघ्यैःसमन्वितम् पूजयेच्च
गृहंनीत्वाबुधमेवंक्रमेणतु एकमाषस्फवर्णेनतदर्धार्धेनवापुनः कारयेद्बुधरूपंतुस्वशक्त्यावाप्रयत्नतः अंगुष्ठमात्रंपुरु
षंचतुर्बाहुंस्फलक्षणं पद्ममध्येव्रणंकुंभंपूजयेत्सिततंदुलैः हेमपात्रेचसंस्थाप्य पीतवस्त्रयुगेनच वस्त्रोपरिस्थितंदेवं

पीतवस्त्राक्षतादिभिः पंचामृतेन संस्नाप्य तत्तन्मंत्रैः क्रमेणतु नैवेद्यं गुग्गुलं धूपं दशांगेन सुगंधिनम् पायसैर्घृतपूपैश्चमो
दकाशोकवर्त्तिकैः फलैश्चविविधैश्चैव शर्कराभिर्गुडैः शुभैः ततः पुष्पाक्षतैः पीतैर्वक्ष्यमाणैश्चनामभिः नमोबुधाय-
पादौतुसोमपुत्रायजानुनी तारकायकटिंचैवराजपुत्रायचोदरं इलाप्रियायहृदयं कुमारायेतिवक्षसि बाहू पुरूरवःपित्रे
अंसौसोमसुतायच मुखंतुपीतवर्णायज्ञानायचस्तनद्वयम् मूर्धानंतुबुधायेति एषुस्थानेषुपूजयेत् सौवर्णंराजतंता-
म्रंपात्रमादायशोभनं गंधपुष्पाक्षतैःपीतैर्गुडमिश्रांबुपूरितैः आजुष्यामवनींगत्वातेनचार्घ्यंनिवेदयेत् उर्वश्याःश्वशुरोय-
स्तुयःपुरूरवसःपिता योग्रहाणामधिपतिर्बुधोनःसंप्रसीदतु वरांश्चविष्णुनादत्तान्सकलान्नःप्रसीदतु मंत्रेणानेनदत्वा-
र्घ्यंजपेत्वामंत्रमिमंबुधः प्रथमेमोदकान्दत्वाद्वितीयेफेणिकास्तथा तृतीयेघृतपूपांश्चचतुर्थेवटकांस्तथा पंचमेमंडकान्द
द्यात्षष्ठेसोहालिकास्तथा अशोकवर्तिकाश्चैवसप्तमेमासिकारयेत् अष्टमेशर्करामिश्रैःखांडवैश्चयुधिष्ठिर विप्रायवाय
नंदद्यात्व्रतीभोजनमाचरेत् एवंक्रमेणकर्तव्यंबुधाष्टम्यांयुधिष्ठिर बांधवैःसहमित्रैश्चभोक्तव्यंप्रीतिपूर्वकं सौम्यमाख्या
यनंशृण्वन्नरकेभ्योविमुच्यते सोमात्मजात्यकमशेषसुखप्रदंतं यःपूजयेत्सकलनीरयुतंचकुंभं पक्वान्नपात्रसहितंसहिरण्य
वस्त्रं पश्यत्यसौयमपुरींनकदाचिदेव युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधिंब्रूहिकृपयाभक्तवत्सल कस्मिन्कालेचकिंद्रव्यं २
कथंसफलभाग्भवेत् श्रीकृष्णउवाच आदौमध्येतथाचांतेकुर्यादुद्यापनक्रियां सप्तम्यांप्रयतोभूत्वाकुर्याद्दंतप्र-

धावनं आचम्यकुर्यात्संकल्पंदशविप्रान्निमंत्रयेत् अष्टम्यांप्रातरुत्थायशुचिर्भूत्वाव्रतीततः गंगाद्यादिमहातीर्थेस्नात्वानित्यकृत
क्रियः गृहमध्येशुचौदेशेरंगवल्याविराजिते पुण्याहवाचनंकृत्वाकुर्याद्दीक्षाविधानकं प्राणानायम्यविधिवत् कृत्वासंकल्पनादिकं ति-
थ्याद्युल्लेखनात्तत्रव्रतनामप्रकीर्तयेत् मयाकृतंबुधाष्टम्याव्रतंसांगफलाप्तये उद्यापनंकरिष्येहमित्यक्षतकुशोदकं कृत्वाचार्या
दिवरणंकुर्याद्वस्त्रादिभिःफलैः ब्राह्मणान्वृणुयात्तत्रवस्त्रतांबूलभूषणैः ततःपूजादिकंकुर्याद्गृह्यज्ञपुरःसरं ततस्त्वष्टदलंकुर्यात्
मध्येकर्णिकयासह पंचवर्णैःसमापूर्यसकेसरदलानिच कर्णिकायांन्यसेद्धान्यंपंचप्रस्थप्रमाणतः दलेषुचदलाग्रेषुयथाश
क्त्याविनिक्षिपेत् तत्रैवंस्थापयेत्कुंभान्मध्येपूर्वादिदिक्षुच गंगाजलेनसंपूज्यवस्त्रादिभिरलंकृतान् पंचत्वक्पल्लवोपेतान्न
वकुंभान्यथाविधि तदुत्तरेग्रहान्सर्वान्मंडलेस्थापयेत्ततः तत्पूर्वेस्थापयेत्कुंभंवारुणंचविशेषतः वस्त्रत्वक्पल्लवयुतैःपंच
रत्नैःसकांचनैः तत्तन्मंत्रैःप्रतिष्ठाप्यपूजयेच्चयथाविधि सप्तजन्मार्जितंचौर्यपातकादिचयत्कृतं तद्दोषपरिहारायबुधाष्टमीव्रतं
कृतं तस्यसांगफलप्राप्त्यैपूजांहोमंकरोम्यहं बुधप्रीत्यैचतत्सर्वमितिसंकल्प्यपूजयेत् कर्षमात्रेणराजेंद्रतदर्धार्धेनवापुनः
बुधस्यप्रतिमांकुर्यात्सुवर्णेनविचक्षणः कर्णिकायांमध्यकुंभेताम्रपात्रेबुधंन्यसेत् पंचामृतेनस्नपनंवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत्
आत्रेयंपीतवस्त्रंचपीतपुष्पाक्षतादिभिः उपचारैःषोडशभिःपुरुषसूक्तविधानतः तद्दक्षिणेविष्णुमिदंविष्णुरित्यधिदैव
तं सहस्रशीर्षापुरुषवामेप्रत्यधिदैवतं दलेषुविन्यसेद्देवान्प्रागारभ्यप्रदक्षिणं रविंचंद्रंकुजगुरूशुक्रार्किराहुकेतुको

अनंतंवामनंविष्णुंशौरिंसत्यंजनार्दनं हंसंनारायणंचाष्टौदलाग्रेषुचपूजयेत् धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैःफलैश्चविविधैर्यजेत् वहिरिंद्रा
द्यःपूज्यादशदिक्पालकास्तथा यमंचचित्रगुप्तंचश्यामलांदक्षिणेन्यसेत् कुंभेषुवंशपात्रेषुअथवष्टौचलड्डुकान् यज्ञोप
वीतान् कलशान्दक्षिणासहितान्यजेत् पूजयित्वाततोहोमंशाखोक्तविधिनासुधीः मंडलात्पश्चिमेभागे स्थंडिलंचतुर
स्रकं कृत्वातुलेखनादीनिकृत्वाग्निंस्थापयेत्सुधीः इध्मदर्भैःपरिस्तीर्यपात्रासादनमाचरेत् पूर्णपात्रनिधानांतेब्रह्मासनम
तःपरं इध्माधानमुखप्रांतेप्रधानाहुतिहावनं अपामार्गसमिद्भिश्चयवव्रीहितिलैर्घृतैः गोधूमैश्चसितैर्होमं पृथक्पृथग
तंद्रितः उद्बुध्यस्वेतिमंत्रेणहोममष्टोत्तरंशतम् विष्णुमंत्रेणजुहुयात्तथानारायणंहुनेत् अधिप्रत्यधिदेवौचमंत्राभ्यांजुहु
यात्तथा ग्रहादिभ्यश्चजुहुयात्प्रायश्चित्तादिकंतथा पूर्णाहुतिंचजुहुयात्कुर्याद्ब्रह्मविसर्जनम् पूर्णपात्रोद्वासनंचबलिदान
मतःपरं वन्ह्यादिपूजनंकृत्वादेवतोद्वासनंततः अभिषिच्याथतिलकंरक्षाबंधनमेवच आचार्यंचसपत्नीकंपूजयित्वाय-
थाविधि प्रतिमावस्त्रकलशान्गोदानंदक्षिणांतथा दत्वाब्रह्मादिविप्रेभ्यःकलशांश्चसदक्षिणान् ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्भ्वा
दाशिषोवाचयेत्तथा इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेबुधाष्टमीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथशुक्लादिश्रावणकृष्णाष्ट
म्यांदशाफलव्रतं सानिशीथव्यापिनीग्राह्यानोचेत्परागाह्या तत्रपूजाविधिः तमद्भुतंबालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजं- ४
शंखगदार्युदायुधं श्रीवत्सलक्ष्मं गलशोभिकौस्तुभंपीतांबरंसांद्रपयोदसौभगं महार्हवैडूर्यकिरीटकुंडलत्विषापरिष्वक्त

सहस्रकुंतलं उद्दामकाच्यंगदकंकणादिभिर्विराजमानंवसुदेवनंदनं कृष्णाय॰ ध्यानं वासुदेवायनमः आवाहयामि
शेषशायि॰ आसनं॰ तीर्थपादाय॰ पाद्यं॰ गंगाजनका॰ अर्घ्यं॰ यमुनावेगसंहारिणे॰ आचमनी॰ नित्यमुक्ताय॰ पंचामृत
स्ना॰ श्रीगोपालायनमः स्नानं पीतवाससेन॰ वस्त्रं॰ यज्ञप्रिया॰ यज्ञोप॰ सर्वेश्वरायन॰ चंदनं॰ अधोक्षजा॰ अक्षतान्॰
कमलप्रिया॰ पुष्पाणितुलसी॰ नामपूजा कृष्णायन॰ विष्णवेन॰ हरयेनमः शेषशायिनेनमः गोविंदायनमः गरुडध्वजा
यनमः दामोदरायन॰ हृषीकेशाय॰ पद्मनाभाय॰ उपेंद्राय॰ १० अथदोरकबंधनं संसारार्णवमग्नानांनराणांपापकर्मणां
इहमोक्षफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम इतिदोरकबंधनं पारिजातापहारायनमः धूपं ज्ञानप्रदीपायनमः दीपं चक्रिणेन
मः नैवेद्यं॰ अघनाशिने॰ तांबूलं सर्वव्यापिने॰ दक्षिणां॰ पद्मनाभा॰ नीराजन॰ अनंता॰ पुष्पांजलिं॰ देवदेवनमस्तेस्तु
भक्तप्रियदयानिधे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितप्रभो विशेषार्घ्यं त्रिलोकनाथोदेवेशःसर्वभूतदयानिधिः दानेना
नेनसुप्रीतोभवत्विहसदामम वायनमंत्रः श्रीकृष्णःप्रतिगृण्हातिश्रीकृष्णोवैददातिच श्रीकृष्णस्तारकोभाभ्यांश्री
कृष्णायनमोनमः इतिवायनं यस्यस्मृत्येतिप्रार्थना अथकथा सूतउवाच शृणुध्वमृषयःसर्वेनैमिषारण्य
वासिनः पुराचद्वापरस्यांतेकृष्णदेवेनभाषितं तद्व्रतंचप्रवक्ष्यामिसांगोपांगंमुनीश्वराः पुरावैद्वापरस्यांतेपांडवाःकौरवास्त
था द्यूतंप्रचक्रिरेसर्वेधनमानेनमोहिताः निर्जिताःपांडवादुःखात् वनंप्रापुर्मुनीश्वराः कुंतीविदुरगेहेतुसंस्थितांचमहाय

शाः तच्छ्रुत्वाकृष्णदेवोपिकृपयापरयायुतः आययौगरुडारूढोविदुरस्यगृहंप्रति तदापश्यन्महाबाहुंकुंतीपरमहर्षिता
विदुरेणार्चितःकृष्णःकुंतीचैवाहभक्तितः नमामित्वामहंकुंतिसंश्रुतंचविडंबनं त्वत्पुत्राःकृष्णमहादुःखात्प्रायपुर्गहनंवनं त-
थापिकृष्णमहद्दुःखंसर्वदानन्ममाप्रियं कुंत्युवाच हृषीकेशमहाबाहोमहादुःखेनकर्शिता कृपयापरयादेवरक्षितावयमी
दृशाः ममचैवमहादुःखंत्वंजानासिचवैप्रभो मत्पुत्राःकृष्णमहादुःखात्प्रविष्टागहनंवनं कृपयाविदुरोमह्यंकौरव्यप्रस्थसं-
मितं ददातिप्रीतिदःकृष्णजीवनायमहामतिः गृहस्यपश्चिमेभागेवसामिचजनार्दन दर्शिताकौरवाणांहिसर्वेषांकुमति
स्तथा इतितस्यवचःश्रुत्वाकृष्णःपरमधर्मवित् आहचैनांवासुदेवोभक्तप्रियतमस्तदा व्रतंतेकथयिष्यामियेनदुःखा
त्प्रमुच्यसे पुत्रपौत्रैःपरिवृतास्वंराज्यंप्राप्स्यसेचिरात् दशाफलमितिख्यातंतद्व्रतंकुरुसुव्रते कुंत्युवाच कस्मिन्कालेतु
कर्तव्यंतद्व्रतंकेशवप्रभो वदमांप्रतिइत्युक्तोजगादयादवेश्वरः श्रावणस्यासितेपक्षेअष्टम्यांचनिशीथके देवक्यांवासुदेवस्य
प्रादुर्भूतोनसंशयः तस्याग्रेदशगुणितंसूत्रंस्थाप्यप्रपूजयेत् हस्तेबध्वातुतत्सूत्रंदशाहंव्रतमाचरेत् संसारार्णवमग्नानांनरा-
णांपापकर्मणां इहामुत्रफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम अनेनदोरकंबध्वादशवर्षव्रतंचरेत् देवस्यपुरतोनित्यंदशपद्मानिका
रयेत् ततश्चशृणुयात्पुण्यांकथामेतांशुभावहाम् तुलस्याःकृष्णवर्णायादलैर्दशभिरर्चयेत् कृष्णंविष्णुंहृषीकेशंगोविंदं
गरुडध्वजं दामोदरंहृषीकेशंपद्मनाभंहरिंप्रभुम् एतैश्चनामभिर्नित्यंकृष्णंदेवंसमर्चयेत् नमस्कारं ततःकुर्यात्प्रदक्षिणस

मन्वितं एवंदशदिनंकुर्याद्व्रतानामुत्तमंव्रतम् आदौमध्येतथाचांतेहोमंकुर्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेणजुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरंश
तं ततोहोमांतेविधिवत्आचार्यंपूजयेत्सुधीः सौवर्णताम्रपात्रेवामृन्मयेवेणुपात्रके सौवर्णंतुलसीपत्रंकारयित्वासुल
क्षणम् प्रतिमांचतथाकृत्वाअर्चयित्वाविधानतः निधायप्रतिमांतत्रआचार्यायनिवेदयेत् दातव्यागौःसवत्साचवस्त्रा
लंकारभूषिता दशहोमेतुकृष्णायपूरिकादशचार्पयेत् दापयेत्तुब्राह्मणायस्वयंभक्त्यातथैवच उपायनंचगृण्हीष्वसर्वो
पस्करसंयुतम् संसारार्णवमग्नानांपाहित्वंदेवकीसुत एवंचोपायनंदत्वानमस्कृत्वाक्षमापयेत् दक्षिणाभिर्युतंदेविक
र्तव्यंकृष्णसन्निधौ व्रतांतेदशविप्रेभ्यःप्रत्येकंदशपूरिकाः एवंदशसुवर्षेषुव्रतंकुर्याददतंद्रितः एवंव्रतंत्वयादेविकर्तव्यंकृष्ण
सन्निधौ एवमुक्त्वातुकृष्णेनकुंतीश्रुत्वामुदान्विता उवाचकृष्णंदेवंसाममवित्तंनविद्यते प्रत्युवाचहृषीकेशस्त्वयावि
त्तंभविष्यति एवमुक्त्वाययौकृष्णःकर्णंद्रष्टुंसुखान्वितः कर्णोपिचमहात्मानंकृष्णंदृष्ट्वाप्रहर्षितः सिंहासनंददौतस्मैपा
द्यमर्घ्यंतथैवच कर्णोप्युवाचदेवेशंकिमर्थंतवचागमः इत्युक्तःकृष्णदेवोथतवमातातिदुःखिता कर्णउवाच
भूरिभक्त्यातथाकृष्णमातरंप्रणमाम्यहं कथंवादुःखितामाताप्रमुच्येतवदस्वमे श्रीकृष्णउवाच सुवर्णपा
त्रेसंपूर्यपायसंक्षीरसंयुतं सहस्रशतनिष्कंतुदातव्यंवायुहस्तके तवमातातथाप्रीताभविष्यतिनसंशयः एवमुक्त्वा
तथाकृष्णोद्वारकामाजगामह कृष्णवाक्यंततःश्रुत्वाकर्णश्चक्रेमहायशाः पंचभक्ष्यसमायुक्तंपात्रंस्वर्णेनपूरितम् श्रा

तनिष्कसमायुक्तंवायुहस्तेप्रदायसः प्रसन्नेवैतथाकुंतीपात्रंदृष्ट्वाथहर्षिता देवस्यसन्निधौकुंतीव्रतंचक्रेथभक्तितः कृष्णेन
कारितंसर्वंममभाग्यायवैध्रुवम् कृष्णपूजांततः कृत्वाकथांश्रुत्वाथभक्तितः उपायनंददौतत्रब्राह्मणेभ्योयथाक्रमम् तुलसीद
लंकृत्वर्णेनकारयित्वासलक्षणं प्रतिमांविष्णुभक्तायस्वर्णपात्रेनिधायच गोदानेनसमायुक्तमाचार्यायमहात्मने कुंतीद
दौमहादेविविष्णुर्नःप्रीयतामिति व्रतंदशकवर्षेषुचकारोद्यापनंततः तद्व्रतस्यप्रभावेनतनूजाश्चागतास्ततः हत्वाशत्रू
न्मृधेसर्वान्कृष्णस्यैवप्रसादतः युधिष्ठिरस्तुधर्मात्मास्वंराज्यंप्राप्तवान्सुधीः प्रोवाचेदंव्रतंकुंतीद्रौपदींचपतिव्रतां दशा
फलमितिख्यातंकृष्णदेवेनभाषितं यूयंसर्वेमहादुःखं निस्तीर्यस्वपुरींगताः व्रतस्यास्यप्रभावेनकृष्णस्यैवप्रसादतः त्वम
प्येवंव्रतंभद्रेकुरुष्वसुसमाहिता पुत्रपौत्रैःपरिवृतासर्वान्कामानवाप्स्यसि आचरत्सोनद्व्रतंतस्यैकुंतीपरमहर्षिता
साथिचक्रेमहाभागद्रौपदीव्रतमुत्तमम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यंसुजनैःसदा सुभक्त्याकुरुतेनारीव्रतानामुत्तमंव्रतम् सर्वान्काम
नवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते इदंव्रतंमहापुण्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं वदतांशृण्वतांचैवविष्णुलोकोभवेद्ध्रुवं इतिश्रीभवि॰दशा
फ॰व्रतो॰संपूर्णं अत्रमूलंचिंत्यं अथकृष्णादिमासेनभाद्रकृष्णाष्टम्यांजन्माष्टमीव्रतंतच्चअर्धरात्रव्यापिन्यांकार्यं रोहिण्या
सहिताकृष्णामासिभाद्रपदेष्टमी अर्धरात्रेतुयोगोयंताराधत्युदये तथा नियतात्माशुचिःसम्यक्पूजांतत्रप्रवर्तयेत् इतिविष्णुधर्मो ६
त्तरे तस्यकालत्वेप्युक्तं दिनद्वयेअर्धरात्रव्याप्तावव्याप्तौवापरैव प्रातःसंकल्पकालसत्वाद्दिवाभियोगाद्वर्जनीयाप्रयत्नेनसप्तमीसंयु

ताष्टमीब्रह्मवैवर्ते सप्तमीयुक्तानिषेधाच्च यदापूर्वेद्युर्निशीथेकेवलाष्टमीउत्तरेद्युर्निशीथास्पर्शिन्यष्टमीरोहिणीयुक्तातदापू
र्वैवग्राह्या कर्मकालसत्वात् रोहिणीयोगस्तुकेवलंफलार्थातिशयार्थोनवमीबुधादियोगवत् नतुनिर्णयोपयोगी प्रेत
योनिगतानांतुप्रेतत्वंनाशितंनरैः यैः कृताश्रावणेमासिअष्टमीरोहिणीयुता किंपुनर्बुधवारेणसोमेनापिविशेषतः
किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमुक्तिदा उदयेचाष्टमीकिंचिन्नवमीसकलायदि भवेत्तुबुधसंयुक्ताप्राजापत्यर्क्षसंयु
ता अपिवर्षशतेनापिलभ्यतेयदिवानवा तत्रउदयशब्दश्चंद्रोदयपरः सूर्योदयपरत्वेतुयदापूर्वेद्युर्निशीथेकेवलाष्टमी उ
त्तरेद्युर्निशीथस्पर्शिन्यष्टमीरोहिणीयुक्तासतीबुधयुक्तातदैवोत्तरास्यात् तदभावेपियावद्वचनंवाचनिकमितियावत् य
दितुबुधभावेपिरोहिणीयोगमात्रात्तदैवोत्तरोच्यंतदारोहिणीयोगाभावेपिबुधमात्रसद्भावात् उत्तरा ऋक्षयोगवदार
स्यापिप्राशस्त्यहेतुत्वाच्च किंच यथापूर्वेद्युर्निशीथेऽष्टमीमात्रसत्वेउत्तरेद्युश्चनिशीथात्पूर्वं ऋक्षयोगेबुधसत्वेचएत
द्वचनादुत्तरेद्युर्व्रतं एवंपूर्वेद्युर्निशीथेसऋक्षाष्टमीसबुधाधिक्यादुत्तरेद्युर्व्रतापत्तिरिति यच्चविष्णुरहस्ये प्राजापत्यर्क्ष
संयुक्ताकृष्णानभसिचाष्टमी मुहूर्तमपिलभ्येतसोपोष्याचमहाफला अत्रापिमुहूर्तपदंनिशीथपरं यदाहिशकृद्वाप्यष्टम्य
र्धरात्रेवर्तमानाग्राह्या तदारोहिणीसहितामुहूर्तमप्यहोरात्रेयस्मिन्नित्युक्तंहिलभ्यते अष्टम्यारोहिणीऋक्षंतासुपुण्यमु
पावसेत् विष्णुरहस्येएवस्पष्टैर्वाहोरात्रसंबंधियत् किंचिन्मुहूर्तप्रतीतिरितिकालतत्वविवेचनेतद्विपरीतं ऋक्षयोगस्य

॥ ०

वास्तकालकत्वेनसार्थक्यात् किंचैतद्वचनद्वयगतापिशब्दस्यस्वार्थेतात्पर्याभावेनऋक्षयोगात्प्राशस्त्यबोधकत्वस्यैवउ
चितत्वादिति यत्पुनस्तत्रोक्तं कर्मकालव्याप्तिशास्त्रादेवप्रधानभूतायाअष्टम्याएवअर्धरात्रसत्वेनप्रासंग्राह्यत्वं दिवा
वायदिवारात्रौनास्तिचेद्रोहिणीकला रात्रियुक्तांप्रकुर्वीतविशेषेणेंदुसंयुतां इतिवचनेनरोहिणीयोगाभावविषयंक्रिय
तेएवंतस्यार्थः दिनावच्छेदेनरात्र्यावच्छेदेनवाकलामात्रापिचेत् रोहिणीअष्टम्यांनास्तितदेवचंद्रोदयसंयुता अर्धरात्रव्या
पिनीतियावत् दिनद्वयेपितादृश्याअभावेबहुरात्रिसंयुतामुत्तरांप्रकुर्वीतेति नेदंकर्मकालशास्त्रबाधकमन्यथाप्यर्थसंभवा
त् ॥ तथाहि दिनद्वयेवैषम्येणनिशीथस्पर्शेअहोरात्रावच्छेदेनरोहिणीयोगाभावेचविशेषणाधिक्येन इंदुसंयुता अधिक
निशीथव्यापिनीग्राह्येतियावद्रोहिणीयोगेत्वधिकनिशीथव्यापिनीमपिविहायस्वल्पापिनिशीथयोगिनीरोहिणीयुतैवग्रा
ह्येतिव्याख्यांतरमपूर्वखंडस्थ्यं पारणंतुतिथिभांतेकार्यं तदाह भृगुः जन्माष्टमीरोहिणीचशिवरात्रिस्तथैवच पूर्वविद्धैवकर्त
व्यातिथिभांतेचपारणं निषिद्धोपिब्रह्मवैवर्ते अष्टम्यामथरोहिण्यांनकुर्यात्पारणंक्वचित् हन्यात्पुराकृतंकर्मउपवासार्जितंफलं
तिथिरष्टगुणंहंतिनक्षत्रंचचतुर्गुणं तस्मात्प्रयत्नात्कुर्वीततिथिभांतेचपारणं तत्रदिवसेउभयांतेपारणमितिमुख्यःपक्षः एक
तरांतेत्वनुकल्पः यदातुतिथिनक्षत्रयोरन्यतरस्यैवदिनांतस्तदाहोरात्रौपारणानिषेधादन्यतरांतेपारणाभ्यनुज्ञानात्दिवैवान्यत-
रांतेकार्यं अतएववन्हिपुराणे भांतेकुर्यात्तिथेर्वापिशस्तंभारतपारणं इतिजन्माष्टमीनिर्णयः अथव्रतविधिः व्रतपूर्वदिनेदंतधाव- १

नंकृत्वाउपवासदिनेप्रातः उत्थायतत्रकृत्यम् श्रावणस्यासितेपक्षेशौचमाचमनंकृतम् तस्यामध्याह्नसमयेनद्यादौविमले
जले कृत्वापामार्गसमिधादंतधावनमादितः तिलामलककल्केनस्नानंमृत्स्नानपूर्वकं नद्यादिकेतदास्नात्वाकृत्वानियम
मेवच परिधायनवेशुद्धेवाससीकृतसमाहितः ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रश्चापितथाचरेत् कृत्वानैमित्तिकंकर्मगत्वानिजगृ
हंपुनः वेदींसम्यक्प्रकुर्वीतगोमयेनोपलिप्यतां सूर्यःसोमोयमःकालःसंध्येभूतान्यहःक्षपा पवनोदिक्पतिर्भूमिराकाशंखेच
रानराः ब्रह्मशासनमास्थायकल्पत्वमिहसंनिधिः इत्युक्त्वासफलपुष्पाक्षतजलपूर्णंताम्रपात्रमादायमासपक्षाद्युल्लिख्य अ
मुकफलकामःपापक्षयकामोवाकृष्णप्रीतयेकृष्णजन्माष्टमीव्रतंकरिष्ये तथा वासुदेवंसमुद्दिश्यसर्वपापप्रशांतये उपवासं
करिष्यामिकृष्णाष्टम्यांनभस्यहं अद्यकृष्णाष्टमींचैवनमश्चंद्रंसरोहिणीं अर्चयित्वोपवासेनभोक्ष्येहमपरेहनि एनसोमोक्ष
कामोस्मियद्गोविंदत्रियोजितं तन्मेमुंचतुमांत्राहिपतितंशोकसागरे आजन्ममरणंयावद्यन्मयादुष्कृतंकृतं तत्प्रणाशायगो
विंदप्रसीदपुरुषोत्तम इत्युक्त्वापात्रस्थंजलंनिक्षिपेत् ततःकदलीस्तंभवासोभिराम्रपल्लवयुतसजलपूर्णकलशैर्दीपैःपु-
ष्पमालाभिर्युतंस्वगरुधूपितं अग्रखड्गकृष्णच्छागरक्षामणिद्वारन्यस्तमुसलादियुतंमंगलोपेतं षष्ठ्यादेवक्याःसूति-
कागृहंविधायतस्यसमंताद्भित्तिषुकुसुमांजलीन्देवगंधर्वादीन्खड्गचर्मधरवसुदेवदेवकीनंदयशोदागर्गगोपीगोपान् कंस
नियुक्तान्गोधेनुकुंजरान्यमुनांतन्मध्येकालियंअन्यच्चतत्कालीनंगोकुलचरितंयथासंभवंलिखित्वासूतिकागृहमध्येप्र-

छाद्य तत्तंमंचकंस्थापयेत् अथपूजाविधिः कृत्वानैमित्तिकंकर्मस्नात्वानिजगृहंपुनः येभ्योमातेवापित्रेतिमं
त्रान्जपित्वा आगमार्थंतुघंटानादंकृत्वा अपसर्पंत्विति छोटिकामुद्रांतीक्ष्णदंष्ट्रेतिक्षेत्रपालंप्रार्थ्य आचम्यप्राणानाय-
म्यसंकल्प्य ममसहकुटंबस्यक्षेमस्थैर्यविजयाभयायुरारोग्यैश्वर्याभिवृध्यर्थंधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिध्यर्थं
निशीथेसपरिवारश्रीकृष्णप्रीत्यर्थंपुराणोक्तप्रकारेणपुरुषसूक्तेनविधानेनचयथासंभवितनियमेनयथोपचारमिलितद्र
व्यैःजन्माष्टमीव्रतांगत्वेनपरिवारसहितश्रीकृष्णपूजनमहंकरिष्ये कलशार्चनंशंखार्चनंचकुर्यात् पुरुषसूक्तेनन्यासंकु
र्यात् रंगवल्लीसमायुक्तेसर्वतोभद्रमंडले अव्रणंसजलंकुंभंताम्रमृण्मयमेववा संस्थाप्यवस्त्रसंवीतंकंठदेशेकृशोभितं
पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधाक्षतैर्युतं सहिरण्यंसमाछाद्यताम्रेणपल्लेनवा वंशमृन्मयपात्रेणायवपूर्णेनचैवहि आछा
दयेत्चैलेनलिखेद्दष्टदलंततः कांचनीराजतीताम्रीपैत्तलीमृन्मयीचवा वार्क्षीमणिमयीचैववर्णकैर्लिखिताथवा इत्यु
क्तान्यतमेनप्रतिमांविधाय अग्न्युत्तारणंकृत्वा प्रतिमाकपोलौस्पृष्ट्वातद्देवतानाममूलमंत्रंप्रणवादिन्चतुर्थ्यंतंनाम अस्मिदे
वत्वसंस्थायैस्वाहेतिमंत्रंपठन् प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् अस्मादित्यस्यस्थानेतत्तद्देवतानामग्राह्यं गायद्भिःकिंनराद्यैःसततपरि
वृतावेणुवीणानिनादैः भृंगारादर्शकुंतप्रवरकृतकरैः किन्नरैःसेव्यमाना पर्यंकेस्वास्तृतायामुदिततरमुखीपुत्रिणीसम्यगा
स्तेसादेवीदेवमाताजयतिसुवदनादेवकीदिव्यरूपा इतिदेवकींमंचकोपरिबालकंकृत्वापर्यंकेस्तनपायिनं श्रीवत्सवक्षसं

शांतंनीलोत्पलदलछविं एवंदेवकीसहश्रीकृष्णंध्यात्वा ॐनमोदेव्यैश्रि येइतिश्रियं देवकीसहितंवसुदेवंयशोदा
सहितंनंदं श्रीकृष्णसहितंबलदेवंचंडिकांच नमोंतैर्नाममंत्रैःपूजयेत् तत्रमंत्रः योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेवि
भो योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः स्नानं यज्ञेश्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच योगानांपतयेनाथगोविं
दायनमोनमः वस्त्रं॰ कृष्णाय॰ चंदनं॰ कृष्णायनमःयज्ञोप॰ पुष्पाणि॰ अथांगपूजा गोविंदायनमःपादौपू॰ माध
वायनमः जंघेपूजयामि मधुसूदना॰ कटीपू॰ पद्मनाभाय॰ नाभिंपू॰ हृषीकेशाय॰ हृदयंपूज॰ संकर्षणा॰ स्तनौपू॰ वा
मनायनमः बाहूपूज॰ दैत्यसूदना॰ हस्तौपू॰ हरिकेशायनमःकंठंपू॰ चारुमुखा॰ मुखंपू॰ त्रिविक्रमायन॰ नासिकांपूजया
॰ पुंडरीकाक्षा॰ नेत्रेपू॰ नृसिंहा॰ श्रोत्रेपू॰ उपेंद्रा॰ ललाटं॰ हरये॰ शिरःपू॰ श्रीकृष्णा॰ सर्वांगंपूजया॰ कृष्णायन॰ धूपं
कृष्णायनमःदीपं॰ विश्वेश्वरायदेवायतथाविश्वोद्भवायच विश्वानांपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमःनैवेद्यं यज्ञाययज्ञेश्व
राययज्ञपतयेयज्ञसंभवायगोविंदायनमोनमइति आदौसर्वेषांयज्ञपदानांस्थानेयोगपदादिमुक्त्वा अयमेवमंत्रःस्ना
नेविश्वाय॰ विश्वेश्वरायइत्युक्त्वा नैवेद्यं॰ आचमनी॰ करोद्वर्तनं॰ फलं॰ तांबूलं॰ दक्षिणां नीराजनं॰ पुष्पांजलिं॰ धर्मा
यधर्मेश्वरायेत्यादिस्वाहांतस्तिलहोमे विश्वायविश्वेश्वरायेत्यादि शयने सोमायसोमेश्वरायेत्यादिचंद्रपूजायांइति
मंत्राउक्ताः ततोगव्यघृतेनाग्नौवसोर्धारां कुचिद्गुडघृतेनेति ततोजातकर्मनालछेदषष्ठीपूजानामकर्माणिसंक्षेपेणका

र्याणि ततश्चंद्रोदयेरोहिणीयुतंचंद्रंस्थंडिलेप्रतिमायांवानाममंत्रेणसंपूज्य शंखेतोयंसमादायसपुष्पकुशचंदनं जानु
भ्यामवनींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिगोत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेदंरोहिण्यासहितोम
म ज्योत्स्नायाःपतयेतुभ्यंज्योतिषांपतयेनमः नमस्तेरोहिणीकांतसुधावासनमोस्तुते नमोमंडलदीपायशिरोरत्ना
यधूर्जटे कलाभिर्वर्धमानायनमश्चंद्रायचारवे इतिप्रणमेत् अनंतंवामनंशौरिंवैकुंठंपुरुषोत्तमं वासुदेवंहृषीके
शंमाधवंमधुसूदनं वराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंकेशवंगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतम
पराजितं अधोक्षजंजगद्बीजंसर्गस्थित्यंतकारणं अनादिनिधनंविष्णुंत्रिलोकेशंत्रिविक्रमं नारायणंचतुर्बाहुंशंखचक्र
गदाधरं पीतांबरधरंनित्यंवनमालाविभूषितम् श्रीवत्सांकंजगत्सेतुंश्रीकृष्णंश्रीधरंहरिं शरणंत्वांप्रपद्येहंस
र्वकामार्थसिद्धये प्रणमामिसदादेवंवासुदेवंजगत्पतिं इतिमंत्रैःप्रणम्य त्राहिमांसर्वलोकेशहरेसंसारसागरात्
त्राहिमांसर्वपापघ्नदुःखशोकार्णवात्प्रभो सर्वलोकेश्वरत्राहिपतितंमांभवार्णवे देवकीनंदन श्रीशहरेसंसारसागरात्
त्राहिमांसर्वदुःखघ्नरोगशोकार्णवाद्धरे दुर्गतांस्त्रायसेविष्णोयेस्मरंतिसकृत्सकृत् सोहंदेवातिदुर्वृत्तस्त्राहिमांशोक
सागरात् पुष्कराक्षनिमग्नोहंमायाविज्ञानसागरे त्राहिमांदेवदेवेशत्वत्तोनान्योस्तिरक्षिता यद्बाल्येयच्चकौमारेयौव ९
नेयच्चवार्धके यत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतिपापंहरहलायुध इतिमंत्रैःप्रार्थयेत् ततःस्तोत्रंपठन्पुराणश्रवणादिना जा

गरणंकुर्याद्द्वितीयेह्निप्रातःकालेस्नानादिनित्यंकृत्वा पूर्ववद्देवंपूजयित्वाब्राह्मणान्भोजयेत् तेभ्यःसुवर्णधेनुवस्त्रादिद
त्वाकृष्णोमेप्रीयतामितिवदेत् नमस्तेवासुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तु शिवंचास्तु इत्युक्त्वा प्रतिमामु
द्वास्य तांब्राह्मणायदत्वा पारणंकृत्वाव्रतंसमापयेत् सर्वायसर्वेश्वरायसर्वेषांपतयेनमः सर्वसं भवायगोविंदायनमोन
मइतिपारणं॰ भूतायभूतपतयेनमइतिनमस्कारः इतिपूजाविधिः अथकथा युधिष्ठिरउवाच जन्माष्ट
मीव्रतंब्रूहिविस्तरेणममाच्युत कस्मिन्कालेसमुत्पन्नंकिंपुण्यंकोविधिःस्मृतः कृष्णउवाच मल्लयुद्धेपुरावृत्तेश-
मितेकुकुरांधके स्वजनैर्बहुभिस्त्रीभिःसमैःस्निग्धैःसमावृते हतेकंसाऽसुरेदुष्टेमथुरायांयुधिष्ठिर देवकीमांपरिष्वज्य
कृत्वोत्संगेरुरोदह वसुदेवोपितत्रैववात्सल्यात्प्ररुरोदह समालिंग्याश्रुवदनःपुत्रपुत्रेत्युवाचह सगद्गदस्वरोदीनोबाष्पप
र्याकुलेक्षणः बलभद्रंचमांचैव परिष्वज्यमुदापुनः अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितं उभाभ्यामद्यपुत्राभ्यांसमु
द्भूतःसमागमः एवंहर्षेणदांपत्यंदृष्ट्वापुष्टंतदाह्यभूत् प्रणिपत्यजनाःसर्वेबभूवुस्तेप्रहर्षिताः एवंमहोत्सवंदृष्ट्वासमाजेम
धुसूदनम् जनाऊचुः प्रसादःक्रियतामस्यलोकस्यार्तस्यदुःखहन् यस्मिन्दिनेप्रसूतेयंदेवकीत्वांजनार्दन तद्दिनं
देहिवैकुंठकुर्मस्तत्रमहोत्सवं एवमुक्तेजनौघेनवसुदेवोमयेक्षितः विलोक्यबलभद्रंचमांचहृष्टतनूरुहः उवाचसममादे
शाल्लोकान्जन्माष्टमीव्रतम् मथुरायांततःपश्चात् पार्थसम्यक्प्रकाशितम् कुर्वंतुब्राह्मणाःसर्वेव्रतंजन्माष्टमीदिने क्ष

स्त्रियाश्चैवयेवैश्याःशूद्रायेन्येपिधर्मिणः युधिष्ठिरउवाच कीदृशंतद्व्रतंदेवसर्वैर्देवैरनुष्ठितम् जन्माष्टमीतिसंज्ञंचपवि
त्रंपापनाशनं येनत्वंतुष्टिमायासिकार्त्स्न्येनप्रभवाव्यय एतन्मेतत्वतोब्रूहिसविधानंसविस्तरम् श्रीकृष्णउवाच
मासिभाद्रपदेष्टम्यांनिशीथेकृष्णपक्षके शशांकेवृषराशिस्थेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकीमामजी
जनत् भगवत्याश्चतत्रैवक्रियतेसुमहोत्सवः योगेस्मिन्कथितेष्टम्यांसिंहराशिगतेरवौ सप्तम्यांलघुभुक्कुर्याद्दंतधा
वनपूर्वकम् उपवासस्यनियमंरात्रौस्वापाज्जितेंद्रियः केवलेनोपवासेनतस्मिञ्जन्मदिनेमम सप्तजन्मकृतात्पापान्मु
च्यतेनात्रसंशयः उपावृत्तस्यपापेभ्योयस्तुवासोगुणैःसह उपवासःसविज्ञेयःसर्वभोगविवर्जितः ततोष्टम्यांतिलैःस्ना
तोनद्यादौविमलेजले सुदेशेशोभनंकुर्याद्देवक्याःसूतिकागृहं सीतपीतैस्तथारक्तैःकर्बुरैर्हरितैरपि वासोभिःशोभि
तंकृत्वासमंतात्कलशैर्नवैः पुष्पैःफलैरनेकैश्चदीपालीभिरितस्ततः पुष्पमालाविचित्रंचचंदनागरुधूपितं अतिरम्यम
नोपम्यंरक्षामणिविभूषितं हरिवंशस्यचरितंगोकुलंचविलेखयेत् ततं वादित्रनिनदैर्वीणावेणुरवाकुलं नृत्यगीतक्र
मोपेतंमंगलैश्चसमंततः वेष्टकारीलोहखड्गंकृत्वानादंचयत्नतः द्वारेविन्यस्यमुसलंरक्षितंरक्षपालकैः षष्ठ्यादेव्याधि
ष्ठितंचतद्गृहंचोत्सवैस्तथा एवंविधवसारेणकृत्वातत्सूतिकागृहं तन्मध्येप्रतिमांस्थाप्यासाचाप्यष्टविधास्मृता कांच १०
नीराजतीताम्रीपैत्तलीमृन्मयीतथा वार्क्षीमणिमयीचैववर्णकैर्लिखितातथा सर्वलक्षणसंपूर्णापर्यंकेचाष्टशल्यके

प्रसुप्तकांचनाभासंमहार्हांसुसुतस्विनीं प्रसूतांचप्रसुप्तांचस्थापयेन्मंचकोपरि मांतत्रबालकंसुप्तंपर्यंकेस्तनपायिनं श्री
वत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदलछविं यशोदांतत्रचैकस्मिन्प्रदेशेसूतिकागृहे तद्वच्चकल्पयेत्पार्थप्रसूतांवरकन्यकाम्
तथैवममपार्श्वस्थाःकृतांजलिपुटानृप देवायहास्तथानागायक्षविद्याधरामराः प्रणताःपुष्पमालाग्र्यचारुहस्ताःसुरा
सुराः संचरंतइवाकाशेप्रहारैरुदितोदितैः वसुदेवोपितत्रैवखड्गचर्मधरस्थितः कश्यपोवसुदेवोयमदितिश्चैवदेव-
की शेषोवैबलदेवोयंयशोदादितिरन्वभूत् नंदःप्रजापतिर्दक्षोगर्गश्चापिचतुर्मुखः गोप्यश्चाप्सरसःसर्वागोपाश्चा
पिदिवौकसः एषोवतारोराजेंद्रकंसोयंकालनेमिजः तत्रकंसनियुक्ताश्चमोहितायोगनिद्रया गोधेनुकुंजराश्चैवदान
वाःशस्त्रपाणयः नृत्यंतश्चाप्सरोभिस्तेगंधर्वागीततत्पराः लेखनीयश्चतत्रैवकालियोयमुनाह्रदे इत्येवमादियत्किं-
चिद्दृश्यतेचरितंमम लेखयित्वाप्रयत्नेनपूजयेद्भक्तितत्परः रम्यमेवंबीजपूरैःपुष्पमालादिशोभितैः कालदेशोद्भवैःपु
ष्पैःफलैश्चापियुधिष्ठिर पाद्यार्घ्यैःपूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैःसह मंत्रेणानेनकौंतेयदेवकींपूजयेन्नरः गायद्भिःकिन्न
रद्यैःसततपरिगतावेणुवीणानिनादैर्भृंगारादर्शकुंभप्रकटकृतकरैःकिंनरैःसेव्यमाना पर्यंकेस्वास्तृतेयामुदितत
रसुखीपुत्रिणीसम्यगास्तेसादेवीदेवमाताजयतुचसुसुतादेवकीकांतरूपा पादावभ्यंजयंतीसाश्रीदेव्याश्चरणां-
तिके निशीथेपंकजेपूज्यादिव्यगंधानुलेपनैः पंकजैःपूजयेद्देवींनमोदेव्यैश्रियैइति देववत्सेनमस्तेस्तुकृष्णोत्पाद

ननत्सरा पापक्षयकरीदेवीतुष्टिंयातुममार्चिता प्रणवादिनमोंतंचपृथक्नामानुकीर्त्तनम् कुर्यात्पूजांविधिज्ञश्चसर्वपापापनु
त्तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि बलदेवायनंदाययशोदायैपृथक्पृथक् क्षीरादिस्नपनंकृत्वाचंदनेनानुलेपये
त् विध्यंतरमपीछंतिकेचिदत्रैवसूरयः चंद्रोदयेशशांकायअर्घ्यंदद्याद्धरिंस्मरन् अनंतंवामनंशौरिंवैकुंठंपुरुषोत्तमम्
वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनम् वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंब्रह्मणःप्रियम् गोपीशंपुंडरीकाक्षंसृष्टिस्थित्यंतकार-
कम् अनादिनिधनंविष्णुंत्रैलोक्येशंत्रिविक्रमम् नारायणंचतुर्बाहुंशंखचक्रगदाधरम् पीतांबरधरंनित्यंवनमालाविभू
षितम् श्रीवत्सांकंजगत्सेतुंश्रीपतिंश्रीधरंहरिम् योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोन
मः यज्ञेश्वरायदेवायतथाजलशायायच यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः एभिर्मंत्रैःसमाराध्यअर्चयेत्पूजयेद्धरिं ज
गन्नाथनमस्तुभ्यंसंसारभयनाशन जगदीशायदेवायभूतानांपतयेनमः धर्मेश्वरायधर्मायशंभवायजगत्सेधर्मज्ञा
यचदेवायगोविंदायनमोनमः मंत्रेणानेननैवेद्यंशयनादितथैवच चंद्रस्यचार्घ्यंमंत्रेणअनेनैवाथदापयेत् क्षीरोदार्ण
वसंभूत अत्रिगोत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेशरोहिण्यासहितोमम ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंज्योतिषांपतयेनमः नम-
स्तेरोहिणीकांत अर्घ्यंनःप्रतिगृह्यतां स्थंडिलेस्थापयेद्देवंशशांकंरोहिणीयुतम् देवक्यावसुदेवंचनंदंचैवयशोदया बल-
देवंमयासार्धंभक्त्यापरमयानृप संपूज्यविधिवद्देहीकिंनाप्नोत्यतिदुर्लभं एकादशीनांविंशत्यःकोट्योयाःप्रकीर्तिताः ता

भिःकृष्णाष्टमीतुल्यांततोनंतचतुर्दशी अर्धरात्रेवसोर्धारांपातयेद्व्यसर्पिषा ततोवर्द्धाप येन्नालंषष्ठीनामादिकंमम
कर्तव्यंतत्क्षणाद्रात्रौप्रभातेनवमीदिने यथाममतथाकार्योभगवत्यामहोत्सवः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चद
क्षिणां हिरण्यंमेदिनींगावोवासांसिकुसुमानिच यद्यदिष्टं तमंतत्तत्कृष्णोमेप्रीयतामिति यंदेवंदेवकीदेवीवसुदेवादजी
जनत् भौमस्यब्रह्मणोगुप्त्यैतस्मैब्रह्मात्मनेनमः नमस्तेवासुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवंचास्तुइत्यु-
क्त्वातांविसर्जयेत् ततोबंधुजनौघंचदीनानाथांश्चभोजयेत् भोजयित्वासुशांतांस्तान्स्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंयःकुरुते
देव्यादेवक्याःसुमहोत्सवं प्रतिवर्षंविधानेनसभक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तंलभतेफलं पुत्रसंतानमारोग्यं
सौभाग्यमतुलंलभेत् इहधर्मरतिर्भूत्वामृतोवैकुंठमाप्नुयात् तत्रदेवविधानेनवर्षलक्षंयुधिष्ठिर भोगान्नानाविधान्भुक्त्वा
पुण्यशेषादिहागतः सर्वकामसमृद्धेनोसर्वाशुभविवर्जिते कुलेनृपातिश्रीलानांजायतेहृच्छयोपमः यस्मिन्सदैवदेशे
तुलिखितंतुपटार्पितं ममजन्मदिनंयत्रसर्वालंकारभूषितं पूजयेत्पांडवश्रेष्ठजनैरुत्सवसंयुतैः परचक्रभयंतत्रनकदा
पिभवेत्पुनः पर्जन्यःकामवर्षीस्यादीतिभ्योनभयंभवेत् गृहेवापूज्यतेयत्रदेवक्याश्चरितंमम तत्रसर्वंसमृद्धंस्यान्नो
पसर्पादिकंभवेत् पशुभ्योनकुलाद्वाल्लात्पापरोगाच्चपातकात् राजतश्चोरतोवापिनकदाचिद्भयंभवेत् संसर्गेणापि
योभक्त्याव्रतंपश्येदनाकुलं सोपिपापविनिर्मुक्तःप्रयातिहरिमंदिरं जन्माष्टमीजनमनोनयनाभिरामापापहारु

कृतिनंविदधातिगोपाः योदेवकींस्कृतस्कृतांचभजेद्वितस्यांपुत्रानवाप्यस सुपैतिपदंसविष्णोरिति व्यासउवाच नि
हत्तेभारतेयुद्धेकृतशोचोयुधिष्ठिरः उवाचवाक्यंधर्मात्माकृष्णंदेवकिनंदनम् युधिष्ठिरउवाच त्वत्प्रसादाद्गो
विंदनिहताःशत्रवोरणे कर्णभ्ष्मनिहतःसैन्येत्वत्प्रसादाज्जनार्दन प्राप्तंनिष्कंटकंराज्यंकृत्वाकर्मस्कृदुष्करं आचारोदंडनी
तिश्वराजधर्माःक्रियान्विताः अधुना श्रोतुमिच्छामिश्रुद्धंजन्माष्टमीव्रतं जन्माष्टमीव्रतंब्रूहिविस्तरेणममाच्युत कुतः
कालेसमुत्पन्नंकिंपुण्यंकोविधिःस्मृतः श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् यतःप्रवृत्तिवि
ख्यातंफलेनविधिनान्वितं राजवंशसमुत्पन्नैर्दैत्यानीकैःप्रपीडिता धराभारभराक्रांताब्रह्माणंशरणंययौ ज्ञात्वातदा
प्रभुर्ब्रह्माभूमेर्भारंसमाहितः श्वेतद्वीपंसमागत्यसर्वदेवसमन्वितः समाहितमतिर्ब्रह्मामांतुष्टावविशांपते स्तुत्या
तयाहंसंप्रीतस्तेषांदृग्गोचरोभवं दृष्ट्वामांप्रणिपत्याशुभक्तिभावसमन्वितः ब्रह्माणमग्रतःकृत्वातुष्टुवुःसर्वेदिवौकसः
विजिज्ञपुर्महाराजभूमिभारापनुत्तये उपधार्यतदातेषांवचनंचान्वचिंतयम् केनोपायेनहंतव्यादानवाःक्षत्रियोद्भ-
वाः स्वधर्मनिरताःसर्वेमहाबलपराक्रमाः ततोनिश्चित्यमनसाब्रह्माणमहमब्रुवम् वसुदेवोदेवकीचप्रजाकामौपुरा
नृप भक्त्यामांभजमानौतौतप्तवंतौमहत्तपः तयोःप्रसन्नःसुप्रीतोयाचतांवरमुत्तमम् अब्रुवंतावपिततोवृषयामा- १२
सतुःकिल यदिदेवप्रसन्नोसित्वादृशोनौभवेत्सुतः तथेतिचमयाताभ्यामुक्तंप्रीतेनचेतसा तत्कामपूरणार्थायसंभ-

विष्याम्यहंतयोः दिवौकसोपिस्वांशेनसंभवंतुसुरस्त्रियः योगमायाचनंदस्ययशोदायांभविष्यति देवक्याजठरेगर्भमनं
तंधाममामकम् सन्निकृष्यततस्तूर्णंरोहिण्याजठरेकुरु इतिसंदिश्यतान्सर्वानहमंतर्हितोभवं ततोदेवैःसमंब्रह्मातांदिशं
प्रणिपत्यच आश्वास्यचमहींदेवींस्वधामाजगामह ततोहंदेवकीगर्भमविशंस्वेनतेजसा हतेषुषट्सुबालेषुदेवक्याऔ
ग्रसेनिना कारागृहस्थितायांचवसुदेवेनवैसह गतेर्धरात्रसमयेसुप्तेसर्वजनेनिशि भाद्रेमास्यसितेपक्षेऽष्टम्यांब्रह्मर्क्षे
संयुजि सर्वग्रहशुभेकालेप्रसन्नहृदयाशये आविरासंनिजेनैवरूपेणह्यवनीपते वसुदेवोपिमांदृष्ट्वाहर्षशोकसमन्वितः
भीतःकंसाद्दितिनरांतुष्टावचकृतांजलिः पुनःपुनःप्रणम्याथप्रार्थयामाससादरं वसुदेवउवाच अलौकिकमिदंरूपं
दुर्दर्शंयोगिनामपि यत्तेजसारिष्टगृहमभवत्संप्रकाशितम् उद्विग्नोभग वन्कंसाद्योमेबालानघातयत् उपसंहरतस्मात्त्व
एतद्रूपमलौकिकं शंखचक्रगदापद्मलसत्कौस्तुभमालिकं किरीटहारमुकुटकेयूरवलयांकितं तडिद्वसनसंवीतंक्वणत्
कांचनमेखलं स्फुरद्राजीवताम्राक्षंस्निग्धांजनसमप्रभं महामरकतस्वच्छंकोटिसूर्यसमप्रभं कृष्णउवाच एवं
संप्रार्थितोराजन्वसुदेवेनवैतदा तेनैवनिजरूपेणभूत्वाहंप्राकृतःशिशुः नयमांगोकुलमितिवसुदेवमचोदयं समादाया
गमत्सोपिनंदगोकुलमंजसा द्वाराण्यपावृतान्यासन्मत्प्रभावात्स्वयंप्रभो ददौमार्गंचकालिंदीजलकल्लोलमालिनी त
तोयशोदाशयनेन्यस्यचानकदुंदुभिः तत्पर्यंकेस्थितांगृह्यदारिकामगमत्पुनः द्वाराणिपिहितान्यासन्पूर्ववन्निगडंततः

विन्यस्यपादयोरास्तेशयनेन्यस्यदारिकां ततोरुरोदमहतास्वरेणापूर्यसादिशः तस्यारुदितशब्देनउत्थितारक्षकाग्रहान् कंसा
यागत्यचाचख्युःप्रसूतादेवकीतिच सोपितस्यात्समुत्थायभयेनातीवविह्वलः जगामसूतिकागेहेदेवक्याःप्रस्खलन्प-
थि दारिकांशयनाद्गृह्यरुदंत्याश्चैवस्वस्वसः अपोथयत्शिलापृष्ठेसापितस्य कराच्च्युता उवाचकंसमाभाष्यदेवीह्या
काशगासती किंमयाहतयामंदाजातःकुत्रापितेरिपुः इत्युक्तोसौसकंपोभूत्परमाद्विग्नमानसः आज्ञापयामासततो
बालकानांकदनायवै दानवाअपिबालानांकदनंचक्रुरुद्यताः वनेषूपवनेचैवपुरुग्रामवनेष्वपि अहंचगोकुलेस्थित्वा
पूतनांबालघातिनीं स्तनंदातुंप्रवृत्तांचप्राणैःसममशोषयम् तृणावर्तबकारिष्टान्धेनुकंकेशिनंतथा अन्यानपिखला
न्हत्वास्वप्रभावमदर्शयम् ततश्चमथुरांगत्वाहत्वाकंसादिदानवान् ज्ञातीनांपरमंहर्षंकृतवानस्मिसादरं देवकीवसुदे
वौचपरिषज्यमुदामम आनंदजैर्जलैर्मूर्ध्निसेचयामासतुर्नृप तस्मिन्पुरवरेमल्लान्हत्वाचाणूरमुख्यकान् गजंकुव
लयापीडंकंसभ्रातॄननेकशः एवंहतेसकरेकंसेसर्वलोकैककंटके अन्येषुदुष्टदैत्येषुसर्वलोकभयंकरे लोकाःसमुत्सुकाः
सर्वेउचुर्मांचसमावृताः कृष्णकृष्णमहायोगिन्भक्तानामभयप्रद प्रलयात्पाहिनोदेवशरणागतवत्सल थनाथ
नाथसर्वज्ञसर्वभूतहितेरत किंचिद्विज्ञप्तुकामोहंतन्नोवक्तुंत्वमर्हसि तवजन्मदिनंलोकेनज्ञातंकेनचित्कचित् ज्ञात्वा
चतत्ततःसर्वेकुर्मोवर्धापनोत्सवं तेषांहृष्टामयाभक्तैःश्च त्वाचमयिसौहृदं मयाजन्मदिनंतेभ्यः ख्यातंनिर्मलचेत-

सा श्रुत्वातेपितथाचक्रुर्विधिनायेनतच्छृणु पार्थतद्दिवसेप्रासेदंतधावनपूर्वकम् स्नात्वापुण्यजलेशक्लेवाससीपरिधा
यच निर्वर्त्यावश्यकंकर्मव्रतसंकल्पमाचरेत् अद्यस्थित्वानिराहारःश्वोभूतेतुपरेहनि भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभ
वाव्यय गृहीत्वानियमंचैवसंपाद्यार्चनसाधनं मंडपंशोभनंकृत्वाफलपुष्पादिभिर्युतं तस्मिन्मांपूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्ष
तैःक्रमात् उपचारैःषोडशभिर्द्वादशाक्षरविद्यया सद्यःप्रसूतांजननींवसुदेवंचमारिष बलदेवसमायुक्तांरोहिणींगुणशो
भिनीम् नंदंयशोदांगोपींश्चगोपान्गाश्चैवसर्वशः गोकुलंयमुनांचैवयोगमायांचदारिकां यशोदाशयनेसुप्तांसद्योजा
तांवरप्रभां एवंसंपूजयेत्सम्यक्नाममंत्रैःपृथक्पृथक् सुवर्णरौप्यताम्रा रमृदादिभिरलंकृताः काष्टपाषाणरचिताचि
त्रमप्ययथलेखिताः प्रतिमाविविधाप्रोक्तातासुमांचनरोयजेत् रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतनृत्यादिभिःसह पुराणैस्तोत्र
पाठैश्चजातनामादिकूत्सवैः श्वोभूतेपारणंकुर्याद्द्विजान्संभोज्ययत्नतः एवंकृतेमहाराज व्रतानामुत्तमंव्रतम् सर्वान्का
मानवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते मोहान्नकुरुतेयस्तुयातिसंसारगह्वरे तस्मात्कुर्वन्प्रयत्नेननिष्पापोजायतेनरः अ
त्रैवोदाहरंतीम मितिहासंपुरातनं अंगदेशोद्भवोराजामित्रजिन्नामनामतः तस्यपुत्रोमहातेजाःसत्यजित्सत्यथेस्थितः
पालयामासधर्मज्ञोविधिवद्रंजयन्प्रजाः तस्यैवंवर्तमानस्यकदाचिद्दैवयोगतः पाखंडैःसहसंवासोबभूवबहुवासरं तत्सं
सर्गात्सनृपतिरधर्मनिरतोभवत् वेदशास्त्रपुराणानिविनिंद्यबहुशोनृप ब्राह्मणेषुतथाधर्मेविद्वेषंपरमंगतः एवंबहुति

ब्र॰रा थेकालेगतेभरतसत्तम कालेननिधनंप्राप्तोयमदूतवशंगतः बध्वापाशैर्नीयमानोयमदूतैर्यमांतिकं पीडितस्ताड्यमा अ॰
१४ नोसौदुष्टसंगवशंगतः नरकेपतितःपापोयातनाबहुवत्सरं भुक्त्वापापस्यशेषेणपैशाचींयोनिमास्थितः तृषाक्षुधासमाक्रां ८
तोभ्रमन्स मरुधन्वसु कस्यचित्त्वथवैश्यस्यदेहमाविश्यसंस्थितः सहतेनैवसंप्राप्तोमथुरांपुण्यदांपुरीं तत्रत्यैरक्षकैः
सोथतद्देहात्तुबहिष्कृतः बभ्रामविपिनेसोपिऋषीणामाश्रमेष्वपि कदाचिद्दैवयोगेनममजन्माष्टमीदिने क्रियमाणांम
हापूजांयतिभिर्मुनिभिर्द्विजैः रात्रौजागरणंचैवनामसंकीर्तनादिभिः ददर्शसर्वंविधिवच्छुश्रावचहरेःकथाः निःपापस्त
त्क्षणादेवशुद्धनिर्मलमानसः प्रेतदेहंसमुत्सृज्यविष्णुलोकेविमानगः ममदूतैःसमानीतोदिव्यभोगसमन्वितः ममसा
न्निध्यमापन्नोव्रतस्यास्यप्रभावतः नित्यमेवव्रतंचैतत्पुराणेसार्वकालिकं गीयतेविधिवत्सम्यक्मुनिभिस्तत्वदर्शिभिः
सार्वकालिकमेवैतत्कृत्वाकामानवाप्नुयात् एतत्तेसर्वमाख्यातंव्रतानामुत्तमंव्रतं ममसान्निध्यकृद्राजन्किंभूयःश्रो-
तुमिच्छसि युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधिंब्रूहिदेवदेवदयानिधे येनसंपूर्णतांयातिव्रतमेतदनुत्तमं श्रीकृ
ष्णउवाच पूर्णांतिथिमनुप्राप्यवित्तचिंतादिसंयुतः पूर्वेद्युरेकभक्ताशःस्वयंमांसंस्मरन्हृदि प्रातरुत्थायसंस्मृत्यपु
ण्यश्लोकान्समाहितः निर्वर्त्यावश्यकंकर्मब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् गृहमानीयधर्मज्ञंवेदवेदांगपारगम् वृणुयादृत्वि १४
जश्चैववस्त्रालंकरणादिभिः पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः सौवर्णीप्र-

तिमाकार्यापाद्यार्घ्याचमनीयकं पात्रंसंपाद्यविधिवत्पूजोपकरणंतथा गोचर्ममात्रंसंलिप्यमध्येमंडलमाचरेत् ब्रह्मा-
द्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् मंडपंरचयेत्तत्रकदलीस्तंभमंडितं चतुर्द्वारसमोपेतंफलपुष्पादिशोभितं वितानं
तत्रबध्नीयाद्विचित्रंचैवशोभनं मंडलेस्थापयेत्कुंभंताम्रंवामृन्मयंशुचिं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंराजतंवैणवंतुवा वास
साछाद्यकौंतेयपूजयेत्तत्रमांबुधः उपचारैःषोडशभिर्मंत्रैरेभिःसमाहितः ध्यात्वावाह्यामूर्तौकृत्वास्वागतादिभिरादरात्
ध्यात्वाचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदाधरम् पीतांबरयुगोपेतंलक्ष्मीयुक्तंविभूषितं लसत्कौस्तुभशोभाढ्यंमेघश्यामंकलो
चनं ध्यानं आगच्छदेवदेवेशजगद्योनेरमापते शुद्धेह्यस्मिन्नधिष्ठानेसन्निधेहिकृपांकुरु आवाहनं देवदे
वजगन्नाथगरुडासनसंस्थित गृहाणचासनंदिव्यंजगत्धातर्नमोस्तुते आसनं नानातीर्थाहृतंतोयंनिर्मलंपुष्पमि
श्रितम् पाद्यंगृहाणदेवेशविश्वरूपनमोस्तुते पाद्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योभक्त्यानीतंसुशीतलं गंधपुष्पाक्षतोपेतं
गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं कृष्णावेणीसमुद्भूतंकालिंदीजलसंयुतं गृहाणाचमनंदेवविश्वकायनमोस्तुते आ
चमनं दधिक्षौद्रंघृतंशुद्धंकपिलायाःसुगंधियत् सुस्वादुमधुरंशौरेमधुपर्कंगृहाणमे मधुपर्कं पुनराचमनं
पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंलक्ष्मीकांतनमोस्तुते पंचामृतं मंदाकिनीगौतमीचयमुनाच
सरस्वती ताभ्यःस्नानार्थमानीतंगृहाणशिशिरंजलं स्नानं शुद्धजांबूनदप्रख्येतडिद्भासुररोचिषी मयोपपादितेतु

भ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां वस्त्रयुग्मं यज्ञोपवीतं किरीटकुंडलादीनिकांचीवलययुग्मकं कौस्तुभंवनमालांचभूषणा
नितवप्रभो भूषणानि मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं हृदयानंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं अक्षताश्चसुर-
श्रेष्ठाःकुंकुमोक्ताःसुशोभनाः अक्षतादेवदेवेशमयादत्ताहिभक्तितः कुंकुमाक्षतान् मालतीचंपकादीनियूथिकाब-
कुलानिच तुलसीपत्रमिश्राणिगृहाणसुरसत्तम पुष्पाणिस॰ सहपरिवारदेवतापूजा अथांगपूजा॰ अनघा
यनमः पादौपू॰ वामनायन॰ गुल्फौपूज॰ शौरये॰ जंघेपू॰ वैकुंठवासिनेन॰ ऊरूपू॰ पुरुषोत्तमा॰ मेढ्रंपू॰ वासुदेवाय॰क
टिंपू॰ हृषीके॰ नाभिंपू॰ माधवा॰ हृदयंपू॰ मधुसूदना॰ कंठंपू॰ वराहायन॰ बाहू॰ नृसिंहा॰ हस्तौपू॰ दैत्यसूदना॰ मुखं
पू॰ दामोदराय॰ नासिकांपूजया॰ पुंडरीकाक्षा॰ नेत्रेपू॰ गरुडध्वजा॰ श्रोत्रेपू॰ गोविंदाय॰ ललाटंपूजया॰ अच्युतायन॰
शिरःपू॰ कृष्णाय॰ सर्वांगंपू॰ देवकीवसुदेवंचरोहिणींसबलांतथा सात्यकिंचोद्धवाक्रूरावुग्रसेनादियादवान् नंदंय
शोदांतत्कालेप्रसूतागोपगोपिकाः कालिंदींकालियंचैवपूजयेन्नाममंत्रतः वनस्पतिरसोद्भूतंकालागरुसमन्वितं धूपं
गृहाणगोविंदगुणसागरगोपते धूपं आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापह
दीपं शाल्योदनंपायसंचसिताघृतविमिश्रितं नानापक्वान्नसंयुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यं उत्तरापोशनं इदं १५
फलमितिफलं पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणाम् नीराजयेत्ततोभक्त्यामंगलंसमुदीरयन् जयमंगलनि

र्घोषैर्देवंदेवंसमर्पयेत् नीराजनं दत्वापुष्पांजलिंचैवप्रदक्षिणपुरःसरं प्रणमेद्दंडवद्भूमौभक्तिप्रह्वःपुनःपुनः स्तुत्वाना-
नाविधैस्तोत्रैःप्रार्थयीतजगत्पतिम् नमस्तुभ्यंजगन्नाथदेवकीतनयप्रभो वसुदेवात्मजानंतयशोदानंदवर्धन गोविंदगो
कुलाधारगोपीकांतनमोस्तुते ततस्तुदापयेदर्घ्यंइंदोरुदयतःशुचिः कृष्णायप्रथमंदद्याद्देवकीसहितायच नालि
केरेनशस्तेनदद्यादर्घ्यंविचक्षणः कृष्णायपरयाभक्त्याशयेकृत्वाविधानतः जातःकंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच
गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवकीसहितोमम कृष्णार्घ्यमंत्रः शंखेकृत्वाततस्तोयंसपुष्पफलचंदनं जानुभ्यामवनिंग-
त्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिगोत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहितप्रभो ज्योत्स्नाप
तेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते चंद्रार्घ्यमंत्रः इत्थंसंप्रार्थ्यदेवेशंरा-
त्रौजागरणंचरेत् गीतनृत्यादिनाचैवपुराणश्रवणादिभिः प्रत्यूषेविमलेस्नात्वापूजयित्वाजगद्गुरुं पायसेनतिला
ज्यैश्चमूलमंत्रेणभक्तितः अष्टोत्तरशतंहुत्वाततःपुरुषसूक्ततः इदंविष्णुरितिप्रोक्ताजुहुयाद्घृताहुतीः होमशेषंस
माप्यायपूर्णाहुतिमतःपरं आचार्यंपूजयेद्भक्त्याभूषणाच्छादनादिभिः गामेकांकपिलांदद्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे पयस्वि
नींसुशीलांचसवत्सांसगुणांतथा स्वर्णशृंगींरौप्यखुरींकांस्यदोहनिकायुताम् रत्नपुच्छांताम्रपृष्ठींकंठघंटासमन्वि-
तां वस्त्रच्छन्नांदक्षिणाढ्यामेवंसंपूर्णतांयजेत् कपिलायाअभावेतुगोरन्यापिप्रदीयते ततोदद्याच्चऋत्विग्भ्योऽन्ये

भ्यश्चैवदापयेत् प्राप्यनुज्ञांतथातेभ्योभुंजीतसहबंधुभिः एवंकृतेनमहाराजव्रतोद्यापनकर्मणि निःपापस्तत्क्षणादेव
जायतेविबुधोपमः पुत्रपौत्रसमायुक्तोधनधान्यसमन्वितः भुक्त्वाभोगान्चिरंकालमंतेममपुरंव्रजेत् इतिभवि॰कृष्णयुधिष्ठि
राष्टमीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथभाद्रशुक्लाष्टम्यांज्येष्ठर्क्षेज्येष्ठाव्रतम् इदंचज्येष्ठायोगवशेनपूर्वविद्धायांपरविद्धा-
यांवा कार्यं दिनद्वयेतद्योगेपरेवनोचेत्पूर्वा ज्येष्ठापूजनंलैंगे कन्यास्थार्केऽष्टमीशुक्लाज्येष्ठर्क्षेमहतीस्मृता अलक्ष्मीप
रिहारायज्येष्ठांतत्रप्रपूजयेत् कन्यार्कयोगोत्रकेवलंस्तावकएव मासस्तु भाद्रपदश्चांद्रएवग्राह्यः मासिभाद्रपदेशुक्ले
पक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुते यस्मिन्कस्मिन्दिनेवापिज्येष्ठादेवींप्रपूजयेत् हेमाद्रौ नवम्यासहकार्यास्यादष्टमीनात्रसंशयः मा
सिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुता रात्रौयस्मिन्दिनेकुर्याज्ज्येष्ठायाःपरिपूजनं यस्मिन्दिनेभवेज्ज्येष्ठामध्याह्नादूर्ध्वम-
प्यणुः तस्मिन्हविष्यंपूजाचन्यूनाचेत्पूर्ववासरे पूजादिनात्पूर्वदिनेअनुराधामावाहनमुत्तरदिनेमूलेचविसर्जयेत् तथा
चस्कांदे मैत्रेणावाहयेद्देवींज्येष्ठायांतुप्रपूजयेत् मूलेविसर्जयेद्देवींत्रिदिनंव्रतमुत्तमम् अथपूजा तिथ्यादिसंकीर्त्य
ममामृतवंध्यादिदोषपरिहारार्थंपुत्रपौत्रादिवृद्ध्यर्थंदरिद्रनाशार्थंयथामीलितोपचारैःज्येष्ठापूजनंकरिष्ये त्रिलोचनां
शुक्लदंतींबिभ्रतींकांचनींतनूं विरक्तांरक्तनयनांज्येष्ठांध्यायामिसुंदरीं ध्यानं एह्येहित्वंमहाभागेसुरासुरनमस्कृते १८
ज्येष्ठात्वंसर्वदेवानांमत्समीपंगताभव आवाहनं श्वेतसिंहासनस्थांतुश्वेतवस्त्रैरलंकृता वरदंपुस्तकंपात्रंबिभ्रतींने

नमोनमः आसनं ज्येष्ठेश्रेष्ठेतपोनिष्ठेधर्मिष्ठेसत्यवादिनी समुद्रमथनोत्पन्नेपाद्यंगृण्हनमोस्तुते पाद्यं श्रीखंडक
र्पूरयुक्तंतोयंपुष्पेणसंयुतं गृहाणार्घ्यंमयादत्तंज्येष्ठेदेविनमोस्तुते अर्घ्यं ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यंश्रेष्ठायैतेनमोनमः ज्ये
ष्ठेश्रेष्ठेतपोनिष्ठेब्रह्मिष्ठेसत्यवादिनि आचमनं पयोदधिघृतंचैवक्षौद्रंशर्करयान्वितं पंचामृतंमयानीतंस्नानंगृण्ह
सुरेश्वरी पंचामृतं मंदाकिन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानार्थंतेमयानीतंस्नानंकुरुजगन्मये स्नानं सूक्ष्मतं
तुभवेश्वेतेधौतेनिर्मलवारिणा वारणेलोकलज्जायावाससीप्रतिगृह्यतां वस्त्रंयु॰ आचमनं हरिद्रांकुंकुमंचैवकंठ
सूत्रंचताडकं सिंदूरंकज्जलंचारुषट्सौभाग्यंगृहाणभोः सौभाग्यद्रव्यं श्रीखंडचंदनं॰ चंदनं अक्षताश्चसुर
श्रेष्ठाः॰अक्षतान् नूपुरेमेखलाकांचीकंकणानिसुशोभने नासिकायांमयादत्तामुक्ताकांचनसंयुता अलंकारान् चं
पकादिसुगंधीनि॰ पुष्पाणि॰ वनस्पति॰ धूपं॰ आज्यंचेति॰ दीपं॰ गोधूमपिष्टशाल्यादितंडुलानांचकारयेत् कृत्वा
प्रसृतमात्रास्तुपूरिकाघृतपाचिताः शाल्योदनंसूपयुक्तंदधिदुग्धंघृतंतथा नानाव्यंजनसंयुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां नै
वेद्यंसम॰ उत्तरापोशनं करोद्वर्तनं फलं तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां नीराजनं मंत्रपुष्पं प्रद
क्षिणां नमस्कारः शार्ङ्गबाणाब्जखड्गारिप्रासतोमरमुद्गरैः अन्यैरप्यायुधैर्युक्तांज्येष्ठेत्वामर्चयाम्यहं पुष्पांजलिः त्वं
लक्ष्मीस्त्वंमहादेवीत्वंज्येष्ठेसर्वदामरैः पूजितासिमयादेविवरदाभवमेसदा इतिप्रार्थना पूजाविधिः अथ

 कथा युधिष्ठिरउवाच मृतवंध्यातुयानारीकाकवंध्यातथापरा गर्भस्त्रावीतृतीयाचनानादोषैस्तुदूषिता नि
 र्धनाश्चनरायेवैदारिद्र्येणहताश्चये कर्मणाकेनमुच्यंतेतन्मेब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेशुक्ले
पक्षेज्येष्ठायदाभवेत् रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिस्वनैः एवंविधिविधानज्ञोएभिर्मंत्रैश्चपूजयेत् एह्येहित्वंमहा-
भागेसुरासुरनमस्कृते ज्येष्ठेत्वंसर्वदेवानांमत्समीपंगताभव श्वेतसिंहासनस्थात्वंश्वेतवस्त्रैरलंकृता वरदंपुस्तकं
पात्रंपाशहस्तेनमोनमः ज्येष्ठेश्रेष्ठेतपोनिष्ठेधर्मिष्ठेसत्यवादिनि समुद्रमथनोत्पन्नेज्येष्ठायैतेनमोनमः शार्ङ्गबाणाब्ज
खड्गारिप्रासतोमरमुद्गरैः अन्यैरप्यायुधैर्युक्तांज्येष्ठेत्वामर्चयाम्यहं त्वंलक्ष्मीस्त्वमुमादेवीत्वंज्येष्ठेसर्वदामरैः पूजिता
सिमयादेविवरदाभवमेसदा प्रार्थना पुत्रदारविवृद्ध्यर्थंलक्ष्म्याश्चैवविवृद्धये अलक्ष्म्याश्चविनाशायसर्वकालेद्वि-
जोत्तम गुरुंसंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रैराभरणादिभिः ततोद्वादशवर्षाणिपूजनीयाःप्रयत्नतः यावज्जन्मतथापूर्वविधिना
नेनमानवैः ददातिवित्तंपुत्रांश्चअर्चनीयासदास्त्रिया अनेनविधिनाप्रोक्तोयोहिपूजयतेनरः ज्येष्ठांतुपूजयेन्नारीत
स्यालक्ष्मीर्विवर्धते वंध्यातुलभतेपुत्रान्दुर्भगाइवतद्भवेत् एवंविधिविधानेनज्येष्ठायांतर्पयेत्सदा विघ्नास्तस्यप्रण
श्यंतियथाप्फलवणंतथा तथाग्राह्यंकुरुश्रेष्ठज्येष्ठायाःशोभनंव्रतं नीराजनेकृतेचैवदीपोग्राह्यःस्वभक्तितः नैवेद्यस
हितंप्राश्यव्रतीत्वग्रेयुधिष्ठिर गुरुहस्तात्सदाग्राह्योदीपःप्रज्वलितोमहान् व्रतस्थोभक्तियुक्तस्तुशुचिःप्रयतमानसः अ

नेनविधिनाचैवव्रतंकार्यंयुधिष्ठिर ज्येष्ठानामपरंदेविभक्तिमुक्तिप्रदायिनी यस्तुपूजयतेराजन्तस्मैसर्वंप्रयच्छति युधिष्ठिरउ॰
मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुते तस्मिन्दिनेव्रतीकुर्याज्ज्येष्ठायांपरिपूजनं तत्राष्टम्यांयदावारोभानोर्ज्येष्ठर्क्षमेवच प्रतिवे
र्षे व्रतंयच्चविहितंकेवलेशुभे प्रातःस्नानंनरःकुर्यात्तस्यादेव्यादिनंशुभे भक्तियुक्तःशुचिःकुर्याज्ज्येष्ठादेव्यास्तुपूजनम् जला-
शयात्तुपूर्वेद्युरानयेत्संचशर्कराः देवीरूपंचतत्रैवकृत्वावास्थापयेत्ततः गोमयेनोपलिप्तेचहैमीवाकारयेद्बुधः स्थाप
येद्राजतीताम्रीलेख्यावापटकुल्ययोः आवाहयेत्ततोदेवीमथवापुस्तकेपिवा त्रिलोचनांशुक्लदंतींबिभ्रतीराजतींत
नूं विरक्तांरक्तनयनांज्येष्ठांध्यायाभिसुंदरीं इतिमंत्रेणतांदेवीमावाह्यस्वकृतीव्रती स्नानंदद्यात्तथायश्चपाद्योरु
भयोर्द्विज श्रीखंडकर्पूरयुतंदद्यादर्घ्यंचभक्तितः पंचामृतंतथास्नानंनिर्मलेनजलेनच वस्त्रंगंधंतथापुष्पंधूपदीपादि
कंचयत् पूजयित्वाचसौभाग्यैर्द्रव्यैर्नानाविधैःशुभैः गोधूमशालितंडुलैर्नानाद्रव्यैश्चनिर्मितं कृत्वाप्रसृतमात्रास्तु
पूरिकाघृतपाचिताः भक्त्यामयासुरेशानियदन्नंदीयतेतव तद्गृहाणमहादेविज्येष्ठेश्रेष्ठेनमोस्तुते निवेदनीयंयत्किं
चिद्द्याद्देव्यैप्रयत्नतः ततस्तुत्वामहादेवींसर्वकामफलप्रदां ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यंश्रेष्ठायैतेनमोनमः ज्येष्ठेश्रेष्ठेतपोनिष्ठे
धर्मिष्ठेसत्यवादिनि ततःक्षमाप्यतांदेवींस्तुवीतस्तवनोत्तमैः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सुवासिन्यस्तथाबहु दास्योदा-
साश्चसंभोज्यादीनांधकृपणास्तथा देवींविप्रमनुज्ञाप्यस्वयंभुंजीतवाग्यतः भक्षयित्वातथान्यदेवींनत्वापुनःपुनः

शयीनव्रतचर्येणकुर्यात्प्रातर्विसर्जनं एवमेवप्रकुर्याद्धि व्रतंतुपरिवत्सरं ज्येष्ठाविसर्जनांतेतुशर्कराम्बारिनिक्षिपेत् दध्योद
नंतयासाकं देयंस्वस्यशुभाप्तये ज्येष्ठेदेविनमस्तुभ्यंअलक्ष्मीनाशहेतवे पुनरेहिवत्सरांतेममगेहेशुभप्रदे एवंसंप्रा
र्थ्यतांदेवींगीतवाद्यपुरःसरैः अपूपवटकान्दद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्ततोद्विज कुर्यादेवप्रयत्नेनसायंवाथविसर्जयेत् विद्या
र्थीप्राप्नुयाद्विद्यांस्त्रीकामःश्रियमेवच लक्ष्मीवान्जायतेमर्त्यःस्त्रीतुमोदेतभर्तरि विनायकेनसहितांदेव्याःकुर्याद्विस
र्जनं सौवर्णींराजतींताम्रींमृन्मयींवापिशक्तितः व्रतंस्वयंचकृतवान्सिद्धंचाप्यकृताहणः देव्यामहत्त्वंकथितंनैवेद्यंचविधि
श्चमंत्रार्चनसंयुतस्तथा मंत्रोपिसायुज्यकरोव्रतस्यतथामयातेकथितंसदेव अथोक्तं यस्यासिंहोरथेयुक्तोव्याघ्रश्चापिम
हाबलः ज्येष्ठामहमिमांदेवींप्रपद्येशरणंशुभां तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतीमित्यावाह्य आपोहिष्ठेतितिसृभिः हिर-
ण्यवर्णेतितिसृभिः अभिषिंचेत् कृत्वाचाष्टदलंपद्मंस्थापयेत्तत्रसव्रती नाममंत्रेणकुर्वीतपाद्यमर्घ्यमथासनं स्ना
नमाचमनंचैवमधुपर्कश्चकंचुकी वस्त्रंगंधाक्षतंपुष्पंधूपदीपौप्रयत्नतः नैवेद्याचमनीयंचकरोद्वर्तनकंशुभं तांबू
लदक्षिणादानंततोनीराजयेच्छुभां स्थापितेग्नौततःपश्चाद्धोममष्टोत्तरंशतं द्रव्यैर्दधिमधुक्षीरघृतैःकुर्यात्प्रयत्नतः त
र्पणंचततःकुर्यादेभिर्मंत्रैर्विचक्षणः ज्येष्ठायै॰ श्रेष्ठायै॰ सत्यायै॰ कलिनाशिन्यै॰ विद्यायै॰ वैनायक्यै॰ तपोनिष्ठायै॰ श्रियै १८
न॰ कृष्णायै॰ ब्रह्मिष्ठायै॰ विसृज्यचततोदेवींब्राह्मणायनिवेदयेत् व्रतांतेप्रतिमांदद्यात्सौवर्णींपलसंमितां कृष्णवस्त्रे

णसंयुक्तां आचार्यायनिवेदयेत् वस्त्राभरणमाल्यादिलेपनैः पूजयेद्द्विजम् प्रणिपत्यततःपश्चात्तस्मैसर्वंनिवेदयेत् अनेनविधि
नायस्तु ब्राह्मणानांचतुष्टयं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतवाग्यतः ब्राह्मणांश्चततोनत्वावाचयेत्सर्वमंगलम् एवंसु
वासिनीभोज्याःपूज्याःसर्वसमृद्धये एवंकृतेव्रतेसम्यक्सर्वशांतिःप्रजायते धनधान्यसमृद्धिश्चआरोग्यंभवतिध्रुवम् इति
श्रीभविष्योत्तरपुराणेज्येष्ठादेवीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् तत्रैवभाद्रशुक्लाष्टम्यांदूर्वाष्टमीव्रतम् सापूर्वाग्राह्या श्रावणीदुर्गनवमी
दूर्वाष्टमिहुताशनी पूर्वविद्धातुकर्तव्याशिवरात्रिर्बलेर्दिनम् इतिवृद्धयमवचनात् शुक्लाष्टमीतिथिर्यातुनोत्तरासाविधीयते
इतिहेमाद्रिः मुहूर्तेरोहिणेष्टम्यांपूर्वावायदिवापरा दूर्वाष्टमीतुसाकार्याज्येष्ठामूलंचवर्जयेत् इतिउक्तम् तत्सर्वत्रज्येष्ठा
मूलयोगेकर्मकालव्याप्त्यभावेचद्रष्टव्यम् दूर्वाष्टमीसदात्याज्याज्येष्ठामूलर्क्षसंयुता तथाच प्रमसेभाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यांतुभा
रत दूर्वामभ्यर्चयेद्यस्त्याज्येष्ठांमूलंच वर्जयेत् ऐंद्रर्क्षेपूजितादूर्वाहंत्यपत्यानिनान्यथा भर्तुरायुर्हरामूलेतस्मात्तांपरिवर्ज-
येत् इतिमदनरत्नेस्कांदे शुक्लेभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञातथाष्टमी सिंहार्कएवकर्तव्यानकन्यार्केकदाचन सिंहस्थेसोत्त
मास्वर्येतुदितेमुनिसत्तम मदनरत्नेस्कांदोक्तेः अगस्त्यउदितेतातपूजयेदमृतोद्भवाम् वैधव्यंपुत्रशोकंचदशजन्मानि
पंचच यदातुभाद्रशुक्लाष्टम्यांअगस्त्योदयस्तदातत्पूर्वंकृष्णाष्टम्यांकार्यम् शुक्लपक्षाभावेपिपौर्णिमांतमासेनभाद्रपद
मासलाभात् यदातुभाद्रपदोधिकस्तदासिंहार्कएवेतिउदाहृतवचनात् अधिमासेतुसंप्राप्तेनभस्यउदयेमुनेः अर्वागेवव्र-

तंकार्ययतोनकुत्रचिदितिनिर्णयदीपकेस्कांदाद्याधिकएवकर्तव्यं इदंस्त्रीणांनित्यं यानपूजयतेदूर्वांमोहादिहयथाविधि
त्रीणिजन्मानिवैधव्यंलभतेनात्रसंशयः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन प्रतिवर्षंवधूजनैः ज्येष्ठामूलादिरहितापूजयेच्चाष्टमींशुभां कर्तव्या
नैकभक्तेनज्येष्ठामूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्च्ययेद्भक्त्यानवंध्यंदिवसंनयेत् इतिभविष्योत्तरेतुकल्पनात्तुष्ठानंनतुसर्वतोलोपः
अथदूर्वाष्टमीव्रतम् हेमाद्रौभविष्ये ब्रह्मन्भाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यामुपोषितः पूजयेच्छंकरंभक्त्यायोनरःश्र
द्धयान्वितः सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवस्त्रिलोचनः गणेशंपूजयेद्यस्तुदूर्वयासहितंमुने गणेशःशिवः फलानांशकलैर्दिव्यै
र्गंधपुष्पैर्विलेपनैः दूर्वांपूजयतेशानंमुच्यतेसर्वपातकैः शुचौदेशेप्रजातायांदूर्वायांब्राह्मणोत्तम स्थाप्यलिंगंततोगंधैःपुष्पैर्धू
पैःसमर्चयेत् खर्जूरैर्नारिकेरैश्चमातुलिंगफलैस्तथा पूजयेच्छंकरंभक्त्यादूर्वायांविधिवद्द्विज दध्यक्षतैर्द्विजश्रेष्ठअर्घ्यंद
द्यात्त्रिलोचने दूर्वा शमीभ्यांसंपूज्यमानवःश्रद्धयान्वितः सर्वैस्तुकृतजन्मस्यात्सर्वदेवैस्तुवंदितः विद्यांप्राप्नोतिविद्या
र्थीपुत्रार्थीपुत्रमाप्नुयात् धर्मान्नाप्नोतिधर्मार्थीकन्यार्थीलभतेचतां मनसायद्यदिच्छेतत्तत्तदाप्नोतिमानवः यएवं
पूजयेद्दूर्वांभूतेशंमानवैःफलैः सप्तजन्मजपापौघैर्मुच्यतेनात्रसंशयः कृतोपवासःसप्तम्यामष्टम्यांपूजयेच्छिवम् दू-
र्वासमेतंविप्रेंद्रदध्यक्षतफलैःशुभैः दूर्वामंत्रः त्वंदूर्वेमृतजन्मासिवंदितासिसुरैरपि सौभाग्यंसंततिंदे ११
हिसर्वकार्यकरीभव यथाशाखाप्रशाखाभिर्विस्तृतासिमहीतले तथाविस्तृतसंतानंदेहित्वमजरामरे तल्लिंगमंत्रैर्शि-

शानमर्चयेत्प्रयतःशुचिः ततःसंपूजयेद्धीमान्फलैर्नानाविधैर्द्विज अनग्निपक्वमश्नीयात्अन्नंदधिफलंतथा अक्षारलव
णंब्रह्मन्नाश्नीयान्मधुनान्वितम् दद्यात्फलानिविप्रेषुफलाहारःस्वयंभवेत् प्रणम्यशिरसादूर्वांमिवंशिवमुपाश्नुते एवंयःकु
रुतेभक्त्यामहादेवस्यपूजनम् गणात्वंयात्यसौब्रह्मन्मुच्यतेब्रह्महत्यया एवंपुण्यापापहराअष्टमीदूर्वसंज्ञिता चतुर्णाम
पिवर्णानांस्त्रीजनानांविशेषतः शुक्लाष्टम्यांतुसंप्राप्तेमासिभाद्रपदेतथा दूर्वाप्रशस्तास्तुश्वेताह्युत्तराशाभिगामिनी पूज
येद्दह्यमानीयगंधमाल्यानुलेपनैः फलैर्मूलैस्तथाचैवधूपदीपैश्चपूजयेत् अनग्निपक्वंयत्सर्वंनैवेद्यंचकथंचन भोक्तव्यंचत
थाब्रह्मन्नग्निपक्वंविवर्जयेत् दूर्वांकुरस्थांसंपूज्यप्रतिमांशंकरस्यच यौवनंस्थिरमायातियत्रयत्राभिजायते अष्टम्यांफ
लपुष्पैश्चखर्जूरैर्नारिकेरकैः द्राक्षामोदकपिष्टैश्चदाडिमैर्बदरैस्तथा नारंगैर्जंबुकैश्चैवतथैवबीजपूरकैः दध्यक्षतैःस्रजो-
भिश्चधूपैरेवसदीपकैः मंत्रेणानेनराजेंद्रशृणुष्वावहितोनृप दत्वापिष्टानिविप्रेभ्यः फलंचविविधंप्रभो तिलपिष्टकगोधूम-
धान्यपिष्टानिपांडव भोजयित्वासुहृन्मित्रंस्वयंबंधुजनैस्तथा ततोभुंजीततच्छेषंस्वयंश्रद्धासमन्वितः कर्तव्याश्चैकभ
क्तेनज्येष्ठामूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्च्ययेद्भक्त्यानवंध्यंदिवसंनयेत् पक्षेभाद्रपदस्यैवंशुक्लाष्टम्यांयुधिष्ठिर दूर्वाष्टमीव्रतंपु-
ण्यंयःकरोतीहमानवः नतस्यक्षयमाप्नोतिसंततिःसप्तपौरुषी नंदतेवर्धतेनित्यंयथादूर्वातथाकुलम् इति
श्रीभविष्योत्तरपुराणेदूर्वाष्टमीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथभाद्रशुक्लाष्टमीमारभ्यषोडशदिनपर्यंतंमहालक्ष्मी

व्रतम् तच्चार्धरात्रमतिक्रम्यवर्तिन्यांअष्टम्यांकार्यम् तदुक्तंचंद्रप्रकाशेस्मृत्यंतरे अर्धरात्रमतिक्रम्यवर्तते यो
त्तराृतिथिः तस्यांज्येष्ठायुतायांप्रारंभःकार्यः तथाचस्कांदे मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठायुताष्टमी प्रारब्धव्यंव्र-
तंतत्रमहालक्ष्म्यायतात्मभिः तदभावेकेवलायामपिकार्यम् समापनंतुकृष्णाष्टम्यांचंद्रोदयव्यापिन्यांकार्यम् चंद्रोदय
व्रतेचैवतिथिस्तात्कालिकीभवेत् दिनद्वयेचंद्रोदयसत्वेचकृष्णपक्षेष्टमीचैवेत्यादिवाक्यात्पूर्वैव अपरदिनेचंद्रोदयोत्तरंत्रि
मुहूर्तात्वेत्परैव तदुक्तंमदनरत्नेपुराणसमुच्चये पूर्वापरविद्धांवाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिमुहूर्तातुसापूज्यापरतश्चोर्ध्वगा
मिनी अथव्रतविधिः हेमाद्रौस्कांदे अथपूजनं आलयंतेहिकिथितंकमलेकमलालये कमलेविमलेह्यस्मिन्स्थितिंत्वं
कृपयाकुरु आवाहनं कमलेपाहिमेदेविस्वर्णसिंहासनंशुभम् गृहाणेदंमयादत्तंभक्तियुक्तेनचेतसा आसनं गंगादि
सलिलाधारंतीर्थमंत्राभिमंत्रितम् दूरयात्राश्रमहरंपाद्यंमेप्रतिगृह्यताम् पाद्यंस० अर्घ्यं आचम्यंजगदाधारेसिद्धिलक्ष्मी
जगत्प्रिये चपलेदेवितेदत्तंतोयंगृण्हनमोस्तुते आचमनं पयोदधिघृतंक्षौद्रंसितयाचसमर्पितम् स्नानंपंचामृतेनाद्य
कुरुदेविदयानिधे पंचामृतं इदंतवमहालक्ष्म्याःकर्पूरागरुवासितं तीर्थेभ्यःशुभमानीतंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् स्नानं सूक्ष्म
तंतुभवंवस्त्रंनिर्मितंविश्वकर्मणा लोकलज्जाहरंदेविगृहाणशुभसत्तमे वस्त्रंकंचुकीम् नानासौभाग्यद्रव्यं मलया २०
चलसंभूतंघनसारंमनोहरम् शीतलंबहुलामोदंचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनम् नीलोत्पलमहामोदंमत्तालिकुलसंकुलं

आनंदिनंदनोत्पन्नंपद्मंगृण्हनमोस्तुते पुष्पाणि अथनामपूजा श्रियैनमः लक्ष्म्यैन० वरदायै० विष्णुपत्न्यैन०
क्षीरसागरवासिन्यैन० हिरण्यरूपायै० सुवर्णमालिन्यै० पद्मवासिन्यै० पद्मप्रियायै० मुक्तालंकारिण्यै० सूर्यायै० चंद्राननायै० विश्व
मूर्त्यैन० मुक्त्यैन० मुक्तिदात्र्यैन० ऋध्यैनमः समृध्यै० तुष्ट्यै० पुष्ट्यै० धनेश्वर्यै० श्रद्धायै० भोगिन्यै० भोगदायै० धात्र्यै० गंधसंभारसन्न
द्धकस्तूरीमोदसंभवं सुरासुरनरानंदीधूपंदेविगृहाणमे धूपं० मार्तंडमंडलखंडचंद्रबिंबाग्नितेजसा निधानंदेविदीपोयंनि
र्मितस्तवभक्तितः दीपं देवतालयपातालभूतलाधारधान्यजं षोडशाकारसंभारंनैवेद्यंतेनमःसदा नैवेद्यं० स्नाना
दिकंविधीयंतेयतःशुद्धिःप्रजायते एतदाचमनीयंचमहालक्ष्मीविधीयताम् आचम० करोद्वर्तनम् पातालतलसंभूतं
वदनांभोजभूषणं नानागुणसमाकीर्णंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं० हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां आज्यंचेतिनीराजनं शा
रदेंदुकलाकांतिःस्निग्धनेत्राचतुर्भुजा पद्मयुग्माचभयदाकरव्यग्रकरांबुजा पुष्पांजलिं विष्णोर्वक्षसिपद्मेचशंखेचक्रेगदावरे
लक्ष्मीदेवियथासित्वंमयिनित्यंतथातच प्रार्थना उत्तार्यदोरकंबाहोर्लक्ष्मीपार्श्वेनिवेदयेत् लक्ष्मीदेविगृहाणत्वंदोरकंयन्मया
धृतं कथांश्रुत्वासुवर्णंचदत्वाचार्यायदक्षिणाम् एवंनिवर्त्यविधिवत्पूजनंबटुकस्यच चातुर्वर्ण्यांश्चसंभोज्ययथाशक्त्या
चदक्षिणा दीपान्षोडशपूपांश्चगोधूमानांद्विजातये दत्वातत्संख्ययाभक्त्यारात्रौजागरणंचरेत् चंद्रोदयेचसंजातेअर्घ्यं
दद्यात्ततोव्रती मंत्रेणानेनविप्रेंद्रशंखेनांबुफलान्वितम् नमोस्तुतेनिशानाथलक्ष्मीभ्रातर्नमोस्तुते व्रतंसंपूर्णतां

यातुगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते चंद्रायार्घ्यं प्रातर्विसर्जयेद्देवीं मंत्रेणानेनसुव्रत पंकजेदेविसंत्यज्यममवेश्मनिसंविश-
यथासपुत्रभृत्योहंसुखीस्यांत्वत्प्रसादतः विसर्जनं इतिपूजनं अथकथा स्कंदउवाच सौभाग्यजननंस्त्रीणांदौर्भा-
ग्यपरिकृंतनम् परमैश्वर्यजननंतद्व्रतंब्रूहिशंकर ईश्वरउवाच साधुसाधुमहाबाहोयत्पृष्टोहंत्वयानघ तत्राहंसंप्रव-
क्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् येनाचीर्णेननरो दुर्गतिंयांतिकर्हिचित् कुमगादुर्भगावापिस्त्रियोवाविधवागृह अस्तिदेव्याव्रतंपु-
ण्यंमहालक्ष्म्याःषडाननानारीणांचनराणांचसर्वदुःखापहंतथा स्कंदउवाच देवासुरमभूद्युद्धंपूर्णमब्दशतंपुरा वृत्रेसु-
राणामधिपेदेवानांचपुरंदरे तत्रदेवैर्महावीर्यैर्नारायणबलाश्रयात् असुरानिर्जिताःसर्वेपातालतलमाययुः केचि-
द्भूलिंगताःकेचित्प्रविष्टावरुणालयम् गिरिदुर्गसमाश्रित्यकेचित्तस्थुर्महाबलाः तत्रकोलासुरोनामिमहावीर्योमहा-
बलः गोमंतंदुर्गमंदुर्गंगिरिमाश्रित्यनिर्भयः याराजकन्यकालोकेरूपवत्योमहागुणाः आनीयगिरिदुर्गस्थोरमयामास
सर्वशः रमयित्वापितास्तत्रकामरूपीविहंगमः एतस्मिन्नेवकालेतु आगतोमुनिसत्तमो श्रुतिप्रभावसंपन्नोपुलस्त्यो
गौतमस्तथा तीर्थयात्राप्रसंगेनश्रुत्वावाक्यंजनस्यतत् कोलासुरजयमितिकन्याहेतोःशिखिध्वज तावूचतुर्जनं
सर्वमगस्त्योस्तिमहामुनिः येनतोयनिधिःपीतोविंध्याचलनिवासिना वातापील्वलनामानौदैत्यौयेनविनाशितौ २५
तंगच्छामोवयंसर्वेकोलासुरवधायच इत्यामंत्र्यजनाःसर्वेगत्वातमभिवाद्यच ऊचुःसर्वेयथावृत्तंकोलासुरविचे-

विचेष्टितं तच्छ्रुत्वाभगवानाहमैत्रावरुणिरग्रधीः सृष्टिस्थितिविनाशानांकारणंभक्तवत्सलाः रामस्यादौतपस्यंति
ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः तिस्रःसंध्यामूर्तिमत्यस्तेषांशुश्रूषणेरताः प्रविश्यतामहालक्ष्मीःशक्तिरूपेण
संस्थिता सर्वशक्तियुतादेविलोकानांहितकाम्यया इत्युक्त्वात्वरितंगत्वाकोलासुरवधाप्तये निवेद्यनि-
खिलंतेभ्यस्तस्थुःप्रांजलयोजनाः तच्छ्रुत्वानिखिलंतेभ्योब्रह्मविष्णुमहेश्वराः संध्याश्चयंसमाहूयवाचंप्रोचु-
र्जनेश्वराः हनिष्यतिमहालक्ष्मीर्यद्देकोलासुरंरिपुं भगवत्योमूर्तिमत्योदंडशूलादिभिर्वरैः आयुधै-
र्विविधैःछत्वाजयमाप्स्यथसंयुगे युष्माकंतुसहायोसौयक्षक्रोधसमुद्भवः भूतनाथोभूतमन्युर्यःस-
हायोभविष्यति इत्युक्त्वात्वरितंगत्वारुरुधुःकोलराक्षसं निरुध्यचपुरींदेव्योजगर्जुर्जलदस्वनाः भिं-
दंत्यश्चदिशस्तद्वद्धर्षयंत्यश्चतत्क्रुधं कोलासुरोपितच्छ्रुत्वाप्रोत्पपातमहासनात् रोषणःक्रोधताम्राक्षो
मेरोरिवमृगांतकः हस्त्यश्वरथपादातचतुरंगबलान्वितो निर्ययौभूतनाथोपि कालिकायाइवाशनिः स-
कुंडलशिरस्त्राणकवचीधृतबाणधीः बहुगोधांगुलित्राणःक्रुद्धोद्दत्तइवापरः ततोराक्षससैन्यंतद्भू-
तनाथेनसंगतं देवनारीमनोल्लासियुद्धंचक्रेतिभीषणं महारावैर्भीमघोषैर्बाणैःकेंकारनिस्वनैः गो-
स्वराणांनिनादैश्चलोकःशब्दमयोभवत् जयभिंधीतिवदतांधावतामितरेतरं ववृधेसमरंघोरंसुघा-

मुष्टीकचाकची उद्धतोराक्षसबलेभूतनाथोमहाबलः ममर्दराक्षसानीकंशरवर्षैश्चदारुणैः हतंदृष्ट्वास्व
रबलंक्रुद्धःकोलासुरोरणे अभिद्रुत्यगदापाणिस्ताडयामासभैरवं ययौमूर्छांमहावीर्यस्तेनाभिहतम
स्तकः ततोदेव्योतिवेगेनह्यभिद्रुद्रुवुरुद्धतं त्रिशूलैरभिजघ्नुस्तंपट्टिशैश्चव्यघातयन् मुष्टिभिस्ताडया
मासुर्नखैश्चापिव्यदारयन् पादघातैः समाजघ्नुःसिंहःकरिवरंयथा सकुंडलशिरस्त्राणोदष्टोष्ठोरक्त
लोचनः कृतभ्रुकुटिवक्त्रोसौराक्षसस्तांमुहुर्मुहुः गदयाताडयामासशिरःकंठांसकुक्षिषु बभंजुस्तांग
दांतांतुहसत्यस्तामदाकुलाः ततोधनुर्धरोभूत्वाबाणजालमवाकिरत् तासांशरीरमर्माणिभिंदन्शरपु
ंखैः ननादबहुवैरोसौहृदयंचाभिनच्छरैः ततःक्रुद्धतरास्तास्तंपादेनजगृहुर्भृशं आकाशेभ्रामयित्वातं
चिक्षिपुर्गगनेक्रुधा कोलासुरोपिपतितोयावदुत्थातुमिच्छति तावन्निर्गत्यलक्ष्मीस्तंपादाभ्यांप्रत्यपीडयत् तत्पादपी
डितोदैत्योविवृत्यनयनेभृशं मुक्तकंठस्वनंकृत्वाततोमोहमुपेयिवान् ततोदेवाःसगंधर्वामनुष्याऋषयोस्तुवन् देवना
थाश्चदेव्यश्चननृतुःप्रमुदाकुलाः देवदुंदुभयोनेदुःपुष्पवृष्टिःपपातह दिशःप्रसेदुर्मरुतोववुर्भेदरवंजगत् सुरासु
रशिरोरत्नापीडितांघ्रिसरोरुहा देव्योदिव्येनयानेनयांतिकोलापुरंप्रति आयांतींपद्मजांवीक्ष्यमुक्तपादाविश्रृंखलाः २२
तुष्टावपरयाभक्त्याराजकन्यागणोमुदा राजकन्याऊचुः वंदोरुवीरसुरवृंदकिरीटकोटिनिर्जितानिकरकल्पितरत्नदी

पं देवित्वदीयचरणंशरणंजनानांसेवामहेसकलमंगलवर्धनाय उत्फुल्लकैरवदलायतलोचनायैगंडोल्लसच्चलकुंड
लमंडितायै राकाशशिप्रतिभटाननकोमलायैतस्यैनमःकमललोचनवल्लभायै सद्भक्तकल्पलतिकांकरिकंठभूषां
केयूरहेमकटकोज्वलकंकणांकां संसारसागरसुखेपततोममाद्यदेहित्वदीयकरयष्टिमनंगमातः दृष्ट्वादेवि
यायविविधाब्रह्माधिपत्यंगताविष्णुर्वक्षसियाचकारतरलालीलाब्जमालभ्रमं केशाग्रमहितंत्वदीयचरणद्वंद्वाब्ज
सेवारतंकारुण्यामृतसारपूरितदृशामामंबपाहीश्वरि मल्लिकाफुल्लकुसुमोज्वलमध्यभागधम्मिल्लभारजिततारक
वृंदशोभां उत्तप्तहेमनिकषोज्वलकायकांतिर्लक्ष्मीस्वयंप्रणमतांश्रियमातनोति इतिस्तुत्वामहालक्ष्मींभक्तानामिष्ट
दायिनीं योगिन्योद्यप्रभविष्यध्वमितितासांवरंददौ दृष्ट्वातास्तुमुदादेवीसारूप्यंचप्रदापयत् ताभिर्निषेवितादेवीच
रंवर्यददौमुदा राजकन्यास्ततःसर्वामुक्तास्वपुरमाययुः ततःप्रभृतिलोकेषुपूज्यास्युःसर्वकामदाः ताश्चतुःषष्टियो
गिन्योमहालक्ष्मीपरिग्रहात् नृत्यंतिनिवहैस्तत्रगीतवादित्रनिस्वनैः पुरादेव्यामहालक्ष्म्याकरहाटपुरेनिशि एवंप्रभा
वासादेवीविष्णुरामाषडानना व्रतस्यास्यविधानंचशृणुमत्तोविधानतः मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठायुताष्टमी
प्रारब्धव्यंव्रतंतत्रमहालक्ष्म्यायताःस्मभिः करिष्यामिव्रतंदेवित्वद्भक्तस्त्वत्परायणः तदविघ्नेनमेयातुसमाप्तिंत्वत्प्र
सादतः इत्युच्चार्यततोबध्वादोरकंदक्षिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैःषोडशाभिर्युतं ततोन्वहंमहालक्ष्मींपूजये

न्नियतात्मवान् गंधपुष्पैःसनैवेद्यैर्यावत्कृष्णाष्टमीदिनं तस्मिन्दिनेतुसंप्राप्तेकुर्यादुद्यापनंव्रती वस्त्रमंडपिकांकृत्वा
माल्याभरणशोभितां त्रिभूमिकांचनश्लक्ष्णांनानादीपैश्वशोभितां चतस्रःप्रतिमाःकृत्वासौवर्णीस्तत्स्वरूपिणीः
स्नपनंकारयेत्तासांपंचामृतविधानतः षोडशैरुपचारैश्वधूपदीपादिभिस्तथा जागरंतत्रकर्तव्यंगीतवादित्रनिस्व-
नैः ततोनिशीथेसंप्राप्तेभ्युदितेमृतदीधितौ कृत्वातुस्थंडिलेपद्मंषडंगंपूजयेत्ततः दद्यादर्घ्यंचरागेणव्रतीतस्मैस-
माहितः क्षीरोदार्णवसंभूतचंद्रलक्ष्मीसहोदर पीयूषधामरोहिण्यासहितोर्घ्यंगृहाणवै क्षीरोदार्णवसंभूतेकमले
कमलालये प्रयच्छसर्वकामान्मेविष्णुवक्षस्थलालये पुत्रान्देहियशोदेहिसौख्यंसौभाग्यमेवच कालिकालिमहा
कालिविकरालिनमोस्तुते त्रैलोक्यजननीत्राहिवरदेभक्तवत्सले एकनाथेजगन्नाथेजमदग्निप्रियेनघे रेणुकेत्रा-
हिमांदेविरामपातःशिवंकुरु कुरुश्रियंमहालक्ष्मीअप्रियंत्वाशुनाशय मंत्रैरेतैर्महालक्ष्मीःप्रार्थ्यश्रोत्रिययोषितः
श्रीसूक्तेनतथावन्हौपद्मानिजुहुयाच्छुचिः पायसंचैवबिल्वानितद्लाभेतथाघृतं गृहेभ्यश्चैवहोतव्यंस-
मिच्चरुतिलादिकं चंदनंतालपत्रंचपुष्पमालादिकंतथा नवेशरावेभक्ष्याणिक्षिप्त्वाबहुविधानिच प्रत्येकं
षोडशैतानिपूगपूर्णानिनैवहि तान्यन्येनसमाच्छाद्यव्रतीदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदार्णवसंभूतालक्ष्मीचंद्रसहोद
रा व्रतेनानेनसंतुष्टाभवतांविष्णुवल्लभा इंदिराप्रतिगृह्णातिइंदिरावैददातिच इंदिरातारकोभाभ्यांइंदिरायैन-

मोनमः दद्यादुपायनादीनिश्रोत्रियाणांचयोषितां चतस्रःप्रतिमास्तास्तुब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंकृत्यंतुनिर्वर्त्यव्रती-
भोजनमाचरेत् स्कंदउवाच केनेदंस्वीकृतंपूर्वंकथमस्मिन्प्रकाशितं ब्रूहिमेतत्त्वतोदेवयद्यहंतववल्लभः शंकरउवा
च आसीद्राजासार्वभौमोमंगलार्णोतिविश्रुतः कौंडिण्येनगरेरम्येतस्यपद्मवतीप्रिया तमागतःकश्चिदेकःसेवको-
ब्राह्मणोत्तमः अज्ञातनाम्नस्तस्यासौनामचक्रेनृपस्तदा तवल्लुकइतिख्यातोबभूवद्विजसत्तमः कदाचिन्मृगयास-
क्तोभूपालोवनमाविशत् तत्रविध्वावराहादीन्मृगान्हत्वासहस्रशः क्षुत्तृट्परिगतःश्रांतोवृक्षमूलमुपाश्रितः उद
कान्वेषणेचारान्प्रेषयामाससर्वशः वनेजलंतुनापश्यन्क्वचिच्छ्रांताःप्रयत्नतः तेनत्वान्नृपतिंप्रोचुःनाप्तंभइति दु-
खिताः तवल्लुकोपिबभ्रामविपिनंतदतंद्रितः भ्रममाणस्तदापश्यन्कस्मिंश्चिद्वनगह्वरे रम्यंसरोवरंदिव्यंकुमुदो-
त्पलमंडितं तत्रापश्यद्देवकन्यादिव्यरूपमनोरमाः चार्वंग्यश्चारुनयनाःपीनोन्नतपयोधराः हारकंकणकेयूरनूपु
रालंकृताःशुभाः पूजयंतीर्महालक्ष्मींव्रतरूपेणचादरात् तवल्लुकोपिपप्रच्छकिमिदंक्रियतामिति स्त्रियऊचुः
महालक्ष्मीव्रतमिदंसर्वकामफलप्रदं क्रियतेस्माभिरेकाग्रमनोभिस्त्वत्तुभक्तितः तवल्लुकोपितच्छ्रुत्वाव्रतंजग्राहभक्ति
मान् तदनुज्ञांगृहीत्वाचजलमादायसत्वरः आजगामजलंतस्मैदत्वाचांभोजनैःसह जलंपीत्वान्नृपस्तस्यदृष्टवान्
दोरकंकरे किमिदंदोरकंविद्वन्किंव्रतंकृतवानसि राज्ञापृष्टस्तवल्लोपिकथयामासतद्व्रतं तच्छ्रुत्वाराजशार्दूलोव्रतंज-

ग्राहभक्तिमान् तवलुकेनसहितोराजास्वपुरमाययौ पद्मावत्यागृहंगत्वातयारंतुं गतःसह रममाणाथसादेवीते
नराज्ञाप्रियेणचै तंदृष्ट्वादोरकंहस्तेकुपितात्यंतकोपना कथात्वंवंचितोब्रूहिकिंयावद्दःस्कदोरकः ज्वालामालाकुलेवन्हौ
क्षिप्तवत्यतिकोपिता हाहाकष्टमिदंपापंकृतंमूढतयात्वया इतिनिर्भर्त्स्यतांराजातस्याजवनगह्वरे साचहानिंययौपश्चा
त्तत्रहानिंययौनृपः महालक्ष्म्यापचारेणसारण्येजलवर्जिते मृगमाणावनेनस्मिन्नकश्चिद्गतिमाप्नुयात् विचरंतीव-
नेतत्रऋषेःकस्यचिदाश्रमं ददर्शमृगसंकीर्णंशांतकृष्णमृगान्वितं तत्रापश्यद्वनेरम्येवसिष्ठंमुनिपुंगवं ववंदेच
रणौतस्यविसंज्ञादुःखकर्शिता चिरंध्यात्वामुनिस्तस्याज्ञातवान्दुःखकारणं महालक्ष्म्यापचारेणज्ञातंविज्ञानच-
क्षुषा तद्व्रतंकारयामासतस्यादुःखोपशांतये तद्दुःखंतत्क्षणादेवविनष्टमभवत्तदा पुनश्चमृगयासक्तोभूपालोवन-
माविशत् कश्चिन्मृगंसमाविध्यबाणेनैकेनबाहुमान् अन्वगच्छन्मृगपदंतस्याभूच्चयदागसः वरंमुनिंददर्शाग्रेवसि
ष्ठंवीतकल्मषम् कृतातिथ्यक्रियोदृष्ट्वाचरंतींबहिरंतिके हावभावकटाक्षैश्चहरंतीहरिणेक्षणा मदान्निर्गत्यनृप
तिःप्रोवाचसस्मितंवचः वामोरुकासिकल्याणिकिमर्थंचरसेवने किन्नरीमानुषीवात्वंयक्षिणीचारुहासिनि
किमत्रबहुनोक्तेनभजमानंभजस्वमाम् नृपेणतेनभक्त्योक्तासस्मितावाक्यमब्रवीत् पुनर्भजामिचाहंत्वामवैहिम २४
हिषींतव महालक्ष्म्यापचारेणत्वयाहीनावसाम्यहम् मुनींद्रस्याश्रमेरम्येतरुगुल्मोपशोभिते मत्प्रोपरिकृपाविशे

महालक्ष्मीव्रतोत्तमं कारयामासविधिवत्सर्वविघ्नोपशांतये तयोक्तंवचनंश्रुत्वासन्तोकुल्लविलोचनः ऋषेरनुज्ञामादा
यप्रियामादायसत्वरः हृष्टपुष्टजनैर्जुष्टंपताकाध्वजशोभितं प्रविवेशतयासार्धंसपौरैरभिवंदितः महालक्ष्मीव्रतंभू
यस्तयासहचकारह भुंक्तेहभोगान्विपुलान्पुत्रपौत्रसमावृतः भूपालःसार्वभौमोभूत्तवल्लोमात्यतांययौ महालक्ष्म्याः
प्रसादेनसन्निधिःसर्वसंपदां एवंप्रभावासादेवीवराणामिष्टदायिनी सर्वपापहरादेवीसर्वदुःखापहारिणी एवंषोड
शवर्षंतुकर्तव्यंव्रतमुत्तमं याकरिष्यतिमेप्रीत्यास्वयंसिद्धिमुपासते लोकपालाश्चतुष्यंतिदासाइवमनोरथान् नारीवा
पुरुषःकरिष्यतिमुदाभक्त्याव्रतंयत्नतः सेवंतेहरिरुद्रपद्मजसुराःकुर्वंतितस्यप्रियं तत्पादंपरिरंजयंतिमनुजामौलिप्रभा
मंडलैस्तस्मिन्नेवकुटुंबिनीवसतिसालक्ष्मीःस्वयंविष्णुना कृमभक्त्यावाप्यभक्त्यावाकुर्वंतिव्रतमुत्तमं अंतकालेचयंवि
ष्णुःसंसारात्परिरक्षति यइदंशृणुयान्नित्यंभावयेद्वासमाहितः नसंत्यजतितंलक्ष्मीरलक्ष्मीर्नैवजायते सर्वपाप-
विनिर्मुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते युधिष्ठिरउवाच स्वस्थानलाभपुत्रायुःसर्वैश्वर्यफलप्रदं व्रतमेकंसमाचक्ष्ववि-
चार्यपुरुषोत्तम कृष्णउवाच दुर्वारैर्नैवदैत्येंद्रैःपरिख्यातेत्रिविष्टपे एतदेवकृतंस्यादौदेवेंद्रःप्राहनारदं तस्य
श्रुत्वाततोवाक्यंसमुनिःप्रत्यभाषत नारदउवाच पुरंदरपुरापूर्वंपुरमासीत्कुशोभितं रत्नगर्भाप्रवद्भूमिर्यत्ररत्ना
व्यभृधराः यत्रांगनाजनापांगभृंगालोचनसायकैः त्रैलोक्यंस्ववशंचक्रेदेवःकुसुमसायकः चतुर्वर्गजनिर्यत्र

च्चविश्वस्यभूषणं विश्वकर्मापियद्वीक्ष्यकंपयत्यनिशंशिरः तत्राभवन्महीपालोराजाभून्मंगलालयः चिल्लदेवीप्रिया
तस्यदुर्भगैकाबभूवह अन्यातुचोलदेवीयामहिषीसायशस्विनी कदाचिन्मंगलोराजाचोलदेवीसहायवान् आसादशि
खरारूढः स्थलीमेकामपश्यत तामालोक्यमहीपालःस्मरस्मेरमुखांबुजः चोलदेवींमतिप्राहदत्तद्योतितदिङ्मुखः चं
चलाक्षितवोद्यानंकांतिनिंदितनंदनं कारयामितवोद्दिष्टस्तत्रोद्यानमकारयत् संपन्नंतुतदुद्यानंनानाद्रुमलतान्वितं
नानाफलसमायुक्तंनानापक्षिसमावृतं तत्रागत्यमहाक्रोडस्तत्तुन्यस्तनभस्थलः प्रावृट्कालघनश्यामश्चक्षुराक्षि
प्रचंचलः दंष्ट्रावहृष्टचंद्रार्कःप्रलयांभोधरध्वनिः उद्यानंभंजयामासनानाद्रुमलतान्वितं कांश्चिदुत्पाटयामासपाद
पान्पांडुनंदन कांश्चिद्दंतप्रहारेण कांश्चिद्दंतप्रघर्षणैः जघानकांश्चित्पुरुषान्रक्षकानंतकोपमः तद्दुरंतक्रीनिवि
ज्ञायसंहत्योद्यानपालकाः सभयास्तस्यवृत्तांतमूचुश्चनृपतेःपुरः तदाकर्ण्यततोराजाक्रोधारुणितलोचनः
वधायदंष्ट्रिणस्तस्यसंदिदेशाखिलंबलं ततश्चचालभूपाल स्त्रिगंडगलितैर्गजैः आरूढवयन्महींसर्वांवाजिवृं
दवृतांवरां चालयन्सकलान्शैलान् स्यंदनौघमरुद्ध्वैः पदातिभिर्महावीरैःपूरयन्निखिलादिशः ततोगाढं
समावृत्यतदुद्यानंनरेश्वरः पत्तिव्रातमहाध्वानैःपूरयन्निखिलादिशः पथियस्यवराहोयंप्रयात्युपवनांतरम्
तस्यावश्यंशिरश्छेदंविदधामिरिपोरिव तस्यभूपस्यतद्वाक्यंसमाकर्ण्यससूकरः जगामास्यैवमार्गेणप्राणिनां २५

२४

चेष्टितंयथा ततःसशूकरासक्तःकशयाश्वंप्रताड्यच व्रीडाकलंकितस्यैंदुर्मार्गेणतस्यैवसोगमत् गत्वाथविपिनंघोरंसिं
हशार्दूलसंकुलं तमालतालहिंतालशालार्जुनलतान्वितं झिल्लीझंकारसंभारवाचाटितदिगंतरं कोलोवेलामवाप्याथ
सोभवद्राजसन्मुखः भल्लेनसोवधीत्कोलंवज्रेणाद्रिंयथाहरिः अथव्योम्निविमानस्थःस्मरसुंदरविग्रहः क्रोडरूपं
परित्यज्यसोब्रवीन्मंगलंनृपं गंधर्वउवाच स्वस्तितेस्तुमहीपालत्वयामुक्तिःकृताममं तमाकर्णयवृत्तांतंयेनाहंजा
तईदृशः एकदादेवतावृंदैःसंवृतःकमलासनः चंचत्पुटादिभिस्तालैःषड्जाद्यैःसप्तभिःस्वरैः मंद्रादिभिस्त्रिभिर्मा
र्गैर्गीयमानंमयानृप नानास्थानगुणोपेतमश्रौषीद्गीतमुत्तमं गीयमानश्च्युतस्थानात् ततोहंकर्मणामुना शप्त
श्चित्ररथस्तेनब्रह्मणासृष्टिकर्मणा ब्रह्मोवाच कोलोभवतिमेदिन्यांमुक्तिस्तेतुतदाभवेत् निर्जिताखिलभूपा
लोमंगलस्त्वांहनिष्यति तदद्यघटितंसर्वंत्वत्प्रसादान्महीपते मद्गृहाणवरंभूपदेवस्यापिसुदुर्लभं महालक्ष्मीव्रतंदि
व्यंचतुर्वर्गफलप्रदं लभस्वसार्वभौमत्वंगच्छराज्यंनिजंद्रुतं नारदउवाच चित्ररथोथगंधर्वउक्त्वेदंभूपतिंप्रति
अंतर्धानंगतस्तुष्टःशरत्कालइवांबुजः अथमंगलभूपालःपार्श्वस्थंद्विजमागतं विलोक्यबटुकंकंचित्लक्षानिक्षि
प्तशंबलं उवाचमधुरांवाचंस्मितपूर्वांशकिचिस्मिता देवस्त्वंदानवस्त्वंवागंधर्वोवाथराक्षसः सत्यंवदबटोकस्मात्कि
मर्थंत्वमिहागतः श्रुत्वैतत्शिष्यभावंत्वंप्राहत्वद्देवसंभवः अहंसार्धंत्वयायातस्तदादिशयथोचितं राजाथतमुवाचेदं

ब्र·रा· त्वंबटोनूतनाङ्गयः अपांस्थानंविलोक्यत्वंतूर्णंतोयंममानय अथविश्राम्यभूपालंबटुकोवटपादपे तथाकृत्यतुरंगंच अ·
२६ समारुह्यमहामतिः जगामपक्षिघोषेणयत्रास्तेस्कंदरंसरः कमलैकनिवासेनरथांगाभरणेनच वनमालालयत्वेनद ८
धन्नारायणीनिनूं भग्नवाखुशतद्योगमक्षारंविषवर्जितं नाशिनागस्तितृष्णार्तिप्रसन्नंसागराधिकं पंकेमग्नोथतत्रा
श्वःपृष्टादुत्तीर्यतस्यसः चतुर्दिशंनिरीक्ष्याथतस्यैवसरसस्तटे दिव्यवस्त्रपरीधानंदिव्याभरणभूषितं कथयंतंकथां
दिव्यांस्त्रीणांसार्थमपश्यत उपसृत्याथतंसोथस्ववृत्तांतंनिवेद्यच कृतांजलिरितिप्राहबटुर्मधुरयागिरा बटुरुवाच ए
तत्किंक्रियतेसार्थत्वयाभक्तिपरेणवै कोविधिःकिंफलंचास्यब्रूहितन्मेयथातथं श्रुत्वाचतमुवाचेदंसार्थःकरुणयागिरा
सार्थउवाच शृणुविप्रैकचित्तेनश्रद्धाभक्तिसमन्वितः यामायाप्रकृतिःशक्तिस्त्रैलोक्येप्यभिधीयते व्रतमेतन्महा·
लक्ष्म्यास्तस्याःसर्वफलप्रदं आकर्णयविधिंचास्यकथ्यमानंमयाबटो भाद्रेमासिसिताष्टम्यामारंभोस्यविधीयते
प्रातःषोडशकृत्वस्तुप्रक्षाल्यांघ्रीकरौमुखं तंतुषोडशसंसिद्धंग्रंथिषोडशसंयुतं मालतीपुष्पकर्पूरचंदनागरुचर्चितं
लक्ष्म्येनमोथमंत्रेणप्रतिग्रंथ्यभिमंत्रितं धनंधान्यंधरांधर्मंकीर्तिमायुर्यशश्रियं तुरगान्दंतिनःपुत्रान्महालक्ष्मिप्रय·
च्छमे मंत्रेणानेनबध्वाथदोरकंदक्षिणेकरे कांडानिषोडशादायदूर्वायाश्चाक्षतास्तथा एकचित्तःकथांश्रुत्वापूजयेत्तं २६
श्चदोरकं ततस्तुप्रातरारभ्ययावत्स्यादसिताष्टमी तावत्प्रक्षाल्यहस्तौतुपादादीनिकथांतथा शृणुयात्सत्यहंविप्रतत्सं

रव्यैरक्षतादिभिः अथकृष्णाष्टमींप्राप्यनक्तकालेजितेंद्रियः स्नातःशुक्लांबरधरोव्रतीपूजागृहंविशेत् तत्रोपविश्यपू
र्वास्यःचारुधौतासनोपरि श्वेतपत्रंलिखेदष्टदलंकमलमुत्तमं ऐंद्र्यादिशक्तिसंयुक्तंपार्श्वेपत्रंसकेसरं कर्णिकायांत·
तोलक्ष्मींकर्पूरक्षोदपांडुरां शुभ्रवस्त्रपरीधानांमुक्ताभरणभूषितां पंकजासनसंस्थानांस्मेराननसरोरुहां शारदें
दुकलाकांतिस्निग्धनेत्रांचतुर्भुजां पद्मयुग्माभयदांकरव्यग्रकरांबुजां अभितोगजयुग्मेनसिंच्यमानांकरांबुना
संचिंत्यैवंलिखेद्देवींकर्पूरागरुचंदनैः ततस्त्वावाहनंकुर्यान्मंत्रेणानेनसुव्रती महालक्ष्मीसमागच्छपद्मनाभपदा
दिह पंचोपचारपूजेयंत्वदर्थंदेविकल्पिता षोडशाहंतुसंपूर्णंकुर्यादुद्यापनंव्रती विधिनायेनविप्रेंद्रशृणुश्रद्धासमन्वि
तः दातव्याधेनुरेकाचैस्वर्णशृंगादिसंयुता श्रोत्रियायसुवर्णंचतथान्नवसनादिकं यथाशक्त्यासुवर्णंचदत्वापूर्णंप्र
वेद्यतं द्विजेभ्यःषोडशेभ्यश्चप्रदद्याद्वसनादिकं सार्थउवाच एतत्तेकथितंविप्रव्रतानामुत्तमंव्रतं तद्विधानादना
यासाल्लभतेवांछितंफलं कृत्वाव्रतंपरंविप्रत्वंराज्ञातच्चकारय व्रतमेतत्त्वयाविप्रदेयंश्रद्धावतेपरं नास्तिकानां
पुरस्तात्तुनप्रकाश्यंकथंचन नमस्कृत्वाथतंसार्थंपंकादुत्थाप्यवाजिनं सरसोंभस्तथादायपद्मिनीपद्मयंत्रितं आ·
रुह्यतुरगंविप्रोराजांतिकमुपागमत् निवेद्यतद्वृत्तंविप्रोराजानमथकारयत् नानाप्रकारसंभूतंमाबलंबटुकस्यच व्र
तप्रभावादभवत्सप्रभुःसुखभूभृतांवरः अथारुह्यमहीपालोबहुवर्षाणितंहयं तद्व्रतस्यप्रभावेनतूर्णंस्वपुरमागतः

नमायांतंसमालोक्यराजानंभूपुरंदरं उत्सवंचक्रिरेपौरास्तौर्यादिकपुरःसराः चलत्पताकदोर्माल्लिंलसत्कलशमौलिकं
पुरंनृत्यदिवाभातिछन्नंघंटौघघर्घरैः अथोत्कलिकयाकाश्चिद्धावंतिस्मवरांगनाः स्वर्णमुक्तालताजालैश्चतुष्कमिवकु-
र्वती काचिद्विमुक्तकेशैवपरागान्नयनांजसा काचिन्नितंबभारार्ताकाचित्पीनपयोधरा अथाविशन्महीपालोवृद्ध-
नासहितोगृहं पौरनारीजनाक्षिप्तलाजैःपूरितविग्रहः अथोत्तीर्यद्वयात्तस्माद्वद्धवाङ्कवलंबितः जगाममंगलो
राजाचोलदेवीतुयत्रवै दृष्ट्वातुचोलदेवीसादोरकंराजबाहुके विमृश्यमनसाकुद्धाशंकांचक्रेनृपेत्विमां आरवे-
टकस्यव्याजेनगतोन्यांवल्लभांमनि सौभाग्यायतयाबद्धोदोरकोदक्षिणेकरे तथैवबद्धकश्चायंद्वष्टुंमांप्रेषितो
ध्रुवं ततोदृष्ट्वैवदुष्टात्माकोपादाछिद्यदोरकं चिक्षेपचमहीपृष्ठेस्वसौभाग्यंस्करैःसह नबुबोधचतांराजाचोटयं-
तीचदोरकं सामंतमंत्रिभृत्याद्यैःकुर्वन्वार्ताविनोद्भवां चिल्लदेव्यास्तदाकाचिद्दासीद्रष्टुंसमागता तयादोरकमा-
दायबद्धमाप्टच्छ्यतद्धतं तद्धतस्यविधानार्थंस्वस्वामिन्यैनिवेदितं ततोनूतनमाहूयचिल्लदेव्यकरोद्धतं अथसंव
त्सरेतीतेलक्ष्मीपूजादिनेनृप तौर्यत्रिकस्यनिःस्वानंचिल्लदेव्यागृहेश्रृणोत् तदाकर्ण्यमहीपालोनूतनंबद्धमब्रवी
त् अहहाद्यदिनेलक्ष्म्याः सव्रतस्यच्छदोरकः इतिपृष्टोनृपंप्राहदोरकत्रोटनक्रमं तच्छ्रुत्वामंगलोराजाचोलदेव्यै २७
प्रकुप्यत मयाद्यपूजनंकार्यंचिल्लदेवीगृहंप्रति अथमंगलभूपालोवद्धवाङ्कवलंबितः चचालकमलावास्यैचिल्ल

देवीगृहंप्रति अत्रांतरेमहालक्ष्मीर्वृद्धारूपंविधायच जिज्ञासार्थंगृहंतस्याश्चोलदेव्याःसमागता गच्छगच्छाद्यदु
ष्टेकिंइहागत्यकरोषिमे तयादुराशयात्यर्थंलक्ष्मीःसाप्यवमानिता ततःक्रुद्धामहालक्ष्मीश्चोलदेवीमभाषत श
शापाथमहालक्ष्मीश्चिल्लदेवीनिकेतनं वृद्धुधाचिल्लदेव्यासालक्ष्मीःसंमानितार्चिता वृद्धारूपंपरित्यज्यप्रत्यक्षा-
साभवत्तदा पंचोपचारपूजाभिःश्रियंराज्ञीततोर्चयत् अतिदुष्टाततोलक्ष्मीश्चिल्लदेवीमुवाचह लक्ष्मीरु-
वाच अर्चनात्तेप्रसन्नास्मिचिल्लदेविवरंवृणु वव्रेवरंततोराज्ञीचिल्लदेवीशुभाशया चिल्लदेव्युवाच ये
करिष्यंतितेदेविव्रतमेतत्सुरेश्वरि तद्वेश्मनत्वयात्याज्यंयावच्चंद्रदिवाकरौ अद्यारभ्यतथात्स्वेषाभूपसंबंधिनीत-
था स्व्यातिंयातुक्षितौदेविभक्तिर्भवतुमेत्वयि सद्भावेनकथामेतांयेश्रृण्वंतिपठंतिच तेषांचवांछितंसर्वंत्वयादेयंस
देवहि तथेत्युक्त्वामहालक्ष्मीस्तत्रैवांतरधीयत अथमंगलभूपालस्तत्रागत्यश्रियोर्चनं चक्रेपरमयाभक्त्या
चिल्लदेव्यासमन्वितः अथेर्ष्ययादुराचाराचिल्लदेवीगृहंप्रति चोलदेवीसमायाताद्वारस्थैर्वारिताजनैः त-
तोजगामविपिनंयत्रासीदंगिरामुनिः अथालोक्याद्भुताकाराज्ञानदृष्ट्याविचिंत्यतां मुनिस्तुश्रीव्रतंदिव्यंचोलदेवीम-
कारयत् व्रतेकृतेथसंजाताचोलदेवीमहायशाः दाक्षिण्यकेलिलीलाभिर्लावण्यैकनिकेतनं ततःकदाचिदागत्य
वनमारवेटनंनृपः मुनेर्वेश्मनिराजातांददर्शवामलोचनां अथराजामुनिंप्राहकेयंधन्येनिकथ्यतां तद्वृत्तांतंसमा-

स्यायराज्ञेतांप्रददौमुनिः अथागत्यनिजंराज्यंचिल्लुदेवीसमन्वितं चिल्लुदेव्याचसहितोबुभुजेमंगलोनृपः चिल्लुदे
वीवरंवव्रेचोलदेवीसमागमं समुद्रस्ययथागंगायमुनेसंगमेसदा तथामंगलभूपस्यआलिंग्येवासलोचना पर·
स्पराधिकेतेतुप्रियेमान्येबभूवतुः चिल्लुदेव्यासमंसार्धंचोलदेव्यासहाखिलां सप्तद्वीपवतींपृथ्वींबुभुजेमंगलोनृपः
व्रतस्यास्यैवसामर्थ्याद्दृढकःसोपिनूतनः अभून्मंगलभूपस्यमंत्रीतवयथागुरुः भुक्त्वाथसकलान्भोगान्मंग
लोभूभुजांवरः सपुनःस्वर्गमेत्याभून्नक्षत्रंविष्णुदेवतं नारदउवाच एतत्तेकथितंशक्रव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्क
थाश्रवणेनापिलभतेवांछितंफलं प्रयागमिवतीर्थेषुदेवेषुभगवानिव नदीषुचयथागंगाव्रतेष्वेतत्तथाव्रतं धर्मंचा
र्थंचकामंचमोक्षंचयदिवांछसि तर्हीदंचव्रतंशक्रकुरुश्रद्धासमन्वितः धनंधान्यंधरांधर्मंकीर्तिमायुर्यशःश्रियं
तुरंगान्दंतिनःपुत्रान्महालक्ष्मीःप्रयच्छति इतिभविष्योत्तरपुराणेमहालक्ष्मीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथआश्विन
शुक्लाष्टमीमहाष्टमी तत्राष्टम्यांभद्रकालीदक्षयज्ञविनाशिनी प्रादुर्भूतामहाघोरायोगिनीकोटिभिर्वृता दे·
वीपुराणे सप्तमीवेधसंयुक्तायैःकृतातुमहाष्टमी पुत्रदाराधनैर्हीनाभ्रमंतीहपिशाचवत् शरज्जन्माष्टमीपूज्या
नवमीसंयुतासदा सप्तमीसंयुतानित्यंशोकसंतापकारिणी जंभेनसप्तमीयुक्तापूजिताचमहाष्टमी इंद्रेणनिह २९
तोजंभस्तस्माद्दानवपुंगवः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसप्तमीसहिताष्टमी वर्जनीयाप्रयत्नेनमनुष्यैःशुभकां—

क्षिभिः सप्तमीकलयायत्रपरतश्चाष्टमीतथा तेनशल्यमिदंप्रोक्तंपुत्रपौत्रक्षयप्रदं पुत्रान्हंतिपशून्हंतिराष्ट्रंहंति·
सराज्यकं हंतिजानपदांश्चापिसप्तमीसहिताष्टमी शुक्लपक्षेष्टमीचैवशुक्लपक्षेचतुर्दशी पूर्वविद्धानकर्तव्याकर्त
व्यापरसंयुता अत्रत्रिमुहूर्तान्न्यूनास्त्यपिसप्तमीवर्ज्यानप्रयोजिका नत्रिमुहूर्तैव सप्तमीस्वल्पसंयुक्तावर्जनीया
सदाष्टमी स्तोकापिसातिथिःपुण्यायस्यांसूर्योदयेसति नवमीयुक्तायाअलाभेतुसप्तमीयुतैवकार्या उपवासंम
हाष्टम्यांपुत्रवान्नसमाचरेत् सप्तशत्यास्तुपाठेनतोषयेज्जगदंबिकां अथआश्विनकृष्णाष्टम्यांअशोकाष्टमीव्र
तं हेमाद्रौआदित्यपुराणे आश्विनस्यासितेपक्षेपूजनीयाप्यशोकिका गंधमाल्यनमस्कारधूपदीपैश्चसंपदा
तस्मिन्नहनियाभुंक्तेनक्तमिंदुविवर्जिते भवत्यथाविशोकासायत्रयत्राभिजायते अष्टमीपूर्वसर्वासुनचेच्छक्तो·
तिवैमुने प्रोष्ठपद्यामतीतायांयास्यात्कृष्णाष्टमीयुता काशीखंडे कालभैरवद्विज तत्रकार्यंव्रतंत्वेतत्सर्वका·
मफलप्रदं इतिअशोकाष्टमी अथमार्गशीर्षकृष्णाष्टम्यांकाशीखंडे कालभैरवस्यपूजोक्ता मार्गशीर्षासि·
ताष्टम्यांकालभैरवसन्निधौ उपोष्यजागरंकुर्वन्सर्वपापैःप्रमुच्यते इतिकाशीखंडात् रुद्रव्रतेषुसर्वेषुकर्त
व्यासंमुखीतिथिः इतिब्रह्मवैवर्ताच्च दिनद्वयेंशतोरात्रिव्याप्तौउत्तरैवभैरवोत्पत्तिः प्रदोषकालव्यापिनीति·
केचित् तत्र शिवरहस्येमध्याह्नेभैरवोत्पत्तेःश्रवणात् तत्रैवनित्ययात्रादिकंकृत्वामध्याह्नेसंस्थितेर·

वीत्यपत्रस्य ततोग्ररूपान्नवधीत्ततः श्रीकालभैरवः आविरासीत्तदालोकान्भीषयन्नखिलान्प्रति कृत्वाचवि-
विधांपूजांमहासंभारविस्तरैः ततोमार्गासिताष्टम्यांवार्षिकंविघ्नमुत्सृजेत् तीर्थेकालोदकेस्नात्वातर्पणंविधिपू-
र्वकं विलोक्यकालराजानंनिरयादुद्धरेत्पितॄन् सूतउवाच व्रतान्निचप्रवक्ष्यामिशृणुध्वंमुनिपुंगवाः तत्रकृ-
ष्णाष्टमीपुण्यासर्वपापप्रणाशिनी कृष्णाष्टमीव्रतान्नान्यद्व्रतमस्तिविभूतिदं कृष्णाष्टमीव्रतंकृत्वाब्रह्माब्रह्मत्व-
माप्तवान् विष्णुत्वंप्राप्तवान्विष्णुःसुरेशत्वंशचीपतिः कुबेरोयक्षराज्यत्वंनियंतृत्वंयमःस्वयं चंद्रश्चंद्रत्वमापन्नो
गणेशत्वंगणाधिपः स्कंदःसेनापतित्वंच तथाचान्येगणेश्वराः कृत्वाचैश्वर्यमापन्नाःसौभाग्यंदेववल्लभाः व्रत-
स्यास्यप्रभावेनलक्ष्म्याःपतिरभूद्धरिः ययातिःसार्वभौमत्वंतथाचान्येनृपोत्तमाः ऋषयोमुनयःसिद्धगंधर्वाणां-
चकन्यकाः कृत्वावैपरमांसिद्धिंप्राप्ताश्चमुनिपुंगवाः नंदीश्वरेणयत्प्रोक्तंनारदायमहात्मने कृष्णाष्टमीव्रतंश्रेष्ठं
सर्वकामफलप्रदं मेरोर्यद्दक्षिणंशृंगंसुरासुरनमस्कृतं तत्रनंदीश्वरंदृष्ट्वासर्वज्ञंशंभुवल्लभं उपास्यमानंमुनिभिः
स्तूयमानंमरुद्गणैः सर्वानुग्रहकर्तारंस्तुत्वातुविविधैस्तवैः अब्रवीत्प्रणिपत्याथदंडवन्नारदोमुनिः नारदउवाच
भगवन्सर्वतत्वज्ञसर्वेषामभयप्रद केनव्रतेनभगवत्तपोवृद्धिःप्रजायते सौभाग्यंकांतिरैश्वर्यमपत्यंचयशस्तथा शा-
श्वतीमुक्तिरंतेचपशुपाशविमोचनी भगवंस्तद्व्रतंब्रूहिकारुण्याच्छंकरप्रिय नंदिकेश्वरउवाच कृष्णाष्टमी-

व्रतंश्रेष्ठमस्तिनारदतच्छृणु गणेशत्वंमयालब्धंयेनपुण्येनभोमुने मासिमार्गशिरेप्राप्तेकृष्णाष्टम्यांजितेंद्रियः
अश्वत्थदंतकाष्ठेनकृत्वावैदंतधावनं स्नानंकृत्वातुविधिवत्तर्पणंचैवनारद आगच्छभगवानयत्पूजयेच्छंकरंप्रभुं गो-
मूत्रंप्राश्यविधिवदुपवासीभवेन्निशि अतिरात्रस्ययज्ञस्यफलंचाष्टगुणंभवेत् सर्पिषाप्राशनंपौषेदंतकाष्ठंचतत्स्मृतं
पूजयेच्छंभुनामानंभगवंतंमहेश्वरं वाजपेयाष्टकंपुण्यंप्राप्नोतिश्रद्धयान्वितः माघेवटस्यकाष्ठंचगोक्षीरंप्राशनेस्मृ-
तं महेश्वरंसुसंपूज्यगोमेधाष्टगुणंफलं फाल्गुनेचैतदेवोक्तंसर्पिषाप्राशनेचयत् संपूजयेन्महादेवंराजसूयाष्टकंफ-
लं काष्ठमौदुंबरंचैवप्राशनेभर्जितायवाः पूजयेच्छंभुनामानंअश्वमेधफलंलभेत् शिवंसंपूज्यवैशाखेपीत्वाचैव
कुशोदकं नरमेधाष्टकंपुण्यंप्राप्नोत्येवहिनारद ज्येष्ठेप्लक्षंभवेत्काष्ठंसंपूज्यपशुपतिंविभुं गवांशृंगोदकंप्राश्यस्वपे-
द्देवस्यसन्निधौ गवांकोटिप्रदानस्यतत्फलंतदवाप्नुयात् आषाढेचोग्रनामानंदृष्ट्वासंप्राश्यगोमयं सौत्रामणेस्तु
यज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् पालाशंश्रावणेप्रोक्तंसर्वंसंपूज्यनारद प्राशयित्वार्कपत्राणिकल्पंशिवपुरेवसेत् मासे
भाद्रपदेष्टम्यांत्र्यंबकंसंप्रपूजयेत् प्राशनंबिल्वपत्रस्यसर्वदीक्षाफलंलभेत् आश्विनेजंबुकाष्ठस्यदंतकाष्ठमुदीरितं
ईश्वरंपूजयेद्भक्त्याप्राशयेत्तंदुलोदकं पौंडरीकस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् मासेतुकार्तिकेष्टम्यांईशानाख्यंप्रपू-
जयेत् पंचगव्यंसकृत्पीत्वाअग्निष्टोमफलंलभेत् उद्यापनंचवर्षांतेप्रकुर्याद्भक्तितत्परः विरच्यलिंगतोभद्रंपूजये-

सर्वदेवताः वितानंतत्रबध्नीयात्संचवर्णैस्सुशोभनं आचार्यंवरयित्वाचऋत्विक्चरुद्रसंयुतान् सुवर्णप्रतिमांतत्र वृष
भंरजतस्यच कलशेपूजयित्वाचरात्रौजागरमाचरेत् प्रभातेचपुनःपूज्यअग्निस्थापनमाचरेत् हुनेदष्टशतंचैवतिल
द्रव्यंघृतप्लुतं त्र्यंबकेनचमंत्रेणगौर्याश्चैवपृथक्पृथक् वर्षांतेभोजयेद्विप्रान् शिवभक्तिसमन्वितान् पायसंघृतसं
युक्तंमधुनाचपरिप्लुतं शक्त्याहिरण्यवासांसिभक्त्यातेभ्योनिवेदयेत् देवायचापिदद्यान्नंवितानंध्वजचामरं कृष्णांपय
स्विनींगांचघंटांकंदुकवाससी सरत्नांतत्रकलशांअलंकृत्यचनारद अलंकारंचवस्त्रंचदक्षिणांचस्वशक्तितः भक्त्या
प्रणम्यविधिवदाचार्यायनिवेदयेत् करोत्येवंव्रतंपुण्यंवर्षमेकंनिरंतरं महापातकनिर्मुक्तःसर्वैश्वर्यसमन्वितः कल्पको
टिशतंसाग्रंशिवलोकेमहीयते कृष्णाष्टमीव्रतंसम्यक्देवर्षेःकथितंमया यदुक्तंदेवदेवेनदेव्यैविश्वसृजापुरा सूत
उवाच एवंनंदीश्वराच्छ्रुत्वानारदोमुनिपुंगवः कृष्णाष्टमीव्रतंपुण्यंययौबदरिकाश्रमं व्रतस्यास्यप्रभावंयःपठेदाशृ
णुयादपि सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवोमहेश्वरः इतिआदित्यपुराणेकृष्णाष्टमीव्रतंनाम एकादशोध्यायः इति
कालभैरवाष्टमी इत्यष्टमीव्रतानिसमाप्तानि ७ ७ ७ ७ ७

श्रीगणेशायनमः अथनवमीव्रतानिलिख्यंते तत्रचैत्रशुक्लनवम्यांरामनवमीव्रतं इदंचपरविद्धायांमध्यान्हव्यापिन्यां
कार्यं तदुक्तंअगस्त्यसंहितायां चैत्रशुद्धातुनवमीपुनर्वसुयुतायदि सैवमध्यान्हयोगेनमहापुण्यतमाभवेत् दिनद्वये
ऋक्षयोगेमध्यान्हव्याप्तावेकदेशव्याप्तौवापरान्यथापूर्वा तदुक्तंतत्रैव नवमीचाष्टमीविद्धात्याज्याविष्णुपरायणैः उ
पोषणंनवम्यांवैदशम्यांपारणंभवेत् चैत्रमासेनवम्यांतुजातोरामःस्वयंहरिः पुनर्वस्वृक्षसंयुक्तासातिथिःसर्वकामदा
श्रीरामनवमीप्रोक्ताकोटिसूर्यग्रहाधिका केवलापिसदोपोष्यानवमीशब्दसंग्रहात् तस्मात्सर्वात्मनासर्वैःकार्यंवैनव
मीव्रतं अथागस्त्यसंहितायां चैत्रेनवम्यांप्राक्पक्षेदिवापुण्येपुनर्वसौ उदयेगुरुगौरांशोस्वोच्चस्थग्रहपंचके मेषेपूष
णिसंप्राप्तेलग्नेकर्कटकाह्वये आविरासीत्सकलयाकौशल्यायांपरःपुमान् प्राक्पक्षेशुक्लपक्षे उदयेलग्ने गुरुगौरांशे
गुरुनवमांशे तस्मिन्दिनेतुकर्तव्यमुपवासव्रतंसदा तत्रजागरणंकुर्याद्रघुनाथपरोभुवि भुविइतिरवह्वादिव्यावृत्त्यर्थं प्रा
तर्दशम्यांकृत्वातुसंध्याद्याःकालिकाःक्रियाः संपूज्यविधिवद्रामंभक्त्यावित्तानुसारतः ब्राह्मणान्भोजयेद्दत्त्यादक्षिणाभि
श्चतोषयेत् गोभूतिलहिरण्याद्यैर्वस्त्रालंकारभूषणैः रामंभक्त्याप्रयत्नेनपूजयेत्सरयामुदा एवंयःकुरुतेभक्त्याश्रीरामन
वमीव्रतं अनेकजन्मसिद्धानिपातकानिबहून्यपि भस्मीकृत्वाव्रजंत्येवतद्विष्णोःपरमंपदं सर्वेषामप्ययंधर्मोभुक्तिमुक्त्यै
कसाधनः अशुचिर्वापिपापिष्ठःकृत्वेदंव्रतमुत्तमं पूज्यःस्यात्सर्वभूतानांयथारामस्तथैवसः यस्तुरामनवम्यांवैभुंक्तेसच

नराधमः कुंभीपाकेषुघोरेषुपच्यतेनात्रसंशयः अकृत्वारामनवमीव्रतंसर्वव्रतोत्तमं व्रतान्यन्यानिकुरुतेनतस्यफलभाग्भ
वेत् रहस्यकृतपापानिप्रख्यातानिबहून्यपि महांतिचप्रणश्यंतिश्रीरामनवमीव्रतात् एकामपिनरोभक्त्याश्रीरामनवमीं
मुने उपोष्यकृतकृत्यःस्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते नरोरामनवम्यांतुश्रीरामप्रतिमाप्रदः विधानेनमुनिश्रेष्ठसमुक्तोनात्र
संशयः सुतीक्ष्णउवाच श्रीरामप्रतिमादानंविधानंवाकथंमुने कथयस्वमुनिश्रेष्ठभक्तस्यममविस्तरात् अगस्त्यउवाच
कथयिष्यामितद्विद्वन्प्रतिमादानमुत्तमं विधानंचापियत्नेनयतस्त्वंवैष्णवोत्तमः अष्टम्यांचैत्रमासेतुशुक्लपक्षेजितेंद्रि
यः दंतधावनपूर्वंतुप्रातःस्नायाद्यथाविधि नद्यांतडागेकूपेवाह्रदेप्रस्रवणेपिवा ततःसंध्यादिकाःकार्याःसंस्मरन्रा
घवंहृदि गृहमासाद्यविप्रेंद्रकुर्यात्पूजादिकंपरं दांतंकुटुंबिनंविप्रंवेदशास्त्रपरंसदा श्रीरामपूजानिरतंसुशीलंदंभ
वर्जितं विधिज्ञंराममंत्राणांराममंत्रैकसाधनं आहूयभक्त्यासंपूज्यवृणुयात्प्रार्थयन्निति श्रीरामप्रतिमादानंकरिष्ये
हंद्विजोत्तम भक्त्याचार्योभवप्रीतःश्रीरामोसित्वमेवच इत्युक्त्वापूज्यविप्रेंद्रंस्नापयित्वाततःपरं तैलेनाभ्यज्यचस्ना
याच्चिंतयन्राघवंहृदि तैलेनाभ्यज्यस्नापयित्वेत्यन्वयः श्वेतांबरधरःश्वेतगंधमाल्यानिधारयन् अर्चितोभूषितश्चै
वंकृतमध्याह्निकक्रियः अर्चितःकृतार्चनः आचार्यंभोजयेद्भक्त्यासात्विकान्नैःसुविस्तरं भुंजीतस्वयमप्येवंहृदिरा
ममनुस्मरन् एकभक्तव्रतीतत्रसहाचार्योजितेंद्रियः शृण्वन्रामकथांदिव्यामहःशेषंनयेन्मुने सायंसंध्यादिकाःकु

र्याक्रियारामम्नुस्मरन् आचार्यसहितोरात्रावधःशायीजितेंद्रियः वसेत्स्वयंनचैकांतेश्रीरामार्पितमानसः ततःप्रातःस
मुत्थायस्नात्वासंध्यांयथाविधि प्रातःसर्वाणिकर्माणिशीघ्रमेवसमापयेत् ततःस्वस्थमनाभूत्वाविद्वद्भिःसहितोनय
स्वगृहस्योत्तरेदेशेद्वारस्योत्तरमंडपं स्वगृहसमीपे चतुर्द्वारपताकाढ्यंसुवितानंसुतोरणं मनोहरमहोत्सेधपुष्पाद्यैःसमलंकृतं शंखचक्रहनूमद्भिः
प्राग्द्वारेसमलंकृतं गरुत्मच्छार्ङ्गबाणैश्चदक्षिणेसमलंकृतं गदाखड्गांगदैश्चैवपश्चिमेसुविभूषितं पद्मस्वस्तिकनीलैश्चकौबेरेसमलंकृतं मध्ये
हस्तचतुष्कायवेदिकायुक्तमायतं प्रविश्यनृत्यगीतैश्चवाद्यैश्चापिसुसंयुतं पुण्याहंवाचयेत्तत्रविद्वद्भिःप्रीतमानसः ततःसंकल्पयेद्देव
राममेवस्मरन्मुने अस्यांरामनवम्यांचरामाराधनतत्परः उपोष्याष्टसुयामेषुपूजयित्वायथाविधि इमांस्वर्णमयींरा
मप्रतिमांचप्रयत्नतः श्रीरामप्रीतयेदास्येरामभक्तायधीमते प्रीतोरामोहरत्वाशुपापानिसुबहूनिमे अनेकजन्मसि
द्धानिअभ्यस्तानिमहांतिच विलिखेत्सर्वतोभद्रंवेदिकोपरिसुंदरं मध्येतीर्थोदकैर्युक्तंपात्रंसंस्थाप्यचर्चितं सौवर्णेरा
जतेताम्रेपात्रेषड्कोणमालिखेत् ततःस्वर्णमयींरामप्रतिमांपलमात्रतः निर्मितांद्विभुजांदिव्यांवामांकस्थितजानकीं
बिभ्रतींदक्षिणकरेज्ञानमुद्रांमहामुने वामेनाधःकरेणेशांदेवीमालिंग्यसंस्थितां सिंहासनेराजतेत्रपलद्वयविनिर्मिते
पंचामृतस्नानपूर्वंसंपूज्यविधिवत्ततः मूलमंत्रेणनियतोन्यासपूर्वमतंद्रितः दिवैवंविधिवत्कृत्वारात्रौजागरणंततः दि
व्यांरामकथांश्रुत्वारामभक्तैःसमन्वितः नृत्यगीतादिभिश्चैवरामस्तोत्रैरनेकधा रामाष्टकैस्तथापूजागंधपुष्पाक्षतादिभिः

कर्पूरागरुकस्तूरिकल्हाराद्यैरनेकधा पूजयन्विधिवद्भक्त्या दिवारात्रं नयेद्बुधः ततःप्रातः समुत्थाय स्नानसंध्यादिकाः क्रि-
याः समाप्य विधिवद्रामं पूजयेद्दिधिवत्सुने ततो होमं प्रकुर्वीत मूलमंत्रेण मंत्रवित् पूर्वोक्तपद्मकुंडे वा स्थंडिले वा समाहितः
लौकिकाग्नौ विधानेन शतमष्टोत्तरं ततः आज्येन पायसेनैव स्मरन्रामममनन्यधीः ततो भक्त्या स्कसंतोष्य आचार्यं पूजयेन्
मुने कुंडलाभ्यां सरत्नाभ्यामंगुलीयैरनेकधा गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैर्विचित्रैः स्कमनोहरैः ततो रामं स्मरन्दद्याद्देवमंत्रमुदीरये-
त् इमां स्वर्णमयीं रामप्रतिमां समलंकृतां चित्रवस्त्रयुगच्छन्नां रामोहं राघवाय ते श्रीरामप्रीतये दास्ये तुष्टो भवतु राघ-
वः इति दत्वा विधानेन दद्याद्दैदक्षिणां पुनः अन्येभ्यश्च यथान्यायं गोहिरण्यादि शक्तितः दद्याद्दासीयुगं धान्यं यथावि-
भवमादृतः ब्राह्मणैः सह भुंजीत तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणां ब्रह्महत्यादि पापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः तुलापुरुषदानादिफलं प्राप्नो-
ति स्कव्रतः अनेकजन्मसंसिद्धपापेभ्यो मुच्यते ध्रुवं बहुनाकिमिहोक्तेन मुक्तिस्तस्य करे स्थिता कुरुक्षेत्रे महापुण्ये सूर्यप-
र्वण्यशेषतः तुलापुरुषदानाद्यैः कृतैर्यल्लभ्यते फलं तत्फलं लभते मर्त्यो दानेनानेन सद्व्रती इति रामप्रतिमादानोद्यापन-
विधिः अथ रामपूजा आचम्य प्राणानायम्य मासपक्षाद्युल्लिख्य सकलपापक्षयकामा श्रीरामप्रीतये श्रीरामनवमीव्रत-
महं करिष्ये तदंगत्वेन रामपूजां करिष्ये तथा राममंत्रेण षडंगन्यासं कलशार्चनं च करिष्ये फलपुष्पाक्षतसहितं जलपूर्णं ताम्रपात्रं गृहीत्वा उपो- २
ष्ये नवमीं त्वद्य यामेष्वष्टसु राघव तेन प्रीतो भव त्वं मे संसारात्राहि मां हरे इति मंत्रेण पात्रस्थं जलं क्षिपेत् ततः शक्तितः हैमीं रामप्रतिमां कृत्वा

अग्न्युत्तारणपूर्वकं कपोलौ स्पृष्ट्वा मूलमंत्रं प्रणवादि चतुर्थ्यंतं नाम रामाय देवत्वं संख्याय स्वाहेति मंत्रं पठन्प्राणप्रतिष्ठां
कुर्यात् ततः कोमलाक्षं विशालाक्षमिंद्रनीलसमप्रभं दक्षिणांगे दशरथपुत्रावेक्षणतत्परं पृष्ठतो लक्ष्मणं देवं सछ-
त्रं कनकप्रभं पार्श्वे भरतशत्रुघ्नौ तालवृंतकरावुभौ अग्रेव्यग्रं हनूमंतं रामानुग्रहकांक्षिणं इति ध्यायेत् अथ षो-
डशोपचारैः पूजयेत् आवाहयामि विश्वेशं जानकीवल्लभं प्रभुं कौशल्यातनयं विष्णुं श्रीरामं प्रकृतेः परम् सहस्र-
शीर्षेत्यावाहनं श्रीरामागच्छ भगवन्रघुवीर नृपोत्तम जानकीसह राजेंद्र स्कस्थिरो भव सर्वदा रामभद्र महेष्वा-
स रावणांतक राघव यावत्पूजां समाप्येहं तावत्त्वं सन्निधो भव इति सन्निधापनं रघुनायक राजर्षे नमो राजीवलोच-
न रघुनंदन मे देव श्रीरामाभिमुखो भव इति संमुखीकरणं राजाधिराज राजेंद्र रामचंद्र महीपते रत्नसिंहासनं तु-
भ्यं दास्यामि स्वीकुरु प्रभो पुरुष एवेदमासनं त्रैलोक्यपावनानंत नमस्ते रघुनायक पाद्यं गृहाण राजर्षे नमो राजीव-
लोचन एतावानस्येति पाद्यं परिपूर्णपरानंद नमो रामाय वेधसे गृहाणार्घ्यं मया दत्तं कृष्ण विष्णो जनार्दन त्रिपा-
दूर्ध्वमर्घ्यं नमः सत्याय शुद्धाय नित्याय ज्ञानरूपिणे गृहाणाचमनं नाथ सर्वलोकैकनायक तस्माद्विराळाचम-
नं नमः श्रीवासुदेवाय तत्वज्ञानस्वरूपिणे मधुपर्कं गृहाणेदं जानकीपतये नमः मधुपर्कं पंचामृतं मयानीतं पयो
दधि घृतं मधु शर्करा मधुसंयुक्तं राम त्वं प्रतिगृह्यतां पंचामृतं शुद्धोदकेन स्नानं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं निर्माल्यविस-

र्जनं ब्रह्मांडोदरमध्यस्थैस्तीर्थैश्वरघुनंदन स्नापयिष्याम्यहंभक्त्यात्वंगृहाणजनार्दन पुरुषसूक्तेनस्नानं तप्तकांच
नसंकाशंपीतांबरमिदंहरे संगृहाणजगन्नाथरामचंद्रनमोस्तुते तयज्ञमितिवस्त्रं श्रीरामाच्युतयज्ञेशश्रीधरानंत
राघव ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणरघुनंदन तस्माद्यज्ञादितियज्ञोपवीतं कुंकुमागरुकस्तूरिकर्पूरंचंदनंतथा तुभ्यं
दास्यामिराजेंद्रश्रीरामस्वीकुरुप्रभो तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतेतिगंधं अक्षताःपरमादिव्या॰ अलंकारार्थेअक्षतान् तुलसी
कुंदमंदारजातीपुन्नागचंपकैः कदंबकरवीरैश्चकुसुमैःशतपत्रकैः नीलांबुजैर्बिल्वपत्रैरर्चयेद्राघवंविभुं पूजयिष्या
म्यहंभक्त्यासंगृहाणजनार्दन तस्मादश्वेतिपुष्पाणि अथांगपूजा श्रीरामचंद्राय॰ पादौ॰ राजीवलोचनाय॰ गुल्फौ॰
रावणांतकायजानुनी॰ वाचस्पतये॰ ऊरू॰ विश्वरूपायजंघे॰ लक्ष्मणाग्रजाय॰ कटी॰ विश्वमूर्तये॰ मेढ्रं॰ विश्वामित्रप्रिया
य॰ नाभिं॰ परमात्मने॰ हृदयं॰ श्रीकंठाय॰ कंठं॰ सर्वास्त्रधारिणे॰ बाहू॰ रघूद्वहाय॰ मुखं॰ पद्मनाभाय॰ जिव्हां॰ दामोदरा
यदंतान्॰ सीतापतये॰ ललाटं॰ ज्ञानगम्याय॰ शिरः॰ सर्वात्मने॰ सर्वांगंपूजयामि वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्योगंधउत्तमः
रामचंद्रमहीपालधूपोयंप्रतिगृह्यताम् यत्पुरुषेतिधूपं ज्योतिषांपतयेतुभ्यंनमोरामायवेधसे गृहाणदीपकंचैवत्रैलोक्य
तिमिरापहं ब्राह्मणोस्यदीपं इदंदिव्यान्नममृतंरसैःषड्भिःसमन्वितं रामचंद्रेशनैवेद्यंसीतेशप्रतिगृह्यतां चंद्रमामनसे
तिनैवेद्यं ततःआचमनं इदंफलमितिफलं नागवल्लीदलैर्युक्तंपूगीफलसमन्वितं तांबूलंगृह्यतांरामकर्पूरादिसमन्वितं ३

इतितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां॰ नाभ्याआसीतिप्रदक्षिणां नृत्यैर्गीतैश्चवाद्यैश्चपुराणपठनादिभिः पूजोपचारैरखिलैः
संतुष्टोभवराघव मंगलार्थंमहीपालनीराजनमिदंहरे संगृहाणजगन्नाथरामचंद्रनमोस्तुते नीराजनं नमोदेवाधिदेवाय
रघुनाथायशार्ङ्गिणे चिन्मयानंतरूपायसीतायाःपतयेनमः सप्तास्यासन्नितिनमस्कारः सर्वलोकशरण्यायरामचंद्रायवे
धसे ब्रह्मानंदैकरूपायसीतायाःपतयेनमः यज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपुष्पांजलिं यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ता
नितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे इतिप्रदक्षिणां अशोककुसुमैर्युक्तंरामायार्घ्यंनिवेदयेत् दशाननवधार्थायधर्मसं
स्थापनायच राक्षसानांवधार्थायदैत्यानांनिधनायच परित्राणायसाधूनांजातोरामस्वयंहरिः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंभ्रा
तृभिःसहितोनघ इत्यर्घ्यं इतिपूजनं अथकथा अगस्त्यउवाच रहस्यंकथयिष्यामिसुतीक्ष्णमुनिसत्तम चैत्रमासेन
वम्यांतुशुक्लपक्षेरघूत्तमः प्रादुरासीत्ततोब्रह्मब्रह्मानंदैककेवलः तत्रजागरणंकुर्याद्रामस्यपुरतोबुधः प्रतिमायांयथा
शक्तिपूजाकार्यायथाविधि प्रातर्दशम्यांस्नात्वैवकृत्वासंध्यादिकाःक्रियाः संपूज्यविधिवद्रामंभक्तिवित्तानुसारतः ब्राह्म
णान्भोजयेत्सम्यक्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् गोभूतिलहिरण्याद्यैर्वस्त्रालंकारभूषणैः रामंभक्त्याप्रयत्नेनप्रीणयेत्सरथासुदा
एवंयःकुरुतेभक्त्याश्रीरामनवमीव्रतं अनेकजन्मजातानिपापानिसुबहूनिच भस्मीभवंतिपापानियातिविष्णोःपरंप
दम् सर्वेषामप्ययंधर्मोभुक्तिमुक्त्येकसाधनः अशुचिर्वापिपापिष्ठःकृत्वेदंव्रतमुत्तमं पूज्यस्स्यात्सर्वभूतानांयथारा

मस्तथैवसः यस्तुरामनवम्यांवैभुंक्ते सतुनराधमः कुंभीपाकेषुघोरेषुपतत्येवनसंशयः अकृत्वारामनवमीव्रतंसर्वोत्तमो
त्तमं व्रतान्यन्यानिकुरुतेनतस्यफलभाग्भवेत् महांत्यपिप्रणश्यंतिपापानिनवमीव्रतात् एकामपिततोभक्त्याश्रीरामन·
वमींव्रती उपोष्यकृतकृत्यःस्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते ततोरामनवम्यांतुश्रीरामप्रतिमापरः विधानेननरश्रेष्ठस्समुक्तोना
त्रसंशयः सुतीक्ष्णउवाच श्रीरामप्रतिमादानविधानंवाकथंमुने कथयस्वयथारामभक्तस्यममविस्तरात् अगस्त्य
उवाच कथयिष्यामितेभक्त्याप्रतिमादानमुत्तमं विधानंवापियत्नेनयतस्त्वंवैष्णवोत्तमः अष्टम्यांचैत्रमासेतुशुक्लपक्षे
जितेंद्रियः दंतधावनपूर्वंतुप्रातःस्नात्वायथाविधि नद्यांतडागेकूपेवाह्रदेप्रस्रवणेपिवा संध्यादिकाःक्रियाःकुर्यात्सं·
स्मरन्राघवंहृदि गृहमागत्यविप्रेंद्रकुर्याद्दोपासनादिकं दांतंकुटुंबिनंविप्रंवेदशास्त्रविदांवरं श्रीरामपूजानिरतं·
शुचिदंभविवर्जितं सर्वज्ञंराममंत्राणांराममंत्रैकसाधनं आहूयभक्त्यासंपूज्यवृणुयात्प्रार्थयेद्रूतं श्रीरामप्रतिमाद
नंकरिष्येहंद्विजोत्तम तत्राचार्योभवप्रीतःश्रीरामोसित्वमेवच इत्युक्त्वाप्रोक्षमायातंस्थापयित्वाततःस्वयं तदैवाभ्य
ज्यचस्नात्वाचिंतयेद्राघवंहृदि श्वेतांबरधरंदेवंगंधमाल्यादिधारयेत् अर्चितोभूषितश्चैवकृत्वामाध्याह्निकींक्रियां
आचार्यंपूजयेत्पश्चात्सात्विकान्नैःसविस्तरं भुंजीयात्स्वयमप्येवंरामंहृदिअनुस्मरन् एकभक्तंव्रतंतत्रसहाचार्योजि· ३
तेंद्रियः शयीतभूतलेसम्यक्श्रीरामार्पितमानसः ततःप्रातःसमुत्थायस्नात्वासंध्यांयथाविधि प्रातःसर्वाणिक·

र्माणिशीघ्रमेवसमापयेत् ततःस्वस्थमनाभूत्वाविद्वद्भिःसहितोनघ स्वगृहेचोत्तरेभागेमंडपंश्लक्ष्णमुज्वलं मंडपंच
चतुर्द्वारंध्वजाःकार्याःसविस्तरैः फलैर्नानाविधैर्युक्तंपुष्पमालासुशोभनं कदलीस्तंभसंयुक्तंयज्ञियैस्तैरलंकृतं स·
तोरणैर्मनोरम्यंपुष्पाद्यैःसमलंकृतं शंखचक्रहनूमद्भिःप्राग्द्वारेसमलंकृतम् गरुत्मच्छार्ङ्गबाणैश्चदक्षिणेसुवि·
भूषितं गदाखड्गांगदैश्चैव पश्चिमेचविभूषितं पद्मस्वस्तिकनीलैश्चकौबेर्यांसमलंकृतं मध्येतुचतुरस्रांचवेदिकां
हस्तमायतां विप्रैश्चगीतनृत्यैश्चवाद्यैश्चापिसमन्वितं पुण्याहंवाचयित्वाचविद्वद्भिःप्रीतमानसैः ततःसंकल्प
येद्देवंराममेवमनुस्मरन् अस्यारामनवम्यांतुरामाराधनतत्परः उपोष्याष्टसुयामेषुपूजयित्वायथाविधि इमांस्व·
र्णमयींरामप्रतिमांतुप्रयत्नतः श्रीरामप्रीतयेदास्येरामभक्तायधीमते सुतोरामोदहत्याशुपापानिसुबहूनिमे अ
नेकजन्मलग्नानिअभ्यस्तानिमहांतिच विलिखेत्सर्वतोभद्रंवेदिकोपरिसुंदरं मध्येतीर्थोदकैर्युक्तंपात्रंसंस्थाप्यच
र्चितं सौवर्णेराजतेताम्रेपात्रेषड्द्रोणमालिखेत् ततःस्वर्णमयींरामप्रतिमांपलमात्रतः निर्मितांद्विभुजांरम्यांवामांक
स्थितजानकीं बिभ्रतींदक्षिणेहस्तेज्ञानमुद्रांमहामुने वामेनाधःकरेणैनांदेहमालिंग्यसंस्थितां सिंहासनंराजतंच·
पलद्वयविनिर्मितं पंचामृतस्नानपूर्वंसंपूज्यविधिवत्ततः मूलमंत्रेणनियतोदद्याच्चैवमतंद्रितः एवंसंपूज्यविधिवद्रा
त्रौजागरणंतथा दिव्यांरामकथांश्रुत्वारामभक्तिसमन्वितः गीतनृत्यादिभिश्चैवरामस्तोत्रैरनेकधा रामाष्टकेनसंस्तु

 त्यगंधपुष्पाक्षतादिभिः कर्पूरागरुकस्तूरीकल्हाराद्यैरनेकधा संपूज्यविधिवद्भक्त्यादिवारात्रिंनयेद्बुधः ततःप्रातःसमुत्था
५ यस्नानसंध्यादिकाःक्रियाः संस्थाप्यविधिवद्रामंपूजयेद्विधिवन्मुने ततोहोमंप्रकुर्वीतमूलमंत्रेणमंत्रवित् पूर्वो· ९
क्तकुंडेगृह्योक्तस्थंडिलेवासमाहितः लौकिकाग्नौविधानेनशतमष्टोत्तरंमुने आज्येनपायसेनैवस्मरन्रामममतं
द्रितः ततोभक्त्यासदातुष्टआचार्यंप्रार्थयेन्मुने कुंडलाभ्यांसुवर्णाभ्यांअंगुलीयैरनेकधा गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैर्विचि
त्रैस्तुमनोहरैः ततोरामंस्वयंदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत् इमांस्वर्णमयींरामप्रतिमांसमलंकृतां चित्रवस्त्रयुगच्छन्नां·
रामोहंराघवायते श्रीरामप्रतिमांदास्येप्रीतोभवतुराघवः इतिदत्वाविधानेनदद्याद्दक्षिणांमुदं अन्येभ्यश्चयथा·
शक्त्यागोहिरण्यादिभक्तितः दद्याद्दासीधनंधान्यंयथालंकरणानिच अगस्त्यउवाच एवंयःकुरुतेरामप्रतिमादा·
नमुत्तमं ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः तुलापुरुषदानेनफलमाप्नोतिसुव्रतात् अनेकजन्मसंसिद्धपापे
भ्योमुच्यतेध्रुवं बहुनात्रकिमुक्तेनमुक्तिस्तस्यकरेस्थिता तुलापुरुषदानेनमुनेयल्लभतेफलं तत्फलंलभतेमर्त्योदा
नेनानेनसुव्रत सुतीक्ष्णउवाच प्रायेणहिनराःसर्वेदरिद्राःकृपणामुने अगस्त्यउवाच दरिद्रस्यमहाभागस्वस्यवि
त्तानुसारतः पलार्धेनतदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः वित्तशाठ्यमकृत्वैवकुर्यादेवंव्रतंमुने यदियोरतरंदुष्टंपातकंनेह ५
तेकचित् अकिंचनोपियत्नेनउपोष्यनवमीदिने एकचित्तोतियत्नेनसर्वपापैःप्रमुच्यते प्राप्तेश्रीरामनवमीदिनेमर्त्यो

विमूढधीः उपोषणंनकुरुतेकुंभीपाकेषुपच्यते यत्किंचिद्राममुद्दिश्यक्रियतेनस्वशक्तितः रौरवेसतुमूढात्मापच्यतेना·
त्रसंशयः सुतीक्ष्णउवाच यामाष्टकेषुपूजावैतत्रचोक्तामहामुने मूलमंत्रेणसंयुक्तांतांकथांवदसुव्रत अगस्त्यउवा·
च सर्वेषांराममंत्राणांमंत्रराजंषडक्षरं इदंतुस्कांदेमोक्षखंडेश्रीरामभक्तिरुद्रगीतायांरुद्रवाक्यं मुमूर्षोर्मणिकर्ण्यांते
आर्धोदकनिवासिनः अहंदिशामितेमंत्रंतारकस्योपदेशतः श्रीरामरामरामेतिएतत्तारकमुच्यते अतस्त्वंजानकी·
नाथपरंब्रह्माभिधीयसे तारकंब्रह्मचेत्युक्तंतेनपूजाप्रशस्यते पीठांगदेवतानांतुआवृत्तीनांतथैवच आदावेवप्रकुर्वी
तदेवस्यप्रीतमानसं उपचारैःषोडशभिःपूजाकार्यायथाविधि आवाहनंस्थापनंचसंमुखीकरणंतथा एवंमुद्राप्रा·
र्थनांचपूजामुद्रांप्रयत्नतः शंखपूजांप्रकुर्वीतपूर्वोक्तविधिनाततः कलशंवामभागेन्यपुजाद्रव्याणिचादरात् पीठेसं
पूज्ययत्नेनआत्मानंमंत्रमुच्चरेत् पात्रासादनमप्येवंकुर्यादामेषुतंद्वितः पीतांबराणिदेवाःयथार्पयन्नर्चयेत्सुधीः स्व
र्णयज्ञोपवीतानिदद्याद्देवायभक्तितः नानारत्नविचित्राणिदद्यादाभरणानिच हिमांबुघृष्टंरुचिरंघनसारंमनोहरं
क्रमातुमूलमंत्रेणउपचारान्प्रकल्पयेत् कल्हारैःकेतकैर्जात्यैःपुन्नागाद्यैःप्रपूजयेत् चंपकैःशतपत्रैश्चसुगंधैःसु
मनोहरैः पाद्यचंदनधूपैश्चतत्तन्मंत्रैःप्रपूजयेत् भक्ष्यभोज्यादिकंभक्त्यादेवायविधिनार्पयेत् येनसोपस्करंदेवंदत्वा
पापैःप्रमुच्यते जन्मकोटिकृतैर्घोरनानारूपैश्चदारुणैः विमुक्तःस्यात्क्षणादेवरामएवभवेन्मुने श्रद्धानस्यदात·

व्र·रा व्यं श्रीरामनवमीव्रतं सर्वलोकहितायेदंपवित्रंपापनाशनं लोहेननिर्मितंवापिशिलयादारुणापिवा एकेनैवप्रकारे·
६ णयस्मैकस्मैथवासुनं कृतंसर्वप्रयत्नेनयत्किंचिदपिभक्तितः जपेदेकांतमासीनोयावत्सदशमीदिनं अनेनस्या न·
तुनःपूजादशम्यांभोजयेद्द्विजान् भक्त्याभोज्यैर्बहुविधैर्दद्याद्वृत्त्याचदक्षिणां कृतकृत्योभवेत्तेनसद्योरामःप्रसी ९
दति तूष्णींतिष्ठन्नरोवापिपुनरावृत्तिवर्जितः द्वादशाब्दकृतेनापियत्पापंचापिमुच्यते विलयंयातितत्सर्वं·
श्रीरामनवमीव्रतात् जपश्चराममंत्राणांयोनजानातितस्यवै उपोष्यसंस्मरेद्रामंन्यासपूर्वमतंद्रितः गुरुलब्धो
यंमंत्रस्तुन्यसेन्न्यासपुरःसरः यामेयामेचविधिनाकुर्यात्पूजांसमाहितः मुमुक्षुश्चसदाकुर्यात् श्रीरामनवमी
व्रतं मुच्यतेसर्वपापेभ्योयातिब्रह्मसनातनं इतिश्रीस्कंदपुराणेअगस्त्यसंहितायांअगस्तिसुतीक्ष्णसंवादेरा
मनवमीव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथरामनामव्रतं तत्रैवरामनवमीमारभ्यअथवासर्वकालेपिरामनामजपलेखनंकु
र्यात् आचम्यप्राणानायम्यमासपक्षाद्युल्लिख्यसकलपापक्षयकामोवाविष्णुलोकप्राप्तिकामोवाश्रीरामप्रीतये·
रामनामजपलेखनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य अथरामनामपूजा नाममंत्रेणषोडशोपचारैःपूजयेत् अथकथोद्या
पनंच पार्वत्युवाच धन्यास्म्यनुगृहीतास्मिकृतार्थास्मिजगत्प्रभो विछिन्नोमेद्यसंदेहग्रंथिर्भवदनुग्रहात्
त्वन्मुखाद्गलितंदेवत्वत्तोमृतरसायनं पिबंत्यामेमनोदेवोनतृप्यतिभवापहं श्रीरामस्यामृतंनामश्रुतंसंक्षेपतोम ६

या इदानींश्रोतुमिच्छामिविस्तरेणस्फुटाक्षरं श्रीमहादेवउवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिगुह्याद्गुह्यतरंमहत् प्राप्नोतिपरमांसि·
द्धिंदीर्घायुःपुत्रसंपदां रामनाममलिखेद्यस्तुलक्षकोटिशतावधि एकैकमक्षरंपुंसांमहापातकनाशनं सकामोपिलिखेद्यस्तुनि·
कामेनतुकिंपुनः इहैवसुखमाप्नोतिअंतेचपरमंपदं आदावंतेचमध्येचव्रतस्योद्यापनंचरेत् उद्यापनंविनानैवफलसिद्धिम
वाप्नुयात् तस्मात्सर्वप्रयत्नेननाम्नउद्यापनंकुरु पार्वत्युवाच नतास्मिदेवदेवेशभक्तानुग्रहकारक नाम्नउद्यापनंब्रूहिविस्त
रेणममप्रभो श्रीशिवउवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिविस्तरेणयथाविधि नाम्नउद्यापनंचात्रभक्त्याभवदनुग्रहात् सौवर्णं
सुंदरं कुर्यात्सीतारामंसलक्ष्मणं हनूमत्प्रतिमांतत्रचतुर्थांशेनहाटकैः सुवर्णस्यप्रमाणंतुपलाष्टकमुदीरितं अशक्तश्चे
त्पलेनैवतदर्धार्धेनवापुनः श्रीरामप्रतिमांकृत्वावित्तशाठ्यंनकारयेत् राजतेनासनंकुर्यान्माषैःषोडशसंमितैः पीतवस्त्रे
णसंवेष्ट्यस्थापयेत्तंडुलोपरि तंडुलानांप्रमाणंतुभवेद्द्रोणचतुष्टयं शुचौदेशेगृहेतीर्थेमंडपंकारयेत्सुधीः तोरणानिचतु
र्द्वारेबंधयेदाम्रपल्लवैः भूमौगोमयलिप्तायांसर्वतोभद्रसंज्ञकं रचयेत्सप्रधान्येननानारंगैःसुशोभनं कुंभानष्टौचपूर्वादि
स्थापयेदव्रणान्शुभान् कुंभमेकंमध्यदेशेस्थापयेत्तंडुलोपरि गंगाजलेनसंपूर्यपंचरत्नैःसपल्लवैः नारिकेरफलान्यष्टौ
एकंरामायदापयेत् आचार्यंवरयेत्तत्रवेदशास्त्रविशारदं ब्रह्मादिकृत्विजानातुवरणंकारयेत्ततः मधुपर्केणसंपूज्यवस्त्रा
लंकारभूषणैः कृत्विजः षोडशानष्टौवरयेद्वेदपारगान् स्नात्वानित्यंविधायादौपूजयेद्गणनायकं पुण्याहंवाचयित्वातुपू

जयेद्रामचंद्रकं ततोग्निंचप्रतिष्ठाप्यस्वशाखोक्तविधानतः विष्णुसूक्तेनहोतव्यंमूलमंत्रेणवापुनः नवग्रहांश्चदिक्पा
लानत्रानुक्तांश्चहोमयेत् पुरुषसूक्तेनहोतव्याःसमिदाज्यंचरुस्तिलाः अष्टोत्तरसहस्रंतुराममंत्रेणहोमयेत् होमांते
पूजनंकुर्यात्रामचंद्रादिदेवताः पूजयित्वाततोहुत्वाबलिंपूर्णाहुतिंतथा श्रेयःसंपाद्यदानंचअभिषेकंसमापयेत्
रामंनत्वार्चयित्वाचप्रार्थयित्वापुनःपुनः आचार्यपूजयेत्पश्चात्स्वर्णवस्त्रधेनुना प्रतिमादानमंत्रेणआचार्यायनिवे
दयेत् नतोस्मिदेवदेवेशबहुबुद्धिमहात्मभिः यश्चिंत्यतेकर्मपाशात्हृदिनित्यंमुमुक्षुभिः माययागुणमय्यात्वंसृज
स्यवसिलुंपसि अतस्त्वत्पादभक्तोस्मित्वद्भक्तिस्तुश्रियोधिका भक्तिमेवहिवांछंतित्वद्भक्ताःसारवेदिनः अतस्त्वत्पा
दकमलेभक्तिरेवसदास्तुमे संसारामयतप्तानांभेषज्यंभक्तिरेवते सीता सौमित्रिहनुमद्भक्तियुक्तनरेश्वर दानेनाने
नमेरामभुक्तिमुक्तिप्रदोभव प्रतिमादानसिध्यर्थंशक्त्यास्वर्णंतुदापयेत् दानंयद्दक्षिणाहीनंतत्सर्वंनिष्फलंभवेत् ब्रा·
ह्मणान्शतसाहस्रंभोजयेन्मधुसर्पिषा पक्वान्नैःपायसैःखाद्यैर्लड्डुकैःशर्करान्वितैः ऋत्विग्भ्योदक्षिणांदद्याद्भूयः
सींदक्षिणांददेत् तदंतेघृतपात्रंचतिलपात्रंचदापयेत् शय्यांचरथदानानिदशदानानिशक्तितः अशक्तश्चेत्स्वेणमे
कंदत्वारामंनमेत्पुनः तिलकंकारयेत्पश्चादभिषिंचेत्सपल्लवैः द्विजैस्तुआशिषोदेयानत्वास्तुत्वाविसर्जयेत् उमामहे· ७
श्वरौपूज्यौभोजयेद्बटुकंतथा कुमारीणांशतंभोज्यंयोगिराजंचभोजयेत् क्षेत्रपालबलिंदत्वाध्यात्वारामंसदाजपेत्

ब्रह्मादिभिस्तुतत्पुण्यंवक्तुंशक्यंनकिंचन अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच एकेनरामनाम्नातुतत्फलंलभतेनरः
नारीवापुरुषोवापिशूद्रोवाप्यधमोनरः रामनाम्नातुमुक्तास्तेसत्यंसत्यंवरानने मूलेकल्पद्रुमस्याखिलमणिविलसद्र
त्नसिंहासनस्थंकोदंडंधारयंतंललितकरयुगेनार्पितंलक्ष्मणेन वामांकन्यस्तसीतंभरतधृतमहामौक्तिकच्छत्रकांतं·
शत्रुघ्नचामराभ्यांविलसितमनिशंरामचंद्रंभजेहं वंदेतंत्र्यंबकेशानचंडकोदंडखंडनं जानकीहृदयानंदवर्धनंरघुनं·
दनं चरितंरघुनाथस्यशतकोटिप्रविस्तरं एकैकमक्षरंपुंसांमहापातकनाशनं इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेउमामहेश्व
रसंवादेरामनामलेखनोद्यापनंसंपूर्णं अथदुःखनवमीव्रतं अथभाद्रपदशुक्लनवम्यांमुहूर्तमात्रसत्वेपिपरे
युतायांअदुखनवमीव्रतं देशकालौस्मृत्वाममेहजन्मनिजन्मांतरेचभर्त्रासहसकलपातकादिदुःखनाशार्थंव्रत
खंडकल्पोक्तफलावाप्त्यर्थंश्रीगौरीदेवताप्रीत्यर्थंअदुःखनवमीव्रतपूजनमहंकरिष्ये तत्रादौनिर्विघ्नतासिध्यर्थं
स्वस्तिपुण्याहवाचनंचकरिष्ये इतिसंकल्प्य गोमयेनोपलिप्तभूमौवेदिकांगुडलिप्तांइक्षुच्छादितांअपूपपायसान्वि
तांउपरिमंडपिकायुतांकृत्वा तत्रपीठेआसनादिकलशप्रतिष्ठांतंकृत्वाअग्न्युत्तारणपूर्वकंगौरीप्रतिमांसंस्थाप्यगण
पतिंचतुष्टयंइंद्रादिलोकपालानावाह्यगौरीमिमायेतिनमोदेव्याइतिवामंत्रेणसंपूज्य देवपात्राधरांदेवींविभूतींच
त्रिलोचनीं दुग्धान्नदानिरतांगौरींत्वांचिंतयाम्यहं ध्यानं गौरींदुःखहरांदेवींशिवस्यार्धांगधारिणीं सुनीलवस्त्र

संयुक्तासुमामावाहयाम्यहं आवाहनं प्रसन्नवदनेमातर्नित्यंदेवर्षिसंस्तुते मयाभावेनयद्दत्तंपीठंनप्रतिगृह्यताम् आसनं
सर्वतीर्थमयंदिव्यंसर्वभूतोपजीवनं यन्मयादत्तपानीयंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यताम् पाद्यं अर्घ्यंगृहाणेत्यर्घ्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्यो
भक्त्यानीतंसुशीतलं गंधपुष्पाक्षतोपेतंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं मातःसर्वाणितीर्थानिगंगाद्याश्चतथानदाः स्नानार्थंतव
देवेशिमयानीताःसुशोभनाः स्नानं सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यताम् वस्त्रं
श्रीखंडमितिगंधं माल्यादीनीतिपुष्पं वनस्पतिरसइतिधूपं आज्यंचेतिदीपं अन्नंचतुर्विधमितिनैवेद्यं पूगीफलमितितांबूलं
हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां स्कंदमातर्नमस्तुभ्यंदुःखव्याधिविनाशिनि उत्तिष्ठगच्छभवनंवरदाभवपार्वति इतिपूजा अथकथा ॠ
षयऊचुः कदाचिन्नैमिषारण्येव्यासंधर्मविदांवरं कथयंतंकथांदिव्याभिदमूचुर्महर्षयः यत्तधर्मविदांश्रेष्ठव्रतानिविविधानिच
विपाकाःकर्मणांचैवप्राणिनांविविधागतिः आकर्ण्यविस्मिताःसर्वेकौतूहलसमन्विताः नतृप्तिमधिगच्छामोनाभियंचकथामृतं
श्रुणुमश्चवयंसद्योव्रतंदुःखहरंत्विदं येनचीर्णेनधर्मज्ञाऽज्ञानदुःखंनजायते कृपांकुरुमहाबुद्धेब्रूहिदुःखहरंव्रतं व्यासउवाच
श्रृण्वंतुपुरुषाःसर्वेशौनकाद्यामहर्षयः येनराःपुण्यकर्माणोदंभाहंकारवर्जिताः श्रद्धयायमिनोनित्यमहिंसानिरताश्चये यथा
पीडितभोक्तारःसुखिनस्तेनतेनहि गुह्यंचान्यत्तुवक्ष्यामिदुःखनाशनसूचकं येदुःखनवमींप्राप्यनराश्चैवाप्यपंडिताः ८
शिवांगच्छंतिशरणमुत्पत्तिस्थितिकारिणीं जन्मांतरशतैर्वापिनतेदुःखस्यभागिनः ॠषयऊचुः अदुःख

नवमीनामत्वयाकेयंनिरूपिता भविष्यतिकदाचेयंयदाकार्यंभविष्यति पूजनीयाकथंगौरीविधानंकीदृशंतथा एत-
त्सर्वंविधानेनवक्तुमर्हस्यशेषतः व्यासउवाच एतद्गुह्यतमंपुण्यंश्रृणुध्वंगदतोमम नदेयंनास्तिकायैतद्भक्तायश
ठायच अहंवःश्रद्दधानेभ्योविधिंसर्वमशेषतः समाहितमनावच्मिभवतःपुण्यदायकं सर्वस्याद्यामहादेवीत्रिगु
णापरमेश्वरी नित्यानंदमयीदेवीतमःपारेप्रतिष्ठति ब्रह्मांडजननीचेयमुत्पत्तिस्थितिकारिणी पुरुषःप्रकृतिश्चेय
मात्मानंबिभिदेद्विधा यथाशिवस्तथागौरीयथागौरी तथाहरिः यथागौरी तथालक्ष्मीर्दुःखपापापहारिणी तासां
पूजाविधानेननकश्चिद्दुःखभाग्भवेत् नभस्येशुक्लनवमीयावापूर्णातिथिर्भवेत् अस्तेदोषादिरहितासर्वदुःखहराप
रा प्रशस्तायांनरःस्नात्वाकृत्वानित्यविधिंततः मौनेनगृहमागत्यसंयतस्तत्परायणः अदुःखदायीभूत्वाच शु-
चिस्थानगतस्तया गोमयेनविलिप्तायांशुचौमंडपिकांशुभां सकुंभंस्थापयेत्तत्रकुंकुमालिप्तभित्तिके आच्छादि
तांसुधूपैस्तांसुमासानंददायिनीं आचार्याज्ञयातस्यांजगद्धात्रींप्रपूजयेत् पूजयित्वोपचारैस्तां नत्वानत्वापुनः
पुनः वायनंचददौचास्यांपक्वान्नंफलसंयुतं शक्तश्चेदुपवासेननिशांचजागरैर्नयेत् अशक्तेनचभोक्तव्यंपयःप्रा
श्यमथापिवा फलंवापिप्रयत्नेननहिंसारतचेतसा रात्रौजागरणंकार्यंनृत्यगीतादिभिस्तथा प्रभातेविमलेजा
तेकृत्वानित्यविधिंपुनः ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्यासपत्नीकान्शुचींस्तथा देवींविसर्जयेत्पश्चादाचार्यंपूजयेत्तथा

व्र·रा· आचार्यस्तुस्वशास्त्रोक्तोनववर्षाणिकारयेत् सौवर्णैर्भूषणैर्वस्त्रैर्नत्वातंचसमर्चयेत् पंचवाअथवाचैकंनारीकेरैश्चवा न·
९ यनं पक्वान्नंनवसंख्याकं ब्राह्मणायनिवेदयेत् पश्चाद्बंधुजनैःसार्धंभुंजीयान्नियतःशुचिः श्रुत्वाकथांपुण्यतमां ९
वाग्यतस्तत्परोयतः सकदाचिन्नदुःखेनयुज्यतेनात्रसंशयः भुक्त्वाभोगान्यथाकामंसयातिपरमंपदं अत्रैवोदाह
रंतीममितिहासंपुरातनं अरण्येविषमेप्राप्यशापदग्धाप्सराःकिल आसीज्जातिस्मराकाचित्तिर्यग्योनिंसमागता
कुक्कुटीनामतोव्यासीत्सदादुःखेनपीडिता तत्सखीमर्कटीनाम तेचोभेशोककर्शिते अथतस्मिन्वनोद्देशेपरस्परहिते
रते उभेअभूतांसहितेविचरंत्यौदिशोदश ततःकालेनसहितावर्षतेचागतातिथिः अदुःखनवमीनामदुःखव्या
धिविनाशिनी गत्वातांकुक्कुटीप्राहमर्कटींदैवयोगतः अद्यकिंचिन्नभोक्तव्यंआवाभ्यांशृणुकारणं तिर्यग्योनिगते
चादोपूर्वकर्मविपाकतः दुःखापनुत्तयेचाद्यनभोक्ष्येहंत्वयासह त्वंचेशशरणंगत्वानवमींस्कव्रतस्थिता कृत्वाचत्व
मृशक्ताचेद्वृक्षशीर्णफलानिच महामायाप्रसादेनयाहिभद्रमहिंसया इत्युक्त्वाकुक्कुटीतूष्णींबभूवानश्नतीतदा म
र्कट्यश्चुररीकृत्यप्रशस्तेसंबभूवतुः अथसामर्कटीनामगत्वापूर्ववनंप्रति स्थित्वातद्दिनशेषंतुक्षुधितापीडिताभृशं
अजानतीतमेवार्थंपूर्वकर्मविशेषतः निशांतेतरसागत्वावनदेशेविचिन्वती ददर्शबर्हिणोंडानिअतीवक्षुधितातदा ९
भक्षयित्वामर्कटीसासुखंप्रक्षाल्यवारिणा पुनस्तदंतिकंप्रामादर्शयंतीक्षुधोव्यथां कुपिताकुक्कुटीवाक्यंउवाचमर्कटीं

प्रति किंचिद्भुक्तंत्वयादुष्टेव्रजत्वंहरिसंयुता व्रतभ्रष्टास्थिताचाथवारिवासितयात्वये नाकरोस्त्वंममवचःप्राणाःकिंनगतास्तव
केदारंशरणंयाहिमयासहभयंकरि देहायोगेनयोगेनगच्छावःपरमंपदं अथतेनिर्गतेचोभेकेदारंभूतभावनं गत्वामनःस
माधायतुकुक्कुटीमनसास्मरत् उत्पत्स्येहंचसत्कुलेधनाढ्येवेदपारगे इतिमत्वास्वदेहंसावन्हिमध्येन्यपातयत् पुनर्भवेराज
पत्नीइतिमत्वाचमर्कटी अकरोत्वतनुत्यागंतद्दास्यैनेवबोधिता कुक्कुटीसामहादेव्याःप्रसादेनतथाकुले विप्राणांकन्य
काभूत्वाभर्ताविमलरत्नदः दिव्यवर्धनशीलासानिरतापतिसेवने इतराराजपत्नीत्वंप्राप्तासावथमर्कटी उभेजाति
स्मरेजातेमहादेव्याःप्रसादतः अथसाकुक्कुटीपंचपुत्रान्जज्ञेपितुःसमान् बभूवधनसंपन्नारूपशीलगुणान्विता म
र्कटीपुत्रशोकार्ताबभूवव्यथिताभृशं पूर्वकर्मस्मरंतीसाकदाचिद्दैवयोगतः अपश्यत्कुक्कुटीपुत्रान्पंचैवचपितुःसमान्
अमारयत्स्वभृत्यैस्तान्पुत्रान्सामर्कटीतदा तच्छिरांसिगृहीत्वातुकुक्कुट्यैवाणकंददौ अदुःखनवमींप्राप्यव्रतस्थाच
बभूवसा गौरीकृपाविजननीजननीभक्तवत्सला शिरांस्यादायसर्वेषांपुत्रकांस्तानजीवयत् तद्वाणकंस्ववर्णस्य शिरो
भिःपर्यकल्पयत् कुक्कुटीपूजयांचक्रेगौरींदुःखविनाशिनीं त्वत्तःसदाजीवतोयंभोक्तुंगृहमगात्ततः तदातद्वाणकंप्रेक्ष्य
स्ववर्णंप्रेषितापयत्न् स्वभर्त्रेपुत्रसुक्ताय दृष्ट्वावेदयनंदिनी पुनर्वनागतांस्तांस्तुसाददर्शालिपुत्रकान् दृष्ट्वापुनःपुनः
साथरुरोदभृशदुःखिता आत्मानंनिंदयामासमर्कटीविह्वलासती आगत्यसख्याःसदनंआत्मानंसान्ववेदयत् पापि

न्यहंदुराचाराद्दुर्भगाश्रुतपूर्वकं बालहत्यात्मकंपापंचरितंनात्रसंशयः इत्याकर्ण्यसखीवाक्यंकुक्कुटीविस्मिताभवत् अ
पृच्छत्कारणंक्षिप्रंशोकसागरदायकं इदंशीलंकथंभद्रेतस्माद्वदसिचात्मवान् विभागाराजपत्नीत्वमान्यासमसखीष्वपि
मर्कटीकुक्कुटीवाक्यंश्रुत्वावृत्तंन्यवेदयत् गत्वाचकुक्कुटीपुत्रैःप्रायश्चित्तमकारयत् स्मरंतीचव्रतंदेव्याःकुरुत्वंचयथाविधि
अथदेव्याःप्रसादेनमर्कटीसुषुवेसुतं सुंदरंसुखरंनामपृथ्वीभारसहंवरं राजपत्नीविप्रपत्नीसखिन्यौसंबभूवतुः इ
हलोकेदुःखितस्यअदुःखनवमीव्रतं सीतयायत्कृतंचैतद्दमयंत्याकृतंत्विदं अन्याभिर्बहुभिस्त्रीभिर्व्रतमाचरितंत्विदं या
करोतिव्रतमिदंशृणोतिचकथामिमां सादुःखभाङ्नभवतिसत्यंसत्यंवदाम्यहं सर्वदुःखहरंलोकेकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ इति
श्रीस्कंदपुराणे अदुःखनवमीव्रतकथासमाप्ता अथआश्विनशुक्लनवम्यांदेवीव्रतंहेमाद्रौविष्णुधर्मे अथपूजा विधिना
पूजयेत्तेनभद्रकालींनराधिप नवम्यामाश्विनेमासिशुक्लपक्षेनरोत्तम पुष्करउवाच पूर्वोत्तरेतुदिग्भागेशिवेवास्तुमनोहरे
भद्रकाल्यागृहंकार्यंचित्रवस्त्रैरलंकृतं भद्रकालीगृहंकृत्वातत्रसंपूजयेद्द्विज अष्टादशभुजाकार्याभद्रकालीमनोहरा आ
लीढस्थानसंस्थानाचतुःसिंहरथेस्थिता अक्षमालात्रिशूलंचखड्गचर्मांकुशास्तथा बाणश्चापंचकर्तव्येशंखपद्मेतथैवच स्रु
क्स्रुवौचतथाकार्यौतथावेदिकमंडलूं दंडशक्तीचकर्तव्येतथापाशांकुशावुभौ हस्ताभ्यांभद्रकाल्याश्चभवेत्कांतिकरःपरः १०
एवंसाध्यमहाभागरत्नपात्रधराभवेत् आश्विनेशुक्लपक्षस्यअष्टम्यांप्रयतःशुचिः तत्रचायुधचर्माद्यंछत्रंवस्त्रंचपूजयेत्

पुष्पैर्मध्यैःफलैर्भक्ष्यैर्भोज्यैश्चसुमनोहरैः बलिभिश्चविचित्रैश्चप्रेक्ष्यादानैस्तथैवच रात्रौजागरणंकुर्यात्तत्रैववसुधाधिप उ
पोषितोद्वितीयेन्हिपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपूजयेद्वसुधाधिप एवंसंपूजयेद्देवींवरदांभक्तवत्सलां कात्यायनीं
कामगमांबहुरूपांवरप्रदां पूजितासर्वकामैःसाप्रुनक्तिवसुधाधिप एवंहिसंपूज्यजगत्प्रधानांयात्रांतुदेयावसुधाधि
पेन प्राप्नोतिसिद्धिंपरमांमहेशाजनस्तथान्योपिचवित्तशक्त्या ब्रह्मोवाच शृणुसर्वंप्रवक्ष्यामियथात्वंपरिपृच्छसि
महासिद्धिप्रदंधन्यंसर्वशत्रुनिबर्हणं सर्वलोकोपकारार्थंपूजयेत्सर्वदृत्तिषु कर्तव्यंब्राह्मणाद्यैश्चक्षत्रियैर्भूमिपालने
गोधनार्थंवत्सवैश्यैःशूद्रैःपुत्रसुखार्थिभिः सौभाग्यार्थंतथास्त्रीभिर्धनार्थंधनकांक्षिभिः महाव्रतंमहापुण्यंशक्त्या
द्यैश्चअनुष्ठितं कर्तव्यंदेवराजेंद्रदेव्याभक्तिसमन्वितैः कन्यासंस्थेरवौशुक्लेदेवीमाराध्यनंदिकां नंदिकाप्रतिपत्
अयाचितंत्वथवैकाशीनक्ताशीत्वथवाब्दः प्रातःस्नायीदिनद्वंद्वत्रिकालंशिवपूजकः शिवश्चशिवाचशिवौ जपहोमेस
दासक्तःकन्यकांभोजयेत्सदा अष्टम्यांनवमेवान्हिदारुजानिशुभानिच एकंवाचित्तभावेनकारयेत्सुखरोत्तमं तस्मि
न्देवीप्रकर्तव्याहैमीवाराजतीतुवा मुद्राक्षालवणोपेताखड्गशूलेनपूजयेत् सर्वोपहारसंपन्नवस्त्ररत्नफलादिभिः
कारयेद्रथदोलादिपूजांचबलिदेविकीम् बलिमाग्राहिणोदेवभैरवाद्याविनायकाः तत्संबधिनीबलिर्देविकी
पुष्पैश्चद्रोणबिल्वाद्यैर्जातीपुन्नागचंपकैः द्रोणःकुरुबकः विचित्रांरचयेत्पूजांअष्टम्यामुपवासयेत् गुरुंचश

रणंगत्वागृह्णीयान्मंत्रमुत्तमं दुर्गाग्रतोजपेन्मंत्रंदुर्गापाठेनसंस्तुना तदर्धयामिनीशेषेविजयार्थंनृपोत्तम पंचाब्दंलक्षणोपे
तंमहिषाख्यंस्कपूजितं विधिवत्कालिकालीतिजप्त्वाखड्गेनघातयेत् तस्योत्थंरुधिरंमांसंगृहीत्वापूजनादिषु निर्ऋतायप्र·
दातव्यंमहाकौशिकमंत्रितं तस्याग्रतोनृपःस्नायाच्छत्रुंकृत्वातुपिष्टजं खड्गेनघातयित्वातुदद्यात्स्कंधविशाखयोः ततोदेवीं
पुनःप्रीतःक्षीरसर्पिर्जलादिभिः कुंकुमागरुकर्पूरचंदनैश्चापिधूपयेत् हेमादिपुष्परत्नानिवासांसिभूषणानिच नैवेद्यंपा·
यसंचैवदेयंदेव्याःसभाविभिः देवीभक्तान्पूजयीतकन्यकाप्रमदादिच द्विजातीनथपाखंडानन्नदानेनतोषयेत् दुर्गाभ
क्तिपरायेतुमहाव्रतपराश्चये पूजयेत्तान्विशेषेणतद्रूपाश्चार्चकायतः मातृणांचैवदेवीनांपूजाकार्यातदानिशि ध्वजछ
त्रपताकादीन्तुछ्रयेचंडिकागृहे रथ्यायांचबलिक्षेपंपटुवाद्यरवाकुलं कारयेत्तुष्यतेयेनदेवीशास्त्रविधानकैः अश्वमेधम
वाप्नोतिभक्तितःस्त्ररसत्तम महानवम्यांपूजेयंसर्वकामप्रदायका सर्वेषुवत्सवर्णेषुतवभक्त्याप्रकीर्तिता कृत्वाप्नोतियशो
राज्यंपुत्रायुर्धनसंपदः ब्रह्मोवाच आश्वयुक्शुक्लपक्षस्यनवम्यांप्रयतात्मवान् भक्त्यासंपूजयेद्देवदेवींसंप्रार्थयेत्ततः
महिषघ्निमहामायेचामुंडेमुंडमालिनि द्रव्यमारोग्यविजयंदेहिदेविनमोस्तुते भूतप्रेतपिशाचेभ्योरक्षोभ्यश्चमहेश्वरि
देवेभ्योमानुषेभ्यश्चभयेभ्योरक्षमांसदा उमेब्रह्माणिकौमारिविश्वरूपेप्रसीदमे कुमारीर्भोजयित्वाचदद्याच्छादनादि ११
कं नवसप्ताष्टकंचैववस्त्रस्यवित्तानुसारतः शास्त्रंचयस्ययद्वेवसतदन्नेनपूजयेत् यतःशास्त्रेषुसादेवीनिवसत्येवसंततं

शास्त्रमितिपाठः शास्त्रंतत्पुस्तकं येमेरुमूर्धगतसंधकृताभिषेकांपंचामृतैर्गिरिसुतामभिषेचयंति तेदिव्यकल्पमनुभू·
यस्कवेषरूपाराज्याभिषेकमतुलंपुनराप्नुवंति दुर्गाभक्तितरंगिण्यांदेवीपुराणे सुगंधिपुष्पतोयेनस्नापयित्वानरःशिवां
नागलोकंसमासाद्यक्रीडतेपन्नगैःसह द्रोणपुष्पंबिल्वपत्रंकरवीरोत्पलानिच स्नानकालेप्रयोज्यानिदेव्यैप्रीतिकरा-
णिच भगवत्यैनरोदत्वाविष्णुलोकेमहीयते स्नापयित्वानरोदुर्गांनवम्यांहेमवारिणा सौवर्णयानमारूढोवस्कभिः
सहमोदते रत्नोदकेविष्णुलोकंलभतेबांधवैःसह घृतेनस्नापयेद्यस्तुतस्यपुण्यफलंशृणु दशपूर्वान्दशपरानात्मा·
नंचविशेषतः भवार्णवात्समुद्धृत्यदुर्गालोकेमहीयते क्षीरेणस्नापयेद्यस्तुश्रद्धाभक्तिसमन्वितः चंडिकांविधिवद्वीर
इंद्रलोकेमहीयते स्नापयेद्दिधिनावीरदध्नादुर्गांमहीपते राजतेनविमानेनशिवलोकेमहीयते पंचगव्येनयोदुर्गांन
थांबुकुशवारिणा स्नापयेद्विधिवन्मंत्रैर्ब्रह्मस्नानंहितत्स्मृतं एकाहेपिचयोदुर्गांपंचगव्येनचंडिकां स्नापयेन्नृपशार्दूल
सगच्छेद्विष्णुसन्निधौ चंडीगायत्री नारायण्यैचविद्महेचंडिकायैचधीमहि तन्नोचंडिःप्रचोदयात् कात्यायन्यै
चविद्महेकन्यकुमारिधीमहि तन्नोदुर्गिःप्रचोदयात् कपिलांपंचगव्येनदधिक्षीरयुतेनच स्नानंशतगुणंप्रोक्तंइ·
तरेभ्योनराधिप चंडिकांस्नपयेद्यस्तुनरइक्षुरसेनच गरुडेनसयानेनविष्णुनासहमोदते पितॄनुद्दिश्ययो·
दुर्गांमधुनापयसापिच स्नापयेत्तस्यपितरास्तृप्ता वर्षसहस्रकं चतुर्दश्यांनवम्यांवाप्यष्टम्यांवानराधिप

ब्र·रा· स्नापयित्वातीर्थजलैर्वाजपेयफलंलभेत् स्नापयित्वानदीतोयैर्गंधचंदनवारिणा चंद्रांशुनिर्मलश्रीमान्चंद्रलोकेमही न·
१२ यते स्नापयेद्यस्तुवैदेवींनरःकर्पूरवारिणा सगच्छतिपरंस्थानंयत्रसाचंडिकास्थिता चंडिकांस्नापयित्वातुश्रद्धयागु ९
रुवारिणा इंद्रलोकंसमासाद्यक्रीडतेसहकिन्नरैः वाराहतंत्रे षडक्षरेणमंत्रेणपाद्यादीनथषोडश इतरैरुपचारैश्च
पूर्वप्रोक्तैश्चभैरवम् द्वादशांगेनयोर्घेणचंडिकांपूजयेन्नरः दशपद्मसहस्राणिवर्षाणांमोदतेदिवि आपःक्षीरंकुशाग्रा·
णिअक्षतादधितंडुलाः सहसिद्धार्थकादूर्वाकुंकुमंरोचनामधु अर्घोयंकुरुशार्दूलद्वादशांगउदाहृतः महासिद्देवी कुमा
रीमुपक्रम्य अनेनपूजयेद्यस्तुसयातिपरमांगतिं अष्टांगार्घंसमापूर्यदेव्यामूर्ध्निनिवेदयेत् दशवर्षसहस्राणिदुर्गा·
लोकेमहीयते आपःक्षीरंकुशाग्राणिदधिसर्पिश्चतंडुलाः तिलाःसिद्धार्थकाश्चैवअष्टांगोर्घःप्रकीर्तितः रक्तबिल्वाक्षतैः
पुष्पैर्दधिदूर्वाकुशैस्तिलैः सामान्यःसर्वदेवानांअर्घोयं परिकीर्तितः मृत्पात्रेणनरोदत्वावाजपेयफलंलभेत् ताम्रपात्रा
र्घ्यदानेनपौंडरीकफलंलभेत् दत्वासौवर्णपात्रेणलभेद्बहुस्वर्णकं हेमपात्रेणसर्वाणिईप्सितानिलभेद्भुवि अर्घ्यंदत्वा·
तुरौप्येणआयूराज्यंशुभंलभेत् पलाशपद्मपत्राभ्यांगोसहस्रफलंलभेत् रौप्यपात्रेणदुर्गायैविष्णुयागफलंलभेत्
विलिप्यकृष्णागुरुणावाजपेयफलंलभेत् कस्तूरीलेपनंकृत्वाज्योतिष्टोमफलंलभेत् चंदनागुरुकर्पूरैःश्लक्ष्णपिष्टैःस १२
कुंकुमैः दुर्गामालिप्यविधिवत्कल्पकोटिवसेद्दिवि चंदनंमदकर्पूररोचनंचचतुष्टयम् एतेनलेपयेद्देवींसर्वकामानवा

प्नुयात् मल्लिकाउत्पलंपद्मंशमीपुन्नागचंपकं अशोकंकर्णिकारंचद्रोणपुष्पंविशेषतः करवीरंशमीपुष्पंकुसुंभंनागकेसरं कुंदश्चयूथिकामल्लीपु·
न्नागश्चंपकंनव जपाचकेतकीमल्लीबृहतीशतपत्रिका तथाकुमुदकल्हारबिल्वपाटलमालती यावनीबकुलाशोकरक्तनीलोत्पलानिच
दमनंमरुबकंचैवशतधापुण्यवृद्धये केतकीचातिमुक्तंचबंधूकंबकुलान्यपि कुमुदंकर्णिकारंचसिंदूराभंसमृद्धये भविष्ये प्रत्येकमुक्तपुष्पेषु
दशनिष्कफलंलभेत् स्रग्बद्धेषुचतेष्वेवद्विगुणंकांचनस्यतु बिल्वपत्रैरखंडाद्यैःसकृद्देवींप्रपूजयेत् सर्वपापविनिर्मुक्तःशिवलोकेमहीयते
मणिमौक्तिकमालांचवितानंदुकूलंतथा घंटादिसर्वदादत्वाहेमपुष्पंतुशक्तितः तावद्भिश्चवृताःपुत्रैःपौत्रैश्चैवसमंततः प्रियासहैवयुज्यंतेहे·
मपुष्पैःशिवार्चनात् करवीरस्रजोभिश्चपूजयेद्यस्तुचंडिकां सोग्निष्टोमफलंलब्ध्वासूर्यलोकेमहीयते पूजयित्वानरोभक्त्याचंडिकांपद्ममाल·
या ज्योतिष्टोमफलंप्राप्यसूर्यलोकेमहीयते शमीपुष्पस्रजाभिश्चआर्यांसंपूज्ययत्नतः गोसहस्रफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते पूजयित्वातुरा·
जेंद्रश्रद्धयाविधिवन्नृप कुशपुष्पस्रजाभिस्तुपितृलोकमवाप्नुयात् स्रगंधयुतपुष्पैस्तुपूजयेद्यस्तुचंडिकां मालाभिर्माल्ययावापिसोश्वमेधफलं
लभेत् सुवर्णानांसुवर्णस्यशतेदत्तेफलंलभेत् मालयाबिल्वपत्राणांनवम्यांगुग्गुलेनच नीलोत्पलस्रजाभिश्चपूजयेद्यस्तुचंडिकां वाजपेय·
फलंप्राप्यरुद्रलोकेमहीयते नीलोत्पलसहस्रेणयोवैमालांप्रयच्छति वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच दुर्गानुचरतांप्राप्तोरुद्रलोकेम
हीयते तथाविलिप्तांपूजयेद्दुर्गांदिव्यपुष्पाधिवासितां तालवृंतेनसंवीज्यमहासत्रफलंलभेत् भविष्ये सर्वेषामेवधूपानांदुर्गायागुग्गुलु
प्रियः मंत्रस्तु धूपोयंदेवदेवेशिघृतगुग्गुलुयोजितः गृहाणवरदेमातर्दुर्गेदेविनमोस्तुते कृष्णागरुंनरोदत्वागोसहस्रफलंलभेत् माहिषा

व्यघृताभ्यक्तं दत्वाबिल्वमथापिवा वाजपेयफलंप्राप्यसूर्यलोकेमहीयते सकृष्णागरुधूपेनमाहिषाख्येनमंगला शोधयेत्सापकल्पितंयथा
ग्निरिवकांचनं कृष्णागरुंसकर्पूरं चंदनंसिंहकंतथा तथाशब्दःसमुच्चये भगवत्यैनरोधूपमिमंदत्वानराधिप इहकामानवाप्यांतेदुर्गालो
केमहीयते घृतदीपप्रदानेनचंडिकांपूजयेन्नरः सोश्वमेधफलंप्राप्यदुर्गायास्तुगणोभवेत् तैलदीपप्रदानेनपूजयित्वाचचंडिकां वाज
पेयफलंप्राप्यमोदतेसहकिन्नरैः अग्निज्योतीरविज्योतिश्चंद्रज्योतिस्तथैवच ज्योतिषामुत्तमोदुर्गेदीपोयंप्रतिगृह्यताम् देदीप्यनेसकनको
ज्वलपद्मरागरत्नप्रभाभरणहेमयेविमाने दिव्यांगनापरिवृतेनयनाभिरामंप्रज्वाल्यदीपममलंभवनेभवान्याः विशेषतोनवम्यांतुभक्त्याश्र
द्धासमन्वितः यावंतंदीपसंघातंघृतेनापूर्यबोधितं तावत्कल्पसहस्राणिदुर्गालोकेमहीयते दीपप्रदानंयोदद्याद्देवेषुब्राह्मणेषुच तेनदीपप्र
दानेनअक्षय्यांगतिमाप्नुयात् गुडखंडघृतान्नंचतथाशर्करयापिच घृतेनपरिपक्वान्नंदत्वाचब्रह्मणःपदं स्यादितिशेषः शाल्योदनंरसालं
चपानंबदरजंतथा यःप्रयच्छतिदुर्गायैसगच्छतिशिवालयं ईषदाम्लदधिशर्करापयःसाधितंदुमरिचंसृगालितं पित्तनाशमरुचिं
निहंतिवैमोदनंचकुरुतेरसालयां गौडसमूलमम्लंवापानकंकर्पूरवासितं तदेवखंडमृद्वीकाशर्करासहितंपुनः साम्लंकतीक्ष्णं
सहितंपानकंस्यान्निरत्ययं श्रद्धयापायससुतंशर्करासहितंनरः यःप्रयच्छतिदुर्गायैतस्यराज्यंकरेस्थितं आमिक्षांपरमा
न्नंचदधिचापिसशर्करं महादेव्यैनिवेद्यैववाजपेयफलंलभेत् दुर्गामुद्दिश्यपानीयंकेतकीशशिवासितं यःप्रयच्छतिरौद्रा १३
णांसगणाधिपतिर्भवेत् आम्रंचनारिकेरंचखर्जूरंबीजपूरकं यःप्रयच्छतिदुर्गायैसयातिपरमंपदं भक्ष्यंभोज्यंचखाद्यंच

पेयंचोष्यंचपंचमं परमान्नंपिष्टकंचयावकंकृसरंतथा मोदकंपृथुकादीनिदेव्यैपक्वानिचोत्सृजेत् दद्यादित्यर्थः निवेद
ये न्महादेव्यैसर्वाणिव्यंजनानिच क्षीरादीनिचगव्यानिमाहिषाणिचसर्वशः तांबूलानिचदत्वातुगंधर्वैःसहमोदते
तंतुसंतानसन्नद्धंरंजितंरागवस्तुना दुर्गेविभजस्वेदंवाससीपरिधायतां वस्त्राणितुविचित्राणिसूक्ष्माणिचमृदु
निच यःप्रयच्छतिदुर्गायैसगच्छतिशिवालयं यावंतस्तंतवोवीरतेषुवस्त्रेषुसंस्थिताः तावद्वर्षसहस्राणिमोदतेचंडिकागृ
हे अलंकारंतुयोदद्याद्विप्रायाथस्त्रियाथवा सगच्छेद्वारुणंलोकंनानाभरणभूषितः जातःपृथिव्याःकालेनततोद्वीपपति
र्भवेत् विभूषणप्रदानेनराजाभवतिभूतले सुवर्णतिलकंयस्तुभगवत्यैप्रयच्छति सगच्छतिपरंस्थानंयत्रसापरमाकला
सौवर्णेराजतेवापिअक्षिणीयःप्रयच्छति गोसहस्रफलंप्राप्यसूर्यलोकेमहीयते श्रोणिसूत्रप्रदानेनमहींसागरमेखलां
प्रशास्तिनिहतामित्रःमित्रवृध्याचमोदते हेमनूपुरदानेनस्थानंसर्वत्रविंदति देदीप्यतेकनकदंडविराजितैश्चसच्चामरैःप्रच
लकुंडलसुंदरीभिः दिव्यांगनास्तनविराजितभूषितांगःकृत्वातुचामरयुतांवरवस्त्रपूजां गौरीकस्यतुपात्राणिदुर्गायैयः
प्रयच्छति तस्यपुण्यफलंप्रोक्तंतारागणपदंदिवि मौक्तिकंसुवर्णं निष्ककोटिप्रदानाद्विरजतस्यततोधिकं हेमपात्राणिय
द्त्वापुण्यंस्याद्वेदपारगे ताम्रपात्रप्रदानेनदेव्यैशतगुणंभवेत् तस्माच्छतगुणंप्रोक्तंदत्वामृन्मयमादरात् मृन्मयंवट
करकादि उपस्करप्रदानेनप्रियमाप्नोत्यनुत्तमं उपस्करःप्रपूजार्थंधूपदीपादिपात्रकं चंद्रांशुनिर्मलंस्वच्छंदर्पणंमणिभू

ब्र॰ रा॰ षितं पद्मोपशोभितंकृत्वादिव्यमाल्यानुलेपनैः दुर्गायाःपुरतःकृत्वाविष्णोर्वाशंकरस्यवा राजसूयफलंप्राप्यहंसलोकेमहीय· न॰
१५ ते हंसःसूर्यः दत्वातुयःपरमभक्तियुतोभवान्याघंटावितानमथचामरमातपत्रं केयूरहारमणिकुंडलभूषितोसौरत्नाधिपोभ ९
वतिभूतलचक्रवर्ती शंखकुंदेंदुसंकाशंप्रवालमणिभूषितं हेमदंडमयंछत्रंदुर्गायैयःप्रयच्छति सछत्रेणविचित्रेणकिंकिणी·
जालमालिना धार्यमाणेनशिरसिशिवलोकेमहीयते यानंशय्यांमणिंछत्रंपादुकेवाप्युपानहौ वाहनंगांगृहंवापित्रिदशायैप्र
यच्छति वायुलोकंसमासाद्यक्रीडतेवायुनासह आर्यायाश्चामरंदत्वामणिदंडविभूषितं सुवर्णरूपंचित्रंवादुर्गालोकेमहीयते
मयूरपिच्छव्यजनंनानारत्नविभूषितं भगवत्यैनरोदत्वासलभेच्चसुवर्णकं तालवृंतंमहाबाहोचित्रकर्मोपशोभितं भगवत्यै·
नरोदत्वावैष्णवस्यफलंलभेत् वैष्णवोयज्ञः घंटांनिवेदयेद्यस्तुलभतेवांछितंफलं हिनस्तिदैत्यतेजांसिस्वनेनापूर्यवाजगत्
साघंटापातुनोदेविपापेभ्योनःसुतानिव इतिसंपूज्यनिवेदयेत् अनःशकटमातरीतिकोशात् यःशय्यांतुप्रयच्छेतदेवेभ्यश्चगु·
रुष्वपि ज्ञानवृद्धेषुविप्रेषुदानाननरकंव्रजेत् रत्नोपकरणैर्युक्तांसारदारुमयींशुभां शय्यांनिवेदयेद्यस्तुभगवत्यैनराधिप
दुकूलवस्त्रतंतूनांपरिसंख्यातुयावती तावद्वर्षसहस्राणिदुर्गालोकेमहीयते पादुकासनदानेनभगवत्यैकृतेनतु अग्नि
ष्टोमफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते योगांपयस्विनींशुद्धांतरुणींशीलमंडनां भगवत्यैनरोदद्यादश्वमेधफलंलभेत् वृष १४
भंपरिपूर्णांगंसुदासीनंशशिप्रभं यस्तुदद्यान्नवोभक्त्याभगवत्यैसकृन्नरः यावंतिरोमकूपाणिवृषदेहस्थितानितु ताव·

कल्पसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते सुविनीतांस्त्रियंदासींभृत्यकंवानराधिप प्रयच्छतिचदुर्गायैराजसूयाश्वमेधभाक् प्रति
पाद्यतथाभक्त्याध्वजंत्रिदशवेश्मनि निर्दहत्याशुपापानिमहापातकजान्यपि ध्वजंश्वेतपताकादिअथवापंचरंगिकां किंकि
णीजालसंवीतांश्वेतपद्मोपशोभितां दत्वादेव्यैमहाबाहोशक्रलोकेमहीयते ध्वजमालाकुलंयस्तुकुर्याद्देवीचंडिकालयं महा·
ध्वजाष्टकंचापिदिशासुविदिशासुच कल्पानांतुशतंसाग्रंदुर्गालोकेमहीयते यावद्धनुःप्रमाणेनपताकाप्रतिपादिता ता·
वद्वर्षसहस्राणिदुर्गालोकेमहीयते चतुर्हस्तंधनुः प्रभूतबलिदानंचनवम्यांविधिवच्चरेत् कूष्मांडमिक्षुदंडश्चमद्यमांसा·
निएवच एतेबलिसमाःप्रोक्तास्तृप्तौछागसमामताः नतत्रदेशेदुर्भिक्षंनचदुःखंप्रवर्तते नाकालेम्रियतेकश्चित्पूज्यते·
यत्रचंडिका शरत्कालेमहाष्टम्यांचंडिकायःप्रपूजयेत् विमानवरमारुह्यमोदतेब्रह्मणासह अथावरणपूजा देव्यादक्षि
णेसिंहंप्रपूजयेत् पूर्वादिक्रमेण एकादशदेवीनाममंत्रेणपूजयेत् ॐह्रींजयंत्यैनमः ॐह्रींमंगलायै॰२ ॐह्रींकाल्यै॰३ ॐह्रीं
भद्रकाल्यै॰४ ॐह्रींकपालिन्यै॰५ ॐह्रींदुर्गायै॰६ ॐह्रींक्षमायै॰७ ॐह्रींशिवायै॰८ ॐह्रींधात्र्यै॰९ ॐह्रींस्वधायै॰१० ॐह्रींस्वा
हायै॰११ इतिप्रथमावरणंनामपूजनं अनयारीत्यासर्वत्रादौॐकारःह्रींकारश्चपठनीयः ॐह्रींउग्रचंडिकायै॰१ ॐह्रींप्रचं·
डायै॰२ ॐह्रींस्वाहायै॰३ ॐह्रींप्रज्ञायै॰४ ॐह्रींचंडवत्यै॰ ५ ॐह्रींचंडरूपायै॰६ ॐह्रींउग्रदंष्ट्रायै॰७ ॐह्रींमहादंष्ट्रायै॰ ८ ॐह्रींदं·
ष्ट्राकरालायै॰९ ॐह्रींबहुरूपिण्यै॰१० ॐह्रींभीमसेनायै॰११ विशालाक्ष्यै॰ भ्रामर्यै॰ मंगलायै॰ मंगलदायै॰ नंदिन्यै॰ भद्रायै॰

लक्ष्म्यै॰ कामदायै॰ भोगदायै॰ पृथिव्यै॰ मेधायै॰ साध्व्यै॰ यशोवत्यै॰ शोभायै॰ बहुरूपायै॰ धृत्यै॰ आनंदायै॰ सुनंदायै॰ नंदायै॰
विजयायै॰ मंगलायै॰ महीधृत्यै॰ शिवायै॰ क्षमायै॰ सिध्यै॰ तुष्ट्यै॰ जयायै॰ पुष्ट्यै॰ ऋध्यै॰ रत्यै॰ दीप्त्यै॰ कांत्यै॰ पद्मायै॰ लक्ष्म्यै॰
ईश्वर्यै॰ वृद्धिदायै॰ शक्त्यै॰ जयवत्यै॰ ब्राह्म्यै॰ जयंत्यै॰ ५१ अपराजितायै॰ अजितायै॰ मानिन्यै॰ श्वेतायै॰ दित्यै॰ मायायै॰ मोहि
न्यै॰ रतिप्रियायै॰ लालसायै॰ तारायै॰ विमलायै॰ कौमार्यै॰ शरण्यै॰ गोरूपिण्यै॰ कामाक्ष्यै॰ मत्यै॰ दुर्गायै॰ क्रियायै॰ अरुंधत्यै॰
घंटायै॰ करालायै॰ कपालिन्यै॰ रौद्र्यै॰ कालिकायै॰ त्रिनेत्रायै॰ सुरूपायै॰ बहुरूपायै॰ रिपुहंत्र्यै॰ अंबिकायै॰ चर्चिकायै॰ देवपूजि
तायै॰ वैवस्वत्यै॰ कौमार्यै॰ माहेश्वर्यै॰ वैष्णव्यै॰ महालक्ष्म्यै॰ काल्यै॰ कौशिक्यै॰ शिवदूत्यै॰ चामुंडायै॰ शिवप्रियायै॰ मुंडहंत्र्यै॰ दु
र्गपारायै॰ महिषमर्दिन्यै॰ रव्यायै॰ कूष्मांडायै॰ धूम्रायै॰ अतिसौम्यायै॰ रौद्र्यै॰ वाराह्यै॰ १०० रुद्राण्यै॰ मयूरवाहिन्यै॰ विंध्यवा
सिन्यै॰ गंगायै॰ महाचंडायै॰ नवचंड्यै॰ चंडिकायै॰ १०८ इतिनाममंत्रैःपूजयेत् ततःकालिका लीस्वाहाहृदयायनमः का
लिकालिलोहदंडायैस्वाहामुखे कालिकालिलोहदंडायैस्वाहानेत्रे पुरतः अथपंचवक्त्राणि ईशानायनमःशिरसि कालिका
लितत्पुरुषायनमःमुखे वज्रेश्वरीघोरायनमःहृदये लोहदंडायैनमः नाभौ वामदेवायनमःपादयोः स्वाहासद्योजातायनमः
सर्वांगेपूजयेत् अथआयुधानि दक्षिणोर्ध्वकरादि त्रिशूलं खड्गं बाणं शक्तिं वामे खेटं पाशं अंकुशं घंटां ततःवज्रनख· १५
दंष्ट्रायुधायमहासिंहासनायॐहुंफट्नमः इतिसिंहं महिषासनायनमः नागपाशायनमः इतिपूजा वर्षैःपद्मसहस्रैस्तुयत्पा

पंसमुपार्जितं तत्सर्वंविलयंयातिघृताभ्यंगेनवैनृप घृतेनपयसादध्नास्नापयेच्चंडिकांनृप निंबपत्रैश्चगंधाढ्यैर्घर्षयेद्यत्नतस्ततः
इतिमहानवमीदुर्गाव्रतविधिः अथअक्षय्यनवमीव्रतप्रारंभः वालखिल्याऊचुः कार्तिकेशुक्लनवमीतत्राप्युद्दापरंयुगं
पूर्वापराह्णगाग्राह्याक्रमाद्दानोपवासयोः अत्रकूष्मांडकोनाममहतोदैत्यस्तुविष्णुना तद्रोमभिःसमुद्भूतावल्यःकूष्मांडसंभवाः
तस्मात्कूष्मांडदानेनफलमाप्नोतिनिश्चितं कूष्मांडंबहुबीजाढ्यंब्रह्मणानिर्मितंपुरा दास्यामिविष्णवेतुभ्यंपितॄणांतारणायच
कूष्मांडंपूजयेच्चैवगंधपुष्पाक्षतादिना पंचरत्नैःसमायुक्तंगोघृतेनसमन्वितं फलान्नदक्षिणायुक्तंब्राह्मणायनिवेदयेत् देव
स्यत्वेतिमंत्रेणपितॄणांदत्तमक्षयं अस्यामेवनवम्यांतुकुर्यात्कृष्णेनयोनरः स्वशास्त्रोक्तेनविधिनातुलस्याःकरपीडनं क
न्यादानफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः कार्तिकेशुक्लनवमींसमवाप्यजितेंद्रियः हरिंविधायसौवर्णंतुलस्यासहितंशुभं पू
जयेद्विधिवद्भक्त्याव्रतीतत्रदिनत्रयं एवंयथोक्तविधिनाकुर्याद्वैवाहिकंविधिं ग्राह्यात्रिरात्रमत्रैवनवम्यामनुरोधतः मध्याह्न
व्यापिनीग्राह्यानवमीपूर्ववेधिता धात्र्यश्वत्थौचएकत्ररोपयित्वासमुद्वहेत् ननश्यतेतस्यपुण्यंकल्पकोटिशतैरपि अत्रैवो
दाहरंतीममितिहासंपुरातनं बभूवविष्णुकांच्यांतुक्षत्रियःकनकाभिधः धनाढ्योवैश्यवृत्तिश्चवैष्णवोराजपूजितः बहुका
लोगतस्तस्यविनापत्यंमुनीश्वराः ततोनानाव्रतैर्जाताकन्याकमललोचना सुरूपालक्षणोपेतानानागुणसमन्विता पिता
तस्यानामचक्रेकिशोरीतिचविश्रुतं एकदातद्गृहेयातोजन्मपत्रनिरीक्षकः दर्शयित्वाजन्मपत्रंकथंकन्याभवत्वियं ततस्तेनस

णंध्यात्वाकनकंशृणुमेवचः यदिब्रवीमिसत्यंचेत्तवदुःखंभविष्यति यद्यसत्यमहंब्रूयांमिथ्यात्वंममजायते तस्मात्सत्यंवदिष्या
मियद्रोचतितथाकुरु अस्याःकरग्रहंकुर्यादसौवत्सान्मरिष्यति इतितद्वचनंश्रुत्वाकनकोदुःखितोभवत् नचाकारिविवाहो·
स्याःसाचब्राह्मणपूजने नियुक्तान्यद्गृहंदत्तंनानेयामत्सुखावृतः दृष्ट्वेमांरूपसंपन्नांदुःखमेवाधयिष्यति स्थित्वान्यस्मिन्गृ
हेसातुद्विजातिथ्यमचीकरत् कदाचिद्दैवयोगेनतत्रागाद्द्विजपुंगवः यात्रार्थंविष्णुकांच्यास्तुवैशाखेमासिशंकरः कनको
विप्रशुश्रूषी ज्ञात्वात्रैवसमागतः आगत्यांगणमध्येतुउपविष्टोद्विजोत्तमः किशोर्यागत्यचातिथ्यंशंकरस्यकृतंतदा दृष्ट्वातांनरु
णीनम्रांकृवेषांविनयान्वितां अजातकरपीडांचसर्वांदृष्ट्वाप्युवाचसः शंकरउवाच चंदनेवदशीघ्रंत्वंकिशोरीनविवाहिता किं
मत्रकारणंजातंतरुणीकामरूपिणी इतितद्वचनंश्रुत्वाचंदनासर्वमब्रवीत् तदाकृपालुनातेनतत्पित्र्यग्रेनिवेदितम् अस्यै
मंत्रंप्रयच्छामिश्रीविष्णोर्द्वादशाक्षरम् करोतुवर्षत्रितयंजपमस्यसुलोचना प्रातःस्नानवतीचास्तुतुलसीवनपालिका का
र्तिकस्यसितेपक्षेनवम्यांविष्णुनासह सौवर्णेनतुलस्याश्चविवाहंकारयत्वियम् तेनव्रतप्रभावेनविधवानभविष्यति त
त्पित्रापितथेत्युक्तंप्रायश्चित्तंसदत्तवान् किशोर्यैविष्णवंधर्मंसमग्रंचादिदेशसः द्विजेनतेनयत्प्रोक्तंकिशोर्यपितथाकरोत्
वर्षत्रयंयथाशास्त्रंकिशोर्यातद्व्रतंकृतं चतुर्थेकार्तिकेमासिकिशोरीस्नपनायच प्रातःकालेगताबाला दृष्टामार्गेसुलोचना १६
क्षत्रियेणयदादृष्टाप्रापमोहंजडात्मकः पृष्ठेतस्यास्तुसंलग्नोभावयंस्तामनिंदिताम् केचित्तांददृशुर्दूरात्केचित्पश्यंतिगुप्ततः

स्त्रियोपितांप्रपश्यंतिपुरुषाणांतुकाकथा यथाद्वितीयाचंद्रस्यदर्शनेचोत्सुकाजनाः तथाराज्ञीप्रतीक्षंतितद्वारेसकलाजनाः
निमेषमात्रमर्केणदृष्टास्थित्वातुबालिका अधिकंकिंवर्णनीयंतत्सौंदर्यंमुनीश्वराः केचिद्वदंतिदेवीयंनागकन्येतिचापरे रुद्रसं
मोहनार्थायजातासाविश्वमोहिनी सानपश्यतिलोकांश्चनमार्गेनसखीगणं ध्यायंतीहृदयेविष्णुंतुलसीदेवरूपिणीम् तांग्र
हीतुंमनश्चक्रेविलेपीद्रव्यवान्बली नानाभेदाःकृतास्तेननलेभेचांतरंक्वचित् मालाकारगृहंगत्वातस्यैद्रव्यमयच्छत येन
केनप्रकारेणकिशोर्यासहसंगमः यथास्यात्क्रियतांभद्रेदेयमस्माच्चतुर्गुणं प्रतिमासंकिशोर्यादीयमानात्द्रव्यात् अधिकं
ददामि तयाचबहवोपायाद्दृष्टास्तद्ग्रहणायच नददर्शततोपायंमवदत्साविलेपिनं नदृश्यतेमयोपायस्त्वयायत्प्रोच्यतेधु
ना मयातदेवकर्तव्यंद्रव्यग्रहणसिद्धये विलेपीउवाच तवकन्यातुभूत्वाहंनयामिकुसुमानिच अग्रेयद्भाविभवतुगृहाणा
न्दिशतंशतं तयापिचतथेत्युक्तंसप्तम्यांनिश्चयःकृतः अष्टम्यांसागतातत्रकिशोरींतामुवाचह मालाकारेश्वोनवमीतु
लस्याःपाणिपीडनं तिष्ठत्यतस्त्वयानेयाःमुकुराःपुष्पसंभवाः मालिन्युवाच मत्कन्याचागताग्रामान्नानाकौतुककारिणी
यद्यत्प्रोक्तंत्वयाबालेसासमानयतित्वरा तयापिचतथेत्युक्त्वामालिनीस्वगृहंययौ कथितःसर्ववृत्तांतोविलेप्यग्रेततोभव
त् माप्ताम्हेंद्रपदवीत्येवंस्मरवमवापसः मालिन्यारचितारात्रौमुकुराविविधास्तदा विष्णुकांच्यांतदाराजा जयसेनोबभू
वह तस्यपुत्रोमुकुंदोभूत्सूर्यभक्तिपरायणः किशोर्यास्तुश्रुतानेनवार्तेयमतिसुंदरा तदातेनमुकुंदेनसंकल्पःकृत

एवंहि किशोरी यदिभार्यामेभविष्यतिदिवाकर तदान्नमहमश्नामिअन्यथास्यान्मृतिर्मम कृत्वेत्थंसतुसंकल्पंउपवासा
न्वचक्रमे सप्तमेहनिसूर्योसौस्वप्नेवचनमब्रवीत् सूर्यउवाच किशोर्याविधवायोगोवर्ततेसौकथंभवेत् सातेपत्नीप्रदा
स्यामित्वन्यांपद्मायतेक्षणाम् मुकुंदउवाच यदिदेवप्रसन्नोसिविश्वंसृजसितंप्रभो बाल्यवैधव्ययोगंचहंतुंत्वंचक्षमोह्य
सि इतितस्यवचःश्रुत्वासांत्वनाबद्धलाकृता नमन्यतेमुकुंदोसौतथेत्युक्त्वागतोरविः तुलसीव्रतमाहात्म्यात्त्वमोघ्य
कनकस्यतु इयंकन्यात्वयादेयामुकुंदायमहामते तुलस्युद्वाहमाहात्म्याद्विधवात्वंगमिष्यति रात्रौस्वप्नःकिशोर्यास्तुतस्य
मेवाप्यजायत आगताकन्यकाकाचिद्धर्त्रासहसमन्विता भर्तारंवदतिस्वप्नेममसाताकिशोरिका तद्भर्त्रापितथेत्युक्तंप्रदा
स्येबलिमुत्तमं एतद्धस्तेनपश्चात्तुविवाहोस्याभविष्यति श्रुत्वाबलिप्रदानंसास्वप्नेचिंतातुराभवत् कृत्वाद्वादशाक्षरीविद्यांवे
दविष्णुसमर्चनम् नरकद्वारमूलंकमद्धस्तात्पशुमारणं एवंसातुसमुत्थायस्वप्नोयमितिनिश्चितं भावयित्वासमाहूयचं
दनावाक्यमब्रवीत् निवेद्यहदृष्टंस्वप्नंतुकीदृगस्यफलंवद चंदनोवाच फलंतुसम्यक्कल्याणितवानिष्टंविनश्यति विवाहो
भविताशीघ्रंतुलसीव्रतकारणात् इत्थंस्वप्नफलंश्रुत्वा ततोकुक्कुटशब्दितं श्रुत्वासासहसोत्थायस्नात्वोद्योगमचीकरत्
यावदायातिसास्नानंकृत्वागेहेकिशोरिका तावद्विलेपीमालिन्याःपुत्रीभूत्वासमाययौ कृत्वाकेशांश्चगोपुच्छैःश्मश्रुचोद्घा १७
टितंबलात् इतरेशाटकेगृत्यनिंबुभ्यांचस्तनौकृतौ सर्वालंकारशोभाढ्याकटाक्षयतिचापरान् नज्ञातासातुकेनापिपुमान्

स्त्रीरूपधारकः ध्यानंधृत्वानयाहस्तौप्रसार्येतेयदातदा दत्तेविलेपीपुष्पाणिविलोकयतिसर्वतः कथमस्याममस्पर्शोभविष्यति
विचिंतयन् एवंदिनत्रयंतस्यप्रयातंतुमुनीश्वराः तस्मिन्नहनिसंजातोकनकःशोकपीडितः किंकार्यमधुनास्माभीराजपुत्रोभव
िष्यति एवंचिंतयतस्तस्यप्रातःकालोबभूवह राजलोकाःसमायाताग‍ृहीत्वावस्त्रवाहनं अभ्यंतरेसमागत्यमंत्रीवचनमब्रवी
त् गृहेस्तितवकन्यैकामुकुंदार्थेप्रदीयताम् माविचारोस्तुभवतांनृपाज्ञापरिपाल्यताम् कनकेनतथेत्युक्तंममभाग्यमुपस्थि
तं महाराजकुमारस्यवधूःकन्याभविष्यति ततःप्रोवाचमंत्रीतद्द्वादश्यांलग्नमुत्तमं रात्रौतिष्ठतियुग्मास्थंरविःषष्ठेविधुश्च
खे भवेभौमोगुरुर्धर्मेपंचमेबुधभार्गवौ शनिस्तृतीयेरौराहुर्विवाहसमयःसतु उभौसंभृतसंभारावुभावपिधनान्वितौ द्वाद
श्यामाययौसायंराजपुत्रःससैनिकः अब्रवीत्तत्रकनकंतेकीराजपुरोहितः तेकिउवाच अथोनिरोधःक्रियतांकिशोर्याश्च
नृपाज्ञया भविष्यतिमहादेवीनोदृश्यापुरुषैःक्वचित् इतितद्वचनंश्रुत्वापुरुषास्तुनिराकृताः जायारूपोविलेपीतुदेवात्तत्रै
वसंस्थितः ततोर्धरात्रवेलायांमुकुंदोभ्यंतरंययौ तुलस्याग्रेस्थिताबालाकिशोरीसंस्मरन्हरिं ततोघनघटाशब्दस्तुमुलः
समपद्यत महावायुर्ववौतत्रप्रशांताःसर्वदीपिकाः विद्युल्लताश्चकमिताअंधीभूतोखिलोजनः मिथ्यानभास्करवचोमुकुंदो
चिंतयन्हृदि अन्यैःप्रतर्कितंलोकेवैधव्यस्यतुकारणं भीतोमुकुंदोहृदयेयावध्यायतिभास्करं तस्यांसंधौधृतंतस्याःकरप
द्मंविलेपिना तस्याःकरस्यसंसर्गात्स्वर्गाद्धर्ज्झंपपातह नीतस्तेनविलेपीतुतत्कालंयममंदिरं बाह्यआसीत्कलकलोमुकुंदो

यंमृतस्त्विनि क्षणादेवततोज्ञानंमालाकारस्कृतामृता ततस्तयोर्विवाहोभूद्राज्यंप्राप किशोरिका किशोर्याश्चसमुत्पन्नाभ्रात·
रस्तुलसीव्रतात् आदौशाप्सुंसत्यमासीत्ततोदेवोदिवाकरः तुलसीव्रतमाहात्म्यात्कथंनस्युर्मनोरथाः सौभाग्यार्थंधनार्थं·
चविद्यार्थेरुङ्निवृत्तये संतत्यर्थंप्रकर्तव्यंतुलस्याःपाणिपीडनं इतिश्रीसनत्कुमारसंहितायांकार्तिकशुक्लनवम्यां·
अक्षय्यनवमीव्रतंसंपूर्णं इतिनवमीव्रतानिसंपूर्णानि

श्रीगणेशायनमः अथदशमीव्रतानिलिख्यंते अथज्येष्ठशुक्लदशम्यांदशहराख्यंस्नानदानादिकव्रतंस्कांदे ज्येष्ठस्यशुक्ल·
दशमीसंवत्सरमुखास्मृता तस्यांस्नानंप्रकुर्वीत दानंचैवविशेषतः यांकांचित्सरितंप्राप्यप्रदद्याच्चतिलोदकं मुच्यतेदशभिः
पापैर्विष्णुलोकंसगच्छति ज्येष्ठशुक्लदशम्यांतुभवेत्सौम्यदिनंयदि ज्ञेयाहस्तर्क्षसंयुक्तासर्वपापहरातिथिः दशमीशुक्ल
पक्षेतुज्येष्ठमासेबुधेहनि अवतीर्णायतःस्वर्गाद्धस्तर्क्षेचसरिद्वरा हरतेदशपापानितस्माद्दशहरास्मृता ज्येष्ठेमासिसितेप
क्षेदशम्यांबुधहस्तयोः गरानंदेव्यतीपातेकन्याचंद्रेवृषेरवौ दशयोगेनरःस्नात्वासर्वपापैःप्रमुच्यते तस्यांदशम्यामेतच्च·
स्तोत्रंगंगाजलेस्थितः पठेत्तद्दशवारंस्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते सोपितत्फलमाप्नोतिगंगांसंपूज्ययत्नतः इतिदशहराविधिः
अथदशहरास्तोत्रंपठेत् चतुर्भुजांत्रिनेत्रांचसर्वावयवशोभितां रत्नकुंभसितांभोजवरदाभयसत्करां श्वेतवस्त्रपरीधानां
मुक्तामणिविभूषितां एवंध्यायेत्सुसौम्यांचचंद्रायुतसमप्रभां चामरैर्वीज्यमानांचश्वेतछत्रोपशोभितां सुप्रसन्नांचवर
दांकरुणार्द्रांनिरंतरां सुधाप्लावितभूपृष्ठांदिव्यगंधानुलेपनां त्रैलोक्यनिर्मितांगंगांसर्वदेवैरधिष्ठितां दिव्यरत्नविभूषांच
दिव्यमाल्यानुलेपनां ध्यात्वाजलेयथाप्रोक्तांतथार्चामंत्रपूर्ववत् ॐनमोभगवतिहिलिहिलिमिलिमिलिगंगेमांपावयपाव
यस्वाहा अनेनमंत्रेणागमोक्तपंचोपचारपुष्पांजलिंश्रीगंगायैनिवेदयेत् माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृ
तानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् दशांगंगुग्गुलंधूपंसुगंधिंचमनोहरं गृहाणमंगलंदीपंघृतवर्तिसमन्वितं रुद्ररूपेनमस्ते

स्तुगृहाणवरंदाभव परदारपरद्रव्यपरद्रोहपराङ्मुखः गंगाब्रूतेकदागत्यमामयंपावयिष्यति एवंश्रीगंगायाःध्यानार्चनेवि
धायपश्चाज्जलमध्येस्थित्वा ज्येष्ठमासेसितेपक्षेप्रतिपदमारभ्यदशमीपर्यंतंप्रतिदिनमेकोत्तरवृध्यासर्वपापक्षयार्थंदशह
रास्तोत्रजपमहंकरिष्ये ब्रह्मोवाच ॐनमःशिवायैगंगायैशिवदायैनमोनमः नमस्तेविष्णुरूपिण्यैब्रह्ममूर्त्यैनमोनमः न
मस्तेब्रह्मरूपिण्यैशांकर्यैतेनमोनमः सर्वदेवस्वरूपिण्यैनमोभेषजमूर्तये सर्वस्यसर्वव्याधीनांभिषक्श्रेष्ठ्यैनमोस्तुते स्था
णुजंगमसंभूतविषहंत्र्यैनमोस्तुते संसारविषनाशिन्यैजीवनायैनमोस्तुते तापत्रितयसंहर्त्र्यैप्राणेश्यैतेनमोनमः शांति
संतानकारिण्यैनमस्तेशुद्धमूर्तये सर्वसंशुद्धिकारिण्यैनमःपापारिमूर्तये भुक्तिमुक्तिप्रदायिन्यैभद्रदायैनमोनमः भो
गोपभोगदायिन्यैभोगवत्यैनमोस्तुते मंदाकिन्यैनमस्तेस्तुस्वर्गदायैनमोनमः नमस्त्रैलोक्यभूषायैत्रिपथायैनमोनमः
नमस्त्रिशुक्लसंस्थायैतेजोवत्यैनमोनमः नंदायैलिंगधारिण्यैसुधाधारात्मनेनमः नमस्तेविश्वमुख्यायैनमोदेव्यैनमोन
मः बृहत्यैतेनमस्तेस्तुलोकधात्र्यैनमोनमः नमस्तेविश्वमित्रायैनंदिन्यैतेनमोनमः पृथ्व्यैशिवामृतायैचसुवृषायैन-
मोनमः परापरशताढ्यायैतारायैतेनमोनमः पाशजालनिकृंतिन्यैअभिन्नायैनमोनमः शांतायैचवरिष्ठायैवरदायैन
मोनमः उग्रायैसुखजग्ध्यैचसंजीविन्यैनमोस्तुते ब्रह्मिष्ठायैब्रह्मदायैदुरितघ्न्यैनमोनमः प्रणतार्तिप्रभंजिन्यैजगन्मात्रेन १
मोस्तुते सर्वापत्प्रतिपक्षायैमंगलायैनमोनमः शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे सर्वस्यार्तिहरेदेविनारायणिनमोस्तु

ते निर्लेपायैदुर्गहंत्र्यैदक्षायैतेनमोनमः परापरपरायैचगंगेनिर्वाणदायिनी गंगेममाग्रतोभूयागंगेमेदेविपृष्ठतः गंगेमे
पार्श्वयोर्देवित्वयिगंगेस्तुमेस्थितिःआदौत्वमंतेमध्येचसर्वंत्वंगांगतेशिवे त्वमेवमूलप्रकृतिस्त्वंपुमान्परएवहि गंगेत्वंपर
मात्माचशिवस्तुभ्यंनमःशिवे यइदंपठतेस्तोत्रंभक्त्यानित्यंनरःप्रियः शृणोतिश्रद्धयायुक्तःकायवाक्चित्तसंभवैः दशधा
संस्थितैर्दोषैःसर्वैरेवप्रमुच्यते रोगस्थोमुच्यतेरोगादापद्भ्यश्चप्रमुच्यते द्विषद्भ्योबंधनाद्वैश्चभयेभ्यश्चप्रमुच्यते सर्वा
न्कामानवाप्नोतिप्रेत्यब्रह्मणिलीयते इमंस्तवंगृहेयस्तुलेखयित्वाविनिक्षिपेत् नाग्निचोरभयंतत्रपापेभ्योपिभयंनहि
ज्येष्ठमासिसितेपक्षेदशमीहस्तसंयुता संहरेत्रिविधंपापंबुधवारेणसंयुता तस्यांदशम्यामेतच्चस्तोत्रंगंगाजलेस्थितः
यःपठेद्दशकृत्वस्तुदरिद्रोवापिचाक्षमः सोपितत्फलमाप्नोतिगंगांसंपूज्ययत्नतः पूर्वोक्तेनविधानेनयत्फलंसंप्रकीर्ति
तं यथागौरीतथागंगातस्माद्गौर्यास्तुपूजने विधिर्योविहितःसम्यक्सोपिगंगाप्रपूजने यथाशिवस्तथाविष्णुर्यथा-
लक्ष्मीस्तथाउमा लक्ष्मीरुमातथागंगाचतूरूपंनभिद्यते विष्णुरुद्रांतरंयच्चश्रीगौर्योरंतरंतथा गंगागौर्योरंतरंच-
योब्रूतेसचमूढधीः रौरवादिषुघोरेषुनरकेषुपतत्यधः प्रदत्तानामुपादानंहिंसाचैवाविधानतः परदारोपसेवाचका
यिकंत्रिविधंस्मृतं पारुष्यमनृतंचैवपैशुन्यंचापिसर्वतः असंबद्धप्रलापश्चवाङ्मयंस्याच्चतुर्विधं परद्रव्येष्वभिध्यान
मनसानिष्टचिंतनं वितथाभिनिवेशश्चमानसंत्रिविधंस्मृतं एतानिदशपापानिहरत्वंममजान्हवी दशपापहराय

व्र·रा· स्मात्तस्माद्दशहरास्मृता एतैर्दशविधैःपापैःकोटिजन्मसमुद्भवैः मुच्यतेनात्रसंदेहोब्रह्मणोवचनंयथा दशत्रिं· द·
२ शच्छतान्सर्वान्पितॄनथपितामहान् उद्धरत्येवसंसारान्मंत्रेणानेनपूजिता ॐ नमोभगवत्यैनारायण्यैदशपापह १०
रायैशिवायैगंगायैविष्णुमुख्यायैक्षयायैरेवत्यैभागीरथ्यैनमोनमः ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेदशम्यांबुधहस्तयोः गरा
नंदेव्यतीपातेकन्याचंद्रेवृषेरवौ दशयोगेनरःस्नात्वासर्वपापैःप्रमुच्यते सितकनकनिषण्णांशङ्खवर्णांत्रिनेत्रांकरधृत
कलशाब्जाभुद्यताभीत्यभीष्टा विधिहरिहरसूर्याग्नींदुकोटीरजुष्टांकलितसितदुकूलांजान्हवींतांनमामि आदावादिपि
तामहस्यनियमव्यापारपात्रेजलंपश्चात्पन्नगशायिनोभगवतःपादोदकंपावनं भूयःशंभुजटाविभूषणमणिर्जन्होर्महर्षे
रियंकन्याकल्मषनाशिनीभगवतीभागीरथीदृश्यते इतिश्रीकाशीखंडेदशहरास्तोत्रंसंपूर्णं अथआषाढशुक्लदशमीम·
न्वादिः सापूर्वाण्हव्यापिनीग्राह्या तत्रशुक्लदशम्यांआषाढदशमीव्रतं हेमाद्रौभविष्ये युधिष्ठिरउवाच कथमाशा·
दशम्येषागोविंदक्रियतेकदा दमयंत्यानलस्यैवययाजातःसमागमः कृष्णउवाच राज्याशयाराजपुत्रःकृष्यर्थेचकृषी
वलः वाणिज्यार्थंवणिक्पुत्रःपुत्रार्थंगुर्विणीतथा धर्मकामार्थसंसिध्यैलोकःकन्यावरार्थिनी यष्टुकामोद्विजवरोयोगी
श्रेयोर्थमेवच चिरप्रवसितेकांतेबालेदंतनिपीडिते एतदन्येषुकर्तव्यमाशाव्रतमिदंतथा यस्मादस्यभवेदार्तिःकर्तव्यं· २
तेनतद्व्रतं शुक्लपक्षेदशम्यांतुस्नात्वासंपूज्यदेवताः नक्तमाशाःप्रपूज्यावैपुष्पभक्तकचंदनैः गृहांगणेलेखयित्वायवैः

पिष्टातकेनवा स्त्रीरूपाश्चाधिदेवस्यशस्त्रवाहनचिन्हिताः अधिदेवस्यतत्तद्दिक्पालस्यइंद्रादयस्तच्छस्त्रैर्वाहनैश्चचि
न्हितालेखयित्वेत्यर्थः दत्वाघृताक्तंनैवेद्यंपृथक्दीपांश्चदापयेत् फलानिकामजातानिततःकार्यंनिवेदयेत् ततः आ·
शास्त्वाशाःसदासंतुसिध्यंतांमेमनोरथाः भवतीनांप्रसादेनसदाकल्याणमास्त्विताः एवंसंपूज्यविधिवद्दत्वाविप्रायदक्षिणां अनेन
क्रमयोगेनमासिमासिसमाचरेत् वर्षमेकंकुरुश्रेष्ठततःपश्चात्समुद्यापयेत् अर्वाक्संवत्सरस्यापिसिध्यर्थेवासमुद्यापयेत् सौवर्णाका
रयेदाशारौप्याःपिष्टातकेनवा ज्ञातिबंधुजनैःसार्धंततःसम्यगलंकृतः पूज्याश्चक्रमयोगेनमंत्रैरेभिर्गृहांगणे त्वयिसन्निहितःश
क्रःसुरासुरनमस्कृतः पूर्वात्वंभुवनस्यास्यऐंद्रिदिक्देवतेनमः अग्नेःपरिग्रहादाशेत्वमाग्नेयेतिपठ्यते तेजोरूपापराशक्तिराग्नेयी
वरदाभव धर्मराजंसमाश्रित्यलोकान्संयमयस्यमून् तेनसंयमिनीचासियाम्येसत्कामदाभव खड्गहस्तातिविकृतानिर्ऋति
स्थानमाश्रिता तेननिर्ऋतिनामासित्वमाशांपूरयस्वमे त्वयास्तेभुवनाधारोवरुणोयादसांपतिः कामार्थमसधमार्थे·
वारुणीप्रवणाभव अधिष्ठितासियस्मात्वंवायुनाजगदायुना वायव्येत्वमतःशांतिंनित्यंयच्छममालये धनदेनाधि
ष्ठितात्वंहिप्रख्यातात्वमिहोत्तरा निरुत्तराभवास्मासुदत्वासद्योमनोरथं ऐशानिजगदीशेनशंभुनात्वमलंकृता पूरय
स्वाशुमेदेविवांछितानिनमोनमः भुजंगाष्टकुलेनत्वंसेवितासियतोह्यधः नागांगनाभिःसहिताहिताभवममाद्यवै स
र्वलोकोपरिगतासर्वदात्वंशिवायच सनकाद्यैःपरिवृताब्राह्मिमांपाहिसर्वदा नक्षत्राणिचसर्वाणिगृहास्तारागणस्तथा

व्र·रा· नक्षत्रमातरोयाश्चभूतप्रेतविनायकाः सर्वेममेष्टसिध्यर्थंभवंतुप्रवणाःसदा एभिर्मंत्रैःसमभ्यर्च्यपुष्पधूपादिनाततः द·
३ वासोभिरभिषेकाद्यैःफलानिविनिवेदयेत् ततोघंटानिनादेनगीतवादित्रमंगलैः नृत्यंतीभिर्वरस्त्रीभिर्जागृत्याचनिशां- १०
नयेत् कुंकुमाक्षततांबूलंदानमानादिभिःस्फुटं प्रभातेवेदविदुषेब्राह्मणायनिवेदयेत् अनेनविधिनासर्वंक्षमाप्यप्रणि
पत्यच भुंजीतमित्रसहितःसुहृद्बंधुजनेनच एवंयःकुरुतेपार्थदशमीव्रतमादरात् सर्वान्कामानवाप्नोतिमनोभिलषिता
न्नरः स्त्रीभिर्विशेषतःकार्यंव्रतमेतद्युधिष्ठिर प्राणिवर्गेयतोनार्यःश्रद्धाकामपरायणाः धन्यंयशस्यमायुष्यंसर्वकाम-
फलप्रदं कथितंतेमहाराजमयाव्रतमनुत्तमं येमानवामनुजपुंगवकामकामाःसंपूजयंतिदशमीषुसदादशाशाः तेषां
विशेषनिहितान्हृदयेपिकामानाशाःफलंस्थलमलंवकुनोदितेन इतिभविष्योत्तरेआशादशमीव्रतं अथभाद्रशुक्लदशम्यां
दशावतारव्रतंभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच व्रतंदशावतारारव्यंकृष्णब्रूहिसविस्तरं समंत्रंसरहस्यंचसर्वपापोपशांतिदं
श्रीकृष्णउवाच दशम्यांशुक्लपक्षस्यमासेप्रोष्ठपदेशुचिः स्नात्वाजलाशयेस्वच्छेपितृदेवादितर्पणं कृत्वाकुरुकुलश्रेष्ठ
गृहमागत्यमानवः गृहीत्वाधान्यचूर्णस्यस्वहस्तप्रसृतित्रयं क्रमेणपाचयेत्तत्तुपुंसंज्ञंघृतपायसं वर्षेवर्षेदिनेतस्मि-
न्नेवंवर्षाणिवैदश प्रथमेपूपकान्वर्षेद्वितीयेघृतपूरिकान् तृतीयेपूपकासारान्चतुर्थेमोदकान्शुभान् सोहालिकान् ३
पंचमेवैषष्ठेतुखंडवेष्टकान् सप्तमेब्देकोकरसानर्कपुष्पान्तथाष्टमे नवमेकर्णवेष्टांश्चदशमेमंडकान्शुभान् दशात्मनोद

श्राद्धेर्दशविप्रायदापयेत् क्रमेणभक्षयेद्दत्वायथोक्तविधिनानृप अर्धार्धंविष्णवेदेयमर्धार्धंचद्विजातये ततोपरार्धमश्नीया
त्स्वारस्येजलाशये दशावतारमभ्यर्च्यपुष्पधूपविलेपनैः मंत्रेणानेनमेधावीहरिमभ्युक्ष्यवारिणा मत्स्यंकूर्मंवराहंचनारसिं-
हंचवामनं रामंरामंचकृष्णंचबौद्धंचकल्किनंतथेति गतोस्मिशरणंदेवंहरिंनारायणंविभुं प्रणतोस्मिजगन्नाथंसमेविष्णुः
प्रसीदतु छिनत्तुवैष्णवींमायांभक्त्याप्रीतोजनार्दनः श्वेतद्वीपंनयत्वस्मान्मयात्मासन्निवेशितः अत्रहैमीर्महार्हाश्चद-
शमूर्तीःसुलक्षणाः गंधपुष्पैश्चनैवेद्यैरर्चयेद्विधिपूर्वकं एवंयःकुरुतेभक्त्याविधिनानेनसुव्रत व्रतंदशावताराख्यंतस्य
पुण्यफलंश्रृणु श्राव्यंतेयास्त्विमालोकेपुरुषाणांदशादश नाश्छिनत्तिनसंदेहश्चक्रप्रहरणोविभुः संसारसागराद्घोरा
त्समुद्धृत्यजगत्पतिः श्वेतद्वीपंनयत्याशुव्रतेनानेनतोषितः किंतस्यनभवेल्लोकेयस्यतुष्टोजनार्दनः यद्दुर्लभंफलंप्राप्तुं
मनसोप्यगोचरं तदप्यप्रार्थितंध्यातोददातिमधुसूदनः सोहंजनार्दनःसाक्षात्कालरूपधरोच्युतः मर्त्यलोकेस्वयंप्रा
र्थभूभारोत्तारणायच यास्त्रीव्रतमिदंपार्थचरिष्यतिमयोदितं साचलक्ष्म्यायुतानित्यंपुत्रभक्तिसमन्विता मर्त्यलोके
चिरंस्थित्वाविष्णुलोकेमहीयते येपूजयंतिपुरुषाःपुरुषोत्तमस्यमत्स्यादिकांस्तुदशमीषुदशावतारान् मन्येदशास्वपिद-
शासुसुखंविहृत्यतेयांतियानमधिरुह्यसुरारिलोकं इतिभविष्येभाद्रशुक्लदशम्यांदशावतारव्रतंसंपूर्णं अथआ
श्विनशुक्लदशम्यांविजयादशमीव्रतं साचतारकोदयव्यापिनीग्राह्या तदुक्तंचिंतामणौ आश्विनस्यसितेपक्षेदश-

व्र·रा· श्यांतारकोदये सकालोविजयोनामसर्वकामार्थसाधकः रत्नकोशे ईषत्संध्यामतिक्रांतः किंचिदुद्भिन्नतारकः विज द·
४ योनामकालोयंसर्वकामार्थसाधकः दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवा अपराजितपूजायांपूर्वैव तदुक्तंहेमाद्रौस्कांदे दशम्यांतु १०
नरैःसम्यक्पूजनीयापराजिता ईशानींदिशमाश्रित्य अपराह्णेप्रयत्नतः यापूर्णानवमीयुक्तातस्यांपूज्यापराजिता क्षेमा
र्थंविजयार्थंचपूर्वोक्तविधिनानरैः नवमीशेषसंयुक्तदशम्यामपराजिता ददातिविजयंदेवीपूजिताजयवर्धिनी आश्वि
नेशुक्लपक्षेतुदशम्यांपूजयेन्नरः एकादश्यांनकुर्वीतपूजनंचापराजितं आश्विनस्यसितेपक्षेदशमीसर्वराशिषु सा
यंकालेशुभायात्रादिवाचविजयक्षणे एकादशमुहूर्तोयोविजयःसंप्रकीर्तितः तस्मिन्सर्वैर्विधातव्यायात्राविजयकां
क्षिभिः दिनद्वयेएकादशमुहूर्तेव्याप्तावव्याप्तौवा श्रवणयुक्ताग्राह्या तथाचहेमाद्रौमदनरत्नेकश्यपः उदयेदशमीकिं
चित्संपूर्णैकादशीयदि श्रवणर्क्षंयदाकालेसातिथिर्विजयाभिधा श्रवणर्क्षेतुपूर्णायांकाकुत्स्थःप्रस्थितोयतः उल्लं
घयेयुःसीमांतंतद्दिनर्क्षेततोनराः अत्रकृत्यंभविष्ये शमीशुभलक्षणोपेतांइशान्याशाप्रतिष्ठितां संप्रार्थ्यतांचसंपूज्य
त्वीशानीसंमुखोभवेत् शमीपूजा ध्यानं शमीशमयतेपापंशमीशत्रुविनाशिनी अर्जुनस्यधनुर्धारीरामस्यप्रियवा
दिनी शमीशमयतेपापंशमीलोहितकंटका धारिण्यर्जुनबाणानांरामस्यप्रियवादिनी करिष्यमाणयात्रायांयथाकालं ४
सुखंमया तत्रनिर्विघ्नकर्त्रीत्वंभवश्रीरामपूजिते गृहीत्वासाक्षतामार्द्रांशमीमूलगतांमृदं गीतवादित्रनिर्घोषैरानये

त्स्वगृहंप्रति ततोभूषणवस्त्रादिधारयेत्स्वजनैःसह शम्यभावेवनराजपूजाकार्या तत्रमंत्रः आदिराजमहाराजवनराजव
नस्पते इष्टदर्शनमिष्टान्नंशत्रूणांचपराजयः अथापराजितदशम्यांपूर्वोक्तेविजयामुहूर्तेउक्तंप्रास्थानिकमित्युपक्रम्य अ
थविजयाख्यानं कृष्णउवाच अलंकृतोभूषितभृत्यवर्गःपरिष्कृतोत्तुंगतुरंगनागः वादित्रनादप्रतिनादिताशःशुभमंगला
चारपरंपराशीः राजानिर्गत्यभवनात्पुरोहितपुरोगमः प्रास्थानिकंविधिंकृत्वाप्रतिष्ठेत्पूर्वतोदिशि गत्वानगरसीमांतंवास्तुपू
जांसमाचरेत् संपूज्यचाष्टदिक्पालान्पूजयेत्पथिदेवताः मंत्रैर्वैदिकपौराणैःपूजयेच्चशमीतरुं अमंगलानांशमनींसर्व
सिद्धिकरींशुभां दुःस्वप्नशमनींधन्यांप्रपद्येहंशमींशुभां ततःकृताशीःपूर्वस्यांदिशिविष्णुक्रमाक्रमेत् शत्रोःप्रतिकृतिंकृ
त्वाध्यात्वारामंतथार्थदं शरेणस्वर्णपुंखेनविध्येत्तद्धृदयमर्मणि दिशाविजयमंत्राश्चपठितव्याःपुरोधसा एवमेवविधिंकृ
त्वादक्षिणादिभिरर्चयेत् पूज्यान्द्विजांश्चसंपूज्यसांवत्सरपुरोहितौ गजवाजिपदातीनांप्रेक्षाकौतुकमाचरेत् जयमं
गलशब्देनततःस्वभवनंविशेत् नीराजमानःपुण्याभिर्गणिकाभिःशुभमंगलैः यएवंकुरुतेराजावर्षेवर्षेशुभमंगलं आयुरारो
ग्यमैश्वर्यंविजयंचसगच्छति नाधयोव्याधयश्चैवनभवंतिपराजयाः श्रियंपुण्यमवाप्नोतिविजयंचसदाभुवि उक्तंप्र
स्थानंव्याख्यास्यामः जनेषुगमिष्यत्सुपार्थिवश्चदुंदुभीन्वीणाश्चोपवादयेत् ततःआश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यांचघटोत्था
पनानंतरंसुचारुवेषैःसहसंभारानुपकल्पयित्वाएकादशमुहूर्तेश्रवणयोगेसीमांतेगत्वापश्चाद्गृहेजनैःसहसुवर्णसहि

तंग्रामं आविशेत् योषितांकौतुकैश्चप्रज्वालितैर्दीपैः रंजनानुलेपनंकारयित्वावासोगंधस्रक्पुष्पैश्चपूजयित्वाहिरण्यरूपमि
तिमंत्रेणसुवर्णपूजनंकृत्वा आशिषः प्रतिगृह्यलक्ष्मींनमस्कुर्यात् सर्वाः भगिनीः वस्त्रालंकारभूषणैः पूजयेत् ब्राह्मणान्पू
जयेत्तत्रगंधपुष्पैश्चदीपकैः इतिश्रीभविष्येविजयादशमीव्रतंसंपूर्णं इतिदशमीव्रतानिसमाप्तानि ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथएकादशीव्रतानि॥ ॥तत्रएकादश्यामुपवासनिर्णयः निषेधपरिपालनात्मकोव्रतरूपश्च साचद्वि-
धाशुद्धाद्वादशमीविद्धाच वेधोपिद्विविधः अरुणोदयेदशमीसंबंधात्सूर्योदयेच तत्रआद्योवैष्णवैस्त्याज्यः तथाचभविष्ये अरु
णोदयकालेतुदशमीयदिदृश्यते साविद्धैकादशीतत्रपापमूलमुपोषणं तथा दशमीशेषसंयुक्तोयदिस्यादरुणोदयः नैवोपोष्यं
वैष्णवेनतद्दिनैकादशीव्रतम् अरुणोदयस्वरूपंतु हेमाद्रौस्मृत्यंतरेदर्शितम् निशिप्रांतेतुयामार्धेदेववादित्रनिस्वने सारस्वतेअ
ध्ययनेअरुणोदयउच्यते यामार्धंमुहूर्तद्वयलक्षणं अतएवसौरधर्मे आदित्योदयवेलायांयामुहूर्तद्वयान्विता सैकादशीति -
संपूर्णाविद्धान्यापरिकीर्तिता यच्चमाधवीयेस्कांदे उदयात्प्राक्चतस्रस्तुघटिकाअरुणोदयः तदपिद्वात्रिंशत्घटिकारात्रिमा
नपक्षेतुमुहूर्तद्वयस्यतावत्परिमाणत्वमुक्तमितिद्वैतनिर्णयः ब्रह्मवैवर्तेच चतस्रोघटिकाः प्रातररुणोदयनिश्चयः चतुष्टयवि
भागोत्रवेधादीनांकिलोदितः अरुणोदयवेधःस्यात्सार्धंतुघटिकात्रयम् अतिवेधोद्विघटिकः प्रभासंदर्शनाद्रवेः महावेधोपित
त्रैवदृश्यतेर्कोनदृश्यते तुरीयस्तत्रविहितोयोग सूर्योदयेसति अन्यच्च पंचपंचउषःकालः सप्तपंचारुणोदयः अष्टपंचभवेत्प्रा
तःशेषःसूर्योदयःस्मृतः वैष्णवलक्षणंतुस्कांदे परमापदमापन्नोहर्षेवासमुपस्थिते नैकादशींत्यजेद्यस्तु तस्यदीक्षातुवैष्णवी
भविष्ये यथाशुक्लातथाकृष्णायथाकृष्णातथेतरा तुल्येतेमन्यतेयस्तु सहिवैष्णवउच्यते अतिवेधादयःसर्वेयेवेधास्तिथिषु
स्मृताः सर्वेप्यवेधाविज्ञेयावेधः सूर्योदयःस्मृतः तत्रशुद्धाविद्धाएकादशीचतुर्धा अधिकाएकादशी अधिकाद्वादशी उभयाधि

का अनुभयाधिकाच शुद्धायांएकादश्याधिक्येपरेद्युरुपवासमाहनारदः संपूर्णैकादशीयत्रद्वादश्यांहृद्धिगामिनी द्वादश्यांलं
घनंकार्यंत्रयोदश्यांतुपारणं वृद्धवसिष्ठः एकादशीयदालुप्तापरतोद्वादशीभवेत् उपोष्याद्वादशीतत्रयदीच्छेत्परमांगतिम् भृगुः
संपूर्णैकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसा तत्रोपोष्याद्वितीयातुपरतोद्वादशीयदि प्रथमेहनिसंपूर्णाव्याप्याहोरात्रसंयुता द्वादश्यांतु
नदोपोष्यादृश्यतेपुनरेवसा पूर्वाकार्यागृहस्थैश्चयतिभिश्चोत्तराविभो मार्कंडेयः संपूर्णैकादशीयत्रपरत्रपुनरेवच पूर्वामुप
वसेत्कामीनिष्कामस्तुपरांवसेत् हेमाद्रौ विद्धाप्यविद्धाविज्ञेयापरतोद्वादशीनचेत् अविद्धापिचविद्धास्यात्परतोद्वादशीयदि
एकादशीविद्धद्वाचेच्छुक्लेकृष्णेविशेषतः उत्तरांतुयतिःकुर्यात्पूर्वामुपवसेत्गृही सनत्कुमारः नकरोतिहियोमूढएकादश्या
मुपोषणम् सनरोनरकंयातिरौरवेतमसावृते यदीच्छेद्विपुलान्भोगान्मुक्तिंचात्यंतदुर्लभाम् उपोष्यैकादशीनित्यंपक्षयोरुभ
योरपि माधवेप्युक्तं एकादशीद्वादशीचेदुभयंवर्धतेयदा तदापूर्वदिनंत्याज्यंस्मार्तैर्ग्राह्यंपरंदिनं त्रयोदश्यांनलभ्येतद्वाद
शीयदिकिंचन उपोष्यैकादशीतत्रदशमीमिश्रितायदीति स्कांदात् हेमाद्रिमते शुद्धाविशुद्धाद्वेनंदात्रिधान्यूनसमाधिकैः ष
ट्प्रकाराःपुनस्त्रेधाद्वादश्यूनासमाधिकैः इत्यष्टैकादशीभेदाः पाद्मे संपूर्णैकादशीत्याज्यापरतोद्वादशीयदि उपोष्याद्वादशी
शुद्धाद्वादश्यामेवपारणम् पारणाहेनलभ्येतद्वादशीकलयापिचेत् तदानींदशमीविद्धाउपोष्यैकादशीतिथिः बहुवाक्यविरो १
धेनसंदेहोजायतेयदा द्वादशीतुतदाग्राह्यात्रयोदश्यांतुपारणम् इतिमार्कंडेयोक्तेः कात्यायनः अष्टवर्षाधिकोमर्त्योह्यशीति

न्यूनवत्सरः एकादश्यामुपवसेत्पक्षयोरुभयोरपि भविष्ये ब्रह्मचारीचनारीचशुक्लामेवसदागृही सधवायास्तुभर्त्राज्ञयाधि
कारः पत्यौजीवतियानारीउपोष्यव्रतमाचरेत्आयुष्यंहरतेभर्तुःसानारीनरकंव्रजेत् कौर्मेतदुक्तंमदनरत्नेस्मृत्यंतरे शयनीबोधि
नीमध्येयाकृष्णैकादशीभवेत् सैवोपोष्यागृहस्थेननान्याकृष्णाकदाचन नान्याकृष्णेतिनिषेधः संक्रांत्यामुपवासंचकृष्णैकादशिवा
सरे चंद्रसूर्यग्रहेचैवनकुर्यात्पुत्रवान्गृही नारदः आदित्येहनिसंक्रांतौग्रहणेचंद्रसूर्ययोः पारणंचोपवासंचनकुर्यात्पुत्रवान्
गृही माधवीयेकात्यायनः अर्कपर्वद्वयेरात्रौचतुर्दश्यष्टमीदिवा एकादश्यामहोरात्रंभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् अथकाम्यव्र
तविधिः कांस्यंमांसंमसूरांश्चचणकान्कोरदूषकान् शाकंमधुपरान्नंचत्यजेदुपवसन्स्त्रियम् शाकंमाषंमसूरांश्चपुनर्भो
जनमैथुनम् द्यूतमत्यंबुपानंचदशम्यांवैष्णवस्त्यजेत् मदनरत्नेनारदीये अक्षारलवणाःसर्वेहविष्यान्ननिषेविणः अवनी
तल्पशयनाप्रियासंगविवर्जिताः हेमाद्रौदेवलः असकृज्जलपानाच्चसकृत्तांबूलचर्वणात् उपवासःप्रणश्येतदिवास्वापाच्च
मैथुनात् अशक्तौतुमदनरत्नेदेवलः अत्ययेचांबुपानेचनोपवासःप्रणश्यति अत्ययेकष्टे विष्णुरहस्ये गात्राभ्यंगंशिरो
भ्यंगंतांबूलंचानुलेपनम् व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्यच्चनिराकृतं एषुप्रायश्चित्तं स्तेनहिंसकयोःसरव्यंकृत्वास्तैन्यंचहिंसनं
प्रायश्चित्तंव्रतीकुर्याज्जपेन्नामशतत्रयं मिथ्यावादेदिवास्वापेबहुशोंबुनिषेवणे अष्टाक्षरंजपेन्मंत्रंशतमष्टोत्तरंशुचिः ॐन
मोनारायणायेतिअष्टाक्षरः हेमाद्रौवसिष्ठः उपवासेतथाश्राद्धेनकुर्याद्दंतधावनम् दंतानांकाष्ठसंयोगो-

दहत्यासप्तमंकुलं एकादश्यांश्राद्धेप्राप्तेमाधवीयेकात्यायनः उपवासोयदानित्यःश्राद्धंनैमित्तिकंभवेत् उपवासंतदाकुर्यादाघ्रा
यपितृसेवितं मातापित्रोःक्षयेप्राप्तेभवेदेकादशीयदि अभ्यर्च्यपितृदेवांश्चआजिघ्रेत्पितृसेवितं प्राप्तेहरिदिनेसम्यक्विधायनि
यमंनिशि दशम्यामुपवासंचप्रकुर्याद्वैष्णवंव्रतं देवलः तत्रएकादश्यांसंकल्पः गृहीत्वौदुंबरंपात्रंवारिपूर्णमुदङ्मुखः उपवासं
तुगृह्णीयाद्यथासंकल्पयेद्बुधः औदुंबरंताम्रमयं मंत्रः एकादश्यांनिराहारःस्थित्वाहमपरेहनि भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमे
भवाच्युत शैवादीनांतुहेमाद्रौसौरपुराणे सावित्र्याप्यथवानाम्नासंकल्पंतुसमाचरेत् वाराहे इत्युच्चार्यततोविद्वान्पुष्पांजलि
मथार्पयेत् अष्टाक्षरेणमंत्रेणत्रिर्जप्तेनाभिमंत्रितं उपवासफलंप्रेप्सुःपिबेत्पात्रगतंजलम् इतिकात्यायनोक्तेः मध्यरात्रेउद
येवादशमीवेधेरात्रौसंकल्पइतिमाधवः विद्धोपवासेनभ्रंस्तुदिनंत्यक्त्वासमाहितः रात्रौसंपूजयेद्विष्णुंसंकल्पंचतदाचरेत् देवलः
देवस्यपुरतःकुर्याज्जागरंनियतोव्रती अज्ञानतिमिरांधस्यव्रतेनानेनकेशव प्रसीदसुमुखोनाथज्ञानदृष्टिप्रदोभव दिवानि
द्रांपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुनं क्षौद्रंकांस्यंमाषतैलंद्वादश्यामष्टवर्जयेत् पुनर्भोजनमध्वायोभारआयासमैथुने उपवासफलंहन्युर्दि-
वानिद्राचपंचमी स्कांदे असंभाष्यान्हिसंभाष्यतुलस्याश्चार्पितंदलं आमलक्याःफलंवापिपारणेभक्ष्यशुध्यति भोजनानंतरंवि
ष्णोरर्पितंतुलसीदलं भक्षणात्पापनिर्मुक्तिश्चांद्रायणशताधिका इतिविष्णूक्तेः सूतकांतेनरःस्नात्वापूजयित्वाजनार्दनं दानंदत्वावि
धानेनव्रतस्यफलमश्नुते स्त्रीभिस्तुरजोदर्शनेपिकार्यं एकादश्यांनभुंजीतनारीदृष्टेरजस्यपि इतिमात्स्योक्तेः यदाद्वादश्यांश्रवणर्क्षंतदा

शुद्धामप्येकादशींत्यक्त्वाद्वादशीमुपवसेत् शुक्लावायदिवाकृष्णाद्वादशीश्रवणान्विता तयोरेवोपवासश्चत्रयोदश्यांतुपारणं
इतिनारदोक्तेः तत्रशुद्धाधिकैकादशीयुताद्वादशीउन्मीलिनी द्वादशीवर्धतेचेत्साव्यंजुली वासरत्रयस्पर्शिनीत्रिस्पृशा अग्रे
पर्वणःसंपूर्णाधिकत्वेपक्षवर्धिनी पुष्यर्क्षयुताजया श्रवणयुताविजया पुनर्वसुयुताजयंती रोहिणीयुतापापनाशिनी एता
अष्टौमहाद्वादश्यः एताःपापक्षयमुक्तिकामउपवसेत् अत्रमूलंहेमाद्रौज्ञेयं द्वादश्याःप्रथमःपादोहरिवासरसंज्ञितः तमतिक्रम्य
कुर्वीतपारणंविष्णुतत्परः अन्यत्र सर्वेषामुपवासानांप्रातरेवहिपारणं इतिएकादशीनिर्णयः अथशुक्लकृष्णैकाद
श्युद्यापनं मार्गशीर्षेशुक्लपक्षेकार्तिकेवातथैवच शुभमासेतुकार्यासाशुक्लकृष्णा उभेतयोः व्रतविधिः दशम्यामेक
भुक्तंतुदंतधावनपूर्वकं एकादश्यांशुचिर्भूत्वाआचार्यंवरयेत्ततः तत्रसंकल्पः गणेशस्मरणपूर्वकंमासपक्षाद्युल्लिख्यति
थ्यादिसंकीर्त्यमयाआचरितस्यआचरिष्यमाणस्यशुक्लकृष्णैकादशीव्रतस्यसांगतासिद्ध्यर्थंसंपूर्णफलप्राप्त्यर्थंदेशकालाद्यनु
सारतःयथाज्ञानेनशुक्लकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनमहंकरिष्ये तदंगत्वेनगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंआचार्यवरणंचकरि
ष्ये ततोगणेशंषोडशोपचारैःपूजयेत् ततःकरिष्यमाणशुक्लकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनकर्मणःपुण्याहंभवंतोब्रुवंतु अस्तु
पुण्याहं स्वस्तिंभवंतोब्रुवंतु आयुष्मतेस्वस्ति ऋद्धिंभवंतोब्रुवंतु कर्मऋध्यतां श्रीरस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु अस्तुश्रीः वर्ष
शतंपूर्णमस्तु शिवंकर्मास्तु गोत्राभिवृद्धिरस्तु प्रजापतिःप्रीयतां उद्यापनकर्मणिआचार्यंवरयेत् श्रुताध्ययनसंप

ग्र॰रा॰ ३ न्नौक्रोधलोभविवर्जितौ आचार्यौ वरयेत्स्वाध्यायज्ञानसमन्वितः अस्मिन्कर्मणिआचार्योभव यथाज्ञानेनकर्मकरिष्यामि ए॰ ११
उपोष्यनियतोराजाआचार्यसहितोव्रती कुर्यादाराधनंविष्णोर्यथाशक्त्याजगद्गुरोः देवालयेगवांगोष्ठेशुचौदेशेथवागृहे अ
ष्टांगुलोच्छ्रितांवेदींचतुरस्रांप्रकल्पयेत् वितस्तिद्वयविस्तीर्णांतिलैःकृष्णैःप्रपूरयेत् तस्यांषोडशपत्रंचकमलंपरिकल्पयेत्
तन्मध्येस्थापयेत्कुंभंनवीनंअव्रणंशुभम् कृष्णैस्तिलैश्चसंपूर्णंकृष्णवस्त्रोपशोभितं अश्वत्थपर्णयुग्मेनपंचरत्नैःसमन्वि
तं समंतादंतिकंचैवनामसंकर्षणादिभिः उपचारैःषोडशभिःपूजयेत्प्रयतोनरः आग्नेयादिचतुःपत्रेपूजयेत्गणमातृकान्
गणेशंमातृकांचैवदुर्गांक्षेत्राधिपंतथा समाहितमनाःकोणेष्वाग्नेयादिषुविन्यसेत् शुक्लामेकादशीतद्वत्तिलैःशुक्लैश्चपूरयेत्
शुक्लवस्त्रेणसंवेष्ट्यपूजयेत्सरयासुदा समंतादंतिकांचैवनामभिःकेशवादिभिः गणेशंमातृकंचैवदुर्गांक्षेत्राधिपंतथा समाहितमनाः
कोणेष्वाग्नेयादिषुविन्यसेत् तदग्रेसर्वतोभद्रंलिखेत् देवतासान्निध्यार्थंस्वर्णमूर्तौअग्न्युत्तारणंकरिष्ये ततोदेवंचसौवर्णरू
प्यंपंचामृतादिभिः गंधपुष्पाक्षतोपेतंअथपुण्यजलैःशुभैः गृहीत्वावाहयेत्कुंभेरमायुक्तंचतुर्भुजं एवंविष्णुमावाहयेत् ॐनमो
विष्णवेतुभ्यंभगवन्परमात्मने कृष्णोसिदेवकीपुत्रपरमेश्वरउत्तम अजोनादिश्चविश्वात्मासर्वलोकपितामहः क्षेत्रज्ञःशाश्व
तोविष्णुःश्रीमान्नारायणःपरः त्वमेवपुरुषःसत्योतींद्रियोसिजगत्पते यत्तेतेजःपरंसूक्ष्मंतेनेमांवेदिकांविश ॐभूःपुरुषंआ ३
वाहयामि ॐभुवःपुरुषं॰ ॐस्वःपुरुषंआवा॰ ॐभूर्भुवःस्वःपुरुषंआ॰ विष्णोइहागच्छइहतिष्ठपूजांगृहाणसुप्रसन्नोवरदोभव

रुक्मिणींसहजांबवतींसत्यभामांश्रियंचपूर्वपश्चिमदलाभ्यंतरेषुषोडशस्त्रीसहस्राणिकल्पयेत् शंखंचक्रंगदापद्मंईशानादिषुक
ल्पयेत् तद्बहिःपूर्वपत्रादिष्वष्टपत्रेषुअनुक्रमात् विमलोत्कर्षिणीज्ञाना ३ क्रिया ४ योगा ५ तथैवच प्रह्वी ६ सत्या ७ तथाज्ञाना
८ नुग्रहापद्ममध्यगा देवस्याग्रेततःकृत्वावेदिकायांखगेश्वरम् आवाह्य लोकपालानवस्थाप्यदिक्षुपूर्वादिषुक्रमात् देवान्
तदस्त्वितिस्थापयेत् अतोदेवाइत्यादिषोडशमंत्रैःषोडशोपचारैःपूजयेत् ततोपूर्वादिद्वादशपद्मपत्रेषुकेशवादीनावाह्य अतो
देवा १ इदंविष्णु २ विष्णोःकर्माणिपश्यत त्रीणिपदावेतन्द्विष्णोस्तन्द्विप्रासो विचक्रमे ७ विष्णोर्नुकं ८ प्रतद्विष्णु ९ नंतेविष्णो १०
प्रविष्णवे ११ तदस्य १२ रावती १३ तावां १४ वषट्ते १५ नुक्रमेणहि प्रदद्यादासनंपाद्यंअर्घ्यमाचमनीयकं स्नानंवस्त्रं
चोपवीतंगंधंपुष्पाणिवैततः धूपंदीपंचनैवेद्यंनीराजनप्रदक्षिणे केशवाय॰ १ नारायणा॰ २ माधवा॰ गोविंदा॰ ४ विष्णवे॰ ५ मधु
सूदना॰ ६ त्रिविक्र॰ ७ वामना॰ ८ श्रीधरा॰ ९ हृषीकेशा॰ १० पद्मना॰ ११ दामो॰ १२ एताःशुक्लैकादश्यांमंडलदेवताःएवमेवकृष्णै
कादशीमंडले संकर्षणा॰ संकर्षणं॰ वासुदेवं॰ प्रद्युम्नं॰ अनिरुद्धं॰ पुरुषोत्त॰ अधोक्ष॰ नारसिंहं॰ अच्युतं॰ जनार्दनं॰
उपेंद्रं॰ हरिं॰ श्रीकृष्णं॰ १२ इतिकृष्णैकादश्याः उभयैकादश्यांयदाएकआचार्यः तदाद्वादश पद्मदलेषुपूर्वादिक्रमेण
एकत्रदेवताःस्थाप्यपूजयेत् स्तवनंविष्णुसूक्तैश्चपरिचर्यांचनामभिः नमोंतैर्वैष्णवैर्मंत्रैस्तन्मूर्तौपूजयेत्सुधीः ततोदेवा
दयोभूमेसर्वतोभद्रमंडले ब्रह्माद्यादेवताःसर्वाःपूजनीयाअनुक्रमात् उपचारादिकंकुर्यान्नैवकार्यंविसर्जनं गीतवाद्यै

स्तथान्नृत्यैरितिहासैर्मनोरमैः पुराणैःसत्कथाभिश्च रात्रिशेषंनयेत्सुधीः प्रभातेविमलेस्नात्वाकृत्वाशौचादिकाःक्रियाः चतु
र्विंशतिसंख्याकान्विप्रानागमदर्शिनः आकारयेत्ततःपश्चात्पूजयेच्चसमागतान् आचार्येणसमंकुर्यादुपचारादिकंततः हो
मसंख्यानुसारेणस्थंडिलंकारयेत्ततः उल्लेखनादिकंकृत्वाप्रणीतास्थापनंततः अस्मिन्शुक्लकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनहो
मंकर्तुंस्थंडिलादिकर्मकरिष्ये अग्निध्यानांतंकृत्वाततोन्वाधानं क्रियमाणेशुक्लकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनहोमेदेवतापरिग्र
हार्थमन्वाधानंकरिष्ये चक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं अग्निं·इंद्रंप्रजापतिं· विश्वान्देवान् ब्रह्माणं·पुरुषं·नाराय
णं·प्रत्यृचंआज्येन वासुदेवंबलदेवं·श्रीविष्णुंसप्तवारं· अग्निंवायुं·सूर्यं·प्रजापतिं· एताःप्रधानदेवताःपायसद्रव्येण के
शवादिद्वादशदेवताः आज्यमिश्रितपायसद्रव्येणविष्णुंअष्टोत्तरशताहुत्यावापायसद्रव्येण· ब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाआ
ज्याहुत्या शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिप्रणीताप्रणयनांतंकृत्वा अन्वाधानसमिद्भ्यांजुहुयात्पायसंश्रपयित्वाथचरोःप्रापणमुद्धरेत्
पवित्रंतेइतिमंत्रंजपन्प्रापणमुद्धरेत् पायसादुद्धृतंकिंचित्प्रापणंतत्प्रकीर्तितं अन्वाधानादिकंकुर्यादाज्यभागांतमेवच
आज्यसंस्कारादिकंआज्यभागांतंकृत्वा इदंउपकल्पितंहवनीयद्रव्यंयथादेवतमस्तु अनादेशाहुतीःपंचहोतव्याःसर्पिषा
ततः पौरुषेणाथसूक्तेनप्रत्यृचंजुहुयाद्घृतं पायसंसघृतंचैवहुनेदष्टोत्तरंशतं घृताक्ततिलपालाशसमिद्भिर्जुहुयात्एव ४
कं अष्टोत्तराहुतीनांचविष्णुमंत्रेणकारयेत् इदंविष्णुर्विचक्रमेतिसूक्तेनजुहुयात्तिलसर्पिषा वासुदेवायस्वाहा बलदेवायस्वा·

श्रियैस्वाहा·विष्णवे·विष्णोर्नुकं·ऋक् तदस्यप्रियं· प्रतद्विष्णुः परोमात्र· इदंविष्णु· विचक्र· त्रीणिपदा· व्याहृतिभि
श्चेतिजुहुयात् केशवादिद्वादशनामभिःपायसंहुत्वाविष्णुंअष्टोत्तरशतंपायसेनजुहुयात् कृष्णैकादश्यांएवंसंकर्षणादि
द्वादशनामभिरेवं शुक्लकृष्णैकादश्याःएकाचार्यएकस्थंडिलपक्षेचतुर्विंशतिनामभिर्हुत्वामुख्यदेवतांअष्टोत्तरशतंहुत्वाब्र
ह्मादिदेवताःएकैकयाआज्याहुत्याहुनेच् ततःप्रापणार्थंभगवत्प्रार्थना त्वामेकमाद्यंपुरुषंपुराणंनारायणंविश्वसृजंभजा
मः मयैकभागोविहितोविधेयोगृहाणहव्यंजगतामधीश इतिप्रापणंनिवेद्यउपतिष्ठेत त्रिश्चतुरोवाप्रदक्षिणमग्निवेदि
कांचपरिक्रम्य पिंधिविश्वाइतिजानुनीनिपात्य ध्रुवसूक्तंजपेत् पुरुषसूक्तंवा अष्टोपदानिप्रनिदिशंएतैर्मंत्रैर्जपन्
कृष्णायवासुदेवायहरयेपरमात्मने शरण्यायाप्रमेयायगोविंदायनमोनमः नमःस्थूलायसूक्ष्मायव्यापकायाव्ययायच
अनंतायजगद्धात्रेब्रह्मणेनंतमूर्तये अथतंनिवेदितंप्रापणंमूर्ध्निकृत्वाघोषयेत् कैवैष्णवाः कैवैष्णवाइतिउच्चैर्वदेत् वयंवैष्ण
वाः वयंवैष्णवाः इतिप्रतिवदेत् तेभ्यःसमानेभ्योहविर्देयं द्वादशाक्षरमंत्रेण ॐनमोभगवतेवासुदेवायेति इदमहमपृ
तंप्राश्नामिइतिप्राश्य आचम्य गृहमागत्य सिद्धयेस्वाहेतिजुहुयात् यतइंद्रभयामहइत्यात्मानमभिमंत्र्य सर्वप्रायश्चि
त्तादिसमापयेत् स्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य उत्तरपूजांकृत्वा विष्णुसूक्तानिजप्त्वा अतोदेवाइति· ॐभूःपुरुषंउद्वा
सयामिक्रमेणउद्वासयेत् ततोहोमावसानेचगामरोगांपयस्विनीं सवत्सांकृष्णवर्णांचसवस्त्रांकांस्यदोहिनीम् दद्याद्गुरुस

मार्प्यर्थमाचार्यायसदक्षिणाम् भूषणानिविचित्राणिवासांसिविविधानिच चतुर्विंशतिसंख्यानिपक्वान्नानिचदापयेत्
आचार्यायप्रदेयानिदक्षिणांभूयसींतदा यदीच्छेदात्मनःश्रेयोव्रतस्योद्यापनंचरेत् विप्रान्द्वादशसंख्याकान्नामभिःपृथग-
र्चयेत् उपवीतानितेभ्योवैदद्यात्कुंभान्सदक्षिणान् पक्वान्नफलसंयुक्तान्वस्त्रयुक्तांस्तुदापयेत् भोजयित्वाततोविप्रान्
पक्वान्नेनचभक्तितः अन्यानपियथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेद्व्रती व्रतंममास्तुसंपूर्णमित्युक्तैःपूजितैर्द्विजैः अस्तुसंपूर्ण
मित्युक्त्वाआचार्यसहितोव्रती जप्त्वावैष्णवसूक्तानिप्रणम्यचपुनःपुनः ॐभूःपुरुषंउद्वासयामि इतिक्रमेणोद्वासये
त् इदंविष्णुरितिपीठंआचार्यायतुभ्यमहंसंप्रददे देवस्यत्वेतिमंत्रेणप्रतिगृह्यतांप्रतिगृण्हामि अस्यमयाकृतस्यशुक्
कृष्णैकादशीव्रतोद्यापनकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थंचतुर्विंशतिब्राह्मणान्भोजयिष्ये नमम ततोबंधुजनैःसार्धंशिष्टैरिष्टै-
श्चभोजयेत् इत्याहभगवान्बोधायनः इतिबोधायनोक्तशुक्लकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथपूजा
विधिर्ब्राह्मे एकादश्यांशुभेपक्षेनिराहारःसमाहितः नानापुष्पैर्मुनिःश्रेष्ठविचित्रंमंडपंशुभम् स्नात्वासम्यग्विधानेन
सोपवासोजितेंद्रियः संपूज्यविधिवद्विष्णुंश्रद्धयासुसमाहितः गंधपुष्पैस्तथाधूपैर्दीपनैवेद्यकैःपरैःउपचारैर्बहुविधैर्ज
पहोमैःप्रदक्षिणैः स्तोत्रैर्नानाविधैर्दिव्यैर्गीतवाद्यैर्मनोहरैःदंडवत्प्रणिपातैश्चजयशब्दैस्तथोत्तमैः एवंसंपूज्यविधिवद्रात्रौकृ-
त्वाप्रजागरं यातिविष्णोःपरंस्थानंनरोनास्त्यत्रसंशयः पंचामृतेनसंस्नाप्यएकादश्यांजनार्दनम् द्वादश्यांपयसास्नाप्य

हरिसारूप्यमश्नुते इतिपूजाविधिः अथशुक्लैकादश्युद्यापनविधिः अर्जुनउवा॰ कीदृक्व्रतविसर्गोत्रविधानंचात्रकीदृशं संपूर्णंहि
भवेद्येनतच्चैवंदकृपानिधे श्रीकृष्णउ॰ शृणुपांडवयत्नेनप्रवक्ष्यामितदव्ययं शक्तःस्वर्णसहस्रंतुअशक्तःकाकिणीनथा ददातिश्र
द्धयापार्थसमंस्यादुभयोरपि शक्तश्चेद्द्विगुणंदद्याद्यथोक्तोमध्यमोविधिः उक्तार्थमप्यशक्तस्यदानंपूर्णफलप्रदं तद्रूपविधिमप्ये-
कंकथयामितवाग्रतः यानिकष्टेनचीर्णानिव्रतानिकुरुसत्तम विफलान्येवसर्वाणिउद्यापनविधिंचरेत् प्रबोधसमयेपार्थकुर्याद्दु-
द्यापनंक्रियां मार्गशीर्षेविशेषेणउद्यापनविधिंचरेत् दशम्यांदिनशेषेणरात्रौगुरुगृहंव्रजेत् एकादशीदिनेप्राप्तेगुरुमभ्यर्च्यश-
क्तितः गृहीत्वाचरणौमूर्ध्नातदर्थंचविचक्षणः पुण्यदेशोद्भवंविप्रंशांतंसर्वगुणान्वितं सदाचाररतंपार्थवेदवेदांगपारगं असद्दी
यव्रतंविप्रविष्णुवासरसंभवं संपूर्णंतुभवेद्येनतत्कुरुष्वद्विजोत्तम तस्याग्रेनियमःकार्योदंतधावनपूर्वकः एकादश्यांनिराहारः
स्थित्वाचैवपरेहनि भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत एवंप्रभातसमयेशुचिर्भूत्वासमाहितःपाखंडिनांचसर्वेषांपतिता
नांचसंगमं कामंदुरोदरंपार्थदूरतःपरिवर्जयेत् स्नानंकृत्वामंत्रपूर्वंनद्यादौविमलेजले तर्पयित्वापितॄन्देवान्पूजयेन्म
धुसूदनं उपलिप्यशुचौदेशेकीटकेशास्थिवर्जिते वर्णैश्चसर्वतोभद्रंनीलपीतसितासितैः मंडलंचोद्धरेत्पूपसर्वकर्मसुपू
जितम् अष्टांगुलोच्छ्रितांवेदींचतुरस्रांप्रकल्पयेत् वितस्तिद्वयविस्तीर्णामक्षतैःपरिपूरितां तस्यांषोडशपत्रंचकम
लंपरिकल्पयेत् तन्मध्येस्थापयेत्कुंभंनवीनंसुस्थिरंशुभम् अथवातंडुलानांचअष्टपत्रांबुजंचरेत् वारिपूर्णंघटंताम्रं

वंशौप्यसमुद्भवम् जातरूपमयंदेवलक्ष्म्यायुक्तंजनार्दनम् पल्लवैश्वसमायुक्तंसहिरण्यंसवाससं अक्षमालासमायुक्तंशंख
चक्रगदाधरम् ॐभूः पुरुषंआवाहयामि ॐभुवः पुरुषंआवा॰ ॐस्वः पुरुषंआ॰ ॐभूर्भुवःस्वः पुरुषंआ॰ रुक्मिणीं-
जांबवतींसत्यभामांशतोत्तरषोडशसहस्रैःसहश्रियासहतत्सद्मेकल्पयेत् ब्रह्मादिदेवताःसर्वाः पूजनीयाअनुक्रमात्
शक्त्याश्कवर्णपुष्पैश्चपूजनंपुष्टिवर्धनम् अन्यैर्कलूद्भवैःपुष्पैरर्चयेद्विधिवन्नरः नैवेद्यांश्चचतुर्विंशत्यथदद्यादनुक्रमात्
भक्त्याचतुर्विंशतिपुत्तिथिद्यपिपरंतप इच्छयावातथादद्याद्दैवोद्यापनंभवेत् मोदकान्गुडकांश्चूर्णान्घृतपूरकमंडका
न् सोहलिकादिकंसारःसर्वाःसक्तवएवच वटकन्यायसंदुग्धंशालीदध्योदनंतथा इंडिकान्पूरिकान्वार्थअपूपान्गुडमो
दकान् तिलपिष्टंकर्णवेष्टंशालिपिष्टंसशर्कराम् रंभाफलंचसघृतंमुद्गचूर्णंगुडौदनम् एवंक्रमेणनैवेद्यंपृथक्त्वाचरमेहनि
दामोदरायपादौतुजानुनीमाधवायच गुह्यंवैकामपतयेकट्यांवामनमूर्तये पद्मनाभायतुनाभिमुदरंविश्वमूर्तयेहृदयं
ज्ञानगम्यायकंठंश्रीकंठसंगिने सहस्रबाहवेबाहूचक्षुषीयोगयोगिने ललाटमुरुगायेतिनासांनाकसरेश्वरम् श्रवणोश्र
वणेशायशिरवायांसर्वकामदं सहस्रशीर्षायशिरःसर्वांगंसर्वरूपिणे शुभेननारिकेरेनबीजपूरेणवापुनः हृदिध्यात्वाज
गन्नाथंदद्यादर्घ्यंविधानतः साक्षतंचसपुष्पंचसजलंचंदनान्वितं रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतशास्त्रविनोदतः इष्टंदत्तंधरा ६
दानंपिंडोदत्तोगयाशिरे कृतंदानंकुरुक्षेत्रेयैःकृतंजागरंहरेः नृत्यगीतंप्रकुर्वंतिवीणावाद्यंतथैवच येपठंतिपुराणानितेन

नराकृष्णानलुभाः॥ शास्त्रैर्वाप्यथवभक्त्याशक्तिर्वाप्यथवाशक्तिः कृत्वाजागरणंविष्णोर्मुच्यतेपापकोटिभिः॥ भुक्तोवाप्यथवाभुक्तो
जागरेसमुपस्थितः मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति॥ यावत्पदानिस्वगृहात् केशवायतनंप्रति॥ अश्वमेधसमानिस्कु
जागरार्थंप्रगच्छतः पादयोःपांसुकणिकाधरण्यांनिपतंतियाः तावद्वर्षसहस्राणिजागराद्वसतेदिवि बहून्यपिचपापानिकृतंजा
गरणंहरेः॥ निर्दहेन्मेरुतुल्यानियुगकोटिकृतान्यपि मनसासंस्मरेद्देवंतांरात्रिमतिवाह्यच॥ प्रभातेविमलेस्नात्वाविप्रानाकारयेत्सुधीः
चतुर्विंशतिसंख्याकान्विप्रानागमदर्शकान् सर्वंकुर्याद्विधानेनजपहोमार्चनादिकम् स्वगृह्योक्तेनविधिनाकृत्वाग्निस्थापनंततः
उल्लेखनादिकंकुर्यात्प्रणीतास्थापनादिकं तत्राग्नौचचरुंकृत्वाचरोःश्रापणमुद्वहेत् पवित्रंतेविततमितिऋचंपठेत् अन्वाधा-
नादिकंकुर्यादाज्यभागांतमानरेत् तिलाज्यपायसान्नैश्चसमिद्भिर्जुहुयात्पृथक् शतमष्टोत्तरंहोमःसर्वत्रापिप्रशस्यते इदंवि-
ष्णुर्द्विजातीनांहोममंत्रःप्रकीर्तितः शूद्राणांचैवसर्वेषांमंत्रमष्टाक्षरंविदुः विविधैरपिवस्त्रैश्चभाजनैरासनैःसह छत्रोपानद्गो
भिश्चदद्यात्सार्धंपृथक्पृथक् द्वादशैवाथशक्त्यावावस्त्रालंकारभूषणैः पूजयेत्पुष्पमालाभिःसपत्नीकान्द्विजोत्तमान् कुंभान्द्वाद
शदातव्याःपक्वान्नजलपूरिताः भोजयित्वाततोविप्रान्भक्तितोविचरेद्बुधः एकाहिकपिलादेयासर्वकामफलप्रदा यथास्वर्गश्च
मोक्षश्चइहसंपूर्णताव्रते नमस्तेकपिलेदेविसंसारार्णवतारिणि मयादत्ताद्विजेंद्रायप्रीयतांमेजनार्दनः सपत्नीकोगुरुःपूज्योमंड
लेहरिसन्निधौ भूषणाच्छादनैर्भोज्यैःप्रणामैःपरितोषयेत् समाप्यवैष्णवंधर्मंदद्यात्सर्वंधनंजय इष्टंचान्यद्यथाशक्त्यानितशा

क्यविवर्जितः जलदानंविशेषेणभूमिदानमतःपरम् प्रार्थयेत्सुरुषाधीशंततोभक्त्याकृतांजलिः मयाद्यास्मिन्व्रतेदेवयदपूर्णंकृ
तंविभो सर्वंभवतुसंपूर्णंत्वत्प्रसादाज्जनार्दन त्वयिभक्तिःसदैवास्तुममदामोदरप्रभो पुण्येबुद्धिःसतांसेवासर्वधर्मफलंचमे ज
पच्छिद्रंतपश्छिद्रंयच्छिद्रंव्रतकर्मणि सर्वंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाद्रमापते प्रदक्षिणांततःकृत्वादंडवत्प्रणिपत्यच मंडलंभू
तिसंयुक्तंसोपहारंसदक्षिणं प्रीयतांविष्णुरित्युक्त्वाआचार्यायनिवेदयेत् सर्वंविसर्जयेत्पश्चात्संतोष्यपरिभोज्यच तदाज्ञया
ततःकुर्यात्पारणंबंधुभिःसह एकादशीव्रतंचैवयथाविधिकृतंपुरा यौवनाश्वेनभूपेनकथितंपुरतस्तव धनंजयत्वयैत्याभक्त्या
नुग्रहकारणात् यःकरोतिनरोभक्त्याव्रतमेतद्द्व्यापहं सयातिवैष्णवंस्थानंदाहप्रलयवर्जितं उक्तमुद्यापनंचैवमुभयोःकुरुस
त्तम किमन्यैर्बहुभिर्वाक्यैःप्रशंसापरमाद्भुथि एकादश्याःपरनरैस्त्रैलोक्येनहिविद्यते अन्नदानंतुगोदानंभूमिदानमथापिवा गो-
रोमबीजमूल्यानांसमसंख्यायुगानिहि दातारोविष्णुभवनेएकादश्यांवसंतिहि येपिशृण्वंतिसततंकथ्यमानांकथामिमाम् ते
पिपापविनिर्मुक्ताःस्वर्गंयांतिनसंशयः इत्याकर्ण्यार्जुनोवाक्यंकृष्णस्यपरमाद्भुतं आनंदंपरमंप्रापसौख्यंचापिनिरंतरं ॥ ॥

इतिसाधारणएकादशीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथगोपद्मव्रतोद्यापनविधिः तत्रपूजाविधिः चतुर्भुजंमहाका
यंजांबूनदसमप्रभम् शंखचक्रगदापद्मरमागरुडशोभितम् सेवितंमुनिभिर्देवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः एवंविधंहरिंध्यात्वा ७
ततोयजनमारभेत् ध्यानं आवाहयामिदेवेशभक्तानामभयप्रद संस्निग्धंवरदंशांतंमनसावाहयाम्यहम् आवाह
यामि सुवर्णमणिभिर्दिव्यैःखचितेदेवनिर्मिते दिव्यसिंहासनेस्निग्धेप्रविशत्वंसुराधिप आसनं० गंगोदकंसुरश्रेष्ठ
सुवर्णकलशेस्थितम् गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंगृहाणपरमयासह पाद्यंसमर्पयामि अष्टगंधसमायुक्तंस्वर्णपात्रेस्थितंजलम्
अर्घ्यंगृहाणभोदेवभक्तानामभयप्रद अर्घ्यं० देवदेवनमस्तुभ्यंपुराणपुरुषोत्तम मयादत्तमिदंतोयंगृहीत्वाचमनीयक
म् आचम० पयोदधिघृतैःस्नानंमधुशर्करयायुतैः मध्येमध्येचपूजाचकर्तव्याव्रतिभिःसदा पंचामृतस्नानं०
नदीनांचैवसर्वासांमयानीतंजलंशुभम् अनेनस्नानंकुरुभोमंत्रैर्वारुणसंभवैः स्नानं वस्त्रयुग्मंसमानीतंपट्टसूत्रेणनि
र्मितं सूक्ष्मंकार्पासतंतूनांसुवर्णेनविराजितम् वस्त्रं नारायणनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपुरु
षोत्तम यज्ञोपवीतंसमर्पयामि केयूरमुकुटैश्चैवनूपुरैरंगुलीयकैः पूजितोसिप्रयत्नेनरत्नैराभरणैर्विभो आभरणानि
चंदनंमलयोद्भूतंकस्तूर्यगरुसंयुतम् कर्पूरेणचसंमिश्रंस्वीकुरुष्वानुलेपनम् चंदनंस० शतपत्रैःकर्णिकारैश्चंपकैर्मल्लि
कादिभिः पुष्पैर्नानाविधैश्चैवपूजयामिसुरेश्वर पुष्पाणिसम० दशांगोगुग्गुलोद्भूतःसुगंधिश्चमनोहरः आघ्रेयोदेवदेवे
शधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपंसम० एकार्तिकंसुरश्रेष्ठगोघृतेनसुवर्तिना संयुक्तंतेजसारुष्णगृहाणादित्यदीपित दीपंस०
अन्नंचपायसंभक्ष्यंसितालड्डुसमन्वितं दधिक्षीरघृतैर्युक्तंगृहाणसुरपूजित नैवेद्यं नागवल्लीदलैर्युक्तंपूगीफलसमन्वितम्
कर्पूरखदिरैर्युक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां नीराजनंगृहाणेशपंचवर्तिभिरावृतं तेजोराशेमया

दत्तंत्रोकानंदकरप्रभो नीराजनं अंजलिस्थानिपुष्पाणिअर्पयामिजगस्पते गृहाणसुमुखोभूत्वाजगदानंददायक पु
ष्पांजलिं० यानिकानीतिप्रदक्षिणा नमस्तेदेवदेवेश नमस्तेगरुडध्वज नमस्तेविष्णवे तुभ्यंव्रतस्यफलदायक नमस्कारान्
मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वर व्रतेनानेनसुप्रीतःसंपूर्णफलदोभव प्रार्थना सांगतासिध्यर्थंवायनप्रदानंकरि
ष्ये परमान्नमिदंदिव्यंकांस्यपात्रेणसंयुतम् वाणकंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहम् इतिपूजासमाप्ता अथ-
कथा व्यासंवसिष्ठनप्तारंशक्तेःपौत्रमकल्मषम् पराशरात्मजंवंदेशुकतातंतपोनिधिम् सूतउवाच द्वापरेद्वारवत्यां
चनारदःकृष्णदर्शनात् उत्साहेनाभ्यगात्तत्रददर्शयदुनंदनम् पूजितश्चैवकृष्णेनविष्टरादिभिरादरात् ततःप्रोवाचतंविष्णु
र्नारदंलोकपूजितम् श्रीकृष्णउवाच शृणुलोकज्ञदेवर्षेभुवनेविचरन्सदा लोकांतरेषुचरितंयद्दृष्टंतद्वदस्वमे ना
रदउवाच भगवन्देवदेवेश भक्तोस्मितवचांकितम् तत्राश्चर्यमिदंलक्ष्येधर्मस्यसदसिस्थितम् तत्रसर्वेसमासीनाः सुरा
इंद्राश्चतुर्दश आहुश्चैकादशारुद्राआदित्याद्वादश स्मृताः वसवोष्टौतथानागायक्षराक्षसपन्नगाः तेसर्वेयममाहुश्चस्थि
तंसिंहासनेशुभे मानुष्यंदुंदुभेश्चर्माच्छादनार्थंवदस्वनः यमउवाच चातुर्मास्यव्रतंचैकंसंक्रांतिव्रतमेवच नकुर्वं
तिचयानार्यस्तासामाच्छादनंत्वचा कुर्वंतुदुंदुभेश्चास्यविचार्यध्वंमहाभटाः तेनस्यवचनंश्रुत्वाभटाःप्रविविशुर्भुवम् ॥ ८
स्वामिन्निदंमहाश्चर्यंमतस्त्वांप्रवदामिच तच्छ्रुत्वातरितंकृष्णःप्राहलोकान्पुरस्थितान् तथाकुर्वंतुलोकाश्चनार्यःपुर्यांत

संनिहि तच्छ्रुत्वाचरितंकृष्णानारीभिर्नगरेषुच कृष्णाज्ञयाकृष्णदूताःप्रोचुस्तेसर्वयोषितः पुरःसराःप्रशृण्वंतुनगरस्थाश्चयो
षितः अन्यच्चयत्रकुत्रापिऊचुस्तायदुनंदनं त्वत्सोदरींविनास्वामिन्नान्यानार्यत्रसंनिहि तच्छ्रुत्वाभयसंत्रस्तःसोदरींमस
भाषत कृष्णउवाच सुभद्रेकिंकरोषीहआगतायमसेवकाः व्रतंत्वयाकृतंभद्रेपुरापुण्योद्भवंशुभम् सुभद्रोवाच
सर्वव्रतानिहेकृष्णाकृतान्यघनसंशयः नोचेत्त्वत्सोदरानस्यांयोषिञ्चाप्यर्जुनस्यच नस्यांमाताभिमन्योर्वैयमदूताःकथंवि-
भो श्रीकृष्णउवाच कुरुत्वंभगिनीमेद्यव्रतमेकंशुभप्रदम् गोपद्मिमितिविख्यातंव्रतंलोकेषुविश्रुतम् सूतेनक
थितंपूर्वंऋषीणांहितकाम्यया नैमिषेहिमवत्पार्श्वेसिद्धाश्रममनुत्तमम् तत्रसूतोगमद्द्रष्टुंमुनीनांयज्ञमुत्तमम् तंदृष्ट्वामु
नयःसर्वेहर्षितास्ममुहुर्मुहुः अर्चितश्चततःसर्वैरर्घ्यादिभिर्यथाविधि अभ्यर्चतंमुनिंविप्राऊचुस्तेप्रीतिपूर्वकम् ऋष
यऊचुः भवाल्लोकस्यधर्मज्ञोभक्तानांज्ञानसाधनः समर्थसर्वमुक्तीनांसर्वसौभाग्यकारकम् कृपयामुनिशार्दूलकथ
यस्वोत्तमंव्रतम् सूतउवाच शृणुध्वमृषयःसर्वेव्रतानामुत्तमंव्रतम् गोपद्मिमितिविख्यातंसर्वपापहरंपरम् सर्व
दुःखोपशमनंसर्वसंपत्प्रदायकम् यमस्यदंडनंयस्माद्दूरीकृतमनुत्तमं सुवासिन्यास्तुसौभाग्यंपुत्रपौत्रप्रवर्धनम् ऋष
यऊचुः कस्मिन्मासिकथंकृत्वाकिंफलंकस्यपूजनम् केनचीर्णंपुरासाधोतत्सर्वंकथयस्वनः सूतउवाच आषाढ
शुक्लपक्षस्यएकादश्यांविशेषतः तदारभ्यकार्तिकस्यद्वादश्यांतंव्रतंचरेत् गोष्ठेचशुद्धगोस्थानेगोमयेनोपलिप्यच त्रय

त्रिंशच्चपद्मानिकारयेद्व्रीहिपिष्टकैः शोभयेत्पंचरंगैश्चगंधपुष्पैःप्रपूजयेत् नत्संख्ययाचकर्तव्यानमस्कारप्रदक्षिणाः तत्संख्यया-
च्चपूपांश्चब्राह्मणायनिवेदयेत् वायनंद्विजवर्यायप्रथमेवत्सरेशुभम् द्वितीयेवत्सरेदद्यात्तायसंमेवनिर्मितम् तृतीयेमंडका-
न्दद्याच्चतुर्थेपूर्णमिश्रितान् पंचमेघारिकादद्यात्पूर्णेउद्यापनंचरेत् एकादश्यामुपवसेद्दंतधावनपूर्वकम् मंडपंकारयेत्तत्रकद
लीस्तंभमंडितम् नानापुष्पैश्चशोभाढ्यं मखरंतत्रकारयेत् तन्मध्येसर्वतोभद्रंपंचरंगैःसमन्वितम् पुण्याहंवाचयित्वातुप्रति
मायांयजेद्धरिम् कर्षमात्रसुवर्णेनतदर्धार्धेनवापुनः आचार्यंवरयित्वाचकलशंस्थापयेत्ततः लक्ष्मीनारायणंस्थाप्यसौवर्णे
नप्रकल्पितम् ब्रह्माद्यावाहनंतत्रपूजयेत्धूपदीपकैः द्वादशैवतुनामानिप्रत्येकंपूजयेद्व्रती रात्रौजागरणंकृत्वागीतवा-
द्यादिमंगलैः ततःप्रभातेउत्थायस्नात्वाहोमंतुकारयेत् सतिलाज्यसमिद्द्रव्यंहुनेद्द्वादशनामभिः पायसंचशतंचाष्टौहुत्वापूर्णा
हुतिंचरेत् वस्त्रेनहिसतांधेनुंआचार्यायनिवेदयेत् विप्रान्पंचसपत्नीकान्भोजयेत्षड्रसैर्व्रती भुंजीतबंधुभिःसार्धमे-
काग्रकृतमानसः अन्यान्यपियथाशक्त्याब्राह्मणानपिभोजयेत् कृत्वानेदंव्रतंपुण्यंसर्वान्कामानवाप्नुयात् अंतेस्वर्गपदंग
च्छेत्सर्वपापविवर्जितः कृष्णस्यवचनंश्रुत्वासुभद्रातत्तथाकरोत् पंचाब्दव्रतमेतस्याराम्रौयामचतुष्टये गोपद्मानिचसंपू-
ज्यप्रातर्हुत्वाहुताशनम् एवंव्रतेकृतेपश्चात्पुर्यांयमभटाविशन् यमभटाऊचुः सुभद्रेत्वदेहस्यचर्मार्थिनागता ९
वयम् सुभद्रोवाच गोष्ठेपद्मानिचान्यत्रसर्वेपश्यंतुहेभटाः अन्योन्यवादसमयेविष्णुदूताः समागताः

तान्दृष्ट्वाताडयामासुर्व्रतस्यास्यप्रभावतः पलायितामहाभीताःस्मरंतोयमशासनम् तान्दृष्ट्वारक्तदिग्धांगान्यमोभयसमन्वि
तः कस्येदंकृत्यमितिचज्ञात्वातींद्रियदर्शनात् उवाचदूताःशृणुतयत्रसंपूज्यतेहरिः नगंतव्यंभवद्भिश्चसत्यंसत्यंवदाम्यहम्
प्राप्तवंतोदैववशाद्धिविशध्वंमहाभटाः इत्युक्त्वाधर्मराजोसौशालायांतद्विवेशह तेनैवऋषिणांमध्येकथितंव्रतमीदृशम् दम
यंत्यातथाबाल्येराज्यभ्रंशात्कृतंव्रतम् धृतस्यास्यप्रभावेनराज्यसौभाग्यसंपदः पुत्रपौत्रादिसौभाग्यंभुक्त्वामोक्षमवाप्नुयात्
॥ ऋषयऊचुः त्वत्प्रसादात्कृतार्थाभोगच्छामःस्वाश्रमालयम् प्रणम्यमुनिभिःसाकंसूतश्चांतर्हितोभवत् मुनिभिःस-
र्वलोकेषुकथितंव्रतमुत्तमम् नातःपरतरंपुण्यंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेगोपद्मव्रतोद्यापनंसंपूर्णम्
अथपुरुषोत्तममासस्यैकादशी युधिष्ठिरउवाच भगवच्छ्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् सर्वपापहरंचैवफलंमुक्ति
प्रदायकम् पुरुषोत्तमस्यमासस्यकथंब्रूहिजनार्दन कोविधिःकिंफलंतस्यकोदेवस्तत्रपूज्यते अधिमासेतुसंप्राप्तेव्रतंब्रूहिजना
र्दन कस्यदानस्यकिंपुण्यंकिंकर्तव्यंनृभिःप्रभो कथंस्नानंचकिंजाप्यंकथंपूजाविधिःस्मृतः किंभोज्यमुत्तमंचान्नंमासेवैपुरुषो
त्तमे श्रीकृष्णउवाच कथयिष्यामिराजेंद्र भवतःस्नेहकारणात् अधिमासेतुसंप्राप्तेभवेदेकादशीतुया कमलानाम
नामेतितिथीनामुत्तमातिथिः तस्याश्चैवप्रभावेणकमलाभिमुखीभवेत् ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायस्मृत्वातंपुरुषोत्तमम् स्नात्वा
चैवविधानेनव्रतीनियममाचरेत् गृहेत्वेकगुणंजाप्यंनद्यांदशगुणंस्मृतम् गवांगोष्ठेशतगुणमग्न्यागारेदशाधिकम् शिवक्षेत्रे

पुतीर्थेषुदेवतानांचसन्निधौ सहस्रंशतकोटीनामनंतंविष्णुसन्निधौ अवंत्यामभवद्विप्रःशिवशर्मेतिनामतः तस्यात्मजेषुपं
चसुकनिष्ठोदुष्टकर्मकृत् तदापित्रापरित्यक्तस्त्यक्तःस्वजनबांधवैः स्वकर्मणःप्रभावेनगतोदूरतरंवनम् एकदादैवयोगेनतीर्थ
राजंसमागमत् क्षुत्क्षामोदीनवदनस्त्रिवेण्यांस्नानमाचरत् ऋषीणामाश्रमंतत्रविचिन्वन्क्षुधयार्दितः हरिमित्रमुनेस्तत्रत्वा
श्रमंचददर्शह पुरुषोत्तममासेतुश्रद्धयाकमलाख्यकता एकादशीपुण्यतमाभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी पुरुषोत्तममासस्यजनानांचस
मागमे यत्राश्रमेकथयतांकथांकल्मषनाशिनीं जपन्श्रमेणतांश्रुत्वाकमलांपापहारिणीं व्रतंकृतंचतैःसार्धंस्थित्वाशून्यालये
तदा निशीथेसमनुप्राप्तेकमलात्रसमागता वरंददामिभोविप्रकमलायाःप्रभावतः विप्रउवाच कात्वंकास्यासिरंभोरुप्रस-
न्नाचकथंमम ऐंद्रीत्वमिंद्रदेवस्यभवानीशांकरस्य वधूर्वाचंद्रसूर्यस्यगंधर्वीकिन्नरीतथा त्वत्सदृशीनदृष्टाचनश्रुताचशुभान
ने लक्ष्मीरुवाच प्रसन्नासांप्रतंजातावैकुंठादिहमागता प्रेरिताहारिदेवेनएकादश्याःप्रभावतः पुरुषोत्तममासस्यकृष्णा
पक्षेतुयाभवेत् कमलानामसाप्रोक्ताकमलांदातुमागता पुरुषोत्तममासस्ययापक्षेप्रथमाभवेत् तस्याव्रतंत्वयाचीर्णंप्र-
यागेमुनिसन्निधौ व्रतस्यास्यप्रभावेनवशगाहंनसंशयः तववश्याभविष्यंतिमानवाद्विजसत्तम लभ्यतेमत्प्रसादात्तुसत्वंते
व्याहृतंमया विप्रउवाच प्रसन्नायदिमेपद्मेव्रतंविस्तरतोवद यत्कथांसुप्रवर्तंतेराजानोयेजगद्धिताः लक्ष्मीरुवाच १०
श्रोतॄणांपरमंश्राव्यंपवित्राणामनुत्तमम् दुःस्वप्ननाशनंपुण्यंश्रोतव्यंयत्नतस्ततः उत्तमश्रद्धयायुक्तःश्लोकंश्लोकार्धमेवच

पठित्वामुच्यतेसद्योमहापातककोटिभिः मासानांपरमोमासोपक्षिणांगरुडोयथा नदीनांचयथागंगातिथीनांद्वादशीतिथिः
वमर्चयंतिविबुधानारायणमनामयम् येयजंतिसदाभक्त्यानारायणमनामयम् तानर्चयंतिसततंब्रह्माद्यादेवतागणाः ना
रायणपरायेचहरिकीर्तनतत्पराः हरिप्रजागरायेचकृतार्थास्तेकलौयुगे शुक्लेवायदिवाकृष्णोभवेदेकादशीद्वयम् गृहस्थानां
चपूर्वात्तुयतीनामुत्तरास्मृता एकादशीद्वादशीचरात्रिशेषेत्रयोदशी व्रतेक्रतुशतंपुण्यंत्रयोदश्यांतुपारणे एकादश्यांनिराहा
रःस्थित्वाहमपरेहनि भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत अमुंमंत्रंसमुच्चार्यदेवदेवस्यचक्रिणः भक्तिभावेनतुष्टात्मा
उपवासंसमर्पयेत् देवदेवस्यपुरतोजागरंनियतोव्रती गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चपुराणपठनादिभिः ततःप्रातःसमुत्थायद्वादशीदि
वसेव्रती स्नात्वाविष्णुंसमभ्यर्च्यविधिवत्प्रयतेंद्रियः पंचामृतेनसंस्नाप्यएकादश्यांजनार्दनं द्वादश्यांचपयस्नानंहरेःसारू-
प्यमश्नुते अज्ञानतिमिरांधस्यव्रतेनानेनकेशव प्रसीदसुमुखोनाथज्ञानदृष्टिप्रदोभव एवंविज्ञाप्यदेवेशंदेवदेवंचचक्रिणं
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्योदद्याच्चदक्षिणां ततःसबंधुभिःसार्द्धंनारायणपरायणः कृत्वापंचमहायज्ञान्स्वयंभुंजीतवाग्य
तः एवंयःप्रयतःकुर्यात्पुण्यमेकादशीव्रतम् सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्लभम् इत्युक्त्वाकमलातस्मैप्रसन्नातस्यवंशजा
न् सोपिविप्रोधनीभूत्वापितुर्गेहंसमाविशत् एवंयःकुरुतेराजन्कमलाव्रतमुत्तमम् शृणुयाद्वासरेविष्णोःसर्वपापैःप्रमुच्यते इ
तिश्रीब्रह्मांडपुराणेपुरुषोत्तममासेकमलानामैकादशीमहात्म्यंसंपूर्णम् अथकार्तिकशुक्लैकादश्यांप्रबोधविधिः हेमाद्रौब्रा

द्वे एकादश्यांतुशुक्लायांकार्तिकेमासिकेशवम् प्रसुप्तंबोधयेद्रात्रौश्रद्धाभक्तिसमन्वितः नृत्यैर्गीतैस्तथावेदैरृग्यजुःसामम
ङ्गलैः वीणाप्रवणशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच वासुदेवकथाभिश्चस्तोत्रैरन्यैश्चवैष्णवैः रूपभाषितैरिंद्रजालैर्भूरिशोभाभिरेवच
पुष्पैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्दीपमालासुशोभनैः होमैर्भक्ष्यैरपूपैश्चफलैःशर्करपायसैः इक्षुविकारैर्मधुरैर्द्राक्षाद्यैःसहदाडिमैः कुठेरकस्य
मंजर्यामालत्याकमलेनच कुठेरकःपर्णशरः कृष्णातुलसीतिकेचित् हृताभ्यांश्वेतरक्ताभ्यांचंदनाभ्यांचसर्वदा कुंकुमारक्तका
भ्यांचरक्तसूत्रैःसकंकणैः तथानानाविधैःपुष्पैर्द्रव्यैर्वारिक्रियाहृतैः क्रयमाणःक्रयोवीरक्रयविहितंमूल्यंदत्वा तस्यांरात्र्यांव्यती-
तायांद्वादश्यामरुणोदये आदौघृतेनैक्षवेणमधुनास्नापयेत्ततः दध्नाक्षीरेणचतथापंचगव्येनपूजयेत् उद्वर्तयेत्माषचूर्णंश
र्करामलकीतथा सर्षपांश्चप्रियंगुश्चमातुलिंगरसैस्तथा सर्वौषधीःसर्वगंधान्सर्वबीजानिकांचनम् मंगलानियथाकामंरत्नानिच
कुशोदकं एवंसंशोध्यदेवेशंदद्याद्गोरोचनंशुभम् ततस्तुकलशान्स्थाप्ययथाप्राप्तांस्त्वलंकृतान् जातीपल्लवसंयुक्तान्सफलांश्च
सकांचनान् पुण्याहवेदशब्देनवीणावेणुरवेणच एवंसंस्नाप्यगोविंदंसत्नुलिप्तंस्वलंकृतं स्ववाससंतुसंपूज्यसुमनोभिःस
कुंकुमैः धूपैर्दीपैर्मनोज्ञैश्चपायसेनचभूरिणा हविष्यैश्चान्नदानैश्चहोमैःपुष्पैःसदक्षिणैः वासोभिर्भूषणैरन्यैर्गोभिरश्वै
र्मनोजवैः ब्राह्मणाःपूजनीयाश्चविष्णोरीशाश्चमूर्तयः यत्तुशिष्टामृतंपश्चाद्भोक्तव्यंब्राह्मणैःसह इतिउत्थापनउत्सवहवि ११
धिः अथकार्तिकशुक्लैकादश्यांभीष्मपंचकव्रतम् हेमाद्रौनारदीये नारदउवाच यदेतदचलंपुण्यंव्र

तानांव्रतमुत्तमं कर्तव्यंकार्तिकेमासिप्रयत्नात्भीष्मपंचकम् विज्ञानंतस्यविस्पष्टंफलंचापिततोवरं कथयस्वप्रसादेनमुनीनां
हितकाम्यया ब्रह्मोवाच प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंव्रतंव्रतविदांवर भीष्मेणैवचसंप्राप्तंव्रतंपंचदिनात्मकं सकाशाद्वासुदेव-
स्यतेनोक्तंभीष्मपंचकम् व्रतस्यास्यगुणान्वक्तुंकःशक्तःकेशवादृते व्रतंचैतन्महापुण्यंमहापातकनाशनं अतोवरंप्रयत्नेनक
र्तव्यंभीष्मपंचकम् वालखिल्याऊचुः कार्तिकस्यासितेपक्षेस्नात्वासम्यग्यतव्रतः एकादश्यांतुगृण्हीयाद्व्रतंपंचदिनात्मकं
शरपंजरसुप्तेनभीष्मेणतुमहात्मना राजधर्मादानधर्मामोक्षधर्मास्ततःपरम् कथिताःपांडुदायादान्कृष्णेनापिश्रुतास्तदा त-
तःप्रीतेनमनसावासुदेवेनभाषितं धन्यधन्योसिभीष्मत्वंधर्माःसंश्राविततस्त्वया एकादश्यांकार्तिकस्ययाचितंचजलंत्वया अ
र्जुनेनसमानीतंगांगंबाणस्यवेगतः तुष्टानितवगात्राणितस्मादद्यदिनावधि पूर्णांतंसर्वलोकास्त्वांतर्पयंस्त्वर्घ्यदानतः तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेनममसंतुष्टिकारकं एतद्व्रतंप्रकुर्वंतुभीष्मपंचकसंज्ञितं कार्तिकस्यव्रतंकृत्वानकुर्याद्भीष्मपंचकं समग्रंकार्तिकव्रतं
वृथातस्यभविष्यति अशक्तश्चेन्नरोभूयादसमर्थश्चकार्तिके भीष्मस्यपंचकंकृत्वाकार्तिकस्यफलंलभेत् सत्यव्रतायशुच
येगांगेयायमहात्मने भीष्मायैतद्ददाम्यर्घ्यमाजन्मब्रह्मचारिणे सव्येनानेनमंत्रेणतर्पणंसार्ववर्णिकं व्रतांगत्वात्पूर्णिमायांप्रदे
यःपापपूरुषः अपुत्रेणप्रकर्तव्यंसर्वथाभीष्मपंचकं यःपुत्रार्थंव्रतंकुर्यात्सस्त्रीकोभीष्मपंचकं प्रदत्वापापपुरुषंवर्षमध्येसुतंल
भेत् अवश्यमेवकर्तव्यंतस्माद्भीष्मस्यपंचकम् विष्णुप्रीतिकरंप्रोक्तंमयाभीष्मस्यपंचकं अत्रैवहिप्रकर्तव्यःप्रबोधस्तुहरेःस्वग

हतः शंखासुरोदैत्योन भसः शुक्लपक्षके एकादश्यांततोविष्णुश्चातुर्मास्येप्रसुप्तवान् क्षीरोदधौजागृतोसावेकादश्यांतुकार्तिके
अतःप्रबोधनंकार्यमेकादश्यांतुवैष्णवैः उत्तिष्ठोत्तिष्ठशंखघ्नउत्तिष्ठांभोधिकारक उत्तिष्ठमुनिनौधारत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठध
रणीधारवराहाधिकधारक कूर्मरूपधरोत्तिष्ठत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठोत्तिष्ठवाराहदंष्ट्रोधृतवसुंधर हिरण्याक्षप्राणघातिन् त्रैलो
क्यंमंगलंकुरु हिरण्यकशिपुघ्नत्वंप्रह्लादानंददायक लक्ष्मीपतेसमुत्तिष्ठत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठबलिदर्पघ्नदेवेंद्रपददायक उत्ति-
ष्ठादितिपुत्रत्वंत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठहैहयाधीशसमस्तकुलनाशन रेणुकाप्रत्तमुत्तिष्ठत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठरक्षोदलनअ
योध्यास्वर्गदायक समुद्रसेतुकर्तस्त्वंत्रैलोक्यंमंगलंकुरु उत्तिष्ठकंसहरणमदघूर्णितलोचन उत्तिष्ठहलपाणेत्वंत्रै॰ उत्तिष्ठत्वंगया
वासिंस्त्यक्तलौकिकवृत्तक उत्तिष्ठपद्मासनगत्रैलो॰ उत्तिष्ठम्लेंछनिवहस्वड्गसंहारकारक अश्ववाहयुगांतत्वंत्रैलोक्यंमं॰ उत्ति
ष्ठोत्तिष्ठगोविंदउत्तिष्ठगरुडध्वज उत्तिष्ठकमलाकांतत्रैलो॰ इत्युक्त्वाशंखभेर्यादिप्रातःकालेतुवादयेत् वीणावेणुमृदंगादिगीतनृ
त्यादिकारयेत् उत्थापयित्वादेवेशंपूजांतस्यविधायच सायंकालेप्रकर्तव्यस्तुलस्युद्वाहजोविधिः अवश्यमेवकर्तव्यःप्रतिव
र्षंतुवैष्णवैः विधिंतस्यप्रवक्ष्यामियथासांगाक्रियाभवेत् विष्णोस्तुप्रतिमांकुर्यात्सलस्यस्वर्णजांशुभाम् तदर्धार्धंतदर्धा
र्धंयथाशक्त्याप्रकल्पयेत् प्राणप्रतिष्ठांकृत्वाचतुलसीविष्णुरूपयोः ततउत्थापयेद्देवंपूर्वोक्तैश्चस्तवादिभिः उपचारैःषोडश १२
भिःपुरुषसूक्तेनपूजयेत् देशकालौततःस्मृत्वागणेशंतत्रपूजयेत् पुण्याहंवाचयित्वाथनांदीश्राद्धंसमाचरेत् देववाद्यादिनिर्घो

दिनिर्घोषैर्विष्णुमूर्तिंसमानयेत्॥ तुलस्यानिकटेसातुस्थाप्यावांतरितापटैः॥ आगच्छभगवन्देवअर्चयिष्यामिकेशव॥ तुभ्यंद
दामितुलसींसर्वकामप्रदोभव॥ दद्याच्चिवारमर्घ्यंचपाद्यंविष्टरमेवच॥ ततश्चाचमनीयंचत्रिरुक्त्वाचप्रदापयेत्॥ ततोदधि-
घृतंक्षौद्रंकांस्यपात्रपुटीकृतम्॥ मधुपर्कंगृहाणत्वंवासुदेवनमोस्तुते॥ ततोयेस्वकुलाचाराःकर्तव्याविष्णुतुष्टये॥ हरिद्राले
पनाभ्यंगःकार्यःसर्वंविधायच॥ गोधूलिसमये पूज्यौतुलसीकेशवौपुनः॥ पृथक्पृथकततःकार्यौसुमुखंमंगलंपठेत्॥ इष्ट-
देशेभास्करेतुसंकल्पंतुसमर्पयेत्॥ स्वगोत्रप्रवरानुक्त्वातथात्रिपुरुषादिकम्॥ अनादिमध्यनिधनत्रैलोक्यप्रतिपालक॥
इमांगृहाणतुलसींविवाहविधिनेश्वर॥ पार्वतीबीजसंभूतांवृंदांभस्मनिसंस्थिताम्॥ अनादिमध्यनिधनांवल्लभांचददाम्य
हम्॥ पयोघृतैश्चसेवाभिःकन्यावद्वर्धितामया॥ त्वत्प्रियांतुलसींतुभ्यंदास्यामित्वंगृहाणभोः॥ एवंदत्वातुतुलसींपश्चात्तोपूज
येत्ततः॥ रात्रौजागरणंकुर्याद्विवाहोत्सवपूर्वकम्॥ प्रतिवर्षमिदंकुर्यात्कार्त्तिकव्रतसिद्धये॥ ॥ इतिसनत्कुमारसंहितायां
कार्त्तिकशुक्लैकादश्यांद्वादश्यांवातुलसीविवाहविधिः॥ ॥ वालखिल्याऊचुः॥ ॥ ततःप्रभातसमयेतुलसीं
विष्णुमर्चयेत्॥ वन्हिसंस्थापनंकृत्वाद्वादशाक्षरविद्यया॥ पायसाज्यक्षौद्रतिलैर्हुनेदष्टोत्तरंशतम्॥ ॥ततःस्विष्टकृ-
तंकृत्वादद्यात्पूर्णाहुतिंततः॥ ॥आचार्यंचसमभ्यर्च्यहोमशेषंसमापयेत्॥ ॥चतुरोवार्षिकान्मासान्नियमंयस्यथत्कृत
म्॥ ॥कथयित्वाद्विजेभ्यस्तत्तथान्यत्सरिपूजयेत्॥ ॥इदंव्रतंमयादेवकृतंप्रीत्यैतवप्रभो॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्र-

 सादाञ्जनार्दन रेवतीतुर्यचरणेद्वादशीसंयुतेनरः नकुर्यात्पारणंकुर्वन्व्रतंनिष्फलतांव्रजेत् ततोयेषांपदार्थानांवर्जनंतु
 कृतंभवेत् चातुर्मास्येथवाचोर्जेब्राह्मणेभ्यःसमर्पयेत् ततःसर्वसमश्नीयात्यद्युक्तंव्रतेस्थिनः दंपतीभ्यांसहैवात्र
भोक्तव्यंवाद्विजैःसह ततोभुक्त्योत्तरंयानिगलितानिदलानिच तुलस्यास्तानिभुक्त्वातुसर्वपापैःप्रमुच्यते भोजनानंत
रंविष्णोरर्पितंतुलसीदलम् भक्षणात्पापनिर्मुक्तिश्चांद्रायणशताधिका इक्षुखंडंतथाधात्रिफलंपूगीफलंतथा भु
क्त्वातुभोजनस्यांतेनस्योच्छिष्टंविनश्यति एष्वेषुनभुक्तंचेदेकैकमपियेनतु ज्ञेयउच्छिष्टआवर्षनरोसौनात्रसंशयः त
तःसायंपुनःपूज्योइक्षुवंशैश्चमंडितो तुलसीवासुदेवौचकृतकृत्योभवेत्ततः ततोविसर्जनंकुर्यादित्यादेयादिकंहरेः
वैकुंठंगच्छभगवन्तुलस्यासहितःप्रभो मत्कृतंपूजनंगृह्यसंतुष्टोभवसर्वदा गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्वस्थानेपरमेश्वर
यत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्रगच्छजनार्दन एवंविसर्ज्यदेवेशमाचार्यायप्रदापयेत् मूर्त्यादिकंसर्वमेवकृतकृत्योभवेन्नरः
प्रतिवर्षं करोत्येवंतुलस्युद्वहनंशुभम् इहलोकेपरत्रापिविपुलंसयशोलभेत्प्रतिवर्षंतुयःकुर्यात्तुलसीकरपीड
नम् भक्तिमान्धनधान्यैश्चयुक्तोभवतिनिश्चितम् इतिश्रीसनत्कुमारसंहितायांकार्तिकशुक्लैकादशीव्रतंसंपूर्णं
मार्गशीर्षकृष्णैकादशी अर्जुनउवाच ओंनमोनारायणायाव्यक्तायात्मस्वरूपिणे सृष्टिस्थित्यंतकर्त्रेचकेशवा
यनामोस्तुते त्वमेवजगतांनाथअंतर्यामीत्वमेवच शास्त्राणांचकवीशश्चवक्तात्वंचजगत्पते ॥ एकादशीकथंस्या १२

त्सिंधुसन्त्राइनिर्णीयते एतद्विशंशयोमह्यंछेत्तुमर्हसिमेप्रभो श्रुतःस्निग्धस्यशिष्यस्यगुरवोगुह्यमच्युत ममोपरिकृपांकृत्वाख्यानीं
कुमर्हसि मार्गशीर्षकृष्णपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् किन्नामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते कृतोकेनपुरादेवएतद्वित्त
रतोवद श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकथांपातकनाशिनीं पृष्टाचयात्वयाराजन्लोकानांहितकाम्यया॥
मार्गशीर्षेकृष्णपक्षेचोत्पत्तिर्नाममनामतः तस्याश्चुपोषणेनैवधार्मिकोजायतेनरः धर्माद्भवतिसत्येवैलक्ष्मीःसत्यानुसा
रिणी पुरादेवसुरनाशायउत्पन्नांममवल्लभाम् येकुर्वंतिनराराजन्तेषांसौख्यंभवेद्ध्रुवम् तथापापानिनश्यंतिनयां
तिहियमालयम् अर्जुनउवाच उत्पन्नासाकथंदेवकथंपुण्याधिकाशुभा कथंदेवपवित्रावैकथंचदेवताप्रिया॥
श्रीकृष्णउवाच पुराकृतयुगेपार्थमुरुनामेतिदानवः अत्यद्भुतोमहारौद्रःसर्वलोकभयंकरः इंद्रउच्छेदितस्तेनस्वाद्यो- ८
देवःपुरंदरः आदित्यश्चशिवोब्रह्मावायुरग्निस्तथैवच नवंप्रतिष्ठितंतेनएवमादिधनंजय देवतानिर्जितास्तेनअद्युग्रेण
तुपांडव स्वर्गान्निराकृतादेवाविचरंतिमहीतले साशंकाभयभीतास्तेगताःसर्वेमहेश्वरम् इंद्रेणकथितंसर्वमीश्वरस्या
पिचाग्रतःस्वर्गलोकंपरित्यज्यविचरंतिमहीतले मर्त्येषुसंस्थितादेवानशोभंतेमहेश्वर उपायंब्रूहिमेदेवअमराणांतुका
गतिः शिवउवाच गच्छगच्छसुरश्रेष्ठयत्रास्तिगरुडध्वजः शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणः ईश्वरस्यव
चःश्रुत्वादेवराजोमहामतिः त्रिदशैःसहितःसर्वैर्गतस्तत्रधनंजय अप्सरोगणगंधर्वैःसिद्धविद्याधरोरगैः॥ यत्रैवस-

जगन्नाथः कृतोसि च जनार्दनः॥ कृतांजलिपुटो भूत्वा इदं स्तोत्रं समुदीरयेत्॥ ओं नमो देवदेवेश देवानामपि वंदित॥ दैत्यारे पुंडरीका
क्ष त्राहि मां मधुसूदन॥ नमस्ते स्थितिनाशाय नमस्ते कृजगत्पते॥ नमो दैत्यविनाशाय त्राहि मां मधुसूदन॥ सुराः सर्वे समायुक्ता
भयभीताः समागताः॥ शरणं त्वां जगन्नाथ त्राहि मां भयविह्वलम्॥ त्राहि मां देवदेवेश त्राहि मां त्वं जनार्दन॥ त्राहि मां त्वं सु-
रानंद दानवानां विनाशक॥ त्वं गतिस्त्वं मतिर्देव त्वं कर्त्ता त्वं परायणः॥ त्वं माता सर्वगोसि त्वं त्वमेव हि जगत्पिता॥ अत्युग्रेण -
तु दैत्येन निर्जिता त्रिदशाः प्रभो॥ स्वर्गं त्यक्त्वा जगन्नाथ विचरंति महीतले॥ इंद्रस्य वचनं श्रुत्वा विष्णुर्वचनमब्रवीत्॥ ॥
विष्णुरुवाच॥ ॥ कीदृशो वो भवच्छत्रुः किंनामा कीदृशं बलम्॥ किंस्थानं तस्य दुष्टस्य किं वीर्यं कः पराक्रमः॥ इंद्र उवाच॥
बभूव पूर्वं देवेश सुरो ब्रह्मसमुद्भवः॥ तालजंघेति नाम्ना च अत्युग्रोति महाबलः॥ तस्य पुत्रोति विख्यातो मुरनामेति दानवः॥
उत्कटश्च महावीर्यो ब्रह्मलब्धवरो महान्॥ पुरी चंद्रवती नाम तत्र स्थाने वसत्यसौ॥ निर्जिता देवताः सर्वाः स्वर्गाच्चैव निराकृताः॥
इंद्रोन्यश्च कृतस्तेन अन्यो देवो हुताशनः॥ चंद्रसूर्यौ कृतौ चान्यो यमो वरुण एव च॥ सर्वमात्मीकृतं तेन सत्यं सत्यं जनार्दन॥ त-
स्य तद्वचनं श्रुत्वा कोपाविष्टो जगत्पतिः॥ हनिष्ये दानवं दुष्टं इत्याह भगवान् हरिः॥ ॥ त्रिदशैः सहितस्तत्र गतश्चंद्राव
तीं पुरीम्॥ ॥ दृष्ट्वा देवान् समायुक्ते दानवो बलदर्पहा॥ असंख्यातैश्च शस्त्रास्त्रैर्दिव्यप्रहरणायुधः॥ ॥ हन्यमाना १४
स्तु तैर्देवा असुरैश्च पुनः पुनः॥ त्रस्ता देवास्ततः सर्वे गताः सर्वे दिशो दश॥ ॥ हरिं निरीक्ष्य तत्रस्थं तिष्ठ तिष्ठाब्रवीद्वचः॥

स तं निरीक्ष्य प्रोवाच असुरं मधुसूदनः रे दानव दुराचार मम बाहुं निरीक्ष्य च चक्रं चैव समायातं सक्रोधो रक्तलोचनः ततस्ते समु-
त्थाः सर्वे विष्णुना दानवा हताः हतो बाणैः पुनर्दिव्यैर्बभूवासौ तु विह्वलः चक्रं मुक्तं तु कृष्णेन दैत्यसैन्ये च पांडव तेनैव छि
न्नशिरसो बहवो निधनं गताः एकाकी दानवस्तत्र युध्यमानो मुहुर्मुहुः नष्टाः सर्वे सुरास्तेन निर्जितो मधुसूदनः निर्जि
तेन च देवेन बाहुयुद्धं च याचितम् बाहुयुद्धं कृतं तेन दिव्यं वर्षसहस्रकम् विष्णुश्चिंतां प्रपन्नश्च नष्टाः सर्वे दिवौकसः॥
विष्णुः पराजितस्तेन गतो बदरिकाश्रमम् गुहा सिंहवती नाम तत्र सुप्तो जनार्दनः दानवः पृष्ठतो लग्नः प्रविष्टस्तां गु
हां तमाम् प्रसुप्तं तत्र मां दृष्ट्वा दानवेन सुभाषितम् हनिष्यामि न संदेहो असुराणां भयंकरः इत्येवमुक्ते वचने देहे
नामि च वर्त्तिना निर्गता कन्यका चैका जनार्दनशरीरतः रूपेणातिस्वरूपाढ्या दिव्यप्रहरणायुधा विष्णुतेजःसमुद्भू
ता महाबलपराक्रमा मोहितो दानवस्तत्र मुरनामेति पांडव सा कन्या युयुधे तेन सर्वयुद्धविशारदा निहतो दान-
वस्तत्र तथा देवः प्रबुद्धवान् पतितं दानवं दृष्ट्वा ततो विस्मयमागतः केनायं निहतो रौद्रो मम शत्रुर्भयंकरः न देवेन
च गंधर्वेण समोस्त्यास्ति भूतले एवं पार्थ तदा जातो विस्मितो मधुसूदनः अकस्माद्देवसौवाच वाचा दिव्याशरीरिणी
॥ ॥ एकादश्युवाच मया च निहतो दुष्टो देवासुरभयंकरः जितायेन सुराः सर्वे स्वर्गाच्चैव निराकृताः॥ स्त
स्यास्तद्वचनं श्रुत्वा विष्णुर्वचनमब्रवीत् विष्णुरुवाच उपकारस्त्वया भद्रे मम कारुण्यभावतः दानवो निहतो

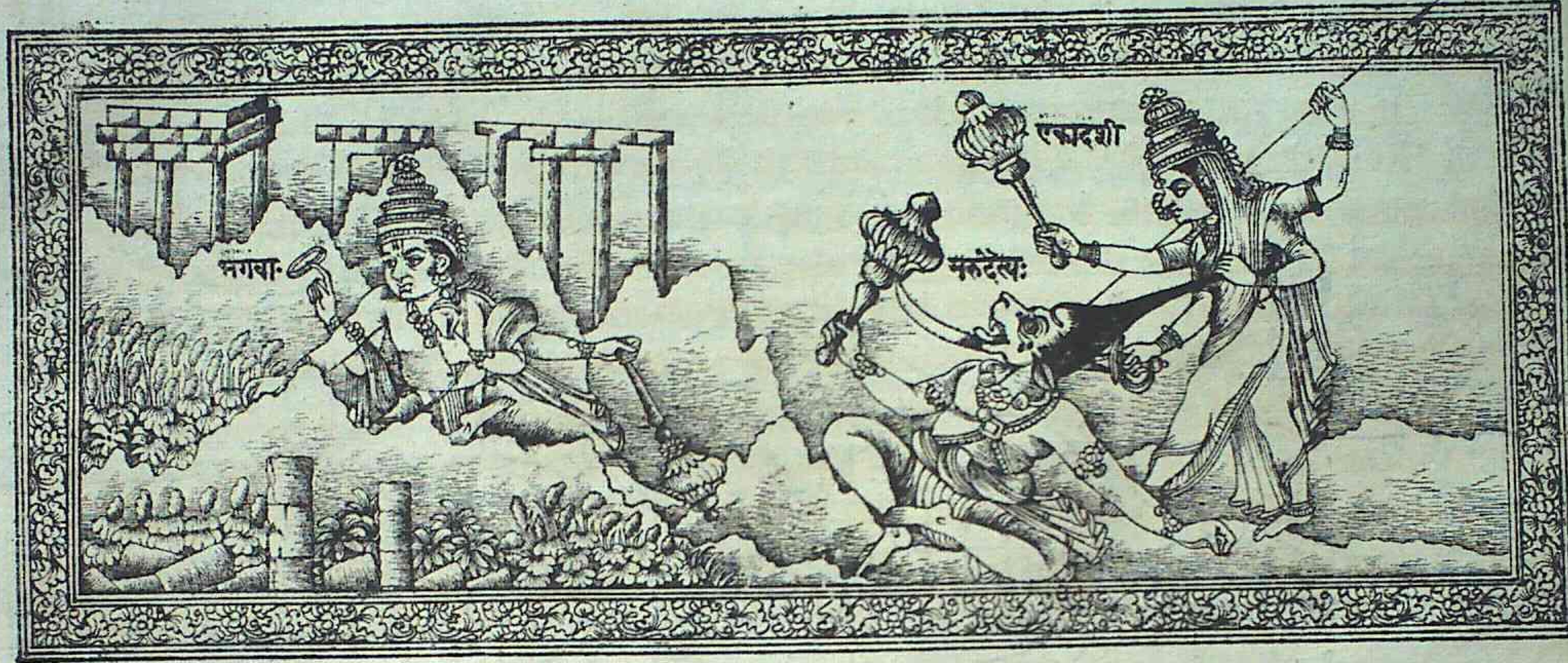
कृ॰ग॰ दुःखःस्कराणांत्वभयंकरः॥ सोहंविनिर्जितोयेनकंसोयेननिपातितः॥ विष्णोस्तद्वचनंश्रुत्वादेवीवचनमब्रवीत्॥ एकादशीइयंविष्णोसर्व ए॰
१५ शत्रुविनाशिनी॥ मयाचनिहतोदैत्यःस्कराणांत्रासकारकः॥ इत्येतद्वचनंश्रुत्वादेवदेवोजनार्दनः॥ प्राहतुष्टोस्मिभद्रेत्वंवरंवरयवांछि- ११
तम्॥ निहतेदानवेंद्रेचसंतुष्टा स्त्रदेवताः॥ हृष्टपुष्टास्ततोगत्वाआनंदंचसमागताः॥ आनंदस्त्रिषुलोकेषुमुनयोमुदमाग-
ताः॥ ब्रूहित्वंवचनंभद्रेयत्तेमनसिवर्तते॥ ददामिचनसंदेहःस्कराणामपिदुर्लभम्॥ ॥एकादश्युवाच॥ ॥ यदितु-
ष्टोसिमेदेवसत्यमुक्तंजनार्दन॥ यदिसत्यंजगन्नाथतिस्रोवाचोददस्वमे॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥सत्यमेतन्मयाप्रो
क्तमवश्यंतवसुव्रते॥ तिस्रोवाचोमयादत्तास्तववाक्यंभवेदिति॥ ॥एकादश्युवाच॥ ॥त्रैलोक्येषुचदेवेशमन्वंतरयुगेष्व
पि॥ अहंचतत्प्रियानित्यंयथास्यांकुरुमेवरम्॥ सर्वतिथिप्रधानाचसर्वविघ्नविनाशिनी॥ सर्वपापापहंत्रीचआयुर्बलविवर्धिनी॥
येउपोष्यंतिमेमर्त्यामहाभक्त्याजनार्दन॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयदितुष्टोसिमाधव॥ श्रीकृष्णउ०॥ ॥यत्त्वंवदसिकल्याणि-
तत्सर्वंचभविष्यति॥ धर्मार्थकाममोक्षंचयस्त्वामेवंकरिष्यति॥ ममभक्ताश्चयेलोकायेचभक्तास्तवापिच॥ चतुर्युगेषुवि-
ख्यातास्त्रिषुलोकेषुवैपरम्॥ त्वांचभक्त्यामहंमन्येएकादशिव्रतेस्थिताः॥ ममपूजांकरिष्यंतिएकादश्यांनसंशयः॥ सर्वेति
श्रुत्वमात्वंचमत्प्रसादाद्भविष्यसि॥ एवमुक्त्वाततःसातुतत्रैवांतरधीयत॥ पुराकैकटकेदेशेकर्णीकनगरेषुच॥ कर्णसेनेति १५
राजर्षिन्यवसत्कद्रुमप्रजः॥ ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैश्चैवानुमोदितः॥ ॥नदुर्भिक्षंनदारिद्र्यंतस्मिन्राज्ञिस्थितेप्र

भो अकालमृत्युर्नोव्याधिर्नैवतस्करतापिच राजर्षिःपुत्रहीनोनकोपितत्रनविद्यते यत्रदुःखंपिताक्वापिपश्यतिनचकुत्रचित्
एतादृशोमहाराजेप्रशासतिप्रजाःप्रभो धनहीनोद्विजःकोपिस्कन्दक्षामोविपदंगतः कुटुंबभरणाशक्तःकृच्छ्रांतमनुवर्तते भर्तुः
शुश्रूषणेसक्तासदाचारेगृहस्थिता सुदामानामविप्रर्षिर्भार्यासाध्वीचसत्तमा रहःपृच्छतिभर्त्तारंम्लानतावदनेनसा स्वा
मिन्पापेकृतेपूर्वंधर्महीनस्तुजायते धर्महीनेधनंनास्तिधनहीनेक्रियानहि तस्मात्केनाप्युपायेनधर्मस्यजननंकुरु एतस्मि
न्नंतरेराजन्देवर्षिःसमुपागतः दंपतीचोत्थितौतत्रमधुपर्कंगृहाणभो आसनेतिष्ठभोस्वामिन् अर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते
अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलाःक्रियाः अद्यमेसफलंसर्वंभवतोदर्शनेनच अस्मिन्पुरेतुयेस्वामिन्सर्वेतेसुखिनोजनाः अ
हंतुधनहीनत्वान्महादुःखेनपीडितः कथयस्वप्रसादेनधनाढ्यःस्यामहंकथम् धनहीनस्यलोकेस्मिन्वृथाजन्ममनोरथाः एवं
श्रुत्वातुराजेंद्रवचनंनारदोब्रवीत् नारदउवाच मार्गशीर्षसितेपक्षेउत्पन्निर्नाममनामतः तस्यास्तुपोषणेनैवधनाढ्योजायते
ध्रुवम् तथापापानिनश्यंतिएतत्सत्यंवदामिते सर्वसौख्यकरंनृणांहरिवासरमुत्तमम् गतेतुनारदेपश्चाद्व्रतंकृत्वाप्रयत्नतः तस्या
व्रतप्रभावेनसुप्रसन्नोजनार्दनः स्वयमेवाश्रितालक्ष्मीयत्रासीद्द्विजमंदिरं भोगान्सविपुलान्भुक्त्वागतौवैकुंठसन्निधौ ए
तस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यंहरिवासरं अंतरंनैवकर्तव्यंप्रशस्तव्रतकारिभिः तिथिरेकाभवेत्सर्वापक्षयोरुभयोरपि उदयेकाद
शीस्वल्पाअंतरेचत्रयोदशी मध्येचद्वादशीपूर्णात्रिस्पृशासाहरिप्रिया एकाउपोषितायेनसहस्रैकादशीफलम् सहस्रगु

अ॰रा शीर्षेसितेपक्षेद्वादश्यांकारयेदिदं यदावाप्यशक्तिस्तस्मादेवदेवंजनार्दनम् एकादश्यांनिराहारोमासिमास्यर्चयेद्धरिं द्वादश्यांद्वादशे ए॰
१७ तानिनामानिपरिकीर्तयेत् केशवंमार्गशीर्षेचपौषेनारायणंविदुः माधवंमाघमासेतुगोविंदमथफाल्गुने चैत्रेविष्णुंतथाविंद्याद्वै ११
शाखेमधुसूदनं त्रिविक्रमंतथाज्येष्ठेआषाढेवामनंविदुः श्रावणेश्रीधरंविद्धिहृषीकेशंतुभाद्रके आश्विनेपद्मनाभंचऊर्जेदामो
दरंविदुः कृष्णानंतोच्युतश्चक्रीवैकुंठोथजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्तथाहरिः योगीशःपुंडरीकाक्षोमासनामान्यनुक्रमात्
एतानिप्रातरुत्थाययःपठेत्पुरुषःसदा अपिदुर्गतिकास्तस्यपितरःस्वर्गमाप्नुयुः तिलपात्रंद्वादशकंयोदद्यात्सत्यहंद्विजे एवंद्वाद
शभिर्मासैर्व्रतंपारंगमिष्यति व्रतांतेब्राह्मणान्शांतान्आससंख्यान्निमंत्रयेत् द्वादशाश्वत्थपात्रेषुस्थापयेच्छुक्लतंडुलैः ओंनमोनम
आयातु इतिआवाहयेत्पृथक् संस्थाप्याग्निंततःप्राच्यांध्यायेद्योआत्मसंमुखान् आसनंपाद्यमर्घ्यंचगंधपुष्पादिनातथा धू
पदीपांश्चवासांसिहोमशेषंसमापयेत् दत्वाचाचमनंपश्चाद्धोमशेषंनिवेदयेत् अष्टाष्टसमिधोहोमेहुत्वाष्टाष्टघृताहुतीः यवस्या
हुतिमेकैकामष्टाष्टौचतिलाहुतीः अग्निप्रतिष्ठितंहोमंदेवेभ्यश्चनिवेदयेत् पूर्णाहुतौपठेन्मंत्रंतद्विष्णोःपरमंपदं एवंकृत्वातुहोमां
तेगाःकृष्णाद्वादशाष्टवा षट्चतस्रोपिवादेयाएकावापिपयस्विनी शय्यासतूलिकाकार्यादंपत्योःपरिधानकं सवत्साकृष्णवर्णातु
धेनुर्देयापयस्विनी सौवर्णींसुरभिंकृत्वास्थापयेत्तूलिकोपरि सुरभिंपूजयेन्मंत्रैःपूर्वोक्तैर्भक्तिसंयुतः ततस्तत्गुरवेदद्यात्स १७
वैतत्सुसमापयेत् कृष्णभक्तायशांतायविधिज्ञानमहात्मने तेप्रीयंतामितिप्रोक्तादेवाद्वादशमासिकान् मामेवमुद्धरस्वेतिग

वांवाच्यःपरिग्रहः॥ मासिमासिभवेन्नेष्टुतिलंपात्रेषुनैघटैः॥ तस्मिन्कालेप्रदानव्याघटास्तेमासनामभिः॥ समाप्यतुव्रतंपुण्यं
तस्मादर्घ्यंप्रदापयेत्॥ उद्धारयेत्पितृगणान्दशपूर्वान्दशापरान्॥ आत्मानमेकविंशंचकृष्णैकादश्युपोषणात्॥ भारोलोहस्य
दातव्यःकार्पासोद्रोणसंयुतः॥ वैतरिण्यांसमास्यर्थेब्राह्मणायकुटुंबिने॥ नारीवापुरुषोवापिव्रतस्यास्यप्रभावतः॥ राज्यं-
बहुदिनंभुक्त्वास्वर्गलोकेमहीयते॥ ॥इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेमार्गशीर्षेकृष्णैकादश्यांवैतरणीव्रतोद्यापनं-
संपूर्णम्॥ ॥इतिएकादशीव्रतानिसमाप्तानि॥ ॥ ॥शुभंभवतु॥ छ ॥

अथैकादशीव्रतकथाप्रारभ्यते ॥ श्रीः ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथकथा॥ ॥सूतउवाच एवंप्रीत्यापुराविप्राः श्रीकृष्णेनपरंव्रतम् कथितंनन्मयत्नेनयःकु
र्यादुविमानवः १ भुक्त्वाभोगाननेकांस्तु विष्णुलोकंप्रयातिसः पार्थउवा उपवासस्यनक्तस्यतथैवायाचितस्यभो। किंपुण्यं
किंविधानंहिब्रूहिसर्वंजनार्दन २ श्रीकृष्णउ० हेमंतेचैवसंप्राप्तेमासिमार्गशिरेशुभे शुक्लपक्षेतथापार्थएकादश्यासु
पोष्यच ३ दशम्यांचैवयत्किंचित्नकुर्यात्स्हृदव्रतम् नक्तंचतद्दिनेकृत्वादशम्यांदंतधावनम् ४ दिवसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदि
वाकरे तन्ननक्तंविजानीयान्ननक्तंनिशिभोजनम् ५ ततःप्रभातसमयेसंकल्प्यनियमांश्चरेत् मध्याह्नेचतथापार्थशुचिःस्ना
नःसमाहितः ६ नद्यांनडागेवाप्यांवाउत्तमंमध्यमंत्वधः कूपाजेयंतथाकूपेतदभावेप्रशस्यते ७ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेव-
सुंधरे मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् ८ त्वयाहृतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिम् अनेनमृत्तिकास्नानंविदधातुव्रतीनरः
९ नालपेत्पतितैश्चोरैस्तथापाखंडिभिःसह मिथ्याभिवादिनोदेववेदब्राह्मणनिंदकान् १० अन्यांश्चैवदुराचारानगम्यागामिन
स्तथा परद्रव्यापहर्तृंश्चदेवद्रव्यापहारिणः ११ नसंभाषेनद्दस्त्वाऽपिभास्करंचावलोकयेत् ततोगोविंदमभ्यर्च्यनैवेद्यादिभिरादरा
त् १२ दीपंदद्याद्गृहेचैवभक्तियुक्तेनचेतसा॥ तद्दिनेवर्जयेत्पार्थनिंदांमैथुनमेवच॥ गीतशास्त्रविनोदेनदिवारात्रीनयेद्व्रती १३
रात्रौजागरणंकृत्वाभक्तियुक्तेनचेतसा विप्रेभ्योदक्षिणांदत्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत् १४ यथाशुक्लातथाकृष्णामान्यावैधर्मनत्स
रैः एकादश्योर्द्वयोराजन्विभेदोनैवकारयेत् १५ एवंहिकुरुतेयस्तुशृणुतस्यापियत्फलम् शंखोद्धारेनरःस्नात्वाहृष्ट्वादेवंगदाध
रम् १६ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं व्यतीपातेचदानस्यलक्षमेकंफलंस्मृतम् १७ सक्रांतिषुचतुर्लक्षंयोददातिध

ब्र॰ नंजय कुरुक्षेत्रेचयत्पुण्यंग्रहणेचंद्रसूर्ययोः तत्सर्वंलभतेयस्तु एकादश्यामुपोषितः १८ अश्वमेधस्ययज्ञस्यकरणाद्यत्फलं ए॰
१ लभेत् ततःशतगुणंपुण्यमेकादश्युपवासतः १९ तपस्विनोगृहेनित्यंलक्षंयस्यचभुंजते षष्टिवर्षसहस्राणितस्यपुण्यंचयद्भवे
त् २० एकादश्युपवासेनफलंप्राप्नोतिमानवः गोसहस्रेचयत्पुण्यंदत्तेवेदांगपारगे २१ तस्मात्पुण्यंदशगुणमेकादश्युपवासि-
नाम् नित्यंचभुंजतेयस्यदशचैवद्विजोत्तमाः २१ भवेत्तद्दशगुणंभोजनेब्रह्मचारिणः एतत्सहस्रंभूदानेकन्यादानेततस्मृ
तम् २२ तस्माद्दशगुणंप्रोक्तंविद्यादानेतथैवच विद्याद्दशगुणंचान्नंयोददातिबुभुक्षिते २३ अन्नदानसमंदानंनभूतंनभवि
ष्यति तृप्तिमायांतिकौंतेयस्वर्गस्थाःपितृदेवताः २४ एकादश्याव्रतस्यापिपुण्यसंख्यानविद्यते एतत्पुण्यप्रभावंचयत्सुरैरपिदु
र्लभम् २५ नक्तस्यार्द्धफलंतस्यएकभक्तस्यसत्तम एकभक्तंचनक्तंचउपवासःस्तथैवच २६ एतेष्वन्यतमंवापिव्रतंकुर्याद्धरेर्दिने
तावद्गर्जंतितीर्थानिदानानिनियमायमाः २७ एकादशीनसंप्राप्तायावत्तावन्मरवाअपि तस्मादेकादशीसर्वैरुपोष्याभवभीरुभिः
२८ नशंखेनपिबेत्तोयंनहन्यात्मत्स्यसूकरान् एकादश्यांनभुंजीतयन्मांत्वंपृच्छसेऽर्जुन २९ एतत्तेकथितंसर्वंव्रतानामुत्तमंव्र
तम् एकादशीसमंनास्तिकृतायज्ञसहस्रकम् ३० अर्जुनउवाच उक्तात्त्वयाकथंदेवपुण्येयंसर्वतस्तिथिः श्रीकृष्ण
उ॰ पुराकृतयुगेपार्थमुरुनामाहिदानवः अत्यद्भुतमहारौद्रःसर्वदेवभयंकरः ३१ इंद्रोविनिर्जितस्तेन अत्युग्रेणचपांडव इं
द्रेणकथितःसर्ववृत्तांतःशंकरायवै ३२ सर्वेलोकपरिभ्रष्टाविचरामोमहीतले उपायंब्रूहिमेदेवअमराणांतुकागतिः ३३ ई १
श्वरउवाच देवराजसुरश्रेष्ठयत्रास्तिगरुडध्वजः शरण्यश्चजगन्नाथःपरित्राणपरायणः ३४ तत्रगच्छामहेसर्वेसनःका

र्यंविधास्यति ईशस्यवचनंश्रुत्वादेवराजोमहामनाः ३५ पुरस्कृत्यमहादेवंसगणंसमरुद्गणम् यत्रदेवोजगन्नाथःप्रसुप्तोहि
जनार्दनः ३६ जलमध्येप्रसुप्तंतुदृष्ट्वादेवंजगत्पतिम् कृतांजलिपुटोभूत्वारुद्रःस्तोत्रमुदीरयन् ३७ ओंनमोदेवदेवायदेवदेवैःस्तुवंदि
त दैत्यारेपुंडरीकाक्षत्राहिनोमधुसूदन ३८ दैत्यभीताइमेदेवामयासहसमागताः शरणंत्वांजगन्नाथत्वंकर्तात्वंचकारकः ३९ त्वंमा
ता सर्वलोकानांत्वमेवजगतःपिता त्वंस्थितिस्त्वंतथोत्पत्तिस्त्वंचसंहारकारकः ४० सहायस्त्वंचदेवानांत्वंचशांतिकरःप्रभो त्वंधरा
चत्वमाकाशःसर्वविश्वोपकारकः ४१ भवस्त्वंचस्वयंब्रह्मात्रैलोक्यप्रतिपालकः त्वंरविस्त्वंशशांकश्चत्वंचदेवोहुताशनः ४२
हव्यंहोमोहुतस्त्वंचमंत्रतंत्रर्त्विजोजपः यजमानश्चयज्ञस्त्वंफलभोक्तात्वमीश्वरः ४३ नत्वयारहितंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरे भग
वन्देवदेवेशशरणागतवत्सल त्राहित्राहिमहायोगिन्भीतानांशरणंभव दानवैर्निर्जितादेवाःस्वर्गभ्रष्टाःकृताविभो ४५ स्थान
भ्रष्टाजगन्नाथविचरंतिमहीतले रुद्रस्यवचनंश्रुत्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ४६ श्रीभगवानउवाच कोऽसौदैत्योमहामायो
देवायेनविनिर्जिताः किंस्थानंतस्यकिंनामकिंबलंकस्तदाश्रयः ४७ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वमघवन्निर्भयोभव इंद्रउ॰ भग
वन्देवदेवेशभक्तानुग्रहकारक ४८ दैत्यःपूर्वंमहानासीन्नाडीजंघइतिस्मृतः ब्रह्मवंशसमुद्भूतोमहोग्रःसुरसूदनः ४९ तस्यपुत्रोऽ
तिविख्यातोमुरुनामामहासुरः तस्यचंद्रवतीनामनगरीचगरीयसी ५० तस्यांवसन्सदुष्टात्माविश्वंनिर्जित्यवीर्यवान् सुरान्स्वव
शमानिन्येनिराकृत्यत्रिविष्टपात् ५१ इंद्राग्नियमवाय्वीशसोमनिर्ऋतिपाशिनाम् पदेषुस्वयमेवासीत्सूर्योभूत्वातपत्यपि ५२
पर्जन्यस्स्वयमेवासीद्देवंसर्वाश्चदेवताः जहितंदानवंविष्णोसुराणांजयमावह ५३ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकोपाविष्टोजनार्दनः उवाच

ब॰ शत्रुं देवेंद्र हनिष्येनं महाबलम् ५४ मयातु सहिताः सर्वे चंद्रवत्यां महाबलाः इत्युक्ताः प्रययुः सर्वे पुरस्कृत्य हरिं स्मराः ५५ दृष्टो दे ए॰
२ वैस्तु दैत्येंद्रो गर्जमानस्तु दानवैः असंख्यातसहस्रैस्तु दिव्यप्रहरणायुधैः ५६ हन्यमानास्तदा देवा असंख्यैर्बाहुशालिभिः संग्रा
मं ते समुत्सृज्य पलायंत दिशोदिश ५७ ततो दृष्ट्वा हृषीकेशं संग्रामे समुपस्थितम् अन्वधावन्नभिक्रुद्धा विविधायुधपाणयः
५८ अथ तान्प्रद्रुतान्दृष्ट्वा शंखचक्रगदाधरः विव्याध सर्वगात्रेषु शरैराशीविषोपमैः ५९ तेनाहताः शतशो दानवा निधनं ग
ताः एकांगो दानवः स्थित्वा युद्ध्यमानो मुहुर्मुहुः ६० तस्योपरि हृषीकेशो यद्यदायुधमुत्सृजत् पुष्पवत्तं समभ्येति कुंठितं तस्य ते-
जसा ६१ शस्त्रास्त्रैर्विध्यमानोऽपि यदा जेतुं न शक्यते युयोध च तथा क्रुद्धो बाहुभिः परिघोपमैः ६२ बाहुयुद्धं कृतं तेन दिव्यवर्षस
हस्रकम् नेनश्रांतः स भगवान्ततो बदरिकाश्रमम् ६३ तत्र हैमवती नाम्नी गुहा परमशोभना तां प्रविश्य महायोगी शयनार्थं ज
गत्पतिः ६४ योजनद्वादशायामा एकद्वारा धनंजय अहं तत्र प्रसुप्तोऽस्मि भयभीतो न संशयः ६५ महायुद्धेन तेनैव श्रांतोऽहं पांडु
नंदन दानवः पृष्ठतो लग्नः प्रविवेश स तां गुहाम् ६६ प्रसुप्तं मां तदा दृष्ट्वा चिंतयद्दानवो हृदि हरिमेनं हनिष्येऽहं दानवानां स-
यावहम् ६७ एवं स दुर्मनेरस्य व्यवसायो व्यवस्थितः समुद्भूता ममांगेभ्यः कन्यैका च महाप्रभा ६८ दिव्यप्रहरणा देवी युद्धाय समुप
स्थिता ईक्षिता दानवेंद्रेण मरुणा पांडुनंदन ६९ युद्धं समाहितं तेन स्त्रिया तत्र प्रयाचितम् तेनायुद्ध्यत सा नित्यं तां दृष्ट्वा विस्मयं-
गतः ७० केनेयं निर्मिता रौद्रा अत्युग्राशनिपातिनी इत्युक्त्वा दानवेंद्रोऽसौ युयुधे कन्यया तया ७१ ततस्तया महादेव्या त्वरया दा २
नवो बली छित्वा सर्वाणि शस्त्राणि क्षणेन विरथः कृतः ७२ बाहुप्रहरणोपेतो धावमानो महाबलात् तलेनाहत्य हृदये तया दे-

व्या निपातितः ७३ पुनरुत्थाय सोऽधावत्कन्यां हननकांक्षया दानवं पुनरायांतं रोषेणाहत्य तच्छिरः ७४ क्षणान्निपातयामास भूमौ ते
जसमुज्ज्वलन् दैत्यः छिन्नशिराः सोऽथ ययौ वैवस्वतालयम् ७५ शेषा भयार्दिता दीनाः पातालं विविशुर्द्विषः ततः समुत्थितो दे
वः पुरो दृष्ट्वा स्तु रं हतम् ७६ कन्यां पुरः स्थितां चापि कृतांजलिपुटाननताम् विस्मयोत्फुल्लनयनः प्रोवाच जगतां पतिः ७७ केनायं
निहतः संख्ये दानवो दुष्टमानसः येन देवाः सगंधर्वाः सेंद्राश्च समरुद्गणाः ७८ सनागाः सहलोकेशा लीलयैव विनिर्जिताः येनाहं
निर्जितो भूत्वा भीतः सुप्तो गुहामिमाम् ७९ केन कारुण्यभावेन राक्षसोऽयं पलायितः कन्योवाच मया विनिहतो दैत्य
स्त्वदंशोद्भूतया प्रभो ८० दृष्ट्वा सुप्तं हरे त्वां तु यतो हंतुं समुत्थितः त्रैलोक्यकंटकस्येत्थं व्यवसायं प्रबुध्य च ८१ हतो मया
दुरात्मा सौ देवना निर्भयाः कृताः न वैवाहं महाशक्तिः सर्वशत्रुभयंकरी त्रैलोक्यरक्षणार्थाय हतो लोकभयंकरः ८२ निहतं
दानवं दृष्ट्वा किमाश्चर्यं वद प्रभो श्रीभगवानुवाच निहते दानवेंद्रेऽस्मिन्संतुष्टोऽहं तवानघे ८३ हृष्टाः पुष्टाश्च वै देवा आ
नंदः समजायत आनंदस्त्रिषु लोकेषु देवानां यत्त्वया कृतः ८४ प्रसन्नोऽस्म्यनघे तुभ्यं वरं वरय सुव्रते ददामि तं न संदेहो य
त्सुरैरपि दुर्लभम् ८५ कन्योवाच यदि तुष्टोऽसि मे देव यदि देयो वरो मम तारयेऽहं महापापादुपवासपरं नरम् ८६ उ
पवासस्य यत्पुण्यं तस्यार्द्धं नक्तभोजने तदर्द्धं च भवेत्तस्य एकभुक्तिं करोति यः ८७ यः करोति व्रतं भक्त्या दिने मम जितेंद्रियः स
गत्वा वैष्णवं स्थानं कल्पकोटिशतानि च ८८ भुंजानो विविधान्भोगानुपवासी जितेंद्रियः भगवंस्त्वत्प्रसादेन भवत्वेष वरो म
म ८९ उपवासं च नक्तं च एकभक्तं करोति यः तस्य धर्मं च वित्तं च मोक्षं देहि जनार्दन ९० श्रीभगवानुवाच यत्त्वं वदसि-

कर्म्याणितत्सर्वंचभविष्यति ममभक्ताश्चयेलोकास्तवभक्ताश्चयेनराः ९० त्रिषुलोकेषुविख्याताः प्राप्स्यंतिममसन्निधिं एकाद-
श्यांसमुत्पन्नाममशक्तिःपरायतः ९१ अतएकादशीत्येवंत्वन्नामभविष्यति दग्ध्वापापानिसर्वाणिदास्यामिपदमव्ययम्
९२ तृतीयाचाष्टमीचैवनवमीचचतुर्दशी एकादशीविशेषेणतिथयोमेमहाप्रियाः ९३ सर्वतीर्थाधिकंपुण्यंसर्वदानाधि
कंफलम् सर्वव्रताधिकंचैवसत्यंसत्यंवदामिते ९४ एवंदत्वावरंतस्यास्तत्रैवांतरधीयत हृष्टातुष्टातुसाजातातदाएकादशीति-
थिः ९५ इमामेकादशींपार्थकरिष्यंतिनरास्तुये तेषांशत्रुंहनिष्यामिदास्यामिपरमांगतिम् ९६ अन्योऽपियेकरिष्यंतिएकादश्या
महाव्रतं हरामितेषांविघ्नांश्चसर्वसिद्धिंददामिच ९७ एवमुक्तासमुत्पत्तिरेकादश्याःपृथासुत इयमेकादशीनित्यासर्वपापक्ष
यंकरी ९८ एकैवचमहापुण्यासर्वपापनिषूदनी उदितासर्वलोकेषुसर्वसिद्धिकरीतिथिः ९९ शुक्लावाप्यथवाकृष्णाइतिभेदंनकारये
त् कर्तव्येउभयेपार्थनतुल्याद्वादशीतिथिः १०० अंतरंनैवकर्तव्यंसमस्तैर्व्रतकारिभिः तिथिरेकाभवेत्सर्वापक्षयोरुभयोरपि १ एका
दशीतुसंपूर्णाप्रभातेघटिकायदि सातिथिःपरिहर्तव्याउपोष्याद्वादशीतदा एवंविधामयाप्रोक्तापक्षयोरुभयोरपि २ उपवासंप्र
कुर्वंतिएकादश्यांनराश्चये तेयांतिपरमंस्थानंयत्रास्तेगरुडध्वजः ३ धन्यास्तेमानवालोकेविष्णुभक्तिपरायणाः एकादश्यास्तु
माहात्म्यंसर्वलोकेषुयःपठेत् ४ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंतदाप्नोतिनसंशयः एकादश्यांनिराहारःस्थित्वाचाहंपरेहनि भोक्ष्यामिपुं
डरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत ५ इत्युच्चार्यततोविद्वान्पुष्पांजलिमथार्पयेत् अष्टाक्षरेणमंत्रेणत्रिर्जप्तेनाभिमंत्रितं उपवासफ ३
लप्रेप्सुः पिबेत्पात्रगतंजलं ६ दिवानिद्रापरान्नंचपुनर्भोजनमैथुने क्षौद्रंकांस्यामिषंतैलंद्वादश्यामष्टवर्जयेत् ७ असंभाष्यांहिसं

भाष्यभक्षयेत्तुलसीदलं आमलक्याःफलंवापिपारणेभक्ष्यशुद्ध्यति ८ आमध्याह्नाच्चराजेंद्रद्वादश्यामरुणोदये स्नानार्चनक्रिया
कार्यादानहोमादिसंयुताः ९ संकटेविषमेप्राप्तेद्वादश्याःपारणंकथम् अद्भिस्तुपारणंकुर्यात्पुनर्भुक्तंनदोषकृत् १० यःशृणोतिदिवारात्रौ
नरोविष्णुपरायणः तद्भक्तसुखनिष्पन्नांकथांविष्णोःसुमंगलां ११ कल्पकोटिसमायुक्तोविष्णुलोकेमहीयते एकादश्याश्चमाहात्म्यं
पादमेकंशृणोतियः १२ ब्रह्महत्यादिकंपापंनश्यतेनात्रसंशयः विष्णुधर्मसमंनास्तिव्रतंनामसनातनम् १३ इतिश्रीभविष्योत्तरपुरा
णेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमार्गशीर्षकृष्णैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथमार्गशीर्षशुक्लैकादशीकथा युधिष्ठिरउ० वंदेविष्णुं
प्रभुंसाक्षाल्लोकत्रयसुखप्रदम् विश्वेशंविश्वकर्तारंपुराणंपुरुषोत्तमम् १ पृच्छामिदेवदेवेशसंशयोऽस्तिमहान्मम लोकानांतुहितार्थ
यपापानांक्षयायच २ मार्गशीर्षसितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् कीदृशश्चविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते ३ एतदाचक्ष्वमेस्वा
मिन्विस्तरेणयथातथम् श्रीकृष्णउ० सम्यक्पृष्टंत्वयाराजन्साधुतेविपुलंयशः ४ कथयिष्यामिराजेंद्रहरिवासरमुत्तमं उत्प
न्नासासितेपक्षेद्वादशीममवल्लभा ५ मार्गशीर्षसमुत्पन्नाममदेहान्नराधिप मुरासुरवधार्थायप्रख्याताममवल्लभा ६ कथितासा
मयाचैवत्वदग्रेराजसत्तम पूर्वमेकादशीराजंस्त्रैलोक्येसचराचरे ७ मार्गशीर्षःसितपक्षेचोत्पत्तिरितिनामतः अतःपरंप्रवक्ष्यामिमार्गशी
र्षसितातथा ८ तस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् मोक्षानाम्नीतिविख्यातासर्वपापहरापरा ९ देवंदामोदरंतस्यांपूजयेच्चप्रय
त्नतः तत्रापिपूजनंचैवगीतनृत्यैःसुमंगलैः १० शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिकथांपौराणिकींशुभाम् अधोगतिंगतायेवैपितृमातृसुतादि
यः ११ अस्याःपुण्यप्रभावेनस्वर्गंयांतिनसंशयः एतस्मात्कारणाद्राजन्महिमानंशृणुष्वतम् १२ पुरावैनगरेरम्येगोकुलेन्यवसन्नृ-

पः वैखानसेनिराजर्षिः पुत्रवत्पालयन्प्रजाः १३ द्विजाश्चन्यवसंस्तत्रचतुर्वेदपरायणाः एवंसराज्यंकुर्वाणोरात्रौतुस्वप्नमध्यतः १४ ददर्श
जनकंस्वंतु अधोयोनिगतंनृपः एवंदृष्ट्वातुनंतत्रविस्मयोत्फुल्ललोचनः १५ कथयामासवृत्तांतंद्विजाग्रेस्वप्नसंभवम् राजोवा॰ म
यातुस्वपिताद्दृष्टोनरकेपतितोद्विजाः तारयस्वेतिमांतात अधोयोनिगतंस्फुत १६ इतिब्रुवाणःसनदामयादृष्टःपितास्वयम् तदाप्रभृ
तिभोविप्रानाहंशर्मलभाम्यहो १७ एतद्राज्यंममहद्दसह्यमसुखंतथा अश्वागजारथाश्चैवनमांरोचंतिसर्वथा १८ नकोशोपिसु
खायेतिनकिंचित्सुखदंमम नदारानसुतामह्यंरोचंतिद्विजसत्तमाः १९ किंकरोमिक्वगच्छामिशरीरंमेतुदह्यते दानंव्रतंतपोयोगोये
नेनममपूर्वजाः २० मोक्षमायांतिविप्रेंद्रास्तद्वकथयंतुमे किंतेनजीवतालोकेसुपुत्रेणबलीयसा २१ पितातुयस्यनरकेतस्यज-
न्मनिरर्थकम् ब्राह्मणाऊचुः पर्वतस्यमुनेरत्र आश्रमोनिकटेनृप २२ गम्यतांराजशार्दूलभूतंभव्यंविजानतः तेषांश्रुत्वाततोवा
क्यंवैखानोराजसत्तमः २३ जगामतत्रयत्रासो आश्रमेपर्वतोमुनिः ब्राह्मणैर्वेष्टितःशांतैःप्रजाभिश्चसमंततः २४ आश्रमोविपु
लस्तस्यमुनिभिःसंनिषेवितः ऋग्वेदिभिर्याजुषैश्चसामाथर्वणकोविदैः २५ वेष्टितोमुनिभिस्तत्रद्वितीयइवपद्मजः दृष्ट्वातंमुनि-
शार्दूलंराजावैखानसस्तदा २६ जगामचावनिंमूर्ध्नादंडवत्प्रणनामच पप्रच्छकुशलंतस्यसप्तस्वंगेषुसोमुनिः २७ राज्येनिःकंटकत्वंच
राज्येसौख्यसमन्वितम् राजोवाच प्रसादात्कुशलंविप्र अंगेषुममसप्तसु २८ विभवेषुकुलेषुकश्चिद्विघ्नउपस्थितः एतंमे
संशयंब्रह्मन्प्रष्टुंत्वांचसमागतः २९ एवंश्रुत्वानृपवचःपर्वतोमुनिसत्तमः ध्यानस्तिमितनेत्रोसोभूतंभव्यंविचिंतयन् ३० मुहू
र्तमेकंध्यात्वाचप्रत्युवाचनृपोत्तमम् मुनिरुवाच जानेहंतवराजेंद्रपितुःपापंविकर्मणः पूर्वजन्मनितेपित्रासपत्नीकृतद्वेषतः

कामासक्तेनचैकत्रऋतुभंगःकृतस्त्रियाः ३२ त्राहिदेहीतिजल्पंत्याऋतुदानंनराधिप तेनवैतवपित्रातुनदत्तोऋतुराग्रहात् ३३
कर्मणातेनसततंनरकेपतितोह्ययम् राजोवाच केनवैव्रतदानेनमोक्षस्तस्यभवेन्मुने ३४ निरयात्पापसंयुक्तात्तन्ममाचक्ष्व-
पृच्छतः मुनिरुवाच मार्गशीर्षेसितेपक्षेमोक्षानाम्नीहरेस्तिथिः ३५ सर्वैस्तद्व्रतंकृत्वापित्रेपुण्यंप्रदीयताम् तस्याःपुण्य
प्रभावेनमोक्षस्तस्यभविष्यति ३६ मुनेर्वाक्यंततःश्रुत्वानृपस्वगृहमागतः आग्रहायणिकींशुक्लांप्राप्तोभरतसत्तम ३७ अंतःपुर
चरैःसर्वैःपुत्रैर्दारैस्तथानृपः व्रतंकृत्वाविधानेनपुण्यंदत्वानृपायतत् ३८ तस्मिन्दत्तेतदापुण्येपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः वैखानसपि
तातेनगतःस्वर्गंस्ततोगणैः ३९ राजानमंतरिक्षाच्चशुद्धांगिरमभाषत स्वस्त्यस्तुतेपुत्रसदेत्युक्त्वासत्रिदिवंगतः ४० एवंयःकुरुतेराज
न्मोक्षामेकादशीमिमाम् तस्यपापंक्षयंयातिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् ४१ नान्यापरतराकाचिन्मोक्षदाविमलाशुभा पुण्यसंख्यांतुराजें
द्रनजानेहंतुयेःकृता ४२ चिंतामणिसमाह्येषास्वर्गमोक्षप्रदायिनी ४३ इतिश्रीब्रह्मांडपुराणेमार्गशीर्षशुक्लैकादश्यामोक्षना-
म्न्यामाहात्म्यंसमाप्तम् अथपौषकृष्णैकादशीकथा युधिष्ठिरउ॰ पौषस्यकृष्णपक्षेतुह्यादशीयाभवेत्प्रभो किंनामको
विधिस्तस्याः कोदेवस्तत्रपूज्यते १ एतदाचक्ष्वमेस्वामिन्विस्तरेणजनार्दन श्रीकृष्णउ॰ कथयिष्यामिराजेंद्रभवतःस्नेहकारणात्
२ तथातुष्टिर्नमेराजन्क्रतुभिश्चाप्तदक्षिणैः यथातुष्टिर्भवेन्मह्यमेकादश्याव्रतेनवै ३ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्त्तव्योहरिवासरः पौ
षस्यकृष्णपक्षेतुह्यादशीयाभवेन्नृप ४ तस्याश्चैवचमाहात्म्यंशृणुष्वैकाग्रमानसः गदितायाश्चवैराजन्एकादश्योभवंतिहि ५ ता
सामपिहिसर्वासांविकल्पंनैवकारयेत् तथापिह्येकादश्यास्त्वंशृणुराजन्कथानकम् ६ अतःपरंप्रवक्ष्यामिपौषस्यैकादशींतव लोका

नांचहितार्थायकथयिष्येविधिंनव ७ पौषस्यकृष्णपक्षेयासफलानामनामतः नारायणोधिदेवो स्याःपूजयेतंप्रयत्नतः ८ पूर्वेणविधिना
राजन्नकर्त्तव्येकादशीजिनैः नागानांचयथाशेषःपक्षिणांगरुडोयथा ९ यथाश्वमेधोयज्ञानांनदीनांजान्हवीयथा व्रतानांचतथाराजन्सर्व
वैकादशीतिथिः १० नेजनाभरतश्रेष्ठममपूज्याश्चसर्वशः हरिवासरसंसक्तावर्त्ततेयेजनाभृशम् ११ सफलानाममयाप्रोक्तातस्याःपू
जाविधिंशृणु फलैर्मांपूजयेत्तत्रकालदेशोद्भवैःशुभैः १२ नारिकेलफलैःशुद्धैस्तथावैबीजपूरकैः जंबीरैर्दाडिमैश्चैवतथापूगीफ
लैरपि १३ लवंगैर्विविधैश्चान्यैस्तथाचाम्रफलादिभिः पूजयेद्देवदेवेशंधूपैर्दीपैर्यथाक्रमम् १४ सफलायांदीपदानंविशेषेणप्रकी
र्तितम् रात्रौजागरणंतत्रकर्त्तव्यंचप्रयत्नतः १५ यावदुन्मीलयेन्नेत्रेतावज्जागर्त्तियोनिशि एकाग्रमनसोभूत्वातस्यपुण्यंशृणुष्वतत्
१६ तत्समोनास्तिवैयज्ञस्तीर्थंनतत्सदृशंनहि तत्समंनव्रतंकिंचिदिहलोकेनराधिप १७ पंचवर्षसहस्राणितपस्तप्त्वाचयत्फलम् तत्फ
लंसमवाप्नोतिसफलायाव्रतेनवै १८ शृणुतांराजशार्दूलसफलायाःकथानकं चंपावतीतिविख्यातापुरीमाहिष्मतस्यच १९ माहिष्मत
स्यराजर्षेश्चत्वारश्चाभवन्सुताः तेषांमध्येतुयोज्येष्ठःसमहापापसंयुतः २० परदाराभिगामीचवेश्यासंगरतःसदा पितुर्द्रव्यंसपापिष्ठोग
मयामाससर्वशः २१ असद्वृत्तिरतोनित्यंदेवताद्विजनिंदकः वैष्णवानांचदेवानांनित्यंनिंदारतःसवै २२ ईदृग्विधंतदादृष्ट्वापुत्रंमाहि
ष्मतोनृपः लुंपकोनामनाम्नेनिकृतवानत्यमर्षितः २३ राज्यान्निष्कासितस्तेनपित्राचैवापिबंधुभिः परिवारजनैःसर्वैस्त्यक्तोराज्ञोभयादि
ति २४ लुंपकोपितदात्यक्तश्चिंतयामाससंकुलः मयात्रकिंप्रकर्त्तव्यंत्यक्तःपित्राचबांधवैः २५ इतिचिंतापरोभूत्वामतिंपापेतदाकरोत्
मयातुगमनंकार्यंवनेत्यक्त्वापुरंपितुः २६ तस्माद्वनात्पितुःसर्वंव्यापयिष्येपुरंनिशि दिवावनेचरिष्यामिरात्रावपिपितुःपुरं २७ इत्येवंस ५

मतिंकृत्वालुंपकोदैवपातितः निर्जगामपुरात्तस्मात्गतोसौगहनंवनम् २८ जीवघातकरोनित्यंनित्यंस्तेयपरायणः सर्वंचनगरंतेनमुषितंपा
पकर्मणा २९ गृहीतश्चपरित्यक्तोराज्ञोमाहिष्मतेर्भयात् जन्मांतरीयपापेनराज्यभ्रष्टःसपापकृत् ३० आमिषाभिरतोनित्यंनित्यंवैफलभक्ष
कः आश्रमस्तस्यदुष्टस्यवासुदेवस्यसंमतः ३१ अश्वत्थोवर्त्ततेतत्रजीर्णोबहुलवार्षिकः देवत्वंतस्यवृक्षस्यवर्त्ततेतद्वनेमहत् ३२ तत्रैवनिव
संश्चासौलुंपकःपापबुद्धिमान् एवंकालक्रमेणैववसतस्तस्यपापिनः ३३ दुष्कर्मनिरतस्यास्याकुर्वतःकर्ममंगलम् पौषस्यकृष्णपक्षेतुपूर्वा
ण्हेसफलादिने ३४ दशमीदिवसेराजन्निशायांशीतपीडितः लुंपकोवस्त्रहीनोवैनिश्चेष्टोह्यभवत्तदा ३५ पीड्यमानस्तुशीतेनअश्व-
त्थस्यसमीपगः ननिद्रानसुखंतस्यगतप्राणइवाभवत् ३६ पीडयन्दशनैर्दंतानेवंचगमितानिशा भानूदयेपितस्यायनसंज्ञासमजा
यत ३७ लुंपकोगतसंज्ञस्तुसफलादिवसेतदा मध्यान्हसमयेप्राप्तेसंज्ञांलेभेसलुंपकः ३८ प्राप्तसंज्ञोमुहूर्तेनचोत्थितोसौनदासनात् प्र
स्खलंश्चपदन्यासैःपंगुवच्चलितोमुहुः ३९ वनमध्येगतस्तत्रक्षुत्तृषापीडितोभवत् नशक्तिर्जीवघातस्यलुंपकस्यदुरात्मनः ४० फलानिभूमौ
पतितान्याजहारसलुंपकः यावत्सचागतस्तत्रतावदस्तमगाद्रविः ४१ किंभविष्यतितातेतिविललापातिदुःखितः फलानितानिसर्वाणिवृक्षमू
लेन्यवेदयत् ४२ प्रत्युवाचफलैरेभिःप्रीयतांभगवान्हरिः उपविष्टोलुंपकश्चनिद्रांलेभेनवैनिशि ४३ तेनजागरणंजातंभगवान्मधुसूदनः
फलानांपूजनंमेनेसफलायास्तथाव्रतम् ४४ कृतमेवंलुंपकेनह्यकस्माद्व्रतमुत्तमम् तेनव्रतप्रभावेनप्राप्तंराज्यमकंटकम् ४५ पुण्यांकु
रोदयाद्राजन्यथाप्राप्तंतथाशृणु रवेरुदयवेलायांदिव्योश्वश्चाजगामह ४६ दिव्यवस्तुपरीवारोलुंपकस्यसमीपतः तस्थौसतुरगोराज
न्वागुवाचाशरीरिणी ४७ प्राप्नुहित्वंनृपसुतस्वराज्यंहतकंटकं वासुदेवप्रसादेनसफलायाःप्रभावतः ४८ पितुःसमीपंगच्छत्वंभुं

अ॰
६
स्वराज्यमकंटकम् तथेत्कस्कान्तसीत्तत्रदिव्यरूपधरोभवत् ५१ कृष्णोपनिष्ठ[illegible]
त्वास्थितोगृहे ५० वैष्णवपालतोदपितारास्यमकंटकम् कृतवान्तुतेनिश्चयोपिनिमबहून्यपि ५३ इति[illegible]
सदा मनोज्ञास्तस्यपुत्रास्कदोषाःकृष्णप्रसादतः ५२ ततःसायार्थिकेराज्यंप्रास्तपुत्रंनिवेश्यच वनंगतःसंयतात्माविष्णुभक्तिपरायणः ५३
साधयित्वातथात्मानंविष्णुलोकंजगामह गतःकृष्णस्यसांनिध्येयत्रगत्वानशोचति ५४ एवंयेवैप्रकुर्वंतिसफलैकादशीव्रतम् इहलोके
केयशःप्राप्यमोक्षंयास्यंत्यसंशयः ५५ धन्यास्तेमानवालोकेसफलाव्रतकारिणः तस्मिन्जन्मनितेषांसफलंभवतेनात्रसंशयः ५६ सफला
याश्चमाहात्म्यश्रवणाद्विशांपते राजसूयफलंप्राप्यवसेत्स्वर्गेचमानवः ५७ इतिश्रीपो॰ कृष्णाए॰ सफलानाम्मामा॰सपूर्णं अ
थपोषशुक्लैकादशीकथा युधिष्ठिरउ॰ कथितोवैत्वयाकृष्णसफलैकादशीशुभा कथयस्वप्रसादेनशुक्लापौषस्ययाभवेत् १ किं
न्नामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते कस्मैतुष्टोहृषीकेशस्त्वमेवपुरुषोत्तम २ श्रीकृष्णउ॰ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिशुक्लापौषस्य
याभवेत् तस्याविधिंमहाराजंलोकानांचहितायवै ३ पूर्वेणविधिनाराजन्कर्तव्येषाप्रयत्नतः पुत्रदेतिचनाम्नासौसर्वपापहरापरा नाराय
णोधिदेवोस्याःकामदःसिद्धिदायकः ४ नातःपरतराकाचित्त्रैलोक्येसचराचरे विद्यावंतंयशस्वंतंकरोतिचनरंहरिः ५ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि
कथांपापहरांपराम् पुरीभद्रावतीनाम्नीराजातत्रसुकेतुमान् ६ तस्यराज्ञोथराज्ञीचशैव्यानाम्नीतिविश्रुता पुत्रहीनेनराज्ञाचकालोनीतोमनो
रथैः नैवात्मजंसलेभेवंशकर्त्तारमेवच ७ तेनैवराज्ञाधर्मेणचिंतितंबहुकालतः किंकरोमिक्वगच्छामिसुतप्राप्तिःकथंभवेत् ८ नराष्ट्रेन ६
पुरेसौख्यंलेभेराजासुकेतुमान् शैव्ययाकांतयासार्धंप्रत्यहंदुःखितोभवत् ९ तावुभौदंपतीनित्यंचिंताशोकपरायणौ पितरस्तज्जलं

दत्तंकवोष्णमुपभुंजते राज्ञःपश्चान्नपश्यामोयोस्मान्संतर्पयिष्यति १० इत्येवंसंस्मरंतोस्यपितरोदुःखितोभवन् तेषांतदुःखमूलंचज्ञात्वा
राजाप्यतप्यत ११ नबांधवान्नमित्राणिनामात्याःसुहृदस्तथा रोचंतेतेनस्यभूपस्यनगजाश्वपदातयः १२ नैराश्यंभूपतेस्तस्यमनस्येव
समजायत नरस्यपुत्रहीनस्यनास्तिवैजन्मनःफलम् १३ अपुत्रस्यगृहंशून्यंहृदयंदुःखितंसदा पितृदेवमनुष्याणांनानृणत्वंसुतंविना
१४ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसुतमुत्पादयेन्नरः इहलोकेयशस्तेषांपरलोकेशुभागतिः १५ येषांतुकर्मकर्तॄणांपुण्यंजन्मशतोद्भवं आयुरारोग्यसं
पत्तिस्तेषांगेहेप्रवर्त्तते १६ पुत्राःपौत्राश्चलोकाश्चभवेयुःपुण्यकर्मणां पुण्यंविनानचप्राप्तिर्विष्णुभक्तिंविनातथा १७ पुत्राणांसंपदोवा
पिविद्यायाश्चेतिमेमतिः एवंचिंतयमानोसौराजाशर्मनलब्धवान् १८ प्रत्यूषेचिंतयद्राजानिशीथेचिंतयत्तथा ततःस्वात्मविनाशं
वैविचार्यसुकेतुमान् १९ आत्मघातेदुर्गतिंचचिंतयित्वातदानृपः दृष्ट्वात्मदेहंप्रक्षीणमपुत्रत्वंतथैवच २० पुनर्विचार्यात्मबुध्या-
त्मनोहितकारणम् अश्वारूढस्ततोराजाजगामगहनंवनं २१ पुरोहितादयःसर्वेनजानंतिगतंनृपम् गंभीरेविपिनेराजामृगपक्षिनि
षेविते २२ विचचारतदातस्मिन्वनवृक्षान्विलोकयन् वटानश्वत्थबिल्वांश्चखर्जूरान्पनसांस्तथा २३ बकुलांश्चसदापर्णान्तिंदुकांस्तिलका
नपि शालांस्तालांस्तमालांश्चददर्शसरलान्नृपः २४ इंगुदीककुभांश्चैवश्लेष्मातकविभीतकान् शल्लकीकरमर्दांश्चपाटलान्खदिरानपि
२५ शाकांश्चैवपलाशांश्चशोभितान्ददृशेनृपः मृगव्याघ्रवराहांश्चसिंहान्शाखामृगानपि २६ गवयान्कृष्णसारांश्चसृगालान्शशका-
नपि वनमार्जारकान्क्रूरान्भल्लुकांश्चमरानपि २७ ददर्शभुजगान्राजावल्मीकाद्विनिःसृतान् तथावनगजान्मत्तान्कलभैःसहसंग
तान् २८ यूथपांश्चचतुर्दंतान्करिणीगणमध्यगान् तान्दृष्ट्वाचिंतयामासह्यात्मनःसगजान्नृपः २९ तेषांसविचरन्मध्येराजाशोकम

वापङ्महदाश्चर्यसंयुक्तंददर्शविपिनंनृपः ३० क्वचिच्छिवारुतंशृण्वन्नुलूकविरुतंतथा तांस्तांन्पक्षिगणान्पश्यन्बभ्रामवनमध्यगः ३१
एवंददर्शगहनंनृपोमध्यंगतेरवौ क्षुत्तृड्भ्यांपीडितोराजाइतश्चेतश्चधावति ३२ चिंतयामासनृपतिःसंशुष्कगलकंधरः मयात्तुकिंकृतं
कर्मप्राप्तंदुःखंयदीदृशम् ३३ मयावैतोषितादेवायज्ञैःपूजाभिरेवच तथैवब्राह्मणादानैस्तोषितामिष्टभोजनैः ३४ प्रजाश्चैवयथाकालंपुत्रवत्प
रिपालिताः कस्माद्दुःखंमयाप्राप्तमीदृशंदारुणंमहत् ३५ इतिचिंतापरोराजाजगामाथाग्रतोवनम् सुकृतस्यप्रभावेनसरोदृष्टंमनोरमं
३६ मानसंस्पर्धमानंचपद्मिनीपरिशोभितम् कारंडवैश्चक्रवाकैराजहंसैश्चनादितम् ३७ मकरैर्बहुभिर्युक्तमन्यैर्जलचरैर्युतम् समी
पेसरसस्तत्रमुनीनामाश्रमान्बहून् ३८ ददर्शराजालक्ष्मीवान्निमित्तैःशुभशंसिभिः सव्यात्परनरंचक्षुःप्रास्फुरच्चतथाकरः ३९ स्फुरि
तैस्तस्यराजश्चशंसितंशुभलक्षणम् तस्यतीरेमुनीन्दृष्ट्वाकुर्वाणान्नैगमंजपम् ४० अवतीर्यहयात्तस्मात्मुनीनामग्रतःस्थितः पृथक्
पृथक्ववंदेसमुनींस्तान्संशितव्रतान् ४१ कृतांजलिपुटोभूत्वादंडवच्चप्रणम्यसः हर्षेणमहताविष्टोबभूवनृपसत्तमः ४२ तमूचुस्ते-
पिमुनयःप्रसन्नास्मोवयंतव कथयस्वाद्यवैराजन्यत्तेमनसिवर्त्तते ४३ राजोवाच केयूयमुग्रतपसः किमाख्याभवतामपि कि
मर्थमागतायूयंवदंतुममतत्वतः ४४ मुनयऊचुः विश्वेदेवावयंराजन्स्नानार्थमिहचागताः माघोनिकटमायातएतस्मात्पंचमेऽह-
नि ४५ अद्यह्येकादशीराजन्पुत्रदानामनामतः पुत्रंददात्यसौशुक्लापुत्रदापुत्रमिच्छताम् ४६ राजोवाच एषवैसंशयोमह्यंसु
तस्योत्पादनेमहान् यदितुष्टाभवंतोमेपुत्रोवैदीयतांतदा ४७ मुनयऊचुः अस्मिन्नेवदिनेराजन्पुत्रदानामवर्त्तते एकादशीतिवि
ख्याताक्रियतांव्रतमुत्तमम् ४८ आशीर्वादेनचास्माकंकेशवस्यप्रसादतः अवश्यंतवराजेंद्रपुत्रप्राप्तिर्भविष्यति ४९ इत्येवंवचनात्ते

षांकृतंराज्ञाव्रतंशुभम् द्वादश्यांपारणंकृत्वामुनीन्नत्वापुनःपुनः ५० आजगामगृहंराजाराज्ञीगर्भंसमादधौ मुनीनांवचनेनैवपुत्रदायाः
प्रसादतः ५१ पुत्रोजातस्तथाकालेतेजस्वीपुण्यकर्मकृत् पितरंतोषयामासप्रजापालोबभूवसः ५२ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यंपु
त्रदाव्रतम् लोकानांचहितार्थायतवाग्रेकथितंमया ५३ एवद्व्रतंतुयेमर्त्याःकुर्वंतिपुत्रदाभिधम् तेषांचैवभवेत्पुत्रोह्यवश्यंमोक्षभा
गिनाम् ५४ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नश्वमेधफलंलभेत् ५५ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेपौषशुक्लैकादशीपुत्रदानाम्न्यामाहात्म्यंसं
पूर्णम् अथमाघकृष्णैकादशीकथा दाल्भ्यउ० मर्त्यलोकेतुसंप्राप्ताःपापंकुर्वंतिजंतवः ब्रह्महत्यादिपापैश्चह्यन्यैश्चविवि
धैर्युताः १ परद्रव्यापहारैश्चपरव्यसनमोहिताः कथंनायांतिनिरकंब्रह्मन्तद्ब्रूहितत्वतः २ अनायासेनभगवन्दानेनाल्पेनकेनचि
त् पापंप्रशममायातियेनतद्वक्तुमर्हसि ३ गभस्तिरुवाच साधुसाधुमहाभागगुह्यमेतदुदाहृतम् यन्नकस्यचिदाख्या
तंब्रह्मविष्ण्विंद्रदेवतैः ४ तदहंकथयिष्यामित्वयापृष्टोद्विजोत्तम ततोमाघेतुसंप्राप्तेशुचिस्नातोजितेंद्रियः ५ कामक्रोधाभिमा
नेर्ष्यालोभपैशून्यवर्जितः देवदेवंचसंस्मृत्यपादौप्रक्षाल्यवारिणा ६ भूमौचपतितंग्राह्यंगोमयंतत्रमानवः तिलान्प्रक्षिप्यकार्पासंपिंड
कांश्चैवकारयेत् ७ अष्टोत्तरशतंचैवनात्रकार्याविचारणा ततोमाघेचसंप्राप्तेह्यार्द्रांचैवभवेद्यदि ८ मूलेवाकृष्णपक्षस्यैकादश्यां
नियमंततः गृह्णीयात्पुण्यफलदंविधानंतत्रमेशृणु ९ देवदेवंसमभ्यर्च्यसुस्नातःप्रयतःशुचिः कृष्णनामानिसंकीर्त्यसुकृतजं-
भास्करसर्वदा १० रात्रौजागरणंकुर्याद्रात्रौहोमंचकारयेत् अर्चयेद्देवदेवेशंशंखचक्रगदाधरम् ११ चंदनागरुकर्पूरनैवे
द्यंकृसरंतथा संस्मृत्यनाम्नाचततःकृष्णाख्येनपुनःपुनः १२ कूष्मांडैर्नारिकेलैश्चह्यथवाबीजपूरकैः सर्वाभावेपिविप्रें

द्राक्षास्तंपूगीफलंतथा १३ अर्घ्यंदत्वाविधानेनपूजयित्वाजनार्दनम् कृष्णकृष्णकृपालुस्त्वमगतीनांगतिप्रद १४ संसारार्णवमग्ना
नांप्रसीदपरमेश्वर नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन १५ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज गृहाणार्घ्यंमयादत्तंल-
क्ष्म्यासहजगत्पते १६ ततस्तुपूजयेद्विप्रमुदकुंभंप्रदापयेत् छत्रोपानहवस्त्रैश्चकृष्णोमेप्रियतामिति १७ कृष्णाधेनुःप्रदातव्या
यथाशक्त्याद्विजोत्तम तिलपात्रंद्विजश्रेष्ठदद्यात्तत्रविचक्षणः १८ स्नानप्राशनयोःशस्ताःश्वेताःकृष्णास्तिलाःमुने तान्प्रदद्यात्
प्रयत्नेनयथाशक्त्याद्विजोत्तम १९ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते तिलस्नायीतिलोद्वर्तीतिलहोमीतिलोदकी २० तिल
भुक्तिलदाताचषट्तिलाःपापनाशकाः नारदउवाच कृष्णकृष्णमहाबाहोनमस्तेभक्तभावन २१ षट्तिलैकादशीप्रो
क्तंकीदृशंफलमश्नुते सोपाख्यानंममब्रूहियदितुष्टोसियादव २२ श्रीकृष्णउवाच शृणुब्रह्मन्यथावृत्तंदृष्टंतत्क
थयामिते मृत्युलोकेपुराह्यासीद्ब्राह्मणीतत्रनारद २३ व्रतचर्यारतानित्यंदेवपूजारतासदा मासोपवासनिरताममभक्ताच
सर्वदा २४ कृष्णोपवाससंयुक्ताममपूजापरायणा शरीरंक्लेशितंनित्यमुपवासैर्द्विजोत्तम दीनानांब्राह्मणानांचकुमारीणांच
भक्तितः २५ गृहादिकंप्रयच्छंतीसर्वकालंमहामतिः अतिकृच्छ्ररतासातुसर्वकालेषुवैद्विज २६ सुक्ष्मस्याःशरीरंहिव्रतैः
कृच्छ्रैर्नसंशयः अर्थिनंवैष्णवंलोकंकायक्लेशेनवैलया २७ नदत्तमन्नदानंहियेनतृप्तिःपराभवेत् एतज्ज्ञात्वामयाब्रह्मन्मृत्यु
लोकमुपागतः २८ कापिलंरूपमास्थायभिक्षापात्रेणयाचिता २९ ब्राह्मण्युवाच कस्मात्त्वमागतोब्रह्म
न्वदयस्मात्समागतः पुनरेवमयाप्रोक्तंदेहिभिक्षांचसुंदरी ३० तयाकोपेनमहतामृत्पिंडस्ताम्रभाजने क्षिप्तो

यावत्तयादेव्यापुनःस्वर्गंगतोद्विज ३१ ततःकालेनमहतातापसीसुमहाव्रता कदाचित्स्वर्गमायाताव्रतचर्याप्रभावतः३२ मृत्पिंडस्य
प्रभावेनगृहंप्राप्तंमनोरमम् संजातंचैवविप्रर्षेधान्यकोशविवर्जितं ३३ गृहंयावन्निरीक्षेतनकिंचित्तत्रपश्यति तावद्दृष्टाद्विनिष्क्रां
तामर्मांतेचागताद्विज ३४ क्रोधेनमहताविष्टाइदंवचनमब्रवीत् मयाव्रतैश्चकृच्छ्रैश्चबहुपवासैरनेकशः ३५ पूजयाराधितोदेवःस
र्वलोकस्यभावनः नधनंदृश्यतेकिंचित्गृहेममजनार्दन ३६ ततस्त्वोक्तामयासातुगृहंगच्छयथागतं आगमिष्यंतिसुतरंकौतूहलस
मन्विताः ३७ देवपत्न्यस्तयाद्रष्टुंविस्मयेनसमन्विताः द्वारंनोद्घाटनीयंहिषट्तिलापुण्यवाचनात् ३८ एवमुक्तागतासातुयदावैमानुषी
तदाअत्रांतरेसमायातादेवपत्न्यश्चनारद ३९ नाभिश्चकथितंतत्त्वांद्रष्टुंहिसमागताः द्वारमुद्घाटयत्वंचपश्यामत्वांसुभानने ४०
मानुष्युवाच यदिद्रष्टुंमयाकार्यंसत्यंवाच्यंविशेषतः षट्तिलाव्रतंपुण्यंद्वारोद्घाटणकारणात् ४१ एकापितत्रनवदत्षट्तिलाव्र
तनाशतः अन्यथाकथितंतत्रद्रष्टव्यामानुषीमया ततोद्वारंसमुद्घाट्यदृष्टाताभिश्चमानुषी ४२ नदेवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी
दृष्टापूर्वंतयानारीईदृशीसाद्विजर्षभ ४३ रूपकांतिसमायुक्ताक्षणेनसमपद्यत धनंधान्यंचवस्त्रादिसुवर्णरौप्यमेवच ४४ सर्वंभव
नसंपन्नंषट्तिलायाःप्रसादतः अतितृष्णानकर्तव्याचित्तशाठ्यंविवर्जयेत् ४५ आत्मवित्तानुसारेणतिलान्वस्त्रादिदापयेत् ल
भतेचैवमारोग्यंततोजन्मनिजन्मनि ४६ दारिद्र्यंनचकष्टंवैनचदौर्भाग्यमेवच नभवेद्वैद्विजश्रेष्ठषट्तिलायाउपोषणात् ४७ अ
नेनविधिनाराजन्तिल दानान्नसंशयः मुच्यतेपातकैःसर्वैर्नात्रकार्याविचारणा ४८ दानंचविधिनासम्यक्सर्वपापप्रणाशनं ना
नर्थभूतोनायासःशरीरेमुनिसत्तम ४९ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेमाघकृष्णैकादशीषट्तिलानाम्नीमाहात्म्यंसंपूर्णम् ॥

अथमाघशुक्लैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच साधुकृष्णत्वयाप्रोक्ता आदिदेवजगत्पते स्वेदजाअंडजाश्चैवउद्भिजाश्च-
जरायुजाः १ तेषांकर्ताविकर्ताचपालकःक्षयकारकः माघस्यकृष्णपक्षेतुषट्तिलाकथितात्वया २ शुक्लेचैकादशीयाच
कथयस्वप्रसादतः किन्नामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते ३ श्रीकृष्णउवाच कथयिष्यामिराजेंद्र शुक्ले
माघस्ययाभवेत् जयानामेतिविख्यातासर्वपापहरापरा ४ पवित्रापापहंत्रीचपिशाचत्वविनाशिनी नैवतस्याव्रते
चीर्णेप्रेतत्वंजायतेनृणाम् ५ नातःपरतराकाचित्पापघ्नीमोक्षदायिनी एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्येयंप्रयत्नतः ६ श्रू
यतांराजशार्दूलकथांपौराणिकींशुभाम् पंकजेचपुराणेस्यामहिमाकथितोमया ७ एकदानागलोकेवैइंद्रोराज्यंचका
रह देवाश्चतत्रसंख्येननिवसंतिमनोरमे ८ पीयूषपाननिरताह्यप्सरोगणसेविताः नंदनंतुवनंतत्रपारिजातोपशो
भितम् ९ रमयंतिरमंत्यत्रह्यप्सरोभिर्दिवौकसः एकदारममाणोसौदेवेंद्रःस्वेच्छयानृप १० नर्तयामासहर्षात्सपंचाशत्कोटि
नायिकाः गंधर्वास्तत्रगायंतिगंधर्वःपुष्पदंतकः ११ चित्रसेनश्चतत्रैवचित्रसेनसुतातथा मालिनीतिचनाम्नातुचित्रसेनस्य
कामिनी १२ मालिन्यांतुसमुत्पन्नःपुष्पवानितिनामतः पुष्पदंतस्यपुत्रोवैमाल्यवान्नामनामतः १३ गंधर्वीपुष्पवत्याख्यामा-
ल्यवत्यतिमोहिता कामस्यचशरैस्तीक्ष्णैर्विद्धांगीसाबभूवह १४ तयाभावकटाक्षैश्चमाल्यवांस्तुवशीकृतः लावण्यरूपसंप
न्नातस्यारूपंनृपशृणु १५ बाहूतस्यास्तुकामेनकंठपाशौकृताविव चंद्रवद्वदनंतस्यानयनेश्रवणायते १६ कर्णौतुशोभितौत
स्याःकुंडलाभ्यांनृपोत्तम कंबुग्रीवायुताचैवदिव्याभरणभूषिता १७ पीनोन्नतौकुचौतस्यामुष्टिमानंचमध्यमं नितंबौविपुलौ

तस्याविस्तीर्णंजघनस्थलम् १८ चरणौशोभमानौतौरक्तोत्पलसमद्युती ईदृश्यापुष्पवत्याचमाल्यवानतिमोहितः १९ शक्रस्य
परितोषायनृत्यार्थंतौसमागतौ गायमानौचतौतत्रह्यप्सरोगणसंगतौ २० नशुद्धगानंगायेतांचित्तभ्रमसमन्वितौ बद्ध-
दृष्टीतथान्योन्यंकामबाणवशंगतौ २१ ज्ञात्वालेखर्षभस्तत्रसंगतंमानसंतयोः तालकालक्रियामानलोपाद्गीतावभंजना
त् २२ चिंतयित्वातुमघवानवज्ञानंतथात्मनः कुपितश्चतयोरित्थंशापंदास्यन्निदंजगौ २३ धिग्वांपापरतौमूढावाज्ञाभं
गकरौमम युवांपिशाचौभवतांदंपतीरूपधारिणौ २४ मृत्युलोकमनुप्राप्तौभुंजानौकर्मणःफलम् एवंमघवताशप्तावुभौदु
खितमानसौ २५ हिमवंतंगिरिंप्राप्ताविंद्रशापविमोहितौ उभौपिशाचतांप्राप्तौदारुणंदुःखमेवच २६ संतप्तमानसौतत्रमहाकृच्छ्रग
तावुभौ गंधंरसंचस्पर्शंचनजानंतौविमोहितौ २७ पीड्यमानौतुदाहेनदेहपातकरेणच तौननिद्रांसुखंप्राप्तौकर्मणातेनपीडि
तौ २८ परस्परंखादमानौचेरतुर्गिरिगह्वरम् पीड्यमानौतुशीतेनतुषारप्रभवेनतौ २९ दंतघर्षंप्रकुर्वाणौरोमांचितवपुर्धरौ
ऊचेपिशाचःशीतार्तःस्वपत्नींतुपिशाचिकाम् ३० किमावाभ्यांकृतंपापमत्युग्रंदुःखदायकम् येनप्राप्तंपिशाचत्वंस्वेनदुष्कृ-
तकर्मणा ३१ नरकंदारुणंमत्वापिशाचत्वंचगर्हितम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपापंनैवसमाचरेत् ३२ इतिचिंतापरौतत्रह्यास्तांदुः
खेनकर्षितौ दैवयोगात्तयोःप्राप्तामाघस्यैकादशीसिता ३३ जयानाम्नीतिविख्यातातिथीनामुत्तमातिथिः तस्मिन्दिनेतु
संप्राप्तेतावाहारविवर्जितौ ३४ आसातेतत्रनृपतेजलपानविवर्जितौ नकृतोजीवघातश्चनपत्रफलभक्षणम् ३५ अश्वत्थ
स्यसमीपेतुपतितौदुःखसंयुतौ रविरस्तंगतोराजन्तथैवस्थितयोस्तयोः ३६ प्राप्ताचैवनिशाघोरादारुणाशीतधारिणी ॥

ए. वेपमानौतुतौतत्रहिमेनचजडीकृतौ ३७ परस्परेणसंलग्नौगात्रयोर्भुजयोरपि ननिद्रांनरतिंतत्रततौसौख्यमविंदताम् ३८ ए.
१० एवंतौराजशार्दूलशापेनेंद्रस्यपीडितौ इत्थंतयोर्दुःखितयोर्निर्जगामतदानिशा जयायास्तुव्रतेचीर्णेरात्रौजागरणेकृते ४० त
योर्व्रतप्रभावेनयथाह्यासीत्तथाशृणु द्वादशीदिवसप्राप्तेताभ्यांचीर्णेजयाव्रते ४० विष्णोःप्रभावान्नृपतेपिशाचत्वंतयोर्गतम्
पुष्पवतीमाल्यवांश्चपूर्वरूपौबभूवतुः ४१ पुरातनस्नेहयुतौपूर्वालंकारसंयुतौ विमानमधिरूढौतावप्सरोगणसेवितौ ४२
स्तूयमानौतुगंधर्वैस्तुंबरुप्रमुखैस्तथा हावभावसमायुक्तौगतौनाकेमनोरमे ४३ देवेंद्रस्याग्रतोगत्वाप्रणामंचक्रतुर्मुदा तथा
विधौतुतौदृष्ट्वामघवान्विस्मितोब्रवीत् ४४ इंद्रउवाच वदतंकेनपुण्येनपिशाचत्वंविनिर्गतम् ममशापवशंप्राप्तौकेनदेवे
नमोचितौ ४५ माल्यवानुवाच वासुदेवप्रसादेनजयायाःसुव्रतेनच पिशाचत्वंगतंस्वामिन्सत्यंभक्तिप्रभावतः ४६ इतिश्रु
त्वावचस्तस्यप्रत्युवाचसुरेश्वरः पवित्रौपावनौजातौवंद्यौयौममापिच ४७ हरिवासरकर्तारौविष्णुभक्तिपरायणौ हरिभ
क्तिरतायेचशिवभक्तिरतास्तथा ४८ अस्माकमपितेमर्त्याःपूज्यावंद्यानसंशयः विहरस्वयथासौख्यंपुष्पवत्यासुरालये ४९
एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्योहरिवासरः जयाव्रतंतुराजेंद्रब्रह्महत्यापहारकम् ५० सर्वदानानिदत्तानियज्ञास्तेनकृतान्नृप सर्व
तीर्थेषुसुस्नातःकृतंयेनजयाव्रतम् ५१ यःकरोतिनरोभक्त्याश्रद्धायुक्तोजयाव्रतम् कल्पकोटिशतंयावत्वैकुंठेमोदतेध्रुवम्
५२ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ५३ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेमाघशुक्लजयानाम्न्येकादशीव्रतमाहात्म्यंसं १०
पूर्णम् अथफाल्गुनकृष्णैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच फाल्गुनस्यासितेपक्षेकिन्नाम्न्येकादशीभवेत् वासुदेवप्रसादे

नकथयस्वममाग्रतः १ श्रीकृष्णउवाच कथयिष्यामिराजेंद्रकृष्णायाफाल्गुनीभवेत् विजयेतिचसाप्रोक्ताकर्तॄणांजयदासदा २
तस्याश्चव्रतमाहात्म्यंसर्वपापहरंपरम् नारदःपरिपप्रच्छब्रह्माणंकमलासनम् ३ फाल्गुनस्यासितेपक्षेविजयानामयातिथिःत
स्याव्रतंसुरश्रेष्ठकथयस्वप्रसादतः ४ इतिपृष्टोनारदेनप्रत्युवाचपितामहः ब्रह्मोवाच शृणुनारदवक्ष्यामिकथांपापहरांपरां य
न्नकस्यचिदाख्यातंमयैतद्विजयाव्रतम् पुरातनंव्रतंह्येतत्पवित्रंपापनाशनम् ६ जयंददातिविजयानृणांचैवनसंशयः राम
स्तपोवनंयातोवर्षाण्येवचतुर्दश ७ न्यवसत्पंचवट्यांतुससीतश्चसलक्ष्मणः तत्रैववसतस्तस्यराघवस्यमहात्मनः ८ रावणेन
हृताभार्यासीतानाम्नीतपस्विनी तेनदुःखेनरामोसौमोहमभ्यागतस्तदा ९ भ्रमन्जटायुषंतत्रददर्शविगतायुषम् कबंधोनि
हतःपश्चात्भ्रमतारण्यमध्यतः १० राज्ञेविज्ञाप्यतत्सर्वसोपिमृत्युवशंगतः सुग्रीवेणसमंसख्यमजर्यंसमजायत ११ वानरा
णामनीकानिरामार्थंसंगतानिवै ततोहनूमताहृष्टलंकोद्यानेतुजानकी १२ रामसंज्ञापनंतस्यैदत्तंकर्ममहत्कृतम् समेत्यरा
मेणपुनःसर्वंतत्रनिवेदितम् १३ अथश्रुत्वारामचंद्रोवाक्यंचैवहनूमतः सुग्रीवानुमतेनैवप्रस्थानंसमरोचयत् १४ सगत्वावा
नरैःसार्धंतीरंनदनदीपतेः दृष्ट्वाब्धिंदुस्तरंरामोविस्मितोप्युक्तपिप्रियः १५ सौकुल्लुलोचनोभूत्वालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत्
सौमित्रेकेनपुण्येनतीर्यतेवरुणालयः १६ अगाधसलिलःपूर्णोनक्रैर्मीनैःसमाकुलः उपायंनैवपश्यामियेनेवसुतरोभवेत् ॥
१७ लक्ष्मणउवाच आदिदेवत्वमेवासिपुराणपुरुषोत्तम बकदाल्भ्योमुनिश्चात्रवर्ततेद्वीपमध्यतः १८ अस्मात्स्थानाद्योज
नार्धमाश्रमस्तस्यराघव अनेनदृष्टब्रह्माणोबहवोरघुनंदन १९ तंपृच्छगत्वाराजेंद्रपुराणमृषिपुंगवम् इतिवाक्यंततः

प॰ श्रुत्वालक्ष्मणस्यापिशोभनम् २० जगामराघवोद्रष्टुंबकदाल्भ्यंमहामुनिम् प्रणनाममुनिंमूर्ध्नारामोविष्णुमिवामरः २१ मुनिर्ज्ञा ए॰
११ त्वाततोरामंपुराणपुरुषोत्तमम् केनापिकारणेनैवप्रविष्टंमानुषींतनुम् २२ उवाचसऋषिस्तत्रकुतोरामतवागमः रामउवाच
त्वत्प्रसादादहोविप्रवरुणालयसंनिधिम् २३ आगतोस्मिससैन्योत्रलंकांजेतुंसराक्षसाम् भवतश्चानुकूल्येनतीर्यतेब्धिर्यथा
मया २४ तमुपायंवदमुनेप्रसादंकुरुसुव्रत एतस्मात्कारणादेवद्रष्टुंत्वामहमागतः २५ मुनिरुवाच कथयिष्याम्यहं
रामव्रतानामुत्तमंव्रतम् कृतेनयेनसहसाविजयस्तेभविष्यति २६ लंकांजित्वाराक्षसांश्चदीर्घकीर्तिर्भवास्यसि एकाग्र
मानसोभूत्वाव्रतमेतत्समाचर २७ फाल्गुनस्यासितपक्षेविजयैकादशीभवेत् तस्याव्रतेकृतेरामविजयस्तेभविष्यति
२८ निःसंशयंसमुद्रंचतरिष्यसिसवानरः विधिस्तुश्रूयतांरामव्रतस्यास्यफलप्रदः २९ दशमीदिवसेप्राप्तेकुंभमेकंचका
रयेत् हैमंवाराजतंवापिताम्रंवाप्यथमृन्मयम् ३० स्थापयेच्छोभितंकुंभंजलपूर्णंसपल्लवम् तस्योपरिन्यसेद्देवंहैमंनाराय
णंप्रभुम् ३१ एकादशीदिनेप्राप्तेप्रातःस्नानंसमाचरेत् निश्चलंस्थापयेत्कुंभंगंधमाल्यानुलेपनैः ३२ दाडिमैर्नारिकेलैश्च
पूजयेच्चविशेषतः सप्तधान्यान्यधस्तत्रयवानुपरिविन्यसेत् ३३ गंधैर्धूपैस्तथादीपैर्नैवेद्यैर्विविधैरपि कुंभाग्रेतद्दिनंराम
नीयतेभक्तिभावनः ३४ रात्रौजागरणंतत्रतस्याग्रेकारयेद्बुधः द्वादशीदिवसेप्राप्तेमार्तंडस्योदयंप्रति ३५ नीत्वाकुंभं
जलोद्देशेनद्यांप्रस्रवणेतथा तडागेस्थापयित्वावापूजयित्वायथाविधि ३६ दद्यात्सदैवतंकुंभंब्राह्मणेवेदपारगे कुंभेन ११
सहराजेंद्रमहादानानिदापयेत् ३७ अनेनविधिनारामयूथपैःसहसंगतः कुरुव्रतंप्रयत्नेनविजयस्तेभविष्यति ३८ ॥

इतिश्रुत्वावचोरामोयथोक्तमकरोत्तदा कृतेव्रतेसविजयीबभूवरघुनंदनः ३९ अनेनविधिनाराजन् येकुर्वंतिनराव्रतम् इह
लोकेजयस्तेषांपरलोकेतथाक्षयः ४० एतस्मात्कारणात्पुत्रकर्तव्यंविजयाव्रतम् विजयायाश्चमाहात्म्यंसर्वकिल्बिषनाशनं
॥४१॥ पठनाच्छ्रवणात्तस्यवाजपेयफलंलभेत् ४२ इतिश्रीस्कंदपुराणेफाल्गुनकृष्णैकादशीविजयानाम्नीमाहात्म्यंसं
पूर्णम् अथफाल्गुनशुक्लैकादशी मांधातोवाच वेदब्रह्मन्महाभागयेनश्रेयोभवेन्मम इदंब्रूहिब्रह्मयोनेयद्यनुग्रह
तामयि १ सरहस्यंसेतिहासंव्रतानामुत्तमंव्रतम् वसिष्ठउवाच कथयाम्यधुनातुभ्यंसर्वव्रतफलप्रदम् २ आमलक्याव्र
तंराजन्महापातकनाशनम् मोक्षदंसर्वलोकानांगोसहस्रफलप्रदम् ३ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् यथामुक्ति
मनुप्राप्तोव्याधोहिंसासमन्वितः ४ वैदिशंनामनगरंहृष्टपुष्टजनाकुलम् ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैश्चसमलंकृतम् ५॥
रुचिरंनृपशार्दूलब्रह्मघोषनिनादितम् ननास्तिकोदुष्कृतिकस्तस्मिन्पुरवरेसदा ६ तत्रसोमान्वयोराजाविख्यातःशशबिंदुकः
राजाचैत्ररथोनामधर्मात्मासत्यसंगरः ७ नागायुतबलःश्रीमांछस्त्रशास्त्रार्थपारगः तस्मिन्शासतिधर्मज्ञेधर्मात्मनिधरांप्र
भो ८ कृपणोनैवकुत्रापिदृश्यतेनैवनिर्धनः सुकालःक्षेममारोग्यंतस्मिन्राज्यंप्रशासति ९ विष्णुभक्तिरतालोकास्तस्मिन्
पुरवरेसदा हरिपूजारताश्चैवराजाचापिविशेषतः १० नशुक्लांनैवकृष्णांचद्वादशींभुंजतेजनाः सर्वधर्मान्परित्यज्यहरि-
भक्तिपरायणाः ११ एवंसंवत्सराजग्मुर्बहवोराजसत्तम जनस्यासौख्ययुक्तस्यहरिभक्तिरतस्यच १२ अथकालेनसंप्राप्ता
द्वादशीपुण्यसंयुता फाल्गुनस्यसितेपक्षेनाम्नाह्यामलकीस्मृता १३ तामवाप्यजनाःसर्वेबालकाःस्थविरानृप नियमंचो

ध॰ १वासंचसर्वैश्चकुर्नराविभो १४ महाफलंव्रतंज्ञात्वास्नानंकृत्वानदीजले तत्रदेवालयेराजालोकयुक्तोमहाप्रभः १५ पूर्णकुंभ ए॰
१२ मवस्थाप्यछत्रोपानहसंयुतम् पंचरत्नसमायुक्तंदिव्यगंधाधिवासितम् १६ दीपमालान्वितंचैवजामदग्न्यसमन्वितं पूज
यामासुरव्यग्राधात्रींचमुनिभिर्जनाः १७ जामदग्न्यनमस्तेस्तुरेणुकानंदवर्धन आमलकाकृतछायभुक्तिमुक्तिवरप्रद १८
धात्रीधातृसमुद्भूतेसर्वपातकनाशिनि आमलकिनमस्तुभ्यंगृहाणार्घ्योदकंमम १९ धात्रिब्रह्मस्वरूपासित्वंतुरामेणपूजि-
ता प्रदक्षिणविधानेनसर्वपापहराभव २० तत्रजागरणंचक्रुर्जनाःसर्वेस्वभक्तितः एतस्मिन्नेवकालेतुव्याधस्तत्रसमागतः
२१ क्षुधाश्रमपरिव्याप्तोमहाभारेणपीडितः कुटुंबार्थंजीवघातीसर्वधर्मबहिष्कृतः २२ जागरंतत्रसोपश्यदामलक्यांक्षुधा
न्वितः दीपमालाकुलंदृष्ट्वातत्रैवनिषसादसः २३ किमेतदितिसंचिंत्यप्राप्तोविस्मयतांभृशम् ददर्शकुंभंतत्रस्थंदेवंदामोद
रंतथा २४ ददर्शामलकीवृक्षंतत्रस्थांश्चैवदीपिकाम् वैष्णवंचतथाख्यानंशुश्रावपठतांनृणाम् २५ एकादश्याश्चमाहात्म्यं-
शुश्रावक्षुधितोपिसन् जाग्रतःस्तस्यसारात्रिर्गताविस्मितचेतसः २६ ततःप्रभातसमयेविविशुर्नगरंजनाः व्याधोपिगृहमागत्य
बुभुजेप्रीतमानसः २७ ततःकालेनमहताव्याधःपंचत्वमागतः एकादश्याःप्रभावेनरात्रौजागरणेनच २८ राज्यंप्रपेदेसुम-
हच्चतुरंगबलान्वितम् जयंतीनामनगरीतत्रराजाविदूरथः २९ तस्मात्सतनयोजज्ञेनाम्नावसुरथोबली चतुरंगबलोपेतो
धनधान्यसमन्वितः ३० दशायुतानिग्रामाणांबुभुजेभयवर्जितः तेजसादित्यसदृशःकांत्याचंद्रसमप्रभः ३१ पराक्रमेविष्णु १२
समःक्षमयापृथिवीसमः धार्मिकःसत्यवादीचविष्णुभक्तिपरायणः ३२ ब्रह्मज्ञःकर्मशीलश्चप्रजापालनतत्परः यजते-

विविधान्यज्ञान्सराजापरदर्पहा ३३ दानानिविविधान्येवप्रददानिचसर्वदा एकदामृगयांयातोदैवान्मार्गपरिच्युतः ३४ नदिशंने
वविदिशंवेत्तितत्रमहीपतिः उपधायाचदोर्मूलमेकाकीगहनेवने ३५ श्रांतश्चक्षुधितोत्यंतंसंविवेशमहीपतिः अत्रांतरेम्लेंछगणः
पर्वतांतरवासभाक् ३६ आययौतत्रयत्रास्तेराजापरबलार्दनः कृतवैरास्तुतेराज्ञासर्वेदैवोपतापिताः ३७ परिवार्यततस्तस्थूराजा
नंभृगदक्षिणम् हन्यतांहन्यतांचायंपूर्ववैरविरुद्धधीः ३८ अनेननिहताःपूर्वंपितरोभ्रातरःसुताः पौत्राश्चभागिनेयाश्चमातुलाश्च
निपातिताः ३९ निष्काशिताश्चस्वस्थानाद्विक्षिप्ताश्चदिशोदश एतावदुक्त्वातेसर्वेततस्तेनंहंतुमुद्यताः ४० पाशैश्चपट्टिशैःखड्गैर्बाणैर्ध
नुषिसंस्थितैः सर्वेनोरिगणास्तेचराजानंहंतुमुद्यताः ४१ सर्वाणिशस्त्राणिसमाद्रवंतिनचैवशरीरेप्रविशंतितस्य तेचापिसर्वेहतशस्त्र
संघाम्लेंछाबभूवुर्गतदेहजीवाः ४२ यदापिचलितुंतत्रनशेकुस्तेरयोभृशम् शस्त्राणिकुंठितांजग्मुःसर्वेषांहतचेतसाम् ४३ दीना
बभूवुस्तेसर्वेयेतंहंतुंसमागताः एतस्मिन्नेवकालेतुतस्यराज्ञःशरीरतः ४४ निःसृताप्रमदाह्येकासर्वावयवशोभना दिव्यगंधस-
मायुक्तादिव्याभरणभूषिता ४५ दिव्यमाल्यांबरधराभ्रूकुटीकुटिलानना स्फुलिंगाभ्यांचनेत्राभ्यांपावकंवमतीबहु ४६ चक्रोद्यतक
राचैवकालरात्रिरिवापरा अभ्यधावतसंक्रुद्धाम्लेंछानत्यंतदुःखितान् ४७ निहताश्चयदाम्लेंछातेविकर्मरतास्तथा ततोराजाविबु
द्धःसन्ददर्शमहदद्भुतम् ४८ हताम्लेंछगणान्दृष्ट्वाराजाहर्षमवापसः इहकेनहताम्लेंछाअत्यंतवैरिणोमम ४९ केनचेदंमहत्कर्म
कृतमस्मद्धितार्थिना एतस्मिन्नेवकालेतुवागुवाचाशरीरिणी ५० तंस्थितंनृपतिंदृष्ट्वानिकामंविस्मयान्वितम् शरणंकेशवादन्योना
स्तिकोपिद्वितीयकः ५१ वनात्तस्मात्सकुशलीसमायातोपिभूमिभृत् राज्यंचकारधर्मात्माधारयांदेवतेशवत् ५२ वसिष्ठउवाच ॥

तस्मादामलकींराजन्येकुर्वंतिनरोत्तमाः तेयांतिवैष्णवंलोकंनात्रकार्याविचारणा ५३ इतिश्रीब्रह्मांडपुराणेआमलकीफाल्गुन-
शुक्लैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथचैत्रकृष्णैकादशीकथा युधिष्ठिरउवा फाल्गुनस्यसितेपक्षेश्रुतासामलकीमया चैत्रस्य
कृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् १ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिअज्ञातपापनाशनम् यल्लोमशोब्रवीत्पृष्टोमांधात्राचक्र
वर्तिना २ मांधातोवाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिलोकनांहितकाम्यया चैत्रमासस्यसितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ३ कोविधिःकिंफ
लंतस्याःकथयस्वप्रसादतः लोमशउवाच श्रूयतांराजशार्दूलकामदांसिद्धिदांतथा कथांविचित्रांशुभदांपापहांधर्मदायिनीम् ४ पु
राचैत्ररथोद्देशेअप्सरोगणसेविते वसंतसमयेप्राप्तेपुष्पैराकुलितेवने ५ गंधर्वकन्यास्तत्रैवरमंतिसहकिन्नरैः पाकशासनमुख्याश्च
क्रीडंतेचदिवौकसः ६ नापरंसुंदरंकिंचिद्वनाच्चैत्ररथाद्वनम् तस्मिन्वनेतुमुनयस्तपंतिबहुलंतपः ७ सहदेवैस्तुमघवारमतेमधुमा
धवौ एकोमुनिवरस्तत्रमेधावीनामनामतः ८ अप्सरास्तंमुनिवरंमोहनायोपचक्रमुः मंजुघोषेतिविख्याताभावंतस्यविचिन्वती ९ क्रो
शमात्रेस्थितातस्यभयादाश्रमसंन्निधौ गायंतीमधुरंसाधुपीडयंतीविपंचिकाम् १० गायंतींतामथालोक्यपुष्पचंदनवेष्टिताम्॥
कामोपिविजयाकांक्षीशिवभक्तंमुनीश्वरम् ११ तस्याःशरीरसंसर्गेशिववैरमनुस्मरन् तुल्यभ्रुवौधनुःकोटीगुणंकृत्वाकटाक्षक
म् १२ मार्गणौनयनेकृत्वापक्षयुक्तौयथाक्रमम् कुचौकृत्वापटकुटीविजयायोपसंस्थितः १३ मंजुघोषाभवत्तत्रकामस्येववरूथि
नी मेधाविनंमुनिंदृष्ट्वासापिकामेनपीडिता १४ यौवनोद्भिन्नदेहोसौमेधाव्यतिविराजते सितोपवीतसहितोदंडीस्मरइवापरः १३
१५ मेधावीवसतिस्मासौच्यवनस्याश्रमेशुभे मंजुघोषास्थितातत्रदृष्ट्वातंमुनिपुंगवम् १६ मदनस्यवशंप्राप्तामंदंमंदमगायत

रणद्वलयसंयुक्तासिंजन्नूपुरमेखला १७ गायंतींभावसंयुक्तांविलोक्यमुनिपुंगवः मदनेनससैन्येननीतोमोहवशंबलात् १८ मंजु-
घोषासमागम्यमुनिंदृष्ट्वातथाविधम् हावभावकटाक्षैस्तुमोहयामासचांगना १९ अधःसंस्थाप्यवीणांसासस्वजेतंमुनीश्वरम् व-
ल्लीवाकुलिताह्यक्षंवातवेगेनवेपिता २० सोपिरेमेनयासार्धंमेधावीमुनिपुंगवः तस्मिन्नेववनोद्देशेदृष्ट्वातद्देहमुत्तमम् २१ शिवत
त्त्वंगतंतस्यकामतत्त्ववशंगतः ननिशांनदिनंसोपिरमंजानातिकामुकः २२ बहुलश्चगतःकालोमुनेराचारलोपकः मंजुघोषादेवलो
कंगमनायोपचक्रमे २३ गच्छंतीप्रत्युवाचाथरमंतंमुनिपुंगवम् आदेशोदीयतांब्रह्मन्स्वधामगमनायमे २४ मेधाव्युवाच अ-
द्यैवत्वंसमायाताप्रदोषादौवरानने यावत्प्रभातसंध्यास्यात्तावत्तिष्ठममांतिके २५ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंभयभीताबभूवसा पुनर्वै र
मयामासतंमुनिंऋषिसत्तमम् २६ मुनिशापभयाद्भीताबहुलान्परिवत्सरान् वर्षाणांपंचपंचाशद्गतंमासान्दिनत्रयम् २७ सारेमेमुनि
नातेननिशार्धमिवचाभवत् साचतंप्रत्युवाचाथतस्मिन्कालेगतेमुनिं आदेशोदीयतांब्रह्मन्गंतव्यंस्वगृहेमम २८ मेधाव्युवाच ॥
प्रातःकालोधुनेबालेश्रूयतांवचनंमम कुर्वेसंध्यांदिनंयावत्तावत्त्वंवैस्थिराभव २९ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वाभयेनचसमाकुला स्मि
तंकृत्वातुसाकिंचित्प्रत्युवाचसुविस्मिता ३० अप्सराउवाच किंप्रमाणंविप्रेंद्र तवसंध्यागतानवा मयिप्रसादंकृत्वातुगतः
कालोविचार्यताम् ३१ इतितस्यावचःश्रुत्वाविस्मयोत्फुल्ललोचनः सध्यात्वात्तद्दिविप्रेंद्रःप्रमाणमकरोत्तदा ३२ समाश्चसप्तपं
चाशद्गतामममतयासह नेत्राभ्यांविस्फुलिंगान्समुंचमानोनिकोपनः कालरूपांचतांदृष्ट्वातपसःक्षयकारिणीम् ३३ दुःखार्जि
तंममतपोनीतंतेतदनयाक्षयम् सकंपोष्ठेमुनिस्तत्रप्रत्युवाचाकुलेंद्रियः ३४ सतांशशापमेधावीत्वंपिशाचीभवेतिच धिक्त्वां

पापिदुराचारेकुलटेपातकप्रिये ३५ तस्यशापेनसादग्धाविनयावनतास्थिता उवाचवचनंसुभ्रूःप्रसादंवांछतीमुनिं ३६ प्रसा
दंकुरुविप्रेंद्रशापस्यानुग्रहंकुरु सतांसंगोहिफलतिवचोभिःसप्तमेपदे ३७ त्वयासहममब्रह्मन्गताःस्वबहवःसमाः एत-
स्मात्कारणात्स्वामिन्प्रसादंकुरुसुव्रत ३९ मुनिरुवाच शृणुमेवचनंभद्रेशापानुग्रहकारकम् किंकरोमित्वयापापेक्षयंनीतंमहत्-
तपः ३९ चैत्रस्यकृष्णपक्षेयाभवत्येकादशीशुभा पापमोचनिकानामसर्वपापक्षयंकरी ४० तस्याव्रतेकृतेसुभ्रुपिशाचत्वंप्रयास्य
ति इत्युक्त्वातांसमेधावीजगामपितुराश्रमम् ४१ तमागतंसमालोक्यवचनंप्रत्युवाचह किमेतद्विहितंपुत्रत्वयापुण्यक्षयःकृतः
४२ मेधाव्युवाच पापंकृतंमहत्तातरमिताचाप्सरामया प्रायश्चित्तंब्रूहितातयेनपापक्षयोभवेत् ४३ च्यवनउवाच चैत्रस्य
चासितेपक्षेनाम्नावैपापमोचनी अस्याव्रतेकृतेपुत्रपापराशिःक्षयंव्रजेत् ४४ इतिश्रुत्वापितुर्वाक्यंकृतंतेनव्रतोत्तमम् गतंपापंक्ष
यंतस्यपुण्ययुक्तोबभूवसः ४५ साप्येवंमंजुघोषाचकृत्वातद्व्रतमुत्तमम् पिशाचत्वविनिर्मुक्तापापमोचनिकाव्रतम् ४७ दिव्यरू
पधरासापिगतानाकंवराप्सरा लोमशउवाच इत्थंभूतप्रभावंहिपापमोचनिकाव्रतम् ४७ पापमोचनिकांराजन्येकुर्वंतिच
मानवाः तेषांपापंचयत्किंचित्तत्सर्वंक्षयतांव्रजेत् ४८ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलप्रदा ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुत
ल्पगः ४९ व्रतस्यचास्यकरणात्पापमुक्ताभवंतिते बहुपुण्यप्रदंह्येतत्कारणाद्व्रतमुत्तमम् ५० इतिश्रीभविष्येचैत्रकृष्णा
पापमोचनीनामैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथचैत्रशुक्लैकादशीकथा सूतउवाच देवकीनंदनंकृष्णंवसुदेवात्मजंह १४
रिम् नमस्कृत्वाप्रवक्ष्यामिमहापातकहानितु १ युधिष्ठिरायकृष्णेनकथितानिमहात्मना एकादशीमाहात्म्यानिनानापापह

राणिच २अष्टादशपुराणेभ्योविविच्यस्वमहात्मना चतुर्विंशतिसंख्यानिनानाख्यानैर्युतानिच ३ तानिवक्ष्यामिभोविप्राःशृणुध्वंस्व
समाहिताः युधिष्ठिरउवाच वासुदेवनमस्तुभ्यंकथयस्वममाग्रतः ४ चैत्रस्यशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् श्रीकृष्णउवाच॥
शृणुष्वैकमहाराजन्कथामेतांपुरातनीम् ५वसिष्ठोयामकथयत्प्राक्दिलीपायपृच्छते दिलीपउवाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिक
थयस्वप्रसादतः ६ चैत्रमासिसितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् वसिष्ठउवाच साधुपृष्टंनृपश्रेष्ठकथयामितवाग्रतः चैत्रस्यशुक्ल
पक्षेतुकामदानामनामतः ७ एकादशीपुण्यतमापापेंधनदवानला शृणुराजन्कथामेतांपापघ्नींपुत्रदायिनीम् ८ पुराभोगिपु
रेरम्येहेमरत्नविभूषिते पुंडरीकमुखानागानिवसंतिमदोत्कटाः ९ तस्मिन्पुरेपुंडरीकोराजाराज्यंकरोतिच गंधर्वैःकिन्नरैःश्चैव
ह्यप्सरोभिःसुसेव्यते १० वराप्सरातुललितागंधर्वोललितस्तथा उभौरागेणसंयुक्तौदंपतीकामपीडितौ ११ रेमातेस्वगृहेरम्येधन
धान्ययुतेसदा ललितायास्तुहृदयेपतिर्वसतिसर्वदा १२ हृदयेतस्यललितानित्यंवसतिभामिनी एकदापुंडरीकाद्याःक्रीडंतिसद्-
सिस्थिताः १३ गीतमानंप्रकुरुतेललितोदयितांविना पदबंधेस्खलज्जिह्वोबभूवललितांस्मरन् १४ मनोभावंविदित्वास्यकर्कटो
नागसत्तमः पदबंधच्युतिंतस्यपुंडरीकेन्यवेदयत् १५ शशापललितंतंचमदनातुरचेतसम् राक्षसोभवदुर्बुद्धेक्रव्यादःपुरुषादकः
१६ यतःपत्नीवशोजातोगायमानोममाग्रतः वचनात्तस्यराजेंद्ररक्षोरूपोबभूवह १७ रौद्राननोविरूपाक्षोदृष्टमात्रोभयंकरः
बाहूयोजनविस्तीर्णौमुखंकंदरसंनिभम् १८ चंद्रसूर्यनिभेनेत्रेग्रीवापर्वतसन्निभा नासारंध्रेतुविवरेअधरौयोजनार्धकौ १९ श
रीरंतस्यराजेंद्रउच्छ्रितंयोजनाष्टकम् ईदृशोराक्षसःसोभूद्भुंजानःकर्मणःफलम् २० ललितातमथालोक्यस्वपतिंविकृताकृतिम् चिं

श्र॰ तयामासमनसादुःखेनमहतार्दिता २१ किंकरोमिक्कगच्छामिपतिःपापेनपीडितः इतिसंस्मृत्यमनसानशर्मलभतेतुसा २२ चचार
१५ पतिनासार्द्धंललितागहनेवने बभ्रामविपिनेदुर्गेकामरूपःसराक्षसः २३ निर्घृणःपापनिरतोविरूपःपुरुषादकः नसुखंलभतेरात्रौ
दिवापापपीडितः २४ ललितादुःखितातीवपतिंदृष्ट्वातथाविधम् भ्रमंतीतेनसार्द्धंसारुदंतीगहनेवने २५ कदाचिदगमद्विं
ध्यशिखरेबहुकौतुके ऋष्यशृंगमुनेस्तत्रदृष्ट्वाश्रमपदंशुभम् २६ शीघ्रंजगामललिताविनयावनतास्थिता प्रत्युवाचमुनिर्दृष्ट्वा
कात्वंकस्यसुताशुभे २७ किमर्थमिहसमायातासत्यंवदममाग्रतः ललितोवाच वीरधन्वेतिगंधर्वःसुतातस्यमहात्मनः २८॥
ललितांनाममांविद्धिपत्यर्थमिहचागतां भर्तामेशापदोषेणराक्षसोभून्महामुने २९ रौद्ररूपोदुराचारस्तंदृष्ट्वानास्तिमेसुखम् सांप्रतं
शाधिमांब्रह्मन्प्रायश्चित्तंवदप्रभो ३० येनपुण्येनविप्रेंद्रराक्षसत्वाद्विमुच्यते ऋषिरुवाच चैत्रमासस्यरंभोरुशुक्लपक्षस्यसांप्रत
म् ३१ कामदैकादशीनाम्नायाकृताकामदानृणाम् कुरुष्वतद्व्रतंभद्रेविधिपूर्वंमयोदितम् ३२ तस्यव्रतस्ययत्पुण्यंतत्स्वभर्त्रेप्रदीय
ताम् दत्तेपुण्येक्षणात्तस्यशापदोषःप्रशाम्यति ३३ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंललिताहर्षिताभवत् उपोष्यैकादशींराजन्द्वादशीदिवसे
तदा ३४ विप्रस्यैवसमीपेतुवासुदेवाग्रतःस्थिता वाक्यमूचेचललितास्वपत्युस्तारणायवै ३५ मयातुयद्व्रतंचीर्णंकामदायामुपो
षणम् तस्यपुण्यप्रभावेनगच्छत्वस्यपिशाचता ३६ ललितावचनादेववर्तमानोपितत्क्षणे गतपापःसललितोदिव्यदेहोबभूव
ह ३७ राक्षसत्वंगतंतस्यप्राप्तोगंधर्वतांपुनः हेमरत्नसमाकीर्णौरेमेललितयासह ३८ तौविमानसमारूढौपूर्वरूपाधिकावुभौ १५
दंपतीचापिशोभेतांकामदायाःप्रभावतः ३९ इतिज्ञात्वानृपश्रेष्ठकर्तव्येषाप्रयत्नतः लोकानांचहितार्थायतवाग्रेकथितामया ४०

ब्रह्महत्यादिपापघ्नीपिशाचत्वविनाशिनी नातःपरतराकाचित्त्रैलोक्येसचराचरे ४१ पठनाच्छ्रवणाद्वापिवाजपेयफलंलभेत्
४२ इतिश्रीवराहपुराणेचैत्रशुक्लाकामदानामैकादशीमहात्म्यंसंपूर्णम् अथवैशाखकृष्णैकादशीकथा॥
युधिष्ठिरउवाच वैशाखस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् महिमानंकथयमेवासुदेवनमोस्तुते १ श्रीकृष्णउवाच
सौभाग्यदायिनीराजन्इहलोकेपरत्रच वैशाखकृष्णपक्षेतुनाम्नाचैववरूथिनी २ वरूथिन्यांव्रतेनैवसौख्यंभवतिसर्वदा
पापहानिश्चभवतिसौभाग्यप्राप्तिरेवच ३ दुर्भगापिकरोत्येनांस्त्रीसौभाग्यमवाप्नुयात् लोकानांचैवसर्वेषांभुक्तिमुक्ति
प्रदायिनी ४ सर्वपापहरानॄणांगर्भवासनिकृंतनी वरूथिन्यांव्रतेनैवमांधातास्वर्गतिंगतः ५ धुंधुमारादयश्चान्येराजानो
बहवस्तथा ब्रह्मकपालनिर्मुक्तोबभूवभगवान्भवः ६ दशवर्षसहस्राणितपस्तप्यतियोनरः तत्तुल्यंफलमाप्नोतिवरू
थिन्याव्रतादपि ७ भक्षावान्यस्तुकुरुतेवरूथिन्याव्रतंनरः वांछितंलभतेसोपिइहलोकेपरत्रच ८ पवित्रापावनीह्येषा
महापातकनाशिनी भुक्तिमुक्तिप्रदाह्येषाकर्तॄणांनृपसत्तम ९ अश्वदानान्नृपश्रेष्ठगजदानंविशेषतः गजदानाद्भूमिदा
नंतिलदानंततोधिकम् १० ततःसुवर्णदानंतुअन्नदानंततोधिकम् अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति ११ पितृदेव
मनुष्याणांतृप्तिरन्नेनजायते तत्समंकविभिःप्रोक्तंकन्यादानंनृपोत्तम १२ धेनुदानंचतत्तुल्यमित्याहभगवान्स्वयम् प्रो
क्तेभ्यःसर्वदानेभ्योविद्यादानंविशिष्यते १३ तत्फलंसमवाप्नोतिनरःकृत्वावरूथिनीम् कन्यावित्तेनजीवंतियेनराःपाप
मोहिताः १४ तेनरानरकेयांतियावदाभूतसंप्लवम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेननग्राह्यंकन्यकाधनम् १५ यश्चगृण्हातिलोभे

नकन्यांक्रीत्वाचतद्धनम् सोन्यजन्मनिराजेंद्र ओतुर्भवतिनिश्चितम् १६ कन्यांवित्तेनयोदद्याद्यथाशक्तिस्वलंकृताम्
१७ तत्पुण्यसंख्यांकर्तुंहिचित्रगुप्तोभवत्यलम् तत्फलंसमवाप्नोतिनरःकृत्वावरूथिनीम् १८ कांस्यंमांसंमसूरान्नं
चणकान्कोद्रवांस्तथा शाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुने १९ वैष्णवोव्रतकर्ताचदशम्यांदशवर्जयेत् द्यूतक्रीडांचनिद्रांच
तांबूलंदंतधावनम् २० परापवादंपैशून्यंपतितैःसहभाषणम् क्रोधंचैवानृतंवाक्यमेकादश्यांविवर्जयेत् २१ कांस्यं
मांसंमसूरांश्चक्षौद्रंवितथभाषणम् व्यायामंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुने २२ क्षौरंतैलंपरान्नंचद्वादश्यांपरिवर्जये
त् अनेनविधिनाराजन्विहितायैर्वरूथिनी सर्वपापक्षयंकृत्वाददात्यंतेक्षयांगतिम् २३ रात्रौजागरणंकृत्वापूजितो
यैर्जनार्दनः सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिपरमांगतिम् २४ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यापापभीरुभिः क्षपारितन
याद्भीतैर्नरदेववरूथिनी २५ पठनाछ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥
२६ इतिश्रीभविष्योत्तरेपुराणेवैशाखकृष्णवरूथिनीनाम्न्येकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् ७ ॥
अथवैशाखशुक्लैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच वैशाखशुक्लपक्षेतुकिन्नामैकादशीभवेत् किंफलंको
विधिस्तस्याःकथयस्वजनार्दन १ श्रीकृष्णउवाच कथयामिकथामेतांशृणुध्वंधर्मनंदन वसिष्ठोयामक
ययत्पुरारामायपृच्छते २ रामउवाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वपापक्षयकरंसर्वदुःखनि १६
कृंतनम् ३ मयादुःखानिभुक्तानिसीताविरहजानिवै ततोहंभयभीतोस्मिपृच्छामित्वांमहामुने ४ वसिष्ठउवा

च साधुपृष्टंत्वयारामत्वैषानैष्ठिकीमतिः त्वन्नामग्रहणेनैवपूतोभवतिमानवः ५ तथापिकथयिष्यामिलोका
नांहितकाम्यया पवित्रंपावनानांचव्रतानामुत्तमंव्रतम् ६ वैशाखस्यसितेपक्षेद्वादशीरामयाभवेत् मोहिनीनामसा
प्रोक्तासर्वपापहरापरा ७ मोहजालात्प्रमुच्येतपातकानांसमूहतः अस्याव्रतप्रभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ८ अत
स्तत्कारणाद्रामकर्तव्यैषाभवादृशैः पातकानांक्षयकरीमहादुःखविनाशनी ९ शृणुष्वैकमनारामकथांपुण्यप्रदांशु
भाम् अस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंप्रणश्यति १० सरस्वत्यास्तटेरम्येपुरीभद्रावतीशुभा द्युतिमान्नामनृपतिस्त
त्रराज्यंकरोतिवै ११ सोमवंशोद्भवोरामधृतिमान्सत्यसंगरः तत्रवैश्योनिवसतिधनधान्यसमृद्धिमान् १२ धनपालइ
तिख्यातःपुण्यकर्मप्रवर्तकः प्रपासत्राद्यायतनतडागारामकारकः १३ विष्णुभक्तिपरःशांतस्तस्यासन्पंचपुत्रकाः
सुमनाद्युतिमांश्चैवमेधावीसुकृतीतथा १४ पंचमोधृष्टबुद्धिश्चमहापापरतःसदा वारस्त्रीसंगतिरतोविटगोष्ठीविशार
दः १५ द्यूतादिव्यसनासक्तःपरस्त्रीरतिलालसः नदेवान्नातिथीन्वृद्धान्पितॄंश्चैवद्विजानपि १६ अन्यायकर्तादुष्टात्मापि
तुर्द्रव्यंक्षयंकरः अभक्ष्यभक्षकःपापःसुरापानरतःसदा १७ वेश्याकंठक्षिप्तबाहुर्भ्रमदृष्टश्चतुष्पथे पित्रानिष्काशितोगे
हात्परित्यक्तश्चबांधवैः १८ स्वदेहभूषणान्येवक्षयंतीतानितेनवै गणिकाभिःपरित्यक्तोनिंदितःश्चधनक्षयात् १९ तत
श्चिंतापरोजातोवस्त्रहीनःक्षुधार्दितः किंकरोमिक्वगच्छामिकेनोपायेनजीव्यते २० तस्करत्वंसमारब्धंतत्रैवनगरेपुनःगृ
हीतोराजपुरुषैर्मुक्तश्चपितृगौरवात् २१ पुनर्बद्धःपुनर्मुक्तःपुनर्मुक्तःससंभ्रमैः धृष्टबुद्धिर्दुराचारोनिबद्धोनिगडैर्दृढैः॥

२२ कशाघातैस्ताडितश्चपीडितश्चपुनःपुनः नस्थातव्यंहिमन्दात्मन्त्वयामद्देशगोचरे २३ एवमुक्त्वाततोराज्ञामोचितोद
ढबंधनात् निर्जगामभयात्तस्मात्तोसौगहनंवनम् २४ क्षुत्तृषापीडितश्चायमितश्चेतश्चधावति सिंहवन्हिजयानासौमृग
सूकरचित्तलान् २५ आमिषाहारनिरतोवनेतिष्ठतिसर्वदा करेशराशनंकृत्वानिषंगंपृष्ठसंगतम् २६ अरण्यचारिणो
हंतिपक्षिणश्चचतुष्पदान्॥ चकोरांश्चमयूरांश्चकंकांस्तित्तिरमूषकान् २७ एतानन्यान्हंतिनित्यंधृष्टधीर्निर्गतघृणः पूर्वज
न्मकृतैःपापैर्निमग्नःपापकर्दमे २८ दुःखशोकसमाविष्टश्चिंतयत्सोप्यहर्निशम् कौंडिन्यस्याश्रमपदंप्राप्तःपुण्यवशात्क
चित् २९ माधवेमासिजान्हव्यांकृतस्नानंतपोधनम् आससादधृष्टबुद्धिःशोकभारेणपीडितः २८ तद्वस्त्रबिंदुस्पर्शेन
गतपाप्माहताशुभः कौंडिन्यस्याग्रतःस्थित्वाप्रत्युवाचकृतांजलिः २९ धृष्टबुद्धिरुवाच प्रायश्चित्तंवदब्रह्मन्विनाय
त्नेनयत्भवेत् आजन्मकृतपापस्यनास्तिवित्तंममाधुना ३० ऋषिरुवाच शृणुष्वैकमनाभूत्वायेनपापक्षयस्तव॥
वैशाखस्यसितेपक्षेमोहिनीनामनामतः ३१ एकादशीव्रतंतस्याःकुरुमद्वाक्यनोदितः मेरुतुल्यानिपापानिक्षयंनय
तिदेहिनाम् ३२ बहुजन्मार्जितान्येषामोहिनीसमुपोषिता इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वाधृष्टबुद्धिर्हसन्हृदि ३३ व्रतंचकारवि
धिवत्कौंडिन्यस्योपदेशतः कृतेव्रतेनृपश्रेष्ठहतपापोबभूवसः ३४ दिव्यदेहस्ततोभूत्वागरुडोपरिसंस्थितः जगामवैष्णवंलोकं
सर्वोपद्रववर्जितम् ३५ इतीदृशंरामचंद्रतमोमोहनिकृंतनं नातःपरतरंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरे ३६ यज्ञादितीर्थदानानिकलां 17
नार्हंतिषोडशीं पठनाछ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् इतिश्रीकूर्मपुराणेवैशाखशुक्लमोहिनीनामैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम्

अथज्येष्ठकृष्णैकादशी युधिष्ठिरउवाच ज्येष्ठस्यकृष्णपक्षेतुकिन्नामैकादशीभवेत् श्रोतुमिच्छामिमाहात्म्यंतद्वदस्वज
नार्दन १ श्रीकृष्णउवाच साधुपृष्टंत्वयाराजंल्लोकानांहितकाम्यया बहुपुण्यप्रदाह्येषामहापातकनाशिनी २ अपराना
मराजेंद्रअपारफलदायिनी लोकेप्रसिद्धतांयातिअपरांयस्तुसेवते ३ ब्रह्महत्यापिपूतोपिगोत्रहाभ्रूणहातथा परापवा
दवादीचपरस्त्रीरसिकोपिच ४ अपरासेवनाद्राजन्विपाप्माभवतिध्रुवम् कूटसाक्षंमानकूटंतुलाकूटंकरोतियः ५ कूटवेदं
पठेद्विप्रःकूटशास्त्रंकरोतिच ज्योतिषीकूटगणकःकूटायुर्वेदकोभिषक् ६ कूटसाक्षिसमाह्येतेविज्ञेयानरकौकसः अ
परासेवनाद्राजन्पापमुक्ताभवंतिते ७ क्षत्रियःक्षात्रधर्मंयस्त्यक्त्वायुद्धात्पलायते सयातिनरकंघोरंस्वीयधर्मबहिष्कृतः ८
अपरासेवनाद्राजन्पापंत्यक्त्वादिवंव्रजेत् विद्यामधीत्ययःशिष्योगुरुनिंदांकरोतिच ९ महापातकयुक्तोपिनिरयंयातिदा
रुणम् अपरासेवनात्सोपिसद्गतिंप्राप्नुयान्नरः १० महिमानमपरायाःशृणुराजन्वदाम्यहम् पुष्करत्रितयेस्नात्वाकार्तिक्यां
यत्फलंलभेत् ११ गयायांपिंडदानेनपितॄणांतृप्तिदोयथा सिंहस्थितेदेवगुरौगोतमीस्नातकोनरः १२ यत्फलंसमवाप्नो
तिकुंभेकेदारदर्शनात् बदर्याश्रमयात्रायांतत्तीर्थसेवनादपि १३ यत्फलंसमवाप्नोतिकुरुक्षेत्रेरविग्रहे गजाश्वहेमदाना
नियज्ञेकृत्वास्वर्णदः १४ यत्फलंसमवाप्नोतिअपरायाव्रतान्नरः अर्धप्रसूतांगांदत्वास्वर्णंवसुंधांतथा १५ नरस्त
त्फलमाप्नोतिअपराव्रतसेवनात् पापद्रुमकुठारोयंपापेंधनदवानलः १६ पापांधकारसूर्योयंपापसारंगकेसरी बुद्बुदाइव
तोयेषुपुत्तिकाइवजंतुषु १७ जायंतेमरणायैवएकादश्याव्रतंविना अपरांसमुपोष्यैवपूजयित्वात्रिविक्रमम् १८ सर्व

पापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंव्रजेन्नरः लोकानांचहितार्थायतवाग्रेकथितंमया पठनाच्छ्रवणाद्राजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते १९
इतिश्रीब्रह्मांडपुराणेज्येष्ठकृष्णैकादशीअपरानाम्नीमहात्म्यंसंपूर्णम् अथज्येष्ठशुक्लैकादशी भीमसेनउवाच
पितामहमहाबुद्धेशृणुमेपरमंवचः युधिष्ठिरश्चकुंतीचतथाद्रुपदनंदिनी १ अर्जुनोनकुलश्चैवसहदेवस्तथैवच एकाद
श्यांनभुंजंतिकदाचिदपिसुव्रत २ तेमांब्रुवंतिवैनित्यंमाभुंक्ष्वत्वंवृकोदर अहंतान्ब्रुवंतान्बुभुक्षादुःसहाममम ३ दा
नंदास्यामिविधिवत्पूजयिष्यामिकेशवम् विनोपवासंलभ्येतकथमेकादशीव्रतम् ४ भीमसेनवचःश्रुत्वाव्यासोव
चनमब्रवीत् व्यासउवाच यदिस्वर्गोत्यभीष्टस्तेनरकोदुष्टएवच ५ एकादश्यांनभोक्तव्यंपक्षयोरुभयो
रपि भीमसेनउवाच पितामहमहाबुद्धेकथयामितवाग्रतः ६ एकभुक्तेनशक्तोहमुपवासःकुतोमुने वृ
कोनामापियोवह्निःससदाजठरेमम ७ अतीवार्थंयदाश्नामितदाससुपशाम्यति एकंशक्तोस्म्यहंकर्तुंचोपवासं
महामुने ८ येनैवंप्राप्यतेस्वर्गोतत्करोमियथातथम् तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयोहमाप्नुयाम् ९ व्यासउवाच
॥ श्रुतामेमानवाधर्मावैदिकाश्चश्रुतास्त्वया कलौयुगेनशक्यंतेतेवैकर्तुंनराधिप १० सुखोपायंचाल्पधनमल्प
क्लेशंमहाफलम् पुराणानांचसर्वेषांसारभूतंवदामिते ११ एकादश्यांनभुंजीतपक्षयोरुभयोरपि एकादश्यां
नभुक्तेयोनयातिनरकंतुसः १२ व्यासस्यवचनंश्रुत्वाकंपितोश्वत्थपत्रवत् भीमसेनोमहाबाहुर्भीतोवाक्यमभाषत
१३ भीमसेनउवाच पितामहनशक्तोहमुपवासेकरोमिकिं नतोबहुफलंब्रूहिव्रतमेकंममप्रभो १४ व्यासउवाच॥

वृषस्थेमिथुनस्थेवाशुक्लाह्येकादशीभवेत् ज्येष्ठमासेप्रयत्नेनसोपोष्याजलवर्जिता १५ स्नानेचाचमनेचैववर्जयित्वोद
कंबुधः माषमात्रसुवर्णस्ययत्रमज्जतिवैमणिः १६ एतदाचमनंप्रोक्तंपवित्रंकायशोधनम् गोकर्णकृतहस्तेनमाष
मात्रंजलंपिबेत् १७ तन्न्यूनमधिकंपीत्वासुरापानसमंभवेत् उपयुंजीतनैवान्यंव्रतभंगोन्यथाभवेत् १८ उदयादु
दयंयावद्वर्जयित्वातथोदकम् अप्रयत्नादवाप्नोतिद्वादशद्वादशीफलम् १९ प्रभातेविमलेजातेद्वादश्यांस्नानमाच
रेत् जलंसुवर्णंदत्वाचद्विजातिभ्योयथाविधि २० भुंजीतकृतकृत्यस्तुब्राह्मणैःसहितोवशी एवंकृतेतुयत्पुण्यंभी
मसेनशृणुष्वतत् २१ संवत्सरस्ययामध्येएकादश्योभवंतिवै तासांफलमवाप्नोतिअत्रमेनास्तिसंशयः २२ इति
मांकेशवःप्राहशंखचक्रगदाधरः सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज २३ एकादश्यांनिराहारान्नरःपापात्प्रमु
च्यते द्रव्यशुद्धिःकलौनास्तिसंस्कारःस्मार्तएवच २४ वैदिकश्चकुतश्चास्तेप्राप्तेदुष्टेकलौयुगे किंतुनेबहुनोक्तेनवायु
पुत्रपुनःपुनः २५ एकादश्यांनभुंजीतपक्षयोरुभयोरपि एकादश्यांसितेपक्षेज्येष्ठस्योदकवर्जितं २६ उपोष्यफल
माप्नोतितच्छृणुष्ववृकोदर सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंसर्वदानेषुयत्फलम् २७ तत्फलंसमवाप्नोतिइमांकृत्वावृकोदर संवत्सरेण
याचस्युःशुक्लाःकृष्णावृकोदर २८ उपोषितास्ताःसर्वाःस्युरेकादश्योनसंशयः धनधान्यवहायुर्दाःपुत्रारोग्यफलप्रदाः २९
उपोषितानरव्याघ्रइतिसत्यंवदामिते यमदूतामहाकायाःकरालाःकृष्णपिंगलाः ३० दंडपाशधरारौद्रानोपसर्पंतितंनरम्
पीतांबरधराःसौम्याश्चक्रहस्तामनोजवाः ३१ अंतकालेनयंत्येवमानवंवैष्णवींपुरीम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसोपोष्योदकव

 जिता जलधेनुंतथादत्वासर्वपापैः प्रमुच्यते इतिश्रुत्वातदाचक्रुः पांडवाजनमेजय ३३ तथात्वमपिभूपालसोपवा
सार्चनंहरेः कुरुत्वंचप्रयत्नेनसर्वपापप्रशांतये ३४ करिष्याम्यद्यदेवेशजलवर्जमुपोषणम् भोक्ष्येपरेन्हिदेवेशाद्य
त्वदानववासरात् ३५ इत्युच्चार्यततोमंत्रमुपवासपरोभवत् सर्वपापविनाशायश्रद्धादमसमन्वितः ३६ मेरुमंद
रमानंतुस्त्रियोथपुरुषस्यवा सर्वंतद्भस्मतांयातिएकादश्याःप्रभावतः ३७ सकांचनःप्रदातव्योघटोवस्त्रेणसंयुतः
तोयस्यनियमंनस्यांकुरुतेवैसपुण्यभाक् ३८ पलकोटिसुवर्णस्ययामेयामेश्रुतंफलम् स्नानंदानंजपंहोमंयदस्यां
कुरुतेनरः ३९ तत्सर्वंचाक्षयंप्रोक्तमेतत्कृष्णस्यभाषितम् किंवापरेणधर्मेणनिर्जलैकादशीनृप ४० उपोषिताचविधिव
त्वैष्णवंपदमाप्नुयात् सुवर्णमन्नंवासांसियदस्यांसंप्रदीयते ४१ तत्सर्वंचकुरुश्रेष्ठसर्वंचाप्यक्षयंभवेत् एकादशी
दिनेयोन्नंभुंक्तेपापंभुनक्तिसः ४२ इहलोकेसचांडालोमृतःप्राप्नोतिदुर्गतिम् येप्रदास्यंतिदानानिद्वादशींसमुपोष्यच
४३ ज्येष्ठमासेसितेपक्षेप्राप्स्यंतिपरमंपदम् ब्रह्महामद्यपस्तेनोगुरुद्वेषीसदानृती ४४ मुच्यंतेपातकैःसर्वैर्द्वादशीयैरुपो
षिता विशेषंशृणुकौंतेयनिर्जलैकादशीदिने ४५ यत्कर्तव्यंनरैःस्त्रीभिःश्रद्धादमसमन्वितैः जलशायीतुसंपूज्योदेयाधे
नुश्चतन्मयी ४६ प्रत्यक्षंवानृपश्रेष्ठघृतधेनुमथापिवा दक्षिणाभिश्चश्रेष्ठाभिर्मिष्टान्नैश्चपृथग्विधैः ४७ तोषणी
याःप्रयत्नेनद्विजाधर्मभृतांवरतुष्टोभवतिवैक्षिप्रंतैस्तुष्टैर्मोक्षदोहरिः ४८ आत्मद्रोहःकृतस्तैस्तुयैरेषासमुपोषिता पा
पात्मानोदुराचाराद्दुष्टास्तेनात्रसंशयः ४९ कुलानांचशतंसाग्रमनाचाररतंसदा आत्मनासहसन्नीतंवासुदेवस्यमंदि
रम् ५० शांतैर्दानपरैश्चैवअर्चद्भिश्चतथाहरिम् कुर्वद्भिर्जागरंरात्रौयैर्नरैःसमुपोषिता ५१ अन्नंपानंतथागावोवस्त्रं
शय्यासनंशुभम् कमंडलुस्तथाछत्रंदातव्यंनिर्जलादिने ५२ उपानहौचयोदद्यात्पात्रभूतेद्विजोत्तमे ससौवर्णेनयाने
नस्वर्गलोकेव्रजेद्ध्रुवम् ५३ यश्चेमांशृणुयाद्भक्त्यायश्चापिपरिकीर्तयेत् उभौतौस्वर्गतौस्यातांनात्रकार्याविचार
णा ५४ यत्फलंसन्निहत्यायांराहुग्रस्तेदिवाकरे कृत्वाश्राद्धंलभेन्मर्त्यस्तदस्याःश्रवणादपि ५५ नियमंचप्रकुर्वीतदं
तधावनपूर्वकम् एकादश्यांनिराहारोवर्जयिष्यामिवैजलम् ५६ केशवप्रीणनार्थायअन्यदाचमनादृते द्वाद
श्यांदेवदेवेशःपूजनीयस्त्रिविक्रमः ५७ गंधपुष्पैस्तथादीपैर्वारिभिःप्रीणयेद्धरिम् पूजयित्वाविधानेनमंत्रमेनमुदी
रयेत् ५८ देवदेवहृषीकेशसंसारार्णवतारक उदकुंभप्रदानेननयमांपरमांगतिम् ५९ ततःकुंभाःप्रदातव्याब्रा
ह्मणेभ्यःस्वशक्तितः सान्नावस्त्रयुताभीमछत्रोपानत्फलान्विताः ६० दानान्यन्यानिदेयानिजलधेनुर्विशेषतः भो
जयित्वाततोविप्रान्स्वयंभुंजीतवाग्यतः ६१ एवंयःकुरुतेपूर्णांद्वादशींपापनाशिनीम् सर्वपापविनिर्मुक्तोपदंग
च्छत्यनामयम् ६२ ततःप्रभृतिभीमेनकृताह्येकादशीशुभा पांडवद्वादशीनाम्नालोकेख्याताबभूवह ६३ इ
तिश्रीब्रह्मवैवर्तपुराणेज्येष्ठशुक्लनिर्जलैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् ॥ ॥आषाढकृष्णैकादशीकथा॥ ॥
युधिष्ठिरउवाच ज्येष्ठशुक्लेनिर्जलायामाहात्म्यंवैश्रुतंमया आषाढकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् १
कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन श्रीकृष्णउवाच व्रतानामुत्तमंराजन्कथयामितवाग्रतः २ सर्वपा

पक्षयकरंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् आषाढस्यासितेपक्षेयोगिनीनामनामतः ३ एकादशीनृपःश्रेष्ठमहापातकनाशि
नी संसारार्णवमग्नानांपोतरूपासनातनी ४ जगत्त्रयेसारभूतायोगिनीतिनराधिप कथयामिकथांतस्याः
पौराणींपापहारिणीम् ५ अलकाधिपतिर्नाम्नाकुबेरःशिवपूजकः तस्यासीत्पुष्पबटुकोहेममालीतिनामतः ६
तस्यपत्नीसुरूपाचविशालाक्षीतिनामतः सतस्यांस्नेहसंयुक्तःकामपाशवशंगतः ७ मानसात्पुष्पनिचयमानीय
स्वगृहेस्थितः पत्नीप्रेमसमायुक्तोनकुबेरालयंगतः ८ कुबेरोदेवसदनेकरोतिशिवपूजनम् मध्यान्हसमयेराजन्पु
ष्पाणिप्रसमीक्षते ९ हेममालीस्वभवनेरमतेकांतयासह यक्षराट्प्रत्युवाचाथकालातिक्रमकोपितः १० कस्मा-
न्नायातिभोयक्षाहेममालीदुरात्मवान् निश्चयःक्रियतामस्यप्रत्युवाच पुनःपुनः ११ यक्षाऊचुः वनिताका
मुकोगेहेरमतेस्वेछयानृप तेषांवाक्यंसमाकर्ण्यकुबेरःकोपपूरितः १२ आव्हयामासतंतूर्णंबटुकंहेममालिनम्
ज्ञात्वाकालात्ययंसोपिभयव्याकुललोचनः १३ आजगामनमस्कृत्यकुबेरस्याग्रतःस्थितः तंदृष्ट्वाधनदःक्रुद्धो
कोपसंरक्तलोचनः १४ प्रत्युवाचरुषाविष्टःकोपाद्विस्फुरिताधरः धनदउवाच रेपापदुष्टदुर्वृत्तकृतवान्
देवहेलनम् १५ अतोभवश्वित्रयुक्तोवियुक्तःकांतयासदा अस्मात्स्थानादपध्वस्तोगछस्थानमथाधमम् १६
इत्युक्तेवचनेतेनतस्मात्स्थानात्सपाततः महादुःखाभिभूतश्चकुष्टैःपीडितविग्रहः १७ नैवतोयंनभक्ष्यंचवनेरौ २०
द्रेलभत्यसौ नसुखंदिवसेतस्यननिद्रांलभतेनिशि १८ छायायांपीडितस्तनुर्निदाघेसंतपीडितः शिवपूजाप्र

भावेनस्मृतिस्तस्यनलुप्यते १९ पातकेनाभिभूतोपिपूर्वकर्मस्मरत्यसौ भ्रममाणस्ततोगछद्धिमाद्रिंपर्वतोत्तमम् २० त
त्रापश्यन्मुनिवरंमार्कंडेयंतपोनिधिम् यस्यायुर्विद्यतेराजन्ब्रह्मणोदिनसप्तकम् २१ आश्रमंसगतस्तस्यऋषेर्ब्रह्मसदःस
मम् ववंदेचरणौतस्यदूरतःपापकर्मकृत् २२ मार्कंडेयोमुनिवरोदृष्ट्वातंकुष्ठिनंतदा परोपकरणार्थायसमाहूयेदम
ब्रवीत् २३ मार्कंडेयउवाच कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वंकुतोनिंद्यतरोह्यसि इत्युक्तःप्रत्युवाचेत्थंमार्कंडेयेनधी
मता २४ हेममाल्युवाच यक्षराजस्यानुचरोहेममालीतिनामतः मानसात्पुष्पनिचयमानीयप्र
त्यहंमुने २५ शिवपूजनवेलायांकुबेरायसमर्पयत् एकस्मिन्दिवसेकाललोपश्चविहितोमया २६ पत्नीसौख्यप्र
सक्तेनकामव्याकुलचेतसा ततःक्रुद्धेनशप्तोहंराजराजेनवैमुने २७ कुष्ठाभिभूतःसंजातोविप्रयुक्तःकांत-
यासह अधुनात्वसान्निध्यंप्राप्तोस्मिशुभकर्मणा २८ सतांस्वभावतश्चित्तंपरोपकरणक्षमम् इति
ज्ञात्वामुनिश्रेष्ठशाधिमांचकृतैनसम् २९ मार्कंडेयउवाच त्वयासत्यमिहप्रोक्तंनासत्यंभाषितंयतः
अतोव्रतोपदेशंतेकरिष्यामिशुभप्रदम् ३० आषाढेकृष्णपक्षेत्वंयोगिनीव्रतमाचर अस्यव्रतस्यपुण्येन
कुष्ठात्त्वंमुच्यतेध्रुवम् ३१ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वादंडवत्पतितोभुवि उत्थापितश्चमुनिनाबभूवातीवहर्षितः ३२
मार्कंडेयोपदेशेनकृतंतेनव्रतोत्तमम् तद्व्रतस्यप्रभावेनदेवरूपोबभूवसः ३३ संयोगंकांतयालेभेबुभुजेसौ
ख्यमुत्तमम् ईदृग्विधंनृपश्रेष्ठकथितंयोगिनीव्रतम् ३४ अष्टाशीतिसहस्राणिद्विजान्भोजयतेतुयः तत्फलंस

प्राप्नोतियोगिनीव्रतकृन्नरः ३५ महापापप्रशमनीमहापुण्यफलप्रदा शुचौकृष्णैकादशीचकथितायोगिनीनृ
प ३६ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेआषाढकृष्णैकादशीयोगिनीनाममाहात्म्यंसंपूर्णम् अथआषाढशुक्लैकादशी
युधिष्ठिरउवाच आषाढस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् कोदेवःकोविधिस्तस्याएतदाख्याहिकेशव १ ॥
श्रीकृष्णउवाच कथयामिमहीपालकथामाश्चर्यकारिणीम् कथयामासयांब्रह्मानारदायमहात्मने २ नारदउवाच
॥ कथयस्वप्रसादेनविष्णोराराधनायमे आषाढशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ३ ब्रह्मोवाच वैष्ण
वोसिमुनिश्रेष्ठसाधुपृष्टंकलिप्रिय नातःपरतरंलोकेपवित्रंहरिवासरात् ४ कर्तव्यंतुप्रयत्नेनसर्वपापापनुत्तये न
स्मात्तेहंप्रवक्ष्यामिशुक्लएकादशीव्रतम् ५ एकादश्याव्रतंपुण्यंपापघ्नंसर्वकामदम् नकृतंयैर्नरैर्लोकेतेनरानिर
येषिणः ६ पद्मानामेतिविख्यातानभस्येकादशीसिता हृषीकेशप्रीतयेतुकर्तव्यंव्रतमुत्तमम् ७ कथयामितवा
ग्रेहंकथांपौराणिकींशुभाम् यस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंप्रणश्यति ८ मांधातानामराजर्षिर्विवस्वद्वंशसं
भवः बभूवचक्रवर्तीसिसत्यसंधःप्रतापवान् ९ धर्मतःपालयामासप्रजाःपुत्रानिवौरसान् नतस्यराज्येदुर्भि
क्षंनाधयोव्याधयस्तथा १० निरातंकाःप्रजास्तस्यधनधान्यसमन्विताः नान्यायोपार्जितंद्रव्यंकोशेतस्यमहीप
तेः ११ तस्यैवंकुर्वतोराज्यंबहुवर्षगणोगतः अथोकदाचित्संप्राप्तेविपाकेपापकर्मणः १२ वर्षत्रयंतद्विषयेनव २१
वर्षबलाहकः तेनोद्विग्नाःप्रजास्तत्रबभूवुःक्षुधयार्दिताः १३ स्वाहास्वधावषट्कारवेदाध्ययनवर्जिताः बभूवु-
र्विषयास्तस्यसस्याभावेनपीडिताः १४ अथप्रजाःसमागत्यराजानमिदमब्रुवन् श्रूयतांवचनंराजन्प्रजानांहित
कारकम् १५ आपोनाराइतिप्रोक्ताःपुराणेषुमनीषिभिः अयनंताभगवतस्तेननारायणःस्मृतः १६ पर्जन्यरूपी
भगवान्विष्णुःसर्वगतःसदा सएवंकुरुतेवृष्टिंवृष्टेरन्नंततःप्रजाः १७ तदभावेनृपतेक्षयंगच्छंतिवैप्रजाः तथाकुरु
नृपश्रेष्ठयोगक्षेमोयथाभवेत् १८ राजोवाच सत्यमुक्तंभवद्भिश्चनमिथ्याभिहितंवचः अन्नंब्रह्ममयंप्रो-
क्तमन्नेसर्वंप्रतिष्ठितम् १९ अन्नाद्भवंतिभूतानिजगदन्नेनवर्तते इत्येवंश्रूयतेलोकेपुराणेबहुविस्तरे २० नृपाणा
मपचारेणप्रजानांपीडनंभवेत् नाहंपश्याम्यात्मकृतंदोषंबुध्याविचारयन् २१ तथापिप्रयतिष्यामिप्रजानांहि
तकाम्यया इतिकृत्वामतिंराजापरिमेयबलान्वितः २२ नमस्कृत्यविधातारंजगामगहनंवनम् चचारमुनिमु
ख्यानामाश्रमास्तपसैधितान् २३ ददर्शाथब्रह्मसुतमृषिमंगिरसंनृपः तेजसाद्योतितदिशंद्वितीयमिवपद्मज
म् २४ तंदृष्ट्वाहर्षितोराजाअवतीर्यचवाहनात् नमश्चक्रेस्यचरणौकृतांजलिपुटोवशी २५ मुनिस्तमभिनंद्या
थस्वस्तिवाचनपूर्वकम् पप्रच्छकुशलंराज्येसप्तस्वंगेषुभूपतेः २६ निवेदयित्वाकुशलंपप्रच्छानामयंनृपः ततश्चमु
निनाराजापृष्टागमनकारणः २७ अब्रवीत्मुनिशार्दूलंस्वस्यागमनकारणम् राजोवाच भगवन्धर्म
विधिनाममपालयतोमहीम् अनावृष्टिःसंप्रवृत्तानाहंवेद्म्यत्रकारणम् २८ संशयछेदनार्थीत्वत्रह्यागतोहंतवांति
कम् योगक्षेमविधानेनप्रजानांकुरुनिर्वृतिम् २९ ऋषिरुवाच एतत्कृतयुगंराजन्युगानामुत्तमं

स्मृतम् अत्रब्रह्मोत्तरलोकाधर्मश्चात्रचतुष्पदः ३० अस्मिन्युगेनपैयुक्ताब्राह्मणानेतरेजनाः विषयेतवराजेंद्रवृ-
षलोयत्तपश्यति ३१ अकार्यकरणात्तस्यनवर्षतिबलाहकः कुरुतस्यवधंयत्नंयेनदोषःप्रशयाम्यति ३२ राजोवा
च॥ ॥नाहमेनंवधिष्यामिनपस्यंतमनागसम् धर्मोपदेशंकथयउपसर्गविनाशनम् ३३ ऋषिरुवाच
यद्येवंनर्हिनृपतेकुरुष्वैकादशीव्रतम् शुचिमासेसितेपक्षेपद्मानामेतिविश्रुता ३४ तस्याव्रतप्रभावेनसुवृष्टिर्भवि
ताध्रुवम् सर्वसिद्धिप्रदाह्येषासर्वोपद्रवनाशिनी ३५ अस्याव्रतंकुरुनृपसप्रजःसपरिछदः इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वा
राजास्वगृहमागतः ३६ आषाढमासेसंप्रासेपद्माव्रतमथाकरोत् प्रजाभिःसहसर्वाभिश्चातुर्वर्ण्यसमन्वितः ३७
एवंकृतेव्रतेराजन्प्रववर्षबलाहकः जलेनप्लाविताभूमिरभवत्सस्यमालिनी ३८ हृषीकेशप्रसादेनजनाःसौख्यंप्रपेदिरे
एतस्मात्कारणादेवकर्तव्यंव्रतमुत्तमम् ३९ भुक्तिमुक्तिप्रदंचैवलोकानांसुखदायकम् पठनाच्छ्रवणादस्याःसर्व
पापैःप्रमुच्यते ४० इयमेकादशीराजन्शयनीत्यभिधीयतेविष्णोःप्रसादसिध्द्यर्थमस्यांचशयनव्रतम् ४१ कर्तव्यं
राजशार्दूलजनैर्मोक्षेच्छुभिःसदा चातुर्मास्यव्रतारंभोप्यस्यामेवविधीयते ४२ युधिष्ठिरउवाच कथं
कृष्णप्रकर्तव्यंश्रीविष्णोःशयनव्रतम् तद्ब्रूहिकृपयादेवचातुर्मास्यव्रतानिच ४२ श्रीकृष्णउवाच ॥
शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिगोविंदशयनव्रतम् चातुर्मास्येचयान्युक्तान्यासंस्तानिव्रतानिच ४३ कर्कराशिगतेसूर्येशुचौशु
क्लेतुपक्षके एकादश्यांजगन्नाथंस्वापयेन्मधुसूदनम् ४४ तुलाराशिस्थितेतस्मिन्पुनरुत्थापयेद्धरिम् अधिमा

सेपिपतितेएषएवविधिःक्रमात् ४५ नान्यथास्वापयेद्देवंनचैवोत्थापयेद्धरिम् आषाढस्यसितेपक्षेएकादश्या
मुपोषितः ४६ चातुर्मास्यव्रतानांतुकुर्वीतपरिकल्पनम् एवंचप्रतिमांविष्णोःस्थापयित्वायुधिष्ठिरः स्नापयेत्प्रति
मांविष्णोःशंखचक्रगदाधराम् ४७ पीतांबरधरांसौम्यांपर्यंकेवैसितेशुभे सितवस्त्रसमाछिन्नेसोपधानेयुधि
ष्ठिर ४८ इतिहासपुराणज्ञोब्राह्मणोवेदपारगः स्नापयित्वादधिक्षीरघृतक्षौद्रसितादिभिः ४९ समालेप्यशु
भैर्गंधैर्धूपैर्दीपैश्चभूरिशः पूजयेत्कुसुमैःशस्तैर्मंत्रेणानेनपांडव ५० शायितस्त्वंहृषीकेशपूजयित्वाश्रियासह
प्रसादंकुरुदेवेशलक्ष्म्यासहजनार्दन ५१ सुप्तेत्वयिजगन्नाथजगत्सुप्तंचराचरम् एवंतांप्रतिमांविष्णोःस्था
पयित्वायुधिष्ठिर ५२ तस्याएवाग्रतःस्थित्वागृह्णीयान्नियमान्नरः चत्वारोवार्षिकान्मासान्देवस्योत्थापनावधि ५३
प्रातःसंध्यादिकंसर्वंनित्यकर्मसमाप्यच गृहीष्येनियमान्शुद्धान्निर्विघ्नंकुरुमेप्रभो ५४ इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंश्रद्धः
संशुद्धमानसः स्त्रीवानरोवामद्भक्तोधर्मार्थंचधृतव्रतः ५५ गृण्हीयांनियमानेतान्दंतधावनपूर्वकम् व्रतप्रारंभ-
कालास्तुप्रोक्ताःपंचैवविष्णुना ५६ उपक्रमंचतुर्मासव्रतानांचनरःशुचौ एकादशीद्वादशीचपौर्णिमाचतथा
ष्टमी ५७ कर्कटाचैवसंक्रांतिस्तेषुकुर्याद्यथाविधि चतुर्धागृह्यवैचीर्णंचातुर्मास्यव्रतंनरः ५८ कार्तिकेशुक्लपक्षेतु
द्वादश्यांतत्समापयेत् तेषांफलानिवक्ष्यामिकर्तॄणांतत्पृथक्पृथक् ५९ आषाढेशुक्लपक्षेतुएकादश्यामुपोषितः
चातुर्मास्यव्रतंकुर्याद्यत्किंचिदवनीपते ६० नान्यथाचाब्दकंपापंविनिहंतिप्रयत्नतः नशेशवंनमोढ्यंचशुक्रग

व्र. वैर्निवार्यकम् खंडलेचिंतयेदादौचातुर्मास्यविधौनरः ६२ खंडांगव्यापीमार्तंडोयद्यखंडाभवेत्तिथिः अशक्तश्चिर्वा ए.
२२ शक्तश्चिर्वापियदिस्त्रीयदिवापुमान् ६३ व्रतमेकंनरःकृत्वामुच्यतेसर्वपातकैः असंक्रांतंतथामासंदैवेपित्र्येचकर्मणि
६४ मलरूपमशौचंचवर्जयेच्चतिमाचरः प्रतिवर्षंतुयःकुर्याद्व्रतंवैसंस्मरन्हरिम् ६५ देहांतेतिप्रदीप्तेनविमाने
नार्कतेजसा मोदतेविष्णुलोकेसौयावदाभूतसंप्लवम् ६६ देवतायतनेनित्यंमार्जनंजलसेचनम् प्रलेपनंगो
मयेनरंगवल्यादिकंतथा ६७ यःकरोतिनरःश्रेष्ठचातुर्मास्यमतंद्रितः समाप्तौचयथाशक्त्याकृत्वाब्राह्मणभोज
नम् ६८ सप्तजन्मस्रुविप्रेंद्रःसत्यधर्मपरोभवेत् दध्नाक्षीरेणचाज्येनक्षौद्रेणसितयातथा ६९ स्नापयेद्विधिना
देवंचातुर्मास्येजनाधिप सयातिविष्णुसारूप्यंसुखमक्षय्यमश्नुते ७० नृपेणभूमिर्दातव्यायथाशक्त्याचकांचन
म् विप्रायदेवमुद्दिश्यसफलंचसदक्षिणम् ७१ अक्षय्यांल्लभतेभोगान्स्वर्गेइंद्रइवापरः लोकंचसमवाप्नोतिवि
ष्णोरत्रनसंशयः ७२ देवायहेमपद्मंतुदद्यान्नैवेद्यसंयुतम् गंधपुष्पाक्षताद्यैर्योदेवब्राह्मणयोरपि ७३ पूजांयःकुरु
तेनित्यंचातुर्मास्यव्रतीनरः अक्षय्यंसुखमाप्नोतिपुरंदरपुरंव्रजेत् ७४ यस्तुवैचतुरोमासान्तुलस्याहरिमर्चयेत् तुल
सींकांचनींकृत्वाब्राह्मणायनिवेदयेत् ७५ कांचनेनविमानेनवैष्णवींलभतेगतिम् देवायगुग्गुलंयोवैदीपंचार्पयते
नरः ७६ सभोगीजायतेश्रीमान्तथासौभाग्यवानपि समाप्तौधूपिकांदद्यात्दीपिकांचमहामते ७७ प्रदक्षि २२
णांतुयःकुर्यान्नमस्कारंविशेषतः अश्वत्थस्याथवाविष्णोःकार्तिक्यामवधिर्भवेत् ७८ पादंपादांतरेन्यस्यकरौ

कृत्वाचसंयतौ स्तुतिंवाचिहृदिध्यानंचतुरंगांप्रदक्षिणाम् ७९ संध्यादीपप्रदोयस्तुप्रांगणेद्विजदेवयोः समाप्तौदीप
कांदद्याद्वस्त्रंचैलंचकांचनम् ८० वायुमालभतेयस्तुतेजस्वीसभवेदिह वैमानिकोभवेद्देवोगंधर्वाप्सरसेवितः ८१
विष्णुपादोदकंयस्तुपिबेच्छ्रद्धासमन्वितः विष्णोर्लोकमवाप्नोतिनचास्मिन्जायतेनरः ८२ शतमष्टोत्तरंयस्तुगायत्री
जपमाचरेत् त्रिकालेवैष्णवेह्यस्यसनपापेर्नलिप्यते ८३ अक्षसूत्रंपुस्तकंचधत्तेपद्मकमंडलुं चतुर्वक्त्रातुगायत्रीश्रो
त्रियाणांगृहेस्थिता ८४ सर्वलोकमर्यादैवगायत्रीयात्रयीमयी नित्याशास्त्रसमाख्यानालोकान्यातुप्रबोधयेत्
८५ व्यासस्तुष्यतिनस्याशक्तविष्णुलोकंसगच्छति अत्रचोद्यापनेशास्त्रपुस्तकंदानमेवच ८६ सर्वविद्यासमंशांतकर
णंललितास्क्षरम् पुस्तकंसंप्रयच्छामिप्रीताभवतुभारती ८७ पुराणंशृणुयान्नित्यंधर्मशास्त्रमथापिवा पुण्यवा
न्धनवान्भोगीसत्यशौचपरायणः ८८ ज्ञानवान्लोकविख्यातोबहुशिष्यःसुधार्मिकः कांचनेनयुतंपुण्यंपुस्तकं
चनिवेदयेत् ८९ नाममंत्रव्रतपरःशंभोर्वाकेशवस्यवा समाप्तौप्रतिमांदद्यात्तस्यदेवस्यकांचनीम् ९० पंचवक्त्रो
वृषारूढःप्रतिवक्त्रंत्रिलोचनः कपालशूलखट्वांगीचंद्रमौलिःसदाशिवः ९१ त्वयासुराणाममृतंविहायहालाहलंसं
हृतमेवयस्मात् तथासुराणांत्रिपुरंचदग्धमेकंपुणालोकहितार्थमीश ९२ तद्रूपदानाद्बहुपुण्ययोग्यंदोषैर्विमुक्तश्चग
णालयोहम् तथाकुरुत्वांशरणंप्रपद्येममप्रभोदेववरप्रसीद ९३ कृतनित्यक्रियोभूत्वासूर्यायार्घ्यंनिवेदयेत् सूर्यमंड
लमध्यस्थंदेवंध्यात्वाजनार्दनम् ९४ समाप्तौकांचनंदद्याद्रक्तवस्त्रंचगांतथा आरोग्यंपूर्णमायुश्चकीर्तिलक्ष्मीबलंलभेत्

अ० ९५ तिलहोमंतुयः कुर्याच्चातुर्मास्येदिनेदिने भक्त्याव्याहृतिभिर्मंत्रैर्गायत्र्यावाव्रतान्वितः ९६ अष्टोत्तरशतेनैवाथअष्टा
२५ विंशतिरेववा तिलपात्रंसमाप्तौतुदद्याद्विप्रायधीमते ९७ वाङ्मनःकायजनितैःपापैर्मुच्येतसंचितैः नरोगैरभिभूयेतल
भेत्संततिमुत्तमाम् ९८ देवदेवजगन्नाथवांछितार्थफलप्रद तिलपात्रंप्रदास्यामितेनपापंव्यपोहतु ९९ अन्नहोमंतु
यःकुर्याच्चातुर्मास्यमतंद्रितः समाप्तौघृतकुंभंतुवस्त्रकांचनसंयुतम् १०० आरोग्यंकांतिमतुलांपुत्रसौभाग्यसंपदः
शत्रुक्षयंचलभतेब्रह्मणाप्रतिमोभवेत् १०१ अश्वत्थसेवांयःकुर्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते विष्णुभक्तोभवेत्सश्चादंतव-
स्त्रंप्रदापयेत् १०२ सकांचनंब्राह्मणायनैवरोगात्सविंदते तुलसींधारयेद्यस्तुविष्णुप्रीतिकरांशुभाम् १०३ विष्णु
लोकमवाप्नोतिसर्वपापैःप्रमुच्यते ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्विष्णुमुद्दिश्यपांडव १०४ यस्तुकृत्तेहृषीकेशेदूर्वाम
मृतसंभवाम् सदाप्रातर्वहेन्मूर्ध्निशुद्धात्माचक्रतुद्वये १०५ मंत्रेणानेनराजेंद्रलक्ष्मीनाथस्यतुष्टये त्वंदूर्वेऽमृतजन्मा
सिवंदितासिसुरासुरैः १०६ सौभाग्यंसंततिंदत्वासद्यःकार्यकरीभव व्रतांतेचकुरुश्रेष्ठदूर्वांस्वर्णविनिर्मिताम्
१०७ साग्रसर्वदलोपेतांसवस्त्रांद्विजपुंगवे प्रदद्याद्दक्षिणासार्धंमंत्रेणानेनसुव्रत १०८ यथाशाखाप्रशाखाभि
र्विस्तृतासिमहीतले तथाममापिसंतानंदेहलमजराजरं १०९ एवंव्रतंयःकुर्वीतचातुर्मास्यमतंद्रितः नचदुःखभयं
तस्यनचरोगभयंभवेत् ११० नाशुभंप्राप्नुयाज्जातुपापेभ्यःप्रविमुच्यते भुक्त्वातुसकलान्भोगान्स्वर्गलोकेम २५
हीयते १११ गीतंतुदेवदेवस्यकेशवस्यशिवस्यवा करोतिनित्यमाप्नोतिनरोजागरणेफलम् ११२ व्रतांतेचव्रतीदद्या

त्घंटांदद्यायस्सुस्वराम् शरीरवज्रयायच्चानध्यायेध्ययनंकृतम् ११३ सरस्वतीजगन्नाथजगज्जाड्यापहारिणी साक्षा
द्ब्रह्मकलत्रंचविष्णुरुद्रादिभिस्तथा ११४ तन्ममाध्ययनोत्पन्नंजाड्यंहरवरानने घंटादानेनतुष्टात्वंब्रह्माणीलोकपाव
नी ११५ विप्रपादविनिर्मुक्तंतोयंयःप्रत्यहंपिबेत् चातुर्मास्येनरोभक्त्यायद्रूपंब्राह्मणंस्मरन् ११६ मनोवाक्कायजनितैर्मुक्तो
भवतिकिल्बिषैः व्याधिभिर्नाभिभूयेतश्रीरायुस्तस्यवर्धते ११७ समाप्तौगोयुगंदद्याद्वामेकांवापयस्विनीम् तत्राप्य
शक्तोराजेंद्रदद्याद्वासोयुगंव्रती ११८ ब्राह्मणंवंदतेयस्तुसर्वदेवमयंस्मृतम् कृतकृत्योभवेत्सद्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते
११९ अक्षय्यंसुखमाप्नोतिपित्रभक्तिपरोनरः समाप्तौभोजयेद्विप्रानायुर्वित्तंचविंदति १२० संध्याध्यानंनरःकृत्वासमा
प्तौघृतकुंभदः वस्त्रयुग्मंतिलान्घंटांब्राह्मणायनिवेदयेत् २१ सारस्वतंयातितत्त्वंविद्यावांस्तुभवेदिति संस्पृशेत्कपिलांयो
वैनित्यंभक्तिसमन्वितः २२ तामेवालंकृतांदद्यात्सर्वांभूमिमथापिवा सार्वभौमोभवेद्राजादीर्घायुश्चप्रतापवान् २३
दानशीलःसदारंभःसर्वकंटकवर्जितः रूपवान्भाग्यसंपन्नोलभतेसुखमक्षयम् २४ सर्वसेंद्रियवत्स्वर्गेवत्सरान्नरो
मसंमितान् नमस्करोतियःसूर्यंगणेशंवापिनित्यशः २५ आयुरारोग्यमैश्वर्यंलभतेकांतिमुत्तमाम् विघ्नराजप्रसादे
नप्राप्नुयादीप्सितंफलम् २६ सर्वत्रविजयंचैवनात्रकार्याविचारणा रविःकार्यःसुवर्णस्यसिंदूरारुणसंनिभः २७
निवेदयेत्ब्राह्मणायसर्वकामार्थसिद्धये उरसाशिरसादृष्ट्यामनसावचसातथा २८ पद्भ्यांकराभ्यांजानुभ्यांप्रणामो
ष्टांगउच्यते अष्टांगसहितंभूमौनमस्कारेणयोर्चयेत् २९ सयांगतिमवाप्नोतिनतांक्रतुशतैरपि यस्तुरोप्यंशिवप्रीत्यैद

याहर्षांश्चतुष्टये ३० ताम्रंवाप्रत्यहंदद्यात्स्वशक्त्याशिवतुष्टये सुरूपांल्लभतेपुत्रान्रुद्रभक्तिपरायणान् ३१ समानैमध
पूर्णंतुपात्रंराजतमुत्तमम् प्रदद्यात्ताम्रदानेतुताम्रपात्रंगुडान्वितम् ३२ ताम्रंपुष्टिकरंसर्वदेवप्रतिकरंशुभम् सर्वर
क्षाकरंनित्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ३३ यस्तुसुप्तेहृषीकेशेस्वर्णदानंस्वशक्तितः वस्त्रयुग्मतिलैःसार्धंदत्वापापैःप्रमुच्यते ॥
३४ इहसुखकामहाभोगानंतेशिवपुरंव्रजेत् सुवर्णरजतंताम्रंनित्यदानंचधान्यकम् ३५ नित्यश्राद्धंदेवपूजासर्व
मेतत्सदक्षिणम् वस्त्रदानंतुयःकुर्याच्चातुर्मास्येद्विजातये ३६ अभ्यर्च्यगंधपुष्पाद्यैःसविष्णुःप्रीयतामिति ॥
शय्यांदद्यात्समाप्तेतुवासःकांचनपट्टकं ३७ अक्षय्यंसुखमाप्नोतिधनंचधनदोपमम् योगोपिचंदनंदद्यान्नित्यंवर्षा
सुमानवः ३८ श्रीपतिस्तस्यसंतुष्टोभुक्तिंमुक्तिंददातिच यद्देवांगसंलग्नंकुंकुमादिविलेपनम् ३९ जलक्रीडासु
गोपीनांद्वारवत्यामृदान्वितम् गोपीचंदनमित्युक्तंमुनींद्रैःकिल्बिषापहम् ४० तस्माद्देयंप्रयत्नेनविष्णुर्दिशतिवां
छितम् समाप्तावपितद्द्यात्तुलापरिमितंशुभम् ४१ तदर्धंवातदर्धंवासवस्त्रंचसदक्षिणम् यस्तुसुप्तेहृषीकेशेप्र
त्यहंतुव्रतान्वितः ४२ दद्याद्दक्षिणयासार्धंशर्करामपिवागुडं अमृतस्यकलाप्रोक्ताइक्षुसारजशर्करा ४३ तस्यादानेनसंतु
ष्टोभानुर्दिशतिवांछितम् एवंव्रतेतुसंपूर्णेकुर्यादुद्यापनंबुधः ४४ कारयेत्ताम्रपात्राणिप्रत्येकंतुपलाष्टकम् वित्तशा
ठ्यमकुर्वाणोयद्वापलचतुष्टयम् ४५ अष्टौचत्वारिएकंवाप्रत्येकंचसशर्करम् दक्षिणाफलवस्त्रेणप्रत्येकंवेष्टितानि २५
च ४६ सहधान्यानिविप्रेभ्यःश्रद्धयाप्रतिपादयेत् ताम्रपात्रंसवस्त्रंचशर्कराहेमसंयुतम् ४७ सूर्यप्रीतिकरंय-

स्माद्रोगघ्नंपापनाशनम् पुष्टिदंकीर्तिदंनृणांनित्यंसंतानकारकम् ४८ सर्वकामप्रदंस्वर्ग्यमायुर्वर्धनमुत्तमम् त
स्मादस्यप्रदानेनकीर्तिरस्तुसदामम ४९ एवंव्रतंतुयःकुर्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु गंधर्वविद्यासंपन्नःसर्वयोषित्प्रि
योभवेत् ५० राजापिलभतेराज्यंपुत्रार्थीलभतेसुतान् अर्थार्थीप्राप्नुयादर्थंनिष्कामोमोक्षमाप्नुयात् ५१
यस्तुवैचतुरोमासानशाकमूलफलादिकम् नित्यंददातिविप्रेभ्यःशक्त्यायत्संभवेद्द्विजः ५२ व्रतांतेवस्त्रयुग्मं
चशक्त्यादद्यात्सदक्षिणम् सुखीभूत्वाचिरंकालंराजयोगीभवेन्नरः ५३ सर्वदेवप्रियंयस्माच्छाकंतृप्तिकरंनृणाम्
देवर्षिप्रीतिदंकंदमूलपत्रसपुष्पकम् ५४ ददामितेनदेवाद्याःसदाकुर्वंतुमंगलम् यस्तुसुप्तेहृषीकेशेमत्स्यहंतुश्च
तुष्टये ५५ दद्यात्कटुत्रयंमर्त्योगृहपर्याप्तमादरात् ब्राह्मणायसुशीलायदिनेशप्रीतयेनघ ५६ दक्षिणास-
हितंविप्रेमंत्रेणानेनसुव्रत कटुत्रयमिदंयस्माद्रोगघ्नंसर्वदेहिनाम् ५७ तस्मादस्यप्रदानेनप्रीतोभवतुभास्करः
एवंकृत्वाव्रतंसम्यक्कुर्यादुद्यापनंबुधः ५८ कृत्वास्वर्णमयींशुंठिंमरीचींमगधीमपि सवस्त्रांदक्षिणायुक्तांद-
द्याद्विप्रायधीमते ५९ एवंव्रतंयःकुरुतेसजीवेच्छरदांशतम् प्राप्नुयाद्दीप्सितानर्थानंतेस्वर्गंव्रजेदिति ६० मुक्ता
फलानियोनित्यंदद्याद्विप्रायसन्मतिः अन्नवान्कीर्तिमान्श्रीमान्जायतेवसुधाधिप ६१ चातुर्मास्येप्रत्यहंतुक्षीर
कुंभंप्रदापयेत् वेष्टयित्वासुवस्त्रेणफलैर्दक्षिणयासह ६२ सुवासिनींश्रियंमत्वागंधपुष्पैरथार्चयेत् तांबूलंफल
मेकंवादद्याल्लक्ष्मीपतयेपुनः ६३ समाप्तेयोषितंविप्रंसूक्ष्मवस्त्रविभूषणैः मिथुनंपूजयित्वातुजानीसुधैःसुशोभनैः ६४

पुमांस्तुस्त्रियमाप्नोतिनारीभर्तारमाप्नुयात् पुमांस्तुश्रियमाप्नोतिकमलामिवमाधवः ६५ तांबूलदानंयःकुर्याद्वर्जे
येद्वाजितेंद्रियः रक्तवस्त्रद्वयंदद्यात्करकंचसदक्षिणम् ६६ महालावण्यमाप्नोतिसर्वरोगविवर्जितः मेधावीरूपसंगः
प्राज्ञोरक्तकंठश्चजायते ६७ गंधर्वत्वमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति तांबूलंश्रीकरंभद्रंब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् ६८
अस्यप्रदानाद्ब्रह्माद्याःश्रियंददतुपुष्कलाम् पूर्वेब्रह्माहरिःपत्रेचूर्णेसाक्षान्महेश्वरः ६९ एतेषांसंप्रदानेनसंतुमेभाग्य
संपदः पूजितंपूगचूर्णेननागवल्लीदलान्वितम् ७० सचूर्णखादिरंचैवपत्रीफलसमन्वितम् एलालवंगसंमिश्रं
गंधर्वाप्सरसांप्रियम् ७१ कनकत्वन्चिरातंकत्वंप्रसादात्कुरुषमाम् चातुर्मास्यव्रतेप्राप्तेःसुवासिन्यैद्विजायच ७२ ना
रीवापुरुषोवापिहरिद्रांसंप्रयच्छति लक्ष्मीमुद्दिश्यगौरींवातत्पात्रंदक्षिणान्वितम् ७३ प्रदद्याद्भक्तिसंयुक्तंदेवीमेप्रिय
तामिति भर्त्रासहसुखंभुंक्तेनारीनार्यो्नतथापुमान् ७४ सौभाग्यमक्षयंधान्यंधनपुत्रसमुच्चनिम् संप्राप्यरूपलावण्यं
देवीलोकेमहीयते ७५ उमामहेशमुद्दिश्यचातुर्मास्येदिनेदिने संपूज्यविप्रमिथुनंतस्मैविप्रायशक्तितः ७६ दद्या
त्सदक्षिणंहेमउमेशःप्रीयतामिति उमेशःप्रतिमांहैमींदद्यादुद्यापनेबुधः ७७ पंचोपचारैःसंपूज्यधेन्वाचवृषभेणच
भोजयेदपिमिष्टान्नंतस्यपुण्यफलंशृणु ७८ सौभाग्यंपूर्णमायुष्यंसंपत्तिश्चानपायिनी संपत्तिरक्षयार्कीर्तिर्जायते
व्रतवैभवात् ७९ इहभुक्त्वाखिलान्कामानंतेशिवपुरंव्रजेत् तत्रस्थित्वाचिरंकालमुपभुज्यसुखंमहत् ८० पुण्यशे २८
षादिहागत्यजायतेधरणीपतिः फलदानंतुयःकुर्याच्चातुर्मास्यमतंद्रितः ८१ समाप्तौफलधौतानि तानिदद्याद्द्विजा–

तये सर्वान्मनोरथान्प्राप्यसंततिंचानपायिनीम् ८२ फलदानस्यमाहात्म्यान्मोदतेनंदनेवने पुष्पदानव्रतेचापिस्वर्णपुष्पादिदापयेत्
८३ ससौभाग्यंपरंप्राप्यगंधर्वपदमाप्नुयात् वासुदेवंप्रसन्नेतुचातुर्मास्यमतंद्रितः ८४ नित्यंवामनमुद्दिश्यदध्यन्नंस्वादुषड्र
सैः भोजयेदथवादद्यादेकादश्यांनभोजयेत् ८५ दानमेवप्रकुर्वीतग्रहणादौतथैवच अशक्तानित्यदानेतुकुर्यात्संचसूप
र्वसु ८६ भूताष्टम्याममायांचपूर्णिमायांतथापिच प्रत्यर्कवारमथवाप्रतिभार्गववासरम् ८७ पक्षद्वयेपिद्वादश्यामवश्यं
दानमिष्यते॥एवंकृत्वासमाप्तौतुयथाशक्तिमहींददेत् ८८ अशक्तोभूमिदानेतुधेनुंदद्यादलंकृताम् तत्राप्यशक्तोवासश्च
सरुक्मंपादुकेतथा छत्रोपानद्द्वयसंयुतंदानंसर्वंप्रशस्यते ८९ द्विजानांभोजनंचैवक्षत्रियस्ययथासुखम् भूम्यादिमुनि
शार्दूलवैश्यस्यवसुधांविना ९० ब्राह्मणस्यापिशक्तस्यशूद्रस्यापितथामतम् कुबेरेणपुराचीर्णंशंकरस्योपदेशतः ९१
जन्हुनागौतमेनापिशक्रेणापिकृतंपुरा अक्षय्यमन्नमाप्नोतिपुत्रपौत्रादिसंपदम् ९२ दृढांगःपूर्णमायुष्यंलभतेचैविना
शनम् सुस्थिरांविष्णुभक्तिंचप्रयातिहरिमंदिरम् ९३ आरोग्यंसौख्यमतुलंरूपसंपत्तिमेवच अवंध्याकर्तृकंचेदमनंत
फलदायकम् ९४ नित्यंपयस्विनींदद्यात्सालंकारांशुभावहाम् दत्वातुदक्षिणांशक्त्यासर्वज्ञानवान्भवेत् ९५ नप
रप्रेष्यतांयातिब्रह्मलोकंचगच्छति अक्षय्यंसुखमाप्नोतिपितृभिःसहितोनरः ९६ वार्षिकांश्चतुरोमासान्प्राजाप
त्यंचरेन्नरः समाप्तौगोयुगंदद्यात्कृत्वाब्राह्मणभोजनम् ९७ सर्वपापविशुद्धात्मायातिब्रह्मसनातनम् एकांतरोपवासै
स्तुसीराण्यष्टौप्रदापयेत् ९८ वस्त्रकांचनयुक्तानिशय्ययासहभामिनी अनडुद्द्वयसंयुक्तंलांगलंकर्षणक्षमम् ९९–

सर्वोपस्करसंयुक्तं ददामिप्रीयतांहरिः शाकमूलफलैर्वापिचातुर्मास्यंनयेन्नरः २०० समाप्तौगोप्रदानेनसगच्छेद्विष्णु
मंदिरे पयोव्रतीतथाप्नोतिब्रह्मलोकंसनातनम् १ व्रतांतेचतथादद्याद्गामेकांचपयस्विनीं रंभाफलपलाशेषु-
योभुंक्तेचक्रतुद्वये २ वस्त्रयुग्मंचकांस्यंचशक्त्यादद्यात्सरवीभवेत् कांस्येब्रह्माशिवोलक्ष्मीः कांस्यमेवविभा
वसुः ३ कांस्यंविष्णुमयंयस्मादतः शांतिंप्रयच्छमे नित्यंपलाशभोजीचतैलाभ्यंगविवर्जितः ४ सनिहंत्यतिपा
पानितूलराशिमिवानलः ब्रह्मघ्नश्चसुरापश्चबालघातकरश्चयः ५ असत्यवादिनोयेचस्त्रीघातीव्रतघातकः अग-
म्यागामिनश्चैवविधवागामिनस्तथा ६ चांडालीगामिनश्चैवविप्रस्त्रीगामिनस्तथा तेसर्वेपापनिर्मुक्ताव्रतेनानेनके
शव ७ समाप्तौकांस्यपात्रंतुचतुःषष्टिपलैर्युतं सवत्सांगांचवैदद्यात्सालंकारांपयस्विनीम् ८ अलंकृतायविदु
षेसुवस्त्रायसुवेषिणे भूमौविलिप्ययोभुंक्तेदेवन्नारायणंस्मरन् ९ दद्याद्भूमिंयथाशक्तिकृष्यांबहुजलांतिके
आरोग्यपुत्रसंपन्नोराजाभवतिधार्मिकः १० शत्रोर्भयंनलभतेविष्णुलोकंसगच्छति॥ अयाचितेत्वनड्वाहंसहिरण्यं
सचंदनम् ११ षड्रसंभोजनंदद्यात्सयातिपरमांगतिम् यस्तुसुप्तेहृषीकेशेनक्तंचकुरुतेव्रतम् १२ ब्राह्मणान्भो-
जयेत्सस्यात्छिवलोकेमहीयते एकभक्तंनरः कृत्वामिताशीचदृढव्रतः १३ योर्चयेच्चतुरोमासान्वासुदेवंसनाक-
भाक् समाप्तौभोजयेद्विप्रान्शक्त्यादद्याच्चदक्षिणाम् १४ यस्तुसुप्तेहृषीकेशेक्षितिशायीभवेन्नरः शय्यांसोप- २७
स्करांदद्यात्छिवलोकेमहीयते १५ पादाभ्यंगंनरोयस्तुवर्जयेच्चक्रतुद्वयं पादाभ्यंगंनरः कुर्याद्ब्राह्मणानांचभोजनम्

१६ दक्षिणांचयथाशक्त्यासगच्छेद्विष्णुमंदिरम् आषाढादिचतुर्मासान्वर्जयेन्नरवकृंतनम् १७ आरोग्यपुत्रसंपन्नोराजा
भवतिधार्मिकः पायसंलवणंचैवमधुसर्पिफलानिच १८ चातुर्मास्येवर्जयतिगौरीशंकरतुष्टये कार्तिक्यांचपुन
स्तानिब्राह्मणायनिवेदयेत् १९ सरुद्रलोकमाप्नोतिरुद्रव्रतनिषेवणात् यवान्नंभक्षयेद्यस्तुअथवाशालयः शुभाः
२० पुत्रपौत्रादिभिः सार्धंशिवलोकेमहीयते तैलाभ्यंगपरित्यागीविष्णुभक्तः सदाव्रती २१ वर्षास्वविष्णुमभ्य
र्च्यवैष्णवींलभतेगतिम् समाप्तौकांस्यपात्रंचसुवर्णेनसमन्वितम् २२ तैलेनपूरितंकृत्वाब्राह्मणायनिवेदयेत् वार्षिका
न्चतुरोमासान्शाकादिपरिवर्जयेत् २३ विष्णुलोकमवाप्नोतिपितृतृप्तिःप्रजायते व्रतांतेहरिमुद्दिश्यपात्रंरजत-
मेवहि २४ वस्त्रेणवेष्टयेद्गंधपत्रपुष्पैःसमर्चयेत् मूलपत्रकरीराग्रफलकांडादिरूढकः २५ त्वक्पुष्पंकवचंचेति
शाकमष्टविधंस्मृतम् समभ्यर्च्ययथाशक्त्याब्राह्मणान्वेदपारगान् २६ दद्याद्दक्षिणयासार्धंव्रतसंपूर्णहेतवे शि
वसायुज्यमाप्नोतिप्रसादाच्छूलपाणिनः २७ अपूपवर्जनंकृत्वाभोजनव्रतमाचरेत् कार्तिकेस्वर्णगोधूमान्दत्वावं द-
त्वाश्वमेधकृत् २८ गोधूमाः सर्वजंतूनांबलपुष्टिविवर्धनाः मुख्याश्चहव्यकव्येषुतस्मान्मेददतुश्रियम् २९ आषा
ढादिचतुर्मासान्वृंताकंवर्जयेन्नरः कारवल्लीफलंवापिआलाबुंपद्मलंतथा ३० यद्यत्फलंप्रियंवापिवर्जयित्वातु
तत्फलम् चातुर्मास्येततोवृत्तेरौप्यान्येतानिकारयेत् ३१ मध्येविद्रुमयुक्तानिद्यर्चयित्वातुशक्तितः दद्याद्दक्षि-
णया सार्धंब्राह्मणायातिभक्तितः ३२ अभीष्टंदेवमुद्दिश्यदेवोमेप्रीयतामिति सदीर्घमायुरारोग्यंपुत्रपौत्रान्सु

रूपताम् ३३ अक्षय्यांसंततिंकीर्तिंलब्ध्वास्वर्गेमहीयते फलत्यागीभवेद्यस्तुविष्णुलोकेसपूज्यते ३४ समासेनैकलधी
तानितानिदद्याद्द्विजातये श्रावणेवर्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदेतथा ३५ दुग्धमाश्वयुजेमासिकार्तिकेद्विदलंत्यजेत्
चत्वार्येतानिनित्यानिचतुराश्रमवर्तिनाम् ३६ प्रथमेमासिकर्तव्यंनित्यंशाकंव्रतंनरैः द्वितीयेमासिकर्तव्यंदधिव्रतमनु
त्तमम् ३७ पयोव्रतंतृतीयेतुचतुर्थेद्विदलंतथा कूष्मांडंराजमाषांश्चमूलकंगृंजरंतथा ३८ करमर्दंचेक्षुदंडंचातुर्मा
स्येत्यजेन्नरः मसूरंबहुबीजंचवृंताकंचैववर्जयेत् ३९ नित्यान्येतानिविभिद्व्रतान्याहुर्मनीषिणः विशेषाद्दर्गंध
त्रीमलाबुंचिंचिणींत्यजेत् ४० जीर्णधात्रीफलंग्राह्यंजीर्णाग्राह्याचचिंचिणी वार्षिकान्चतुरोमासान्प्रसुप्तेचज
नार्दने ४१ मंचखट्वादिशयनंवर्जयेद्भक्तिमान्नरः अनृतौवर्जयेद्भार्यांऋतौगच्छन्नदुष्यति ४२ मधुवेल्लींचशियु
चचातुर्मास्येत्यजेन्नरः वृंताकंचकलिंगंचबिम्बोदुंबरभिःसदा ४३ उदरेयस्यजीर्येततस्यदूरतरोहरिः उपवा
सस्तथानक्तमेकभक्तमयाचितं ४४ अशक्तस्तुयथाकुर्यात्सायंप्रातरखंडितं स्नानपूजादिसंयुक्तःसनरोहरिलो
कभाक् ४५ गीतवाद्यकरोविष्णोर्गांधर्वलोकमाप्नुयात् मधुभुक्चभवेद्राजापुरुषोगुडवर्जनात् ४६ लभेच्चसंत
तिंदीर्घांपुत्रपौत्रादिवर्धिनीम् तैलस्यवर्जनाद्राजन्सुंदरांगःप्रजायते ४७ कौसुंभतैलसंत्यागाच्छत्रुनाशमवाप्नु
यात् मधूकतैलत्यागाच्चसुसौभाग्यफलंलभेत् ४८ पुष्पादिभोगत्यागेनस्वर्गेविद्याधरोभवेत् योगाभ्यासीभवेद्य
स्तुसब्रह्मपदवीमियात् ४९ कटुतिक्तंचमधुरंकषायलवणान्रसान् वर्जयेत्सचवैरूप्यंदौर्गंध्यंनाप्नुयात्सदा ५० तां २९

बूलवर्जनाद्भोगीसद्योमुक्तामयोभवेत् पादाभ्यंगपरित्यागाच्छिरोभ्यंगस्यपार्थिव ५१ दीप्तिमान्दीपकरणोयस्तद्द्रव्यप
तिर्भवेत् दधिदुग्धपरित्यागीगोलोकंलभतेनरः ५२ इहलोकमवाप्नोतिस्थालीपाकविवर्जनात् एकांतरोपवासेनब्रह्म
लोकेमहीयते ५३ चतुरोवार्षिकान्मासान्नखरोमाणिधारयेत् कल्पस्थायीभवेद्राजन्सनरोनात्रसंशयः ५४ नमोनारा
यणायेतिजपित्वानंतकंफलम् विष्णुपादांबुजःस्पर्शात्कृतकृत्योभवेन्नरः ५५ लक्षप्रदक्षिणांयस्तुकरोतिहरिमव्य
यम् हंसयुक्तविमानेनसयातिवैष्णवींपुरीम् ५६ त्रिगात्रभोजनत्यागान्मोदतेदिविदेववत् परान्नवर्जनाद्राजन्दे
वोवैमानुषोभवेत् ५७ प्राजापत्यंचरेद्योवैचातुर्मास्यव्रतंनरः मुच्यतेपातकैःसर्वैस्त्रिविधैर्नात्रसंशयः॥५८ तप्त
कृच्छ्रानिकृच्छ्राभ्यांयःक्षिपेच्छयनंहरेः सयातिपरमंस्थानंपुनरावृत्तिवर्जितम् ५९ चांद्रायणेनयोराजन्क्षिपेन्मासच
तुष्टयम् दिव्यदेहोभवेत्सोथशिवलोकंचगच्छति ६० चातुर्मास्येनरोयोवैत्यजेदन्नादिभक्षणम् सगच्छेद्धरिसायु
ज्यंनभूयस्तुप्रजायते ६१ भिक्षाभोजीनरोयोहिसभवेद्वेदपारगः पयोव्रतेनयोराजन्क्षिपेन्मासचतुष्टयम् ६२ न
स्यवंशसमुच्छेदःकदाचिन्नोपपद्यते पंचगव्याशनःपार्थचांद्रायणफलंलभेत् ६३ दिनभंजलत्यागान्नरोगैरभि
भूयते। एवमादिव्रतैःपार्थतुष्टिमायातिकेशवः ६४ दुग्धाब्धिवीचिशयनेभगवाननंतोयस्मिन्दिनेस्वपितिचाथवि
बुध्यतेच तस्मिन्ननन्यमनसामुपवासभाजांपुंसांददातिचगतिंगरुडासनोसौ ॥ २६५ इतिश्रीभविष्योत्तरपु
राणेविष्णोःशयन्येकादशीचातुर्मास्यमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथश्रावणकृष्णैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच

च आषाढशुक्लपक्षेतुयद्देवशयनव्रतम् तन्मयाश्रुतपूर्वंहिपुराणेबहुविस्तरम् १ श्रावणेकृष्णपक्षेतुकिन्ना
मैकादशीभवेत् एतत्कथयगोविंदवासुदेवनमोस्तुते २ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतंपाप
प्रणाशनम् ३ नारदायपुराराजन्पृच्छतेचपितामहः परंयदुक्तवान्तातनदहंतेवदामिच ४ नारदउवा
च भगवन्श्रोतुमिच्छामित्वत्तोहंकमलासन श्रावणस्यासितेपक्षेकिन्नामैकादशीभवेत् कोदेवःको
विधिस्तस्याः किंपुण्यंकथयप्रभो ५ ब्रह्मोवाच शृणुनारदतेवच्मिलोकानांहितकाम्यया श्रावणैका
दशीकृष्णाकामिकेतिचनामतः ६ तस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् तस्यांयःपूजयेद्देवंशंखचक्र
गदाधरम् ७ श्रीधराख्यंहरिंविष्णुंमाधवंमधुसूदनम् यजतेध्यायतेयोवैतस्यपुण्यफलंशृणु ८ नगंगा
यांनकाश्यांवैनैमिषेनचपुष्करे तत्फलंसमवाप्नोतियत्फलंविष्णुपूजनात् ९ केदारेचकुरुक्षेत्रेराहुग्रस्तेदिवा
करे नतत्फलमवाप्नोतियत्फलंकृष्णपूजनात् १० ससागरवनोपेतांयोददातिवसुंधराम् गोदावर्यांगुरौसिं
हेव्यतीपातेचगंडके ११ नतत्फलमवाप्नोतियत्फलंकृष्णपूजनात् कामिकाव्रतकारीचतत्फलंसमी
स्नुतौ १२ प्रसूयमानांयोधेनुंदद्यात्सोपस्करांनरः तत्फलंसमवाप्नोतिकामिकाव्रतकारकः श्रावणेश्रीध
रंदेवंपूजयेद्योनरोत्तमः १३ तेनैवपूजितादेवागंधर्वोरगपन्नगाः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकामिकादिवसेहरिः २९
१४ पूजनीयोयथाशक्त्यामनुष्यैःपापभीरुभिः संसारार्णवमग्नायेपापपंकसमाकुलाः १५ तेषामुद्धरणा

र्थायकामिकाव्रतमुत्तमम् नातःपरतराकाचित्पवित्रापापहारिणी १६ एवंनारदजानाहिस्वयमाहमुरारिः अध्या
त्मविद्यानिरतैर्यत्फलंप्राप्यतेनरैः १७ ततोबहुतरंविद्धिकामिकाव्रतसेवनात् रात्रौजागरणंकुर्यात्कामिकाव्रतकृ
न्नरैः १८ नपश्यतियमंरौद्रंनैवपश्यतिदुर्गतिम् नपश्यतिकुयोनिंचकामिकाव्रतसेवनात् १९ कामिकायाव्रतेनै
वकैवल्यंयोगिनोगताः सर्वैःसर्वप्रयत्नेनकर्तव्यानियतात्मभिः २० तुलसीप्रभवैःपत्रैर्योनरःपूजयेद्धरिम् नवै
सलिप्यतेपापैःपद्मपत्रमिवांभसा २१ सुवर्णभारमेकंतुरजतंचचतुर्गुणम् तत्फलंसमवाप्नोतितुलसीदलपूज
नात् २२ रत्नमौक्तिकवैदूर्यप्रवालादिभिरर्चितः नतुष्यतितथाविष्णुस्तुलसीपूजनाद्यथा २३ तुलसीमंजरीभिस्तुपू
जितोयेनकेशवः आजन्मकृतपापस्यतेनसंमार्जितालिपिः २४ यादृष्टानिखिलाघसंघशमनीस्पृष्टावपुःपावनीरोगाणा
मभिवंदितानिरसनीसिक्तांतकत्रासिनी प्रत्यासत्तिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपितान्यस्तातच्चरणेविमुक्तिफल
दातस्यैतुलस्यैनमः २५ दीपंददातियोमर्त्योदिवारात्रौहरेर्दिने तस्यपुण्यस्यसंख्यानंचित्रगुप्तोपिवेत्तिन २६ कृष्णा
ग्रेदीपकोयस्यज्वलेदेकादशीदिने पितरस्तस्यतृप्यंतिअमृतेनदिविस्थिताः २७ घृतेनदीपंप्रज्वाल्यतिलतैलेनवापुनः
प्रयातिसूर्यलोकेसौदीपकोटिशतैर्वृतः २८ अयंतवाग्रेकथितःकामिकामहिमामया अतोनरैःप्रकर्तव्यासर्वपात
कहारिणी २९ ब्रह्महत्यापहरणीभ्रूणहत्याविनाशिनी त्रिदिवस्थानदात्रीचमहापुण्यफलप्रदा ३० श्रुत्वामाहा
त्म्यमेतस्यानरःश्रद्धासमन्वितः विष्णुलोकमवाप्नोतिसर्वपापैःप्रमुच्यते ३१ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तपुरा

प्र०शा० णेश्रावणकृष्णैकादशीकामिकानाममाहात्म्यंसंपूर्णम् अथश्रावणशुक्लैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच ए०
३० श्रावणस्यसितेपक्षेकिन्नामैकादशीभवेत् कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन १ कृष्णउवाच शृ
णुष्वावहितोराजन्कथांपापहरांपराम् यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् २ द्वापरस्ययुगस्यादौपुरामाहि
ष्मतीपुरे राजामहिजिदाख्यातोराज्यंपालयतिस्वयम् ३ पुत्रहीनस्यतस्यैवनतद्राज्यंसुखप्रदम् अपुत्रस्यसुखं
नास्तिइहलोकेपरत्रच ४ यततोस्यसुतप्राप्तौकालोबहुतरोगतः नप्राप्तश्चसुतोराज्ञासर्वसौख्यप्रदोनृणाम् ५
दृष्ट्वात्मानंप्रवयसंराजाचिंतापरोभवत् सदोगतःप्रजामध्येइदंवचनमब्रवीत् ६ इहजन्मनिभोलोकानमयापा
तकंकृतम् ७ अन्यायोपार्जितंवित्तंक्षिप्तंकोशेमयानहि ब्रह्मस्वंदेवद्रविणंनगृहीतंमयाक्वचित् ८ न्यासापहा
रोनकृतःपरस्यबहुपापदःसुतवत्पालितालोकाधर्मेणविजितामही ९ दुष्टेषुपातितोदंडोबंधुपुत्रोपमेष्वपि शिष्टा
स्सुपूजितालोकाद्वेष्याश्चापिमहाजनाः १० इत्येवंव्रजतोमार्गेधर्मयुक्तेद्विजोत्तमाः कस्मान्ममगृहेपुत्रोनजात
स्तद्विचार्यताम् इतिवाक्यंद्विजाःश्रुत्वासप्रजाःसपुरोहिताः ११ मंत्रयित्वानृपहितंजग्मुस्तेगहनंवनम् इतस्त
तःश्चपश्यंतश्चाश्रमानृषिसेवितान् १२ नृपतेर्हितमिच्छंतोददृशुर्मुनिसत्तमम् तप्यमानंतपोघोरंचिदानंदंनिराम
यं निराहारंजितात्मानंजितक्रोधंसनातनम् १३ लोमशंधर्मतत्त्वज्ञंसर्वशास्त्रविशारदम् दीर्घायुषंमहात्मानम ३०
नेकब्रह्मसम्मितम् १४ कल्पेगतेयस्यएकमेकंलोमविशीर्यते अतोलोमशनामानंत्रिकालज्ञंमहामुनिम् १५

तंदृष्ट्वाहर्षिताःसर्वेआजग्मुस्तस्यसंनिधौ यथान्यायंयथार्हंतेनमश्चक्रुर्यथोदितम् १६ विनयावनताःसर्वेऊचुश्चैव
परस्परम् अस्मद्भाग्यवशादेवप्राप्तोयंमुनिसत्तमः १७ तांस्तथाप्रणतान्दृष्ट्वाह्युवाचमुनिसत्तमः लोमशउ
वाच किमर्थमिहसंप्राप्ताःकथयध्वंस्वकारणम् १८ मद्दर्शनाल्हादगिरःस्तुवंतइवमांकिमु असंशयःक ६
रिष्यामिभवतांयद्धितंभवेत् १९ परोपकृतयेजन्ममादृशानांनसंशयः जनाऊचुः श्रूयतामभिधास्या
मोवयमागमकारणम् २० संशयच्छेदनार्थायतवसंनिधिमागताः पद्मयोनेःपरतरस्त्वत्तःश्रेष्ठोनविद्यते २१ अतःका
र्यवशात्प्राप्ताःसमीपंभवतोवयम् महीजिन्नामराजासौपुत्रहीनोस्तिसांप्रतं २२ वयंतस्यप्रजाब्रह्मन्पुत्रवत्तेनपा
लिताः तंपुत्ररहितंदृष्ट्वातस्यदुःखेनदुःखिताः २३ तपःकर्तुमिहायाताममतिंकृत्वातुनैष्ठिकीम् [illegible]
शाद्दृष्टस्त्वमस्माभिर्द्विजोत्तम २४ महतांदर्शनेनैककार्यसिद्धिर्भवेन्नृणाम् उपदेशंवदमुनेराज्ञःपुत्रोयथाभवे
त् २५ इतितेषांवचःश्रुत्वामुहूर्तंध्यानमास्थितः प्रत्युवाचमुनिर्ज्ञात्वातस्यजन्मपुरातनम् २६ लो
मशउवाच पूर्वजन्मनिवैश्योयंधनहीनोनृशंसकृत् वाणिज्यकर्मनिरतोग्रामाद्ग्रामांतरंभ्रमन् २७ ज्येष्ठमा
सिसितेपक्षेदशमीदिवसेतथा मध्यान्हेद्युमणौप्राप्तेग्रामसीम्निजलाशयम् २८ कूपिकांसजलांदृष्ट्वाजलपानेमनो
दधौ सद्यःसूतासवत्साचधेनुस्तत्रसमागता २९ तृषातुरानिदाघार्तानस्यामापःपपौतुसा पिबंतींवारयित्वातामसौ
तोयंस्वयंपपौ ३० कर्मणस्तस्यपाकेनसपुत्ररहितोनृपः पूर्वजन्मकृतात्पुण्यात्प्राप्तंराज्यमकंटकम् ३१ जनाऊचुः

पुण्यात्पापक्षयंयातिपुराणेश्रूयतेमुने पुण्योपदेशंकथययेनपापक्षयोभवेत् ३२ यथाभवत्प्रसादेनपुत्रोस्यभविता
तथा लोमशउवाच श्रावणेशुक्लपक्षेतुपुत्रदानामविश्रुता एकादशीतिथिस्त्वास्तिकुरुध्वंतद्व्रतं
जनाः ३३ यथाविधिययान्यायंयथोक्तंजागरान्वितम् तस्याःपुण्यंस्फुविमलंददंतुनृपतेर्जनाः ३४ एवंकृते
सुनियतंराज्ञःपुत्रोभविष्यति श्रुत्वेतल्लोमशवचस्तंप्रणम्यद्विजोत्तमम् ३५ प्रजग्मुःस्वगृहान्सर्वेहर्षोत्फुल्लवि
लोचनाः श्रावणंतुसमासाद्यश्रुत्वालोमशभाषितम् ३६ राज्ञासहव्रतंचक्रुःसर्वेश्रद्धासमन्विताः द्वादशीदि
वसेपुण्यंददुर्नृपतयेजनाः ३७ दत्तेपुण्येयथाराज्ञीगर्भमाधत्तशोभनम् प्राप्तेप्रसवकालेसासुषुवेपुत्रमूर्जितम्
३८ एवमेषानृपश्रेष्ठपुत्रदानामविश्रुता कर्तव्यासुखमिच्छद्भिरिहलोकेपरत्रच ३९ श्रुत्वामाहात्म्यमेतस्याः
सर्वपापैःप्रमुच्यते इहपुत्रसुखंप्राप्यपरत्रस्वर्गतिर्भवेत् ४० इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेश्रावणशुक्लैका
दशीपुत्रदानाममाहात्म्यंसंपूर्णम् अथभाद्रपदकृष्णैकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच भा
द्रस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथयस्वजनार्दन १ श्रीकृष्णउवाच शृ
णुष्वैकमनाराजन्कथयिष्यामिविस्तरात् अजेतिनामतःप्रोक्तासर्वपापप्रणाशिनी २ पूजयित्वाहृषीकेशंव्रतंत
स्याःकरोतियः पापानितस्यनश्यंतिव्रतस्यश्रवणादपि ३ नातःपरतराराजन्लोकद्वयहितावहा सत्यमुक्तं
मयाह्येतन्नासत्यंभाषितंमम ४ हरिश्चंद्रइतिख्यातोबभूवनृपतिःपुरा चक्रवर्तीसत्यसंधोसमस्तायाभुवःपतिः

५ कस्यापिकर्मणोयोगाद्राज्यभ्रष्टोबभूवसः विक्रीतावनितांपुत्रंसचकारात्मविक्रयम् ६ पुल्कसस्यचदासत्वंग
तोराजासपुण्यकृत् सत्यमालंब्यराजेंद्रमृतचैलापहारकः ७ सोभवन्नृपतिश्रेष्ठोनसत्याच्चलितस्तथा एवंगतस्य
नृपतेर्बहवोवत्सरागताः ८ ततश्चिंतापरोराजाबभूवात्यंतदुःखितः किंकरोमिक्वगच्छामिनिष्कृतिर्मेकथंभवेत्
९ इतिचिंतयतस्तस्यमग्नस्यवृजिनार्णवे आजगाममुनिःकश्चित्ज्ञात्वाराजानमातुरम् १० परोपकरणार्थायनि
र्मितोब्रह्मणाद्विजः सतंदृष्ट्वाद्विजवरंननामनृपसत्तमः ११ कृतांजलिपुटोभूत्वागौतमस्याग्रतःस्थितः कथयाम
सवृत्तांतमात्मनोदुःखसंयुतम् १२ श्रुत्वानृपतिवाक्यानिगौतमोविस्मयान्वितः उपदेशंनृपतयेव्रतस्यास्यमुनि
र्ददौ १३ मासिभाद्रपदेराजन्कृष्णपक्षेतुशोभने एकादशीसमायाताअजानाम्न्यतिपुण्यदा १४ तस्याःकुरुव्र
तंराजन्पापनाशोभविष्यति तवभाग्यवशादेषासप्तमेन्हिसमागता १५ उपवासपरोभूत्वारात्रौजागरणंकुरु
एवंतस्याव्रतेचीर्णेसर्वपापक्षयोभवेत् १६ तवपुण्यप्रभावेनचागतोहंनृपोत्तम इत्येवंकथयित्वातुमुनिरंतर
धीयत १७ मुनिवाक्यंनृपःश्रुत्वाचकारव्रतमुत्तमम् कृतेतस्मिन्व्रतेराज्ञःपापस्यांतोभवत्क्षणात् १८ श्रूयतां
राजशार्दूलप्रभावोस्यव्रतस्यच यःदुःखंबहुभिर्वर्षैर्भोक्तव्यंतत्क्षयोभवेत् १९ निस्तीर्णदुःखोराजासीद्व्रतस्या
स्यप्रभावतः पत्न्यासहसमायोगंपुत्रजीवनमापसः देवदुंदुभयोनेदुःपुष्पवर्षमभूद्दिवः २० एकादश्याःप्रभावेन
प्राप्तंराज्यमकंटकम् स्वर्गंलेभेहरिश्चंद्रःसपुरःसपरिच्छदः २१ इदृग्विधंव्रतंराजन्येकुर्वंतिद्विजोत्तमाः सर्वपाप

विनिर्मुक्तास्त्रिदिवंयांतितेध्रुवम् २२ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्अश्वमेधफलंलभेत् २३ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तपु
राणेभाद्रपदकृष्णाअजानामैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथभाद्रपदशुक्लैकादशीकथाप्रारभ्यते
युधिष्ठिरउवाच उनभस्यसितपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् कोदेवःकोविधिस्तस्याःकिंपु
ण्यंचवदस्वनः १ श्रीकृष्णउवाच कथयामिमहापुण्यांस्वर्गमोक्षप्रदायिनीम् वामनैका
दशींराजन्सर्वपापहरांपराम् २ इमामेवजयंत्याख्यांप्राहुरेकादशींनृप यस्याःश्रवणमात्रेणसर्वपापक्ष
योभवेत् ३ वाजपेयफलंप्रोक्तंनातःपरतरंनृणाम् पापिनांपापनाशायजयंतीव्रतमुत्तमम् ४ नातःपर
तराराजन्नैवमोक्षप्रदायिनी एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यागतिमिच्छता ५ वैष्णवैर्मम भक्तैस्तुमनुजैर्मत्प
रायणैः नभस्येवामनोयैस्तुपूजितस्तैर्जगत्त्रयम् ६ पूजितंनात्रसंदेहस्तेयांतिहरिसन्निधिम् वामनःपूजि
तोयेनकमलैःकमलेक्षणः ७ नभस्यसितपक्षेतुजयंत्येकादशीदिने तेनार्चितंजगत्सर्वंत्रयोदेवाःसनातनाः
८ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्योहरिवासरः अस्मिन्कृतेनकर्तव्यंकिंचिदस्तिजगत्त्रये ९ अस्यांप्रसु
प्तोभगवानेत्यंगपरिवर्तनम् तस्मादेतांजनाःसर्वेवदंतिपरिवर्त्तिनीम् १० युधिष्ठिरउवाच सं
शयोस्तिमहान्मह्यंश्रूयतांचजनार्दन कथंसुप्तोसिदेवेशकथंयास्यंगवर्तनम् ११ किमर्थंदेवदेवेशबलि
र्बद्धस्त्वयासुरः संतुष्टाःपृथिवीदेवाःकिमकुर्वन्जनार्दन १२ कोविधिःकिंव्रतंचैवचातुर्मास्यमुपासताम् ३२

त्वयिसुप्तेजगन्नाथकिंकुर्वंतिजनाःप्रभो १३ एतद्विस्तरतोब्रूहिसंशयंहरमेप्रभो श्रीकृष्णउवाच
श्रूयतांराजशार्दूलकथांपापहरांपराम् १४ बलिर्वैदानवःपूर्वमासीत्त्रेतायुगेनृप अपूजयंश्चमांनित्यंम
द्भक्तोमत्परायणः १५ जपैस्तुविविधैःसूक्तैर्यजनेमांसनित्यशः द्विजानांपूजकोनित्यंयज्ञकर्मकृताशयः १६ प
रंत्विंद्रकृतद्वेषीदेवलोकमजीजयत् मद्दत्तमिहलोकंचैजितंतेनमहात्मना १७ विलोक्यचततःसर्वेदेवाःसंहत्य
मंत्रयन् सर्वैर्मिलित्वागंतव्यंदेवंविज्ञापितुंप्रभुम् १८ ततश्चदेवऋषिभिःसाकमिंद्रोगतःप्रभुम् शिरसाह्यवनीं
गत्वास्तुतइंद्रेणसूक्तिभिः १९ गुरुणा दैवतैःसार्धंबहुधापूजितोह्यहम् ततोवामनरूपेणह्यवतीर्णश्चपंचमः २०
अत्युग्ररूपेणतदासर्वब्रह्मांडरूपिणा बालकेनजितःसोवैसत्यमालंब्यतस्थिवान् युधिष्ठिरउवाच
२१ त्वयावामनरूपेणसोसुरश्चजितःकथम् एतत्कथयदेवेशमह्यंभक्तायविस्तरात् २२ श्री
कृष्णउवाच मयाल्पीकेनसबलिःप्रार्थितोबटुरूपिणा पदत्रयमितांभूमिंदेहिमेभुवनत्रयम् २३
दत्तंभवतितेराजन्नात्रकार्याविचारणा इत्युक्तश्चमयाराजादत्तवांस्त्रिपदांभुवम् २४ संकल्पमात्राद्वृद्धेदे
हस्त्रैविक्रमःपरम् भूर्लोकेतुकृतौपादौभुवर्लोकेतुजानुनी २५ स्वर्लोकेतुकटिन्यस्यमहर्लोकेतथोदरम् ज
नलोकेतुहृदयंतपोलोकेचकंठकम् २५ सत्यलोकेमुखंस्थाप्यउत्तमांगंतथोर्ध्वतः चंद्रसूर्यग्रहाश्चैवभगणो
योगसंयुतः २७ सेंद्राश्चैवतदादेवानागाःशेषादयःपरे स्तुवंतोवेदसंभूतैःसूक्तैश्चविविधैस्तुमाम् २८ करेगृही

 तातुबलिमब्रुवंवचनंतदा एकेनपूरितापृथ्वीद्वितीयेनत्रिविष्टपम् २९ तृतीयस्यतुपादस्यस्थानंदेहिममानघ एवमुक्तेमयासोपिमस्तकंदत्तवान्बलिः
 ३० ततोवैमस्तकेह्येकंपदंन्यस्तंमयातदा क्षिप्तोरसातलेराजन्दानवोभमपूजकः
३१ विनयावनतंदृष्ट्वाप्रसन्नोस्मिजनार्दनः बलेवसामिसततंसन्निधौतवमानद ३२ इत्यवोचंमहाभागंबलिंवैरोचनिंतदा नभस्यशुक्लपक्षेतुपरिवर्तिनिवासरे ३३ ममैकातत्रमूर्तिश्चबलिमाश्रित्यतिष्ठति द्वितीयाशेषपृष्ठेवैक्षीराब्धौसागरोत्तमे ३४ स्वपितेचहृषीकेशोयावच्चायातिकार्तिकी तावद्व्रतिनस्तुण्यंसर्वपुण्योत्तमोत्तमम् ३५ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्याचप्रयत्नतः एकादशीमहापुण्यापवित्रापापहारिणी ३६ अस्यांप्रसुप्तोभगवानेत्यंगपरिवर्तनम् एतस्यांपूजयेद्देवंत्रैलोक्यस्यपितामहम् ३७ दधिदानंप्रकर्तव्यंरौप्यतंडुलसंयुतम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वामुक्तोभवतिमानवः ३८ एवंयःकुरुतेराजन्नेकादश्यांव्रतंशुभम् सर्वपापहरंचैवभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ३९ सदेवलोकंसंप्राप्यभ्राजतेचंद्रमायथा शृणुयाच्चैवयोमर्त्यःकथांपापहरांपराम् ४० अश्वमेधसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ४१ इतिश्रीस्कंदपुराणेभाद्रपदशुक्लपरिवर्तिनीनामैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम्

अथआश्विनकृष्णैकादशीकथा

युधिष्ठिरउवाच

कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन आश्विनेकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् १

श्रीकृष्णउवाच

आश्विनस्यासितेपक्षेइंदिरानामनामतः तस्याव्रतप्रभावेनमहापापंप्रणश्यति २ अधोयोनिगतानांचपितॄणांगतिदायिनी शृणुष्वावहितोराजन्कथांपापहरांपराम् ३ यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् पुराकृतयुगेराजाबभूवरिपुसूदनः ४ इंद्रसेनइतिख्यातःपुरींमाहिष्मतींप्रति सराज्यंपालयामासधर्मेणयशसान्वितः ५ पुत्रपौत्रसमायुक्तोधनधान्यसमन्वितः माहिष्मत्यधिपोराजाविष्णुभक्तिपरायणः ६ जपन्गोविंदनामानिमुक्तिदानिनराधिपः कालंनयतिविधिवदध्यात्मस्यविचिंतकः ७ एकस्मिन्दिवसेराज्ञिसुखासीनेसदोगते अवतीर्यागमद्धीमानंबरान्नारदोमुनिः ८ तमागतमभिप्रेक्ष्यप्रत्युत्थायकृतांजलिः पूजयित्वार्घविधिनाचासनेसन्न्यवेशयत् ९ सुखोपविष्टःसमुनिःप्रत्युवाचनृपोत्तमम् कुशलंतवराजेंद्रसप्तस्वंगेषुवर्तते १० धर्मेमतिर्वर्ततेतेविष्णुभक्तिरतस्तथा इतिवाक्यंतुदेवर्षेःश्रुत्वाराजानमब्रवीत् ११

राजोवाच

त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठसर्वत्रकुशलंमम अद्यक्रतुक्रियाःसर्वाःसफलास्तवदर्शनात् १२ प्रसादंकुरुविप्रर्षेब्रूह्यागमनकारणम् इतिराज्ञोवचःश्रुत्वादेवर्षिर्वाक्यमब्रवीत् १३

नारदउवाच

श्रूयतांराजशार्दूलमद्वचोविस्मयप्रदम् ब्रह्मलोकादहंप्राप्तोयमलोकंनृपोत्तम॥ १४॥शमनेनार्चितोभक्त्याउपविष्टोवरासने धर्मशीलःसत्यवांस्तुभास्करिंसमुपासते १५ बहुपुण्यप्रकर्ताचव्रतवैकल्यदोषतः सभायांश्राद्धदेवस्यमयादृष्टःपितातव १६ कथितस्तेनसंदेशस्तन्निबोधजनेश्वर ॥इंद्रसेनइतिख्यातोराजामाहिष्मतीप्रभुः १७ तस्याग्रेकथयब्रह्मन्स्थितंमांयमसन्निधौ केनापिचांतरायेणपूर्वजन्मोद्भवेनवै १८ स्वर्गंप्रेषयमांपुत्रइंदिराव्रतदानतः इत्युक्तोहंसमायातःसमीपंतवपार्थिव १९ पितुःस्वर्गतयेराजन्निंदिरा

व्रतमाचर तेनव्रतप्रभावेनस्वर्गंयास्यतितेपिता २० राजोवाच कथयस्वप्रसादेनभगवन्निंदिराव्रतम् वि
धिनाकेनकर्तव्यंकस्मिन्पक्षेतिथौतथा २१ नारदउवाच शृणुराजन्हितंवच्मिव्रतस्यास्यविधिंशुभं
आश्विनस्यासितेपक्षेदशमीदिवसेशुभे २२ प्रातःस्नानंप्रकुर्वीतश्रद्धायुक्तेनचेतसा ततोमध्यान्हसमयेस्नानंकृ-
त्वाबहिर्जले २३ पितृणांप्रीतयेश्राद्धंकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः एकभुक्तिंततःकृत्वारात्रौभूमौशयीतच २४ प्रभाते-
विमलेजातेप्राप्तेचैकादशीदिने मुखप्रक्षालनंकुर्यात्दंतधावनपूर्वकम् २५ उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभाव
तः अद्यस्थित्वानिराहारःसर्वभोगविवर्जितः २६ श्वोभोक्ष्येपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत इत्येवंनियमंकृत्वा
मध्यान्हसमयेतथा २७ शालग्रामशिलाग्रेतुश्राद्धंकृत्वायथाविधि भोजयित्वाद्विजान्शुद्धान्दक्षिणाभिः
सुपूजितान् २८ पितृशेषंसमाघ्रायगवेदद्याद्विचक्षणः पूजयित्वाहृषीकेशंधूपगंधादिभिस्तथा २९ रात्रौजाग-
रणंकुर्यात्केशवस्यसमीपतः ततःप्रभातसमयेसंप्राप्तेद्वादशीदिने ३० अर्चयित्वाहरिंभक्त्याभोजयित्वाद्विजान
थ बंधुदौहित्रपुत्राद्यैःस्वयंभुंजीतवाग्यतः ३१ अनेनविधिनाराजन्कुरुव्रतमतंद्रितः विष्णुलोकंप्रयास्यंतिपित
रस्तवभूपते ३२ इत्युक्त्वानृपतिंराजन्मुनिरंतरधीयत यथोक्तविधिनाराजाचकारव्रतमुत्तमम् ३३ अंतःपुरेणस
हितःपुत्रभृत्यसमन्वितः कृतेव्रतेतुकौंतेयपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः ३४ तत्पितागरुडारूढोजगामहरिमंदिरं इंद्रसे
नोपिराजर्षिःकृत्वाराज्यमकंटकम् ३५ राज्येनिवेश्यतनयंजगामत्रिदिवंस्वयम् इंदिराव्रतमाहात्म्यंतवाग्रेकथि-

तंमया ३६ पठनाच्छ्रवणाच्चास्यसर्वपापैःप्रमुच्यते भुक्त्वेहनिखिलान्भोगान्विष्णुलोकेवसेच्चिरम् ३७ इति
श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणेआश्विनकृष्णैकादशीइंदिरामाहात्म्यंसंपूर्णम् अथआश्विनशुक्लैकादशीकथा युधि
ष्ठिरउवाच कथयस्वप्रसादेनभगवन्मधुसूदन इषस्यशुक्लपक्षेतुकिन्नामैकादशीभवेत् १ श्रीकृष्णउवाच
शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंपापनाशनम् शुक्लपक्षेचाश्वयुजिभवेदेकादशीतुया २ पाशांकुशेतिविख्यातासर्वपा
पहरापरा पद्मनाभाभिधानंतुपूजयेत्तत्रमानवः ३ सर्वाभीष्टफलप्राप्त्यैस्वर्गमोक्षप्रदंनृणाम् तपस्तप्त्वानरस्तीव्रंचिरं
सुनियतेंद्रियः ४ यत्फलंसमवाप्नोतितन्नत्वागरुडध्वजम् कृत्वापिबहुशःपापंनरोमोहसमन्वितः ५ नयातिनरकंघोरं
नत्वापापहरंहरिम् पृथिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच ६ तानिसर्वाणिप्राप्नोतिविष्णोर्नामानुकीर्तनात्
देवंशार्ङ्गधरंविष्णुंयेप्रपन्नाजनार्दनम् ७ नतेषांयमलोकस्थनृणांवैजायतेक्वचित् उपोष्यैकादशीमेकांप्रसंगेनापि
मानवाः ८ नयांतियातनांयामींपापंकृत्वातिदारुणम् वैष्णवःपुरुषोभूत्वाशिवनिंदांकरोतियः ९ योनिंदेद्वैष्णवं
लोकंसयातिनरकंध्रुवम् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच १० एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम्
एकादशीसमंपुण्यंकिंचिल्लोकेनविद्यते ११ नेदृशंपावनंकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते यादृशंपद्मनाभस्यदिनंपा
तकहानिदम् तावत्पापानितिष्ठंतिदेहेस्मिन्मनुजाधिप १२ यावन्नोपोष्यतेजंतुःपद्मनाभदिनंशुभम् व्याजेना
पिकृताराजन्नदर्शयतिभास्करिम् १३ स्वर्गमोक्षप्रदात्येषाशरीरारोग्यदायिनी सुकलत्रप्रदात्येषाधनपुत्रप्रदा

यिनी १४ नगंगानगयाराजन्नकाशीनचपुष्करम् नचापिकौरवंक्षेत्रंपुण्यंभूपहरेर्दिनात् १५ रात्रौजागरणंकृत्वा
समुपोष्यहरेर्दिनम् अनायासेनभूपालप्राप्यतेवैष्णवंपदम् १६ दशवैमातृकेपक्षेदश राजेंद्रपैतृके प्रियायादशाप
क्षेतुपुरुषानुद्धरेन्नरः १७ चतुर्भुजादिव्यरूपानागारि कृतकेतनाः स्रग्विणःपीतवस्त्राश्चप्रयांतिहरिमंदिरम् -
१८ बालत्वेयौवनत्वेचवृद्धत्वेपिनृपोत्तम १९ उपोष्यद्वादशींनूनंनैतिपापोपिदुर्गतिम् पाशांकुशामुपोष्यैवआ-
श्विनस्यासितेतरे २० सर्वपापविनिर्मुक्तोहरिलोकंसगछति दत्वाहेमतिलान्भूमिंगामन्नमुदकंतथा २१ उपान
द्दत्रछत्रादिनपश्यतियमंनरः यस्यपुण्यविहीनानिदिनान्यैपगतानिच २२ सलोहकारभस्त्रेवश्वसन्नपिनजी
वति नावंध्यंदिवसंकुर्यात्दरिद्रोपिनृपोत्तम २३ समाचरन्यथाशक्तिस्नानदानादिकाःक्रियाः तडागाराम-
सौधानांसत्राणांपुण्यकर्मणाम् २४ कर्तारोनैवपश्यंतिधीरास्तांयमयातनाम् दीर्घायुषोधनाढ्याश्चकुलीना
रोगवर्जिताः २५ दृश्यंतेमानवालोकेपुण्यकर्तारईदृशाः किमत्रबहुनोक्तेनयांत्यधर्मेणदुर्गतिम् २६
आरोहंतिदिवंधर्मैर्नात्रकार्याविचारणा इतितेकथितंराजन्यत्पृष्टोहंत्वयानघ २७ पाशांकुशाया
माहात्म्यंकिमन्यत्श्रोतुमिछसि २८ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तपुराणेआश्विनशुक्लैकादशीपाशांकु
शानाम्नीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथकार्तिककृष्णैकादशीकथाप्रारभ्यते युधिष्ठिर-
उवाच कथयस्वप्रसादेनममस्नेहाज्जनार्दन कार्तिकस्यासितेपक्षेकिन्नामैकादशीभवेत् १

श्रीकृष्णउवाच॥ ॥श्रूयतांराजशार्दूलकथयामितवाग्रतः कार्तिकेकृष्णपक्षेतुरमानाम्नीसुशोभना २ एकादशीसम
ख्यातामहापापहरापरा अस्याःप्रसंगतोराजन्महात्म्यंप्रवदामिते ३ मुचुकुंदइतिख्यातोबभूवनृपतिःपुरा देवें
द्रेणसमंयस्यमित्रत्वमभवन्नृप ४ यमेनवरुणेनैवकुबेरेणसमंतथा बिभीषणेनएतस्यसखित्वमभवत्सह
५ विष्णुभक्तःसत्यसंधोबभूवनृपतिःसदा तस्यैवंशासतोराजन्राज्यंनिहतकंटकम् ६ बभूवदुहितागेहे-
चंद्रभागासरिद्वरा शोभनायचसादत्ताचंद्रसेनसुतायवै ७ सकदाचित्समायातःश्वशुरस्यगृहेनृप एकाद
शीव्रतमिदंसमायातंसुपुण्यदम् ८ समागतेव्रतदिनेचंद्रभागात्वचिंतयत् किंभविष्यतिदेवेशममभर्तापिदुर्ब
लः ९ क्षुधांनसहतेसोढुंपिताचैवोग्रशासनः पटहस्ताड्यतेयस्यसंप्राप्तेदशमीदिने १० नभोक्तव्यंन-
भोक्तव्यंनभोक्तव्यंहरेर्दिने श्रुत्वापटहनिर्घोषंशोभनस्त्वब्रवीत्प्रियाम् ११ किंकर्तव्यंमयाकांतेदेहिशिक्षांसु
शोभने कृतेनयेनमेसम्यक्जीवितंनविनश्यति १२ चंद्रभागोवाच मत्पितुर्वेश्मनिविभोभोक्तव्यंनापि
केनचित् गजैरश्वैस्तथाचोष्ट्रैरन्यैःपशुभिरेवच १३ तृणमन्नंतथावारिनभोक्तव्यंहरेर्दिने मानवैश्चकुतःकां
तभुज्यतेहरिवासरे १४ यदित्वंभोक्ष्यसेकांततत्तोगेहात्प्रयास्यताम् एवंविचार्यमनसासुदृढंमानसंकुरु १५
शोभनउवाच सत्यमेतत्त्वयैवोक्तंकरिष्येहमुपोषणम् दैवेनविहितंयद्वैतत्तथैवभविष्यति १६ इतिदिष्टेम
तिंकृत्वाचकारव्रतमुत्तमं क्षुत्तृषापीडिततनुःसबभूवातिदुःखितः १७ इतिचिंतयतस्तस्यआदित्योस्तमगा

ब्र· ज्जिरिम् वैष्णवानांनराणांसानिशाहर्षविवर्द्धिनी १८ हरिपूजारतानांचजागरासक्तचेतसाम् बभूवनृपशार्दू ए०क०
३६ लशोभनस्यातिदुःसहा १९ रवेरुदयवेलायांशोभनःपंचतांगतः दाहयामासराजातंराजयोग्यैश्चदारुभिः २०
चंद्रभागानात्मदेहंददाहपितृवारिता कृत्वौर्ध्वदेहिकंतस्यतस्यौजनकवेश्मनि २१ शोभनेननृपश्रेष्ठरमाव्रतप्र
भावतः प्राप्तंदेवपुरंरम्यंमंदराचलसानुनि २२ अनुत्तममनाधृष्यमसंख्येयगुणान्वितम् हेमस्तंभमयैःसौधैर
लवैडूर्यमंडितैः स्फटिकैर्विविधाकारैर्विचित्रैरुपशोभितम् २३ सिंहासनसमारूढःसुश्वेतछत्रचामरः किरी
टकुंडलयुतोहारकेयूरभूषितः २४ स्तूयमानश्चगंधर्वैरप्सरोगणसेवितः शोभनःशोभतेतत्रदेवराडपरोयथा
२५ सोमशर्मेतिविख्यातोमुचुकुंदपुरेवसन् तीर्थयात्राप्रसंगेनभ्रमन्विप्रोददर्शतम् २६ नृपजामातरंज्ञात्वा
तत्समीपंजगामसः आसनादुत्थितःशीघ्रंनमश्चक्रेद्विजोत्तमम् २७ चकारकुशलंप्रश्नंश्वशुरस्यनृपस्यच कांता
याश्चंद्रभागायास्तथैवनगरस्यच २८ सोमशर्मोवाच कुशलंवर्ततेराजन्श्वशुरस्यगृहेतव चंद्रभागा·
कुशलिनीसर्वतःकुशलंपुरे २९ स्ववृत्तंकथ्यतांराजन्आश्चर्यंपरमंमम पुरंविचित्रंरुचिरंनदृष्टंकेनचित्क्वचित्
३० एतदाचक्ष्वनृपतेकुतःप्राप्तमिदंत्वया शोभनउवाच कार्तिकस्यासितेपक्षेनाम्नाचैकादशीरमा ३१
तामुपोष्यमयाप्राप्तंद्विजेंद्रपुरमध्रुवम् ध्रुवंभवतियेनैवतत्कुरुष्वद्विजोत्तम ३२ द्विजेंद्रउवाच कथमध्रुवमेत·
द्धिकथंहिभवतिध्रुवम् तत्त्वंकथयराजेंद्रतत्करिष्यामिनान्यथा ३३ शोभनउवाच मयैतत्कथितंविप्रश्रद्धाहीनंव्र ३६
तोत्तमम् तेनाहमध्रुवंमन्येध्रुवंभवतितच्छृणु ३४ मुचुकुंदस्यदुहिताचंद्रभागासुशोभना तस्यैकथयवृत्तांतंध्रुव·
मेतद्भविष्यति ३५ तच्छ्रुत्वाथद्विजवरस्तस्यैसर्वंन्यवेदयत् श्रुत्वाथसाद्विजवचोविस्मयोत्फुल्ललोचना ३६ प्रत्यक्ष·
मथवास्वप्नस्त्वंयैतत्कथ्यतेद्विज सोमशर्मोवाच प्रत्यक्षंपुत्रितेकांतोमयादृष्टोमहावने ३७ देवतुल्यमनाधृष्यंदृ·
ष्टंतस्यपुरंमया अध्रुवंतेनतत्प्रोक्तंध्रुवंभवतितत्कुरु ३८ चंद्रभागोवाच तत्रमांनयविप्रर्षेपतिदर्शनलालसाम्
आत्मनोव्रतपुण्येनकरिष्यामिपुरंध्रुवम् ३९ आवयोर्द्विजसंयोगोयथाभवतितत्कुरु प्राप्यतेहिमहत्पुण्यंकृत्वा·
योगंविमुक्तये ४० इतिश्रुत्वासहतयासोमशर्माजगामह आश्रमंवामदेवस्यमंदराचलसन्निधौ ४१ वामदेवो
शृणोत्सर्ववृत्तांतंकथितंतयोः अभ्यषिंचच्चंद्रभागांवेदमंत्रैरयोजितम् ४२ ऋषिमंत्रप्रभावेनविष्णुवासरसेवना·
त् दिव्यदेहाबभूवासौदिव्यांगतिमवापह ४३ पत्युःसमीपमगमत्प्रहर्षोत्फुल्ललोचना सहर्षःशोभनोतीवदृष्ट्वा
कांतांसमागताम् ४४ समाहूयस्वकेवामेपार्श्वेतांसन्यवेशयत् साचोवाचप्रियंहर्षाच्चंद्रभागाशुभंवचः ४५
शृणुकांतहितंवाक्यंयत्पुण्यंविद्यतेमयि अष्टवर्षाधिकाजातायदाहंपितृवेश्मनि ४६ मयाततःप्रभृतिचकृतमेकाद
शीव्रतम् यथोक्तविधिसंयुक्तंश्रद्धायुक्तेनचेतसा ४७ तेनपुण्यप्रभावेनभविष्यतिपुरंध्रुवम् सर्वकामसमृद्धंच
यावदाभूतसंप्लवम् ४८ एवंसानृपशार्दूलरमतेपतिनासह दिव्यभोगादिव्यरूपादिव्याभरणभूषिता ४९ शोभ·
नोपितयासार्धंरमतेदिव्यविग्रहः रमाव्रतप्रभावेणमंदराचलसानुनि ५० चिंतामणिसमाह्येषाकामधेनुसमाथ·

वा रमाभिधानान्नृपतेतवाग्रेकथितामया ५१ ईदृशंचव्रतंराजन्येकुर्वंतिनरोत्तमाः ब्रह्महत्यादिपापानिनाशंयांति
नसंशयः ५२ एकादशीव्रतानांचपक्षयोरुभयोरपि यथाशुक्लातथाकृष्णातिथिभेदंन कारयेत् ५३ सेवितैका
दशीनृणांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी धेनुःकृष्णातथाश्वेताउभयोःसदृशंपयः ५४ तथैवतुल्यफलदंस्मृतमेकादशीव्रत
म् एकादशीव्रतानांचमहात्म्यंश्रृणुयान्नरः ५५ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ५६ इतिश्रीब्रह्मवैवर्ते
पुराणेकार्तीकृष्णैकादशीमाहात्म्यंसंपूर्णम् अथकार्तिकशुक्लैकादशी श्रीब्रह्मोवाच प्रबोधिन्याश्चमा
हात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्धनम् मुक्तिप्रदंसुबुद्धीनांश्रृणुष्वमुनिसत्तम १ तावद्गर्जंतिविप्रेंद्रगंगाभागीरथीक्षितौ याव
न्नायातिपापघ्नीकार्तिकेहरिबोधिनी २ तावद्गर्जंतितीर्थानिह्यासमुद्रंसरांसिच यावत्प्रबोधिनीविष्णोस्तिथिर्नोया
तिकार्तिकी ३ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच एकेनैवोपवासेनप्रबोधिन्यांलभेन्नरः ४ नारदउवाच
एकभुक्तेनकिंपुण्यंकिंपुण्यंनक्तभोजने उपवासेनकिंपुण्यंतन्मेब्रूहिपितामह ५ ब्रह्मोवाच एकभुक्तेनजन्मोत्थं
नक्तेनद्विजन्मभवम् सप्तजन्मभवंपापमुपवासेननश्यति ६ यद्दुर्लभंयदप्राप्यंत्रैलोक्येनतुगोचरम् यदप्यप्रार्थि
तंपुत्रददातिहरिबोधिनी ७ मेरुमंदरमात्राणिपापान्युग्राणियानितु एकेनैवोपवासेनदहतेपापहारिणी ८
पूर्वजन्मसहस्रैस्तुयद्दुष्कर्मउपार्जितम् जागरेणप्रबोधिन्यांदहतेतूलराशिवत् ९ उपवासंप्रबोधिन्यांयःकरो ३७
तिस्वभावतः विधिवन्मुनिशार्दूलयथोक्तंलभतेफलम् १० यथोक्तंसुकृतंयस्तुविधिवत्कुरुतेनरः स्वल्पंमुनिव

र्श्रेष्ठमेरुतुल्यंभवेत्फलम् ११ विधिहीनंतुयःकुर्यात्सुकृतंमेरुमात्रकं अणुमात्रंनचाप्नोतिफलंधर्मस्यनारद १२
संध्याहीनेव्रतभ्रष्टेनास्तिकेहैतुकेशठे नैतेषांतिष्ठतेदेहेधर्मशास्त्रविदूषके १३ परदाररतेमूर्खेकृतघ्नेवंचकेतथा
धर्मोनतिष्ठतेदेहेएतेषामपिदेहिनाम् १४ ब्राह्मणोवापिशूद्रोवासेवतेपरयोषितम् ब्राह्मणींचविशेषेणचांडा
लसदृशावुभौ॥१५ सभर्तृकांवाविधवांब्राह्मणोब्राह्मणींयदि सेवतेमुनिशार्दूलसान्वयोयातिसंक्षयम् १६
परदाराभिगमनंकुरुतेयोद्विजाधमः संततिर्नभवेत्तस्यफलंजन्मार्जितंनहि १७ गुरुणासहविप्रेश्चयोहंकारेण
वर्तते सुकृतान्नश्यतेशीघ्रंधनंनाप्नोतिसंततिम् १८ आचारभ्रष्टदेहानांवृषलीगामिनांस्तत यस्तेनसेव्यमा
नोपिधर्मस्तेषांपराङ्मुखः १९ पापिनस्तेनराल्लोकेसांगत्यंपतितैःसह येकुर्वंतिनृपश्रेष्ठतेगच्छंतियमालये २०
धर्मोनष्टोनृणांयेषांस्वागतासनभोजनः तेषांवैनश्यंतस्वर्गकीर्तिरायुःप्रजासुखं २१ साधूनामपमानंतुयेकुर्वं
तिनराधमाः त्रिवर्गफलहीनास्तेदह्यंतेनरकाग्निना २२ कृत्वावमानंसाधूनांयेहृष्यंतिनराधमाः वारयंतिनये
मूढास्तेपश्यंतिकुलक्षयम् २३ आचारभ्रष्टदेहस्यहैतुकस्यशठस्यच ददतोजुह्वतोवापिगतिस्तस्यनविद्यते २४
तस्मान्नत्वाचरेत्किंचिदशुभंलोकगर्हितम् सदाचारवताभाव्यंयथाधर्मोननश्यति २५ येध्यायंतिमनोहत्याकरि
ष्यामःप्रबोधिनीं तेषांविलीयतेपापंपूर्वजन्मशतोद्भवम् २६ समतीतंभविष्यंचवर्तमानंकुलायुतम् विष्णुलो
कंनयत्याशुप्रबोधिन्यांतुजागरे २७ वसंतिपितरोहृष्टाविष्णुलोकेह्यलंकृताः विमुक्तानारकैर्दुःखैःपूर्वकर्मसमु

प्र॰ द्रव्यैः २८ कृत्वातुपातकंघोरंब्रह्महत्यादिकंनरः कृत्वातुजागरंविष्णोर्धौतपापोभवेन्मुने २९ दुःप्राप्यंयत्फलंवि ए॰
३९ प्रैरश्वमेधादिभिर्मखैः प्राप्यतेतत्फलंवैनैवप्रबोधिन्यांतुजागरे ३० आप्लुत्यसर्वतीर्थेषुदत्वागाःकांचनंमहीम् न
तत्फलमवाप्नोतियत्कृत्वाजागरंहरेः ३१ जातःसएवसुकृतीकुलंतेनैवपावितम् कार्तिकेमुनिशार्दूलकृतायेनप्र
बोधिनी ३२ यथाध्रुवंनृणांमृत्युर्धननाशस्तथाध्रुवम् इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठकर्तव्यंवैष्णवंदिनम् ३३ यानिकानि
चतीर्थानित्रैलोक्येसंभवंतिच तानितस्यगृहेसम्यग्यःकरोतिप्रबोधिनीम् ३४ सर्वकृत्यंपरित्यज्यतुष्ट्यर्थंचक्र
पाणिनः उपोष्यैकादशींरम्यांकार्तिकेहरिबोधिनीम् ३५ सज्ञानीसचयोगीचसतपस्वीजितेंद्रियः भोगोमोक्ष
श्चतस्यास्तियुपास्तेहरिबोधिनीम् ३६ विष्णुप्रियतराह्येषाधर्मसारस्यदायिनी सकृदेनामुपोष्यैवमुक्तिभाक्
चभवेन्नरः ३७ प्रबोधिनीमुपोषित्वानगर्भेविशतेनरः सर्वधर्मान्परित्यज्यतस्मात्कुर्वीतनारद ३८ कर्मणाम
नसावाचापापंयत्समुपार्जितम् तत्क्षालयतिगोविंदःप्रबोधिन्यांतुजागरे ३९ स्नानंदानंजपोहोमःसमुद्दिश्य
जनार्दनम् नरैर्यत्क्रियतेवत्सप्रबोधिन्यांतदक्षयम् ४० येर्चयंतिनरास्तस्यांभक्त्यादेवंचमाधवम् समुपोष्य
प्रमुच्यंतेपापैस्तेशतजन्मजैः ४१ महाव्रतमिदंपुत्रमहापापौघनाशनम् प्रबोधवासरंविष्णोर्विधिवत्समुपो
षयेत् ४२ व्रतेनानेनदेवेशंपरितोष्यजनार्दनम् विराजयन्दिशःसर्वाःप्रयातिभवनंहरेः ४३ कर्तव्यैषाप्र ३९
यत्नेननरैःकांतिमभीप्सुभिः द्वादशीद्विपदांश्रेष्ठकार्तिकेतुप्रबोधिनी ४४ बाल्येयच्चार्जितंवत्सयौवनेवार्धके

तथा शतजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु ४५ शुष्कमार्द्रंमुनिश्रेष्ठस्वरूपमपिनारद तत्क्षालयतिगोविंदस्त्वस्यामभ्य
र्चभक्तितः ४६ धनधान्यवहापुण्यासर्वपापहरापरा तामुपोष्यहरेर्भक्त्यादुर्लभंनभवेत्क्वचित् ४७ चंद्रसूर्यौपरागेच
यत्फलंपरिकीर्तितम् ततसहस्रगुणंप्रोक्तंप्रबोधिन्यांतुजागरे ४८ स्नानंनंदानंजपोहोमःस्वाध्यायोभ्यर्चनंहरेः ती
र्थकोटितुल्यंतुप्रबोधिन्यांतुयत्कृतम् ४९ जन्मप्रभृतियत्पुण्यंनरेणाभ्यर्जितंभवेत् वृथाभवतितत्सर्वमकृत्वाका
र्तिकव्रतम् ५० अकृत्वानियमंविष्णोःकार्तिकंयःक्षिपेन्नरः जन्मार्जितस्यपुण्यस्यफलंनाप्नोतिनारद ५१ तस्मात्स
र्वप्रयत्नेनदेवदेवोजनार्दनः उपासनीयोविप्रेंद्रसर्वकामफलप्रदः ५२ परान्नंवर्जयेद्यस्तुकार्तिकेविष्णुतत्परः परा
न्नवर्जनात्सचांद्रायणफलंलभेत् ५३ नित्यंशास्त्रविनोदेनकार्तिकंयःक्षिपेन्नरः निर्दहेत्सर्वपापानियज्ञायुत
फलंलभेत् ५४ नतथातुष्यतेयज्ञैर्नदानैर्वागजादिभिः यथाशास्त्रकथालापैःकार्तिकेमधुसूदनः ५५ येकुर्वंतिक
थांविष्णोर्येशृण्वंतिसमाहिताः श्लोकार्धंश्लोकमेकंवाकार्तिकेगोशतंफलम् ५६ सर्वधर्मान्परित्यज्यकार्तिकेकेश
वाग्रतः शास्त्रावधारणंकार्यंश्रोतव्यंचमहामुने ५७ श्रेयसांलोभबुध्यावायःकरोतिहरेःकथाम् कार्तिकेमुनिशा
र्दूलकुलानांतारयेच्छतम् ५८ नियमेननरोयस्तुशृणुतेवैष्णवींकथाम् कार्तिकेतुविशेषेणगोसहस्रफलंलभेत् ५९
प्रबोधवासरेविष्णोःकुरुतेयोहरेःकथाम् सप्तद्वीपवतीदानेतत्फलंलभतेमुने ६० श्रुत्वाविष्णुकथांदिव्यांयेर्चयंति
कथाविदम् स्वशक्त्यामुनिशार्दूलतेषांलोकाःसनातनाः ६१ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वानारदःपुनरब्रवीत् श्रीनारदउवा

व विधानंब्रूहिमेस्वामिन्नेकादश्याःसुरोत्तम ६२ चीर्णेनयेनभगवन्प्राप्यतेशंफलमीप्सितम् नारदस्यवचःश्रुत्वाब्रह्मा
वचनमब्रवीत् ६३ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायह्येकादश्यांद्विजोत्तम स्नानंचैवप्रकर्तव्यंदंतधावनपूर्वकम् ६४ नद्यांतडागेकू-
पेवावाप्यांगेहेतथैवच केशवश्चैवसंपूज्योकथायाःश्रवणंतथा ६५ नियमार्थंमहाभागइमंमंत्रमुदीरयेत् एका
दश्यांनिराहारःस्थित्वाहनिपरेह्यहम् ६६ भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत अमुंमंत्रंसमुच्चार्यदेवदेवस्यच
क्रिणः ६७ भक्तिभावेनतुष्टात्माह्युपवासंसमर्पयेत् रात्रौजागरणंकार्यंदेवदेवस्यसन्निधौ ६८ गीतंनृत्यंचवाद्यं
चतथाकृष्णकथांमुने यःकरोतिसपुण्यात्मात्रैलोक्योपरिसंस्थितः ६९ बहुपुष्पैर्बहुफलैःकर्पूरागुरुकुंकुमैः हरेः
पूजाविधातव्याकार्तिक्यांबोधवासरे ७० वित्तशाठ्यंनकर्तव्यंसंप्राप्तेहरिवासरे यस्मात्पुण्यमसंख्यातंप्राप्यतेमुनिस-
त्तम ७१ फलैर्नानाविधैर्दिव्यैःप्रबोधिन्यांतुजागरे शंखेतोयंसमादायह्यर्घोदेयोजनार्दने ७२ यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वं
दानेषुयत्फलम् तत्फलंकोटिगुणितंदत्वार्घंबोधवासरे ७३ अगस्त्यकुसुमैर्देवंपूजयेद्योजनार्दनम् देवेंद्रोपिमुनि
श्रेष्ठकरोतिकरसंपुटं ७४ नतत्करोतिविप्रेंद्रतपसातोषितोहरिः यत्करोतिहृषीकेशोमुनिपुष्पैरलंकृतः ७५ बिल्व
पत्रैश्चयेकृष्णंकार्तिकेकलिवर्धन पूजयंतिमहाभक्त्यामुक्तिस्तेषांमयोदिता ७६ तुलसीदलपुष्पैश्चपूजयंतिजना
र्दनम् कार्तिकेसकलंवत्सपापंजन्मायुतंदहेत् ७७ दृष्टास्पृष्टाथवाध्यातार्कीर्तितानमितास्तुता रोपितासिंचितानि
त्यंपूजितातुलसीशुभा ७८ नवधातुलसीभक्तिंयेकुर्वंतिदिनेदिने युगकोटिसहस्राणितेवसंतिहरेर्गृहे ७९ रोपि
तातुलसीयावत्कुरुतेमूलविस्तरम् तावद्युगसहस्राणितनोतिसुकृतंमुने ८० यावच्छाखाप्रशाखाभिर्बीजपुष्पदलैर्मु-
ने रोपितातुलसीपुंभिर्वर्धतेवसुधातले ८१ कुलेतेषांतुयेजातायेभविष्यंतियेगताः आकल्पयुगसाहस्रंतेषांवासोहरे-
र्गृहे ८२ कदंबकुसुमैर्देवंयेर्चयंतिजनार्दनं तेषांयमालयंनैवप्रसादाच्चक्रपाणिनः ८३ दृष्ट्वाकदंबकुसुमंप्रीतोभव
तिकेशवः किंपुनःपूजितोविप्रसर्वकामप्रदोहरिः ८४ यःपुनःपाटलापुष्पैर्वसंतेगरुडध्वजम् अर्चयेत्परयाभक्त्या
मुक्तिभागीभवेद्धिसः ८५ बकुलाशोककुसुमैर्येर्चयंतिजगत्पतिम् विशोकास्तेभविष्यंतियावच्चंद्रोदिवाकरः ८६
येर्चयंतिजगन्नाथंकरवीरैःसितासितैः चतुर्युगानिविप्रेंद्रप्रीतोभवतिकेशवः ८७ मंजरींसहकारस्यकेशवोपरि-
येनराः यच्छंतितेमहाभागागोकोटिफलभाजिनः ८८ दूर्वांकुरैर्हरेर्यस्तुपूजाकालेप्रयच्छति पूजाफलंशतगुणं
सम्यगाप्नोतिमानवः ८९ शमीपत्रैस्तुयेदेवंपूजयंतिसुखप्रदं यममार्गोमहाघोरोनिस्तीर्णस्तैस्तुनारद ९० वर्षा
कालेतुदेवेशंकुसुमैश्चंपकोद्भवैः येर्चयंतिनतेमर्त्याःसंसरेयुःपुनर्भवे ९१ कुंभीपुष्पंतुविप्रर्षेयेयच्छंतिजनार्दनं
सुवर्णपलमात्रंतेलभंतेचफलंमुने ९२ सुवर्णकेतकीपुष्पंयोददातिजनार्दने कोटिजन्मार्जितंपापंदहतेगरुडध्वजः
९३ कुंकुमारुणवर्णाच्चगंधाढ्यांशतपत्रिकां योददातिजगन्नाथेश्वेतद्वीपालयेवसेत् ९४ एवंसंपूज्यरात्रौचके-
शवंभुक्तिमुक्तिदम् प्रातरुत्थायचब्रह्मन्गत्वातुसजलांनदीम् ९५ तत्रस्नात्वाजपित्वाचकृत्वापूर्वाह्णिकाःक्रियाः
गृहेगत्वाचसंपूज्योकेशवोविधिवन्नरैः ९६ व्रतस्यपूरणार्थायब्राह्मणान्भोजयेत्सुधीः क्षमापयेच्चशिरसाभक्ति

युक्तेनचेतसा ९७ गुरुपूजाततःकार्याभाजनाच्छादनादिभिः दक्षिणागाश्चदातव्यातुष्ट्यर्थंचक्रपाणिनः ९८ भूयसी॰
चैवसंदेयाब्राह्मणेभ्यःप्रयत्नतः नियमश्चैवसंत्याज्योब्राह्मणाग्रेप्रयत्नतः ९९ कथयित्वाद्विजेभ्यस्तद्दद्याच्छक्त्याचद
क्षिणां नक्तभोजीनरोराजन्ब्राह्मणान्भोजयेच्छुभान् १०० अयाचितेबलीवर्दंसहिरण्यंप्रदापयेत् अमांसाशीनरोय
स्तुप्रदद्देद्गांसदक्षिणाम् १०१ धात्रीस्नायीनरोदद्याद्दधिमाक्षिकमेवच फलानांनियमेराजन्फलदानंसमाचरेत् २
तैलस्थानेघृतंदेयंघृतस्थानेपयस्मृतम् धान्यानांनियमेराजन्दीयंतेशालितंडुलाः ३ दद्याद्भूशयनेशय्यांसतूलां
सपरिच्छदां पत्रभोजीनरोराजन्भाजनंघृतसंयुतम् ४ मौनेघंटांतिलांश्चैवसहिरण्यंप्रदापयेत् दंपत्योर्भोजनंदेयं
निःस्नेहंसर्पिसात्कृतम् ५ धारणेनखकेशानामादर्शंदापयेद्बुधः उपानहौप्रदातव्यौउपानत्परिवर्जनात् ६ लवण॰
स्यचसंत्यागेशर्करांचप्रदापयेत् नित्यंदीपप्रदोयस्तुविष्णोर्वाविबुधालये ७ सदीपंसघृतंताम्रंकांचनंवादशायुतम्
प्रदद्याद्विष्णुभक्तायसंपूर्णव्रतहेतवे ८ एकांतरोपवासेतुकुंभानष्टौप्रदापयेत् सवस्त्रान्कांचनोपेतान्सर्वान्सान्नं
कृतान्शुभान् ९ सर्वेषामप्यलाभेतुयथोक्तकरणंविना द्विजवाक्यंस्मृतंराजन्संपूर्णव्रतसिद्धिदम् १० नत्वाविसर्जये
द्विप्रान्ततोभुंजीतचस्वयम् यत्यक्तंचतुरोमासान्समाप्तिंतस्यचाचरेत् ११ एवंयआचरेत्पार्थसोनंतफलमाप्नुयात्
अवसानेतुराजेंद्रवासुदेवपुरंव्रजेत् १२ यश्चाविघ्नंसमाप्यैवंचातुर्मास्यव्रतंनृप सभवेत्कृतकृत्यस्तुनपुनर्मानुषो॰ ४०
भवेत् १३ एतत्कृत्वामहीपालपरिपूर्णंव्रतंभवेत् व्रतवैकल्यमासाद्यत्वंधःकुष्ठीप्रजायते १४ एतत्तेसर्वमाख्यातंय

त्पृष्टोहमिहत्वया पठनात्श्रवणाद्वापिलभेद्गोदानजंफलं ११५ इतिश्रीस्कंदपुराणेकार्तिकशुक्लैकादशीप्रबोधिनी
माहात्म्यंसंपूर्णम् युधिष्ठिरउवाच मलिम्लुचस्यमासस्यकावाएकादशीभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याः कथय
स्वजनार्दन १ श्रीकृष्णउवाच ममामासस्ययापुण्याप्रोक्तानाम्नाचपद्मिनी सोपोषितापयत्नेनपद्मनाभपुरंनयेत्
२ ममामासेमहापुण्याकीर्तिताकल्मषापहा तस्याःफलंकथयितुंनशक्तश्चतुराननः ३ नारदायपुराप्रोक्तंविधिना
व्रतमुत्तमम् पद्मिन्याःपापराशिघ्नंभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ४ श्रुत्वावाक्यंमुरारेस्तुप्रोवाचातिमुदान्वितः युधिष्ठिरोज॰
गन्नाथंविधिंपप्रच्छधर्मवित् ५ श्रुत्वाराजस्तुवचनंप्रीत्युत्फुल्लांबुजेक्षणं शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिमुनीनामप्यगोचरम्
६ दशम्यादिवसेप्राप्तेव्रतारंभोविधीयते कांस्यंमांसंमसूराश्चचणकाःकोद्रवस्तथा ७ शाकंमधुपरान्नंचदशम्यां
दशवर्जयेत् हविष्यान्नंचभुंजीतअक्षारालवणंतथा ८ भूमिशायीब्रह्मचारीभवेच्चदशमीदिने एकादशीदिनेप्रातेप्रा
तरुत्थायसादरं ९ विधायचमलोत्सर्गंनकुर्याद्दंतधावनम् गंडूषान्द्वादशान्कृत्वाशुचिर्भूत्वासमाहितः १० सूर्योद॰
येशुभेतीर्थेस्नानार्थंप्रव्रजेत्सुधीः गोमयंमृत्तिकांगृह्यतिलान्दर्भान्शुचिस्थलात् ११ चूर्णैरामलकीभूतैर्विधिना
स्नानमाचरेत् उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना १२ मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता त्वंमेकुरुपवि
त्रांगंलग्नानेत्रेशिरोरुहे १३ हरिपूजनयोग्यंमांमृत्तिकेकुरुतेनमः सर्वौषधिसमुत्पन्नंगवोदरमधिष्ठितम् १४ पवि॰
त्रकरणंभूमेर्मांपावयतुगोमयम् ब्रह्मष्ठीवनसंभूताधात्रीभुवनपावनी १५ संस्पृष्टपावयांगंमेनिर्मलंकुरुतेनमः

प्र· देवदेवजगन्नाथशंखचक्रगदाधर १६ देहिविष्णोममाज्ञांत्वतीर्थावगाहने वारुणांश्चजपेन्मंत्रान् स्नानंकुर्याद्विधान स·
४१ तः १७ गंगादितीर्थंसंस्मृत्ययत्रकुत्रजलाशये पश्चात्संमार्जयेद्गात्रंविधिनानृपसत्तम मुखेपृष्ठेचहृदयेबाह्वोःशि
रसिचाप्यधः १८ परिधायस्रुसंवासोशक्लंशक्लचिह्नखंडितं ततःकुर्याद्धरेःपूजांमहापापंविनश्यति १९ संध्या
मुपास्यविधिनातर्पयित्वापितृन्स्वरान् हरेर्मंदिरमागम्यपूजयेत्कमलापतिम् २० स्वर्णमाषकृतंदेवंराधिकास
हितंहरिं पार्वत्यासहितंदेवंपूजयेद्विधिपूर्वकम् २१ कुंभोपरिन्यसेद्देवंताम्रपात्रेथमृन्मये दिव्यवस्त्रसमायुक्ते
दिव्यगंधानुवासिते २२ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंरौप्यंहिरण्मयं तस्मिन्संस्थापयेद्देवंविधिनापूजयेत्ततः २३
संस्नाप्यसलिलैःशुभ्रैर्गंधधूपादिवासितैः चंदनागरुकर्पूरैःपूजयेद्देवमीश्वरं २४ नानाकुसुमकस्तूरीकुंकुमेन
सितांबुजैः तत्कालजातैःकुसुमैःपूजयेत्परमेश्वरं २५ नैवेद्यैर्विविधैःशक्त्यातथानीराजनादिभिः धूपैर्दीपैःसकर्पूरैःपू
जयेत्केशवंशिवम् २६ नृत्यंगीतंतदग्रेतुकुर्याद्भक्तिपुरःसरं नालपेत्पतितान्पापान्तस्मिन्नहनिनस्पृशेत् २७ नानृतं
हिवदेत्वाक्यंसत्यपूतंवचोवदेत् रजस्वलांनपश्येतननिंदेद्ब्राह्मणंगुरुम् २८ पुराणंपुरतोविष्णोःशृणुयात्सहवैष्णवैः
निर्जलासाप्रकर्तव्यायाचशक्तेमलिम्लुचे २९ जलपानेनवाकुर्यात्दुग्धाहारेणनान्यथा रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रसं
युतम् ३० प्रथमेप्रहरेपूजानारिकेलार्घमुत्तमम् द्वितीयेश्रीफलैश्चैवतृतीयेबीजपूरकैः ३१ चतुर्थेपूजयेत्पूगैर्नारंगै ४१
श्चविशेषतः प्रथमेप्रहरेपुण्यमग्निष्टोमस्यजायते ३२ द्वितीयेवाजपेयस्यतृतीयेहयमेधजम् चतुर्थेराजसूयस्य-

जाग्रतोजायतेफलम् ३३ नातःपरतरंपुण्यंनातःपरतरामखाः नातःपरतराविद्यानातःपरतरंतपः ३४ पृथिव्यांयानि
तीर्थानिक्षेत्राण्यायतनानिच तत्स्नातानिचदृष्टानियेनाकारिहरेर्व्रतम् ३५ एवंजागरणंकुर्याद्यावत्सूर्योदयोभवेत् सूर्यो
दयेशुभेतीर्थेगत्वास्नानंसमाचरेत् ३६ स्नात्वैवागत्यभवनेपूजयेद्देवमीश्वरं पूर्वोदितेनविधिनाभोजयेद्ब्राह्मणान्शुभा
न् ३७ कुंभादिकंचयत्सर्वंप्रतिमांकेशवस्यच पूजयित्वाविधानेनब्राह्मणायसमर्पयेत् ३८ एवंविधंव्रतंयोवैकुरुतेभुविमा
नवः सफलंजायतेतस्यव्रतंमुक्तिफलप्रदं ३९ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहंत्वयानृप मलिम्लुचस्यमासस्यशक्लायावि
धिमुत्तमम् ४० पद्मिन्याःप्रीतियुक्तोयःकुरुतेव्रतमुत्तमम् व्रतानितेनचीर्णानिसर्वाणिनृपनंदन ५१ कृष्णायाम
लमासस्यविधिस्तस्यापितादृशः परमासातुविज्ञेयासर्वपापक्षयंकरी ४२ अत्रतेकथयिष्यामिकथामेकांमनोरमां
नारदायपुलस्त्येनविस्तरेणनिवेदितां ४३ कार्तवीर्येणकारायांनिक्षिप्तंवीक्ष्यरावणम् विमोचितोपुलस्त्येनयाचयित्वा
महीपतिम् ४४ तदाश्चर्यंतदाश्रुत्वानारदोदिव्यदर्शनः पप्रच्छचयथाभक्त्यापुलस्त्यंमुनिपुंगवम् ४५ दशाननेनविजि
ताःसर्वेदेवाःसवासवाः कार्तवीर्येणविजितःकथंरणविशारदः ४६ नारदस्यवचःश्रुत्वापुलस्त्योमुनिरब्रवीत् शृणु
वत्सप्रवक्ष्यामिकार्तवीर्यसमुद्भवम् ४७ पुरात्रेतायुगेराजन्नभाहिष्मत्यांमहत्तरः हैहयानांकुलेजातः कृतवीर्योमहीप
तिः ४८ सहस्रंप्रमदास्तस्यनृपस्यप्राणवल्लभाः नतासांतनयंकंचिल्लेभेराज्यधुरंधरम् ४९ यजन्देवान्पितॄन्सि
द्धान्नचिकित्सान्महत्तरान् तेषांवाक्याद्व्रतंकुर्वन्नलब्धस्तनयस्तदा ५० कृतंविनातदाराज्यंनसुखायमहीपतेः कृ

धितस्य यथाभोगानभवंतिसुखप्रदाः ५१ विचार्यचित्तेनृपतिस्तपस्तप्तुंमनोदधे तपसैवसदासिद्धिर्जायतेमनसेप्सि·
ता ५२ इत्युक्त्वासहभार्यश्चचीरवासाजटाधरः तपस्तप्तुंगृहंन्यस्यसचिवायसुमंत्रिणे ५३ निर्गतंनृपतिंवीक्ष्यपद्मिनीप्रम
दोत्तमा हरिश्चंद्रस्यतनयाइक्ष्वाकुकुलसंभवा ५४ पतिव्रताप्रियंदृष्ट्वातपस्तप्तुंकृतोद्यमम् भूषणानिपरित्यज्यचीर
मेकंसमाश्रयेत् ५५ जगामपतिनासार्धंपर्वतेगंधमादने गत्वातत्रतपस्तेपेवर्षाणामयुतंनृपः ५६ नलेभेतनयंराज्ये·
ध्यायन्देवंगदाधरं अस्थिस्नायुमयंकांतंदृष्ट्वासाप्रमदोत्तमा ५७ अनुसूयांमहासाध्वींपप्रच्छविनयान्विता भर्तुःप्रत
पतःसाध्वीवर्षाणामयुतंगतम् ५८ तथापिनप्रसन्नोभूत्केशवःकष्टनाशनः व्रतंममहाभागेकथयस्वयथातथं ५९
येनप्रसन्नोभगवान्ममभक्त्याप्रजायते येनमेजायतेपुत्रश्चक्रवर्तीमहत्तरः ६० श्रुत्वातस्यास्तुवचनंपतिव्रतपराय
णा यंप्रव्रजंतंनृपतिंस्वयंप्राव्राजदीक्षितम् ६१ तदाप्रोवाचसंहृष्टापद्मिनींपद्मलोचनां स्नात्वांमलिम्लुचेसुभ्रूमासद्वाद
शसंमितं ६२ द्वात्रिंशद्दिनैश्चभवतिमासःपूर्णोशशिभानने तन्मध्येद्वादशीयुग्मंपद्मिनीपरमात्तया ६३ उपोष्यतत्प्रकर्त
व्यंविधिनाजागरैःसमं शीघ्रंप्रसन्नोभगवान्भविष्यतिसुतप्रदः ६४ इत्युक्त्वाकथयत्सर्वंमयापूर्वोदितंनृप विधिंव्रत-
स्यविधिवत्प्रसन्नाकर्दमांगजा ६५ श्रुत्वाव्रतविधिंसर्वंयथोक्तमनुसूयया चक्रेचार्वंगितत्सर्वंपुत्रप्राप्तिमभीप्सति
६६ एकादश्यांनिराहारासदाजाताचनिर्जला जागरेणयुतारात्रौगीतनृत्यसमन्विता ६७ पूर्णव्रतेचवैशीघ्रंप्रसन्न
केशवःस्वयम् बभाषेगरुडारूढोवरंवरयशोभने ६८ श्रुत्वावाक्यंजगद्धातुःस्तुत्वाप्रीत्याशुविस्मिता ययाचेद्यव

रंब्रूहिममभर्तुर्महत्तरम् ६९ पद्मिन्यास्तद्वचःश्रुत्वाकृष्णःप्रीतःप्रियंवदाम् त्वयाहंतोषितोभद्रेप्रत्युवाचजनार्दनः ७० मलिम्लु
चश्चमासोसौनान्योमेप्रीतिदायकः तन्मध्येकादशीरम्यामसप्रीतिविवर्धना ७१ सात्वयोपोषितासुभ्रूयथोक्तविधिनाशु
भे तेनत्वयाप्रसन्नोहंकृतोस्मिसुभगानने ७२ तवभर्तुःप्रदास्यामिवरंयन्मनसेप्सितम् इत्युक्त्वानृपतिंप्राहविष्णुर्वि
श्वार्तिनाशनः ७३ वरंवरयराजेंद्रयत्तेमनसिकांक्षितं संतोषितोहंप्रिययातवसिद्धिचिकीर्षया ७४ श्रुत्वातद्वचनंवि
ष्णोःप्रसन्नोनृपसत्तमः प्रत्रैस्तुतंमहाबाहुंसर्वलोकनमस्कृतं ७५ नदेवैर्मानुषैर्नागैर्दैत्यदानवराक्षसैः जेतुंशक्योजग
न्नाथविनात्वांमधुसूदन ७६ इत्युक्तोबाढमित्युक्त्वातत्रैवांतरधीयत नृपोपिसुप्रसन्नात्माहृष्टःपुष्टःप्रियायुतः ७७
समायात्स्वपुरंरम्यंनरनारिमनोरमम् सपद्मिन्यांसुतंलेभेकार्तवीर्यंमहाबलं ७८ नतेनसदृशःकश्चित्त्रिषुलोकेषु
मानवः तस्मात्पराजितःसंख्येरावणोदशकंधरः ७९ नतंजेतुंसमर्थोस्तित्रिषुलोकेषुकश्चन विनानारायणंदेवंचक्रपा
णिंगदाधरं ८० नत्वयाविस्मयःकार्योरावणस्यपराजये मलिम्लुचप्रसादेनपद्मिन्याश्चाप्युपोषणात् ८१ दत्तोदेवाधि
देवेनकार्तवीर्योमहाबलः इत्युक्त्वाप्रययौविप्रप्रसन्नेनांतरात्मना ८२ श्रीकृष्णउवाच एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टो·
हंत्वयानघ मलिम्लुचस्यमासस्यशुक्लायाःसंभवोमहान् ८३ येकरिष्यंतिमनुजास्तेयास्यंतिहरेःपदम् त्वमेवंकुरुरा
जेंद्रयदिचेष्टमभीप्ससि ८४ केशवस्यवचःश्रुत्वाधर्मराजोतिहर्षितः चक्रेव्रतंविधानेनबंधुभिःपरिवारितः ८५
सूतउवाच एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहंपुराद्विज पुण्यंपवित्रंपरमंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ८६ एवंविधंयेपिव्रतंमनुष्या

भक्त्याकरिष्यंतिमलिम्लुचस्य उपोषितायैस्तुसुखप्रदात्रीयाशुक्लपक्षेभुवितेपिधन्याः ८७ श्रोष्यंतियेतस्यविधिंसमग्रंतेप्यंश ए॰
भाजामनुजाःप्रशस्ताः येवैपठिष्यंतिकथांसमग्रांतेवैगमिष्यंतिहरेर्निवासं ८८ इतिअधिकशुक्लाएकादशीव्रतकथासमाप्ता
अधिककृष्णाएकादशीकथा युधिष्ठिरउवाच मलिम्लुचस्यमासस्यकृष्णाकाकथ्यतेविभो किंनामकोविधिस्तस्याःक-
थयस्वजगत्पते १ श्रीकृष्णउवाच परमेतिसमाख्यातापवित्रापापहारका भुक्तिमुक्तिप्रदानृणांस्त्रीणांचापियुधिष्ठिर २
पूर्वोक्तविधिनाकार्याशुक्लायाःसदृशेनवै पूजयेत्परयाभक्त्यानाम्नादेवंनरोत्तमं ३ अत्रतेकथयिष्यामिकथामेतांमनोर-
मां कांपिल्यनगरेजातांमुनीनामग्रतःश्रुतां ४ आसीद्द्विजवरःकश्चित्सुमेधानामधार्मिकः तस्यपत्नीपविद्याख्यापा
तिव्रत्यपरायणा ५ कर्मणाकेनचिद्विप्रोधनधान्यविवर्जितः नक्वापिलभतेभिक्षांयाचन्नपिनरान्बहून् ६ नभोज्यंलभ
तेताहङ्नवस्त्रंनैवमंडनं रूपयौवनमाधुर्यैर्नारीशुश्रूषतेपतिं ७ अतिथिंपूजयेत्क्वापितदासाक्षुधितागृहे तिष्ठत्येव
विशालाक्षीचाम्लानमुखपंकजा ८ विलोक्यभार्यांस्वदतींकर्षंतींस्वकलेवरं नभर्तारंक्वचिच्चैवनास्त्यन्नमितिभाषते ९
विचार्यब्राह्मणश्चित्तेभार्यायाःप्रेमबंधनं निंदन्भाग्यंस्वकंविप्रःप्रोचेवाक्यंप्रियंवदां १० कांतेकरोमिकिंकार्यंनमया
लभ्यतेधनं याचयामिनरान्भव्यान्यच्छंतिचमेधनं ११ किंकरोमिक्वगच्छामिस्वंमेकथयशोभने विनाधनेनस्वश्रो-
णिगृहकार्यंनसिध्यति १२ देह्याज्ञांपरदेशायगच्छामिधनलब्धये यस्मिन्देशेचयद्द्राव्यंभाग्यंतत्रैवलभ्यते १३ उद्यमे ४३
नविनासिद्धिःकर्मणांनोपलभ्यते तस्माद्बुधाःप्रशंसंतिसर्वथैवशुभोद्यमम् १४ श्रुत्वाकांतस्यवचनंसाश्रुनेत्राविच-
क्षणा प्रोवाचप्रांजलिर्भूत्वाविनयानतकंधरा १५ त्वत्तोनास्तिसुविज्ञातात्वयाज्ञप्ताब्रवीम्यहं हितैषिणोनराब्रूयुःशुभ्र
साधुह्यसाध्वपि १६ पूर्वदत्तंहिलभ्येतयत्रकुत्रमहीतले विनादानंनलभ्येतमेरौकनकपर्वते १७ पूर्वदत्ताहिया-
विद्यापूर्वदत्तंहियद्धनं पूर्वदत्ताहियाभूमिरिहजन्मनिलभ्यते १८ यद्धात्रालिखितंभालेतत्तथैवहिलभ्यते विनाद
तेनकिंक्वापिलभ्यतेनैवकिंचन १९ पूर्वजन्मनिविप्रेंद्रनमयानत्वयाक्वचित् सत्पात्राणांकरेदत्तंस्वल्पंचापिसद्ध-
नम् २० इहदेशेपरेवापिदत्तंसर्वत्रलभ्यते अन्नमात्रंतुविश्वेशोविनादत्तेनयच्छति २१ तस्मादत्रैवविप्राग्र्यस्थातव्यं
भवतामया भवद्विनानतिष्ठामिक्षणमात्रंमहामुने २२ नमातानपिताभ्रातानश्वश्रूःश्वशुरोजनः नसत्कुर्वंतितांके-
पिस्वजनाश्चापरेकुतः २३ भर्तृहीनांविनिंदंतिदुर्भगेतिवदंतितां तस्मादत्रस्थिरोभूत्वाविहरस्वयथासुखं २४ भवतोभा
ग्ययोगेनप्राप्तिश्चात्रभविष्यति श्रुत्वातस्यास्तुवचनंस्थितस्तत्रविचक्षणः २५ तावत्तत्रसमायातःकौंडिण्योमुनिस-
त्तमः दृष्ट्वासमागतंहृष्टःसुमेधाद्विजसत्तमः २६ सभार्यःसहसोत्थायननामशिरसासकृत् धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिसफ-
लंजीवितंमम २७ यद्दृष्टोसिमहद्भाग्यादित्युवाचमुनीश्वरं दत्वासुविष्टरंतस्मैपूजयामासतंद्विजं २८ भोजयित्वाविधा-
नेनपप्रच्छप्रमदोत्तमा विद्वन्केनप्रकारेणदारिद्र्यस्यक्षयोभवेत् २९ विनादत्तंकथंलभ्येद्धनंविद्यांकुटुंबिनीम् मांमेभर्ता
परित्यज्यगंतुकामोद्यवर्तते ३० अन्यदेशेपरान्लोकान्याचितुंपरपत्तने रक्षितोस्तिमयाविद्वन्हेतुवाक्यैर्महत्तरैः ३१
नादत्तंलभ्यतेकिंचिदित्युक्त्वासन्निवारितः ममभाग्यान्मुनींद्रात्वमत्रैवसमागतः ३२ त्वत्प्रसादाद्दरिद्रंमेशीघ्रंनश्यत्व-

संशयम् केनोपायेनविप्रेंद्रदरिद्रंनश्यतिध्रुवम् ३३ कथयस्वकृपासिंधोव्रतंतीर्थंतपादिकं श्रुत्वातस्याःस्वशीलंयाभा-
षितंमुनिपुंगवः प्रोवाचप्रवरंचित्तेविचार्यव्रतमुत्तमम् ३४ मलिम्लुचेमहाभागेव्रतानामुत्तमव्रतम् सर्वपापौघशमनंदुः
खदारिद्र्यनाशनं ३५ परमानामविख्यातापिष्णोस्तिथिरनुत्तमा मलिम्लुचेतुयाकृष्णाभुक्तिमुक्तिफलप्रदा ३६ तस्याम्पु-
पोषणंकृत्वाधनधान्ययुतोभवेत् विधिनाजागरैःसाकंगीतवादित्रसंयुतम् ३७ धनदेनपुराचीर्णंव्रतमेतत्सुशोभनम्
तदाहृष्टेनरुद्रेणधनानामधिपःकृतः ३८ हरिश्चंद्रेणचकृतंपुराक्रीतस्कतेनवै पुनःप्राप्ताप्रियातेनराज्यंनिहतकंटकं ३९
तस्मात्कुरुविशालाक्षीव्रतमेतत्सुशोभनम् विधिनाविधियुक्तेनसमंजागरणेनच ४० इत्युक्तातद्विधिंसर्वंकथयामासवा
डवः प्रीत्यापरमसंतुष्टः स्ततोभक्त्याप्रसादितः ४१ पुनःप्रोवाचतंविप्रंपंचरात्रिव्रतंशुभं यस्यानुष्ठानमात्रेणभुक्तिर्मुक्ति
श्चप्राप्यते ४२ परमादिवसेप्रातःकृत्वापूर्वाह्णिकंविधिं कुर्यात्सुनियमाच्छक्त्यापंचरात्रिव्रतादरात् ४३ प्रातःस्नात्वानि
राहारोयस्तिष्ठेद्दिनपंचकं सगच्छेद्वैष्णवंस्थानंपितृमातृप्रियासमं ४४ एकाशनस्तुयोभूयाद्दिनानांपंचकंनरः सर्वपा
पविनिर्मुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते ४५ स्नात्वायोभोजयेद्विप्रंदिनानांपंचकंनरः भोजितंतेनविधिनासदेवासुरमानुषं ४६
पूर्णकुंभंसुतोयेनयोददातिद्विजातये दत्तंतेनैवसकलंब्रह्मांडंसचराचरं ४७ तिलपात्रंतुयोदद्याद्ब्राह्मणायविपश्चिते
तिलसंख्यावसेत्स्वर्गेसनरोनाकमंडले ४८ घृतपात्रंतुयोदद्यात्स्नात्वापंचदिनंनरः सभुक्त्वाविपुलान्भोगान्सूर्यलोकेम ४४
हीयते ४९ ब्रह्मचर्येणयस्तिष्ठेद्दिनानांपंचकंनरः सस्वर्गेभुंजतेभोगान्स्वर्वेश्याभिःसमंमुदा ५० एवंविधंव्रतंसाधि

कुरुत्वंपतिनाशुभे ॥ धनधान्ययुताभूत्वास्वर्गंयास्यसिसुव्रते ॥५१॥ इत्युक्तासाव्रतंचक्रेकौंडिण्येनयथोदितम् ॥ भर्त्रासमंभावयुतास्नात्वा
मासिमलिम्लुचे ॥५२॥ पंचरात्रिव्रतेपूर्णेपरायाःप्रियसंयुता ॥ सापश्यद्राजभवनादायातंनृपनंदनम् ॥५४॥ दत्वानवीनंभवनंभव्यव
स्तुसमन्वितम् ॥ वासयामासविधिनाविधिनाप्रेरितास्वयम् ॥५५॥ दत्वाग्रामंवृत्तिकरंब्राह्मणायसुमेधसे ॥ प्रसन्नस्तपसाराजासंस्तुत्वास्व
गृहंययौ ॥५६॥ मलिम्लुचस्यमासस्यपरायाःपरमादरात् ॥ कृष्णाद्युपोषणात्सद्यःपंचरात्रिव्रतेनच ॥५७॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसर्वसौख्यसम
न्वितः ॥ भुक्त्वाभोगान्प्रियासार्धमंतेविष्णुपुरंययौ ॥५८॥ येकरिष्यंतिमनुजाःपरायाव्रतमुत्तमम् ॥ पंचरात्रिभवंपुण्यंमयावक्तुंनश
क्यते ॥५९॥ पुष्कराद्यानितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा ॥ धेनुमुख्यानिदानानितेनचीर्णानिसर्वथा ॥ ६०॥ गयाश्राद्धंकृतंतेनपितरःपरितोषि
ताः ॥ व्रतानितेनचीर्णानिव्रतखंडोदितानिवै ॥६१॥ द्विपदांब्राह्मणःश्रेष्ठोगोवरिष्ठाचतुष्पदाम् ॥ देवानांवासवश्रेष्ठस्तथामासोमलिम्लुचः ६२
मलिम्लुचेपंचरात्रिःप्रख्यातापापहारिणी ॥ पंचरात्रेचपरमापद्मिनीपापशोषिणी ॥६३॥ साप्यशक्तैःप्रकर्तव्यायथाशक्त्याविचक्षणैः ॥ मानुषं
जनुरासाद्यनस्नातोयैर्मलिम्लुचः ॥६४॥ तेजन्मघातिनोनूनंनोपाष्यहरिवासरे ॥ चतुराशीतिलक्षाणिभ्रमंतोयोनिसंकटे ॥६५॥ प्राप्यतेमा
नुषंजन्मदुर्लभंपुण्यसंचयैः ॥ तस्मात्कार्यंप्रयत्नेनपरमायाव्रतंशुभम् ॥६६॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहंत्वयानघ
मलिम्लुचस्यमासस्यपरमायाःसमुद्भवं ॥६७॥ तत्सर्वंतेसमाख्यातंश्रृणुष्वावहितोनृप ॥ श्रुत्वैतद्यदुपतिनोदितंमहात्म्यंतच्चक्रेव्रतम
नुजैःप्रियासमेतः ॥ भुक्त्वासौदिविदुर्लभांश्चभोगान्नीतोसौसुरवरमंदिरंसुहृष्टः ॥६८॥ येप्येवंशुभविभनुजामलिम्लुचस्यशुक्ला ४५
ताःशुभविधिनासमाचरंति ॥ तेभुक्त्वाभुविविभवंसुरेंद्रतुल्यंगच्छेयुस्त्रिभुवनवंदितस्यगेहम् ॥६९॥ ॥इतिमलकृष्णैकादशीमहात्म्यं

इति एकादशीमाहात्म्यानि समाप्तानि.

श्रीगणेशायनमः अथद्वादशीव्रतानिलिख्यंते तत्रचैत्रशुक्लद्वादश्यांमदनोत्सवः द्वादश्यांचैत्रमासस्यशुक्लायांदमनोत्सवः बौधा
यनादिभिःप्रोक्तः कर्तव्यःप्रतिवत्सरं रामार्चनचंद्रिकोक्तेः ऊर्जेव्रतंमधौदोलांश्रावणेतंतुपूजनं चैत्रेचदमनारोपमकुर्वाणोव्रजत्य·
धः इदंशुक्रास्तादावपिकार्यं उपाकर्मोत्सर्जनंचपवित्रंदमनार्पणं ईशानस्यबलिंविष्णोःशयनंपरिवर्तनं कुर्याच्छुक्रेगुरौमूढेप्य·
द्गार्गेणउच्यते इतिचैत्रद्वादशी वैशाखशुक्लद्वादश्यांयोगविशेषोहेमाद्रौ पंचाननस्थोगुरुर्भूमिपुत्रोमेषेरविःस्याद्यदिशुक्लप
क्षे पाशाभिधानाकरभेणयुक्तातिथिर्व्यतीपातइतीहयोगः अत्र स्नानदानादिकंकुर्याद्गोभूवस्त्रहिरण्यकैः नरैःपापंप्रमुच्येत
माधवस्यतुपूजनात् पंचाननःसिंहराशिः पाशाभिधानामतिथिर्द्वादशी करभोहस्तः इतिवैशाखद्वादशी आषाढशुक्लद्वाद
श्यांअनुराधायोगरहितायांपारणंकुर्यात् तथाचहेमाद्रौभविष्ये आभाकासितपक्षेषुमैत्रश्रवणरेवती संगमेनहिभोक्तव्यंद्वाद
शद्वादशींहरेत् आषाढभाद्रकार्तिकशुक्लद्वादशीषुअनुराधाश्रवणरेवतीयोगेपारणंनकुर्यात् अत्रविष्णुधर्मे मैत्राद्यपादेस्वपि·
तीहविष्णुःपौष्णांत्यपादेप्रतिबोधमेति श्रुतेश्चमध्येपरिवर्तमेतिसुप्तिप्रबोधपरिवर्तनमेववर्ज्यं इतिआषाढशुक्लद्वादशी अथ·
श्रावणशुक्लद्वादश्यांदधिव्रतं तक्रादीनांननिषेधः तत्रदधिव्यवहारात् तत्रैवद्वादश्यांविष्णोःपवित्रारोपणमुक्तम् हेमाद्रौवि·
ष्णुरहस्ये श्रावणस्यसितेपक्षेकर्कटस्थेदिवाकरे द्वादश्यांवासुदेवायपवित्रारोपणंस्मृतं द्वादश्यांश्रावणेवापिपंचम्यामथवाहि·
ज अनुकूलेषुकर्तव्यंपंचदश्यामथापिवा पवित्रारोपणंविघ्नाच्छ्रावणेनभवेद्यदि कार्तिक्यवधिशुक्रास्तेकर्तव्यमितिनारदः हेम·

रौप्यताम्रक्षौमैःसूत्रैःकौशेयपद्मजैः कुशैःकाशैश्चकार्पासे र्ब्राह्मण्याकर्तितैःशुभैः कृत्वात्रिगुणितंसूत्रंत्रिगुणीकृत्यशोधयेत् त
त्रोत्तमंपवित्रंतुषष्ट्यासहशतैस्त्रिभिः सप्तत्यासहितंद्वाभ्यांशताभ्यांमध्यमंस्मृतं साशीतिनाशतेनैवकनिष्ठंतत्समाचरेत् साधा
रणपवित्राणित्रिभिःसूत्रैःसमाचरेत् उत्तमंतुशतग्रंथिपंचाशद्ग्रंथिमध्यमं कनिष्ठंतुपवित्रंस्यात्षट्त्रिंशद्ग्रंथिशोभितं षट्त्रिंश
च्चतुर्विंशत्द्वात्रिंशदितिकेचन चतुर्विंशद्द्वादशाष्टावित्येकेमुनयोविदुः शिवपवित्रंतुतत्रैव एकादशभिर्वासूत्रैस्त्रिंशतावा-
ष्टयुक्तया पंचाशतावाकर्तव्यंतुल्यंग्रंथ्यंतरालकं द्वादशांगुलमानानिव्यासादष्टांगुलानिच लिंगविस्तारमानानिचतुरंगुलका-
निच नकरोतिविधानेनपवित्रारोपणंतुयः तस्यसांवत्सरीपूजानिःफलामुनिसत्तम तस्माद्भक्तिसमायुक्तैर्नरैर्विष्णुपराय
णैः वर्षेवर्षेप्रकर्तव्यंपवित्रारोपणंहरेः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेश्रावणशुक्लद्वादश्यांविष्णुपवित्रारोपणविधिः अथभाद्र·
शुक्लद्वादश्यांश्रवणद्वादशीयोगेकार्यं तथाचमात्स्ये द्वादशीश्रवणस्पृष्टास्पृशेदेकादशींयदि सएववैष्णवोयोगोविष्णुश्रृंख
लसंज्ञितः तस्मिन्नुपोष्यविधिवन्नरःसंक्षीणकल्मषः प्राप्नोत्यनुत्तमांसिद्धिंपुनरावृत्तिदुर्लभां विष्णुधर्मे एकादशीद्वादशी
चविष्ववर्क्षमपियत्रच तद्विष्णुश्रृंखलंनामविष्णुसायुज्यकृद्भवेत् एकादशीतितंत्रेणद्वादश्यामुपवासकृत् संस्पृश्यैकादशीं १
राजन्द्वादशींयदिसंस्पृशेत् श्रवणंज्योतिषांश्रेष्ठं ब्रह्महत्यांव्यपोहति भाद्रशुक्लद्वादश्यांश्रवणायोगरहितायांपारणंकुर्या
त् आभाकासितपक्षेषुइतिदिवोदासोदाहृतवचनात् उपोष्यैकादशींमोहात्पारणंश्रवणेयदि करोतिहंतियत्पुण्यंद्वादश

द्वादशीभवं विशेषेणमहीपालश्रवणंवर्धतेयदि तिथिक्षयेनभोक्तव्यंद्वादशींलंघयेन्नहि इहचश्रवणर्क्षंत्रेधाविभज्यमध्यविंश
निर्घटिकायोगंत्यक्त्वापारणंकार्यं तदुक्तंविष्णुधर्मे श्रुतेश्चमध्येपरिवर्तमेतिसुप्तिप्रबोधपरिवर्तनमेववर्ज्यं केचित्तु चतुर्धा
विभज्यमध्यपादद्वयमित्याहुः अत्रैवविष्णुपरिवर्तनोत्सवंकुर्यात् अत्रैवशक्रोत्थापनमुक्तमपरार्केगर्गेण द्वादश्यांतुसिते
पक्षेमासिप्रौष्ठपदेतथा शक्रमुत्थापयेद्राजाविश्वश्रवणवासरे इयमेवश्रवणद्वादशीनाम्ना तत्रैकादश्यांद्वादशीश्रवणयो
गेसैवोपोष्या विष्णुश्रृंखलविशेषयोगात् एकादश्यांश्रवणयोगाभावेपितद्दिनावच्छेदेनश्रवणस्पृष्टद्वादशीयोगादेवविष्णुश्रृं
खलमिति हेमाद्रेर्मतं निर्णयामृतेतु श्रवणद्वादशीयोगएवविष्णुश्रृंखलंनान्यथेति यथानिशीथानंतरंसूर्योदयावधि·
कलामात्रमपिश्रवणर्क्षंतदापिपूर्वैव दिवोदासीयेतुरात्रेःप्रथमयामेश्रवणयोगेपूर्वा अन्यथोत्तरेत्युक्तं इयंचबुधवारेति
प्रशस्ता यदातुएकादशीश्रवणयुतानद्वादशीतदाएकादश्यामेवव्रतं अशक्तस्तु एकादश्यांगौणोपवासंकृत्वाद्वादशीमु·
पवसेत् इदंव्रतंकाम्यमितिगौडाः नित्यमितिदाक्षिणात्याः पारणंतुउभयांतेअन्यतरांतेवाकुर्यात् भाद्रपदेश्रवणेकाद
श्यांमध्याह्नेवामनावतारः श्रवणयुक्तशुद्धैकादश्यलाभेतुदशमीविद्धापिश्रवणयुताग्राह्या तथाचमदनरत्नेवह्निपुराणे
दशम्यैकादशीयत्रसानोपोष्याभवेत्तिथिः श्रवणेनतुसंयुक्तासोपोष्यासर्वकामदा अस्यांद्वादश्यांदुग्धव्रतसंकल्पःदुग्धव्र
तेतुपायसादिकंवर्ज्यं दधिघृतादयस्तुविकाराग्राह्याएव नन्वेवंसंधिन्यादिक्षीरनिषेधेपिदध्यादिग्राह्यंस्यादितिचेत्

व्र॰रा॰ तत्रवाचनिकनिषेधसत्वात् तदाहअपरार्केशंखः क्षीराणियान्यभक्ष्याणितद्विकाराशनेबुधः सप्तरात्रंव्रतंकुर्यात्प्रयत्नेनसमा द्वा॰
२ हितः व्रतंगोमूत्रपानकं अथव्रतविधिः कृष्णउवाच विधानंशृणुराजेंद्रयथादृष्टंमनीषिभिः यथोक्तंनियमंकुर्यादेका १२
दश्यासुपोषितः दंतान्संशोध्ययत्नेनवाग्यतोनियतेंद्रियः श्रवणद्वादशीयोगेसमुपोष्यजनार्दनं अर्चयित्वाविधानेनत्र
योदश्यांपरेहनि नदीनांसंगमेस्नायादर्चयेदत्रवामनं सौवर्णंवस्त्रसंयुक्तंद्वादशांगुलमुछ्रितं पीतवस्त्रैःशुभैर्वेष्ट्यमृ
त्पात्रमव्रणंनवं हिरण्मयेनपात्रेणअर्घ्यपात्रंप्रकल्पयेत् दध्यक्षतफलैश्चैवसहिरण्यंसचंदनं नमस्तेपद्मनाभायनमस्ते
जलशायिने तुभ्यमर्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणे नमःशार्ङ्गसीरबाणपाणयेवामनायच यज्ञभुक्फलदात्रेचवा॰
मनायनमोनमः देवेश्वरायदेवायदेवसंभूतिकारिणे प्रभवेसर्वदेवानांवामनायनमोनमः मत्स्यकूर्मवराहेभ्योनारसिं॰
हस्वरूपिणे रामचंद्रायरामायवामनायनमोनमः श्रीधरायनमस्तेस्तुनमस्तेगरुडध्वज चतुर्बाहोनमस्तेस्तुनमस्तेध
रणीधर एवंसंस्तूयविधिवन्नरःप्रस्कंदनादिभिः रात्रौजागरणंकुर्यात्पुरतोजलशायिनः धृत्वाबालमयंरूपंदेवोक्रीडत्पयो
निधौ ब्रह्मांडमुदरेयस्यमहद्भूतैरधिष्ठितं मायावीवामनःश्रीशःसोत्रायातुजगत्पतिः एवंसंस्तूयतंभक्त्याद्वादश्यामुद
येरवेः शृंगारसहितंतंचब्राह्मणायनिवेदयेत् वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोहृददासिते वामनंसर्वतोभद्रंद्विजायप्रतिपा॰ २
दये जलधेनुंतथादद्याच्छत्रंचैवतुपादुके सहिरण्यानिवस्त्राणिवृषधेनुंतथानृप यत्किंचिद्दीयतेतत्रतद्दानंप्राप्यतेधु॰

वं श्रवणद्वादशीयोगेसंपूज्यगरुडध्वजं दत्वादानंद्विजातिभ्योवियोगेपारणंततः सिंहस्थितेतुमार्तंडेश्रवणस्थेनिशाकरे यु॰
धिष्ठिरउवाच उपवासासमर्थानांकिंस्यादेकसुपोषितं महाफलंमहादेवतन्ममाचक्ष्वपृच्छतः श्रीकृष्णउवाच यारामश्रवणो॰
पेताद्वादशीमहतीतुसा तस्यामुपोषितःस्नातःपूजयित्वाजनार्दनं प्राप्नोत्ययत्नाद्धर्मज्ञद्वादशद्वादशीफलं दध्योदनयुतंत
स्यांजलपूर्णंतथाघटं वस्त्रसंवेष्टितंदत्वाछत्रोपाहनमेवच नदुर्गतिमवाप्नोतिगतिमग्र्यांचविंदति अक्षय्यंस्थानमाप्नोति
नात्रकार्याविचारणा श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोभवेद्यदि अत्यंतमहतीनामद्वादशीसाप्रकीर्तिता स्नानंजाप्यंतथादानंहो
मःश्राद्धंसुरार्चनं सर्वमक्षय्यमाप्नोतितस्यांशृणुकुलोद्वह तस्मिन्दिनेतथास्नातोयत्रक्वचनसंगमे सगंगास्नानजंराजन्॰
फलंप्राप्नोत्यसंशयम् श्रवणेसंगमाःसर्वेपरतुष्टिप्रदाःसदा विशेषाद्वादशीयुक्ताबुधयुक्ताविशेषतः तथैवद्वादशीप्रोक्ता
बुधश्रवणसंयुता शुक्लाश्रवणसंयुक्तासंगमेविजयास्मृता वारिकुंभंप्रदायास्यांदध्योदनसमायुतं प्रेतयोनौनजायेतपू॰
जयित्वात्रवामनं वंशःसमुद्धृतस्तेनमुक्तःपितृऋणादसौ नभस्येसंगमेस्नात्वावामनोयेनपूजितः सयातिपरमंस्थानं
विष्णुसायुज्यमाप्नुयात् युधिष्ठिरउवाच उपवासासमर्थानांतदेवपुरुषोत्तम एकायाद्वादशीपुण्यातांवदस्वममानघ
श्रीकृष्णउवाच मासेभाद्रपदेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता सर्वकामप्रदापुण्याउपवासमहाफला संगमेसरितांस्नात्वाद्वा॰
दश्यांसमुपोषितः समग्रंसमवाप्नोतिद्वादशद्वादशीफलं त्वमेवतीर्थराजोसित्वमेवसरितांपतिः संगमस्त्वंप्रसन्नोमे॰

प्रसादंकुरुसंगम साधेत्तुर्द्वादशीज्ञेयातस्यांभाद्रपदेशुभा दशम्येकादशीयत्रसानोपोष्याभवेत्तिथिः श्रवणेनतुसंयुक्तासा
शुभासर्वकामदा पारणंतिथिवृद्धौतुद्वादश्यामुडुसंक्षयात् वृद्धौकुर्यात्त्रयोदश्यांतत्रदोषोनविद्यते इत्येषाकथिताराजन्द्वा
दश्यांश्रवणेनया कर्तव्यासाप्रयत्नेनइहामुत्रफलप्रदा द्वादश्यामुपवासोत्रत्रयोदश्यांतुपारणं निषिद्धमपिकर्तव्यमि-
त्याज्ञापारमेश्वरी बुधश्रवणसंयुक्तासैवचेद्द्वादशीभवेत् अतीवमहतीतस्यांसर्वंकृतमिहाक्षयं द्वादशीश्रवणोपेताय-
दाभवतिभारत संगमेसरितांस्नात्वागंगादिस्नानजंफलं सोपवासःसमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा जलपूर्णंतदाकुंभं
स्थापयित्वाविचक्षणः पंचरत्नसमोपेतंसोपवीतंसवस्त्रकं तस्योपरिस्थापयित्वालक्ष्म्यासहजनार्दनं यथाशक्त्यास्वर्णम
यंशंखशार्ङ्गविभूषितं स्थापयित्वाविधानेनसितचंदनचर्चितं सितवस्त्रयुगछन्नंछत्रोपानद्युगान्वितं ॐनमोवासुदेवा
यशिरःसंपूजयेत्ततः श्रीधरायमुखंतद्वत्कंठंहृदयेनमः नमःश्रीपतयेनेत्रेभुजौसर्वास्त्रधारिणे व्यापकायनमः
कुक्षीकेशवायोदरंनमः त्रैलोक्यजनकायेतिमेढ्रंसंपूजयेद्धरेः सर्वाधिपतयेजंघेपादौसर्वात्मनेनमः अनेनविधिना
राजन्पुष्पधूपैःसमर्चयेत् ततस्तस्याग्रतोदेयंनैवेद्यंघृतपाचितं द्वादशब्राह्मणान्कुंभान्शक्त्यादद्याच्चदक्षिणां एवंसंपू
ज्यगोविंदंजागरंतत्रकारयेत् प्रभातेविमलेस्नात्वासंपूज्यगरुडध्वजं पुष्पधूपादिनैवेद्यैःफलैर्वस्त्रैःसुशोभनैः पुष्पां ३
जलिंततोदत्वामंत्रमेतमुदीरयेत् नमोनमस्तेगोविंदबुधश्रवणसंज्ञक अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वसौख्यप्रदोभव अनंत

ब्राह्मणेतुवेदवेदांगपारगे पुराणज्ञेविशेषेणविधिवत्संप्रदापयेत् प्रीयतांदेवदेवेशोममनित्यंजनार्दनः अनेनैवविधानेनदद्या
त्स्त्रीवानरोत्तमः सर्वंनिवर्तयेत्सम्यक् एकभक्तिरतोपिसन् श्रीकृष्णउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं मह
त्यरण्येयद्वृत्तंभूमिपालशृणुष्वतत् देशोदाशार्णकोनामतस्यभागेतुपश्चिमे अस्तिराजन्मरुर्देशःसर्वसत्वभयंकरः सु
तप्तवालुकाभूमिर्यत्रदुष्टामहोरगाः अल्पच्छायाद्रुमास्तत्रमृतप्राणिसमाकुलाः शमीखदिरपालाशकरीरैश्चसपीलुभिः
यत्रभीमगणावृक्षामर्कटैःपरिवेष्टिताः दग्धप्राणिगणाकीर्णायत्रभूर्दृश्यतेक्वचित् अर्कप्रतापैःसंतप्तापुरुषानिस्तृणाम
ही ज्वलिताग्निसमंचैवयत्किंचित्तत्रदृश्यते तथापिलोकाजीवंतिसर्वेकर्मनिबंधनात् नोदकंनोतृषाभीताराजंस्तत्रब-
लाहकाः कदाचिदपिदृश्यंतेप्लवमानाविहंगमाः तैःकांतारगतैःकैश्चित्तृषितैःशिशुभिःसमं सैकतेष्वेवनश्यं
तिजलैःसैकतसेतुवत् तस्मिंस्तथाविधेदेशेकश्चिद्दैववशाद्वणिक् हरिदत्तइतिख्यातोवणिग्धर्मोपजीवकः निजसा-
र्थपरिभ्रष्टःप्रविष्टोमरुजांगले दृष्टवान्मलिनान्रुक्षान्निर्मांसान्भीमदर्शनान् बभ्रामभ्रांतहृदयःक्षुत्तृषाश्रमकर्शितः
क्वग्रामःक्वजनःक्वाहंकयास्यामिकिमाचरे अथप्रेतान्ददर्शासौक्षुत्तृषाव्याकुलेंद्रियः क्षुत्क्षामान्लंबवृषणान्निर्मांसान्
दृश्यकीकसान् स्नायुबद्धास्थिचरणान्धावमानानितस्ततः वणिक्सोपितदाश्चर्यंदृष्ट्वाभयमुपागतः प्रीतप्रीतस्तुतैः
सार्धंजगामपथिवंचयन् ततोगत्वापिशाचास्तेन्यग्रोधंमहदाश्रयं शीतच्छायंसुविस्तीर्णंतत्रतेसमुपाविशन् निविष्टेषु

ततस्तेषुएकदेशोऽस्थितोवणिक् प्रेतस्कंधसमारूढमेकंविकृतदर्शनम् ददर्शचकृभिःप्रेतैःसमंतात्परिवारितम् आगच्छ-
न्तंवणिक्सस्तुतिशब्दपुरःसरं प्रेतस्कंधान्महींगत्वातस्यांतिकमुपागमत् सोऽपिवाचावणिक्श्रेष्ठमिदंवचनमब्रवीत्
अस्मिन्घोरतरेदेशेप्रवेशोभवतःकथं तमुवाचवणिक्धीमान्सार्थभ्रष्टस्तदावशः प्रवेशोदैवयोगेनकष्टकर्मकृतेनतु त्व
यामेबाधतेत्यर्थंक्षुत्तृष्णेचभृशंतथा प्राणाःकंठमनुप्राप्तावचनंनश्यतीवमे अत्रोपायंनपश्यामिजीवयेद्येनकेनचित्
श्रीकृष्णउवाच इत्येवमुक्तःप्रेतस्तुवणिजंवाक्यमब्रवीत् पुन्नागमिममाश्रित्यप्रतीक्षस्वमुहूर्तकं कृतातिथ्योयथापश्चा
द्गमिष्यसियथासुखं एवमुक्तस्तथाचक्रेसवणिक्तृषयार्दितः मध्यान्हसमयेप्राप्तेततस्तंदेशमागतः पुन्नागवृक्षा-
न्निर्गतोदावारिधानीमनोरमा दध्योदनकयुक्तेनवर्धमानेनसंयुता अवतीर्यततःसोग्रेददावतिथयेतदा दध्योद
नंचतोयंचक्षुत्तृड्भ्यांपीडितायवै दध्योदनेनतोयेनपरांतृप्तिमुपागतः वितृष्णोविज्वरश्चापिक्षणेनचबभूवह
ततस्तुप्रेतसंघस्यतस्माद्भागंक्रमाद्ददौ दध्योदनात्सपानीयात्प्रेतास्तृप्तिंपरांगताः अतिथिंतर्पयित्वाचप्रेतलोकंचस
र्वशः ततःस्वयंचबुभुजेभुक्तशेषंयथासुखं ततोभुक्तवतस्त्वन्नंपानीयंचस्वयंपपौ प्रेताधिपंततस्तुष्टोवणिक्व
चनमब्रवीत् वणिगुवाच आश्चर्यमेतत्परमेवनेस्मिन्प्रतिभातिमे अन्नपानस्यसंप्राप्तिःपरमस्यकुतस्तव लोके ४
नचतथान्नेनबिभर्षिसकबहून्वने तृप्तिंगताःकथंत्वेतेनिर्मांसाभीमकुक्षयः अपरंचकथंत्वेतद्भवावाप्तावापरिक्षयं हिमा

चलंचकस्मात्त्वंसंप्राप्तोनिर्जलेवने तृषश्चासिकथंग्रासमात्रेणैवदशभंब्रवीः पिशाचपतिरुवाच शृणुभद्रप्रवक्ष्यामिदुष्कृतं
कर्मचात्मनः शाकलेनगरेरम्येअहमासंकदुर्मतिः वणिगासंपुराकालेततोऽभद्रमवापह शाकलेनगरेरम्येनास्तिकस्यदुरा
त्मनः धनलोभात्तथातत्रकदाचित्समदेरिता नदत्ताभिक्षवेभिक्षात्तृषितेतुकदाचन प्रतिवेश्यस्तुतत्रासीद्ब्राह्मणोगुणवान्म
म श्रवणद्वादशीयोगेमासिभाद्रपदेतथा सकदाचिन्मयासार्धंतापींनामनदींययौ तस्यास्तुसंगमःपुण्योयत्रासीच्चंद्रभागया
चंद्रभागासोमसुतातापीचैवार्कनंदिनी तयोःशीतोष्णसलिलेसंगमेस्कमनोहरे तत्तीर्थवरमासाद्यप्रतिवेश्यःसमेद्विजः श्र
वणद्वादशीयोगेस्नातश्चैवोपवासकृत् चंद्रभागस्यतोयस्यवारिकुंभंनवंदृढं दध्योदनयुतैःसार्धंसंपूर्णवर्धमानकैः छत्रोपान
द्युगंवस्त्रंप्रतिमांविधिवद्द्विजैः प्रददौविप्रमुख्यायरहस्यज्ञोमहामुनिः वित्तसंरक्षणार्थायतस्यापिचततोमया सोपवासेन
दत्तावैवारिधानीसुशोभना चांद्रभागस्यविप्रायदध्योदनयुतातदा एतत्कृत्वागृहंप्राप्तस्ततःकालेनकेनचित् पंचत्वमहमासा
द्यनास्तिक्यात्प्रेततांगतः अस्यामटव्यांघोरायांयथास्वकुशलंतदा पुरोहितोमयादृष्टोस्नात्वागृहमुपागतः शिक्यहस्तःसक
लशीद्वादश्यांसमुपोषितः तेनापिकथितातत्रश्रवणद्वादशीशुभा सविनयंसोपदेशंव्रतंकृत्वामयानघ तस्येयंकर्मणःपुष्टि
श्चैयंदृष्टात्वयानघ यदन्नंचमयादत्तंसजलंघटकांचनं तदन्नंभजतेनित्यंपिशाचत्वेपिनित्यशः सेयंमध्यान्हसमयेदिव
सेदिवसेमम उपतिष्ठतिवैश्येहयथादृष्टंत्वयानघ उपवासफलेनैवजातिस्मरणमेवच दधिभक्तप्रसादेनजलान्नंचाक्षयंमम

ब्र·रा· म ब्रह्मस्वहारिणस्त्वेतेपापाःप्रेतत्वमागताः परदाररताःकेचित्स्वामिद्रोहरताःपरे मित्रद्रोहरताःकेचिद्देशेस्मिंस्तुसुदारुणे द्वा·
५ ममैतेभृत्यतांप्राप्ताअन्नदानादिकेनच अक्षय्योभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः यद्दीयतेतमुद्दिश्यअक्षय्यंतत्प्रकीर्तितं १२
तेनाक्षय्येनचान्नेनतृप्ताएतेपुनःपुनः प्रेतभावाच्चदौर्बल्यंनमुंचंतिकदाचन अहंचपूजयित्वात्वामतिथिंसमुपस्थितं प्रे-
तभावाद्विनिर्मुक्तोयास्यामिपरमांगतिं मयाविहीनाःकिंत्वेतेवनेस्मिन्भृशदारुणे पीडामनुभवंत्येतेदारुणांकर्मयोनिजां
एतेषांतुमहाभागममानुग्रहकाम्यया अनेकनामगोत्राणिगृहीत्वालिखितंमम अस्तिकक्षागताचैवतत्त्वसंपुटिकाशुभा
हिमवंतमथासाद्यतत्रत्वंलप्स्यसेनिधिं गयाशीर्षंततोगत्वाश्राद्धंकुरुमहामते एकमेकमथोद्दिश्यप्रेतंप्रेतंयथाक्रमं एवं
संभाव्यमाणस्तंतप्तजांबूनदप्रभः समारुह्यविमानंसस्वर्गलोकमितोगतः स्वर्गतेप्रेतनाथेवैप्रभातेसवणिक्क्रमात् ना
मगोत्राणिसंगृह्यप्रयातःसहिमाचलं तत्रप्राप्यनिधिंगत्वाविनिक्षिप्यस्वकेगृहे धनभारमुपादायगयाशीर्षवटंययौ
प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धंदिनेदिने यस्ययस्ययथाश्राद्धंसकरोतिदिनेवणिक् सोपितस्यतदास्वप्नेदर्शयित्वात्मन-
स्तनुं ब्रवीतिचमहाभागप्रसादेनतवानघ प्रेतभावमिमंत्यक्त्वाप्राप्तोस्मिपरमांगतिं ततस्तुतेविमानस्थाऊचुश्चवणि
जंतथा त्वयाहितारिताःसर्वेकिल्बिषाद्वणिजोत्तम प्रयामःस्वर्गतिंसर्वेइदानींत्वत्प्रसादतः साधुसंगोनहिवृथाकदा ५
चिदपिजायते एवमुक्त्वागताःसर्वेविमानैःसूर्यसन्निभैः दिव्यरूपधराःसर्वेद्योतयंतोदिशोदश हरिदत्तश्चतान्सर्वा

न्समुद्धृत्यजगामह स्वदेशस्थंचनगरंस्वगृहंचविवेशह सकृत्वाधनलोभेनप्रेतानांसद्गतिंवणिक् जगामस्वगृहंतत्रमासि
भाद्रेयुधिष्ठिर श्रवणद्वादशीयोगेपूजयित्वाजनार्दनं दानंदत्वाचविप्रेभ्यःसोपवासोजितेंद्रियः संगमेचमहानद्योःप्रति
वर्षमतंद्रितः चकारविधिवत्स्नानंततोदृष्टांतमागतः अवापपरमंस्थानंदुर्लभंसर्वमानवैः यत्रकामफलावृक्षानद्यःपाय
सकर्दमाः शीतलामलपानीयाःपुष्करिण्योमनोरमाः तद्देशमासाद्यवणिक्महात्माप्रतप्तजांबूनदभूषितांगः कल्पंसमग्रं
स्मरसुंदरीभिःस्वर्गेसरेमेमुदितःसदैव बुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसर्वकामदा दानंदध्योदनंशस्तमुपवासःपरोविधिः सग
रेणककुत्स्थेनधुंधुमारेणगाधिना एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकामदाद्वादशीकृता याद्वादशीबुधयुताश्रवणेनसार्धंसावैजयेतिक
थितामुनिभिर्नभस्ये तामादरेणसमुपोष्यनरोहिसम्यक्प्राप्नोतिसिद्धिमणिमादिगुणोपपन्नां इतिहेमाद्रौभविष्योत्तरेश्र
वणद्वादशीव्रतं अस्यामेववामनजयंतीव्रतं हेमाद्रौभविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच द्वादश्यास्तेविधिःप्रोक्तःश्रवणेनयु
धिष्ठिर सर्वपापप्रशमनःसर्वसौख्यप्रदायकः एकादशीयदासास्याच्छ्रवणेनसमन्विता विजयासातिथिःप्रोक्ताव्रतिना
मभयप्रदा पुरादेवगणैःसर्वैःसमेत्यचयुधिष्ठिर वरदःप्रार्थितोविष्णुरिंद्राग्न्यनिलसंयुतैः बलवानजितोदैत्योबलिर्ना
ममहाबलः तेनदेवगणाःसर्वेपातितानिजमंदिरं त्वंगतिःसर्वदेवानांशीघ्रंकष्टात्समुद्धर दैत्यंजहिमहाबाहोबलिंबलव
तांवर श्रुत्वाविष्णुस्तदावाक्यंदेवानांकरुणोदयं उवाचवाक्यंवाक्यज्ञोदेवानांहितकाम्यया विष्णुरुवाच आर्तैर्वैरोच

व्र·रा· नेःपुत्रंबलिंत्रैलोक्यशंकितं तपसाभावितात्मानंशांतंदांतंजितेंद्रियं मद्भक्तंमद्गतप्राणंसत्यसंधंमहाबलं प्रजापतिसम द्वा·
६ स्त्वासप्रजानांप्रियकारकं नगुणास्तस्यशक्यंतेवक्तुंकेनापिभूतले अवश्यंतपसोपेतैर्भोक्तव्यंतपसःफलं तपसोंतस्तु १२
बहुनाकालेनास्यभविष्यति यदाचविजयंदैत्यंज्ञास्येकालेनकेनचित् समाहृत्यश्रियंतस्यतदादास्येदिवौकसां अदिति
र्मोप्रयत्नाद्वैपुत्रार्थेपुत्रगंधिनी तस्यामनीषितंदेवकार्यंविष्णुरचिंतयत् सचिंतयित्वासुचिरंदेव्यांगर्भावधारणं अदितिंव·
र्यामासवांछितंतेभविष्यति अथकालेबहुतिथौगतेसागुर्विणीभवत् सुषुवेनवमेमासिपुत्रंसावामनंहरिं ह्रस्वपादं·
ह्रस्वकायंमहाशिरसमर्भकं पाणिपादोदरकृशंह्रस्वजंघोरुकेसरं दृष्ट्वातुवामनंजातमदितिर्मोदमापवै भयंबभूवदैत्या
नांदेवानांतोषआगमत् जातकादीन्शुभकरान्संस्कारान्स्वयमेवहि चकारकश्यपोधीमान्प्रजापतिसमन्वितः आबद्ध
मेखलोदंडीजटीयज्ञोपवीतवान् कुशचर्माजिनधरःकमंडलुविभूषितः बलेर्बलवतोयज्ञंजगामबहुविस्तरं दृष्ट्वादै·
त्यबलंसर्ववामनस्तुजगादह अर्थनाहंयज्ञपतेदीयतांममेदिनी पदत्रयप्रमाणोहिपठनार्थेमठोमम दत्तादत्तानवृत·
थाबलिःप्राहद्विजोत्तमं ततोवर्धितुमारब्धोवामनोनंतविक्रमः पादौभूमौप्रतिष्ठाप्यशिरसावृत्यरोदसी ताभ्यांस्वर्गादि
कान्लोकान्ललाटेब्रह्मणःपदं नतृतीयंपदंलेभेकिंददेममतद्वद तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंसिद्धादेवर्षयस्तथा साधुसाध्विति ६
देवेशंप्रशशंसुर्मुदान्विताः ततोदैत्यगणान्सर्वान्जित्वात्रिभुवनंवशी बलिंप्राहचभोगच्छपातालंसबलानुगः तत्रत्व

मीप्सितान्भोगान्भुक्त्वामद्बाहुपालितः अस्येंद्रस्यावसानेतुत्वमेवेंद्रोभविष्यसि एवमुक्तोबलिःप्रायान्नमस्कृत्यसुरोत्तमं विसर्जचबलिंदे
वोलोकपालानुवाचह स्वानिधिष्ण्यानिगच्छध्वंतिष्ठध्वंविगतज्वराः देवेनोक्तागतादेवाःप्रहृष्टाःपूज्यवामनं देवःकृत्वाजगत्कार्यं·
तत्रैवांतरधीयत एतत्सर्वंसमभवदेकादश्यांनराधिप तेनेष्टादेवदेवस्यसर्वथाविजयातिथिः मासिभाद्रपदेशुक्लेद्वादशीश्रव·
णान्विता विजयाप्रोच्यतेसद्भिःकोटिकोटिगुणोत्तरा एकादश्यांसोपवासोरात्रौसंपूजयेद्धरिम् रौप्येसुवर्णपात्रेवादारुवंशमये·
पिवा सौवर्णंवामनंकुर्यात्स्ववित्तस्यानुसारतः शिखाकमंडलुधरंछत्रयज्ञोपवीतकम् एवंलक्षणसंपन्नंवामनंपूजयेद्धरिम्
आच्छाद्यपात्रंवासोभिरहतैःफलसंयुतैः मार्गेणचर्मणाकुर्याद्वृत्त्यावाशक्त्यपेक्षया तिलाढकेनसंपूर्णंप्रस्थेनकुडवेनच अलाभे
यवगोधूमैःफलैःशक्तुतिलैर्भवेत् अतसीपुष्पसंकाशंतिलकृष्णाजिनोपरि पुष्पैर्गंधैःफलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्धरिम् नानाविधै
श्चनैवेद्यैर्भक्ष्यभोज्यैर्गुडादनैः स्वस्ववित्तानुसारेणसहिरण्यंचकारयेत् एभिर्मंत्रपदैस्तत्रपूजयेद्गरुडध्वजम् उपहारैर्नरश्रेष्ठशु
चिर्भूत्वासमाहितः धृत्वाबालमयंदेवंदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरंयस्यमहद्भूतैरधिष्ठितं मायावीवामनःश्रीशोसमायातुज
गत्पतिः युधिष्ठिरउवाच उपवासासमर्थानांयाचेयंपुरुषोत्तम एकांचद्वादशींपुण्यांवदस्ववदतांवर श्रीकृष्णउ॰ मासिभाद्रपदेशु
क्लेद्वादशीश्रवणान्विता सर्वकामप्रदापार्थउपोष्यानियमात्सदा सरितांसंगमेस्नात्वाद्वादशींसमुपोषयेत् समग्रंसमवा·
प्नोतिद्वादश्यांयत्कृतंफलं श्रवणेनसमायुक्तांद्वादशींसमुपोषयेत् स्नानंदानंजपोहोमःस्वाध्यायःपितृतर्पणं तस्यां

यत्क्रियतेपार्थनदनंतफलंलभेत् युधिष्ठिरउवाच त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंकृष्णमयातुवामनव्रतं इदानींब्रूहिमेकृष्णव्रतो
द्यापनमुत्तमं श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडववक्ष्यामिव्रतोद्यापनमुत्तमं कृतेनसफलंपार्थव्रतंभवतिनिश्चितं आदौ-
मध्येतथाचांतेव्रतस्योद्यापनंभवेत् ममइहजन्मनिजन्मांतरेचकृतदोषप्रायश्चित्तार्थंपुत्रपौत्राद्यभिवृध्यर्थंवामनजयंती
व्रतमहंकरिष्ये व्रतस्यसंपूर्णतासिध्यर्थंउद्यापनंचकरिष्ये इतिसंकल्प्य श्रवणद्वादशीव्रतांगत्वेनपुरुषसूक्तेनषोडशोप
चारैः वामनपूजनंचकरिष्ये द्वादशीश्रवणोपेतायदाभवतिभारत सरितांसंगमेस्नात्वाह्रदेवापियथाक्रमात् पितृदेवार्च-
नंकृत्वाध्यायेच्चपरमेश्वरं जलेनपूरयेत्कुंभंस्थापयित्वाविचक्षणः पंचरत्नसमोपेतंतिलोपरिस्कपूरितं तस्मिन्संसूत्रच
टितेस्थापयित्वाचवामनं सौवर्णंचयथाशक्त्याशंखशार्ङ्गविभूषितं रूभगंवस्त्रसंयुक्तंद्वादशांगुलमुच्छ्रितं पीतवस्त्रैः
शुभैर्वस्त्रअजिनंचकमंडलुं अतसीपुष्पसंकाशंतिलकृष्णाजिनोपरि स्थापयित्वाविधानेनचंदनेनानुलेपयेत् ध्यात्वा
बालमयंरूपंदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्यमहद्भूतेरधिष्ठितं मायावीवामनःश्रीशोसमायातुजगत्पतिः आवाह
नं अजयायमहेशायजलजास्यायशंसिने नमस्तेकेशवानंतवासुदेवनमोस्तुते ध्यानं कमंडलुशिखाधारीकुजरू
पोसिवामन छत्रदंडधरोदेवपाद्यंगृह्णनमोस्तुते पाद्यं सहस्रशीर्षात्वंदेवश्रवणर्क्षसमन्वितः अर्घ्यंगृहाणदेवेशद्वा ७
दश्यासहितोहरे अर्घ्यं कमंडलुस्थितंचारुगंगोदकमपूरितं देवेशाचमनार्थेचितीयमेप्रतिगृह्यतां आचमनीयं

गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीयमुनाजलैः स्नापितोसिमयादेवतथाशांतिंप्रयच्छमे स्नानं अतसीपुष्पसंकाशंतिलकृष्णा
जिनोपरि कुरुक्षेत्रेप्रतिष्ठाप्यवामनंस्थापयाम्यहं प्रतिष्ठापनं प्रसीददेवदेवेशनमस्तेस्वस्तिवामन नमस्तेब्रह्मरूपाय
पीतनिर्मलवाससे वस्त्रं श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यताम् चंदनं मल्लि
काशतपत्रंचजातिपुष्पंसुगंधकं चंपकैर्जलजैर्युक्तंपुष्पंगृह्णनमोस्तुते पुष्पं नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे म
हाह्वानरिपुस्कंदधृष्टचक्रायचक्रिणे पूजामंत्रः मत्स्यंकूर्मंवराहंचनारसिंहंचवामनं रामंरामंरामकृष्णंबौद्धंकल्किंहि
तेनमः पादादौ[illegible]गपूजयेच्छीर्षमंततः पादौमत्स्यायचनमोनमःकूर्मायजानुनी वराहायनमोगुह्यंनृसिंहा-
येतिनाभितः उरस्तेवामनायेतिभुजौरामायवैनमः कर्णौरामायचनमःकृष्णायचनमोमुखं बौद्धायचनमोनेत्रेक
ल्किनेचनमःशिरः इत्यंगपूजा धूपोयंदेवदेवेशशंखचक्रगदाधर अच्युतानंतगोविंदवासुदेवनमोस्तुते धूपं त्वमे
वपृथिवीज्योतिर्वायुराकाशमेवच त्वमेवज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृह्यताम् दीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिः
समन्वितं मयानिवेदितंदेवप्रसीदपरमेश्वर अग्निर्यमोवैश्रवणःपापंमेहंतुचाव्ययः नैवेद्यं आचमनं करोद्वर्त
नं फलं तांबूलं दक्षिणां नीराजनं मंत्रपुष्पांजलिं प्रदक्षिणानमस्कारान् प्रार्थनां जगदादिर्जगद्रूपःअनादिर्जगदंत
कृत् जलाशयोजगद्योनिःप्रीयतांमेजनार्दनः अनेककर्मनिर्बंधध्वंसिनंजलशायिनं नतोस्मिमथुरावासंमाधवंमधुसू

दनं नमोवामनरूपायनमस्तेस्तुत्रिविक्रम नमस्तेबलिबंधायवासुदेवनमोस्तुते इत्युक्त्वाथगुरुंनत्वापूजयित्वाजनार्दनं
भूमौजपेज्जपः क्रोधः शब्दादिविषयैर्जितः उद्यापनंततःकुर्याद्द्वादशैर्वत्सरैस्तदा सौवर्णीराजतींताम्रींमूर्तिंकृत्वाचतुर्भुजां
द्वादश्यांस्तुदिनेप्राप्तेगुरुमभ्यर्च्यशक्तितः सदाचाररतंपार्थवेदवेदांगपारगं अस्मदीयंव्रतंविप्रविष्णुवासरसंभवं संपूर्ण-
तुभवेद्येनतत्कुरुष्वद्विजोत्तम तस्याग्रेनियमःकार्योदंतधावनपूर्वकं स्नानंकृत्वामंत्रपूर्वंनद्यादौविमलेजले तर्पयित्वापि
तॄन्देवान्पूजयेन्मधुसूदनं एवंसंपूज्यविधिवद्रात्रौजागरणंचरेत् ततःप्रभातसमयेस्नात्वाचार्यादिभिःसह वामनं
पूजयेत्साग्रवत्होमंकुर्याद्विधानतः मंत्रेणेदंविष्णुरितिसमिदाज्यतिलोदनैः प्रतिद्रव्यंसहस्रंवाशतमष्टोत्तरंतुनेत्ब्राह्म-
णान्भोजयित्वातुद्वादशाष्टव्रतीनृप प्रतिमांचतथाधेनुमाचार्यायनिवेदयेत् एवंकृतेतुराजेंद्रगाःकृष्णाद्वादशाष्टवा
षट्चतस्रोथवादेयाएकावापिपयस्विनी वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारकोभाभ्यांवामनायनमोन-
मः एवंदत्वाततःप्रातर्भोजनंस्वपदाज्यकं पूर्वंदद्याद्ब्राह्मणेभ्यःपश्चाद्भुंजीतवाग्यतः प्रत्येकंब्राह्मणान्कुंभान्दक्षिणाच-
स्रचंदनं भूयोयथेच्छयाराजन्सर्वमेषविधिःस्मृतः एवंव्रतेकृतेब्रह्मन्यत्पुण्यंतन्निबोधमे यावत्कल्पशतंपूर्णमेकस-
प्ततिसंख्यया प्राप्यविष्णुपुरंभोगान्भुंजतेकालमक्षयं इहागत्यभवेद्राजाराजभिश्चसुसेवितः अथशिक्यदानसंक-
ल्पः कृतश्रवणद्वादशीव्रतांगत्वेनविहितंश्रीवामनप्रीत्यर्थंइदंदध्योदनसहितंशिक्यदानंकरिष्ये ब्राह्मणपूजनं वायनमंत्रः

दध्योदनयुतंशिक्यंवारिधानीयुतंविभो छत्रोपानहसंयुक्तंब्राह्मणायददाम्यहं इदंदध्योदनसहितंशिक्यंअमुकशर्मणेब्राह्मणा
यतुभ्यमहंसंप्रददे इतिवायनं इतिभविष्योत्तरपुराणेवामनद्वादशीव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथपौषकृष्णद्वादश्यांसुरूपद्वादशीव्रतं
गुर्जराचारेप्रसिद्धं उमोवाच भगवन्प्रष्टुमिच्छामिप्रसादंकुरुमेप्रभो कथितव्यंप्रसादेनयद्यस्तिमयिसौहृदं व्रतेनकेनची
र्णेनविरूपत्वंप्रणश्यति सौभाग्यंचैवमतुलंप्राप्यतेकस्यपूजनात् तन्मेकथयदेवेशपरमाभीष्टदायकं ईश्वरउवाच श्रूयतांप
रमंगुह्यंव्रतंपापहरंशुभं सुरूपाद्वादशीनाममहापातकनाशिनी सुरूपदायिनीचैवमहापातकनाशिनी कुलवृद्धिकरीचैवस
र्वसौख्यप्रदायिनी तच्छृणुष्वप्रयत्नेनकथ्यमानंमयानघे पुरावैद्वापरस्यांतेविष्णुर्दैत्यनिषूदनः अवतीर्णोमर्त्यलोकेवसुदेवकु
लेकिल तेनोढारुक्मिणीनामभीष्मकस्यसुतापुरा अत्यंतरूपसुभगापतिव्रतपरायणा नहितस्याविनाकृष्णःसौख्यमुद्वहन्नेसु
खं श्वश्रूश्वशुरयोःपादौववंदेसापुनःपुनः केनापिकर्मदोषेणकुपिताविष्णुमातरः नप्रसादयतिक्षिप्रमितिज्ञात्वातुदेवकी कृ
ष्णांप्रोवाचकुपितायदितेजननीत्वहम् ततस्त्वयाहिवैवात्याकुलरूपगुणाधिका मद्वाक्यमन्यथाकर्तुंनार्हसित्वंकुलोद्वह कृ
ष्णउवाच मायांतुरुक्मिणींत्यक्त्वा उद्वहेहंकथं शुभे यःपरित्यजेद्वैभार्यामविक्लवशरीरिणीं संप्राप्नोतिहिमंदत्वंदौर्भाग्यंस
प्तपौरुषं विरूपत्वमवाप्नोतिनसुखंविंदतेक्वचित् व्याधिर्वाजायतेलोकेनिंदनीयःसदेहिनाम् इत्यहंदेविजानामिकथंकुर्यां
वचस्तव देवक्युवाच सर्वेषामेवदेवानांतीर्थादीनामपिध्रुवं मातागुरुतरापुत्रकस्तस्यावचनंत्यजेत् ममवाक्यस्यकरणात्

कथंपापिष्ठताभवेत् जननीपूज्यतेतेनभार्याचयदुनंदन कृष्णउवाच परित्यजामिनोभीरुश्रियांप्राणधनेश्वरीं इतितूष्णीं
पराभूतांमातरंप्रेक्ष्यकेशवः चिंतयामासपरमंकथंसौख्यंभवेदिति एतस्मिन्नेवकालेतुनारदोभगवानृषिः अभ्युज्जगाम
सहसाविष्णुंसंप्रेक्ष्यविस्मितं पूजितःपरयाभक्त्याअर्घ्यंजग्राहनारदः उपविष्टोयथान्यायंपर्यपृच्छदनामयं नारदउवाच
किंत्वंखेदंकरोषीत्थंकथमुद्वेगकारणं किंनसिध्यतितेभीष्टंत्यजोद्वेगंयदूत्तम कृष्णउवाच मात्रानियुक्तोदेवर्षेपरिणेतुं
द्विजोत्तम कन्यामुद्वाहयिष्यामिस्वरूपांकस्यचित्प्रभो नारदउवाच श्रूयतामभिधास्यामिपूर्ववृत्तांतमादरात् लक्ष्मीयु
क्तःपुरानाथःक्रीडमानोहिनंदते तत्रागमत्संभगवान्दुर्वासाऋषिसत्तमः अभ्युत्थानादिविधिनासत्कृतंज्ञानमूर्तिना प्रेक्ष्य
बीभत्सरूपंतंदेव्याहास्यंकृतंतदा सकोपेनमहातेजावैश्वानरसमप्रभः सशापलक्ष्मींदुर्वासामुनिःक्रोधेनसंयुतः हसि
तोहंत्वयामुग्धेआत्मनोरूपमीक्ष्यच विरूपाभवदुर्वृत्तेकिंनज्ञातोत्यहंत्वया इत्युक्तयातयादेव्यायथाशक्त्याप्रसादितः प्र
सन्नोजगदेवाक्यंमच्छापोनान्यथाभवेत् जन्मांतरेणास्यफलंकरिष्यतिविरूपता सेयंमर्त्येवतीर्णाहिगोपकस्यगृहेशुभा
सत्यभामाविरूपाक्षाविरूपदशनातथा कर्णनासातिविकृतासंजातातत्प्रभावतः पाणिपादकटिग्रीवंसर्वंवैरूप्यलक्षणं तत्र
गच्छमहाप्राज्ञसतेकन्यांप्रदास्यति कृष्णउवाच विरूपवदनांब्रह्मन्कथंद्रक्ष्यामिनित्यशः कांगतिंवैगमिष्यामितां
विवाह्यकुरूपिणीं नारदउवाच रुक्मिण्यास्तुप्रसादेनशापान्मुच्येततत्क्षणात् उत्तमंप्राप्स्यतेरूपंसौभाग्यंपरमंस्वकं ९

देवस्याश्चप्रसादेनधर्मकामार्थसिद्धये एवंभविष्यतितवसंबंधोविहितःसुरैः त्वयाचनान्यथाकार्यंगुरूणांवचनंमहत् मातागुरुत
राभूमेरितिवेदेषुगीयते ईश्वरउवाच एवमुक्त्वामहादेविनारदस्त्रिदिवंगतः कृष्णोपिमातरंप्राहवैवाह्यंहिविधीयते विवा
हिताचसातेनवेदोक्तविधिनाततः आनीयस्वगृहंमातुर्दर्शयामासतांवधूं पश्याद्यैवमयाभामापरिणीताशुचिव्रता निर्वृतिपर
मागच्छप्रसादंकुसुखीभव इत्युक्त्वावीक्ष्यतांकृष्णःप्रणिपत्यचमातरं बभूवकृतकार्याणांकृतकृत्योमहाबलः तांदृष्ट्वादेव
माताचबभौदुःखाधिकाभृशं ईदृक्विरूपांविकृतांकथंभर्तास्मिगोपितां चिंतामवापमहतीमतीवोद्विग्नमानसा कस्यापि
नावचक्षेथाःविरूपंतच्छरीरजं अथकस्मिन्स्वकालेतुरुक्मिणीतत्रभावतः नमस्कृत्यततःश्वश्रूंसंस्पृश्यंगोमयंतदा उवाच
प्रसृतंवाक्यंभक्तियुक्तंशुभावहं अंबाहंद्रष्टुमिच्छामिसपत्नींकृष्णवल्लभां तांदर्शयतुमेशीघ्रंप्रसादंक्रियतां देव्युवा
च श्वश्रूर्व्यहंतेसुभगेममापिवचनंकुरु पूर्वमाचरितंसुभ्रूःस्वरूपाद्वादशीव्रतं संप्रयच्छसिचेत्तस्यैदर्शनंतेभविष्यति
रुक्मिण्युवाच कष्टेनक्रियतेधर्मोव्रतंचापिसुदुष्करं कथंतस्यैप्रयच्छामिफलंदेवैःसुदुर्लभं देव्युवाच अर्धंप्रदीय
तामस्यैतदर्धमथवापुनः पंचमांशमथोषष्ठंषोडशांशमथापिवा रुक्मिण्युवाच स्वरूपाद्वादशीपुण्यंतिलार्धमपिनोत्स
हे किंपुनःषोडशांशंतुसपत्न्यांदुःखचेतसि एवमुक्त्वाजगामाशुमंदिरंस्वंशुभेक्षणा पुनःपप्रच्छकृष्णंसाप्रणिपातेनवैरुषा
देवपृच्छामितेसर्वंनत्तुतुष्टोसिमेप्रभो कथंपश्यामितामद्यनवोढांकृष्णवल्लभां श्रीकृष्णउवाच दर्शयिष्येद्यहंसुभ्रूर्वि

 रूपांतांस्तमध्यमे विरूपश्रवणाक्षींतांकुरूपांविकृताननां अदृष्टवैचित्र्यकृतंरूपाद्यत्रनसंशयः इत्युक्त्वारुक्मिणींकृष्णः
 सत्यभामांतदाब्रवीत् प्रार्थयाथप्रियांसुभ्रूंस्वरूपाद्वादशीव्रतं तिलादपिहिषष्ठांशंदेहिमेसेवकास्यहं सागतातत्सकाशंतु
पिधायद्वारमादरात् उवाचरुक्मिणींसातुसत्यभामाशुचिव्रता एकामप्याहुतिंदेविदेहिभीष्मकनंदिनि अर्धाहुतिर्वामेदेया
यद्यस्तिमयिसौहृदं रुक्मिण्युवाच कोयंमतिभ्रमस्तेवैस्वरूपाद्वादशींमति तिलाहुतिंप्रयच्छामिउद्घाटयकपाटकं इत्यु
क्तात्वरितंस्नात्वादत्वाद्यैकांतिलाहुतिं तस्यांचैवप्रदत्तायांरूपेणसाधिकाभवत् तादृक्ष्वाविस्मयपरांपप्रच्छदयितांहरेः
कथ्यतांममकाहित्वंकिमर्थमिहचागता सत्यभामोवाच तवाहंभगिनीभद्रेकृष्णोनोदास्मिधार्मिके सत्यभामेतिमेनामन
मामिचरणौतवइतिश्रुत्वातुवचनंविस्मयोत्फुल्ललोचना नोवाचकिलचार्वंगीत्वत्यर्थंविस्मिताभवत् एतस्मिन्नेवकालेतुवागु
वाचाशरीरिणी तवदानप्रभावेनसत्यासीत्स्वरूपिणी स्वरूपाद्वादशीपुण्यंदेवानामपिदुर्लभं देव्युवाच कर्मणाकेन
कर्तव्याकिमाचारंवदस्वमे नियमंहोमदानंचप्रसादंमेविधीयतां ईश्वरउवाच पौषेकृष्णेतुसंप्राप्तेपुष्यर्क्षंयदाभवेत्
तस्यांरात्रौसंयतात्माध्यात्वाविष्णुंसनातनं श्वेतागौरेकवर्णावातस्याग्राह्यंतुगोमयं अंतरिक्षात्तुपतितंशुचिर्मौनमवस्थितः
तस्यकृत्वाहुतीनांतुशतमष्टोत्तरंतिलैः प्रतीक्षेद्वादशींकृष्णामुपवासपरायणः स्नात्वानद्यांतडागेवाविष्णुमेवाथचिंतयेत् १०
सौवर्णंतुहरिंकृत्वारौप्यंवाभक्तिशक्तितः तिलपात्रोपरिस्थंचततोविष्णुंप्रपूजयेत् इतिसंपूज्यविधिवत्पुष्पधूपैःसुदीपकैः

नैवेद्यंतिलमिश्रंतुफलानिविविधानिच नमःपरमशांतायविरूपाक्षनमोस्तुते सर्वसंकटनाशायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते
इत्यर्घ्यं एवंसंपूज्यदेवेशंकुर्याद्धोमंसमाहितः आवाह्यदेवंलक्ष्मीशंहोमयेद्धोमयाहुतीः शतमष्टाधिकंचैवतिलान्व्याहृति
संयुतान् सहस्रशीर्षेतिमंत्रेणहृदिध्यात्वाजनार्दनम् लक्ष्मीयुक्तंचमेघाभंशंखचक्रगदाधरं होमांतेकारयेच्छ्राधंवैष्णा
वंद्विजसत्तमैः दत्वाचभोजनंतेभ्योघृतकुंभंसदक्षिणं कथाश्रवणसंयुक्तंजागृयात्तुततोनिशां तत्कुंभंवैष्णवींमूर्तिंविप्रा
यप्रतिपादयेत् मंत्रहीनंविहीनंचसर्वंतत्रक्षमापयेत् ईश्वरउवाच एवंयःकुरुतेदेविस्वरूपाद्वादशीव्रतं नरोवा
यदिवानारीतच्चपुण्यंशृणुष्वमे दौर्भाग्यंनश्यतेतस्यअपिजन्मांतरार्जितं अपिधूमस्यसंपर्कोजायतेकारणांतरात् त
स्यापिनश्यतेदुःखंवैरूप्यंजन्मजन्मनि पतिनानवियोगस्यान्नष्टैःसहवियोगता जायतेगोत्रवृद्धिःस्यात्कीर्तिमान्जा
यतेभुवि जातिस्मरणमाप्नोतिपदंनिर्वाणमाप्नुयात् पठ्यमानमिदंभक्त्यायःशृणोतिसमाहितः पुण्यमाप्नोतिसत
तंस्वर्गलोकेमहीयते इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेस्वरूपाद्वादशीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् इतिद्वादशीव्रतानिसमाप्तानि

श्रीगणेशायनमः अथत्रयोदशीव्रतानिलिख्यंते आषाढशुक्लत्रयोदश्यांजयापार्वतीव्रतं भविष्योत्तरपुराणे श्री
लक्ष्मीरुवाच देवदेवजगन्नाथभुक्तिमुक्तिप्रदायक कथयस्वप्रसादेनलोकानांहितकाम्यया नारीणांतुव्रतंदेवअवैध
व्यकरंशुभम् येनचीर्णेननारीणामखंडफलदंभवेत् श्रीभगवानुवाच सत्यमुक्तंत्वयादेविनचमिथ्यात्वयोदितं
तद्व्रतंकथयिष्यामिनाख्यातंकस्यचित्पुरा अकथ्यंपरमंगुह्यंपवित्रंपापनाशनम् येनचीर्णेननारीणामवैधव्यंप्रजाय
ते आषाढेचप्रकर्त्तव्यंशुक्लपक्षेत्रयोदशी गृण्हीयान्नियमंतत्रदंतधावनपूर्वकम् तत्रमंत्रः आयुर्बलंयशोव
र्चःप्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते नियमात्फलमाप्नोतिनिष्फलंनियमंविना एतत्स
र्वंप्रयत्नेनव्रतंनियमपूर्वकम् एकभुक्तंव्रतंचैवकरिष्येहंमुदाधुना स्वादहीनेनधान्येनममपापंव्यपोहतु उ-
मामहेश्वरौकार्यौस्वर्णरजतादिभिः अथवामृन्मयौकार्यौ वृष स्कंधोपरिस्थितौ गोष्ठेदेवालयेवापितथाब्रा-
ह्मणवेश्मनि स्थापयेदिदमंत्रेणप्रतिष्ठांतत्रकारयेत् तद्दिनेदंतकाष्ठंहियोषित्कंचवरानने स्नानंकृत्वांततःकृ
त्वाततोपूजांप्रकल्पयेत् ससर्षिभिःसमंतत्रपूजांकृत्वापृथक्पृथक् कुंकुमागरुकस्तूरीसिंदूरैश्चगंधकैः चंप-
कैःशतपत्रैश्चयूथिकादिऋतूद्भवैः ग्रीवासूत्रेणदूर्वाभिःपूजयित्वाविधानतः अर्घ्येणवारिशुद्धेनउत्तरीययुगेनच
श्रीफलंद्राक्षदाडिंबैर्ऋतुजातफलेनच आद्येदेविचशर्वाणिशंकरस्यसदाप्रिये अर्घ्यंगृहाणदेवेशिममोपरिकृपां १

कुरु इतिपूजाप्रकर्त्तव्याकथांशृणुयाद्द्विजोत्तमात्॥ श्रीमहालक्ष्मीरुवाच ॥अच्युतायनमस्तुभ्यंपुरुषाया
दिरूपिणे व्रताध्यक्षमहाप्राज्ञत्वंहृद्विस्मयकारक कथयस्वप्रसादेनव्रतानामुत्तमंव्रतम् केनचादौपुराचीर्णंमर्त्यलो
केचकारकः एतत्सर्वंप्रयत्नेनब्रूहिमेजगदीश्वर श्रीभगवानुवाच ॥अथातःसंप्रवक्ष्यामिपार्वत्याश्चकथामि
माम् यांश्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः आसीत्पुराकृतयुगेकौंडिन्येनगरेवरे ब्राह्मणोवेदतत्वज्ञःसत्यशौचपरा
यणः गुणवान्शीलसंपन्नोवामनोनामनामतः तस्यभार्याप्रियासत्यारूपलक्षणसंयुता धनाढ्येवेदविदुषोगृहे
वैसर्वसंपदः पूर्वकर्मविपाकेनसंतानरहितोभवत् अपुत्रस्यगृहंशून्यंश्मशानसदृशोपमम् दंपतीतेनदुःखेनक्षी
णौजातौशरीरतः एकदाशुभकालेतुनारदोगृहमागतः अर्घ्यपाद्यादिकंकृत्वाकथांचक्रेमुनासह वामनउवाच
॥ नारदत्वमृषिश्रेष्ठःसर्वज्ञानपरायणः कथयस्वप्रसादेनकथंदुःखंप्रशाम्यति दानेनकेनदेवर्षेव्रतेननियमेनच
तीर्थेनचमुनिश्रेष्ठसंतानंमेकथंभवेत् नारदउवाच शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिसंतानंतेभविष्यति वनस्यदक्षि-
णेपार्श्वेबिल्ववृक्षस्यमध्यतः भवानीसहितःशंभुर्लिंगरूपेणतिष्ठति सपर्यांकुरुयत्नेनतुष्टादास्यतिसंततिम् अ
पूज्यंलिंगमभ्यर्च्यसंततिश्चप्रजायते अनाथप्रेतसंस्कारीकोटियज्ञफलंलभेत् इत्युक्त्वानारदःस्वर्गंगतोवैमुनिपुं
गवः वनमध्येगतौद्वौतुदंपतीपुत्रकांक्षिणौ बिल्वमध्येततोदृष्ट्वाशिवलिंगंपुरातनम् बिल्वपत्रैश्चजीर्णैश्चपिहितं

सर्वतस्ततः विहायबिल्वपत्राणिसममःजोंपलेपनम् पंचामृतेनप्रक्षाल्यपूजांचक्रेमनोरमाम् नित्यंनियमसंयुक्तोपूज
येत्परमेश्वरम् पंचाब्दंपूजितस्तेनपार्वतीसहितोहरः एकदातुगतःसोथपुष्पार्थंब्राह्मणोत्तमः कुसुमंगृह्यनेयावत्तावद्
दष्टःसपन्नगेः पतितस्तद्वनेघोरेसिंहव्याघ्रसमाकुले तृतीयेनमुहूर्तेनतद्भार्याचिंतयत्तदा केनापिकारणेनैवकथं
नायातिमेपतिः रुदंतीशोकसंयुक्तावनमध्येगतासती आगतातत्रयत्रास्तेभर्त्ताचपतितोभुवि भर्त्तारंपतितंद
ष्ट्वातदामोहमुपागमत् तत्पश्चाच्चेतनायुक्तासास्मरद्वनदेवताम् पार्वतीतुसमायातायत्रतिष्ठतिब्राह्मणी आक्रं
दमानांतांदृष्ट्वापार्वतीवरदाभवत् सुधांसुभगहस्तेनविप्रवक्त्रेविमुंचती उत्थितोब्राह्मणस्तत्रनिशीथेनिद्रितोय
था तावेवचरणौगृह्यदंपतीविनयान्वितौ पार्वत्याःपूजनंभक्त्याचक्रतुस्तौमुदान्वितौ पार्वत्युवाच त्वत्पूज-
नादहंप्रीतावरंवरयसुव्रते ब्राह्मण्युवाच त्वत्प्रसादेनरुद्राणिमयालब्धंचवांछितम् संतानंचैवमेनास्
तिएतद्दुःखंचमेहृदि पार्वत्युवाच व्रतंकुरुविधानेनममनाम्नाचविश्रुतम् जयाममव्रतंनामत्रैलोक्येपा-
वनंपरम् जयापार्वतीव्रतंनामआषाढेचारुलोचने स्वादहीनेनधान्येनत्याज्यंलवणमुत्तमम् इदव्रतंचकर्त्तव्यं
भोक्तव्यंदिनपंचकम् त्रयोदश्यांव्रतारंभस्तृतीयायांसमापनम् शुक्लपक्षेव्रतारंभःकृष्णपक्षेसमापनम् पंचा
ब्दंगोधुमान्नेनव्रतंकार्यंप्रयत्नतः पंचाब्दंहियवेश्चैवव्रतंतुलवणंविना पंचाब्दंतंदुलैःकार्यंइक्षूरसविवर्जितम् २

मुद्गैःकार्यंपंचवर्षमेवंहायनविंशति विंशत्यब्देसमाप्तेतुव्रतोद्यापनमाचरेत् दंपत्योःपरिधानंहिदद्याद्भूषणपूर्वकम् भो
जनंचसुवासिन्यैतृतीयायांयथोदितम् विंशतिप्रथमेवर्षेवित्तशाठ्यमतःपरम् पंचकेपंचकेकार्यंपरिधानैश्चभोज
नैः नानारसैःसमायुक्तंघृतखंडसमन्वितम् सभर्तृकाश्चदातव्यंभोज्यंसौभाग्यहेतवे कुंकुमंकज्जलंदेयमब्दे
अब्देस्वशक्तितः रात्रौजागरणंकुर्यादखंडफलदंभवेत् अनेनविधिनायस्तुकुरुतेव्रतमुत्तमम् रात्रौजागरणं
कार्यंव्रतसंपूर्णहेतवे व्रतेनतुविनानारीविधवाजन्मजन्मनि शोचतीदुःखसंयुक्तानचसौभाग्यभाक्भवेत् ना
रीणांतुव्रतेदानेयदिभक्त्याततःपरम् सौभाग्यमतुलंयातिपतिसंतोषदानतः एवमुक्त्वाव्रतमिदंतत्रैवांतरधीयत
पश्चाद्गृहंसमागत्यदंपतीचमुदान्वितौ पूर्वोक्तेनविधानेनप्रापसंपुत्रसुखंतयोः दंपतिभ्यांविशेषेणअवैधव्यंपरंसु
खम् भुक्त्वाचविविधान्भोगानंतेप्रापशिवालयम् एवंयाकुरुतेनारीनचभर्त्राविमुच्यते कुलत्रयंसमुद्धृत्यनी-
यतेशिवमंदिरम् सान्निध्यसुखमाप्नोतिशिवलोकेमहीयते कथांश्रुत्वाविधानेनसर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ॥
इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेजयापार्वतीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् इतिगुर्जरदेशेगुर्जराचारप्राप्तम् अथभा
द्रपदशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतंहेमाद्रौभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच भगवंस्त्वत्प्रसादेनबहूनिसुकृता
निमे श्रुतानिबहुपुण्यानिकृतानिमधुसूदन सर्वपापहराणिस्युःसर्वकामप्रदानिच सांप्रतंश्रोतुमिच्छामिव्रतानां त्रा

व्र·रा मुत्तमंव्रतम् किंचिद्योगव्रतंब्रूहियदितुष्टोसिमाधव यत्कृत्वासर्वपापेभ्योनरोनारीप्रमुच्यते श्रीकृष्णउवाच कथयामि त्रं
३ नृपश्रेष्ठव्रतानामुत्तमंव्रतम् यन्नकस्यचिदाख्यातंतच्छृणुष्वनृपोत्तम यान्यान्कामान्वांछयतिलभेत्तांस्तांस्तथैवच तल्लक्षणा १३
देवमुच्यंतेनरानार्यश्चसर्वशः प्रभोर्भगवतोराजन्कामधेनोःप्रसादतः सौभाग्यंसंततींलक्ष्मींप्राप्नोतिस्फरवमुत्तमम् ॥
युधिष्ठिरउवाच यदितुष्टोसिभगवन्व्रतस्यास्यविधिंशुभम् ब्रूहिमेदेवदेवेशकरोमित्वत्प्रसादतः केमंत्राःकेनमस्का
रादेवतार्थेप्रकीर्तिताः किंदानमर्घ्यमंत्रंचकथयस्वस्फरोत्तम श्रीकृष्णउवाच नारदेनपुराराजन्यदुक्तंसंगरा-
दिषु स्मारितंतत्त्वयाराजन्शृणुष्वैकमनाव्रतम् मासिभाद्रपदेशुक्लेत्रयोदश्यांसमारभेत् त्रयोदश्यांप्रभातेतुस-
मुत्थायशुचिर्भवेत् गृण्हीयान्नियमंपूर्वंदंतधावनपूर्वकम् आचम्योदकमादायइमंमंत्रमुदीरयेत् गोत्रिरात्रव्रत
स्यास्योपवासकरणेमम शरणंभवदेवित्वंनमस्तेधेनुरूपिणि प्रसीदतुमहादेवोलक्ष्मीनारायणःप्रभुः लक्ष्मीना
रायणंदेवंसौवर्णंवास्वशक्तितः पंचामृतेनगव्येनस्नापयेत्कमलापतिम् स्थापयेत्सर्वतोभद्रेमंडलेष्टदलेपिवा गं
धपुष्पैःसनैवेद्यैःस्तुतिगीतादिनर्त्तनैः नारिकेलार्घ्यदानेनप्रीणयेद्गांहरिंतथा लक्ष्मीकांतजगन्नाथगोत्रिरात्रव्र-
तंमम परिपूर्णंकुरुष्वेदंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते आर्तिक्यंचततःकुर्याद्भक्त्याकृष्णस्यतुष्टिदम् नवकुंभंजलभृतंह- ३
विष्यान्नेनपूरितम् कृत्वादिनत्रयंपार्थप्रीतयेविनिवेदयेत् धेनुपूजांततःकुर्याज्जलधारांप्रदक्षिणाम् पुरादत्वा-

कुसुमंचंदनंकुंकुमंतथा अन्नाछादनगंधादिदिव्यपुष्पैः [illegible] अहोरात्रभवंकिंचित्धृतदीपदिनत्रयं अर्घ्यदानंततःकु
र्यान्नारिकेलादिभिःफलैः अर्घ्यमंत्रः पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः प्रदक्षि
णीकृतायेनधेनुर्मार्गानुसारिणी प्रदक्षिणीकृतायेनसप्तद्वीपावसुंधरा गावोममाग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतःगावोमेहृदयेसंतुग
वांमध्येवसाम्यहं आरार्तिकसनैवेद्यंगीतवाद्यमहोत्सवैः कुंकुमंकलशंसूत्रंधेन्वैदद्याद्विचक्षणः एवंसंपूज्यतांधे-
नुंसम्यक्भक्त्यादिनत्रयम् यवांश्चयवसंचैवचारयेत्पाययेदपः गोमयादागतैर्धान्यैःकुर्यात्तैरेवपारणम् धेन्वैप्र-
जागरंकुर्यात्सर्वपापप्रणाशनम् त्रिविधान्मुच्यतेपापात्सहरार्धेनपांडव तस्योत्तरात्कृतात्पापात्सहरार्धेनमुच्यते
चत्वारिवेणुपात्राणिकारयित्वाप्रपूरयेत् नालिकेरामुगदलद्राक्षाखर्जूरदाडिमैः शुभैर्विरूढैःसिंदूरैर्वस्त्रकुंकुम
कज्जलैः प्रथमेबीजपूरार्घ्यंद्वितीयेदाडिमंशुभम् तृतीयेनारिकेलंचदद्यादर्घ्यंदिनत्रयं [illegible] कार्याहवि
ष्यान्नेनपूरिताः लक्ष्मीनारायणंदेवंब्राह्मणंभार्ययासह पूजयेत्कुसुमैर्वस्त्रैर्हेमसूत्रैर्युधिष्ठिर दंपत्योर्भोजनंदेयं-
धेनुभक्त्यादिनत्रयम् पारणेगोरिणींविप्रान्मित्रबंधूंश्चभोजयेत् गुरुरूपायतांधेनुंद्विजायप्रतिपादयेत् सकुंकु-
मांसवत्सांचघंटामुकुटभूषिताम् गीतवादित्रनृत्यादिशांतिपाठपुरःसरम् यायाद्विप्रगृहंयावत्तावत्पश्येत्फलस्य
वै एवंयाकुरुतेपार्थगोत्रिरात्रव्रतोत्तमम् दुर्लभंतुसदास्त्रीणांनारीणांनृपसत्तम अश्वमेधसहस्राणिवाजपेय

व्र॰रा॰ शतानिच कृत्वायत्फलमाप्नोतिगोत्रिरात्रव्रतेकृते प्रभासेचकुरुक्षेत्रेचंद्रसूर्यग्रहेतथा हेमभारशतंदद्यात्फलंतत्प्राप्नुया- त्रयो॰
४ न्नृप धेनुदानंततःपश्चात्सवत्संसर्वकामदम् सागरांबरसंयुक्तादत्तातेनवसुंधरा एवंयाकुरुतेपार्थत्रिरात्रव्रतमुत्त १३
मम् भवांतरकृतात्पापात्त्रिविधान्मुच्यतेनरः यावाकाचिन्नपश्येतभर्तृदुःखंनराधिप पुत्रपौत्रकृतंदुःखंतस्यानभविष्य
तिनसंशयः जन्मांतरेप्यसौनारीवैधव्यंनैवपश्यति वैधव्यंचमहद्दुःखंनभवेत्तुभवांतरे अपुत्रालभतेपुत्रान्धनहीना
धनंलभेत् कायेनमनसाचैववकर्मणायदुपार्जितं तत्सर्वंविलयंयातिगोत्रिरात्रव्रतेनवै इहभोगान्कविपुलान्भु
क्त्वायुःपूर्णमेवच व्रतस्यास्यप्रभावेनगोलोकेचमहीयते कीर्तिदंधनदंचैवसौभाग्यकरणंनृप आयुरारोग्यकरणं
६ सर्वपापप्रणाशनम् एतस्मात्कारणाद्राजन्त्सभार्यस्त्वंकुरुव्रतम् राज्यंवायदिसत्कीर्तिंनित्यंप्राप्तुमिहेच्छसि तच्छ्रुत्वा-
पांडवःश्रेष्ठोव्रतंचक्रेसमाहितः व्रतस्यास्यप्रभावेनलब्धंराज्यमकंटकम् इतिहेमाद्रौभविष्येगोत्रिरात्रव्रतंसं
पूर्णम् अथआश्विनशुक्लत्रयोदश्यांगुर्जराचारप्राप्तंगोत्रिरात्रव्रतम् युधिष्ठिरउवाच येनलक्ष्मीचस-
कलानराणांभुवनेभवेत् संततिर्वर्धतेस्त्रीणांतद्व्रतंवदमेप्रभो श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रता
नामुत्तमव्रतम् येनवैक्रियमाणेनसर्वपापक्षयोभवेत् गोत्रिरात्रमितिख्यातंनृस्त्रीणांफलदायकम् वांछितंजा ४
यतेनेषांयेषांचेतसिवर्त्तते युधिष्ठिरउवाच कीदृशंतद्व्रतंदेवविधानंतत्रकीदृशम् कथमेषासमुत्पन्नाक-

स्मिन्कालेतुकेशव श्रीकृष्णउवाच पुराकृतयुगेपार्थमनुर्नामबभूवह वैवस्वतकुलेजातोबभूवपृथिवीपतिः त
दन्वयेदिलीपश्चप्रसूतःपतिरुत्तमः नृपाःसर्वेवशंतस्यसंजाताःकरदायकाः नित्यंधर्मपरोराजापूजनीयोमनीषिभिः नजा
यतेकसंतानंतस्यनीतिमतःसदा वांछयंस्तनयंराजासर्वकोसलपालकः पुत्रार्थंचसपत्नीकोवसिष्ठस्याश्रमंययौ प-
श्यन्हिपथिकल्याणंसारसैस्तोरणंकृतम् विविधानिअरण्यानिमार्गेषुफलितानिवै राजामहिष्यासहितोरथारूढःसवा
हनः संध्यायांयोगिनस्तस्यमहर्षेःप्रापदाश्रमम् सारथिंचसमादिश्यवाजीन्विश्रामयेत्यथ रथादुत्तीर्य्यदंपत्याश्रवाश्र
मंजग्मतुर्मुनेः स्थितंकर्माणिसंध्यायांदिलीपोददृशेगुरुम् अरुंधत्यासहासीनंसावित्र्येवपितामहम् तौप्रणम्यगुरुंत
त्रमुनिपत्नींविशेषतः स्थितौतस्यसमीपेतुप्रीतावानंदपूरितौ दिलीपंचतथात्यर्थंधर्मज्ञंलोकपालकम् पप्रच्छकुशलं-
राज्येचस्कधायाश्चैवमुनिः दिलीपउवाच कुशलंमेसदादेवस्थितेत्वयिगुरौसति कराणांचमनुष्याणांविपत्तौ-
रक्षिताभवान् विषयेममकांतायामपत्यंकिंनजायते किंतुकार्यंधरिष्यामिनिराशाःपितरोगताः नथाकुरुमुनिश्रेष्ठपु
त्रोभवतिमेयथा राज्ञांविपदिप्रासार्थानदापत्यकृतंमुने वदेतिकथितंराज्ञामुनयेवैयुधिष्ठिर तदामुनिःक्षणंतस्थौध्या
नस्तिमितलोचनः कारणंसंततेराज्ञोमुनिर्दृष्टासमाधिना पश्चान्निवेदितंतस्मैदिलीपायप्रयत्नतः वसिष्ठउ॰ ॥
पूर्वंत्वत्रारिमाराध्यवस्कधांगच्छतात्वया कल्पमूलेचतिष्ठंतीकामधेनुर्नवंदिता जातस्तस्यास्तदाकोपोदत्तस्तेशापईदृशः

नवंदिताहंभवतासांप्रतंयदिभूमिप भविष्यतिननतेपुत्रस्तच्छापोनश्रुतस्त्वया नपूजयेद्यःपूज्यानांवंद्यानांयोनवंदते नजायतेतु
कल्याणंपातकैरेवलिप्यते दिलीपउवाच कुतोमयापराधोयंकरोमिकिमहंमुने संततिर्जायतेयेनतद्व्रतंवदमेप्रभो
वसिष्ठउवाच अन्यैर्नानाविधैःपुण्यैस्तपोभिर्नृपदुःसहैः नजायतेतुसंतानंगोत्रिरात्रव्रतंविना सपत्नीकःसवत्सांमेधेनुं
राजन्फलप्रदाम् आराधयैकाग्रमनागोत्रिरात्रव्रतंकुरु यावदित्थंदिलीपस्यमुनिनाकथितव्रतम् तावच्चनंदिनीधेनुर्वना
दावद्दृतेशुभा कुंभोध्नी ग्रीव लंबासुनस्फरवफलदानंदिनी लोकमातादेवानांवरदाशुभोदधिभवाकाम प्रदापाटला
गीर्वाणाःसकलाःश्रुतावपुषिवेति धंतियस्याश्चते संपूर्णाःशशिनःकलाश्चदधतीश्रेयस्करीपूर्णिमा भाद्रेमासिसमाया
तेशुक्लपक्षेतुपार्थिव प्रातःकुर्यात्त्रयोदश्यांनियमंतुस्वभक्तितः समुपोष्यगोत्रिरात्रंभक्त्याकृत्वाव्रतंतव भोक्ष्येहनिच
तुर्थेहंसौभाग्यंदेहिगौर्मम इतिनियममंत्रः ततोगावंसमभ्यर्च्यमंडलेगंधदीपकैः तगरैःशतपत्रैश्चचंपका
द्यैःशुभाननाम् गावोमेअग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहम् पंचगावःसमुत्पन्ना
मथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः इतिपूजामंत्रः फलैर्नानाविधैःपुष्पैर्गंधैरपिस्व-
शक्तितः पूजनीयाःप्रयत्नेनदद्यादर्घ्यंविधानतः नारीकेलंसकूष्मांडंमातुलिंगंचदाडिमम् हविष्यान्नंचनैवेद्यंकार
येद्यवसंयुतम् गोत्रिरात्रव्रतार्थायसफलंचकरेधृतम् सर्वकामप्रदेदेविगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यमंत्रः ॥

वस्त्रयुग्मंविधानेनदद्याद्धाससिदक्षिणाम् सपत्नीकायगुरवेस्वशक्त्याचव्रतीनरः दिनानित्रीणिभिस्त्रीणिपिथ्योतव्याचकथाशुभा
जितक्रोधैस्तलःसर्वैस्त्रीभिर्वापुरुषैरपि एवंसंपूज्यविधिवल्लक्ष्मीयुक्तंतुकेशवम् चतुर्थेदिवसेप्राप्तेततोधेनुंविसर्जयेत्
ततोधेनुंसवत्सांतुमंत्रेणानेनपार्थिव दद्याद्विप्रायविदुषेधर्मिणेशास्त्रज्ञानिने परिपूर्णव्रतंकृत्वादत्वाकामानभीप्सितान्
विप्रायत्वंमयादत्तामातर्गच्छयथासुखम् दानमंत्रः सर्वदानानिदेयानिस्वशक्त्यानतिभिर्नरैः विविधेभ्योद्विजेभ्यश्च
दक्षिणांचस्वशक्तितः वित्तशाठ्यंनकृत्वातुदापयेच्चततोनरः गृहंयावद्व्रजेत्पृष्ठेगीतनृत्यपुरःसरम् गोपालानांचपा-
थेयंदद्याद्वैधेनुतुष्टये यवाद्याश्चरितानित्यंफलैर्नानाविधैःसह भुक्त्वैवकामधेन्वाचसंयुक्तागोमयेनतु पारणंतैःप्रकु
र्यात्सर्वैरिष्टजनैःसह सपत्नीकायगुरवेदद्याच्चान्नंसदक्षिणम् श्रीकृष्णउवाच भाद्रेमासिसितेपक्षेत्रयोदश्यां
नराधिप एवमाराध्यतांधेनुंदिलीपोभक्तितत्परः ततःप्रजानामधिपःप्रभातेस्वरभिंमुनेः सुपूजितांविधानेनमुमोच
त्वरितंशुचिः संध्यायाःप्रभृतिस्थित्वाआययोपुनराश्रमे अर्चांसुदक्षिणाकर्तुंगृहीत्वाविधिवद्बलिम् ययोधेनोःसमी
पेतुबलिंदत्वादिनत्रयम् अनुयातस्ततोधेनोर्वनंगत्वाततःपरम् जयशब्दंप्रवदतःपक्षिणःस्कंदराननान् हृष्टाच-
वनदेवीभिर्गीयमानंतथायशः शुश्रावचततोराजाभृशंमनसिहर्षितः चिरंशुभेवनेव्यक्तेभूमिपेभ्रमितेसति धे-
नुश्चस्वशुभैराद्यारराजाधेन्वावभौपुनः तद्दिनेचमुनेर्धेनुरात्तोभावंचवश्यती विवेशगह्वरंतत्रपार्वत्याश्चपितुर्नृप

कृत्रिमश्चकृतःसिंहोमुनिधेन्वाभयंकरः सिंहश्चदृष्टौराज्ञाधेनुंकर्षन्बलेनवै दृष्ट्वाराजाचतांधेनुंक्रंदमानांस्वरोल्बणैः ततो
धनुर्धरःसोपितांमोक्तुमुपचक्रमे वध्यसिंहवधार्थायराजाबाणंकरेदधौ उत्पन्नस्तुतदाशोकःकोपयुक्तोबभूवसः धनुष्या
रोपयन्बाणंचित्रन्यस्तइवस्थितः हस्तस्यनिश्चलत्वेनक्रोधस्तस्यव्यवर्धत विस्मयंप्रापयन्सिंहोराजानंवैयुधिष्ठिर मानवस्य
गिराप्राहदुष्टत्वेनगविस्थितः सिंहउवाच बाणःप्रयुक्तोभवताव्यथामयिभविष्यति ततःकष्टेनमहताश्रमंमाकुरुस
र्वथा मामारुतस्यवेगोपिपर्वतोन्मूलनेक्षमः ज्ञायतेनमहाराजगवांककुदिवैस्थितः महेश्वरस्यमांराजन्नाम्नाकुंभोद
रेणतु सेवकानांचसर्वेषांमुख्यंजानीहिभूमिप विलोकयेमंपुरतोदेवदारुंमहाद्रुमम् सिक्तःस्नेहेनभूपालशिवयान्व
हतःकृतः कदाचिदागतोहस्तीभग्नस्तेनमहाद्रुमः तस्यसंरक्षणार्थायनियुक्तोहंशिवेनतु कृत्वाशिवेनसिंहत्वमुक्तो-
हंतीव्रभोजने तदीयंखलुगौराजन्भक्ष्यामेसमुपागता त्वत्कालज्जांनिवर्तस्वभक्तोसिगुरवेभवान् आपत्कालइदंद्वन्द्वं
नस्याच्छत्रुभृतोयदि दोषोनजायतेतस्ययशोराजन्नगच्छति श्रुत्वागिरंचसिंहस्यराजात्वेनमुवाचह ईश्वरेणसमोना
न्योयदिसिंहोभवानपि समीपाच्चकथंयातिममधेनुर्गुरोरियं प्रसीदभक्षमेदेहंधेनुंमुंचसवत्सकाम् भविष्यतिजनन्या
श्चवत्सोमार्गविलोकयन् सिंहेनतुदिलीपश्चकथितोवैतदापुनः देहांतरेचदृष्टानिभयंकाराणिकुर्वताम् लोकेनहेतुना ६
पार्थकीर्तिछत्रंचसत्कृतम् सर्वस्यजगतोराज्यंवपुरेतन्नवंवयः त्यक्तुमिच्छसिवाराजन्मूर्खस्त्वमीदृशःकथम् ददासिच

कथंप्राणान्प्रजापालनतत्परः जीवन्नकिंमहाराजमुनेःकोपानपास्यसि ततोरक्षयदेहंस्वंराज्यंस्वंकुरुभूमिप यावच्चोवा-
चसिंहोसौनगेनानुगतांगिरम् दिलीपोपितदापार्थवाणीमेतामुवाचह धेन्वानिरीक्षितश्चैवभूमिपोदीनयागिरा किंभोरा
ज्येनमेसिंहविषयेजीवनेनवा यशोगतंचमेसर्वंयदिधेनुंग्रसिष्यसि एवमुक्त्वाततश्चाग्रेसिंहस्यपतितस्तदा यावदित्थंच
पतितोमांसस्यपिंडवन्नृपः तावत्सिंहोरवंकृत्वाधावितश्चभयंकरः दृष्ट्वासिंहनिपातंचचंचलोनबभूवह तावत्तस्योपरि
ह्याद्यपुष्पवृष्टिःपपातवै उत्तिष्ठवत्सभूपालवाचमित्थंनिशम्यसः उत्थितस्तुपुनश्चाग्रेगांददर्शनचैवहरिम् सेवयाचगुरोः-
पार्थभक्त्याचापिविशेषतः प्रीताकामदुघातस्यवरंवरयसुव्रत योजयित्वाकरौराज्ञायाचेतनयस्ततः वंशकर्त्तामह-
हाभाग्योशिवभक्तोनिरंतरम् गौरुवाच गोत्रिरात्रव्रतंराजन्यद्भक्त्याभवताकृतम् भविष्यतिचतेदक्षःपुत्रःपौरुष-
विग्रहः अन्येपियेकरिष्यंतिगोत्रिरात्रव्रतंमम तेषांकामंचदास्यामिमनसीप्सितंनसंशयः इत्युक्त्वाचलिताधेनुर्वसिष्ठस्या-
श्रमंप्रति बलिंसंगृह्यविधिवद्यथावाशक्तदक्षिणा पूजांकृत्वाविधानेनराजपत्नीविशेषतः प्रदक्षिणात्रयंकृत्वाचलिता
वैयुधिष्ठिर आश्रमंचततोगत्वादिलीपोसौपुनस्तदा गुरोरग्रेचतत्सर्वंवृत्तांतमवदीत्सुनः नंदितोन्वतदापार्थदंपतीतो
सुकोमलौ पारणंचततःकृत्वाप्रस्थितौनगरंप्रति हुताशंचनमस्कृत्यहोतारंगांतथैवच आगतश्चततोराजाअयोध्या
नगरंपुनः दिलिपश्चमहाराजःप्रजापालनतत्परः दिनैःकतिपयैरेवगोत्रिरात्रप्रभावतः राज्यंचकुर्वतस्तस्यसुवेम-

हिषीनद्या प्रभातेस्रमुहूर्त्तेचउत्पन्नोरघुवंशजः रम्यंजातंतदासर्वं संजातानिर्मलादिशः आददेब्राह्मणेभ्यश्चगावोवैवस्त्रसंयुताः
मृदंगस्यस्वनैर्दिव्यैरम्यंजातंपुरंमहत् प्रजाःसर्वास्तदापार्थवर्दंतिस्मपुनःपुनः गोत्रिरात्रप्रभावाच्चराज्ञःपुत्रोबभूवह
पुरंदरस्यजेताचमहाधर्मपरायणः दिशांजेताचयज्ञस्यकर्तासोपियुधिष्ठिर तदाप्रभृतिलोकेस्मिन्लोकाःकुर्वंतितद्व्रतं
देवैःसर्वैःकृतंतत्रसर्वकामार्थसिद्धये सर्वाभिर्देवपत्नीभिःकृतंचव्रतमुत्तमम् गोत्रिरात्रव्रतंपुण्यंविधानेनफलप्रदम्
कुरुष्वत्वंमहाराजभक्त्याचापियुधिष्ठिर साक्षादनंतरंमातुःकृत्वामनसिवर्त्तनं भाद्रपदेसवत्सांतुभक्त्यात्वाराधयस्वगां
एवंयःकुरुतेभक्त्यागोत्रिरात्रव्रतंपुनः सिध्यंतिसर्वकार्याणिसुखंचैवप्रवर्धते कर्त्तव्यंपुत्रकामेनगोत्रिरात्रव्रतंशुभं तपोभिर्दुष्करैः
किंचिद्यज्ञैस्तीर्थगयादिभिः नभवेच्चफलंराजन्भवेत्तच्चविधानतः कुर्वंतियेव्रतमिदंजगतिप्रसिद्धंपापापहंसकलचिंतितकामदं
च आरुह्यचैषतुविमानमनुत्तमंचस्वर्गंप्रयांतियमताहिभयंविहाय इतिगोत्रिरात्रव्रतम् अथउद्यापनं युधिष्ठिरउ॰ कथयस्व-
महापुण्यंगोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंकृष्णायेनचीर्णेनतत्फलम् श्रीकृष्णउवाच वर्षेचतुर्थेसंप्राप्ते-
गोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंवक्ष्येसर्वेषांव्रतसिद्धये तृतीयेदिवसेस्नात्वायान्मध्याह्नेविधिपूर्वकम् देवान्पितॄन्स
मभ्यर्च्यशुद्धेचस्वगृहेव्रती रात्रौचसर्वतोभद्रंगौरीतिलकमेवच पूरयेत्पंचभिर्वर्णैःशोभमानंभवेद्यथा ताम्रस्यक ८
लशंकृत्वापूर्णपात्रसमन्वितम् माषेणचसुवर्णेनलक्ष्मीनारायणंप्रभुम् नूतनंवस्त्रयुग्मंतुसूक्ष्मंतत्रप्रकल्पयेत्

वंशपात्राणिकुर्वीतसौभाग्यद्रव्यसंयुतैः विरूढवस्त्रपक्वान्नैर्नारीकेलादिभिःफलैः विलेपनैश्चपुष्पैश्चधूपैर्दीपैस्तथोत्तमैः
पंचामृतैश्चनैवेद्यैःपूजयेद्विधिपूर्वकम् लक्ष्मीनारायणंदेवंगांसवत्सांविशेषतः रात्रौजागरणंकृत्वागीतवादित्रनिस्वनैः
ततःप्रभातसमयेहोमंकुर्याच्चवैष्णवैः आचार्यंवरयेत्तत्रवेदवेदांगपारगम् तदाज्ञयाचकर्त्तव्यंसाधुकर्मप्रयत्नतः त्रि
स्रोगावोप्रदातव्याएकावापिसवत्सका बहुदोग्ध्रीसुशीलाचतरुणीचसुशोभना दंपतीपरिधानंचवस्त्रैराभरणैःशुभैः
शय्यांसोपस्करांदद्यात्स्नानपात्रंकमंडलुम् चामरंधृतपात्रंचतिलपात्रंसदक्षिणम् दानानिचसुवर्णानांभोज्यागव्यैर्नवैर्द्वि-
जाः एवंधेनुंचविप्रायदत्वाचप्रष्ठलोमव्रजेत् पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयम् अथान्यानिचदानानिदद्याद्विप्रेभ्यएवच
भूयसींदक्षिणांदद्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे गोपालेभ्यश्चपाथेयंशष्कुल्यादिचकंबलम् सर्वंक्षमापयित्वातुपारणंचततश्चरेत्
अनाथैर्व्याधियुक्तैश्चसीदद्भिश्चकुटुंबकैः गवाभक्षितमन्नंचदुग्धेनपरिपाचितम् तेनान्नेनप्रकर्तव्यंदेहस्यपरिपालनम्
भक्तिभावेद्विजानुज्ञांगृण्हीयुर्व्रतिनःसदा तयात्संपूर्णतामेतिनान्यथापिकदाचन एवमुद्यापनंकार्यंव्रतस्यफलमिच्छता
नारीवापुरुषोवापिपुत्रवान्जायतेध्रुवम् इहलोकेसुखंभुक्त्वाअंतेगोलोकमाप्नुयात् श्रीकृष्णउवाच एत
त्तेकथितंराजन्व्रतस्योद्यापनंशुभम् श्रोष्यंतियेपठंतीतितेषांसर्वेमनोरथाः येकरिष्यंत्यसंदेहंतेषांलोकाश्चशाश्व
ताः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेगोत्रिरात्रव्रतंसंपूर्णम् अथचैत्रशुक्लत्रयोदश्यांअशोकत्रिरात्रव्रतंभविष्ये

सा च पूर्वा ग्राह्या तत्र त्रयोदशीतिथिः पूर्वासिनेतिदीपिकोक्तेः श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्पुरावृत्तमयोध्यायांव्रतंशुभं
वसिष्ठेनमुनींद्रेणसीतायैयन्निवेदितम् विधायरावणविधंयदारामःपुरेभ्यगात् तदादेवीप्रणम्याथवसिष्ठंवाक्यमब्रवीत्
सीतोवाच भगवन्दंडकारण्याद्रावणेनहृतापुरा नपश्यामितदाकिंचिदात्मीयंविकलेंद्रिया लंकायांमापितानेनराक्ष-
सेनहृताह्यहम् अशोकवृक्षंप्रणतामहाचिंतापरायणा उक्तंत्रिजटयातत्रवाक्यंहेत्वर्थसंयुतम् अशोकस्यव्रतंकृत्वाविशो
कात्वंभविष्यसि तयैतदुक्तंमयाब्रह्मन्यथोक्तंत्रिजटावचः ततःप्रभृत्यहंशश्वदशोकव्रतमारभम् तेनव्रतप्रभावेनहनू
मान्पवनात्मजः शतयोजनविस्तीर्णंतीर्त्वासागरमद्भुतम् मयादृष्टःकपिश्रेष्ठःसाभिज्ञानोमहाबलः पुनश्चकुशलीजा-
तोदग्ध्वालंकांमहाबलः ततोमेप्रत्ययोजातोव्रतस्यास्यमहातरोः व्रतराजप्रभावेनरामःप्राप्तोमहाहरिः ततःकैश्चिदहो
रात्रैर्भर्त्तामेराघवोबली निहत्यरावणंसंख्येमांविशुद्धांगृहीतवान् तदहंभगवन्विप्रप्रष्टुमिच्छामित्वांदृढव्रतम् अशोकस्यप्र-
भावंमेवक्तुमर्हस्यशेषतः व्रतस्यतस्यपुण्यंतुपुराणोक्तंमहीतले अथवासुरलोकेषुसुरनारीनिषेवितं वसिष्ठउवा॰
एवमेतज्जनकजेयथावक्ष्यसिसुव्रते अशोकस्यप्रभावेनरामोदृष्टःपुनस्त्वया शृणुचात्रमहाख्यानंनंदनेदिव्यकानने
बृहस्पतिमुखाल्लब्धंयज्ज्ञातंपरमाद्भुतम् वृत्रासुरमहायुद्धेदेवेंद्रश्चमहासुरम् निहत्यसर्वधर्माणांस्थापनंचचकारह
ब्रह्महत्यामवाप्याथदेवेंद्रोनष्टचेतनः त्रैलोक्यराज्यंत्यक्त्वाप्सुममज्जारिमर्दितः एतस्मिन्नंतरेदेवेनहुषोनृपसत्तमः

त्रैलोक्यराज्यंसकलंजहारबलदर्पितः ततःशचीप्रव्यथिताहृतराज्यमवेक्ष्यसा नंदनांतंसमासाद्यतपस्तेपेसुदुष्करं तांश्रुत्वाधर्म
निरतांबृहस्पतिरुदारधीः आगत्यनंदनंदेवींवाक्यमाहमहातपाः बृहस्पतिरुवाच किमर्थंतप्यतेदेवितपःपरमदुष्करं
त्वयाकिंप्रार्थ्यतेतेनतपसाब्रूहिकारणम् शच्युवाच॰ हताहिभूतंदेवेंद्रंहृतराज्यंहतद्विषम् क्वापिप्रनष्टंतंविप्रनजानेहं
प्रियंपतिम् एतस्मात्कारणाद्ब्रह्मन्तपउग्रंसमाश्रितम् यथापुनर्निजंराज्यंदेवेंद्रःप्राप्नुयादिति क्वतिष्ठतिमुनेब्रूहिसुर
राट्शत्रुतापनः प्रसीदकुरुमेदेवसंयोगंतेनचाप्नुयाम् वाचस्पतिरुवाच शृणुपौलोमिदेवेंद्रोयथानष्टोभयातुरः मान
सांभसिसंभूतंपंकजांतरमाश्रितः वृत्रहत्याप्रभावेनउद्वेगंगुरुमाश्रितः अभिभूतमिवापश्यंस्ततोस्तनिलयंगतः का
मंतपःप्रसंगेनसर्वंप्राप्स्यसिसुव्रते बहुकालंस्थितंयस्मात्तपसालभ्यतेफलम् स्त्रीणांपुष्टिकरंत्वेकंव्रतंप्रोक्तंस्वयंभु-
वा सावित्र्याःपृच्छमानायास्तत्त्वंकर्तुमिहार्हसि अशोकव्रतमित्येकंनाम्नाख्यातंत्रिविष्टपे येनचीर्णेनवैसद्योनारीदुःखं
नसंस्मरेत् हरःस्वयंवसन्साक्षाद्वृक्षराजेषुनंदते अस्मिंस्तुष्टेहरस्तुष्टइतिजानामिनिश्चितम् शच्युवाच पुन्नागं
नागबकुलंचंपकाद्यान्महीरुहान् परित्यज्यकथंचान्यान्हरोस्मिन्कृतसंन्निधिः वाचस्पतिरुवाच हरेणनिर्मितः
पूर्वमशोकोयंकृपालुना लोकोपकारकरणेतलोयंशिववल्लभः वसिष्ठउवाच निर्माययत्नसप्रवरंप्रणम्यभक्त्या
र्चयित्वाविधिमस्यविप्रम् पप्रच्छदेवीपुनराहविप्रोदेविशृणुत्वंविधिमस्यसर्वम् वाक्पतिरुवाच आरभ्यतद्व्रतं

कार्याविगतसंपुष्पाणं त्रिरात्रंदेविविख्यातमशोकतरुमूलके कार्यंनारीभिरमलंमनोवाक्कायकर्मभिः ततःप्रदक्षिणादेया अष्टोत्तरशतैः
फलैः नारिकेरैश्चखर्जूरैर्गौस्तनीभिर्दिनेदिने मंत्रेणानेनमनसाध्यात्वानित्यंसदाशिवम् अशोकशोकप्रनुदसर्वकामफलप्रद व्रतेना
नानेनचीर्णेनमयोक्तंफलदोभव ततस्तृतीयेदिवसेसम्यगभ्यर्च्यभामिनि महादेवंवृषयुतंवंशपात्राणिकारयेत् अने
नैवविधानेनयाकुर्याद्व्रतमुत्तमम् वैधव्यंनाप्नुयान्नारीपुत्रसौख्ययुताभवेत् वसिष्ठउवाच बृहस्पतिमुखाच्छ्रुत्वा
शचीचक्रेव्रतंशुभम् शास्त्रोक्तविधिनासीतेभक्त्यादेवःसमागतः वृत्रहत्याविनिर्मुक्तोनात्रकार्याविचारणा तथात्व-
मपिवांछार्थंव्रतमेतत्समाचर तथासांध्यिस्फुपुष्टश्रीप्राधान्यंजायतेक्षितौ व्रतएवंकृतेलोकेख्यातादेविभविष्यसि
श्रीकृष्णउवाच व्रतमेतदशोकस्यअयोध्यायांचकारसा सीताव्रतेकृतेतस्मिन्दुःखहीनाबभूवह युधिष्ठिरउ०
अशोकस्यसमाख्यातापूजादेवविधानतः कादेवतातत्रपूज्यानारीणांव्रतसिद्धये श्रीकृष्णउवाच अशोक
वृक्षेतिष्ठंतिसर्वेदेवायुधिष्ठिर पल्लवेषुचशाखासुशिवाद्याःसर्वदेवताः अशोकसन्निधौरामःपूजनीयःसलक्ष्मणः
सीतायासहितोराजन्विष्णोरंशोयतोमतः पृथग्मंत्रैःपृथग्वस्त्रैरशोकाख्यायथाक्रमम् पूजाचभरतश्रेष्ठपुराणोक्त
विधानतः अशोकवृक्षनिहिताःशिवाद्यायेसुरोत्तमाः अशोकपूजनेनाशुतुष्टास्तेमेभवंत्विह गौर्यालक्ष्म्यानथेंद्रा
ण्याअरुंधत्याचसितया त्वंसमाराधितःपूर्वमशोकफलदोभव अशोकावाटिकामध्येसीतालब्धप्रसादतः अशो

कशार्वसफलंगृहाणार्घ्यंकृतंमया रावणस्यवधार्थायउत्पन्नस्त्वंमहीतले विष्णोरंशोसिदेवेशगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते द
शावतारगृहणंकरोषित्वंप्रभावतः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसीतालक्ष्मणसंयुत तातभक्त्युन्मुखंवीरंवनेयोनुययौतदा
नंलक्ष्मीवर्धनंगौरंलक्ष्मणंपूजयाम्यहम् अवनीतलसंभूतेसीतेसर्वांगसुंदरि गृहाणार्घ्यंमयादत्तंपूजांजनकनंदि
नि लक्ष्मीस्त्वंसर्वदेवस्यविष्णोरसिमहीतले अवनीर्णामयादत्तंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते एवंसंपूज्यविधिनासर्वशोकवि
नाशनम् सर्वपापप्रशमनंसर्वकीर्तिविवर्धनम् अपुत्रयापुरापार्थपार्वत्यामंदराचले अशोकःशोकशमनःपुत्रत्वे
परिकल्पितः जातकर्मादिकंतस्यत्वशोकस्यमहातरोः कारितंविधिवत्तस्यतेनवृक्षोनगोत्तमः याव्रतंकुरुतेनारीपुरा
णोक्तविधानतः अशोकस्यप्रसादेनसर्वान्कामानवाप्नुयात् अवैधव्ययुतासातुलक्ष्मीसांनिध्यमाप्नुयात् सर्वोप
हारान्नराजेंद्रब्राह्मणायनिवेदयेत् कथामपिसमाकर्ण्ययःकुर्याद्द्विजतर्पणम् व्रतस्यफलमाप्नोतिस्वव्रतीपिनसंशयः
युधिष्ठिरउवाच विशेषंब्रूहिमेदेवत्वशोकतरुपूजने येनार्चितेतरौकृष्णप्राप्यतेसकलंफलम् श्रीकृष्णउ०
कथयामिकथांराजन्याभिर्व्रतमिदंकृतम् मनुष्यदेवगंधर्वनारीभिःपुत्रवृद्धये अनसूययात्रिपत्न्यात्वरुंधत्यातथै
वच देवक्यासीतयाचैंद्र्याद्रौपद्यासत्यभामया दमयंत्याचसावित्र्याकृतंतद्व्रतमुत्तमम् सर्वाभिःपूजितोवृक्षोयथा
वत्कृणुपार्थिव अशोकंराजतंचैवसौवर्णंचतथाशिवम् तथैवकारयेत्सीतांसौवर्णौरामलक्ष्मणौ पूजयेद्विविधैर्मै

त्रैः पूर्वोक्तैर्नृपसत्तम अशोकं पूजयेद्वृक्षं प्ररूढं शुभपल्लवैः विरूढैः सप्तधान्यैश्च गुणकैर्मोदकैः शुभैः कालोद्भवैः शुभैर्दिव्यै
र्नारिकेलैः सदाडिमैः पुष्पादिनातथाधूपैः पूजयेत्तरुमुत्तमम् अशोकं पांडवश्रेष्ठशोकोन श्यतितत्क्षणात् पितृमातृपती
नांवैश्वशुराणांतथैवच अशोकत्वंशोकहरोभवसर्वत्रनःकुले अशोककलिकाश्चाष्टौयेपिबंतिचहस्तभे चैत्रशुक्लत्रयोद
श्यांनतेशोकमवाप्नुयुः त्वामशोकहराभीष्टमधुमाससमुद्भवम् पिबामिशोकसंतप्तोमामशोकंसदाकुरु हस्तर्क्षेचबु
धोपेताचैत्रशुक्लत्रयोदशी प्रातस्तुविधिवत्स्नात्वावाजपेयफलंलभेत् इतिचैत्रशुक्लत्रयोदश्यांभविष्यपुराणोक्तं
अशोकत्रिरात्रव्रतम् संपूर्णम् अथचैत्रकृष्णत्रयोदश्यांमहावारुणीसंज्ञकोयोगः तदुक्तंवाचस्पतिनिबंधे
शनिवारसमायुक्तासामहावारुणीस्मृता मधोःकृष्णत्रयोदश्यांशनौशतभिषायदि गंगायांयदिलभ्येत कोटिसूर्यमहाधि
का शुभयोगसमायुक्ताशनौशतभिषायदि महामहेतिविख्यातात्रिकोटिकुलमुद्धरेत् इतिवारुणीमहावारुणीत्र
योदशी अथस्कंदपुराणेशनिप्रदोषव्रतम् सूतउवाच शनौशुक्लत्रयोदश्यांकार्तिकेश्रावणेथवा जयापू
र्वापराग्राह्याव्याप्ताचेद्रजनीमुखम् लोमशउवाच पुरावृत्रादिभिर्दैत्यैर्वर्त्तमानेमहाहवे हतःशक्रेणनमुचि
रपांफेनेनवैबली दैत्यान्पलायितान्दृष्ट्वाहन्यमानान्सुरैर्भृशम् वृत्रःकोपपराविष्टोदेवान्योद्धुमथाययौ कालाग्नि १०
रूपसदृशंरूपंकृत्वामहाजवम् व्यवर्धतमहातेजारोदसीपूरयन्निव तंदृष्ट्वाभयवित्रस्तादेवाःशक्रपुरोगमाः ॥

कर्तव्यंनाभ्यपद्यंततदागुरुरुवाचह गुरुरुवाच तपसास्तुमहोग्रेणव्रतेनानियमेनच अजेयोयंमहातेजाःवृत्रःश
त्रुविनाशनः आराधयन्ततोदेवंपूज्यंशंकरमव्ययम् व्रतेनविधियुक्तेनवृत्रंजेष्यथमाचिरम् देवाऊचुः गुरो-
केनविधानेनकीदृशेनव्रतेनच अराधनीयोगौरीशोत्यस्माभिर्जयकामुकैः तद्दवस्वसुराचार्यत्वंहिनःपरमागतिः गु
रुरुवाच कार्तिकादिषुमासेषुमंदवारेत्रयोदशी विशेषाच्छुक्लपक्षेषुसर्वकामकरीशुभा तस्यांप्रदोषसमयेलिंगरू
पीसदाशिवः पूजनीयोहिदेवेंद्रासर्वकामसमृद्धये स्नात्वामध्यान्हसमयेतिलामलकसंयुतम् शिवस्यअर्चनंकुर्याद्गं
धपुष्पफलादिभिः पश्चात्प्रदोषसमयेस्थावरंलिंगमर्चयेत् स्वयंभुस्थापितंचापिपौरुषेयमपौरुषम् जनेवाविजनेवापि
अरण्येवातपोवने ग्रामाद्बहिःस्थितंलिंगंग्राम्याच्छतगुणंस्मृतम् ग्राम्याच्छतगुणंपुण्यमरण्येचप्रपूजने वन्याच्छतगु
णंपुण्यंलिंगंवैपर्वतेस्थितम् पर्वताच्चायुतं पुण्यंतपोवनसमाश्रितम् काश्यादिसंस्थितंलिंगंपूजितंस्यादनंतकम्
एवंविशेषलिंगानांतीर्थानांनिपुंगोर्भृशम् ज्ञात्वाचशिवपूजायाःविधिंशंभुंप्रपूजयेत् कूपवापीतडागेषुदेवखातनदीषु
च क्रमाच्छतगुणंपुण्यंगंगायांस्यादनंतकम् पंचपिंडान्समुद्धृत्यस्नायात्परवारिणि ततःप्रदोषसमयेस्नात्वामौनंस
माचरेत् प्रदीपानांसहस्रेणदीपनीयःसदाशिवः शतेनाप्यथवादेवोद्वात्रिंशद्दीपमालया घृतेनदीपयेद्दीपान्शिवस्यपरि-
तुष्टये तथाफलैश्चधूपैश्चनैवेद्यैर्विविधैरपि उपचारैःषोडशभिर्लिंगरूपीसदाशिवः पूज्यःप्रदोषसमयेनृभिःसर्वार्थसिद्धये

प्र·स·
११

नाम्नांशतेनरुद्रोसौस्तोतव्यश्चसक्तिप्रियः नमोरुद्रायभीमायनीलकंठायवेधसे कपर्दिनेसुरेशायव्योमकेशायवैनमः
वृषध्वजायसोमायसोमनाथाय वैनमः दिगंबरायभर्गायउमाकांत कपर्दिने तपोमयायव्याप्तायशिपिविष्टायवैनमः व्या
लप्रियायव्यालायव्यालानांपतयेनमः महीधरायव्याघ्रायपशूनांपतयेनमः त्रिपुरांतकायसिंहायशार्दूलायऋषभायच
मितायमितनाथायसिद्धायपरमेष्ठिने कामांतकायबुद्धायबुद्धीनांपतयेनमः कपोतायविशिष्टायशिष्टायपरमात्मने
वेदगीतायगुप्तायवेदगुह्यायवैनमः दीर्घायदीर्घरूपायदीर्घार्थायमृडायच नमोजगत्प्रतिष्ठायव्योमरूपायवैनमः ग
जासुरमहादैत्यअंधकासुरभेदिने नीललोहितशुक्लायचंडमुंडप्रियायच भक्तिप्रियायदेवायज्ञातज्ञाताव्ययायच
महेशायनमस्तुभ्यंमहादेवहरायच त्रिनेत्रायत्रिवेदायवेदांगायनमोनमः अर्थायअर्थरूपायपरमार्थायवैनमः वि
श्वरूपायविश्वायविश्वनाथायवैनमः शंकरायचकालायकालावयवरूपिणे अरूपायविरूपायसूक्ष्मसूक्ष्मायवैनमः
श्मशानवासिनेतुभ्यंनमस्तेकृत्तिवाससे शशांकशेखरायैवरुद्रभूमिश्रयायच दुर्गायदुर्गपारायदुर्गावयवसाक्षिणे लिं
गरूपायलिंगायलिंगानांपतयेनमः नमःप्रभावरूपायप्रणवार्थायवैनमः नमोनमःकारणकारणायमृत्युंजयायात्म
भव स्वरूपिणे त्र्यंबकायासितकंठभर्गगौरीपतेमंगलहेतवेनमः नाम्नांशतंमहेशस्यउच्चार्यव्रतिनासदा प्रदक्षिणा ११
नमःस्काराएतत्संख्याःप्रयत्नतः कार्याःप्रदोषसमयेतुष्ट्यर्थंशंकरस्यच एतद्व्रतंमयादिष्टंतवशक्रमहामते शीघ्रंकु-

रुमहाभागपश्चाद्युद्धंकुरुप्रभो शंभोःप्रसादात्सर्वंतेभविष्यतिजयादिकम् शक्रउवाच इंद्रःकदामहेशानंसमाराधयदादरात्
कथंचसवरंप्राप्तःपुराकथयभवद्द्विज गुरुरुवाच इंद्रोत्ययंमहातेजास्तपस्वीतपसापुरा शिवंप्रसादयामासपर्वतेगंध
मादने नाम्नाचित्ररथोराजावनंचित्ररथस्यतत् एतज्जानीहिभोइंद्रनवपुर्याःसमीपतः यस्मिन्वनेमहाभागवसंतिचम
हर्षयः तस्माच्चैत्ररथं नामवनंपरममंगलम् तस्यदत्तंशिवेनैवयानंचपरमाद्भुतम् कामदंकिंकिणीयुक्तंसिद्धचारण
संयुतम् गंधर्वैरप्सरोयक्षैःकिन्नरैरुपशोभितम् ततस्तेनैवयानेनपृथिवींपर्यटन्पुरा॥ तथागिरीन्समुद्रांश्चद्वीपांश्चविवि
धांस्तथा एकदापर्यटन्राजा नाम्नाचित्ररथोमहान् कैलासमागतस्तत्रददर्शपरमाद्भुतम् तदासभांमहेशस्यगणैश्चैव-
विराजितां अर्धांगलग्नयादेव्याशोभितंचमहेश्वरम् निरीक्ष्यदेव्यासहितंसदाशिवंकर्पूरगौरंवरमंबुजेक्षणम् कपर्दिनंचंद्र
कलाविभूषितंगंगाधरंदेववरंसभायाम् प्रहस्यराजाचतदागिरीशंन्यायान्वितंवाक्यमिदंबभाषे वयंचशंभोविषयान्वि
ताश्चमर्त्यादयःस्त्रीविजितास्तथान्ये नलोकमध्येचमयाविलोकिताश्चालिंग्यकांतांसदसिप्रविष्टः एवंवाक्यंनिशा
म्याथगिरीशःप्रहसन्निव उवाचन्यायसंयुक्तंसर्वेषामपिशृण्वताम् शिवउवाच ममलोकापवादश्चसर्वेषां
नभवेद्यथा भक्षितंकालकूटंमेसर्वेषामपिदुर्जयम् लोकातीतंचमेवृत्तंतथाप्युपहसत्यसौ ततश्चित्ररथंदेवीगिरि
जावाक्यमब्रवीत् कथंदुरात्मनाद्यस्तुशंकरश्चोपहासितः मयासहैवमंदात्मन्नीक्षसेकर्मणःफलम् साधूनांसम-

मचित्तानामुपहासं कुर्वतो नियः देवोवाप्यथवामर्त्यः सविज्ञेयोधमाधमः एतेमुनींद्राश्च महानुभावास्तथाहिएते ऋषयो वेदगर्भाः
तथैवसर्वे सनकादयोप्यमी अज्ञाननाशाः शिवमर्चयंति रेमूढसर्वेषुजनेषभिज्ञ स्त्वमेवचैकोसिपरोन कश्चनतस्माद्‌तिप्रौढत
रंनरत्वांसंशिक्षयेनैवकुर्याद्यथालम् अस्मात्तविमानात्त्वंदैत्योभूत्वाकुदुर्मते ममशापेनदग्धस्त्वंगच्छाद्यचमहीतलं एवंशप्त-
स्तदादेव्याभवान्याराजसत्तमः राजाचित्ररथः सद्यः पपात सह सोदिवः आसुरींयोनिमापन्नोवृत्रोनाम्नाभवत्तदा तपसापरमे
णैवत्वष्ट्रासंयोजितः क्रमात् तपसाब्रह्मचर्येणशंभोराराधनेनच व्रतेनानेनचबलीजेतुंशक्योनकेनचित् आसुरेणहिभावेन
त्वंगंचक्रेश्वतंयतः तेनछिद्रेणचैवासौपश्चाज्जेयोभविष्यति तस्मात्त्वमपिदेवेंद्र कृत्वाचेदंव्रतंशुभम् हनिष्यसिमहाबाहोवृत्रं
नास्त्यत्रसंशयः गुरोस्तद्वचनंश्रुत्वाप्युवाचाथशतक्रतुः उद्यापनविधिंब्रूहिप्रदोषस्यचमेधुना गुरुरुवाच कार्तिकेश्राव
णेमासेमंदवारेत्रयोदशी ॥ संपूर्णातुभवेद्यासासम्यग्व्रतसिद्धये ऋषभोराजनः कार्योष्टछेतस्यस्फपीवकम् तस्योपरिन्यसे
द्देवमुमाकांतंत्रिलोचनम् पंचवक्त्रंदशभुजमर्धांगेगिरिजांसतीम् सौवर्णीप्रतिमांकृत्वाताम्रकुंभंजलैर्युतम् पंचरत्नफलो
पेतंपंचपल्लवशोभितम् चंदनेनसुगंधेनमिश्रितंशोभिनंतथा रौप्यपात्रंततः कृत्वाकुंभस्योपरिविन्यसेत् अशक्तोमृन्मयंकुं
भंवंशपात्रमथापिवा पर्णशरावंसंस्थाप्यसौवर्णीप्रतिमांतथा शक्त्याकृतांप्रतिष्ठाप्यवस्त्रमाल्यविभूषणैः पूजयित्वाविधानेनरा १२
त्रौजागरणंचरेत् पुष्पमंडपिकामादौकृत्वाश्रद्धासमन्वितः वितानमंडपंकुर्याच्चानावर्णैःसमन्वितम् ततःप्रभातसमयेनद्यादौवि

मलेजले स्नात्वापुनः समभ्यर्च्यजुहुयात्पायसेनच उमयासहितंरुद्रंप्रथगष्टोत्तरंहुनेत् गौरीर्मिमायमंत्रेणत्र्यंबकेणचशंकरम् आचार्यंचसप
त्नीकंवस्त्रालंकारचंदनैः तोषयित्वाशक्तिंदातंगांदद्याच्चपयस्विनीं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिः प्रतोषयेत् दीनानाथांश्चसंतर्प्य
स्वस्तिंवाचयेत्ततः लब्ध्वानुज्ञांब्राह्मणेभ्योबंधुभिःसहितः शुचिः हृदिस्मरन्शिवंभक्त्याभुंजीतनियमेनच अनेनैवविधानेनकुर्यादु-
द्यापनंव्रती एवंयःकुरुतेभक्त्याप्रदोषव्रतमुत्तमं शनिवारेणसंयुक्तोसोद्यापनविधिंनरः आयुरारोग्यमैश्वर्यंपुत्रपौत्रसमन्वितः शत्रू
न्विजयतेनित्यंप्रसादाच्छंकरस्यच तस्मात्त्वमपिदेवेंद्रपूजयस्वसदाशिवम् एवंप्रदोषविधिनायुद्धेवृत्रंविजेष्यसि एवंनिशम्यगुरुणा
कथितंतदानीमिंद्रोयमेनविधिनागिरिशंप्रपूज्य लोकंप्रसंतमिवदैत्यपतिंप्रवृद्धंतंतत्क्षणादगमयत्क्षयमीशतुष्ट्या ईश्वरउ० त्रयोद
श्यांनथारात्रौसोपहारंत्रिलोचनम् पश्यतिप्रथमेयामेमुच्यतेसर्वपातकैः देव्युवाच देवकेनविधानेनप्रदोषव्रतमुत्तमम् ॥
विधातव्यंनरैः स्त्रीभिः संतानफलसिद्धये ईश्वरउवाच यदात्रयोदशीकृष्णामंदवारेणसंयुता आरब्धव्यंव्रतंतत्रसं
तानफलसिद्धये ऋणनिर्मोचनार्थायभौमवारेणसंयुता सौभाग्यस्त्रीसमृध्यर्थंशुक्रवारेणसंयुता आयुरारोग्यसिध्यर्थं
भानुवारेणसंयुता एकवत्सरपर्यंतंप्रतिपक्षेत्रयोदशी प्रदोषेशिवमभ्यर्च्यनक्तंभोक्ष्यामिशंकर तत्रचोक्तेनमंत्रेणव्रतसंक
ल्पमाचरेत् स्नात्वातुलोहितेभानौनद्यादौनियमीव्रती शिवालयेततोगत्वाप्रदोषेशिवमर्चयेत् पूजामंत्राः ॐ
भवायनमः महादेवा० रुद्राय० नीलकंठा० शशिमौलिने० उग्राय० उमाकांताय० ईशानायन० विश्वेश्वराय० त्र्यंबका० त्रिपुरघ्ना०

व्र.रा. त्रिपुरांतकायनमः त्रिकालाग्निकालायनमः कालाग्निरुद्रायनमः नीलकंठायनः सर्वेश्वराय॰ १६ पंचामृतेनस्नपनमेभि प्रदो॰
१३ मैत्रैःप्रपूजयेत् दधिभक्तेननैवेद्यंपक्वान्नैर्घृतसंयुतम् दत्वाक्रमुखवासंचतांबूलंक्रमुकादिकम् समर्पयेद्दशदिश स्नत्रदीपा १३
नाज्यसमन्वितान् यथाभवान्समस्तानांभक्तानांपापमोचनः तथाव्रतेनसंतुष्टःपुत्रंदेहिसलक्षणम् ऋणरोगादिदारि
द्र्यपापक्षुद्रापमृत्यवः भयशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा पृथिव्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच अंडमाश्रित्यतिनि
ष्ठंतिप्रदोषेगोवृषस्यतु स्पृष्ट्वातुवृषणौतस्यशृंगमध्येविलोक्यच पुच्छंचककुदंचैवसर्वपापैःप्रमुच्यते निवेद्यकर्मजातं
चयद्याहृत्तानुसारतः दक्षिणाब्राह्मणेभ्यश्चततोमौनंविसर्जयेत् मंदवारेप्रदोषोयंशुक्लकृष्णेत्रयोदशी॥ यश्चतुर्विंशतिं
कुर्याद्यथोक्तफलमाप्नुयात् अथपूजनम् आवाहयेत्प्रथमतोमंत्रेणानेनसुव्रत एह्येहित्वसुमाकांतस्थानेचात्र
स्थिरोभव यावत्पूजांसमाप्येनक्रुपयादीनवत्सल आवाहनं॰ आसनेस्मिन्नुमाकांतसुखस्पर्शेसुनिर्मले उपविश्यमृडे
दानींसर्वशांतिप्रदोभव आसनं॰ पाद्यंचतेमयादत्तंपुष्पगंधसमन्वितम् गृहाणदेवदेवेशप्रसन्नोवरदोभव पाद्यं॰
ताम्रपात्रेस्थितंतोयंफलगंधादिसंयुतम् अर्घ्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः अर्घ्यंसमर्पयामि शीतलंनिर्मलं
तोयंकर्पूरेणसुवासितम् आचम्यतांसुरश्रेष्ठमयादत्तंहिभक्तितः आचमनीयं॰ पंचामृतेनस्नपनंतत्तन्मंत्रैश्चकारयेत् १३
गोक्षीरधामन्देवेशगोक्षीरेणमयाकृतम् स्नपनंदेवदेवेशगृहाणपरमेश्वर दुग्धस्नानं॰ दध्नाचैवमयादेवस्नपनंक्रि

यतेतव गृहाणभक्त्यादत्तंमेप्रसन्नोमेभवाव्यय दधि॰ सर्पिषादेवदेवेशस्नपनंक्रियतेमया उमाकांतगृहाणेदंश्रद्धयासुरसत्तम
घृतस्नानं॰ इदंमधुमयादत्तंतवतुष्ट्यर्थमेवच गृहाणशंभोत्वंभक्त्याममशांतिप्रदोभव मधुस्ना॰ सितयादेवदेवेशस्नपनंक्रियतेमया
गृहाणशंभोमेभक्त्यासुप्रसन्नोभवप्रभो शर्करास्ना॰ कावेरीनर्मदावेणीतुंगभद्रासरस्वती गंगाचयमुनाचैवताभ्यःस्नानार्थमाहृ
तम् गृहाणत्वमुमाकांतस्नानायश्रद्धयाजलं स्नानं॰ एतद्वासोमयादत्तंसोत्तरीयंसुशोभनं गृहाणत्वंसुरश्रेष्ठममवासःप्रदोभव वस्त्रं॰
यज्ञोपवीतंसौवर्णंमयादत्तंचशंकर गृहाणपरयातुष्ट्यातुष्टिदोभवसर्वदा उपवीतं॰ सुगंधंचंदनंदिव्यंमयादत्तंतवप्रभो भक्त्यापरम
याशंभोसुप्रभंकुरुमेभव चंदनं॰ मालतीचंपकादीनिकुसुमानिसुगंधानिच बिल्वपत्राणिपूजार्थंस्वीकुरुत्वमुमापते पुष्पं॰ धूपंविविधं
परमंसर्वौषधिविजृंभितम् गृहाणपरमेशानममोपरिदयांकुरु धूपं॰ दीपंचपरमंशंभोघृतवर्तिषुयोजितम् दत्तंगृहाणदेवेशमम
ज्ञानप्रदोभव दीपं॰ शाल्योदनघृतापूपपायसादिसमन्वितम् नैवेद्यंविविधंदत्तंभक्त्यामेप्रतिगृह्यताम् नैवेद्यं॰ नैवेद्यमध्येपा
नीयंमयादत्तंहिभक्तितः स्वीकुरुष्वमहादेवप्रसन्नोभवसर्वदा मध्येपानीयं॰ उत्तरापोशनार्थंवाआनीतंजलमुत्तमम् ॥
गृहाणत्वमुमाकांतसर्वदुःखनिवारक उत्तरापोशनं॰ कर्पूरैलालवंगादिपूगीफलसमन्वितम् तांबूलंकल्पितंभक्त्यागृहाण
गिरिजाप्रिय तांबूलं॰ इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि॥ ॥फलंसमर्प॰
हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः दक्षिणाकांचनंदेवस्थापितामेनवाप्रनः दक्षिणा समर्पयामि ॥दीपावलीम-

यादत्वास्कवर्तिघृतसंयुता॥ पंचार्त्तिक्यप्रदानेनममतेजःप्रदोभव॥ पंचार्त्तिक्यं॰ यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच तानि
तानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणां॰ मृत्युंजयायरुद्रायनीलकंठायशंभवे॥ अमृतेशायसर्वायमहादेवायतेनमः न
मस्कारं॰ सेवंतिकाबकुलचंपकपाटलाब्जैःपुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः बिल्वप्रवालतुलसीदलमालतीभिस्त्वांपूजया
मिजगदीश्वरमेप्रसीद॥ मंत्रपुष्पं॰ निपत्यदंडवद्भूमौप्रणम्यचपुनःपुनः क्षमापयित्वादेवेशंरात्रौजागरणंचरेत् गीतवा
दित्रनृत्याद्यैर्गृहेवादेवतालये एवंपूजाप्रकर्त्तव्याशंकरस्यचतुष्टिदा॥ दद्यिनंचनराणांतुददातिभगवान्हरः ॥
इतिश्रीस्कंदपुराणेशनिप्रदोषव्रतकथोद्यापनपूजासमाप्ता अथपक्षप्रदोषव्रतम् सूतउवाच काचिच्चवि-
प्रवनितासपुत्रादुःखकर्षिता॥ शांडिल्यस्यमुखाच्छ्रुत्वाप्रदोषेशिवपूजनम् इत्युक्तामुनिनासाध्वीसाविप्रवनितापुनः
तंप्रणम्याथपप्रच्छशिवपूजाविधेःक्रमम् शांडिल्यउवाच पक्षद्वयेत्रयोदश्यांनिराहारोभवेद्दिवा घटित्रयादस्तमयात्पू
र्वस्नानंसमाचरेत्॥ शुक्लांबरधरोभूत्वावाग्यतोनियमान्वितः कृतसंध्याजपविधिःशिवपूजांसमारभेत् देवस्यपुरतःस
म्यग्गुपलिप्यनवांभसा विधायमंडपंरम्यंधौतवस्त्रादिभिर्वृतम् वितानाद्यैरलंकृत्यफलपुष्पनवांकुरैः विचित्रपद्ममुद्धृ
त्यवर्णपंचकसंयुतम् तत्रोपविश्यतुशुभेसूपविष्टःस्थिरासने सम्यक्संपादिताशेषपूजोपकरणःशुचिः आगमोक्तेन १४
मंत्रेणपीठमामंत्रयेत्सुधीः ततःकृत्वात्मशुद्धिंचभूतशुद्ध्यादिकंक्रमात्॥ प्राणायामत्रयंकुर्याद्बीजमंत्रैःसबिंदुकैः मा

तृकान्यस्यविधिवद्ध्यात्वातांदेवतांपराम् समाप्यमातृकांभूयोध्यात्वाचैवंपरंशिवम् वामभागेगुरुंनत्वादक्षिणेगणपंयजेत् अंसोरुयु
ग्मेधर्मादीन्न्यस्यनाभौचपार्श्वयोः अधर्मादीननंतादीन्हृदिपीठमनुंन्यसेत् आधारशक्तिमारभ्यज्ञानात्मानमनुक्रमात् उक्तक्र
मेणविन्यस्यहृदयेसाधुभाविते नवशक्तिमयेरम्येध्यायेद्देवमुमापतिम् चंद्रकोटिप्रतीकाशंत्रिनेत्रंचंद्रभूषणम् आपिंगलजटाजू
टरत्नमौलिविराजितम् नीलग्रीवमुदारांगंनानाहारोपशोभितम् वरदाभयहस्तंचहरिणंचपरश्वधम् दधानंनागवलयंकेयूरां
गदभूषणम् व्याघ्रचर्मपरीधानंरत्नसिंहासनेस्थितम् ध्यात्वातद्वामभागेचगिरिजांभक्तवत्सलाम् भास्वज्जपाप्रसूनाभामुदया
र्कसमप्रभाम् विद्युत्पुंजनिभांतन्वींमनोनयननंदिनीम् बालेंदुशेखरांस्निग्धांनीलाकुंचितकुंतलां भृंगसंघातरुचिरनीलालक
विराजितां मणिकुंडलविद्योतमुखमंडलविभ्रमाम् नवकुंकुमपंकाभांकपोलतलदर्पणाम् मधुरस्मितविभ्राजदरुणाधरप-
ल्लवाम् कंबुकंठींशिवामुद्यत्कुचपंकजकुड्मलाम् पाशांकुशभयाभीष्टविलसंतीचतुर्भुजाम् अनेकरत्नविलसत्कंकणांगद
मुद्रिकाम् वलित्रयेणविलसद्धेमकांचीगुणान्विताम् रक्तमाल्यांबरधरांदिव्यचंदनचर्चिताम् दिक्पालवनितामौलिसन्नतांघ्रिस-
रोरुहाम् रत्नसिंहासनारूढांसर्पराजपरिच्छदाम् एवंध्यात्वामहादेवंदेवींचगिरिजांशुभाम् न्यासक्रमेणसंपूज्यदेवंगंधादिभिःक्र
मात् पंचभिर्ब्रह्मभिःकुर्यात्प्रोक्तःस्थानेषुवाहृदि पृथक्पुष्पांजलिंदेहेमूलेनचहृदित्रयम् पुनःस्वयंशिवोभूत्वामूलमंत्रेणसा
धकः ततःसंपूजयेद्देवंबाह्यपीठेपुनःक्रमात् २९ संकल्पंप्रवदेत्तत्रपूजारंभेसमाहितः कृतांजलिपुटोभूत्वाचिंतयेत्तुदिशंक

व्र·रा· रम् ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्यविनिवृत्तये अशेषापविनाशाय प्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्निसंतप्तंसंसारभयपीडितम् बहुरो व्रतो
१५ गाकुलंदीनंत्राहिमांवृषवाहन आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणसहपार्वत्यात्वंचपूजांमयाकृताम् इतिसंकल्पविधि १३
वद्दात्वपूजांसमाचरेत् गुरुंगणपतिंचैवयजेत्सव्यापसव्ययोः क्षेत्रेशमीशकोणेतुयजेद्वास्तोष्पतिंक्रमात् वाग्देवींचयजेत्तत्र
ततःकात्यायनींयजेत् धर्मज्ञानंसवैराग्यमैश्वर्यंचनमोंतकैः स्वरैरीशादिकोणेषुपीठपादाननुक्रमात् आभ्यांबिंदुविसर्गाभ्या
मधर्मादीन्प्रपूजयेत् गात्ररूपांचतुर्दिक्षुमध्येनंतंसतारकम् सत्वादित्रिगुणांस्तंतुरूपान्पीठेषुविन्यसेत् अतऊर्ध्वंछदेमाया
लक्ष्योर्देव्याशिवेनच तदंतेचांबुजंभूयःसकलंमंडलोत्तमम् यत्रकेसरकिंजल्कव्याप्तंतत्राक्षरैःक्रमात् आत्मत्रयमथाभ्यर्च्य
मध्येमंडपमादरात् वामांज्येष्ठांचगौरींचभवार्थेदिक्षुपूजयेत् वामाद्यानवशक्तींश्चनवस्वरयुताजपेत् हृदिबीजत्रयाद्यैश्च
पीठमंत्रेणचार्चयेत् आवृत्तिःप्रथमांगैस्तु पंचभिर्मूर्तिपंक्तिभिः त्रिंशद्भिर्मूर्तिभिश्चान्यैर्निधिद्वयसमन्वितैः अनंताद्यैःपराद्या
न्यामानृभिश्चवृषादिभिः सिद्धिभिश्चाणिमाद्याभिरिंद्राद्यैश्चतदायुधैः वृषभक्षेत्रचंडेशदुर्गाश्चस्कंदनंदिनो गणेशसैन्यपौचै
वस्वस्वलक्षणलक्षितौ ४० अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा ईशित्वंचवशित्वंचप्राप्तिःप्राकाम्यमेवच अष्टैश्वर्याणि
चोक्तानितेजोरूपाणिकेवलम् पंचभिर्ब्रह्मभिःपूर्वंहृल्लेखाद्यादिभिःक्रमात् अंगैरुमाद्यैरिंद्राद्यैःपूर्वोक्तैर्मुनिभिस्तथैः ॥ १५
उमांचंडेश्वरादींश्चपूजयेदुत्तरादितः एवमावरणैर्युक्तंतेजोरूपंसदाशिवम् उमयासहितंदेवमुपचारैःप्रपूजयेत् स्नपनि

श्चिनशंखस्यतीर्थैःपंचामृतैरपि अभिषिच्यमहादेवंरुद्रसूक्तैःसमाहितः कल्पयेद्देदिकैर्मंत्रैरासनाद्युपचारकान् आसनंकल्पयेद्धैमं
दिव्यवस्त्रसमन्वितम् अर्घ्यमष्टगुणोपेतंपाद्यंशुद्धोदकेनच तेनैवाचमनंदद्यान्मधुपर्कंमधूत्तमं पुनराचमनंदत्वास्नानमंत्रैः
प्रकल्पयेत् वसनेचोपवीतंचभूषणानिनिवेदयेत् गंधमष्टांगसंयुक्तंस्रपूतंविनिवेदयेत् ततश्चबिल्वमंदारकल्हारसरसी
रुहम् धत्तूरंकर्णिकारंचद्रोण पुष्पंचमल्लिकाम् अपामार्गंचतुलसीमाधवींचंपकादिकम् बृहतीकरवीराणियथालब्धानि
भामिनि निवेदयेत्सुगंधीनीमाल्यानिविविधानिच धूपंकालागरूत्पन्नंदीपंचविमलंशुभम् अथपायसनैवेद्यंसघृतंसोप
दंशकम् मोदकापूपसंयुक्तंशर्करागुडसंयुतम् मधुरान्नंदधियुतंजलपानसमन्वितम् नैवेद्यहविषावन्हौजुहुयान्मंत्रभाविते
आगमोक्तेनविधिनागुरुवाक्यनियंत्रितः नैवेद्यांशंभवेभूयोदत्वातांबूलमुत्तमम् फलंनीराजनंदिव्यंछत्रंदर्पणमुत्तमम् समर्प
यित्वाविधिवन्मंत्रैर्वैदिकतांत्रिकैः यद्यशक्तःस्वयंनित्योयथाविभवमर्चयेत् भक्त्यादत्तेनगौरीशःपुष्पमात्रेणतुष्यति॥
अथांगभूतान्सकलान्गणेशादीन्प्रपूजयेत् स्तवैर्नानाविधैस्तत्वासाष्टांगंप्रणमेद्बुधः ततःप्रदक्षिणीकृत्यवृषचंडेश्वरा
दिकान् पूजांसमर्प्यविधिवत्प्रार्थयेद्गिरिजापतिम् जयदेवजगन्नाथजयशंकरशाश्वत जयसर्वसुराध्यक्षजयसर्वसुरा
र्चित जयसर्वगुणातीतजयसर्ववरप्रद ६० जयनित्यनिराधारजयविश्वंभराव्यय जयविश्वैकवंद्येशजयनागेंद्रभूषण॥
जयगौरीपतेशंभोजयनित्यनिरंजन जयनाथकृपासिंधोजयभक्तार्तिभंजन जयदुस्तारसंसारसागरोत्तारणप्रभो प्रसी

ब्र·रा·
१६

दमेमहादेवसंसाराद्द्यसिद्धनः सर्वपापक्षयंकृत्वारक्षमांपरमेश्वर महादारिद्र्यमग्नस्यमहापापहतस्यच महाशोकनिविष्टस्य
महारोगातुरस्यच ऋणभारपरीतस्यदह्यमानस्यकर्मभिः ग्रहैःप्रपीड्यमानस्यप्रसीदममशंकर दरिद्रीप्रार्थयेद्देवंपूजांतेगिरि
जापतिम् अभाग्योवापिराजावाप्रार्थयेद्देवमीश्वरम् दीर्घमायुःसदारोग्यंकोशवृद्धिर्बलोन्नतिः ममास्तुनित्यमानंदःप्रसा
दात्तवशंकर शत्रवश्चक्षयंयांतुप्रसीदंतुममप्रजाः नश्यंतुदस्यवोराज्येजनाःसंतुनिरापदः दुर्भिक्षमरिसंतापाःशमंयांतु
महीतले सर्वसस्यसमृद्धिश्चभूयात्सुखमयादिशः एवमाराधयेद्देवंप्रदोषेगिरिजापतिम् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षि-
णाभिश्चपूजयेत् सर्वपापक्षयकरीसर्वदारिद्र्यनाशिनी शिवपूजेयमाख्यातासर्वाभीष्टफलप्रदा महापातकसंघातम
धिकंचोपपातकम् शिवद्रव्यापहरणात्सर्वमन्यद्विनाशयेत् ब्रह्महत्यादिपापानांपुराणेषुस्मृतिष्वपि प्रायश्चित्तानिदृष्टानि
नशिवद्रव्यहारिणाम् बहुनात्रकिमुक्तेनश्लोकार्द्धेनब्रवीम्यहम् ब्रह्महत्याशतंवापिशिवपूजाविनाशयेत् मयाकथितमे
तत्तेप्रदोषेशिवपूजनम् रहस्यंसर्वजंतूनामत्रास्त्येवनसंशयः एताभ्यामपिपुत्राभ्यांशिवपूजाविधीयताम् अतःसंवत्स
रादेवपरांसिद्धिमवाप्स्यथ इतिशांडिल्यवचनमाकर्ण्यद्विजभामिनी ताभ्यांतुसहबालाभ्यांप्रणनाममुनेःपदे स्त्र्युवाच
अहमद्यकृतार्थास्मितवदर्शनमात्रतः एतौकुमारौभगवन्स्त्वामेव शरणंप्रभो एषमेतनयोब्रह्मन्शुचिव्रतइतीरितः ॥८०॥ १६
एषराजसुतोनाम्नाधर्मगुप्तःकृतोमया एतावहंचभगवन्भवच्चरणकिंकराः समुद्धरास्मिन्पतितान्घोरेदारिद्र्यसागरे

इतिप्रपन्नाशरणंद्विजांगनानस्याथवाक्यैरमृतोपमानैः उपादिदेशापितयोःकुमारयोर्मुनिःशिवाराधनमंत्रविद्याम् अथोपदि
ष्टौमुनिनाकुमारौब्राह्मणीचसा तंप्रणम्यसमामंत्र्यजग्मुस्तेशिवमंदिरात् ततःप्रभृतितौबालौमुनिवर्योपदेशतः प्रदोषेपा
र्वतीशस्यपूजांचक्रतुरंजसा एवंपूजयतोर्देवंद्विजराजकुमारयोः सुखेनैवव्यतीयायतयोर्मासचतुष्टयम् कदाचिद्राजपु
त्रेणविनासौद्विजनंदनः स्नातुंगतोनदीतीरेचचारबहुलीलया तत्रनिर्झरनिपातनिर्भिन्नेवप्रकर्दमे निधानकलशंस्थूलं
प्रस्फुरंतंददर्शह तंदृष्ट्वासहसागत्यहर्षकौतुकविह्वलः दैवोपपन्नंमन्वानोगृहीत्वाशिरसादधौ ससंभ्रमंसमानीयनिधान
कलशंबलात् निधायभवनस्यांतर्मातरंसमभाषत मातर्मातरिमंपश्यप्रसादं गिरिजापतेः निधानकुंभरूपेणदर्शितंकरु
णात्मना अथसाविस्मितासाध्वीसमाहूयनृपात्मजम् स्वपुत्रंप्रतिनंद्याहमानयंतीशिवार्चनम् शृणुतांमेवचःपुत्रौनिधान
कलशीमिमाम् समंविभज्यगृह्णीतांममशासनगौरवात् इतिमातुर्वचःश्रुत्वातुतोषद्विजनंदनः प्रत्याहराजपुत्रस्तांविश्र
ब्धःशंकरार्चने मातस्तवसुतस्यैवसुकृतेनसमागतम् नाहंगृहीतुमिच्छामिविभक्तंधनसंचयम् आत्मनःसुकृताल्लब्धं-
स्वयमेवभुनक्त्वसौ सएवभगवानीशःकरिष्यतिकृपांमयि एवमभ्यर्चतोःशंभुंभूयोपिपरयामुदा संवत्सरोव्यतीयाय
तस्मिन्नेवगृहेतयोः अथैकदाराजसुतःसहतेनद्विजन्मना वसंतसमयेप्राप्तेविजहारवनांतरे अथदूरंगतौक्वापिवनेद्वि
जनृपात्मजौ गंधर्वकन्याःक्रीडंतीःशतशस्तावपश्यताम् ताःसर्वाश्चारुसर्वांगीर्विहरंतीर्मनोहरम् दृष्ट्वाद्विजात्मजोदूरा

दुवाचनृपनंदनम् इतःपरंनगंतव्यंविहरंत्यत्रतःस्त्रियः स्त्रीसंनिधानंविबुधास्त्यजंतिविमलाशयाः एताःकैतवधारिण्योधन
यौवनदुर्मदाः मोहयंत्याजनंदृष्ट्वाबालानुनयकोविदाः अतःपरित्यजेत्स्त्रीणांसन्निधिंसहभाषणम् निजधर्मरतोविद्वान्ब्रह्म
चारीविशेषतः अतोहंनोत्सहे गंतुंक्रीडास्थानंमृगीदृशाम् इत्युक्त्वाद्विजपुत्रस्तत्रनिवृत्तोदूरतःस्थितः अथसौराजपुत्रस्तत्कौ
तुकाविष्टमानसः तासांविहारपदवीमेकएवाभ्ययाद्ययौ तत्रगंधर्वकन्यानांमध्येत्वेकावरांगना दृष्ट्वायांतंराजपुत्रंचिंतया
मासचेतसा अहोकोयमुदारांगोयुवासर्वांगसुंदरः मत्तमातंगगमनोलावण्यामृतवारिधिः लीलालोलविशालाक्षोमधुर
स्मितपेशलः मदनोपमरूपश्रीःसुकुमारांगलक्षणः इत्याश्चर्ययुताबालादूराद्दृष्ट्वानृपात्मजम् सर्वाःसखीःसमालोक्यवच
नंचेदमब्रवीत् इतोप्यदूरेहेसख्योवनमस्त्येकमुत्तमम् विचित्रचंपकाशोकपुन्नागबकुलैर्युतम् तत्रगत्वातरुंसर्वेप्रसिच्य
कुसुमोत्करम् भवंत्यःपुनरायांतुतावत्तिष्ठाम्यहंत्विह इत्यादिष्टःसखीवर्गोजगामापिवनांतरम् सापिगंधर्वजातस्त्वौन्यस्त
दृष्टिर्नृपात्मजे तांसमालोक्यतन्वंगींनवयौवनशालिनीम् बाल्यांस्वरूपसंपत्त्यापरिभूततिलोत्तमाम् राजपुत्रःसमागम्यकौतु
कोत्फुल्ललोचनः अवापदैवयोगेनमदनस्यशरव्यथाम् गंधर्वतनयासापिप्रासादायनृपसूनवे उत्थायतरसातस्मैप्रददौपल्लवा
सनम् कृतोपचारमासीनंतमासाद्यसुमध्यमा पप्रच्छतद्रूपगुणैर्ध्वस्तधैर्याकुलेंद्रिया कस्त्वंकमलपत्राक्षकस्माद्देशादि- १७
हागतः कस्यपुत्रइतिप्रेम्णापृष्टःसर्वंन्यवेदयत् विदर्भराजतनयंविध्वस्तपितृमातृकम् शत्रुभिश्चहृतस्थानमात्मानंपर

वागिरा सर्वभावेनभूयस्तांपप्रच्छनृपनंदनः कात्वंवामोरुकिंवात्रकार्यंतेकस्यचात्मजा किमिवध्यायसिहृदिकिंवावक्तुमिहेच्छसि
इत्युक्तासापुनःप्राहशृणुराजेंद्रसत्तम आस्तेविद्रविकोनामगंधर्वाणांकुलाग्रणीः तस्याहमस्मितनयानाम्नाचांशुमतीशुभा ॥
त्वामायांतंविलोक्याहंत्वत्संभाषणलालसा त्यक्त्वासखीजनंसर्वमेकैवास्मीमहामते सर्वसंगीतविद्यासुनमत्तोन्यास्ति-
कांचन ममगानेनतुष्यंतिसर्वाअपिसुरस्त्रियः साहंसर्वकलाभिज्ञाज्ञातासर्वजनेंगिता नवाहमीप्सितंवेद्मिमयितेसंग
तंमनः तथाममापितेसौख्यंदैवेनप्रतिपादितम् आवयोःस्नेहभेदोत्रनाभिभूयादितःपरं इतिसंभाष्यतेनाशुप्रेम्णागं
धर्वकन्यका मुक्ताहारंददौतस्मैस्वकुचांतरभूषणम् तमादायाद्भुतंहारंसतस्याःपरमाकुलः गूढहर्षपरासिक्तामिदमा
हनृपात्मजः सत्यमुक्तंत्वयाभीरुतथाप्येकंवदाम्यहम् तस्करास्यस्यनिःस्वस्यकथंमेभवासिप्रिया यात्वंपितृमतीबाल्यावि
लंघ्यपितृशासनम् स्वछंदाचरणंकर्तुंमूढेत्वंकथमर्हसि इतितस्यवचःश्रुत्वातंप्रत्याहशुचिस्मिता अस्तुनामतथैवाहंकु
रिष्येपश्यकौतुकम् गच्छस्वभवनंकांतपरश्वःप्रातरेवतु आगच्छपुनरत्रैवकार्यमस्तिवचोमृषा इत्युक्त्वातंनृपंकांतंसासं
गतसखीजना अपक्रामतचावेगीसचापिनृपनंदनः ससमभ्येत्यहर्षेणद्विजपुत्रस्यसंनिधिं सर्वमाख्यायतेनैवसार्धं-
स्वभवनंययौ तांचविप्रसतींभूयोहर्षयित्वानृपात्मजः परश्वोद्विजपुत्रेणसार्धंतस्मिन्वनेययौ सतथापूर्वनिर्दिष्टंस्थानं
प्रापनृपात्मजः गंधर्वराजमद्राक्षीत्दुहित्राचसमन्वितम् सगंधर्वपतिःप्राप्तावभिनंद्यकुमारकौ उपवेश्यासनेरम्ये

व्र.रा. जपुत्रमभाषत गंधर्वउवाच राजेंद्रपुत्रपूर्वेद्युःकैलासंगतवानहम् तत्रापश्यंमहादेवंपार्वत्यासहितंविभुम् आहूयमांस व्र.द.
१८ देवेशःसर्वेषांत्रिदिवौकसाम् सन्निधावाहभगवान्करुणामृतवारिधिः धर्मगुप्ताह्वयःकश्चिद्राजपुत्रोस्तिभूतले अकिंच १३
नोभ्रष्टराज्योहृतबंधुश्चशत्रुभिः सबालोगुरुवाक्येनमद्र्चायांरतःसदा अद्यतत्पितरःसर्वेमांप्राप्तास्तत्प्रभावतः तस्यत्वमपि
साहाय्यंकुरुगंधर्वसत्तम यथासनिजराज्यस्थोहतशत्रुर्भविष्यति इत्याज्ञप्तोहमीशेनसंप्राप्यनिजमंदिरं अनयाचदुहित्राचव
हुशोभ्यर्थितस्तथा ज्ञात्वेमंसकलंशंभोर्नियोगंकरुणात्मनः आदायेमांदुहितरंप्राप्तोस्मीदवनांतरम् अतएनांप्रयच्छामि-
कन्यामंशुमतींतव हत्वाशत्रून्स्वराष्ट्रेत्वांस्थापयामिशिवाज्ञया तस्मिन्पुरेत्वमनयाभुक्त्वाभोगान्यथोचितान् दशवर्षस
हस्रांतेगंतासिगिरिशालयम् तत्रापिममकन्येयंत्वामेवप्रतिपत्स्यते अनेनैवस्वदेहेनदिव्येनशिवसन्निधौ इतिगंधर्वराज
स्तमाभाष्यनृपनंदनम् तस्मिन्वनेस्वदुहितुःपाणिग्राहमकारयत् पारिबर्हंमदात्तस्मैरत्नभारान्महोज्ज्वलान् चूडामणिंच
द्रनिभंमुक्ताहारांश्चभास्वरान् दिव्यालंकारवासांसिकाननस्वरपरिच्छदान् गजानामयुतंभूयोनियुतंनीलवाजिनाम् स्यं
दनानांसहस्राणिसौवर्णानिमहांतिच पुनरेकंरथंदिव्यंधनुश्चक्रायुधोपमम् मंत्रास्त्राणांसहस्राणितूणौचाक्षयसाय
कौ अभेद्यांसर्वजंतूनांशक्तिंचरिपुमर्दिनीम् दुहितुःपरिचर्यार्थंदासीनांचसहस्रकम् ददौप्रीतमनास्तस्मैधनानिवि १८
विधानिच गंधर्वसैन्यमत्युग्रंचतुरंगसमन्वितम् पुनश्चतत्सहायार्थंगंधर्वाधिपतिर्ददौ इत्थंराजेंद्रतनयःसंप्राप्यश्रिय

मुत्तमाम् अभीष्टजायासहितोमुमुदेनिजसंपदा कारयित्वास्वदुहितुर्विवाहंसमयोचितम् ययौविमानमारुह्यगंधर्वाधिप
तिर्दिवं धर्मगुप्तःकृतोद्वाहःसहगंधर्वसेनया निःशेषितारातिबलःप्रविवेशनिजंपुरम् ततोभिषिक्तःसचिवैर्ब्राह्मणैश्चमहोत्त
मैःरत्नसिंहासनारूढश्चक्रेराज्यमकंटकं याविप्रवनितापूर्वंतमपुष्यात्स्वपुत्रवत् सैवमाताभवत्तस्यसभ्राताद्विजनंदनः
गंधर्वतनयाजायाविदर्भविषयेश्वरः आराध्यदेवंगिरिशंधर्मगुप्तोनृपोभवत् एवमन्येसमाराध्यप्रदोषेगिरिजापतिम् लभं
तेभीप्सितान्कामान्देहांतेतुपरांगतिम् सूतउवाच एतन्महाव्रतंपुण्यंप्रदोषेशंकरार्चनम् धर्मार्थकाममोक्षाणांयदेत
त्साधनंपरम् यएतच्छृणुयान्नित्यमाख्यानंपरमाद्भुतम् प्रदोषेशिवपूजांतेकथयेद्वासमाहितः नभवेत्तस्यदारिद्र्यंज
न्मांतरशतेष्वपि ज्ञानैश्वर्यसमायुक्तःसोंतेशिवपुरंव्रजेत् येप्राप्यदुर्लभमिदंमनुजाःशरीरंकुर्वंतिहोत्रपरमेश्वरपादपू
जाम् धन्यास्तएवनिजपुण्यजितत्रिलोकास्तेषांपदाब्जरजोभुवनंपुनाति १६९ अथोद्यापनंशनिप्रदोषवत् ति
थ्यादीनांतुसंकल्पपुण्याहवाचनपूर्वकम् अब्दमेकंव्रतंकृत्वाततोद्यापनमाचरेत् उमयासहितंरुद्रंसुवर्णेनचकारयेत्
रौप्येणवृषभंकृत्वाकलशोपरिपूजयेत् ब्रह्माद्यावाहयेत्तत्रलिंगतोभद्रमंडले स्वशाखोक्तेनविधिनाहुनेत्घृततिलोदनं
पृथक्शिवशिवामंत्रैरष्टोत्तरशतंहुतम् इतिश्रीस्कंदपुराणेसोद्यापनपक्षप्रदोषःसमाप्तः॥ ॥ अथमा
र्गशीर्षशुक्लत्रयोदश्यामनंगत्रयोदशीव्रतम् श्रीकृष्णउवाच शृणुपार्थव्रतंश्रेष्ठंनाम्नानंगत्रयोदशी

याशिवायैपुराप्रोक्ताप्रसंनेनेंदुमौलिना गौर्युवाच पुत्रसौभाग्यकरणाख्यातानंगत्रयोदशी तस्याव्रतंमहादेवममापिकथ
यप्रभो कस्मिन्मासेप्रकर्त्तव्यं संपूर्णंचकथंभवेत् पूज्यानिकानिनामानिविधिनाकेनवेमृड दुर्भगानांचनारीणांसौभाग्यक
रणंप्रभो वंध्यानांपुत्रजननंधनधान्यविवर्धनम् एतद्व्रतंमहादेवप्रसादाद्वक्तुमर्हसि ईश्वरउवाच कथयामिनसंदेहो-
महापुण्यंमहाफलम् चीर्णेनयेनदेवेशिसर्वंसंपद्यतेस्फुटम् स्त्रीभिश्चैवविधातव्यंकर्त्तव्यंचप्रयत्नतः हेमंतेहिकृतोद्वा-
सेमासिमार्गशिरेशुभे शुक्लपक्षेत्रयोदश्यामुपवासंतुकारयेत् मल्लिकादंतकाष्ठंचपूजांचमरुवेणतु नारंगेणार्घ्य
दानंचनैवेद्येफेणिकास्तथा गंधपुष्पैस्तथाधूपैरर्चयेच्चयथाविधि अक्षतैश्चफलैश्चैवएकाग्रहृदयस्थितः सम्यग्जि
तेंद्रियोभूत्वाअनंगंहृदिकल्पयेत् पश्चात्प्रदक्षिणांकृत्वाअर्घ्यंचैवनिवेदयेत् नमस्कुर्यादनंगंचमंत्रेणानेनभामिनि नमो
स्त्वनंगदेवायसर्वसंगनिवासिने त्वद्युपस्थायनित्यायसूक्ष्मायपरमेष्ठिने स्वर्गेचैवतुपातालेमर्त्यलोकेतथैवच सर्वव्यापि
न्ननंगत्वंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यम् पूजयेत्स्वस्थचित्तेनप्राशयेन्मधुवैनिशि रंभातुल्याभवेन्नारीसौभाग्यमतुलं
भवेत् नश्यंतिसर्वपापानिअन्यजन्मकृतानिच लावण्यमतुलंचैवरूपैश्वर्यसमन्वितम् अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्रा
प्नोतिमानवः पौषेशुक्लत्रयोदश्यामौ बरंदंतधावनम् जातिपुष्पैःपूजनंस्याद्दाडिमेनार्घ्यमेवच अशोकवर्तिकाःस्नि-
ग्धानैवेद्यंचप्रकल्पयेत् उपोष्यपूजयेद्देवंभक्त्यानाट्येश्वरंप्रिये नाट्येश्वरायसर्वायईश्वरायनमोनमः नमस्तेभुवने

शायगृहाणार्घ्यंनमोनमः इत्यर्घ्यं व्रतस्थःस्वस्थचित्तेनचंदनंप्राशयेन्निशि सर्वपापविशुद्धात्मासौभाग्यमतुलंभवेत् मा
घेशुक्लत्रयोदश्यामुपवासंचकारयेत् विष्णुक्रांतेनकाष्ठेनदंतान्संशोधयेच्छुचिः कुंदपुष्पैःसमभ्यर्च्यअर्घ्यंजंबीरपूरकं नैवेद्यं
शर्करांदद्याद्देवोयोगेश्वरस्तथा योगेश्वरायदेवाययोगजंबूनिवासिने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंयोगेश्वरनमोस्तुते इत्यर्घ्यं मौ-
क्तिकंप्राशयेद्रात्रौवाजपेयफलंलभेत् फाल्गुनस्यसितेपक्षेत्रयोदश्यांशुचिस्मिता बदर्यादंतकाष्ठंचजपापुष्पैस्तुपूजयेत्
अपूपैस्तुचनैवेद्यंवीरेशंनामपूजयेत् वीरेश्वरवीरभद्रउमाकांतसुरेश्वर सपूगंचगृहाणार्घ्यंमयादत्तंमहेश्वर सीतातुल्या
भवेन्नारीकंकोलंप्राशयेन्निशि चैत्रेशुक्लत्रयोदश्यामल्लिकादंतधावनं दमनेनार्चयेद्देवंजंबीरार्घ्यंप्रकल्पयेत् नैवेद्यंकर्जि
काःप्रोक्ताविश्वरूपंतुपूजयेत् नमस्तेविश्वरूपायस्वरूपायमहात्मने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंविश्वरूपनमोस्तुते इत्यर्घ्यं उ
मातुल्याभवेन्नारीकर्पूरंप्राशयेन्निशि वैशाखशुक्लपक्षेतुअपामार्गेणपूर्ववत् पूजाचमल्लिकापुष्पैःखर्जूरार्घ्यंतुदापयेत्
नैवेद्येवटकंदद्यान्महारूपंतुपूजयेत् महारूपनमस्तेस्तुसर्वविज्ञानरूपिणे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंमहारूपनमोस्तुते इ
दमर्घ्यम् ततःशुद्धमनाभूत्वाजातीतोयंपिबेन्निशि ज्येष्ठेशुक्लत्रयोदश्यांनिर्गुंडीदंतधावनम् पूजाबकुलपुष्पैश्च-
श्रीफलेनार्घ्यकल्पना नैवेद्यंमंडकान्दद्याल्लवंगंप्राशयेन्निशि प्रद्युम्नंपूजयेद्देवंसर्वपापप्रणाशनम् नमस्तेपशुपत
येप्रद्युम्नभुवनेश्वर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंप्रद्युम्नपरमेश्वर इत्यर्घ्यम् सुवर्णशतदानस्यफलमष्टगुणंभवेत् शुचिशुक्ले

त्र.ग. २०

योदश्यांनारिंगंदंतधावनम् कदंबैःपूजयेद्देवंनारिकेलार्घ्यदानतः नैवेद्यंदधिभक्तंचपूजयेच्चउमापतिम् स्वस्थेनमनसातत्रवि त्रयो
त्वनोयंपिबेन्निशि उमापतेमहाबाहोकामदेवस्यनाशक गृहाणार्घ्यंचंद्रमौलेउमाकांतनमोस्तुते इत्यर्घ्य वाजपेयस्ययज्ञस्य १२
फलंप्राप्नोतिमानवः श्रावणस्यसितेपक्षेत्रयोदश्यांशुभव्रतः कारंजंदंतकाष्ठंचपद्मपुष्पैस्तुपूजयेत् मातुलिंगंचार्घ्यंदा
नेदद्यात्स्वच्छेनचेतसा नैवेद्यंपायसंदद्याच्छूलपाणिंतुपूजयेत् प्राशयेदगरुंचैवरात्रौजागरणंचरेत् नमस्तेगिरिजानाथ-
नमस्तेभक्तिभावन गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशूलपाणेनमोस्तुते इत्यर्घ्यम् सौत्रामण्यास्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् भाद्रे
शुक्लत्रयोदश्यांकंकोलंदंतधावनम् अर्चयेच्चंपकैःपुष्पैर्नैवेद्यंघृतपूरिकाः अर्घ्यंनिंबूफलंदद्यात्सद्योजातंतुपूजयेत् ॥
ततःस्वस्थमनाभूत्वाकेशरंप्राशयेन्निशि त्रिदशेशायदेवायसद्योजातायतेनमः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसद्योजाननमोस्तुते
इत्यर्घ्यम् दशानामश्वमेधानांफलमाप्नोतिमानवः आश्विनेचत्रयोदश्यांकंकतीदंतधावनम् अर्चयेत्करवीरैस्तुअ-
र्घ्यंककर्कटिकाफलम् त्रिदशाधिपतिःपूज्योनैवेद्येशुभ्रमंडकान् प्राशयेत्कांचनंतोयंनिशिदेवंप्रपूज्यच त्रिदशाधिपदे
वेशउमाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयःस्त्वंहिअर्घोयंप्रतिगृह्यताम् इत्यर्घ्यम् चातुर्मास्यस्ययज्ञस्यफलंदशगुणंभवेत्
कार्तिकेचत्रयोदश्यांकदंबंदंतधावनम् रक्तोत्पलैःपूजनंचकूष्मांडार्घ्यंप्रदापयेत् नैवेद्येपूरिकादद्यात्पूजयेज्जगदीश्व २०
रम् प्राशयेन्मौक्तिकजलंनिशिचैवंसमाहितः नमस्तेजगदीशायनापिनेशूलपाणये गृहाणार्घ्यंमहेशानजगदीशनमो

त्र.ग २१

स्तुते इत्यर्घ्यं पूजांतेजागरंकुर्यात्गीतवाद्यमहोत्सवैः अर्धनारीश्वरंकुर्यात्सौवर्णंस्वयमेवच वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यशय्यायां त्रयो
विनिवेशयेत् एवंकृत्वातुदेवेशंशोभांतत्रतुकारयेत् श्वेतपुष्पैस्तुसंपूज्यश्वेतचंदनचर्चितं धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैःसवत्सांगां १३
प्रदापयेत् श्वेतवस्त्रपरीधानांघंटाभरणभूषितां सूक्ष्मवस्त्रयुगुलमाचार्यायनिवेदयेत् तथैवदक्षिणांदद्याद्दासनंचै
वपादुके छत्रंचमुद्रिकांचैवकंकणंभूषणंशुभं शय्यांदिव्यांप्रदेयात्तुतूलाछादनसंयुतां गृहोपस्करसंयुक्तांभक्तिसं
युक्तचेतसा तत्रोपवेश्यचाचार्यमुपवासव्रतीततः पादौमूर्ध्निसमारोप्यप्रणिपत्यवचोवदेत् भगवंस्त्वत्प्रसादेनव्रतसं
पूर्णतामम एवमस्त्वितिसब्रूयात्तवतुष्टोस्तुशंकरः ईश्वरउवाच एवंकृत्वाप्रयत्नेनदंपतीचैवपूजयेत् त
योश्चभोजनंदद्याद्दंपत्योःपारितोषकं अनेनविधिनातुष्याम्यहंयुक्तस्त्वयानघे तेभ्योदत्तंचयत्किंचिदक्षयंनात्रसंश
यः आचार्यमग्रतःकृत्वातस्यादेशंतुकारयेत् नह्याचार्यसमंतीर्थंनह्याचार्यसमंतपः तस्याहंकायमास्थायसर्वसि
द्धिंनयेध्रुवं तेनैवाचार्यदानेनसर्वंभवतिचाक्षयं एतद्व्रतोत्तमंश्रेष्ठंगुह्याद्गुह्यतरंपरं राज्यमर्थान्सुतान्सिद्धिमवैधव्यंप्रय-
च्छति रूपंधनंधान्यमायुरारोग्यंचप्रदापये इष्टलाभंचसौभाग्यंवर्धयिष्येवरानने त्रयोदशीव्रतान्नास्तिसौभाग्यक
रणंपरं इतिभविष्योत्तरेअनंगत्रयोदशीव्रतंसंपूर्णं इतित्रयोदशीव्रतानिसमाप्तानि ७ ५ २१

श्रीगणेशायनमः अथचतुर्दशीव्रतानिलिख्यंते तत्रचैत्रशुक्लचतुर्दशीपूर्वाग्राह्या निशिभ्रमंतिभूतानिशक्तयःशूलभृ
द्यतः अतस्तत्रचतुर्दश्यांसत्यांतत्पूजनंभवेत् मधोःश्रावणमासस्यशुक्लायातुचतुर्दशी सारात्रिव्यापिनीग्राह्यानान्या
शुक्लाकदाचन चैत्रकृष्णाचतुर्दश्यांविशेषोस्मर्यते पृथ्वीचंद्रोदयेपुलस्त्यः चैत्रकृष्णाचतुर्दश्यांयःस्नायाच्छिवसन्नि
धौ नप्रेतत्वमवाप्नोतिगंगायांतुविशेषतः इयंपूर्वाग्राह्या इतिचैत्रकृष्णशुक्लचतुर्दशी अथवैशाखशुक्लचतुर्दश्यां
नृसिंहचतुर्दशीव्रतं तच्चप्रदोषव्यापिन्यांकार्यं तदुक्तंनृसिंहपुराणेहेमाद्रौ वैशाखेशुक्लपक्षेतुचतुर्दश्यांनिशामुखे
मज्जन्मसंभवंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशनं वर्षेवर्षेतुकर्तव्यंममसंतुष्टिकारणमिति स्कांदेपि वैशाखस्यचतुर्दश्यांसोमवा
रेनिलर्क्षके अवतारोनृसिंहस्यप्रदोषसमयेद्विजाः अनिलर्क्षंस्वाती दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौअंशतःसमव्याप्तौच
परा विषमव्याप्तौत्वधिकव्याप्तिरिति दिनद्वयेप्यव्याप्तौपूर्वा पूर्वदिनेगौणकालव्याप्तेःसत्वात्परदिनेचतदभावात् अस्यां
चसंकल्परूपव्रतोपक्रमोमध्यान्हएवकर्तव्यः स्वातीनक्षत्रयोगेचशनिवारेमहद्व्रतं सिद्धियोगस्यसंयोगेवणिजेकर
णेतथा पुंसांसौभाग्ययोगेनलभ्यतेदैवयोगतः एभिर्योगैर्विनापिस्यात्मद्दिनंपापनाशनं सर्वेषामेववर्णानामधि
कारोस्तिमद्व्रते तथा अनंगेनसमायुक्तानसोपोष्याचतुर्दशी धनापत्यैर्वियुज्येततस्मात्तांपरिवर्जयेत् इतितत्रैव-
निषेधात् विज्ञायमद्दिनंयस्तुलंघयेत्सापकृन्नरः सयातिनरकंघोरंयावच्चंद्रदिवाकरौ ततोमध्यान्हवेलायां-

नद्यादौस्नानमाचरेत् परिधायततोवस्त्रंव्रतकर्मसमाचरेत् इतिव्रतविधिः अथकथा सूतउवाच हिरण्यकशिपुंहत्वादेवदेवंजगद्गुरुं सुखा
सीनंचनृहरिंशांतकोपरमापतिं प्रह्लादोज्ञानिनांश्रेष्ठोपालयन्राज्यमुत्तमं एकाकीचतदुत्संगेप्रियंवचनमब्रवीत् प्रह्लादउवाच नम-
स्तेभगवन्विष्णोनृसिंहरूपिणेनमः त्वद्भक्तोहंसुरश्रेष्ठत्वांपृच्छामितुतत्वतः स्वामिन्त्वयिममाभिन्नाभक्तिर्जातात्वने
कधा कथंचतेप्रियोजातः कारणंमेवदप्रभो नृसिंहउवाच कथयामिमहाप्राज्ञशृणुष्वैकाग्रमानसः भक्तेर्यत्का-
रणंवत्सप्रियत्वस्यचकारणं पुराकालेत्वंभूद्विप्रःकिंचित्त्वंनाप्यधीतवान् नाम्नात्वंवासुदेवोहिवेश्यासंसक्तमानसः
तस्मिन्जातुनचैवत्वंचसुकर्मसुव्रतंकियत् कृतवान्मद्व्रतंचैकंवेश्यासंगतिलालसः मद्व्रतस्यप्रभावेनभक्तिर्जातातवा
नघ प्रह्लादउवाच श्रीनृसिंहोच्यतांतावत्कस्यपुत्रस्यकिंव्रतं वेश्यायांवर्तमानेनकथंतच्चकृतंमया येनत्वत्प्रीतिमा
पन्नोवक्तुमर्हसिसांप्रतं नृसिंहउवाच पुरावन्तीपुरेह्यासीद्ब्राह्मणोवेदपारगः तस्यनामसुशर्मेतिबहुलोकेषुविश्रु
तं नित्यहोमक्रियांचैवविदधातिद्विजोत्तमः ब्रह्मक्रियासुनियतःसर्वासुकिलतत्परः अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैरिष्टाःस
र्वेसुरोत्तमाः तस्यभार्यासुशीलाभूद्विख्यातासुवनत्रये पतिव्रतासदाचारापतिभक्तिपरायणा जज्ञिरेस्यांसुतास्तेच
तस्माद्विजवरात्तथा सदाचारेषुविद्वांसःपितृभक्तिपरायणाः तेषामध्येकनिष्ठस्त्वंवेश्यासंगतितत्परः तथापिचिद्यमा
नेनसुरापानंसुपातकं सौवर्णंचाप्यपहृतंचोरैःसार्धंत्वयाबहु विलासिन्यासमंचैवत्वयाचीर्णमघंबहु एकदातद्गृहे- १

चासीन्महान्कलिस्त्वयासह तेनकलहभावेनव्रतमेतत्त्वयाकृतं अज्ञानान्मद्व्रतंजातंव्रतानामुत्तमंहितत् तस्यविहारायोगेनरा
त्रौजागरणंकृतं वेश्यायाथवल्लभंकिंचिन्नजातंनत्वयासह रात्रौजागरणंचीर्णंत्यक्तंभोज्यमनेकधा व्रतेनानेनचीर्णेनमोद-
न्तिदिविदेवताः सृष्ट्यर्थंचपुराब्रह्माचक्रेत्वेतदनुत्तमं मद्व्रतस्यप्रभावेननिर्मितंसचराचरं ईश्वरेणपुराचीर्णंवधार्थंत्रिपु-
रस्यच महाप्राज्ञेनविहितंव्रतमेतन्महाफलं एतद्व्रतप्रभावेनसर्वेसिद्धिमुपागताः वेश्यापिप्रत्रियाजातात्रैलोक्येसुख-
चारिणी ईदृशंमद्व्रतंवत्सत्रैलोक्येषुसुविश्रुतं कलहेनविलासिन्याव्रतमेतदुपस्थितं प्रह्लादतेनतेभक्तिर्मयिजातात्व-
नुत्तमा धूर्तयाचविलासिन्याज्ञात्वाव्रतमिदंमहत् कलहश्चकृतोयेनमद्व्रतंयत्कृतंभवेत् सावेश्यातुवराजातासुखाभो
गाननेकशः भुक्त्वाकर्मविलीनातुत्वंप्रह्लादविशस्वमां कार्यार्थंचभवानास्तेमच्छरीरस्थकृतया विधायसर्वकार्याणि-
शीघ्रंचैवगमिष्यसि यइदंव्रतमावश्यंप्रकरिष्यंतिमानवाः नतेषांपुनरावृत्तिर्मत्तःकल्पशतैरपि अपुत्रोलभतेपुत्रंधन
कामोधनंतथा ज्ञानीचममभक्तश्चदिव्यंसौख्यंलभेन्नरः स्त्रियोवापुरुषाश्चापिकुर्वंतिव्रतमुत्तमं तेभ्योददाम्यहंसौ-
ख्यंभुक्तिमुक्तिसमन्वितं बहुनोक्तेनकिंवत्सव्रतस्यफलमुत्तमं प्रह्लादउवाच व्रतस्यास्यफलंसाधुत्वयिमेभक्तिकारणं
स्वामिन्जातंविशेषेणत्वत्तःपापनिकृंतनं अधुनाश्रोतुमिच्छामिव्रतस्यास्यविधिंपरं कस्मिन्मासेभवेदेतत्कस्मिन्वा
तिथिवासरे एतद्विस्तरतोदेववक्तुमर्हसिसांप्रतं विधिनायेनवैस्वामिन्समग्रफलभुग्भवेत् ममोपरिकृपांकृत्वाब्रूहित्वं

सकलंप्रभो नृसिंहउवाच साधुसाधुमहाभागव्रतस्यास्यविधिंपरं सर्वंकथयतोमेद्यत्वमेकाग्रमनाःशृणु वै
शाखशुक्लपक्षेतुचतुर्दश्यांसमाचरेत् मज्जन्मसंभवंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशनं वर्षेवर्षेतुकर्तव्यंममसंतुष्टिकारकं महा·
पुण्यमिदंश्रेष्ठंमानुषैर्भवभीरुभिः तेनैवक्रियमाणेनसहस्रद्वादशीफलं जायतेमद्व्रताद्धिमानुषाणांमहात्मनां
स्वातीनक्षत्रयोगेचशनिवासरसंयुते सिद्धियोगस्ययोगेचवणिजेकरणेतथा पुण्यसौभाग्ययोगेनलभ्यतेदैवयोगतः स
र्वैरेतैस्तुसंयुक्तंहत्याकोटिविनाशनं केवलेपिचकर्तव्यंमद्दिनेव्रतमुत्तमं अन्यथानरकंयातियावच्चंद्रदिवाकरौ यथायथा
मद्व्रतिःस्यात्पातकस्यकलौयुगे तथातथाप्रणश्यंतिसर्वेधर्मानसंशयः एतद्व्रतप्रभावेनमद्भक्तिःस्याद्दुरात्मनां विचार्येत्थंप्रक
र्तव्यंमाधवेमासितद्व्रतं निश्चयश्चप्रकर्तव्योदंतधावनपूर्वकं श्रीनृसिंहदयांकृत्वामहाविष्णोममोपरि अद्याहंतद्विधास्यामि
व्रतंनिर्विघ्नतांनय इतिनियममंत्रः व्रतस्थेननकर्तव्यासंगतिःपापिभिःसह मिथ्यालापोनकर्तव्यःसमग्रफलकांक्षिभिः
स्त्रीभिर्दुष्टैश्चआलापान्व्रतस्थेनैवकारयेत् स्मर्तव्यंचमहारूपंमद्दिनेसकलंशुभे ततोमध्याह्नवेलायांनद्यादौविम·
लेजले गृहेवादेवखातेवा तडागेविमलेजले वैदिकेनचमंत्रेणस्नानंकुर्याद्विचक्षणः मृत्तिकागोमयेनैवतथाधात्री
फलेनच तिलैश्चसर्वपापघ्नैःस्नानंकार्यंमहात्मभिः परिधायशुचिर्वासोनित्यकर्मसमाचरेत् ततोगृहंसमागत्यस्म २
रन्मांभक्तियोगतः गोमयेनप्रलिप्याथकुर्यादष्टदलंशुभं कलशंतत्रसंस्थाप्यताम्रंरत्नसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रं·

शजं व्रीहिपूरितं हैमीतत्रचमन्मूर्तिःस्थाप्यालक्ष्म्यास्तथैवच पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः यथाशक्तितमाकार्या
वित्तशाठ्यविवर्जितैः पंचामृतेनसंस्नाप्यपूजनंतुसमाचरेत् ततोब्राह्मणमाहूयतमाचार्यमलोलुपं सदाचारसमायुक्तं
शांतंदांतंजितेंद्रियम् तेनैवकारयेत्पूजांदृष्ट्वाशास्त्रानुसारतः आचार्यवचनाद्धीमान्पूजांकुर्याद्यथाविधि मंडपंकारयेत्तत्र
पुष्पस्तबकशोभितं ऋतुकालोद्भवैःपुष्पैःपूजयेत्स्वस्थमानसः उपचारैःषोडशभिर्मंत्रैर्वेदोद्भवैस्तथा ततःपौराणिकैर्मं
त्रैःपूजनीयोयथाविधि चंदनंशीतलंदिव्यंकस्तूरीकुंकुमंतथा ददामितवतुष्ट्यर्थंनृसिंहपरमेश्वर चंदनं कालोद्भ·
वानिपुष्पाणितुलस्यादीनिवैप्रभो सम्यकृगृहाणदेवेशलक्ष्म्यासहनमोस्तुते पुष्पाणि कृष्णागरुमयंधूपंश्रीनृसिंह·
जगत्पते तवतुष्ट्यैप्रदास्यामिसर्वदेवनमोस्तुते धूपं सर्वतेजोद्भवंतेजस्तस्माद्दीपंददामिते श्रीनृसिंहमहाबाहो
तिमिरंमेविनाशय दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्ष्यभोज्यसमन्वितं ददामितेरमाकांतसर्वपापक्षयंकुरु नैवेद्यं पी·
तांबरमहाबाहोप्रह्लादभयनाशन तथापूतेनार्चनेनयथोक्तफलदोभव इतिप्रार्थना रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवा·
दित्रनिस्वनैः पुराणश्रवणाद्यैश्चश्रोतव्याश्चकथाःशुभाः ततःप्रभातसमयेस्नानंकृत्वाजितेंद्रियः पूर्वोक्तेनविधा
नेनपूजयेन्मामयत्नतः वैष्णवान्प्रजपेन्मंत्रान्मदग्रेस्वस्थमानसः ततोदानानिदेयानिवक्ष्यमाणानिचानघ पात्रे·
भ्यस्तुद्विजेभ्योहिलोकद्वयजिगीषया सिंहःस्वर्णमयोदेवोममसंतोषकारकः गोभूतिलहिरण्यानिदेयानिचफले·

स्कभिः शय्यासतूलिकादेयासमर्थान्यसमन्विता अन्यानिचयथाशक्त्यादेयानिमेमतुष्टये वित्तशाठ्यंनकुर्वीतयथो
क्तफलकांक्षया ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्योदद्याच्चदक्षिणां निर्धनेनापिकर्तव्यंदेयंशक्त्यनुसारतः सर्वेषामेव-
वर्णानामधिकारोस्तिमद्व्रते मद्भक्तैस्तुविशेषेणकर्तव्यंमत्परायणैः तद्दर्शनेनभवेद्दुःखंनंदोषामत्प्रसादतः मांसमुद्
रदेवेशदुस्तराद्भवसागरात् पातकार्णवमग्नस्यव्याधिदुःखांबुवासिभिः जीवैस्तुपरिभूतस्यमोहदुःखगतस्यमे
करावलंबनंदेहिशेषशायिन्जगत्पते श्रीनृसिंहरमाकांतभक्तानांभयनाशन क्षीरांबुनिधिवासिन्त्वंचक्रपाणेजना
र्दन व्रतेनानेनदेवेशभुक्तिमुक्तिप्रदोभव एवंप्रार्थ्यततोदेवंविसृज्यन्चयथाविधि उपहारादिकंसर्वमाचार्यायनि
वेदयेत् दक्षिणाभिस्तुसंतोष्यब्राह्मणांस्तुविसर्जयेत् मध्यान्हेतुसमायुक्तोभुंजीतसहबंधुभिः यइदंशृणुयाद्भक्त्या
व्रतंपापप्रणाशनं यस्यस्मरणमात्रेणब्रह्महत्याव्यपोहति पवित्रंपरमंगुह्यंकीर्तयेद्यस्तुमानवः सर्वान्कामानवा-
मोतिव्रतस्यचफलंलभेत् इतिहेमाद्रौब्रह्मपुराणेनृसिंहचतुर्दशीव्रतकथासमाप्ता अथअनंतचतुर्दशीव्रतं सापरा
कार्यापूजनकालव्यापित्वात् तथाच अनंतपूजयेद्यस्तुप्रातःकालेसमाहितः अनंतांलभतेसिद्धिंचक्रपाणेःप्रसाद-
तः इतिब्रह्मपुराणात् तदभावेपूर्वा उभयदिनेसूर्योदयव्यापित्वेपिपूर्णायुक्तत्वेपिपरैवग्राह्या भाद्रेमितेचतुर्दश्या-
मनंतंपूजयेत्सुधीः ह्रासेनसर्वकर्माणिप्रातरेवहिपूजनं शुक्लाभाद्रपदस्यापिअनंताख्याचतुर्दशी उदयव्यापिनी २

ग्राह्यापरेकैकापियाभवेत् इतिहेमाद्रिः तस्मात्परैवेतिसर्वसंमतं अथअनंतपूजाविधिः प्रातर्माध्यान्हिकंस्नात्वानित्यकर्मसमा
प्यच अनंतंहृदयेकृत्वाशुचिस्तत्रसमाहितः अव्रणंकलशंचैववस्त्रयुग्मेनवेष्टितं मुष्टिमात्रेणदर्भैस्तुफणिराजंचकारयेत् स्था
पयेत्कलशस्याग्रेजगदाधारमव्ययं आराधयेदनंतंचतस्मिन्कुंभेविशेषतः गोचर्ममात्रमालिप्यगोमयेनविचक्षणः तन्मध्येस्थं
डिलंकृत्वापद्ममष्टदलंलिखेत् तस्योपरिन्यसेत्कुंभंचूतपल्लवसंयुतं प्राणायामंततःकृत्वातिथ्यादिपरिकल्पयेत् ममसकु
टुंबस्यक्षेमस्थैर्यायुरारोग्यचतुर्विधपुरुषार्थसिध्यर्थंममआचरितस्यआचीर्यमाणस्यव्रतस्यसंपूर्णफलप्राप्त्यर्थंश्रीमदनंत
पूजनमहंकरिष्ये तथाचासनादिकलशाराधनंकरिष्ये कलशस्य॰ सर्वेसमुद्राः॰ सितासिते॰ कलशेवरुणंसंपूज्य ततोशंखं
घंटांचपूजयेत् अपवित्रःप॰ पूजाद्रव्याणिआत्मानंचप्रोक्ष्ययमुनांपूजयेत् श्रीमदनंतव्रतांगत्वेनश्रीयमुनापूजनंकरिष्ये तद्य
था लोकपालस्तुतांदेवीमिंद्रनीलसमुद्भवां यमुनेत्वामहंध्यायेसर्वकामार्थसिद्धये ध्यानं सरस्वतिनमस्तुभ्यंसर्वकामप्रदा
यिनि आगच्छदेवियमुनेव्रतसंपूर्णहेतवे इमंमेगंगेइत्यावाह्य सिंहासनेसमारूढेदेवशक्तिसमन्विते सर्वलक्षणसंपूर्णे
यमुनायैनमोस्तुते आसनं रुद्रपादेनमस्तुभ्यंसर्वलोकहितेप्रिये सर्वपापप्रशमनितरंगिण्यैनमोस्तुते पाद्यं गरुडपादेन
मस्तुभ्यंशंकरप्रियभामिनि सर्वकामप्रदेदेवियमुनेनेनमोनमः अर्घ्यं विष्णुपादोद्भवेदेविसर्वाभरणभूषिते कृष्णामूर्ते-
महादेविकृष्णावेण्यैनमोनमः आचमनं सर्वपापहरेदेविविश्वप्रियप्रदर्शिनि सौभाग्यंयमुनेदेहियमुनायैनमोस्तुते मधुप

र्के नंदिपादेमहादेविशंकरार्धशरीरिणि सर्वलोकहितेदेविभीमरथ्येनमोस्तुते पंचामृतस्नानं सिंहपादोत्तमेदेविनारसिंहेसमप्र
भे सर्वलक्षणसंपूर्णेभवनाशिनितेनमः शुद्धोदकस्नानं विष्णुपादाब्जसंभूतेगंगेत्रिपथगामिनि सर्वपापहरेदेविभागीरथ्यै
नमोस्तुते श्वेतवस्त्रं त्र्यंबकस्यजटोद्भूतेगौतमस्याघनाशिनि सप्तधासागरंयानिगोदावरिनमोस्तुते कंचुकीं माणि-
क्यमुक्तावलिकौस्तुभांश्चगोमेदवैडूर्यसुपुष्परागैः वज्रैश्चनीलैश्चसुशोभितानिगृहाणसर्वाभरणानिदेवि आभरणानि
चंदनागरुकस्तूरीरोचनंकुंकुमंतथा कर्पूरेणसमायुक्तंगंधंदद्मिचभक्तितः गंधं श्वेतांश्चचंद्रवर्णाभान्हरिद्रारागरंजिता-
न् अक्षतांश्चसुरश्रेष्ठेददामियमुनेशुभे अक्षतान् मंदारमालतीजातीकेतकीपाटलैःशुभैः पूजयामिचदेवेशियमुने
भक्तवत्सले पुष्पाणि अथांगपूजा चंचलायै॰ पादौपूजयामि चपलायै॰ जानुनी॰ भक्तवत्सलायैकटी॰ हरायै॰ नाभिं॰
मन्मथवासिन्यै॰ गुह्यं॰ अज्ञानवासिन्यै॰ हृदयं॰ भद्रायै॰ स्तनौ॰ अघहंत्र्यै॰ भुजौ॰ रक्तकंठ्यै॰ कंठं॰ भवहंत्र्यै॰ मुखं॰ गौर्यै॰ नेत्रे॰
भागीरथ्यै॰ ललाटं॰ यमुनायै॰ शिरःपूजयामि सरस्वत्यै॰ सर्वांगंपू॰ अथनामपूजा यमुनायै॰ सितायै॰ कमलायै॰ उत्प
लायै॰ अभीष्टप्रदायै॰ धात्र्यै॰ हरिहररूपिण्यै॰ गंगायै॰ नर्मदायै॰ गौर्यै॰ भागीरथ्यै॰ तुंगायै॰ भद्रायै॰ कृष्णावेण्यै॰ भवना
शिन्यै॰ सरस्वत्यै॰ कावेर्यै॰ सिंधवे॰ गौतम्यै॰ गोमत्यै॰ गायत्र्यै॰ गरुडायै॰ गिरिजायै॰ चंद्रचूडायै॰ सर्वेश्वर्यै॰ महालक्ष्म्यै॰ स ५
र्वपापहरेदेविसर्वोपद्रवनाशिनि सर्वसंपत्प्रदेदेवियमुनायैनमोस्तुते इतिनामपूजा दशांगगुग्गुलोद्भूतश्चंदनागरुसंयुतः

कपिलाघृतसंयुक्तोधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपं घृतवर्तिसमायुक्तंवन्हिनायोजितंमया गृहाणदीपकंदेविसर्वैश्वर्यप्रदायिनि
दीपं शर्करामधुसंयुक्तंदधिक्षीरंचसर्पिषा पक्वमन्नंमयादत्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् नैवेद्यं पानीयंपावनंश्रेष्ठंगंगादिसरिदु-
द्भवं हस्तप्रक्षालनंदेविगृहाणमुखशोधनं हस्तप्रक्षालनं मुखप्रक्षालनं कर्पूरेणसमायुक्तंयमुनेचारुचंदनम् समर्पितंमया
तुभ्यंकरोद्वर्तनकंकुरु करोद्वर्तनार्थेचंदनम् इदंफलमितिफलं पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां त्रैलोक्यपा-
वनेगंगेअंधकारविनाशिनि पंचार्तिक्यंगृहाणेदंविश्वप्रीत्यैनमोस्तुते आर्तिक्यं केतकीजातिकुसुमैर्मल्लिकामालतीभवैः पु
ष्पांजलिर्मयादत्तोरुद्रप्रीत्यैनमोस्तुते पुष्पांजलिं यानिकानिचेतिप्रदक्षिणां अन्यथाशरणंनास्तीतिनमस्कारं सुरासुरें
द्रादिकिरीटमौक्तिकैर्युक्तंसदायत्तवपादपंकजं परावरंपातुवरंसुमंगलंनमामिभक्त्यामकामसिद्धये भवानिचमहालक्ष्मि-
सर्वकामप्रदायिनि व्रतंसंपूर्णतांयातुयमुनायैनमोस्तुते इतिप्रार्थना इतियमुनापूजासमाप्ता अथानंतपूजा ततस्तुमू-
लमंत्रेणनमस्कृत्यजनार्दनं नवाम्रपल्लवाभासंपिंगभ्रूश्मश्रुलोचनं पीतांबरधरंदेवंशंखचक्रगदाधरं अलंकृतसमुद्रस्थं
विश्वरूपंविचिंतये ध्यायामि आगच्छानंतदेवेशतेजोराशेजगत्पते इमांमयाकृतांपूजांगृहाणपुरुषोत्तम सहस्रशीर्षे-
त्यावाहनं विष्टरंधेहिगोविंदगोवर्धनधरप्रभो अनंतदीयतेयत्नेरत्नसिंहासनेविश पुरुषएवेदमित्यासनं यथात्वंसर्वदे
वानामिंद्रादीनांचरक्षसि तथामांपालयानंतत्वदंघ्रिशरणागतं एतावानस्येतिपाद्यं अनंतानंतदेवेशअनंतफलदायक

अनंतानंतरूपोसिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते त्रिपादूर्ध्वअर्घ्यं गंगोदकंसमानीतंहेमकुंभेनयोजितं आचम्यतांहृषीकेशप्रसीद
पुरुषोत्तम तस्माद्विराळेत्याचमनीयं अनंतगुणरूपायविश्वरूपधरायच नमोमाहात्म्यदेवायअनंतायनमोनमः यत्पु
रुषेणेतिस्नानं ततोपंचामृतस्नानं कामधेनुसमुत्पन्नंदेवानामपिदुर्लभं पयोददामिदेवेशस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां आप्या
यस्वेतिपयस्नानं चंद्रमंडलसंकाशंसर्वदेवप्रियंहियत् दधिददामिदेवेशस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् दधिक्राव्णोअकारि
षमितिदधिस्नानं आज्यंसुराणामाहार आज्यंयज्ञेप्रतिष्ठितं आज्यंपवित्रंपरमंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् घृतंमिमिक्षेइ·
तिघृतस्नानं सर्वौषधिसमुत्पन्नंपीयूषसदृशंमधु स्नानायतेमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर मधुवातेतिमधु· इक्षुदंडात्समुद्भूतां
शर्करांमधुरांशुभां स्नानायतेमयादत्तांगृहाणपरमेश्वर स्वादुःपवस्वेतिशर्करास्नानं शुद्धोदकस्नानं नाममंत्रैःपूर्वपू
जांकुर्यात् पुरुषसूक्तेनअभिषेकः तप्तकांचनवर्णाभंकौशेयंचसुनिर्मितम् वस्त्रंगृहाणदेवेशलक्ष्मीयुक्तनमोस्तुते तं
यज्ञमितिवस्त्रं वस्त्रानंतरमाचमनीयं दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपुरुषोत्तम य·
ज्ञोपवीतपरमंपवित्रंप्रजा· तस्माद्यज्ञादित्युपवीतं उपवीतानंतरमाचमनीयं श्रीखंडंचंदनंदिव्यं·तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋ
चइतिचंदनं अक्षताश्चसुरश्रेष्ठ· अलंकारार्थेअक्षतां माल्यादीनिसुगंधीनि· तस्मादश्वेतिपुष्पं अथग्रंथिपू·
जा श्रियैनमः मोहिन्यै· पद्मिन्यै· महाबलायै· अजायै· मंगलायै· वरदायै· शुभायै· जयायै विजयायै· जयंत्यै·

पापनाशिन्यै· विश्वरूपायै· सर्वमंगलायै· इतिग्रंथिपूजा अथांगपूजा मत्स्याय· पादौपू· कूर्माय· गुल्फौ· वराहा·
य· जानुनी· नारसिंहाय· ऊरूपूजयामि वामनायकटी· रामाय· उदरं· श्रीरामायहृदयं· कृष्णायमुखं· सहस्र·
शिरसेनमः शिरःपूजयामि श्रीमदनंताय सर्वांगंपूजयामि अथावरणपूजा अनंतस्यदक्षिणपार्श्वेरमायै· वाम·
पार्श्वेभूम्यै· इतिप्रथमावरणं आवरणदेवतामावाह्यहस्तंप्रक्षाल्यगंधपुष्पंतर्जनीमध्यमांगुष्ठैर्धृत्वाप्रथ्येशंखोद·
कंगृहीत्वामंत्रांतेशंखोदकंभूमौनिक्षिप्यपुष्पंदेवोपरिनिक्षिपेत् दयाब्धेत्राहिसंसारसर्पान्मांशरणागतम् भक्त्या
समर्पयेतुभ्यंप्रथमावरणार्चनं इतिमंत्रमुच्चार्यजलंत्यक्त्वापुष्पंदेवोपरिन्यसेत् इतिपूर्वादिक्रमेण उल्काय· महो·
ल्काय· शतोल्कायन· सहस्रोल्काय· दयाब्धेत्राहिसंसार· द्वितीयावरणं२तथैव वासुदेवाय· संकर्षणाय· प्रद्युम्ना
य· अनिरुद्धाय· दयाब्धेत्राहिसंसार· तृतीयावरणं ३ प्राच्यांकेशवाय· नारायणाय· माधवाय· गोविंदाय· वि
ष्णवे· मधुसूदनाय· त्रिविक्रमाय· वामनाय· श्रीधराय· हृषीकेशाय· पद्मनाभाय· दामोदराय· दयाब्धेत्राहिसं·
चतुर्थावरणं ४ पूर्वादिक्रमेण मत्स्याय· कूर्माय· वराहायनारसिंहाय· वामनाय· रामाय· श्रीरामाय· कृष्णाय· बौ
द्धाय· कल्किने· अनंताय· विश्वरूपिणे· दयाब्धेत्राहि· पंचमावरणं ५ पूर्वादिक्रमेण अनंताय· दक्षिणायां· ब्रह्मणे· प
श्चिमायां· वायवे· उत्तरायां ईशानाय· आग्नेय्यां वारुण्यै· नैर्ऋत्यां गायत्र्यै· वायव्यां· भारत्यै· ईशान्यां गिरिजायै· अ

ग्रेगरुडाय॰ वामेरूपुण्याय॰ दयाब्धेत्राहि॰ षष्ठावरणं ६ पूर्वादिक्रमेण इंद्राय॰ अग्नये॰ यमाय॰ निर्ऋतयेव्वरुणाय॰ वाय
वेऽसोमाय॰ ईशानाय॰ दयाब्धेत्राहि॰ इतिसप्तमावरणं ७ आग्नेय्यां शेषाय॰ नैर्ऋत्यां विष्णवे॰ वायव्यांविधये॰ ईशान्यां
प्रजापतये॰ दयाब्धेत्राहि॰ इत्यष्टमावरणं ८ आग्नेय्यां गणपतये॰ नैर्ऋत्यांसप्तमातृभ्यो॰ वायव्यां दुर्गायै॰ ईशान्यांक्षेत्रा
धिपतये॰ दयाब्धेत्राहि॰ इतिनवमावरणं ९ मध्ये ब्रह्मणे॰ भास्कराय॰ शेषाय॰ सर्वव्यापिने॰ ईश्वराय॰ विश्वरूपाय॰ महा
कामाय॰ सृष्टिकर्त्रे॰ कृष्णाय॰ हरये॰ शिवाय॰ स्थितिकारकाय॰ अंतकाय॰ दयाब्धेत्राहि॰ इतिदशमावरणं १० शौरये॰ वै
कुंठाय॰ महाबलाय॰ पुरुषोत्तमाय॰ अजाय॰ पद्मनाभाय॰ मंगलाय॰ हृषीकेशाय॰ वरदाय॰ माधवाय॰ मधुसूदनाय॰ अ
च्युताय॰ अनंताय॰ गोविंदाय॰ विजयाय॰ अपराजिताय॰ कृष्णाय॰ दयाब्धेत्राहि॰ इतिएकादशावरणं ११ अनंताय॰ कपि
लाय॰ शेषाय॰ संकर्षणाय॰ हलायुधाय॰ तारणाय॰ सीरपाणये॰ बलभद्राय॰ दयाब्धेत्राहि॰ इतिद्वादशावरणं १२ क्षीरा
ब्धिशायिनेनमः अच्युताय॰ भूम्याधाराय॰ लोकनाथाय॰ फणामणिविभूषणाय॰ सहस्रमूर्ध्ने॰ सहस्रार्चिषे॰ दयाब्धेत्रा
हि॰ इतित्रयोदशावरणं १३ केशवादिचतुर्विंशतिनामभिः दयाब्धेत्राहि॰ इतिचतुर्दशावरणं १४ अथपत्रपूजा कृष्णा
यपलाशपत्रं॰ विष्णवे॰ औदुंबरपत्रं॰ हरये॰ अश्वत्थपत्रं॰ शंभवे॰ भृंगिराजपत्रं॰ ब्रह्मणे॰ जटाधरपत्रं॰ भास्कराय॰ अशो
कपत्रं॰ शेषाय॰ कपित्थपत्रं॰ सर्वव्यापिने॰ वटपत्रं॰ ईश्वराय॰ आम्रपत्रं॰ विश्वरूपिणे॰ कदलीपत्रं॰ महाकायाय॰ अपामार्ग

पत्रं॰ सृष्टिकर्त्रे॰ करवीरपत्रं॰ स्थितिकर्त्रे॰ पुन्नागपत्रं॰ अंतकाय॰ नागवल्लीपत्रं १४ अथपुष्पपूजा अनंताय॰ पद्मपुष्पं॰ विष्ण
वेजातीपुष्पं॰ केशवाय॰ चंपकपुष्पं॰ अव्ययाय॰ कल्हारपुष्पं॰ सहस्रजिते॰ केतकीपुष्पं॰ अनंतरूपिणे॰ बकुलपुष्पं॰ इष्टायश
तपुष्पं॰ विशिष्टाय॰ पुन्नागपुष्पं॰ शिष्टेष्टाय॰ करवीरपुष्पं॰ शिखंडिने॰ धत्तूरपुष्पं॰ नहुषाय॰ कुंद पुष्पं॰ विश्वबाहवे॰ मल्लिका
पुष्पं॰ महीधराय॰ मालतीपुष्पं॰ अच्युताय॰ कर्णिकापुष्पं॰ १४ अथाष्टोत्तरशतनामभिःपूजयेत् अनंताय॰ अच्युताय॰ अ
द्भुतकर्मणे॰ अमितविक्रमाय॰ अपराजिताय॰ अखंडाय॰ अग्निनेत्राय॰ अग्निवपुषे॰ अदृश्याय॰ अत्रिपुत्राय॰ १० अनुकू
लाय॰ अनाशिने॰ अनघाय॰ अप्स्कनिलयाय॰ अहरहाय॰ अष्टमूर्तये॰ अनिरुद्धाय॰ अनिर्विष्टाय॰ अचंचलाय॰ अब्दा
दिकाय २० अचलरूपाय॰ अखिलधराय॰ अव्यक्ताय॰ अनुरूपाय॰ अभयंकराय॰ अक्षताय॰ अवपुषे॰ अयोनिजाय॰ अ
रविंदाक्षाय॰ अशनवर्जिताय॰ अधोक्षजाय॰ ३१ अदितिपुत्राय॰ अंबिकापतिपूर्वजाय॰ अपस्मारनाशिने॰ अव्ययाय॰ अ
नादिने॰ अप्रमेयाय॰ अघशत्रवे॰ अमरारिघ्नाय॰ अनीश्वराय॰ अजाय॰ ४१ अघोराय॰ अनादिनिधनाय॰ अमरप्रभ
वे॰ अग्राह्याय॰ अक्रूराय॰ अनुत्तमाय॰ अरूपाय॰ अन्हे॰ अमोघाधिपतये॰ अजाय॰ ५० अक्षमाय॰ अमृताय॰ अघोरवीर्या
य॰ अव्यंगाय॰ अविघ्नाय॰ अतींद्रियाय॰ अमिततेजसे॰ अमितये॰ अष्टमूर्तये॰ अनिलाय॰ अवशाय॰ अणोरणीयसे॰ अशो
काय॰ अरविंदाय॰ अधिष्ठाय॰ अमितनयनाय॰ अरण्यवासिने॰ अप्रमत्ताय॰ अनंतरूपाय॰ अनलाय॰ अनिमिषाय॰ अ-

स्वरूपाय॰ अग्रगण्याय॰ अग्रमिताय॰ अंतकाय॰ अनित्याय॰ अपांनिधये॰ अतिकंदराय॰ अमरप्रियाय॰ अष्टसिद्धिप्रदा-
य॰८१ अरविंदप्रियाय॰ अरविंदोद्भवाय॰ अनयाय॰ अर्थाय॰ अक्षोभ्याय॰ अर्चिष्मते॰ अनेकमूर्तये॰ अनंतब्रह्मांडपतये॰ अ
नंतशयनाय॰ अमराधिपतये॰ अनाधाराय॰ अनंतनाम्ने॰ अनंतश्रिये॰ अक्षराय॰ अमाय॰ आश्रमस्थाय॰ आश्रमाती
ताय॰ अन्नादाय॰ आत्मयोनये॰ अवनीपतये॰ अवनीधराय॰ अनादिने॰ आदित्याय॰ अमृताय॰ अपवर्गप्रदाय॰ अनंता
यनमः १०८ इत्यष्टोत्तरशतनामपूजा दशांगंगुग्गुलोद्भूतंचंदनागरुसंयुतं सर्वेषामुत्तमंधूपंगृहाण त्करपूजित यस्रुरुषं
व्यदधुरितिधूपंस॰ साज्यंचवर्तिसंयुक्तंवन्हिनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहन् ब्राह्मणोस्येतिदीपं
अन्नंचतुर्विधंस्वादुपयोदधिघृतंतथा नानाव्यंजनशोभाढ्यंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं नैवेद्यमध्येपा
नीयं॰ उत्तरापोशनार्थंतेदद्मितोयंसुवासितं गृहाणत्कमुखोभूत्वा अनंतायनमोनमः उत्तरापोशनं॰ मुखप्रक्षालनं॰ हस्त
प्रक्षालनं॰ करोद्वर्तनकंदेवमयादत्तंहिभक्तितः चारुचंद्रप्रभंदिव्यंगृहाणजगदीश्वर करोद्वर्तनं॰ इदंफलंमयादेवस्थापि
तंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि नारिकेलफलं॰ पूगीफलमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पूरेणस-
मायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलंस॰ हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच तानितानिविन- ७
श्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे नाभ्याआसीतिप्रदक्षिणां नमस्तेभगवन्भूयोनमस्तेधरणीधर नमस्तेसर्वनागेंद्रनमस्तेमधुसू-

दन सप्तास्येतिनमस्कारं नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेगरुडध्वज नमस्तेकमलाकांतअनंतायनमोनमः यज्ञेनयज्ञमितिमंत्र-
पुष्पं अथदोरकप्रार्थना अनंतायनमस्तुभ्यंसहस्रशिरसेनमः नमोस्तुपद्मनाभायनागानांपतयेनमः अनंतःकामदः
श्रीमाननंतोमेप्रयच्छतु अनंतोदोररूपेणपुत्रपौत्रान्प्रवर्धतु इतिदोरकं अथदोरकबंधनमंत्रः अनंतसंसारमहा-
समुद्रमग्नंसमभ्युद्धरवासुदेव अनंतरूपेविनियोजयस्वह्यनंतसूत्रायनमोनमस्ते इतिबध्वा अथजीर्णदोरकविस
र्जनमंत्रः नमःसर्वहितानंतजगदानंदकारक जीर्णदोरमसुंदेवविसृज्यैहंत्वदाज्ञया इतिविसृजेत् अथवायनमंत्रः
गृहाणेदंद्विजश्रेष्ठवायनंदक्षिणायुतं त्वत्प्रसादादहंदेवमुच्यतेकर्मबंधनात् प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठअनंतफलदायक पक्वान्नफल
संयुक्तंदक्षिणाघृतसंयुतं अथजीर्णदोरकदानमंत्रः अनंतःप्रतिगृह्णातिअनंतोवैददातिच अनंतस्तारकोभाभ्यामनंताय
नमोनमः इतिदद्यात् ततःयथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत् अनेनकृतपूजनेनश्रीमदनंतःप्रीयतां इतिपूजाविधिः अथक-
था सूतउवाच पुरातुजान्हवीतीरेधर्मोधर्मपराक्रमः जरासंधवधार्थायराजसूयमुपाक्रमत् कृष्णेनसहधर्मोसौभीमार्जु
नसमन्वितः यज्ञशालांप्रकुर्वीतमहेंद्रालयसन्निभां यज्ञार्थान्भूपतीन्सर्वान्समानीयप्रयत्नतः गांधारीतनयोराजाए-
कदानृपनंदनः दुर्योधनइतिख्यातोसमागत्यमखालयं दृष्ट्वादुर्योधनेनात्रप्रांगणंजलसन्निभं ऊर्ध्वंकृत्वातुवस्त्राणितत्रग
च्छन्शनैःशनैः स्मितवक्त्राःस्थिताःसर्वाद्रौपद्यादिवरांगनाः दुर्योधनस्ततोगच्छन्जलमध्येपपातह पुनःसर्वैनृपाश्वैवक्र-

पयश्चनपोधनाः उपहासंचचक्रुस्ताद्रौपद्यादिस्रलोचनाः महाराजाधिराजासौमहान्क्रोधपरायणः विनिर्गत्यस्वकंराष्ट्रंमा-
तुलेनाहृतोनृपः तस्मिन्कालेतुशकुनिःप्रोवाचमधुरंवचः मुंचराजन्महारोषंपुरतःकार्यगौरवात् गंतुमुत्तिष्ठराजेंद्रसत्रा-
त्स्वसदनंप्रति तथेत्युक्त्वामहाराजामसमागत्यमखालयात् विनिर्गच्छन्नृपाःसर्वेत्यक्त्वायज्ञंस्वराष्ट्रकं राजभिःससमाग
त्यदुर्योधनगजाह्वयम् आनीयपांडुपुत्राणांधर्मभीमार्जुनान्वरान् द्यूतारंभमकुरुतस्वंराज्यंप्राप्नुयात्ततः द्यूतेनैवजिताःस
र्वेपांडवावीतकल्मषाः ततोरण्यांतरंगत्वावर्ततेवनचारिणः ततोदृत्तांतमापन्नोभ्रातृभिःसहपांडवः सूतउवाच अ
रण्येवर्तमानास्तेपांडवादुःखकर्शिताः कृष्णंदृष्ट्वामहात्मानंप्रणिपत्ययथाक्रमं युधिष्ठिरउवाच अहंदुःखीहसंजातो
भ्रातृभिःपरिवारितः कथंमुक्तिर्भवेदस्माकमनंतादुःखसागरात् कंदेवंपूजयिष्यामिराज्यंप्राप्स्यामिउत्तमं अथवाकिंव्र
तंकृत्वात्वत्प्रसादाद्वदेहितं श्रीकृष्णउवाच अनंतव्रतमस्त्येकंतिथावस्यामनुत्तमं सर्वपापहरंनृणांस्त्रीणांचैवयुधि
ष्ठिर शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेभवेत् तस्यानुष्ठानमात्रेणसर्वपापंव्यपोहति युधिष्ठिरउवाच कृष्णकोयमनं
तेतिप्रोच्यतेयस्त्वयाविभो किंशेषनागआहोस्विदनंतस्तक्षकस्मृतः परमात्माथवानंतउताहोब्रह्मगीयते कएषोनं
तसंज्ञोवैतथ्यंमेब्रूहिकेशव कृष्णउवाच अनंतइत्यहंपार्थममरूपंनिबोधत आदित्यादिगृहात्मासौयःकालइति =
पठ्यते कलाकाष्ठामुहूर्तादिदिवारात्रिशरीरवान् पक्षमासर्तुवर्षाणियुगकालव्यवस्थया योयंकालोमयाख्यातोसोनं

तइतिकीर्त्यते सोहंकृष्णोवतीर्णोत्रभूभारोत्तारणायच दानवानांवधार्थायवसुदेवकुलोद्भवं मांविद्धिसततंपार्थसाधूनांपा
लनायच अनादिमध्यनिधनंकृष्णंविष्णुंहरिंशिवम् वैकुंठंभास्करंसोमंसर्वव्यापिनमीश्वरं विश्वरूपंमहाबाहोयोगि
ध्येयमनुत्तमं विश्वरूपमनंतंचयस्मिन्निंद्राश्चतुर्दश वसवोद्वादशादित्यारुद्राएकादशस्मृताः सप्तर्षयःसमुद्राश्चपर्वताः
सरितोद्रुमाः नक्षत्राणिदिशोभूमिःपातालंभूर्भुवादिकं माकुरुष्वात्रसंदेहंसोहंपार्थनसंशयः युधिष्ठिरउवाच अ
नंतव्रतमाहात्म्यंविधिंवदविदांवर किंपुण्यंकिंफलंचास्यअनुष्ठानवतांनृणाम् केनचादौपुराचीर्णमर्त्येकेनप्रकाशितं
एवंसविस्तरंसर्वंब्रूह्यनंतव्रतंमम कृष्णउवाच आसीत्पुराकृतयुगेसुमंतुर्नामवैद्विजः वसिष्ठगोत्रसंभूतांसुरूपांच
भृगोःसुतां दीक्षानाम्नींचोपयेमेवेदोक्तविधिनानृप तस्याःकालेनसंजाताद्दुहितानंतलक्षणा शीलानाम्नीसुशीला
सावर्धतेपितृवेश्मनि मातांचतस्याःकालेनज्वरदाहेनपीडिता विनष्टासानदीतोयेययौस्वर्गंपतिव्रता सुमंतुस्तुत
तोन्यांवैधर्मपुंसःसुतांपुनः उपयेमेविधानेनदुःशीलांनामनामतः दुःशीलांकर्कशींचंडींनित्यंकलहकारिणीं सापि
शीलापितुर्गेहेगृहार्चनपराविभौ कुड्यस्तंभबहिर्द्वारदेहलीतोरणादिषु वर्णिकैश्चित्रमकरोन्नीलपीतसितासितैः स्व
स्तिकैःशंखपद्मैश्चअर्चयंतीपुनःपुनः ततःकालेबहुगतेकौमारवशवर्तिनी एवंसावर्धतेशीलापितृवेश्मनिमंगला
तांदृष्ट्वाचिंतयामासवरान्नुगुणान्प्रभवि कस्मैदेयामयाकन्याविचार्येतिसुदुःखितः एतस्मिन्नेवकालेतुमुनिर्वेद

विदांवरः कन्यार्थीचागतः श्रीमान्कौडिण्योमुनिसत्तमः उवाचरूपसंपन्नांत्वदीयांतनयांवृणे पितादद्दौद्विजेंद्रायकौं
डिण्यायशुभेदिने गृह्योक्तविधिनापार्थविवाहमकरोत्तदा मंगलाचारनिर्घोषंतत्रकुर्वंतियोषितः ब्राह्मणाःस्वस्तिवच
नंजयघोषंचबंदिनः निवर्त्योद्वाहिकंसर्वंप्रोक्तवान्कर्कशांद्विजः सुमंतुरुवाच किंचिद्द्रायादिकंदेयंजामातुःपरि
तोषकं तच्छ्रुत्वाकर्कशाक्रुद्धाप्रोत्सार्यगृहमंडनं पेटकेसुस्थिरंबध्वास्वगृहंगम्यतामिति उवाचवित्तंनैवास्तिगृ
हेपश्ययदिस्थितं तच्छ्रुत्वाविमनाःपार्थसंयतात्मामुनिस्तदा भोज्यावशिष्टचूर्णेनपाथेयंचचकारसा कौंडिण्यो
पिविवाह्येनांपथिगच्छन्शनैःशनैः शीलांसुमंतोरादायनवोढांगोरथेनहि ददर्शयमुनांपुण्यांतामुत्तीर्यतटेर
थं संस्थाप्यावश्यकंकर्तुंगतःशिष्यान्नियुज्यवै मध्यान्हेभोज्यवेलायांससुत्तीर्यसरित्तटे ददर्शशीलासास्त्रीणां·
समूहंरक्तवाससां चतुर्दश्यामर्चयंतंभक्त्यादेवंजनार्दनं उपगम्यशनैःशीलापप्रच्छस्त्रीकदंबकं आर्याःकिमे·
तन्मेब्रूतकिन्नामव्रतमीदृशं ताऊचुर्योषितस्तांतुशीलांशीलविभूषणां अनंतव्रतमेतद्धिव्रतेनंनस्तुपूज्यते साब्रवी
दहमप्येतत्करिष्येव्रतमुत्तमं विधानंकीदृशंतत्रकिंदानंकोत्रपूज्यते स्त्रियऊचुः शीलेसदन्नप्रस्थस्यपुन्नाम्ना·
संस्कृतस्यच अर्धंविप्रायदातव्यमर्धमात्मनिभोजनं शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः कर्तव्यंयत्स·
रित्तीरेकथांश्रुत्वाहरेरिमां शेषंकुशमयंकृत्वावंशपात्रेनिधायच स्नात्वानंतंसमभ्यर्च्यमंडलेगंधदीपकैः पुष्पैर्धू ९

पैश्चनैवेद्यैर्नानापक्वान्नसंयुतैः तस्याग्रतोदृढंसूत्रंकुंकुमाक्तंसुदोरकम् चतुर्दशग्रंथियुतंवामेकरतलेन्यसेत् अनंतसंसारमहास
मुद्रमग्नंसमभ्युद्धरवासुदेव अनंतरूपेविनियोजयस्वह्यनंतसूत्रायनमोनमस्ते अनंतंचकरेबध्वाभोक्तव्यंस्वस्थमानसैः ध्या
त्वानारायणंदेवमनंतंविश्वरूपिणं भुक्त्वाचांतेव्रजेद्वेश्मभद्रंप्रोक्तंव्रतंतव कृष्णउवाच एवमाकर्ण्यराजेंद्रप्रहृष्टेनांतरात्मना
सापिचक्रेव्रतंशीलाकरेबध्वासुदोरकम् चतुर्दशग्रंथियुतंवामेबाहौयथोदितम् पाथेयमर्धंविप्रायदत्वाभुक्त्वास्वयंततः पु
नर्जगामसंहृष्टागोरथेनस्वकंगृहं भर्त्रासहैवशनकैःप्रत्ययस्तत्क्षणादभूत् तेनानंतव्रतेनास्यबभौगोधनसंकुलं गृहाश्रमंश्रि
याजुष्टंधनधान्यसमन्वितम् आकुलंव्याकुलरम्यंसर्वदातिथिपूजनैः सापिमाणिक्यकांचीभिर्मुक्ताहारैर्विभूषिता देवां-
गवस्त्रसंछन्नासावित्रीप्रतिमाभवत् विचचारगृहेभर्तुःसमीपेसुस्वरूपिणी कदाचिदुपविष्टाया दृष्टोबद्धःसुदोरकः शी
लायाहस्तमूलेतुभर्त्रातस्याद्विजन्मना किमिदंदोरकंशीलेममवश्यायकल्पितम् धृतंसुदोरकंत्वेनतत्किमर्थंब्रूहितत्वतः य
स्यप्रसादात्सकलाधनधान्यादिसंपदः लभ्यंतेमानवैश्चापिसोनंतोयंमयाधृतः शीलायास्तद्वचःश्रुत्वाभर्त्रातेनद्विजन्मना
श्रीमदांधेनकौरव्यसाक्षेपंचोदितस्तदा कोनंतइतिमूढेनजल्पतापापकारिणा क्षिप्तोज्वालाकुलेवन्हौहाहाकृत्वाप्रधाव
ती शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमध्येसमाक्षिपत् तेनकर्मविपाकेनसाश्रीस्तस्यक्षयंगता गोधनंतस्करैर्नीतंगृहंदग्धंधनं
गतम् यद्यद्यैवागतंगेहेतत्तथैवपुनर्गतम् स्वजनैःकलहोनित्यंबंधुभिस्ताडनंतथा अनंतक्षेपदोषेणदारिद्र्यंपतितंगृहे नक

श्चिद्दत्तेलोकेतेनसार्धंयुधिष्ठिर शरीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखितः निर्वेदंपरमंप्राप्तः कौंडिण्यःप्राहतांप्रिया
म् कौंडिण्यउवाच शीलेममेदमुत्पन्नंसहसाशोककारणम् येनातिदुःखितोस्माकंजातःसर्वधनक्षयः स्वजनैःक
लहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाषते शरीरेनित्यसंतापःखेदश्चैवसिदारुणः जानासिदुर्नयःकोत्रकिंकृत्वाकृतंभवेत् शीलो
वाच प्रत्युवाचाथतंशीलाकृशीलाशीलमंडना प्रायोनंतकृताक्षेपपापसंभवजंफलम् भविष्यतिमहाभागनदर्थंयल
माचर एवमुक्तःसविप्रर्षिर्जगाममनसाहरिम् निर्वेदंनिर्जगामाथकौंडिन्यःप्रगतोवनम् तपसेकृतसंकल्पोवायुभक्षोद्विजो-
त्तमः मनसाध्यायमानंतंकद्रक्ष्यामिचतंविभुम् यस्यप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनंगतम् धनादिकंममातीवस्कृखदुःख
प्रदायकं एवंसंचिंतयन्सोथबभ्रामविपिनेवने तत्रापश्यन्महान्चूतंपुष्पितंफलितंद्रुमं वर्जितंपक्षिसंघातैःकीटकोटीसमाचृतं
तमपृच्छद्विजोनंतःक्वचि दृष्टोमहाद्रुम ब्रूहिसौम्यममातीवदुःखंचेतसिवर्तते सोब्रवीद्द्रुमानंतोक्वचिद्दृष्टोमयाद्विज ए
वंनिराकृतस्तेनसंजगामाथदुःखितः क्वद्रक्ष्यामीतिगच्छन्सगांददर्शसवत्सकाम् वनमध्येप्रधावंतीमितश्चेतश्चपांडुव सो
ब्रवीद्धेनुकेब्रूहियद्यनंतस्त्वयेक्षितः गौरुवाच गौरुवाचाथकौंडिन्यंनानंतंवेद्म्यहंद्विज ततोव्रजन्ददर्शाग्रेवृषभंशाद्वले
स्थितं दृष्ट्वापप्रच्छगोस्वामिन्नानंतोवीक्षितस्त्वया वृषभस्तमुवाचेदंनानंतोवीक्षितोमया ततोव्रजन्ददर्शाग्रेरम्यंपुष्करि-
णीद्वयम् अन्योन्यजलकल्लोलैर्वीचीपर्यंतसंगमं छन्नंकमलकल्हारैःकुमुदोत्पलमंडितम् सेवितंभ्रमरैर्हंसैश्चक्रकारंडकैर्ब

कैः तेअपृच्छद्विजोनंतोयुवाभ्यांनोपलक्षितः ऊचतुस्तेपुष्करिण्यौनानंतोवीक्षितोद्विज ततोव्रजन्ददर्शाग्रेगर्दभंकुंजरंतथा
तावपृच्छद्विजोनंतोभवद्भ्यांनोपलक्षितः एवंसपृच्छन्नाशास्तत्रैवनिषसादह कौंडिन्योविह्वलीभूतोनिराशोजीवितेनृप
दीर्घमुष्णंचनिश्वस्यपपातभुविभारत प्राप्यसंज्ञामनंतेतिजल्पन्नुत्थायसद्विजः नूनंत्यक्ष्याम्यहंप्राणानितिसंकल्प्यचेतसि उ
त्थायोद्बुध्यवृक्षेस्मिंस्तावद्बध्नतिसत्तम कृपयानंतदेवोपिप्रत्यक्षंसमजायत वृद्धब्राह्मणरूपेणइतएहीत्युवाचतम्
प्रगृह्यदक्षिणेपाणौगुहायांप्रविवेशतम् सांपुरींदर्शयामासदिव्यनारीनरैर्युताम् यस्यांनिविष्टमात्मानंदिव्यसिंहासनेशु
भे पार्श्वस्थशंखचक्राब्जगदागरुडशोभितम् दर्शयामासविप्रायविश्वरूपमनंतकम् विभूतिभेदैश्चानंतैरनंतमभि-
तौजसं कौस्तुभेनविराजंतंवनमालाविभूषितम् तंदृष्ट्वातादृशंरूपमनंतमपराजितं वंद्यमानोजगादोच्चैर्जयशब्दपुरःसरं
पापोहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः त्राहिमांपुंडरीकाक्षसर्वपापहरोभव तच्छ्रुत्वानंतदेवेशःप्राहस्निग्धयागिरा माभै
स्त्वंब्रूहिविप्रेंद्रयत्तेमनसिवर्तते कौंडिण्यउवाच मयाभूत्यवलिप्तेनत्रोटितोनंतदोरकः तेनपापविपाकेनभूति
र्मेप्रलयंगता स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाषते निर्वेदाद्भ्रमनेरण्येत्वद्दर्शनकांक्षया॥ कृपयादेवदेवेशत्वयात्मा
संप्रदर्शितः तस्यपापस्यमेशांतिंकारुण्याद्वक्तुमर्हसि श्रीकृष्णउवाच तच्छ्रुत्वानंतदेवेशउवाचद्विजसत्तमम्
भक्त्यासंतोषितोदेवःकिंनदद्याद्युधिष्ठिर अनंतउवाच स्वगृहेगच्छकौंडिण्यमाविलंबंकुरुद्विज नरानंतव्रतं

भक्त्यानववर्षाणिपंचच सर्वपापविशुद्धात्माप्राप्स्यसेसिद्धिमुत्तमां पुत्रपौत्रान्समुत्पाद्यभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् अंतेमत्
स्मरणंप्राप्यमामुपेष्यस्यसंशयम् अन्यंचनेवरंदद्मिसर्वलोकोपकारकं इदमाख्यानकवरंशीलानंतव्रतादिकं करिष्यतिनरो
यस्तुकुर्वन्व्रतमिदंशुभम् सोचिरात्पापनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमांगतिम् गच्छविप्रगृहंशीघ्रंयथायेनागतोह्यसि कौंडि
न्यउवाच स्वामिन्पृच्छामितेब्रूहिकिंचित्कौतूहलंमया अरण्येभ्रमतादृष्टंतद्वदस्वजगद्गुरो यश्चूतवृक्षःकस्तत्रकागौः
कोवृषभस्तथा कमलोत्पलकल्हारैःशोभितंसुमनोहरं मयादृष्टंमहारण्येकिंतत्पुष्करिणीद्वयम् कोखरःकुंजरःकोसौ
कोसौब्रह्मोद्विजोत्तमः अनंतउवाच सचूतवृक्षोविप्रोसौविद्यावेदविशारदः विद्यानदत्ताशिष्येभ्यस्तेनासौतरुतांगतः या
गौर्वसुंधरादृष्टापूर्वंसाबीजहारिणी वृषोधर्मस्त्वयादृष्टःशाद्वलंसत्यमास्थितः धर्माधर्मव्यवस्थानंतच्चपुष्करिणीद्वयम् ब्रा
ह्मण्यौकेचिदप्यास्तांभगिन्यौतेपरस्परम् धर्माधर्मादियत्किंचित्तन्निवेदयतोमिथः विप्रायवेदविदुषेनदत्तंदुर्बलायवै भि
क्षादत्तानचार्थिभ्यस्तेनपापेनकर्मणा वीचीकल्लोलमालाभिर्गच्छतस्तेपरस्परम् खरःक्रोधस्तथादृष्टःकुंजरोमदउच्यते
ब्राह्मणोसावनंतोहंगुहासंसारगह्वरं इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत स्वप्नप्रायंततोदृष्ट्वाततःस्वगृहमागतः कृत्वानं
तव्रतंसम्यक्नववर्षाणिपंचच भुक्त्वासर्वमनंतेनयथोक्तंपांडुनंदन अंतेचस्मरणंप्राप्यगतोनंतपुरेद्विजः तथात्वमपिराज ११
र्षेकथांश्रृण्वन्व्रतंकुरु प्राप्स्यसेचिंतितंसर्वमनंतस्यवचोयथा यद्वच्चतुर्दशेवर्षेफलंप्राप्तंद्विजन्मना वर्षेकेनतदाप्नोतिकृ

न्वोपाख्यानकव्रतम् एतत्तेकथितंभूपव्रतानामुत्तमंव्रतं यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः येपिश्रृण्वंतिसततंप
च्यमानंपठंतिये तेपिपापविनिर्मुक्ताःप्राप्स्यंतिचहरेःपदं संसारगह्वरगुहासुसुखंविहर्तुंवांछंतियेकुरुकुलोद्भवशुद्धस-
त्वाः संपूज्यचत्रिभुवनेशमनंतदेवंबध्नंतिदक्षिणकरेवरदोरकंते इतिअनंतव्रतकथासमाप्ता अथानंतव्रतोद्यापनम्
युधिष्ठिरउवाच त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंकृष्णमयानंतव्रतंशुभं इदानींब्रूहिमेनंतव्रतोद्यापनमुत्तमं कृष्णउवाच श्रृणु
पांडवचक्ष्यामिव्रतोद्यापनमुत्तमं कृतेनसफलंपार्थव्रतंभवतिनिश्चितं आदौमध्येतथाचांतेव्रतस्योद्यापनंभवेत् यदि
वित्तस्यचित्तस्यसंपत्तिःशुभकालता तदाचोद्यापनंकुर्याच्छुभलग्नेशुभेदिने चतुर्दशेषुवर्षेषुपूर्णेष्वुद्यापनंव्रतं कार्यमु
द्विश्यायोदश्यांब्रह्मचारीव्रतीततः एकभक्तेननियमंकृत्वाभक्तिसमन्वितः ततःप्रातश्चतुर्दश्यांस्नात्वातीर्थेशुभेशुचिः सं
कल्पयेद्रमाकांतंदेशकालावनुस्मरन् ततोनद्यांदेवखातेतीर्थेप्रस्रवणेतथा सर्वौषधीःसर्वगंधैस्तिलकल्कैरथामलैः वेदोक्त
विधिनास्नात्वासंतर्प्यपितृदेवताः ततोगृहंसमागत्यवेदींकृत्वासुशोभनां तन्मध्येह्युपविश्याथदेशकालौस्मरेत्ततः गणेशं
पूजयित्वाथपुण्याहंवाचयेद्विजैः आचार्यंचसपत्नीकंवरयेद्वेदपारगम् ब्राह्मणंचसदस्यंचऋत्विजश्चचतुर्दश सर्वान्वस्त्रै
रलंकारैर्जलपात्रादिनार्चयेत् तत्रालिखेच्चमंडलकंपंचवर्णैःसुशोभनैः विरच्यसर्वतोभद्रंमंडपांतःसुमध्यगं ब्रह्मादिदेवता
स्तस्मिन्नावाह्यापिचपूजयेत् तन्मध्येपंकजेधान्यंयथाशक्तिक्षिपेत्ततः सौवर्णंराजतंवापिताम्रजंवापिमृन्मयं तस्योपरि

न्यसेत्कुंभमव्रणं सनवं दृढम् तस्मिन्जलं गंधपुष्पफलपल्लवमृत्तिकाः क्षिमा रत्नहिरण्यं च वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् सौवर्णं राजतं ताम्रंमृ
न्मयं वंशजं तथा पात्रं तदुपरि न्यस्य पट्टकूलादिकं शुभम् लिखेदष्टदलं तत्र चंदनेन सुगंधिना पद्मं विरच्य तन्मध्ये नंतमूर्तिं
विधाय च पलेन वा तदर्धेन माषकेणापि वा कृताम् सौवर्णीं रमया युक्तां शंखचक्रगदांकिताम् आवाहनाद्युपचारैः पूजयेत्
सुसमाहितः पंचामृतेन स्नपयेत्ततश्च वसनद्वयम् पट्टकूलादिकं पीतमर्चयित्वार्पयेद्व्रती पुष्पधूपैस्तथा दीपैर्नैवेद्यैश्च प्रपू
जयेत् पुनः पुष्पाणि संगृह्य पूजयेन्नामभिः क्रमात् अनंताय नमः पादौ गुल्फौ संकर्षणाय च कालात्मने जानुनी च जघने
विश्वरूपिणे कटीं वै विश्वरूपाय मेढ्रं वै विश्वसाक्षिणे नाभिं तु पद्मनाभाय हृदयं परमात्मने कंठं श्रीकंठनाथाय बाहू सर्वा
स्त्रधारिणे मुखं तु वाचस्पतये चक्षुषी कपिलाय च ललाटे केशवायेति शिरः सर्वात्मने तथा नमः पादौ पूजयामीत्येवमा
दि प्रपूजयेत्॥ एवं संपूज्य विधिना रात्रौ जागरणं चरेत् गीतवादित्रनृत्यादि पुराणश्रवणान्वितम् प्रतिमां च प्रकुर्वीत पूजां
गंधादिना हरेः नानाफलानि भक्ष्याणि खाद्यानि च निवेदयेत् ततः प्रभातसमये स्नात्वाचार्यादिभिः सह अनंतं पूजयेत्प्र
यत् जुहुयात्साग्निमेततः कुंडे वा स्थंडिले कुर्यादग्निस्थापनपूर्वकम् आज्यभागांतमाचार्यः स्वगृह्योक्तविधानतः ततो
श्वत्थसमिद्भिस्तदभावेन्याभिरेव च दुग्धमध्वाज्यदधिभिस्तिलैर्वा पायसेन च आज्येन च प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्रकम् अ १२
ष्टोत्तरशतं वाष्टाविंशतिं जुहुयात्क्रमात् अतो देवेति मंत्रेण स्त्रीणां वै नाममंत्रतः प्रणवादिचतुर्थ्यंतनमोंतानंतनामतः नाममं-

त्रैश्च जुहुयाच्चतुर्दशभिरादरात् पुरुषसूक्तेन जुहुयादतो देवेति वा पुनः शतमष्टोत्तरं यावत्प्रत्येकं जुहुयाद्गुरुः चरुहोमस्तथा का
र्यो मंत्रैरेतैर्विचक्षणः एतैर्वक्ष्यमाणमंत्रैर्जुहुयाच्चरुणा तथा ॐ अनंताय स्वाहा ॐ कालाय॰ ॐ अहोरात्राय॰ ॐ अर्धमा
साय॰ ॐ मासाय॰ ॐ ऋतुभ्यः ॐ परिवत्स॰ ॐ कपिलाय॰ ॐ शेषाय न॰ ॐ कालात्मने॰ ॐ उपसे॰ ॐ काष्ठाय॰ ॐ मुहूर्ताय॰ ॐ
शेषाय॰ १४ ॐ भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा ॐ भुवो वायवे चांतरिक्षाय च महते च स्वाहा ॐ स्वरादित्याय च दिवे च मह
ते च स्वाहा ॐ भूर्भुवः स्वश्चंद्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा. आज्यतिलैः स्विष्टकृतं प्रजापतिभ्यो जुहुयात् स
मिदादिभिरेवं च प्रत्येकं जुहुयात्क्रमात् एवं स्विष्टकृदादीनि पूर्णपात्रांतमाचरेत् जपेत्पुरुषसूक्तं तु स्मृत्वानंतं सुरोत्तमं पूर्णा
हुतिं च जुहुयाद्धोमांते विश्वमित्यृचा होमशेषं समाप्याथ कुलान्यायुषमेव च ततो वै लोकपालांश्च ग्रहान्पूज्य यथाक्रमं गीत
वादित्रनिनदैर्दत्वा पूर्णाहुतिमिति केषांचिन्मते सर्वो होमः पूजयित्वा हरिं देवमाचार्यं पूजयेत्ततः परिपूज्य सपत्नीकं वस्त्राल
कारभूषणैः वस्त्रालंकारभूषाद्यैस्ततो धेनुं समर्चयेत् पयस्विनीं सुशीलां च वस्त्रालंकारभूषितां स्वर्णशृंगीं रौप्यखुरीं ताम्र
पृष्ठीं सुशोभनां कांस्यदोहां रत्नपुच्छां निष्कंठीं सवत्सकां सुरभिर्वैष्णवी माता नित्यं विष्णुपदे स्थिता ग्रासं गृह्णंतु मया दत्तं गोमा
तस्त्रातुमर्हसि गवामंगेषु तिष्ठंति भुवनानि चतुर्दश यस्मात्तस्माच्छुभं मे स्यादिह लोके परत्र च गावो मे अग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठ
तः गावो मे हृदये संतु गवां मध्ये वसाम्यहं मंत्रेणानेन संपूज्य आचार्याय निवेदयेत् गोदानस्य विधानार्थं दद्यात्स्वर्णं यथाविधि

अनंतंपरिवारंचब्राह्मणायनिवेदयेत् ऋत्विजःपूजयित्वाथतेभ्योदद्याच्चदक्षिणाम् चतुर्दशैवकुंभांश्चपक्वान्नपरिपूरितान्
वस्त्रोपवीतेदद्याच्चअनंतःप्रीयतामिति आचार्यादीन्भोजयित्वापूर्णतांवाचयेत्ततः अथानंतंविसृज्यापिगृण्हीयादाशि
षस्ततः भक्तियुक्तोनमस्कृत्यब्राह्मणानांक्षमापयेत् ततोऽष्टौबंधुयुतोभुंजीयात्सुसमाहितः एवंकृतेनंतफलंदातानंतो
भवेन्नृणाम् इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेअनंतव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथनष्टदोरकविधिः युधिष्ठिरउवाच अनंतव्रत
माहात्म्यंकृत्स्नंकृष्णात्वयोदितम् भगवन्दोररूपेणभाग्यदोसिमहात्मनाम् दोरंप्रमादतोनष्टंयदिस्याद्दैवतंजनैः तदाकिंकर
णीयंस्याद्व्रतंत्रैलोक्यपावनम् कृष्णउवाच दोरेनष्टेमहद्दोषःप्रभवेद्व्रतिनामिह तस्मात्तद्दोषनाशार्थंप्रायश्चित्तंविधीयते
गुरुंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्यसमाहितः विज्ञाप्यदोरनाशंचकृत्वादोरंव्रतीततः हव्यवाहंप्रतिष्ठाप्यतस्मिन्ध्यात्वाहरिंपरं आ
ज्यमग्नावधिश्रित्यदद्याद्विप्रायचासनं अष्टोत्तरशतंहुत्वामूलमंत्रेणवैष्णवं नाममंत्रेणतत्कृत्वाद्वादशाक्षरसंयुतं केशवादिस-
कृद्धुत्वाप्रायश्चित्तंतुशक्तितः पूर्णाहुतिंततोहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् व्रतछिद्रंजपछिद्रंयच्छिद्रंव्रतकर्मणि वचनाद्भूमिदेवानां
सर्वंसंपूर्णतांव्रजेत् मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंजनार्दन यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे आचार्यपूजनंकार्यंदक्षिणाधेनुर्नृ-
पोत्तम एवंशांतिविधिंकृत्वापूर्ववद्व्रतमाचरेत् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनप्रायश्चित्तंचरेत्सुधीः इतिभविष्योत्तरेनष्टदोरकविधिःस
माप्तः अथभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांकार्तिक्यांवामाघ्यांवावैशाख्यांवाकदलीव्रतंहेमाद्रौभविष्योत्तरेसापूर्वाण्हव्यापिनीग्राह्याश्चयरं

भारोपणविधिः रंभावृक्षंरोपयित्वातुंस्वहस्तेनसुभ्रूमिकाम् वर्षमेकंतुसंपूज्यउदकुंभेनसिंचयेत् यावत्प्रसवपर्यंतंपूजयेच्चय
थाविधि पूर्वस्यांतुतथासम्यगुत्तरस्यांतथैवच दक्षिणेपश्चिमेहानीरंभाप्रसवलक्षणं अथकदलीव्रतविधिः यदावित्त
स्यवित्तस्यसंपत्तिःशुभकालता तदाचोद्यापनंकुर्याच्छुभलग्नेशुभेदिने कायशुद्धिंस्त्रयोदश्यांब्रह्मचारीव्रतीकृती एकभक्ते
ननियमंकृत्वाभक्तिसमन्वितः ततःप्रातश्चतुर्दश्यांस्नात्वातीर्थेशुभेशुचिः उपवासंतुसंकल्प्यदेशकालावनुस्मरन् ततोगृहंसमा
गत्यवेदींकृत्वासुशोभनां तन्मध्येउपविश्याथदेशकालौस्मरेत्ततः गणेशंपूजयित्वाथपुण्याहंवाचयेद्द्विजैः आचार्यंचसपत्नीकं
वरयेद्वेदपारगं गोचर्ममात्रंसंलिप्यसर्वतोमंडलंशुभं लिखेत्सम्यक्तथावर्णैर्नीलपीतैःसितासितैः विरच्यलिंगतोभद्रंमंड
पांतस्तमध्यगं ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत्॥अथवास्वस्तिकंकुर्यात्पद्ममष्टदलंतुवा ततःसाग्रांसुपर्णांतुसम्यग्
वृत्तांसुशोभनां समूलांकदलींस्थाप्यपूजयेत्तांयथाविधि उत्तमोदकमानीयसेचयेत्तांसमाहितः यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखा
दीनांसदाभवेत् तथावर्धयमांदेविसेचयेपार्वतीप्रिये इतिसेचनमंत्रः तन्मध्येपंकजेधान्यंयथाशक्तिक्षिपेत्ततः सौव-
र्णंराजतंवापिताम्रजंवापिमृन्मयं कुंभंन्यसेत्तदुपरिअव्रणंसुनवंदृढम् तस्मिन्जलंगंधपुष्पंफलपल्लवमृत्तिकाः क्षिप्त्वार-
त्नहिरण्यंचवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् सौवर्णंराजतंताम्रंमृन्मयंवंशजंतथा पात्रंतदुपरिन्यस्यपट्टकूलादिकंशुभम् लिखेदष्टदलं
तत्रचंदनेनसुगंधिना पलेनवातदर्धेनमाषकेणापिवाकृतौ उमामहेश्वरौतत्रमूलमंत्रेणपूजयेत् इतिकदलीव्रतविधिः

१४ अथउमामहेश्वरसहितकदलीपूजनम् मासपक्षाद्युल्लिख्यममपापनिर्मुक्त्युत्तमसिद्धिपुत्रपौत्राद्वैधव्येप्सितभोगधनधान्य-
प्राप्तयेउमामहेश्वरसहितकदलीपूजनंकरिष्ये तथाचकलशार्चनंचकरिष्ये कदल्यागच्छहेदेविसौभाग्यफलदायिनि रूपंदेहिज १४
यंदेहियशोदेहिसुनिश्चितं आगच्छवरदेदेविशंकरेणमहेश्वरि करिष्यमाणांपूजांमेगृहाणानुग्रहंकुरु आवाहनं कार्तस्वरमयं
दिव्यंनानामणिगणान्वितम् अधितिष्ठमहादेविशिवेनसहपार्वति आसनं दूर्वाक्षतादिभिर्युक्तंस्वर्णपात्रेस्थितंशुभम्
पाद्यार्थंकल्पितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि पाद्यं॰ अर्घ्यपात्रेस्थितंतोयंफलपुष्पसमन्वितं अर्घ्यंगृहाणमेदेविभक्त्यादत्तं
शिवप्रिये अर्घ्यं कर्पूरोशीरसुरभिशीतलंविमलंजलं गंगायास्तुसमानीतंगृहाणाचमनीयकम् आचमं॰ गंगादिसर्वतीर्थे-
भ्योमयाप्रार्थनयाहृतं स्नानार्थंतुमयादेविगृहाणेदंसुरेश्वरि स्नानं यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखादीनांसदाभवेत् तथावर्ध
यमांदेविसेचनात्पार्वतीप्रिये सेचनं॰ वस्त्रंशुभ्रमिदंदिव्यंकुंकुमाक्तंसुशोभनं गृहाणाच्छादनंदेवितथाच्छादयमांसदा॥ वस्त्रं
उपवीतं कंचुकीसुपवस्त्रंचनानारत्नैःसमन्वितं गृहाणत्वंमयादत्तंपार्वत्यैचनमोस्तुते कंचुकीउपवस्त्रे गंगादिसर्वतीर्थेभ्यो
मयानीतंसुनिर्मलम् तोयमेतत्सुखस्पर्शंगृहाणाचमनीयकं आचमनं श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंगृ
हाणेदंरुद्राणीप्रियवल्लभे चंदनं॰ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठ कुं॰ हरिद्राकुंकु॰ सौभाग्यद्रव्या॰ मालतीचंपकादीनिशतपत्रा- १४
दिकानिच सुगंधीनिगृहाणत्वंपूजार्थंसुमनांसिच पुष्पाणि अगरुंगुग्गुलंधूपंदशांगंसुमनोहरं गृहाणेमंतृप्तिकरंघ्राण-

स्पदयितंपरं धूपं चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणं आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि दीपं नानापक्वान्न
संयुक्तंरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यंविविधंभक्त्याकल्पितंत्वंगृहाणमे नैवेद्यं कर्पूरैलालवंगादिनागवल्लिदलान्वितं पूगीफलस
मायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां नीराजयामिदेवेशिभक्तानांभयनाशिनि दे
हिमेसर्वसौभाग्यंपार्वत्यासहितेनघे नीराजनं यानिकानिचपापानि॰ प्रदक्षिणां॰ आश्रयेदेवपत्नीनांपूजितेचश्रियास्व
यम् सौभाग्यारोग्यआयुश्चदेहिरंभेनमोस्तुते नमस्कारं त्वमिंद्राणीप्रियानित्यंपार्वत्याश्चातिवल्लभा सतीनांकामदापू
ज्याकामान्मेपरिपूरय प्रार्थनां इतिपूजनं अथकथा युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहाबाहोसर्वविद्याविशा
रद अनाथनाथविश्वात्मन्दीनदैन्यनिकृंतन त्वमस्माकंपरोबंधुःत्वमस्माकंपरंसखा त्वयाभिरक्षितानित्यंविचरामोत्रनि
र्भयाः किंचित्पृच्छामिदेवेशकृपांकुरुवदस्वमे यद्व्रतंसर्वधर्मेषुकृतेयस्मिन्महत्फलं सौभाग्यारोग्यदंपुण्यंधनधान्यविव
र्धनम् अन्नाच्छादनपुत्रादिवर्धनंश्रीनिकेतनम् तन्ममाचक्ष्वभगवन्लोकानामुपकारकम् श्रीकृष्णउवाच शृणु
राजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् यत्कृत्वासर्वदुःखेभ्योनारीमुच्येतसंकटात् वस्त्रान्नपानविच्छित्तिर्नभवेत्तुकदाच
न पुरामामेत्यचैकांतांरुक्मिणीप्राणवल्लभा प्रणिपत्याब्रवीद्दीनासर्वकामास्तयेशुभा सौभाग्यंमेकथंदेवभवेज्जन्म-
निजन्मनि सपत्नीनांश्रियंवीक्ष्यस्पृहामेजायतेप्रभो इतिप्रियायावचनंश्रुत्वाहंतांसमब्रुवम् रंभाव्रतंकुरुष्वाशु

सौभाग्यावाप्तये शुभम् कृतेयस्मिन्व्रतेदेविपरंसौभाग्यमाप्स्यसि इतिश्रुत्वावचोदेविरुक्मिणीमामभाषत रंभाव्रतेभवेत्
किंभोकोविधिःकिंचपूजनम् केनचादौपुराचीर्णमर्त्येकेनप्रकाशितं रुक्मिण्याभाषणंश्रुत्वापुनरेवाहमब्रुवम् रंभाव्रतविधिंव-
क्ष्येशृणुदेवियथोदितम् गोचर्ममात्रंसंलिप्यसर्वतोलिंगभद्रकम् लिखेत्सम्यक्पंचवर्णैर्नीलपीतैःसितासितैः ब्रह्माद्याद्देवताः
सर्वाःस्थापयित्वाप्रपूजयेत् कलशोपरिसंस्थाप्यवैणवेपटलेशुभे उमामहेश्वरौतत्रमूलमंत्रेणपूजयेत् अथवास्वस्तिकंकृत्वापद्म
मष्टदलंतुवै ततःसाग्रांसपर्णांचसम्यग्वृत्तांसुशोभनाम् समूलांकदलिंस्थाप्यपूजयेत्तांयथाविधि उत्तमोदकमानीयसेच
येत्तांसमाहितः यथारंभेविवृद्धिःस्तेशाखादीनांसदाभवेत् तथावर्धयमांदेविसेचनात्सार्वतीप्रिये सदायथातेप्रसवोवर्धते
कदलीशुभे तथामनोरथानांमेप्रभावोभवतुस्वयम् एवंसंपूज्यविधिवद्भक्तियुक्तेनचेतसा रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिः
स्वनैः एवंयाकुरुतेनारीव्रतानामुत्तमंव्रतम् भुक्त्वातुविविधान्भोगान्सौभाग्यंविंदतेध्रुवम् एवंयाकुरुनेदेविकदलीव्र
तमुत्तमम् तस्मात्कुरुविधानेनयथोक्तफलमाप्स्यसि इतिश्रुत्वाविधानेनचकारव्रतमुत्तमम् अवापसकलंकामंमनसायदभी
प्सितम् अन्यच्चशृणुराजेंद्रव्रतस्यफलमुत्तमम् अत्याश्चर्यकरंपुंसांशृणुष्वावहितोभवान् द्यूतेयदाजितापूर्वंकृष्णानीता
सभांप्रति दुःशासनेनदुष्टेनद्रौपदीमुक्तमूर्धजा आकृष्यमाणेवस्त्रेतुचित्तेमामस्मरत्तदा तूर्णंतत्रगतोराजन्द्रौपद्या १५
स्त्राणनायवै अदृश्योहंतुकृष्णायैव्रतंसमुपदिष्टवान् तदाकर्तुमशक्येतुव्रतेस्मिन्राजसत्तम रुक्मिण्याचरि-

तंपूर्वंयदेतद्व्रतमुत्तमम् तस्यपुण्यफलंदत्तंकृष्णायैराजसत्तम तत्कालमेववस्त्राणांसमृद्धिरभवत्पुरा दुःशासनेनदुष्टेनआक्षिप्ते
ष्वंशकेषुच प्रादुर्भूतानिवस्त्राणिनानावर्णानिभारत खिन्नोदुःशासनोपापोविरराभांशुकग्रहात् तावद्भूद्वस्त्राणिकद
लीगर्भवन्नृप इत्थंव्रतंप्रभावाढ्यंगुह्योपिकथितोमया कारयस्वविधानेनपूर्णकामोभविष्यसि इतिकथा अथोद्यापनम्
युधिष्ठिरउवाच कस्मिन्मासेतिथौकस्यामाचरेद्व्रतमुत्तमम् कदल्यभावेकिंकार्यंतन्ममाचक्ष्वकेशव श्रीकृष्णउवाच ॥
शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामासिभाद्रपदेनृप कार्तिकेमाघमासेवावैशाखेचेतरेतथा पुण्येमासिप्रकुर्वीतपौर्णमास्यांशुभेदिने ति
थिक्षयंवर्जयीतशुभायांसुसमाहितः यस्मिन्देशेनलभ्येतकदलीराजसत्तम सुवर्णस्यशुभांतत्रकृत्वापूजांसमाचरेत्॥
यदिलभ्येतकदलीमारोप्याढ्यप्रपूजयेत् यावत्तस्यांफलंतावत्सिंचेन्नीरेणभूपते फलेषुपक्वजातेषुपश्चाद्विप्रान्समा
ह्वयेत् प्रभातेविमलेस्नात्वानद्यादौविमलेजले अहतेवाससीगृह्यकृत्वासंध्यादिकर्मच अरत्निमात्रंकृत्वातुस्थंडिलं
वाग्यतःशुचिः अग्निंसंस्थाप्यविधिवत्तत्रहोमंसमाचरेत् शतमष्टोत्तरंविद्वान्तिलाज्याहुतिभिस्तथा एकाग्रचित्तःसं
हृष्टःकुर्याद्वाहुतिभिःपृथक् ब्रह्मादिदेवताभ्यश्चनाममंत्रैःपृथक्पृथक् उमामहेश्वरायापिमूलमंत्रेणदापयेत् आ
चार्यंचसपत्नीकंवस्त्राद्यैःपूजयेत्ततः धेनुंपयस्विनींवत्सवस्त्रालंकारभूषिताम् स्वर्णशृंगींरौप्यखुरींताम्रपृष्ठींसुवास
सं कांस्यदोग्ध्रींरत्नपुच्छांनिष्कदींसघंटकाम् अभ्यर्च्यवेदविदुषेआचार्यायनिवेदयेत् पादुकोपानहौछत्रमलंकारानने-

शः यथाशक्तिप्रदेयानिव्रतस्यपरिपूर्तये चतुर्विंशत्षोडशवायुग्मान्याहूय संयतः वस्त्रालंकारगंधाद्यैः पूजयित्वातुभोजयेत वा
यनानिचदेयानिवंशपात्रैस्तुशक्तितः दद्याच्चदक्षिणांसम्यक्यथाविभवसारतः अन्येभ्योपियथाशक्तिदद्यादन्नंसुसंस्कृत
म् क्षमापयित्वातांदेवींव्रतस्यपरिपूर्णताम् कदलीकामदाधिन्यै मेधायैतेनमोनमः रंभायैभूतिसारायैसर्वसौख्यप्रदेनमः
यथायथातेप्रसवोवर्ततेकदलिध्रुवं तथामनोरथानांमेप्रभवोवर्धतुस्वयं इतिकदलीदानमंत्रः एवंनारीनरोवापियःकुर्या
त्कदलीव्रतम् सर्वान्कामानवाप्नोतिस्वर्गलोकेमहीयते इतिश्रीभविष्योक्त॰ कदलीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथपौर्णिमा-
न्तमासेनकार्तिककृष्णचतुर्दशीनरकचतुर्दशी तस्यांतिलतैलेनस्नानमुक्तंभविष्ये कार्तिकस्यासितेपक्षेचतुर्दश्यांनिशामु-
खे यमदीपंबहिर्दद्यादपमृत्युर्विनश्यति कार्तिकस्यासितेपक्षेचतुर्दश्यांविधूदये अवश्यमेवकर्तव्यंस्नानंनरकभीरुभिः दि
नद्वयेविधूदयेचतुर्दशीसत्वे पूर्वविद्धचतुर्दश्यांकार्तिकस्यसितेतरे पक्षेप्रत्यूषसमयेस्नानंकुर्यात्प्रयत्नतः निर्णयदीपि
कोक्तेः परदिनएवेत्यन्ये दिनद्वयेचतुर्दश्यभावेतु चतुर्दश्यांचतुर्थयामेस्नानमितिदिवोदासनिबंधे स्मृतिदर्पणेपि ॥
चतुर्दशीयाश्वयुजस्यकृष्णास्वात्यृक्षयुक्ताचभवेत्प्रभाते स्नानंसमभ्यर्च्यनरैस्तुकार्यंसुगंधतैलेनचविप्रयुक्तेः तैलेलक्ष्मी
र्जलेगंगादीपावल्याश्चतुर्दशीम् प्रातःस्नानंविशेषः आश्विनस्यासितेपक्षेभूतायांनोदितोरविः यामिन्याःपश्चिमे- १६
यामेतैलाभ्यंगोविशिष्यते मृगांकोदयवेलायांत्रयोदश्यांयदाभवेत् दर्शेवामंगलंस्नानंदुःखशोकभयप्रदम् कालादर्शे

त्रयोदशीनिषेधश्च त्रयोदशीयदाप्रातःक्षयंयातिचतुर्दशी रात्रिशेषेत्वमावास्यातदाभ्यंगोत्रयोदशी चतुर्थयामेस्नानमुक्तं-
ज्योतिर्निबंधेनारदोपि इषासितेचतुर्दश्यामिंदुक्षयतिथावपि ऊर्जादौस्वातिसंयुक्तेतदादीपावलीभवेत् तैलेलक्ष्मीर्जलेगंगा
दीपावल्याश्चतुर्दशीं प्रातःस्नानंतुयःकुर्याद्यमलोकंनपश्यति अपामार्गमथोतुंबीभ्रामयेच्छिरसोपरि अपामार्गस्यपत्राणि
नरकस्यक्षयायवै ततश्चतर्पणंकार्यंधर्मराजस्यनामभिः अमावास्याचतुर्दश्योःप्रदोषेदीपदानतः यममार्गांधकारेभ्योमु-
च्यतेकार्तिकेनरः अथकथा वालखिल्याऊचुः पूर्वविद्धचतुर्दश्यामाश्विनस्यसितेतरे पक्षेप्रत्यूषसमयेस्नानं-
कुर्यात्प्रयत्नतः अरुणोदयतोन्यत्ररिक्तायांस्नातियोनरः तस्याब्दिकभवोधर्मोनश्यत्येवनसंशयः तथाकृष्णचतुर्दश्यामा
श्विनेर्कोदयेस्फुटः यामिन्याःपश्चिमेयामेतैलाभ्यंगोविशिष्यते यदाचतुर्दशीनस्याद्दिनंचेद्विधूदये दिनद्वयंभवेच्चापि
सदापूर्वैवगृह्यते बलात्काराद्भयाद्वापिशिष्टत्वान्नकरोतिचेत् तैलाभ्यंगंचतुर्दश्यांरौरवंनरकंव्रजेत् तैलेलक्ष्मीर्जलेगंगादी
पावल्याश्चतुर्दशीम् अपामार्गमथोतुंबींप्रपुंनाटमथापरम् भ्रामयेत्स्नानमध्येतुनरकस्यक्षयायवै दिनत्रयंत्रिवारंच
पठित्वामंत्रमुत्तमम् सितालोष्टसमायुक्तंसकंटकदलान्वितम् हरपापमपामार्गभ्राम्यमाणःपुनःपुनः इष्टबंधुजनैःसार्धं
एवंस्नानंसमाचरेत् ततोमंगलवासांसिपरिधायात्मभूषणं कृत्वाचतिलकंदत्वाकार्तिकस्नानमाचरेत् स्नानांगतर्पणंकृ-
त्वायमंसंतर्पयेत्ततः यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच औदुंबरायदध्नायनी

व्र॰रा॰ लायपरमेष्ठिने वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायतेनमः चतुर्दशैतेमंत्रास्युःप्रत्येकंचनमोन्विताः एकैकेननिलैर्मिश्रान्दद्यात् व्र॰दी॰
१७ त्रीनुदकांजलीन् यज्ञोपवीतिनाकार्यंप्राचीनावीतिनातथा देवत्वंचपितृत्वंचयमस्यास्तिद्विरूपता जीवत्पितापिकुर्वीततर्पणं १४
यमभीष्मयोः नरकायप्रदातव्योदीपःसंपूज्यदेवताः अत्रैवलक्ष्मीकामस्यविधिःस्नानेमयोच्यते इषेभूतेचदर्शेचकार्तिक
प्रथमेदिने यदास्नातीनदाभ्यंगस्नानंकुर्याद्दिनोदये ऊर्जेशुक्लद्वितीयायांयदिस्वातीभवेत्तदा मानवोमंगलस्नायीनैवल
क्ष्म्याविमुच्यते दीपैर्नीराजनादत्रसैषादीपावलीस्मृता इंदुक्षयेपिसंक्रांतौरवौपातेदिनक्षये अत्राभ्यंगोनदोषायप्रातःपा
पापनुत्तये माषपत्रस्यशाकेनभुक्त्वातस्मिन्दिनेनरः प्रेताख्यायांचतुर्दश्यांसर्वपापैःप्रमुच्यते इषासितचतुर्दश्यामिंदु
क्षयतिथावपि ऊर्जादौस्वातिसंयुक्तेतदादीपावलीभवेत् कुर्यात्संलग्नमेतच्चदीपोत्सवदिनत्रयम् आश्विनस्यासितेपक्षे
त्रयोदश्यादिषुत्रिषु क्रमात्पादैस्त्रिभिर्विष्णुरग्रहीद्भुवनत्रयम् महाराजोबलिःप्रोक्तस्तुष्टेनहरिणाततः वरंयाचयभद्रं
तेयद्यन्मनसिवर्तते इतिविष्णुवचःश्रुत्वाबलिर्वचनमब्रवीत् आत्मार्थेनचयाचेहंसर्वंदत्तंमयातव लोकार्थंयाचयिष्या
मिशक्तश्चेद्देहिमेप्रभो मयायातेधरादत्तावामनच्छद्मरूपिणे त्रिभिःपादैस्त्रिदिवसैःसाचाक्रांतायतस्त्वया तस्मादेतद्ब
लेराज्यमस्तुअन्हत्रयंहरे मद्राज्येदीपदानंयेभुविकुर्वंतिमानवाः तेषांगृहेतवस्त्रीयंसदातिष्ठतुसुस्थिरा ममरा- १७
ज्येगृहेयेषामंधकारःप्रतिष्ठति अलक्ष्मीसहितस्तेषामंधकारोस्तुसर्वदा चतुर्दश्यांतुयेदीपान्नरकायददंतिच ॥

तेषांपितृगणाःसर्वेनरकात्स्वर्गमाप्नुयात् बलिराज्यंसमासाद्ययैर्नदीपावलीकृता तेषांगृहेकथंदीपाःप्रज्वलिष्यंतिकेशव बलिरा
ज्येतुयेलोकाःशोकदुःखानुकारिणः तेषांगृहेसदाशोकःपतेदितिनचान्यथा चतुर्दशीदिनेराज्यंबलेरस्त्वितियाचयेत् पुरावा-
मनरूपेणप्रार्थयित्वाधरामिमाम् दद्यावंतिथिरिंद्रायबलिंपातालवासिनम् कृत्वादैत्यपतिंदद्यादहोरात्रत्रयंहरिः तस्मान्
महोत्सवंचात्रसर्वथैवहिकारयेत् महारात्रिःसमुत्पन्नाचतुर्दश्यांमुनीश्वराः अतस्तदुत्सवःकार्यःशक्तिपूजापरायणैः
बलिराज्यंसमासाद्ययक्षगंधर्वकिन्नराः औषध्यश्चपिशाचानिमंत्राश्चमणयस्तथा सर्वेएवप्रहृष्यंतिनृत्यंतिचनिशामु-
ते तत्रमंत्राश्चसिध्यंतिबलिराज्येनसंशयः बलिराज्यंसमासाद्ययथालोकाःप्रहर्षिताः तथातद्दिनमध्येपिजनास्स्युर्हर्षिता
भृशम् तुलासंस्थेसहस्रांशौप्रदोषेभूतदर्शयोः उल्काहस्तानराःकुर्युःपितॄणांमार्गदर्शनम् नरकस्थाश्चयेप्रेतास्तेमार्गंतु
व्रतास्सदा पश्यंत्येवनसंदेहःकार्यैतन्मुनिपुंगवैः आश्विनस्यासितेपक्षेभूतादितिथयस्त्रयः दीपदानादिकार्येषुग्रा-
ह्यामध्याह्नकालगा ततःप्रदोषसमयेदीपान्दद्यान्मनोरमान् ब्रह्मविष्णुशिवादीनांमठेषुभवनेषुच प्राकारोद्यान-
वापीषुप्रतोलिनिकेतेषुच मंदुरासुविविक्तासुहस्तिशालासुचैवहि इतिविशेषांतरंवैगे ततःप्रेतचतुर्दश्यां
भोजयित्वातपोधनान् शैवान्विप्रांस्तथपरान्शिवलोकेमहीयते दानंदत्वातुतेभ्यश्चयमलोकंनगच्छति नक्तंप्रेत-
चतुर्दश्यांयःकुर्याच्छिवतुष्टये ततःक्रतुशतेनापिप्राप्यतेपुण्यमीदृशम् शिवरात्रेस्तथातस्यालिंगस्यापिप्रपूजया अक्ष

यांलुभनेभोगान्शिवसायुज्यमाप्नुयात् यदिस्युःसंगवादर्वाग्गेनाश्चतिथयस्त्रयः दीपदानादिकार्येषु कर्तव्याःपूर्वसंयुताः इति
नरकचतुर्दशीदीपदानंसमाप्तम् अथकार्तिकशुक्लचतुर्दश्यांवैकुंठचतुर्दशीव्रतम् तदुक्तंसनत्कुमारसंहितायां वर्षेवै-
हेमलंबाख्येमासिश्रीमतिकार्तिके शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामरुणोदयसंभवे महादेवतिथौब्राह्मेमुहूर्तेमणिकर्णिके स्नात्वाविश्वेश्व
रोदेव्याविश्वेश्वरमपूजयत् संक्षेपंज्योतिषस्तस्यप्रणिधास्यंतदाकरोत् स्वयमेवतदात्मानंचरन्पाशुपतव्रतं ततःप्रभातेवि
मलेकृत्वापूजांमहाद्भुतां दंडपाणेर्महानाम्निवनेस्मिन्कृतपारणः श्रीमद्भवानीसदनंप्रविश्येदमनुत्तमम् इतिसनत्कुमारसंहि
तोक्तेः अथकथा वालखिल्याऊचुः कार्तिकस्यासितेपक्षेचतुर्दश्यांसमागमत् वैकुंठेशस्ततोवैकुंठात्वाराणस्यांकृतेयुगे रात्र्या
तुर्यांशशेषायांस्नात्वासौमणिकर्णिके गृहीत्वाहेमपद्मानांसहस्रंवैततोव्रजत् अतिभक्त्यापूजयितुंशिवयासहितंविभुं वि
धायपूजांवैश्वेशींततःपद्मैरपूजयत् सहस्रसंख्यांकृत्वादावेकनाम्नाततःपरं आरब्धंपूजनंतेनशिवस्तद्भक्तिमैक्षत एक
पद्मंपद्ममध्यान्निलीयात्तंहरेणतु ततःपूजितवान्विष्णुरेकोनंकमलंत्वभूत् इतस्ततस्तेनदृष्टंपद्मंतिष्ठतिनक्वचित् कम
लेषुभ्रमोजातोऽथवानामस्वमेभ्रमः क्षणंविचार्यसहरिर्नमेनामभ्रमोभवत् पद्मेष्वेवभ्रमोजातोविचार्येवंपुनःपुनः सह
स्रपद्मसंकल्पःपूजार्थंतुकृतोमया अर्च्यःकथंमहादेवोएकोनकमलैर्मया यद्यानेतुंगमिष्यामिभंगःस्यादासनस्यतु किंवि- १८
धेयमतःशंभोःपूजनेचिंतयद्धरिः एकःप्रकारउत्पन्नोहृदयेस्यमुनीश्वराः पुंडरीकाक्षइत्येवंमांवदंतिमुनीश्वराः ने

त्रंमेपद्मसदृशंपद्मार्थेत्वर्पयाम्यहम् इतिनिश्चित्यमनसिदत्तान्तर्जनिकांसतु नेत्रमध्येतदुत्पाट्यमहादेवस्त्वपूजितः ततोमहेश्व
रस्तुशेवाक्यमेतदुवाचह महादेवउवाच त्वत्समोनास्तिमद्भक्तस्त्रैलोक्येसचराचरे राज्यंदत्तंत्रिलोक्यास्तेभवत्वंलोकपा
लकः अन्यद्दरयभद्रंतेवरंयंमनसेप्सितम् अवश्यमेवदास्यामिनात्रकार्याविचारणा मद्भक्तिंतुसमालंब्ययेद्विषंतिजनार्दनं
तेमद्द्वेषात्नराविष्णोव्रजेयुर्नरकंध्रुवम् विष्णुरुवाच त्रैलोक्यरक्षाचरणंममादिष्टंमहेश्वर दुर्मदाश्चमहासत्वादैत्यामायां
कथंमया शिवउवाच एतत्सुदर्शनंचक्रंसर्वदैत्यनिकृंतनम् गृहाणभगवन्विष्णोमयातुभ्यंनिवेदितम् अनेनसर्वदै
त्यानांभगवन्कदनंकुरु एवंचक्रंहरेणास्यदत्वावचनमब्रवीत् शिवउवाच वर्षेचहेमलंबाख्येमासिश्रीमतिकार्त्तिके शुक्ल
पक्षेचतुर्दश्यामरुणाभ्युदयंप्रति महादेवतिथौब्राह्मेमुहूर्त्तेमणिकर्णिके स्नात्वावैश्वेश्वरंलिंगंवैकुंठादेत्यपूजनम् सहस्रक
मलैस्तस्माद्भविष्यतिममप्रिया विख्यातासर्वलोकेषुवैकुंठाख्यचतुर्दशी अन्यंवरंप्रदास्यामिशृणुविष्णोवचोमम पूर्वरा
त्रौतुते पूजाकर्त्तव्यासर्वजातिभिः उपवासंदिवाकुर्यात्सायंकालेतवार्चनम् पश्चान्ममार्चनंकार्यमन्यथानिष्फलं
भवेत् ग्राह्यातुहरिपूजायांरात्रिव्यापाचतुर्दशी अरुणोदयवेलायांशिवपूजांसमाचरेत् सहस्रकमलैर्विष्णुरादौयैःपू
जितोनरैः पश्चादीशःपूजितश्चेज्जीवन्मुक्तःसएवहि सायंस्नात्वापंचनदेबिंदुमाधवमर्चयेत् सहस्रनामभिः
र्विष्णोःकमलैःसुमनोहरैः मणिकर्ण्यांततःस्नात्वाविश्वेशमर्चयेद्दिवि॥ ॥ सहस्रनामभिःपुण्यैर्जीवन्मु

व्र·रा· त्कः सएवहि स्नात्वायोविष्णुकांच्यांवाअनंतेशंसमर्चयेत् रुद्रकांच्यांततःस्नात्वाप्रणवेशंसमर्चयेत् पृथिव्यांचश्रुतौये येधर्माःप्रो च·दे·
१९ क्तामहर्षिभिः सर्वेषांफलमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा आदौस्नात्वावन्हितीर्थेयजेन्नारायणंततः रेतोदकेततःस्नात्वा १४
केदारेशंसमर्चयेत् इहैवार्थवितांनाथोभवेन्नास्त्यत्रसंशयः स्थलपद्मैस्तत्रपूजाकर्तव्याजलजक्षयात् आदौस्नात्वासूर्य
पुत्र्यांवेणीमाधवमर्चयेत् जान्हव्यांचततःस्नात्वासंगमेशंप्रपूजयेत् रक्तपद्मैःश्वेतपद्मैर्हरिंरुद्रंक्रमेणतु सर्वास्त्रिय
स्तस्यवश्याःसत्यंविष्णोमयोदितम् मोक्षार्थंकाशिकामध्येतिष्ठतःशुभदायकौ बिंदुमाधवविश्वेशौजगदानंददायकौ नल
भेत्पूजयित्वाकिंमोक्षोविश्वेश्वरंहरिम् विनायोहरिपूजांतुकुर्याद्रुद्रस्यचार्चनम् वृथातस्यभवेत्पूजासत्यमेतद्वचोमम ए
वंतस्यैवरंदत्वातत्रैवांतरधीयत तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपूज्योहरिहरावुभौ प्राप्तेकलियुगेघोरेशौचाचारविवर्जिते तत्वसं-
ख्यैर्वर्षशतेर्गतैर्देवोमहेश्वरः वाराणसीस्थलिंगानिपातालेमनियुंक्षति ततोद्विगुणवर्षैस्तुगंगावाराणसीतथा भवि
ष्यतिअदृश्यासाततोवैस्तुमुनीश्वराः अंतर्हितायदाकाशीभविष्यतितदामुने नाशस्तुलिंगचिन्हानांनिःप्रभाःसकला
जनाः चतुर्दश्याब्दंदुर्भिक्षंमहामारीसमुद्भवः गोवर्धनाख्यापिसर्वामृत्तिकाभस्मसन्निभा गंगोत्तर्यांतुयाधारापतेद्र
गीरथाश्रमे हरिद्वाराच्चवायव्येतस्यालोपोभविष्यति भागीरथ्यांगतायांतुमर्कटीतंतुसन्निभाः भविष्यंतिजलेकीटा- १९
स्तोयंनीलीनिभंतथा चतुर्वर्षसहस्त्रैस्तुशैलस्थाःसर्वदेवताः सत्वंत्यक्त्वागमिष्यंतिमानसंचसरोवरम् गतेषुशैल-

देवेषुराजानोधैर्यविच्युताः पापिष्ठाश्चदुराचारानानादुःखेनदुःखिनाः कलेरयुतवर्षाणिभविष्यंतियदाखग श्रौतमार्गस्य
लोपोहिभविष्यतिनसंशयः तदालोकाभविष्यंतिमद्यपानपरायणाः स्वल्पायुषःस्वल्पभाग्यानानारोगैश्चपीडिताः द्विज्ञा
स्तुदक्षिणेदेशेवेदज्ञाःसंभवंतिच आनीयतान्शाकुकर्ताधर्मसंस्थापयिष्यति इतिसनत्कुमारसंहितायांवैकुंठचतुर्दशी
कथासमाप्ता अथशिवरात्रिव्रतम् अमांतमासेनमाघकृष्णचतुर्दश्यांशिवरात्रिव्रतम् तच्चार्धरात्रव्यापि-
न्यांकार्यम् तदुक्तंनारदसंहितायाम् अर्धरात्रयुतायत्रमाघकृष्णचतुर्दशी शिवरात्रिव्रतंतत्रसोश्वमेधफलंलभेत् ईशा
नसंहितायामपि माघकृष्णचतुर्दश्यामादिदेवोमहानिशि शिवलिंगमभूत्तत्रकोटिसूर्यसमप्रभम् तत्कालव्यापिनी
ग्राह्याशिवरात्रिव्रतेतिथिः माघकृष्णत्वंचात्रामांतमासपरत्वेन अतएव चतुर्दश्यांतुकृष्णायांफाल्गुनेशिवपू
जनम् तामुपोष्यप्रयत्नेनविषयान्परिवर्जयेत् इतिस्कंदतुवचनेपौर्णमांतमासोप्युक्तः महानिशाच महानि
शाद्वेघटिकेरात्रेर्मध्यमयामयोरितिदेवलोक्तनिशीथरूपैव एवंचार्धरात्रशब्दोपितत्परएव दिनद्वयेनिशिथव्याप्तावव्या-
प्तौवापरैवप्रदोषव्यापिनीलाभात् निशिद्वयेचतुर्दश्यांपूर्वात्याज्यापराशुभा आदित्यास्तमयेकालेअस्तिचेद्याचतुर्दशी
प्रदोषव्यापिनीग्राह्याशिवरात्रेश्चतुर्दशी रात्रौजागरणंयस्मात्तस्मात्तांसमुपोषयेत् अहोरात्रव्रतंयच्चएकमेव
तिथौगतम् तस्यामुभययोगिन्यामाचरेत्तद्व्रतंव्रतीतिकामिकाशिवरात्रिःशिवरहस्येस्मृत्यंतरादिवचनाच्च नचपूर्वदिने

धिकव्याप्तिवशात्पूर्वैवेतिशंक्यम् एतस्यापूर्वप्रसाम्यान्अर्धत्वमितिन्यायमात्रत्वेनवचनबाधकत्वायोगात् प्रत्युतनिरुक्तवचनैरेव
तद्यथाच्च पूर्वदिनेनिशीथेपरदिनेप्रदोषेनदापूर्वैव अर्धरात्रात्पुरस्तात्तुजयायोगोयदाभवेत् पूर्वविद्धैवकर्तव्याशिवरात्रिःशिवप्रि
या इतिपाद्मेजयायोगस्यविहितत्वात् महतामपिपापानांदृष्टावैनिःकृतिःपुरा नदृष्टाकुर्वतांपुंसांकुहुयुक्तांतिथिंशिवाम्
इतिस्कांदे दर्शयोगस्यनिंदितत्वाच्च यत्तुकालतत्वविवेचनेनद्वयोर्दिनद्वयेनिशीथव्याप्तावेवपूर्वविद्धाविधायकान्युत्तरविद्धानिषे
धकानिवचनानिसावकाशानीत्युक्त्वापूर्वैवग्राह्येत्युक्तम् तन्नसमंजसम् निशाद्वयेचतुर्दश्यापूर्वव्याप्त्यापराह्णभेतिमा
धवाद्युदाहृतकामिकवचनविरोधात् नचपूर्वविद्धाविधायकानांउत्तरविद्धानिषेधकानांविषयालाभइतिशंक्यम् प्रदोषनि
शीथयोर्विरोधे निशीथग्राह्यतायाउपोद्घातबलत्वेनविषयलाभस्यानुपदमेवोक्तत्वात् प्रदोषव्याप्तिभावात् यदादिनद्वये
निशीथव्याप्तितदापरैव माघासितेभूतदिनंहिराजन्नुपैतियोगंयदिपंचदश्याः जयाप्रयुक्तांनतुजातुकुर्याच्छिवस्यरात्रिंप्रि
यकृच्छिवस्य इतिहेमाद्रिमाधवेष्वुदाहृतपुराणवचनादितिपरैव अस्मिन्व्रतेउपवासजागरणपूजानांफलसंबंधात्त्र
यमपिप्रधानम् तथाचनागरखंडे उपवासप्रभावेनबलादपिचजागरात् शिवरात्रेस्तथातस्यांलिंगस्यापिप्रपूजया अक्ष
य्यांल्लभतेकामान्शिवसायुज्यमाप्नुयात् इदंचव्रतंसंयोगपृथक्त्वन्यायेननित्यंकाम्यंच परात्परतरंनास्तिशिवरात्रिःपरा १०
त्परा नपूजयतिभक्त्येशंरुद्रंत्रिभुवनेश्वरम् जंतुर्जन्मसहस्रेषुयुज्यतेनात्रसंशयः इतिस्कांदे पारणंचैतद्व्रते स्कांदेतिथिमध्येत्वदंते

चोक्तम् उपोषणंचतुर्दश्यांचतुर्दश्यांतुपारणम् कृतैःसुकृतलक्षैश्चलभ्यतेयदिवानवा ब्रह्मांडोदरमध्येतुयानितीर्थानिसंतिवै
संस्थितानिभवंतीहभूतायांपारणेकृते तिथ्यंतेपारणंकुर्याद्विनाशिवचतुर्दशीम् तथा कृष्णाष्टमीस्कंदषष्ठीशिवरात्रिस्तथै
वच एताःपूर्वयुताःकार्यास्तिथ्यंतेपारणंभवेत् अनयोर्विरुद्धवचनयोर्व्यवस्थैवंमाधवेनोक्ता यामत्रयोर्ध्वगामिन्यांप्रातरेव
हिपारणम् वचनाद्यामत्रयमध्येचतुर्दशीसमाप्तौतिथ्यंतेतदुत्तरगामित्वेतुप्रातस्तिथिमध्येएवेति तिथिमध्यकालोमुख्यस्तदं
तकालोगौणःउत्तरभावित्वादित्याहुः केचित्तु शक्तस्तिथ्यंते अशक्तस्तिथिमध्येएवेत्यूचुः शिवरात्रिग्रहणंतुपूर्वविद्धाविधाना
र्थमिति वस्तुतस्तुसार्धत्रियामपर्यंतव्यापिनीचेत्परेहनि दिवैवपारणंकुर्यात्पारणेनैवदोषभाक् शिवरात्रिप्रकरणपठि-
तकौस्तुभादर्शादिलिखितवचनाद्दिवातिथिसमाप्तौतिथ्यंतेन्यथातन्मध्यएवेति इतिनिर्णयः अथव्रतविधिः मास
पक्षाद्युल्लिख्यममपापक्षयार्थमक्षय्यभोगमोक्षप्राप्त्यर्थंशिवरात्रिव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य षोडशोपचारैःशिवपूजांकुर्यात्
तत्रपूजा आगच्छदेवदेवेशमर्त्यलोकहितेच्छया पूजयामिविधानेनप्रसन्नःसुमुखोभव सहस्रशीर्षेत्यावाहनम् पा-
द्यासनंकुरुप्राज्ञनिर्मलंस्वर्णनिर्मितम् भूषितंविविधैरत्नैःकुरुत्वंपादुकासनम् पुरुषएवेदमित्यासनम् गंगादिसर्वती
र्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यताम् एतावानस्येतिपाद्यं गंधोदकेनपुष्पेणचंदनेनसुगंधि-
ना अर्घ्यंगृहाणदेवेशभक्तिंमेह्यचलांकुरु त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यम् कर्पूरोशीरसुरभिशीतलंविमलंजलम्॥ ॥ गंगा-

ब्र·रा· यास्कसमानीतंगृहाणाचमनीयकं तस्माद्विराळेत्याचमनीयं मंदाकिन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानायतेमयाभ च·दे·
२१ क्त्यानीरंस्वीक्रियतांविभो यत्पुरुषेणेतिस्नानं वस्त्रंसूक्ष्मंदुकूलंचदेवानामपिदुर्लभम् गृहाणत्वमुमाकांतप्रसन्नोभवस १५
र्वदा तंयज्ञमितिवस्त्रं यज्ञोपवीतंसहजंब्रह्मणानिर्मितंपुरा आयुष्यंभववर्चस्वमुपवीतंगृहाणमे तस्माद्यज्ञात्सर्वेत्युपवी
तं श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरम् विलेपनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यताम् तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतइतिगंधम् माल्या-
दीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् तस्मादश्वेतिपुष्पम् वनस्पतिरसोद्भूतो
गंधाढ्यश्चमनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यताम् यत्पुरुषमितिधूपम् साज्यंचवर्त्तिसंयुक्तंवन्हिनायोजि
तंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहम् ब्राह्मणोस्येतिदीपम् नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सितंमेव
रंदेहिपरत्रचपरांगतिम् चंद्रमामनसइतिनैवेद्यम् पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतम् कर्पूरैलासमायुक्तंतांबू
लंप्रतिगृह्यताम् तांबूलम् हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणम् आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्या
गृहाणपरमेश्वर नीराजनम् फलेनफलितंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् तस्मात्फलप्रदानेनसफलाश्चमनोरथाः फलं
यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे नाभ्याआसीतिप्रदक्षिणाः मंत्रहीनंक्रियाही २१
नंभक्तिहीनंसुरेश्वर यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे सप्तास्यासन्नितिनमस्कारं सद्योजातमितिवामदेवायेतिवा यज्ञेन

यज्ञमितिमंत्रपुष्पांजलिं श्रूयतांधर्मसर्वस्वंशिवरात्रौशिवार्चनं व्रतयज्ञविधानेनस्वर्गपुण्येनकर्मणा कृत्वास्नानंशुचि
र्भूत्वाधौतवस्त्रसमन्वितः स्थापयेद्देवदेवेशंमंत्रैर्वेदसमुद्भवैः ततःपूजाप्रकर्तव्यापूर्वोक्तविधिनाततः नमोयज्ञजगन्नाथन
मस्त्रिभुवनेश्वर पूजांगृहाणमद्दत्तांमहेशप्रथमंपदे प्रथमप्रहरपूजा पूर्वेनंदीमहाकालौगणभृंगीचदक्षिणे वृषस्कंदौ
पश्चिमेचदेशकालौतथोत्तरे गंगाचयमुनाचैवपार्श्वेचैवव्यवस्थिते नमोव्यक्तायसूक्ष्मायनमस्तेत्रिपुरांतक पूजांगृह्
णदेवेशयथाशक्त्योपपादितां द्वितीयप्रहरे बद्धोहंविविधैःपाशैःसंसारभयबंधने पतितंमोहजालेमांत्वंसमुद्धरशंकर
तृतीये चतुर्थप्रहरेआद्यवत् नमःशिवायशांतायसर्वपापहरायच शिवरात्रौमयादत्तंगृहाणार्घ्यंप्रसीदमे द्वितीये
दुःखदारिद्र्यभावैश्चदग्धोहंपार्वतीपते मांवैत्राहिमहादेवगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते तृतीये किंनजानासिदेवेशतावद्भक्तिं
प्रयच्छमे स्वपादाग्रतलेदेवदास्यंदेहिजगत्पते चतुर्थे इतिप्रार्थना इतिशिवपूजासमाप्ता अथकथा सूतउवाच
सकारणमशेषस्यजगतःसर्वदाशिवः॥ गोब्राह्मणनृपाणांचशिवंभवतुमेसदा कैलासशिखरासीनंदेवदेवजगद्गुरुम्
पंचवक्त्रंदशभुजंत्रिनेत्रंशूलपाणिनं पिनाकशोभितकरंखड्गखेटकधारिणं कपालखट्वांगधरंनीलकंठसुशोभितम् भ
स्मांगव्यालशोभाढ्य मस्थिमालाविभूषितं नीलजीमूतसंकाशंसूर्यकोटिसमप्रभम् क्रीडंतंचशिवंतत्रगणैश्चपरिवारि
तं विसृज्यदेवताःसर्वास्तिष्ठंतंपरमेश्वरं तंदृष्ट्वादेवदेवेशंप्रहस्योत्फुल्ललोचनं पार्वतीपरिपप्रच्छविनयावनतास्थिता

व्र.रा. गौरीप्रोवाचभर्त्तारंविस्मयोत्फुल्ललोचना पार्वत्युवाच कथयत्वप्रसादेनयद्गोप्यंव्रतमुत्तमं श्रुतास्त्वयोक्तादेवेशव्रतानां चर्द
२२ निर्णयाःशुभाः तथावेदानधर्माश्चतीर्थधर्मास्त्वयोदिताः नास्तिमेनिश्चयोदेवश्रांताहंचपुनःपुनः तस्माद्इदस्वमेदेवह्येकं १४
निःसंशयंप्रभो व्रतानामुत्तमंदेवभुक्तिमुक्तिप्रदायकं तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वममप्रभो ईश्वरउवाच शृणुदेवि
परंगुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं यन्नकस्यचिदाख्यातंरहस्यंमुक्तिदायकं येनैवकथ्यमानेनयमोविलयतांव्रजेत् तदहंकथयि
ष्यामिशृणुष्वैकमनाःप्रिये माघमासेकृष्णपक्षेअमायुक्ताचतुर्दशी शिवरात्रिस्तुसाज्ञेयासर्वयज्ञोत्तमोत्तमा दानैर्यज्ञै-
स्तपोभिश्चव्रतैश्चविविधैरपि नतीर्थैस्तद्भवेत्पुण्यंशिवरात्रिव्रतंपरं शिवरात्रिसमन्नास्तिव्रतानामुत्तमंव्रतम् अज्ञान
ज्ञानतोवापिकृत्वामोक्षमवाप्नुयात् मृतास्तेनिरयंत्यक्त्वागतास्तेशिवसन्निधौ सर्वमंगलशीलाचसर्वामंगलनाशिनी॥
भुक्तिमुक्तिप्रदाचैषासत्यंसत्यंवरानने देव्युवाच कथंयमपुरंत्यक्त्वाशिवलोकंव्रजेन्नरः एतन्मेमहदाश्चर्यंप्रत्यक्षंकुरु
शंकर शंकरउवाच शृणुदेवियथावृत्तांकथांपौराणिकींशुभां यमशासनहंत्रींचशिवस्थानप्रदायिनीं कश्चिदासी
त्पुरादेविनिषादोजीवघातकः प्रत्यंतदेशवासीचभूधरासन्नकेतनः सीमांतेससदातिष्ठन्कुटुंबपरिपालकः शूरोनित्यं-
धनुर्धारीश्यामांगःकृष्णकंचुकः बद्धगोधांगुलित्राणःसदैवमृगयारतः एवंविधोनिषादोसौचतुर्दश्यांदिनेशुभे व्यवहारि २२
कैश्चद्रव्यार्थंदेवागारेप्ररोधितः तेनापिदेवताद्दृष्टाजनानांवचनंश्रुतं उपवासव्रतानांचशिवःशिवशिवेतिच दिनांते

नैस्तदामुक्तःप्रातर्द्रव्यंप्रदीयताम् ततोसौधनुरादायदक्षिणेनगतःस्वयं आगच्छन्नसवनोद्देशेजनहासंचकारसः शिवः
शिवकिमेतद्धिकुर्वंतिनगरेजनाः वनेचरान्निरीक्षंस्तुचतुर्दिक्षुइतस्ततः पदंचमृगमार्गंचअन्वेष्यन्सूकरान्मृगान् इतश्चेत
श्चधावन्वैआमिषेलुब्धमानसः वनंचपर्वतान्सर्वान्भ्रमित्वागिरिकंदराःसंप्राप्तेतेननोकिंचित्मृगस्तुक्वचित्तलं निरा
शोलुब्धकस्तिष्ठन्तदास्तंगतोरविः चिंतयित्वाजलोपांतेजागरंजीवघातनं संविधास्याम्यहोरात्रौनिश्चितंममजीवनम्
गतोसौजलसामीप्यंतीरस्थोजालिमध्यतः आश्रमंकर्तुमारेभेआत्मनोगुप्तिकारणात् जालिमध्येमहालिंगंस्थितंस्वाय
म्भुवंशुभं बिल्ववृक्षोमहान्दिव्योजालिमध्येचसंस्थितः गृहीत्वातस्यपर्णानिमार्गशुध्यर्थमक्षिपत् क्षिप्तानिदक्षिणे-
भागेनिपेतुर्लिंगमूर्धनि नदिवाभोजनंतस्यआमिषेलुब्धमानसः ततश्चिंतयमानस्यननिद्रासमजायत तस्यगंधंसमा-
साद्यलुब्धकस्यवरानने नतिष्ठंतिमृगाःसर्वेशरघातभयात्तदा मृगान्निरीक्षतस्तस्यनिद्रानाशोप्यजायत बिल्वमध्येगत
स्यास्यप्रथमःप्रहरोगतः ततोजलार्थमायाताहरिणीगर्भसंयुता यौवनस्थासरूपाचस्तनपीनाशुभशोभना निरीक्षंतीदि
शःसर्वाभृशमुत्फुल्ललोचना लुब्धकेनापिसादृष्टाबाणगोचरमागता बाणश्चसंधितस्तेनएकदृष्टेनचेतसा त्रोटयित्वाथप
त्राणिप्रक्षिप्तानिशिवोपरि शिवंदेवंसदाध्यायन्शीतेनपरिपीडितः एतस्मिन्नंतरेदृष्टोहरिण्यालुब्धकस्तदा लुब्धकस्तु
स्वरूपेणकृतांतइवदृश्यते दृष्ट्वातुतस्यसंधानंयमदंष्ट्रासमप्रभम् मृग्युवाच सामृगीदिव्ययावाचालुब्धकंवाक्य-

श्र॰ रा॰ ब्रवीत् स्थिरोभवमहाव्याधसर्वजीवनिकृंतन कथयस्वमहाबाहोकिमर्थंमांहनिष्यसि लुब्धकउवाच कुटुंबंपीडितंमेद्य च॰ दृ
२३ क्षुधयाचमयासह पोष्याम्यहंसदैवापित्वामिषाहारभोजनैः धनंवैमद्गृहेनास्तितेनत्वांहन्मिशोभने॥ सूतउवाच १४
यामपूजाप्रभावेनजागरोपोषणेनच चतुर्थांशेनपापानांविमुक्तोलुब्धकस्तदा लुब्धकस्ततःतोदृष्ट्वामृगीमानुषभाषिणीं
आश्चर्यंपरमंदृष्ट्वाकिंचिद्धर्मसमन्वितः लुब्धकउवाच मयाहिघातिताजीवाउत्तमाधममध्यमाः नश्रुताईदृशीवाणी
श्वापदानांकथंचन कस्मिन्देशेत्वमुत्पन्नाकस्मात्स्थानादिहागता कथयस्वप्रयत्नेनपरंकौतूहलंहिमे मृग्युवाच श्रृ
णुत्वंलुब्धकश्रेष्ठकथयामितवाखिलं आसीत्पूर्वंमहारम्यास्वर्गेशक्रस्यचाप्सरा अनंतरूपलावण्यासौभाग्येनचगर्विता
सौभाग्यमदपुष्टांगोदानवोबलगर्वितः मयैवचकृतोभर्त्ताहिरण्याक्षोमहासुरः तेनसार्धंमयाभुक्तंचिरकालंयथेप्सितम्
एवंकालोगतोव्याधक्रीडंत्यामेसुरेणच एकदाप्रेक्षितुंनृत्यंशंकरस्यगतातदा यावद्गच्छाम्यहंतत्रतावन्मांशंकरोब्रवीत् कुरंग
तालंवरारोहेकेनवासंगताशुभे किंवासौभाग्यगर्वेणनायातामममंदिरं सत्यंकथयशीघ्रंत्वंनोवाशापंददामिते शाप
भीत्यामयातत्रइत्युक्तंशंकराग्रतः शृणुदेवप्रवक्ष्यामिशापानुग्रहकारक मामास्तिभर्त्ताविश्वेशदानवेंद्रोमहाबलः तेनसा
र्धंमयादेवक्रीडितंनिजमंदिरे तेनाहंनागताशीघ्रंसृष्टिसंहारकारक रुद्रस्तद्वचनंश्रुत्वासकोपोवाक्यमब्रवीत् मृगःकामा- १५
तुरोनित्यंहिरण्याक्षोभविष्यति त्वंमृगीतस्यभार्याचैभविष्यसिनसंशयः त्यक्त्वास्वर्गंतथादेवान्दानवंभोक्तुमर्हसि

द्वादशाब्दानिभोभद्रेभविताशापएवते परस्परस्यशोकेनशापांतोपिभविष्यति अनुग्रहःपुनस्त्वेषःशंकरेणकृतःस्वयम्
कदाचिद्विव्याधवरोममसान्निध्यमाश्रितः वधार्थंतस्यसंप्राप्तापूर्वजन्मस्मरिष्यसि ततऊर्ध्वंतदारुद्रंदृष्ट्वामोक्षमवाप्
स्यसि शंकरेणमयादृष्टोवसंत्यास्मिन्महावने ततोदुःखमनुप्राप्तामांसमेदोविवर्जिता गर्भाक्रांताविशेषेणनवध्याचे
तिनिश्चितं त्वत्कुटुंबस्यतेनूनंभोजनंनभविष्यति आयास्यतिमृगीत्वन्यामार्गेणानेनलुब्धक पीनायौवनसंपन्नाबहुमां
सामेदोद्भूता भोजनंसकुटुंबस्यतवसद्योभविष्यति अथवान्योमृगोव्याधपानार्थंतुजलाशये आगमिष्यतिप्रत्यूषेक्षुधा
र्थस्यनसंशयः गर्भंत्यक्त्वापुनःप्रातर्बालान्संदिश्यबंधुषु शपथैरागमिष्यामिसंदिश्यचसखीजनं तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वा
व्याधोविस्मयमागतः क्षणमेकंतथास्थित्वाव्याधोवचनमब्रवीत् नागमिष्यतिचेदन्योजीवंस्त्वमपिगच्छसि क्षुधयापी
डितोहंवैकुटुंबंचविशेषतः प्रातस्त्वयाममगृहमागंतव्यंयथापथम् शपथैश्चव्रजत्वंहियथामेप्रत्ययोभवेत् पृथिवीवायु
रादित्यःसत्येतिष्ठंतिदेवताः तस्मात्सत्येनगंतव्यंभवत्यास्वगृहंप्रति तस्यतद्वचनंश्रुत्वागर्भार्तासामृगीतदा चक्रेसत्यम
तिज्ञांवैव्याधस्याग्रेपुनःपुनः मृग्युवाच द्विजोभूत्वातुयोव्याधवेदभ्रष्टोभिजायते स्वाध्यायसंध्यारहितःसत्यशौच
विवर्जितः अविक्रयाणांविक्रेताअयाज्यानांचयाजकः तस्यपापेनलिप्यामियद्यहंनागमेपुनः दुष्टबुद्धौतुयत्पापंधूर्ते
वाग्रामकंटके नास्तिकेचविशीलेचपरदाररतेतथा वेदविक्रयिणिचैवशवसूतकभोजने तेनपापेनलिप्यामिय-

घहंनागमेपुनः मृतशय्याप्रतिग्राहेमातापित्रोरपालके तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं दानंदातुंप्रवृत्तस्ययोंतरा
यकरोनरः तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं देवद्रव्यंगुरुद्रव्यंब्रह्मद्रव्यंहरेत्तुयः तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृ
हं दीपंदीपेनयःकुर्यात्पादंपादेनधावयेत् तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं भर्त्तारंस्वामिनंमित्रंआत्मानंबालमेवच
गांविप्रंचगुरुंनारींयोमारयतिदुर्मतिः तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं अवैष्णवेचयत्पापंयत्पापंदांभिकेजने अजि
तेंद्रियेषुयत्पापंपरदोषानुकीर्तने कृतघ्नेचकदर्येचपरदाररतेतथा सदाचारविहीनेचपरपीडाप्रदायके परपैशून्ययुक्ते-
चकन्याविक्रयकारके हेतुकेबकवृत्तौचकूटसाक्षीप्रदेतथा एतेषांपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहं यत्पापंब्रह्महत्यायांपितृ
मातृवधेतथा तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं यत्पापंलुब्धकानांचयत्पापंगरदायिनां तेनपापेनलिप्यामियदिनाया
मितेगृहं द्विभार्यःपुरुषोयस्तुसमदृष्ट्यानपश्यति तस्यपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं सकृद्दत्वातुयःकन्यांद्वितीया
यप्रयच्छति तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं कथायांकथ्यमानायामंतरंकुरुतेनरः तस्यपापेनलिप्यामियदिनाया
मितेगृहं पतिनिंदापरोनित्यंवेदनिंदापरोहियः तस्यपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं यस्यसंग्रहणीभार्याब्राह्मणीच-
विशेषतः तस्यपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं प्रेतश्राद्धेतुयोभुंक्तेपतितेनबहुयाजके असच्छास्त्रार्थनिरतेपुराणार्थ २४
विवर्जिते मूर्खेपाखंडनिरतेक्रयविक्रयकेद्विजे एतेषांपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहं एकाकीमिष्टमश्नातिभार्यापुत्र

विवर्जितः आत्मजांगुणसंपन्नांसमानसदृशेवरे नप्रयच्छतियःकन्यांनरोवैज्ञानदुर्लभः तेनपापेनलिप्यामियदिनायामि
तेगृहम् मृगीवाक्यंततःश्रुत्वालुब्धकोहृष्टमानसः संहृत्यबाणसंधानान्मुमोचहरिणींतदा तस्याःमुक्तिप्रभावेनलिंगस्यापि
प्रपूजनात् मुक्तोसोपातकैःसर्वैस्तत्क्षणान्नात्रसंशयः द्वितीयेप्रहरेप्राप्तेमध्यरात्रेमहानिशि तस्मिन्नेवक्षणेप्राप्तेपरा
प्राप्तामृगीतदा संत्रस्ताभयसंमग्नापतिमन्वेष्यतीमुहुः जालिमध्येस्थितेनाथदृष्टासालुब्धकेनतु पुनर्बिल्वस्यपत्रा
णित्रोटयित्वाकरेणतु क्षिप्तानिदक्षिणेभागेलिंगोपरिदिदृक्षया तस्यावधार्थंतेनाथोबाणोधनुषिसंधितः तिष्ठंस्तत्रैक स्त
चित्तेनकुटुंबार्थजिघांसया निरीक्ष्यलुब्धकोयावद्बाणंतस्यांविमुंचति तावन्मृग्यासदृष्टोहृष्टानंतविह्वलाभवत् अहो
वभगिनीमेहिलुब्धकेनविनाशिता ममकिंजीवितव्येनतस्यादुःखेनपीडिता १०० वरोमृत्युर्नशोकोवैदृष्टाव्याधंवि
शेषतः एवंसंचिंत्यहरिणीलुब्धकंवाक्यमब्रवीत् हरिण्युवाच धनुर्धरवलव्याधसर्वजीवनिकृंतन देहिमेवचनंवै
कंपश्चात्त्वंमांनिपातय आयाताहरिणीचैकामार्गेणानेनलुब्धक समायाताथवानेवसत्यंकथयसुव्रत तच्छ्रुत्वालु
ब्धकस्तत्रविस्मितोक्षणमैक्षत तस्यास्तुयादृशीवाणीअस्याश्चैवतुतादृशी साचैवाचागतानूनंप्रतिज्ञापालनायच
अथवान्यासमायातायातयाकथितापुरा लुब्धकउवाच अहोरात्रंकृतंकष्टंकुटुंबार्थेमयामृगि अधुनात्वांहनि
ष्यामिदेवानांस्मरणंकुरु व्याधोक्तवचनंश्रुत्वाहरिणीदुःखिताभृशम् व्याधंप्राहरुदित्वावैभोमांव्याधनिपातयतेजो

बलंतथासर्वंनिर्दग्धंविरहाग्निना अहंप्राणान्विमोक्ष्यामिभोजनंतेनजायते बलवांश्चमहातेजामेदमांससमन्वितः अन्यश्च
पीनगोरांगोमृगोत्वत्रागमिष्यति अहंचदुर्बलानूनंमेदमांसविवर्जिता केवलंपापभाक्त्वंहिममप्राणविमोचकः मार्गेणा
नेनभोव्याधमृगआयास्यतिस्फुटम् तंहत्वातेकुटुंबस्यतृप्तिर्नूनंभविष्यति तयोक्तंलुब्धकःश्रुत्वाकिंकरोमीत्यचिंतय
त् मृग्योक्तोहिसयुक्तार्थएषमेनिश्चयोहृदि संचिंत्यलुब्धकःप्राहमृगींशोकातुरांकृशां सत्यंवदमहाभागेप्रत्ययोमेयथाभवे
त् तस्यतद्वचनंश्रुत्वाहरिणीदुःखकर्शिता चक्रेसत्यप्रतिज्ञांतुव्याधस्याग्रेपुनःपुनः मृग्युवाच क्षत्रियस्त्वरणंश्रुत्वासंग्रामंयो
नगच्छति तस्यपापेनलिप्येहंयदिनायामितेगृहं भेदयंतितडागानिवापीश्चाथगवामपि मार्गस्थानंचयेघ्नंतिसर्वसत्वभयं
कराः तेषांवैपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहम् एतच्छ्रुत्वातुव्याधेनसापिमुक्तामृगीतदा जलंपीत्वातुबहुशोगतासद्यो
यथागतम् जालिमध्येस्थितस्यास्यद्वितीयःप्रहरोगतः त्रोटित्वाबिल्वपत्राणिपुनर्देवेन्यियोजयत् पीडितोतीवशीते
नक्षुधयागृहचिंतया शिवःशिवेतिजल्पन्वैननिद्रामुपलब्धवान् कृतंस्मरार्चनंतेनप्रहरेप्रहरेगते वीक्ष्यंश्चैवदिशःसर्वाः
सत्वमार्गान्निरीक्षयत् लुब्धकेनाथदृष्टोसौहरिणश्चंचलेक्षणः विलोकयन्दिशःसर्वामार्गमाणोमृगीपदः सौभाग्य
बलदर्पाढ्योमदनोन्मत्तपीवरः तंदृष्ट्वाबाणमाकृष्यत्वाकर्णंतुष्टमानसः बाणंमुंचतियावद्वैतावद्दृष्टोमृगेणतु २५
कालरूपंतुतंदृष्ट्वामृगश्चिंतिततवान्भृशम् निश्चितंभवितामृत्युर्गोचरस्यखल्वोयतः भार्याप्राणसमामेद्यव्याधे

नेहनिपातिता तयाविरहितस्याद्यनूनंमृत्युर्भविष्यति हाहाकालकृतंपापंयद्भार्यादुःखमागतम् भार्ययानसमंसौख्यंगृ
हेपिवचनेपिच तयाविनानधर्मोस्तिनार्थकामौविशेषतः वृक्षमूलेपिदयितायत्रतिष्ठतितद्गृहम् प्रासादोपितयाहीनः
कांतारादतिरिच्यते धर्मकामार्थकार्येषुभार्यापुंसःसहायिनी विदेशेचगतस्यापिसैवविश्वासकारिणी नास्तिभार्यास
मोबंधुर्नास्तिभार्यासमंसुखम् नास्तिभार्यासमंलोकेनरस्यार्तस्यभेषजम् यस्यभार्यागृहेनास्तिसापिचेत्प्रियवादिनी॥
अरण्यंतेनगंतव्यंयथारण्यंतथागृहम् एकाप्राणसमामेद्यद्वितीयाप्राणदामम इत्येवंचिंतयित्वातुलुब्धकंवाक्यमब्रवीत्
मृगउवाच शृणुव्याधनरश्रेष्ठत्वामिषाहारभोजन यत्तेपृच्छाम्यहंवीरतद्यत्तंवदमेप्रभो आगतंहरिणीयुग्मंकेनमा
र्गेणतद्गतम् त्वयाविनाशितंवाथसत्यंकथयमेधुना तस्यतद्वचनंश्रुत्वालुब्धकोविस्मयंगतः असावपिनसामान्योदेव
ताकाप्यनुत्तमा लुब्धकउवाच उवाचलुब्धकःसद्यस्तस्यायंवाक्यमुत्तमम् तेगतेनेनमार्गेणसत्यंकृत्वाममाग्रतः
ताभ्यांदत्तासिभुक्त्यर्थंममत्वमधुनानघ संप्रतित्वांहनिष्यामिनैवमोक्ष्यामिकर्हिचित् मृगउवाच नसत्यंकीदृ
शंताभ्यांवाक्यमुक्तंतवाग्रतः येनतेप्रत्ययोजातोमुक्तंतद्धरिणीद्वयम् तेगतेकेनमार्गेणयन्मुक्तेव्याधतेधुना व्याधउ०
तेगतेनेनमार्गेणस्वमाश्रमपदंप्रति व्याधेनकथितास्ताभ्यांशपथायेकृतास्तदा तच्छ्रुत्वावचनंतस्यहरिणोहृष्टमान
सः मृगउवाच ताभ्यांव्याधयदुक्तंचतत्करोमिनचान्यथा प्रभातेत्वद्गृहंनूनमागमिष्यामिनिश्चितं भार्यात्रतुमती

क्र.रा मेघकामार्त्तोथधुनाभृशम् गत्वागृहेथभक्त्वातामापृच्छ्यचसुहृज्जनान् शपथैरागमिष्यामिगृहंतेनात्रसंशयः यद्येहंस्वगृहे च.ई
२६ नायनेतुंशक्तः कथंचन तद्दृथामरणंमेस्याद्यद्यहंयातितस्त्वया लुब्धकउवाच असत्यंभाषसेधूर्तप्रतारयसिमांवृथा १४
कृत्वामृत्युंस्थितंतत्र तदागच्छतिकोल्पधीः व्याधस्यवचनंश्रुत्वाहरिणोवाक्यमब्रवीत् शपथैरागमिष्यामियथातेप्रत्ययो
भवेत् व्याधउवाच मृगत्वंशपथान्ब्रूहिविश्वासोमेभवेद्यथा यथाहिप्रेषयामित्वांस्वगृहंप्रतिकामुक मृगउवा
च भर्त्तारंवंचयेद्यास्त्रीस्वामिनंवंचतेनरः मित्रंचवंचयेद्यस्तुगुरुद्रोहंकरोतियः विरसंतुरसंदद्यात्प्रेमभेदंकरोतुयः
भेदयेद्यस्तडागानिप्रासादंपातयेत्तथा प्रवासशीलोयोविप्रःक्रियविक्रयकारकः संध्यास्नानविहीनश्चवेदशास्त्रविवर्जि
तः मद्यपास्त्रीषुरक्तायेपरनिंदारताश्चये परस्त्रीसेवकाविप्राःपरपैशुन्यसूचकाः शूद्रान्नभोजिनोयेचभार्यांपुत्रांस्त्यजंतिये
वेदनिंदापरायेचवेदशास्त्रार्थनिंदकाः तेषांवैपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहम् भार्यासंग्रहणीयस्यव्रतशौचविवर्जिता स-
र्वाशीसर्वविक्रेताद्विजानामपिनिंदकः त्रिषुवर्णेषुशुश्रूषांयःशूद्रश्चकरोतिवै विप्रवाक्यंपरित्यज्यपाखंडाभिरताःसदा
ब्रह्मचर्यरताःशूद्रायेचपाखंडसंश्रिताः तेषांवैपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहम् तिलांस्तैलंघृतंक्षौद्रंकंबलंलवणंगुडम्
लोहंलाक्षादिकंसर्वंरंगान्नानाविधानपि विक्रियात्तानिशूद्रश्चतत्रदोषोनविद्यते मद्यंमांसंविषंदुग्धंनीलंचवृषभंतथा २६
मीनंक्षीरंसर्पकूटंचित्रान्नकफलानिच मद्यादिविक्रियेद्यस्तुशूद्रोपिमदमोहितः आदित्यंविष्णुमीशानंगणाध्यक्षंतुपार्व

तीं एतांस्त्यक्त्वागृहेमूढो योन्यंपूजयतेनरः तस्यपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं योगांस्पृशतिपापेनत्वुदितेर्केचस्वप्य
ति एकाकीमिष्टमश्नातितस्यपापस्यभाग्यहं मातापित्रोरपोषाचक्रियासुद्दिश्यपाचकः कन्याशुल्कोपजीवीचदेवब्रा-
ह्मणनिंदकः गोग्रासंहंतकारंचअतिथीनांचपूजनं येनकुर्वंतिगृहिणस्तेषांपापंभवेन्मम वृंताकंचपटोलंचकालिंगंतु
बिकाफलम् मूलकंलशुनंकंदंकुसुंभंकनशाककं एतानिभक्षयेद्यस्तुनरोवैज्ञानदुर्बलः तस्यवैजायतेशुद्धिश्चांद्रा
यणशतैरपि एतेषांपातकंमह्यंयदिनायामितेगृहम् यःपठेत्स्वरहीनंचलक्षणेनविवर्जितम् इयासःसंचरन्विप्रावेदा
नुच्चारयेत्तुयः विप्रस्यपठतःक्वापिशृणोतिरहस्यांत्यजः वेदोपजीविकोविप्रोतिलोभाच्छूद्रभोजनः तस्यपापेनलिप्यामि
यदिनायामितेगृहं शूद्रान्नेषुचयेसक्ताःशूद्रसंपर्कदूषिताः तेनपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहं लेखकश्चित्रकर्ताचवे
दानस्यत्रसूचकः कूटकर्ताद्विजोयश्चतस्यपापस्यभाग्यहम् कूटसाक्षीमृषावादीपरद्रव्यस्यतस्करः परदाराभिगामीच
येचविश्वासघातकाः द्रव्यंद्रव्यंविनिक्षिप्यपानकूटसमाश्रिताः वेश्यारताःसदायेचदानदातुर्निवारकाः भर्त्तारंद्रव्यही
नंचकुरूपंव्याधिपीडितं यानपूजयतेनारीरूपयौवनगर्विता एकादशींतथामाघेयासौशिवचतुर्दशी पूर्वविद्धांप्रकु
र्वंतितेषांपापस्यभाग्यहं अथकिंबहुनोक्तेनभोलुब्धकृतवाग्यतः यदिनायामितेगेहंममसत्यंभवेत्तव तेनवाक्येन
संतुष्टोव्याधोवैवीतकल्मषः संहृत्यधनुषोबाणं मृगोमुक्त्वागृहंप्रति जलंपीत्वातुहरिणःप्रविष्टोगहनंप्रति गतोसौतेन

मार्गेणगनंयेन मृगीद्वयं लुब्धकेनतदानत्रजालिमध्येस्थितेनहि प्रत्युषेबिल्वपत्राणित्रोटयित्वाप्रनर्त्यच शिवःशिवेतिजल्प
न्नैव्याक्षयानानिजाश्रयम् अथोदितेसूर्यबिंबेअकामाज्जागरेकृते पापान्मुक्तोप्यसौसद्यः शिवपूजाप्रभावतः यावद्दि
शोनिरीक्षेतनिराशोभोजनंप्रति तावच्छिशुव्रताचान्यामृगीतत्रसमागता दृष्ट्वामृगींनदाव्याधोबाणंधनुषियोजयत् या
वन्मुंचत्यसौबाणं तावदुक्तंतयातदा मावाणान्मुंचधर्मात्मन्धर्ममामुंचसत्व्रतं अहंनवध्यासर्वेषामितिशास्त्रविनिश्चयः
शयानोमैथुनासक्तोस्तनपोव्याधिपीडितः नहंतव्योमृगोराज्ञामृगीचशिशुनान्विता अथवाधर्ममुत्सृज्यमांहनिष्यसिमान
दबालकंस्वगृहेमुक्त्वासखीनांचनिवेद्यवै शपथैरागमिष्यामिशृणुव्याधवचोमम यास्वभर्त्तारमुत्सृज्यपरेपुंसिरतासदा
तस्याःपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहम् मद्यंमांसंविषंदुग्धंनीलींकुंभफलानिच एतानिविक्रयेद्यस्तुनरोमोहस-
मन्वितः तेषांपापेनलिप्यामियदिनायामितेगृहम् तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाव्याधोविस्मयमागमत् ततोव्याधेनसामुक्ता
गतावैनिजमंदिरम् व्याधोपितत्स्थलंत्यक्त्वाजगामस्वगृहंप्रति सर्वेषांवचनंध्यायन्मृगाणांसत्यवादिनाम् एतेषां
घातकोनित्यमहंयास्यामिकांगतिम् क्रमाद्दृष्टंसमायाताबालकाःक्षुधयावृताः नान्नंमांसंगृहेतस्यभोजनंयेनजायते
निरामिषंतुतंदृष्ट्वानिराशास्तेभवंस्तदा व्याधोपिचतदातत्रतेषांवाक्यानिसंस्मरन् नभोजनंननिद्रांचलभतेविस्मित- २७
स्यवैआगमिष्यंतितेनूनंशपथैरपियंत्रिताः नतानहंवधिष्यामिसतांव्रतमनुस्मरन् लुब्धकेनतदामुक्तोहरिणः

शपथैर्वृतः स्वमाश्रमंतुसंप्राप्तोयत्रतद्धरिणीद्वयम् सद्यःप्रसूतासावैकाद्वितीयारतिलालसा तृतीयापिसमायाताबा
लकैर्बहुभिर्वृता सर्वाःसमेताएकत्रमरणेकृतनिश्चयाः परस्परंप्रजल्पंतोलुब्धकस्यविचेष्टितं आयातांहरिणींमुक्त्वारू
पाढ्यां रतिलालसां कृतकृत्योभवत्ताभिस्तेभ्योवाक्यमथाब्रवीत् युष्माभिरिहसंस्थेयंकर्तव्यंप्राणरक्षणं यास्याम्यहंपा
लुब्धकेभ्योबालकानांप्रयत्नतः योहिसत्यानुगोभार्यांनभुंक्तेमोहसंवृतः भ्रूणहासतुविज्ञेयस्तस्यजन्मनिरर्थकम् सं
तानात्स्वर्गमाप्नोतिइहकीर्तिंचशाश्वतीं संततिर्यत्नतःपाल्यास्वर्गसौख्यप्रदायिका अपुत्रस्यगतिर्नास्तिइहलोकेपरत्र
च येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयेत्सुमान् मयाचतत्रगंतव्यंयत्रव्याधस्यमंदिरं सत्यंतुपालनीयंस्यात्सत्येधर्मःप्रति
ष्ठितः एतच्छ्रुत्वातुतानार्योवाक्यमूचुःसुदुःखिताः वयमप्यागमिष्याम त्वयासार्द्धंमृगोत्तम तथात्वेविप्रियंकांतन
स्मरामःकदाचन पुष्पितेषुवनांतेषु नदीनांसंगमेषुच कंदरेषुचशैलानांयुष्माभीरक्षितावयम् नकार्यमद्यमस्मा
कंक्रीडितेनत्वयाविना नारीणांपतिहीनानांजीवितैःकिंप्रयोजनं मितंददातिहिपितामितंभ्रातामितंसुतः अमि
तस्यहिदातारंभर्त्तारंकानपूजयेत् अपिद्रव्ययुतानारीबहुपुत्रसुहृद्वृता साशोच्याबंधुवर्गस्यपतिहीनाकुलांगना
गंधमाल्यैःस्त्रियोनित्यंप्रीयंतेभर्त्तुरग्रतः नातंत्रीवाद्यतेवीणानाचक्रोभ्रमतेरथः नापतिःसुखमाप्नोतिना-
रीपुत्रशतैर्वृता नास्तिभर्त्तासमोधर्मोनास्तिधर्मःसमःसुहृत् नास्तिभर्त्तासमोनाथःस्त्रीणांभर्त्तापरागतिः

एवंविलप्यताः सर्वाः मरणेकृतनिश्चयाः बालकैस्तैःसमायुक्ताभर्तृशोकेनदुःखिताः मृगस्तासांवचःश्रुत्वाहृदितापपरोभ
वत् गंतव्यंकिंनगंतव्यंमयाव्याधस्यमंदिरं एकतस्तुकृतंरक्षन्कुटुंबस्यक्षयोभवेत् तदंतिकंनचेद्यामिममसत्यंक्षयंव्रजेत्
वरंपुत्रस्यमरणंभार्यायाआत्मनस्तथा सत्यंत्यक्तेनरोनित्यमाकल्पंरौरवंव्रजेत् तस्मात्सत्यंपालनीयंनरैःश्रेयोर्थिभिःस
दा एवंसंचिंत्यहरिणोधर्मान्हृदिमनोरमान् ताभिःसहैवशनकैःक्षणात्तस्याश्रमंययौ तस्मिन्सरसिसंस्नात्वाकर्मन्यासंच
कारह तल्लिंगंप्रणिपत्याशुहृदिध्यायन्सदाशिवम् स्नानंपानंपरित्यज्यमैथुनंभोगमेवच कामंक्रोधंतथालोभंमायांमो
क्षविनाशिनीं वंदयित्वातुतंदेवंलुब्धकाभिमुखंययौ तस्यभार्याश्चपुत्राश्चमरणेकृतनिश्चयाः अनशनंव्रतंगृह्यपृष्ठल
ग्नाःसमाययुः भार्यापुत्रैःपरिवृतोमृगस्तंदेशमागमत् क्षुधितैर्बालकैर्युक्तोलुब्धकोयत्रतिष्ठति मृगस्तंदेशमागत्यकुटुंबे
नसमन्वितः पालयन्सत्यवाक्यानिलुब्धकंवाक्यमब्रवीत् मृगउवाच हनमांप्रथमंव्याधपश्चादेतान्क्रमेण
तु बालकानिननःपश्चाद्धन्यतांमाविलंबय लुब्धकैस्तुमृगाभक्ष्यानास्तिदोषःकदाचन वयंयास्यामःस्वर्लोकंस-
त्यपूतानसंशयः तथातेसकुटुंबस्यप्राणपुष्टिर्भविष्यति एतच्छ्रुत्वातुवचनंमृगेणपरिभाषितम् आत्मानंनिंदयित्वा
तुलुब्धकोवाक्यमब्रवीत् व्याधउवाच अहोमृगमहासत्वगच्छगच्छस्वमाश्रमम् आमिषेणनमेकार्यंयद्भाव्यंतद्भ २८
विष्यति जीवानांघातने——— नैवविमुखस्त्वसर्जनेनतथा नैवपापंकरिष्यामिकुटुंबार्थेकदाचन त्वंगुरुर्ममधर्माणासुपदे

ष्टामृगोत्तम गच्छगच्छमृगश्रेष्ठकुटुंबेनसमन्वितः मयात्यक्तानिशस्त्राणिसत्यधर्मःसमाश्रितः मृगउवाच कर्मन्यास
महंकृत्वात्वत्सकाशमिहागतः हन्यतांहन्यतांशीघ्रंनतेपापंभविष्यति मयादत्तापुरावाक्कृतयाबद्धोनयाम्यहं एतच्छ्रुत्वा
तुवचनंलुब्धकोवाक्यमब्रवीत् लुब्धकउवाच त्वंबंधुस्त्वंगुरुस्त्राता त्वंममातापितासुहृत् मयात्यक्तानिशस्त्राणि
त्यक्तंमायादिकंबलम् कस्यभार्यासुताःकस्यकुटुंबंकस्यतन्मृग तैःस्वकर्मनभोक्तव्यंमृगगच्छयथासुखं इत्युक्त्वा
सतदातूर्णंबभंजसशरंधनुः मृगंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्यक्ष्मामापपत् एतस्मिन्नंतरेनेदुर्देवदुंदुभयोदिवि आकाशा
त्पुष्पवृष्टिस्तुपपातसुमनोहरा तदादूतःसमायातोविमानंगृह्यशोभनम् देवदूतउवाच अहोव्याधमहासत्व
सर्वसत्वक्षयंकर विमानमिदमारुह्यसदेहःस्वर्गमाविश शिवरात्रिप्रभावेनपातकंतेक्षयंगतं उपवासस्तुसंजातोनिशि
जागरणंकृतम् यामेयामेकृतापूजा अज्ञानेनशिवस्यच सर्वपापविनिर्मुक्तोगच्छत्वंरुद्रमंदिरम् विमानंचसमारुह्य
सत्याच्चित्रपदंव्रज मृगराजमहासत्वभार्यापुत्रसमन्वितः भार्यात्रितयसंयुक्तोनक्षत्रपदमाप्नुहि तवनाम्नातुनक्षत्रंलो
केख्यातंभविष्यति एतच्छ्रुत्वातुवचनंलुब्धकेनसमन्वितः विमानंतुतदारुह्यनक्षत्रपदमागतः हरिणीद्वयमन्वेषुंपृष्ठ
तोमृगमेवच तारात्रितयसंयुक्तंमृगशीर्षंतदुच्यते बालकद्वितयंचाग्रेतृतीयापृष्ठतोमृगी पृष्ठतस्तत्रसंप्राप्तामृग-
शीर्षस्यसन्निधौ मृगराट्दृश्यतेद्यापिऋक्षंव्योमगमुत्तमम् उपवासंकरिष्यंतिजागरेणसमन्वितं यथोक्तशास्त्रमार्गेणते

षंमोक्षनसंशयः शिवरात्रिसमन्नास्तिव्रतंपापक्षयापहं यत्कृत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानि
च प्राप्नोतितत्फलंसर्वंनात्रकार्याविचारणा इतिश्रीलिंगपु॰ उमाम॰ संवा॰ शिव॰ व्रतक॰ स॰ अथोद्या॰ स्कंदउ॰ व्रतस्योद्यापनंक
र्मकथंकार्यंचमानवैः कोविधिः कानिकर्माणिकथयस्वममप्रभो ईश्वरउ॰ शृणुषण्मुखयत्नेनलोकानांहितकाम्यया उद्यापनविधिंवै
वकथयामितवाग्रतः यदासंजायतेवित्तंभक्तिश्रद्धासमन्वितम् सएवव्रतकालःस्याद्यतोनित्यंहिजीवितं चतुर्दशाब्दं
कर्तव्यंशिवरात्रिव्रतंशुभं एकभक्तंत्रयोदश्यांचतुर्दश्यामुपोषणं संपाद्यसर्वसंभारान्मंडपंतत्रकारयेत् वस्त्रैः पुष्पैः स
माच्छन्नंपट्टवस्त्रैश्चशोभितम् तन्मध्येलेखयेद्दिव्यंलिंगतोभद्रमंडलं अथवासर्वतोभद्रंमंडपांतःप्रकल्पयेत् शोभोप
शोभासंयुक्तंदीपैः सर्वत्रसोज्वलं आचार्यंपूजयेत्तत्रऋत्विग्भिःसहितंशुचिः शिवरूपाश्चतेविप्राः पूज्याश्चंदनपुष्पकैः
अनुज्ञातश्चतैर्विप्रैः शिवपूजांसमारभेत् रुद्रनाम्नानमोंतेनब्राह्मणानपिपूजयेत् अव्रणंसजलंकुंभंतस्योपरितुवि
न्यसेत् सौवर्णंराजतंताम्रंमृन्मयंवानवंदृढं कुंभोपरिन्यसेद्देवंउमयासहितंशिवं सौवर्णंप्यथवाशेप्येवृषभेसंस्थि
तंशुभे रत्नालंकारणैर्हैमैरलंकृत्यप्रपूजयेत् पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यबिल्वपत्रैः
प्रपूजयेत् उमामहेश्वरींमूर्तिंपूजयेद्वृषभेस्थिताम् सोमंचसगणंचैवपूजयित्वामहेश्वरम् पुराणस्तोत्रपाठै २९
श्चरात्रिशेषंनयेद्बुधः ततःप्रभातसमयेकृत्वासंध्यादिकाःक्रियाः · ततःपूजांप्रकुर्वीतततोहोमंसमाचरेत्

तिलव्रीहियवैश्चैवपायसान्नेनभक्तितः त्र्यंबकमितिमंत्रेणनमःशंभवेचेतिच गौरीर्मिमायमंत्रेणशतमष्टोत्तरद्वयम्
होमंकुर्याच्चमतिमान्बिल्वपत्रैस्तुनामभिः अजेकपादहिर्बुध्न्योभवःशर्वउमापतिः रुद्रःपशुपतिःशंकरवरदःशिवईश्वरः
महादेवोहरोभीमोसामान्येचंचतुर्दश पूर्णाहुतिंततोहुत्वाकर्मशेषंसमापयेत् एतैर्होमःप्रकर्तव्यःकुंभदानेपितान्स्मरेत्
भोज्यंक्षमापयेदेवमेभिर्नामपदैःपृथक् प्रतिमांकुंभसहितामाचार्यायनिवेदयेत् शंभोप्रसीददेवेशसर्वलोकेश्वरप्र
भो तवरूपप्रदानेनममसंतुमनोरथाः आचार्यंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः सवत्सांगांततोदद्याद्व्रतसंपूर्णहेत
वे अन्येभ्योपियथाशक्त्याब्राह्मणेभ्योहिदक्षिणाम् चतुर्दशप्रदातव्याविप्रेभ्योजलपूरिताः कुंभान्यज्ञोपवीतानिवस्त्रा
णिचपृथक्पृथक् सस्यस्याणिचवस्त्राणिशय्यांसोपस्करांतथा द्वादशैवतुगांदद्यात्परिधानादिकंतथा अथवादक्षिणा
मेवप्रदद्यात्तुष्टयेद्विजान् व्रतमेतत्कृतंयन्मेपूर्णंवापूर्णमेवच सर्वंसंपूर्णतांयातुप्रसादाद्भवतांमम इतिसंप्रार्थितान्
विप्रान्प्रणम्यचपुनःपुनः ततश्चस्वजनैःसार्धंस्वयंभुंजीतसुव्रती इतिश्रीस्कंदपुराणेशिवरात्रिव्रतोद्यापनंसंपूर्णम्
इतिचतुर्दशीव्रतानिसमाप्तानि ॥ ७ ॥ ७ ७

श्रीगणेशायनमः अथपौर्णमासीव्रतानिलिख्यंते चैत्रीपौर्णमासीसामान्यनिर्णयात्परैव अत्रविशेषोनिर्णयामृतेविष्णु
स्मृतौ चित्राऋक्षयुताचैत्रीपरास्नानादिकर्मणि चित्रवस्त्रप्रदानेनसिद्धिर्भवतुनेनरः मंदार्केचगुरौवारेयदाभवतिपू
र्णिमा तत्राश्वमेधजंपुण्यंस्नानश्राद्धादिभिर्भवेत् वायवीये संवत्सरकृतार्चायाःसाफल्यायाखिलान्क्रतून् दमनेना-
र्चयेच्चैत्र्यांविशेषेणसदाशिवं इयंमन्वादिरपि इतिचैत्रीपौर्णिमा वैशाखपौर्णमास्यांविशेषःस्मर्यतेभविष्ये वैशाखी
कार्तिकीमाघीतिथयोतीवपूजिताः स्नानदानविहीनास्तानन्नेयाःपांडुनंदन अथज्येष्ठशुक्लपौर्णमास्यांअमायांवावट
सावित्रीव्रतंलिख्यते इयंचपूर्वविद्धाग्राह्या भूतविद्धानकर्तव्याअमावास्याचपूर्णिमा वर्जयित्वामुनिश्रेष्ठसावित्रीव्र
तमुत्तमं इतिब्रह्मवैवर्तात् ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेद्वादश्यांरजनीमुखे इत्युपक्रम्य व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यदिवारात्रि-
स्थिराभवेत्ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेपूर्णिमायांतथाव्रतं चीर्णंव्रतंमहाभक्त्याकथितंतेमयानघ धर्मराजउवाच
इतिदाक्षिणात्याश्चैवमाचरंति पाश्चात्यादयस्तुअमावास्यायांआचरंति तच्चोक्तंनिर्णयामृतेभविष्ये अमायांच
तथाज्येष्ठेवटमूलेमहासती त्रिरात्रोपोषितानारीविधिनानेनपूजयेत् अशक्तौतुत्रयोदश्यांनक्तंकुर्याज्जितेंद्रिया अ
याचितंचतुर्दश्यांअमायांसमुपोषणमिति हेमाद्र्यादिभिस्तुभाद्रपदपौर्णिमास्यांइदंउक्तं तत्तुतदानींआचरंति यदा
त्वष्टादशघटिकाचतुर्दशीतदापरैव पूर्वविद्धैवसावित्रीव्रतेपंचदशीतिथिः नाड्योष्टादशभूतस्यतत्रपरेहनीनिमाधवो

क्तेः वस्तुतस्तुभूतविद्धानिषेधएव भूतोष्टादशनाडीभिरितिवाक्यं अन्यथासावित्रीव्रतेष्टादशनाडीवेधदोषकल्पना-
यांनिषेधांतरकल्पनागौरवंस्यात् ज्येष्ठेमासित्रयोदश्यांदंतधावनपूर्वकं. दंतकाष्ठंसमंशुभंजातीयंचतुरंगुलं तस्या-
पराह्णसमयेनद्यादौविमलेजले तिलामलककल्केनकेशान्संशोध्ययत्नतः स्नात्वाचैवशुचिर्भूत्वावटंसिंचेद्धृढदंकैः
हृद्विक्षयेतथारोगेकृतुमत्यांतथैवच कारयेद्विप्रहस्तेनसर्वसंपद्यतेशुभं इदंचत्रयोदशीमारभ्यपौर्णिमांतंकर्तव्यं नारी
वाविधवावापिसपुत्राप्युत्रवर्जिता सभर्तृकासपुत्राचकुर्याद्व्रतमिदंशुभं ज्येष्ठेमासेतुसंप्राप्तेपौर्णमास्यांपतिव्रता स्ना-
त्वाचैवशुचिर्भूत्वानियमंकारयेत्ततः अथव्रतविधिः वटसमीपेगत्वातच्चसंस्कारयुक्तवटपूजाउक्ता आचम्यमासप-
क्षाद्युल्लिख्यममभर्तुःपुत्राणांआयुरारोग्यप्राप्तयेजन्मजन्मनिअवैधव्यप्राप्तयेचसावित्रीव्रतमहंकरिष्येइतिसंकल्प्य वट
मूलेस्थितोब्रह्मावटमध्येजनार्दनः वटाग्रेतुशिवांस्थित्वासावित्रीवटसंयुता वटसिंचामितेमूलंसलिलैरमृतोपमैः सू
त्रेणवेष्टयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैःशुभैः नमोवटसावित्रीभ्यांभ्रामयंतीप्रदक्षिणं वटंसावित्रींचसम्यगेभिर्मंत्रैःप्रपूजयेत्
एवंविधिंबहिःकृत्वासम्यग्वैगृहमागता हरिद्राचंदनेनैवगृहमध्येलिखेद्वटं ततोपविश्यसंकल्प्यपूजाकार्याप्रयत्नतः
तिथ्यादिसंकीर्त्यममजन्मजन्मनिअवैधव्यप्राप्तयेभर्तृचिरायुरारोग्यसंपदादिकामनयासावित्रीव्रतमहंकरिष्ये नियम १
मंत्रः त्रिरात्रंलंघयित्वातुचतुर्थेदिवसेन्वहं चंद्रायार्घ्यंप्रदत्वाचपूजयित्वाहृतांसतीं मिष्टान्नानियथाशक्त्याभोजयित्वा-

द्विजोत्तमान् भोक्ष्येहंतुजगद्धात्रिनिर्विघ्नंकुरुमेशुभे इतिनियममंत्रः अथपूजा ततःभूमिंस्पृष्ट्वा महीद्यौःपृथिवीति
ऋक ओषधयःसं॰आकलशेषु॰कलशंनिधाय पंचपल्लवसमृत्तिकाहिरण्ययवान्कुंभेनिक्षिप्य तदुपरिवंशपात्रंनिधा
य तस्योपरिसप्तधान्यानिपृथकस्थाप्यानितदुपरिवस्त्रंवस्त्रोपरिद्वात्रिंशद्रुकपरिमितांवालुकाप्रतिमांब्रह्मणासहसं-
स्थाप्यपूजयेत् पद्मपत्रासनस्थश्चब्रह्माकार्यश्चतुर्मुखः सावित्रीतस्यकर्तव्यावामोत्संगगतातथा आदित्यवर्णाधर्मज्ञा-
साक्षमालाकरातथा ध्यानं ब्रह्मणासहितांदेवींसावित्रींलोकमातरं सत्यव्रतंचसावित्रींवटंचावाहयाम्यहं आवाहनं ब्र-
ह्मणासहसावित्रिसत्यवत्सहितेप्रिये हेमासनंगृह्यतांतुधर्मराजसुरेश्वर आसनं गंगाजलंसमानीतंपाद्यार्थंब्रह्मणःप्रिये
भक्त्यादत्तंधर्मराजसावित्रीप्रतिगृह्यताम् पाद्यं भक्त्यासमाहृतंतोयंफलपुष्पसमन्वितं अर्घ्यंगृहाणसावित्रिममसत्य
व्रतप्रिये अर्घ्यं सुगंधिसहकर्पूरंसुरभिस्वादुशीतलं ब्रह्मणासहसावित्रिकुरुष्वाचमनीयकं आचमनीयं पयोदधि-
घृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेनस्नपनंप्रीयतांपरमेश्वरि पंचामृतस्नानं मंदाकिन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवा-
सितं सावित्रीब्रह्मराजेनस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् स्नानं॰ सूक्ष्मतंतुयुतंवस्त्रयुग्मंकार्पाससंभवं सावित्रीसत्यवत्कांते-
भक्त्यादत्तंप्रगृह्यताम् वस्त्रं सावित्रिसत्यवत्कांतेधर्मराजसुरेश्वरि सावित्रिब्रह्मणासार्धमुपवीतंप्रगृह्यताम् उ
पवीतं भूषणानिचदिव्यानिमुक्ताहारयुतानिच त्वदर्थमुपक्लृप्तानिगृहाणशुभलोचने भूषणानि कुंकुमागरुकर्पूरकस्तूरी

रोचनायुतं चंदनंतेमयादत्तंसावित्रिप्रतिगृह्यताम् चंदनं अक्षताश्चरुरश्रेष्ठाःकुंकुमाक्ताःसुशोभनाः मयानिवेदिता
भक्त्यागृहाणपरमेश्वरि अक्षताः हरिद्राकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंसावित्रिप्रतिगृह्यताम् सौ·
भाग्यद्रव्यं माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यताम् पुष्पाणि अथांगपूजा
सावित्र्यैनमः पादौपूजयामि वटप्रियायै·जंघे·कमलपत्राक्ष्यै·कटी·भूतधारिण्यै·उदरं·गायत्र्यै·कंठं·ब्रह्मणःप्रियायै·
मुखं·सौभाग्यदात्र्यै·शिरःपू· अथब्रह्मसत्यवत्पूजा धात्रेनमः पादौ·विधात्रेनमः जंघे·त्वष्ट्रे·ऊरू·प्रजापतये·
मेढ्रं·परमेष्ठिने·कटी·अग्निरूपाय·नाभिं·पद्मनाभाय·हृदयं·वेधसे·बाहू·विधये·कंठं·हिरण्यगर्भाय·मुखं·ब्रह्म
णे·शिरःपू·विष्णवे·सर्वांगं·देवद्रुमरसोद्भूतंकालागरुसमन्वितं आघ्रेयतामयंधूपोसावित्रिप्रतिगृह्यताम् धूपं·चक्षु
र्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणं आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि दीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वि·
तं मयानिवेदितंभक्त्यानैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् नैवेद्यं मध्येपानीयं उत्तरापोशनं मुखप्रक्षालनं इदंफलमितिफलं पूगी·
फलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां नमोब्रह्मण्यदेवित्वंसततंब्रह्मणःप्रिये पंचार्तिक्यंमयादत्तंगृहाणसुरपूजिते
नीराजनं यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणां सावित्रीचप्रसावित्रीसततंब्रह्मणःप्रिये पूजितासिद्विजैःसर्वैःस्त्रीभिर्मुनिग २
णैस्तथा त्रिसंध्यंदेविभूतानांवंदनीयासुशोभने मयादत्ताचपूजेयंत्वंगृहाणनमोस्तुते पुष्पांजलिं ततोर्घ्यत्रयंदद्यात्

ॐकारपूर्वकेदेविसर्वदुःखनिवारिणि वेदमातर्नमस्तुभ्यंसौभाग्यंचप्रयच्छमे इदमर्घ्यं·पतिव्रतेमहाभागेब्रह्माणिचशु·
चिस्मिते दृढव्रतेदृढमतेभर्तुश्चप्रियवादिनि अर्घ्यं अवैधव्यंचसौभाग्यंदेहित्वंममसुव्रते पुत्रान्पौत्रांश्चसौख्यंचगृह्
णार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं·३ सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभाषिणी तेनसत्येनमांपाहिदुःखसंसारसागरात् त्वंगौरीत्वं·
शचीलक्ष्मीस्त्वंप्रभाचंद्रमंडले त्वमेवचजगन्मातात्वमुद्धरवरानने यन्मयादुष्कृतंसर्वंकृतंजन्मशतैरपि भस्मीभवतुत
त्सर्वंअवैधव्यंचदेहिमे अवियोगोयथादेवसावित्र्यासहितस्यते अवियोगस्तथास्माकंभूयाज्जन्मनिजन्मनि इतिप्रा·
र्थना सुवासिन्यस्ततःपूज्यादिवसेदिवसेगते सिंदूरंकुंकुमंचैवतांबूलंचपवित्रकं तथादद्याच्चशूर्पाणिभक्ष्यभोज्यादि·
कंसदा माहात्म्यंचैवसावित्र्याःश्रोतव्यंमुनिसत्तम पुराणश्रवणंकार्यंसतीनांचरितंशुभं इतिपूजाविधिः ततःव्र
तपूजासांगतासिद्ध्यर्थंब्राह्मणायवायनप्रदानंकरिष्ये फलवस्त्रसमायुक्तंसौभाग्यद्रव्यसंयुतं वंशपात्रेनिधायादौब्रा·
ह्मणायनिवेदयेत् उपायनमिदंद्रव्यंव्रतसंपूर्णहेतवे वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं इतिवायनं इतिवटसावित्री
पूजनंसमाप्तं अथकथा सनत्कुमारउवाच कुलस्त्रीणांव्रतंदेवमहाभाग्यंतथैवच अवैधव्यकरंस्त्रीणांपुत्रपौत्र
प्रदायकं ईश्वरउवाच आसीन्मद्रेषुधर्मात्माज्ञानीपरमधार्मिकः नाम्नाचाश्वपतिर्वीरोवेदवेदांगपारगः अनपत्योम
हाबाहुःसर्वैश्वर्यसमन्वितः सपत्नीकस्तपस्तेपेसमाराधयतेनृपः सावित्रींचप्रसावित्रींजपन्नास्तेमहामनाः जुहोति

व्र०रा चैवसावित्रीभक्त्यापरमयायुतः ततस्तुष्टातुसावित्रीसादेवीद्विजसत्तम सावित्रग्रहवतीदेवीतस्यदर्शनमागता भूर्भुवः पु०
२ स्वरथत्येषासाक्षसूत्रकमंडलुः तांतुदृष्ट्वाजगद्धात्रींसावित्रींचनृपोत्तमः प्रणिपत्यचनृपोभक्त्याप्रहृष्टेनांतरात्मना तद्दृष्ट्वा
पतितंभूमौतुष्टादेवीजगादह सावित्र्युवाच तुष्टाहंतवराजेंद्रवरंवरयसुव्रत एवमुक्तस्तयाराजाप्रसन्नांतामुवा· १५
चह अनपत्योस्म्यहंदेविपुत्रमिच्छामिशोभने नान्यंवृणोमिसावित्रिपुत्रमेवजगन्मये अन्यदस्तिसमग्रंमेक्षितौय·
च्चापिदुर्लभं प्रसादात्तवदेवेशितत्सर्वंविद्यतेगृहे एवमुक्तातुसादेवीप्रत्युवाचनराधिपं सावित्र्युवाच पुत्रस्तेना·
स्तिराजेंद्रकन्यकातेभविष्यति कुलद्वयंतुसाराजन्नुद्धरिष्यतिभामिनी मन्नाम्नाराजशार्दूलतस्यानामभविष्य·
ति इत्युक्त्वातंमुनिश्रेष्ठराजानंब्रह्मणःप्रिया अंतर्धानंगतादेवीसंतुष्टोसौमहीपतिः ततःकतिपयाहोभि
स्तस्यराज्ञीमहीभुजः ससत्वासमजायेतपूर्णेकालेसुषावहे सावित्र्यातुष्टयादत्तासावित्र्याजपयातथा सावित्रीति
नवरदातस्यानामबभूवह राजतेदेवगर्भाभाकन्याकमललोचना तांदृष्ट्वाहेमगर्भाभांराजाचिंतामुपेयिवान्
अयाच्यमानांचवरैरूपेणाप्रतिमांभुवि तस्यारूपेणतेसर्वेसन्निरुद्धामहीभुजः ततःसराजाचाहूयउवाचकमलेक्षणां
पुत्रिप्रदानकालस्तेनचयाचंतिकेचन स्वयंवरयमद्यत्वंपतिंगुणसमन्वितं मनःप्रल्हादकरणंशीलेनाभिजनेनच इ ३
त्युक्त्वातांचराजेंद्रोवृद्धामात्यैःसहैवतां वस्त्रालंकारसहितांधनरत्नैःसमन्वितां विसृज्यचक्षणंतत्रयावत्तिष्ठति

भूमिपः तावत्तत्रसमागच्छन्नारदोभगवानृषिः संपूज्यचततोराजाअर्घ्यपाद्येनतंमुनिं आसनेचसुखासीनःपू
जितस्तेनभूभुजा पूजयित्वामुनिंराजाप्रोवाचेदंद्विजोत्तम पावितोहंत्वयाविप्रदर्शनेनाद्यनारद यावदेवंचदेद्राजाना
वत्साकमलेक्षणा आश्रमादागतादेवीवृद्धामात्यैःसमन्विता अभिवाद्यपितुःपादौववंदेसामुनिंततः नारदेनतुदृष्टां
तांदृष्ट्वाप्रोवाचभूमिपं कन्यांचदेवगर्भाभांकिमर्थंनप्रयच्छसि वरायत्वंमहाबाहोवरयोग्यांहिसुंदरीं एवमुक्तस्त·
दातेनमुनिनानृपसत्तमः उवाचतंमुनिंवाक्यमनेनार्थेनप्रेषिता आगतेयंविशालाक्षीमयासंप्रेषितासती अनयाच
वृतोभर्ताप्टच्छत्वंमुनिसत्तम साप्टष्टानेनमुनिनातस्मैचाचष्टभामिनी सावित्र्युवाच द्युमत्सेनस्यराज्यंवैवैरिणा
रुक्मिणाहृतं दैवादंधस्त्रीसहितःसत्यवान्तत्सुतोवने आश्रमेसत्यवान्नामद्युमत्सेनसुतोमुने भर्तेतिमनसा·
विप्रवृतोसौराजनंदनः नारदउवाच कष्टंकृतंमहाराजदुहित्रानवसुव्रत अजानंत्यावृतोभर्तागुणवानितिवि
श्रुतः सत्यंवदत्यस्यपितासत्यंमाताप्रभाषते स्वयंसत्यंप्रभाषेतसत्यवानितितेनसः तथाचाश्वाःप्रियास्तस्यअश्वैः
क्रीडतिमृन्मयैः चित्रेपिविलिखत्यश्वान्चित्राश्वस्तेनचोच्यते रूपवान्गुणवांश्चैवसर्वशास्त्रविशारदः नतस्यसदृ
शोलोकेविद्यतेचेहमानवः सर्वैर्गुणैश्चसंपन्नोरत्नैरिवमहार्णवः एकोदोषोमहानस्यगुणानावृत्यतिष्ठति संवत्स
रेणक्षीणायुर्देहत्यागंकरिष्यति अश्वपतिरुवाच अन्यंवरयभद्रंतेवरंसावित्रिगम्यतां विवाहस्यतुकालोयं

र्तनेशुभलोचने सावित्र्युवाच नान्यमिच्छाम्यहंतात मनसापिवरंप्रभो योमयाचवृतोभर्तासमेनान्योभविष्य
ति विचिंत्यमनसापूर्वंवाचापश्चात्समुच्चरेत् क्रियतेचततःपश्चात्शुभंवायदिवाशुभं तस्मात्तुमांसमनसाकथंचा·
न्यंवृणोम्यहं सकृज्जल्पंतिराजानःसकृज्जल्पंतिपंडिताः सकृत्कन्याप्रदीयंतेत्रीण्येतानिसकृत्सकृत् पतिंमत्वा·
नमेबुद्धिर्विचलेच्चकथंचन सगुणोनिर्गुणोवापिमूर्खःपंडितएवच दीर्घायुरथचाल्पायुःसएवभर्तामममप्रभो नान्यं
वृणोमिभर्तारंयदिवास्याच्छचीपतिः इतिमत्वात्वयातातयत्कर्तव्यंकुरुष्वतत् नारदउवाच स्थिराबुद्धिश्चरा
जेंद्रसावित्र्याःसत्यवान्प्रति त्वरयस्वविवाहायभर्त्रासहकुरुत्विमां ईश्वरउवाच निश्चितांतुमतिंज्ञात्वास्थिता
बुद्धिश्चनिश्चला सावित्र्याश्चमहाराजःप्रतस्थेसोवनंप्रति गृहीत्वातुधनंराजाद्युमत्सेनस्यसन्निधौ स्वल्यानुगोम
हाराजोवृद्धामात्यैःसमन्वितः नारदस्तुततोरवेवैतत्रैवांतरधीयत सगत्वाराजशार्दूलोद्युमत्सेनेनसंगतः वृद्धश्चां
धश्चराजासौवृक्षमूलमुपाश्रितः सावित्र्यश्वपतीराजापादौजग्राहवीर्यवान् स्वनामचसमुच्चार्यतस्थौतस्यसमीप·
तः उवाचराजातंभूपंकिमागमनकारणं पूजयित्वार्घ्यदानेनवन्यमूलफलैश्चसः ततःपप्रच्छकुशलंसराजामुनिस·
त्तमः अश्वपतिरुवाच कुशलंदर्शनेनाद्यतवराजन्ममाद्यवै दुहिताममसावित्रीतवपुत्रमभीप्सति भर्तारंराज· ४
शार्दूलधर्मेणोत्तियमनिंदिता ममेदंकांक्षितंपूर्वंभर्तारमनयाविभो आवयोश्चैवसंबंधोभवत्वद्यममेप्सितः द्युमत्सेनउ·

वृद्धश्चांधश्चराजेंद्रफलमूलाशनोनृप राज्याच्च्युतश्चमेपुत्रोवन्येनाद्यचजीवति साकथंसहतेदुःखंदुहितातवकानने
अनभिज्ञाचदुःखानामित्यहंनाभिकांक्षये अश्वपतिरुवाच अनयाचवृतोभर्ताजानंत्याराजसत्तम अनेनस
हवासस्तेतवपुत्रेणमानद स्वर्गतुल्योमहाराजभविष्यतिनसंशयः एवमुक्तस्तदातेनराज्ञाराजर्षिसत्तमः तथेतिस·
प्रतिज्ञायचकारोद्वाहमुत्तमं कृत्वाविवाहंराजेंद्रसंपूज्यविविधैर्धनैः अभिवाद्यद्युमत्सेनंजगामनगरंप्रति सावित्री
तुपतिंलब्ध्वाइंद्रंप्राप्यशचीयथा सत्यवानपिब्रह्मर्षेतयापत्न्याभिनंदितः क्रीडतेतहृनोद्देशेपौलोम्यामघवाइव नारद·
स्यचतद्वाक्यंहृदयेतुमनस्विनी वहंतीनियमंचक्रेव्रतस्यास्यचभामिनी गणयंतीदिनान्येवनलेभेहर्षमुत्तमं ज्ञात्वातद्दिवसं
विप्रभर्तुर्मरणकारणं व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यदिवारात्रौस्थिराभवत् ततस्त्रिरात्रंनिर्वर्त्यसंतर्प्यपितृदेवताः अस्यांतेनियमंकृत्वा
त्रिदिनस्यमनस्विनी अस्मिन्दिनेचमर्तव्यमितिसत्यवतासुने कुठारंसंपरिगृह्यपिटकंचैवदारुकं प्रस्थितंचवनायैवसावि
त्रीवाक्यमब्रवीत् नगंतव्यंवनंत्वद्यममवाक्येनमानद अथवागम्यतेसाधोमयासहवनंव्रज संवत्सरंभवेत्पूर्णमाश्रमेस्मि·
न्ममप्रभो तद्वनंद्रष्टुमिच्छामिप्रसादंकुरुमेप्रभो सत्यवानुवाच नाहंस्वतंत्रःसुश्रोणिपृच्छस्वपितरौमम ताभ्यांमुक्ता
पितागच्छमयासहशुचिस्मिते एवमुक्तातदातेनभर्त्रासाकमलेक्षणा श्वश्रूश्वशुरयोःपादौअभिवाद्येदमब्रवीत् वनंद्रष्टुंग
मिष्यामिआज्ञामत्द्यंप्रदीयताम् उवाचवचनंसाध्वीवरमेकंप्रयच्छमे भर्त्रासहवनंगंतुमेतत्त्वरयतेमनः तस्यास्तद्वचनंश्रु·

द्युमत्सेनोब्रवीदिदं व्रतं कृतं त्वया भद्रे पारणां कुरु सुव्रते पारणां ते ततो भीरु वनं गंतुं त्वमर्हसि सावित्र्युवाच नियमश्च
कृतोस्माभी रात्रौ चंद्रोदये सति जाते मया प्रकर्तव्यं भोजनं तात मे शृणु वनदर्शनकामोस्मि भर्त्रा सह ममाद्य वै न मे तत्र भवे
द्ग्लानिर्भर्त्रा सह नराधिप इत्युक्तस्तु तया राजा द्युमत्सेनो महीपतिः यत्तेभिलषितं पुत्रि तत्कुरुष्व सुमध्यमे नमस्कृत्वा तु सावि
त्री श्वश्रूश्वशुरयोरपि सहिता राजशार्दूल तेन सत्यवता विभो विलोकयंती भर्तारं प्राप्तकालं मनस्विनी वनं च फलितं दृ
ष्ट्वा पुष्पितं द्रुमसंकुलं द्रुमाणां चैव नामानि मृगाणां चैव भामिनी पश्यंती मृगयूथानि हृदयेन प्रवेपती तत्र गत्वा सत्य
वान्वै फलान्यादाय सत्वरं काष्ठानि च समादाय बबंध भारकं तदा काष्ठभारं क्षणात्कृत्वा वटशाखावलंबनं वटवृक्षस्य
शाखाध्वौ उपविष्टा महासती काष्ठं पातयतस्तस्य जाता शिरसि वेदना ग्लानिश्च महती जाना गात्राणां वेपथुस्तदा आग
त्य वृक्षसामीप्यं सावित्रीमिदमब्रवीत् मम गात्रेति कंपश्च जाता शिरसि वेदना कंटकैर्भिद्यते भद्रे शिरो मे शूलसंभितैः उत्सं
गे तव सुश्रोणि स्वप्तुमिच्छामि सुव्रते अभिज्ञा तु विशालाक्षी तस्य मृत्योर्मनस्विनी प्राप्तकालं मन्यमाना तस्य तत्रैव भामि
नी सत्यवानपि सुप्तस्तु कृत्वोत्संगे शिरस्तदा तावत्तत्र समागच्छत्पुरुषः कृष्णपिंगलः जाज्वल्यमानो वपुषा ददर्शाथ
मनस्विनी उवाच वाक्यं वाक्यज्ञा कस्त्वं लोके भयंकरः नाहं धर्षयितुं शक्या पुरुषेणापि केनचित् इत्युक्तः प्रत्युवाचेदं य ५
मो लोकभयंकरः यम उवाच क्षीणायुस्तु वरारोहे भर्ता तव मनस्विनि नेष्याम्येनमहं बध्वा त्वद्येतन्मे चिकीर्षितं

इत्युक्त्वा पितृराजस्तां भगवान्स्वं चिकीर्षितं यथावत्सर्वमाख्यातं सत्क्रियार्थं प्रचक्रमे अयं हि धर्मसंयुक्तो रूपवान्गुणसा
गरः नार्हो मत्पुरुषैर्नेतुमतोस्मि स्वयमागतः ततः सत्यवतः कायात्पाशबद्धं च सत्वरं अंगुष्ठमात्रं पुरुषं निश्चकर्ष यमो ब
लात् ततः समुत्थितप्राणं गतश्वासं हतप्रभं निर्विचेष्टं शरीरं तद्बभूवाप्रियदर्शनम् यमस्तु तं तथा बध्वा प्रययौ दक्षिणा
मुखः सावित्री चापि दुःखार्ता यममेवान्वगच्छत नियमव्रतसंपन्ना महाभागा पतिव्रता यम उवाच निवर्त गच्छ
सावित्रि कुरुष्वास्यौर्ध्वदेहिकं कृतं भर्तुस्त्वयानृण्यं यावद्गम्यं गतं त्वया सावित्र्युवाच यत्र मे नीयते भर्ता स्वयं वा यत्र
गच्छति मयापि तत्र गंतव्यं एष धर्मः सनातनः तपसा गुरुवृत्त्या च भर्तृस्नेहाद्व्रतेन च तव चैव प्रसादेन न मे प्रतिहता
गतिः प्राहुः सप्तपदं मैत्रं बुधास्तत्वार्थदर्शिनः मित्रतां तु पुरस्कृत्य किंचिद्वक्ष्यामि तच्छृणु नानात्मवंतो हि वने चरंति
धर्मं च सत्यं च परिश्रमं च विज्ञानतो धर्ममुदाहरंति तस्मात्संतो धर्ममाहुः प्रधानं यम उवाच निवर्त तुष्टोस्मि त
वानया गिरा स्वराक्षरव्यंजनहेतुयुक्तया वरं वृणीष्वेह विनास्य जीवितं ददामि ते सर्वमनिंदिते वरं सावित्र्युवाच
च्युतः स्वराज्याद्वनवासमाश्रितो अलब्धचक्षुः श्वशुरो ममाश्रमे स लब्धचक्षुर्बलवान्भवेन्नृपस्तव प्रसादाज्ज्वलना
र्कसन्निभः यम उवाच ददामि ते सर्वमनिंदिते वरं यथा त्वयोक्तं भविता च तत्तथा तवाध्वनो ग्लानिमुपलक्ष्य
ये निवर्त गच्छस्व न ते श्रमो भवेत् सावित्र्युवाच कुतः श्रमो भर्तृसमीपतो ह्यमे यतो हि भर्ता मम सा गतिर्ध्रुवा यतः

पतिंनेष्यसितत्रमेगतिः सुरेशप्रभूयश्चवचोनिबोधमे सतांसकृत्संगतमीप्सितंपरंततःपरंमित्रमितिप्रचक्षते नचाफ-
लंसत्पुरुषेणसंगतंततःसतांसन्निवसेत्समागमे यमउवाच मनोनुकूलंबुधबुद्धिवर्धनंत्वयाथचोक्तंवचनंहिताश्रयं
विनापुनःसत्यवतोहिजीवितंवरंद्वितीयंवरयस्वभामिनि साविच्युवाच हृतंपुरामेश्वशुरस्यधीमतःस्वमेवराज्यंस-
लभेतपार्थिवः नचस्वधर्मंप्रजहातमेगुरुर्द्वितीयमेतंवरयामितेवरं यमउवाच स्वमेवराज्यंप्रतिपत्स्यतेचिरान्नच
स्वधर्मान्परिहास्यतेनृपः कृतेनकामेनमयानृपात्मजेनिवर्तगच्छस्वनतेश्रमोभवेत् साविच्युवाच प्रजास्त्वयेता-
नियमेनसंयतानियम्यचैतानयसचकाम्यया ततोयमत्वंतवदेवविश्रुतंनिबोधचेमांगिरमीरितांमया अद्रोहःसर्व-
भूतेषुकर्मणामनसागिरा अनुग्रहश्चदानंचसतांधर्मःसनातनः एवंप्रायश्चलोकोयंमनुष्याःशक्तिपेशलाः सन्तस्त्व
थेह्यमित्रेषुदयांप्राप्तेषुकुर्वते यमउवाच पिपासितस्येवयथाभवेत्पयस्तथात्वयावाक्यमिदंसमीरितं विनापुनःसत्य
वतोस्यजीवितंवरंवृणीष्वेहशुभेयदीच्छसि साविच्युवाच ममानपत्यःपृथिवीपतिःपिताभवेत्पितुःपुत्रशतंतथौर
सं कुलस्यसंतानकरंचतद्भवेत्तृतीयमेतंवरयामितेवरं यमउवाच कुलस्यसंतानकरंसुवर्चसंशतंसुतानांपितुर
स्तुतेशुभे कृतेनकामेननराधिपात्मजेनिवर्तदूरंहिपथस्त्वमागता साविच्युवाच नदूरमेतन्ममभर्तृसन्निधौमनो ६
हिमेदूरतरंप्रधावति अथव्रजन्नेवगिरांसमुद्यतांमयोच्यमानांशृणुधर्ममंवचः विवस्वतस्त्वंतनयःप्रतापवान्ततोहिवै

वस्वतउच्यतेबुधैः समेनधर्मेणचरंजिताःप्रजास्ततस्तवेहेश्वरधर्मराजता आत्मन्यपिनविश्वासस्तावद्भवतिसत्सुयः
तस्मात्सत्सुविशेषेणसर्वःप्रणयमृच्छति सौहृदात्सर्वभूतानांविश्वासोनामजायते तस्मात्सत्सुविशेषेणविश्वासंकुरु
तेजनः यमउवाच उदाहृतंतेवचनंयदंगनेशुभेनतादृक्त्वदृतेमयाश्रुतं अनेनतुष्टोस्मिविनास्यजीवितंवरंचतुर्थंव
रयस्वगच्छ साविच्युवाच ममात्मजंसत्यवतस्तथौरसंभवेदुभाभ्यामिहयत्कुलोद्वहं शतंसुतानांबलिनांमहात्म
नामिमंचतुर्थंवरयामितेवरं यमउवाच शतंसुतानांबलवीर्यशालिनांभविष्यतिप्रीतिकरंतवाबले प-
रिश्रमस्तेनभवेन्नृपात्मजेनिवर्तदूरंहिपथस्त्वमागता साविच्युवाच सतांहियाशाश्वतधर्मवृत्तिःसंतोनसीदंतिनच
व्यथंतिते सतांसद्भिर्नामफलंसंगयातिसद्भ्योभयंनानुवर्ततिसंतः संतोहिसत्येननयंतिसूर्यंसंतोभूमिंतपसाधारयंति सं
तोगतिर्भूतभव्यस्यराजन्सतांमध्येनावसीदंतिसंतः आर्युजुष्टमिदंवृत्तमितिविज्ञायशाश्वतं संतःपरार्थंकुर्वाणानावे-
क्षंतेप्रतिक्रियां नचप्रसादःसत्पुरुषेषुमोघोनचाप्यर्थोनश्यतिनापिमानः यस्मादेतन्नियतंसत्सुनित्यंतस्मात्संतोरक्षिता
रोभवंति यमउवाच यथायथाभाषसिधर्मसंहितंमनोनुकूलंसुपदंमहार्थवत् तथातथामेत्वयिभक्तिरुत्तमावरंवृणी
ष्वाप्रतिमंपतिव्रते साविच्यु॰ नतेपवर्गःसुकृताद्विनाकृतस्तथान्यथान्येषुवरेषुमानद वरंवृणेजीवतुसत्यवानयंयथामृताह्येवमहं
विनापतिं नकामयेभर्तृविनाकृतासुखंनकामयेभर्तृविनागतादिवं नकामयेभर्तृविनाकृताश्रियंनभर्तृहीनाव्यवसामि-

जीवितुं वरोपिवैवस्वतस्त्वोरसात्मजशतेचदत्तोभवताकृपालुना वरंवृणेजीवतुसत्यवानयंतवैवसत्यंवचनंभविष्यति तथेत्यु
क्त्वातुतान्पाशान्मुक्त्वावैवस्वतोयमः धर्मराजःप्रहृष्टात्मासावित्रीमिदमब्रवीत् एषभद्रेमयामुक्तोभर्तातेकुलनंदिनि आ
रोग्यवयसीप्राप्यसिद्धार्थश्चभविष्यति चतुर्वर्षशतंचायुस्त्वयासार्धमुपेष्यति सागत्वावटसामीप्यंकृत्वोत्संगेशिरस्ततः
प्रबुद्धस्तुततोब्रह्मन्सत्यवानिदमब्रवीत् मयास्वप्नोवरारोहेदृष्टोद्यैवचभामिनि तत्सर्वंकथितंतस्यायद्वृत्तंसर्वमेवतत् त-
थाचकथितःसर्वःसंवादश्चयमेनहि अस्तंगतेततःसूर्येद्युमत्सेनोमहीपतिः पुत्रस्यागमनेकांक्षीइतश्चेतश्चधावति आ-
श्रमादाश्रमंगच्छन्पुत्रदर्शनकांक्षया आवयोरंधयोर्यष्टिःक्वगतोसिविनावयोः एवंसविविधंक्रोशन्सपत्नीकोमही
पतिः चकारदुःखसंतप्तःपुत्रपुत्रेतिचासकृत् अकस्मादेवराजेंद्रोलब्धचक्षुर्महीश्वरः तदृष्ट्वापरमाश्चर्यंचक्षुःप्राप्ति
द्विजोत्तमाः सांत्वपूर्वंतदावाक्यमूचुस्तेतापसाभृशं चक्षुःप्राप्तामहाराजसूचितंतेमहीपते पुत्रेणाचसमंयोगंप्रा-
प्स्यसेनृपसत्तम ईश्वरउवाच यावदेवंवदंत्येतेतापसाद्विजसत्तम सावित्रीसहितःप्राप्तःसत्यवान्द्विजसत्त
म नमस्कृत्यद्विजान्सर्वान्मातरंपितरंतथा सावित्रीचततोब्रह्मन्ववंदेचरणाविति श्वश्रूश्वशुरयोर्ब्रह्मन्सावित्रीकम
लेक्षणा मुनयऊचुः वरंसावित्रिजानासिकारणंवरवर्णिनि वृद्धयोश्चक्षुषःप्राप्तेःश्वश्रूश्वशुरयोःशुभे सावि- ७
त्र्युवाच नजानामिमुनिश्रेष्ठाश्चक्षुषःप्राप्तिकारणं चिरंसुप्तस्तुमेभर्तातेनकालव्यतिक्रमः सत्यवानुवाच अ-

स्याःप्रभावात्संजातंदृश्यतेकारणंनच तत्सर्वंविघ्नेविप्राःसावित्र्यास्तपसःफलं व्रतस्यैवतुमाहात्म्यंदृष्टमेतन्मयाधुना
ईश्वरउवाच एवंतुवदतस्तस्यतदासत्यवतःप्रभो पौराःसमागतास्तस्यआचरन्नृपतेर्हितं येनराज्यंबलाद्राजन्हृ
तंमंत्रेणमंत्रिणा अमात्येनहतःसोपिइतिपौराःसमागताः पौराऊचुः उत्तिष्ठराजशार्दूलस्वंराज्यंपालयप्रभो
अभिषिंचस्वराजेंद्रपुरेमंत्रिपुरोहितैः ईश्वरउवाच सगत्वाराजशार्दूलःस्वपुरंजनसंवृतः पितृपितामहंरा
ज्यंसंप्राप्तंचमहात्मना सावित्रीसत्यवांश्चैवपरांमुदमवापतुः जनयामासपुत्राणांशतंवैबाहुशालिनां व्रतस्यैवतु-
माहात्म्यात्तस्याःपितुरजायत पुत्राणांचशतंब्रह्मन्प्रसन्नाच्चयमात्तथा एतत्तेकथितंसर्वंव्रतमाहात्म्यमुत्तमं क्षीणा
युर्जीवितोभर्ताव्रतस्यास्यप्रभावतः कर्तव्यंसर्वनारीणामवैधव्यफलप्रदं सनत्कुमारउवाच विधानंब्रूहिदेवेश
व्रतस्यास्यचत्र्यंबक क्रियतेविधिनाकेनस्त्रीभिस्त्रिपुरसूदन ईश्वरउवाच वर्षेवर्षेनियमंकृत्वाएकभक्तेनमानद
नक्ताहारेणवाविप्रभुंक्ष्वाप्याद्विजर्षभ त्रिदिनंलंघयित्वाचचतुर्थेदिवसेशुभे चंद्रायार्घ्यंप्रदद्याच्चपूजयित्वासुवासि-
नीं सावित्रींचप्रसावित्रींगंधपुष्पैश्चपूजयेत् मिथुनानियथाशक्त्याभोजयित्वायथासुखं भोक्ष्येहंतुजगद्धात्रिनिर्विघ्नंकु
रुमेशुभे दिनंप्रतिदिनंश्चैषंकुर्यान्न्यग्रोधसेचनं कृत्वावंशमयेपात्रेवालुकाप्रस्थमेवच सप्तधान्यभृतपात्रंप्रस्थैकेन
द्विजोत्तम प्रस्थंद्वात्रिंशद्वृकपरिमितसंख्यं कारयेन्मुनिशार्दूलवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् तस्योपरिन्यसेद्देवींसावित्रींब्र-

ह्मणासह सावित्रीसत्यवांश्चैव कार्यौरौप्यमयौशुभौ पिटकंचकुठारंचकृत्वारौप्यमयौशुभौ फलैःकालोद्भवैर्देवींपूजये-
द्ब्रह्मणःप्रियां हरिद्रारंजितैश्चैवकंठसूत्रैःसमर्चयेत् सखीनांकंठसूत्राणिद्विदिनंप्रतिपादयेत् पक्वान्नानिचदेयानिनि
त्यमेवद्विजोत्तमान् माहात्म्यंचैवसावित्र्याश्रोतव्यंमुनिसत्तम पुराणश्रवणंकार्यंसतीनांचरितंशुभं पूजयेच्चतथानि-
त्यंमंत्रेणानेनसुव्रत सावित्रीचप्रसावित्रीसततंब्रह्मणःप्रिया पूज्यसेहूयसेदेविद्विजैर्मुनिगणैःसदा त्रिसंध्यंदेविभू-
तानांवंदितात्वंजगन्मये सावित्रीत्वंप्रसावित्रीद्विधाभूतासिशोभने जगत्त्रयस्थितादेवित्रिसंध्यंचतथानघे श्रेष्ठेदे-
वित्रिलोकेचत्रेताग्नौत्वंमुनेश्वरी व्यापितःसकलोलोकअतोमांपाहिसर्वदा रूपंदेहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिमेशुभे
पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वदाजन्मजन्मसु यथातेनवियोगोस्तिभर्त्रासहसुरेश्वरि तथाममममहाभागेकुरुत्वंजन्मजन्मनि
एवंसंपूजयेद्देवींकमलासनसंस्थितां एवंदिनत्रयंनीत्वाचतुर्थेहनिसत्तम मिथुनानिचसंभोज्यषोडशानिद्विजोत्तम
अर्चयित्वातथाचार्यंसपत्नीकंसुसंमतं तस्मैसंकल्पितंसर्वंहेमसावित्रिसंयुतं मंत्रेणानेनदातव्यंद्विजमुख्यायसुव्र
त सावित्रींकल्पविदुषींप्रणिपत्यतथामुने सावित्रीजगतांमातासावित्रीजगतःपिता मयादत्तांचसावित्रींब्रह्मणःप्रति-
गृह्यताम् अवैधव्यंचमेनित्यंभूयाज्जन्मनिजन्मनि मृताचवसतेलोकेब्रह्मणापतिनासह तत्रैवचचिरंकालंभुक्त्वाभो ८
गाननुत्तमान् धर्मराजवरदानानंतरं सावित्र्युवाच यामदीयंव्रतंदेवभक्त्यानारीकरिष्यति भर्तुःसासहितासाध्वी-

समस्तसुखभाग्भवेत् धर्मराजउवाच गौरीप्रमुग्धावृद्धावाअपुत्रापतिवर्जिता सभर्तृकासपुत्रावाकुर्याद्व्रतमिदंशु-
भं ज्येष्ठमासेतुसंप्राप्तेपौर्णमास्यांपतिव्रता स्नात्वानैवशुचिर्भूत्वावटंसिंच्यबहूदकैः सूत्रेणवेष्टयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः
शुभैः नमोवैवस्वतायेतिभ्रामयंतीप्रदक्षिणां रात्रौकुर्वीतनक्तंचत्र्यब्दमेकंसमाहिता तथैववटवृक्षंचपक्षेपक्षेप्रपू-
जयेत् अनेनैवविधानेनकर्तव्यंव्रतमुत्तमं सर्वमनोरथान्प्राप्यह्यंतेरुद्रोपिजायते इतिस्कंदपुराणेवटसावि-
त्रीकथासमाप्ता अथोद्यापनं संप्राप्तेतुपुनर्ज्येष्ठेनक्तभुक्द्वादशींनयेत् दंतधावनपूर्वांदिस्नात्वानियमकारये-
त् त्रिरात्रंलंघयित्वातुचतुर्थेदिवसेत्वहं चंद्रायार्घ्यंप्रदत्वाचपूजयित्वातुतांसतीं मिष्टान्नानियथाशक्त्याभोजयित्वा
द्विजोत्तमान् भोक्ष्येहंतुजगद्धात्रिनिर्विघ्नंकुरुमेशुभे नियममंत्रः कृत्वावंशमयेपात्रेवालुकाप्रस्थमेवच सप्तधान्य-
युतंपात्रंप्रस्थैकेनद्विजोत्तम वस्त्रद्वयोपरिस्थाप्यसावित्रींब्रह्मणासह हेमींकृत्वातयोर्मूर्तिंत्रिरात्रव्रतमाचरेत्
न्यग्रोधस्यतलेतिष्ठेद्यावच्चैवदिनत्रयं सौवर्णींचैवसावित्रींसत्येनसहकारयेत् रौप्यपर्यंकमारोप्यरथस्योपरिविन्य
सेत् पलादूर्ध्वंयथाशक्त्यारथंरौप्यमयंशुभं काष्ठभारंकुठारंचवटंचैवसुविस्तृतं धर्मराजंनारदंचतत्रैवपरिकल्प-
येत् वटमूलेप्रकुर्वीतमंडलंगोमयेनहि संस्थाप्यतत्रसावित्रींचतुष्कोपरिशोभनां एवंचमिथुनंकृत्वापूजयेद्व्रतमत्
सरा पंचामृतेनस्नपनंगंधपुष्पोदकेनच चंदनागरुकर्पूरमाल्यवस्त्रविभूषणैः पीतपिष्टेनपद्मंचचंदनेनाथवालि-

रयेत् देवींसंपूजयेत्तन्मंत्रैरेभिर्विधानतः नमःसावित्र्यैपादौतुप्रसावित्र्यैतुजानुनी कटिंकमलपत्राक्ष्यैउदरंभूतधा
रिणि गायत्र्यैचनमःकंठेशिरसिब्रह्मणःप्रिये अथब्रह्मसत्यव्रतोः पादौधात्रेनमःपूज्यावूरूज्येष्ठायवैनमः पर
मेष्ठिनेवैमेढ्रमग्निरूपायवैकटी वेधसेचोदरंपूज्यंपद्मनाभायवैहृदि कंठंविधात्रेपूज्यंहिहेमगर्भायवैमुखं ब्रह्मणे·
वेशिरःपूज्यंसर्वांगंविष्णवेनमः अभ्यर्च्यैवंक्रमेणैवशास्त्रोक्तविधिनाशुभं ततोरजतपात्रेणअर्घ्यंदद्याद्द्वयोरपि अ
थार्घ्यमंत्रः ॐकारपूर्वकेदेविवीणापुस्तकधारिणि देवमातर्नमस्तेस्तुह्यवैधव्यंप्रयच्छमे पतिव्रतेमहाभागेवन्हिजा
तेशुचिस्मिते दृढव्रतेदृढमतेभर्तुश्चप्रियवादिनि अवैधव्यंचसौभाग्यंदेहित्वंममसुव्रते पुत्रान्पौत्रांश्चसौख्यंचगृ
हाणार्घ्यंनमोनमः अथब्रह्मसत्यव्रतोरर्घ्यमंत्रः त्वयासृष्टंजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषं सत्यव्रतधरोदेव ब्रह्मरूपन·
मोस्तुते अथयमस्यार्घ्यमंत्रः त्वंकर्मसाक्षीलोकानांशुभाशुभविवेककृत् वैवस्वतगृहाणार्घ्यंधर्मराजनमोस्तुते धर्म
राजःपितृपतिःसाक्षीभूतोसिजंतुषु कालरूपगृहाणार्घ्यमवैधव्यंचदेहिमे गंधपुष्पैश्चनैवेद्यैःफलैःकर्पूरदीपकैः रक्तव
स्त्रैरलंकारैः पूजयेद्गतमत्सरा सावित्रीप्रार्थना सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभाषिणी तेनसत्येनमांपाहिदुःखसं
सारसागरात् त्वंगौरीत्वंशचीलक्ष्मीस्त्वंप्रभाचंद्रमंडले त्वमेवचजगन्मातामामुद्धरवरानने सौभाग्यंकुलवृद्धिंचदेहि ९
त्वंममसुव्रते यन्मयादुष्कृतंसर्वंकृतंजन्मशतैरपि भस्मीभवतुतत्सर्वमवैधव्यंचदेहिमे अथब्रह्मसत्यव्रतोःप्रार्थना

अवियोगोयथादेवसावित्र्यासहितस्यते अवियोगस्तथास्माकंभूयाज्जन्मनिजन्मनि यमप्रार्थना कर्मसाक्षिजगत्पूज्य
सर्ववंद्यप्रसीदमे संवत्सरव्रतंसर्वंपरिपूर्णंतदस्तुमे सावित्रीप्रार्थना सावित्रीत्वंयथादेविचतुर्वर्षशतायुषं पतिंप्राप्ता
सिगुणिनंममदेवितथाकुरु सावित्रीचप्रसावित्रीसततंब्रह्मणःप्रिये पूजितासिद्विजैःसर्वैःस्त्रीभिर्मुनिगणैस्तथा त्रि·
संध्यंदेविभूतानांवंदनीयासिसुव्रते मयादत्तांचपूजेयंत्वंगृहाणनमोस्तुते जागरंतत्रकुर्वीतगीतवाद्यादिमंगलैः सुवा
सिन्यस्ततःपूज्यादिवसेदिवसेशुभाः सिंदूरंकुंकुमंचैवताम्बूलंचसपूगकं तथादद्याच्चशूर्पाणिभक्ष्यंसौभाग्यमष्टकं संति·
येच्चदिवारात्रौकामक्रोधविवर्जिता दिनत्रयेपिकर्तव्यमेवमर्घ्यादिपूजनं ततश्चतुर्थदिवसेयत्कार्यंतच्छृणुष्वमे मिथुना·
निचतुर्विंशत्षोडशद्वादशाष्टवा पूजयेद्वस्त्रगोदानैर्भूषणाच्छादनासनैः अथवागुरुमेकंवाव्रतस्यविधिकारकं सर्वलक्ष
णसंपन्नंसर्वशास्त्रार्थपारगं वेदविद्याव्रतस्नातंशांतंतुविजितेंद्रियं सपत्नीकंसमभ्यर्च्यवस्त्रालंकारमंडलैः शय्यांसोप·
स्करांदद्याद्गृहंचैवातिशोभनं अशक्तस्तुयथाशक्त्यास्तोकंस्तोकंचकल्पयेत् सावित्रीत्वंयथादेवीचतुर्वर्षशतायुषा सत्य·
वसतिनासार्धंमयादत्तातथाकुरु मयादत्तांचसावित्रींब्राह्मणःप्रतिगृह्यताम् मयागृहीतासावित्रीत्वयादत्तासुशोभने
यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चसहभर्त्रासुखीभव न्यग्रोधस्यसमीपेतुगृहेवास्थंडिलेपिवा सावित्र्याश्चैवमंत्रेणघृतहोमंतुकारयेत्
पायसंजुहुयाद्भक्त्याघृतेनसहभामिनी व्याहृत्याचैवमंत्रेणतिलव्रीहियवांस्तथा गुरुंचगुरुपत्नींचततोभक्त्याक्षमापयेत्

धर्मराजोथमोधातानीलःकालोंतकोव्ययः वैवस्वतश्चित्रगुप्तो दध्नोमृत्युःक्षयोवरः मासिमासितथाह्येतैर्नामभिःसेचयेद्रुं
 न्यग्रोधेहंवसाम्येवतस्माद्यत्नेनसेचयेत् होमांतेदक्षिणांदद्यादृत्विजश्चक्षमापयेत् भुंजीतवासरांतेतुनक्तेशांतातपस्विनी
अर्घ्यंदद्यादरुंधत्यैहृद्यान्वैवप्रणम्यच अरुंधतिनमस्तेस्तु वसिष्ठस्यप्रियेशुभे अर्घ्यमेतन्मयादत्तंफलपुष्पसमन्वितम् पु
त्रान्देहिसुखंदेहिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते सखिभिर्ब्राह्मणैःसार्द्धंभुंजीतविजितेंद्रिया एवंकरोतियानारीव्रतमेतदनुत्तमं भ्रात
रःपितरौपुत्राःश्वशुरौस्वजनास्तथा चिरायुषस्तथारोगाभवंतिनचसंशयः भर्त्राचसहितासाध्वीब्रह्मलोकेमहीयते इति
श्रीस्कंदपुराणेसावित्रीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथआषाढपौर्णमास्यांगोपद्मव्रतंतत्रपूजा चतुर्भुजंमहाकायंजांबून
दसमप्रभम् शंखचक्रगदापद्मरमागरुडशोभितम् सेवितंमुनिभिर्देवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः एवंविधिंहरिंध्यात्वाततोय-
जनमारभेत् ध्यानं आवाहयामिदेवेशंभक्तानामभयप्रदं स्निग्धकोमलकेशंचमनसावाहयेद्धरिं सहस्रशीर्षेत्यावाहनं
सुवर्णमणिभिर्दिव्यैरचितंदेवनिर्मितं दिव्यसिंहासनेकृष्णउपविश्यप्रसीदमे पुरुषएवेदमित्यासनं पादोदकंसुरश्रेष्ठसु
वर्णकलशेस्थितं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां एतावानस्येतिपाद्यं अष्टद्रव्यसमायुक्तंस्वर्णपात्रोदकंशुभं भोऽ
भयंकरभक्तानांगृहाणार्घ्यंजगत्पते त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यं कर्पूरेणसमायुक्तं सुशीरेणसुवासितम् दत्तमाचमनीयार्थंनीरं १०
स्वीकुरुत्वांविभो तस्माद्विराळित्याचमनीयं गंगागोदावरीचैवयमुनाचसरस्वती नर्मदासिंधुकावेरीताभ्यःस्नानार्थमाहृ

तं यत्पुरुषेणेतिस्नानं वस्त्रयुग्मंसमानीतंपट्टसूत्रेणनिर्मितं सुवर्णखचितंदिव्यंगृहाणत्वंसुरेश्वर तंयज्ञमितिवस्त्रं
कार्पासतंतुभिर्युक्तंब्रह्मणानिर्मितंपुरा अनेकरत्नखचितमुपवीतंगृहाणभो तस्माद्यज्ञादितियज्ञोपवीतं चंदनंमलयोद्भूतंक
स्तूरीचारुचंदनं कर्पूरेणचसंयुक्तंस्वीकुरुष्वानुलेपनं तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतमितिगंधं शतपत्रैःकर्णिकारैश्चंपकैर्मल्लिकादिभिः
॥तुलसीयुक्तपुष्पाणिगृहाणपुरुषोत्तम तस्मादश्वेतिपुष्पं दशांगंगुग्गुलोद्भूतंसुगंधिंचमनोहरं कृष्णागरुसमायुक्तंधू
पंदेवगृहाणमे यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं साज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहम्
ब्राह्मणोस्येतिदीपं॰ अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितम् भक्ष्यभोज्यसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् चंद्रमामनसइति
नैवेद्यं आचमनीयं॰ करोद्वर्तनं॰ इदंफलमितिफलं॰ पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षि॰ यानिकानि॰ नाभ्याआ-
सीतिप्रदक्षिणां नमोस्त्वनंताय॰ सप्तास्यासन्नितिनमस्कारः देवदेवजगन्नाथगोपालप्रतिपालक गोपदेकृतसंत्राणगृह्णा
णकुसुमांजलिम् यज्ञेनयज्ञमितिपुष्पांजलिं तद्दुर्योक्तंवायनं परमान्नमिदंविप्रकांस्यपात्रेणसंयुतं त्वत्प्रसादादहंविप्र
व्रतस्यफलमाप्नुयाम् मंत्रहीनंक्रियाहीनमितिप्रार्थना इतिगोपद्मपूजा अथकथा सूतउवा॰ नाथैकंत्वांहिपृच्छा
मिचतुर्वर्गफलप्रदं सर्वरोगप्रशमनंविष्णुसारूप्यमुक्तिदं नारीणामथवापुंसांभुक्तिमुक्तिफलप्रदं ब्रूहिचेदस्तिदेवर्षेकृपांकृत्वा
ममोपरि नारदउवाच भगवन्सर्वमाख्यास्येयत्पृष्टंविदुषात्वया गोपद्मकंव्रतंह्येतद्व्रतानांव्रतमुत्तमम् कर्तुःसिद्धिकरंदिव्यं—

व्र·शा· विख्यातंभुवनत्रये सनत्कुमारउवाच भगवन्भूतभव्येशसर्वशास्त्रविशारद तद्व्रतंब्रूहिमेब्रह्मन्कथमुद्यापनंभवेत् पू·
११ पुरेदंकेनवाचीर्णंदेवर्षेकथयव्रतं नारदउवाच आषाढपौर्णमास्यांवातथाष्टम्यांहरेर्दिने शरभेद्व्रतमेतच्चकार्तिकावधि १५
तत्तिथौ तिलामलककल्केनस्नानंनित्यंविधायच नदीतीरेथवागोष्ठेशिवागारेहरेर्गृहे वृंदावनेवापिलिखेद्गोपद्मकपदं
शुभं त्रयस्त्रिंशत्तुपद्मानिकुर्याद्भक्त्यादिनेदिने तत्संख्ययाप्रकर्तव्याअर्घ्यप्रदक्षिणानतीः बालकृष्णंसमुद्दिश्यलक्ष्म्या
सहजगद्गुरुं गंधाद्यैरुपचारैस्तुयथाशक्त्याप्रपूजयेत् ब्राह्मणांस्ततःपूज्यपद्मसंख्यान्नमुत्सृजेत् प्रथमाब्देघृतवटकैर्द्वि
तीयेपूपकैर्व्रती तृतीयेशालिपिष्टान्नैश्चतुर्थेपूरिकादिभिः पंचमेपरमान्नैस्तुसम्यगेवंपूजयेद्व्रती अत्रैवोदाहरंतीममिति
हासंपुरातनं ऋषीणांपृच्छमानानांसूतेनोक्तंपुरातनं सूतउवाच पुराशक्रोमरावत्यांदेवदानवकिन्नरैः रुद्रैरादित्यय
क्षाद्यैर्गंधर्वैर्वसुभिःसह रंभानृत्यंसमारेभेक्रीडालोभेनविह्वला एवंनृत्येक्रियमाणेत्रुटितंवाद्यमंडलं क्षणमात्रंविचार्या
थधर्मराजस्तुउक्तवान् यमउवाच जन्ममध्येव्रतंयैश्चनकृतंप्राणिभिःक्वचित् तच्चर्मस्नायुभिःशक्रकर्तव्यंछादनं
दृके नारदेनश्रुतंतच्चजगादयदुनंदनं स्वर्चयित्वातुतंकृष्णोवचनंचेदमब्रवीत् कृष्णउवाच सर्वलोकज्ञदेवर्षेभ्रम
णेषुचरन्सदा आश्चर्यंवददेवर्षेयद्यस्तिशुभदायक नारदउवाच गतंमयामरावत्यामाश्चर्यंधर्मसंसदि तत्रसर्वेस ११
मायाताःसुराइंद्राश्चतुर्दश रुद्राएकादशविधिरादित्याद्वादशापिच वसवोष्टौतथानागायक्षराक्षसपन्नगाः रंभयाचस

मारब्धंनृत्यंशक्रस्यपश्यतः त्रुटितंचर्मवाद्यानांअब्रुवंस्तस्यसाधनं यमःप्राहतथा दूतान्सुभद्राद्यव्रतास्तिभो तामानयध्वं
तच्चर्मवाद्ययोग्यंसदास्त्विति तच्छ्रुत्वातुमयाभीत्यासर्वंत्वयिनिवेदितं सूतउवाच इतिनारदवाक्यंतुश्रुत्वाकृष्णस्त्वरान्वि
तःसुभद्रायागृहंगत्वापूजितस्तामुवाचह श्रीकृष्णउवाच किंचिद्व्रतंत्वयाभद्रेकृतंवानेतिसंशयःसुभद्रोवाच सर्वव्रता
निभोकृष्णकृतान्येवनसंशयः नोचेत्वत्सहोदरीनाहंनस्यामर्जुनवल्लभा पुत्रोभिमन्युश्चकथंकथयस्वजगत्पते कृष्णउ
वाच तथापित्वंमहाभागव्रतमेकंसमाचर गोपद्मेतिचविख्यातंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् इतिकृष्णवचःश्रुत्वासुभद्रातत्तदा
करोत् कृष्णोपदिष्टविधिनासत्वरंचसमापितं सोद्यापनेव्रतेचीर्णेकालेयमभटाययुः दूताऊचुः सुभद्रेतवदेहस्यचर्मा
र्थेस्मागतावयम् त्वच्चर्मखरवाद्यार्थंयमेनचप्रकल्पितं इतिदूतवचःश्रुत्वासुव्रतास्मीतिसाब्रवीत् ततोभटाःसर्वएवद
दृशुःसादरास्तदा पद्मानांनिचयंतस्यगृहेगांचसवत्सकां स्थंडिलेहस्तमात्रेतुसुसमिद्धंहुताशनं कृष्णोपदिष्टंवीक्ष्यैवं
दूताजग्मुर्यमांतिकं प्रतिपेदेप्रभावेनसुभद्रापदमच्युतं नारदउवाच इतिसूतवचःश्रुत्वाऋषयश्चक्रिरेव्रतं सूतउवाच
शौभोनारददेवर्षेसर्वशास्त्रविशारद शीघ्रंब्रूहिसखेपद्मव्रतस्योद्यापनेविधिः नारदउवाच पूर्णेतुपंचमेवर्षेव्रतस्यो
द्यापनंभवेत् श्रीकृष्णप्रतिमाकार्यासुवर्णस्यपलेनवै पुष्पमंडपिकाकार्याचतुर्द्वारसुशोभना तन्मध्येपूजयेद्भक्त्यारमयास
हितंहरिं त्रयस्त्रिंशत्ततोविप्रान्दत्वाहोमंसमाचरेत् अतोदेवेतिमंत्रेणजुहुयात्तिलपायसं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भक्तिभिःसं

पूजयेद्व्रती यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोत्यसंशयं इतिभविष्यपुराणेगोपद्मव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथआषाढशुक्लपौर्ण
मास्यांकोकिलाव्रतं यदाआषाढाअधिकमासस्तदाकोकिलानुष्ठानंकार्यं तद्विधिः आचम्यप्राणानायम्यमासपक्षाद्युल्लिख्य
ममेहजन्मनिजन्मांतरस्थसर्वपापक्षयार्थंपुत्रपौत्रलक्ष्मीवृद्धयेसौभाग्यवृद्धिद्वाराअवैधव्यसपत्ननाशायकोकिलारूपगौरीप्री
त्यर्थंकोकिलाव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य आषाढपौर्णमास्यांतुसंध्याकालेह्युपस्थिते संकल्पयेन्मासमेकंश्रावणेप्रत्यहंह्यहं
स्नानंकरिष्येनियमाद्ब्रह्मचर्यस्थितासती भोक्ष्यामिनक्तंभूशय्यांकरिष्येप्राणिनांदयाइत्युक्त्वा स्नानंकरोमिदेवेशिकोकिलेप्रीत
येतव जलेस्मिन्पावनेपुण्येसर्वदेवजलाशये इतिमंत्रेण तिलामलककल्केनसर्वौषधिजलेनच वचापिष्टेनवाष्टौदिनानिप्र
त्येकंवचौषधियुक्तेनचषड्दिनान्येवंमासावधिस्नानेक्रमः एवंस्नात्वारविंध्यात्वातस्माअर्घ्यंचदापयेत् आदित्यभास्कररविं
वेअर्कसूर्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इतिसूर्यार्घ्यमंत्रः ततःस्वर्णपक्षांरौप्यपादांमौक्तिकनेत्रांप्र
वालमुखींरत्नपृष्ठांचूतचंपकवृक्षस्थांपक्षिरूपिणींकोकिलांलिखित्वापूजयेदित्युक्तं स्वर्णपक्षांरक्तनेत्रांप्रवालमुखपंकजां
कस्तूरीवर्णसंयुक्तांसुसन्नांनंदनेवने चूतचंपकवृक्षस्थांपुष्टस्वरसमन्वितां चिंतयेत्सार्वतींदेवींकोकिलारूपधारिणीं ध्या
नं आगच्छकोकिलेदेविदेहिमेवांछितंफलं चंपकद्रुममारूढाक्रीडंतीनंदनेवने आवाहनं आसनंक्षौमवस्त्रेणनिर्मितंह्य १२
नघेनच गृहाणेदंमयादेविकोकिलेप्रियवर्धिनि आसनं तिलस्नेहेतिलसुखेतिलसौख्येतिलप्रिये सौभाग्यंधनपुत्रांश्च

देहिमेकोकिलेनमः तिलपुष्पफलैर्युक्तंपाद्यंमेप्रतिगृह्यताम् पाद्यं रत्नचंपकपुष्पैश्चपीतचंदनसंयुतं हेमपात्रेस्थितंतोयंगृ
हाणार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं निर्मलंसलिलंगांगंकोकिलेपक्षिरूपिणि वासितेनसुगंधेनगृहाणाचमनीयकं आचमनीयं
पंचामृतेनस्नपनंकोकिलेकलकंठके मयादत्तेनप्रीतात्वंभवमेपरमेश्वरि पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुतं पंचामृतेन
स्नपनंदत्तंस्वीकुरुकोकिले पंचामृतस्नानं मंदाकिनीजलंपुण्यंसर्वतीर्थसमन्वितं स्नानार्थंतेमयादत्तंकोकिलेगृह्यतांनमः
स्नानं यस्मात्कार्पाससूत्रेणवासांसिविविधानिच पीतवस्त्रप्रदानेनप्रीताभवममांबिके वस्त्रं कंचुकंचमयादत्तंनानावर्ण
विचित्रितं कोकिलेगृह्यतांदेविप्रसीदपरमेश्वरि कंचुकीं हरिद्रारंजितेदेविकंठसूत्रंसमर्पितं कोकिलेसुभगेदेविवरदा
भवचांबिके कंठसूत्रं यानिरत्नानिसर्वाणिगंधर्वेषूरगेषुच तैर्युक्तंभूषणंहैमंकोकिलेप्रतिगृह्यताम् भूषणानि श्रीखं
डंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठेचंदनंप्रतिगृह्यताम् चंदनं अक्षताश्चसु० अक्षतान् कुंकुमालक्तकंदि
व्यंकामिनीभूषणास्पदं सौभाग्यदंगृहाणेदंप्रसीदहरवल्लभे हरिद्राकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंगृ
हाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्यं करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंपकैर्बकुलैःशुभैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेत्परमेश्वरीं पुष्पाणि
वनस्पतिरसोद्भूतो० धूपं साज्यंचेति० दीपं० शर्कराखंडखाद्यानिदधिक्षीरघृतानिच आहारार्थंमयादत्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम्
नैवेद्यं पाटलोशीरकर्पूरसुरभिस्वादुशीतलं तोयमेतत्सुखस्पर्शंकोकिलेप्रतिगृह्यताम् आचमनीयं चंदनागरुकर्पू

रंकस्तूरीकेशरान्वितं करोद्वर्तनकंदेविगृह्यतांहरवल्लभे करोद्वर्तनं कूष्मांडंनालिकेरंचपनसंकदलीफलं जंबीरंमातुलिंगं
चफलंगृह्णनमोस्तुते फलं पूगीफलमितितांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां॰ कोकिलेकृष्णवर्णेत्वंसदावसमिकानने भवानी
हरकांतासिकोकिलायैनमोनमः नीराजनं पूजितापरयाभक्त्याकोकिलागिरिशप्रिया पुष्पैर्नानाविधैःश्रेष्ठैर्वरदास्तुसदा·
मम पुष्पांजलिं यानिकानिचमदक्षिणां नमोदेव्यैनमस्कारं कोकिलारूपधारिण्यैजगन्मात्रेनमोस्तुते शरणागतदीना
नांत्राहिदेविसदांबिके गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंतोयं हेमफलान्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवेशिवांछितार्थंप्रयच्छमे आषाढस्यसिते·
पक्षेमेघवर्णेहरिप्रिये कोकिलेत्वंजगन्मातर्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते पुनरर्घ्यं॰ तिलस्नेहे॰ रूपंदेहिजयंदेहि॰ प्रार्थना॰ व्रतांते·
हैमींतिलपिष्टजांकोकिलांकृत्वाविप्रायदद्यात् देविचैत्ररथोत्पन्नेविंध्यपर्वतवासिनि अर्चितापूजितासित्वंकोकिलेहरवल्ल
भे कोकिलेकलकंठासिमाधवेमधुरस्वरे वसंतेदेविगच्छत्वंदेवानांनंदनेवने इतिविसर्जनं इतिकोकिलापूजा अथकथा
युधिष्ठिरउवाच स्वभर्त्रासहसंयोगःस्नेहःसौभाग्यमेवच भवेद्यथाकुलस्त्रीणांतद्व्रतंब्रूहिकेशव श्रीकृष्णउवाच य
मुनायास्तटेरम्येमथुरानगरीशुभा तस्यांशत्रुघ्ननामाभूद्राजाराघववंशजः तस्यभार्याकीर्तिमालानाम्नासीत्सुस्थिताशुचि
स्तस्याभगवान्दृष्टोवसिष्ठोमुनिसत्तमः कीर्तिमालोवाच वदमेत्वंमुनिश्रेष्ठसौभाग्यप्रदिदंव्रतं पूज्यःकथंचभग· १२
वान्शिवःकेनकृतंतच वसिष्ठउवाच यदिपृच्छसिमेत्वंहिव्रतानामुत्तमंव्रतं तारणंसर्वपापानांकथयामिनिबोधतत्

दक्षप्रजापतेर्यज्ञेपुरादेवाःसमागताः ऋषयश्चतथासर्वेविद्याधरगणास्तथा ब्रह्माविष्णुश्चवायुश्चदेवराजस्तथैवच वरुणो·
ग्निर्गुहाश्चैवयेचान्येचदिवौकसः वसिष्ठोवाल्मिकिर्गार्ग्योविश्वामित्रोमहानृषिः एतेचान्येचऋषयःसर्वेयज्ञार्थमागताः
अपश्यन्नारदस्तत्रसंनिकेत्रागताइति ईश्वरेणविनासम्यक्दृष्ट्वासर्वान्समागतान् शिरवांसंस्पृश्यपाणिभ्यांननर्तकलहप्रि
यः ज्ञात्वाकलहमूलंचततःकैलासमाययौ सर्वाघनाशनंपुण्यंकैलासशिखरंशुभं तत्रदृष्ट्वासमासीनंगौरीसहितशंकरं कृ
तांजलिपुटोभूत्वाप्रणिपत्यमुनिस्थितः ईश्वरस्तमुवाचाथनिश्वसंतमनेकधा किमागमनकृत्यंतेमदीयंसदनंप्रति श्वासोश्वा
सेनसंयुक्तस्तन्मेब्रूहिद्विजोत्तम ईश्वरस्यवचःश्रुत्वाशिरवांसंस्पृश्यपाणिना दुःखयुक्तइवोवाचनारदःकलहप्रियः नार
दउवाच यन्निमित्तंमहादेवमर्त्यलोकात्समागतः तदाप्रिदुःखसंयुक्तंतच्छृणुष्वजगत्पते दक्षयज्ञमहंद्रष्टुमद्यदेवात्समा
गतः तत्रयज्ञेस्थिताःसर्वेदक्षजामातरःप्रभो दृष्ट्वातांश्चनतन्मध्येदृष्टस्त्रिभुवनेश्वरः तवावज्ञाकृतातेनदक्षेणापुण्यकर्म
णा तेननिश्वाससंयुक्तआगतोस्मितवांतिकं ईश्वरेणविनाकिंचिद्धर्मकार्यंनसिध्यति अतोस्यविपुलःसर्वःप्रयासःस्मरवं·
प्रति तस्यतद्भाषितंश्रुत्वानतन्मिथ्येत्यचिंतयत् सक्रोधस्तत्तदाजानीहीश्वरोजगदीश्वरः गौर्याचप्रार्थितोदेवःश्रुत्वातन्नारदे
रितं तस्ययज्ञस्यघातार्थंदेवतत्रव्रजाम्यहं इत्युक्त्वाचलितारोषादीश्वरेणनिवारिता जगदीशनमस्तुभ्यंव्रजामिपितृवेश्म
नि नारदेनाथसहितागणेशेनचसंयुता यज्ञार्थमागतांचैवदक्षद्वारेशिवप्रिया वन्हौदृष्ट्वावसोर्धारांलज्जिताचशिवप्रिया

तिष्ठंतींह्यारितांदक्षोनददर्शमहासतीं क्षणमेकंचतिष्ठंतींयदादक्षोनपश्यति तदैवंचिंतितंगौर्याजीवितव्यंमयाकथं धावितात्कुंडनिक
टेहाहाकृत्वाचसाततः क्षिप्तंवन्हौतदागौर्याशापंदत्वाचदारुणं दृष्ट्वातत्त्वगणेशेनपाशःपरशुरुद्यतः क्षुब्धोऽद्यसौतदात्यर्थंगौर्य·
र्थेंचगणाधिपः पाशेनबध्वाकतिचित्कोपान्निहतवान्सुरान् दक्षेणनोदितादेवासर्वेयुद्धायनिर्ययुः महद्युद्धमभूद्भूयःसहदेवैर्ग·
णेशितुः तंदृष्ट्वानारदःशीघ्रंपुनःकैलासमाययौ निवेदयामासतदाचक्रंगौर्याविसर्जनं तच्छ्रुत्वास्फालयामासजटांकोपादुमा·
पतिः ततोजातोतिविकटःपुरुषोरक्तलोचनः सबभाषेमहादेवंस्वामिनाज्ञांचदेहिमे वीरभद्रेतिनामास्यकृत्वाचाज्ञांसमर्पयत् द
क्षयज्ञविघातार्थंगच्छवीरातिसत्वरं श्रुत्वातदीश्वरवचःसर्वंप्रमथसंवृतः आययौयज्ञसदनमग्निवन्हिषुनिक्षिपत् ततइंद्रादयो
देवास्तद्धायविनिर्ययुः क्षणात्पराजितास्तेनविद्रुताश्चदिशोदश अनुद्रुतश्चतान्सोपिपूष्णोदंतानपातयत् भगस्यनेत्रेनासांचस
रस्वत्यान्यकृंतत एवंविद्राव्यतान्सर्वान्शिरोदक्षस्यचिच्छिदे कृत्वैवंयज्ञघातंसआजगामशिवांतिकम् नमस्कृत्यपुरस्तस्थौ·
कृतंकार्यमितिब्रुवन् तथाप्यशांतःकोपोस्यज्ञात्वेतिज्ञानचक्षुषा प्रसादयितुमीशानंब्रह्मविष्णूसमीयतुः नमस्कृतस्ततस्ताभ्यां
प्रसन्नोभूत्सदाशिवः नारदस्तुंबुरुश्चैवगीतैःशिवमतोषयत् प्रसन्नंवीक्ष्यतंविप्रशिरवांसंस्पृश्यपाणिना ननर्दनारदस्तत्रतोषय
न्नधिकंशिवम् एतस्मिन्नंतरेब्रह्माविष्णुश्चप्रमथाधिपं व्यजिज्ञपत्तंदक्षादीन्कृपादृष्ट्याविलोकय कृत्तांगान्कुरुपूर्णांगान्मृतान्संजीवयप्र· १४
भो विलोकितास्तेदेवेनकृपादृष्ट्याविलोकिताः पूषादयश्चसांगावैअभूवंस्तत्प्रसादतः उत्थितःपादयोर्मूर्ध्नंययौदक्षःपिनाकिनः अ-

पराधंक्षमस्वेतिपुनःपुनरुवाचह उत्थापितःकरेणासौततोदक्षःपिनाकिना उक्तश्चमापुनःकार्षीरेवमीशावमाननं वि·
चरस्वकरवेनेतिभूयस्तंकोपआविशत् शशापचतदागौरींयज्ञविघ्नकरींशिवः मखेविघ्नंकृतवतीदक्षस्यैषाततोचिरात्
तिर्यग्योनिसमापन्नाविचरिष्यतिभूतले ततोगौरीबभाषेतंप्रणिपत्यसदाशिवं कथंयास्यामितिर्यक्त्वंभूतलेचस्थितिः
कथं अन्यथाचनभवितानाशापएषत्वयोदितः कोकिलामधुरालापाभवेयंनंदनेवने कोकिलानांस्वरोरूपंरूपंस्त्रीणांपतिव्रतं
विद्यारूपंकुरूपाणांक्षमारूपंतपस्विनां अचिरादेवचपुनःकुलेमहतिजन्ममे भूयात्त्वमेवभर्ताचनवियोगश्चमेत्वतः वरये
कुलजांप्राज्ञःकुरूपामपिकन्यकां दुष्टेकुलेसमुत्पन्नाभर्तुःपातयतेकुलं नदीपातयतेकूलंनारीपातयतेकुलं नदीनांचैव
नारीणांस्वच्छंदललितागतिः ततस्तुष्टोमहादेवश्चक्रेशापविमोचनं दशवर्षसहस्राणिकोकिलारूपधारिणी नंदनेदेववि
पिनेचरिष्यसिततःपरं हिमाचलसुताभूत्वामत्प्रियत्वमुपेष्यसि देवानांतुयथाविष्णुःसहकारोमहीरुहां गंगाचसर्वती
र्थानांतथातिर्यक्षुकोकिला आषाढेह्यौयदास्यातांकोकिलायास्तदार्चनं तदायाकुरुतेनारीनसावैधव्यमाप्नुयात् वसिष्ठ·
उवाच एतद्वाक्यावसानेतुगौरीसाकोकिलाभवत् तदारभ्यशक्रचिह्नेतत्प्रथितंकोकिलाव्रतं यानारीनैवकुरुतेमोहात्साविध
वाभवेत् कुरुत्वमेतत्कल्याणिकीर्तिमालेव्रतोत्तमम् कीर्तिमालोवाच कथमाराध्यतेदेवीकोकिलारूपधारिणी वि·
धानंब्रूहितद्विप्रत्वत्प्रसादात्करोम्यहं वसिष्ठउवाच कोकिलाव्रतमाहात्म्यंविधानंचवदामिते शृणुदेविप्रयत्नेनमंत्रैः

पौगणिकैर्यत्कृतं मलमासेन्वनिक्रांतेशुद्धाषाढेसमागते आषाढ्यांपौर्णमास्यांतुसंध्याकालेत्युपस्थिते संकल्पयेन्मासमेकं
श्रावणप्रभृतिन्दिवहम् स्नानंकरिष्येनित्यंचब्रह्मचर्यस्थितासती भोक्ष्येनक्तंचभूशय्यांकरिष्येप्राणिनांदयां सौभाग्यधनधा-
न्यादिप्राप्तयेशिवतुष्टये इतिसंकल्प्यविप्राग्रेनारीविप्रेभ्यएवच प्राप्यानुज्ञांतुसंपाद्यसामग्रींसकलामपि प्रत्यूषेचप्रतिदिनं
दंतधावनपूर्वकं नद्यांगत्वाथवावाप्यांतडागेगिरिनिर्झरे स्नानंकरोमिदेवेशिकोकिलेप्रीतयेतव जलेस्मिन्पावनेपुण्येसर्वदे
वजलाश्रये स्नानंकृत्वाग्ननीदेवि सुगंधामलकैस्तिलैः दिनाष्टकंततःपश्चात्सर्वौषध्यापुनःपृथक् वचापिष्टेनचस्नानंदिना
न्यष्टौसमाचरेत् तिलामलकपिष्टेनवचौषधियुतेनच षड्दिनानिततःस्नानंसंपूर्णफललिप्सया स्नात्वाध्यात्वारविंतस्मै
दद्यादर्घ्यंप्रयत्नतः आदित्यभास्कररवेअर्कसूर्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते सूर्यार्घ्यमंत्रः कार
येत्कोकिलांदेवींसौवर्णींसर्वकामदां रौप्यंचरणयोश्चैवनेत्रयोश्चापिमौक्तिके रत्नानिपंचपृष्ठेतुचूतवृक्षसमाश्रितां अथवा
तिलपिष्टेनकोकिलांपक्षिरूपिणीं निधायताम्रपात्रेतांपूजयेत्सुसमाहितः उपचारैःषोडशभिर्यथावित्तंनिबोधमे आवाह-
यामितांदेवींकोकिलारूपधारिणीं अवतारंकुरुघात्र प्रसादंकुरुसुव्रते आगच्छकोकिलेदेविदेहिमेवांछितंफलं चूतवृक्षसं-
मारूढ्यरमसेनंदनेवने तिर्यग्योनिसमुद्भूतेकोकिलेकलकंठके तिलपुष्पाक्षतैर्युक्तंगृहाणत्वंनमोस्तुते आषाढस्यासितेपक्षे १५
मेघवर्णस्वरूपिणि कोकिलानामदेवित्वंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् कुर्यादेवंविधांपूजांश्रावण्यंतंचपूजयेत् विसर्जयेच्चपश्चा

त्तांसौवर्णींकोकिलांयदि यदाचतिलपिष्टस्यकोकिलाक्रियतेनदा कुर्यात्सत्यहमाह्वानंभिन्नायांस्तुविसर्जनम् रम्यंवनंसमागत्यश्रुत्वा
कोकिलकूजितं यदानश्रूयतेशब्दस्तूपवासंतुनद्दिने कोकिलेकृष्णवर्णेत्वंसदावासोवनेषुते सौभाग्यमतुलंदेहिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते
वसंतेनसमुत्पन्नेविंध्यपर्वतवासिनि गच्छगच्छमहादुर्गेस्वस्थानेनंदनेवने विसर्जनं रूपंदेहिधनंदेहिसर्वसौख्यंचदेहिमे
पुत्रान्देहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिसंपदः इत्युक्त्वाचततःपश्चाद्विप्रान्नेनसुव्रती नक्तभोजीभवेद्राज्ञियावन्मासःसमाप्य
ते मासांतेताम्रपात्रेतुकोकिलांस्वर्णनिर्मितां वस्त्रधान्यगुडैर्युक्तांश्रावण्यांकुंडलंतथा दद्यात्सदक्षिणांचापिदैवज्ञेवापुरो
हिते एवमाषाढमासस्यदैविध्येसमुपस्थिते सधवाविधवावापियानारीकोकिलाव्रतं करोतिसप्तजन्मानिसौभाग्यंल
भतेतुसा मृतागौरीपुरंयातिविमानेनार्कतेजसा श्रीभगवानुवाच एतद्व्रतंवसिष्ठेनमुनिनाकथितंपुरा तथाकृतं
तुतस्यार्थसमस्तंकीर्तिमालया तस्याश्चसर्वंनिष्पन्नंवसिष्ठवचनंयथा एवमन्यापिकौंतेयकोकिलाव्रतमुत्तमं नकरोतिय
दानारीव्यालीभवतिकानने एकतःसर्वदानादिकोकिलाव्रतमेकतः कृतंपुराप्सरोभिश्चऋषिपत्नीभिरादरात् अहिल्यया-
चसापूर्वमर्चिंनाशापमुक्तये अरुंधत्यासहस्नात्वापूजिताकोकिलानृप सीतयापूजितासापिसर्वकामार्थसिद्धये गौतम्या
दंडकारण्येस्नानंकृत्वायथाविधि नलान्वेषणकामेनदमयंत्याचपूजिता रुक्मिण्याचततःस्नात्वापूजिताकोकिलाशि
वा विष्णोःपत्यरवाप्त्यर्थंतच्चजानंनसंशयः कुंत्येलामलिनादीनापरकर्मरतातथा एवंवंध्याकाकवंध्याविवत्साम्रृतव

स्का सर्वास्ताःफलभाजस्स्युर्व्रतस्यास्यप्रभावतः आयुरारोग्यमैश्वर्यंकुर्वंत्यृद्धिंयशःप्रजां सौभाग्यंसुंदरंरूपंनारीप्रा
प्नोतिनान्यथा एतद्व्रतंमयाख्यातंकार्यंवारत्रयंनृप तृतीयांतेचविधिवत्कार्यमुद्यापनंक्रमं एकस्माज्ज्ञायतेद्रव्यंद्विती
यात्तुभर्तृसुतान् तृतीयाच्चापिसौभाग्यंप्राप्नुयान्नात्रसंशयः इतिवाराहपुराणेकोकिलाव्रतं अथोद्यापनं उद्याप
नविधिंब्रूहिव्रतस्यास्यममप्रभो येनविज्ञानमात्रेणसौभाग्यंचभविष्यति श्रावणेपौर्णिमास्यांतुशुक्लपक्षेतथैवच द्विती
यायामेकभक्तंदंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंकर्तुंव्रतपरायणं तृतीयापुण्यफलदामध्याह्नेसमुपोषिता उपलिप्यशु
चौदेशेमंडलंतत्रकारयेत् अष्टदलंलिखेत्पद्मंचतुष्कोणंचभद्रकं कलशंवारिपूर्णंचपंचरत्नसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पा
त्रंप्रस्थैकेनपूरयेत् तदभावेतदर्धंवाकुडवेनाथनारद ऊर्णापट्टंकृष्णवर्णंयुग्मंदद्याच्चशक्तितः तस्योपरिन्यसेद्देवींकोकि
लाप्रतिमांतथा अत्रगंधप्रदानेनधूपदीपप्रदानकैः नैवेद्यंमोदकान्दद्यात्पक्वान्नंघृतसंयुतं अर्घ्यंचैवप्रदातव्यंतांबूलंफ
लमुत्तमं रात्रौजागरणंकार्यंवाद्यनृत्यप्रभूषितं पूजिताएकचित्तेनफलंप्राप्नोतिचाक्षयं प्रभातेविमलेनद्यांस्नानंकृत्वावि
धानतः पूजयेद्विधिवद्देवींहोमंचविधिवद्द्विज तिलचंपकपुष्पैश्चतंडुलैर्घृतपायसैः अष्टोत्तरशतंहुत्वादुर्गामंत्रैश्चवैदिकैः
कोकिलाप्रीतयेब्रह्मन्व्याहृतीनांशतत्रयं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सपत्नीकांश्चपंचच अशक्तौचैकयुग्मंचभोजयेच्चत
थागुरुं त्रिस्त्रिभ्यश्चप्रदातव्याधारिकापंचमेवच मोदकाश्चससूत्रांश्चवंशपात्रसमन्वितान् कृष्णवर्णसमायुक्तान्पक्वा- १६

न्नेनप्रपूरितान् सर्वोपस्करसंयुक्तांस्त्रिस्त्रिभ्यश्चप्रदापयेत् आचार्यंपूजयेद्भक्त्यागांकृष्णांचसवत्सकां उपानहौतथाशय्यां
चामरंछत्रमेवच मुद्रिकांकर्णवेष्टंचचंदनंकुसुमानिच सर्वंदद्याद्द्विजेंद्रायसपत्नीकायनारद दापयेद्विधिवत्सर्वंब्राह्मणायकु
टुंबिने व्रतोपदिष्टदानंचभोजनंचसदक्षिणं एवंयाकुरुतेराजन्कोकिलाव्रतमुत्तमं सर्वंप्राप्नोतिसौभाग्यंपुत्रधान्यधनानि
च ततोभुंजीतनैवेद्यंपुत्रपौत्रैःसमन्विता कोकिलेपूजितेगच्छविधिवत्सर्वकामदे कारयेत्कोकिलांदेवींसौवर्णींसर्वकामदां
रौप्यचरणचंचूभीरचितांनेत्रमौक्तिकां पंचरत्नानिपृष्ठेचचूतवृक्षसमाश्रितां एवंत्वंचयथापूज्यायथोक्ताचशनैःशनैः वि
प्रकरार्पितालक्ष्मीःसत्स्वभावमिदंशृणु महाफलमवाप्नोतिमहामायाप्रसादतः इतिवराहपुराणेकोकिलाव्रतोद्यापनंसंपूर्ण
म् अथश्रावणपौर्णमास्यांरक्षाबंधनं उक्तंहेमाद्रौभविष्ये युधिष्ठिरउवाच सर्वरोगोपशमनंसर्वाशुभविनाशनं स
कृत्कृतेनाब्दमेकंयेनरक्षाकृताभवेत् श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडवशार्दूलइतिहासंपुरातनं इंद्राण्यायत्कृतंपूर्वंश
क्रस्यजयवृद्धये देवासुरमभूद्युद्धंपुराद्वादशवार्षिकं तत्रासुरैर्जितःशक्रःसहसर्वैःसुरोत्तमैः बृहस्पतिमुपामंत्र्यइदंचव
चनमब्रवीत् नस्थातुंनैवशक्नोमिनगंतुंतैरभिद्रुतः सर्वथायोद्धुमिच्छामिगुरुस्त्वंचान्यथारक्ष तयोःसंवदतोरेवंशचीप्राह
सुरेश्वरं अद्यभूतदिनंदेवप्रातःसर्वंभविष्यति अहंरक्षांविधास्यामियेनाजेयोभविष्यसि इत्युक्त्वापौर्णमास्यांसापौलोमी-
कृतमंगला बबंधदक्षिणेपाणौरक्षापोटलिकांततः बद्धरक्षस्ततःशक्रःकृतस्वस्त्ययनोद्विजैः दुद्राववदानवानीकंक्षणा

व्र·रा· कालइवप्रजाः शक्रश्चविजयीभूत्वापुनरेवजगत्त्रये एषप्रभावोरक्षायाःकथितस्तेयुधिष्ठिर जयदःसुखदश्चैवपुत्रारोग्यध पू·
१७ नप्रदः युधिष्ठिरउवाच क्रियतेकेनविधिनारक्षाबंधःसुरोत्तमैः कस्मिन्तिथौकदादेवत्वेतन्मेवक्तुमर्हसि यथाहिभगवन्देव १५
विचित्राणिप्रभाषसे तथातथानमेतृप्तिर्बहूर्थाःशृण्वतःकथाः कृष्णउवाच संप्राप्तेश्रावणेमासिपौर्णमास्यांदिनोदये स्ना
नंकुर्वीतमतिमान्श्रुतिस्मृतिविधानतः ततोदेवान्पितॄंश्चैवतर्पयेत्परमांभसा उपाकर्मणिचैवोक्तऋषीणांचैवतर्पणं कुर्वी
तब्राह्मणैःसार्धंवेदानुद्दिश्यशक्तितः शूद्राणांमंत्ररहितंस्नानंदानंचशस्यते ततोपराह्णसमयेरक्षापोटलिकांशुभां कारयेच्चा
क्षतैस्तद्वत्सिद्धार्थैर्हेमचर्चितैः कार्पासैःक्षौमवस्त्रैर्वाविचित्रैर्मलवर्जितैः विचित्रतंतुग्रथितांस्थापयेद्भाजनोपरि कार्यागृह
स्यरक्षार्थेगोमयेशुक्लतंडुलैः दूर्वावर्णैःसितैश्चित्रैःसर्वपापविनाशिनी उपलिप्तेगृहमध्येसान्नकुंभंचविन्यसेत् पीठोपरि
विशेद्राजासचिवैःससुहृत्तकैः वेश्याजनेनसहितोमंगलैःसहितस्थितैः रक्षाबंधःकार्यसिद्धिःसर्वविघ्नोपशांतिदः पुरोधान्नृ
पतेरक्षांसम्यक्बध्नीतमानवः येनबद्धोबलीराजादानवेंद्रोमहाबलः तेनत्वामपिबध्नामिरक्षेमाचलमाचल ब्राह्मणैः
क्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैरन्यैश्चमानवैः कर्तव्योरक्षिकाबंधोद्विजान्संपूज्यभक्तितः अनेनविधिनायस्तुरक्षाबंधंसमाचरेत् स
सर्वदोषरहितःसुखीसंवत्सरंभवेत् रक्षाबंधोभद्रायांनकार्यः भद्रायांद्वेनकर्तव्येश्रावणीफाल्गुनीतथा श्रावणीनृपतिं १७
हंतिग्रामंदहतिफाल्गुनी इतिवचनात् इतिभविष्योक्तंरक्षाबंधनंसंपूर्णम् अथभाद्रपदपौर्णमास्यांउमामहेश्वरव्रतंशि

वरहस्ये राजोवाच भगवन्मुनिशार्दूलव्रतमेकंवदस्वमे सांगेयस्मिन्व्रतेचीर्णेसर्वान्कामानवाप्नुयात् गौतमउवाच
उमामहेश्वरंनामव्रतमस्तिव्रतोत्तमं सांगेयस्मिन्व्रतेचीर्णेकामान्सर्वानवाप्नुयात् मासिभाद्रपदेशुक्लेपौर्णमास्यांप्रयत्नतः
तद्व्रतंकार्यमनघैर्ब्राह्मणाद्यैर्विधानतः भाद्रशुक्लचतुर्दश्यांप्रातःस्नात्वाविधानतः शिवंसंपूज्यविधिवत्शैवानथ्य
तियत्नतः शिवंध्यात्वाजगद्वंद्यंसोमंसोमार्धशेखरं कृतांजलिपुटोभूत्वामंत्रमेतत्पठेन्नरः श्वःकरिष्येव्रतंयत्नादुमाम
हेश्वराभिधं आज्ञांदेहिमहादेवसोमसोमार्धशेखर इतिविज्ञाप्यवैदेवंपुनःसंपूज्ययत्नतः मध्यान्हेपिमहादेवमर्चयेन्नि
यतोव्रती ततोदेवानृषीन्सर्वानभ्यर्च्यविधिवन्नृप हविष्याशीशिवंसायंपूजयेद्विधिपूर्वकं निद्राकार्यातथायोगंमहादेवस्य
सन्निधौ उत्थायपश्चिमेयामेमहादेवंततःस्मरेत् ततःशौचादिकंसर्वंनिर्वर्त्यप्रीतमानसः स्नानंकुर्याद्यथायोगंयथाशा·
स्त्रंयथाक्रमं परिधायततोवस्त्रंक्षालितंशुभमक्षतं उद्धूलनंततःकार्यंत्रिपुंड्रंचयथाक्रमं रुद्राक्षधारणंकार्यंसंध्याकार्या·
ततःपरं ततःशिवार्चनंकार्यंबिल्वपत्रादिभिर्नरैः ततोहोमोपिकर्तव्यःशिवप्रीत्यर्थमादरात् ततःपरंनियमनंप्रणमेत्सोम
मव्ययं सग्रंथिकुशपिंजूलंततःसंपाद्यमादरात् गव्यंपंचदशग्रंथितत्पूजितंशिवात्मकं एवंपंचदशग्रंथिदोरकंकुंकुमान्वितं
संपादनीयंयत्नेनव्रतनिष्ठैरनाकुलैः उमामहेश्वरंचैवसौवर्णप्रतिमाद्वयं संपादनीयंयत्नेनराजतंवामनोहरं पलादूनंनं
कर्तव्यंप्रतिमाद्वयमुत्तमं अधिकंचेद्यथाशक्तिकर्तव्यमतियत्नतः सौवर्णौराजतौवापिताम्रौवामृन्मयोनवः संपादनीयो·

यत्नेन प्रयतैर्ब्रतनत्परैः ततः सदर्भमूर्तिंच वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् पृथक्पृथक्स्थापनीयं कलशेष्वग्निमाहृयं आपोहिष्ठादिभि
र्मंत्रैस्तथात्र्यंबकमंत्रकैः अभिषिच्यप्रयत्नेन पूजयेदग्निमाहृयं ततः प्रयत्नतोगच्छेदलंकृतशिवालयं शिवस्थानंत
तोगत्वातोरणाद्यैरलंकृतं ततः षोडशके पद्मे बहिरंतश्चतुर्गुणे अलंकृतैः स्वस्तिकाद्यैः स्थापयेत्कलशं नवं ध्यायेत्ततो
महादेवमुमादेहार्धधारिणं मुक्तामालापरीतांगं दुकूलपरिवेष्टितं पंचाननमुमाकांतमनलेंदुरविप्रभं चंद्रार्धशेखरं
नित्यंजटामुकुटमंडितं त्रिपुंड्रलेखाविलसद्भालनेत्रोपरिस्थितं भस्मोद्धूलितसर्वांगं रुद्राक्षाभरणान्वितं मंदस्मितम
नाधारमाधारंजगतांप्रभुं देवैरनंतैरनिशंस्तूयमानमनेकधा देवात्मकं देववंद्यं विष्णुब्रह्मादिवंदितं विष्णुनेत्रान्वितार
क्तपादपंकजमुत्तमं अप्रतिद्वंद्वमद्वंद्वं सर्ववृंदारकार्चितं सर्वोत्तममनाद्यंतं सर्वदेवनिवेदितं सत्यं शुद्धं परंब्रह्मपुरुषं कृष्णा
पिंगलं ऊर्ध्वकेशं विरूपाक्षं विश्वरूपं चिदात्मकं निष्कलं निर्गुणं शांतं निरवद्यं निरंजनं अप्रमेयं जगन्मध्ये स्थितिसंहार
कारणं विश्वबाहुं विश्वपादं विश्वाक्षं विश्वसंभवं विश्वं नारायणाराध्यमक्षरं परमं पदं विश्वतः परमं नित्यं विश्वस्येशम
नामयं एवंध्यात्वा महादेवं सर्वदेवोत्तमोत्तमं ध्यायेत्ततः परंगौरीमादिविद्यामनामयीं लक्ष्मीसेवितपादाब्जांशचीसेवित
पादुकां सरस्वत्यादिभिर्नित्यं स्तूयमानपदांबुजां अधरोष्ठधरीभूतपक्वबिंबफलां शुभां मुखकांतिकलोपेतां पूर्णचंद्राप्रमना १८
मयां तिरस्कृतालिमालांतामलकावलिभिः सदा पीनवक्षोजनिर्धूतचक्रवाकवरांगनां नित्यं तिरस्कृतांभोजां नय

नाभ्यामनिंदितां सीमंतांधीकृताशेषकामभल्लामहर्निशं भ्रुकुटीह्रीकृताशेषशामभल्लमनाकुलां बद्धतालकलोद्भूतहेममालां
विलासिनीं रोमावलीतिरोभूतभ्रमद्भ्रमरनालिकां नाभिरंध्रतिरोभूतघनावर्तामवर्तुलां उत्तमोरुतिरोभूतरंभास्तंभां
शुभावहां पादयुग्मप्रभाकांतिनिर्जितारुणपंकजां ब्रह्मेंद्रोपेंद्रजननीं महेशार्द्धांगभागिनीं महेशाश्लिष्टवामांगां वरदा
भयदां सदा प्रसन्नवदनांशांतां स्मितपूर्वाभिभाषिणीं पूर्णचंद्रदुकूलाढ्यां नानाभरणभूषितां स्तूयमानां सदा देवैर्यक्षेंद्रै
र्नेश्वकोटिशः एवंध्यात्वाततः सम्यगुपचारान्प्रकल्पयेत् ततः पुष्पाणि संगृह्य शिवमावाहयेच्छिवां महादेवदयासिंधो वि
ष्णुब्रह्मादिवंदित आवाहयामि देवत्वां प्रसीद परमेश्वर इत्यावाहनं आसनं॰ पाद्यं॰ अर्घ्यं॰ आचमनं॰ मधुपर्कं॰ पंचामृतस्ना
नं॰ स्नानं॰ वस्त्रं॰ उपवीतं॰ गंधं॰ आभरणानि॰ बिल्वपत्रं॰ पुष्पाणि॰ धूपं॰ दीपं॰ नैवेद्यं॰ आचमनीयं॰ फलं॰ तांबूलं॰ द
क्षिणां॰ छत्रं॰ चामरं॰ व्यंजनादि नीराजनं पुष्पांजलिं॰ प्रदक्षिणा॰ नमस्कारान् अथांगपूजा कपर्दिने शिरः पूजयामि
भाललोचनाय॰ भालं॰ सोमसूर्याग्निलोचनाय॰ नेत्रत्रयं॰ श्रुतिश्रोत्राय॰ श्रोत्रे॰ घ्राणगंधाय घ्राणं॰ स्फूर्तिदंताय॰ दंतान्॰
श्रुतिजिह्वाय॰ जिह्वां॰ स्त्रुक्कपोलाय॰ कपोलौ॰ ज्ञानोष्ठाय॰ ओष्ठौ॰ विश्वजंघाय॰ जंघे॰ विश्वपादाय॰ पादौ॰ विश्वनखाय॰
नखान्॰ सर्वात्मकाय॰ सर्वांगं॰ अथशक्त्यंगपूजा शिवायै॰ शिरः पू॰ पृथुवेण्यै॰ वेणीं॰ सीमंतराजितायै॰ सीमंतं॰ कुंकुम
भालायै॰ भालं॰ चक्षुष्मत्यै॰ नेत्रे॰ स्तुतिश्रोत्रायै॰ श्रोत्रे॰ गंधप्रियायै॰ घ्राणं॰ शुभगकपोलायै॰ कपोलौ॰ कुंदमलदंतायै॰ दं

 तान्॰ विद्याजिह्वायै॰ जिह्वां॰ बिंबोष्ठायै॰ ओष्ठौ॰ वृत्तकंठायै॰ कंठं॰ पृथुलकुचायै॰ कुचौ॰ विश्वगर्भायै॰ उदरं॰ शुभकट्यै॰ कटी॰ दिव्यो
 रुदेशायै॰ ऊरू॰ वृत्तजंघायै॰ जंघे॰ लक्ष्मीसेवितपादुकायै॰ पादौ॰ महेश्वरप्रियायै॰ नखान्॰ शोभनविग्रहायै॰ सर्वांगंपूजयामि
अंगपूजांसमाप्यैवंदोरकंचविसर्जयेत् प्रत्येकंग्रंथिषुस्वच्छेषच्छैर्बिल्वदलादिभिः प्रथमग्रंथिमारभ्यनमः सोमेतिमंत्रतः यथा
क्रमेणासंपूज्यततोधार्येद्धिदोरकं तत्रोपचाराःसर्वेपितेनमंत्रेणसादरं व्रतीभिर्यत्नतःकार्यंकुंकुमांकितदोरकं ततःपंचदशप्र
स्थागोधूमास्तंडुलाश्चवा उपायनार्थमानेयाःशुद्धागोघृतपाचिताः यद्वापंचदशाज्याक्तागोधूमापूपमंडकाः ततःशिवेकश
रणाःशैवाःशैवव्रतप्रियाः पूजनीयाःप्रयत्नेनगंधपुष्पादिभिःक्रमात् ततःसवस्त्रकलशंशिवयोःप्रतिमाद्वयं शैवायदेयं
यत्नेनसुवर्णफलसंयुतं आदावुपायनंदत्वादेयंद्येतदतःपरं उपायनस्यमंत्रोपिवक्ष्यतेत्रविशेषतः उमेशःप्रतिगृह्णातिद्यु
मेशोवैददातिच उमेशस्तारकोभाभ्यामुमेशायनमोनमः अमुंमंत्रंसमुच्चार्यदत्वादानंनिवेदयेत् अतःशैवाःप्रयत्नेनभोज
नीयाविशेषतः सुवासिन्योपियत्नेनभोजनीयाःप्रयत्नतः शैवानेवंभोजयित्वास्वयंभुंजीतवाग्यतः अतिथीनपिसंतर्प्य
द्वारदेशस्थितान्नृप एवंप्रयत्नतःकार्यंप्रतिवत्सरमादरात् नियमेनैवविधिवदुक्तरीत्यायथाक्रमं ब्राह्मणाद्यैरिदंकार्यंव्रत
माहितमानसैः सर्वाभीष्टप्रदंपुण्यंव्रतमेतच्छिवात्मकं प्राप्तेतुषोडशेवर्षेकार्यमुद्यापनंनृप उद्यापनविधानंचवक्ष्येशृणु १९
यथाक्रमं पौर्णमास्यांभाद्रपद्यांव्रतोद्यापनमादरात् कर्तव्यमितियत्नेनद्रव्यंसंपाद्यसादरं हैमीकार्यासार्धपद्भिः प्रतिमा·

चपलैःशुभा तदर्धेनाथवाकार्यातदर्धेनाथवानृप रजतेनाथवाकार्यायथोक्तपलमानतः संपादनीयाःकुंभाश्चहैमाःपंचद
शोत्तमाः अथवाराजताःकार्यायद्वाताम्रमयानृप भाद्रशुक्लचतुर्दश्यांशैवाब्राह्मणपुंगवाः निमंत्रणीयायत्नेनप्रातःसप्तद·
शोत्तमाः ततोगृहंवितानाद्यैरलंकृत्यप्रयत्नतः स्वस्तिकाद्यैरलंकुर्याच्छिवस्थानंशुभावहं ततःसायंप्रयत्नेनतस्मिंश्छंकर·
मंदिरे पूजनीयाःप्रयत्नेनशिवयोः प्रतिमेशुभे पूर्वोक्तेनविधानेनमंत्रैस्तैर्वरसाधनैः रात्रौजागरणंकार्यंसोपवासंप्रयत्नतः
ऋत्विग्भिःसहसोत्साहंपयोमात्राशनेनवा रात्रौशिवकथाःश्राव्याःश्रोतव्यायत्नतोनृप कर्तव्यायत्नतोरात्रौपूजायाम·
चतुष्टये ततस्थेयंप्रयत्नेनस्नात्वाशंकरसन्निधौ पूजनीयः प्रयत्नेनशिवोदेवशिखामणिः चतुरस्त्रंततःकार्यंकुंडमष्टद
लान्वितं तत्रवन्हिंप्रतिष्ठाप्यविधिवद्गृह्यमार्गतः साज्येनपरमान्नेनहोमःकार्यस्ततःपरं पंचविंशतिसाहस्त्रंहोमःसो·
मेतिमंत्रतः कार्यःप्रयत्नतोराजन्नमःपूर्वात्सदारतः ततःपूर्णाहुतिंकृत्वाशैवान्संपूजयेत्ततः बिल्वपत्रैःपुष्पमा
ल्यैर्भस्मनाचयथाक्रमं एकैकस्मैप्रदातव्यंशिवयोःप्रतिमाद्वयं कलशोपिप्रदातव्यस्ततोवस्त्रद्वयान्वितः आचार्या·
यप्रदातव्यंसुवर्णशतमादरात् ततोयत्नेनशैवेंद्राःपूजनीयाःकृतव्रतैः सुवासिन्योपिशैवानांभोजनीयाःप्रयत्नतः त
तोदेयाःस्वशक्त्याचभोजितेभ्यश्चदक्षिणाः ततश्चस्वकृतंकर्मशिवायचनिवेदयेत् उद्यापनंकृतंशंभोमयैतदधुनाप्रभो
इदंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादान्महेश्वर मंत्रहीनंभक्तिहीनंशक्तिहीनमुमापते कृतंकर्मभवत्वद्यत्वत्प्रसादात्फलप्रदं प्राय·

श्चित्तंवैदिकानांव्यंगानामपिकर्मणां शिवस्मरणमेवेतिश्रुतिरप्यस्तिशांकरी अतःकृतमिदंश्रोतंकर्मव्यंगमपिप्रभो सांगं
भवतुविश्वेशतवैवस्मरणात्प्रभो इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंसांबंसर्वंस्करोतमं भुंजीयाद्बंधुभिःसार्धंसमोनंतैलवर्जितं एवंयःकु
रुतेसम्यगुमामहेश्वरव्रतं ससर्वभोगान्भुक्त्वानेमोक्षंप्राप्नोतिसर्वथा राजोवाच गौतमेदंव्रतंचीर्णंपुराकेनवदस्वमे
कस्यकाममभूत्सिद्धिर्व्रतस्यास्यप्रभावतः गौतमउवाच पुराशैववरोराजन्दुर्वासाख्योमुनीश्वरः कदाचित्संचरल्लो
कान्ददर्शकमलार्पितम् ततःसमागतंदृष्ट्वादुर्वासामुनिसत्तमः बिल्वमालांददौतस्मैशंकरेणसमर्पितां गृहीत्वाबिल्वमा
लांतांहरिर्गमनसंभ्रमात् शिरसापूजनीयांतांगरुडेसविनिक्षिपत् ततस्तंतादृशंदृष्ट्वादुर्वासाःक्रोधमूर्छितः हरिंशशा
पबहुधाधिग्जन्मेतिचसंवदन् मयाशिवार्पितादत्तामालातुभ्यमघापहा साकथंगरुडस्कंधेविनिक्षिप्तात्वयाहरे गर्वस्यमू
लभूतेयंलक्ष्मीस्तवविनश्यतु लक्ष्मीःपततुदुग्धाब्धौगरुडोपिविनश्यतु वैकुंठस्याधिकारोपितवयातुममाज्ञया निस्तेजस्को
वनीएषेसंचराद्यावधिध्रुवं इत्युक्त्वासतुदुर्वासाययौलोकांतरंनृप ततःपपातदुग्धाब्धौलक्ष्मीर्विष्णुमनोहरा ततोतिदुःखि
तोविष्णुःश्रलपन्वनमाश्रितः उवासविपिनेघोरेस्वकृतंकर्मसंस्मरन् ततःकदाचिद्भूपालमयातत्रगतंपुरा तदामामागतंदृष्ट्वापू
जयामासमांहरिः ततोश्रुपूर्णनयनःकृतांजलिपुटोहरिः जगादपूर्ववृत्तांतंस्वलक्ष्मीनाशकारणं ततोतिक्लांतचित्तायविष्णवे २०
व्रतमुत्तमं तस्मैचैनमयाभूपकथितंसादरंशिवम् ततोविलंबंविधिवच्चकारश्रद्धयान्वितः ततःप्रसन्नोभगवान्हरयेपार्वती-

पतिः ददौलक्ष्मींसगरुडांकरुणानिधिरव्ययः इदमेवव्रतंचीर्णमिंद्रेणापिहितौजसा तेनप्राप्तस्ततःस्वर्गःस्वर्गभोगश्चशाश्व-
तः ब्रह्मणापिपुराचीर्णंइदमेवव्रतंनृप नष्टावागीश्वरीतेनसंप्राप्तादुर्लभापिसा मुनिभिश्चपुराचीर्णंव्रतमेतन्मुमुक्षुभिः
अस्यव्रतस्याचरणान्मुक्तिःप्राप्तामुनीश्वरैः इदंव्रतंप्रयत्नेनयःकरिष्यतिभक्तितः तस्यसौभाग्यसंपत्तिर्भविष्यत्येवसर्वथा
यस्यास्त्यैश्वर्यभोगेच्छामोक्षेच्छाप्यनपायिनी यस्यसर्वाधिपत्येच्छातेनकार्यमिदंव्रतं वैद्यतेनापिविप्रेणमोक्षार्थमतिय
त्नतः कृतमेतद्व्रतंपूर्वंसर्वाभीष्टफलप्रदं मुक्तिःप्राप्तावतेनापिव्रतस्यास्यप्रभावतः यंयंकाममसमुद्दिश्यव्रतमेतदनुत्तमं यः
करिष्यतितंकामंससमाप्नोतिनिर्मलं इदंव्रतंमहेशेनसमाख्यातमुमांप्रति कुमारायसमाख्यातमुमयेतद्व्रतंशुभं नंदिकेशा
यकथितंमयाचैतद्व्रतंशुभं नंदिकेशेनकथितंदुर्वासोमुनयेततः दुर्वाससापिकथितमगस्त्यायव्रतोत्तमं व्रतंचसागरेमत्य
मगस्त्येनमहात्मना मयातिक्लिन्नचित्तायविष्णवेकथितंपुरा तेनचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं ब्रह्मणेकथितंपूर्वमि
दमेवव्रतंमया तेनचीर्णंव्रतंसांगंवाणीप्राप्त्यर्थमादरात् सूर्यायेंद्रायचंद्रायमयैतत्कथितंव्रतं तैश्चचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभा
ग्यदायकं कश्यपादिमुनिभ्यश्चकथितंव्रतमुत्तमं तैश्चचीर्णंव्रतंसम्यक्भुक्तिमुक्तिफलप्रदं भूपव्रतानिसंत्येवबहूनिविवि
धानिच तथाप्येतद्व्रतंसर्वंव्रतंनास्त्येवसर्वथा भवानपिकुरुप्रीत्याभूपालव्रतमुत्तमं इदंव्रतंशिवक्षेत्रेयःकरिष्यतिभ-
क्तितः तस्यसर्वार्थसंपत्तिर्भवत्येवनसंशयः शिवउवाच इत्येतद्वचनंश्रुत्वासराजाप्रीतमानसः सपुत्रःपूजया·

मासगौतमंशैवपुंगवं ततोधर्मव्रतनंवेदसुपदिश्यसगौतमः पुनः संपूजितोराज्ञास्वाश्रमंमतिसंययौ राजासपुत्रस्तदाक्या
दिदंमाहेश्वराभिधं व्रतंचकारविधिवद्यथाक्रममतंद्रितः इतिशिवरहस्येउमामहेश्वरव्रतोद्यापनंसंपूर्णं इदंकर्नाटके·
प्रसिद्धं अथाश्विनपौर्णमास्यांकोजागरव्रतं अथाश्विनपौर्णमासीपराग्राह्या अभ्यंगुतीकर्मणिपूर्वाह्णव्यापिनीदेवक
र्मत्वात्तग्राह्या अत्रकोजागरव्रतेबहुव्यापिनीरात्रौलक्ष्मीपूजनाक्षक्रीडाप्रधानत्वाद्रात्रिव्यापिन्येवकार्या स्कांदे अस्ति
कोजागरंनामव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासमवाप्नोतिजंतुर्लोकाननुत्तमान् ऋषयऊचुः कार्तिकस्यउपांगानिव्रता
निकथयंतुनः कृतेषुयेषुभवतिसंपूर्णंकार्तिकव्रतं वालखिल्याऊचुः आश्विनेशुक्लपक्षेतुभवेद्याचैवपूर्णिमा तद्रात्रौपू·
जनंकुर्याच्छ्रियोजागृतिपूर्वकं नारिकेलोदकंपीत्वाद्यक्षक्रीडांसमारभेत् निशीथेवरदालक्ष्मीः कोजागर्तीतिभाषिणी जग
च्चभ्रमतीतस्यांलोकचेष्टावलोकिनी तस्मैवित्तंप्रयच्छामियोजागर्तिमहीतले सर्वथैवप्रकर्तव्यंव्रतंदारिद्र्यभीरुभिः एत
द्व्रतप्रभावेनवलितोपिधनीभवेत् ऋषयऊचुः वलितःप्रोच्यतेकोसौलब्धवान्सकुतोव्रतं एतद्विस्तरतोब्रूतवालखि
ल्याःपरंतपाः वालखिल्याऊचुः ब्राह्मणोवलितोनाममागधःकुशसंभवः नानाविद्याप्रवीणोसौसंध्यास्नानपराय
णः याचनंमरणंतुल्यंमन्यतेसद्विजोत्तमः गृहागतंसगृह्णातिनान्यंयाचयतेक्वचित् तस्यभार्यामहाचंडीनित्यंकलह- २१
कारिणी मद्भगिन्यःस्वर्णरौप्यालंकारादिविभूषिताः नानामाल्यांबरधरादृश्यादेवांगनाइव अहंदरिद्रस्यगृहेपतितास्मि

दुरात्मनः लज्जामांबाधतेस्वंतंज्ञातीनांमुखदर्शने धिगस्तुचैनहिद्यायानिर्धनस्यकुलस्यच एवंवदतिलोकेषुनकरोतिप·
तीरितं संकल्पंकृतवानेकंयद्यद्भर्तावदिष्यति विपरीतंकरिष्यामियावल्लक्ष्मीःप्रसीदति भर्तःपाषाणबुद्धेत्वंचौर्यंकुरुनृपा
लये आनीयतांधनंभूरिनोचेत्संताडयाम्यहं क्षणंरोदितिनाश्नातिकदाचिद्दुःखवादति साकपालंताडयतीस्वंवक्लेशयतेपति
स्तत्वातस्यास्तुचरितंयाचनादुःखभीतितः नोवाचवचनंकिंचिद्यथालाभेनतोषितः एकस्मिन्श्राद्धपक्षेतुस्वाहिग्नोभूद्वि·
जोत्तमः एतस्मिन्वत्सरेसर्वंश्राद्धसामग्रिकंगृहे वर्ततेगृहिणीचेयंनकरिष्यतिकिंचन इत्युद्विग्नमनाविप्रोनभाषये
त्किंचन चिंतयाविष्टमेवंतमाययौमित्रमुत्तमं नाम्नागणपतिख्यातंतस्मिन्नभ्यागतेसति नोवाचपूर्ववद्वार्त्तामित्रंव
चनमब्रवीत् भोभोवलितचित्तंतेकिमर्थंचिंतयान्वितं अवश्यंस्वधियाकृत्वाचिंतांतेनिर्हराम्यहं वलितउवाच अ
द्युनापितृपक्षेतुपितुःश्राद्धंसमागतं सामग्रिकंचास्तिगृहेविपरीतकरीप्रिया कथंसंपाद्यतेश्राद्धमितिचिंतायुतोस्म्यहं
गणपतिरुवाच धन्योसिकृतकृत्योसिभार्यायस्येदृशीगृहे ब्रूहित्वंवैपरीत्येनभार्याकार्यंकरिष्यति वलितस्तत्तथे·
त्युक्त्वासायंभार्यामभाषत अनर्थकारकेचंडिपरश्वःश्राद्धकंपितुः तस्थापितंधनंयस्मात्मदर्थंतेस्तुपापकैः तस्मान्न·
शीघ्रंपाकंत्वंकुरुदुष्टेकरोषिचेत् ब्राह्मणायेधूतकराःशौचाचारविवर्जिताः निमंत्र्यास्तेत्वयाभद्रेनोत्तमास्तुकदाचन इति
भर्तृवचःश्रुत्वासंभारस्तुमहान्कृतः निमंत्रितास्तुसद्विप्राःकालेपाकःकृतस्तया विपरीतैरेववाक्यैःश्राद्धंसंपादितंत

या पिंडदानंततः कृत्वाभार्यांवचनमब्रवीत् विसर्ज्यपिंडान्नीत्वात्वंक्षिपगंगाजलेशुभे पिंडान्नीतांस्तथेत्युक्त्वाशौचकूपेव्यनि-
क्षिपत् तच्छ्रुत्वाबलितोदुःखीबभूवाकुलिताननः क्रोधाद्विनिर्ययौगेहात्संकल्पंकृतवानिति लक्ष्मीर्यदिप्रसन्नास्यात्तदान्नं
भक्षयाम्यहं इतिसंकल्प्यसोविप्रोगहनेनिर्जनेवने एकोधर्मनदीतीरेवृक्षवल्कलधारकः त्रिंशद्दिनानिचतदाआगतात्वि
षपूर्णिमा कालीवंशसमुद्भूतानागकन्याःसुलोचनाः निवसंतिवनेतस्मिन्व्रतंचक्रूरमास्तये श्वेतीकृततुसुधयागृहंचं-
द्रगृहोपमं मंडलानिविचित्राणिनानापिष्टैःकृतानिच पंचामृतानिरत्नानिदर्पणाच्छादनानिच स्थापयित्वेंदिरापूजाकृ
तानाभिःप्रयत्नतः एवंतुप्रथमोयामोबालाभिर्नीतएवहि प्रारब्धंचततोद्यूतंतुर्यतास्तुनलेभिरे चतुर्भिस्तुविनाक्षाणां
क्रीडनंनैवजायते तस्मान्मृगयस्तुविचरन्विचार्यैवविनिर्गता कन्यकातुनदीतीरेददर्शबलितंद्विजं ज्ञात्वातंसाधुचरि
तंसचिंतंचसुखाकृतेः उवाचवचनंचारुद्विजकोसिसमागतः यात्वद्यक्रीडितुंद्यूतंलक्ष्म्याःप्रीतिकरंपरं इत्थंतद्वचनं
श्रुत्वाबलितोवाक्यमब्रवीत् बलितउवाच द्यूतेनक्षीयतेलक्ष्मीर्द्यूताद्धर्मो विनश्यति मुधेतद्वदसेकिंत्वंकथंल-
क्ष्मीःप्रसीदति कन्योवाच भाषसेत्वंपंडितवत्कर्मतेस्तितुमूर्खवत् इषस्यशुक्लपूर्णायांद्यूताल्लक्ष्मीःप्रसीदति
द्यूतक्रीडांतुकृत्वैवंकौतुकंपश्यचेंदिरं इत्युक्त्वासौतयानीतोक्रीडार्थंस्वस्यमंदिरे दत्वातस्मैनारिकेलजलंभक्ष्यादिकं २२
तथा आरब्धंचतथाद्यूतंश्रीलक्ष्मीःप्रीयतामिति लापितानिचरत्नानिकन्याभिर्ब्राह्मणेनतु कौपीनंलापितंस्तोयंता-

भिर्निर्जितमेवतत् ब्राह्मणःक्रोधसंयुक्तोकिंकर्तव्यंमयाधुना उपवीतंलापयित्वाततःस्वीयंकलेवरं लापयिष्येविनिश्चित्यत्यद्युपवीतं
ललापसः ताभिर्जितंचतदपिशरीरंलापितंस्वकं ततोर्धरात्रेसंजातेलक्ष्मीनारायणावुभौ आगतौलोकचरितंद्रष्टुंविप्रंददर्श
तुः हीनोपवीतकौपीनंचिंतयातिकृशीकृतं उवाचवचनंविष्णुःशृणुत्वंपद्मलोचने तवव्रतकरोविप्रःकथंजातःसचिंतकः
तस्मादेनंकुरुक्षिप्रंलक्ष्मीवंतंसुखान्वितं इतिविष्णुवचःश्रुत्वापद्मयासौकटाक्षितः बालाचित्तहरोजातस्तत्कालंमदनोपमः त
तःकामेनसंविद्धास्तास्तुयानागकन्यकाः विप्रायवचनंप्रोचुःशृणुविप्रतपोधन यद्यस्माभिर्जितस्त्वंचभर्तास्माकंवचोत्तुगः य
यंत्वयानिर्जिताश्चेद्यथेच्छसितथाकुरु इतितद्वचनंश्रुत्वातथामेनेसचद्विजः क्रीडनात्ताजिताःकन्यागांधर्वेणविवाहिताः ता
सांरत्नानिताश्चापिगृहीत्वास्वगृहंययौ प्रासंचंडीतिरस्कारान्मयेदंभाग्यमुत्तमं तस्मात्संमानिताचंडीसापिप्रीताबभूवह च
कारस्वामिनश्चाज्ञामित्थंलक्ष्मीव्रतंत्विदं बहुरात्रिव्यापिनीयासात्रपूर्णाविशिष्यते तत्राराध्यमहालक्ष्मीमिंद्रमैरावतस्थितं
उपवासंप्रकुर्वीतदीपान्दद्याच्चभक्तितः लक्षंतदर्धमयुतंसहस्रंशतमेववा घृतेनदीपयेद्दीपान्तिलतैलेनवाव्रती रात्रौजागर
णंकुर्यान्नृत्यगीतपुरःसरं यथाविभवतोदेयाःपुरोवीथिषुदीपिकाः देवतायतनेचैवआरामेषुगृहेषुच ततःप्रभातेसुस्नातःसं
पूज्यचशतक्रतुं ब्राह्मणान्भोजयेत्क्षीरघृतशर्करपायसैः वासोभिर्दक्षिणाभिश्चसवत्सान्पूजयेद्द्विजान् यथाशक्तिचदानव्या-
दीपाःस्वर्णविनिर्मिताः एवंविधिंविनिर्वर्त्यततःपारणमाचरेत् व्रतस्यास्यप्रभावेनकल्पसंख्यावसेध्रुवं अप्सरोभिःपरिवृ-

तोस्वर्गलोकेमहीयते इहचायुष्यमारोग्यंपुत्रपौत्रादिसंपदः एवंलक्ष्मीव्रतंकृत्वानदरिद्रोनदुःखभाक् कथांश्रुत्वाविधाने
नव्रतस्यापिफलंलभेत् इतिसनत्कुमारसंहितायांकोजागरव्रतंसंपूर्णम् अथकार्तिकपौर्णमास्यांत्रिपुरोत्सवः सचप्रदो
षव्यापिन्यांकार्यः वालखिल्याऊचुः कार्तिकेपूर्णिमायांतुकुर्यात्त्रैपुरमुत्सवं दीपोदेयोवश्यमेवसायंकालेशिवालये त्रि
पुरोनामदैत्येंद्रःप्रयागेतपआस्थितः लक्षवर्षंतपस्तप्तंत्रैलोक्यंसचराचरं तत्तपस्तेजसादग्धुमारब्धंभुवनत्रयं नाना
देवांगनादेवैःप्रेषितास्तंविमोहितुं नतासांवशगःसोभूद्धर्षणेश्चापिधर्षितः नक्रोधलोभमोहानांवशोदैत्योनजायते वरं
दातुंययौब्रह्मानारदादिभिरन्वितः ब्रह्मोवाच वरंवरयभद्रंतेसंतुष्टोहंपितामहः तपसस्तुफलेसिद्धेकःक्लेशंकुरुतेजनः
त्रिपुरउवाच अमरंकुरुमांब्रह्मन्करोमित्वंह्यन्यथातपः दातुंशक्तोसिचेद्ब्रूहि नान्यथागच्छसत्वरं ब्रह्मोवाच मयापि
वालमर्तव्यंइतरेषांतुकाकथा अवश्यंदेहिनांमृत्युःसंभाव्यंयाचयस्वमे त्रिपुरउवाच नमेमृत्युर्देवताभ्योमनुष्येभ्यो
निशाचरात् नस्त्रीभ्योनचरोगेणदेहोनवरमुत्तमं ब्रह्मणापितथेत्युक्त्वासत्यलोकंजगामसः एवंलब्धवरंज्ञात्वानाना
दैत्याःसमाययुः तान्दैत्यानागतान्दृष्ट्वाआज्ञापयतदानवान् अस्मद्विरोधिनोदेवाहंतव्याःसर्वएवहि नोचेद्यानिचरत्नानिदे
वतानांसमीपतः गृहीत्वातानिसर्वाणिकुर्वंतूपायनंमम इत्याज्ञांतस्यशिरसिकृत्वातेसर्वराक्षसाः देवान्नागांश्चयक्षांश्चधृत्वा-
स्याग्रेनिवेदिताः प्रणम्यसर्वदेवास्तेत्रिपुरंचव्यजिज्ञपुः गृह्यतांदैत्यराजेंद्रयदस्माकंभविष्यति वयंकृत्वातुतेसेवांजीवि- २३

व्यामोयथातथा इतिश्रुत्वावचस्तेषामधिकारान्प्रचक्रिरे तेषांस्त्रियःसमानीतादेववेश्याःसहस्रशः एवंभास्करमुत्सृज्यसर्वे-
देवास्तदाज्ञया चक्रुर्यथोक्तंदैत्यस्यद्वारस्थाःसर्वएवहि सूर्यस्यनिकटेप्युक्तंमद्वारेस्थीयतांसदा तेनापिचतथेत्युक्त्वात-
द्वारेसंस्थितःक्षणं ददाहभुवनंसर्वंस्वकरैःक्षणमात्रतः आदिष्टश्चततस्तेनस्वेच्छयागम्यतामिति ततोगतोसौभगवान्
भुवनानिविभावयन् तदाज्ञांचक्रुर्देवाद्वारेतिष्ठंतिवारिताः कदाचित्तस्यगेहेतुनारदःसमुपाययौ तेनापिपूजितोभक्त्या
पप्रच्छस्वंपराक्रमम् नारदउवाच ईदृशोजयघोषस्तुकेनापिनकृतोभुवि अस्मिन्देशेतुदैत्येंद्रःकिमिदानींनिग-
द्यताम् त्रिपुरउवाच सर्वस्थानेषुमेकीर्तिर्निर्गताकिंनुनारद मयाप्रस्थापितादैत्यासर्वएवइतस्ततः नारदउवाच
योयत्रचगतोदैत्योजातस्तत्रविभुःसहि तवनामनगृह्णातिवक्तिचस्वपराक्रमं इतिश्रुत्वामुनिर्वाक्यंसद्यएवहिदारुणं क्रोध-
स्तस्यमहान्जातःकिंकर्तव्यंमयाधुना विश्वकर्माणमाहूयवाक्यमेतदुवाचह शीघ्रंकुरुत्रिधातूनांविश्वकर्मन्पुरत्रयं विमान
तुल्यंयथेच्छंतत्रतत्त्वगमिष्यति इतितस्यवचःश्रुत्वात्वष्टापिचतथाकरोत् रूपत्रयंसमास्थायत्रिपुरेषुसमाश्रितः नारदस्यतु
वाक्येनदैत्याबंदीकृतास्तदा पुरेणैकेनपातालेभ्रमतेत्रिपुरासुरः स्वर्गेचापिपुरेणैकेनधरण्यांरमतेपुरा कांश्चित्संताडयत्येवं
मारयतिकानपि ददातिकेषांस्वामित्वंस्वेच्छाचारीमहाबलः तेनेत्थंपंचलक्षाणिसर्वलोकाउपद्रुताः तदादेवान्समागम्यनारदो
वाक्यमब्रवीत् नारदउवाच पराक्रमायास्तुधिक्तेदेवेंद्रधिक्कृतास्त्वधीः विचारंतुचमोदेवावधायत्रिपुरस्यच इत्थंसु-

निवचः श्रुत्वासलज्जोभूदधोमुखः पुनस्तंनारदः प्राहब्रह्माणंशरणंव्रज ततउत्थायदेवेंद्रोगूढोदेवगणैःसह नारदेनसमायु
क्तः सत्यलोकंजगामसः तत्रापश्यत्सधातारमुवाचकरुणंवचः इंद्रउवाच धातरस्मान्नातिर्नास्तिहन्तनीयास्त्वयावयम्
नासाग्रंसंस्थिताःप्राणास्त्रिपुरस्यतुशासनात् इतींद्रस्यवचःश्रुत्वाब्रह्मासेंद्रमुनीश्वरैः युक्तोवैकुंठमगमद्यत्रास्तेमधु-
सूदनः तत्रगत्वामहाविष्णुंप्रणिपत्यस्थिताःसुराः अनुगृहीतादिक्पालास्तंब्रह्मावाक्यमब्रवीत् ब्रह्मोवाच भग
वन्देवदेवेशदेवायातविनाशक त्रिपुरासुरनिर्दग्धान्किंदेवांस्त्वमुपेक्षसे विष्णुरुवाच त्वयैवनाशितंब्रह्मन्द-
त्तानानाविधावराः देवादिभ्यःकथंतस्यमृत्युःसंभाव्यतेधुना नभासतेविचारोमेतस्यमृत्योःसुरेश्वराः अस्तिकश्चिद्य-
दोपायोविचार्यकरवाण्यहं इतिश्रुत्वावचोविष्णोःसर्वेबुध्यातुकुंठिताः यदानोचुर्वचःकिंचिन्नारदोवाक्यमब्रवीत् नारद
उवाच कुरुतस्वेदंमादेवाउपायःकथ्यतेमया एकोदृष्टःसृष्टिमध्येनदेवोनचमानुषः नराक्षसोनैवदैत्योनभूतोनपिशा
चकः नासौपुमान्नचस्त्रीसोनजडोनचपंडितः नास्यतातोनवामातानभ्रातानभगिनीनच तथैवतस्यसंतानंसएनंमारयि
ष्यति ब्रह्मोवाच एतादृशःकदृष्टोसौसत्यंवालीकमेववा इतिब्रह्मवचःश्रुत्वाप्रोवाचजगदीश्वरः विष्णुरुवा
च अहोत्रैलोक्यकर्तायोमहादेवोवृषध्वजः ब्रह्मन्कथंविस्मृतोसौसनःकार्यंकरिष्यति इत्युक्त्वासर्वएवैतेशंकरंशर
णंययुः देवदेवमहादेवदुष्टदैत्यनिबर्हण त्वामेवशरणंप्राप्तास्त्रिपुरेणप्रतापिताः शिवउवाच ब्रह्मंस्त्वयावरोद

त्तोस्मान्मत्तोसौभवत्ततः प्रदत्तासिवरंकस्मात्पुनर्मारयसेकुतः मदीयंनाशितंतेनकस्माद्ध्योमयासुरः इतिरुद्रवचःश्रुत्वाहता
शास्तेसुरास्तदा विषण्णांस्तान्सुरान्दृष्ट्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् विष्णुरुवाच त्वयाप्रतिज्ञालोकानांपालनायसदाशि
व कृता ततःसमायाताःशरणंसर्वदेवताः मयानानाविधंदुःखंह्रीयतेतुसदाशिव एतद्दुःखंमयाशक्यमपनेतुंयतोनहि
अतस्त्वांयाचयाम्यद्यदेवान्बंधाद्विमोचय शिवउवाच तववाक्यंकरिष्यामिसामग्रीनास्तिमेहरे ममापराधसहितं
हनिष्यामिहिदानवं विष्णुरुवाच सामग्रींहिकरिष्यामिसंग्रामार्थंसदाशिव करिष्यतिकथंदैत्यःशंभोरन्यायमेव
सः इतिविष्णुवचःश्रुत्वाहाकष्टमितिचाब्रुवन् अत्रागतांश्चसोस्मान्हिश्रृणुयात्त्रिपुरासुरः नविलंबस्तुतोकुर्यात्किंनि-
दानींविधीयतां सुरान्म्लानमुखान्दृष्ट्वानारदोवाक्यमब्रवीत् नारदउवाच सामग्रीक्रियतांशीघ्रमायातित्रिपुरासु
रः विष्णुंपलायितंज्ञात्वाक्रुद्धोस्तीतिलोकयन् शिवउवाच मयानन्नाशितंतस्ययदिस्थास्यतिमत्स्थले श्रोहंतदा
वध्यमेवमयामार्यःसुदुर्मदः इतिरुद्रवचःश्रुत्वासमाश्वस्तास्तुदेवताः सामग्रींविष्णुरकरोत्युद्धार्थंसतुधूर्जटेः बाणः
स्वयंबभूवास्यवन्हिःशल्यंबभूवह वायुस्तुपुंखरूपोभूत्पिनाकंचधनुर्धरः स्यंदनंधरणीजातावेदाजाताहयोत्तमाः वि
धातासारथिर्जातःपताकाचदिवाकरः आतपत्रंचचंद्रोभूद्गणेशाद्याःपदातयः ततोवेगात्समुत्पत्यनारदस्त्रिपुरंययौ दृ
ष्ट्वानारदमायातंसत्कारैरर्चयेच्चतं मुनेपुराणिमेपश्यसंत्यक्तानिसुरासुरैः त्रैलोक्येचाधुनाजातंसत्कृपातोयशोमम इ-

व्र·रा तिस्यवचः श्रुत्वाललाटंकुट्टयन्मुनिः तूष्णीमासीद्धसित्वैतदवलोक्याप्सरोब्रवीत् त्रिपुरउवाच किमर्थमीदृशीचे· पु·
२५ ष्टामुनेचाद्यकृतात्वया मद्भाग्यसमभाग्यश्चेदस्तिकश्चिन्निगद्यतां नारदउवाच कैलासेतुगतश्चाहंदैत्येंद्रशृणुवै १५
भवं महेश्वरस्यकिंवाच्यंतल्लक्षांशोपिनत्वयि इतितद्वचनंश्रुत्वानारदस्तुविद्राथितः गृहीत्वादैत्यसंघानानुकैलास
त्रिपुरोययौ तत्रदेवैर्महद्युद्धंजाततत्रदिनत्रयं पश्चाद्धरेणनिहतस्त्रिपुरश्चैकबाणतः कार्तिक्यांपौर्णमास्यांतुस
र्वेदेवाःप्रतुष्टुवुः तस्मिंस्तद्दिनेसर्वदेवैर्दीपोदत्तोहरायच सर्वथैवप्रदेयोस्यांदीपस्तुहरतुष्टये विंशतिसप्तशतकस
हितादीपवर्तयः ददन्दीपंपौर्णमास्यांसर्वपापैःप्रमुच्यते पौर्णमास्यांतुसंध्यायांकर्तव्यस्त्रैपुरोत्सवः दद्यादनेनमंत्रे·
णप्रदीपांश्चसुरालये कीटाःपतंगामशकाश्चवृक्षाजलेस्थलेयेविचरंतिजीवाः दृष्ट्वाप्रदीपंनचजन्मभागिनोभवंतिनि
त्यंश्वपचाहिविप्राः कार्यस्तस्यांपूर्णिमायांत्रिपुरस्यमहोत्सवः कार्तिक्यांकृत्तिकायोगेयःकुर्यात्स्वामिदर्शनं सप्तज·
न्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगः कार्तिक्यांतुवृषोत्सर्गंकृत्वानक्तंसमाचरेत् शैवंपदमवाप्नोतिशिवव्रतमिदंस्मृतं इति·
सनत्कुमारसंहितायांकार्तिकपौर्णमास्यांत्रिपुरोत्सवदीपदानंसंपूर्णम् अथकार्तिकमासोद्यापनं वालखिल्याऊ·
चुः अथोर्जव्रतिनःसम्यगुद्यापनमथोच्यते कृतेउद्यापनेसांगंव्रतंभवतिनिश्चितं ऊर्जशुक्लचतुर्दश्यांकुर्यादुद्यापनं २५
व्रती तुलस्याउपरिष्टात्तुकुर्यान्मंडपिकांशुभां तुलसीमूलदेशेतुसर्वतोभद्रमेवच तस्योपरिष्टात्कलशंपंचरत्नसमन्वितं

पूजयेत्तत्रदेवेशंसौवर्णंगुर्वनुज्ञया रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः ततस्तुपौर्णमास्यांवैसपत्नीकान्द्विजोत्तमा
न् त्रिंशन्मितान्यथैकंवास्वशक्त्याविनिमंत्रयेत् अतोदेवाइतिद्वाभ्यांहोमयेत्तिलपायसं ततोगांकपिलांदद्यात्पूजयेद्विधि
वद्गुरुं एवमुद्यापनंकृत्वासम्यग्व्रतफलंलभेत् पराप्तुपौर्णिमास्यत्रयात्रायांपुष्करस्यच वरान्दत्वायतोविष्णुर्मत्स्यरूपोभ
वत्ततः तस्यांदत्तंहुतंजप्तंतदक्षय्यफलंस्मृतं कार्तिक्यांपूर्णिमायांतुविष्णुंनीराजयेत्सदा प्रदोषसमयेराजन्नूनसदारि
द्र्यमाप्नुयात् कार्तिक्यांकृत्तिकायोगेयःकुर्यात्स्वामिदर्शनम् सप्तजन्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगः एतानिकार्तिकेमासि
नरःकुर्याद्व्रतानिच इहलोकेशरीरंस्वंक्लेशयित्वाफलंलभेत् नकार्तिकसमोमासोविष्णुसंतुष्टिकारकः स्वल्पकेशोपिविष्णु·
लोकंप्राप्तिकृन्नापरोभवेत् सनत्कुमारउवाच इत्थंतेनैमिषारण्येवालखिल्यैरुदाहृतं भास्करस्यमुखाच्छ्रुत्वानत
त्वानभिवाद्यच ययुःसूर्यस्यनिकटेगायंतोभास्करस्तुतिं इत्येतत्सर्वमाख्यातंकार्तिकस्यव्रतोत्तमं इतिकार्तिकमासोद्या
पनंसंपूर्णम् अथवैकुंठचतुर्दशीपूर्णिमालिख्यते तत्र मार्गशीर्षसितेपक्षेपौर्णमास्यांशुचिव्रता प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वा
परिधायांबरंसती पूजासंभारमासाद्यपिष्टदीपंविधायच पुत्रसौभाग्यप्राप्त्यर्थंमध्याह्नेपूजयेच्छिवं साचमार्गशीर्षपौ
र्णिमामध्याह्नव्यापिनीग्राह्या तिथ्यादिसंकीर्त्यममेहजन्मनिजन्मांतरेच‌अखंडसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थंबत्तिशीपौ·
र्णिमाव्रतंकरिष्ये तत्रनिर्विघ्नतासिध्यर्थंगणपतिपूजनंकलशाराधनंचकरिष्ये पंचवक्त्रंत्रिनेत्रंचजटाखंडेंदुमंडितं व्याल

यज्ञोपवीतंचभक्तानांवरदंशिवम् ध्यायामि आगच्छभगवन्शंभोसर्वालंकारभूषित यावद्व्रतंसमाप्येनतावत्वंसन्निधौ·
भव आवाहनं सिंहासनंस्वर्णपीठंनानारत्नोपशोभितं अनेकशक्तिसंयुक्तंआसनंप्रतिगृह्यताम् आसनं त्रिपुरांतक
देवेशसृष्टिसंहारकारक पाद्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः पाद्यं अक्षतांचंदनोपेतंनानापुष्पसमन्वितं गृहाणार्घ्यं·
मयादत्तंईश्वरप्रतिगृह्यताम् अर्घ्यं तोयमेतत्सुखस्पर्शंकर्पूरेणसमन्वितं शंभोशंकरसर्वेशगृहाणाचमनीयकं आ·
चमनं पयोदधिघृतंचैवमधुशर्करयायुतं पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येभक्तवत्सल पंचामृतस्नानं मयानीतानितोयानि·
गंगादीनांचहेमजैः स्नानंतैःकुरुदेवेशममशांतिर्विधीयतां स्नानं श्वेतांबरयुगंदेवसर्वकामार्थसिद्धये अंबिकाकां·
तदेवेशमयादत्तंप्रगृह्यताम् वस्त्रं कुंकुमाक्तंसुरश्रेष्ठक्षौमसूत्रविनिर्मितं उपवीतंमयादेवभक्त्यादत्तंप्रगृह्यताम् उप·
वीतं काश्मीरजेनसंयुक्तंकर्पूरागरुमिश्रितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यताम् चंदनं प्रक्षालिताश्चधौताश्चतंदु·
लाश्चशिवप्रियाः मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणजगदीश्वर अक्षतां कमलैर्मालतीपुष्पैश्चंपकैर्जातिसंभवैः बिल्वपत्रैः·
र्महादेवकरिष्येतवपूजनं पुष्पाणि दशांगोगुग्गुलोद्भूतःसुगंधिश्चमनोहरः आघ्रेयतामयंधूपोदेवदेवदयानिधे धूपं
कार्पासवर्तिनिर्मितंघृताक्तंतिमिरापहं भक्त्यासमाहृतंदीपंमयादत्तंप्रगृह्यताम् दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेसफ· २६
लांकुरु ईप्सितंचवरंदेहिपरत्रचपरांगतिम् नैवेद्यं नैवेद्यमध्येपानीयं उत्तरापोशनं हस्तप्रक्षालनं मुखप्रक्षालनं·

पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं इदंफलंमयादेव॰ फलं॰ वक्ष्यमाण
नामभिःषोडशनामभिःपूजयेत् शंकरायत्रिनेत्रायकालरूपायशंभवे महादेवायरुद्रायशर्वायचमृडायच ईश्वरायशिवा
येतिभूतेशायकपर्दिने मृत्युंजयायचोग्रायशितिकंठायशूलिने दूर्वा॰ तेजोमयंसत्लक्ष्मीकंदेवानामपिदुर्लभं हिरण्यंपा
र्वतीनाथमयादत्तंप्रगृह्यताम् दक्षिणां प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो वृषध्वजमहादेवत्रिनेत्रायनमोनमः नी·
राजनं यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणाः इमानिबिल्वपत्राणिपुष्पाणिविविधानिच मयादत्तानिविश्वेशगृहाणव·
रदोभव पुष्पांजलिं नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेइतिनमस्कारं भवायभवनाशायमहादेवायधीमते रुद्रायनीलकंठा
यशर्वायचनमोनमः ईशानायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः गुणत्रयात्मनेतुभ्यंगुणातीतायतेनमः नमःप्रसीददेवे
शसर्वकामांश्चदेहिमे त्वमेवशरणंनाथक्षमस्वमयिशंकर प्रार्थनां वायनं उपायनमिदंद्रव्यंव्रतसंपूर्णहेतवे वाण·
कंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं वायनं अस्यव्रतस्यसिध्यर्थंहिरण्यंपापनाशनं ददामितुभ्यंविप्रेंद्रप्रणतोस्मिप्रगृ·
ह्यताम् दक्षिणां महात्मन्गच्छकैलासंवृषारूढोगणैर्युतः आहूतस्त्वंक्षमस्वत्वंप्रसीदसुमुखोभव विसर्जनं इतिपू
जाविधिः अथकथा यशोदोवाच कृष्णत्वंसर्वदेवानांस्थितिसंहारकारकः अवैधव्यकरंस्त्रीणांयथार्थंवदतद्व्रतं
श्रीकृष्णउवाच यशोदेसाधुपृष्टोहंसौभाग्यप्राप्तयेस्त्रियः बत्तिशीनामविख्यातंपौर्णमास्याव्रतंभवेत् तद्व्रतस्यप्रभा·

येनस्त्रीणांसौभाग्यदंभवेत् अवैधव्यकरंनामशिवप्रीतिकरंमहत् यशोदोवाच केनचीर्णव्रतमिदंमृत्युलोकेक-
दावद विधानंकीदृशंदेवयेनशंभुःप्रसीदति श्रीकृष्णउवाच कांतिकानामनगरीप्रसिद्धाभुविमंडले अनेकरत्नसंपू-
र्णाचंद्रहासेनपालिता तत्रैवासीद्द्विजःकश्चिद्धनेश्वरेतिनामतः तस्यभार्याशुभाचारानाम्नारूपवतीसती अनपत्यौमहा
भागावुभौतौदुःखितौसदा तन्नगर्यांद्विजःकश्चिद्योगारूढोद्विजोजटी भिक्षांचकारसर्वत्रस्तद्गृहंचाप्यवर्जयत् तद्गृहेने
नभिक्षांसरूपवत्यासमर्पिता ययौतदाकतीरंसभिक्षांप्रक्षालयत्पुनः धनेश्वरेणतद्दृष्टंयोगिनायत्कृतंशुभं भिक्षांगृह्णा
सिसर्वेषांगृहस्थानांद्विजोत्तम कदापिमद्गृहेविप्रनायासिवदकारणं योग्युवाच अपुत्रस्यगृहस्थस्ययदन्नमुपभु
ज्यते पतितान्नसमंतत्तुनभोक्तव्यंकदाचन धनेश्वरेणश्रुत्वैतदात्मानंगर्हयन्बहु धनधान्यसमृद्धिश्चपुत्रहीनस्त्वहंप्र-
भो इत्युक्तोसौजटीप्राहगच्छाराधयचंडिकां तस्यतद्वचनंगेहेभार्यायांविनिवेद्यच तपसेनिर्जगामासौचंड्याराधनमाच
रत् उपवासैःषोडशभिःस्वप्नेचैवाहचंडिका भोधनेश्वरगच्छत्वंतवपुत्रोभविष्यति स्वसामर्थ्यवशाद्देयाद्दीपाद्वेपिष्टसंभ-
वाः एकैकवृद्ध्यादातव्याःषोडशद्व्यपूर्णिमाः इदंव्रतंस्वपत्न्यैत्वंकथयस्वयथास्थितं आरुरोहाशुचाम्रंसफलमादायस
त्वरं स्वगृहंगच्छभार्यांवैदेहिगर्भोभविष्यति ततःप्रभातसमयेसहकारमपश्यत आरोढुंनैवशक्तःसचिंताव्याकुलमानसः २७
स्तुतिंचक्रेगणेशस्यकृपांकुरुदयानिधे मनोरथोममैवास्तुत्वत्प्रसादाद्दयानिधे इत्युक्त्वाचततःशीघ्रंफलमादायवेगतः प्रि

यारमार्पितंकृत्वाफलमेकंददर्शसः वराल्लब्धंतदेवासीन्नान्यत्स्यादर्थनिश्चयः आगत्यकथितंतच्चभार्यायैदत्तवान्फलं
तयातदारूपवत्याभक्षितंगर्भमादधे तदादेव्याःप्रसादेनरूपौदार्यगुणान्वितः तस्यास्तदाभवत्पुत्रोदेविदासेतिनामतः
व्रतबंधंततस्चक्रेविवाहंनकरोतिसः माताचाग्रहतःप्रष्टासोवदत्सर्वचेष्टितं ततस्तद्दैवयोगेनकाश्यांनेयोमयाशिशुः
इतिबुद्धिस्तदाजातातदाचक्रेधनेश्वरः तंप्रेषयन्सहाश्वेनमातुलेनसहैवच कियंतिसमतीतानिदिनानिपथिप्रिच्छ
ता गच्छन्काशीपुरींप्रासोभागिनेयेनसंयुतः कस्यचित्तथविप्रस्यमंडलेप्राप्त वांनिशि तस्मिन्दिने गृहस्वामीकन्या
मुद्वाहयत्कृती तैलादिरोपणंचक्रेकृत्वावरनिवेशनं लग्नस्यसमयेप्राप्तेधत्तुर्वातफतोनरः वरपित्रादिभिर्येनविचा
र्यचपुनःपुनः असौकार्पटिकोबालःसुंदरोमेसुतोयथा सार्धंत्वनेनलग्नंवैकरिष्यामःक्रमेणतु इतिनिर्धार्यमनसा
प्रार्थयामासमातुलं घटिकाद्व्यपर्यंतंदेहित्वंभगिनीसुतं मातुलउवाच मधुपर्केलथाकन्यादानेयद्धनंप्रदाय
ते तदस्माकंयदिभवेत्तर्ह्यसौभवतांवरः तथाभवत्तुतेनोक्ताविधिर्वैवाहिकोभवत् पाणिंजग्राहयामासवरेणन्वच
थाविधि वध्वासार्धंतथाभोक्तुसचनौसहितःशिशुः उत्तिष्ठामीतिसंचिंत्यकस्यभार्याभवेदियं ततस्त्वेकांतसमयेनि
श्वासान्सुमुचेबहून् साब्रवीत्कथमेतत्स्मादन्यथाब्रह्मसूत्रता त्वंमेपतिरहंपत्नीदेवाग्निद्विजसन्निधौ सोब्रवीन्माकुरु
खेदंममायुःस्वल्पमेवच यथातेपिगतिर्भूयात्सेयंमत्तःभवेदिति उत्तिष्ठभोनमोनाथक्रुधितोसिनसंशयः प्रीत्याप्रीति

तयासार्धंभुक्तवान्सद्विजस्तथा अंगुलीयंददौतस्यास्पष्टरत्नगतंनवं अंशुकंचददौतस्याःस्थानत्रयविभूषितं नवरत्नमयींमु
द्रांगृहीत्वाप्यंशुकंचसा इतिसंकेतकंकृत्वामद्वचःकुरुमेप्रिये ममसंजीवनार्थायकुरुजात्यादिवाटिकां मनोरमाःपुष्पजातिसु·
गंधिनवमल्लिकाः सिंचसिंचप्रतिदिनंक्रीडांकुरुयथासुखं यस्मिन्दिनेतुमत्प्राणवियोगःसमजायते तदापुष्पादिजातीनांम्ला
नत्वागोभविष्यति पुनःसंजीवितास्ताश्चेत्तर्ह्यहंजीवितोदृढं ततोब्राह्मेमुहूर्तेतुनिर्जगामवरःपथि अथप्रभातसमयेवाद्यना·
दोबभूवह आकारितात्वसाकन्याश्रूतेनायंपतिर्मम यदिचायंपतिस्तानश्रूयादेवमयार्पितं मधुपर्केतथाकन्यादानेयद्भूषणादिकं·
कथयिष्यतिचेत्तर्हिवृत्तांतंरात्रिभाषितं इतिकन्यावचःश्रुत्वाउवाचसवरस्तदा नैवजानामितद्वृत्तंक्रीडितोनिर्जगामह कृष्ण
उवाच ततस्तुबालकःकाशींप्राप्तवान्अध्यनेतरः दिनानिकतिचिज्जग्मुःकालस्यवशमागतः ततःकृष्णोमहानागोरात्रौ
भक्षितुमागतः परितःशयनात्तस्यदीपज्वालाभिरावृतः नैवशक्तस्तमत्तुंवैव्रतराजप्रभावतः तन्मात्राबत्तिशीनामपूर्णिमा·
यांव्रतंकृतं ततोमध्यान्हसमयेकालएवागमत्स्वयं ततस्तत्कालसंक्लिष्टस्त्वर्धोदकनियुंजितः शंकरोप्यगमत्तत्रभवान्यासहए
वच भवानीप्रार्थयामासदृष्ट्वावस्थांतुतस्यतां अस्यमात्राकृतंपूर्वंबत्तिशीव्रतमुत्तमं तस्यप्रभावतःसोयंबालोयंजीव्यतांप्र·
भो तथैवकृतवांस्तत्रभवानीमेप्रवत्सलः तद्वृतस्यप्रभावेनमृत्युनापिनिराकृतः जात्यादिपुष्पवाटिकांपत्रपुष्पविवर्जितां पुनः २८
संजीवितांदृष्ट्वापितरंकन्यकाब्रवीत् अन्नसत्रंकुरुष्वत्वंजीवितस्यगवेषणे पत्यर्थंकुरुभोतातकाशीतोनिरगात्तुसः पुनस्तत्रै·

वसंयातोयत्रोद्वाहोभवत्पुरा ज्ञात्वाचपरमप्रीत्यादेवदत्तोनयद्गृहं ततोजनपदाःसर्वेइतिब्रूयुःपरस्परं जामातादेवदत्तस्यअय·
मेवनसंशयः बालयाचतथाज्ञातःसोपिसंकेतमागतः प्रीत्यास्यूचुस्ततःसर्वेसाधुसाधुसमन्वितं उत्साहोद्यभवत्तत्रनिर्ज
गामाथतत्पुरात् श्वशुरेणतथावध्वामातुलेनसमन्वितः सपितुःप्रेषयामासप्रवत्पुत्रःसमागतः तावूचतुःकुतोस्माकंदुर्भगा
नांतुपुत्रकः कथितोन्यैरपिजनैस्ततःसंहृष्टमानसः सुहृद्भिर्बांधवैःसर्वैरानयामासबालकं ततोमहोत्सवंकृत्वादत्वाचबहु
दक्षिणां एवंसपुत्रवान्जातोबत्तिशीव्रतसेवया याःकुर्वंतिव्रतमिदंविधवानभवंतिताः जन्मजन्मनिसौभाग्यंप्राप्स्यंतिचव
त्तोमम एतत्तेकथितंसर्वंपुत्रपौत्रप्रवर्धनं यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिनिश्चितं यशोदोवाच उद्यापनविधिंब्रूहिपू
र्णिमायाःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे कृष्णउवाच पूर्णिमामार्गशीर्षस्यमाघवैशाखयोस्तथा
व्रतंमारंभयेत्तस्यापौषभाद्रंतुवर्जयेत् उमयासहितोदेवःपूजनीयोवृषध्वजः उपचारैःषोडशभिरागमोक्तविधानतः एकैकं·
दीपकंकृत्वामासिमासिचदापयेत् एवंसार्धद्वयंवर्षैर्द्विमासावधिआचरेत् ज्येष्ठस्यपूर्णिमायांचकुर्यादुद्यापनंततः अथवा·
शुभमासस्यपूर्णिमायांसमाचरेत् चतुर्दश्यामुपवसेद्रात्रौपूजनमाचरेत् अष्टहस्तप्रमाणेनमंडपंकारयेत्ततः तन्मध्येस्थाप
येत्कुंभमव्रणंमृन्मयंनवं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंवैणवंवस्त्रवेष्टितं माषमात्रसुवर्णेनप्रतिमांकारयेत्सुधीः तदर्धार्धेनवाकुर्याद्वि
त्तशाठ्यविवर्जितः कृत्वारूपंप्रयत्नेनपार्वत्याश्चहरस्यच तत्पात्रेप्रतिमेस्थाप्यवृषभेणसमन्विते पूर्वोक्तेनविधानेनसुपुष्पै

श्चैवपूजयेत् धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैःफलैश्चविविधैःशुभैः एवंपूजाप्रकर्तव्यारात्रौजागरणंचरेत् गीतनृत्यादिसंयुक्तंकथापुस्तक-
संयुतं ततःप्रभातसमयेकृत्वास्नानादिकाःक्रियाः पूर्ववदर्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंप्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्था-
पनंबुधः प्रारभेच्चततोहोमंपंचाक्षरमनुस्मृतः तिलैर्यवैस्तथाज्येनपृथगष्टोत्तरंशतं नमःशिवायमंत्रेणउमायाइतिनाम-
तः एवंसमाप्यहोमंतुआचार्यादीन्प्रपूजयेत् द्वात्रिंशद्भूधनैर्युक्तंवंशपात्रंमनोरमं द्वात्रिंशच्चमहादीपैर्द्वात्रिंशच्चमहाफलैः
मातुलिंगंनारिकेलंजंबीरंखर्जुरीफलं अक्षोडंदाडिमंनिंबंनारंगादिशुभानिच कर्कट्यादिशुभैःसर्वैर्ऋतुकालोद्भवैःफलैः
द्वात्रिंशद्भिःफलैर्युक्तंसदीपंवस्त्रवेष्टितं व्रीहीणामुपरिस्थाप्यआचार्यायनिवेदयेत् वायनकंतवतुष्ट्यर्थंददामिगिरिजापते
तत्रमंत्रः महेशःप्रतिगृह्णातिमहेशोवैददातिच महेशस्तारकोभाभ्यांमहेशायनमोनमः द्वात्रिंशद्ब्राह्मणांश्चैवद्वात्रिंशद्यो-
षितस्तथा अन्येभ्योब्राह्मणेभ्यश्चभोजनैःषड्रसैःसह प्रमान्वत्सयुतांधेनुमाचार्यायनिवेदयेत् पश्चात्पूर्णाहुतिंकृत्वाहोम-
शेषंसमापयेत् पश्चाद्भुंजीतयच्छेषंयद्देवब्राह्मणार्पितं इत्येवंपूर्णिमायास्तुउद्यापनविधिःस्मृतः इत्येतत्कथितंसर्वंव्रतस्यो-
द्यापनंमया याःकुर्वंतिव्रतमिदंविधवानभवंतिताः इहभुक्त्वातुविपुलान्कामान्सर्वान्मनोरथान् स्वर्गमंतेगमिष्यंतिकुलको-
टिशतैरपि इतिभविष्यपुराणेकृष्णयशोदासंवादेवत्रिंशीपूर्णिमाव्रतकथासंपूर्णा उद्यापनसंकल्पः तिथ्यादि २६
संकीर्त्यममआत्मनःइहजन्मनिजन्मांतरेचसकलसौभाग्यपुत्रपौत्रादिप्राप्त्यर्थंद्वात्रिंशत्पौर्णमास्यांचरितव्रतस्यघृताक्तश्री-

हिमयदीपप्रज्वलनस्यसंपूर्णफलावाप्त्यर्थंतदुद्यापनंकरिष्ये तदंगंगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंआचार्यवरणंचकरिष्ये इतिसंक-
ल्पः अथफाल्गुनपौर्णमास्यांहोलिकोत्सवः नृपंप्रतिनारदवचोभविष्ये नारदउवाच अथपंचदशीशुक्लाफाल्गुनस्यन-
राधिप अभयंचैवलोकानांदीयतांपरमेश्वर यथाऽशंकिनोलोकारमंतिचहसंतिच दारुजानिचखंडानिगृहीत्वातुसमु-
त्सुकाः योधाइवविनिर्यांतुशिशवःसंप्रहर्षिताः संचयंशुष्ककाष्ठानांउपलानांचसंचयं तत्राग्निंविधिवद्धुत्वामहामंत्रैश्चवि-
त्तमैः ततःकिलकिलाशब्दैस्तालशब्दैर्मनोहरैः तेनशब्देनसापापाहोमेनचसमाहताः साढोढाख्याराक्षसी तत्रैव सर्व-
दुष्टायहोहोमःसर्वरोगोपशांतये क्रियतेस्यांद्विजैःपार्थतेनसाहोलिकास्मृता तमग्निंत्रिःपरिक्रम्यगायंतिचहसंतिच जं-
ल्पंतिस्वेच्छयालोकानिःशंकायस्ययन्मनः तत्रपौर्णिमाप्रदोषव्यापिनीग्राह्या तपस्यपौर्णिमास्यांतुरजन्यांहोलिकोत्सवः
प्रतिपद्भूतभद्रासुयार्चिताहोलिकादिवा संवत्सरंचतद्राष्ट्रंपुरंदहतिसाद्भुतं प्रदोषव्यापिनीग्राह्यापौर्णिमाफाल्गुनीसदा त-
स्यांभद्रामुखंत्यक्त्वापूज्याहोलीनिशामुखे निशागमेनपूज्येनहोलिकासर्वतोमुखैः दिनद्वयेप्रदोषेतुव्याप्तासातुपरैवहि
भद्रायांदीपिताहोलीराष्ट्रभंगंकरोतिवै नगरस्यचनैवेष्टातस्मात्तांपरिवर्जयेत् दिनार्धात्परतोयास्यात्फाल्गुनीपौर्णिमायदि
रात्रौभद्रावसानेतुहोलिकांतत्रदीपयेत् राकायामर्धयादूर्ध्वंचतुर्दश्यायदाभवेत् होलाभद्रावसानेतुनिशीथांतेपिदीपयेत्
इतिपुराणसमुच्चयाच्च यत्तु भद्रायांविहितकार्यंहोलिकायाःप्रपूजनं गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्नैवेद्यैर्दक्षिणाफलैः होलांतुनामसं

व्र.रा. ३० त्रेणपूजयेच्चयथाविधि योनिनाम्नाचमंत्रेणमहाशब्दंतुकारयेत् तत्रकिलकिलाशब्दैरन्योन्यमुच्चरेन्नतः योषितानां पौ.
ग्रमंकुर्याद्योनिमंत्रेणपूर्वकम् योनिनामैवमंत्रंतुयोनरःपठ्यतेसदा नभवेच्चतदापीडाआवर्षंतुसुखंभवेत् मध्यरात्रि
मतिक्रम्यविष्टिःपुच्छंयदाभवेत् प्रदोषेज्वालयेद्वन्हिंसुखसौभाग्यदायिनम् प्रदोषमध्यरात्र्यंतंहोलिकापूजनंशुभम् य
दानुपूर्वरात्रौप्रदोषव्याप्त्यभावेतत्सत्वेवाभद्रारहितकालोनप्राप्यतेउत्तरदिनेचप्रदोषेपौर्णिमाभावस्तदापुच्छेकार्यम् न
थाल्लः पृथिव्यांयानिकार्याणिशुभानिह्यशुभानिच तानिसर्वाणिसिध्यंतिविष्टिपुच्छेनसंशयः अस्मिन्नेवविषये
उत्तरदिनेपौर्णिमासार्धयामत्रयमितानतोधिकावाप्रतिपदश्चवृद्धिस्तदापूर्णिमोत्तरंप्रतिपदिहोलिकाकार्या ननुपूर्व-
पूर्वविष्टिपुच्छे सार्धयामत्रयंपूर्णाद्वितीयदिवसेयदा प्रतिपद्वर्द्धमानातुनदासाहोलिकास्मृता इतिभविष्योक्तेः सा
उत्तरदिनेप्रदोषएकदेशव्यापिन्यस्तिपूर्वरात्रौचभद्रारहितानैवलभ्यते साऽन्तरैव यदापूर्वरात्रिर्भद्राव्याप्तोत्तरेप्रदो
षेचचंद्रग्रहणंतदातत्रस्नात्वाकार्या सर्वेषामेववर्णानांसूतकंराहुदर्शने स्नात्वाकर्माणिकुर्वीतसूतकान्नंविवर्जयेत् फा
ल्गुनेमलमासश्चेच्छुद्धेमासिचहोलिका पूजामंत्रस्तु असृक्पाभयसंत्रस्तैःकृतात्वंहोलिबालिशैः अतस्त्वांपूज-
यिष्यामिभूतेभूतिप्रदाभव इतिहोलिकानिर्णयः इतिपौर्णिमाव्रतानिसमाप्तानि श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ३
श्रीगोपालोजयति

श्रीगणेशायनमः अथअमावास्याव्रतानिलिख्यंते अथभाद्रपदअमावास्यायांकुशग्रहणम् हेमाद्रौउक्तम्
हारीतेन मासेनभस्यमावास्यातस्यांदर्भोच्चयोमतः अयातयामास्तेदर्भानियोज्यास्युःपुनःपुनः नभश्रावणदर्शा
न्तपक्षेणेदम् मदनरत्नेतु मासेनभस्य॰मतः इतिकुशग्रहणीअमा अत्रैवअमावास्यायांपिठोराव्रतम् मध्य
देशेतुपोलाइतिप्रसिद्धम् साप्रदोषव्यापिनीग्राह्या यदापूर्वरात्रौप्रदोषव्याप्त्यभावस्तदापराकार्या अथव्रतवि-
धिः मासपक्षाद्युल्लिख्यममइहजन्मजन्मांतरेवापुत्रपौत्रफलावाप्त्यर्थंपिठोराव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य देवीपू-
जांकृत्वा संध्याकालेस्नात्वाप्रदोषसमयेदेवींसंपूज्यषोडशोपचारैः ब्राह्मणंसुवासिनींसंभोज्यपश्चात्स्वयंभुंजी
त इतिविधिः नमोदेव्यैतिमंत्रेणषोडशोपचारैःपूजनंकुर्यात् अथकथा इंद्राण्युवाच अपुत्रालभनेका
मंपरञ्चमहत्फलम् व्रतानांपरमंश्रेष्ठंकथयत्वंहिपार्वति पार्वत्युवाच प्राचीनःश्रीधरोविप्रअपुत्रोधनेश्वरः
तस्यभार्यासुमित्राचगृहधर्मेणवर्तते श्रीधरस्यसुतोज्येष्ठःशंकरोनामनामतः तस्यभार्याविदेहाचमृतापत्या
भवत्तदा श्रीधरस्यपितुःश्राद्धेविदेहाचप्रसूयते दुःखयुक्तासुमित्राचविदेहांपरिवर्जयत् दुःखयुक्तावनंमा-
सामठमेकंददर्शसा सरिच्चप्रबलायत्रविदेहातत्रसागता मठमध्येस्थितानारीपश्यंतीचपुनःपुनः कुत्रेय
मधुनाप्राप्ताऽलक्षणान्वितसुंदरी मठाधिपाश्चिचार्यैवंविदेहामाहसत्वरम् झोटिंगैर्यक्षवेतालैरनेकैःस्थीयते

व्र· रा· शुभे त्वांप्रसिष्यंतिसकलागच्छशीघ्रंयथागतम् विदेहोवाच दुःखयुक्तांचमांचात्रभ्रमंतींचवनांतरम् मात्रसेत्व अमा·
१ तुपिंगाक्षिक्षेममभवेत्कथम् मठनार्युवाच अत्रागत्यचतुःषष्टिर्दिव्ययोग्यादयस्त्विमाः पूजनार्थसमायाता
निशामध्येशुभास्थिताः तवकामंप्रकुर्वंतिजीविष्यंतिचबालकाः बिल्वपत्रेषुगुप्तात्वमधुनाभवभामिनि श्रुत्वात
त्रविदेहाचबिल्वपत्रेषुसंस्थिता क्षणेनैकेनझोटिंगामठमध्येसमागताः ज्ञात्वामनुष्यगंधंचभवनारीमपृच्छत कु
तोमनुष्यगंधश्चमठगेहंसमाश्रितः निशामध्येचतुःषष्टिर्दिव्यस्तत्रसमागताः अनेकैश्चमहारत्नैः फलैर्नाना-
विधैरपि निविष्टांमठदेवीनामाह्वानंकुर्वतेस्महि श्रावणस्यतुमासस्यकृष्णपक्षेकुहूतिथौ पूजांकृत्वाचतुःषष्टि
रतिथीनूब्रूवतेस्महि वदतेस्ममनुष्यासात्तुसायप्रकटाभवत् ममाशुचित्वमापन्नमातर्मेबालकंमृतम् तवाग्रे
मृतमादायस्थितास्मीतिचबालकम् ममगर्भाश्चतुःपञ्चसजीवाश्चभवंत्विति तत्रस्थितंतच्चनैवेद्यंनारिकेलंप्रतिगृह्य
ताम् चतुःषष्टिस्ततस्तुष्टादत्तास्येशुभंवरम् श्रीधरस्यस्नुषात्वंहिशंकरस्यचवल्लभा पुत्रपौत्रयुताराज्यंभुक्त्वा
पूज्यासुरालये अष्टपुत्राभवंत्वाशुविदेहेगम्यतांपुरम् आगतायेनमार्गेणतेनैवपुनरेवहि पुरांतरंस्थितागत्वा
प्रविवेशस्वमंदिरम् श्रीधरश्चसुमित्राचशंकरोबांधवैःसह विदेहाचाष्टपुत्रैश्चयुक्तासामंगलोत्सवैः मापुर्मुदंम १
हाभागादेवीनांचप्रसादतः द्विजमंत्रादिनिर्घोषैर्दुंदुभिःपटहध्वनैः मृगाक्षिमंगलाचारैर्मृदंगैर्नृत्यघोषकैः तया

संपूजितादिव्याश्चतुःषष्टिःप्रकीर्तिताः तद्व्रतंशृणुचेंद्राणिपिठोराख्यंकुहूतिथौ तासांस्मरणमात्रेणपुत्रपौत्रधनान्विता
नारीभवतिचेंद्राणिशृणुत्वंनामपूजनम् दिव्ययोगीमहायोगीसिद्धयोगीगणेश्वरी प्रेताक्षीडाकिनीकालिकालरात्री
निशाचरी झंकारीरौद्रवेतालीभूतलीभूतडांबरी ऊर्ध्वकेशीविरूपाक्षीशुष्कांगीनरभोजनी भट्टारीवीरभद्राचधू
म्राक्षीकलहप्रिया राक्षसीघोररक्ताक्षीविश्वरूपाभयंकरी चंडीकावीरकौमारीवाराहीमुंडधारिणी भास्करीरौद्र
झंकारिभीषणीत्रिपुरांतका भैरवीध्वंसिनीक्रोधीदुर्मुखीप्रेतवाहिनी खड्गांगीदीर्घलंबोष्ठीमालिनीमंत्रयोगिनी
कालाग्निग्रहणीचक्रीकंकालीभुवनेश्वरी कटकीकिटिनीरौद्रीयमदूतीकरालिनी घोराक्षीकार्मुकीचैवकाकदृष्टीअ
धोमुखी मुंडाग्रधारिणीव्याघ्रीकिंकिणीप्रेतभक्षिणी कालरूपाचकामाख्याउष्ट्राणीघोरापीठिका महालक्ष्मीए
कवीराकालरात्रीचपीठके नमोस्तुवश्चतुःषष्टिदेवीभ्यः शरणंव्रजे पुत्रश्रीवृद्धिकामोहंभक्त्यासंपूजिताःशुभाः ए
वमिंद्राणिकथितंपिठोराख्यंमहाव्रतम् भक्त्याकुर्वंतियानार्योकृतकृत्याभवंतिताः सुखसौभाग्यसंयुक्ताश्चतुः
षष्ट्याप्रसादतः इतिभविष्योत्तरपुराणेपिठोराव्रतंसंपूर्णम् अथआश्विनकृष्णाऽमावास्यांगजच्छायाप
र्व अपरार्कधृतः हंसेकरस्थितेयातुअमावास्याकरान्विता साज्ञेयाकुंजरच्छायाइतिबोधायनोब्रवीत् हंसेसूर्ये
करेहस्तेस्थिते तत्रस्नानंहुतंजपंदानंदद्यात्प्रयत्नतः पितृभ्यःसंप्रदास्यामिस्वक्षय्यमुपतिष्ठतु इतिगजच्छाया

अथकार्तिकअमावास्यांलक्ष्मीव्रतम् वालखिल्यऊचुः स्नात्वाप्रभातसमयेअमायांचमुनीश्वराः नत्वादेवान्पितॄन्
भक्त्यासंपूज्याथप्रणम्यच कृत्वातुपार्वणश्राद्धंदधिक्षीरघृतादिभिः भोज्यैर्नानाविधैर्विप्रान्भोजयित्वाक्षमापयेत् दिवा
तत्रनभोक्तव्यमृतेबालातुरान्जनात् ततःप्रदोषसमयेपूजयेदिंदिरांशुभाम् कुर्यान्नानाविधैर्वस्त्रैःस्वच्छंलक्ष्म्याश्चमंडपं
नानापुष्पैःपल्लवैश्चचित्रैश्चापिविचित्रितम् तत्रसंपूजयेल्लक्ष्मींदेवांश्चापिप्रपूजयेत् संपूज्यादेवनार्योपिबहुभिश्चोपचा
रैकैः पादसंवाहनंकुर्याल्लक्ष्म्यादीनांतुभक्तितः अस्मिन्नहनिसर्वेपिविष्णुनामोचिताःपुरा बलिकारागृहाद्देवालक्ष्मीश्चा
पिविमोचिता लक्ष्म्यासार्द्धंततोदेवाःसुप्तुःक्षीरोदधौपुनः प्रसुप्तावहुकालंतेसुखंतस्मान्मुनीश्वराः रचनीयाःसूत्रग-
र्भाःपर्यंकाश्चसतूलकाः दुग्धफेनोपमैर्वस्त्रैरास्तृताश्चयथाविधम् स्वापयेत्तान्सुरा नुलक्ष्मीवेदघोषसमन्विताः लक्ष्मी
र्दैत्यभयान्मुक्तासुखंसुप्तांबुजोदरे अतश्चविधिवत्कार्यातुष्टैस्तुसुखसुप्तिका तदन्हिपद्मशय्यांयःपद्मासौख्यविवृद्ध
ये कुर्यात्तस्यगृहंमुक्त्वानतस्याःक्वापिनव्रजेत् नकुर्वंतिनराइत्थंलक्ष्म्यायेसुखसुप्तिकाम् धनचिंताविहीनास्तेकथंरा
त्रौस्वपंतिहि तस्मात्सर्वप्रयत्नेनलक्ष्मींसंस्वापयेन्नरः दुःखदारिद्र्यनिर्मुक्तःस्वजातौस्यात्सुनिश्चितः जातीपत्रलवंगैला
फलकर्पूरसंयुतम् पाचयित्वागव्यदुग्धंसितांदत्वायथोचितम् लड्डुकान्तस्यकुर्वीततांश्चलक्ष्म्यैसमर्पयेत् अन्य २
चतुर्विधंभक्ष्यंदेशकालादिसंभवम् सर्वंन्निवेदयेल्लक्ष्म्यैममश्रीःप्रीयतामिति दीपदानंततःकुर्यात्प्रदोषेचततो

ल्मुकम् भ्रामयेत्स्वस्यशिरसिसर्वारिष्टनिवारणे दीपवृक्षास्तथाकार्याःशक्त्यादेवगृहादिषु चतुष्पथेस्मशानेचनदीपर्व
तवेश्मसु वृक्षमूलेषुगोष्ठेषुचत्वरेषुगृहेषुच वस्त्रैःपुष्पैःशोभितव्याराजमार्गस्यभूमयः हट्टेषुस्थापयेन्नानापका-
न्नानिफलानिच नागवल्लीदलादीनिरचयित्वाचनिःक्षिपेत् शोभांकुर्याद्राजमार्गेकमलैश्चविशेषतः तदभावेवराटी
नाकृत्वातानिचशोभयेत् एवंपुरमलंकृत्यप्रदोषेतदनंतरम् ब्राह्मणान्भोजयित्वादौसंबोध्यचबुभुक्षितान् लड्डुकापूप
मंडाद्यैःशष्कुलीपूरिकादिकैः अलंकृतेनभोक्तव्यंनववस्त्रोपशोभिना ततोपराण्हसमयेघोषयेन्नगरेनृप अद्यराज्यव
लैर्लोकायथेच्छंक्रीडतामिति यथेच्छंक्रीडतांवालाइत्यादेश्यंनृपेणतु विलोक्याबालकक्रीडानानासामग्रिसंयुता तेभ्यो
दद्यात्क्रीडनकंततःपश्येच्छुभाशुभम् तेष्वेवत्सदीपितोवन्हिर्नज्वालांमुच्यतेयदा महामारीभयंघोरंदुर्भिक्षंवाथजा
यते बालशोकेराजशोकस्तेषांतुष्टेनृपेसुखम् बालयुद्धेराजयुद्धंरोदनेबालकैःकृते अवश्यमेवभवतिवर्षाद्राष्ट्रविना
शनम् यष्टिकादिकृतानश्वान्यदारोहंतिवालकाः तदाराज्ञोजयोवान्यःपरराष्ट्रंविमर्दयेत् यदाक्रीडंतिनाल्पश्चेल्लिंगं
धृत्वाकरादिषु तदाप्रसिद्धनारीणांव्यभिचारःप्रजायते अन्नंयदागोपयंतिक्रीडनेबालकाजलम् दुर्भिक्षंवृष्टयभावश्च
शीघ्रमेवप्रजायते एवंबालकृतांचेष्टांबुध्वाचोह्यफलंवदेत् लोकैश्चापिपुरेरम्येसुधाधवलिताजिरे गीतवादित्रसंजु
ष्टेप्रज्वालितसुदीपके अन्योन्यप्रीतिसंयुक्तेदत्ततालनकेजने तांबूलहृष्टहृदयेकुंकुमक्षोदचर्चिते दुकूलपट्टवसनेन

पथ्यैः स्वर्णहीरजैः मित्रस्वजनसंबंधिस्वगोत्रजान्प्रपूजयेत् बलिराज्येप्रकर्तव्यंनरैर्वारांगनादिकं अक्षक्रीडनकंनै
नबलिराज्येनदोषभाक् आत्मनोयच्चसौख्यार्थंपरदुःखाकरंकृतम् वारांगनादिगमनंस्पृष्टास्पृष्टादिभक्षणम् अन्या
वरदृतिश्चापिद्यूताद्यंचनदुष्यति एवंतुसर्वथाकार्योबलिराज्येमहोत्सवः जीवहिंसासुरापानमगम्यागमनंतथा चौर्यं
विश्वासघातश्चपंचैतानिमुनीश्वराः बलिराज्येतुनरकद्वाराण्युक्तान्यतस्त्यजेत् ततोर्धरात्रसमयेस्वयंराजाव्रजेत्पुरम्
अवलोकयितुंरम्यांपद्भ्यामेवशनैःशनैः महतातूर्यघोषेणज्वलद्भिर्हस्तदीपकैः हर्म्यशोभासुखंयावत्कृतकेरसुकैन
रैः बलिराज्यप्रमोदंचदृष्ट्वासपुरमाव्रजेत् एवंगतनिशीथेचजनेनिद्रार्धलोचने तावन्नगरनारीभिःशूर्पडिंडिमवा
दनैः निष्काश्यतेप्रहृष्टाभिरलक्ष्मीःस्वगृहांगणात् दंडैःकरजनीयोगेदर्शःस्यात्तुपरेहनि तदाविहायपूर्वेद्युः परेन्हि
सुखरात्रिका येवैष्णवावैष्णवावाबलिराज्योत्सवंनराः नकुर्वंतिवृथातेषांधर्माःस्युर्नात्रसंशयः इतिलक्ष्मीव्रतं
संपूर्णम् अथमार्गशीर्षअमावास्यांगौरीतपोव्रतम् सूतउवाच इंद्राणीप्रांजलीर्भूत्वास्वपतिंवाक्यमब्र-
वीत् एकंव्रतंसमाचक्ष्वपुत्रपौत्रसुखप्रदम् इतिवाक्यंतदाश्रुत्वाह्युवाचवचनंशचीम् शृणुचार्वंगिसकलंयन्मया
कृतंकृतम् बृहस्पतेस्तुजनकःपृष्टःप्राहांगिराःसुधीः तद्व्रतंकथयाम्यद्यसद्यःसुखकरंपरम् पतिपुत्रसुखावाप्ति ३
र्जायतेजगतिस्थिरा गौरीप्रीत्यर्थमेवादौस्त्रीभिर्यत्क्रीयतेतपः गौरीतपइतिख्यातंतस्मात्तद्व्रतमुत्तमम् तस्मात्स्त्रि-

यातपोभिश्चतोषणीयाशिवप्रिया आदौमार्गशिरेमासित्वमावास्यादिनेशुभे गृण्हीयान्नियमंतत्रदंतधावनपूर्वकम् उप
वासस्यनक्तस्यगौरीशप्रीतयेमुदा ईशार्धांगस्थितेदेविकरिष्येहंव्रतंतव पतिपुत्रसुखावाप्तिंदेहिदेविनमोस्तुते नियम
मंत्रः ततोमध्यान्हसमयेस्नात्वानद्यादिषुव्रती सूर्यायार्घ्यंततोदत्वाध्यात्वागौरीश्वरंहरम् अहंदेवव्रतमिदंकर्तुमिच्छा-
मिशाश्वतम् तवाज्ञयामहादेवतन्निर्वहणंकुरु उक्त्वैवनियमंगृण्हन्वर्षाण्येवतुषोडश गृहमागत्यपूजार्थमुपचारान्प्रक
ल्पयेत् शिवालयंततोगत्वाशिवंसंपूजयेत्सुधीः गौरीमभ्यर्चयेत्सम्यग्विधिनायेनतच्छृणु पार्वतीतिततःपादौजान्वोर्हैमवतीं
तिच जंघयोरंबिकेत्येवंगुह्यंगिरिशवल्लभा नाभिंगंभीरनाभीति अपर्णेत्युदरंपुनः महादेवीतिहृदयेकंठेश्रीकंठकामिनीं
सुखेषण्मुखमातेतिललाटेलोकमोहिनी मेनकाकुक्षिरत्नेतिशिरस्यभ्यर्चयेत्ततः दक्षिणेगणपःपूज्योवामेस्कंदःसवाह
नः धूपदीपादिनैवेद्यंकृत्वानत्वाप्रदक्षिणाम् फलेनार्घ्यंततोदत्वाध्यात्वादेवींमहेश्वरीम् कृत्वाताम्रमयंपात्रंमृन्मयंवेण
वंतथा अष्टतंतुमयांवर्तींतस्मिन्पात्रेनिवेशयेत् घृतेनापूर्यगव्येनतत्पात्रंविमलेनच दीपमुज्वालयेत्सम्याग्यावत्सूर्योद
योभवेत् एवंसंक्षिप्यतांरात्रींजागरेणसमन्विताम् ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायपूजयेद्विजदंपती कुर्याद्धोमंयदलिनीपापा
ग्निशमनींतदा पक्वान्नेनगुडान्नाद्यैःपूर्णांपूर्णफलप्रदाम् ऋतूद्भवैःफलैश्चैवपूरिकातिलतंडुलैः सौभाग्याष्टकसंयु
क्तंपात्रंकुर्याच्चधातुकम् तस्योपरिस्थितंदीपंपूजयेत्तिथिनामतः सुवासिनीवचोग्राह्यंदीपंसूर्यायदर्शयेत् यावत्कल

कलाशब्दंकुर्वंतेवकककाककाः तावत्पुरस्तात्कर्तव्यंकीर्तनंचतद्यनः उत्तिष्ठंतेयदिनगाहिहंगाश्चारुलोचने तदाकर्णन
मात्रेणसौभाग्यंव्रजंतिस्त्रियाः अतएवव्रतेनारीपश्चादुत्थापयेच्चतान् तिथिमेकांसमाप्यैवंदंपतीभोज्यशक्तितः प
रिधायस्वलंकृत्यवासोभिर्भूषणांजनैः माल्यैःस्रगंधैर्विविधैःफलसिंदूरकुंकुमैः संतोष्यसमनुज्ञाप्यस्वयंभुंजीतवंधुभिः
एवंद्वितीयेवर्षेचनंदाद्यास्वचरेत्तिथीः वर्षवर्षक्रमाद्वांद्वितीयादिषुचाचरेत् एवंषोडशवर्षाणिकृत्वैतद्व्रतमुत्तमम् पश्चा
दुद्यापनंकुर्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे मार्गशीर्षेथसंप्राप्तेमासेगौरीश्वरप्रिये पौर्णमास्यांदिनेरम्येनिमंत्र्याष्टदंपतीन् मध्या
ह्नेष्टदलपद्मेगौरींनारीसमर्चयेत् यथोक्तेनविधानेनपुष्पधूपादिभिस्तथा सोहलीभिश्चकासारैःपूपापूपैश्चभामिनि
पायसेनघृतेनापिशर्करामोदकैस्तथा पूरयित्वाष्टसंख्यान्धातुमृन्मयसंपुटान् दंपतीन्भोजयित्वातुतेभ्योदद्याद्य
थाविधि अलंकृत्ययथाशक्त्यागौरीमेप्रीयतामिति गुरवेलक्षणोपेतांगौरींकनकनिर्मिताम् दद्याद्धेनुंसवत्सांचदक्षि-
णावस्त्रसंयुताम् अन्यान्यपियथाशक्त्यादद्याद्दानानिभामिनि यद्यदिष्टतमंलोकेतत्तद्दद्याद्द्विजन्मने चापल्यमायुषा
ज्ञात्वासंपत्स्वपिचसुंदरी षोडशाब्दव्रतमिदंकुर्याद्वर्षेहिभक्तितः गौरीतपोव्रतमिदंयाकरोतीहभामिनि बाल्येयौवन
कालेवावार्धकेवाहरिप्रिये तस्याःसौभाग्यमतुलंधनधान्यसमन्वितम् भवेद्व्याहतैश्वर्यंभर्तृसौख्यंनसंशयः दुर्लभं
मानुषंजन्मतत्रापिद्विजजन्मता सदाचारपरत्वंचतत्रापितुविशिष्यते एवंवारत्रयंयास्त्रीकुरुतेव्रतमुत्तमम् मातापि- ४

त्रोःप्रियंचापिप्राप्नुयाद्बहुवंशिनाम् निर्मलंजन्मनोवापिमनसश्चापिसंपदः लभतेपुष्पभतेजश्चपतिपुत्रसमन्विता इह-
भोगान्यथाकामंभुक्त्वास्वर्गमवाप्नुयात् इत्थंगिरोवचनमाप्यपुरापुराणंगौरीतपोव्रतमिदंविदधेयथेष्टम् तस्यप्रभावव
शतःस्वभंस्वराज्यंसौख्यंहिसर्वमतुलंपतिपुत्रयुक्तम् नंदिकेश्वरउवाच उद्यापनविधिवक्ष्येव्रतसांगभवेद्यथा स
नत्कुमारमुनीनांचदुर्लभंतद्विधिंशृणु पर्वण्याश्वयुजस्यांतेपायसंचघृतप्लुतम् नक्तंभुंजीतशुद्धात्मा ओदनंचैक्षवान्वि
तं अश्वयुजस्यांतेकार्तिकेपर्वणि अमावास्यायांकार्तिकांतेदर्शेइत्यर्थः ऐक्षवंइक्षुरसः शर्वर्यंतेशुचिर्भूत्वाबिल्वजंदंत
धावनं कृत्वाचैनन्महादेवंनत्वाभक्तियुतोव्रती अहंदेवव्रतमिदंकर्तुमिच्छामिशाश्वतम् तवाज्ञयामहादेवतत्रनिर्वहणं
कुरु उक्त्वैवंनियमंगृण्हन्वर्षाण्येवतुषोडश तिथीःप्रतिपदाद्यास्तुपारयिष्याम्यनुत्तमाः ततोमार्गशिरेमासिप्रतिपद्य
परेहनि उपवसेद्धुरुपस्त्रामहादेवंस्मरन्मुहुः महादेवंस्मरन्विप्रान्नमस्येच्छन्नविग्रहान् षोडशाष्टौतदर्धंवादंपतींश्च
निमंत्रयेत् देवंचनक्तमासाद्यदीपान्प्रज्वाल्यषोडश पक्वान्नार्थंमहादेवंभक्त्यानत्वानिवेदयेत् आचम्यचगृहंगत्वाम
हादेवंस्मरन्क्षितौ शुचिवस्त्रास्तृतायांतुनिराहारोनिशिस्वपेत् अथोदयेसहस्रांशोःस्नात्वाचादायदीपकान् नैवेद्यंस्व
पत्नीचगृहीत्वागच्छेच्छिवालयं स्नापयेत्पंचगव्येनघृतेनतदनंतरं मधुनाचतथादध्नाप्यपश्चपयसातथा रसेनचाथखंडेन
पलेश्चस्नापयेत्पुनः तिलांबुनाततःस्नाप्यपश्चादुष्णेनवारिणा लेपयेत्कृधनंपश्चात्कर्पूरागरुचंदनैः एवंसंपूज्यतंभ

स्याहेमन्यस्यव्रजेद्गृहं हेमरूवर्णपुष्पं नानाफलैश्वसंपूज्यदद्यान्नैवेद्यमेवहि गृहंगत्वायथान्यायंहिरण्यरेतसं
विभुं जातवेदसमाधायतर्पयेत्तिलसर्पिषा व्रतिनश्चतथाचार्यंमिथुनानिचभोजयेत् हेमवस्त्रादिदानानियथाशक्त्या
तुदापयेत् एवंविसृज्यतान्सर्वान्सार्धंबंधुजनैःसह पीत्वादौपंचगव्यंचहृष्टोभुंजीतवाग्यतः यत्किंचिदेतदुद्दिष्टंम-
हादेवमुदीरयेत् प्रारंभेचविधिंकुर्याद्दरिद्रोवाधनेश्वरः वित्तसामर्थ्यतश्चैवप्रतिमासंनतश्चरेत् स्वल्पवित्तोथवाकश्चि
त्सुप्यादौकार्तिकावधि नक्तंकृत्वाऽमावास्यांप्रागुक्तविधिनाततः प्रतिपद्यामुपोष्यैवंपंचगव्यंपिबेच्छुचिः महादे
वंस्मरन्सार्धंभक्त्याभुंजीतलिंगिभिः मासस्यकार्तिकस्यांतेकृत्स्नंप्राग्विधिनाचरेत्॥ नंदायांचद्वितीयांशुभतिथ्यां
समुपोषयेत् एवंपौषेतुसंप्राप्तेप्रतिपन्नक्तमाचरेत् द्वितीयाब्देद्वितीयायामुपवासंसमाचरेत् अद्दीनतिथिंचैकां
मासेमासेतथापरां पूर्ववत्संसजेत्पौषंप्रत्यब्दंनैवमाचरेत् एवंषोडशवर्षेतुक्रमेणैवमुपोषयेत् पूर्ववद्देवमभ्यर्च्यकृशा
नुंधाम्नितर्पयेत् उमामहेश्वरप्रीत्यैदद्याद्धांचद्विजायच संपूज्यहेमवस्त्राद्यैर्यथाशक्त्यातुदक्षिणां छत्रोपानहकुंभांश्चद
द्यात्तेभ्यःपृथक्पृथक् भोजयेत्तान्विसृज्यैवंमिथुनानिचषोडश ब्राह्मणांश्चयथाशक्त्याभोजयेद्वेदपारगान् एवंमहा
व्रतंचैवब्रह्मघ्नस्याघमर्षणं वाचकाश्रावकाश्चैवश्रोतारोव्रतिनश्चये भवंतिपुण्यसंयुक्तास्तद्गताभिमुखाश्चये
इतिहेमाद्रौकालिकापुराणेगौरीतपोव्रतंसोद्यापनंसंपूर्णम् अथसोमवत्यमावास्याव्रतं शंखः

अमासोमसमायोगेश्राद्धंयद्यत्रलभ्यते तीर्थेकपिलधारोस्मिन्गंगायांपुष्करेतथा दिव्यंतरिक्षभौमानियानितीर्थानिसर्वशः
तान्यत्रनिवसिष्यंतिदर्शेसोमदिनान्विते अमावास्यातुसोमेनसप्तमीभानुनासह चतुर्थीभूमिपुत्रेणसोमपुत्रेणचाष्टमी
चतस्रःस्तिथयःकृष्णाःसूर्यग्रहणसंनिभाः स्नानंदानंतथाश्राद्धंसर्वंतत्राक्षयंभवेत् तिथिवासरयोर्योगोयथाकालेभवे
द्यदि भान्वंतेवाथमध्याह्नेपुण्यकालःसनान्यथा अथसंकल्पः तिथ्यादौसंकीर्त्य ममेह अस्यांसोमवत्यमायां
सकलपापक्षयार्थंपुत्रपौत्राद्यभिवृद्ध्यर्थंजन्मजन्मनि अवैधव्यसंततिचिरंजीवितपरमसौभाग्यप्राप्तिकामा अश्वत्थमू
लेलक्ष्म्यासहितब्रह्मशिवसहिताश्वत्थनारायणप्रीत्यर्थंविष्णुपूजांतदंगतयाकलशपूजनंचकरिष्ये अथपूजा
शांताकारमितिध्यात्वा विश्वव्यापकविश्वेशकृपयादीनवत्सल मयोपपादितांपूजांगृहाणेमांहिमाधव सहस्रशीर्षे
त्यावाहनं मूलानिब्रह्मणोयस्यऋग्वेदांगानिपल्लवाः फलानियज्ञशाखाश्चनारायणदयांकुरु सूर्यकोटिप्रभानाथसर्व
व्यापिन्रमापते आसनंकल्पितंभक्त्यागृहाणपुरुषोत्तम पुरुषएवेदमित्यासनं नारायणजगद्व्यापिन्जगदानंद-
कारक विष्णुक्रांतादिसंयुक्तंगृह्णपाद्यंमयार्पितम् एतावानस्येतिपाद्यं फलगंधाक्षतैर्युक्तंपुष्पपूगसमन्वितं अर्घ्यंगृ
हाणभगवन्विष्णोःसर्वफलप्रदम् त्रिपादूर्ध्वमित्यर्घ्यम् कर्पूरैलादिसुरभिशीतलंसलिलंप्रभो रमारमणकृष्णात्वंआच
म्यंप्रतिगृह्यतां तस्माद्विराळित्याचमनं पंचामृतंमयानीतंपयोदधिघृतंमधु शर्करागुडसंयुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम्

पंचामृतस्नानं गंगाकृष्णागौतमीनर्मदाकावेरीनवसनद्भूता नाप्य आनीनस्तस्वदं स्नानार्थंप्रतिगृह्यतां यसुरुषेणेतिस्नानं पीतवा
सस्त्वयिविभोमयायत्सुदाहृतं वासः प्रीत्यागृह्णाणेदंपुरुषोत्तमकेशव तंयज्ञमितिवस्त्रं उपवीतंसोत्तरीयंमयादत्तंस्कशो
भनं विश्वमूर्तेगृहाणेदंनारायणजगत्पते तस्माद्यज्ञेत्युपवीतं अश्वत्थद्रुनभुवासगोविंदस्यसदाश्रय अशेषंहरमेप
पंवृक्षराजनमोस्तुते अलंकारं० स्त्रवेष्टनं० मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यताम्
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतइतिगंधं० अक्षताश्चसुरश्रेष्ठः कुंकुमोक्ताःसुशोभिताः मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर अ
क्षतान् तुलसीजातिकमलमल्लिकाचंपकानिच पुष्पाणिहरगोविंदगृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वेतिपुष्पं वनस्पति
रसोद्भूतोगंधाढ्यश्चमनोहरः आघ्रेयः सर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां यसुरुषेणेतिधूपं चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्य
निवारणं आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृहाणजगदीश्वर ब्राह्मणोस्येतिदीपं भक्ष्यभोज्यलेह्यपेयचोष्यस्वाद्यंमयाहृतं
शीतयेपरमेशस्यदत्तंमेस्वीकुरुप्रभो चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं मध्येपानीयं उत्तरापोशनं इदंफलंमयादेवेतिफलं पूगीफलमितितां
बूलंहिरण्यगर्भेतिदक्षिणां चक्षुसाभासतेलोकः कोटिसूर्यसमप्रभ नीराजयिष्येत्वांविष्णोकृपांकुरुममप्रभो नीराजनं मया
कायेनमनसावाचाजन्मशतार्जितं पापंप्रशमय श्रीशप्रदक्षिणपदेपदे नाभ्याआसीतिप्रदक्षिणाम् व्यक्ताव्यक्तस्वरूपाय
सृष्टिस्थित्यंतकारणे आदिमध्यांतरहितविष्टरश्रवसेनमः सप्तास्येतिनमस्कारं मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरू

अयतः शिवरूपायअश्वत्थायनमोनमः यज्ञेनयज्ञमितिपुष्पांजलिम् अमासोमापूजा अमायैचनमस्तुभ्यंसोमायैचन
मोस्तुते उभयोःसंगमेविष्णुपूजाफलमवाप्नुयात् अनेनषोडशोपचारैःपूजयेत् ततःमूलतोब्रह्मरूपेतिमंत्रेणअष्टोत्तरश
तप्रदक्षिणाःकार्याः वायनं अमासोमाव्रतस्यास्यसंपूर्णफलहेतवे वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं इतिवायनम
नः यन्मयामनसावाचानियमात्पूजनंकृतम् सर्वसंपूर्णतांयातुतद्विष्णोश्चप्रसादतः इतिप्रार्थना इदंविष्णुरितिमंत्रेण
पुरुषसूक्तेनवातथा षोडशैरुपचारैश्च अश्वत्थेविष्णुंपूजयेत्॥ पौराणमंत्रः व्यक्ताव्यक्तस्वरूपायसृष्टिस्थित्यंतका
रिणे आदिमध्यांतहीनायविष्टरश्रवसेनमः मूलतोब्रह्मरूपाय० नमोनमः इतिमंत्राभ्यांपूजाकार्या ततःप्रदक्षिणाःकार्याः
१०८॥ अथकथा सूतउवाच शरतल्पगतंभीष्ममुपगम्ययुधिष्ठिरः कृतप्रणामोधर्मात्माहितंवचनमब्रवीत्
युधिष्ठिरउवाच हतेषुकुरुमुख्येषुभीमसेनेनकोपिना तथापरेषुभूपेषुहतेषुयुधिजिष्णुना दुर्योधनकुमंत्रेणजातो
स्माकंकुलक्षयः नसंतिभूविभूपालाबालवृद्धातुराहते अवशिष्टावयंपंचवंशेभारतसंज्ञके॥ एकातपत्रमपिचराज्यंमह्यंनरो
चते जीवितेमयिजुगुप्सास्यान्मृतेनसद्गतिःक्वचित् दृष्ट्वासंततिविच्छेदंसंतापोहृदयेनिशम् अश्वत्थामास्त्रनिर्दग्धोह्युत्त
राग‍र्भसंभवः अतोमेद्विगुणंदुःखंपिंडविच्छेददर्शनात् किंकरोमिक्वगच्छामिपितामहवदाधुना येनसंपद्यनेसद्यःसंततिश्चि
रजीविनी॥ भीष्मउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानांव्रतमुत्तमम् यस्यस्मरणमात्रेणसंततिश्चिरजीविनी॥ अमावा-

स्यायदापार्थसोमवारयुताभवेत् तस्यामश्वत्थमागत्यपूजयेच्चजनार्दनं अष्टोत्तरशतंकुर्यात्तस्मिन्वृक्षेप्रदक्षिणाः तावत्संख्या
न्युपादायरत्नधातुफलानिच व्रतराजमिदंराजन्विष्णोःप्रीतिकरंशुभम् उत्तरांकारयप्राज्ञगर्भोजीवमवाप्स्यति भविष्यतिगु
णीपुत्रस्त्रिषुलोकेषुविश्रुतः श्रुत्वापितामहवचःप्रत्युवाचयुधिष्ठिरः युधिष्ठिरउ॰ तद्व्रतंव्रतराजाख्यंविस्तरेणप्रकाशय केन
प्रकाशितंमर्त्यकेनेदंविहितंविभो भीष्मउवा॰ आस्तेयासर्वविख्याता कांतिसंज्ञामहापुरी रजताचलसंकाशसौधसंघैर्विराजि
ता रूवेषैर्नागरजनैर्नारीभिरुपशोभिता ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रैःस्वस्वकर्मरतैर्वृता रूपचातुर्यवर्याभि र्वेश्याभिःसमलंकृता
अलकेवकुबेरस्यशक्रस्येवामरावती तेजोवतीवरत्नाढ्यापावकस्यमहापुरी तत्रराजारत्नसेनोबभूवामितविक्रमः तस्मिन्व
सतिभूपालेजनानंदकरेशुभे तस्यराज्येवसद्विप्रोदेवस्वामीतिविश्रुतः तस्यस्त्रीरूपसंपन्नानाम्नाधनवतीशुभा यथार्थनाम
धेयासालक्ष्मीरिवसर्वविग्रहा तस्यांसजनयामाससप्तपुत्रान्गुणान्वितान् एकांदुहितरंरम्यांनाम्नागुणवतींनृप कृतदाराश्च
तेपुत्राविहरंतियथासुखं कन्याकुमारिकाचासीदनुरूपप्रियार्थिनी अत्रांतरेद्विजःकश्चिद्भिक्षार्थंसमुपागतः दीप्यमानःस्व
तेजोभिर्मूर्तिमानिवपावकः द्वारदेशमुपागत्यप्रयुयोजाशिषंतदा देवस्वामिस्नुषाःसप्तसमुत्थायससंभ्रमं भिक्षांप्रत्येक ७
मानिन्युर्ददुस्तस्मैद्विजन्मने अवैधव्याशिषंप्रादात्ताभ्यःसौभाग्यसंपदं ततोगुणवतीमात्राप्रहितासहभिक्षया विप्रायभिक्षां
प्रददौकृत्वापादाभिवंदनं आशिषंचददौविप्रःशुभेधर्मवतीभव सावैतद्वाक्यंगुणवतीश्रुत्वाप्रत्याययौगृहं मात्रेनिवेदयामा

सआशिषंतेनयोजितां श्रुत्वाधनवतीपुत्रींकरेधृत्वासमाययौ प्रणतिंकारयामासपुनस्तस्मैद्विजन्मने तथैवाशिषमुच्चार्यवि
प्रस्तामभ्यनंदयत् श्रुत्वाशिषंधनवतीसचिंताप्रत्युवाचह धनवत्युवाच प्रसीदभगवन्विप्रवचनंमेवधारय स्नुषाभ्यःप्र
णताभ्योमेत्वयादत्तास्त्वाशिषः अवैधव्यकराःपुत्रसुखसौभाग्यसाधकाः कृतायांप्रणतायांमेविपरीतंत्वयोदितं भद्रेधर्मवती-
भवइत्युदीर्यपुनःपुनः आशीःप्रयुक्ताविप्रर्षेकारणंवदसत्वरं द्विजउवाच धन्यासित्वंधनवतीप्रख्यातचरित्तामुवि
यथायोग्यप्रयुक्तेयंमयाशीर्दुहितुस्तव इयंसप्तपदीमध्येवैधव्यत्वमवाप्स्यति धर्माचरणमस्यार्थंकर्तव्यमनयाशुभे अतोम
याशीर्दत्तेयंशुभेधर्मवतीभव श्रुत्वाधनवतीवाक्यंचिंताकुलितचेतसा उवाचवचनंदीनंप्रणिपत्यपुनःपुनः धनवत्युवाच
उपायंवेत्सिचेद्ब्रह्मन्दशीघ्रंदयांकुरु अपायंवेत्सिचेद्विप्रकिंकरोमिदयानिधे द्विजउवाच यदागताभवेत्सोमागृहेवैत
वसुंदरि तस्याःपूजनमात्रेणभवेद्वैधव्यनाशनम् धनवत्युवाच कासासोमात्वयाप्रोक्ताकाजातिःकुत्रसंस्थितिः यस्या
गमनमात्रेणभवेद्वैधव्यभंजनम् एतद्वदमहाभागनकालोविस्तरस्यमे द्विजउवा॰ सोमासारजकीजातिस्थितिस्तस्याश्च-
सिंहले सान्वेदायातितेवेश्मतदावैधव्यभंजनम् इत्युक्त्वाब्राह्मणोन्यत्रगतोभिक्षाप्रतीक्षया धनवत्यपिपुत्रेभ्यःप्रोवाचवचनंत
दा धनवत्युवाच इयंदुर्ललितापुत्राःस्वसागुणवतीशुभा सोमागमनमात्रेणभवेद्वैधव्यभंजनम् अस्तियस्यपितुर्भक्ति
र्मातुर्वचनगौरवं सप्रयातुसहस्वस्त्रासोमामानयितुंद्रुतं पुत्राऊचुः ज्ञातंमातस्तवस्वांतंपुत्रीस्नेहवशंगतं यातदेशां

तत्पुत्राःप्रख्यापयसिदुर्गमं अंतरेदुस्तरःसिंधुःशतयोजनविस्तरः अशक्यंगमनंतत्रनक्षमागमनेवयं देवस्वाम्युवाच
अपुत्रःकृतमेभिःपुत्रैरहंयास्यामिसिंहलं आनयिष्यामितांसोमांपुत्रीवैधव्यनाशिनीं एवंवादिनिसक्रोधेदेवस्वामिनितत्क्ष
णेशिवस्वामीकनिष्ठस्तत्पुत्रःप्रोवाचसंमनः तातमावदचैवंत्वंरोषावेशवशंगतः मयितिष्ठतिकःशक्तोगंतुंद्वीपंहिसिंहलं इत्यु
क्त्वासहसोत्थायप्रणम्यशिरसामुदा प्रतस्थेसहितःस्वस्माद्द्वीपंसिंहलसंज्ञितं सकियद्भिर्दिनैर्गत्वातीरंप्राप्यसरित्पतेः तर्तुंतमं
बुधिंतत्रप्रयत्नमकरोद्द्विजः सददर्शकृतविस्तीर्णंन्यग्रोधद्रुममंतिके तत्कोटरेकृतवासीनागृध्रराजस्यबालकाः तत्पादपतलेस्थि
त्वाताभ्यांनीतंतुतद्दिनं शावकानांकृतेगृध्रोगृहीत्वाशिशुभोजनम् शावकास्तन्नवैगृध्राद्भोजनंजगृहिरेभृशम् पप्रच्छबा
लकान्गृध्रोचिंताकुलितमानसान् गृध्रराजउवाच कथंनभुंजतेपुत्राभवंतःक्षुधिताअपि आनीतंकोमलंमांसंभव
द्योग्यमिदंमया शावकाऊचुः एतद्वृक्षतलेतातमानवावत्रतिष्ठतः अस्वीकृत्योस्तयोस्तातकथंभुंजामहेवयम् एत-
च्छ्रुत्वासगृध्रस्तुकरुणाहतचेतसः तयोरंतिकमागत्यवचनंसमभाषत गृध्रराजउवाच जानेस्तुयुवयोःकामोवक्त-
व्योत्रममहिद्विज क्रियतेसर्वथाविप्रभोजनंकर्तुमर्हसि द्विजउवाच सिंहलेगंतुकामोहंजलधेःपारमद्यवै सोमागम
नमिच्छामिस्वस्त्रैवैधव्यनाशनम् गृध्रराजउ० पारमुत्तारयिष्यामिजलधेःप्रातरेवहि सोमागृहमपितव दर्शयिष्या-
मिसिंहले ततोरात्र्यांव्यतीतायामुदितेतुदिवाकरे पारमुत्तारितौतौतुगृध्रराजेनवेगिना सिंहलद्वीपमागत्यस्थितौसोमा

गृहांतिके ततःप्रत्यूषसमयेसंमृज्यांगणमंडलं लेपनंचक्रतुस्तस्यादिवसेदिवसेश्रमम् एवंविदधतोस्तत्रपूर्णःसंवत्सरोगतः
स्नुषाःपुत्रान्समाहूयसोमापप्रच्छविस्मिता मार्जनंलेपनंकोत्रकरोतिममकथ्यताम् एकदैवाथजगदुःसर्वाःकृतमिदंहिन
ततःकदाचिद्रजकीनिभृतासंस्थितानिशि ददर्शब्राह्मणींकन्यांमार्जयंतींगृहांगणम् लिंपंतमंगणंप्रासंप्रातरंचकचित्र
तं सोमापप्रच्छतौगत्वा कौयुवांकथ्यतांमम ऊचतुस्तौतदासोमामावांब्राह्मणपुत्रकौ सोमोवाच दग्धास्मिव
तनद्यास्मिब्राह्मणौगृहमार्जकौ कांगतिंवतयास्यामिपापादस्मादसंशयं पापजातिरहंख्यातारजकीसर्वथाद्विज
कथंत्वंब्राह्मणोभूत्वाविरुद्धंमेचिकीर्षसि शिवस्वाम्युवाच एषागुणवतीनामस्वसाममकृतमध्यमा अस्याःसप्तपदीमध्ये
वैधव्यंसंप्रपत्स्यते तवसान्निध्यमात्रेणापवेद्वैधव्यभंजनं अतोहेतोःसहस्वस्त्रादासकर्मकरोमिते सोमोवाच अ
तःपरंनकर्तव्यंयास्यामितवशासनात् इत्युक्त्वागृहमागत्यस्नुषाभ्यःप्रत्युवाचह यःकश्चिन्ममराज्येस्मिन्म्रियतेमानवः
क्वचित् तथैवरक्षणीयोसौयावदागम्यतेमया कस्यचिद्वचनात्कोपिनदग्धव्यःकथंचन तथेत्युक्तास्नुषाभिःसासोमाया
तामहांबुधिम् पारमुत्तारयामासक्षणेनद्विजपुत्रकौ स्वयमाकाशमार्गेणसोत्ततारमहार्णवं प्राप्ताःकांचीपुरींसर्वेनिमेषा
त्तत्प्रभावतः सोमांदृष्ट्वाधनवतीहृष्टापूजामथाकरोत् अत्रांतरेशिवस्वामीनदादेशांनरास्त्वसः सदृशंवरमानेतुंजगामो
ज्जयिनींप्रति आनिनायवरंतत्रदेवशर्मकृतंसुधीः ब्राह्मणंरुद्रशर्माणंगुणिनंसदृशंस्वसुः ततःसारजकीसोमाविवाहि-

कमथाकरोत् कलग्नेचसनक्षत्रेदेवस्वामीसुकन्यकां ददौतस्मैगुणवतींगुणिनेरुद्रशर्मणे ततोवैवाहिकेमंत्रे हूयमानेहुताशने
ततःसप्तपदीमध्येरुद्रशर्मामृतस्तदा रुरुदुर्बांधवाःसर्वेस्थिता सोमानिराकुला आक्रंदश्चमहानासील्लोकानांतत्रपश्यताम्॥
गुणवत्यैचसात्पूर्णंव्रतराजप्रभावजम् पुण्यंसंकल्प्यविधिवद्ददौमृत्युविनाशनं रुद्रशर्मापितस्माच्चव्रतराजप्रभावतः असप्सा
दत्तदाजीवंस्रुपवत्सहसोत्थितः एवंविवाहंनिर्वर्त्यव्रतराजंनिवेद्यच आमंत्र्यतांधनवतींसोमाप्रायाद्गृहंप्रति एवंसारजकी
सोमाजीवयित्वामृतंद्विजं चचालहर्षसंपूर्णापूर्णकामास्वमंदिरं अत्रांतरेगृहेतस्याःप्रथमंतनयामृताः पुनःस्वामीमृतस्त-
स्याजामाताचततोमृतः आगच्छंत्यास्तदातस्याःसोमवारान्वितातिथिः अमावास्याबभूवाथमृतसंजीवनीतिथिः सादर्शं
जलोयांतेवृद्धांकांचित्स्त्रियंतदा तूलभारभराक्रांतांक्रंदमानांसुदुःखितां वृद्धोवाच अवतारयमेपुत्रितूलभारंशि
रस्थितं एतद्भारभराक्रांतांक्रंदमानांसुदुःखितां सोमोवाच अमावास्याद्यहेवृद्धेसोमवारयुतातिथिः तूलकंनस्पृ
शाम्यद्यनियमोयंमयाकृतः पुनर्ददर्शयांतीसामूलभारवतींस्त्रियम् साउवाचततःपुत्रिमूलभारोमहानिति अवतीर्यस्व
यंतिष्ठसंगेयास्याम्यहंतव सोमोवाच अद्यमूलंतयातूलंनस्पृशामिकदाचन ततोश्वत्थतरुंप्राप्यनदीतीरस्थवंस्क
धं स्नात्वाविष्णुंसमभ्यर्च्यशर्कराभिःप्रदक्षिणाम् साचकारमहाभागातदेवाष्टोत्तरंशतं भीष्मउवाच यदाप्रदक्षिणांक ९
र्तुंकृतंशर्करहस्तया तदाजीवितवंतस्तेजामातृपतिपुत्रकाः नगरंस्त्रीसमाकीर्णंतद्गृहंचविशेषतः अथयातामहाभागासोमा

स्वभवनंप्रति जीवितंवीक्ष्यभर्तारंपुत्रान्जामातरं तथा अभिज्ञानान्समासाद्यजगामकृतकृत्यताम् प्रणिपत्यस्नुषाःस
र्वाःप्रपच्छुस्तांतपस्विनीं स्नुषाऊचुः मृतास्तेतनयादेविपतिजामातृबांधवाः जीवितास्तेकथंदेविमृतास्तेचकथंवद सो
मोवाच गुणवत्यैमयादत्तंव्रतराजस्यपुण्यकं मृतास्तेतद्विपाकेनपतिजामातृपुत्रकाः तूलकंनमयास्पृष्टंमूलकंच
तथास्नुषाः अश्वत्थेविष्णुमभ्यर्च्यकृतास्तत्रप्रदक्षिणाः शर्करहस्तयातत्रकृतमष्टोत्तरंशतम् जीवितास्तत्प्रभावेनअद्य
जामातृपुत्रकाः सर्वाभिःक्रियतामद्यव्रतराजोविधानतः भविष्यतिनवैधव्यंसौभाग्यंसंभविष्यति स्नुषास्ताःकारयामा
सुस्तथासोमव्रतेश्वरं कृत्वाभोगान्बुभुजेतत्रपुत्रपौत्रादिभिःसह तैश्चसर्वैःपरिवृताविष्णुलोकमवापसा इत्येतत्कथितंपार्थ
विस्तरेणमयातव युधिष्ठिरउवाच माहात्म्यंव्रतराजस्यकोविधिर्वदविस्तरात् कर्तव्यंकेनभीष्मेदंनारीभिःपुरुषेणवा
भीष्मउवाच अमावास्यायदापार्थसोमवारान्विताभवेत् तदापुण्यतमःकालोदेवानामपिदुर्लभः प्रातरुत्थायव्रतिना
स्नानंकार्यंजलाशये स्नात्वामौनेनकौशेयंपरिधायव्रतीततः गत्वाअश्वत्थवृक्षस्यसमीपंकुरुनंदन अश्वत्थमूलेक
र्तव्याविष्णुपूजासमंत्रका व्यक्ताव्यक्तस्वरूपायसृष्टिस्थित्यंतकारिणे आदिमध्यांतहीनायविष्टरश्रवसेनमः इतिविष्णु
पूजामंत्रः मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे अग्रतःशिवरूपायअश्वत्थायनमोनमः एवंसंपूज्यगोविंदंपीतव
स्त्राक्षतैःफलैः कुसुमैर्विविधैश्चैवभक्ष्यभोज्यैस्तथाविधैः अश्वत्थपूजनंकार्यंप्रोक्तमंत्रेणपांडव अश्वत्थहुतभुग्वासगो

विंदस्यसदाश्रय अशेषंहरमेपापंवृक्षराजनमोस्तुते एवंपूजाविधिंकृत्वाततःकुर्यात्प्रदक्षिणाः मौक्तिकैःकांचनैरौप्यैर्हीरकैर्मे
णिभिस्तथा कांस्यपात्रेस्ताम्रपात्रेभक्ष्यपूर्णैःपृथक्पृथक् गृहीत्वाभ्रमणंकार्यंयावत्संक्रमणंभवेत् तावत्प्रदक्षिणंकार्यंयथा
वदष्टोत्तरंशतम् समर्पितंचयद्द्रव्यमर्पयेद्गुरवेशुभम् सुवासिन्यश्चसंपूज्याःसोमासंतुष्टिहेतवे दत्वाचान्नंतुविप्रेभ्योस्वयंभुं
जीतवाग्यता एषतेकथितोध्युपव्रतराजविधिर्मया द्रौपदींचसुभद्रांचकारयस्वतथोत्तराम् उत्तरागर्भस्वस्यस्तुजीवितंलभ
तेचिरात् युधिष्ठिरउवाच यास्वल्पविभवानारीकांचनाद्यैर्विनाकृता साकथंलभतेपूर्णंव्रतराजफलंवद भीष्म
उवाच फलैःपुष्पैस्तथाभक्ष्यैर्वस्त्राद्यैरपिपांडव कुर्यात्प्रदक्षिणावर्तंसापिपूर्णंलभेत्फलं व्रतमिदमखिलंनरेंद्रविष्णोः
श्रुतमनयाहिपराक्रमत्वयापि पतिसुतधनमिच्छतीपुरंध्रीसपदिकरोतुनचात्रचित्रमस्ति शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिह्युद्यापनवि
धिंशुभं यंविनापूर्णतानस्याद्व्रतराजस्यवैनृप कारयेत्सर्वतोभद्रंतन्मध्येकुंभमुत्तमम् वृक्षराजस्ववर्णस्यपंचरत्नस्यवेदि
कां तन्मूलेप्रतिमांविष्णोःसौवर्णांचचतुर्भुजां लक्ष्मीवाहनसंयुक्तांमाषद्वयपलावधि उपचारैरनेकैश्चयथाविभववि
स्तरैः नैवेद्यैःपुष्पधूपैश्चदीपैश्चपरितस्थितैः रात्रौजागरणंकुर्यात्प्रभातेहोममाचरेत् समिद्भिःपैप्पलाभिश्चपायसेनतिलै
स्तथा इदंविष्णुरितिमंत्रेणहुत्वापूर्णाहुतिंचरेत् आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्गांचदद्यात्पयस्विनीं ब्राह्मणंवस्त्रभूषाद्यैःसदस्यं
चप्रपूजयेत् ऋत्विजोद्वादशाःपूज्याघृतपायसभोजनम् उपवीतानिवस्त्राणितेभ्योदद्याच्चदक्षिणाम् प्रणम्यदंडवद्भूमौ-

प्रार्थयित्वाविसर्जयेत् एवंद्वादशवर्षेवामध्येचाद्वौसमाचरेत् कृत्वात्तुद्यापनंसम्यक्व्रतराजफलंलभेत् सर्वंनिवेदयेत्पीठ
माचार्यायसदक्षिणम् अच्छिद्रंवाचयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतवाग्यतः इतिभविष्योत्तरपुराणेसोमवत्यमावास्याव्रतोद्यापनं
संपूर्णम्॥ अथमाघअमावास्याअर्धोदयव्रतम् अमार्कपातश्रवणैर्युक्ताचेत्पौषमाघयोः अर्धोदयःसविज्ञेयःको
टिसूर्यग्रहैःसमः दिवैवयोगःशस्तोयंनतुरात्रौकदाचन इतिहेमाद्रौ अगस्त्यउवाच भगवन्त्वत्प्रसादेनश्रुतो
यंव्रतविस्तरः अर्धोदयंतुमेब्रूहिदुर्लभःसचराचरैः जीवितंप्राणिनांपुण्यंयदिचेद्वदसिप्रभो कथंकार्यःकृतेकिंस्यात्फलंकथय
षण्मुख स्कंदउवाच श्रूयतांपुण्ययोगोयंदुर्लभोऽर्धोदयाह्वयः तिर्यङ्मनुष्यदेवानांदुःप्राप्यःसर्वकामदः माघामायां
व्यतीपातेआदित्येविष्णुदैवते अर्धोदयंतदित्याहुःसहस्रार्कग्रहैःसमं पुराकृतंवसिष्ठेनजामदग्न्येनसुव्रत सनकाद्यैर्मनु-
ष्यैश्चबहुभिर्बहुविश्रुतैः अन्यैःसहस्रैश्चकृतंभुविभ्रेष्ठंतुकुंभज दानानांयज्ञतीर्थानांफलंयेनकृतंभवेत् ससागरधराने-
नसप्तद्वीपसमन्विता दत्तास्यात्सर्वभावेनयेनत्वर्धोदयःकृतः गंगागयाप्रयागेचपुष्कराणांजलेतथा मानसादिषुयत्पु-
ण्यंतीर्थेषुस्नानदानतः तत्समंप्राप्यतेविप्रव्रतेनानेनकुंभज अश्वमेधयुतंपुण्यंद्दृष्टापूर्तेनयद्भवेत् अर्धोदयोकृतोयैस्तु
विधिदृष्टेनकर्मणा यांतिसत्यंगृहेलक्ष्मीःसंततिश्चानपायिनी आयुर्यशोतिविपुलंव्रतकर्ताफलंलभेत् इंद्राग्नीयमलोकेषु
निर्ऋतीनामपांपतेः वायोःकुबेरस्येशस्यलोकेषुचरतेव्रती वासश्चंद्रार्कलोकेचलोकपालैश्चसेवितः गोकोटिदानजंपुण्यंस

र्वतीर्थनिवासजम् अर्धोदयस्यसाम्यंतुकलांनार्हन्तिषोडशीं भूर्लोकाधिपतिश्चैवभुवर्लोकाधिपस्तथा स्वर्लोकेशोजनानां
चतपोलोकजनेश्वरः महर्लोकेवसेन्नित्यंयावदिंद्राश्चतुर्दश ततोहिरण्यगर्भस्यपुरुषोव्रतकारकः सत्यलोकाधिपःसाक्षीलो
कानांपुरुषोव्ययः अर्धोदयप्रसादेनब्रह्मलोकेवसेत्तुसः तथामानेनविष्णुत्वंब्रह्मरुद्रस्ततोभवेत् शिवलोकेगणैःपूज्योदेवरा
जसमन्वितः वसेच्छक्रस्यलोकेतुव्रतस्यास्यप्रभावतः ततोविष्णुस्वरूपेणत्रैलोक्याधिपतिर्भवेत् शंखचक्रगदाधारीवनमा
लीहरिःस्वयं व्रतप्रभावाल्लक्ष्मीशोदेवोनारायणोभवेत् अगस्त्यउवाच स्कंदकेनविधानेनकर्तव्यंव्रतमुत्तमं अर्धोद
यंमनुष्याणांजीवितंदुर्लभंभुवि स्कंदउवाच कृतेकृतंवसिष्ठेनत्रेतायांरघुणाकृतं द्वापरेधर्मराजेनकलौपूर्णोदरेण
च अन्यैर्देवमनुष्यैश्चदैत्यैश्चमुनिसत्तम कृतमर्धोदयंसम्यक्सर्वकामफलप्रदं माघमासेकृष्णपक्षेपंचदश्यांरवेर्दिने
वैष्णवेनतुऋक्षेणव्यतीपातेसुदुर्लभे पूर्वाण्हेसंगमेस्नात्वाशुचिर्भूत्वासमाहितः सर्वपापविशुद्ध्यर्थंनियमस्थोभवेन्नरः
त्रिदैवत्यंव्रतंदेवाःकरिष्येमुक्तिदंपरं भवंतुसन्निधौमेद्य त्रयोदेवास्त्रयोग्नयः इतिनियममंत्रः ब्रह्मविष्णुमहेशा-
नांसौवर्णपलसंख्यया शय्यायंत्रंततःकुर्यादुपस्करसमन्वितम् देवतात्रयमुद्दिश्यकर्तव्यंभक्तिशक्तितः ब्रह्मविष्णुशिव ११
प्रीत्यैदातव्यंतुगवांत्रयं हिरण्यभूमिधान्यादिदानंविभवसारतः दातव्यमाश्रयोपेतंब्राह्मणेभ्यस्तथपलतः मध्याह्नेतुनरः
स्नात्वाशुचिर्भूत्वासमाहितः तिलपर्वतमध्यस्थंपूजयेद्देवतात्रयं॥ तत्रादौब्रह्मपूजा नमोविश्वसृजेतुभ्यंसत्यायप

रमात्मने देवायदेवपतयेयज्ञानांपतयेनमः ॐ ब्रह्मणेनमः पादौपूजयामि ॐ हिरण्यगर्भाय॰ ऊरूपू॰ ॐ परमेष्ठि॰ जं
घेपू॰ ॐ वेधसेनमः गुह्यंपू॰ ॐ पद्मोद्भवा॰ नाभिंपू॰ ॐ हंसाय॰ कटीपू॰ ॐ शतानंदा॰ वक्षस्थलं॰ ॐ सावित्रीप॰ बाहूपू॰
ॐ ऋग्वेदायनमः नासिकांपू॰ ॐ यजुर्वेदाय॰ नेत्रेपू॰ ॐ सामवेदाय॰ श्रोत्रेपूज॰ ॐ अथर्ववेदा॰ ललाटं॰ ॐ कपिलायनमः
शिरःपू॰ ततोलोकपालान्पूजयेत् नाममंत्रैः हिरण्यगर्भपुरुषप्रधानव्यक्तरूपक प्रसीदसुमुखोभूत्वापूजांगृण्हनमोस्तु
ते इतिप्रार्थना नारायणजगन्नाथनमस्तेगरुडध्वज पीतांबरनमस्तुभ्यंजनार्दननमोस्तुते अनंताय॰ पादौपूजयामि
विश्वरूपाय॰ ऊरूपू॰ मुकुंदायन॰ जानुनी॰ गोविंदाय॰ जंघेपू॰ प्रद्युम्ना॰ बाहूपू॰ विश्वतोमुखाय॰ मुखंपू॰ शतसहस्रशिरसे
न॰ शिरःपू॰ आदित्यचंद्रनयनदिग्बाहोदैत्यसूदन पूजादत्तामयाभक्त्यागृहाणकरुणाकर इतिविष्णुंप्रार्थ्य महेश्वरम-
हेशाननमस्तेत्रिपुरांतक जीमूतकेशायनमोनमस्तेवृषभध्वज ईशानाय॰ पादौपू॰ चंद्रशेखरा॰ जंघेपू॰ पशुपत॰ जानुनी
पू॰ शंकराय॰ ऊरूपू॰ उमाकांता॰ गुह्यंपू॰ नीललोहिता॰ नाभिंपू॰ कृत्तिवाससे॰ उदरंपू॰ नागयज्ञोपवीतिने॰ हृदयंपू॰
भुजंगभूषणा॰ बाहूपू॰ नीलकंठायन॰ कंठंपूजया॰ पंचवक्त्राय॰ मुखंपू॰ कपर्दिनेन॰ शिरःपू॰ महादेवमहाबाहोनमोलोकां
तकायच पूजामयाकृताभक्त्यागृहाणवृषभध्वज इतिमहेश्वरंप्रार्थ्य॥ इतिपूजाक्रमःप्रोक्तोमंत्रैरेतैःप्रयत्नतः
आचार्यंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः हस्तमात्राकर्णमात्रापीठंछत्रंकमंडलुं श्वेतवस्त्रयुगंदेवंब्रह्मणेसर्वमूर्तये उपवी

तंवरस्त्रयुगंविष्णोलोकहितंकर पंचामृतेनस्नपनंपूजनंकुरुमेस्तनः कमलैस्तुलसीपत्रैर्बिल्वपत्रैरखंडितैः तत्कालसंभ
वैर्दिव्यैःपूज्यादेवं यथाक्रमं यथाशक्त्याप्रकर्तव्यं व्रतमेतत्सुदुर्लभम् जीवितंप्राणिनांराजन्ननित्यंनिश्चितंयतः व्रतस्योद्या
पनंराजन्विधानंश्रृणुयत्नतः देवतात्रयमुद्दिश्यशास्त्रदृष्टेनकर्मणा ब्रह्मणेविष्णुरूपायशिवरूपायतेनमः अनेनैवच
मंत्रेणवह्निंसंस्थाप्यभक्तितः ततोहोमंप्रकुर्वीतसहस्रत्रयसंमितं तिलाज्यशर्कराश्चैवहोमद्रव्याणिभिंनतः ब्रह्मजज्ञान
मंत्रेणब्रह्मणेचतिलान्हुनेत् आज्यंचैवइदंविष्णुस्त्र्यंबकंशर्करांहुनेत् अग्निंसंपूज्यविधिवद्गांचदद्यात्पयस्विनीं आचार्या
यततोपीदंदक्षिणासहितंशुभम् तेनदत्तंहुतंजप्तंइष्टंयज्ञैःसहस्रधा कृतकृत्योभवेन्मर्त्योव्रतस्यास्यप्रभावतः एवंतवस
माख्यातंदुर्लभंव्रतमुत्तमं अर्धोदयंमयाख्यातंकिमन्यत्परिपृच्छसि इतिश्रीस्कंदपुराणेअर्धोदयव्रतंसंपूर्णम्
इतिअमावास्याव्रतानिसमाप्तानि ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

अथमलमासव्रतंलिख्यते युधिष्ठिरउवाच देवदेवजगन्नाथभुक्तिमुक्तिप्रदायक कथयस्वप्रसादेनलोकानांहि
तकाम्यया कथयंतिमुनिश्रेष्ठाःकृष्णद्वैपायनादयः अदत्तंनैवलभ्येतदत्तमेवोपतिष्ठते॥ यथावंध्यागृहस्थस्यपतिवृंशविना
शिनी तथादानविहीनस्यजन्मसर्वंनिरर्थकं तथापिकथयंतीहदेवज्ञाशास्त्रकोविदाः मलिम्लुचेयदामासेक्रियाकार्याकथंवि-
भो क्षौरंमौंजीविवाहश्चव्रतंकाम्योपवासकम् मलिम्लुचेसदात्याज्यंगृहस्थेनविशेषतः लक्ष्मीउवाच अधिमासेन्वसं
प्राप्तेकिंकार्यंव्रतमुत्तमं कस्योद्देशेनदातव्यंकिंपरत्रप्रदायकं श्रीकृष्णउ॰ श्रृणुदेविमहाभागेसर्वलोकस्यहेतवे स्वयं
दातास्वयंभोक्तायोददातिद्विजातये नान्योदातानभोक्ताचइहलोकेपरत्रच असंक्रांतेचमासेवैमामुद्दिश्यव्रतंचरेत्॥ अ-
धिमासस्यदेवोहंपुरुषोत्तमसंज्ञकः स्नानंदानंजपोहोमंस्वाध्यायंपितृतर्पणं देवार्चनमथान्यच्चयेकुर्वंतिमनुष्यजाः अक्षय्यं
तद्भवेत्सर्वंममोद्देशेनयत्कृतं मलमासोगतःशून्योयेषांदेविप्रमादतः दारिद्र्यंपुत्रशोकंचपापपंकविगर्हितं मर्त्यलोकेभवेज्जन्मतें
षांदेविनसंशयः सुखप्रदासिदेवित्वंयेनयंतिद्विजोत्तमान् यदामलिम्लुचोमासोप्राप्यतेमानवैःप्रिये महोत्सवस्तदाकार्योभ्रा
तनोहितकांक्षिभिः कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांनवम्यांवासुरेश्वरि अष्टम्यांवाथकर्तव्यंव्रतंशोकविनाशनं यथालाभोपहारेणमासेचा
स्मिन्मलिम्लुचे पुण्येन्हिप्रातरुत्थायकृत्वापूर्वाण्हिकींक्रियां गृह्णीयान्नियमंपश्चाद्दाशकदेवंहृदिस्मरन् उपवासस्यनक्त
स्यएकभक्तस्यभामिनि एकस्मिन्निश्चयंकृत्वाततोविप्रान्निमंत्रयेत् सपत्नीकान्सदाचारान्कुरूपान्कुवेषकान् श्रुताध्यय-

नसंपन्नान्कुलीनान्ज्ञातिसंभवान् युधिष्ठिरउवाच अधिमासस्यमाहात्म्यंमार्कंडेयमुनेवद जपयज्ञादिकंपुण्यंवक्तव्यं
ऋषिसत्तम॥ किंकर्तव्यंचविप्रेंद्रगंगास्नानंचदुर्लभं कथयस्वमहाप्राज्ञकृपयाहिद्विजपुंगव मार्कंडेयउवाच मलमासस्तु
मासानांमलिनःपापसंभवः तस्यपापविशुद्ध्यर्थंमलमासव्रतंकुरु प्रतिपत्तिथिमारभ्य अमावास्याविधिर्भवेत् उपवासे
ननक्तेनह्येकभक्तेनवानृप एकस्यनियमंकृत्वादानंदद्याद्दिनेदिने दानंकुर्यादपूपानांदक्षिणाघृतसंयुतम् अंतेचोद्यापनं
कुर्यात्संपूज्यमधुसूदनं उपोष्यचचतुर्दश्यांसर्वपापैःप्रमुच्यते दरिद्रेणव्यतीपातेप्यथवाद्वादशीदिने पौर्णमास्यांचतुर्दश्यां
नवम्यांवानृपोत्तम अष्टम्यांवाथकर्तव्यंव्रतंशोकविनाशनं यथालाभोपहारेणमासेचास्मिन्मलिम्लुचे त्रयस्त्रिंशदपूपां
श्चप्रदद्याद्घृतसंयुतान् श्रीसूर्यप्रीतयेराजन्सर्वपापविमुक्तये पात्रेजनार्दनेप्रीत्यादानंतत्सफलंभवेत्॥ मलमासेकृसंभा
षेद्भ्रांतिकिआर्यपेणपिवा युधिष्ठिरउ॰ मलमासःकथंज्ञेयःसर्वज्ञमुनिसत्तम तंब्रूहिसकलंविप्रविस्तरेणयथातथं मा
र्कंडेयउ॰ यस्मिन्मासेनसंक्रांतिःसंक्रांतिद्वयमेववा मलमासस्तयोःप्रोक्तोसर्वधर्मविवर्जितो एवंसंज्ञेयदामासोयस्मि
न्संवत्सरेक्वचित् उत्तरेदेवकार्याणिपितृकार्याणिदक्षिणे मलमासेतुसंप्राप्तेसंध्योपासनतर्पणं नित्यंहिसफलंश्राद्धदानादि
नियमव्रतम् मार्कंडेयउ॰ शृणुधर्मभृतांश्रेष्ठकौशिकोनामवैद्विजः महातपोध्यानरतःसत्यसंधोजितेंद्रियः विष्णुभ १
क्तःसदाविप्रोवेदधर्मपरायणः तस्यसूनुर्महाक्रूरोद्विजोमैत्रेयनामकः कामांधःस्वजनत्रासीसाधुद्वेषकरोधमः अधर्मिष्ठः-

पापरतिःशिवश्रीविष्णुनिंदकः गोत्रपीडाकरःपापोराहुश्चदिवाकरे दारुणोदारुणाचारःसर्वभूतकहिंसकः मद्यपानरतोमूढोद
स्युभिःसहसंगतः गतेबहुतरेकालेशृणुराजन्यसत्तम एकदाहयमारुह्यप्रयातोनगरंप्रति व्यवसायस्वरूपेणसौराष्ट्रनगरोत्त
मं भूसेभ्यसहितोविप्रवधंकृत्वास्वहस्ततः शस्त्रास्त्रकर्मभिर्घोरैर्धनंहृत्वानृपोत्तम हाहाकारोमहान्जातःसौराष्ट्रनगरेततः
सर्वैर्नागरिकैःपापोलोकैर्विनिहितोनृप इत्थंकृत्वासतन्मूढोविप्रवंशेकुलाधमः प्रतिषिद्धंचयत्कर्मकृतंपातकसंचयात् भस्मीभू
तंचतद्राष्ट्रंब्राह्मणस्यविघाततः मैत्रेयःस्वजनैःसार्द्धंब्रह्महत्यादिदोषकृत् ततापंचमहद्भूतानिर्गत्ययमकिंकराः छिंधिभिं
धिवचोघोराउद्धृत्यदंडमुद्गरान् घातयित्वाचतंमूढंतालवृक्षशिलातले इत्थंचानेकदंडांश्चकृत्वापश्चाद्यमालयं आनीतोसौ
पापरूपीयदाकौशिकनंदनः घोरेवैकृमिकुंडेचमैत्रेयःसनिपातितः भयाज्ञयाततःपापंपंचहृयसहस्रकं भुंजन्वैविप्रहत्यांतां
तथाप्रेताग्निवन्हिना इत्थंचानेकशःसर्वयातनामुपभुंजते एतन्नारदवाक्याच्चकौशिकेनततःश्रुतं लांछनंब्रह्महत्यानांतत्कु
लेमुनिसत्तम तत्पापपरिहारार्थंव्रतंचेदंमहोत्तमं श्रुतिशास्त्रेषुसंशोध्यऋषिभिःकथितंपुरा तच्छ्रुत्वाकौशिकेंद्रेणपुत्रोद्धर-
णहेतुना कौशिकउवाच तद्व्रतंब्रूहिमेप्राज्ञब्रह्महत्याप्रणाशनं मद्वंशलांछनंतातशीघ्रंब्रूहिमहामते नारदउ॰
शृणुकौशिकसर्वज्ञव्रतानामुत्तमंव्रतं प्रवक्ष्यामीहतेसर्वंलोकानुग्रहकाम्यया ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयंगुर्वंगनागमं कोटिजन्मा
र्जितंपापंतत्क्षणाद्व्रतयोगतः प्रणश्यतिनसंदेहोयथाकृष्णपदार्चनात् तस्मात्कौशिकविप्रेंद्रब्रह्महत्यांतरिष्यसि मार्कंडे-

यउवाच तच्छ्रुत्वाकौशिकोवाक्यंनारदस्यमहात्मनः सतदामलमासस्यव्रतंचक्रेथकौशिकः शतधातत्कृतंपुण्यंमलमासव्र
तादिकं दत्तंत्रिवार्षिकंतत्रकौशिकेनकृतायतत् दिव्यदेहस्तदाजातोब्रह्मादीनामगोचरः मैत्रेयश्चमहाराजव्रतस्यास्यप्रसाद
तः निःपापश्चसंजातोदृष्टः कौशिकेनहिजन्मना प्रसादाच्चहरेःसाक्षाच्छृणुधर्मभृतांवर युधिष्ठिरउवाच कथंचाचरितंत्र
ह्मन्मलमासव्रतादिकं तत्सर्वंब्रूहिमेविप्रसर्वलोकहितायच मार्कंडेयउवाच विस्तरेणार्चनफलंकविभिर्नैवशक्य
ते वक्तुंजनार्दनस्येदंकिंपुनःप्राकृतैर्जनैः प्रतिपत्तिथिमारभ्यमासमेकंजनार्दनं अर्चयेद्गंधपुष्पाद्यैःपायसेनससर्पिषा विप्रां
स्तुभोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् एवंव्रतंमासमेकंकुर्याद्दानैर्विचित्रकैः अंतेभूतदिनेप्राप्ते उपोष्यसुसमाहितः पुण्येह्नि
प्रातरुत्थायकुर्यात्पूर्वाह्णिकींक्रियाम् गृहीत्वानियमंपश्चाद्वासुदेवंहृदिस्मरन् त्रिंत्रिंशद्धर्मनिरतान्ततोविप्रान्निमंत्रयेत्
सपत्नीकान्सदाचारान्सुरूपांश्चसुविद्यकान् वेदाध्ययनसंपन्नान्कुलीनान्ज्ञातिसंभवान् ततोमध्यान्हवेलायांकृत्वामा
ध्यान्हिकीःक्रियाः पुष्पमंडपिकांकृत्वाविचित्रैस्तोरणादिभिः तस्मिन्सुशोभितेसर्वेमंडपेत्तूर्यनादिते सुलक्षणंलिखेत्त
त्रसर्वतोभद्रमंडलं स्थापयेद्व्रणंकुंभंपंचरत्नसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंदेवंतत्रप्रपूजयेत् आदौस्वस्त्ययनंकृत्वापू
जांतत्रसमारभेत् प्राणानायम्यविधिवन्मनःसंकल्पपूर्वकम् उपचारैःषोडशभिःपूजयेच्चजनार्दनं गंधतोयेनसंस्ना- २
प्यशुभैःपंचामृतैस्तथा स्थापयेद्व्रणंकुंभंवस्त्रयुग्मेनवेष्टितं ततोत्रिंशच्चनामानिपूजयेच्चयथाविधि विष्णुंजिष्णुंमहा

विष्णुंहरिंकृष्णमधोक्षजं केशवंमाधवंराम मच्युतंपुरुषोत्तमं गोविंदंवामनंश्रीशंश्रीकंठंविश्वसाक्षिणं नारायणंमधुरिपु
मनिरुद्धंत्रिविक्रमम् वासुदेवंजगद्योनिंशेषतल्पगतंतथा संकर्षणंच प्रद्युम्नंदैत्यारिंविश्वतोमुखं जनार्दनंधराधारंश्री
धरंचसमर्चयेत् कुंभस्थितेकांस्यपात्रेपूजयेच्चजनार्दनं आच्छाद्यवस्त्रयुग्मेनपीतेनचयथाविधि विष्णवेचततोदद्यादुपवी
तंचशोभनं चंदनेनसुगंधेनपुष्पैर्नानाविधैर्नृप धूपैर्नानाविधैर्दीपैःपूजयेच्चयथाविधि मिष्टान्नैश्चैवनैवेद्यैर्नागवल्लिदला
न्वितैः घंटामृदंगनिर्घोषैःशंखध्वनिसमन्वितैः आरार्तिकंप्रकुर्वीतकर्पूरागरुचंदनैः प्रदक्षिणानमस्कारान्मंत्रपुष्पंयथावि
धि ताम्रपात्रस्थितंतोयंचंदनाक्षतपुष्पकैः अर्घ्यंदद्यात्सपत्नीकः प्रहृष्टेनांतरात्मना नारिंगैर्नारिकेरैश्चफलैर्नानाविधैःशुभैः
पंचरत्नसमायुक्तंजानुनीस्थाप्यभूतले आरोप्यपात्रेहस्तौच श्रद्धाभक्तिसमन्वितः अधिमासेतुसंप्राप्तेशुभेसूर्याधिदैवते
देवदेवमहादेवप्रलयोत्पत्तिकारक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंकृपांकृत्वाममोपरि स्वयंभुवेनमस्तुभ्यंब्रह्मणेमिततेजसे नमोस्तुते
श्रियानंतब्राह्मणानांदयांकुरु एवंस्तुत्वाजगन्नाथंगंधपुष्पोपहारकैः पूजयित्वाजगन्नाथंचतुर्षुप्रहरेषुच तथाजागरणंकुर्या
त्कीर्तनश्रवणादिभिः ततःप्रभातसमयेअमावास्यादिनेनृप विष्णुंचपूजयेद्भक्त्यापश्चाद्धोमंसमाचरेत् समित्तिलाज्यच
रुणापायसेनहुनेन्नृप अतोदेवेतिषट्केनअयुतंवासहस्रकं पूर्णाहुतिंततःकृत्वाहोमशेषंसमापयेत् गुरोःपूजांततःकु
र्याद्वस्त्रधान्यादिसत्तकैः प्रदद्याद्वेनुनासार्धंप्रतिमांचतयानृप त्रयस्त्रिंशदपूपांश्चकांस्यपात्रसमन्वितान् प्रदद्याद्धुरवेरा

जन् घृतशर्करयासह अधिमासेतुसंप्राप्तेपापयुक्तेजनार्दनं उद्दिश्यापूपदानेनघृतेनसहरुक्मकम् विष्णुप्रीत्यैप्रदद्याच्चपृथ्वीदान
फलंलभेत् त्रयस्त्रिंशदपूपांश्चदानार्हांश्चदिनेदिने। सुवर्णगुडसंयुक्तान् कांस्यपात्रेनिधायच अधिमासेतुसंप्राप्तेपुमेस्त्वयो
धिदेवते नरकोत्ताराणायैचमयादानंप्रदीयते त्रयस्त्रिंशदपूपांश्चघृतशर्करयासह सदक्षिणामयातुभ्यंकांस्यपात्रेणदापिताः
दातादिवाकरोदेवोगृहीताचदिवाकरः दानेनानेनविप्रेंद्रसूर्योमेप्रीयतामिति प्रीयतांदेवदेवेशाब्रह्मशंभुजनार्दनाः तेषांप्रसा
दात्सकलाममसंतुमनोरथाः गृहाणपरमान्नेनकांस्यपात्रंप्रपूरितम् सघृतंगुडसंयुक्तंप्रीतोभवदिवाकर त्वयादत्तमिदंपात्रं
परमान्नेनपूरितं सघृतंप्रतिगृण्हामिप्रीयतांमेदिवाकरः ब्राह्मणान्पूजयेत्सम्यग्वाहूस्त्रालंकारचंदनैः अपूपदानंदद्याच्चकांस्यपा
त्रसमन्वितं धेनुंसवत्सांदद्याच्चवस्त्रालंकारभूषितां कांस्यदोग्ध्रींरौप्यखुरींदक्षिणासहितांनृप नत्वातुवानयेद्विप्रान्सफ
लंचास्तुमेव्रतं ऋत्विग्भ्योवाससीदद्यात्त्रयस्त्रिंशच्चकुंभकान् कांस्यपात्रसमायुक्तानपूपान्घृतसंयुतान् वटकैःसहराजें
द्रयथाशक्त्याचदक्षिणां ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक्छर्करघृतपायसैः द्वादश्यांमलमासस्यक्षयेपातेशुभेन्हिवा दुर्बलेना-
पिकर्तव्यंत्रयस्त्रिंशदपूपकं मलमासेतुसंप्राप्तेएकस्मिंश्चशुभेदिने निष्किंचनेनदातव्यंघृतशर्करयासह मासानांमलमासो
यंमलिनःपापसंभवः तस्यपापस्यशांत्यर्थंअन्नदानंकरोतियः यावंतिचैवछिद्राणिअपूपादिषुपांडव तावद्वर्षसहस्राणि
स्वर्गलोकेमहीयते मलमासेव्रतंनारीयाकरोतीहभारत दारिद्र्यपुत्रशोकंतुनवैधव्यंलभेत्सा यइदंधर्मसर्वस्वंकुर्याल्लो

केःपुरस्कृतम्॥ब्रह्महत्यादिपापघ्नंप्राप्नुयाद्वैष्णवंपदम् एवंप्रार्थ्यचगोविंदंपूजयेद्ब्राह्मणानथ सपत्नीकान्शुचिस्नातान्लक्ष्मीना
रायणौस्मरन् पूजयित्वाविधानेनभोजयेत्घृतपायसैः भोजयित्वाविधानेनसपत्नीकंस्मरन्विभुं स्मर्तव्योद्विजरूपेणपत्नीरूपेणवै
नृप॥परिधाययथाशक्त्यावस्त्रालंकारकुंकुमैः द्राक्षाभिश्चकपित्थैश्चपनसैःकदलीफलैः नारिकेरैश्चनारिंगैः कूष्मांडैर्दाडिमीफ
लैः उर्वारुकैःकर्कटैश्चशृंगवेरैः समूलकैः अन्यैश्वविविधैःशाकैस्तर्पयेच्चपृथक्पृथक् घृतपक्वान्नगोधूमैःशुभैः सोहालिकैर्वटैः
शर्कराघृतपूरैश्चफाणितैःषडमंडकैः भक्ष्यभोज्यैश्चलेह्यादिकंदुकानिविशेषतः गोरसानांविचित्राणिवासितानिइलादिभिः अ
न्यान्यपिचदानानिदेयानिविविधानिच वित्तशाठ्यंनकर्तव्यमात्मनःश्रेयइच्छिता यथावत्सरसंप्राप्यपरिवेष्यमृदुब्रुवन् इदंत्वा
दुइदंभोज्यंभवदर्थंविचिंतयं याच्यतांरोचतेयच्चयन्मयापाचितंप्रभो धन्योऽस्म्यनुगृहीतोस्मिपावितंममसंदिरं विसर्जयेत्ततो
विमान्दत्वातांबूलदक्षिणे॥आसीमांतमनुव्रज्यभुंजीतबंधुभिःसह असंक्रांतव्रतंनारीयाकरोतिहरिप्रियं दारिद्र्यंपुत्रशोकंच
वैधव्यंनभवेत्कदा॥एवंविधोऽपिपुरुषोयदिकुर्यान्मलिम्लुचे मलिम्लुचंप्राप्यनपूजितोयैःश्रीनाथदेवःपरएवभक्त्या कथंभव-
येहस्वस्वंचसंपत्पुत्रःसुहृत्स्वजनाश्चापिभार्या॥ कदाचिन्नकृतंपापैर्मलमासव्रतंनरैः तेषांपापिष्टतानित्यंब्रह्महत्यापदेपदे
मार्कंडेयउवाच एतत्तेकथितंपार्थगुह्याद्गुह्यतरंपरं वाजपेयायुतफलंश्रोतावक्तालभेद्ध्रुवं इतिश्रीभविष्योत्तरपु-
युधिष्ठिरउ
राणेमलमासव्रतोद्यापनंसंपूर्णम्॥ अथस्वस्तिकव्रतंआषाढपूर्णिमामारभ्यकार्तिकपौर्णिमावधि

वाच सर्वासांचतिथीनांचकथितानिव्रतानिभो तथा चस्वस्तिकंनामयत्त्वयाकथितंप्रभो नैवतस्यविधानंतुकथितंचस्क
देश्वर कोविधिर्देवताकाचकिंदानंपूजनंकथं केनेदंहिपुराचीर्णंकिंफलंस्वस्तिकेव्रते श्रीकृष्णउवाच साधुपृष्टंमहाभाग
लोकानांहितकाम्यया येनचीर्णंनिराजेंद्र भूमिभुक्जायतेनरः स्वस्तिकस्यविधिंराजन्शृणुष्वैकाग्रमानसः स्वस्तिकानिलि-
खित्वादौपूजाकर्मसमारभेत् रमयासहितंदेवंपूजयेत्सत्यहंपुनः इतिसंकल्प्यमेधावीस्वस्तिकंकर्मकारयेत् अष्टोत्तरस्वस्तिका
निप्रत्यहंविष्णवेपुनः रंगवल्यालंकृतानियद्भिभक्त्यासमर्पयेत् शतजन्मार्जितंपापंतस्यनश्यतितत्क्षणात् गोमूत्रगोमयैराजन्
स्थंडिलेसंविलेपयेत् रंगवल्यादिकंकार्यंसर्वंभक्त्यासमर्पयेत् नीलपीतसितैरक्तैरंगैःस्वस्तिकधारणं यत्रकुर्याद्विशुद्धात्माविष्णु
र्लोकेमहीपते पंचवर्णैस्तनीलाद्यैःकुर्यात्स्वस्तिकमुत्तमम् नारीवापुरुषोवापिप्रसक्तेचजनार्दने विष्ण्वालयेशिवद्वारेगवांगो
ष्ठेशुचिस्थले विष्णुप्रीतिकरंकुर्यात्तस्यपुण्यमनंतकं पंचरंगकवर्णैस्तकोटियज्ञफलंलभेत् रंगवल्यादिकंकृत्वाविष्णोस्तुपरतो
न्यसेत्॥ स्वस्तिकैःशोभयित्वाचविष्णोस्थानंशिवस्यच अश्रुभंतत्कुलेनैवस्याद्वैविष्णुप्रसादतः सहस्रंस्वस्तिकानांतुयेनभ
क्त्यासमर्पितं पुत्रपौत्रसमायुक्तोमोदमानःपुनःपुनः चिरवासीभवेत्स्वर्गेधनवान्भूमिपोभवेत् तत्कुलेपिदरिद्रत्वंनैवजायेतक ४
र्हिचित् प्रयुतंस्वस्तिकानांतुविष्णवेह्यर्पयेद्यदि पुत्रपौत्रादिकंतस्यस्वस्तिमज्जायतेध्रुवं नरोगार्तिर्भवत्येसगोपालस्यप्रसा
दतः नारीचैहिधवानैवपुरुषोवापिकर्हिचित् जायापत्यसमायुक्तोनात्रकार्याविचारणा नारीणांतुभवत्येवस्वस्तिकैःपूजनंपरं

अथस्वस्तिकलक्षंतुयदिकुर्याद्विचक्षणा तस्याःपुण्यफलंवक्तुंकःशक्तोदिविवाभुवि आषाढेमासिराजेंद्रप्रथमंचरणंभवेत् आ
श्विनेतुसमाप्तिर्वैकर्तव्यास्वस्तिकारणा धनिनातुकृतंविप्र गोदानादिपुरःसरं कर्तव्यंफलसिध्यर्थंनात्रकार्याविचारणा॥ कृ
तंयदिदरिद्रेणशुभंस्वस्तिकलक्षकम् कंबलाद्यासनंदद्याद्व्रतसाद्गुण्यसिद्धये विभवेसतिराजेंद्रहेम्नारौप्येणवाकृतं स्वस्ति
कंत्वासनंदद्याद्व्रतसंपूर्तिसिद्धये आहिताग्नेस्तुहोमार्थंतदभावेद्विजार्चनं द्विजसंतर्पणादेतत्संपूर्णंजायतेनृप शुभकारीणि
राजेंद्रस्वस्तिकानिविधापयेत् ब्राह्मणेभ्यःप्रदेयानिव्रतसंपूर्तिहेतवे यथावत्तुविधानेनगदितंपुण्यमुत्तमं तथैवस्वस्तिपुण्यानामि
त्याहुर्वेदवादिनः अथहोमंप्रवक्ष्यामिलक्षस्वस्तिकसिद्धये पायसेनहुनेद्विद्वान्स्वसूत्रोक्तविधानतः घृतपायसहोमःस्यात्तद्दशांशो
नतर्पणं स्वस्त्ययनंताक्ष्यमरिष्टनेमीतिचमंत्रतः होममंत्रार्थविधिवत्कुर्वाणःसाधुसाधकाः आहिताग्नेर्वैदिकास्तुमंत्रास्युर्हो-
मसिद्धये मंत्राअनाहिताग्नेर्वैप्रोक्तास्तंत्रेविचक्षणैः तन्मंत्रंकथयिष्यामिफलानांतस्यसिद्धये स्वस्तिनामपरंदेवंस्वस्तिकारणकार-
णं स्वस्तयेपायसंचाज्यंस्वाहाग्नयेचनत्सदेत् हुतंतुभ्यंमहादेवत्वंप्रभोभवमहामते स्वस्तिंकुरुमहादेवस्वाहयासंयुतःशिखिन् ए
वंदशांशतोहोमंकुर्याद्विष्णोश्चतुष्टये ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तद्दशांशेनवैबुधः अथासनानिदेयानिपंचरंगयुतानिच ब्राह्मणे-
भ्योविशिष्टेभ्यस्तस्यैवफलसिद्धये और्णानिचापिदेयानिदर्भजान्यथवापुनः तत्पूजाविधिसिध्यर्थमाचार्यंवरयेत्सुधीः त्वंविष्णो
इतिमंत्रेणतमेवपूजयेत्सुधीः पंचामृतैःस्नापयित्वापूजयेद्भक्तिसंयुतः धूपदीपैस्तथाभोज्यैर्नैवेद्यंपरिकल्पयेत् तांबूलैर्धूपदीपै

व्र.रा श्चकुसुमैश्चकत्तूद्भवैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेत्परमेश्वरं नमस्कारैस्तथादिव्यैःस्तोत्रपाठैर्विशेषतः प्रदक्षिणांततःकृत्वावाग्यतःसंय स्व.
५ तेंद्रियः ततोगोमिथुनंदद्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे तदभावेप्याढकानांद्रोणमात्रंप्रदीयते अथवाप्याढकानांतुपाठकेपरिकीर्तितं भूरि-
कामोदकाद्यैश्चभोजयेद्द्विजसत्तमान् आचार्यायतुतांशक्त्याप्रतिमांदापयेत्सुधीः हस्तमात्राकर्णमात्राकटिसूत्रादिभिःपुनः
पीनांबरैश्चसंपूज्यकोटियज्ञफलंलभेत् तस्मादादौप्रकर्तव्यंधर्मकामार्थसिद्धये राजानोमित्रतांयांतिशत्रवोयांतिदासताम्
यएवंकुरुतेभक्त्याविष्णुभक्तिपुरःसरः तस्यानंतफलंराजन्नृगदितंवेदपारगैः स्वस्तिकव्रतमेतत्तुगंगास्नानफलप्रदं रोगानाभि
भवंत्येवस्वस्तिकव्रतचारिणाम् स्त्रीभिरेवंचकर्तव्यंसर्वसौभाग्यसिद्धये ·शांडिल्याकृतमेवंतुव्रतंविष्णुप्रतुष्टये सगरेणादि
लीपेनदमयंत्यातथैवच आदौमासिप्रकर्तव्यमंतेचापिविशुद्धये मासत्रयेसमाप्तिःस्याच्चतुर्भिर्वातथैवच॥ एकस्मिन्नपिमा
सेतुसमाप्तिःकोटिपुण्यदा यइदंशृणुयाद्भक्त्यातस्यापिफलदंभवेत् नेदंकस्यापिव्याख्येयंयदिच्छेद्विपुलंधनं नदेयंयस्यकस्य
पिविकल्पोपहतात्मने॥ भक्तिःश्रद्धाविहीनाययज्ञघातकरायच विकल्पहतचित्तायनास्तिकायशठायच नदेयंव्रतमेतत्तुस्व
स्तिकारणमुत्तमम् देयंपुत्रायशिष्यायफलानांतस्यसिद्धये एवंज्ञात्वातुतत्सर्वंचकारैवंयुधिष्ठिरः इतिश्रीभविष्योत्तरपुरा ५
णोस्वस्तिकव्रतंसंपूर्णं॥ अथवारव्रतानिलिख्यंते तत्रादौरविवारव्रतंमदनरत्नेसौरधर्मे अथपूजा
मासपक्षाद्युल्लिख्य ममसमस्तरोगनिरासार्थंआयुष्यादिसकलकामनासिध्यर्थंश्रीसूर्यनारायणप्रीत्यर्थंरविवारव्रतांगत्वे

नपूजनमहंकरिष्ये गणपतिस्मरणपूर्वकंकलशादिपूजनमहंकरिष्ये ताम्रपात्रेरक्तचंदनेनअष्टदलंकृत्वा तत्रदेवंपूजयेत्
तेजोरूपंसहस्रांशंसप्ताश्वरथगंवरं द्विभुजंवरदंपद्मलांछनंसर्वकामदं ध्यानं आगच्छभगवन्सूर्यमंडलेचस्थिरोभव या
वत्पूजांसमाप्येततावत्त्वंसन्निधोभव आवाहनं हेमासनंमहादिव्यंनानारत्नविभूषितं दत्तंमेगृह्यतांदेवदिवाकरनमोस्तु
ते आसनंसम० गंगाजलसमानीतंपरमंपावनंमहत् पाद्यंगृहाणदेवेशधामरूपनमोस्तुते पाद्यंसम० भोभोसूर्यमहद्रू
पब्रह्मविष्णुस्वरूपिणे अर्घ्यमंजलिनादत्तंगृहाणपरमेश्वर अर्घ्यं० गंगादितीर्थजंतोयंजातिपुष्पैश्चवासितं ताम्रपात्रे-
स्थितंदिव्यंगृहाणाचमनीयकम् आचम० जान्हवीजलमत्यंतंपवित्रकरणंपरं स्नानार्थंचमयानीतंस्नानंकुरुजगत्पते मला
पकर्षस्ना० पयोदधिघृतैश्चैवशर्करामधुसंयुतैः कृतंमयाचस्नपनंप्रीयतांपरमेश्वरः पंचामृतस्ना० गंगागोदावरीचैवयमुना
चसरस्वती नर्मदासिंधुकावेरीताभ्यःस्नानार्थमाहृतं स्नानं० आचमनं० रक्तपट्टयुगंदेवसूक्ष्मतंतुविनिर्मितं शुद्धंचैवमया
दत्तंगृहाणकमलाकर वस्त्रं० नमःकमलहस्तायविश्वरूपायतेनमः उपवीतंमयादत्तंतद्गृहाणदिवाकर उपवीतं० कुंकुमा
गरुकस्तूरिसुगंधैश्चंदनादिभिः रक्तचंदनयुक्तंतुगंधंगृण्हप्रभाकर गंधं० जपाकदंबकुसुमरक्तोत्पलयुतानिच पुष्पाणिगृ
ह्यतांदेवसर्वकामप्रदोभव पुष्पाणिस० रक्तचंदनसंमिश्राश्चाक्षताश्चसुशोभनाः मयादत्तागृहाणेनवरदोभवभास्क
र अक्षतान्० आर्द्राक्षतान्प्रगृह्य अंगपूजा ॐ मित्रायनमः पादौपूजयामि रवयेन० जंघेपू० सूर्याय० जानुनीपूज०

व्र·रा
६

स्वगाय॰ ऊरूपू॰ पूष्णेन॰ गुह्यंपू॰ हिरण्यग॰ कटीपू॰ मरीचये॰ नाभिंपू॰ आदित्याय॰ जठरंपू॰ सवित्रे॰ हृदयं॰ अर्काय॰ स्व·
स्तनौ॰ भास्कराय॰ कंठं॰ अर्यम्णेनमः स्कंधौपू॰ भास्कराय॰ हस्तौपू॰ अहस्करायन॰ मुखंपूजया॰ ब्रध्नेन॰ नासिकांपू॰ जगदे
कचक्षुषे॰ नेत्रेपू॰ सवित्रे॰ कर्णौपू॰ त्रिगुणात्मधारिणे॰ ललाटंपूजयामि विरिंचिनाराय॰ शिरःपू॰ तिमिरनाशिनेनमः सर्वांगं
पूज॰ दशांगगुग्गुलोद्भूतःकालागरुसमन्वितः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपं॰ कार्पासवर्तिकायुक्तंगोघृते
नसमन्वितं दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहन्दीपं॰ पायसंघृतसंयुक्तंनानापक्वान्नसंयुतं नैवेद्यंचमयादत्तंशां
तिंकुरुजगत्पते नैवेद्यंस॰ कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः आचमनं॰
मलयाचलसंभूतंकर्पूरेणसमन्वितं करोद्वर्तनकंचारुगृह्यतांजगतःपते करोद्वर्तनं इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव
तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि फलं एलालवंगकर्पूरखदिरैश्चसपूगकैः नागवल्लीदलैर्युक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां
तांबूलंस॰ दक्षिणाकांचनीदेवस्थापिताचतवाग्रतः गृहाणसुरसुखोभूत्वाप्रभाकरनमोस्तुते दक्षिणां॰ पंचवर्तिसमायु-
क्तंसर्वमंगलदायकं नीराजनंगृहाणेदंसर्वसौख्यकरोभव नीराजनंस॰ यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच वि
लयंयांतितानीहप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणाः नमःपंकजहस्तायनमःपंकजमालिने नमःपंकजनेत्रायभास्करायनमोन ६
मः नमस्कारः तंडुलैःपूरितंपात्रंहिरण्येनसमन्वितं रक्तवस्त्रयुगंचैवब्राह्मणायनिवेदयेत् वायनं यस्योदयेस्या

ज्जगतःप्रबोधोयःकर्मसाक्षीभुवनस्यगोप्ता कुष्ठादिकव्याधिविनाशकोयःसभास्करोमेदुरितंनिहन्यात् इतिप्रार्थयेत् अथ
कथा मांधातोवाच भगवन्ज्ञानिनांश्रेष्ठकथयस्वप्रसादतः त्वद्वक्त्राच्छ्रोतुमिच्छामिव्रतंपापप्रणाशनं सर्वकामप्रदंचैवसर्वमं
गलनाशनं पूजार्घ्यदानसहितंनैवेद्यप्राशनान्वितं एतत्कथयसर्वस्वंप्रसन्नोसियदिद्विज वसिष्ठउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्या
मियद्दुर्लभंव्रतमुत्तमं सर्वकामप्रदंपुंसांकुष्ठादिव्याधिनाशनं भानोस्तुष्टिकरंराजन्भुक्तिमुक्तिप्रदायकं यस्योदयेसुरगणामुनिसं
घाःसचारणा दैत्यदानवयक्षाश्चकुर्वंतिसततार्चनं यस्योदयेतुसर्वेषांप्रबोधोनृपसत्तम तस्यदेवस्यवक्ष्यामिव्रतंराजंसविस्तरं
पूजार्घ्यप्राशनंदानंनैवेद्यंशृणुतत्वतः सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंसर्वयज्ञेषुयत्फलं सर्वदानेनतपसायत्पुण्यंसमवाप्यते प्रातःस्नानेनय
त्पुण्यंतत्पुण्यंरविवासरे मार्गशीर्षादिमासेषुद्वादशस्वपिभूपते सूर्यव्रतंकरिष्यामियावद्वर्षंदिवाकर व्रतसंपूर्णतांयातुत्वत्प्र-
सादात्प्रभाकर नियममंत्रः ततःप्रातःसमुत्थायनद्यादौविमलेजले स्नात्वासंतर्पयेद्देवान्पितॄंश्चवसुधाधिप उप
लिप्यशुचौदेशेसूर्यंतत्रसमर्चयेत् विलिखेत्तत्रपद्मंतुरंगैर्द्वादशकर्णिकम् ताम्रपात्रेतथापद्मंरक्तचंदनवारिणा विलिखे
त्परयाभक्त्यासर्वसंतुष्टिकारकम् ततःसंपूजयेद्देवंदिननाथंसुरेश्वरम् मांधातोवाच द्वादशेषुचमासेषुकेके
देवाःप्रकीर्तिताः कथंपूज्याश्चतेतेपितद्वदस्वममप्रभो वसिष्ठउवाच मासेमासेचयेराजन्विशेषात्तान्शृणुष्वमे
मार्गशीर्षेयजेन्मित्रंनारिकेरार्घ्यमुत्तमं नैवेद्यंतंडुलादेयाःसाज्याश्चगुडसंयुताः पत्रत्रयंतुलस्यास्तुप्राश्यतिष्ठेज्जितेंद्रियः दद्याद्विप्राय

भ.रा भोज्यंतुदक्षिणासहितंनृप पौषेविष्णुंसमभ्यर्च्यनैवेद्येकृशरंतथा बीजपूरेणचैवार्घ्यं घृतंप्राश्यपलत्रयं दद्यात् घृतंतु विप्रायभोज
७ नेनसमन्वितं माघेवरुणनामानं संपूज्याज्यंतिलान्गुडम् नैवेद्येह्यर्घ्यमध्येतुदद्याद्वेबृहतीफलं द्विजानयेचदद्याद्वेभोजनंचस
दक्षिणं मुष्टित्रयंतिलानांचप्राशयेन्नियतोव्रती फाल्गुनेसूर्यमभ्यर्च्यनैवेद्येसघृतंदधि अर्घ्यंजंबीरसहितंदधिप्राश्यपलत्रयं दधि
तंदुलदानंचभोजनेसमुदाहृतं चैत्रेभानुंचसंपूज्यनैवेद्येघृतपूरिकाः दाडिमीफलमर्घ्येचप्राश्यदुग्धंपलत्रयं विप्रायभोजनंदद्यात्
तंडुलदानंचभोजनेसमुदाहृतं चैत्रेभानुंचसंपूज्यनैवेद्येघृतपूरिकाः दाडिमीफलमर्घ्येचप्राश्यदुग्धंपलत्रयं विप्रायभोजनंदद्यात्
मिष्टान्नंतुसदक्षिणं वैशाखेनपनःप्रोक्तोमाषान्नंसघृतंस्मृतं अर्घ्यंदद्याचुद्राक्षाभिःप्राशनेगोमयंस्मृतम् कुर्यान्माषान्नदानंचस
घृतंवैसदक्षिणं ज्येष्ठेइंद्रंयजेद्राजन्नैवेद्येतुकरंभकं अर्घ्यंचसहकारेणप्राश्यांचुल्यंजलित्रयं दध्योदनसमायुक्तंभोजनंब्राह्मणा
यत्र आषाढेरविमभ्यर्च्यनैवेद्येमध्वनुत्तमं विप्रायभोजनंदद्यान्प्राशयेन्मरिचत्रयम् गभस्तिंश्रावणेभ्यर्च्यनैवेद्येसक्तुपूरिकाः अ
र्घ्यदानेचहिप्रोक्तंत्रपुसीफलमेवच मुष्टित्रयंचसक्तूनांप्राशनेसमुदाहृतं विप्रायभोजनंदद्याद्दक्षिणासहितंनृप यमोभाद्रपदेत्र
र्घ्यदानेचहिप्रोक्तं दाडिमेनार्घ्यदा
ज्योनैवेद्येसाज्यमोदनं गोमूत्रप्राशनंह्युक्तंब्राह्मणान्भोजयेत्तथा हिरण्यरेताआश्विनेचनैवेद्येशर्करास्मृता दाडिमेनार्घ्यदा
नंतुप्राश्यखंडपलत्रयं विप्रायपरयाभक्त्याभोजनंखंडपायसं दिवाकरःकार्तिकेचनैवेद्येपायसंस्मृतं रंभाफलेनार्घ्यदानंपाय ७
संप्राशनेस्मृतं पायसैर्भोजयेद्विप्रान्दद्यात्तांबूलदक्षिणे एवंव्रतंसमाप्यैवततउद्यापनंचरेत् ततोगुरुगृहंगत्वाग्रहीत्वाचरणौ
भुजे उद्यापनंकरिष्येहमागच्छममवेश्मनि माषकेनसुवर्णेनप्रतिमांकारयेद्बुधः पीठंरौप्यमयंकार्यंसर्वोपस्करसंयुतम् कृत्वा-

द्वादशपत्रंतुकमलंरक्ततंडुलैः स्थापयेद्व्रणंकुंभंपंचरत्नसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंतंडुलपूरितं रक्तवस्त्रसमाछन्नंपुष्प
मालादिवेष्टितं पंचामृतेनस्नपनमग्न्युत्तारणपूर्वकं प्रतिष्ठांचततःकृत्वापूजांदेवस्यकारयेत् चंदनैःकुसुमैरन्यैर्विविधैःकाल-
संभवैः अखंडपट्टवस्त्रेणश्वेतकमंडलुमुपानहौ वर्द्धनीत्रितयंतत्रस्थापयेद्देवसन्निधौ संज्ञायावस्त्रयुग्मंचकौसुंभंतुमहीपते प्र
तिपात्रेषुसंपूज्यः सूर्योद्वादशनामभिः मित्रोविष्णुर्वरुणोसूर्योभानुर्वैतपनस्तथा इंद्रोरविर्गभस्तिश्वशमनश्वतथास्मृतः हिरण्य
रेतादिनकृत्पूज्याएतेप्रयत्नतः मध्येसहस्रकिरणःसंपूज्यःसंज्ञयासह पूगीफलैर्धूपदीपैर्नैवेद्यैर्वस्त्रसंयुतैः नारिकेरणचैवार्घ्यं
दद्याद्देवायभक्तितः मंत्रेणानेनराजेंद्रव्रतस्यपरिपूर्तये नमःसहस्रकिरणःसर्वव्याधिविनाशन गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसंज्ञयासहि
तोरवे आरार्तिकंततःकुर्यान्नमस्कारमदक्षिणाः पुष्पांजलिंततोदद्यात्संकल्पंकारयेत्ततः ब्राह्मणान्भोजयेत्भक्त्यामिष्टान्नैर्हादं
शप्रभो दंपत्योर्भोजनंदेयंपरमान्नसमन्वितं ततस्तुदक्षिणादेयासमभ्यर्च्यस्रगादिभिः उपहारादितत्सर्वंगुरवेप्रतिपादयेत्
गुरुंतत्रैवसंतोष्यब्राह्मणांश्वविसर्जयेत् मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंतुयत्कृतं तत्सर्वंपूर्णतांयातुभूमिदेवप्रसादतः अनुज्ञाय
गुरून्विप्रान् भोजनंतुसमाचरेत् इष्टैश्वबंधुभिःसार्द्धंनत्वादेवंदिवाकरं एवंयःकुरुतेमर्त्योवित्तशाठ्यविवर्जितः सूर्यव्रतंमहारा
जतस्यपुण्यफलंशृणु ब्राह्मणोलभतेविद्यांक्षत्रियोराज्यमाप्नुयात् वैश्यःसमृद्धिंविपुलांछूद्रःसुखमवाप्नुयात् अपुत्रोलभते
पुत्रंकुमारीलभतेपतिं रोगार्त्तोमुच्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबंधनात् यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिवैध्रुवं यइदंशृणुयाद्भक्त्याहोन

चित्तेनैवनृप सर्वकामानवाप्नोतिप्रसादाद्भास्करस्यवै इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेरविवारकथासमाप्ता अथआश्वि
नादिरविवारेषुआशादित्यव्रतं मासपक्षाद्युल्लिख्यममसमस्तरोगनिरासार्थंआयुष्यादिसकलकामनासिध्यर्थंद्वादशवर्षप
र्यंतंएकवर्षपर्यंतंवासूर्यनारायणप्रीत्यर्थंआशादित्यव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य कलशाराधनंआसनबंधादिकृत्वास्व
र्यंपूजयेत् ताम्रेणकारयेत्पीठंरथंरौप्यमयंतथा भास्करंपूजयेत्तत्रस्रुवर्णेनतुकारितं नारदउवाच भगवन्श्रोतुमि
च्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वरोगोपशमनमाशादित्यव्रतंशुभं स्कंदउवाच शृणुनारदगुह्यंतदादित्याराधनंपरं यत्कृ
त्वासर्वकामानांसकलंफलमाप्नुयात् समुद्रतीरेविप्रेंद्रपुरीद्वारवतीशुभा वासुदेवेयदुश्रेष्ठेपुण्यराज्यंप्रशासति दुर्वासाआ
गमत्तत्रकृष्णदर्शनलालसः कृष्णेनपूजितःसोपिह्यर्घ्यपाद्यासनादिभिः भोजनंतस्यवैदत्तंयथाविभवसारतः संपूजितःसके
शेनयावद्गच्छत्यसौमुनिः सांबेनहसितस्तत्रकृतेनसहसाकिल क्रुद्धोपिमुनिशार्दूलःकोपंसंहृतवान्स्वयम् पूजितेनमयेदानीं
मन्यत्कर्तुंकथंक्षमं सगत्वानारदंप्राहसांबेनहसितोस्म्यहं सभासंचरतःकार्यंतस्यशिक्षापनंत्वया इत्युक्तोनारदःप्रायाद्द्वार
कांकृष्णसन्निधौ स्वकंसैन्यंदर्शयस्वममदेवकिनंदन देवयात्रामिषंकृत्वाहस्त्यश्वरथसंकुलं नारदेनैवमुक्तःकृतवान् ८
विभुः दर्शितेतुबलेप्राहनात्रसांबःप्रदृश्यते मयैवानीयतेशीघ्रंद्वारवत्यास्त्वदंतिकं गत्वैवमुक्तोमुनिनाश्रेष्ठोजांबवतीसु
तः सश्रृंगारस्तथानीतोमकरध्वजदर्शनः गत्वालिंग्यतुतुंबुरुस्तंगोप्यःकृष्णपरिग्रहाः नारदःप्राहभगवन्दुश्चरित्रंतथानय

क्रुद्धेनशौरिणाप्रोक्तःकुष्ठीभवनराधम एवमुक्तस्तथापुत्रःकुष्ठरोगातुरोभवत् सांबःप्रणम्याहपितःकिमर्थंशापितस्त्वया॥ स्वश
क्तिज्ञानदृष्ट्यातुविचार्यकृष्णविनिश्चितं ध्यानाद्दुर्वाससोज्ञात्वाविक्रियाह्यत्रकारणं अनुग्रहोमयापुत्रकार्यस्तेस्वस्तयेशुभो आदि
त्यस्यव्रतंचैवकुरुकुष्ठविनाशनं॥ सांबउवाच कथंतातमयाकार्यंव्रतंसर्वफलप्रदं किंविधानंतुकेमंत्राःकिंदानंकस्य
पूजनं कृष्णउवाच मासमाश्वयुजंप्राप्ययदारविदिनंभवेत् तदाव्रतमिदंग्राह्यंनरैःस्त्रीभिर्विशेषतः यावत्संवत्सरंताव
द्विधिनानेनपुत्रक गोमयेनक्षितौकुर्यान्मंडलंवर्तुलंपुनः रक्तचंदनपुष्पैश्चयुक्तंतत्रसहाक्षतं मंत्रेणानेनसाबत्समर्घ्यंदेहिरवि
प्रति यथाशाविमलाःसर्वाःसूर्यभास्वरभानुभिः तथाशासफलामह्यंकुरुनित्यंममार्घ्यतः अर्घ्यमंत्रः एवंतमर्चयेत्तावद्याव
द्वर्षंसमाप्यते समाप्तेतुव्रतेवत्सकुर्यादुद्यापनंशुभं गोमयेनानुलिप्तायांभूमौमंडलमालिखेत् रक्तचंदनरेखाभिःकुंकुमेनविशे
षतः तन्मध्येकारयेत्पद्मंद्वादशारंसकर्णिकं सिंदूरपूरितदलंजपाकुसुमशोभितं तन्मध्येस्थापयेत्कुंभंप्रवालांकुरसन्निभं शा
लीतंदुलसंपूर्णंशर्कराचंदनान्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंशक्त्याविनिर्मितं सौवर्णंभास्करंकृत्वापद्महस्तंस्वशक्तितः॥ र
क्तवस्त्रयुगोपेतंपात्रोपरिनिवेशयेत् पंचामृतेनस्नपनंरक्तपुष्पैश्चपूजयेत् धूपदीपैश्चनैवेद्यैःफलैःकालोद्भवैस्तथा पूजयेज्ज्ञ
गतामीशंयथाविभवसारतः अथांगपूजा ॐसूर्यायनमःपादौपूजयामि अरुणा० जंघेपू० माधवा०जानुनी० धात्रे न
ऊरूपू० हरयेन०कटी० भर्गा० गुह्यंपू० स्रुवर्णरेतसे० नाभिंपू० अत्रये० जठरं० दिवाकरा० हृदयं० तपना०कंठं०भानवे०स्कंधौ०

हंसाय॰ हस्तौपूज॰ मित्राय॰ मुखंपूजया॰ रवये॰ नासिकांपू॰ खगाय॰ नेत्रेपू॰ पूष्णो॰ कर्णौपू॰ हिरण्यगर्भा॰ ललाटंपू॰ आदित्या॰
शिरःपू॰ भास्करायनमः सर्वांगंपू॰ नमोनमः पापविनाशनायविश्वात्मनेसप्ततुरंगमाय सामर्ग्यजुर्धामनिधेविधान भवा-
ब्धिपोतायनमःसवित्रे॥ प्रार्थना एवंसंपूजयेद्भानुंनक्तंभुंजीतवाग्यतः आचार्यंपूजयित्वातुवस्त्रैराभरणैःशुभैः तस्मै
तांप्रतिमांकुंभंसहिरण्यंचदापयेत् प्रीयतांभगवान्देवोममसंसारतारकः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चादपूपैःपायसैःसह तेभ्यस्त
कलशान्दद्याद्यथाशक्त्यातुदक्षिणाम् एवंयःकुरुतेसम्यक्व्रतमेतदनुत्तमं आशादित्यमितिख्यातंतस्यपुण्यफलंमहत् नि-
र्व्याधिश्चसतेजस्वीपुत्रपौत्रसमन्वितः भुक्त्वाचभोगान्विमलानमरैरपिदुर्लभान् देहांतेरविसायुज्यंप्राप्नुयादुत्तमोत्तमं प्रा
प्स्यसेपरमामृद्धिंविमुक्तःकुष्टरोगतः आशाभंगोननस्य स्यात्कदाचिदपिजन्मनि एनस्मात्कारणाद्वत्सकुरुष्वव्रतमुत्तमं एतच्छ्रु
त्वावचःसांबःपित्राकृष्णेनभाषितं व्रतंचरित्वासंप्राप्तः सर्वसिद्धिंसुदुर्लभाम् यइदंशृणुयाद्भक्त्याश्रावयेद्वापिमानवः तावु
भौपुण्यकर्माणौरविलोकमवाप्नुतः इतिश्रीस्कंदपुराणेआशादित्यव्रतंसंपूर्णं अथआश्विनशुक्लांत्यभानुवासरमारभ्य
माघशुक्लसप्तम्यावधिदानफलव्रतं तत्रपूजा ध्येयः सदासवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः ९
केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः इतिध्यानं जगन्नाथाय॰ आवाह॰ पद्मासनाय॰ आ
सनं॰ ग्रहपतये॰ पाद्यं॰ नमोहर्त्रेन॰ अर्घ्यं॰ मित्राय॰ आचम॰ विश्वतेजसेन॰ पंचामृ॰ सवित्रेन॰ शुद्धोद॰ जगत्पत॰ वस्त्रं॰

त्रिमूर्तयेन॰ यज्ञोप॰ हरयेनमः गंधं सूर्याय॰ अक्षता॰ भास्करा॰ पुष्पं॰ अहस्पत॰ धूपं अज्ञाननाशिने॰ दीपं॰ लोकेशा॰ नैवेद्यं॰ र
वये॰ तांबूलं भानवेनमः दक्षिणां॰ पूष्णेन॰ फलं खगाय॰ नीरा॰ भास्करायन॰ पुष्पांज॰ सर्वात्मनेन॰ प्रदक्षिणा॰ नमस्तेपद्मह
स्तायनमस्तेवेदमूर्तये नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेसर्वकामद नमस्कारः दिवाकरनमस्तुभ्यंपापंनाशयभास्कर त्रयीमयायविश्वा
त्मन्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते अनेनद्वादशार्घ्याणिदद्यात् ततःब्राह्मणपूजनम् इतिपूजा अथकथा सूतउवा
च पितृगृहेवर्तमानाकुंतीव्यासंददर्शह नमस्कृत्वातुतंभक्त्यापाद्यार्घ्याचमनीयकं दत्वासंप्रार्थ्यतंव्यासंकुंतीमुकुलितां
जलिः पतिपुत्रान्नमोक्षार्थंव्रतंब्रूहिमहामुने व्यासउवाच शृणुदानफलंनामवच्मिसर्वव्रतोत्तमं कैलासशिखरेरम्ये
पार्वतीपरमेश्वरं व्रतानांसर्वदानानामुत्तमंब्रूहितत्त्वतः शंकरउवाच साधुपृष्टंत्वयादेविमुच्यतेसर्वतःशुभं शंभोरनुज्ञयादेवीकै
लासादागताभुवि यमुनांगंतुकामासाददर्शकुसुमावतीं कांचिन्मार्गेतिदुःखेनक्लिश्यंतींचविपुत्रकां विदेहवासिनींदीनांपति
भारतेवर्षेपुण्येचयमुनातटे। ऋषिपत्नीसमूहश्चव्रतंकर्तुंसमागतः तत्रगत्वादेविशृणुप्रवदिष्यंतिताःशुभं पत्यात्वसहसंयोगःपुत्रप्रा
भ्रष्टांसुदुःखितां कुसुमावतींतदादेवीह्युवाचमधुरंवचः आगच्छत्वंमयासार्धंकरिष्यावःशुभव्रतं पत्यात्वसहसंयोगःपुत्रप्रा
प्तिर्भविष्यतिधनप्राप्तिश्चबहुलाकृतेदानफलव्रतेतयासहव्रतंह्येतत्कर्तुंप्रासाशाचिस्मिता तथैवचपतिभ्रष्टापुत्रहीनास्मिदुःखि
ता इत्यन्यास्यवदद्देवींमयासहव्रतंकुरु तच्छ्रुत्वानांगृहीत्वातुताभ्यांसार्धंजगामह पुण्यांचयमुनांगत्वापूर्वाण्हेभानुवासरे

पुण्यंव्रतमिदंदेविसौरंपापप्रण
नत्रदृस्यातुसादेवीपञ्चछत्वीकदंबकं इदंव्रतंकिमेतन्मेवक्तव्यंतुऋषिस्त्रियः स्त्रियऊचुः
शनं सर्वसंपत्करंस्त्रीणांपतिपुत्रान्नमोक्षदं धर्मार्थकाममोक्षादीन्ददातीदंव्रतंनृणां कन्यादानसहस्राणांगोदानानांत्रिलक्ष
कं भूहिरण्यतिलादीनांसर्वेषामधिकंशिवं सर्वदानस्यफलदंतस्माद्दानफलव्रतं तच्छ्रुत्वापार्वतीप्राहकरिष्यामोवयंव्रतम् दा
नफलव्रतंब्रूहिकालद्रव्यविशेषतः स्त्रियऊचुः पद्मासनःपद्मकरःपद्मगर्भःसमद्युतिः सप्ताश्वरथसंयुक्तोद्विभुजश्चस
दारविः ध्येयःसदासवितृमंडल॰ चक्रः एवंध्यात्वाद्विजःसम्यक्भास्करंदेवरूपिणं आवाहयेज्जगन्नाथंभास्करंवेदरूपिणं
नमःपद्मासनायेतिदद्यादासनमुत्तमं पाद्यंग्रहपतेतुभ्यंमित्रायाचमनंतथा त्रैलोक्यांधतमोहर्त्रेअर्घ्यंदद्यात्प्रयत्नतः पंचामृ-
तविधानेनस्नापयेद्दिश्वतेजसं शुद्धोदकंचदद्याद्वैसवित्रेचहिपार्वति॥ जगत्पतिंतुवस्त्रंचद्युपवीतंत्रिमूर्तये रक्तगंधंतुहरयेद
घात्सूर्यायचाक्षतान् दद्यात्पुष्पंभास्करायकरवीरादिकंशुभं अहस्पतिंतुवैधूपंदीपमज्ञाननाशिने लोकेशायचनैवेद्यंरवये-
तांबुलंतथा दक्षिणांभानवेदद्यात्स्वातिस्यंरवगायच फलंचपूष्णेदद्याद्वैसर्वकामार्थसिद्धये पुष्पांजलिंभास्करायदद्याद्वैपरयासु
दा सर्वात्मनेचदद्याद्वैप्रदक्षिणाःपुनःपुनः नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेवेदमूर्त्तये नमःकमलहस्तायआदित्यायनमोनमः नमस्कु १०
र्यादनेनैवप्रार्थयेद्विश्वतेजसं रक्तगंधाक्षतैस्ताम्रपात्रेणार्घ्यंसमंत्रकं दद्यादनेनमंत्रेणव्रतसंपूर्तिहेतवे दिवाकरनमस्तुभ्यंपापं
नाशयभास्कर त्रयीमयार्कविश्वात्मनूगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते एवंद्वादशवारंचव्रतीदद्यात्समंत्रकं तैलाम्ललवणाक्षारंवर्जयित्वातु

भोजने बहुबीजफलंवर्ज्यंशेषंचैवतुभोजयेत् कंदमूलफलाहारोविशेषेणफलप्रदः नीवारधान्यदध्यादिविशेषःसद्रसःस्मृतः ए
वंकुर्याद्व्रतंसम्यक्प्रत्येकेभानुवासरे माघमासेशुक्लपक्षेससम्यायावर्दतिकं षष्ठ्यामुपोष्यविधिवत्सप्तम्यामुदयेरवेः रवेर-
भ्यर्च्यविधिवत्प्रतिमांवस्त्रसंयुतां आचार्येणाग्निमादायगोमयेनोपलिप्यचसघृतंपरमान्नंचहोमयेत्सौरमंत्रतः पायसंप्रतिमांवस्त्रं
ब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंकुर्यात्संचवर्षंपंचधान्यंसमर्पयेत् पंचप्रस्थप्रमाणंचप्रथमेव्रीहिमेवच॥ गोधूमांश्चद्वितीयेब्देतृतीये-
चणकांस्तथा चतुर्थेतिलदानंचपंचमेमाषमेवच सफलांदक्षिणांदद्याद्विप्रान्द्वादशभोजयेत् एवंकुर्याद्व्रतंसम्यक्संपूर्णफलमाप्नु
यात् तच्छ्रुत्वातागृहीत्वाथचक्रिरेव्रतमुत्तमं पद्मापतीपतिंप्राप्यदमयंतीयथानलं रुक्मिणीप्राप्यपुत्रंच मानयंतीसुमांबहु स
र्वभाग्यसुतागौरीस्वर्णमाधूफलंतथा तद्गृहीत्वागतामार्गेददर्शब्राह्मणोत्तमं विप्रायतत्फलंदत्वाततःशिवपुरंययौ ततःस
फलविप्रश्चगृहंगत्वासविस्मयः धनधान्यसमृद्धश्चबहुगोधनसंकुलः सर्वरत्नमयोभूत्वाभार्यावचनमब्रवीत् सर्वसंपत्प्रदंचाद्य
किंकृतंहित्वयाशुभम् साब्रवीद्भगवन्स्वामिन्भवद्भिःफलमाहृतं स्वर्णमाधूफलंतच्चकेनदत्तंवदप्रभो महादेव्याफलंदत्तंपार्वत्याहृ
पयाममा इतितस्यवचःश्रुत्वाभार्यावचनमब्रवीत् गंतव्यमाशुकैलासंमयासार्द्धंत्वयाप्रभो ततःशिवपुरंप्राप्तोभार्ययासंयुतो
द्विजः नमस्कृत्यथाभक्त्यापप्रच्छेदंशिवां द्विजः॥तत्फलंकथ्यतांदेविकथंप्राप्तंत्वयाशुभं ततोदेव्याचतत्सर्वंकथितंफलदायकं
तदागत्यकृतंसर्वंतूर्णंदानफलव्रतं कुंति त्वयापिकर्तव्यमिदंदानफलव्रतं यःपठेदिदमाख्यानंशृणोतिश्रद्धयान्वितः तेसर्वेपाप

ब्र०रा निर्मुक्तायास्यंतिपरमांगतिं इतिश्रीस्कं० दानफलव्रतंसं० अथसोमवा० पूजाविधिः येभ्योमातेतिजपित्वा आगमार्थंतुघंटा
११ नादंकृत्वा अपसर्पंत्विति छोटिकामुद्रां तीक्ष्णदंष्ट्रेतिक्षेत्रपालंसंप्रार्थ्य आचम्यप्राणानायम्यतिथ्यादिसंकीर्त्य ममसकुटुंब
स्यक्षेमस्थैर्यविजयायुरारोग्यैश्वर्याभिवृद्ध्यर्थंउमामहेश्वरप्रीत्यर्थंचतुर्दशवर्षपर्यंतंसोमवारव्रतंकरिष्ये तदंगत्वेनषोडशोपचा
रैःउमामहेश्वरपूजनंकरिष्ये ध्यायेन्नित्यंमहेशंरजतगिरिनिभंचारुचंद्रावतंसंरत्नाकल्पोज्ज्वलांगंपरशुमृगवराभीतिहस्तंप्रसन्नं
पद्मासीनंसमंतात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिंवसानंविश्वाद्यंविश्ववंद्यंनिखिलभयहरंपंचवक्त्रंत्रिनेत्रं ध्यानं ॐ नमःशिवा
येतिषोडशोपचारैःपूजयेत् अथकथा सूतउवाच नित्यानंदमयंशांतंनिर्विकल्पंनिरामयं शिवतत्वमनाद्यंतं येविदुस्ते
परंगताः विरक्ताः कामभोगेभ्यो येचकुर्वंत्यहैतुकीं भक्तिंपरांशिवेधीरास्तेषांमुक्तिर्नसंशयः विषयानभिसंधाय येकुर्वंतिशिवे
रतिं विषयैर्नाभिभूयंते भुंजानास्तत्फलान्यपि येनकेनापिभावेनशिवभक्तियुतोनरः नविनश्यतियात्येवकालेनापिपरांगतिं
आरुरुक्षुः परंस्थानंविषयांस्त्यक्तुमक्षमः पूजयेत्कर्मणाशंभुंभोगांतेशिवमाप्नुयात् अशक्ताःकेचिदुत्स्रष्टुंप्रायोविषयवास
नां अतःकर्ममयात्त्यक्ताकामधेनुःशरीरिणां मायामयेपिसंसारेयेविहृत्यचिरंसुखं मुक्तिमिच्छंतिदेहांतेतेषांधर्मोयमीरितः
शिवपूजासदालोकेहेतुःस्वर्गापवर्गयोः सोमवारेविशेषेणप्रदोषादिगुणान्विते श्रावणेचैत्रवैशाखेऊर्जेवामार्गशीर्षके प्रथ ११
मेसोमवारेचगृह्णीयाद्व्रतमुत्तमं केवलंचापियेकुर्युःसोमवारेशिवार्चनं नतेषांविद्यतेकिंचिदिहामुत्रचदुर्लभं उपोषितःशु

चिर्भूत्वासोमवारेजितेंद्रियः वैदिकैर्लौकिकैर्मंत्रैर्विधिवत्पूजयेच्छिवं ब्रह्मचारीगृहस्थोवाकन्यावापिसभर्तृका विधवावापि
संपूज्यलभतेवरमीप्सितं अत्रापिकथयिष्यामिकथांश्रोतृमनोहरां श्रुत्वामुक्तिंप्रयात्येवभक्तिर्भवतिशांभवी कृत्वाकृतधियः
शंभौभक्तिंकुर्वंतिसर्वदा आर्यावर्तेनृपःकश्चिदासीद्धर्मभृतांवरः चित्रवर्मेतिविख्यातोधर्मराजोदुरात्मनां सगोप्ताधर्मसेतूनां
शास्तादुष्पथगामिनाम् यष्टासमस्तयज्ञानांत्राताशरणमिच्छतां कर्तासकलपुण्यानांदातासकलसंपदां जेतासपत्नवृंदानांभ-
क्तःशिवमुकुंदयोः सोनुकूलासुपत्नीषुपुत्रमेकंनलब्धवान् चिरेणप्रार्थितोलेभेकन्यामेकांवराननां सलब्ध्वातनयांदिष्ट्याहिम
वानिवपार्वतीं आत्मानंदेवसदृशांसंपूर्णंचमनोरथं सएकदाजातकलक्षणज्ञानाहूयसर्वान्द्विजवृंदमुख्यान् कौतूहलेनाभि
निविष्टचेताःपप्रच्छकन्याजननेफलानि अथतत्राब्रवीदेकोबहुज्ञोद्विजसत्तमः एषासीमंतिनीनाम्नाकन्यातवमहीपते उमेव
मांगल्यवती दमयंतीवरूपिणी भारतीवकलाभिज्ञालक्ष्मीरिवमहागुणा कृष्णजादेवमातेवजानकीवधृतव्रता रविप्रभेवसत्कां
तिश्चंद्रिकेवमनोरमा दशवर्षसहस्राणिसहभर्त्राप्रमोदते प्रसूयततनयानष्टौपरंसुखमवाप्स्यति इत्युक्तवंतंनृपतिर्धनैःसंपूज्य
तंद्विजं अवापपरमांप्रीतिंतद्वागमृतसेवया अथान्योपिद्विजःप्राहधैर्यवानविशंकितः एषाचतुर्दशेवर्षेवैधव्यंप्रतिपत्स्यति
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवज्रनिर्घातनिष्ठुरं मुहूर्तमभवद्राजाचिंताव्याकुलमानसः अथसर्वान्समुत्सृज्यब्राह्मणान्ब्रह्मवत्सलः
सर्वंदैवकृतंमत्वानिश्चिंतःप्राभवत् सापिसीमंतिनीबालाक्रमेणगतशैशवा वैधव्यमात्मनोभाविशुश्रावालसखीमुखा

त् परंनिर्वेदमापन्नाचिंतयामासबालिका याज्ञवल्क्यमुनेःपत्नींमैत्रेयींपर्यपृच्छत मातस्त्वच्चरणांभोजंप्रपन्नास्मिभयाकु
ला सौभाग्यवर्धनकरंममशंसितुमर्हसि इतिप्रपन्नांनृपतेःकन्यांप्राहमुनेःसती शरणंव्रजतन्वंगिपार्वतींशिवसंयुतां सोमवा
रेशिवंगौरींपूजयस्वसमाहिता उपोषिताचकृतस्नाताविरजांबरधारिणी मितवाक्निश्चलमतिः पूजांकृत्वायथोचितां अब्द
मेकंव्रतंकुर्यादूर्ध्वंतोद्यापनमाचरेत् उमयासहितंरुद्रंस्वर्णेनचकारयेत् रौप्येणवृषभंकृत्वाकलशोपरिविन्यसेत् तस्याग्रेलिंगतो
भद्रंब्रह्माद्यास्थापनंतथा स्वशाखोक्तेनविधिनाहुनेत्घृततिलोदनं पृथक्शिवशिवामंत्रैरष्टोत्तरशतद्वयं कुर्यादुद्यापनंतस्यसमाप्तौ
यदुदीरितं उद्यापनविनायत्तुतद्व्रतंनिष्फलंभवेत् ब्राह्मणान्भोजयित्वाथशिवंसम्यक्प्रसादय पापक्षयोभिषेकेणसाम्राज्यंपीठ
पूजनात् गंधदानाच्चसौभाग्यमायुरक्षतदानतः धूपदानेनसौगंध्यंकांतिर्दीपप्रदानतः नैवेद्येनमहाभोगोलक्ष्मीस्तांबूलदानतः
धर्मार्थकाममोक्षाश्चनमस्कारप्रसादतः अष्टैश्वर्यादिसिद्धीनांजपएवहिकारणं होमेनसर्वसौख्यानांसमृद्धिरुपजायते सर्वे
षामेवदेवानांतुष्टिःसंपन्निभोजनात् इत्थमाराधयशिवंसोमवारेशिवामपि अत्यापदमपिप्राप्ता निस्तीर्यसुभगाभव घोरा
द्घोरंविपन्नापिमहाक्लेशभयानकं शिवपूजाप्रभावेनतरिष्यसिमहद्भयात् इत्थंसीमंतिनींसम्यक् अनुशास्यमुनेःसती य
यौसापिवरारोहाराजपुत्रीतथाकरोत् दमयंत्यांनलस्यासीदिंद्रसेनाह्वयःसुतः तस्यचंद्रांगदोनामपुत्रोभूच्चंद्रसन्निभः चित्र
वर्मानृपःश्रेष्ठःसमाहूयनृपात्मजं कन्यांसीमंतिनींतस्मैप्रायच्छद्गुर्वनुज्ञया अभून्महोत्सवस्तत्रतस्योद्वाहकर्मणि यत्रसर्वम

हीशानांसमुदायोमहानभूत् तस्याःपाणिग्रहंकालेकृत्वाचंद्रांगदःकृती उवासकतिचिन्मासान्तत्रैवश्वशुरालये एकदायमुनां
तर्तुंसराजतनयोबली ममज्जसहकैवर्तैरावर्ताभिहततरी हाहेतिशब्दःसुमहानासीत्तस्यास्तटद्वये पश्यतांसर्वसैन्यानांप्रलापो
दिवमस्पृशत् तच्चसीमंतिनीश्रुत्वापपातभुविमूर्छिता इंद्रसेनोपिराजेंद्रःपुत्रवार्तांसुदुःसहां आबालवृद्धवनिताश्चुक्रुशुःशोक
विह्वलाः साचसीमंतिनीसाध्वीभर्तृलोकमियास्यती पित्रानिषिद्धास्नेहेनवैधव्यंप्रतिपद्यत मुनिपत्न्योपदिष्टंयत्सोमवारव्रतंशु
भं नतत्याज शुभाचाराचैधव्यप्राप्तवत्यपि एवंचतुर्दशेवर्षेदुःखंप्राप्यसुदारुणं ध्यायंत्याःशिवपादाब्जंवत्सरत्रयमत्यगात् ५०
चंद्रांगदोपितद्बर्ताभिमग्नोयमुनाजले अधोधोमज्जमानोसौददर्शोरगकामिनीः जलक्रीडाप्रसक्तास्ताःदृष्ट्वाराजकुमारकं विस्मि
तास्तमथोनिन्युःपातालंपन्नगालयं सनीयमानस्तरसापन्नगीभिर्नृपात्मजः तक्षकस्यपुरंरम्यंविवेशपरमाद्भुतं सोपश्यद्राज
तनयोमहेंद्रभवनोपमं नागकन्यासहस्रेणसमंतात्परिवारितं दृष्ट्वाराजसुतोधीरःप्रणिपत्यसभास्थले उत्थितःप्रांजलिस्तस्थौ
तेजसाक्षिप्तलोचनः नागराजोपितंदृष्ट्वा राजपुत्रंमनोरमं अथपृष्टोराजपुत्रस्तक्षकेनमहात्मना तस्यासीत्तनयःकस्त्वंकोदेशः
कथमागतः राजपुत्रउवाच अस्तिभूमंडलेकश्चिद्देशोनिषधसंज्ञकः तस्याधिपोभवद्राजानलोनाममहायशाः सपुण्य
कीर्तिःक्षितिपोदमयंत्याःपतिःप्रभुः तस्यासीदिंद्रसेनाख्यःपुत्रस्तस्यमहात्मनः चंद्रांगदोस्मिनाम्नाहंनवोढःश्वशुरालये विहरन्यमु
नातोयेनिमग्नोदैवचोदितः एताभिःपन्नगस्त्रीभिरानीतोस्मितवांतिकं दृष्ट्वाहंतवपादाब्जंपुण्यैर्जन्मांतरार्जितैः अद्यधन्योस्मिच

न्योस्मिकृतार्थोपितेरामम   तक्षकउवा॰   भोभोनरेंद्रदायादमामेर्वाधीरस्तांव्रज सर्वदेवेषुकोदेवोयुष्माभिःपूज्यतेसदा रा
जपुत्रउवाच   योदेवःसर्वदेवेषुमहादेवइतिस्मृतः पूज्यतेसहिविश्वात्माशिवोस्माभिरुमापतिः इत्याकर्ण्यवचस्तस्यतक्ष
कःप्रीतमानसः जातभक्तिर्महादेवेराजपुत्रमभाषत   तक्षकउवाच   परितुष्टोस्मिभद्रंतेतवराजेंद्रनंदन दत्तवान्बहुरत्नानि
दिव्यान्याभरणानिवाहनायददावेकंराक्षसंपन्नगेश्वरः तत्सहायार्थमेकंचपन्नगेंद्रःकुमारकं निपूज्यतक्षकःप्रीत्यागच्छेतिविस-
सर्जतं इतिचंद्रांगदःसर्वसंगृह्यविविधंधनं अश्वंकामगमारुह्यताभ्यांसहविनिर्ययौ ततोमुहूर्तेनोन्मज्यतस्मादेवनदीजला
त् विजहारतटेरम्येदिव्यमारुह्यवाजिनं अथास्मिन्समयेतन्वीसाचसीमंतिनीसती स्नातुंसमाययौतत्रसखीभिःपरिवारिता
साददर्शनदीतीरेविहरंतंनृपात्मजं रक्षसानररूपेणनागरूपेणचान्वितं दृष्ट्वावरुह्यतुरगादुपविष्टःसरित्तटे चंद्रांगदोवरारो
हामुपवेश्येदमब्रवीत्   कात्वंकस्यकलत्रंवाकस्यासीत्तनयासति किमीदृशंगताबाल्येदुःसहंशोकलक्षणं इतिस्नेहेनसंपृ-
ष्टासावधूरश्रुलोचना लज्जितास्वयमाख्यातुंतत्सखीसर्वमब्रवीत् इयंसीमंतिनीनाम्नास्नुषामगधभूपतेः चंद्रांगदस्यमहि
षीतनयाचित्रवर्मणः अस्याःपतिर्दैवयोगान्निमग्नोस्मिन्महाजले तेनेयंप्राप्तवैधव्याबालादुःखेनपीडिता एवंवर्षत्रयंनीतं १३
शोकेनापिबलीयसा अद्येंदुवासरेप्राप्तेस्नातुमत्रसमागता श्रुत्वाचंद्रांगदःसर्वंप्रियायाःशोककारणं अथाश्वास्यप्रियांत
न्वींविविधैर्वचनैर्नृपः कापिलोकेमयादृष्टस्तवभर्तावरानने त्वद्व्रताचरणाकृष्टःसद्यएवागमिष्यति नाशयिष्यतितेशोकं

हृष्टिरेवप्रवंदिनेः एतच्छंसितुमायातस्तवभर्तुःसखास्म्यहं अत्रकार्योनसंदेहःशपामिशिवपादयोः तावत्त्वयाहृदिस्थाप्यं
प्रकाशयंनचकुत्रचित् लज्जानम्रमुखीकर्णौशंसांत्यस्यप्रयोजनं इमंवृत्तांतमाख्यातुंतत्पित्रोःशोकतप्तयोः इत्युक्त्वाश्वंसमारु-
ह्यजगामचतल्लंभति सापितद्वचनंश्रुत्वासुधाधाराशताधिकं एषएवपतिर्मेस्यात्ध्रुवंनान्योभविष्यति परलोकादिहायातःक
थमेषःस्वरूपधृक् मुनिपत्न्याप्रदुक्तंमेपरमापद्गतापिच व्रतमेतत्कुरुष्वेतितस्यवाफलमद्यमे नूनंतस्यावचःसत्यंकोविंद्यादीश्वरे
हितं निमित्तानिचदृश्यंतेमंगलानिदिनेदिने प्रसन्नेपार्वतीनाथेकिमसाध्यंशरीरिणां इत्थंविमृश्यबहुधासापुनर्मुक्तसंशया
एवंचंद्रांगदःपत्नीमवापसमयेशुभे ययौस्वनगरींभूयःश्वशुरेणानुमोदितः इंद्रसेनोपिनृपतीराज्येस्थाप्यस्वमात्मजं तपसा
शिवमाराध्यलेभेसंयमिनांगतिं दशवर्षसहस्राणिसीमंतिन्यासभार्यया सार्धंचंद्रांगदोराजाबुभुजेविषयान्बहून् प्रसूयतन
यान्षष्ठीकन्यामेकांवराननां पतिंसीमंतिनीलेभेपूजयंतीमहेश्वरं शिवलोकंततोगत्वाशिवेनसहमोदते विचित्रमिदमाख्यानं
मयासमनुवर्णितं यःपठेच्छृणुयाद्वस्याप्राप्नोतिपरमांगतिं   इतिश्रीस्कं॰सोम॰कथासमाप्ता   अथोद्या॰ स्कंदउ॰ व्रतस्योद्याप
नंकर्मकथंकार्यंचमानवैः कोविधिःकानिद्रव्याणिकथयस्वममप्रभो   ईश्वरउवाच   शृणुषण्मुखयत्नेनलोकानांहितका
म्यया उद्यापनविधिंचैवकथयामितवाग्रतः यदासंजायतेवित्तंभक्तिःश्रद्धासमन्विता सएवव्रतकालश्चयतोनित्यंहिजीवितं
चतुर्दशाब्दंकर्तव्यंसोमवारव्रतंशुभं श्रावणेकार्तिकेज्येष्ठेवैशाखेमार्गशीर्षके कृतस्नानःशुचिर्भूत्वाशुक्लांबरधरोनरःका

मक्रोधाद्यहंकारद्वेषपैशून्यवर्जितःसंपाद्यसर्वसंभारान्मंडपंतत्रकारयेत् वस्त्रैःपुष्पैःसमाछन्नंपट्टवस्त्रैश्चशोभितं तन्मध्येलेखयेद्दि-
व्यंलिंगतोभद्रमंडलं अथवासर्वतोभद्रंमंडपांतःप्रकल्पयेत् शोभोपशोभासंयुक्तंदीपैःसर्वत्रसोज्वलं अव्रणंसजलंकुंभंतस्योपरितु
विन्यसेत् सौवर्णराजतंताम्रंमृन्मयंवापिकारयेत् आचार्यंवरयेत्तत्रऋत्विग्भिःसहितंशुचिः शिवरूपाश्चतेविप्राःपूज्याश्चंदनपुष्पकैः
अनुज्ञातश्चतैर्विप्रैःशिवपूजांसमारभेत् रुद्रनाम्नानमोंतेनब्राह्मणानपिपूजयेत् कुंभोपरिन्यसेद्देवमुमयासहितंशिवं सौवर्णंप्रथवा
रौप्यंवृषभेसंस्थितंशुभं उमामहेश्वरींमूर्तिंपूजयेद्वृषभेस्थितां वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यबिल्वपत्रैःप्रपूजयेत् स्वगृह्योक्तेनविधिनाकृत्वाग्नि
स्थापनंततः ततोहोमंचमंत्रेणत्र्यंबकेणचकारयेत् गौरीर्मिमायेतिमंत्रेणशतमष्टोत्तरद्वयं पलाशानांसमिद्भिश्चयवव्रीहितिलाज्यकैः पूर्णा
हुतिंततोदद्यात्कृत्वास्विष्टकृदादिकं होमांतेचगुरुंपूज्यसपत्नीकंसमाहितः प्रतिमांकुंभसहितामाचार्यायनिवेदयेत् शंभो प्रसीददे
वेशसर्वलोकेश्वरप्रभो तवरूपप्रदानेनममसंतुमनोरथाः प्रतिमादानमंत्रः यद्भुक्त्यादेवदेवेश मयाव्रतमिदंकृतं न्यूनंवाथक्रियाही
नंपरिपूर्णंतदस्तुमे भुंजीतसहधर्मात्माशिष्टैरिष्टैःस्वबंधुभिः अनेनैवविधानेनयइदंव्रतमाचरेत् यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिमानवःप
रलोकेसुखीभूत्वाभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् इतिश्री० सोम० संपूर्णं अथप्रकारांतरेणसोम० लिख्यते गंधर्वउ० कथंसोमव्रतंकार्यंवि
धानंतस्यकीदृशं कस्मिन्कालेतुकर्तव्यंसर्वंविस्तरतोवद गोशृंगउ० साधुसाधुमहाप्राज्ञसर्वभूतोपकारक यन्नकस्यचिदाख्यातंतद्वःकथयामि
ते सर्वरोगहरंदिव्यंसर्वसिद्धिप्रदायकं सोमवारव्रतंनामसर्वभूतोपकारकं सोमवारव्रतंनामसर्वकामफलप्रदं सार्वकामिकंचिज्ञेयंवर्णानांशुभकारकं

नारीनरैःसदाकार्यं दृष्टादृष्टफलोदये ब्रह्माविष्ण्वादिभिर्देवैःकृतमेतन्महाव्रतं पुनस्तत्सोमराजेनदक्षशापहतेनच अभि
मानयुतेनाथशंभुनैवपरेणतु ततस्तुष्टोमहादेवःसोमराजस्यभक्तितः तेनोक्तंयदितुष्टोसिनिवासात्रस्योनिरंतरं यावच्चंद्रश्च
सूर्यश्चयावत्तिष्ठंतिभूधराः तावन्मेस्थापितंलिंगमुमयासहतिष्ठतु रोहिण्याःपतिरेवंतुप्रार्थयित्वामहेश्वरं ततःशुद्धशरीरो-
सौगगनस्योविराजते ततःप्रभृतियेकेचित्कुर्वंतिशुभविमानवाः तेपितत्पदमायांतिविमलांगाश्चसोमवत् अत्रकिंबहुनोक्ते
नविधानंतस्यकीर्तये यस्मिन्कस्मिंश्चिन्मासेचशुक्ले सोमोभवेद्यदा दंतशुद्धिंपुराप्रात्सेकृत्वास्नानंसमाचरेत् स्वधर्मविहि
तंकर्मकृत्वास्थानेमनोरमे अव्रणाभिनवंशुद्धंन्यसेत्कुंभंसुशोभनं चूतपल्लवविन्यासेचंदनेनविचर्चिते श्वेतवस्त्रपरिधानेस
र्वाभरणभूषिते कुंभेपात्रंचविन्यस्यतत्राधारसहितंशिवं अष्टौविघ्नेश्वरान्देवान्सोमनाथंसशक्तिकं वाससासहितंतत्र
श्वेतपुष्पैःप्रपूजयेत् विविधंभक्ष्यभोज्यंचफलंवैबीजपूरकं अनेनैवतुमंत्रेणपूजांहोमंसमाचरेत् कृत्वैवंवंदनंरात्रौप्राप्य
चाज्ञांस्वपेन्नरः दर्भशय्यांसमारूढोध्यायेत्सोमेश्वरंहरं एवंकृतेतुप्रथमेकुष्टानांनाशनंभवेत् द्वितीयेसोमवारेतुकरंजदं
तधावनं देवंसंपूजयेत्सूक्ष्मंज्येष्ठाशक्तिसमन्वितं शतपत्रैःपूजयित्वामधुप्राश्ययथाविधि नारिंगंतत्रदत्वातुशेषंपूर्ववदा
चरेत् एवंकृतेद्वितीयेचगोलक्षफलमाप्नुयात् सोमवारेतृतीयेचवटजंदंतधावनं शिवोत्तमंयजेद्देवंरौद्रीशक्तिसमन्वितं
पूजयेज्जातिपुष्पैश्चगोमूत्रंप्राशयेन्निशि नैवेद्यंदापयेच्छुद्धंभक्ष्यभोज्यसमन्वितं एवंकृतेतृतीयेतुकोटियज्ञफलंलभेत् च

तुर्थेसोमवारेतुअपामार्गसमुद्भवैः कृत्वाकाष्ठैर्दंतशुद्धिंतथानंतंप्रपूजयेत् दाडिमीफलसंयुक्तंनैवेद्येक्षीरशर्करा दध्नस्तुप्राशनंकृ
त्वादर्भस्योजागृयान्निशि एवंकृतेचतुर्थेतु यज्ञायुतफलंलभेत् पंचमेसोमवारेतुप्लक्षाश्वत्थसमुद्भवं दंतकाष्ठंततःकृत्वाह्येकंरुद्रंप्र
पूजयेत् नैवेद्यंदधिभक्तंचकूष्मांडीफलसंयुतं घृतंतुप्राशयेत्तत्रआचार्यंपूजयेत्ततः एवंकृतेपंचमेपिसप्तजन्मसमुद्भवैः ब्रह्महत्यादि
भिःसर्वैर्मुच्यतेपापराशिभिः सोमवारेपुनःषष्ठेनिर्गुंडीदंतधावनं त्रिमूर्तिंपूजयेद्देवंरक्तपुष्पैर्विधानतः देवींकलाविकरिणींफल
पुष्पसमंडकैः कुशोदकंतुसंप्राश्यगीतैर्नृत्यैश्चजागृयात् एवंकृतेततःषष्ठेषडब्दंचफलंलभेत् सप्तमेसोमवारेचप्लक्षजंदंतधाव
नं श्रीखंडंपूजयेद्देवंततःश्रीवृक्षपल्लवैः बलप्रमथिनींदेवींपूजयेच्चविधानतः विविधंभक्ष्यभोज्यंचनारीकेरसमन्वितं दुग्धंवै
प्राशयेत्तत्रशेषंपूर्ववदाचरेत् सप्तसागरदानस्यसम्यगाप्तस्ययत्फलं सोमवारेसप्तमेतुकृतेतत्फलमाप्नुयात् अष्टमेसोमवारे
थखादिरंदंतधावनं सर्वभूतदमनार्थंपूजयेद्देशिखंडिनं सुगंधवृक्षकुसुमैर्यक्षकर्दमलेपनैः कदलीफलसंयुक्तंभक्ष्यंभोज्यं
प्रदापयेत् गोमयंप्राशयेद्रात्रौजागरंतत्रकारयेत् एवंकृतेष्टमेसोमेसंपूर्णफलमाप्नुयात् गंगास्नानेकृतेसोमेकोटिस्ना
नफलंस्मृतं दशभारसहस्राणिकुरुक्षेत्रेरविग्रहे विप्रायवेदविदुषेयद्दत्वाफलमाप्नुयात् तत्पुण्यंकोटिगुणितंसोमवारव्रतेकृते १५
गजानांचशतंदत्तेलक्षंचरथवाजिनां तत्फलंकोटिगुणितंसोमवारव्रतेकृते गुग्गुलेधूपितंकृत्वाकोटिशोयत्फलंलभेत् त
त्फलंतुभवेत्तस्यसोमवारव्रतेकृते सर्वैश्वर्यसमायुक्तःशिवतुल्यपराक्रमः रुद्रलोकेवसेद्दीर्घंब्रह्मणासहमोदते सं-

ग्रामेनवमेवारेकुर्यादुद्यापनंशुभं यथाभवतिगंधर्वतथावक्ष्यामितेधुना मंडपेमंडनंकृत्वापताकाभिश्चतोरणैः द्वाराणिचापिच
त्वारिकुंडंकृत्वाविधानतः मध्येवेदीप्रकर्तव्याचतुरस्रासुशोभना निष्पाद्यमंडपंसम्यङ्मध्येपद्मंचकल्पयेत् कलशानष्टदिग्भागे
सहिरण्यान्पृथक्पृथक् स्थापयित्वाशक्तयस्तुवामाद्याःपूर्वतःक्रमात् कर्णिकायांतुविन्यस्यश्रीसोमेशंमहाप्रभुं प्रतिरूपंप्रस-
न्नायाजपाशक्तिसमन्वितः होमपात्रादिकेद्रव्येमधुनापरिपूरिते रुक्मशय्यास्थितंदेवंयत्रस्थंपूजयेत्क्रमात् गंधपुष्पैश्चनै
वेद्यैर्भक्ष्यभोज्यैःपृथक्पृथक् वस्त्रालंकारतांबूलैश्छत्रचामरदर्पणैः दीपिकांचवितानंचपर्यंकंचसतूलकं सोमेश्वरंसमुद्दि
श्यदद्यात्पौराणिकेगुरौ पूजयित्वातथाचार्यंहोमंतत्रैवकारयेत् देवस्यसंनिधौसम्यक्रात्रौजागरणंचरेत् पंचगव्यंततःपीत्वा
ध्यायेत्सोमेश्वरंहृदि प्रभातेथततःस्नात्वादद्याद्गोश्चविधानतः ततोभक्त्यादिगंधर्वक्षीरखंडादिनिर्मितैः भक्ष्यभोज्यैरनेकै
श्चभोजयेद्ब्राह्मणान्यतीन् अष्टौविघ्नेश्वरायेचतैश्चहोमंसमाचरेत् वस्त्रयुग्मंततोदत्वागांचदत्वाविसर्जयेत् एवंकृतेव्रते
सम्यक्कुलभतेपुण्यमक्षयं धनधान्यसमायुक्तोपुत्रदारैःसमन्वितः नकुलेजायतेतस्यदरिद्रोदुःखितोपिवा अपुत्रोलभतेपुत्रं
वंध्यापुत्रवतीभवेत् काकवंध्याचयानारीमृतपुत्राचदुर्भगा कन्याप्रसूतयाकार्यंरोगिभिश्चविशेषतः एवंकृतेविधानेतुदेहपा
तेशिवंव्रजेत् कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच भुंक्तेसौविपुलान्भोगान्यावदाभूतसंप्लवं इत्येतत्कथितंसर्वंसोम
वारव्रतंक्रमात् इतिश्रीस्कंदपुराणेसोमवारव्रतंसंपूर्णं अथएकभुक्तसोमवारव्रतंलिख्यते श्रावणेचैत्रवैशाखेज्ये

प्र·स छेमार्गशिरेतथा प्रथमेसोमवारेचगृण्हीयाद्व्रतमुत्तमम् यदाश्रद्धाभवेत्कर्तुः सोमवारव्रतंप्रति तदाचार्यंपुरस्कृत्यश्रद्धाभक्ति सो·
१६ समन्वितः स्नात्वाश्वेतशुचिर्भूत्वाशुक्लांबरधरोनरः कामक्रोधाद्यहंकारद्वेषपैशून्यवर्जितः आहरेच्छ्वेतपुष्पाणिमालतीकु-
सुमानिच श्वेतपद्मानिदिव्यानिचंपकानितथैवच कुंदमंदारजैःपुष्पैःपुन्नागशतपत्रकैः अर्चयेदुमयासार्धंशंकरंलोकशं
करं मलयाद्रिजधूपेनधूपयेत्पार्वतीपतिं कामिकेनापिमंत्रेणव्यापकेनमहेश्वरं पूजयेन्मूलमंत्रेणत्र्यंबकेणाथवापुनः भवाय
भवनाशायमहादेवायधीमते उग्रायउग्रनाशायशर्वायशशिमौलिने रुद्रायनीलकंठायशिवायभवहारिणे ईशानायनमस्तु
भ्यंसर्वकामप्रदायच नमोदेवादिदेवायसर्वांगेपूजयेद्विभुं एवंसंपूज्यदेवेशमुपचारैःपृथक्पृथक् यथावित्तानुसारेणभक्त्या
पादौप्रपूजयेत् शंकरायनमोजंघेशिवायेतिचजानुनी शूलपाणेनमोगुल्फेकट्यांशंभुंप्रपूजयेत् गुह्यंस्वयंभुनामानं पूज
येत्पार्वतीपतिं ततोनमोमहादेवंपूजयेन्नाभिमंडले उदरेविश्वकर्तारंपार्श्वयोःसर्वतोमुखं स्थाणुस्तनौचसंपूज्यनीलकंठंतु
कंठके मुखंसंपूजयेन्नित्यंशिवनाम्नेमहात्मने त्रिनेत्रायचनेत्रायशिरसेनागभूषणे नमोदेवाधिदेवायसर्वांगेपूजयेद्विभुं
एवंसंपूज्यदेवेशमुपहारैर्मनोरमैः यथावित्तानुसारेणतस्यपुण्यफलंश्रृणु सोमवारेर्चयंतोयेपार्वत्यासहशंकरं तेलभंत्य- १६
क्षयाल्लोकान्पुनरावृत्तिदुर्लभान् एकभक्तस्ययत्पुण्यंकथयामिसमासतः सप्तजन्मार्जितंपापमघौघंदेवदानवैः विनश्यत्ये
कभक्तेननात्रकार्याविचारणा एवंसंवत्सरंयावद्भक्त्याव्रतमिदंचरेत् यस्मिन्मासेप्रारभतेतस्मिन्मासिसमापयेत् उपवासेन

नैवायंसमाचरतिमानवः चिरंव्रतंप्रकुर्वीतकृतंसंपूर्णतांनयेत् खंडव्रतप्रभावेनतत्सर्वंनिष्फलंभवेत् उमामहेश्वरंहैमंवृष
भेनसमन्वितं यथाशक्त्याप्रकर्तव्यंवित्तशाठ्यंनकारयेत् मंडलंकारयेद्दिव्यंतंतुलिंगोद्भवंशुभं कलशंपयसापूर्णंश्वेतवस्त्रस
मन्वितं पात्रंशर्करयायुक्तंकुंभस्योपरिस्थापयेत् स्थापयेन्मंडलेदिव्येकलशंकनकोज्वलं तस्योपरिन्यसेद्देवंतत्तमंत्रविधानतः
श्वेतवस्त्रयुगेनैवपूजयेत्परमेश्वरं उपवीतंसोत्तरीयंभक्ष्याणिविविधानिच धान्यानियान्यभीष्टानितानितानिप्रकल्पयेत्
शय्यांतूलांतथादर्शंदेवस्याग्रेप्रकल्पयेत् अथश्वेतानिपुष्पाणिदेवस्योपरिविन्यसेत् ततोहोमंप्रकुर्वीतशिवमंत्रेणवैव्रती पा
लाशाभिःसमिद्भिश्च जुहुयाच्छतमष्टकं आप्यायस्वेतिमंत्रेणपृषदाज्याहुतीःशुभाः यवव्रीहितिलाज्येनऋत्विजश्चपृथक्पृथक्
होमांतेचगुरुंपूज्यसपत्नीकंसमाहितः वस्त्रैराभरणैश्चापिगृहोपकरणादिभिः श्वेतागौःकपिलावापिसुशीलांचपयस्विनी स्व
र्णशृंगपुच्छाचघंटाभरणभूषिता दक्षिणासहितादेयाशिवःसंप्रीयतामिति ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्त्रयोदशसुशोभनान्
घंटास्त्रयोदशादेयावंशपात्रंसमाहितः इदंपीठंगृहाणत्वंसर्वोपस्करसंयुतं सर्वंमेपरिपूर्णंस्याच्छिवोमेप्रीयतामिति इ
तिश्रीस्कंदपुराणेसोमवारव्रतंसंपूर्णम् अथोद्यापनं कैलासस्थंमहादेवमपर्णासहितंशिवं पप्रच्छप्रणतोभूत्वाकिंचि
द्धुस्यतमंगुहः देवताखिलदेवेशसर्वभूतात्मकप्रभो त्वत्प्रसादान्मयापूर्वंविज्ञानंधर्मसाधनं किंचिज्ज्ञातव्यमस्त्यन्य त्वत्तएवम
याप्रभो यत्नदृष्टंश्रुतंवापितन्मेव्याख्यातुमर्हसि किंदानंकिंतपस्तीर्थंकिंव्रतंवामहाफलं यस्मिन्कृतेमहाप्रीतिर्युवयोःस्यादुमे

शयोः तन्मेत्वं पुत्रवात्सल्यात्सर्वलोकहितायच विशेषंब्रूहिदेवेशयज्ज्ञात्वास्यान्महत्फलं इत्याकर्ण्यवचस्तस्यप्रसन्नवदनो
हरः परिष्वज्यस्कंदंप्रीत्याप्रोवाचेदंवचस्तदा शंकरउ॰ सम्यक्पृष्टंत्वयावत्सप्रीतोस्मिवचसातव अस्तिकिंचिद्व्रतंपुण्यंत
न्मेकथयतःशृणु वेदशास्त्रपुराणानांयद्रहस्यव्रतंमहत् यदद्यकथनीयंतेत्वत्तःकोममवैप्रियः सोमवारव्रतंनामसर्वव्रतफलाधि
कं यस्मिन्कृतेपराप्रीतिःशिवयोस्यादुमेशयोः निशम्येतद्वचःस्कंदःप्रोवाचवदतांवरं कीदृशंतद्व्रतंदेवविधानंतस्यकीदृशं क
दाग्राह्यंकथं कार्यंकिंदानंकस्यपूजनं उद्यापनविधानंचविस्तरेणवदस्वमे शिवउवा॰ मधौमास्यष्टमीशुक्लाशिवे
न्दुदिनसंयुता तदाग्राह्यंव्रतंचैतदनेनविधिनाशुभं प्रातःकृष्णतिलैःस्नात्वाआचार्यसहितोव्रती पूर्वाण्हेविधिवत्कार्यमुमाशं
करपूजनं ततःपुष्पांजलिंदत्वाप्रणम्यदंडवद्भुवि विधिनानेनगृण्हीयाद्व्रतंसंकल्पपूर्वकं गृण्हामिभवरोगार्त्तःसोमवारव्रतो
षधं व्रतेनानेनमेप्रीतोभवतांपार्वतीश्वरौ विसर्जनंततःकुर्यादाचार्यंपूजयेत्ततः शिष्टैरिष्टैःपरिवृतोभोजनंकारयेत्ततः अहः
शेषंततोनीत्वासत्कथाश्रवणादिभिः शयीताधस्ततोरात्रावभुक्तोब्रह्मचर्यवान् अनेनविधिनावत्समदीयेवासरेयदा कुर्वन्व्रतम
वाप्नोतिमद्भावंनात्रसंशयः तस्मिन्दिनेकृतंकिंचिद्दानंहोमोजपस्तथा व्रतंवाप्रीतिदंस्कंदंह्युमयासहितस्यमे अतःसोमाह्वयोवा
रःप्रशस्तोयंममप्रियः एवंसोमाष्टकंकृत्वाव्रतस्योद्यापनंशुभं माघाद्येपंचकेकार्यंशुक्लपक्षविशेषतः शिवर्क्षतिथियोगानामेकैकेना १७
पिसंयुते सोमवारेविधातव्यंतथाचंद्रबलान्विते विधायरदनोल्लेखंप्रातःस्नात्वाविधानतः आचार्यंवरयेदेकंविधिज्ञंश्रुतिपारगं पुराणस्मृ

तिधर्मज्ञंनिगमागमवेदिनं उपोष्यसोमवारंचसायंसंध्यामुपास्यच शिवालयेहरेर्वापिशुचौदेशेथवागृहे अष्टांगुलोच्छ्रितांवे-
दींवितस्तिद्वयसंमितां तस्यांषोडशपत्राणितंदुलैःपरिपूरयेत् विचित्ररचनोपेतंपताकाद्युपशोभितं चित्रविचित्रैर्विविधैःफल
राजिविराजितं एवंप्रकल्पयेद्वेदींचतुरस्रांसमंततः ध्यात्वाकृतनियमंकृत्वासर्वाभ्युदयिकंतथा आचार्येणसमंकुर्यान्मदाराधनमा
दरात् पद्ममध्येनवीनंचधवलंस्थापयेद्घटं वाससावेष्टितंपूर्णमक्षतैःपरिपूरितं समंतादंतिकेचापिनामभिस्त्वीश्वरादिभिः गणे
शंमातृकाश्चापिदुर्गांक्षेत्राधिपंतथा समाहितमनाःकोणेष्वाग्नेय्यादिषुविन्यसेत् ततःकनकसंभूतमद्रूपमुमयान्वितं पंचामृतोद
केस्नाप्यगंधपुष्पाक्षतैर्जलैः गृहीत्वावाहयेत्कुंभेध्यायेन्मद्रूपमीदृशंत्र्यंबकंचतथागौरीमिमायेतिजपन्सुधीः पंचाक्षरंतथामंत्रं
पूर्वादिषुदलेष्वपि मूर्तयोष्टौमदीयाश्चपूजनीयाःप्रयत्नतः अनंतसूक्ष्मौचशिवस्ततश्चत्रिनेत्ररुद्रौचततथैवपूज्यो त्रिमूर्तिश्री
कंठशिखंडिनौचप्रगादिपत्रेषुसमर्चनीयाः तद्बहिर्लोकपालाश्चपूजनीयाःप्रयत्नतः विष्टराद्युपचाराश्चदातव्यामूलमंत्रतः
बिल्वपत्राक्षतैःपुष्पैर्धूपदीपैःसमर्चयेत् मनोरमाविधानव्यापूजावित्तानुसारतः ततोवेदेरधोभूमौसर्वतोभद्रमंडले ब्रह्माद्या
देवताःसर्वाःपूजनीयाःप्रयत्नतः नैवेद्यादिविचित्राणितांबूलानिप्रकल्पयेत् ततोजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैः पुरा
णैरितिहासैश्चरात्रिशेषंनयेद्व्रती अपरेद्युःकृतस्नानःप्रातःसंध्यामुपास्यच पुनर्यागगृहंगत्वाह्युपचारान्प्रकल्पयेद् हवना-
र्थंविधातव्यमुपलेपादिकंततः प्रतिष्ठाप्यानलंसर्वमन्वाधानादिपूर्ववत् स्वगृह्यविधिनाकार्यमाज्यभागांतमेवच अना

देशादिभिर्हुत्वामहाव्याहृतिसंज्ञकाः होतव्याःसर्पिषान्वैवपायसंसघृतंस्रुधीः त्वंसोमासीतिमंत्रेणहुनेदष्टोत्तरंशतं ततःस्विष्ट
कृतंहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् ततोहोमावसानेचगामरोगांपयस्विनीं सवत्सांधवलांसाध्वींसवस्त्रांकांस्यदोहनीं दद्यादृत्तसमृ
ध्यर्थमाचार्यायसदक्षिणां वस्त्रैराभरणैरन्यैराचार्यंपरितोषयेत् ततः षोडशसंख्याकान् भोज्यैर्नानाविधैस्तथा ब्राह्मणान्भो
जयेत्पश्चादर्चयेन्नामभिःक्रमात् सोमेश्वरस्तथेशानःशंकरोगिरिजाधवः महेशःसर्वभूतेशः स्मरारिस्त्रिपुरांतकः शिवःपशु
पतिःशंभुस्त्र्यंबकःशशिशेखरः गंगाधरोमहादेवोवामदेवइतिक्रमात् वस्त्राणिकुंडलादीनिचंदनेरुपलेपयेत् उपवीतानिते
भ्योपिदद्यात्कुंभान्फलान्वितान् शक्त्याचदक्षिणादेयादंपतीपूजयेत्ततः अन्यान्नपियथाशक्तिब्राह्मणानपितोषयेत् व्रतंममा
स्तुसंपूर्णइत्युक्त्वातान्प्रपूजयेत् अस्तुसंपूर्णमित्युक्तेततोयागभुवंव्रजेत् उपचारादिकंकृत्वाश्रुत्वानत्वापुनःपुनः विसर्जनंविधा
याथशिष्टैरिष्टैःसमन्वितः भुंजीयाद्यज्ञशेषंतद्वाग्यतोनियतःशुचिः एवंकृतेमहापुण्येव्रतस्योद्यापनेशुभे नारीवापुरुषोवा
पिमहेशस्यपरंपदं अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्धनोधनवान्भवेत् अविद्योलभतेविद्यामितिधर्मविदोविदुः पृथिव्यांयानितीर्था
निव्रतान्यन्यानियानितु सोमवारव्रतस्यास्यकलांनार्हंतिषोडशीं इतिश्रीभविष्योत्तरेसोमवारव्रतोद्यापनंसंपूर्णं १८
अथमंगलव्रतंलिख्यते भौमवासरेअरुणोदयवेलायांअपामार्गेणदंतधावनंविधायात्वम्यतिलामलकचूर्णेननद्यांदौगृहे
वास्नात्वाधौतमारक्तवस्त्रंपरिधायरक्तोत्तरीयंचस्त्रीवाप्येवंपरिदध्यात् ततःस्ताम्रपात्रेरक्ताक्षतारक्तपुष्परक्तचंदनानि

निक्षिप्यअग्निर्मूर्धेतिमंत्रेणअष्टोत्तरशतार्घ्याणिदद्यात् ततोगृहमागत्य रक्तगोमयेनभूमिंविलिप्य शुद्धप्रदेशेपुत्रार्थीधनार्थी
चपत्न्यासहमंगलपूजामारभेत् तत्रविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य ऋणव्याधिनाशनार्थंपुत्रधनप्राप्त्यर्थंचभौमव्रतंकरिष्ये
इतिसंकल्प्य तदंगत्वेनभौमपूजनमहंकरिष्ये ततःप्रार्थयेत् अद्यदेवेशतेभक्त्याकरिष्येव्रतमुत्तमं ऋणव्याधिविनाशाय
धनसंतानहेतवे यंत्रोपरिस्थंभौमंपूजयेत् तत्रयंत्रप्रकारउक्तःसंग्रहे त्रिकोणंपूर्वमुद्धृत्यपंचधाविभजेत्ततः तृतीयरे
खाचिन्हाभ्यांलांछयेत्समभागतः आद्यरेखाग्रयुगुलंतृतीयाचिन्हयोर्न्यसेत् द्वितीयाग्रंसमाकृष्यतृतीयाचिन्हयोर्न्यसेत्
पुनारेखांतृतीयांतुसमांभज्यात्समाशकं तुर्याचिन्हद्वयेनाथत्रिभिश्चिन्हैस्तुपंचभीः तृतीयाग्रेप्रकुर्वीतपंचम्याम थचिन्हिते
तुर्याग्रेयोजयेत्सम्यक्पंचम्यचिन्हयोर्द्वयोः चिन्हैस्तुपंचभिर्दद्यात्स्त्र्यग्रयुग्मंविचक्षणः एवमेकाधिकंसम्यक्कोणानांविंशति
र्भवेत् तृतीयातुर्ययोर्मध्येस्थितचिन्हगृहेर्चयेत् देवंतदग्रतोमंत्रीत्रिकोणेदक्षिणक्रमात् मंगलाद्यांतरेपूर्वान्नमेतानेकविंश
तिः एकविंशतिकोष्ठेषुनाममंत्रान्समालिखेत् ततःपूजाप्रकर्तव्यापुत्रसंपत्तिहेतवे पूजाप्रकारमाह रक्तमाल्यांबर
धरःशक्तिशूलगदाधरः चतुर्भुजोमेषगमोवरदःस्याद्धरासुतः एह्येहिभगवान्भौमःअंगारकमहाप्रभो त्वयिसर्वंसमायाते
त्रैलोक्यंसचराचरं भौममावाहयिष्यामितेजोमूर्तिंदुरासदं रुद्ररूपमनिर्देश्यचक्रंचअरुणप्रभं अग्निर्मूर्धाविरूपांगारकोगा
यत्री मंगलावाहनेविनियोगः ॐअग्निर्मूर्धात्कुकु ॐनमोभगवतेधनसमृद्धिदायमंगलायनमः मंगलंआवाहयामि अ

ॐ ह्रां ह्रदयाय॰ ह्रीं शिरसे॰ ह्रूं शिखायै॰ ह्रैं कवचाय॰ ह्रौं नेत्रत्रयाय॰ ह्रः अस्त्रायफट् स्वंरवः इतिदिग्बंधः ॐ ह्रां मं॰
ग्र॰रा॰ थन्यासः ॐ ह्रांहृदयाय॰ ह्रींशिरसे॰ ह्रूंशिखायै॰ ह्रैंकवचाय॰ ह्रौंनेत्रत्रया॰ ह्रःअस्त्रायफट् स्वंरवः इतिदिग्बंधः ॐ ह्रां
१९ अंगुष्ठाभ्यां॰ह्रींतर्जनीभ्यां॰ ह्रूंमध्यमाभ्यां॰ ह्रैंअनामिका॰ ह्रौंकनिष्ठि॰ ह्रःकरतल॰ हंसःआत्मनेन॰ स्वंरवः परमात्मनेनमः ततः
अंगुष्ठाभ्यां॰ह्रींतर्जनीभ्यां॰ ह्रूंमध्यमाभ्यां॰ह्रैंअनामिका॰ह्रौंकनिष्ठि॰ ह्रःकरतल॰ हंसःआत्मनेन॰ स्वंरवः परमात्मनेनमः ततः
यंत्रस्यएकविंशतिकोष्टेषुनाममंत्रेणपूजयेत् अ-
अग्निर्मूर्धेतिमंत्रेणवामंगलगायत्र्यावाआसनादिषुपुष्पांतांपूजांकृत्वा यंत्रस्यएकविंशतिकोष्टेषुनाममंत्रेणपूजयेत् अ-
अग्निर्मूर्धेतिमंत्रेणवामंगलगायत्र्यावाआसनादिषुपुष्पांतांपूजांकृत्वा
र्घ्याणिचदद्यात् शिखायांमंगलःपातु भूमिपुत्रश्चमूर्धनि ललाटेऋणहर्ताचचक्षुषोश्चधनप्रदः स्थिरासनःश्रोत्रयोश्चम
हाकायश्चनासिके आस्यदंतोष्टजिव्हासु सर्वकर्मावरोधकः हनोमेलोहितःपातुलोहिताक्षश्चकंठके स्कंधयोरुभयोरक्षेत्सा
मगानांकृपाकरः धरात्मजोभुजौपातु कुजोरक्षेत्करद्वयं भौमोमेहृदयंपातु भूतिदस्तुतथोदरे भूमिनंदननाभौतुगुह्येत्वंगारकं-
न्यसेत् ऊरूममयमोरक्षेज्जान्वोरोगापहारकः जंघयोर्वृष्टिकर्ताचअपहर्ताचगुल्फयोः पादांगुष्ठौचपादौचसर्वकामफलप्रदः श
क्तिर्मेपूर्वतोरक्षेच्छूलंरक्षेत्तुदक्षिणे पश्चिमेचधनुःपातुउत्तरेचशरस्तथा ऊर्ध्वंषडाननःपातुअधस्तात्पृथिवीमम एवंन्यस्यश
रीरेसोचिंतयेद्भूमिनंदनं अथध्यानं असृजमरुणवर्णंरक्तमाल्यांगरागं कनककमलमालामालिनंविश्ववंद्यं अ-
तिललिनकराभ्यांबिभ्रतंशक्तिशूलेभजतधरणिसूनुंमंगलंमंगलानां इतिध्यात्वा अग्निर्मूर्धात्र्यक्षऋक् अष्टोत्तरशतंजपेत्
अंगारकायविद्महेशक्तिहस्तायधीमहि तन्नोभौमःप्रचोदयात् ततःस्तोत्रंपठेत् मंगलोभूमिपुत्रश्चऋणहर्ताधनप्रदःस्थि १९
रासनोमहाकायःसर्वकर्मावरोधकः लोहितोलोहिताक्षश्चसामगानांकृपाकरः धरात्मजःकुजोभौमोभूतिदोभूमिनंदनः

अंगारकोयमश्चैवसर्वरोगापहारकः वृष्टिकर्तापहर्ताचसर्वकामफलप्रदः एतानिकुजनामानिनित्यंयःप्रयतःपठेत् ऋणंनजा
यतेतस्यसंतानंवर्धतेसदा एकविंशतिनामानिपठित्वानुदिनांतके रूपवान्धनवांश्चैवजायतेनात्रसंशयः एककालंद्विकालंवा
यःपठेत्सुसमाहितः एवंकृतेनसंदेहोऋणंहित्वाधनीभवेत् इतिस्तोत्रंपठेत् धरणीगर्भसंभूतंविद्युत्कांतिसमप्रभं कु
मारंशक्तिहस्तंचमंगलंप्रणमाम्यहं इतिनमस्कारः खदिरांगारेणरेखात्रयंकृत्वा अंगारकमहीपुत्रभगवन्भक्तवत्सल
त्वांनमस्यामिमेशेषंऋणमाशुविनाशय ऋणरोगादिदारिद्र्यंपापक्षुद्रापमृत्यवः भयक्लेशमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा ऋ
णदुःखविनाशायपुत्रसंतानहेतवे मार्जयाम्यसितारेखास्तिस्रोजन्मसमुद्भवाः दुःस्वप्नदौर्भाग्यनाशायसुखसंतानहेतवे सु
तरेखात्रयंवामपादेनमार्जयाम्यहं इतिमंत्रैर्मार्जयेत् ततःप्रार्थना ऋणहर्त्रेनमस्तेस्तुदुःखदारिद्र्यनाशक सुखसौभा
ग्यधनदोभवमेधरणीसुत ग्रहराजनमस्तेस्तुसर्वकल्याणकारक प्रसादात्तवदेवेशसदाकल्याणभाजनं देवदानवगंध
र्वयक्षराक्षसपन्नगाः प्राप्नुवंतिशिवंसर्वेसदापूर्णमनोरथाः प्रसादंकुरुमेभौमसौभाग्यमंगलप्रद बालःकुमारकोयस्तुस
भौमःप्रार्थितोमया उज्जयिन्यांसमुत्पन्नोभौमोनामचतुर्भुजः भारद्वाजकुलेजातःशूलशक्तिगदाधरः इतिप्रार्थयेत्
पुनस्तोत्रंपठेत् ततःवायनदानं तिलगुडमिश्रितेनएकविंशतिलड्डुकान् गोधूमेनवाफलदक्षिणासहितान् वेदविदेदद्या
त् दानमंत्रः मंगलायनमस्तुभ्यंसर्वमंगलदायक वायनेनचसंतुष्टःकुरुमेत्वंमनोरथान् देवस्यत्वेतिमंत्रेणमंगलः

ग्र·रा· प्रीयतामितिदद्यात् आवाहनंनजाना॰ इतिपूजनं अथकथा सूतउ॰ पूजितोदेवदैत्यैस्तुमंगलोमंगलप्रदः मं·
२० गौतमेनपुरापृष्टोलोहितांगोमहाग्रहः गौतमउवाच कथयस्वमहाभागगुह्यंपूजनमुत्तमं मंत्रमाराधनंदानंसर्वपा
पप्रणाशनं रूपंस्वर्णसंकाशंवाहनायुधसंयुतं येनपूजितमात्रेणजायतेस्वस्वमुत्तमं धर्मार्थकाममोक्षाणांकालेनैवफलप्रदं
सर्वपापप्रशमनंसर्वव्याधिविनाशनं सर्वसौभाग्यदंदेवस्वयापातकनाशनं सर्वयज्ञफलंप्रोक्तंसर्वकामफलप्रदं तपसांजपदा
नानांफलंचैवतुलभ्यते तद्व्रतंब्रूहिमेदेवलोहितांगमहाग्रह यस्मिन्नाराधितेमर्त्यःसर्वसौभाग्यवान्भवेत् मंगलउवाच
शृणुविप्रमहाभागसर्वज्ञऋषिसत्तम व्रतंचपूजनंदानंप्रख्यातंभुवनत्रये आसीत्पूर्वंहिसर्वज्ञोब्राह्मणोवेदपारगः तस्यभा-
र्यास्वनंदाचनाम्नाख्यातास्वलोचना तस्यापत्यंचसंजातंवृद्धत्वान्नकदाचन तेनान्यस्यसुतांपुण्यांगृहीत्वापोषिताध्रुवं
ब्राह्मणस्यकुलेजातास्वरूपागुणसंयुता सर्वलक्षणसंपन्नाप्रयत्नेनैवगौतम पुराजनीतयाचाहमेकभावेनपूजितः तांपु
त्रींस्वगृहेनीत्वाब्राह्मणेनैवपालिता नित्यंहिस्ववतेतस्याअष्टांगंकनकंबहु तत्स्ववर्णेनविप्रोसौधनाढ्योमदगर्वितः कोटिको
टीश्वरोजातोराजतेभूमिमंडले दृष्टा नंदकविप्रेणदशवर्षावरार्थिनी विवाहार्थंचविप्रायदत्तासोमेश्वरायच वेदोक्तविधि- २०
नातेनविवाहमकरोत्तदा वर्षैःकतिपयैर्विप्रः स्वांपत्नींप्रौढयौवनां लब्ध्वास्वदेशमार्गेणव्रजन्विप्रोप्यहर्निशं निशांतेगच्छते
घोरेअरण्येपर्वतोत्तमे सर्वशून्येवनेतस्मिन्महालुब्धेनलोभितः मार्गेचलतिविप्रेस्मिन्श्चोरैश्चविनिपातिते तंपतिंमृतमा

लोक्यसानारीशोकपीडिता पतिनासहविप्रेंद्रमरणेकृतनिश्चया स्वपतिंतन्मयंविश्वंचिंतयंतिपदेपदे पतिंप्रदक्षिणीकृ
त्यचितायाश्चसमीपतः तस्मिन्क्षणेचतुष्टोहंवरार्थंचप्रचोदिता वरंब्रूहिमहाभागेयत्तेमनसिवर्त्तते इतिश्रुत्वाततोवक्र-
सानारीपतिमानसा ब्राह्मण्युवाच यदितुष्टोसिमेदेवतर्हिजीवतुमेपतिः मंगलउवाच अजरामरत्वन्माज्ञो
तवभर्त्ताभविष्यति अन्यंयाचमहासाध्विवरंत्रिभुवनोत्तमं ब्राह्मण्युवाच यदितुष्टोसिमेदेवग्रहाणामधिपेश्वरः
येत्वांस्मरंतिदेवेशंरक्तचंदनचर्चितं रक्तपुष्पैश्चसंपूज्यप्रत्यूषेभौमवासरे बंधनव्याधिरोगाश्चकदाचिन्नोपजायतां नच
सर्वाग्निशत्रुभ्योभयंचस्वजनैःसह नवियोगोमहीपुत्रभक्तानांसौख्यदोभव मंगलउवाच एकविंशतिभौमांश्च
एकभुक्तजितेंद्रियः एकान्नेनाक्षितान्नेनचतुर्दीपान्वितेगृहे अर्घ्यंचमंगलेमंत्रैर्वेदपौराणिकोद्भवैः युवंरक्तमनड्वाहंसर्वो
पस्करसंयुतं स्वशक्त्याभोजयेद्विप्रान्दातव्यंचहिरण्यकं तेषांवैग्रहपीडाचनभवेत्तुकदाचन भूतवेतालशाकिन्योनभवं
तिचहिंसकाः दारिद्र्यंनश्यतेतेषांपुत्रपौत्रैश्चवर्धते एवमुक्त्वाचतत्रैवमंगलोपिदिवंगतः एवंव्रतंसमाख्यातंसर्वसौख्यप्रदा
यकम् इदंव्रतंकरिष्यंतितेषांपीडानजायते स्त्रीभिर्व्रतंप्रकर्तव्यंपुरुषैश्चविशेषतः तेषांमुक्तिर्भवत्येवस्वर्गवासोनसंश
यः इतिश्रीपद्मपुराणेभौमवारव्रतकथासंपूर्णा अथोद्यापनं गौतमउवाच उद्यापनविधिंब्रूहिममसम्य-
ग्ग्रहेश्वर येनजातेनजगतोह्युपकारोमहान्भवेत् मंगलउवाच विधेयोमंडपःसम्यगष्टहस्तप्रमाणतः स्थंडिलं

मध्यतःकार्यंहस्तेकेनप्रमाणतः मंडलंतुप्रकर्तव्यंमामकंरक्ततंडुलैः पूर्वोक्तानिचनामानिमंडलेपूजयेत्ततः एकविंशतिकोष्टे
षुचतुर्दीपान्वितेषुच एकविंशतिकुंभांश्चस्थापयित्वामदग्रतः सौवर्णीप्रतिमांतत्रस्थापयेत्कलशोपरि रक्तवस्त्रेणसंवे-
ष्ट्यपूजयेत्कुसुमैःशुभैः अग्निर्मूर्धेतिमंत्रेणहोमंखादिरसंभवैः॥अष्टोत्तरशतंहुत्वादिक्पालांश्चहुनेत्ततः अंगपूजा
प्रकर्तव्यानामभिर्ममसर्वदा॥ मंगलायचपादौतुभूमिपुत्रेतिगुह्यके॥ऋणहर्त्रेतुनाभौचमहाकालायवक्षसि सर्व
कामप्रदात्रेतुममबाहूप्रपूजयेत्॥ लोहितोहुस्तयोश्चैवलोहिताक्षश्चकंटके॥आस्येसंपूजयेन्मांचसामगानांकृपाक
रः धरात्मजंनासिकायांकुजंचनयनद्वये भौमंललाटेपादेचभूमिजायभकेशेस्तथा भूमिनंदननामानंमूर्ध्निसंपूज
येत्तथा॥ अंगारकंशिखायांतुयमंतुकवचेसदा॥ सर्वरोगापहारंचअस्त्रदेशेप्रपूजयेत्॥आकाशेवृष्टिकर्तारंअपहर्ता
मधस्तथा सर्वांगंचप्रभूतोस्मिसर्वकामफलप्रदः एवंपूज्यनतोहोमंपश्चाद्गंधादिनार्चयेत्॥ भोज्येकविंशतिविप्रान्द
द्यात्कुंभान्सवस्त्रकान् आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्दत्वाढेनुंसवत्सकाम् सर्वंनिवेदयेत्पीठंगुरवेचशुचिस्मितः अछिद्रंथा
चयत्तेभ्योसर्वेब्रूयुर्व्रतंशुभम्॥ दत्वादीनांधनंकृपणान्स्वयंभुंजीतवाग्यतः इदंव्रतंकरिष्यंतिदारिद्र्यंनश्यतिध्रुवम्
कर्तव्यंतुप्रयत्नेनउद्यापनसमन्वितम् ॥ ॥इतिश्रीपद्मपुराणेमंगलव्रतोद्यापनंसंपूर्णं॥ २१

छ छ छ छ छ छ छ छ

श्रीः अथश्रावणेशुक्रवारेवरदलक्ष्मीव्रतम् तत्रपूजाविधिः क्षीरसागरसंभूतांक्षीरवर्णसमप्रभाम् क्षीरवर्णसमंवस्त्रं
दधानांहरिवल्लभाम् ध्यानंस० ब्राह्मीहंससमारूढाधारिण्यक्षकमंडलू विष्णुतेजोधिकादेवीसामांपातुवरप्रदा आवाहनं० म
हेश्वरिमहादेविआसनंतेददाम्यहम् महेश्वर्यसमायुक्तंब्रह्माणिब्रह्मणःप्रिये आसनं० तीर्थोदकैर्महादिव्यैःपापसंहारका
रकैः अर्घ्यंगृहाणभोलक्ष्मीर्देवानामुपकारिणि अर्घ्यं० कुमारशक्तिसंपन्नेकौमारिशिखिवाहने पाद्यंददाम्यहंदेविवर
देवरलक्षणे पाद्यं० वैष्णवीविष्णुसंयुक्ताअसंख्यायुधधारिणि आचम्यतांदेवपूज्येवरदेसुरमर्दिनि आचमनं० पद्मेपंचा
मृतैःशुद्धैःस्नपयिष्येहरिप्रिये वरदेशक्तिसंभूतेवरदेविवरप्रिये पयोदधिघृतंचैवमधुशर्करयातथा पंचामृतेनस्नपनंप्री
यतांपरमेश्वरी॥ पंचामृतस्नानं० गंगाजलसमानीतंसुगंधद्रव्यसंयुतम् स्नानार्थंतेमयादत्तंगृहाणपरमेश्वरि स्नानं० र
जताद्रिसमंदिव्यंक्षीरसागरसंनिभम् चंद्रप्रभासमंदेविवस्त्रंतेप्रददाम्यहम् वस्त्रं० मांगल्यमणिसंयुक्तंमुक्ताफलसम
न्वितम् दत्तंमंगलसूत्रंतेगृहाणसुरवल्लभे कंठसूत्रं० सुवर्णभूषितंदिव्यंनानारत्नसुशोभितम् त्रैलोक्यभूषितेदेविगृ
हाणाभरणंशुभम् आभरणानि रक्तगंधंसुगंधाढ्यंअष्टगंधसमन्वितम् दास्यामिदेविवरदेलक्ष्मीर्देविप्रसीदमे गंधंसु०
हरिद्राकुंकुमंचैवसिंदूरंकज्जलान्वितम् सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तंगृहाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्यं० नानाविधानिपुष्पाणिना
नावर्णयुतानिच पुष्पाणितेप्रयच्छामिभक्त्यादेविवरप्रदे पुष्पाणि० अथांगपूजा वरदलक्ष्म्यैनमः पादौपूजयाः

कमलवासिन्यै॰ गुल्फौपू॰ पद्मालयायै॰ जंघेपू॰ श्रियै॰ जानुनीपू॰ इंदिरायै॰ ऊरूपू॰ हरिप्रियायै॰ नाभिंपू॰ लोकधात्र्यै॰ स्तनौपू॰ विधात्र्यै॰
कंठंपू॰ धात्र्यै॰ नासां॰ सरस्वत्यै॰ मुखं॰ पद्मनिधये॰ नेत्रेपू॰ मांगल्यै॰ कर्णौपू॰ क्षीरसागरजायै॰ ललाटंपू॰ श्रीवरदलक्ष्म्यै॰ शिरःपू
जयामि श्रीमहाकाल्यै॰ सर्वांगंपूजयामि ३॰ धूपंदास्यामितेदेविगोघृतेनसमन्वितम् प्रतिगृण्हमहादेविभक्तानांवरदप्रि
ये॥ धूपं॰ साज्यंचवर्त्तिसंयुक्तं॰ दीपं॰ नैवेद्यंपरमंदिव्यंहृष्टिप्रीतिकरंशुभम् भक्ष्यभोज्यादिसंयुक्तंपरमान्नादिसंयुतम् नै-
वेद्यं॰ नागवल्लीदलैर्युक्तंचूर्णक्रमुकसंयुतम् वरलक्ष्मीर्गृहाणत्वंतांबूलंप्रददाम्यहम् तांबूलं॰ सुवर्णसर्वधातूनांश्रेष्ठंदे-
विपरंसदा भक्त्याददामिवरदेस्वर्णवृष्टिंचदेहिमे दक्षिणां॰ नीराजनंसुमांगल्यंकर्पूरेणसमन्वितम् चंद्रार्कवन्हिसदृशंगृ
ण्हदेविनमोस्तुते नीराजनं॰ सर्वमांगल्यमांगल्येसर्वपापप्रणाशिनि दोरकंप्रतिगृण्हामिसुप्रीताहरिवल्लभे दोरकग्रह
णम् करिष्यामिव्रतंदेवित्वद्भक्तिस्त्वत्परायणः श्रियंदेहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिमेशुभे दोरकबंधनम् क्षीरार्णवसुते
लक्ष्मीश्चंद्रस्यचसहोदरि गृहाणार्घ्यमहालक्ष्मीदेवितुभ्यंनमोस्तुते पुनरर्घ्यं॰ श्रीवृक्षस्यदलंदेविमहादेविप्रियंसदा॥
बिल्वपत्रंप्रयच्छामिपवित्रंतेसुनिर्मलम् बिल्वपत्रम् इहजन्मनियत्पापंममजन्मांतरेषुच निवारयमहादेविलक्ष्मी
नारायणप्रिये प्रदक्षिणाः दामोदरिनमस्तेस्तुनमस्त्रैलोक्यनायके हरिकांतेनमस्तेस्तुत्राहिमांदुःखसागरात् नमस्का २२
रः क्षीरार्णवसमुद्भूतेकमलेकमलालये प्रयच्छसर्वकामांश्चविष्णुवक्षस्थलालये व्रतसमर्पणम् छत्रचामरमांदोलं

दत्वाव्यजनदर्पणौ गीतवादित्रनृत्यैश्चराजसन्मानतैस्तथा सूपचारैःसमभ्यर्च्येक्षमाप्यचमहेश्वरीम् वरलक्ष्मीर्महादेविसर्व
काममदायिनी यन्मयाचकृतंदेविपरिपूर्णंकुरुष्वतत् प्रार्थनां॰ एकविंशतिपक्वान्नैर्घृतशर्करसंयुतैः इंदिराप्रीयतांदेविप-
श्चाशांतिंप्रयच्छमे इंदिराप्रतिगृण्हातिइंदिरावैददातिच इंदिरातारकोभाभ्यामिंदिरायैनमोनमः इतिवायनमंत्रः पं
थचायनकंदत्वाफलान्नैश्चसदक्षिणैः विप्रायचाथपतयेदेव्यैतुब्रह्मचारिणे सुवासिन्येततस्त्वेकंदापयेच्चयथाविधि॥
इतिपूजा अथकथा सूतउवाच कैलासशिखरेरम्येसर्वदेवनिषेविते गौर्यासहमहादेवोदिव्यन्नक्षैर्वि
नोदतः जितोसित्वंमयाचाहपार्वतीपरमेश्वरं सोपित्वंचजितेत्याहसुविवादस्तयोरभूत् चित्रनेमिस्तदाद्रष्टाम्रृषावादम
भाषत तदाकोपसमाविष्टागौरीशापंददौततः कुष्ठीभवमृषावादिन्चित्रनेमिर्हतप्रभः नानृतंहिसमं पापंक्वापिदृष्टंश्रुतंम
या चित्रनेमिर्महाप्राज्ञःसत्यंवदतिनोमृषा प्रसादःक्रियतांदेविदेवीमाह वृषध्वजः प्रसादसुमुखीतस्मैविशापंचजगा
दसा यदासरोवरेरम्येकरिष्यंतिशुभंव्रतम् ततःस्वर्गणिकाःसर्वावक्ष्यंतित्वांसमाहिताः तदातवविशापःस्यादित्युक्तःस
पपातह ततोकतिपयाहोभिश्चित्रनेमिःसरोवरे कुष्ठीभूत्वावसंस्तत्रददर्शस्वर्विलासिनीः देवतापूजनासक्ताःपप्रच्छप्रणि
पत्यताः किमेतद्भोमहाभागाःकिंपूजाकिंचवांछितम् किंमयाचह्यनुष्ठेयमिहामुत्रफलप्रदम् इतिव्रतंचित्रनेमिःपप्र
च्छस्वर्विलासिनीः येनाहंगिरिजाशापान्मोक्ष्यामिचिरदुःखितः अप्सरसऊचुः ताऊचुःक्रियतामद्यव्रतमेतदनुत्त

व्र·रा· मम् वरलक्ष्मीव्रतंदिव्यंसर्वकामसमृद्धिदम् यदारवौकुलीरस्थेमासेचश्रावणेतथा गंगायमुनयोर्योगेतुंगभद्रासरित्तटे त १८
२३ स्मिन्वैश्रावणेमासिशुक्लपक्षेभृगोर्दिने प्रारब्धव्यंव्रतंतत्रमहालक्ष्म्यायतात्मभिः सुवर्णप्रतिमांकुर्याच्चतुर्भुजसमन्विताम् ६.
पूर्वंगृहमलंकृत्यतोरणैरंगवल्लिभिः गृहस्यपूर्वदिग्भागेईशान्यांचविशेषतः प्रस्थमितांस्तंडुलांश्चभूमौनिक्षिप्यपूजयेत्
संस्थाप्यकलशंतत्रतीर्थतोयैःप्रपूजयेत् फलानिचविनिक्षिप्यसुवर्णंप्रक्षिपेत्ततः पल्लवांश्चविनिक्षिप्यवस्त्रेणाच्छादयेत्त
तः प्रतिमांस्थापयेत्तत्रपूजयेच्चयथाविधि अग्न्युत्तारणपूर्वंतुशुद्धस्नानंयथाक्रमम् पंचामृतेनस्नपनंकारयेन्मंत्रतःसु
धीः शुद्धस्नानंततःकृत्वादेवीसूक्तेनवैततः अष्टगंधैःसमभ्यर्च्यपल्लवैश्चसमर्चयेत् अश्वत्थवटबिल्वाम्रमालतीदा-
डिमास्तथा एतेषांपत्रमादाय एकविंशतिसंख्यया नानाविधानिपुष्पाणिमालत्यादीनिवैततः धूपदीपैर्महालक्ष्मींपूजये
त्सर्वकामदाम् पायसंभक्ष्यभोज्यंचनानाव्यंजनसंयुतम् एकविंशतिसंख्याकैरपूपैःपूजयेच्छ्रियम् निवेद्यसर्वंदेव्यैतुव
रंसंप्रणुयात्ततः एवंसंपूजयित्वाचतांबूलाद्यैश्चषोडशैः उपचारैःषोडशभिर्धूपदीपैरनेकधा नृत्यगीतादिसहितोदेवींसंप्रा
र्थयेच्छ्रियम् रमांसरस्वतींध्यायन्शचींचप्रियवादिनीम् अप्सरोभिःकृतंसम्यक्व्रतंसर्वसमृद्धिदम् पूजावसानपर्यंतं-
चित्रनेमिरलोकयन् होमधूमंसमाघ्रायघृतदीपप्रभावतः गत कुष्ठःस्वर्णतेजाश्चित्तद्गतमानसः तत्रैवचिंतयन्सम्य २३
क्मनःसंधायतद्व्रतम् पंचवायनकंदत्वाकथांशृण्वीतयत्नतः तथामौनंगृहीत्वातुपंचार्तिक्येनपूजयेत् व्रतंचकुर्वतां

गृह्यएकंपूगफलंतथा पर्णैकंचूर्णरहितंचर्वणीयंप्रयत्नतः आरक्तंयदिजायेतकुर्याद्व्रतमनुत्तमम् नोचेन्नतद्व्रतंकार्यंसर्वथाभूमिमिच्छ
ता अनेनैवविधानेनव्रतंगृण्हीतयत्नतः अहंयत्नात्करिष्यामिव्रतंसर्वसमृद्धिदम् इत्युक्त्वासर्वदेवीस्तुकारयामासतत्क्षणात् सु
वर्णनिर्मितांदेवींवस्त्रालंकारसंयुताम् पूर्वोक्तेनविधानेनपूजांकृत्वाप्रयत्नतः पंचवायनकंदत्वाकृत्वातेभ्योयथाक्रमम् ततो
वैणवपात्राणिफलान्नैश्चसदक्षिणैः विप्रायचाथयतयेदेव्यैतुब्रह्मचारिणे सुवासिन्यैततस्त्वेकमर्पितंचित्रनेमिना एवंसम्य
क्क्रमेणैतद्दत्वावायनपंचकम् ततोगृहंगतंतेनदेवींनत्वायथाक्रमम् ततोनुज्ञांचसंप्रार्थ्यभक्षणार्थंततोव्रती नागवल्लीदलं
त्वेकंक्रमुकंचूर्णवर्जितम् भक्षयित्वातुचेलांतेदंतांतेचनिरीक्ष्यच आरक्तेचततोजातेव्रतस्यास्यप्रभावतः अद्याहंगतपापोस्मि
देव्यादर्शनयोगतः एतत्सम्यग्व्रतंचीर्णंभक्तिभावेनयन्मया चित्रनेमिर्व्रतंकृत्वाकैलासंशंकरालयम् गत्वाप्रणम्यदेवेशंदेवींसा
दरपूर्वकम् पार्वतीचतदाप्राहचित्रनेमेस्वपुत्रवत् पालनीयोमयात्वंचेत्सत्यमित्यवधार्यताम् चित्रनेमिस्तदाप्राहपार्वतीं हृ
रवल्लभे तवपादांबुजंदृष्टंवरलक्ष्मीप्रसादतः महादेवस्ततःप्राहचित्रनेमिंशुचिव्रतम् अद्यप्रभृतिकैलासेभुंक्ष्वभोगान्य
थेप्सितान् पश्चाद्गंतासिवैकुंठंव्रतस्यास्यप्रसादतः पार्वत्यापिकृतंपूर्वंपुत्रलाभार्थमेवच लब्धश्चषण्मुखोदेव्याव्रतराजप्र
सादतः नंदश्चविक्रमादित्योराज्यंप्राप्तोमहाव्रती नंदश्चकांतयाहीनोकांतांलब्धासुलक्षणाम् तयाचतद्व्रतंकृत्स्नंकृतंवै
पुत्रहेतवे पुत्रंप्रसुषुवेसाचत्रैलोक्यभरणक्षमम् इहभुक्त्वातुविपुलान्भोगान्वैसुमनोहरान् तदाप्रभृतिलोकेस्मिन्वरलक्ष्मी

व्रतंशुभम् व्रतंकरोतियानारीनरोवापिशुचिव्रतः भुक्त्वाभोगांश्चविपुलानंतेशिवपुरंव्रजेत् स्यात्पुण्यंमयाविप्रावरलक्ष्मी
व्रतंशुभम् यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः धनधान्यमवाप्नोतिवरलक्ष्मीप्रसादतः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेशु
क्रवारेश्रावणयुक्तवरलक्ष्मीव्रतंसंपूर्णम् अथश्रावणमंदवारेशनैश्वरव्रतम् अद्येत्यादिममसमस्तरोगपरिहा-
रार्थंदृष्टुदरलत्तागतशनैश्वरपीडानिरासार्थंशनैश्वरव्रतंकरिष्ये निर्विघ्नतासिध्यर्थंगणपतिपूजनंकलशाराधनंचकरिष्ये
कृष्णांगायनमः आवाहयामि नीलाय·आसनं· श्वेतकंठाय·पाद्यं· नीलमयूखाय· अर्घ्यं· नीलोत्पलदलाय· आचमनं· ॥
नीलदेहाय·स्नानं·कुब्जाय·पंचामृतस्नानं· शनैश्वराय· शुद्धोदकस्नानं·दीप्यमानजटाधरा· वस्त्रं·पुरुषगात्राय·यज्ञोपवीतं·
स्थूलरोमाय·अलंकारान्·नित्याय·गंधं·धूर्ताय·अक्षतान्· सदातृप्ताय·पुष्पं· मंदाय·धूपं·निस्पृहाय·दीपं·तामसाय· नैवे-
द्यं·नीलोत्पलाय·आचमनं· कृष्णवपुषे· करोद्वर्तनं·दीर्घदेहाय· तांबूलं· मंदगतये·दक्षिणां·ज्ञाननेत्राय·प्रदक्षिणां·सूर्यपु
त्राय·नमस्कारं· कोणस्थःपिंगलोबभ्रुःकृष्णोरौद्रोंतकोयमः सौरिःशनैश्वरोमंदःपिप्पलादिषुसंस्थितः एतानिशनिनामानि
जपेदश्वत्थसंनिधौ शनैश्वरकृतापीडानकदाचिद्भविष्यति इतिप्रार्थना मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे अग्र
तःशिवरूपायवृक्षराजायतेनमः ॥ सप्तप्रदक्षिणाःसप्तनमस्कारान्कुर्यात् इतिपूजा अथकथा दशरथउवा· २४
॥ नमःकृष्णांगनीलायश्वेतकंठनिभायच नमःपुरुषगात्रायस्थूलरोमायतेनमः नमोमंदगतेतुभ्यंनिस्पृहायनमोन-

मः नमोनित्यक्षुधार्त्तायसदातृप्तायतेनमः तपसादग्धदेहायनित्ययोगधरायच नमस्तेज्ञाननेत्रायकाश्यपार्कसूनवे इति
श्रुत्वानृपश्रेष्ठंप्रसंनश्चशनिस्तदा शनिरुवाच तुष्टोहंतवराजेंद्रतपसापौरुषेणच दास्यामितेवरंभद्रंनिश्चयाद्रघुवंशज
दशरथउवाच अद्यप्रभृतिपिंगाक्षपीडाकार्यानतेमया जगत्त्रयेत्वयानाथपीडितोदुःखितोजनः तस्माज्जगत्त्रयंदेवर-
क्षणीयंत्वयानघ शनिरुवाच गृहाणामहमेकोहिमदधीनाग्रहाःसदा तपसातवतुष्टोहंपीडांनचकरोम्यहम् जगत्त्रयं
महाराजदुःखितंमेसदैवहि दशरथउवाच भगवन्केनविधिनात्वदीयाराधनंभवेत् येनतुष्टोसिपिंगाक्षतत्सर्वंवक्तु
मर्हसि शनैश्वरउ· श्रावणेमंदवारेषुदंतधावनपूर्वकम् स्नानंकृत्वातैलेननित्यकर्मसमाचरेत् कर्तव्यंसर्ववारेषुते
नतुष्टोस्म्यहंनृप शुचिर्भूत्वाशमीवृक्षंगत्वातत्रैवपूजयेत् तदभावेथराजेंद्रगत्वाश्वत्थंप्रपूजयेत् तत्रसंपूज्यमांराजन्गं-
धपुष्पाक्षतादिभिः धूपदीपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलप्रार्थनादिभिः वेष्टयेत्सप्तसूत्रैश्चनमस्कारांस्तथैवच सप्तप्रदक्षिणाःकृत्वा
श्रुत्वापुण्यकथामिमाम् एवंविधांस्त्रयस्त्रिंशन्मंदवारान्कुरुष्वमे ततःशांतिंचमेवारेकुर्यादुद्यापनंशुभं आचार्यंवरयेत्त
त्रश्रोत्रियंवेदपारगम् सुवर्णस्यशमीवृक्षंतदभावेतुपिप्पलम् मदीयांप्रतिमांकुर्याल्लोहप्रचुरसंयुताम् द्विभुजंदीर्घदेहं
चदंडपाशधरंतथा पिंगाक्षंस्थूलदेहंचश्वेतग्रीवंतथार्चयेत् रुक्मसूत्रंतथासप्तकृष्णवस्त्राणिवेष्टयेत् उपवीतादिभि
र्द्रव्यैःपूर्ववद्देवमर्चयेत् शमग्निरितिमंत्रेणहुनेदष्टाधिकंशतम् कृसरान्नंहोमयेत्तुतेनैवबलिमुद्धरेत् कृष्णधेनुंसव-

व्र·रा· लांचदद्यादथपयस्विनीं सर्वविप्रान्समभ्यर्च्यगंधपुष्पफलादिभिः वस्त्राणिदक्षिणांचैवयथाशक्त्याप्रकल्पयेत् तिलमाषवि- श·७
२९ मिश्रान्नैर्भोजयेद्द्विजसत्तमान् तेषांगृह्याशिषंपश्चाद्भुंजीयाद्बंधुभिःसह॥ सवस्त्रप्रतिमांचैवआचार्यायनिवेदयेत् एवंकृ
तेथराजेंद्रसर्वाभीष्टंददाम्यहम् जपेदिदंपठेत्स्तोत्रंभक्त्याचैवकृतांजलिः सप्तजन्मनिराजेंद्रतस्यैश्वर्यंभविष्यति पुत्रपौ
त्रयुतोनित्यंततोमोक्षमवाप्स्यति तुष्टोहंतवराजेंद्रपीडांचनकरोम्यहम् गोचरेवाथवर्गेपिविषमस्थोयदाशनिः तुष्टोराज्य
प्रदःसद्योक्रुद्धोराज्यापहारकः जन्मस्थोद्वादशस्थोवाअष्टमोवापिकुत्रचित् श्रावणेमंदवारेषुपूजितोहंसुखप्रदः ब्रह्मा
शिवोहरिश्चैववसुनयःसनकादयः लक्ष्मीउमाचसावित्रीमुनिपत्न्यश्चवैशुभाः नृपाअन्येमयासर्वेराज्यभ्रष्टाश्चपीडिताः दे
शाश्चनगरग्रामागजोष्ट्राश्चवाजिनः रौद्रदृष्ट्यामयादृष्टानाशमायांतितत्क्षणात् अतोमयापीडितानांमनुष्याणांनराधिप
परिहर्तुंनशक्ताश्चब्रह्मविष्णुमहेश्वराः एतच्छ्रुत्वाशनेर्वाक्यंराजापरमहर्षितः प्रदक्षिणांनमस्कृत्यवरंप्राप्यपुरंययौ गत्वास्व
नगरंराज्ञापूजितोवैशनैश्वरः श्रावणादिषुवारेषुप्रसंनोभूच्छनैश्वरः पृथ्वीपतिरभूद्राजाग्रहराजप्रसादतः यइदंप्रातरु-
त्थायसौरिवारेसदार्चयेत् तस्याभीष्टप्रदोमंदोभविष्यतिनसंशयः स्त्रियावापुरुषेणापिशनैश्वरव्रतंकृतं मुच्यतेसर्वपा
पेभ्योसर्वाभीष्टंलभेत्क्षणात् ब्राह्मणोवेदसंपूर्णोक्षत्रियोराज्यमाप्नुयात् वैश्यस्तुलभतेवित्तंशूद्रःसुखमवाप्नुयात् कन्यार्थी २५
लभतेकन्यांपुत्रार्थीलभतेसुतम् कामार्थीलभतेकामान्मोक्षार्थीलभतेगतिम् मुच्यतेसर्वपापेभ्योग्रहलोकंसगच्छति ॥

इतिश्रीस्कंदपुराणेशनिवारव्रतंसोद्यापनंसंपूर्णम् अथव्यतीपातव्रतंलिख्यते युधिष्ठिरउवाच श्रुतानित्वन्मुखाद्दे
वव्रतानिसकलान्यपि व्यतीपातव्रतंब्रूहिसोद्यापनफलान्वितम् कृष्णउवाच पुराव्यासेनकथितंशुकायवंशवृद्धये तद्वतंकथयि
ष्यामिशृणुराजन्यसत्तम शुकउवाच कथंयोगोततःपूज्योव्यतीपातोमहामुने पूजितेकिंफलंतातविधिंमेब्रूहिविस्तरात् व्या
सउवाच इममर्थंपुरापृष्टोधरण्याचजगद्गुरुः व्यतीपातव्रतंसर्वंयत्समाख्यातवान्प्रभुः तद्वतंकथयिष्यामिपरलोकहितायच
धरण्युवाच यस्त्वयोक्तोव्यतीपातस्तस्यकर्मवदस्वतत् कदाजातःकथंपूज्यःपूजितेचात्रकिंफलम् श्रीवराहउवाच य
दाबृहस्पतेर्भार्यांतारांजग्राहशीतगुः मित्रत्वात्साहतंसूर्यस्त्यजदारान्बृहस्पतेः तदासोमोतिरुष्टश्चरविंक्रूरंविलोकयत् आदि
त्योपितदारुष्टःक्रुधासोमंविलोकयत् उभयोर्दृष्टिसंपाताक्रुद्धयोःसोमसूर्ययोः उद्यतास्योभवद्घोरःपुरुषःपिंगलेक्षणः दंष्ट्रोग्र
दीर्घदशनोघुघुर्दीकुटिलाननः पिंगलश्मश्रुकेशांतोलंबभ्रूश्चकृशोदरः शिरलोदीर्घजिह्वश्चसूर्याग्नियमसंनिभः त्रैलोक्यं
भक्षितुंप्रासोरवींदुभ्यांनिवारितः सोप्टच्छदथसूर्येंदुक्षुधितोभक्षयामिकिम् त्रैलोक्यंभोक्तुकामोहंभवद्भ्यांविनिवारितः को
धक्षुधेमांबाधेतेपात्यंतेकुत्रतेमया सोमसूर्यावूचतुः कोपदृष्टेर्नौविविधादतिपाताद्भवानभूत् व्यतीपातस्ततोनाम-
भवान्भुविभविष्यति सर्वेषामपियोगानांपतिस्त्वंभवितासदा तेषांमध्येपुण्यतमोभविष्यसिनसंशयः यस्मिन्कालेत्वदुत्पत्तिः
कल्याणंनैवकारयेत् स्नानदानादिकंकिंचित्कृत्वाचैवाक्षयंभवेत् इतिताभ्यांवरोदत्तस्ततःप्रभृतियोगराट् त्रिषुलोकेषुवि-

स्यातोबहुपुण्यफलप्रदः व्यतीपातमहावीरत्रैलोक्यव्यापकप्रभो त्वयिप्रासेनरैःकिंचिद्दातव्यंशुभकांक्षिभिः तद्दत्तंस्कधितोधुंस्त्वनो व्य.
चेत्कोपोनिपात्यताम् व्यतीपातउवाच नमोवांपितरौमेऽस्तुक्रोधपातस्यभाजनः दत्तोभवद्भ्यामधुनाप्रसादःक्रीयतांमम ॥
रवींदूऊचतुः स्नानदानजपहोमपूर्वकंयस्त्वदीयसमयेसमाचरेत् तस्यपुण्यमिहतेप्रसादतोनंतमस्तुस्तवेभवार्णवे ॥त
त्कालेतवविदधातिपूजनंयस्तस्येष्टंभवतुभवेत्समद्रूपः पुत्रायुर्धनसुखकीर्तिपुष्टिरूपारोगाद्यंगुणिजनवल्लभंत्वपूर्वम् ॥
धरण्युवाच अस्यार्चनविधिंब्रूहिविस्तरेणजगद्गुरो कृतेतस्मिन्व्रतेदेविकिंफलंप्राप्यतेनरैः वराहउवाच एतस्मात्कारणाद्भू
मेव्यतीपातःसउच्यते अर्चितेचफलंयस्यात्तदुक्तंचसमासतः विस्तरेणार्चनविधिंकथितुंकेनशक्यते यथार्चितेव्यतीपातःस
विधिःश्रूयतामिह शुभेव्यतीपातदिनेवगाह्यतेत्संसेव्यमानेनमहानदीजलं उपावसेद्दैपवमानुजायकोजपेच्चमंत्रंव्यतीपातते
नमः आदितेताम्रवस्त्रेणशर्करापूरितेघटे कांचनाद्यंप्रतिमाप्यहेममष्टभुजंनरम् अष्टभुजमष्टादशभुजेत्युत्पत्तिवाक्येव्यतीपातमूर्तेः
अष्टादशभुजत्वश्रवणात्उत्पत्तिवाक्यानुसारित्वाच्चविनियोगवाक्यस्य तथाभगवद्गीतास्तुच चत्वारोमनवस्तथेतिचत्वारश्च
तुर्दशेत्यर्थः गंधपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपवस्त्रनिवेदनैः भक्ष्यैर्भोज्यैःफलैश्चित्रैर्मासिमार्गशिरेर्चयेत् नमस्तेस्तुव्यतीपातसोमसूर्य
सुतप्रभो यद्दानादिकृतंकिंचित्तदनंतमिहास्तुमे इत्युक्त्वापंचरत्नाढ्यंसपुष्पाक्षतमंजलिम् प्रक्षिप्यतत्क्षणादेवसर्वपापक्ष २८
योभवेत् यदिद्वितीयेचदिनेव्यतीपातोभवेन्नहि तदापूर्वोपवासस्तुप्रदद्यात्सकलंगुणैःपारणंचव्यतीपातेकुर्यात्संप्राश्यगोमयम् अ

थैकस्मिन्दिनेधात्रिव्यतीपातोभवेद्यदि तत्रैवाह्नितदादत्वाउपवासंसमाचरेत् कुर्यादेवंमासिमासिव्यतीपातांस्त्रयोदश चतुर्दशेतु
संप्राप्तेकुर्यादुद्यापनंबुधः व्यतीपातायस्वाहेतिक्षीरवृक्षसमिच्छतम् आज्यक्षीरफलानांचहोतव्यंवैशतंशतम् शर्करापूर्णकुंभे
नसहसोपस्करंनरम् शय्यांचोपस्करैर्युक्तांप्रदद्याद्व्रतदेशिने वंदेव्यतीपातमहंमहांतंरविंदुसूनुंसकलेष्टलब्ध्यै समस्तपापस्य
मयस्तयोस्तुपुण्यस्यचानंतफलंममास्तु इतिसमीर्यगुरुंपरिपूज्यतत्कटककुंडलकंचविभूषणैः सकलमेवसमर्प्ययथोचितं
तदुपलभ्यमिहश्रृणुतन्महि गांचपयस्विनींदद्यात्सुवर्णवरदक्षिणाम् तस्मैशय्यांसमादायसारदारुमयींदृढाम् दंतपत्रसितांर
म्यांहेमपट्टैरलंकृताम् हेमतूलीप्रतिच्छिन्नांशुभगेंदूपधानकाम् प्रच्छादनपटीयुक्तांधूपगंधादिवासिताम् तांबूलंकुंकुमंमोदंकर्पू
रागरुचंदनम् दीपकोपानहौछत्रंप्रदद्याच्चामरासने देहांतेसूर्यलोकायविमानैरत्नसन्निभैः अप्सरोगणसंभोगैर्गीतनृत्यविला
सिभिः गत्वाकल्पायुदशतंसादरंत्रिदशार्चितः तदंतेराजराजःस्याद्रूपसौभाग्यभाग्भवेत् कीर्त्याढ्योगुणपुत्रायुरारोग्यधनधा
न्यवान् प्रतापाद्यामहैश्वर्ययुक्तोभोगीबहुश्रुतः जनसौभाग्यसंपन्नोयावज्जन्माष्टकायुतम् दर्शेदशगुणंदानंतच्छतघ्नंदिनक्ष
ये शतघ्नंतच्चसंक्रांतौशतघ्नंविषुवेततः युगादौतद्दशगुणमयनेतच्छतंभवेत् सोमग्रहेतच्छतघ्नंतच्छतघ्नंरविग्रहे असंख्ये
यंव्यतीपातेदानंवेदविदोविदुः उत्पत्तौलक्षगुणंकोटिगुणंभ्रमणेनहिकश्चितु अर्बुदगुणितंपतनेजपदानाद्यक्षयंपतिते ज
न्मद्यविंशतिंनाडीभ्रमणान्येकविंशतिम् व्यतीपातस्यपतनेदशसप्तस्थितंविदुः संप्रार्थितंयद्व्यतिपातकालेपुनःपुनस्तद्दयिर्षा

नरश्रीः प्रयच्छतः कल्पशतार्बुदानिविवर्धमानंनहिहीयतेतत् तस्मात्पाहित्वंव्यतिपातपूजांकुरुष्वचेत्पुण्यमनंतमिष्टम् यदिस्थिरं
त्वंशततंतुवेष्टंसमस्तवरिष्टंयदिमीप्सितंतत् गणयित्वाव्यतीपातकार्योभूतिव्रतोनरः सर्वपापहरोनस्यलभतेफलमीप्सितं
पठतिलिखतियःशृणोतिवैतत्कथयतिपश्यतिकारयत्यवश्यम् इतिशशिदिवसयास्यसोपिदेवैचिरमयंपरिपूज्यमानवास्ते
॥ ॥इतिवराहेनोक्तंव्यतीपातव्रतम् अथनत्रैवनारदीयेव्यतीपातव्रतम् युधिष्ठिरउवाच केनव्रतेनचीर्णेननपश्येद्यमशासनं परिपृच्छाम्यहंविप्रव्रतानामुत्तमंव्रतम् तद्व्रतंब्रूहिविप्रर्षेकृत्वाभवतिसुप्रियम् मार्कंडेयउवा० शृणुराजन्व्रतमिदंहयग्रीवेनपुराकृतं तेनराज्ञातुवैदत्तंसूकरायचदुःखिने कदाचिन्मृगयांकर्तुंहयग्रीवोराजसत्तमः वेन
मध्येचरन्राजाहृष्टवान्नैवसूकरम् दग्धपादकटिंचैवदग्धकंठमुखोदरम् दृष्ट्वातथाविधंतंतुकृपांचक्रेनृपोत्तमः केनकर्मविपाकेनत्वमवस्थांप्राप्तवानयम् अहोकष्टमहंकष्टंसूकरेणोपभुज्यते आ वश्यमपिभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् इत्युक्त्वातत्स्वरूपेणराजातंप्राहसूकरम् ईदृशींकिमवस्थांनेतन्मेब्रूहिचसूकर तच्छ्रुत्वानृपतेर्वाक्यंनिःश्वसन्सूकरोमुहुः स्मृत्वापुराकृतंकर्मप्रत्युवाचनृपंप्रति शृणुराज न्नहंपूर्वंवैश्योधनबलान्वितः आशाकृद्धोनदत्तंहिआश्रितेभ्यश्चकिंचन श्रुताश्चबहवोधर्माःपुराणश्रुतिचोदिताः तथापिपापबुध्यामेनकृतंआत्मनोहितम् आशापाशमनुप्राप्तोशुभशास्त्रविवर्जितः कृतवान्पापमेवाहंनकिंचित्सुकृतंकृतम् एकदातुद्विजःकश्चिद्व्यतीपातेगृहंमम आगतोयाचयन्मांचनकिंचिद्दत्तवानहम् २७

मयानिराकृतोत्यंतंवचोभिर्निष्ठुरैस्तथा व्यतीपातोद्यरेवैश्यकिंचिद्देह्यर्थिनेखलु तन्मेरूरूपंभवतिप्राप्स्यसेत्वन्यजन्मनि कुपितेनमयातस्मैनिष्ठुरावाक्समीरिता ततश्चकुपितोविप्रोममशापमथाददत् आशाग्निर्दहतेयद्वन्ममांगानिपृथक्पृथक् तथैवतुतवांगानिदावाग्निःपुरुषाधम अरण्येनिर्जलेदेशेनिर्जनेद्रुमविस्तृते तत्रसूकरयोनौत्वमुत्पन्नोदुःखमाप्नुहि प्रसादितोमयापश्चात्पुनरप्युक्तवांस्तदा उद्धरिष्यतिराजात्वांसूकरत्वद्व्ययापरः इत्युक्त्वाचजगामाथअन्यवैश्यगृहंप्रति तेनशापेनवैराजन्सूकरत्वमवाप्तवान अहंदुःखीचसंजातोविजनेनिर्जलेवने राजोवाच केनत्वंमुच्यसेपापान्ममाचक्ष्वेहसूकर येनशक्योप्यहंकर्तुंतवशापस्यसंक्षयम् वराहउवाच श्रूयतांममराजेंद्रमुक्तिःस्याद्येनकर्मणा व्यतीपातव्रतंनामकृतंराजंस्त्वयापुरा यथामातासुतस्येहसर्वत्रसुखकारिणी तथाव्रतमिदंराजन्निहलोकेपरत्रच यथैवाभ्युदितःसूर्योह्यशेषंचतमोदहेत व्यतीपातस्तथैवेहसर्वपापंव्यपोहति यथाविष्णुर्ददातीहनृणांपरमनिर्वृतिम् ददात्येवंनसंदेहस्तथाव्रतमिदंशुभं शतमिंदुक्षयेदानंसहस्रंतुदिनक्षये विषुवेशतसाहस्रंव्यतीपातेत्वनंतकम् विधानंव्यतिपातस्यशृणुराजन्प्रयत्नतः द्वाविंशतिःसमुत्पन्नो२२भ्रमणेचैकविंशतिः २१ पतनेदशनाड्यस्तु १० पतितेसप्तनाडिकाः ७ यत्फलंलक्षमुत्पन्नोभ्रमणेको-टिरुच्यते पतनेदशकोट्यस्तुपतितेदत्तमक्षयं आकृतिर्मूर्छनाकाशाशैलतुल्याश्चनाडिकाः लक्षकोट्यर्बुदगुणमनंतंस्याद्यथाक्रमम् व्यतीपातविभागेषुदानमुक्तंनृपोत्तम शंखकर्णमलंबोष्ठंलंबभ्रूदीर्घनासिकम् अष्टनेत्रंचतुर्वक्त्रंगजेरस्था

दशैर्युतम् शतयोजनविस्तीर्णसोमसूर्य्यकृतं ध्रुवम् माघेवाफाल्गुनेमार्गेवैशाखेश्रावणेथवा व्यतीपातोदिनेयस्मिन्नआरभेद्व्रत
मुत्तमम् व्यतीपातदिनेप्राप्तेशुचिर्भूत्वाविधानतः पंचगव्यतिलैर्धात्रैःशुचिःस्नायात्समाहितः ततःसंकल्पयेद्व्रतंसर्वार्थ
साधकम् व्यतीपातव्रतेतिष्ठन्स्वर्णदानंकरोम्यहम् नवारोनचनक्षत्रंनतिथिर्नचचंद्रमाः यदावेजायतेभक्तिस्तदाग्रा-
ह्यमिदंव्रतं किंव्रतैर्बहुभिःश्चीर्णैःकिंदानैर्बहुभिःकृतैः सर्वेषांफलमाप्नोतिव्यतीपातव्रतेनवै इतिसंकल्प्यमनसाव्यती
पातव्रतंचर सर्वपापविशुध्यर्थयावत्संवत्सरोभवेत् आमंत्र्यतद्दिनेविप्रंवेदवेदांगपारगं तिलैःपूर्णशरावंचसगुडंगुरवे
र्पयेत् शंखचक्रगदापाणिंपद्महस्तंहिरण्मयं वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यपूजयेत्गरुडध्वजम् उपचारैःषोडशभिःपूजयित्वास
माहितः हेमदानंततःकुर्याद्द्याद्विभवसागरः मंत्रेणानेनविधिवत्करेधृत्वासुवर्णकम् नमस्तेस्तुव्यतीपातसोमसूर्य
कृतप्रभो दास्यामिदानंयत्किंचित्तदक्षय्यमिहास्तुमे गुंजामात्रमपिस्वल्पंहेमविप्रकरार्पितम् गृह्यतांव्रतसिध्यर्थंपू
रयस्वमनोरथान् हेमाद्रिशिखरंभूत्वासुवर्णकोटिरुच्यते इदंक्षेत्रंकुरुक्षेत्रंसाक्षान्नारायणोद्विजः सुवर्णस्यचदानेनप्री
तोभवजनार्दन तवहस्तोव्यतीपातोवैधृतिश्चरणोस्मृतौ संक्रांतिर्हृदयंस्थानममावैनाभिरुच्यते पूर्णिमापृष्ठतोज्ञेया २९
पंचांगंपंचपर्वणि एवंविष्णुशरीरस्यमुखंवैद्वादशीस्मृता अमाचपितरोज्ञेयामातामन्वादयस्तथा भगिनीद्वादशीज्ञे
याव्यतीपातस्तुसोदरः पितुःशतगुणंप्रोक्तंसहस्रंमातुरेवच भगिन्यांदशसाहस्रंसोदरेदत्तमक्षयम् व्यतीपातदिनेदे

यंकिंचिद्विप्रेसमर्पितम् भवत्वनंतफलदंममजन्मनिजन्मनि एवंप्रार्थ्यहृषीकेशंनत्वाचैवपुनःपुनः तत्सर्वंगुरवेदद्याद्व्रो
त्रियायकुटुंबिने व्रतोपदेष्ट्रेविप्रायपुराणज्ञायभक्तितः ब्राह्मणान्भोजयित्वातुव्रतमेतत्समापयेत् इदंव्रतंमयादेव
गृहीतंपूर्वजन्मनि स्वर्गापवर्गदंनृणांसूकरायददाम्यहं एवमुक्त्वानृपश्रेष्ठोसूकरायफलंददौ तत्क्षणात्तेनपुण्येनसूकरो-
मुक्तकिल्बिषः मुक्तःसूकरदेहाच्चसर्वाभरणभूषितः दिव्यंविमानंसंप्राप्यगतोस्वर्गंचसूकरः नजानंतिद्विजाःसर्वेव्यती
पातव्रतोत्तमं इहलोकेचसुखदंस्वर्गमोक्षप्रदायकम् अतस्त्वंकुरुराजेंद्रव्यतीपातव्रतोत्तमम् सर्वपापक्षयकरंनृणां
भवतिसर्वदा कुर्यादेवंमासिमासिव्यतीपातांस्त्रयोदश चतुर्दशेतुसंप्राप्तेकुर्यादुद्यापनंबुधः आदौमध्येतथाचांतेयथा
शक्तिस्तथाचरेत् निष्कत्रयेणचार्धेनतदर्धार्धेनवापुनः व्यतीपातस्वरूपंहिकुर्याद्दक्षसुजनरः गणेशपूजनंकार्यंस्वस्ति
वाचनमाचरेत् नांदीमुखास्ततोभ्यर्च्यआचार्यंवरयेत्सुधीः वरयेच्चततोविप्रान्ऋत्विजस्त्वत्रयोदश देवागारेतथागो
ष्ठेशुद्धेचस्वीयमंदिरे पुष्पमंडपिकांकृत्वापट्टकूलादिवेष्टिताम् तन्मध्येसर्वतोभद्रंरचयेल्लक्षणान्वितं तस्योर्ध्वेस्थापयेत्
कुंभंशर्करापूरितंशुभं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंवैणवमृन्मये निष्कत्रयेणप्रतिमांसुवर्णपरिनिर्मितां स्वशक्त्याकारयेन्मूर्तिं
लक्ष्मीनारायणस्यच लक्ष्मीनारायणींमूर्तिंव्यतीपातसमन्विताम् स्थापयेत्प्रतिमांतत्रब्रह्माद्यावाहनंततः ततःपूजांवि
निर्वर्त्यमहासंभारविस्तरैः अर्घ्यंचापिततोदेयंसुगंधैःकुसुमैर्जलैः गृहाणार्घ्यंव्यतीपातसोमसूर्यसुतप्रभो सप्तजन्मकृ-

तंपापंत्वत्प्रसादात्प्रणश्यतु मंत्रेणानेनदेवायदद्यादर्घ्यंसमाहितः होमंसमारभेत्पश्चात्सोमोधेनुमितिस्मृतः आकृष्णेनेतिमं
त्रेणसूर्यायविधिवन्नरः अश्वत्थार्कसमिद्भिश्चशतमष्टोत्तरंतथा इदंविष्णुरितिमंत्रेणहोमःस्यात्पायसेनच व्याहृतीनांपृ
थेहोमंकुर्यादष्टोत्तरंशतम् त्रयोदशब्राह्मणांश्चभोजयेल्लड्डुपायसैः एवमाराधितान्विप्रान्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् आचा
र्यंपूजयेत्पश्चाद्गांचदद्यात्पयस्विनीं इत्थंव्रतंतुयःकुर्यान्नरोभक्तिसमन्वितः कोटिजन्मकृतैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः॥
अस्मिन्कृतेव्रतेराजन्वैधव्यंस्त्रीनचाप्नुयात् अकालमृत्युर्दारिद्र्यंशोकोदुःखंनजायते सर्वसौख्यमवाप्नोतिव्यतीपात
प्रसादतः इतिश्रीवराहपुराणेव्यतीपातव्रतंसोद्यापनंसंपूर्णम् अथआश्विनशुक्लैकादशीमारभ्यकार्तिक
शुक्लैकादशीपर्यंतंमासोपवासव्रतंलिख्यते हेमाद्रौविष्णुरहस्ये नारदउवाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिव्र
तानामुत्तमव्रतम् विधिंमासोपवासस्यफलंचास्ययथोदितम् यथाविधानैर्नैःकार्यान्नतचर्यायथाभवेत् आरभ्यतेक
थंपूर्वंसमाप्यंचयथाविधि यावत्संख्यंहिकर्तव्यंतद्ब्रूहिपितामह व्रतमेतत्सुरश्रेष्ठविस्तरेणममानघ ब्रह्मोवाच
साधुनारदपृष्टंहिसर्वेषांहितकारकम् यादृक्समतिमतांश्रेष्ठतच्छृणुष्वब्रवीमिते सुराणांचयथाविष्णुस्तपतांचयथार
विः मेरुःशिखरिणांयद्वद्वैनतेयस्तुपक्षिणां तीर्थानांतुयथागंगाप्रजानांतुयथाद्विजः श्रेष्ठंसर्वव्रतानांहितद्वन्मासोपवा २९
सकम् सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयद्भवेत् सर्वदानोद्भवंचापितल्लभेन्मासोपवासकृत् अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैर्विधिवद्भू

रिदक्षिणैः नतत्पुण्यमवाप्नोतियन्मासपरिलंघनात्॥ तेनदत्तंहुतंजप्तंतप्तस्तप्तंस्वधाकृतम् यःकरोतिविधानेननरोमासमुपो
षणम् प्रविश्यवैष्णवंयज्ञंपूजयेच्चजनार्दनम् गुरोराज्ञांततोलब्ध्वाकुर्यान्मासोपवासनम् वैष्णवानियथोक्तानिकृत्वाचैव
व्रतानितु द्वादश्यादीनिपुण्यानिततोमासमुपावसेत् अतिकृच्छ्रंपराकंचकृच्छ्रंचांद्रायणंतथा मासोपवासंकुर्वीतज्ञात्वा
देहबलाबलम् वानप्रस्थोयतिर्वापिनारीवाविधवामुने मासोपवासंकुर्वीतगुरुविप्राज्ञयाततः आश्विनस्यामलेपक्षेए
कादश्यामुपोषितः व्रतमेतत्तुगृण्हीयाद्यावत्त्रिंशद्दिनावधि वासुदेवंसमुद्दिश्यकार्तिकंसकलंनरः मासंचोपवसेद्यस्तुस
मुक्तिफलभाक्भवेत् अच्युतस्यालयेभक्त्यात्रिकालंकुसुमैःशुभैः मालतीदीवरैःपद्मैःकमलैःस्तुसुगंधिभिः कुंकु
मागरुकर्पूरैर्विलिप्यचसुगंधकैः नैवेद्यैर्धूपदीपाद्यैरर्चयेत्तुजनार्दनम् मनसाकर्मणावाचापूजयेद्गरुडध्वजम् कुर्यान्न
रस्त्रिषवणंमहद्भक्त्याजितेंद्रियः नाम्नामेवतथालापंविष्णोःकुर्यादहर्निशम् मुखेनचस्तुतिर्वाच्यांमृषावादंविवर्जयेत्
सर्वसत्वदयायुक्तःशांतवृत्तिरहिंसकः सुप्तोवाआसनस्थोवावासुदेवंप्रकीर्तयेत् स्मृत्वालोकानगंधादिस्वादून्नंनच
कीर्तयेत् अंनस्यवर्जयेत्सर्वंआत्मनःशुभकांक्षिभिः गात्राभ्यंगंशिरोभ्यंगंतांबूलंचविलेपनम् व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्य
च्चनिराकृतम् व्रतस्थोनसदाकिंचिद्दुष्कर्मस्थानचालयेत् देवतायतनेतिष्ठेन्नगृहस्थश्चरेद्व्रतम् कृत्वामासोपवासंतुसं
यतात्माजितेंद्रियः ततोर्चयेन्महाभक्त्याद्वादश्यांगरुडध्वजम् पूजयेत्पुष्पमालाभिर्गंधधूपविलेपनैः वस्त्रालंकारवा

कृ.रा.
३०

द्वैरप्यतोषयेदच्युतंनरः स्नापयेत्तुहरिंभक्त्यातीर्थचंदनवारिभिः चंदनेनानुलिप्तांगंपुष्पधूपैरनेकशः वस्त्रदानादिभिश्चैव य.
भोजयेच्चद्विजोत्तमान् दद्याच्चदक्षिणांतेभ्योतांबूलादिंचदापयेत् क्षमापयित्वाविप्रांश्चविसृजेन्नियतोव्रती एवंवित्तानु
सारेणभक्तियुक्तेनचेतसा एवंमासोपवासंतुकृत्वाभ्यर्च्यजनार्दनम् भोजयित्वाद्विजांश्चैवविष्णुलोकेमहीयते एवंमा
सोपवासस्यत्रिंशदह्निद्विजोत्तम निर्वापयेत्ततश्चोच्चैर्विधिनायेनतच्छृणु कारयेद्वैष्णवंयज्ञमेकादश्यामुपोषितः पूज
यित्वाचदेवेशमाचार्यानुज्ञयाहरिम् अर्चयित्वाहरिंभक्त्याअभिवाद्यगुरुंतथा ततोनुभोजयेद्विप्रान्यथाशक्तियथावि
धि विशुद्धकुलचारित्रान्विष्णुपूजनतत्परान् पूजयित्वाद्विजान्सम्यक्त्रिंशद्वैभोजयेत्सुधीः तावंतिवस्त्रयुग्मानि
आसनादिकमंडलून् योगपट्टादिशुभ्राणिब्रह्मसूत्राणिचैवहि दद्याच्चैवद्विजाग्र्येभ्योपूजयित्वाप्रणम्यच ततोनुक
ल्पयेच्छय्यांशस्तास्तरणसंस्थिताम् वितानसंयुतांश्रेष्ठांसोपधानामलंकृतां विष्णोस्तुकारयेन्मूर्तिंकांचनींतुस्वशक्ति
तः न्यसेत्तस्यांतुशय्यायांअर्चयित्वास्रगादिभिः आसनंपादुकेछत्रंवस्त्रयुग्मसुपानहौ पवित्राणिचपुष्पाणिशय्या
यामुपकल्पयेत् एवंशय्यांतुसंकल्प्यप्रणिपत्यचतान्द्विजान् प्रार्थयेच्चानुमोदार्थंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम् एवमभ्य
र्चिताविप्रावदेयुर्व्रतिनंतदा व्रजभजनरश्रेष्ठविष्णोःस्थानमनामयम् विमानेवैष्णवेदिव्यंसशय्यापरिकल्पितम् ३०
तेनविष्णुपदंयाहिसदानंदमनामयं ततोविसर्जयेद्विप्रान्प्रणिपत्यानुगम्यच ततस्तुपूजयेद्भक्त्यागुरुंज्ञानप्रदाय

कम् तांशय्यांकल्पितांसम्यग्गुरुंव्रतसमापकम् प्रणम्यशिरसाशांतोगुरवेप्रतिपादयेत् एवंपूज्यहरिंविप्रगुरुंज्ञानप्रकाशकं
कृत्वामासोपवासंचनिर्वाप्यविधिवन्मुने कुलानांशतमुद्धृत्यविष्णुलोकंव्रजेन्नरः यस्मिन्वरेमहापुण्येकुलेमासोपवासकृ
त् सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते नरोमासोपवासानांकर्तापुण्यकृतांवरः पितृमातृकुलाभ्यांचसमंविष्णुपुरंव्रजे
त् नारीयाविधवाजातायथोक्तव्रतचारिणी कृत्वामासोपवासंचव्रजेद्विष्णुंसनातनम् नारदउवाच सुदुष्करमि
मिदंदेवमूर्छाग्लानिकरंपरं व्रतंमासोपवासाख्यंभक्तिंजनयतेच्युते पीडितस्यभृशंदेवमुमूर्षोर्व्रतिनस्तदा त्यागोवा
नुग्रहोवाथकिंतुकार्यंपितामह ब्रह्मोवाच व्रतस्थंकर्षितंदृष्ट्वामुमूर्षुंवातपोधनम् दृष्ट्वातुब्राह्मणास्तस्यकुर्युःसम्यग
नुग्रहम् अमृतंपाययेत्क्षीरमिच्छमानंसकृन्निशि यथेहनवियुज्येतप्राणैःक्लीडितोव्रती अतिमूर्छान्वितंक्षीणंमुमूर्षु-
क्लमपीडितं पाययित्वामृतंक्षीरंरक्षेद्दत्वाफलानिच अहोरात्रंवयोनित्यंव्रतस्थःपरिपालयेत् पयोमूलंफलंदत्वारक्षेच्च
व्रतिनंसदा एवंमासोपवासस्यआरूढस्यप्राणसंशये अव्रतघ्नगुणैर्दिव्यैःपरिसेद्ब्राह्मणाज्ञया नैतेव्रतंविनिघ्नंतिहविर्वि
प्रानुमोदनम् क्षीरौषधंगुरोराज्ञात्वापोमूलंफलानिच एवंकृत्वापरिक्षेतसगुडंपायसंतथा पाययेत्क्षीरतोयंचव्रतंप
श्चात्समापयेत् अथविप्रवचनंविष्णुर्दाताविष्णुर्व्रतीतथा सर्वंविष्णुमयंज्ञात्वाव्रतस्थंक्षीणमुद्धरेत् यदामुमूर्षुर्निश्चे
ष्टःपरिग्लानोतिमूर्छितः तदासमुद्धरेत्क्षीणंदुःखितंविमुखंस्थितं परिपाल्यव्रतीदेहंव्रतशेषंसमापयेत् यथोक्तंद्विगुणं

तस्यफलंविप्रमुखोदितम् इंद्रियार्थेषसक्तोयोसदैवविमलामतिः परितोषयतेविष्णुंनोपवासोयतात्मनां किंतस्यबहुभिस्तीर्थैः
स्नानहोमजपव्रतैः अजितोपींद्रियगणोजितोयेनस्वचेतसा जितेंद्रियःसदाशांतः सर्वभूतहितेरतः वासुदेवपरोनित्यंनक्लेशंक
र्तुमर्हसि कृत्वानूनंयथोक्तंतुवैष्णवंपदमव्ययम् प्राप्नोतिपुरुषोन्नित्यंपुनरावृत्तिदुर्लभम् येस्मरंतिसदाविष्णुंविशुद्धेनांत
रात्मना तेप्रयांतिभयंत्यक्त्वा विष्णुलोकमनामयम् ततोविष्णवर्चनंसम्यक्प्रातःसायान्हमेवच कीर्तयंस्त्वच्युतंयेवैतेनरं
तिभवार्णवम् आनंदितोथदुःखार्तैःक्रुद्धःशांतोथवाहरिम् एवंयःकीर्तयद्भक्त्यासगच्छेद्वैष्णवींपुरीम् गर्भजन्मजराशो
गदुःखसंसारबंधनैः नबाध्यतेनरोनित्यंवासुदेवंमनःस्मरन् स्थावरेजंगमेसत्वेस्थूलसूक्ष्मेशुभाशुभे विष्णुंपश्यतिसर्वत्रयः
सविष्णुःस्वयंनरः सर्वंविष्णुमयंज्ञात्वात्रैलोक्यंसचराचरम् यस्यशांतामतिस्तेनपूजितोगरुडध्वजः इदंकल्यानुकल्याभ्यां
व्रतानामुत्तमव्रतम् विष्णुलोकमवाप्नोतिचक्रपाणेःप्रमादतः विधिर्मासोपवासस्ययथावत्परिकीर्तितः कृतस्नेहान्मुनि-
श्रेष्ठसर्वलोकहितायच कृत्वाविष्णवर्चनंभक्त्यानरोविष्णुपुरींव्रजेत् नाभक्तायप्रदातव्यंनदेयंदुष्टचेतसे॥ ॥इ
तिविष्णुरहस्योक्तंमासोपवासव्रतंसंपूर्णम् अथआषाढशुक्लैकादशीमारभ्यकार्त्तिकशुक्लैकादशीपर्यंतंधारणापा
रणाव्रतंलिख्यते कृष्णउवाच शृणुकौंतेयवक्ष्यामिधारणापारणाव्रतम् बांधवादिवधोत्पन्नदोषघ्नंचसुखप्रदम्
कुलवृद्धिकरंचैवसर्वेंद्रियनियामकं चातुर्मास्येतथाचाद्येमासिकौंतेयसुव्रतः पुण्याहंकारयेत्पूर्वमेकादश्यांशुभेदिने॥

पश्चात्संकल्प्यराजेंद्रतदारभ्यव्रतंचरेत् आद्येमासितथाचांतेचातुर्मास्यमथापिवा एकस्मिन्धारणंकार्यंपारणंचतथापरम् उपवासो
धारणंस्यात्पारणंभोजनंभवेत् पारणेतुदिनेप्राप्तेअर्घ्यंपूर्वंनिवेदयेत् पारणंतुततःकार्यंमंत्रमष्टाक्षरंजपेत् अष्टोत्तरशतंदद्या
दर्घ्यंदेवायतन्मनाः समाप्तेमासिराजेंद्रकुर्यादुद्यापनंबुधैः चातुर्मास्यव्रतंचाथमासेमासेतुकारयेत् उपवासदिनेप्राप्तेपु
ण्याहंकारयेत्पुरा आचार्यंवरयेत्पश्चाद्ब्राह्मणंतुततःपरम् कुर्यात्तुप्रतिमांशुद्धांलक्ष्मीनारायणस्यवै पंचामृतैःस्तथापु
ष्पैस्तुलसीदलचंपकैः मालतीकेतकीभिश्चमल्लिकाकुसुमैस्तथा रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणपठनादिभिः प्रातःकालेस
मायाते ब्राह्मणांस्तुनिमंत्रयेत् मासेविप्राःपंचदशद्विमासेद्विगुणंभवेत् चातुर्मास्येतथाराजन्तथा विंशतिमुत्त-
मान् आनीयसंख्ययाराजन्ब्राह्मणांस्तुशुचिव्रतान् पश्चात्स्नानादिकंकृत्वादेवपूजांसमाचरेत् पश्चादग्निंसमाधाय-
होमंकुर्याद्यथाविधि निषुसीदेतिमंत्रेणजुहुयाच्चतिलोदनम् अ रायिकाणेमंत्रेणजुहुयाच्चघृतौदनम् अष्टाक्षरेण
मंत्रेणपायसंजुहुयात्ततः लक्ष्मीनारायणंदेवंस्थापयेत्तत्रदेवताः पूर्णाहुतिंततोहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् ब्राह्मणा
न्भोजयेत्पश्चादाचार्यंपूजयेत्ततः एवंकृत्वामहाभागब्रह्महत्यादिपातकैः मुच्यतेनात्रसंदेहस्तस्मात्कुरुमहाव्रतम्
सुग्रीवस्तुपुराराजन्हत्वावालिनमाहवे रामादिष्टंततोकृत्वाधारणापारणाव्रतम् विमुक्तस्तदादोषान्नानापातकं
संचयात् नारदेनतथाराजन्पूर्वजन्मनिशूद्रतः द्विजानामुपदेशाच्चधारणापारणाकृता होमादिकंविधायाथतस्य

पुण्यप्रभावतः जितेंद्रियस्ततोजातोब्रह्मलोकादिकांश्चरन् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुर्याद्धारणपारणम् इंद्रियाणांवशार्थायसर्व
पापापनुत्तये तस्मात्त्वमपिराजेंद्रकुरुष्वव्रतमुत्तमम् किंदानैस्तपसाकिंवानियमैश्चव्रतैर्यमैः धारणापारणंकुर्याद्व्रतानां
मुत्तमंव्रतम् सर्वयज्ञेषुतीर्थेषुसर्वदानेषुयत्फलम् तत्फलंसमवाप्नोतिकृत्वाधारणपारणं इदंव्रतंमहापुण्यंतपसामुत्त
मंतपः तस्मात्त्वमपिराजेंद्रकुर्विदंविधिपूर्वकम् बांधवादिवधाद्दोषान्मुच्यतेनात्रसंशयः इतितंसंभविष्यायविष्णुःस्वां
चपुरींययौ वंद्यमानःपौरजनैःसमस्तैःपांडुनंदनैः युधिष्ठिरोपिराजर्षिश्चकारेदंमहाव्रतम् विमुक्तःसर्वपापेभ्योवंशवृ
द्धिःस्ततोभवत् इतिश्रीभविष्यपुराणेधारणापारणव्रतंसंपूर्णम् शुभंभवतु छ छ

अथसंक्रांतिव्रतानिलिख्यंते तत्रादौधान्यसंक्रांतिव्रतं हेमाद्रौस्कांदे नंदिकेश्वरउ॰ अथाहंसंप्रवक्ष्यामिधान्यव्रतमनुत्तमं यत्
कृत्वेहनरोराजन्सर्वान्कामानवाप्नुयात् अयनेविषुवेचैवस्नानंकृत्वायथाविधि व्रतस्यनियमंकुर्यान्ध्यात्वादेवंदिवाकरं करि-
ष्यामिव्रतंदेवत्वद्भक्तस्तत्परायणः तत्रविघ्नोनमेभूयात्तवदेवप्रसादतः इत्युच्चार्यलिखेत्सद्यःकुंकुमेनाष्टपत्रकं भास्करंपूर्वपत्रेतु
आग्नेयेतुतथारविं विवस्वंतंतथायाम्येनैर्ऋत्येपूषणंतथा आदित्यंवारुणेपत्रेवायव्येतपनंतथा मार्तंडमितिकौबेरऐशान्येभानुमेवच
एवंचक्रमशोभ्यर्च्यविश्वात्मामध्यदेवता कृतांजलिपुटोभूत्वाअर्घ्यंदद्यात्समंत्रकं कालात्मासर्वदेवात्मावेदात्माविश्वतोमुखः व्याधि
मृत्युजराशोकसंसारभयनाशनः इत्यर्घ्यमंत्रः पुष्पैर्धूपैःसमभ्यर्च्यशिरसाप्रणिपत्यच रविंध्यात्वाततोदद्याद्धान्यंप्रस्थंद्विजातये
प्रतिमासंपुनस्तद्वत्पूज्योदेवःसहस्रपात् एवंसदाप्रदातव्यंधान्यप्रस्थंद्विजातये एवंसंवत्सरेपूर्णेकुर्यादुद्यापनक्रियां अर्घ्यपात्रं
द्विसौवर्णंकारयेन्मंडलंशुभं द्विभुजंपूजयेद्भानुंरक्तवस्त्रयुगान्वितं धान्यद्रोणेनसहितंतदर्धेनस्वशक्तितः स्वर्णशृंगींरौप्यखु
रींकांस्यदोहांपयस्विनीं रविरूपंद्विजंध्यात्वातस्मैविनिवेदयेत् अग्निष्टोमसहस्राणांफलंप्राप्नोतिमानवः सप्तजन्मसहस्रा
णिधनधान्यसमन्वितः निर्व्याधिर्निरुजोधीमान्रूपवानभिजायते इतिश्रीस्कंदपुराणेधान्यसंक्रांतिव्रतं अथलवणसंक्रांतिव्रतं अ
थातःसंप्रवक्ष्यामिलवणसंक्रांतिमुत्तमं संक्रांतिवासरंप्राप्यस्नानंकृत्वाशुभेजले वस्त्रालंकारसंवीतोभक्तिभावसमन्वितः कुंकुमेनलिखेत्प
द्ममष्टपत्रंसकर्णिकं भास्करंपूजयेद्भक्त्याधान्यप्रस्थसमन्वितः तदग्रेलवणंपात्रंसगुडंस्थापयेत्ततः पूजितस्त्वंयथाशक्त्याप्रसीदम-

यभास्कर लवणंसगुडंपात्रंब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंसंवत्सरेपूर्णेभानुंकुर्याद्धिरण्मयं रक्तवस्त्रयुगछन्नंरक्तचंदनचर्चितं कंबलंल
वणंपात्रंधेन्वासार्धंद्विजातये प्रदद्याद्भानुमुद्दिश्यविश्वात्माप्रीयतामिति एवंकृत्वायत्पुण्यंप्राप्यतेभुविमानवैः तन्नकेनगदितुंशक्यंवर्ष
कोटिशतैरपि लवणाचलदानस्यफलंप्राप्नोतिमानवः सर्वकामसमृद्धात्माविमानवरमध्यगः सूर्यलोकेवसेत्कल्पंपूज्यमानःसुरासुरैः
इतिलवणसंक्रांतिव्रतं अथभोगसंक्रांतिव्रतं तत्रैव संक्रांतिदिवसंप्राप्यस्नात्वाचैवशुचिव्रतः सुवासिन्यैप्रदातव्यंनानासौभाग्य
कंचुकान् कुंकुमंकज्जलंचैवसिंदूरंकुसुमानिच सुगंधीनिचद्रव्याणितांबूलंचशताधिकं तंदुलान्गुडसंयुक्तान्ताभ्योदद्याद्विचक्ष
णः दद्यात्सहृष्टमनसामिथुनेभ्योयथाविधि भोजयित्वायथाशक्त्यावस्त्रयुग्मंप्रदापये एवंसंवत्सरस्यांतेरविंसंपूज्यपूर्ववत् धे
नुंसदक्षिणांदद्यात्सपत्नीकद्विजायते स्यात्सुखीसर्वमर्त्येषुभोगीजन्मनिजन्मनि इतिभोगसंक्रांतिव्रतं अथभोगसंक्रांतिव्र
तत्रैव संक्रांतिवासरेस्नानंकुर्यात्तैलेनवैसुधीः हेमपात्रंघृतयुतंहिरण्येनसमन्वितं स्वरूपंवीक्ष्यतत्पात्रेब्राह्मणायनिवेदये
त् एकभक्तंततःकृत्वापूजयित्वारविंव्रती व्रतांतेकांचनंदद्यात् घृतधेनुसमन्वितं इतिरूपसंक्रांतिः अथतेजःसंक्रांति
व्रतं शालितंदुलसंयुक्तंकरकंकारयेच्छुभम् दीपंसंस्थाप्यतन्मध्येज्वलितंतुस्वतेजसा सच्छुरंवमोदकंस्थाप्यब्राह्मणाय-
निवेदयेत् रविंसंपूज्ययत्नेनअर्घ्यंदद्याद्विचक्षणः एकभक्तंचकर्तव्यंयावत्संवत्सरंभवेत् संवत्सरेतुसंपूर्णेकुर्यादुद्यापनंबुधः १
शोभनंदीपकंकार्यंसुवर्णेनतुनारद ताम्रस्यकरकंकुर्याद्दीपंन्यस्यततोपरि कपिलासहदातव्याकरकेणद्विजातये इतिते

जःसंक्रांतिः अथसौभाग्यसंक्रांतिव्रतं संक्रांतिवासरेप्राप्तेस्नात्वाचैवशुचिव्रतः पूर्ववद्भानुमभ्यर्च्यतथाचैवसुवासि
नीं सौभाग्याष्टकसंयुक्तंवस्त्रयुग्मंतुयोषिते विप्रायवेदविदुषेभक्त्यातत्प्रतिपादयेत् एवंसंवत्सरेपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणपूजनं पर्व
तंलवणंकृत्वायथाविभवसारतः कांचनंकमलंकृत्वाभास्करंचैवकारयेत् गंधपुष्पादिनापूज्यविप्रायप्रतिपादयेत् ऐक्षवंतृण
राजंचनिष्पावाश्चसुशोभनाः धान्यकंजीरकंचैवकौसुंभंकुंकुमंतथा लवणंचाष्टमंतत्रविप्रायविनिवेदयेत् इतिसौभाग्यसं
क्रांतिः अथतांबूलसंक्रांतिव्रतं संक्रांतौप्रातरुत्थायस्नात्वाचैवयथाविधि रविमभ्यर्च्ययत्नेनचंदनेनसुगंधिना तांबूलं
चंदनाद्यैश्चपूजयेच्चद्विजोत्तमान् एवंसंवत्सरंकार्यंसंक्रांतौरविपूजनं तांबूलंभक्षयेद्विप्रैःकारयेत्तत्पुरःसरं वत्सरांतेतुकमलंक्ष
त्वाचैवतुकांचनं पर्णकोशंप्रकुर्वीततथापूगफलालयं चूर्णभांडंप्रकुर्वीतपूगप्रस्फोटनंतथा मुखवासादिचूर्णानांभांडानिचवि
धानिच द्विजदांपत्यमावाह्यसर्वोपस्करसंयुतैः द्रव्यैस्तुपूजयेद्भक्त्याषड्रसैर्भोजयेद्द्विजान् उपकल्पितंतुयत्किंचिद्ब्राह्मणायनि
वेदयेत् एवंकरोतियानारीतांबूलाख्यंव्रतोत्तमं भर्तापुत्रैश्चपौत्रैश्चमोदतेस्वगृहेसदा इतितांबूलसंक्रांतिः अथमनो
रथसंक्रांतिव्रतं गुडेनपूर्णकुंभेचवत्सरंतुस्वशक्तितः संक्रांतिवासरेदद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने एवंसंवत्सरेपूर्णेप्रतिसंक्रम
णार्चिते रविमभ्यर्च्ययत्नेनकुर्यादुद्यापनंशुभम् गुडस्यपर्वतंकृत्वावस्त्रैश्चभूषितं अयनेचोत्तरेदद्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत्
यंयंकामयतेकामंतंतंप्राप्नोतिपुष्कलं शेषंधान्यसंक्रांतिवत् इतिमनोरथसंक्रांतिव्रतंसंपूर्णं अ

थअशोकसंक्रांतिव्रतं अयनेविषुवेचैवव्यतीपातोभवेद्यदि एकभुक्तंततःकुर्यात्तिलदानप्रपूर्वकं कांचनंभास्करंकृत्वा यथावि
भवशक्तितः स्नापयेत्पंचगव्येनगंधपुष्पैस्तुपूजयेत् संछाद्यरक्तवस्त्राभ्यांताम्रपात्रेनिधायच भास्करायनमःपादौपूजयामि
रवयेन० जंघेपू० आदित्याय० जानुनी० दिवाकराय० ऊरूपू० अर्यम्णेन० कटीपू० भानवे० उदरं० पूष्णेन० बाहूपू० मित्राय० स्तनौ०
विवस्वते० कंठंपू० सहस्रांशवे० मुखंपू० तमोहंत्रे० नेत्रेपू० तेजोराश० शिरःपू० अरुणसारथिनेन० सर्वांगंपूजया० अर्घ्यंचपूर्ववत्
कार्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंसंवत्सरेपूर्णेकांचनेनदिवाकरं संपूज्यपद्मकुसुमैर्यथाविभवसारतः धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैरक्तवस्त्रै
र्णावेष्टितं ततोहोमंप्रकुर्वीतरविमंत्रेणनारद द्वादशाःकपिलादद्यावस्त्रालंकारसंयुताः अशक्तःकपिलामेकांवित्तशाठ्यविव-
र्जितः आयुरारोग्यमैश्वर्यंभार्यापुत्रसमन्वितः इतिअशोकसंक्रांतिः अथआयुःसंक्रांतिः अथान्यांचप्रवक्ष्यामिआयुः
संक्रांतिमुत्तमां संक्रांतिदिवसेस्नात्वापूजयेच्चदिवाकरः कांस्येक्षीरघृतंदद्यात्सहिरण्यंस्वशक्तितः मंत्राःपृथक्पृथक्याःपृ
जांसेवप्रकीर्तिता तत्क्षीरंसुरभीजातंपीयुषंसमसर्पियुक् आयुरारोग्यमैश्वर्यमतोदेहिद्विजातये अनेनविधिनावर्षंसर्वंद
द्यादतंद्रितः उद्यापनादिकंसर्वंधान्यसंक्रांतिवद्भवेत् निर्व्याधिश्चैवदीर्घायुस्तेजस्वीकीर्तिमांस्तथा अपमृत्युभयंनास्तिजीवेच्चश
रदांशतं इतिआयुःसंक्रांतिः अथधनसंक्रांतिव्रतं संक्रांतिदिवसेपूज्योभास्करस्तुविधानतः कलशंनिर्व्रणंगृह्यवारि २
पूर्णंनिधापयेत् सुवर्णप्रतिमांकृत्वाप्रतिमासंतुदापयेत् विधिनानेनवर्षांतेप्रीयतांमेदिवाकरः भानोरुदयवेलायांस्नात्वास

र्वंप्रपूजयेत् कृसरान्नेनपक्वान्नघृतयुक्तेनभूरिणा ब्राह्मणान्भोजयेद्धत्वाचापे प्राप्तेदिवाकरे पूजाविधानंतद्वत्तुधान्यसंक्रांति
वद्भवेत् सौवर्णंकलशंकृत्वासूर्यंचोपरिविन्यसेत् सुवर्णघटितंपद्मंसूर्यायविनिवेदयेत् गोदानंतत्रदातव्यमेवंसंपूर्णतांव्रजेत्
जन्मनांशतसाहस्रंधनयुक्तोभवेन्नरः आयुरारोग्यसंपन्नोसूर्यलोकेमहीयते इतिधनसंक्रांतिः अथसर्वसंक्रांत्युद्या-
पनंलिख्यते हेमाद्रौमात्स्ये नंदिकेश्वरउवाच अथान्यदपिवक्ष्यामिसंक्रांत्युद्यापनंफलं विषुवेचायनेचैवसंक्रां
तिव्रतमाचरेत् पूर्वेद्युरेकभक्तेनदंतधावनपूर्वकं संक्रांतिवासरेप्रातस्तिलैःस्नानंसमाचरेत् रविसंक्रमणेभूमौचंदनेनाष्टपत्र-
कं पद्मंसकर्णिकंकुर्यात्तस्मिन्नावाहयेद्रविं कर्णिकायान्यसेद्देवंआदित्यंपूर्ववत्तथा नमःसोमार्चिषेचाग्नेयाम्येऋग्मंडलायच
नमःसवित्रेनैर्ऋत्येवारुणेतपनंबुधः वायव्येमित्रमावाह्यपूजयेत्तुयथाक्रमं मार्तंडउत्तरेविष्णुमीशान्येविन्यसेत्सदा द्विजा
यसोदकंकुंभंतिलपात्रंहिरण्मयं कमलंतुयथाशक्त्याकारयित्वानिवेदयेत् चंदनोदकपुष्पैश्चदेवायार्घ्यंन्यसेद्भुवि विश्वाय
विश्वरूपायविश्वधाम्नेस्वयंभुवे नमोनंतनमोधात्रेऋक्सामयजुषांपते अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् वत्सरांते
तथाकुर्यात्सूर्यद्वादशधानरः संवत्सरांतेघृतपायसेनसंतर्प्यवह्निंद्विजपुंगवान्वै कुंभान्पुनर्द्वादशधेनुयुक्तान्समर्प्यहैरण्म
यपद्मगर्भान् पयस्विनीःशीलवतीश्चदद्यात्ताम्राःस्वरूपेणसुवस्त्रयुक्ताः गावोथवासंसचकांस्यदोहामाल्यांबराबाद्तुरोप्यश
क्तः हेवाप्यशक्तःकपिलामथैकांनिवेदयेद्ब्राह्मणपुंगवाय हेमींचदद्यात्पृथिवीमशेषांकृत्वाथरौप्यामथवायतान्नीं ॥पैष्टीमश

क्रोथतिलैर्विधायसौवर्णस्सूर्येणसमंप्रदद्यात् नवित्तशाठ्यंपुरुषोत्रकुर्यात्कुर्वन्नधोयातिनसंशयोत्र यावन्महेंद्रप्रमुखानगें
द्रापृथ्वीचसप्ताब्धियुतेहतिष्ठेत् तावत्सगंधर्वगणैरशेषैःसंपूज्यतेनारदनाकपृष्ठे ततस्तुभूमौद्विजवर्यजोवाक्षत्राधिपःस्या
कुलशीलयुक्तः सुदृष्टसुखेपंगवपुःसभार्यःप्रभूतपुत्रोरिपुवंदितांघ्रिः इतिसंक्रांत्युद्यापनं अथधनसंक्रमणेविशे
षः रवौधनुःस्थेसंप्राप्तेस्नायादर्णोदयेसदा सर्वनैत्यंचसंपाद्यमुहूर्तेनगतोरविः कृसरान्नेनविप्रान्वैभोजयेत्घृतपायसैः
दक्षिणोर्णैश्चसंतोष्यस्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंनिरंतरंकुर्याद्दशकोभानुवासरे इहफलकातुभोगान्वैसूर्यलोकंचगच्छति इति
धनुर्मासमहिमा अथरवैर्घृतस्नपनंहेमाद्रौ भविष्येउत्तरेत्वयनेप्राप्तेघृतप्रस्थेनयोहरिं स्नापयित्वाब्राह्मणेभ्योयःप्रय
छतिमानवः घृतधेनुंतथादद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने सर्वपापविनिर्मुक्तःसूर्यलोकेचिरंवसेत् ततोभवतिभूपालोप्रजानंदवि
वर्धनं इतिउदगयनेघृतस्नपनं अथमकरसंक्रांतौशिवरहस्येघृतकंबलदानमहिमा माघेमासिमहादेवंयःकुर्यात्
घृतकंबलं सभुक्त्वासकलान्भोगानंतेमोक्षंचविंदति नराभूपतयोजाताघृतकंबलदानतः जातिस्मराश्चतेजातामुक्ताश्चां
तेशिवार्चकाः पुरास्कंदनागसंविप्रंजाबालिंश्रुतिपारगं पप्रच्छश्लक्ष्णोभोधर्मंदारिद्र्यनाशकं स्कंदनागउवाच असि
तायाःसितायावाधेनोर्घृतमनुत्तमं संपादनीयंयत्नेनघनीभूतंचशोधितं तत्घृतंतुलयोत्तीर्णंप्रस्थंसार्धशतत्रयं महाकंब
लमेतद्धिघृतस्यपरिकीर्तितं तदर्धंवातदर्धंवासायंनेयंशिवालये घृतेनान्येनदेवेशमभिषिंच्यमहेश्वरं ततोघनघनीभूत

मर्पयेच्छिवमस्तके ततस्तिलैःसर्षपैश्चबिल्वपत्रैश्चकोमलैः हेमपद्मैश्चदेवेशःपूजनीयोमहेश्वरः धूपदीपादिकंदेयंमहानैवेद्य
मादरात् ततोनीराजनंदत्वादेयःपुष्पांजलिस्ततः प्रदक्षिणांनमस्कारान्कृत्वाचतदनंतरं शैवंपंचाक्षरंजप्त्वाशिवायैतन्निवेदये
त् ततोजागरणंकार्यंशिवस्मरणपूर्वकं ततःप्रातःसमुत्थायकृत्वास्नानादिकंपुनः पूजनीयोमहादेवोघृतसेचनपूर्वकं भोजनी
यास्तथाशैवाभक्ष्यैर्भोज्यैश्चयत्नतः ततःस्वयंचभोक्तव्यंबंधुभिःसहसादरं अनेनतवदारिद्र्यंनाशमेष्यतिसर्वथा भोगांश्चवि
पुलान्भुक्त्वाशिवलोकंगमिष्यसि इतिमकरसंक्रांतौघृतकंबलदानंसमाप्तं अथमकरसंक्रमणेदधिमंथनदानं त
द्विधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य ममेहजन्मनिजन्मांतरेचअखंडितसौभाग्यपुत्रपौत्रधनधान्याभिवृद्ध्यर्थंश्रीसवितृसूर्यनारा
यणप्रीत्यर्थंसूर्यनारायणस्वरूपिणेब्राह्मणायदधिमंथनदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तिलोद्वर्तनपूर्वकंस्नात्वाशुक्लचिवस्त्रं
परिधाययशोदाकृष्णास्वर्णप्रतिमांसंपूज्यप्रार्थयेत् यशोदेत्वंमहाभागेस्कंतंदेहिमनोरमं पूजितासिमयादेविदधिमंथनभा
जने श्रीकृष्णपरमानंदसंसारार्णवतारक पुत्रंदेहिमनोज्ञंचऋणत्रयविमोक्षणंइतिप्रार्थ्य दानमंत्रः गृहाणत्वंद्विजश्रे-
ष्ठदधिमंथनभाजनं नवनीतेनसहितंदेवक्यासहितंहरिं प्रसादःक्रियतांमह्यंसूर्यरूपनमोस्तुते ब्रह्मांडपुराणेरंगदान
महात्म्येकृपींप्रतिदुर्वाससोपदिष्टं अथकथा सूतउवाच पीडिताहंदरिद्रेणअपुत्राचतपोधनं तपसोभंगभीत्या
चयत्नंनाचरतेपतिः ममसर्वस्वमेकागौःस्वल्पदोहावयोमहत् जीवनंममतक्रेणधर्मवार्तागरीयसी केनोपायेनभोब्रह्म

न् तन्मेब्रूहिसुखंमम दुर्वासाउवाच दानंदेहिचकल्याणियेनपूर्णमनोरथाः नंदजायाकृतंलेभेब्रह्माद्यैःपूजितंमहत्
श्रीकृष्णाख्यंपरंतत्वंयोगिभिश्चदुरासदं दधिमंथनदानंचपुत्रप्राप्तिकरंपरं नान्यदस्तिदरिद्राणांदानादस्मात्कथंचन तस्मात्त्वम
पिदेयंमेक्षुधितायतपस्विने भविष्यतितवसुतोचिरंजीवीशुचिव्रतः विरच्यस्वस्तिकंपूर्वमनुलिप्यमहीतलं द्रोणमानंधान्यपुंजं
गोधूमैश्चविशेषतः दध्यमत्रकमासाद्यकृष्णलीलाहृदिस्मरन् संसिद्धंमथनेतस्मिन्सौवर्णींप्रतिमांतथा संकल्पादिविधायाशु
पूज्यभाजनमंथकं हरिद्राकुंकुमाद्यैश्चदधिभांडंविलेपयेत् रक्तसूत्रेणसंवीतंरक्तवस्त्रेणवेष्टयेत् माल्यैरन्यैश्चसंयुक्तैर्देवीमावा
हयेत्तथा सूर्यंचावाहयेद्दृढं दीपानष्टौप्रदीपयेत् लड्डुकान्पृथुकान्लाजान्इक्षुखंडानिवैतथा नानाविधानिखाद्यानिसमंता
स्थापयेत्ततः कृष्णप्रीतिकरंह्येतद्धनधान्यसमृद्धिदं क्षौमंवासःपृथुकटितटेबिभ्रतीसूत्रनद्धं पुत्रस्नेहस्नुतकुचयुगंजातकंपं
चसुभ्रूः रज्वाकर्षश्रमभुजचलत्कंकणौकुंडलेचस्विन्नंवक्त्रंकबरविगलन्मालतीनिर्ममंथ परिधीवक्त्रमासाद्ययाचेजननींह
रिः गृहीत्वादधिमंथानंन्यषेधत्प्रीतिमावहन् नानाखाद्यैर्वारितोपिनचमुंचतिमाधवः अंकमारुह्यस्तन्यंसपिबन्मुखविलोकयन्
विचित्रैःपट्टकूलैश्चगंधमाल्यैर्विशेषतः पूजयित्वाप्रसाद्यैवंयशोदांपुत्रवत्सलां यशोदेत्वंमहाभागेसुतंदेहिमनोरमं पूजितासिम
यादेविदधिमंथनभाजने श्रीकृष्णपरमानंदसंसारार्णवतारक पुत्रंदेहिमनोज्ञंमेऋणत्रयविमोक्षणं ब्राह्मणंवेदवेत्तारमुपवेश्य ४
स्करवासने गंधमाल्यैश्चसंपूज्यदानंदद्याद्द्विजातये गृहाणत्वंद्विजश्रेष्ठदधिमंथनभाजनं नवनीतेनसहितंदेवक्यासहितंहरिं

प्रसादःक्रियतांमह्यंसूर्यरूपनमोस्तुते दुर्वाससोपदिष्टासाद्रोणभार्यासुलोचना मकरस्थेयदासूर्येतिलोद्वर्तनपूर्वकं स्नात्वा
चजाह्नवीतोयेसंप्रार्थ्यमुनिपुंगवं पूजयित्वामुनिंसापिअददद्दधिमंथनं अश्वत्थामानंचसुतंदधिमंथनदानतः कृपीलेभेसुय
शसंऋणत्रयविमोक्षणं मुक्तादारिद्र्यदुःखात्साबुभुजेभोगमुत्तमं एवंपूर्वंकृपीकृत्वाआनंदंसमपद्यत एवंयाकुरुतेनारीवि
त्तशाठ्यविवर्जिता सर्वान्कामानवाप्नोतिसूर्यलोकेमहीयते इतिश्रीब्रह्मांडपुराणेमकरसंक्रांतौदधिमंथनदानंसंपूर्णं अ
थतांबूलोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच तांबूलदानमाहात्म्यंकथयस्वममप्रभो उद्यापनविधिंतस्यसर्वकामार्थसिद्धये
श्रीकृष्णउवाच सर्वेषामेवदानानांतांबूलंचोत्तमंस्मृतं आनंददोदीर्घमायुष्यंसौमनस्यंचपुष्टिदं सौभाग्यंचंदनादि
भ्योविद्यालाभस्तथैवच एतच्चतुष्टयंराजन्तांबूलाल्लभतेनरः क्षुत्पिपासाहरंस्वादुसौभाग्यंनिर्मलंस्मृतं द्वात्रिंशत्पत्रकै
र्युक्तंपूगीफलसमन्वितम् एलालवंगकर्पूरैर्युक्तंतांबूलमुच्यते यथालाभंभवेद्वापिदेयंद्विजवरायच द्विजाभावेसुवासिन्यैतद
भावेकुमारिकां उद्यापनंप्रकर्तव्यंयथाविभवसारतः शुभेद्विमासेकर्तव्यंऋक्षेवैवाहिकेततः पंचसप्तचसद्विप्रान्सपत्नी-
कान्प्रपूजयेत् पूर्वाह्णरात्रौसंपूज्यलक्ष्मीनारायणावुभौ उमामहेश्वरौपूज्यौब्रह्माणंसावित्र्यासह रतिंचपंचबाणंचपूजये
च्चयथाविधि ऋद्धिंसिद्धिंविघ्नराजंलोकपालांश्चपूजयेत् रात्रौपूजाप्रकर्तव्याषोडशैरुपचारकैः तांबूलोपस्करांस्तत्र संस्था
प्योत्तरदेवताः पुरुषोत्तमाय॰ शार्ङ्गपाणये॰ गरुडध्वजाय॰ अनंताय॰ यज्ञपुरुषा॰ पुंडरीकाक्षाय॰ नित्याय॰ वेदगर्भाय॰गो

वर्धनायनमः सुब्रह्मण्याय० शौरिणेनमः ईश्वरायन० एतानिद्वादशनामानिपूजनेहवनेनथा घृतंवापायसंवापिपंचामृत
तिलोदनं तत्तन्मंत्रैश्चहोतव्यंअष्टाविंशतिसंख्यया पर्णस्थापनपात्रंचचूर्णपात्रंतथैवच स्वर्णरौप्यमयंवापिपैत्तलंसीससंभवं
सर्वशोभासमायुक्तांलोहजांपूगभाजिकां तेषांपूजाप्रकर्तव्यागंधपुष्पादिभिस्तथा पूर्णाहुतिंततःकुर्याद्ब्राह्मणान्भोजयेत्त
तः तांबूलंसुष्ठुयोदद्याद्ब्राह्मणेभ्योतिभक्तितः मेधावीसुभगःप्राज्ञोदर्शनीयश्चजायते फलेनतृप्यतेब्रह्मापत्रेणभगवान्हरिः
चूर्णमीश्वरतृप्त्यर्थंखदिरोकामतृप्तये कर्पूरैलालवंगादिजातिपत्रफलैस्तथा इंद्राद्यालोकपालाश्चसंतुष्टाश्चभवंतिहि धा
रिदःसुखमाप्नोतिराज्यंप्राप्नोतिचान्नदः दीपदश्चक्षुराप्नोतित्रयंतांबूलदानतः एवंकृतेविधानेनसर्वान्कामानवाप्नुयात्
इतिवायुपुराणेतांबूलव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथमौनव्रतोद्यापनं नारदउवाच ब्रह्मन्ब्रूहिममत्वंवैमौनव्रतफलंशु
भं फलंकिमस्यदानंवाकथमुद्यापनंभवेत् ब्रह्मोवाच शृणुनारदयत्नेनसावधानेनचेतसा चातुर्मास्येव्रतंकुर्यात्मौ
नाख्यंव्रतमुत्तमं यस्याचरणमात्रेणगम्यतेविष्णुमंदिरं विधिंतस्यप्रवक्ष्यामिशृणुनारदमन्मुखात् व्रतमध्येव्रतस्यांतेव्र
तादौवायथाविधि उद्यापनंप्रकुर्वीतव्रतसंपूर्णहेतवे स्नात्वानित्यविधिंकृत्वाकुर्यात्संकल्पमादृतः सर्वतोभद्रमालिख्यत
त्रविष्णुंप्रपूजयेत् लक्ष्म्यायुतंतुदेवेशंब्रह्माद्यादेवतास्तथा द्वारदेशेतुसंपूज्योपुण्यशीलसुशीलकौ जयंचविजयंचैवगदा ५
दीन्यायुधानिच मंडपंतोरणैर्युक्तंपट्टवस्त्रेणभूषितं सुवर्णप्रतिमांतत्रघंटांगरुडलांछितां उपचारैःषोडशभिरर्चयित्वारमा

मापतिंरात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः घृतेनाष्टोत्तरशतंपावकेहवनंचरेत् अतोदेवेतिमंत्रेणब्राह्मणान्भोजयेत्ततः पीठदानंततः
कुर्यात् घंटादानंतथैवच घंटादानस्यमाहात्म्यंवक्तुंकेनचशक्यते दीपदानंततःकुर्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे इदंव्रतंमयापूर्वंकृतमुत्पत्तिहेत
वे तेनव्रतप्रभावेनसृष्ट्युत्पत्तिर्मयाकृता कर्तव्यंतुप्रयत्नेनसर्वकामार्थसिद्धये यइदंकुरुतेवत्ससंसाक्षान्माधवकीतनुः इतिश्रीब्र
ह्मांडपुराणेब्रह्मनारदसंवादेमौनव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथप्रपादानविधानं युधिष्ठिरउवाच कथंकृष्णतरंतत्रसंसा
रादुद्धरान्नराः स्वल्पेनैवतुकालेनतथादानेनमेवद कृष्णउवाच विधानमेकमतुलंसामान्यंनरसेवितं विधिंप्रपाख्यं
राजेंद्रकथ्यमानंशृणुष्वतत् यस्मिन्पथिजलंनास्तिनास्तिग्रामःसमीपगः प्रपातत्रप्रकर्तव्यास्वर्गकामेप्सुभिर्नरैः माघमासे-
सितेपक्षेशिवरात्रौविशेषतः कृत्वातुमंडपंरम्यंचतुर्द्वारंसुशोभितं छायाशीतमयीकार्यादृढैस्तंभैर्विशेषतः एकवक्त्राद्विवक्त्रा
वापूर्वोत्तरमुखाशुभा मार्गाणांयत्रबाहुल्यंतत्रकार्याविचक्षणैः दृढांस्ताम्रमयान्रम्यान्मृन्मयान्वासमाहितः पूजांचैवसमादिश्य
स्वर्गकामःप्रयत्नतः आषाढायातियावद्वैजलैःकुंभान्प्रपूरयेत् यवागूतक्रसंयुक्तांव्यंजनैस्तुसमन्वितां अन्यैश्चबहुभिर्द्रव्यैःशर्करापानकैर्यु
तां तक्रंलवणसंयुक्तंतांबूलंचयथाविधि प्रपायांभोजयेच्छक्त्याजलंवाकेवलंशुभं ब्राह्मणार्थंपृथक्पात्रंब्रह्मचिन्हेनलक्षितं स्वस्तिवा
चनपूर्वंतुसर्वमेतत्प्रकल्पयेत् एवंविधाप्रपायोक्ताविद्वद्भिर्धर्मकोविदैः शिशूनांजननीयद्वत्स्तन्यदाहरणेक्षमा सर्वेषामपिवर्णानांप्र
पावैपोषणेक्षमा नंदंतिपितरस्तस्यतुष्यंतिकुलदेवताः स्तुवंतिमनुजास्तंतुयेनाध्वनिकृताप्रपा क्रतुकोटिशतैर्यत्तुपुण्यंचलभतेनरः

व्र·रा· उद्यापनंविधिंकृत्वाप्रपादानमनुत्तमं तस्याःसर्वाणिपात्राणिब्राह्मणायनिवेदयेत् भोजयेच्चयथाशक्त्याब्राह्मणांस्तोषयेत्त सं·
६ तः प्रपामंदीरदानेनकृतकृत्योभवेन्नरः दुर्भिक्षेग्रासमात्रान्नंग्रीष्मेबिंदुसमंजलं तत्तुल्यंक्रतुलक्षेणद्वयमेतत्ततोधिकं एवंवि
धाप्रपाप्रोक्तामुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः वरावालघुवाराजन्सर्वकामविवर्धिनी कावडिस्थेनयत्नेनमार्गेनत्प्रापयेज्जलं इ
तिभविष्योत्तरपुराणेप्रपादानंसोद्यापनंसंपूर्णं अथलक्षपद्मविधिः ब्रूहिकृष्णव्रतंश्रेष्ठंमुक्तिदंदुःखनाशनं पुत्रपौ
त्रादिकंचैवकृपयामधुसूदन श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामधिकंव्रतं सर्वदुःखहरंस्त्रीणांसर्वका-
मफलप्रदं लक्षपद्मंरंगवल्याशुभेमासिसमारभेत् गुरुशुक्रास्तरहितेशुक्लपक्षेणयत्नतः तंदुलैःपूजयेच्चैतैःसूर्यस्यंपूजयेद्धरिं
उद्यापनंसमाप्तौचकुर्याद्यत्नेनसिद्धये संपूर्णंजायतेयेनतच्छृणुष्वप्रयत्नतः सूर्यस्यप्रतिमांकुर्यात्सुवर्णस्यचशक्तितः वेदि
कायांप्रकर्तव्यंस्वस्तिकंपद्मसंयुतं तन्मध्येकलशंस्थाप्यरक्तवस्त्रेणवेष्टितं पंचामृतेनसंस्नाप्यदेवंतत्रप्रपूजयेत् गंधपुष्पा
क्षतैर्दिव्यैर्धूपदीपादिभिःशुभैः सुवर्णनिर्मितंपद्मंदेवायविनिवेदयेत् आचार्यंवरयेत्तत्रवेदवेदांगपारगं ततोहोमःप्रकर्त-
व्यस्तिलाज्यैःपायसैस्तथा अष्टोत्तरंसहस्रंवाशतंत्रयमथापिवा गायत्रीमंत्रतःकुर्यान्मूलमंत्रेणहोमयेत् गोदानंचप्रकर्त
व्यंसूर्यस्यहरितुष्टये ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्याशर्कराघृतपायसैः तेभ्योपिदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः प्रतिमां ६
कलशंचैवदद्यात्पूजादिकंतथा अतोदेवेतिमंत्रेणआचार्यायनिवेदयेत् प्रदक्षिणांनमस्कारंकुर्यान्मूर्ध्निकृतांजलिः श्री

कृष्णउ· एतत्तेव्रतमाख्यातंस्त्रीणांकामफलाप्तये पुत्रपौत्रादिसंतानवृध्यर्थंकुरुनंदन यानारीकुरुतेभक्त्याहरिस्तस्याप्रसीदति
इतिसौरपुराणेलक्षपद्मप्रकरणउद्यापनंसंपूर्णं अथलक्षदीपदानविधिः स्कंदउवाच रुद्रसंख्याशिवायाथअर्पयेद्दीपमु-
त्तमं वर्षमेकंतदर्धंवावर्षद्वयमथापिवा लक्षसंख्यातदर्धंवाह्यलक्षंवास्वशक्तितः लक्षदीपंप्रकुर्वंतिनराःपरमधार्मिकाः घृतेनयेप्र
कुर्वंतितेषांपुण्यंवदामिते दीपमालायथाशक्त्याकार्तिकेश्रद्धयान्विताः यावत्कालंप्रज्वलंतिदीपायस्यशिवाग्रतः तावद्युगसहस्राणिस्व
र्गलोकेमहीयते कौसुंभेनचतैलेनदीपान्दद्याच्छिवालये तेनपुण्येनकैलासेवसतेशिवसन्निधौ अतसीतैलसंयुक्तान्दीपान्दद्यात्
शिवालये दशपूर्वान्दशपरान्युक्तोगच्छेच्छिवालयं ज्ञानिनोहिभविष्यंतिदीपदानफलेनहि तिलतैलेनयोदीपान्ददतेचशिवा
लये तेजस्विनोमहाभागाःकुलेनचशतेनवै तैलयुक्ताःकृतादीपादापिताश्चशिवालये आर्तिक्यंचसकर्पूरं येकुर्वंतिदिनेदिने ते
प्राप्नुवंतिसायुज्यंनात्रकार्याविचारणा लक्षदीपस्यसंपूर्त्यैकुर्यादुद्यापनंबुधैः उपवासंप्रकुर्वीतपूर्वस्मिन्दिवसेतदा कर्षमात्रसुवर्णे
नतदर्धार्धेनवापुनः प्रतिमांशंकरस्याथउमयासहितस्यच आचार्यंवरयेत्तत्रअभिज्ञंवेदपारगं कलशंस्थापयेत्तत्रस्वस्तिवाच
नपूर्वकं उमामहेश्वरंरम्यंस्थापयेत्कलशोपरि उपचारैःषोडशभिःपूजयेच्चपृथक्पृथक् रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणश्रवणादिभिः
प्रातःस्नानंविधायाथहोमकर्मसमारभेत् तिलसर्पिर्यवैश्चापिचरुणाबिल्वपत्रकैः आज्यपुतैश्चप्रत्येकंसद्योजातादिमंत्रतः शतम
ष्टोत्तरंहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् उमामहेश्वरंदेवंपूजयेत्तुपुनर्व्रती प्रतिमांवस्त्रसहितामाचार्यायनिवेदयेत् सहिरण्यांसवत्सां

चयेत्तुंदद्यात्प्रयत्नतः अनेनविधिनायस्तुव्रतमेतत्समाचरेत् सभुक्त्वाविपुलान्भोगान्शिवसायुज्यमाप्नुयात् ब्राह्मणान्भोजयेस्भाद्रूव्यालंकारभूषणैः गुरोराज्ञांगृहीत्वातुभुंजीयाद्बंधुभिःसह एवंयःकुरुतेमर्त्योलक्षदीपप्रदीपनं नरोवाप्यथवानारीसोश्नुतेपदमव्ययम् ज्ञानमुत्पद्यतेतस्यसंसारभयनाशनं सर्वपापक्षयकरंजन्मजन्मार्जितंचयत् बाल्येवयसियत्पापंयौवनेवापियत्कृतं वार्धकेपिकृतंपापंतत्सर्वंनश्यतिध्रुवं सर्वपापविनिर्मुक्तोभुक्त्वाभोगान्महीतले सर्वान्कामानवाप्याथसोश्नुतेपदमव्ययं इतिश्रीस्कंदपुराणेलक्षदीपोद्यापनंसंपूर्णं अथलक्षदूर्वापूजनविधिः शूरसेनउवाच लक्षपूजाविधिंसम्यक्कथयस्वममाग्रतः यंकृत्वाप्राणिनःसर्वेभवंतिसुखभागिनः श्रावणेचचतुर्थ्यांतुभौमवारोयदाभवेत् शुभेन्हिवासरेवापिपूजाकर्मसमारभेत् दंपत्यूचतुः चक्रवर्तिनृपेजातोनेनतृप्तिंनवैगमः आवाभ्यांतुदरिद्राभ्यांकिंदेयंतृप्तिकारकं नदीनदजलैर्योब्धिरसंख्येर्नाभिपूर्यते बिंदुमात्रेणसहसासकथंपूर्यतेवद कौंडिन्यउवाच भक्त्याददंत्स्वल्पमपिबहुतृप्तिकरंमम अभक्त्यायच्चदंभेनबहुदत्तंवृथाभवेत् दंपत्यूचतुः आवयोर्नगृहेकिंचिच्छुभंवस्तुद्विजोत्तम पूजायैगणनाथस्यप्रातर्दूर्वांकुराहृताः पूजितोगणनाथस्तुसएकोह्यवशिष्यते भक्त्यादत्तःसएकोपितृप्तयेस्यात्प्रदीयतां कौंडिन्यउवाच विरोचनाददौतस्मैश्रुत्वावाक्यंतदीरितं एकंदूर्वांकुरंभक्त्यातेनतृप्तोभवद्द्विजः शाल्यन्नंपायसान्नंनानापक्वान्नमेवच व्यंजनान्यपिसर्वाणिलेह्यचोष्याण्यनेकधा भक्त्याविरोचनादत्तंजातंदूर्वांकुरेखिलं गृहीत्वा

ब्राह्मणस्तंतुबुभुक्षुःपरयामुदा तस्मिन्दूर्वांकुरेभक्त्यादत्तेतेनाथभक्षिते प्रशमस्याद्द्विजस्यास्यतत्क्षणाज्जठरानलः तृप्तिश्चपरमातेनप्राप्तातत्क्षणमात्रतः आलिलिंगत्रिशिरसंतृप्तोहंहर्षयन्द्विजः तत्याजकुत्सितंरूपंप्रकटोभूद्गजाननः चतुर्भुजोरविंदाक्षःशुंडादंडोविराजितः कमलंपरशुंमालांदंतंकरतलेदधत् महार्हमुकुटोराजन्कर्णकुंडलमंडितः दिव्यवस्त्रपरीधानोदिव्यगंधानुलेपनः उवाचतौप्रसन्नात्मादंपतीसगजाननः वृणीतंवरंशीघ्रंमनसायोयइच्छितः तावूचतुः जन्मजन्मांतरेवापिभक्तिरस्तुदृढावयोः मुनिर्वादीयतांदेवअस्मात्संसारसागरात् नायाचेकिंचदन्यंहिपादपद्मादिभानन कौंडिन्यउवाच इतितद्वाक्यमाकर्ण्यतथेत्युक्त्वागजाननः पुनरालिंग्यप्रददेभक्तिंत्रिपुरसूदनः एतस्मात्दूर्वभारोस्मैदीयतांदीयतेमया असंख्यभक्षणाद्देवोनतृप्तिंचसमाययौ दूर्वांकुरेणचैकेनसतृप्तिंपरमांययौ इतिसम्यक्समाभ्राव्यमहिमानंपरंशुभं दूर्वासमर्पणभवेच्छ्रवणात्सर्वकामदः इतिहासमिमंभक्त्याशृणुतेश्रावयेच्चयः सपुत्रधनमाप्नोतिस्वर्गलोकेचमोदते गजाननेचयोभक्तिंनिष्कामोमुक्तिमाप्नुयात् श्रुत्वापीत्थमितीहासंआश्रयात्संशयंपुनः प्रपेदेहृदितंज्ञात्वाकौंडिन्योमुनिरब्रवीत् आश्रयेशृणुमेवाक्यंसंशयस्यापनुत्तये यद्दामिहृदिस्थस्यमयाज्ञातस्यतेनघे एकंदूर्वांकुरंगृह्यगच्छशीघ्रंबिडौजसं वदाशीर्वचनंपूर्वंपश्चाद्याचस्वकांचनं दूर्वांकुरेणतुलितंगृहीत्वातुइहानय नन्यूनं नाधिकंग्राह्यंतस्यभाराच्छुभानने आज्ञांप्राप्यमुनेःसातुप्रस्थितास्वार्थसिद्ध्येएकंदूर्वांकुरंगृह्यशक्रसंनिधिमाययौ तमुवाचाश्रमाशक्रदेहिमेकांचनंशुभं याचितुंत्वांसमायाताभर्तृवाक्या

सुरेश्वर इंद्र उवाच किमर्थं त्वमिहायाता मम माज्ञा प्रेषिता भवत् मयातु प्रेषितं तस्य स्वशक्त्यातु सुवर्णकं आश्रयो
वाच दूर्वांकुरस्य तुलया यद्वेत्कांचनं शुभं गृहिष्येशाचि भर्तस्त्वं न्यूनं नच ह्यतोधिकं इंद्र उवाच दूर्वांकुर प्रमाणं मे नास्तिद्रव्यं-
शुभानने कुबेरभवनं गच्छ जातरूपं प्रदास्यति इंद्रेण प्रेषिता साध्वी मुनिपत्नी मयासह प्रापितं भवनं तेयदेहि दूर्वामितं धनं कुबेर उ
वाच अत्याश्चर्यमहं मन्ये मुनेः शक्रस्य चाश्रये मोहाविष्टो न जानाति दूर्वांकुरमितं कियत् कांचनेन किमेतेन बहुलं नेच्छते कुतः आ
ज्ञापयद्धनाध्यक्षो कोशकारं धनस्य च देहि अस्याधनं स्वेच्छं मुनिपत्न्या ममाज्ञया एवं श्रुत्वाददौ तस्यै बहुलं कांचनं तु सः नज-
ग्राह भयाद्भर्तुर्दूर्वाधिकविशंकया स्वर्णकारतुलायां तं दूर्वांकुरमधारयत् नाभवत्तुलया तस्य पर्याप्तं तु हाटकं वणिक्तुलासमा
नीता नत्रापिनाभवत्समं तैलकारसमानीता नजाना पूरणेक्षमा धटमहत्य तोक्षिप्रं हाटकं दत्तमेकतः दूर्वांकुरेपि तत्रापि ऊर्ध्वस्था
ह्यतिभारतः अन्यदन्यद्ददौ तत्र कुबेरः कांचनं बहु तदपि नाभवत्तेन समं दूर्वांकुरेण च सर्वकोशगतं द्रव्यं दत्तं गुरुततो भवेत् न
थापि नाभवत्तुल्यं तेन दूर्वांकुरेण च पत्नीमाहूय तां प्राह कुबेरः कौतुकान्वितः कुरु मद्वाक्यतः सुभ्रू धटारोहणमग्रतः नसमं चेत्स
मारोक्ष्ये निजसत्वरिरक्षया पतिव्रताज्ञया तस्य धटमारुरुहे तदा ततोपि न समाजाता ततः सर्वां पुरीं ददौ धटमध्ये कुबेरोपि ८
नोर्ध्वं जातोंकुरस्ततः श्रुत्वा दूतमुखादिंद्रो गजारूढः समाययौ स्वकीयद्रव्यसहितो धटमारुरुहे स्वयं समं न याति दूर्वा वि धि
टभारेण चानघ अधोमुखो गतश्चिंतां किमेतदिति चिंतयन् विष्णुं हरं च संस्मार तत्रारोहणकाम्यया शिवो विष्णुः समागत्य

धटमारुरुहे तदा तथापि नोर्ध्वगमनं न दा दूर्वांकुरस्य हि शिवो विष्णुः कुबेरोपि आश्चर्यं समपद्यत वरुणेंद्राग्नि मरुतो कौंडिन्यं च
समाययुः देवा देवर्षयश्चापि सिद्धविद्याधरोरगाः दिनांते समनुप्राप्ते यथा गच्छंति पक्षिणः नमस्कृत्य मुनिं सर्वे प्रोचुर्विद्याधरोर
गाः सर्व ऊचुः अज्ञानं विलयं यातं दर्शनान्नो मुने तव पूर्वपुण्यभवादग्रे कल्याणं नो भविष्यति तव पत्न्याहृतं सर्वं सर्वेषा
मघनस्फुटं महिमानं न जानीमो दूर्वांकुरसमुद्भवं एवं दूर्वांकुरस्तुला त्रैलोक्यमपि नाभवत् गजाननशिरस्थस्य त्वया भक्त्यार्पितस्
स्य च जानीयान्महिमानं कः सम्यक् दूर्वांकुरस्य च गजानने कभक्तस्य जपतस्तपतो भृशं तवापि महिमानं को जानाति भुवन
त्रये एवमुक्त्वा मुनिं सर्वे पूज्यमानं गजाननं सर्वे सभार्या यजुस्तुष्टुवुर्नृत्तुर्जगुः न ब्रह्मा न हरिः शिवेंद्र मरुतो नाग्निर्विवस्वान्म
रुच्छेषो शेषकलानिधिश्च वरुणो नो चंद्रमा नाश्विनौ नो वाचामधिपो न चैव गरुडो यक्षाधिपो नांगिरा माहात्म्यं परिवेद वेदनिग
मैरज्ञातरूपस्य ते एवं संतोष्य सर्वे तं देवदेवं गजाननं मुनिं च समनुप्राप्य ययुः स्वं स्वं निकेतनं आश्रया पिततोज्ञात्वा दूर्वाम्मा
हात्म्यमुत्तमं विश्वस्ता भर्तृवाक्येन सा दूर्वां पर्यपूजयत् विघ्नेश्वरं सर्वदेवं सर्वे दूर्वाभिरर्चितं प्रणनाम च कौंडिन्यं भर्तारं स
त्यवादिनं उवाच तं प्रसन्नात्मा सात्मानं निंदती भृशम् मादृशी नैव दुष्टा स्त्रीपतिवाक्येन शासिता विशेषविदुषा स्वामिन् वि-
शेषविदुषा त्वया सम्यक् कृतं मम विभो सर्वभूतदयावता तत्क्षमस्वापराधं मे त्वामहं शरणागता ततः प्रातः समुत्थाय दूर्वामादा
य सत्वरौ स्नात्वा देवं समभ्यर्च्य दूर्वार्पणमकुर्वतां अनन्यभक्त्या ज्ञात्वा तौ दूर्वामाहात्म्यमुत्तमं सायं प्रातर्देवदेवं पूजयंतौ निरंत

संयक्त्वायज्ञंव्रतंदानंज्ञात्वादेवोगजाननः कृपयापरयाविष्टोस्वधामप्रस्यचोदयत् गणाऊचुः अगाधंवर्णितंदूर्वामहात्म्यमि दमुत्तमं अशेषवर्णनेशेषोनशक्तिंसमपद्यत त्रैलोक्यंतुलयाअस्यानसंजातंमहामुने दूर्वेतिस्मरणात्पापंत्रिविधंविलयंव्र जेत् तत्स्मृतंस्मर्यतेदेवोयतःसोपिगजाननः इतिचिंतामणेःक्षेत्रमहिमावर्णितःस्फुटं श्रवणात्कीर्तनाद्ध्यानात्भुक्तिमुक्तिफल- प्रदः एतस्मात्कारणाद्दानंत्रयाणांप्रेषितंशक्रभं रासभस्यमुखाद्दूर्वागतादेवोपरिभ्रमो चांडालशीतनाशायआनीतात्तृणभारतः वायुनाप्रेरितासापिगताद्दूर्वागजानने यतश्चास्यप्रियाद्दूर्वासंतुष्टोसौविनायकः निःपापत्वात्त्रयाणांचसान्निध्यंदत्तवान्निजं गंधमात्रेणदूर्वायाःसंतुष्टोजायतेविभुः प्रसन्नोवतिभक्त्यावैकिंपुनर्मस्तकार्पणात् ब्राह्मणाऊचुः इतिदूतमुखाद्राजन् संश्रुतोमहिमातदा दूर्वायामुनिभिःसर्वैःसंकष्टोनचसंश्रुतः स्नात्वादूर्वांकुरान्गृह्य युयुजुस्तेविनायकं सेवकाश्चापिदूर्वा भिरानर्चुःश्रीगजाननं॥आसन्सर्वेदिव्यदेहास्तेजसासूर्यवर्चसः शृण्वंतोदिव्यविद्यानांनानारावान्समंततः विमानवरमा रूढादिव्यवस्त्रानुलेपनाः यातावैनायकंधामकेचिद्रूपंचधारिणः नरानागरिकाःकेचिदागतास्तंमहोत्सवं द्रष्टुंदूर्वाभिरानर्चुरेके विंशत्पृथक्पृथक् भुक्त्वाभोगांश्चतेसर्वेगणेशस्थानमागमन् विमानमपिचलितमूर्ध्वंतत्पुण्यतेजसः तस्माद्गणेशभक्तेनकार्यंदू र्वाभिरर्चनं नकरोतिनरोयस्तु प्रसादात्ताभिरर्चनं चांडालःसतुविज्ञेयोनरकान्प्राप्नुयान्बहून् नतन्मुखंनिरीक्षेतकदाचि दपिमानवः यस्तुदूर्वाभिपूज्येतदेवदेवंगजाननं तस्यदर्शनतोन्योपिपापीशक्रत्वमाप्नुयात् लक्षसंख्याभिर्दूर्वाभिः पूजयेद्दि ९

गजाननं तेनापिकोटिगुणिताकृतापूजानसंशयः ब्रह्मोवाच उद्यापनंचकुर्यात्तुदेशकालानुसारतः॥माघेवाकार्तिके भाद्रेआषाढेश्रावणेपिवा अन्येषुपुण्यमासेषुव्रतमेतत्समाचरेत् प्रातःस्नानंविधायाथदंतधावनपूर्वकं धौतवस्त्रधरोभूत्वा नित्यकर्मसमाचरेत् देवपूजागृहंवापिदेवालयमथापिवा गोमयेनानुलिप्याथधातुनामृन्मयेनवा पंचभिर्ब्राह्मणैःसार्धंकृत्वा चस्वस्तिवाचनं नांदीश्राद्धंप्रकुर्वीतलक्षपूजाविधौद्विजः प्राणायामत्रयंकृत्वादेशकालौस्मरेत्सुधीः गजाननंचतुर्बाहुंएकदंतंवि पाटितं विधायहेम्नाविघ्नेशंहेमपीठासनस्थितं तथाहेममयींदूर्वांतदाधारेव्यवस्थितां संस्थाप्यविघ्नहर्तारंकलशेताम्रभाजने वेष्टितंरक्तवस्त्रेणसर्वतोभद्रमंडले पूजयेदुक्तकुसुमैःशमीदूर्वाभिरर्चयेत् गंधपुष्पैश्चधूपैश्चदीपैर्नैवेद्यतोषकैः पश्चाद्गंधादिदू र्वाभिरर्चयेद्गणनायकं गणाधीशंसहस्रेणअथवाशतनामभिः कृसंख्यासफलापूजासंख्याहीनातुनिष्फला एवंसंपूज्यविधि वत्पूजांतेहोममारभेत् आचार्यंवरयेत्पूर्वंऋत्विग्भिश्चैकविंशतिः गणानांत्वेतिमंत्रेणअयुतंहोममाचरेत् अथवादूर्वामंत्रेणअयुतं तुसमाचरेत् दूर्वामंत्रः त्वंदूर्वेमृतजन्मासिवंदितासिसुरासुरैः सौभाग्यंसंततिंदेहिसर्वकार्यकरीभव यथाशाखाप्रशाखाभिर्विस्तृता सिमहीतले तथाममापिसंतानंदेहित्वमजरामरं सहस्रनामभिर्होमंस्वाहाकारसमन्वितं मधुमिश्रैस्तिलैर्लाजैःपृथुकैरिक्षुखंडकैःल ड्डुकैःपायसान्नेनसघृतेनजुहुयात्ततः पूर्णाहुतिंततःकृत्वाबलिदानंततश्चरेत् होमशेषंसमाप्येतब्राह्मणान्भोजयेत्ततःआचार्यंपू जयेत्पश्चाद्वस्त्रालंकारभूषणैः एवंमेब्रह्मणादिष्टंव्रतंलोकोपकारकं तदेतत्कथितंतेद्य कुरुपुत्रार्थमादरात् इतिनानाविधोराजन्महिमाकथि

तस्त्वच मेतिहासस्तुदूर्वाणांश्रवणात्पापनाशनः नारव्येयोदुष्टबुद्धेस्तु प्रियपुत्रेनिवेदयेत् यइदंशृणुयाद्भक्त्यावाजपेयफलंल
भेत् इतिश्रीगणेशपुराणेउपासनाकांडेदूर्वामाहात्म्येलक्षदूर्वापूजोद्यापनंसंपूर्णं अथशिवलक्षप्रदक्षिणाविधिः
युधिष्ठिरउवाच पुरातुऋषयःसर्वेनैमिषारण्यवासिनः शौनकाद्यामहात्मानः सर्वशास्त्रविशारदाः तीर्थयात्राप्रसंगेनगंगाद्वा
रमुपागमन् तत्रस्नाताःकृतजपाविधिवद्दत्तदक्षिणाः यावत्सुखोपविष्टास्तेहर्षनिर्भरमानसाः तावत्तेदद्दशुस्तत्रसूतंशास्त्रार्थ
कोविदं ददर्शसोपितांस्तत्रऋषीन्विगतकल्मषान् ननामदंडवद्भक्त्यातैश्चापिप्रतिपूजितः तेचक्रुःपरमातिथ्यंकुशलंप्रश्नमेव
च सुखोपविष्टंतंसूतंपप्रच्छुरिदमादरात् ऋषयऊचुः सूतसूतमहाप्राज्ञचिरंदृष्टोसिसुव्रत कस्मिन्तीर्थेयत्नादेशेका
लोहिनिहतस्त्वया त्वद्दर्शनेनसोख्यंतुजातंनःपरमाद्भुतं किंचिदिधिंज्ञातुमिच्छामःस्तच्छृणुष्वमहामते त्वयोक्ताविविधाधर्मास्त
थानानाविधाःकथाः व्रतानिचविचित्राणिमनोरथकराणिच इदानींवददेवस्यव्रतंपरमपावनं यत्कृत्वासर्वसिद्धिःस्यान्नरा
णांवांछितप्रदं सूतउ० सम्यक्पृष्टंऋषिगणाव्रतंदेवस्यचाद्भुतं ममापिकथितुंहर्षोजायतेनात्रसंशयः युधिष्ठिरउवा
च धर्मावहुविधाःप्रोक्तास्त्वयानंतफलप्रदाः इदानींश्रोतुमिच्छामिव्रतंसंपत्करंशुभं श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रव
क्ष्यामिशिवस्यव्रतमुत्तमं लक्षप्रदक्षिणानामव्रतमस्तिसुदुर्लभं ब्रह्मघ्नस्यसुरापस्यगुरुदारावमर्शिनः संकीर्णकानिपापानि १०
संकलीकरणानिच प्रकीर्णकानिपापानिमलिनीकरणानिच भ्रातृपत्नीसुतादीनांगामिनःकाममोहिताः गुरोर्विश्वासहीनस्य

व्रतभ्रष्टस्यपापिनः संध्याकर्मविहीनस्यजगद्धर्मार्गवर्त्तिनः दासीवेश्यासंगिनश्चचांडालीगामिनस्तथा परस्वहारिणश्चापिदेवद्र
व्यापहारिणः ब्राह्मणद्वेषिणश्चापिवृत्तिछेदनकस्यच रहस्यभेदकस्यापिरहसीकृतपापिनः ब्रह्मयज्ञविहीनस्यदुःशास्त्रनिर
तस्यच गुरुनिंदादिश्रोतुश्चगुरुद्रव्यापहारिणः ब्रह्महत्यादिपापानांप्रायश्चित्तंयदीछसि संकलीकरणानांच मलिनीकरणस्यच
अपात्रीकरणानांचप्रायश्चित्तंयदिछसि भ्रातृपत्नीसुतानांचगामिनःशमनंतथा श्वश्रुभ्रातृवधूनांचदुहितागामिनांतथा ल
क्षप्रदक्षिणानामव्रतंकुर्यान्महीपते संध्याकर्मादित्यागस्यचांडालीगामिनस्यच दासीवेश्यासंगिनश्चक्षयंयांतिनसंशयः व
र्धनंसर्वभूतानांसदाविजयकारणं किमेभिर्बहुभिर्वाक्यैःकथितैश्चपुनःपुनः दारिद्र्यनाशनंपुण्यंसर्वैश्वर्यप्रदंशिवं दुर्लभंसर्वमर्त्या-
नांपुत्रपौत्रप्रवर्धनं योयान्प्रार्थयतेकामान्सतानाप्नोतिमानवः ऋषयऊचुः सूतसूतमहाभागवेदविद्याविशारद यथा
प्रदक्षिणाकार्यामनुजैर्विधिपूर्वकं सूतउवाच एवमेवपुरापृष्टोभगवान्शिवयाशिवः तद्ब्रवीमिमुनिश्रेष्ठाःशृण्वंतुविधि
मुत्तमं देव्युवाच भगवन्देवदेवेशप्रदक्षिणविधिंवद शिवलक्षेप्ययेनाशुनिःपापःपुण्यवान्भवेत् श्रीमहादेवउवाच
श्रावणेमाधवेऊर्जेमाघमासेव्रतंचरेत् लिंगप्रदक्षिणाःकुर्यात्सुंदरीविधिपूर्वकाः श्रीदेव्युवाच लिंगप्रदक्षिणेदेवनियमाः
केभवंतितान् वदस्वेतितदाशेषविश्वनाथकृपानिधे शिवउवाच प्रतिग्रहंपरान्नंचपरदाराभिभाषणं परस्वग्रहणं
स्नेहादसद्वार्त्तांचवर्जयेत् असतांपापिनांसंगंनकुर्यात्प्रयतोनरः असत्समागमात्सर्वंनिःफलंजायतेनृणां ममद्रोहपरैःसाकं

नव्रजेद्विष्णुनिंदकैः परापवादंनोकुर्यात् परद्रोहंनकारयेत् निंदांचगुरुशास्त्राणांशिवधर्मरतात्मनां तीर्थलिंग तपोनिंदांनकु र्याचुप्रदक्षिणी ब्रह्महत्यादिपापानांप्रायश्चित्तंनचापरं शिवलिंगेमहादेवियेकुर्वंतिप्रदक्षिणाः अनंतकोटिगुणितंभवेत्सर्वंन संशयः शिवापतेःप्रत्यहंचपूजाकार्याप्रयत्नतः उमापतेःपूजनेनसिद्धिर्भवतिनान्यथा एवंयःकुरुतेमर्त्योव्रतमेतत्सुदुर्लभं यंयंचिं तयतेकामंतंतंप्राप्नोत्यसंशयः शिवउवाच लक्षंसमाप्यपश्चात्तुकुर्यादुद्यापनंव्रती एवंसंपाद्यविधिवच्छुभेमासेशुभेदिने देव्युवाच व्रतस्योद्यापनंकर्मकथंकार्यंचमानवैः कोविधिःकानिद्रव्याणिकथयस्वममप्रभो ईश्वरउवाच शृणुभद्रेप्रयत्ने नलोकानांहितकाम्यया उद्यापनविधिंचैवकथयामितवाग्रतः यथासंजायतेचित्तंभक्तिश्रद्धासमन्विता सएवव्रतकालश्च यतो नित्यंहिजीवितं कामक्रोधाद्यहंकारद्वेषपैशून्यवर्जितः संपाद्यसर्वसंभारान्मंडपंतत्रकारयेत् प्रातःस्नात्वाशुचिर्भूत्वाकुर्यादुद्या पनंबुधः मासतिथ्यादिसंकल्प्यकुर्यात्स्वस्त्ययनंततः पुण्याहवाचनंकार्यंआचार्यवरणंततः ततोब्राह्मणमाहूयवेदवेदांग पारगं आचार्यंवरयेत्पूर्वंऋत्विग्भिर्दशभिःसह देवागारेतथागोष्ठेशुद्धेवास्वीयमंदिरे पुष्पमंडपिकांकृत्वापट्टकूलादिवेष्टितां त त्रैवलिंगतोभद्रंरचयेल्लक्षणान्वितं अव्रणंसजलंकुंभंतस्योपरितुविन्यसेत् सौवर्णंराजतंताम्रंमृन्मयंवापिकारयेत् तस्योपरि न्यसेत्पात्रंताम्रंमृन्मयवैणवं कुंभोपरिन्यसेद्देवमुमयासहितंशिवं उमामहेश्वरींमूर्तिंपूजयेद्वृषभोस्थितां ब्रह्माणंदक्षिणेभा गेसावित्र्यासहस्वप्रभं कौबेर्यांस्थापयेद्विष्णुंलक्ष्म्यासहगरुत्मता महेशंस्थापयेन्मध्येशिवावृषसमन्वितं ततः पूजांविनिर्व ११

र्त्यमहासंभारविस्तरैः परमान्नंचनैवेद्यंभक्ष्यादेतायदापयेत् उपोष्यजागरंकुर्याद्रात्रौसत्कथयामुदा ततःप्रभातसमयेस्नात्वाशु द्धेजलेशुचिः मृदाचस्थंडिलंकार्यंकुर्यादग्निमुखंततः प्रदक्षिणादशांशेनहवनंकारयेद्व्रती हवनस्यदशांशेनतर्पणंकारयेत्त तः तर्पणस्यदशांशेनमार्जनंकारयेत्ततः प्रदक्षिणाशतांशेनब्राह्मणान्भोजयेत्सुधीः स्वशाखोक्तेनविधिनाहोमयेद्रुद्रमंत्र कैः मूलमंत्रेणगायत्र्याशंभोर्नामसहस्रकं पलाशस्यसमिद्भिश्चयवव्रीहितिलाज्यकैः पूर्णाहुतिंततोदद्यात्कृत्वास्विष्टकृदादि कं होमांतेचगुरुंपूज्यसपत्नीकंसमाहितः प्रतिमांकुंभसहितांआचार्यायनिवेदयेत् शंभोःप्रसीददेवेशसर्वलोकेश्वरप्रभो तवरूपप्रदानेनममसंतुमनोरथाः यद्दत्तंयादेवदेवेशमयाव्रतमिदंकृतं न्यूनंवाथक्रियाहीनंपरिपूर्णंतदस्तुमे अनेनैववि धानेनयइदंव्रतमाचरेत् यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिमानवः इहलोकेसुखीभूत्वाभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् अंतेचविमान मारुह्यशिवलोकंसगच्छति इतिश्रीस्कंदपुराणेशिवप्रदक्षिणाव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथाश्वत्थप्रदक्षिणाविधिः ऋषिरुवाच भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रविशारद स्त्रीणांपुत्रविहीनानांनराणांसुखसंपदां उपायंचैवमेब्रूहिसुतसि द्धिकथंभवेत् अथर्वणउ॰ पुराब्रह्मादयोदेवासर्वेविष्णुंसमाश्रिताः अपृच्छन्देवदेवेशंराक्षसैःपीडिताःस्वयं कथंभवे च्चतच्छांतिरस्माकंवदनिश्चितं ऋषयऊचुः पलाशत्वंकथंप्राप्तंब्रह्मणावैमहात्मना वटत्वंचशिवोवापिविष्णुर्वैपिप्प लोभवत् वालखिल्याऊचुः ब्रह्मणातुपुरासृष्टाःसर्वेदेवाःसवासवाः मिलित्वासर्वएवैतेब्रह्माणंवाक्यमब्रुवन् ब्र

 ह्मन्सर्वाधिकोरुद्रःसर्वदेवेषुपठ्यते कर्तुंतद्दर्शनंदेवगच्छामोभवतासह इतींद्रादिवचःश्रुत्वासर्वदेवपुरोगमः ब्रह्माकैलास
 मगमत्सर्वदेवगणैर्वृतः शिवद्वारंसमासाद्यदेवाःसर्वेपिसंस्थिताः नदृश्यतेद्वारपालःशिवश्चाभ्यंतरेस्थितः गंतव्यंवानगंत
व्यंअस्माभिःशिवसंनिधौ परावृत्याथवास्वस्मिन्स्थानेगंतव्यमेववा एवंचिंतयमानेस्तैर्नारदोमुनिसत्तमः पुरादृष्टोदेववृंदै
स्तंमूचुःप्रणताश्चते देवाऊचुः मुनेवदविदांश्रेष्ठब्रूहिप्रश्नंसुशोभनं किंकरोतिमहादेवोगंतव्यंवानवांतरे नार
दउवाच चंद्रनाशदशायांतुदेवाःसंप्रस्थितंगृहात् तस्मात्कश्चिन्महाविघ्नोभवतांसंभविष्यति किंकरोतिशिवश्चेति
प्रश्नोह्यंतेतथाविधः तस्मात्संभोगकार्येयंवर्ततेत्रिपुरांतकः इंद्रउवा० सर्वेषामेवदुःखानांनाशकर्तादिवस्पतिः मय्या
गतेकथंनाशोदेवतानांभविष्यति विभीषणायदेवानांबलानांचाकरोन्मुनिः इतींद्रस्यवचःश्रुत्वाव्याकुलोभून्मुनिस्तदा कथं
मद्वचनंसत्यंभविष्यत्यघवज्रिणी अद्यमद्वचनंसत्यंयदिशीघ्रंभविष्यति लक्ष्मीनारायणसुदेकरिष्येव्रतमुत्तमम् एवंसं
चिंत्यमनसातूष्णींभूत्वामुनीश्वरः इंद्रोविचारयन्देवाःकिमिदानींविधीयतां ततोवज्रीह्युवाचेदंवन्हेमद्वचनंशृणु गृही-
त्वाविप्ररूपंत्वंशिवस्याभ्यंतरंविश यदिप्रसंगोस्त्यस्माकंतदावार्तांनिवेदय यदिनास्तिप्रसंगश्चेद्याचकत्वेनयाहिच
अवध्यत्वाद्ताड्यत्वाद्भिक्षुकत्वेनतद्व्रज इतिदेवेंद्रवचनंश्रुत्वावन्हिस्तथाकरोत् अभ्यंतरेददर्शोशंशिवयासहसंगतम् शि
वयापिचसोदृष्टोलज्जिताभोगमत्यजत् कोसिकोसीतिसंपृष्टोभिक्षुकोहंक्षुधायुतः शीघ्रोस्म्यंधोस्मिदीनोस्मिभोजनं

ममदीयतां तेनादृष्टमितिज्ञात्वापार्वतीनमभोजयत् सोपिभुक्त्वासमाचारंवक्तुंसंप्रस्थितोबहिः तस्मिन्नेवक्षणेगुप्तोनार
दःपार्वतींययौ शिरोनिधायपार्वत्याःपादयोःसरुरोदह अहोबालककिंजातंतच्छीघ्रमभिधीयतां करोमिनिष्कृतिंतस्यसा
ध्यासाध्यस्यनान्यथा मातर्वक्तुंनशक्नोमिह्युपहासस्यकारणं कृतंयथेंद्रादिदेवैस्तथाकोन्यःकरिष्यति इतितस्यवचःश्रु
त्वापुनःपुनरपृच्छत मुद्रयित्वाततोनेत्रेकराभ्यांसमुनीश्वरः उवाचवचनंनीचमुखोसौगद्गदाक्षरं नारदउवाच इंद्रो
यंयुवयोर्भोगंदेवताभ्योह्यदर्शयत् युवयोश्चकृतानिंदातांश्रुत्वादुःखितोभृशं भोगविच्छित्तयेवन्हिःप्रेषितोद्विजरूपकः
अथवाकिमनेनापिकथनेनममांबिके जगन्मातासिदेवित्वंकातेस्यादुपहासता इतितस्यवचःश्रुत्वापार्वतीक्रुद्धमानसा
स्फुरदोष्ठारक्तनेत्राद्दृष्ट्वातांनारदोययौ देवान्प्रतिह्युवाचेदंसंभोगाद्विरतोहरः आगम्यतांदर्शनार्थंदूरतोसौविलोकितः वह्ने
रेवंवचःश्रुत्वादेवेंद्रःसगणोययौ प्रणिपत्यमहादेवंकृतांजलिपुटोभवत् दृष्ट्वातथाविधंशक्रंपार्वतीवाक्यमब्रवीत् अह-
ल्याजारदुष्टात्मन्सहस्रभगवासव उपहासःकृतोमेद्यफलंतत्समवाप्नुहि यावंत्यःसंतिदेवानांजायावैसर्वएवते अजान
न्स्त्रीषुसर्वानिशाखिनःसंतुसस्त्रियः इतिदेवीवचःश्रुत्वाकंपिताःसर्वदेवताः ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यास्तुष्टुवुर्जगदंबिकां ततोदे
वीप्रसन्नोभूद्देवेंद्रवाक्यमब्रवीत् देवामद्वचनंमिथ्यात्रिकालेपिनजायते तस्मादेकांशतोवृक्षायूयंसर्वेभवंतुवै इतिदे
व्यावचःश्रुत्वाजातादेवास्तुपादपाः अश्वत्थरूपीभगवान्वटरूपीसदाशिवः पलाशोभूद्विधानाचवज्रःशक्रोबभूवह इद्रा

णीसालताजातादेवनार्योलतास्तथा मालत्याद्याःपुष्पवृक्षाउर्वश्याद्याप्सरोभवन् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसर्वदाश्वत्थमर्चयेत्
नारीवापुरुषोवापिलक्षंकुर्यात्प्रदक्षिणाः लक्ष्मीनारायणंपूज्यमंदवारेचतत्तले दंपतीभोजयेल्लक्ष्मीनारायणस्वरूपिणौ भा
वयित्वासपत्नीकान्पश्चाद्भुंजीतवाग्यता वंध्यादिर्लभतेपुत्रंइतरासांतुकाकथा मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे
अग्रतःशिवरूपायपिप्पलायनमोस्तुते विष्णोश्चप्रतिमाभावेकीर्तनंजागरादिकं अश्वत्थमूलेकर्तव्यंविष्णोराराधनं
परं सदासन्निहितोविष्णुर्वृषस्तुब्राह्मणेतथा विष्णुरुवाच अहमश्वत्थरूपेणशालग्रामेशिलासुच तस्मात्सर्व
प्रयत्नेनकुरुषतरुसेवनं तेनसर्वाणिभद्राणिभविष्यंतिनसंशयः अश्वत्थपूजास्पर्शेनकर्तव्याशनिवासरे अन्यवारेश्वत्थ
संगाद्दरिद्रोजायतेनरः विष्णुर्यदुक्तवांस्तेभ्योतद्रूतंतेवदाम्यहं नदानैश्चतपोभिश्चनाध्वरैर्भूरिदक्षिणैः अश्वत्थसेवनाद
न्यत्फलोनास्त्यपराक्रिया तद्विधानंनिमित्तानिसंख्याकृतिश्चपूजनं हवनंतर्पणंविप्रभोजनंनियमंतथा व्रताधिकारि
णस्तत्रविधानंचविशेषतः एतत्सर्वंपिप्पलादीन्वक्ष्यामितवसुव्रत दारुणाविविधोत्पातेदिव्यभौमांतरिक्षजः परचक्र
भयंदेशविप्लवोदेशविग्रहः दुःस्वप्नदंदुर्निमित्तंसंग्रामोद्भुतदर्शनः मारीभयंराजभयंतथाचोराग्निजंभयं क्षयापस्मार
कुष्ठाद्याःप्रमेहोविषमज्वरः उदरंमूत्रकृच्छ्रंचग्रहग्रस्तस्तथैवच अन्येचरक्तरोगायेव्रणरोगास्तथैवच एतेषांचविनाशा
यकुर्यादश्वत्थसेवनं प्रातरुत्थायनद्यादौस्नात्वासम्यक् कृतक्रियः अश्वत्थदेशमाश्रित्यगोमयेनोपलेपयेत् तमश्वत्थ

मलंकृत्यसूत्रेणगैरिकादिना पूजाद्रव्याणिसंपाद्यपुण्याहंवाचयेत्तथा आचार्यंऋत्विजैःसाकंवृत्वापूजांसमाचरेत् ध्यानमा
वाहनंचैवपाद्यमाचमनंतथा तथैवपिप्पलतरुंतथानारायणंप्रभुं श्वेतगंधाक्षतैःपुष्पैर्धूपदीपैर्निवेदनैः अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत
थैवध्यानपूर्वकं तेनैवहवनंकुर्यात्तत्तर्पणंवानमस्क्रियां श्वेतवर्णंसलक्ष्मीकंचिंतयेत्पुरुषोत्तमं इतिध्यात्वावाहना
द्यैरुपचारैश्चषोडशैः तत्रअश्वत्थंअभिमंत्र्य आरात्तइत्यस्याग्निकांडांतःपातिलादग्निर्ऋषिः वनस्पतिर्देवता अनु
ष्टुप्छंदः वनस्पत्यभिमंत्रणेविनियोगः आरात्तेअग्निरस्त्वाचआरात्परशुरस्तुते निवातेत्वाभिवर्षतुस्वस्तितेस्तु
वनस्पते अलक्ष्म्यंदंभुजस्यंदंदुःस्वप्नंदुर्विचिंतितं शत्रूणांचसमुत्पन्नंअश्वत्थंशमयस्वमे ततःप्रदक्षिणाःकुर्यात्तत्सर्वंसफ
लंभवेत् लक्षमेकंद्विलक्षंवात्रिचतुःपंचलक्षकं कार्यस्यगौरवंज्ञात्वाद्वादशांतंसमाचरेत् ब्रह्मचारीहविष्याशीह्यधःशायी
जितेंद्रियः मौनीध्यानपरोभूत्वापिप्पलस्यस्तुतिंपठेत् विष्णोर्नामसहस्रंचपौरुषंवैध्यावतथा एवंसंपाद्यविधिवच्छुभेमासेशु
भेदिनेप्रातःस्नात्वाकृतनित्यकृत्याकुर्यादुद्यापनंबुधः गणेशपूजनंस्वस्तिंवाच्यनांदींचकारयेत् आचार्यंवरयेत्सम्यक्सर्वलक्षणसंयुतं
देवागारेतथागोष्ठेअश्वत्थेस्वीयमंदिरे पुष्पमंडपिकांकृत्वापट्टकूलादिवेष्टितां तन्मध्येसर्वतोभद्रंरचयेल्लक्षणान्वितं तन्मध्येस्था
पयेत्कुंभंसजलंवस्त्रसंयुतं तस्योपरिन्यसेत्साग्रंताम्रंमृन्मयवैणवे अष्टपत्रान्वितंपद्मंकर्णिकाभिःसमन्वितं पंचकृष्णलकादू
र्ध्वंस्वर्णपरिनिर्मितं लक्ष्मीनारायणीमूर्तिंअश्वत्थेनसमन्वितां स्थापयेत्पद्ममध्येतुब्रह्माद्यावाहनंततः ततःपूजांविनिर्वर्त्य

महासंसारविस्तीरैः परमान्नंचनैवेद्यंभक्त्यादेवायदापयेत् उपोष्यजागरंकुर्यात्रात्रौसत्कथयामुदा ततःप्रभातसमयेस्नात्वाशु
द्धेजलेशुचिः मृदाचस्थंडिलंकार्यंकुर्यादग्निमुखंततः कृत्वलक्षदशांशेनहवनंकारयेद्व्रती हवनस्यदशांशेनतर्पणंकारयेत्ततः पु
रुषसूक्तेनजुहुयात्तिलाज्यंपायसंसमित् स्वशाखोक्तेनविधिनाजुहुयाद्विष्णुमंत्रकैः उक्तैःषोडशभिर्मंत्रैःकुर्याद्धोमंयथाविधि
हवनस्यदशांशेनमिष्टान्नंभोजयेद्द्विजान् ब्राह्मणांनांस्वयंकुर्याद्यथोक्तनियमंतथा असामर्थ्येस्वयंकर्तुंसर्वमन्येनकारयेत् उ
क्तप्रमाणादधिकंफलंदशगुणंभवेत् ततश्चतुर्गुणंपीठंरजतंचतुरस्रकं उपरिद्रोणमर्धंवातिलोपरिविनिक्षिपेत् श्वेतवस्त्रेणसं
छाद्यपूर्ववत्पूजयेत्तरुं दरिद्रायसुशीलायश्रोत्रियायकुटुंबिने उदङ्मुखायविप्रायस्वयंपूर्वमुखःस्थितः सुवर्णंवृक्षराजंचमं
त्रेणप्रतिपादयेत् इहजन्मनिवान्यस्मिन्बाल्ययौवनवार्धके मनोवाक्कायजैर्दोषैर्मुच्यतेनात्रसंशयः आचार्येणाथविप्रेणसर्वं
यत्नेनकारयेत् एवंकृत्वाव्रतीसम्यक्व्रतस्यपरिपूर्तये हेमाश्वत्थतरुंदद्याच्छुक्लांगांचपयस्विनीं पिप्पलोवृक्षराजेंद्रोह्यग्नि
गर्भस्त्वमेवहि प्रभुर्वनस्पतीनांचसर्वजन्मनियत्कृतं अघौघंनाशयेक्षिप्रंतवरूपप्रदानतः अमुंतरुंगृहाणत्वंविष्णुरूपद्विजो
त्तम स्वीकृत्यदुष्करंघोरंक्षिप्रंशांतिंप्रयच्छमे एवंव्रतंयःकुरुतेपुत्रपौत्रप्रवर्धकं भुक्त्वाभोगान्सुविपुलान्विष्णुसायुज्यमाप्नुया
त् इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेअश्वत्थलक्षप्रदक्षिणोद्यापनंसंपूर्णं अथविष्णुलक्षप्रदक्षिणाविधिः युधिष्ठिर-
उवाच भगवन्देवदेवेशसर्वविद्याविशारद किंचिद्विज्ञातुमिच्छामिवक्तुमर्हस्यशेषतः अज्ञानादथवाज्ञानात्प्रमादाच्चकृतानि

भो दायादवधपूर्वाणिकथंयांतिक्षयंविभो पापानिसुबहून्यत्रवदस्वमुनिसत्तम व्यासउवाच लक्षप्रदक्षिणावर्तैर्नारदोक्तं
विधिंशृणु नारदउवाच येलोकाःपापसंयुक्ताधर्माधर्मविवर्जिताः व्रतहीनाव्रतभ्रष्टादुराचाराश्चकुत्सिताः अग्निकार्येण
रहिताःशास्त्रधर्मबहिष्कृताः नास्तिकाभिन्नमर्यादाहैतुकाःकितवाःशठाः मातापित्रोर्विरुद्धाश्चगुरुस्वकरद्रोहकाः एतेषांनिष्कृ
तिंतात कृपयावदमेधुना अज्ञानांतुहिजीवानांसाधूनांसुहृत्स्मृतः अनाथनाथदेवेशतद्रूपास्त्वादृशाजनाः एतच्छ्रुत्वातुलोक-
द्याहर्षोत्फुल्ललोचनः साधुसाध्वितिदेवेशोवचनंचेदमब्रवीत् ब्रह्मोवाच किंवर्णयामिसाधूनांमहात्म्यंचभवादृशां
हरेर्लोकैकनाथस्यकरुणामुक्तिदायिनी ब्रह्महत्यादिपापेषुसंकलीकरणेषुच जातिभ्रंशकरेष्वेकंअभक्ष्यभक्षणेषुच हरिणा
निर्मितंपूर्वंव्रतंलक्षप्रदक्षिणं सर्वेषामपिपापानांमूलादुत्कृंतनंपरं पापांधकारनाशायपापेंधनदवानलं नारायणोजगन्नाथेयो
गनिद्रामुपेयुषि प्रारंभेतव्रतमिदंकुर्याद्यावत्प्रबोधिनी द्वादश्यांवाचतुर्दश्यांपौर्णमास्यामथापिवा स्नानंकृत्वानदीतोयेनि
त्यकर्मसमाप्यच पश्चात्प्रदक्षिणावर्तैःकर्तव्योहरिरीश्वरः अनंतमव्ययंविष्णुंलक्ष्मीनारायणंहरिं जगदीशनमस्कृत्यप्रदक्षि
णपदेपदे इतिमंत्रंसमुच्चार्यकुर्यादावर्तमादरात् प्रदक्षिणाःप्रकर्तव्यादिवसेदिवसेविभोः यावत्प्रदक्षिणावर्तस्तावन्मणिविनि
क्षिपेत् आवाहनादितःसम्यक्धूपदीपादिभिस्तथा नैवेद्यंपायसंप्रोक्तंतांबूलंदक्षिणान्वितं भोजयेच्चयथाशक्त्याविप्रान्स
र्वफलप्रदान् सर्वपापविनाशार्थंनारीभिःपुरुषैरपि प्रदक्षिणाःप्रकर्तव्यायावदुद्बोधिनीभवेत् लक्षप्रदक्षिणाःकार्याअंतेउ-

व्र॰ रा द्यापनंचरेत् उपवासःप्रकर्तव्योअधिवासनवासरे सौवर्णीप्रतिमांकृत्वाविष्णोरमिततेजसः गरुडेनसमायुक्तांस्थापयेत्कलशो लक्ष
१५ परि आचार्यंवरयित्वातु ऋत्विजश्चनिमंत्रयेत् होमंचविष्णुगायत्र्यातद्दशांशेनवाग्यतः पायसंजुहुयात्तत्रअयुतंतिलसर्पिषा
हुत्वास्विष्टकृदाद्यंचदद्याद्दानानिसर्वशः कार्पासंकंबलंचैवगामेकांचपयस्विनीं आचार्यायसपीठांतांप्रतिमांचनिवेदयेत् ब्रा
ह्मणान्भोजयेत्पश्चात्संचविंशतिसंख्यकान् इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्तत्तथाकरोत् धर्मेणाचरितंसर्वंमुनेश्चवचनाद्ध्रुवं
इतिश्रीभविष्येविष्णुलक्षप्रदक्षिणोद्यापनंसंपूर्णं अथतुलसीलक्षप्रदक्षिणाविधिः नारदउवाच रोप्यतेये
नविधिनातुलसीपूज्यतेसदा तदाचक्ष्वमहादेवममानुग्रहकारणात् महादेवउवाच शुभेपक्षेशुभेवारेशुभेऋक्षेशु
भोदये सर्वथाकेशवार्थंतुरोपयेत्तुलसींमुने गृहस्यांगणमध्येवागृहस्योपवनेपिवा शुचौदेशेनतुलसीमर्चयेत्तुबुद्धिमान्
रः मूलेचवेदिकांकुर्यादालवालसमन्वितां प्रातःसंध्याविधिंकृत्वास्नानपूर्वंदिनेदिने गायत्र्यष्टशतंजप्त्वातुलसींपूजयेत्ततः
प्राङ्मुखोदङ्मुखोवापिस्थित्वाप्रयतमानसः ध्यायेच्चतुलसींदेवींश्यामांकमललोचनां प्रसन्नांपद्मवदनांवराभयचतुर्भुजां
किरीटहारकेयूरकुंडलादिविभूषणां धवलांकुशसंयुक्तांपद्मासननिषेवितां ध्यानं देवित्रैलोक्यजननीसर्वलोकैकपा
वनी आगच्छभगवत्यत्रप्रसीदतुलसीप्रिये आवाहनं सर्वदेवमयेदेविसर्वदाविष्णुवल्लभे देविस्वर्णमयंदिव्यंगृहा १५
णासनमव्यये आसनं सर्वदेवमयेदेविसर्वदेवनमस्कृते दत्तंपाद्यंगृहाणेदंतुलसीत्वंप्रसीदमे पाद्यं सर्वतीर्थमयाकारे

सर्वागमनिषेविते इदमर्घ्यंगृहाणत्वंदेविदैत्यांतकप्रिये अर्घ्यं सर्वलोकस्यरक्षार्थंसदासन्निधिकारिणी गृहाणतुलसिप्रीत्या
इदमाचमनीयकं आचमनीयं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योसमानीतंजलंशुभं स्नानार्थंतुलसिस्वच्छंप्रीत्यातत्प्रतिगृह्यतां स्ना
नं क्षीरोदमथनोद्भूतचंद्रलक्ष्मीसहोदरे गृह्यतांपरिधानार्थंइदंक्षौमांबरंशुभे वस्त्रं कंचुकीं आचमनीयं गंधपुष्पंत
थाधूपंदीपंनैवेद्यमेवच तांबूलंदक्षिणांचैवमंत्रपुष्पंततश्चरेत् प्रसीदममदेवेशिकृपयापरयामुदा अभीष्टफलसिद्धिंचकु
रुमेमाधवप्रिये देवैस्त्वंनिर्मितापूर्वंअर्चितासिमुनीश्वरैः नमोनमस्तेतुलसिपापंहरहरिप्रिये तुलस्यमृतजन्मासिसदा
त्वंकेशवप्रिये केशवार्थेविचिन्वामिवरदाभवशोभने इतिप्रार्थना इत्येवमर्चयेन्नित्यंप्रातरेवशुचिर्नरः मध्यान्हेवाथ
सायान्हेपूजयेत्प्रयतोनरः वैशाखेकार्तिकेमाघेचातुर्मास्येविशेषतः पूजयेत्तुलसींदेवींअपूपफलपायसैः अन्यद्रहस्यतमं
किंचित्कथयामितवाग्रतः प्रदक्षिणाफलंचैवनमस्कारेतथैवच एवंकुर्याद्वृद्धिकामोसर्वकामोसदैवतु पंचाशद्भिर्भवेल्ल
क्ष्मीःशतैश्चविजयःस्मृतः विद्यार्थीतुसहस्रैर्वैन्द्ययुतेसर्वसंपदा लक्षेतुसर्वसिद्धिःस्यान्नात्रकार्याविचारणा यंयंचित
यतेकामंतंतंप्राप्नोतिसर्वशः भुक्त्वायथेप्सितान्भोगानंतेमोक्षमवाप्नुयात् इदंफलंकोटिगुणंभवेदत्रनसंशयः लक्ष
संख्याश्चकर्तव्यास्तुलस्याश्चप्रदक्षिणाः तदाउद्यापनंकुर्यात्तेनसम्यक्फलंभवेत् उद्यापनंविनाविप्र फलंनैवभवेत्क्वचि
त् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनउद्यापनविधिंशृणु सौवर्णींप्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदान्विताम् तुलस्यायतनंचैवकुर्यात्सौव-

र्णनिर्मितं हेमादिनिर्मितंकुंभेपूर्णपात्रसमन्विते पुण्योदकैःपंचरत्नैःकुशदूर्वाप्रपूरिते तस्योपरिस्थसेद्विष्णुंलक्ष्म्याचतुलसी
समं पूजांपुरुषसूक्तेनकुर्यात्सर्वंप्रयत्नतः उपचारैःषोडशभिर्भक्तिभावसमन्वितः रात्रौजागरणंकुर्यात्पौराणैर्वेदपाठकैः
वैष्णवैश्वप्रबंधैश्चनृत्यैर्वाद्यैस्तथैवच ततःप्रातःसमुत्थायहोमंकुर्याद्विधानतः वैष्णवेनतुमंत्रेणतिलाज्येनविशेषतः पा
यसेनघृताक्तेनअष्टोत्तरसहस्रकं आचार्यायसवत्सांगांदक्षिणावस्त्रसंयुतां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सहस्रंवाथशक्तितः
शतंवाभोजयेद्धीमानष्टाविंशतिवापुनः तेभ्योपिदक्षिणां दद्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् एवंयःकुरुतेमर्त्यस्तस्यपुण्यफलंशृणु
अश्वमेधसहस्रस्य वाजपेयशतानिच तत्पुण्यंलभतेमर्त्योनात्रकार्याविचारणा इदंरहस्यंपरमंनवाच्यंयस्यकस्यचित्
विष्णुप्रीतिकरंयस्मात्तस्मात्सर्वव्रताधिकं प्रदक्षिणातुलस्यास्तु माहात्म्यंशृणुयान्नरः सकृद्वापठतेयोवैसगच्छेद्वैष्णवंप
दं इतिश्रीभविष्येलक्षतुलसीप्रदक्षिणोद्यापनंसंपूर्णम् अथगोब्राह्मणाग्निहनुमल्लक्षप्रदक्षिणाविधिः युधि
ष्ठिरउवाच भगवन्ज्ञानिनांश्रेष्ठसर्वविद्याविशारद किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामिवक्तुमर्हस्यशेषतः अज्ञानाद्यदिवाज्ञानात्
प्रमादाद्वाकृतंहियत् पापानिचबहून्यत्रविलयंयांतितद्वद व्यासउवाच लक्षप्रदक्षिणाःकार्याब्राह्मणेग्नौगवे
तथा नारदउवाच येचपापरतानित्यंधर्माधर्मविवर्जिताः व्रतहीनादुराचाराज्ञानहीनांश्चजंतवः तेषांपापविना
शार्थंप्रायश्चित्तंकथंभवेत् ब्रह्मोवाच किंवर्णयामिसाधूनां माहात्म्यंचभवादृशां साधुसाधुचविप्रेंद्रवच्मिते

व्रतमुत्तमं ब्रह्महत्यादिपापेषुसंकलीकरणेषुच जातिभ्रंशकरेचापिअभक्ष्यभक्षणेतथा विष्णुनानिर्मितंपूर्वंव्रतंलक्ष
प्रदक्षणं सर्वेषामपिपापानांनाशकंपरमंशुभं आषाढेशुक्लपक्षेतुएकादश्यांविशेषतः द्वादश्यांपौर्णमास्यांवाप्रारभेद्व्रतमुत्तमं
देशकालौतुसंकीर्त्यनत्वागुरुविनायकौ लक्षप्रदक्षिणाःकार्याश्चिरग्नीश्वशुचिव्रतः जितेंद्रियोजितप्राणोमुखेमंत्रंसमुच्चरे
त् नमस्तेगार्हपत्यायनमस्तेदक्षिणाग्नये नमआहवनीयायमहावेद्यैनमोनमः गोर्वाप्रदक्षिणाःकार्यालक्षसंख्यायथाविधि
पूर्वंपूज्यचगामेकांदत्वानैवेद्यमुत्तमं पश्चात्प्रदक्षिणाःकार्यानत्वातांचपुनःपुनः गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश यस्मा
त्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रच एवंप्रदक्षिणांकृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते कर्मनिष्ठंशुचिंविप्रंपूजयेद्विधिवद्बुधः ततोप्रद
क्षणाःकार्यायावल्लक्षंभवेद्व्रतम् भूमिदेवनमस्तुभ्यंनमस्तेब्रह्मरूपिणे पूजितोदयदेत्यैस्त्वमतःशांतिंप्रयच्छमे एवंहनुम
तः कार्याभूतप्रेतविनाशकृत् षोडशैरुपचारैश्चपूजयेद्वायुनंदनं ततोप्रदक्षिणाःकार्याआत्मकार्यार्थसिद्धये मंत्रः म
नोजवंमारुततुल्यवेगंजितेंद्रियंबुद्धिमतांवरिष्ठं वातात्मजंवानरयूथमुख्यंश्रीरामदूतंशरणंप्रपद्ये एवंप्रदक्षणावर्तंकुर्यादे
वंप्रयत्नतः भूतप्रेतपिशाचाद्याविनश्यंतिनसंशयः आदित्यादिग्रहाःसर्वेशांतिंयांतिशिवाज्ञया उद्यापनंचसर्वासांकुर्या
त्संपूर्णफलाप्तये उद्यापनविधानादौपुण्याहंवाचयेत्ततः आचार्यंवरयित्वाचप्रतिमाःस्वर्णसंभवाः अव्रणंकलशंपूर्णंस्था
पयेन्मंडलेशुभे विरच्यलिंगतोभद्रंपूजयेद्देवमंजसा पायसंजुहुयात्तत्रतत्तन्मंत्रैर्विचक्षणः अष्टोत्तरसहस्रंतुप्रायश्चित्तं

चरेच्छुभं मंडलंदक्षिणायुक्तं आचार्यायनिवेदयेत् ब्राह्मणान् भोजयेच्छक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः येकुर्वंतिव्रतमिदंपापमुक्ताभवंति
ते कृत्वायथेप्सितान् भोगानंतेसायुज्यमाप्नुयात् इतिभविष्योत्तरेविघ्नगिगोहनुमल्लुसप्रदक्षणोद्यापनंसंपूर्णं अथलक्ष
बिल्वपत्रपूजालिख्यते व्यासउवाच पूर्वजन्मनिव्याधोसौकआसीद्राक्षसोपिसः किमर्थंकर्मकृतवान्कथंपत्रंसमर्पि
तं किंशीलंकःसमाचारस्तन्ममाचक्ष्वनाभिज किंनामसकथंप्राप्तः सालोक्यंनहृदस्तमे ब्रह्मोवाच विदर्भदेशेनगरं
मोदोशाख्यंबभूवह विख्यातंत्रिषुलोकेषुकुबेरनगरोपमं भीमोनामाभवेद्व्याधोनगरेमांसविक्रयी परेषांदोषकथनेदो
षोपद्यापिवर्तते प्रश्नेकृतेप्रवक्तव्यंयाथातथ्यंनमत्सरात् ब्रह्मोवाच सराज्यकार्यंकुरुतेस्वयंभुंक्तेवरस्त्रियः शृष्ट्रे
शृणोतिरामांसयातांवासपतिंतथा बलादानीयतेभोक्तुंक्रंदतींरुदतीमपि नवांगनायतेज्ञातिभेदंविषयलंपटः वाचोक्तं
कुरुतेनारीतस्यदृष्टिपथंगता तामालिंग्यलसौकामीचुंबत्येतांभजत्यपि परद्रव्याणिगृण्हातिधनानिसबलात्पुनः सोपिता
दृग्गुणोमंत्रीदुष्टबुद्धिरघेरतः एवंदुराचाररतोनकन्यांनचमातरं नवर्जयतिसंभोगेभगिनीमपिनिर्घृणः नब्रह्महत्यांमनुते
नस्त्रीबालवधंतथा एवंपापसमाचारोपापस्यपर्वताविव आस्तामुभौदुष्टबुद्धीराजामात्यौसुदुःसहौ नब्राह्मणोनसंन्या १७
सीतद्गृहेयानिभिक्षितुं नराष्ट्रेनायनस्यासन्गृण्हातिप्राकृतोपिच एकदामृगयार्थंतौयातौचगहनंवनं हत्वानिमृगयूथानिप
क्षियूथान्यनेकशः तानिप्रापय्यनगरेअश्वारूढौस्वयंपुनः शिवस्यचमहास्थानंपथितौपश्यतःस्मह यस्मिन्विराजतेमूर्तिः

शास्यासहशिवस्यच स्थापितानामभित्रासापुत्रार्थंकुर्वतातपः भक्त्यासाक्षात्कृतोयत्रदेवदेवोह्युमापतिः पंचाक्षरेणमंत्रेण-
ध्यायताबहुवासरं दत्वातस्मैवरान्देवोप्रददेवांछितान्यपि ततोवसिष्ठहस्तेननेनेयंस्थापितादृढा उमामहेश्वरीमूर्तिर्वसिष्ठे
नपुराकृता यस्यादर्शनतोनृणांपुरुषार्थाश्चतुर्विधाः स्मरणात्पूजनाच्चापिसेव्यंतेनात्रसंशयः एवंवसिष्ठवाक्येनसापतद्गुविप
प्रथे शिवस्यभजनेनास्यस्मरणेनार्चनेनच रामलक्ष्मणशत्रुघ्नभरताःसादृशाःसुताः जातालोकेषुविख्याताःसर्वज्ञाः
शूरसंमताः एवंदृष्ट्वामहारम्यंप्रासादंराजनिर्मितं उमामहेश्वरींमूर्तिंराजामात्यौप्रपूजतुः बिल्वपत्रेश्चसंपूज्य अछिद्रैः
कोमलैःशुभैः प्रदक्षिणीकृत्यगृह्णीयतुःक्षणमात्रतः एतदेवपरंपुण्यंदैवाज्जातंतयोस्तदा एवंपापसमाचारौराज्यंकृत्वा
थमसृतुः बध्वापाशैर्याम्यहस्तैःनीतौतौशमनांतिकं चित्रगुप्तंसमाहूयपप्रच्छसशुभाशुभं तेनोक्तंनैतयोरस्तिपुण्यले
शगरवेःकृत पापानांगणनानास्तिततोदूतानब्रवीद्यमः बध्यतांबध्यतामेतौक्षिप्यतांनरकेषुच मृत्युलोकेततोह्येतौनीचयो
निंगताबुभौ कुंडेवीचिमयेपंकेसहस्त्रंपरिवत्सरान् एकैकस्मिन्क्रमेणैतौकुंडेभुक्त्वाघसंचयो अनयोःपुण्यलेशोस्तिद्वु
ताःशृणुतसत्कृतिं प्रसंगादर्चितौदृष्टोदेवोआभ्यामुमापतिः तेनपुण्येननत्वेतौपापंव्यतितरिष्यति एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदू
तैर्बध्वाहतंद्वंद्वं कुंभीपाकेशोणितोदेनिरयेगौरवेपितौ निक्षिप्तौकालकूटेचक्रमशःशतवत्सरान् तामिस्त्रेचांधतामिस्त्रेपु
यशोणितकर्दमे कंटकेषुक्षतांगौतौ संतप्तौतप्तवालुके भक्षितौक्रिमिभिस्तत्रभृशंशकनिमुखेउभौ असीपत्रवनेघोरेस

तोनीतावुभावपि यत्रशस्त्राभिघातेनवर्मभिद्येतपापिनां ततस्तप्तशिलायांतौनिःपिष्टौघनघा ततः भुक्त्वातुनरकानेकविं
शतिंबहुवासरं तद्दुःखंशक्यतेवक्तुंशेषेणापिकदाचन एवंबहुसहस्राणिभुक्त्वाभोगाननेकशः निस्तीर्णभोगौतौपापशेषे
णाकृष्टमागतौ एकोजातःकाकयोनौउलूकोभूत्परोपिच ततोएकोदर्दुरोभूद्परःसरटोभवत् ततएकोविषधरोपरोभूद्वृ
श्चिकोपिच तत्रापिकुरुतःपापंनानालोकविदंशतः शुनीमार्जारयोनौतौजातौनकुलसूकरौ वृकजंबूकयोनौतौजातौघोर
कगर्दभौ ततउष्ट्रगजौजातौततोनक्रमहाझषौ ततोव्याघ्रमृगौजातौनतौवृषभकासरौ एवंनानायोनिगतौजातौचांडाल
अंत्यजौ राक्षसींभिल्लयोनिंचततश्चांतेसमीपतुः पिंगाक्षदुर्बुद्धिरितिनाम्नाजातौचभूतले आजन्मकृतपापस्यकथनेबहु
दोषता यदातौराज्यप्रभृतिआस्तांपापरतौसदा एकंपुण्यंतयोरासीन्मृगयांसर्पतोःक्वचित् शंकरस्यचनमनंदर्शनंचप्रद
क्षिणा अर्चनंबिल्वपत्राद्यैःस्तुतश्चआसीदुमापतिः अगाधंतत्तयोःपुण्यंपूर्वजन्मनिसंचितं यदापुनाराक्षसोसौभ्रमिपंभ-
क्षितुंगतः सआरूढोबिल्ववृक्षंतस्पत्राणीच्चमस्तके पतितानिउमेशस्यतुष्टोभूत्सद्वयोरपि दिव्यदेहंतयोर्दत्वास्वंलोकंप्रा
पयद्विभुः एतत्तेकथितंपूर्वजन्मकर्मचवैतयोः बिल्वपत्रार्चनादेवतुष्टोभूत्सउमापतिः लक्षपूजांप्रकुर्वीच्चप्रसन्नोहिशिवोभ
वेत् एवंहिबिल्वपत्रैश्चसर्वकामार्थसिद्धये श्रीकामोबिल्वपत्रैश्चपूजयेच्चतथाशिवं लक्षेणसर्वसिद्धिश्चनात्रकार्याविचार- १८
णा यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिसर्वशः अथविप्रप्रवक्ष्यामिबिल्वपत्रैश्चपूजनं शंभुप्रीतिकरंनृणांशिवभक्तिविवर्धनं वै

शाखेश्रावणेऊर्जेबिल्वपत्रार्चनंस्मृतं दिनेदिनेसहस्रंतुअर्चयेद्बिल्वपत्रकैः एवंमासत्रयंकुर्यात्ततउद्यापनंचरेत् उद्यापनं
प्रवक्ष्यामिव्रतस्यपरिपूर्तये आहूयब्राह्मणान्सर्वान्सुचंद्रेचशुभेदिने यत्रचोद्यापनंकार्यंमंडलंतत्रकारयेत् कर्तव्यंस्वगृहे
विप्रैस्तत्सर्वंसफलंभवेत् वेदिकातत्रकर्तव्यामंडपेचशुभेशोभने गीतवादित्रघोषेणब्रह्मघोषेणभूयसा प्रविश्यमंडपेत-
स्मिन्आचार्येणद्विजैःसह मासतिथ्यादिसंकीर्त्यकुर्यात्स्वस्त्ययनंततः पुण्याहवाचनंकार्यंआचार्यवरणंतथा ततोब्राह्मण
माहूयवेदवेदांगपारगं आचार्यंवरयेत्पूर्वंऋत्विगेकादशैःसह देवागारेथवागोष्ठेकृत्वेवास्वीयमंदिरे पुष्पमंडपिकांकृत्वापट्ट
कूलादिवेष्टितां तन्मध्येलिंगतोभद्रंरचयेल्लक्षणान्वितं कुंभस्यरुद्रकोणेतुरचयेद्वेदिकांव्रती वस्त्रेणाच्छाद्यतांवेदींरचयेत्त
त्रतंदुलैः कुर्यात्तंदुलकैलासंत्रिकूटंतस्यचोपरि न्यसेद्वृषिकयासार्द्धंशंकरंलोकशंकरं सौवर्णींप्रतिमांकृत्वास्थापयेत्तंदुलो
परि ब्रह्माणंदक्षिणेभागेसावित्र्यासहसुप्रभं कौबेर्यांस्थापयेद्विष्णुंलक्ष्म्यासहगरुत्मता महेशंस्थापयेन्मध्येपार्वत्या
सहसुप्रभं कलशंस्थापयेत्तत्रताम्रंवामृन्मयंशुभं गंगोदकसमायुक्तं पंचरत्नसमन्वितं पंचपल्लवसंयुक्तंस्थापयेच्च
ततोग्रतः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यकैलासंकलशंशुभः यदुक्तंतत्रकल्पोक्तंपूजनंतत्रकारयेत् वेदशास्त्रप्रमाणेनरात्रिंतांगमयेद्व्र
ती ततःप्रभातसमयेस्नात्वायचशुचिर्भवेत् स्थंडिलंकारयेत्तत्रस्वशाखोक्तविधानतः हवनंचप्रकुर्वीतसतिलाज्येनपा
यसैःमूलमंत्रेणगायत्र्याशंभोर्नामसहस्रकैः येनमंत्रेणपूजातुकृतातेनैवहोमयेत् हवनंतद्दशांशेनतद्दशांशेनतर्पणं वंद

आचार्यंपूजयेद्दिमां
नंतदूशांशेनकुर्यात्तिलयवैःसह एवंहोमःप्रकुर्वीत अष्टोत्तरसहस्रकं बिल्वपत्रंस्वर्णस्य अर्पयेच्चउमापतिं आचार्यंपूजयेद्दिमां
स्तोषयेद्दक्षिणादिभिः पयस्विनींचगांदद्याद्धिरण्येनसहैवतु प्रतिमांचसवस्त्रांचकलशंपर्वतंतथा दत्वाक्षमापयेसम्यग्देवदेवंज
गद्गुरुं अनेनैवविधानेनलक्षपूजांकरोतियः पुत्रपौत्रप्रपौत्रैश्चराज्यंप्राप्नोतिशाश्वतं यइदंपठतेनित्यंश्रद्धाभक्तिसमन्वितः
देवदेवोमहादेवोददातिविपुलांगतिं इतिश्रीस्कंदपुराणेउत्तरखंडेबिल्वदललक्षपूजनोद्यापनंसंपूर्णं अथशिवस्य
नानालक्षपूजाविधिः ऋषयऊचुः यानिकानिचतीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच किमुद्दिश्यचकार्याणितत्सर्वंकथ
यप्रभो शिवाख्यानपरोलोकेत्वत्तोन्योनहिविद्यते कृपयाव्यासदेवस्यसर्वज्ञोसिमहामते लोमशउवाच पृथिव्यां
यानितीर्थानिसागरांतानिभोद्विज माहात्म्यानिचशास्त्राणिकथितानिमयापुरा इदानींवक्तुमिच्छामिलक्षपूजांशिवस्यच
स्कंदेनचसमाख्याताअगस्त्यायमहामते तेनैवकथितापूजाममाग्रेलक्षपुष्पिका यद्यद्दत्तौभवेत्पुष्पंशंकरेतुसमर्पयेत्
श्रावणेमाधवेऊर्जेविदध्याल्लक्षपुष्पिकां एकैकंमूलमंत्रेणरुद्रमंत्रेणवापुनः अथवारुद्रसूक्तेनसहस्रेणाथवाव्रती अर्च
येत्पार्वतीनाथंनमोरुद्रायवाजपेत् अनेनैवप्रकारेणलक्षपूजांसमर्पयेत् ऋषयऊचुः यानिकानिचपुष्पाणिविशि
ष्टानिशिवार्चने तानिसर्वाणिभोब्रह्मन्कथयस्वयथामम लोमशउवाच बार्हतंकर्णिकारंचकरवीरंतिलस्यच १९
बिल्वपुष्पंचकल्हारंअर्कमंदारमेवच नीलोत्पलंचकमलंकुमुदंचकुशेशयम् मालतींचंपकंचैवतथामोगरकंशुभं तगरं
शतपत्रंचसौवीरंमुनिसंज्ञिकं जातिपाटलकंचैवपुंनागंचविशिष्यते कदंबंचकुसुंभंचअशोकंवकुलंतथा पालाशकोरंटंचैवक
विलंधत्तुरंतथा एतान्यन्यानिपुष्पाणिविशिष्टानिशिवार्चने एतेषांलक्षपूजांवैयः करोतिनरोत्तमः सभुक्त्वाभोगान्सुविपुलान्शिवेन
सहमोदते आयुःकामेनकर्तव्यचंपकैःपूजनंमहत् विद्याकामेनकर्तव्यंअर्कपुष्पैर्विशेषतः पुत्रकामेनकर्तव्यंबार्हतैःपूजनंमहत्
करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंपकैर्नागकेसरैः बकुलीतिलपुन्नागैर्धनकामेनपूजयेत् दुःस्वप्ननाशनार्थायद्रोणपुष्पैस्तुपूजनं कल्हा
रैःकर्णिकारैश्चमांदारैःकुसुमैःशुभैः श्रीकामेनचकर्तव्यंबिल्वपुष्पैस्तुपूजनं विद्याकामेनकर्तव्यंशंकरस्यप्रपूजनं पालाशैःसा
दलैश्चैवकदंबकुसुमैस्तथा महाव्याधिनिरासार्थंपारिजातैस्तुपूजनं वशीकरणकामेनसौवीरैस्तोषयेत्तुयः तस्यविश्वंभवेद्वश्यं
नात्रकार्याविचारणा देवदानवगंधर्वावशीभवंतिनान्यथा पुत्रकामेनकर्तव्यंधत्तूरकुसुमैःशुभैः उत्तमांश्रियमाप्नोतिप्रसादा
च्छंकरस्यच एवंसर्वैश्चपुष्पैश्चसर्वकामार्थसिद्धये पूजयेत्पार्वतीनाथंभक्तियुक्तेनचेतसा यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिमानवः ल
क्षपुष्पैःपूजनेनप्रसन्नःशंकरोयथा उद्यापनंप्रवक्ष्यामिव्रतस्यपरिपूर्तये आहूयब्राह्मणान्सर्वान्शुभेचतिथिवासरे यत्रउद्या
पनंकार्यंमंडपंतत्रकारयेत् स्वशाखोक्तेनकर्तव्यंतत्सर्वंसुकृतंभवेत् वेदिकाचप्रकर्तव्यामंडपेतत्रशोभने गीतवादित्रघोषेणब्रह्म
घोषेणभूयसा प्रविश्यमंडपेतस्मिन्आचार्येणद्विजैःसह तिथिऋक्षंचसंकल्प्यकुर्यात्स्वस्त्ययनंततः पुण्याहवाचनंकार्यंआ
चार्यवरणंततः वेदिकायांतुकर्तव्यंस्वस्तिकंपरमंशुभं तन्मध्येविधिवद्विप्रमंत्रैर्वेदोक्तस्वस्तिकैः कुर्याच्चंदुलकैलासंत्रिकूटंत

व्र.रा.
२०

स्यचोपरि तस्योपरिन्यसेत्कुंभंताम्रंमृन्मयमेववा ब्रह्माणंदक्षिणेभागेउदीच्यांविष्णुमेवच सौवर्णीप्रतिमांकुर्यात्स्थापयेत्तंदुलो
परि महेशंस्थापयेन्मध्येपार्वत्यासहरूपभं पंचपल्लवसंयुक्तंस्थापयेत्तस्यचाग्रतः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यकैलासंकलशंशुभं यदुक्तं
रुद्रकल्पेतुपूजनंतत्रकारयेत् वेदशास्त्रपुराणेनरात्रौजागरणंचरेत् ततःप्रभातसमयेनद्यांस्नात्वाशुभेजले स्थंडिलंकारये-
त्तत्रस्वशास्त्रोक्तविधानतः हवनंरुद्रमंत्रेणतिलाज्येनचपायसैः नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्गंधधूपादिभिस्तथा प्रार्थयेच्छंकरंदेवं
विरिंचिंविष्णुनासह सावित्रींपार्वतींचैवलक्ष्मींगणपतिंतथा स्कंधभैरवचामुंडापरिवारांस्ततोर्चयेत् नैवेद्यैर्विविधैश्चैवतो
षयेद्द्विरिजापतिं शर्कराघृतचूर्णेनचरुणाजुहुयात्सह श्रेयःसंपादनंकार्यंआचार्यपूजनंतथा ऋत्विजःपूजयेत्सम्यग्दद्यादलं
करणैःशुभैः गोभूहिरण्यवस्त्राद्यैस्तोषयेद्ब्राह्मणांस्ततः अभिषेकंततःकुर्यात्पुराणश्रुतिचोदितं ततःशिवालयेगत्वासभार्योणद्वि
जैःसह स्नानंपंचामृतेनैवरुद्रसूक्तविधानतः पूजांसुवर्णपुष्पैश्चऋतुकालोद्भवैस्तथा कारयेत्तस्यलिंगस्ययथाशक्त्यातुपूजनं
वस्त्रयुग्मंसमभ्यर्च्यदंपतीन्भोजयेत्ततः प्रदक्षिणानमस्कारान्कृत्वामूर्ध्निकृतांजलिः क्षमापयेन्महादेवंमुहुर्मुहुरतंद्रितः महादे
वजगन्नाथभक्तानांकार्यकारक त्वत्प्रसादादहंयाचेशीघ्रंकार्यप्रदोभव अनेनैवविधानेनलक्षपूजांकरोतियः पुत्रपौत्रप्रपौ-
त्रैश्चराज्यंप्राप्नोतिशाश्वतं यइदंपठतेनित्यंश्रद्धाभक्तिसमन्वितः देवदेवोमहादेवोददातिविपुलांमतिं इतिश्रीस्कंदपुराणे २०
उत्तरखंडेलक्षपुष्पपूजोद्यापनंसंपूर्णं अथतुलसीलक्षपूजाविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्य ममसमस्तपापक्षयार्थं

क.पु.

श्रीमहाविष्णुप्रीत्यर्थंतुलसीलक्षपूजांकरिष्ये इतिसंकल्प्य तुलसीप्रार्थना देवैस्त्वंनिर्मितापूर्वंअर्चितासिमुनीश्वरैः
नमोनमस्तेतुलसिपापंहरहरिप्रिये प्रार्थना तुलस्यमृतजन्मासिसदात्वंकेशवप्रिये केशवार्थेविचिन्वामिवरदाभवशोभने
तुलसीपत्राणिसंगृह्यविष्णोर्भक्त्यासमर्पयेत् कृष्णउवाच अथराजन्प्रवक्ष्यामिलक्षश्रीतुलसीव्रतं विष्णुप्रीतिकरं
नृणांविष्णुभक्तिविवर्धनं तुलसीप्रभवैःपत्रैर्योनरःपूजयेद्धरिं नसलिप्येतपापौघैःपद्मपत्रमिवांभसा सुवर्णभारमेकंतु र
जतंचचतुर्गुणं नफलंसमवाप्नोतितुलसीदलपूजनात् रत्नवैडूर्यमुक्ताभिःप्रवालादिभिरर्चितः नतुष्यतितथाविष्णुस्तुलसी
पूजनाद्यथा तुलसीमंजरीभिस्तुपूजितोयेनकेशवः आजन्मकृतपापस्यतेनेनंसंमार्जितालिपिः यादृष्टानिखिलाघपापशम
नीस्पृष्टावपुःपावनी रोगाणामभिवंदितानिरसिनीसिक्तांतकत्रासिनी प्रत्यासंतिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपिताय
स्यार्चाकरणेविमुक्तिफलदातस्यैतुलस्यैनमः कार्तिकेमासिकुर्वंतिमाघेवामधुसूदने दिनेदिनेसहस्रंतुअर्पयेत्तुलसीछदान्
एवंमासत्रयंकुर्यात्ततउद्यापनंचरेत् वैशाखेमाघऊर्जेवाकुर्यादुद्यापनंक्रमात् यस्मिन्मासेप्रकर्तव्यंगुरुशुक्रोदयेसति हरेर्दि
नेशुभेमासिकुर्यादुद्यापनंव्रती आचार्यंवरयेदादौवेदवेदांगपारगं दांतंशांतंतथासौम्यंनित्यंब्राह्मणवर्चसं विधिज्ञंतत्त्व
वेत्तारंशुचिष्मंतंतपस्विनं स्वगृहोक्तेनमार्गेणपूर्वेद्युःस्वस्तिवाचनं सौवर्णींप्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदान्वितां तुलस्यायत
नंचैवकुर्याद्धेमविनिर्मितां हेमादिनिर्मितंकुंभंपूर्णपात्रसमन्वितं पुण्योदकैःपंचरत्नैःकुशदूर्वाप्रपूरितं तस्योपरिन्यसेद्विष्णुं

व्र.रा लक्ष्याच तुलसीसमं पूजांपुरुषसूक्तेनकुर्याद्ब्रह्मादिदेवताः उपचारैःषोडशभिः पूजयेच्चतथाहरिं रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणैर्वे-
२१ दपाठकैः ततःप्रातःसमुत्थायहोमंकुर्याद्विधानतः वैष्णवेनतुमंत्रेणतिलाज्येनविशेषतः पायसेनघृताक्तेन अष्टोत्तरसहस्रकं आ
चार्यायसवत्सांगांदक्षिणावस्त्रसंयुतां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सहस्रंवाथशक्तितः शतंवाष्टाविंशतिंचभोजयेद्ब्राह्मणान्बुधः
तेभ्योपिदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् एवंयःकुरुतेमर्त्योविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् विष्णुप्रीतिकरंयस्मात्तस्मात्सर्वव्रताधि
कं तुलसीलक्षपूजोक्तंमहात्म्यंशृणुयान्नरः सकृद्वापिपठेन्नित्यंसगच्छेद्वैष्णवंपदं होमभस्मसमादायरक्षांकुर्यात्तथात्मनः ब्र-
ह्मराक्षसभूतानांशांतयेकारयेदिदं सर्पादिबाधकेप्राप्तेगर्भिण्यायाश्चनिर्गमात् भस्मप्रोक्षणमात्रेणसर्वंनश्येद्ध्रुवं॥
इतिभविष्योत्तरपुराणेलक्षतुलसीव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथविष्णोर्लक्षपुष्पपूजाविधिः ऋषयऊचुः यानिकानि
चतीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच किमुद्दिश्यचकार्याणितत्सर्वंकथयप्रभो लोमशउवाच पृथिव्यांयानितीर्थानि
सागरांतानिभोद्विजाः महात्म्यानिचसर्वाणिकथितानिमयापुरा इदानींवक्तुमिच्छामिपुष्पाणांपूजनंतव लक्षपूजांप्रवक्ष्यामि
विष्णोरमिततेजसः पुष्पाणांलक्षपूजांतुकार्तिक्यांचसमाचरेत् माघेवाबहुलेवापिविदध्याल्लक्षपुष्पिकां यद्यद्दत्तंप्रभवेत्सुपुष्पं
विष्णवेचसमर्पयेत् एकैकंमूलमंत्रेणविष्णुसूक्तेनवापुनः अथवाविष्णुगायत्र्यानाम्नाचैवप्रपूजयेत् विष्णोःसहस्रनाम्नावै- २१
लक्षपूजांतुकारयेत् अतसीकर्णिकारंचकरवीरंतिलस्यच बार्हतंकेतकीचैवतथामंदारमेवच नीलोत्पलंसकुमुदंमालतीचंपकं

तथा जातीपाटलकेचैवपुन्नागंचकदंबकं कल्हारंमोगरंचैव अशोकंबकुलंतथा मुनिपुष्पाणिशस्तानिविष्णोरमिततेजसः पा
लाशंकंटकीपुष्पंकमलंकोरंटंतथा नीलपुष्पंधात्रिपुष्पंहरेःशस्तानिवैसदा एवंकुर्वंतियेभक्त्यातेयांतिहरिमंदिरं आयुःका
मेनकर्त्तव्यंअतसीधात्रिजैस्तथा पुत्रकामेनकर्त्तव्यंबार्हतीपूजनंहरेः करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंबकैर्नागकेसरैः बकुलीतिल
पुन्नागैर्धनकामेनपूजयेत् कल्हारैःकर्णिकारैश्चमांदारैःकुसुमैःशुभैः विद्याकामेनकर्त्तव्यंविष्णोर्भक्त्याचपूजनं पालाशैःपा
टलैश्चैवकदंबैःपूजनंमहत् महाव्याधिविनाशार्थंपारिजातैश्चपूजनं वशीकरणकामेनसौवीरैस्तोषयेद्धरिं तस्यविश्वंभवे
द्वश्यंनात्रकार्याविचारणा देवदानवगंधर्वावशीभवंतिनान्यथा श्रीकामेनतुकर्त्तव्यंकेतकीपूजनंमहत् एवंहिसर्वपुष्पैश्चस
र्वकार्यार्थसिद्धये लक्षपूजांप्रकुर्याच्चप्रसन्नोहिहरिर्भवेत् उद्यापनंतथाकार्यंमंडपंतत्रकारयेत् आहूयब्राह्मणान्सर्वान्शुभनक्ष
त्रेशुभेदिने वेदिकाचप्रकर्त्तव्यामंडपेतुशुभशोभने गीतवादित्रघोषेणब्रह्मघोषेणभूयसा प्रविश्यमंडपेतत्रआचार्येणद्विजैःस
ह पुण्याहवाचनंकृत्वा आचार्यादीन्वरेत्ततः उपोष्यदिवसेतस्मिन्रात्रौजागरणंचरेत् वेदिकायांतुकर्त्तव्यंस्वस्तिकंपरमाद्भुतं तन्म
ध्येतंदुलैःकुर्यात्घृतदीपंशुभशोभनं पंचपल्लवसंयुक्तंन्यसेद्धस्त्रंशुभशोभनं तस्योपरिन्यसेत्कुंभपूर्णपात्रेणसंयुतं सौवर्णप्रति
मांतत्रस्थापयेच्चहरेर्विभोः पूजांतत्रप्रकुर्वीतपंचामृतपुरःसरैः धूपदीपैश्चनैवेद्यैर्गीतवादित्रनृत्यकैः वेदशास्त्रपुराणैश्चतांरात्रीं
गमयेद्व्रती ततःप्रभातसमयेशुभस्नानश्चशुचिर्भवेत् स्थंडिलंकारयेत्तत्रस्वशास्त्रोक्तविधानतः हवनंचप्रकुर्वीतसतिलाज्ये-

नपात्यसेः मूलमंत्रेणगायत्र्याविष्णोर्नामसहस्रकैः येनमंत्रेणपूजावाहृतानेनैवहोमयेत् शर्करघृतपूर्णेनचरुणाजुहुयात्ततः
एवंहोमःप्रकर्तव्यअष्टोत्तरसहस्रकैः ततःस्विष्टकृतंहुत्वापूर्णाहुतिमतःपरम् श्रेयःसंपादनंपश्चादाचार्यंपूजयेत्ततः ब्राह्मणा
न्भोजयेत्पश्चात्तेभ्योदद्याच्चदक्षिणां आचार्यंपूजयेत्सम्यक्वस्त्रालंकरणैःशुभैः पयस्विनींचगांदद्याद्धिरण्यादिन्तथैवच मतिमांच
सवस्त्रांचकुंभेनाचार्यमर्पयेत् दत्वाक्षमापयेत्पश्चाद्देवदेवंजनार्दनम् येनयेनप्रकुर्याच्चलक्षपूजांचविष्णवे सौवर्णंचैवतत्पु-
ष्पमर्पयेच्चहरिंततः ब्राह्मणांश्चसपत्नीकान्भूषणैस्तोषयेत्ततः प्रदक्षिणानमस्कारान्कृत्वामूर्ध्निकृतांजलिः एवंयःकुरुतेपूजांतस्य
विष्णुःप्रसीदति इतिश्रीविष्णुधर्मोत्तरेविष्णोर्लक्षपुष्पपूजनोद्यापनंस॰ अथबिल्ववर्त्युद्यापनविधिः द्रौपद्युवाच बिल्वव
र्तिविधिंब्रूहिदुर्वासःसर्वदर्शन कस्मिन्कालेसमारंभःकस्मिंश्चैवसमापनं दुर्वासाउवाच राजपुत्रिप्रवक्ष्यामिविधानंस
र्वकामदं श्रद्धावित्तंयदास्याद्धितदैवप्रारभेद्व्रतं कार्पासस्यस्वहस्तेनतंतुनिष्काशयल्लतः स्वकीयैर्वाचविप्राद्यैरंगुलीत्रयसं-
मिता त्रिवृताशोभनाचैवबिल्ववर्तिरुदाहृता ततःसंवर्तयेद्वर्तिंस्वप्रदेशिनिसंमतां एवंलक्षमिताःकार्याःशक्तौकोटिमिताश्च
पि सर्वशक्तौतुकार्पासस्वांगुलेनैवनिर्मिताः घृतेनिमज्ज्यवातेलेस्थापयेत्ताम्रपात्रके स्थापयेन्मृन्मयेपात्रेप्रत्यहंसंख्ययान्वि
ताः श्रावणेमाघवैशाखेकार्त्तिकेतुविशेषतः दिनेदिनेसहस्रंतुअर्पयेद्बिल्ववर्त्तिकाः त्र्यंबकेश्वरमुद्दिश्यदेवागारेविशेषतः २२
गंगातीरेथवागोष्ठेयद्वाब्राह्मणसन्निधौ प्रज्वालयेत्तुपूजांतेब्रह्मलोकजिगीषया नारीवापुरुषोवापिभक्तियुक्तेनचेत

सा एकस्मिन्नेवदिवसेज्वालयेद्यदिसंभृतिम् नमःशंभवइत्येवंमन्त्रोरुद्राक्षरैर्मितः पूजनस्यदशांशेनशिवमंत्रेणकारयेत् तर्प-
णंतद्दशांशेनतद्दशांशेनवंदनम् तद्दशांशेनवैहोमंकुर्याच्चरुतिलाज्यकैः अष्टोत्तरसहस्रंवामंत्रैःपौराणिकैर्मतः दद्याद्वर्तिंय
मुद्दिश्यतद्देवस्यमनुर्मतः एवंसंपाद्यवैशाख्यांकार्त्तिक्यांवाविशेषतः माघ्यांवाप्यथवाप्यस्यांकस्यांचित्पूर्णिमातिथौ प्रातःस्ना
त्वाकनिर्मलाकुर्यादुद्यापनंबुधः गणेशपूजनंस्वस्तिंवाच्यनांदींचकारयेत् आचार्यंवरयेत्पश्चात्सर्वलक्षणसंयुतम् देवागारेथ
वागोष्ठेशक्रद्वेवास्वीयमंदिरे पुष्पमंडपिकांकृत्वापट्टकूलादिवेष्टितां तन्मध्येलिंगतोभद्रंचरयेल्लक्षणान्वितम् ततोवैरुद्रकोणेतुर
चयेद्वेदिकांव्रती वस्त्रेणाच्छादितांवेदींचरयेत्तत्रतंदुलैः अष्टपत्रान्वितंपद्मंकर्णिकाभिःसमन्वितं कलशंस्थापयेत्तत्रअव्रणंसज
लंतथा ताम्रमृन्मयपात्रंवातस्योपरिन्यसेत्सुधीः तस्योपरिन्यसेद्देवंउमयासहितंशिवम् सुवर्णनिर्मितंदेवंवृषभेणसमन्वि
तम् रजतस्यदीपपात्रंकृत्वाशक्त्यायथाविधि सुवर्णवर्त्तिकांकृत्वातन्मध्येस्थापयेत्सुधीः स्थापनंलिंगतोभद्रेब्रह्माद्यावाहनंत
तः ततःपूजांविनिर्वर्त्यमहासंभारविस्तरैः परमान्नेनवैद्यंभक्ष्यादिवायदापयेत् उपोष्यजागरंकुर्याद्रात्रौसत्कथयामुदा
ततःप्रभातेविमलेजलेस्नात्वाप्रसन्नधीः वर्तिसंख्यादशांशेनतर्पणंकारयेद्व्रती तर्पणस्यदशांशेनहोमयेद्रुद्रमंत्रतः ति-
लाज्यैर्नकपिबिल्वैरुद्रमंत्रेणहोमयेत् आचार्यायप्रदातव्या गौःसवत्सापयस्विनी ब्रह्मादिमंडलंमूर्तिंदद्यात्सोपस्करांतथा
यजमानमथाचार्यस्ततोभिषिंचेद्वृहान्वितम् विसर्जयेत्ततोदेवंब्रह्मादिसहितंपुनः दद्याच्चभूयसींकुर्यात्समाप्याथविच-

क्षणः होमस्यतुदशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः दत्वाचदक्षिणांतेभ्योगृण्हीयादाशिषःशुभाः वर्द्धमानंरोग्यमयंहेमव-
र्तिसमन्वितं अथवाकांस्यपात्रंन्चघृतेनापूरितंशुभम् ब्राह्मणायप्रदातव्यंदक्षिणासहितंशुभं ततोभुंजीतनच्छेषंशिष्टे
रिष्टैश्चबंधुभिः एवंद्रुपदराजेंद्रपुत्रिसत्यव्रतेनघे लक्षवर्तिव्रतविधिस्तवाग्रेकथितोमया यंकृत्वाभक्तिभावेननारीवापु
रुषोपिवा दारिद्र्यतमसःसद्योमुच्यतेनात्रसंशयः पुत्रपौत्रप्रपौत्रांन्चकृत्वसंप्राप्यभूतले अंतेदिव्यविमानेनलभतेज्वलि
तंपदं नैषधाधिपतेर्भार्याभर्तृदर्शनलालसा कृत्वाव्रतमिदंप्रापराज्यंभर्तृस्कृतान्वितं अन्याभिर्ऋषिपत्नीभिर्ऋषिभि-
श्चापितल्वगैः कृतमेतद्व्रतंदेवीस्वस्वकामार्थसिद्धये राजपुत्रिमहाभागेवनव्यसनदुःखिते कुरुष्वैतद्व्रतंसम्यक्माकृथाःकाल
बंधनं अयंकार्तिकमासश्चमासानामुत्तमोत्तमः आगामिन्यांपौर्णिमास्यांउद्यापनविधिंन्चर इदंदुर्वाससाख्यातंद्रौपद्यैव्रत
मुत्तमं येकरिष्यंतिमनुजास्तेलभेयुःसमीहितं इतिजैमिनीये आरण्यके बिल्ववर्त्युद्यापनंसंपूर्णं अथरुद्रवर्त्युद्यापनविधिः
नारदउवाच देवदेवजगन्नाथजगदानंदकारक कौतुकेनेप्सितंकंचिद्भ्रमप्रश्नंकरोम्यहं श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिनि
यमास्तथा तीर्थानिन्चमहंतीशायज्ञदानान्यनेकशः नास्तिमेनिश्चयोदेवश्चामितोहंत्वयापुनः कथयस्वमहादेवयद्गोप्यंव्र
तमुत्तमं शिवउवाच शृणुनारदयत्नेनव्रतानांव्रतमुत्तमं रुद्रवर्त्यभिधंपुण्यंसर्वोपद्रवनाशनं कृत्वसंपत्करंचैव
पुत्रराज्यसमृद्धिदम् शंकरप्रीतिजनकंशिवस्थानप्रदायकं स्वभर्त्रासहनारीणांमहास्नेहकरंपरं शृणुनारदयत्नेनगिरिशो

यत्नतुष्यति दीपानांलक्षदानंयत्कुर्यात्सपरमधार्मिकः यावत्कालंप्रज्वलंतीदीपास्तुशिवसन्निधौ ब्रह्मणोयुगसाहस्रंदातास्वर्गे
महीयते कार्पासवर्त्तिकायुक्तादीपादत्ताःशिवालये सुचिरंतेपिकैलासेनिर्वसंतिशिवमूर्तयः एवंहिबहवःसंतिदीपाश्चद्विजस
त्तम अधुनासंप्रवक्ष्यामियत्पूर्वंकथितंतव यत्कृत्वाकृतकृत्यास्युःदेवासुरनरेश्वराः एवंज्ञात्वानकुर्वंतितेज्ञेयादुःखभागिनः रु
द्रवर्तिसमं नास्तित्रिषुलोकेषुसव्रतं अतएवसदाकार्यव्रतमेतत्सुदुर्लभं मयाख्यातंव्रतमिदंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि नार
दउवाच केनचीर्णंव्रतमिदंकथयस्वप्रसादतः पूजाविधिंचमेब्रूहिउद्यापनसमन्वितं शिवउवाच शृणुनारददेवर्षेय
त्त्वंश्रोतुमिहेच्छसि तदहंसंप्रवक्ष्यामिविस्तरेणमहामते नर्मदासुत्तरेदेशेपुरीचोज्जयिनीशुभा तस्यामासीत्सुगंधानचवा
रस्त्रीअतिसुंदरी तयाशुल्कंकृतंविप्रयुवभिश्चसुदुःसहम् सुवर्णानांशतंसाग्रंप्रतिज्ञातंन्चतैःकृतम् युवानश्चतथावि
प्राश्चंशिताश्चसुगंधया राजानोराजपुत्राश्चनग्नीकृत्यपुनःपुनः येषांद्रव्यंगृहीतंचधिक्कृतास्तेसुगंधया एवंहिबहवोलोका
लुंटिताश्चसदातया कदाचित्सागताक्षिप्रांकौतुकाविष्टमानसा ददर्शचमनोरम्यांपक्षिभिःपरिसेवितां केचिध्यानपराविप्राः
केचिज्जपपरायणाः केचिच्छिवार्चकाविप्राः केचिच्छक्तिप्रपूजिकाः तेषांमध्येवसिष्ठोहितथाहष्टोमहामुनिः उपविष्टः
कर्मसुवैकुंठलोनीतिमार्गवित् तस्याधर्मेभवद्बुद्धिर्भाविपुण्यबलात्तदा विगताशाजीवनेसाविषयेषुविशेषतः विनम्र
कंधराभूत्वाप्रणिपत्यपुनःपुनः स्वकर्मपरिहारायपप्रच्छमुनिपुंगवम् सुगंधोवाच अनाथनाथविप्रेंद्रसर्ववेदविशारद

प्रसीदपाहिमांदेवशरणागतवत्सल मयाकृतानिविप्रेंद्रपापानिसुबहूनिच तस्यपापस्य नाशायकारणंब्रूहिमप्रभो शि
वउवाच एवमुक्तस्तयाविप्रोवरिष्ठोमुनिरादरात् तेनज्ञातंचतत्सर्वंतस्याःकर्मपुरातनम् ततोब्रवीत्सचमुनिर्वचस्तांस
त्यसागरः वसिष्ठउ० शृणुसुश्रोणिसुभगेतवपापस्यसंक्षयः येनयज्जायतेपुण्यंतत्सर्वंकथयामिते यच्चतीर्थमह
त्पुण्यंत्रिषुलोकेषुविश्रुतं प्रयागमितिविख्यातंसर्वदेवैश्चरक्षितं गत्वातत्रप्रयागेवैव्रतंत्रैलोक्यदुर्लभं रुद्रवर्त्यभिधंपु
ण्यंशिवप्रीतिकरंपरं कार्पासतंतुभिःकार्यारुद्रवर्तीशिवप्रिया हस्तेनैवप्रकर्तव्यायुग्मकंसुदृढंशुभं एकादशैस्तंतुभिश्च
कारयेद्रुद्रवर्तिकां लक्षसंख्याचकर्तव्यागव्याज्येनपरिप्लुता सौवर्णराजतंताम्रंमृन्मयंवानवंदृढं तत्पात्रेस्थापयेद्वर्तिंघृत
तैलेनपूरयेत् देयाशिवालयेनित्यंभक्तियुक्तेनचेतसा अथवातिलतैलेनकर्तव्यालक्षवर्तिका कृत्वाव्रतमिदंभद्रेप्राप्स्यसि-
त्वंपरांगतिं शिवउवाच ततःसाकोशमादायभृत्यंचैवसुमित्रकं आयातातीर्थराजंवैदत्वादानानिसर्वशः व्रतंकृत्वाच
योकाश्यांसुमित्रेणसमन्विता कृत्वासर्वाणितीर्थानिविश्वेशंप्रणिपत्यच उपोष्यरजनीमेकांजागरश्चतथाकृतः स्नात्वाचो
नरवाह्निन्यांदत्वादानानिसुस्मिताः ततश्चक्रेव्रतंविप्रवसिष्ठेनोदितंचयत् यथोक्तविधिनासर्वंतथाचानुष्ठितंव्रतं ततःसा
स्वशरीरेणतस्मिंल्लिंगेलयंययौ एवंयाकुरुतेनारीव्रतमेतत्सुदुर्लभं यंयंचिंतयतेकामंव्रतस्यास्यप्रभावतः पुत्रपौत्राधनं
धान्यंलभतेनात्रसंशयः शिवउवाच अथचोद्यापनंवक्ष्येव्रतसंपूर्णहेतवे प्रारम्भेकार्त्तिकेमाघेवैशाखेश्रावणे

तथा तेषुचोद्यापनंकार्यंयथोक्तविधिनाततः अष्टकर्णिकयायुक्तंमंडलंकारयेच्छुभं कलशंस्थापयेत्तत्रपिधानेनसमन्वितं शेषंता-
म्रंमृन्मयंवावस्त्रयुग्मेनवेष्टितं तस्योपरिन्यसेद्देवमुमयासहितंशिवं रजतस्यदीपपात्रंकृत्वाशक्त्यायथाविधि सुवर्णवर्त्तिकांकृ
त्वातन्मध्येस्थापयेत्सुधीः सुवर्णनिर्मितंदेवंवृषभेणसमन्वितं पूर्वोक्तेनविधानेनपूजांकृत्वासमाहितः आचार्यंवरयेत्पूर्वंद्विजै
रेकादशैःसह होमंचैवसुसंपाद्यतिलपायसबिल्वकैः अष्टोत्तरसहस्रंवाअथवाष्टोत्तरंशतं रुद्रसूक्तेनवाविप्रमूलमंत्रेणवापु
नः दीपंलक्षंप्रकुर्वीतनरःपरमधार्मिकः दीपान्घृतेनसंयुक्तान्नरोदद्याच्छिवालये स्वर्णवर्तियुतंदीपमाचार्यायनिवेदयेत् ततः
पूर्णाहुतिंहुत्वाब्राह्मणैःस्वस्तिवाचनं आचार्यंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः तस्मैदेयासवत्साचगौरेकासुपयस्विनी ऋत्विजः
पूजयेत्सम्यग्वस्त्रालंकरणैःशुभैः वस्त्रोपानद्युगंचैवभोज्यैश्चविविधैरपि तेचैवभोजनीयाश्चसपत्नीकाःप्रयत्नतः सुवर्ण-
वर्तिकांकृत्वारौप्यपात्रेतथैवच दद्याच्छिवप्रीतयेचसर्वकामार्थसिद्धये घृतपूर्णंरौप्यपात्रंकांस्यपात्रंतथैवच सुवर्णवर्तिसहितं
आचार्यायनिवेदयेत् रुद्रपीठंसप्रतिमंआचार्यायसमर्पयेत् कांस्यंविष्णुमयंरौप्यंगोघृतेनसमन्वितं सुवर्णवर्तिसंयुक्तमतःश
तिंप्रयच्छमे महादेवजगन्नाथभक्तानुग्रहकारक त्वत्प्रसादादहंयाचेशीघ्रंकार्यप्रदोभव अनेनैवविधानेनरुद्रवर्तिंकरोतियः
पुत्रपौत्रैःपरिवृतोराज्यंप्राप्नोतिशाश्वतं एवंयाकुरुतेनारीसर्वपापैःप्रमुच्यते श्रुत्वाकथांविधानेनस्थाप्यंसर्वंनिवेदयेत् अश्व
मेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच कथाश्रवणमात्रेणतत्फलंलभतेनरः इतिभविष्योत्तरेशिवनारदसंवादेरुद्रवर्तीव्रतो

व्र.रा. घापनंसंपूर्णं अथमाणिक्यवर्त्युद्यापनं अद्येत्यादिमासपक्षाद्युल्लिख्यममइहजन्मनिजन्मांतरेवारजोदोषमिश्रितपापप माणि०
२५ रिहारार्थंपुत्रपौत्राऽवैधव्यप्राप्तयेकृतंयल्लक्षवर्तीदीपदानंतत्सांगतासिद्ध्यर्थंतदुद्यापनंकरिष्ये तदंगगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंआ
चार्यवरणंकरिष्ये इतिसंकल्प्य शिवउवाच प्रसंगेनापिवक्ष्यामिवर्तिंमाणिक्यसंज्ञिकां तस्यादानेनदेवित्वंमम
र्धासनभागिनी जातासिमद्भिर्याहित्वंयावदाभूतसंप्लवं सूतउवाच आर्यावर्तेपुराकाचिद्वेश्यामूललक्षणाह्वया त
स्याभुजंगोमित्रोभूद्दासोनाममहाबली साललक्षणात्रऋतुस्नातास्थितागोदावरीतटे बालवैधव्यदुःखेनरुदंतींचकुमारिकां मृतंप
तिंपुरःस्थाप्यबंधुभिःपरिवारितां आलपंतींततोवीक्ष्यशनैस्तांप्रत्यपद्यत लुठंतींभुविकायेनमुहुर्घ्नंतीमुरोबहु जडानामपिकारु
ण्यंजायतेतांप्रपश्यत तदातांलक्षणांवाक्यंभुजंगोचाचसत्तमः भुजंगउवाच कुलजानांचनारीणांदशेयंचसुदारुणा
अवस्थात्रयमेतासांतत्रेयंचसुदारुणा कन्यात्वंजीवपत्नीत्वंविधवत्वमितित्रिधा पारवश्यंचनारीणांदुःखमामरणांतिकं मृ
तापत्यंचवैधव्यंतथैवापुत्रताःस्त्रियः असह्यमेतत्त्रितयंवैधव्यंतत्रचोत्तरं बालेयंशोचतेतीवकस्येदंकर्मणःफलं निवर्ततेवाकेन
यंकोवावेत्तितथाविधां उवाचदासनामासौभुजंगःसूनृतंवचः भुजंगउवाच शृणुभद्रेप्रवक्ष्यामिधात्रासृष्टाःपुराद्वि
जाः देवानांचैवलोकानांहितार्थेमंत्रकोविदाः शास्त्रज्ञानात्स्वभावाच्च जीवानांपत्युराकुलं जानंतिकर्मचफलंपृष्ट्वाप्स्वधृतव्र २५
ताः भुजंगवचनंश्रुत्वातथैवोमितिसापुनः ततोगत्वामहाहृदंयाजकंनामवैद्विजं पप्रच्छतंदयालुंचप्रश्नकातरमानसा ल-

क्षणोवाच मुनेत्वहंदुराचाराकुलटालक्षणाह्वया तथापित्वांदयापात्रंपृच्छेमांनिबोधय साधूनांसमचित्तानांजनाःसर्वेस
माभुवि दुर्गंधोवासुगंधोवायथावायोःसमौभुवि मुनेदशेयंनारीणांतृतीयातीवदुःसहा कर्मणाजायतेयेनकेनवाथनिवर्तते
एतद्विचार्यमेब्रह्मन्कृपयावदसुव्रत शांडिल्यउवाच इतितस्यावचःश्रुत्वायाजकोवाक्यमब्रवीत् दैवेकर्मणिपि-
त्र्येचनार्यःपाकेषुसंस्थिताः अकस्माच्चरजोदृष्ट्वास्पृष्टभांडाद्युपस्कराः अज्ञानादाश्रयाद्वापिकामाद्वोभात्क्वचित्स्त्रियः अ
वेदयित्वातिष्ठंतितेनदुष्यंतिसत्क्रियाः क्रियालोपकराह्येताःपापादस्मादुरत्ययात् दशामिमांप्राप्नुवंतिसर्वाअपिनसंशयः बा-
ल्येवायौवनेवापिवार्धक्येवाकदाचन तत्रयातुदुराचारापरानेवाभिकांक्षति श्वश्रोश्वपतिबंधूनांनित्यंचवाचासुदुःसदा एतत
सहायतोनारीयादुष्यतिसत्क्रियाः बाल्येवैधव्यमाप्नोतिसानारीनात्रसंशयः ऋतुस्नातातुयानारीबालकानवलोकयेत् लब्ध
भर्तातितोगर्भबालानामपिघातिनी एतत्कर्मसहायेनरजसादूषितातुया मृतापत्यातथाप्यस्वावैधव्यंयौवनेव्रजेत् यानारीरज
सादुष्टासर्वभांडादिसंकरं कुरुतेयदिसानारीवैधव्यंवार्धकेव्रजेत् यावानुकूलरहितापतिधर्मेषुसर्वदा बाल्येवैधव्यमाप्नोग
तिहीनाभवत्यलं सर्वासामपिवैधव्यंनिदानंपापसंभवं शांतिंतत्रप्रवक्ष्यामिकर्मणोस्यापिलक्षणे कृतेपिमुनिपंचम्यांव्रतेपा-
पंविशोधितं हस्तेनकारयेद्वर्तिंकार्पासंशोध्यसुप्रभं अनेनैवविधानेनविष्णुर्वर्तिंकरोतिया पापंगच्छतिनारीणांदुर्निवेदवि
दोविदुः शूर्पसंवापनंकृत्वाकृतेलक्षव्रतादिके समूलशोषंव्रजतिरजोदोषोनसंशयः निर्मुक्तंचभवत्याशुलक्षवर्तिव्रतेशुभे य

जसोत्थमहापापंनारीणांनात्रसंशयः इतितस्यवचःश्रुत्वापुनःपप्रच्छलक्ष्मणा मनसाशंकिताभूत्वासादरंमुनिपुंगवं साधुसा
धुमहाभागचित्तंमेभयविन्हलं लक्षवर्तिव्रतस्यास्यविधानंकीदृशंवद कस्मिन्मासेप्रकर्तव्यंकस्मिंश्चैवसमर्पणं उद्यापनंकथंका
र्यंकिंफलंतस्यवा मुने तयापृष्टोयाजकोपिलोकानांहितकाम्यया फलंविधानंतत्सर्वंतदावोचन्महामुनिः शांडिल्यउवा
च कालोहिकार्तिकोमासोमाघोवैशाखमेवच सहस्रगुणितंतत्तुव्रतमेतद्धिकार्तिके तस्मात्कोटिगुणंदत्तंमाघेमासि
व्रतोत्तमं तस्मादनंतगुणितंफलंवैशाखमासिवै तस्मान्मासत्रयेकार्यंयस्मिन्मासेसमाप्यते तस्मान्मासद्वयात्पूर्वंप्रारभ्य
व्यंव्रतंत्विदं अंतेमासिप्रकुर्वीतसमाप्तिंचविचक्षणः सहस्रवर्तिभिःकुर्यादारार्तिं विष्णवेन्वहं घृतेनाप्यथतैलेनसम्यग्गंधैर्मनो
रमैः यस्मिन्मासेसमाप्तिःस्यात्पूर्णिमायांचकारयेत् उद्यापनंविधानेनव्रतसंपूर्तिकारणं प्रातःस्नात्वाशुचिर्भूत्वापंचगव्यंतु
प्राशयेत् पुण्याहवाचनंकृत्वावरेदाचार्यमुत्तमम् ब्रह्माणंऋत्विजश्चैवकुर्यात्तर्पणमंजसा सतिलैश्चयवैःकुर्यादग्नेनय
ऋचाद्विजः वर्त्यादशांशतःकुर्यात्तर्पणंतुविचक्षणः तर्पणस्यदशांशेनहोमंकुर्याद्विधानतः तर्पणोक्तेनमंत्रेणपायसंचघृ
तान्वितं पालाशसमिधाचैवमंत्रैर्होमश्चवैष्णवैः घृतंतुविष्णुगायत्र्याहोमस्यायविधिस्मृतः अष्टकर्णिकयायुक्तंसर्वतोमंड
लंलिखेत् कलशस्तत्रस्थाप्यःसपिधानःसवस्त्रकः रौप्यस्ताम्रोमृन्मयोवावस्त्रयुग्मेनवेष्टितः तस्योपरिन्यसेद्देवंलक्ष्म्या २६
सहस्रवर्णकं राजतंदीपपात्रंचस्वर्णवर्तिसमन्वितं ततोमासाधिदेवांश्चस्थापयेद्देवसंनिधौ कालोविष्णुस्तथावन्हीरविदामो

दरोहरिः रुद्रःशेषोजगद्व्यापितेजोरूपीनिशाकरः निरंजनोफलाध्यक्षोविश्वरूपीजगत्प्रभुः स्वप्रकाशोस्वयंज्योतिश्चतुर्व्यूहो
जनाश्रयः परंब्रह्मविंशतिभिःपूजयेज्जगदीश्वरं शिरोललाटंनेत्रेचकर्णौनासांमुखंतथा कंठंस्कंधौतथाबाहूस्तनौवक्षस्त
थोदरं नाभिंकटींचजघनेऊरूजानुनीगुल्फके पादौतदग्रक्रमशोयुगान्यैतैश्चपूजयेत् धूपदीपौतथादत्वानैवेद्यंचनिवेदये
त् आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्ब्राह्मणानृत्विजस्तथा गांदद्यात्सवत्सांचसालंकारांगुणान्वितां त्रिंशत्फलंकांस्यपात्रंघृतेनपरिपू
रितं स्वर्णवर्तिसंयुक्तंआचार्यायनिवेदयेत् कांस्यंविष्णुमयंरौप्यंगोघृतेनसमन्वितं स्वर्णवर्तिसंयुक्तमतःशांतिंप्रयच्छमे
इतिमंत्रेणदद्यात् तथादशफलंकांस्यंतथाघृतसमन्वितं अथवातुयथाशक्त्यादद्यादावश्यकंत्विति व्रताभावेचयोद
द्यात्कांस्यंचघृतपूरितं यावज्जीवंसुखप्राप्तिर्भवत्येवनसंशयः रजोदोषाद्विमुक्तास्यात्पौर्णमास्यांददातिया ब्राह्मणान्भो
जेयश्चाद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् याचैवंकुरुतेनारीतस्याःपुण्यफलंशृणु यानिचान्यानिपापानिरहस्येवकृतानिच नश्यंतिता
निसर्वाणिव्रतस्यास्यप्रभावतः चांडालगामिनीवापितथाशूद्राभिमर्शिनी कारुकरजकादीनांगामिनीदुष्टचारिणी ब्रह्म
क्षत्रियवैश्येषुप्रतिलोमेषुगामिनी मातुलेयपितृव्यादिभ्रातृपुत्राभिगामिनी बालघ्नीवापितृघ्नीवा भर्तृमातृवधेरता गो
घ्नीवातस्करीवापिरजःसंकरकारिणी वन्हिदागरदाचैवनित्यंचाप्रियवादिनी पत्यौजीवतियानारीमृतेवाव्यभिचारिणी ए
वमादिमहापापे रात्वतापिकुलांगना कृत्वाचैतद्व्रतंपुण्यंमुच्यतेनात्रसंशयः व्रतानामुत्तमंचैवस्त्रीणामावश्यकंत्विदम् ए

व्र·ग·
२७

कार्त्तिकंप्रयत्नेनविष्णोरमिततेजसः कोटयोब्रह्महत्यानामगम्यागमकोटयः तथैवाशुग्रपापानांकोटयोथसहस्रशः नश्यं
तिनात्रसंदेहोनारीणांवानरस्यच विलक्षवर्तिभिर्विष्णोःकृतेवारार्तिकार्पणे किमत्रबहुनोक्तेननानेनसदृशंव्रतं पुरुषोपिव्रतं
कृत्वापूर्वोक्तैःपापसंचयैः मुच्यतेनात्रसंदेहोमधुसूदनशासनात् एतत्सर्वंमयाख्यातंपृच्छंत्यास्तवमानदे व्रतंकुरुसुखेनित्थ
यथातेरोचतेमनः इतितद्वचनंश्रुत्वापुनःपप्रच्छलक्षणा अज्ञानाद्दुष्टभावाद्वाज्ञानविश्वासमेमहद्वै प्रत्ययार्थंततोब्रह्मन्प्र
त्यक्षंकुरुमेधुना इतितद्वचनंश्रुत्वायाजकोवाक्यमब्रवीत् ६७ शांडिल्यउवाच कथंतेप्रत्ययोभूयादितितांकरुणा
निधिः सावोवाचपुनर्विप्रंविस्मयोत्फुल्ललोचना नववैधव्यमापन्नारुदत्येषाकुमारिका अस्याःपतिःकथंजीवेद्वैधव्यंचैव
नश्यति तथाकुरुमुनिश्रेष्ठदयादानवतांधनं इतितद्वचनंश्रुत्वाविस्मितोवाक्यमब्रवीत् शांडिल्यउ० अधुनामकरंप्राप्तो
भास्करोलोकभास्करः माघोयंचपरोमासोसर्वर्तुफलाधिकः प्रातःस्नात्वाचमासेस्मिन्प्राप्नुवंत्यतुलंफलं स्नानंकृष्णार्पणंकृत्वा
देहिमर्त्येमृतायच तेनजीवेदयंनूनंब्रह्मघ्नोपिकरापिच यस्माद्यंराजयक्ष्मरोगेणचमृतिंगतः तथापिमाघमासस्यपुण्याद्दु
ज्जीवयिष्यति दापयित्वाहरेरार्त्तिकांस्यपात्रेघृतेनच जीवत्पत्नीभवत्वंहि यावदामरणंध्रुवं लक्षणावचनंश्रुत्वाजलंस्पृष्ट्वाच
वाग्यता स्नानंविष्ण्वर्पणंकृत्वाद्ददौतस्मैफलंतदा तदापुण्यप्रभावेनतत्क्षणादेवसोत्थितः भुजंगंसंप्रेषयित्वानीत्वापात्रंचकां
स्यकं कुमार्यादापयामासवैधव्यस्यापनुत्तये एतत्पुण्यप्रभावेनकुमारीसापिशोभना यावज्जीवंजीवपत्नीबभूवबहुपुत्रि

माणि·
२७

का कुमारीशोभनानामपतिंप्राप्यसुशोभनं तद्बांधवास्तथासर्वेतुष्टुवुस्तांचलक्षणां याजकंचबहुसत्कृत्यजग्मुस्तेस्वनि
केतनम् लक्षणेसापिदासेनभुजंगेनचसंयुता माघस्नानंतथाकृत्वाव्रतमेतच्चकारसा ततस्तुमरणंप्राप्तोदासस्तस्याःसहा
यकृत् गयोनाममहाराजाचक्रवर्तीबभूवसः सालक्षणाचतत्पत्नीसर्वलक्षणसंयुता बभूवलोकविख्याताजीवत्पत्नी-
सुपुत्रिका अनेनैवविधानेनविष्णुवर्तीकरोतियः पुत्रपौत्रैःपरिवृतोराज्यंप्राप्नोतिशाश्वतं एवंयाकुरुतेनारीसर्वपापैःप्रमु-
च्यते लक्षवर्तीकथामेतांभक्त्याश्रोष्यतिमानवः सोपितत्फलमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा इतिश्रीवायुपुराणेमाणि
क्यवर्तिव्रतोद्यापनंसंपूर्णं अथविष्णुवर्तिव्रतंलिख्यते युधिष्ठिरउ० देवदेवजगन्नाथसंसारार्णवतारक वदमेसर्वपा
पघ्नंव्रतंसर्वव्रतोत्तमं यस्याचरणमात्रेणजनानांसर्वकामदं अस्तिकिंचित्तदाब्रूहिममदेवदयानिधे श्रीकृष्णउवाच
लक्षवर्तिव्रतंवच्मिसर्वकामफलप्रदं विष्णुवर्तीतिविख्यातंशृणुराजन्समासतः शुभेतिथौशुभेलग्नेताराचंद्रेचशोभने
सम्यक्कृषिशोध्यकार्पासंतृणधूलिविवर्जितं तस्यसूत्रंविधायाशुचतुरंगुलिकंतथा पंचसूत्रयुतावर्तीर्विष्णुवर्तीनिकथ्यते
एवंकुर्याल्लक्षसंख्यागोघृतेनपरिप्लुताः उद्दीपयेच्चविष्णवग्रेपात्रेराजतमृन्मये अथवाप्रत्यहंदेयाःसहस्रद्वयसंमिताः ए
वंदिनानिपंचाशदंतेउद्यापनंचरेत् कुरुराजन्प्रयत्नेनसर्वपापप्रणाशनं भुक्त्वायथेप्सितान्भोगानंतेसायुज्यमाप्नुयात्
पार्वत्याचपुरापृष्टःशंकरायमहात्मने तेनेदंकथितंदेव्याविष्णुवर्तीव्रतंशुभं तयाकृताविष्णुवर्तीलक्षसंख्याशुभप्रदा

उद्दीपितातयाभक्त्यासंतुष्टोहंव्रतेनच दत्तंकैलासभवनंशंकरेणचधारिता कर्तव्यंतुप्रयत्नेनजनेनशुभमिच्छता येनउद्दीपि
तोविष्णुः सर्वसौभाग्यदायकः सभवेत्पापनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते उद्यापनंयथार्थंत्वंशृणुराजन्ममाग्रतः येनकृत्वाचसकलं
फलंप्राप्नोतिमानवः कार्त्तिक्यामथवामाघ्यांवैशाख्यांवाशुभेदिने प्रतिमांकारयेद्विष्णोःसौवर्णीमाषमात्रतः कलशंकारये
त्ताम्रंपूर्णपात्रेणसंयुतं आचार्यंवरयेत्पूर्वंपंचऋत्विग्युतंव्रती पुण्याहवाचनंकृत्वागणेशंपूजयेत्ततः विधायसर्वतोभद्रंपंचव
र्णंयथाविधि स्थापयेत्प्रतिमांविष्णोःकलशेचनवेशुभे वस्त्रद्वयेनसंवेष्ट्यपूजयेत्कलशोपरि पूजयेच्चयथाश त्तयाब्रह्मा
द्यादेवताःशुभाः रात्रौजागरणंकुर्याच्छृणुयाद्वैष्णवींकथाम् प्रभातेविमलेस्नात्वापुनःसंपूज्यवैविभुम् प्रतिष्ठाप्यततो
वह्निंपायसंहवनेस्मृतम् जुहुयाद्विष्णुगायत्र्यासहस्रंपायसंशुभं तर्पणंदशसाहस्रंमार्जनंशतमाचरेत् सौवर्णींव-
र्तिकांकृत्वापात्रेराजतसंभवे कार्पासवर्तिसंयुक्तेनीराज्योहरिरीश्वरः आचार्यंपूजयित्वाचमंडलंतुनिवेदयेत् ब्राह्म
णान्भोजयेत्सम्यक्स्वयंभुंजीतवाग्यतः इतिश्रीविष्णुरहस्येविष्णुवर्त्युद्यापनंसंपूर्णम् अथदेहवर्तिव्रतं-
लिख्यते सूतउवाच कैलासशिखरासीनंदेवदेवंजगद्गुरुम् पंचवक्त्रंदशभुजंशूलपाणिंत्रिनेत्रकम्
कपालखट्वांगधरंखड्गखेटकधारिणम् पिनाकपाणिंदेवेशंवरदाभयपाणिनं भस्मांगव्यालशोभाढ्यंशशांककृतशे-
खरं कैलासशिखरेवासंसूर्यकोटिसमप्रभम् क्रीडनेभगवांस्तत्रगणेशादिविसृज्यच विसृज्यदेवताःसर्वाःएकाकीउ-

मयासह तंदृष्ट्वादेवदेवेशंप्रहृष्टंचारुलोचनम् अथापृच्छत्तदादेवीयद्गोप्यंव्रतमुत्तमं देव्युवाच तदहंश्रोतुमि
च्छामिकथयस्वममप्रभो दानधर्मान्यनेकानितपस्तीर्थान्यनेकशः नास्तिमेनिश्चयोदेवश्रामिताहंत्वयापुनः व्रतानामुत्त
मंदेवभुक्तिमुक्तिप्रदायकं येनचीर्णेनदेवेशमानुषैःप्राप्यतेभुवि स्वर्गापवर्गदंसौख्यंनरकार्णवतारकम् तदहंश्रोतुमिच्छा
मिमनुष्याणांहितायच येनकृतेनलोकोयंशिवसायुज्यमाप्नुयात् शिवउवाच यन्नकस्यचिदाख्यातंनराणांमुक्ति-
दायकं शृणुदेविप्रयत्नेनकथयामितवानिकम् कार्त्तिकेमार्गशीर्षेवामाघेमासिप्रयत्नतः पक्षयोरुभयोर्मध्येशुभेयोगेशु
भेदिने एकादश्यांत्रयोदश्यांचतुर्दश्यामुपोषितः कार्पासंनिस्तृणंकृत्वावर्तिंकृत्वाप्रयत्नतः पादांगुष्ठशिखांतंचस्वशरीर
प्रमाणतः सूत्रंनिर्माययत्नेनतंतुत्रितयसंयुतम् तस्यवर्तिंविधायाथसम्यग्गोऽथघृतेनवै दीपदानंप्रकुर्वीतप्रीतयेममचान-
घे प्रत्यहंदापयेद्दीपंयावत्संवत्सरंभवेत् अथवाएकमासेवाषष्ठ्युत्तरशतत्रयात् दीपान्प्रज्वालयेद्भक्त्याममसंतोषहेतवे
उद्यापनंवत्सरांतेकुर्याद्विभवसारतः देहदीपसमंदानंनकिंचिदिहविद्यते महापापप्रशमनंस्वर्गद्वारविवर्धनं अत्रेदंकथयि
ष्यामिइतिहासंपुरातनं शृणुदेविप्रयत्नेनकथांपौराणिकींशुभां ईश्वरउवाच अरण्येवर्त्तमानास्तेपांडवाभार्ययासह
आत्मनोदुःखनाशार्थंपप्रच्छुःकेशवंप्रति युधिष्ठिरउ॰ केनोपायेनदेवेशसंकटाद्दुस्तरात्स्यहं भुक्त्वाराज्यंचदेहांतेकेनमु
क्तिर्भवेन्मम श्रीकृष्णउ॰ अस्तिगुह्यमहाराजव्रतंसर्वार्थदायकम् नारीणांचविशेषणपुत्रसौभाग्यवर्धनं देहवर्तिः

समाख्याता प्राणिनां सौख्यदायका आत्मदेहसमं सूत्रं तंतुत्रितयसंयुतं तस्य वर्तिं विधायाथ आज्येयोज्य प्रदीपयेत् एकं संव
त्सरं पूर्णं दद्याच्छंकरतुष्टये अथवा मासमध्ये वा दिनमध्ये यथाविधि नीराजयेन्महादेवं तेन तुष्यति शंकरः ददाति विपुलान्भो
गानंते सायुज्यमाप्नुयात् इतिश्रुत्वा चकारासौ धर्मराजो नृपोत्तमः उद्यापनं तथा कुर्यान्मंडपं कारयेच्छुभं पुण्याहवाचनं कृत्वा
आचार्यं वरयेत्ततः ऋत्विजश्च रुद्रसंख्यान्वृणुयाच्छिवतुष्टये विरच्य सर्वतोभद्रं कलशं च नवं दृढं सौवर्णीं प्रतिमां तत्र भवा
नीशंकरस्य च उपचारैः षोडशभिः पूजयेत्कलशोपरि दीपपात्रं राजतं हि वर्तिं कृत्वा कृवर्णजां त्र्यंबकेण मंत्रेण हुनेदष्टोत्त
रं शतं आचार्याय च तत्पीठं दद्याद्दक्षिणया युतम् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुंजीत वाग्यतः इदं व्रतं महादेवि सर्वका
मसमृद्धिदम् कुरु त्वं च प्रयत्नेन सर्वान्कामानवाप्स्यसि इतिश्रीस्कंदपुराणे पार्वतीशंकरसंवादे देहवर्तिव्रतोद्यापनं संपू
र्णम् अथ विष्णुसूर्यलक्षनमस्कारविधिः अंबरीष उवाच इक्ष्वाकूणां कुलगुरो ब्रह्मन्धर्मज्ञ सुव्रत ब्रूहि पा
पक्षयकरं व्रतं सर्वोत्तमं व्रतं ब्रह्मघ्नस्य सुरापस्य गुरुदारावमर्शिनः संकीर्णपापिनश्चैव संकलीकरणस्य च भ्रातृपत्नी
सुतादीनां गामिनः कामिनोपि वा गुरोर्विश्वासघातस्य व्रतभ्रष्टस्य पापिनः संध्याकर्मविहीनस्य तथा दुर्मार्गवर्तिनः
दासीवेश्यासंगिनश्च चांडालीगामिनस्तथा परस्वहारिणश्चापि देवद्रव्यापहारिणः देवब्राह्मणहर्तॄणां छेदकस्य च
रस्य च रहस्यभेदकस्यापि रहस्ये कृतपापिनः ब्रह्मयज्ञविहीनस्य दुःशास्त्रनिरतस्य च गुरुनिंदादिश्रोतुश्च गुरुद्रव्या

पहारिणः नराणां च विशेषेण प्रायश्चित्तं व्रतं वद वसिष्ठ उवाच शृणु गोप्याति गोप्यं च व्रतानामुत्तमं व्रतं चतुर्वे-
देषु पुराणेषु स्मृतिभिश्चैव निश्चितं ब्रह्महत्यादिपापानां प्रायश्चित्तं यदिच्छसि संकलीकरणानां च मलिनीकरणस्य-
च अपात्रीकरणानां च प्रायश्चित्तं यदिच्छसि भ्रातृपत्नीसुतानां च गामिनः कामिनस्तथा श्वश्रूमातृवधूनां च इच्छया गामिन
स्तथा तदा लक्षनमस्कारं व्रतं कुरु महीपते संध्याकर्मादित्यागस्य चांडालीगामिनस्तथैव दासीवेश्यासंगिनश्च क्षयं च यदि वांछ
सि शृणु नृप विधिं वक्ष्ये स्मरणात्पापनाशनम् चातुर्मास्ये तु संप्राप्ते केशवे शयनं गते आषाढस्य सिते पक्षे एकादश्यां समाहि
तः संकल्पं तु विधायादौ पुरतश्चक्रपाणिनः अहं लक्षनमस्कारव्रतं कर्तुं समुद्यतः निर्विघ्नं त्वत्प्रसादेन कुरु त्वं कृपया हरे पापपं
कनिमग्नं मां पापरूपं दुरासदं व्रतेनानेन सुप्रीतो समुद्धर जगत्पते इति संकल्प्य मनसा प्रारभेद्व्रतमुत्तमं विष्णोर्वाथ सवि
त्रे वा नमस्कारान्प्रयत्नतः प्रातः स्नात्वा सदा कुर्यान्मध्याह्नावधि वाग्यतः यथासंख्यां प्रकुर्वीत कार्त्तिके तु समापयेत् दुष्टशाक
मथान्नं वा न भुंजीत कदाचन अनृतं न वदेत्क्वापि न ध्यायेत्पापपूरुषम् देवार्चनं जपं होमं न त्यजेत्तु कथंचन अतिथीन्पूज
येन्नित्यं यथाशक्त्या तु कारयेत् कार्त्तिके मासि संप्राप्ते पौर्णमास्यां ततः परम् संस्थाप्य कलशं पूर्णं सवस्त्रं सपिधानकम् वि
ष्णोश्च प्रतिमां कुर्यात्सविष्णुश्चापि स्वर्णजाम् नामभिः केशवाद्यैश्च मित्राद्यैश्च प्रपूजयेत् परमान्नं च नैवेद्यं कुर्यात्पश्चाच्च
तर्पणं पौरुषेण च सूक्तेन तिलगोधूमतंदुलैः देवदेव जगन्नाथ सर्वक्रतुफलप्रद व्रतेनानेन सुप्रीतो गृहाणार्घ्यं मयार्पितम्

एवमर्घ्यंत्रयंदद्यात्पश्चाद्धोमंसमाचरेत् पौरुषेणचसूक्तेन शतमष्टोत्तरंचरुम् आसत्येनेतिसूर्यार्थंशतमष्टोत्तरंहुनेत्
होमशेषंसमाप्याथपूर्णाहुतिमतःपरः आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्दद्याद्गामिथुनंततः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतंविंशति-
पंचच दक्षिणांचयथाशक्त्यामंडलेनचदापयेत् अनुज्ञातस्ततस्तैश्चस्वयंभुंजीतबंधुभिः इदंपुण्यंव्रतंराजन्पापारण्यदवा
नलं सर्वकामप्रदंनॄणांसद्योविष्णुप्रियंकरम् मोक्षप्रदंचकर्तॄणांज्ञानमार्गप्रदंशुभम् नानेनसदृशंकिंचित्त्रिषुलोकेषुवि-
द्यते सर्वेषामाश्रमाणांचविहितंश्रुतिचोदितम् नारीणांसधवानांचविधवानांविशेषतः इतिश्रीभविष्योत्तरपुरा
णेसूर्यविष्णुलक्षनमस्कारोद्यापनंसंपूर्णम् ५ ५ ५ ५ ५

श्रीः अथमंगलागौरीव्रतोद्यापनपूजनविधिः युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधिंब्रूहिव्रतराजस्यकेशव यतोनिरुद्या
पनकंव्रतंनिष्फलमुच्यते कृष्णउवाच वदामिव्रतराजस्यस्त्रीणांकर्तव्यमुत्तमम् श्रावणेमासिभौमेषुचतुर्षुव्रतमाचरेत्
प्रातरुत्थायसुस्नातासंकल्प्यव्रतमुत्तमम् दीपंमहांतंप्रज्वाल्यमंगलांपूजयेच्छुचिः अथपूजाविधिः अद्येत्यादिदेशकालौ
संकीर्त्यममपुत्रपौत्रादिहृद्यैश्वर्यधृत्यायुरादिसकलसिद्धिद्वाराश्रीशिवमंगलागौरीप्रीत्यर्थंपंचवर्षपर्यंतंश्रीमंगलागौरी
व्रतंकरिष्ये प्रथमेवत्सरेमातुर्गेहेकर्तव्यमेवच ततोभर्तृगृहेकार्यमवश्यंस्त्रीभिरादरात् पंचमेवत्सरेप्राप्तेकुर्यादुद्यापनं
शुभम् आचार्यंवरयेत्तत्रवेदवेदांगपारगम् श्रावणेमासिभौमेषूद्यापनविधिंचरेत् प्रातरुत्थायसुस्नातासंकल्प्यव्र
तमुत्तमम् चतुस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमंडितम् घंटिकाचामरयुतंकमलैरुपशोभितम् मध्येवितानंबध्नीयात्पंचवर्णै
रलंकृतंतन्मध्येस्थापयेत्पीठंहृषदुपलंतथा रौप्येणकारयेत्पीठंदंडःकांचननिर्मितः रौप्यहेम्नोरभावेपिपाषाणस्यविधीयते
पीठोपरिन्यसेद्देवींततोग्रेहृषदंतथा तस्याग्रेलिंगतोभद्रंलिखेद्रंगैश्चपंचभिः हरिद्रापिष्टकंकृत्वातन्मध्येष्टदलंलिखेत्॥
तस्योपरिन्यसेद्व्रीहीन्द्रोणेनपरिसंमितान् सौवर्णंराजतंताम्रंकलशंविन्यसेद्बुधः पंचरत्नानिनिक्षिप्यसर्वौषधिसमन्वि
तम् तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंवैणवसंभवम् उमामहेश्वरीमूर्तिंकांचनेनचनिर्मिताम् तस्योपरिन्यसेद्राजन्पूजयेच्छि
वमंगलां गृहाणेदितिमंत्रेणस्थाप्यमूर्तिंपीठोपरि तदस्तमित्रावरुणाऋचावाहनमाचरेत् गोधूमोद्भवपिष्टेनकारयेद्दी-

पमुत्तमम् ज्ञात्वा प्रज्वालितो दीपो घृतवर्तिसमन्वितः उपचारैः षोडशभिर्गंधपुष्पादिभिस्तथा पत्रैः पुष्पैः षोडशैश्च नानाजातै श्वजीरकैः तंडुलैर्धान्यकैश्चैव वस्त्रैः षोडशसंज्ञकैः अपामार्गस्य पत्रैश्च दूर्वाधत्तूरसंज्ञकैः षोडशैर्दूर्वसंख्याकैर्बिल्वपत्रै श्च पंचभिः नीराजनं ततः कुर्याद्दीपैः षोडशसंख्यकैः अथ पूजा कुंकुमागरुलिप्तांगां सर्वाभरणभूषिताम् नील कंठप्रियां गौरीं वंदेहं मंगलाह्वयां ध्यानं॰ अत्रागच्छ महादेवि सर्वलोकसुखप्रदे यावद्व्रतमहं कुर्वे पुत्रपौत्रादिवृद्धये आवाहनं॰ गांगेयेण चासनं दिव्यं रत्नमाणिक्यशोभितं मयानीतं गृहाण त्वं गौरी कामारिवल्लभे आसनं॰ गंधपुष्पाक्ष- तैर्युक्तं पाद्यं संपादितं मया गृहाण मंगले गौरी सर्वान्कामांश्च पूरय पाद्यं॰ गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तं अर्घ्यं संपादितं मया गृहाण पुत्रपौत्रादीन्प्रसन्ना भव सर्वदा अर्घ्यं॰ कामारिवल्लभे देवि कुर्वाचमनमंबिके निरंतरमहं वंदे चरणौ तव पार्वती आच मनं॰ पयोदधिघृतं चैव मधुशर्करया समम् पंचामृतेन स्नपनात्प्रीयतां परमेश्वरि पंचामृतस्नानं॰ जान्हवीतोयमा नीतं शुभं कर्पूरसंयुतम् स्नपयामि सुरश्रेष्ठे त्वां पुत्रादिफलप्रदाम् स्नानं॰ आचमनं॰ वस्त्रं च सोमदेवत्यं लज्जाया स्तु निवारणम् मया निवेदितं भक्त्या गृहाण परमेश्वरि वस्त्रं॰ कंचुकीमुपवस्त्रं च नानारत्नैः समन्वितं गृहाण त्वं मया दत्तं पार्वती जगदीश्वरि कंचुकीवस्त्रं॰ कुंकुमागरुकर्पूरं चंदनं कस्तूरीं तथा विलेपनं महादेवि गंधं दास्यामि भक्तितः गंधं॰ रंजिताः कुंकुमौघेन अक्षताश्चातिशोभनाः ममैषां देवि दानेन प्रसन्ना भव पार्वती अक्षता॰ हरिद्रां कुंकुमं चैव सिं

दूरं कज्जलान्वितम् सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तं गृहाण परमेश्वरि सौभाग्यद्रव्याणि मल्लिकाबकुलचंपकपाटलाब्जपुन्नागजातिक रवीरलसालपुष्पैः बिल्वप्रवालतुलसीदलमालतीभिस्त्वां पूजयामि जगदीश्वर मे प्रसीद पुष्पाणि॰ अपामार्गस्य पत्रैश्च दू र्वाधत्तूरसंज्ञकैः षोडशैर्दूर्वसंख्याकैर्बिल्वपत्रादिपंचच पत्रपूजा अथांगपूजा उमायै नमः पादौ पूजयामि गौ र्यै॰ जंघे॰ पार्वत्यै॰ जानुनी पू॰ जगद्धात्र्यै॰ ऊरू॰ जगत्प्रतिष्ठायै॰ कटीं पू॰ शांतिरूपिण्यै॰ नाभिं॰ देव्यै॰ उदरं॰ लोकवंद्यै॰ स्त नौ पू॰ काल्यै॰ कंठं पू॰ शिवायै॰ मुखं॰ भवान्यै॰ नेत्रौ॰ रुद्राण्यै॰ कर्णौ पू॰ महादेव्यै॰ ललाटं पू॰ मंगलदात्र्यै॰ शिरः पूजयामि पु त्रदायिन्यै॰ सर्वांगं पू॰ देवद्रुमरसोद्भूतो कृष्णागरुसमन्वितः आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यताम् धूपं॰ त्वं ज्योतिः सर्वदेवानां तेजसां तेज उत्तमम् आत्मज्योतिपरं धाम दीपोयं प्र॰ दीपं॰ अन्नं चतुर्विधं स्वादुरसैः षड्भिः समन्वितम् भक्ष्य भोज्यसमायुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् नैवेद्यं॰ आचमनं॰ करोद्वर्तनं॰ फलं॰ तांबूलं॰ दक्षिणां॰ वज्रमाणिक्यवैडूर्यमुक्ता विद्रुममंडितम् पुष्परागसमायुक्तं भूषणं प्रतिगृह्यतां भूषणानि॰ नीराजनं॰ नमो देव्यै॰ पुष्पांजलिं॰ प्रदक्षिणां॰ नमस्का रः पुत्रान्देहि धनं देहि सौभाग्यं देहि मंगले अन्यांश्च सर्वकामांश्च देहि देवि नमोस्तु ते इति प्रार्थना ततो वैणवपात्रेषु सौभाग्यद्रव्यमाक्षिपेत् अन्नं कंचुकिसंयुक्तं सवस्त्रं फलदक्षिणं वायनं गौरि विप्राय ददामि प्रीतये तव सौभाग्यारोग्य- कामानां सर्वसंपत्समृद्धये गौरी गिरीशतुष्ट्यर्थं वायनं ते ददाम्यहं इति मंत्राभ्यां वायनम् ताम्रेवा वैणवे पात्रे सौभाग्यद्

व्यमाक्षिपेत् लड्डुकंचुकिसंयुक्तंसवस्त्रफलदक्षिणम् मात्रेसुवासिनीभ्यश्चदेयंवायनमुत्तमम् जननीमातृसंबंधिस्त्रियःषो
डशभोजयेत् नीराजनंततःकुर्याद्दीपैःषोडशसंख्यकैः भोक्तव्यादीपकाश्चाथस्त्रीभिःसहस्वयंततः अन्नंलवणवर्ज्यंतु-
मौनेनभोजयेत्स्वयम् सुवासिनीश्चापितथावस्त्रालंकारभूषणैः पूजयेच्चततःपश्चात्कुर्याद्गौरीविसर्जनम् विप्रायप्रति
मादेयारत्नवस्त्राणिभूरिशः एवंकृतेविधानेस्मिन्नार्यःवैधव्यमाप्नुयात् इतिमंगलागौरीपूजोद्यापनविधिः अथ
कथा युधिष्ठिरउवाच नंदनंदनगोविंदशृण्वतोबहुलाःकथाः श्रुताउत्कृष्टपुत्रायुःकरंश्रोतुंव्रतंमम श्रीकृष्ण
उ॰ अवैधव्यकरंवक्ष्येव्रतंचारिनिषूदन शृणुत्वंसावधानःसन्कथांवक्ष्येपुरातनीं कुंडिनंनामनगरंख्यातस्तत्र
द्विजप्रियः आसीद्वणिग्धर्मपालोनाम्नाबहुधनोपिसः सपत्नीकोह्यपुत्रोसौनास्तीतिव्याकुलोहृदि तस्यगेहेभस्मलिप्तो
देहेरुद्राक्षधारकः जटिलोभिक्षुकोनित्यमागच्छन्प्रियदर्शनः नस्वीकुर्वंस्तदन्नंसइतिदृष्ट्वाबलावदत् स्वामिनयंसदाया
तिभिक्षुर्नौजटिलोगृहे नस्वीकरोत्यस्मदन्नमितिदृष्ट्वाममाधिकम् दुःखंप्रजायतेनित्यंश्रुत्वाभार्यावचोब्रवीत् धर्म
पालउवाच प्रियेकदाचिद्गुप्तात्वंसुसुवर्णांगणेभव यदाभिक्षार्थमायातिभिक्षोर्वस्त्रांतरेत्वया तदातस्यप्रदेयानिसु
वर्णानिप्रियेनघे अनंतरंतस्यभार्याचीकरत्स्वामिनोदितम् जटिलेनतुसाशप्तापत्यंतेनभविष्यति श्रुत्वाभिक्षोरिदं- २
वाक्यंदुःखितातमुवाचह स्वामिन्न्त्राप्तात्वयापापाच्छापादुद्धरसंप्रति इत्युक्त्वातस्यचरणौववंदेदीनभाषिणी जटिलउ॰

भर्तुःसमीपेवक्तव्यंत्वयापुत्रिममाज्ञया नीलवस्त्रःसमारुह्यनीलाश्वंगच्छकाननम् स्वनंतत्रकर्तव्यंयत्राश्वस्तेस्खलिष्यति स्-
थ्यंपक्षिभिरायुक्तंमृगसंघद्रुमाकुलम् सुवर्णरचितंरत्नमाणिक्यादिविभूषितम् नानापुष्पैःसमायुक्तंद्रक्ष्यसेदेवालयंततः वने
तेतत्रभवतीभवानीभक्तवत्सला आराधयत्वंमनसायथाविघ्नंदूरिष्यति त्वांभवानीतिवचनंश्रुत्वाभिक्षोःसुखान्नदम्
ववंदेतस्यचरणौपुनःपुनरुवाचह तदैवकालेजटिलोअंतर्भूतोबभूवसः सावदत्पतिमंत्रेहिशृणुभिक्षुरुक्तमादरात्
यथोक्तमवदद्वृत्तांतश्रुत्वावाक्यमब्रवीत् नीलवस्त्रःसमारुह्यनीलाश्वंप्रस्थितोवनम् गच्छन्नानाविधान्वृक्षान्पथि
पश्यन्भयाकुलः मृगान्सिंहान्दंदशूकान्पथिपश्यभयाकुलः ददर्शासौतडागंचबाहुल्येनविराजितम् रक्तनीलोत्प
लैश्चक्रवाकद्वंद्वैश्वराजितम् स्नानंचकारतत्रासौतर्पणाद्यपिभूरिशः पुनरश्वंसमारुह्यजगामगहनंवनम् स्खलितंवा
जिनंपश्यन्अश्वादुत्तीर्यएवच चरन्नथपृथिवींतत्रयावद्देवालयंगतः ददर्शचमहास्थूलंदेवालयमसौततः रत्नैर्मुक्ता
फलैश्चैवमाणिक्यैश्चापिसर्वतः पूजयामासजटिलवाक्यंस्मृत्वातिविस्मितः सुवर्णयुक्तवस्त्राणिचंदनान्यक्षतान्शु
भान् चंपकादीनिपुष्पाणिधूपदीपंविशेषतः नानापक्वान्नसंयुक्तंरसैःषड्भिःसमन्वित् नानाशाकैःसमाक्रांतंसदुग्धघृ
तशर्करं नैवेद्यंकरशुध्यर्थंचंदनंमलयाद्रिजम् संपाद्यतुष्टहृदयःफलतांबूलदक्षिणाः जजापमंत्रान्शुभोसौसगुण-
ध्यानपूर्वकं देवीभक्तगृहादेत्यलोभयामाससादरं प्रसन्नावदद्देयंपूजासंपादितंकथं येनसंपादितानस्मैददामिवरम

व्र·रा· द्भुतम् इतिश्रुत्वाधर्मपालोदेव्यग्रेप्रांजलिःस्थितः   भगवत्युवाच   धर्मपालत्वयासम्यक्पूजासंपादितानघ वरंयाचयमद्भक्त मं०
३ ददामिबहुलंधनम्   धर्मपालउवाच   बहुलाधनसंपत्तिर्वर्ततेत्वत्प्रसादतः अपत्यंप्राप्तुमिच्छामिपितॄणांतारकंशुभं आ
यातिभिक्षुकोगेहेगृह्णातिनमदन्नकम् तेनमेबहुलंदुःखंसभार्यस्योपजायते इतिदीनवचःश्रुत्वादेवीवचनमब्रवीत्
॥ देव्युवाच   धर्मपालकतेदृष्टेपत्यंनास्तिसुखप्रदम् तथापिकिंयाचयसिकन्यांविगतभर्तृकाम् पुत्रमल्पायुषंवा
थाप्यंधंदीर्घायुषंसुतम्   धर्मपालउवाच   पुत्रमल्पायुषंदेहितावताकृतकृत्यताम् प्राप्नोमिचोद्धरिष्यामिपितरोम
मघोरगाः   देव्युवाच   मत्पार्श्वेवर्तमानस्यनाभावारुह्यशुंडिनः तत्पार्श्ववर्तिचूतस्यगृहीत्वाफलमद्भुतम् पत्न्यै-
देयंततःपुत्रोभविष्यतिनसंशयः इतिदेवीवचःश्रुत्वागत्वातत्पार्श्वएवच नाभिंगजमुखस्याथारुह्यजग्राहमोहतः फ
लान्युत्तीर्यचततःफलमेकंददर्शसः एवंपुनःपुनःकुर्वन्फलमेकंददर्शसः क्षुब्धोगणपतिश्चाथधर्मपालायशप्तवान्
षोडशेवत्सरेप्राप्तेअहिःपुत्रंदशिष्यति धर्मपालोफलंसम्यक्वस्त्रेबध्वागमद्गृहं फलंपत्न्यैददौसापिभक्षयित्वापतिव्र
ता गर्भंसाधारयामासपत्यासहसुसंगता संपूर्णेनवमेमासेप्रासूतसुतमुत्तमम् जातकर्मचकारास्यपितासंतुष्टमान
सः षष्ठीपूजांचकारास्यषष्ठेतुदिवसेततः द्वादशेहनिसंप्राप्तेशिवनाम्नाजुहावतम् षष्ठेमासिचकारासावन्नप्राश ३
नमद्भुतम् तृतीयेवत्सरेचूडामष्टमेब्देथ्यनुत्तमम् कृत्वोपनयनंपार्थविप्रोभूत्तुष्टमानसः दशमेवत्सरेप्राप्तेब्रवीद्भा-

र्यापतिव्रता भार्योवाच   बालकस्यविवाहोपिकर्तव्यःसुमुहूर्तके   धर्मपालउवाच   मयासंकल्पितंकाश्यांगमनंबा
लकस्यतत् कृत्वासमायातुततोविवाहोस्यभविष्यति पुत्रोसौप्रेषितस्तेनशालुकेनसमन्वितः वाराणस्यांप्रस्थितौसौ
गृहीत्वाबहुलंधनम् कुर्वंतौपथिसद्धर्मंप्रतिष्ठापुरमायतुः क्रीडंत्यःकन्यकादृष्टास्तत्रदेशेमनोरमे तासांसमाजेगौरां
गीसुशीलानामकन्यका तयासहसखीकाचित्तत्कारकलहंभृशम् गालनंचददौतस्यैरंडभाग्येमुहुर्मुहुः सुशी-
लोवाच   सखित्वयागालनंमेव्यर्थंदत्तंशुभानने जनन्यामेमानवत्याश्चास्तिगौरीव्रतंशुभं तस्यप्रसादात्सकलाः
संबंधिन्यःप्रियाःस्त्रियः आजन्माविधवाजाताःकिंपुनकन्यकाध्रुवम् वक्ष्येतस्यप्रभावंकिंव्रतराजस्यभामिनि पूज
नेधूपदीपोयंयत्रतत्रसुखंभवेत् इतिश्रुत्वाततोवाक्यंविस्मयोत्फुल्ललोचनः मातुलश्चिंतयामासबालकस्यप्रियंत
तः शतंजीवोभवेदेषोएतद्व्रतस्याक्षतायदि पतंत्यस्याशिरसिइतिभाव्यपुनःपुनः सुशीलामेवपश्यन्सविस्मयोत्फु
ल्ललोचनः सुशीलाप्रस्थितागेहंतदनुप्रस्थितावुभौ स्वगृहंप्रापगौरांगीनिकटेतद्गृहस्यतौ सतडागेरम्यदेशेवासंच
क्रतुरादरात् विवाहकालेसंप्राप्तेसुशीलाजनकोहरिः विवाहोद्योगवान्जातोविचचारहरंवरम् असमर्थंहरंदृष्ट्वा
तन्मातापितरावुभौ ययाचतुःशिवंबद्धांजलीविनयसूक्तकौ   वरपितरावूचतुः   उपस्थितोविवाहोनोपुत्रस्य
शुभयाहरेः सुशीलयाकन्ययायमसमर्थश्चदृश्यते अतोदेयोशिवःश्रीमान्लग्नकालेत्वयाविभो लग्नंभविष्यतित्त-

तोदेयोस्माभिःशिवस्तव मातुलउवाच अवश्यंलग्नकालेसौशिवोग्राह्यःप्रियंवदः ततोमुहूर्तेसंप्राप्तेविवाहमकरोच्छिवः
तत्रैवशयनंचक्रेसमुशीलःप्रियंवदः स्वप्नेसामंगलागौरीमातृरूपेणभास्वता सुशीलामवदत्साध्वीहितंवचनमेवच
गौर्युवाच सुशीलेतवगौरांगिभर्तुर्दशार्थमागतः महान्भुजंगउत्तिष्ठदुग्धंस्थापयतत्पुरः घटंचस्थापयाशुत्वंतन्म
ध्येसगमिष्यति कूर्पासमंगान्निष्कास्यबंधनीयस्त्वयाघटः प्रातरुत्थायदेहित्वंमात्रेवायनकंशुभम् इतिगौरीवचःश्रु
त्वासुशीलाक्षणमुत्थिता ददर्शाग्रेनिःश्वसंतंकृष्णसर्पमहाभयम् ततश्चकारगौर्युक्तंप्रवृत्तानिद्रितुंततः उवाचवर
आसंनोक्षुत्सुग्रामहतीमम भक्षणायाशुदेहित्वंलड्डुकादिकमुत्तमं श्रुत्वेतिवाक्यंपात्रेसाददौलड्डुकमुत्तमम् भक्ष
यित्वाशिवोहेमेतस्मिन्पात्रेंगुलीयकं दत्वातत्स्थापयौ मासस्यकेगुसेशुभाननः सुखेनशयनंचक्रेपृथिव्यांसर्वकोवि
दः ततःप्रभातसमयेशिवआगाद्गृहंस्वकं स्नानशुद्धासुशीलासामात्रेवायनकंददौ मातादर्शतन्मध्येमुक्ताहार-
मनुत्तमं ददौप्रियायैकन्यायैसहसातुष्टमानसा क्रीडाकालेसुसंप्राप्तेहरआगात्तुमंडपे आदेशयत्सुशीलांतांक्री-
डार्थंजननींततः सुशीलोवाच नायंवरोमेजननियेनपाणिग्रहःकृतः अनेनसहमनसाक्रीडनेच्छातथान
मे इतिश्रुत्वासमाक्रांतौचिंतयापितरौततः अन्नदानमुपायात्रविरचेत्तुइतिद्भुतम् तदारभ्यचक्रतुस्तौपुराणोक्तवि
धानतः सुशीलापादयोश्चक्रेक्षालनंमुद्रिकान्विता जलधारांददौमाताचंदनंपुत्रकोहरेः हरिर्ददौचतांबूलंबुभुजु

स्तत्रमानवाः इतिशिष्यान्नदानंतत्प्रवृत्तंभिक्षुसौख्यदं तावुभौप्रस्थितौकाश्यांप्राप्तौकाशींसुखप्रदां निमज्जंभसिगंगायाः
स्नानंचक्रतुरादरात् स्वर्गद्वारंप्रस्थितौतौकुर्वंतौधर्ममुत्तमम् पीतांबराणिददतुर्भिक्षुकाणांगृहेगृहे आशिषश्चददुस्तस्मै
चिरंजीवोभवेदिति विश्वेश्वरंसमायातौनत्वास्तुत्वापुनःपुनः स्वयंगृहंप्रस्थितौतौशिवोमार्गेद्रुतंवदन् शिवउवाच ॥
कायेमेकिंचिदस्वास्थ्यंमातुलप्रतिभातिहि ततःप्राणोत्क्रमेतस्ययमदूताउपस्थिताः मंगलागौरिकाचापितेषांयुद्धमभून्मह
त् जित्वातान्मंगलाप्राणान्ददौतस्यैशिवस्यच शिवोकस्मादुत्थितोसौमातुलंप्रत्युवाचह स्वप्नेयुद्धंमयादृष्टंमंगलायमभृ
त्ययोः जितास्तेमंगलागौर्याततोहंशयनच्युतः मातुलउवाच यज्जातंशिवतज्जातंनस्मर्तव्यंत्वयापुनः गत्वाचआवांन
गरेपितरौद्रष्टुमुत्सुकौ प्रस्थितौतौततस्तस्मात्प्रतिष्ठानपुरमायतुः रम्येतडागेतत्रैतौपाकारंभंविचक्रतुः दृष्टौतौहरिदासीभि
र्धैर्यौदार्यधरौशुभौ दास्यऊचुः अन्नदानंहरेर्गेहेप्रवृत्तंतत्रगम्यताम् उभावूचतुः भोदास्योयात्रिकावावांगच्छा
वोनक्वचिद्गृहे इतिश्रुत्वातयोर्वाक्यंदास्योजग्मुःस्वकंगृहम् स्वस्वामिनिकटेवाक्यमवदन्सादरंतदा सर्वदासीवचःश्रुत्वा
तदर्थंप्रभुरादरात् प्रेषयामासहस्त्यादिरत्नवस्त्राणिभूरिशः तंदृष्ट्वाविस्मितौतावागच्छावश्चहरेर्गृहं हरिर्मातुलमभ्यर्च्य
शिवंपूजितुमागतः क्षालयंतीचसाकन्याचरणौतस्यसत्रपा अभूद्दूरोमेयमितिजननींप्रत्युवाचह हरिःपप्रच्छसाश्चर्यं
शिवंमंगलदर्शनम् हरिरुवाच किंचिच्चिन्हंतवास्त्यत्रब्रूहिमेवरदर्शन शिवउवाच ममेदंचिन्हमस्तीहइ

कृत्वागृहमागतः ततआनीयतत्पात्रंदर्शयामाससादरम् तत्पात्रंचहरिर्दृष्ट्वाकन्यादानंचकारसः ददौरत्नानिवस्त्राणिस्वर्ण
निबहून्यपि तामादायप्रस्थितौतौददतौबहुलंधनम् श्रावणेमासिसंप्राप्तेव्रतंभौमेचकारसा॥ भुक्त्वासर्वेप्रस्थितास्तेयोज-
नंजग्मुरुत्तमाः सुशीलोवाच गौरीविसर्जनंचापिदीपमानंकरिष्यति ततोगंतव्यमस्माभिःपितरौद्रष्टुमादरात् १००
इत्युक्त्वाआगतास्तत्रगौर्याआवाहनंकृतम् ददृशुस्तत्रसौवर्णदेवालयमनुत्तमं गौरीविसर्जनंदीपमानंसाचव्यची
करत् ततःसर्वेप्रस्थितास्तेपितरौद्रष्टुमुत्सुकाः कुंडिनासन्नदेशेतान्दृष्ट्वाविस्मयिनोजनाः अब्रुवंस्तेधर्मपालंसो-
त्कंठंप्रियदर्शनाः जनाऊचुः धर्मपालाद्यतेपुत्रोसभार्यःशालकस्तथा समायातोवयंदृष्ट्वाअधुनैवसमागताः यावज्ज
नावदंस्तत्रतावत्सोपिसमागतः नमस्कारांश्चकारासौपितृभ्यांपितृवल्लभः मातुलोपिनतिंचक्रेभगिनीधर्मपालयोः सुशी
लाश्वशुरायापिश्वश्रूनत्वास्थितातदा श्वश्रूरुवाच सुशीलेतद्व्रतंब्रूहियद्व्रतस्यप्रभावतः आयुर्वृद्धिःशिशोर्मेपिजा
ताकमललोचने सुशीलोवाच नजानेहंव्रतंश्वश्रूजानेमानवतीहरौ श्वशुरंधर्मपालंचश्वश्रूंचभवतींतथा मं
गलांदेवतांजानेवरंतुयुवयोःकृतम् इत्युक्त्वांचसुशीलासाबुभुजेस्वांतहर्षिता कृष्णउवाच तस्माद्व्रतमिदंधर्मस्त्री
भिःकार्यंसदानृप युधिष्ठिरउवाच फलमस्यश्रुतंकृष्णविधानंब्रूहिकेशव कृष्णउवाच श्रावणेमासिभौ ५
मेषुचतुर्षुव्रतमाचरेत् प्रातरुत्थायसुस्नातासंकल्पव्रतमुत्तमं उपचारैःषोडशभिःपूजयेन्मंगलांतथा नीराजनं

ततःकुर्याद्दीपैःषोडशसंख्यया मात्रेसुवासिनीभ्यश्चदेयंवायनमुत्तमं भोक्तव्यादीपकाश्चापिअन्नंलवणवर्जितम् विसर्ज
नंमंगलायादीपमानंततःक्रमात् पंचसंवत्सरेष्वेवकर्तव्यंपतिमिच्छुभिः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेमंगलागौरीव्रतोद्या
पनंसंपूर्णम् अथमौनव्रतंलिख्यते नंदिकेश्वरउवाच कथयस्वप्रभावेनव्रतंपरमदुर्लभम् येनासौवर
दोदेवस्तन्मेकथयषण्मुख स्कंदउवाच शृणुनंदीन्प्रवक्ष्यामिव्रतंपरमदुर्लभम् नकस्यचिन्मयाख्यातंत्वामेवकथ
याम्यहं महादेवव्रतंसम्यक्पवित्रंपापनाशनम् येनसंतुष्टमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते शाकल्यनगरेरम्येसोमशर्मोद्वि
जोत्तमः सर्वदादुःखितोदीनोद्रव्यहीनोबुभुक्षितः तस्यकन्याद्वयंजातंसौंदर्यशुभलक्षणम् रूपलावण्यसंपन्नागृ
हार्चनरतासदा ज्येष्ठारूपवतीनामकनिष्ठाचसुपर्णिका वस्त्रानांपालनार्थायजग्मतुस्तेसरोवरं हंसकारंडवाकीर्णं
चक्रवाकोपशोभितम् कदलीपारिजातैश्चचंपकैर्बिल्वकैस्तथा तीरेजलगतंमध्येलिंगंतत्रैवतिष्ठति तदार्चनरता
नांचअप्सरणांकदंबकं ददर्शसासमूहंचअटव्यंसुमनोहरं आवाहनंकृतंस्नानंताभ्यांतत्रसरित्तटे महादेवव्रतंदि
व्यंक्रियतांममसन्निधौ एवंसंतुष्टमात्रेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् पूज्यतांश्रीमहादेवंसुभद्रेकन्यकेशिवं षोडशग्रं-
थिसंयुक्तंकरेबध्वासूदोरकम् दूर्वांकुरैःषोडशभिर्देवस्योपरिविन्यसेत् पुष्पाक्षतादिधूपैश्चसर्वंमौनेनकारयेत् ए
वंविधिसमायुक्तंपूजयस्वमहेश्वरम् नैवेद्यंतुकृतंदानंव्रतंताभ्यांगृहीतवान् दध्योदनंचतन्मध्यान्निक्षिप्याचसर्वं

व्र·रा
६

न्तटे फलानिपिष्टलड्डूकंस्वगृहेयातिगृह्यताम् ततःप्रभातसमयेनैवेद्यंतुसमर्पितम् तत्सर्वंहेमसंजातंव्रतस्यास्यप्रभावतः मौ·व्र
तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंपितातस्यापिकंपितः रूपवत्यातदाप्रोक्तंव्रतस्यास्यप्रभावतः नभेतव्यंत्वयातातगृहीतांतुमयावने
द्वितीयेन्हिपुनस्ताभ्यांवत्सानीताःसरित्तटे वनेतुकन्यकेभ्रामन् तत्रराजाउपागतः प्रतापमुकुटोराजामृगयासक्तमान
सः श्रांतस्तृषितवान्प्राप्तोयत्रास्तेकन्यकाद्वयम् राजाअपृच्छतांकन्यांसुदकंतवसन्निधौ इत्युक्त्वावतिराजेंद्रेरूपवत्या
मुदान्वितम् आनीतंशीतलंवारिओदनंदधिसंयुतम् ततोभुक्त्वातुराजासोपरिवारेणसंयुतः पुनःप्रष्टुंसमारेभेकस्यक
न्यास्फलोचने रूपवत्युवाच सोमशर्मापिताराजन्जानासियदिवानवा तस्यकन्याद्वयंराजन्वनेचागतवत्यहं
इत्याकर्ण्यततोराजागतवान्मंदिरंप्रति दूतान्संप्रेषयामासकन्यार्थंविप्रसन्निधौ अथजग्मुस्ततोदूताःसोमशर्मगृ
हंप्रति राजाआहूयतेशीघ्रंगच्छविप्रमहीपतिम् ततोगत्वासमंदूतैस्तेराज्ञःसंनिवेदितः राज्ञातुप्रार्थिताज्येष्ठारूपवत्य
भिधायिनी पुण्यमाणवकायैवकनिष्ठाचस्वपर्णिका पाणिग्रहंतदातत्रजातःकन्यकयोस्तयोः देवस्याराधनंत्यक्तंरूपव
त्यामदेनच व्रतस्यागत्यदोषेणराज्यलक्ष्मीगताभवत् कनिष्ठायागृहेचैवराज्यंप्राप्तमनुत्तमं तस्यावेश्मनिसंप्राप्ताज्येष्ठा
भिक्षागृहंप्रति तांदृष्ट्वादुःखिताजाताकनिष्ठाप्रत्युवाचह किमिदंतवदारिद्र्यंराज्यंकुत्रगतंतव साब्रवीत्सरसैन्यैश्च ६
सर्वैजित्वादुरात्मभिः हृतंसर्वस्वमस्माकंतन्नास्तिइतिभुज्यते व्रतभंगप्रभावेनदारिद्र्यंसमुपागतम् इत्याकर्ण्यस्व

स्वपर्णासाधनकुंभंददौतदा धनकुंभंगृहीत्वासाज्येष्ठागच्छद्गृहंप्रति मार्गेचौरैस्ततोनीतोधनकुंभोमनोहरः दुःखंतदातुसंप्राप्तं
शोकाकुलितमानसा कनिष्ठायागृहंपश्चाज्जगामअतिदुःखिता पुनर्ददर्शतांज्येष्ठांकरुणासक्तमानसा वंशयष्टिंसमादायतस्यां
स्वर्णंनिधायच ददौज्येष्ठांस्वपर्णासाविससर्जगृहंप्रति शनैःशनैस्तांगच्छंतींचौरास्तत्रसमागताः वंशयष्टिंगृहीत्वातेज
ग्मुस्तत्रयथागतं ज्येष्ठातुशोकसंपन्नास्वपर्णांसमुपागमत् दुःखंवक्तुंसमारेभेकुपितःशंकरोमम स्वपर्णातद्वचःश्रुत्वा
अरिराधेचशंकरम् तस्याराधनमात्रेणप्रत्यक्षोभूत्सदाशिवः पंचवक्त्रस्त्रिनेत्रश्चभक्तानांवरदप्रदः दृष्ट्वादेवंस्वपर्णातु
दंडवत्प्रणिपत्यच स्वपर्णोवाच धन्याहंकृपयादेवयदालोकितवानसि त्वत्प्रसादान्महादेवमुच्यतेकर्मबंधनात्
रक्षरक्षजगन्नाथत्राहिमांभवसागरात् ४० स्वपर्णांदेवदेवेशोमाभैर्माभैरभाषत पुनःस्वपर्णाइत्याहश्रूयतांजगदीश्व
र ज्येष्ठामेभगिनीपापाव्रतंत्यक्तंतवेश्वर रक्षितव्याजगन्नाथयदितुष्टोसिशंकर ईश्वरउवाच त्वद्भगिन्यात्वजानंत्या
व्रतभंगोमहान्कृतः सर्वंतदस्तुसंपूर्णंत्वद्भक्त्यामत्प्रसादतः इत्युक्त्वादेवदेवेशोराज्यंदत्वादिवंययौ पुनर्व्रतप्रभावेनरा-
ज्यंप्राप्तंमनोरमम् नंदिकेश्वरउवाच देवकेनप्रकारेणव्रतस्योद्यापनंवद कथ्यतांश्रीमहाभाग व्रतसंपूर्णहेत-
वे स्कंदउवाच वर्षेषोडशेसंपूर्णेकुर्यादुद्यापनंबुधः आदौमध्येतदाचांतेकुर्यादुद्यापनंततः मासेभाद्रपदेशुक्लप
क्षेप्रतिपदातिथौ मंडपंकारयेत्तत्रकदलीस्तंभमंडितम् नानापुष्पैश्चशोभाढ्यंमरवरंतत्रकारयेत् तन्मध्येलिंगतोभ-

द्रपंचरंगैःसमन्वितं कलशंस्थापयेत्तत्र हेमपात्रसमन्वितम् भवानीसहितंशंभुंसुवर्णेनचकारयेत् पुष्पैर्धूपैश्चदीपैश्चनानाफलसम
न्वितम् नैवेद्यंतुपचेन्नोनंषोडशत्रिगुणान्वितं फलानिपिष्टपक्वानिदद्याद्विप्रायषोडश तांबूलंदक्षिणोपेतंयथाशक्त्यातुदापयेत्
प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो ईशानायनमस्तुभ्यंव्योमव्यापिन्नमोस्तुते इतिक्षमाप्यदेवेशंभक्त्यातत्परमानसः रात्रौजाग
रणंकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः ततःप्रभातेउत्थायस्नानंकृत्वाविधानतः होमस्तत्रप्रकर्त्तव्योतिलाज्येनसमन्वितः मूलमंत्रेण
होतव्यंअष्टोत्तरशतंबुधैः आचार्यंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः धेनुंदद्यात्सवत्सांचवस्त्रालंकारसंयुताम् पयस्विनींकां
स्यदोहांनानालंकारसंयुतां ततःशैवान्प्रपूज्याथषोडशैतान्तपोधनान् कौपीनास्तुप्रदातव्यास्तथादद्यात्कमंडलून् भक्त्या
क्षमाप्यतान्सर्वान्व्रतसंपूर्णहेतवे भोजनंतत्रदातव्यंलेह्यपेयसमन्वितं दक्षिणांचततोदद्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् एवंविधि
समायुक्तोकरोतिव्रतमुत्तमम् राज्यंचलभतेलोकेपुत्रपौत्रैःसमन्वितः सर्वपापविनिर्मुक्तोसर्वदोषविवर्जितः भुक्त्वाभो-
गान्यथाकामंअंतेगच्छेत्परंपदं लभतेपरमांमुक्तिंशिवलोकेमहीयते ६२. इतिश्री॰मौनव्र॰संपूर्णं अथ॰लक्षपू॰ देव्यु॰ देवदेवजगन्नाथभवसा
गरतारक सर्वकारणदेवेशसर्वसिद्धिप्रदायक अहमेकंमहागुह्यंप्रष्टुमिच्छामिशंकर प्रासहंकेनपुण्येनत्वामाशुकथयस्वमे ईश्वरउ॰ शृ
णुदेविप्रवक्ष्यामिष्टव्यंयत्तुत्वयाप्रिये पुण्यात्पुण्यतरंश्रेष्ठमिहमोक्षप्रदायक त्वयायल्लक्षपूजाख्यंकृतंतत्पूर्वजन्मनि तेनप्राप्तासिमांदे ७
विसर्वैश्वर्यानुभाविनि पार्वत्यु॰ महाश्चर्यकरंगुह्यंदेवदेवजगत्पते विस्तरेणचतत्सर्वमाशुमेकथयप्रभो ईश्वरउवाच ॥

धान्यानांवैलक्षपूजाविधिंवक्ष्येचपार्वती लोकानामुपकारार्थंसर्वसंपत्करंशुभम् श्रावणेकार्तिकेवापिमाघेवामाधवेपिवा शुभेवा
स्यथवान्यस्मिन्यदाभक्तिःशिवेनृणाम् चित्तंवित्तंभवेद्यस्मिन्कालेचैवार्चयेच्छिवम् नित्यकर्मसमाप्यादौशुचिर्भूत्वासमाहितःस
मभ्यर्च्यविधानेनलक्षपूजांसमाचरेत् पंचाक्षरेणमंत्रेणत्र्यंबकेणतथैवच शिवनाम्नाथवाकुर्यात्पूजनंपार्वतीपतेः तंडुलानां
मुष्टिपात्रंमृगीमुद्गानांतिलस्यच प्रासार्धमात्रमन्नानांयवमष्टोत्तरंशतम् तथासंख्याकृतंधान्यंसमूहंतंडुलादिकम् यवगो
धूममुद्गाश्चतंडुलावैतिलाःक्रमात् पंचधान्यमितिप्रोक्तंशांतिकेदेवपूजनम् तंडुलैश्चप्रकुर्वंतिलक्षपूजांचयेनराः तेषां
स्वर्गंचमोक्षंचप्रददातीहशंकरः एवंतिलैःप्रकुर्वंतिलक्षपूजाविधिंनराः तेजस्विनोमहाभागाःकुलेनचशतेनवै श्रीकामे
नप्रकर्त्तव्यंगोधूमैःपूजनंमहत् उत्तमांस्त्रियमाप्नोतिप्रसादाच्छंकरस्यच पुत्रकामेनकर्त्तव्यंयवैःपूजनमुत्तमं अंतेसायु
ज्यमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा वशीकामेनकर्त्तव्यंमुद्गैःपूजनमुत्तमम् देवदानवगंधर्ववशीभवतिनान्यथा पूजांकुर्या
त्प्रयत्नेनयद्यशक्तोभवेत्तदा कारयेद्ब्राह्मणद्वाराविधिनासर्वमानवैः पूजेयंपंचधान्यानांसर्वकामार्थसिद्धिदा पूजयेत्पार्व
तीनाथंभक्तियुक्तेनचेतसा यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिमानवः समाप्तौधान्यपूजायाःउद्यापनविधिंचरेत् आचार्यंव
रयेत्तत्रवेदवेदांगपारगं पुष्पमंडपिकांकृत्वापूजास्थानेसमाहितः सुवर्णप्रतिमांकृत्वापार्वत्याःशंकरस्यच यथाशक्त्यान्नं
दिनंचरोप्यकेनसमन्वितम् अभिषिंच्यमहादेवमुमयासहितंशिवम् नवांबरेसितेशुद्धेस्थापयेत्पार्वतीपतिम् समभ्यर्च्य

ह्निजैःसार्द्धंमहापूजांसमाचरेत् यवगोधूममुद्गैश्चतिलैर्व्रीहादकनिर्मितैः रौप्येणतंदुलंकृत्वाभक्तिभावपुरःसरः स्वर्णरौप्यधा-
न्यानिकृत्वाशंभोःसमर्पयेत् यत्रधान्यार्पणंकुर्यात्तत्रैवंपूजनंस्मृतं लक्षसंख्याहृतंधान्यंसमूहंतंदुलादिकं स्वर्णरौप्यसहि
तंब्राह्मणायनिवेदयेत् अर्चनस्यदशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः तद्दशांशेनवैहोमंकुर्याच्चरुतिलाज्यकैः आचार्यंचसपत्नी
कंतोषयेद्दक्षिणादिभिः अशक्तश्चेन्नरोयस्तुपंचाशत्पंचविंशतिः शक्तोसत्यांनकुर्याच्चेत्पूजनंनिष्फलंभवेत् येकुर्वंतिनरा
भक्त्याशिवपूजांविधानतः भुक्त्वेहसकलान्भोगानंतेसायुज्यमेवच एतत्तेकथितंगुह्यंममसांनिध्यकारकम् पुत्रारोग्यध-
नायुष्यसंपत्तिसुखमेवच कांताचसुभगातस्यभवेदुर्भगातिःसदा ब्रह्महामद्यपःस्तेयीतथैवगुरुतल्पगः सद्यःपूतोभवे-
लुक्षपूजनात्पार्वतीपतेः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेपंच धान्योद्यापनंसंपूर्णम् अथशिवामुष्टिव्रतंबाल्यावस्था
यांस्त्रीणांउक्तंभविष्ये देव्युवाच देवदेवजगन्नाथजगदानंदकारक कौतुकेनेप्सितंकिंचिद्दुर्मप्रश्नंकरोम्यहम्
श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिनियमास्तथा तीर्थानिचमहंतीनियज्ञदानान्यनेकशः नास्तियेनित्ययोदेवभ्रामिताहंत्वयापुनः
कथयस्वमहादेवयद्गोप्यंव्रतमुत्तमं केनत्वंहिमयाप्राप्तस्तपोदानव्रतादिना अनादिमध्यनिधनोभर्त्ताचैकजगत्प्रभुः शि
वउवाच शृणुदेविप्रयत्नेनव्रतानामुत्तमव्रतं शिवामुष्ट्यभिधानंचसर्वोपद्रवनाशनम् सुखसंपत्करंचैवपुत्रराज्य
समृद्धिदं शंकरप्रीतिजनकंशिवस्थानप्रदायकम् स्वभर्त्रासहनारीणांमहास्नेहकरंपरम् तेनव्रतप्रभावेनप्राप्तमर्धासनं

प्रिये इतिहासंपुरावृत्तंशृणुवैत्वंसमाहिता पुरासरस्वतीतीरेविमलाख्यामहापुरी तत्रचंद्रप्रभुर्नामराजाभूद्धनदोपमः त-
स्यस्त्रीरूपलावण्यासौंदर्यस्मरविभ्रमा सहिचंद्रप्रभूराजाकौतुकेनसमन्वितः माहात्म्यंशिवपूजायाःपत्नीप्रत्यवदत्तदा
महादेविविशालाक्षिभार्येःबालमृगेक्षणे राज्ञश्चकस्यचित्सप्तपुत्राजाताविशारदाः तेषांमध्येकश्चिदेकतस्यभार्यापतिव्र
ता तस्याःकालेहिसंजातौद्वौपुत्रौलक्षणान्वितौ एककन्याप्रसूतासासर्वलक्षणसंयुता अप्रियास्वामिनेजातासाराज्ञीवनमा
गता साकदाचिद्वनंगत्वाचारयंतीगवांगणम् तत्रशार्दूलवाराहवनमाहिषकुंजरात् दृष्ट्वाभयेनव्यथितामूर्छितातिपपा
तह उत्थायचैवबभ्रामतृषार्त्ताविपिनंमहत् चकोरचक्रकारंडचंचरीकशताकुलं उत्फुल्लपद्मकल्हारकुमुदोत्पलमंडितं
राजपत्नीतदापूर्वंददर्शासरसांगणं समासाद्यसरस्तीरंपीत्वाजलमनुत्तमम् शिवंचोमामर्चयंतंददर्शाप्सरसांगणम्
किमेतदितिपप्रच्छताउचुर्योषितंप्रति शिवामुष्टिव्रतमिदंक्रियतस्माभिरुत्तमम् सर्वसंपत्करंस्त्रीणांतत्कुरुष्वपतिव्रते
राजपत्न्युवाच विधानंकीदृशंब्रूहिकिंफलंचास्यतन्मम ताऊचुर्योषितःसर्वाःश्रावणेचेंदुवासरे प्रारब्धव्यंव्रतमि
दंशिवोच्यःपंचवत्सरान् तच्छ्रुत्वासापिजग्राहव्रतंनियतमानसा चतुर्ष्विंदुवारेषुफलैरन्नःप्रपूजयेत् प्रथमेइंदुवारान्हे
पूजयेच्चशिवापतिं तंदुलैर्गोधूमतिलैर्मुद्गैरन्यैःप्रपूजयेत् धान्यानांसार्धमुष्टिंचफलैःसहप्रपूजयेत् नारिकेरंमातुलिंगं
रंभाककर्कटिसंभवं उमामहेश्वरींमूर्त्तिंस्थावरीचप्रपूजयेत् ततस्तद्भुतमहात्म्यात्प्रीतिप्रियतराभवेत् ततोप्राप्यव्रतंप्र

व्र·रा· त्याशिवमभ्यर्चयेत्सदा पूजयेद्बहुपुष्पैश्चगंधधूपैश्चदीपकैः नानाप्रकारैर्नैवेद्यैःपूजयेच्चउमापतिम् रौप्येणतंदुलंकृत्वानारि सुव्र
९ केरेणसंयुतम् गोधूमतिलमुद्गाश्चहाटकेनविनिर्मिताः मातुलिंगंचकेरंचकर्कटीसहपूजयेत् एवंविधैर्धान्यफलैर्मंत्रेणा
नेनपूजयेत् ॐनमःशिवायशांतायपंचवक्त्रायशूलिने नंदिभृंगिमहाकालगणयुक्तायशंभवे ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र
यथाशक्त्याचभूरिशः भर्त्रासहकथांश्रुत्वाभक्तियुक्तेनचेतसा यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नोतिभामिनी देव्युवाच
उद्यापनविधिंब्रूहिशिवसुख्याःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्णहेतवे महादेवउवाच उद्यापनविधिंवक्ष्ये
व्रतराजस्यशोभने यस्यानुष्ठानमात्रेणसंपूर्णंहिव्रतंभवेत् तस्माद्व्रतमिदंदेविस्त्रीभिःकर्तव्यमद्भुतम् श्रावणेमासिसि
तेपक्षेचतुर्थ्यांव्रतमाचरेत् प्रातरुत्थायसुस्नातासंकल्पव्रतमुत्तमं पंचमेवत्सरेमासेकुर्यादुद्यापनंव्रती चतुस्तंभंचतुर्द्वारं
कदलीस्तंभमंडितम् घंटिकाचामरयुतंकदलैरुपशोभितम् चंदनागरुकर्पूरैर्लेपितंमंडपंशुभं मध्येवितानंबध्नीयात्पं
चवर्णैरलंकृतम् तन्मध्येस्थापयेल्लिंगंपूजयेच्चउमापतिं सुवर्णरौप्यधान्यैश्चफलैरक्तैश्चपूजयेत् ब्राह्मणान्भोजये
त्पश्चाद्वस्त्रालंकारभूषणैः अन्येभ्योविप्रवर्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींपरयाभक्त्याप्रदद्याच्छिवतुष्टये उद्दिश्यपार्वती
शंचसर्वंकुर्यादतंद्रितः बंधुभिःसहभुंजीतपतिपुत्रैर्जनैःसह एवंयाकुरुतेनारीव्रतराजंमनोहरं सौभाग्ययाखिलंतस्याः ९
सप्तजन्मनिसंशयः एतत्तेकथितंदेवीनवाग्रेव्रतमुत्तमं कोटियज्ञकृतंपुण्यंअस्यानुष्ठानमात्रतः जायतेनात्रसंदेहोमुनि

भिःपरिकीर्तितम् येशृण्वंतितयाभक्त्याकथांपापहरांशुभां व्रतजंप्राप्नुवंतीहतेपिपुण्यंनसंशयः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणे
गौरीशंकरसंवादेशिवमुष्टिव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथहस्तगौरीव्रतंलिख्यते कुंत्यांवनादुपेतायांकरिणापुरमुत्तमं
मानितायांनरेंद्रेणतनयैःपंचभिःसह तस्याःकुशलमन्वेष्टुमाजगाममाधवः अभिवंद्यसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनम् उ
वाचकुंतीसानंदासम्यक्प्रश्नमिदंवचः कुंत्युवाच धन्यास्मिकृतकृत्यास्मिसनाथास्मिपरंतप अहंसंभाविताय-
स्मात्त्वयायदुकुलेश्वर यदिमेसुप्रसन्नोसितदाचक्ष्वव्रतंप्रभो यद्विधानात्सुखंराज्यंप्राप्नुयात्तनयैःसह कृष्णउवाच
कुंतितेकथयिष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् यत्कृत्वासुखसंतानधनधान्यसमन्विता विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राराज्यमाप्स्य-
सि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकुरुष्वस्वस्थमानसा यत्कृत्वाभक्तिभावेनलभ्यतेवांछितंफलं कुंत्युवाच यदुक्तंतेव्रतंनाथवि
धानंतस्यकीदृशम् केनपूर्वंकृतंवीरतन्मेब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच कैलासशिखरेपूर्वंहस्तसंस्थेदिवाकरे दि
वाप्रस्वपितागौरीस्वप्नेशंभुंददर्शह अर्धदेहंवृषार्धेनअर्धचंद्रकलान्वितम् प्रबुद्धासातदागौरीशिवसंनिधिमागमत् प्र
णम्यदेवदेवेशमिदमाहशुचिस्मिता देवखंडितदेहोयंस्वप्नेदृष्टस्तवप्रभो किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसंमम ॥
ईश्वरउवाच देविपूर्वंनिषिद्धोस्तिहस्तऋक्षगतेरवौ स्वापस्त्वयाविहितोतत्रदृष्टंतस्यफलंत्वया॥ शृणुदेवित्वयानेनखं
डितोहंविलोकितः त्वयारब्धंव्रतंदेविममाराधनकाम्यया अपूर्णंचत्वयात्यक्तंममनापिसमर्पितं अपूर्णव्रतभावेनदृष्टोहं

व्र.रा. नाहशास्त्वया तत्कुरुष्वाधुनादेवीहस्तगौरीव्रतंशुभे येन पूर्णव्रतानारीसंपूर्णव्रततामियात् लभतेसर्वसंपत्तिंपुत्रपौत्रसुखा ह.गौ.
१० निच देव्युवाच आरभ्यतेव्रतंनाथविधानेनमहेश्वर आरंभोस्यकदाकार्यःकोविधिःकस्यपूजनं ईश्वरउवाच
यस्मिन्नहनिहस्तर्क्षेउदयंप्राप्यतेरविः तस्मिन्कुर्यात्प्रयत्नेनसौवर्णंकुंजरोत्तमं कांचनीप्रतिमांगौर्याहेरंबस्यहरस्यच तस्यो
परिनिधातव्यासुर्वालंकारभूषिता अन्वहंकांचनैःपुष्पैःपूज्यामुक्ताफलैःशुभैः नैवेद्यैश्चंदनैश्चैवशृणुयात्सुखदंकथाम्
दिनेचतुर्दशेप्राप्तेसुस्नाताशुचिमानसा शुक्लवस्त्रधरादांताभानवेर्घ्यंनिवेद्यच पूजागृहेसुसंलिप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां
स्वर्णभाजनयुग्मंचपक्वान्नैःपाचितैःशुभैः सार्धत्रयोदशमितैर्नैवेद्यमुपकल्पयेत् फलमूलानिचान्यानिशुभानिसमुदाहरे
त् पूजयेत्स्वर्णकुसुमैःपुष्पैश्चान्यैःसुगंधिभिः देवींचंदनपुष्पैश्चतथापत्राक्षतैःशुभैः ध्यायेच्चहृदयेगौरींहरहेरंबसंयुताम्
दक्षिणांचततोदत्वानत्वादेवींविसर्जयेत् सार्धत्रयोदशततोदीपिकाश्चद्वयान्वितः पतिवत्सैस्त्रियेदद्यात्तावतीःस्वयमाहरेत्
व्रतंसमाचरेदेवंयावद्वर्षत्रयोदश स्वर्णभाजनयुग्मंचप्रतिवर्षंविसर्जयेत् ततश्चतुर्दशेवर्षेतदुद्यापनमाचरेत् हेरंबशंभुगौ
रीचकांचनीगजपृष्ठके पूर्वोक्तविधिनापूज्यावासराणित्रयोदश चतुर्दशेदिनेप्राप्तेसंयुताप्रातरुत्थिता कृतोपवासनियमा १०
सुस्नाताशुद्धवेश्मनि स्थापयित्वाततोदेवींनक्तंकुर्यात्ततोर्चनम् सप्तविंशतिपत्राणिपूर्वोक्तेनविधानतः पूर्वोक्तमेवप-
क्वान्नंविन्यसेच्चपृथक्पृथक् अन्यानिफलमूलानिपक्वान्नानिचकल्पयेत् धूपदीपाक्षतैःपुष्पैश्चंदनैर्वरवाससा भक्त्या

समर्चयेद्देवींप्र तिमांप्रतिपादयेत् त्वंकथंपूजयामीतिमात्वंचिंतैःकथंकुरु अनादिव्रतमेतद्धिनात्रकार्याविचारणा देव्युवा॰
सौवर्णप्रतिमांहस्तिपात्रपुष्पाणिकल्पयेत् यस्यानशक्तिःसानारीकथंकुर्याद्व्रतंविभो ईश्वरउवाच अशक्तौमृद्गजःकार्यःप्र
तिमाचापिमृन्मयी पात्राणिवैणवान्येवपुष्पाणिऋतुजानिच अक्षतैस्तंडुलैश्चैवश्रद्धयाफलमाप्यते श्रीकृष्णउवाच
ततश्चक्रेव्रतंगौरीश्चलभद्वांछितंफलम् पूर्णव्रताचसाजाताभाग्यसौभाग्यसंयुता त्वमप्येतद्व्रतंकुंतीकुरुश्रद्धासमन्विता थ
थहस्तिव्रतंकुंतीसाभिमानाकरोद्व्रतम् गांधारीचापितच्छ्रुत्वाचक्रेतद्व्रतमादरात् तस्याःपुत्रशतैश्चापिआनीताशुभमृत्तिका
कृत्वावारणगांगौरींसपुत्रांसशिवांतथा व्रतंत्वरितमारेभेनिशाम्यचविषादिनी तच्छ्रुत्वाशोकसंतापोकुंत्याश्चन्मानसोज्वरः कुं
तीवाक्यमुवाचेदंगांधारीपुण्यकारिणी यस्याःपुत्रशतंशक्तंशासनेवर्त्ततेसदा ममपंचसुतास्तेपिनशक्ताःक्वापिकर्मणि ॥
श्रुत्वातदर्जुनःप्राहमामातर्विमनाभव किंमृदःप्रतिमाकार्यात्वरयासमुपाहरेत् साक्षादिहहरंगौरीमैरावतमिभान्
नम् कृत्वात्वंपूजनंमातःसम्यक्फलमवाप्स्यसि इत्युक्त्वात्वरितंपार्थोगंगातीरसमाहितः तत्रतुष्टावगौरीशंसूक्तैःस्त
निसमीरितैः तस्यतुष्टोभवच्छंभुःसमायाच्चेवरंततः अर्जुनउवाच देवदेवगजासीनगौरीहेरंबसंयुतः ॥
गृहाणपूजामागत्यममामातुर्गृहेभव तथेत्युक्त्वाहरस्तस्यतद्गृहोहरमागतः साष्टांगंप्रणतागौरींकुंतीपूजामथाकरोत् पंचो
पचारैःसंपूज्यनैवेद्यादिभिरुत्तमैः तुष्टाचभक्तिभावेनसागौरीचततोब्रवीत् कुंतिंतेपरितुष्टास्मिवरंवरयसुव्रते कुंत्युवाच

देहिमेसर्वसंपत्तिंसर्वसौख्यंसदोत्सवम् प्रयच्छममपुत्राणांसदाराज्यमनामयम् ममास्त्वद्याहताभक्तिस्त्वयिजन्मनिजन्मनि
व्रतमेतत्तुयःकुर्याच्चब्रह्मलोकमवाप्स्यति नदारिद्र्यंनवैधव्यंनशोकोनापिदुष्कृतं कृच्छ्रंनापद्गतमिदंकदाचित्संभविष्यति तथेत्तु
त्क्वाततोगौरीसगजांतरधीयत एतद्व्रतंसकलदुःखविनाशदक्षंसौभाग्यराज्यफलसाधनमाचरंत्यः यायोषितःसुखमनंत-
मिहोपभुंज्यगौरीसमीपमुपयांतिहिदेहनाशे ५३ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेहस्तगौरीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् ॥
अथहस्तगौरीपूजा देशकालौसंकीर्त्यममइहजन्मनिजन्मांतरेचाखंडसौभाग्यप्राप्तयेपुत्रपौत्रराज्यकामनयाहस्त
गौरीव्रतांगत्वेनगौरीमहेश्वरप्रीत्यर्थंहेरंबशंभुगौरीपूजनंकरिष्ये तदंगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंआचार्यादिवर
णंचकरिष्ये हस्तगौरींसदावंदेहृदयेभक्तवत्सलां शिवार्धांगस्थितामेकदंतपुत्रेणशोभितां ध्यायामि आगच्छभोह
स्तगौरीऐरावतगजोपरि शंभुनात्रगणेशेनपार्षदैःस्वसखीगणैः आवाह० आसनेस्वर्णरत्नाढ्येसर्वशोभासमन्विते
उपविश्यजगन्मातःप्रसादाभिमुखीभव आसनं इदंगंगाजलंसम्यक्सुवर्णकलशेस्थितम् पाद्यार्थंतेप्रयच्छामि-
क्षालयामिपदांबुजे पाद्यं० गंधपुष्पाक्षतारक्तपुष्पैस्तोयंसमन्वितं सुवर्णपात्रेचार्वंगीगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते अर्घ्यं०
कर्पूरैलामृगमदैःसुवासैरुपशोभितम् आचम्यतांमहादेविशिशिरंविमलंजलम् आचमनं० नदीनदसमुद्भूतंपवि ११
त्रंनिर्मलंजलम् स्नानार्थंतेप्रयच्छामिप्रसीदजगदंबिके स्नानं० पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येभक्तवत्सले पयोदधिघृतं

चैवमाक्षिकंशर्करायुतम् पंचामृतस्नानं० मंदाकिन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानार्थंतेमयानीतंगृहाणजगदंबिके शुद्धस्ना०
कौशेयंवसनंदिव्यंकंचुक्याचसमन्वितं उपवस्त्रेणसंयुक्तंगृहाणपरमेश्वरि वस्त्रं० यज्ञोपवीतं० इदंगंधंमहद्दिव्यंकुंकुमेनसम
न्वितं विलेपनंमयादत्तंगृहाणवरदाभव गंधं० कज्जलंचैवसिंदूरंहरिद्राकुंकुमानिच भक्त्यार्पितंमयागौरीसौभाग्यंचगृहाण
भो सौभाग्यद्रव्याणि० नानाविधानिमाल्यानिसुगंधीनिहरिप्रिये गृहाणसुमनानीशेप्रसादाभिमुखीभव पुष्पाणि० धूपं
मनोहरंदिव्यंसुगंधंसुमनोहरं दशांगसहितंदेविधूपंमेप्रतिगृह्यताम् धूपं० दीपंतमोहरंज्योत्स्नं ज्ञानसंबोधकंसदा दीपंगृहा-
णमातस्त्वमपराधशतापहं दीपं० नानाविधानिभक्ष्याणिव्यंजनानिहरिप्रिये गृहाणदेविनैवेद्यंसुखदंसर्वदेहिनाम् नैवेद्यं०
गंगोदकंसमानीतंमयाचमनहेतवे तेनाचम्यमहादेविवरदाभवचंडिके आचमनं० करोद्वर्तनं० रंभाफलंदाडिमंचमातुलिंगं
चखर्जुरम् नारीकेरंचजंबीरंफलान्येतानिगृह्यतां फलानि पूगीफलमितितांबूलं० हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां० नीराजयामिदेवेशिक
र्पूराद्यैश्चदीपकैः गृहाणमंगलान्दीपान्वरदाभवशोभने नीराजनं० यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणाः नानाविधानिदि
व्यानिबिल्वपत्रयुतानिच दूर्वांकुरैःसंयुक्तानित्वंजलिस्थानिगृह्यतां मंत्रपुष्पं० अपराधसहस्राणि० नमस्कारं० य
स्यस्मृत्येतिप्रार्थना उपायनमितिवायनम् इतिभविष्येहस्तगौरीपूजाविधिःसमाप्तः अथकूष्मांडीव्रतंलिख्य
ते युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहाभागब्रह्मरुद्रादिवंदित व्रतधर्मास्त्वयाप्रोक्ताःश्रुतास्तेसकलामया इदानींश्रोतु

मिच्छामिव्रतमेकंकृपानिधे यत्कृत्वासर्वपापानिविलयंयांतितत्क्षणात् संततिर्वर्धतेनित्यंसौख्यदंचधनादिकं अल्पायासंम
हापुण्यंसर्वकामसमृद्धिदं कथयस्वेंदिराकांतकृपायदिममोपरि श्रीकृष्णउवाच साधुपृष्टंमहाराजत्वयाकुरुकु
लोद्भव वच्मिसर्वविधानेनत शृणुष्वजगद्धितं व्रतस्थानांमहापुण्यंकूष्मांड्याख्यानमुत्तमम् तच्छृणुष्वमहाभागस्त्रीणां
चापिसुखोदयं सर्वसंपत्करंराजन्पुत्रपौत्रप्रवर्धनं नारदेनसमाख्यातंचंद्रसेनायभूपते आर्यावर्तेपुराकश्चिच्चंद्रसेनो
महीपतिः नारदंपरिपप्रच्छपुत्रपौत्रप्रदंव्रतम् चंद्रसेनउ० देवर्षेसर्वधर्मज्ञसर्वलोकनमस्कृत त्वत्समोनास्ति
लोकेषुहितवक्तापरोनृणाम् अद्यमद्भाग्ययोगेनसंजातदर्शनंतव पृच्छाम्येकमिदानींत्वामात्मश्रेयस्करंपरं दानंधर्मंव्र
तंवापिवदसत्पुत्रदायकं इदंराज्यंधनंवापिविनापुत्रेणमेविभो निष्फलंमुनिशार्दूलकृपयावदमेविभो कृष्णउवाच
इतितद्वचनंश्रुत्वानारदोमुनिसत्तमः चंद्रसेनमुवाचेदंव्रतंगोप्यंसुरैरपि नारदउवाच चंद्रसेनमहाभागसुरुच्या
प्रिययासह व्रतंकुरुमयाप्रोक्तंकूष्मांड्याःसर्वसिद्धिदम् यत्कृत्वासर्वराजेंद्रभविष्यंतिमहाबलाः सत्पुत्राःपरधर्मज्ञा
वीर्यवंतोबहुश्रुताः आयुष्मंतोतिकुशलाराज्यपालनतत्पराः श्रीकृष्णउवाच तच्छ्रुत्वानारदेनोक्तंचंद्रसेनोतिधा
र्मिकः व्रतंचकारकूष्मांड्याःपुत्राणांप्राप्तयेकिल अष्टौजाताःसुतास्तस्यदिक्पालसमतेजसः सुरूपःसुमुखःशांतः
सुप्रसादोथसोमकः चंद्रकेतुःसदानंदोसुतंतुश्चयथाक्रमात् पुत्रैस्तैःसहधर्मात्मासुरुच्याभार्ययासह संतोषंपरम १२

प्रापदेवब्राह्मणपूजकः कूष्मांडीव्रतमाहात्म्यात्सुरमनसीप्सितम् तत्सर्वंप्राप्यराजेंद्रःकृतकृत्योबभूवह श्रीकृष्णउवाच
त्वमपीदंव्रतंराजन्समाचरयथाविधि द्रौपद्यासहधर्मज्ञसर्वान्कामानवाप्स्यसि युधिष्ठिरउवाच कर्तव्यंतुकदाकृ
ष्णविधिंतत्स्ववदस्वमे कस्मिन्मासेतिथौकस्यांरोपणीयाथवाभवेत् श्रीकृष्णउवाच वैशाखस्यसितेपक्षेचतुर्द
श्यांनराधिप शुचौदेशेस्थलंशोध्यकूष्मांडींरोपयेदथ षण्मासंपूजयेन्नित्यंषण्मंत्रैर्नामभिःसह ब्रह्मणानिर्मितासि
त्वंसावित्र्याप्रतिपालिता ईप्सितंममदेवित्वंदेहिसौभाग्यमेवनः सौभाग्यायै० आषाढेपूजयिष्येत्वांमातःसर्वसु-
खायहि आशांकुरुष्वसफलांसर्वकामप्रदेनमः सर्वकामदायै० श्रावणेपूजयिष्यामिप्रसन्नविघ्नविनाशिनि कूष्मांडिब
हुबीजाढ्यांपुत्रदेत्वांनमोस्तुते पुत्रदायै० भद्रेभाद्रपदेशुभ्रेभद्रपीठोपरिस्थिते पूजयिष्यामिमातस्त्वांधनदायैनमोन
मः धनदायै० आश्विनेपूजयिष्यामिबहुबीजप्रपूरिते कूष्मांडीनामसंयुक्तेफलदेत्वांनमोनमः कूष्मांड्यै० कार्तिकेपूज
यिष्यामिसफलांसकलांशुभाम् सफलायै० सर्वदेशुभदेमातर्मोक्षदेत्वांनमोनमः षण्मासंपूजयेद्देवींकूष्मांडींधर्मनंद
न मोक्षदायै० ततःस्वर्णमयींकृत्वाकूष्मांडींसफलांशुभां परितःपूजयेद्देवान्लोकपालांश्चमंडले मंडलेपूजयेत्तत्रसर्वतो
भद्रदेवताःकूष्मांडींपूजयेत्कुंभेवस्त्रालंकारभूषितां सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तांपुष्पमालाभिरावृताम् तन्मूलेसंप्रतिष्ठाप्यचतु
र्दश्यांप्रपूजयेत् मंडपंकारयेत्तत्रतोरणैरुपशोभितं चतुर्द्वारसमायुक्तंपताकाभिरलंकृतम् तन्मूलेवेदिकांचैवचतु

 रस्थांतुकारयेत् एवंकृत्वामहाराजआचार्यंवरयेत्ततः सपत्नीकंसुशीलंचवेदवेदांगपारगं वरणात्पूर्वमेवेहकारयेत्स्वस्तिवाच
 नं सर्वत्रमंडपंकुर्याद्रंगवल्यांमनोहरम् तदग्रेसर्वतोभद्रंनानारंगैस्तुकारयेत् अव्रणंकलशंस्थाप्यवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् म
हाफलेनसंयुक्तंपंचरत्नसमन्वितम् जलप्रपूरितंकृत्वापुष्पपल्लवसंयुतं ब्रह्माणंचैवसावित्रींपूजयेद्विधिवद्व्रती पंचा
मृतेनसंस्नाप्यततःकुर्याच्चपूजनम् षोडशेरुपचारैश्चपूजयेत्परमेश्वरीं पूजयेत्पुरुषसूक्तेनमूलमंत्रेणवाव्रती कूष्मा-
ण्डैकामदायिन्यैब्राह्मण्यैव्रतहेतवे नमोस्तुशिवरूपिण्यैसफलंकुरुमेव्रतम् एवंकृत्वामहाराजपूजनंसर्वकामदम्
रात्रौजागरणंकृत्वागीतवाद्यादिमंगलैः कथांश्रुत्वाविधानेनयथोक्तांराजसत्तम ततःप्रभातेपूर्णायांहोमंकुर्याद्यथा
विधि प्रणोदेवीतिमंत्रेणजुहुयात्तिलसर्पिषा अष्टोत्तरशतंहोमंकुर्यात्तस्ययथाविधि होमशेषंततःकृत्वाआचार्यंपूज
येन्नृप वस्त्रादिभिरलंकारैस्तोषयेच्चसपत्निकम् षड्भिश्चाथसंपूज्यादक्षिणावस्त्रसंयुताः ततोदानंचकुर्वीतकू-
ष्मांड्याःपीठसंयुतम् दानमंत्रः कूष्मांडीबहुबीजाढ्यांवस्त्रालंकारभूषितां हेमबीजसमायुक्तांगृहाणद्विजसत्त
म कूष्मांडीव्रतसिध्यर्थंकुर्याद्वोदानमुत्तमम् व्रतसंपूर्णनार्थायआचार्यायनिवेदयेत् ततश्चशक्त्याविप्रेंद्रान्भोजयेद्भक्ति
संयुतः दक्षिणांचततोदद्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे एवंकृतेमहाराजव्रतेसर्वसुखप्रदे ईप्सितांल्लभतेकामान्नात्रकार्याविचा
रणा इतिश्रीपद्मपुराणेकूष्मांडीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् अथकर्कटीव्रतंलिख्यते ऋषयऊचुः ॥

कथितानित्वयासाधोश्रेयांसिसुबहून्यपि आख्यातानिविचित्राणिचतुर्वर्गफलान्यपि पुण्यानिचव्रतान्यादौतत्फलान्यपिभा
गशः स्वर्गसाधनभूतानिनिःश्रेयसकराण्यपि तत्रयद्व्रतमाप्रोक्तंयोषिद्वैधव्यनाशनं पुत्रपौत्रादिजनकंभर्तुरारोग्यदायकं
कामभोगप्रदंचान्यद्व्रतमस्तीतिचोक्तवान् तद्भगवन्व्रतकंपुण्यंवक्तुमर्हस्यशेषतः येनचीर्णेनसर्वज्ञनवैधव्यमवाप्नुयात्
ईप्सितान्लभतेकामान्भर्तुरायुश्चशाश्वतम् एवंनिशम्यमुनिवर्यवचोभिशेषंप्रश्नप्रहृष्टवदनःसुतसूतसूनुः आनंदयन्
मुनिसदःस्ववचोमृतौदैःप्रोवाचशौनकमिदंबहुदीक्षिताग्र्यं सूतउवाच साधुप्रश्नोमहाभागभवद्भिर्यदुदाहृतः
तद्वक्ष्येचयथाज्ञानंश्रुतंवोजनकाद्ध्रुवम् योषिन्मूलोहिसंसारोपुंसःश्रेयोविधानकः योषितोपिमहाभागास्तारयंतिनिजंप
तिम् आपद्भ्योनरकेभ्यश्चपातिव्रत्यपरायणाः सीमंतिन्योधारयंतिभुवनत्रयमंडपम् पातिव्रत्येनधर्मेणदमेननियमेनच
भानुर्बिभेतिसततंकरैःस्प्रष्टुंपतिव्रतां साचेद्भर्तृयुतासाध्वीतारयेद्भुवनत्रयम् दैवादपिवियुक्तास्यादशुचिस्तुसदैवहि अ
मंगलेभ्यःसर्वेभ्योप्यसौवैधव्यमंगना जलहीनायथागंगाप्राणहीनायथातनुः दर्भहीनायथासंध्याधर्महीनायथाक्रिया
सत्यहीनायथावाणीनृपहीनायथापुरी भर्तृहीनातथानारीभातिलोकेनकुत्रचित् तस्माद्वैधव्यशांत्यर्थंयत्नःकार्योहियोषि
ता नप्रयत्नैर्बहुविधैर्वैधव्यंयांतियोषितः विनापुण्यैर्व्रतैर्वापिभूरिदानैरहर्निशम् तस्मादेकंव्रतंविप्रायोषिद्वैधव्यनाशनं
कथयामीष्टफलदंसंवादंशिवयोःशुभम् पुरावंतीपुरेआसीत्सुरिदीक्षितसंज्ञकः वेदवेदांगसंपन्नःकौशिकोद्विजसत्तमः

यज्ञाविदिततत्वार्थोज्ञानदीपोभवार्णवे तस्यभार्यागुणवतीसतीसर्वगुणान्विता पतिशुश्रूषणरतातस्सदांबुनिषेविनी भर्त्तुःस
काशात्प्रासासाकन्यारत्नानिसप्तवै वत्सरेवत्सरेसावैवरिष्ठासर्वयोषिताम् ताःकन्यारूपसंपन्नावव्रधुःपितृवेश्मनि इलामृता
शुचिःशांतागुणज्ञामलिनीध्रुवा रूपलावण्यसंपन्नाकन्यास्ताश्चारुहासनीः दृष्टानंदतुस्तोहिदंपतीपरयामुदा ददौपि
तामुनीद्रायइलांसत्यायधीमते विवाहमकरोद्यत्नात्प्रीत्यापरमयायुतः जातेपरिणयेसोथसत्यःपितृगृहेवसन् कालधर्ममु
पेयायशीतज्वरप्रपीडितः दिनानिपंचषण्येवंभुक्त्वाविषयजंसुखम् मृतेथजामातरिसोपिदीक्षितोवसोतिदुःक्रोशसुदुः
खपीडितः हाहेतिकिंतेभगवन्विचेष्टितंदिनेशदुःखंमयिपातितंत्वया विलपन्निति विप्राग्र्योजामातुःसमकारयत् और्ध्वदे
हिकसंस्कारंददौचापितिलांजलिम् इलावैधव्यसंपन्नापन्नगीवश्वसन्मुहुः समूर्च्छाचक्षणंबालाबालवैधव्यपीडिता षडे
वंचापिताःसर्वावैधव्यंप्रतिपेदिरे मातुःशोककराश्चैववैधव्येनप्रपीडिताः पाणिपीडनवेलायांचरमायांद्विजोत्तमः चिंता
दुःखार्णवेमग्नःकर्तव्यंनाभ्युपाद्यत यस्ययस्याथनिलयेआगमद्दूरिदीक्षितः ध्रुवांदातुंनशक्तोभूत्सत्यंसत्यंभयात्सुमान्
वयोवृद्धिंध्रुवायाश्चवीक्ष्यचिंतामवापसः इत्थंमनसिसंचिंत्यत्यागमत्काननंद्विजः ध्रुवामादायसुश्रोणींगतोरण्यंमहत्सुवं
रुतानिपक्षिणांयस्मिन्नसंतिनचमानवाः तद्वनंनार्ककिरणायस्मिन्शक्ताःप्रकाशितुम् अनेकमृगसंकीर्णंशार्दूलमृगसे- १४
वितं अन्यैश्चविविधैःसत्वैःसेव्यमानमहर्निशम् तत्रोपलंमहानीलंअपश्यच्चद्विजाग्रणीः चिंतयित्वामनस्येवमश्मनेप्रद

दौसुताम् वेदोक्तेनैवविधिनापाणिग्राहमकारयत् त्वंधर्मचारिणीचास्यसुतेभवभयंत्यज भर्त्तृबुध्याभजस्वैनामुपलंफलमाप्स्य
सि इतिदत्वासुतांतस्मैसद्विजोगात्स्वमंदिरम् कंदमूलफलानांचमिषेणैवजगामसः गतेपितरिसाबालादुःखशोकाकुलाभव
त् कांतारेकुररीयद्वत्सुक्रोशभृशदुःखिता चिंतयित्वामनस्येवंभर्त्तृबुध्यामहोपले दधारदृढभावज्ञानन्वसोमेपतिध्रुवम् ननु
देवाःप्रयच्छंतिशीलाप्रतिमसंस्थिताः वांछितार्थान्मनुष्याणांभावोहिफलदायकः एतस्मिन्नंतरेकालेजगादोच्चैःपुरंदरः पपा
तचाशनिस्तस्मिन्महत्सुपलमस्तके सभिंनोवज्रयातेनचूर्णीभूतोततःक्षणात् दृष्ट्वाध्रुवापितत्सर्वंपुनर्निंदांचकारसा एत-
स्मिन्नेवकालेतुपार्वत्यात्रिपुरांतकः युक्तोयदृच्छयागच्छन्व्योमयानेनमंदिरं पार्वत्युवाच भगवन्कथमद्यस्त्रीरुदती
वैकृपानिधे दीनाधीनतरानित्यंतत्सर्वमेवदप्रभो इतिदेव्यावचःश्रुत्वाप्रोवाचगिरिशःशिवाम् महादेवउवाच देविको
शिकदायादोहरिदीक्षितसंज्ञकः तस्येयमात्मजासाध्वीवैधव्यमगमध्ध्रुवम् प्राप्तोमरणधर्मोयंपाषाणोपतिजानिहि एवमन्याः
सोदरास्याःषडतीवमनोहराः वैधव्यमाप्तुःसर्वास्ताःपाणिग्रहणमात्रतः पित्रादत्तामुनींद्राणांपुत्रेभ्योविपदंगताः आसांत्वा
टगारेरवादैवाद्वैधव्यदायिनी तांनिराकर्त्तुकामोयंप्रस्तरायसमर्पयत्सोपिपंचत्वमापन्नोदेवीरेखावलीयसी सर्वज्ञस्यवचः
श्रुत्वाकृपाक्रांताब्रवीदुमा पार्वत्युवाच कर्मणाकेनभगवन्वैधव्यंप्रापिताःसुताः मुनेरनुत्तमंब्रूहितत्पापंपूर्वजन्मजं
कथंवाशुभजन्मासांभवेद्भवदनुग्रहात् गिरिजावचनंश्रुत्वाप्राहशंभुर्यथोदितम् पूर्वमेवंमुनेःपुत्र्यःसप्तासन्गुणशालिने पि

आदत्तामुनींद्रायसुनयेविधिपूर्वकम् मुनींद्रंप्राप्यभर्त्तारंसमासन्दुष्टचेतसा सापत्न्यभावादुःशास्तानित्यंकलहतत्पराः परस्परेर्ष
यानित्यंभर्त्तुःसेवांनचक्रिरे स्वयंमिष्टान्नभोजिन्योभर्तृद्वेषणतत्पराः तेनतापेनसंतप्तोगतोवैस्वर्गमुत्तमम् सप्तापिचसपत्न्यस्ताः
प्रत्ययातायमालयं यामिनींयातनांभुक्त्वादुःखिताःपुनरागताः इहजन्मनिकस्यापिकौशिकस्यसुताभवत् रूपलावण्यसंपन्ना
वैधव्यंप्रतिपेदिरे प्रलंभितःपतिःपूर्वंतेनदोषेणवंचिताः पतयोवंचयांचक्रुःकृत्वावैपाणिपीडनम् इतिशंभोर्वचःश्रुत्वाहिमाद्रि
तनयाब्रवीत् पार्वत्युवाच भवंत्येवंविधाःसर्वाभर्तृद्वेषणतत्पराः अस्मद्दृग्गोचरीचेयंनोपेक्ष्याकरुणानिधे एवमाक-
र्ण्यपार्वत्यावचनंत्रिपुरांतकः वैधव्यभंजनंलोकेकथयामासतद्व्रतम् येनचीर्णेनपौरंध्योऽवैधव्यंमाप्नुवंतिहि उमेशृणुष्व
व्रतकंयोषिद्वैधव्यनाशनम् तारणंसर्वपापानांयोषितांचविशेषतः कर्कटीद्रुमणोकल्पेवल्लीशीघ्रंददत्फलं कर्कटीसफलाद्येषां
वांछितार्थप्रदायिनी तद्व्रतंतेविधास्यामिशृणुसुश्रोणिसादरम् कर्कटीव्रतपुण्येनसर्वान्कामानवाप्नुयात् योषिद्वापुरुषोवा-
पिनात्रकार्याविचारणा त्वामप्येतद्व्रतंसुभ्रुकरुष्वममसर्वगा कर्कटस्थेरवौनारीश्रावणेमासिभामिनी चंद्रेवारेविशेषेणस्त्री
भिःकार्यमिदंशुभम् प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वादंतशुद्धिंविधायच त्वक्काचशतगंडूषान्मुखदुर्गंधिनाशने पंचगव्यंगृहीत्वाथ
व्रतसंकल्पमाचरेत् आचार्यंवरयेत्प्राज्ञंशांतंदांतंकुटुंबिनम् सर्वलक्षणसंपूर्णंवस्त्रैराभरणैस्तथा मंडपंकारयेत्पश्चाच्चतुर्द्वा
रंसतोरणं तन्मध्येभद्रपीठस्थांपूजयेदुमयासह सौवर्णींप्रतिमांकृत्वावृषभंरजतस्यच कर्कटींपूजयेद्वल्लींसफलांकांच

नींशुभाम् वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यकुंभोपरिनिधायच कल्पवल्लीमहाभागेसदासौभाग्यदायिनि प्रार्थयामिव्रतादौत्वांभर्तृश्रेयोभिवृद्धये
इतिसंपूज्यतांतत्रकर्कटींचशिवंतथा उपचारैःषोडशभिर्भक्तिभावसमन्वितः नैवेद्यंसफलंदत्वामाल्यंसंतोष्यशोभने एकादशफ
लानींवैवाणकंचप्रदापयेत् वेणुपात्रेणसहितंसतांबूलंसदक्षिणं कर्कटीनामयावल्लीविधात्राविहितापुरा तस्याःफलप्रदानेन
सफलाश्चमनोरथाः गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चपुराणपठनादिभिः रात्रौजागरणंकृत्वासपत्नीकोद्विजैःसह प्रभातेविमलेस्नात्वाप्रा
तःसंध्यांविधायच स्वशास्त्रोक्तविधानेनहोतव्यंकर्मसिद्धये प्रधानंपायसंसर्पिःसतिलंजुहुयादिती अष्टोत्तरसहस्रंतुशतमष्टो
त्तरंतुवा कद्रुद्रायेतिमंत्रेणजुहुयादुद्रतुष्टये गौरीर्मिमायेतितथापार्वत्याःप्रीतयेहुनेत् होमकर्मसमाप्याथहुनेत्पूर्णाहुतिंतथा
आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्वस्त्रालंकारभूषणैः गौर्देयातुसवत्साचवस्त्रालंकारभूषिता आचार्यायप्रदातव्याव्रतसंपूर्णहेतवे दश
दानानिकुर्वीतशक्त्याविक्तानुसारतः सवस्त्रप्रतिमांकुंभमाचार्यायनिवेदयेत् यथाशक्त्याप्रकुर्वीतवित्तशाठ्यविवर्जितः ॥
दानमंत्रः गृहाणेमांकर्कटींत्वंद्विजस्वर्णेननिर्मितां संपूर्णमेव्रतंचास्तुदानेनानेनशंकर इमंमंत्रंसमुच्चार्यदद्यात्कर्कटिकां
द्विजे ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्द्वादशसंख्यामितांस्तथा आशिषोप्रतिगृण्हीयात्द्विजानांसफलाप्तये व्रतमेवंवरंकांतेभोगःस्व-
र्गापवर्गदं ध्रुवांकथयसाध्वित्वंव्रतंवैधव्यभंजनं इतितस्यवचःश्रुत्वाविमानादवरुह्यच ध्रुवांसाकथयामासद्रूपांकृत्वाव्रतं
शुभम् स्वर्गगतामहेशानीअनुकंप्यद्विजात्मकां ध्रुवापिचव्रतंचक्रेकांतारेऋषिमंडले तदैवदिव्यपुरुषःपाषाणादाशुसुश्रवाः

सोपिद्विजःपूर्वपतिस्तस्याएवमृगीदृशः वरयामासतांबालांतदद्भुतमिवाभवत् शापेनकस्यचित्सोपिपाषाणत्वमुपागतः तौदंप
तीवहून्वर्षान्भुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् पुत्रपौत्रसमृद्धिंचप्राप्यांतेपिपरंपदं इतिपरमरहस्यंकथितंवोमुनींद्र काः कथाश्रवणमा
त्रेणनारीसौभाग्यमाप्नुयात् कर्त्तव्यंतुप्रयत्नेनचतुर्वर्णाभिरुत्तमम् ९४ इतिश्रीस्कंदपुराणेकर्कटीव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् ॥
अथकर्कटीपूजनं तिथ्यादिसंकीर्त्यममअखंडसौभाग्यप्राप्त्यर्थंपुत्रादिसंतत्येकर्कटीव्रतांगत्वेनकर्कटीपूजनंकरिष्ये पंच
वक्त्रंत्रिनयनंउमयासहितंशिवम् शुद्धस्फटिकसंकाशंचिंतयेद्भक्तवत्सलं ध्यानं॰ आवाहयामिदेवत्वांअस्मिन्स्थानेस्थिरोभ
व कर्कटीव्रतहेतोर्हिपार्वतीसहितप्रभो आवाहनं॰ आसनंमणिसंयुक्तंचतुरस्रंसमंततः भक्त्यानिवेदितंतुभ्यंगृहाणसुर
सत्तम आसनं॰ देवदेवनमस्तेस्तुभक्तानामभयप्रद पाद्यंगृहाणदेवेशपार्वतीसहितप्रभो पाद्यं॰ गौरीवल्लुभदेवेशत्रिपु-
रांतकशंकर भालनेत्रनमस्तेस्तुगृहाणार्घ्यंममप्रभो अर्घ्यं॰ कांचनेकलशेसुस्थंसुगंधंचसुशीतलं आचम्यतांमहादेवपार्वत्या
सहितप्रभो आचमनं॰ पयोदधिघृतंचैवमधुशर्करयायुतं पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येभक्तवत्सल पंचामृतस्नानं गंगा-
गोदावरीरेवासमुद्भूतंसुशीतलम् स्नानार्थंमयानीतंगृहाणजगदीश्वर स्नानं॰ आचमनं॰ चंद्ररश्मिसमंशुभ्रंकार्पा १६
सेनविनिर्मितम् देहसंरक्षणार्थायवस्त्रंशंकरगृह्यतां वस्त्रं॰ त्रिवृत्यात्रिवृतंशुभ्रंविधात्रानिर्मितंपुरा ब्रह्मण्यरक्षणंसूत्रं
उपवीतंगृहाणभो उपवीतं॰ श्रीखंडंचंदनंदिव्यं॰ गंधं॰ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठ॰ अक्षतां॰ नानाविधानिपुष्पाणिविल्वपत्रयुतानि

च पूजार्थंतेप्रयच्छामिगृहाणपरमेश्वर पुष्पाणि॰ वनस्पतिरसोद्भूतो॰ धूपं॰ साज्यंचवर्त्ति॰ दीपं॰ अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वि
तं गृहाणपार्वतीकांतकर्कटीसहितप्रभो नैवेद्यं॰ उत्तरापोशनं॰ करोद्वर्त्तनं॰ इदंफलंमहादेवकर्कटीसंभवंशुभं गृहाणवरदोभूत्वा
पूजांमेसफलांकुरु फलं॰ पूगीफलंतांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणां॰ चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणं सर्वसौख्यकरंदेविआ-
र्त्तिक्यंकल्पयामिभो नीराजनं॰ नमोस्तुकर्कटीदेविसर्वसौख्यप्रदायिनी मंत्रपुष्पंगृहाणेदंउमयासहितप्रभो मंत्रपुष्पं॰ यानि
कानिचपापानिजन्मांतेविहितानिच तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणां॰ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेस्तु वल्लुभ व
नसंपू र्तिकामश्चनमस्कारंकरोम्यहं नमस्कारः अपराधसहस्राणि॰ प्रार्थनां॰ कर्कटीव्रतांगविहितंब्राह्मणायवायनप्रदान
महंकरिष्ये ब्राह्मणंसंपूज्य एकादशफलान्यद्यकर्कटीसंभवानिभो तांबूलदक्षिणांत्येनगृहाणद्विजसत्तम वायनं॰ विसर्जे
यामित्वांभोनंकर्कट्याउमयासह पूजांचप्रतिगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरं विसर्जनम् आचार्यायचपीठंतन्निवेद्यसकलं
नं ब्राह्मणाभोजनीयाश्चरुद्रसंख्यामिताःशुभाः इतिकर्कटीपूजासमाप्ता अथविष्णुपंचकव्रतंलिख्यते
सूतउवाच द्वापरांतेमहाराजःकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः भ्रातृभिःसहधर्मात्माद्रोणंभीष्मंतथाकुरून् पुत्रान्पौत्रांस्तथाभ्रातॄन्
अन्यानपिमहीपतीन् राज्यस्यहेतवेतत्रकुलक्षयमथाकरोत् हत्वावंश्यान्कुरून्राजापश्चात्तापेनतापितः राजाकुरुमही
पालस्तत्पापक्षयकारणात् चतुरंगबलोपेतोभ्रातृभिःपरिवारितः यत्रसंस्थापितेःकृष्णोद्वारवत्यांजगत्प्रभुः सजगामतदा-

तत्रप्रणम्यजगदीश्वरं कृष्णंसंस्तूयवचसानेनापिपतिर्वंदितः पप्रच्छकिलवंश्यानांवधदोषप्रशांतये व्रतमेकंसमाचक्ष्वयेनायंप्रति
शाम्यति कुलक्षयकृतंदोषंक्षयंकर्तुंत्वमर्हसि इतिविज्ञापनांकृत्वापश्चात्तापोभवेत्पुनः युधिष्ठिरउ० यत्कृत्वामुच्यतेजंतु
र्महापातकपंचकात् तद्व्रतंब्रूहिगोविंदयदितुष्टोसिकेशव श्रीकृष्णउवाच साधुसाधुमहाभागशृणुष्वैकाग्रमानसः
येनसंचीर्यमाणेनमुच्यतेपंचपातकात् तथाव्रतमिदंवक्ष्येमम प्राणस्त्वमेवहि निमित्तमात्रभवताकुलक्षयःकृतोकवि प्रो
ष्ठपद्यांसितेपक्षेद्वादश्यांश्रवणेतथा तदारभ्यव्रतंकार्यंमार्गशीर्षेतथानृप एकादश्यामुपवसेत्सितिपक्षेचपर्वणि श्रवणेचतथो
पोष्यपूजयेद्गरुडध्वजम् एवंसंपूज्ययावच्चनावत्संपूज्यकेशवम् वत्सरांतेप्रकुर्वीतपंचमूर्तिंजनार्दनं सश्रीकंचसकामंच
सचक्रंसगदंविभुं होमंतत्रप्रकुर्वीतएभिर्नामपदैःशुभैः श्रवणेदेवतानांचअपूपैर्जुहुयाद्धुतं पुरुषोत्तमःशार्ङ्गधन्वातथैव
गरुडध्वजः गोवर्धनोह्यनंतश्चपुंडरीकाक्षएवच तथानित्योवेदगर्भोयज्ञपुरुषएवच कृब्रह्मण्योजयःशौरिरेताःश्रवणदे
वताः शुक्लद्वादशिदेवेभ्योजुहुयाद्गुडपायसं नामभिःकेशवाद्यैश्चद्वादश्यैर्जुहुयात्सुधीः एतासंपूजयेच्छुक्लद्वादश्यामधि-
देवताः पौर्णमास्याश्चदेवेभ्योजुहुयाघृतपायसम् विधुःशशीशशांकश्चचंद्रःसोमस्तथोडुपः मनोहरोमृतांशुश्चहिमांशुः
पावनस्तथा निशाकरश्चंद्रमाश्चपूर्णिमादेवताःक्रमात् कृष्णाद्वादशिदेवेभ्योहुनेत्संचामृतौदनं संकर्षणादिनामानःकृष्णा १२
द्वादशिदेवताः मुद्गौदनतिलाज्यंचअमावास्यांतुदेवताः महीधरोजगन्नाथोदेवेंद्रोदेवकीसुतः चतुर्भुजोगदापाणिःकृ

ष्णोढःकमलोचनः चार्वंगश्चचक्रपाणिश्चसुरभिन्नोसुरांतकः दर्शस्यपक्षमासेषुदेवताःपरिकीर्तिताः स्वाहाकारान्वितैरेतैश्चतुर्थ्यंतैश्च
होमयेत् एवंविधिविधानंचहोतव्यंचपृथकपृथक् होमांतेपूजयेद्भक्त्याचार्यंभूषणैःशुभैः भूमिंसस्यवतींश्रेष्ठांसवत्सांगांपय
स्विनीम् गोमेदंपुष्परागंचवैदूर्यंचेंद्रनीलकं माणिक्यंचप्रदातव्यंपंचपातकनाशनम् पंचरत्नानिदेयानिपंचपातकनाशने पं
चमूर्तिंसुवर्णेनजातरूपंजनार्दनम् सवस्त्रकलशंचैवआचार्यायनिवेदयेत् इरावतीतिमंत्रेणगांदद्याच्चपयस्विनीम् घृतवती
तिसूक्तेनभूदानंकारयेत्ततः तद्विष्णोरितिमंत्रेणजातमूर्तिंप्रदापयेत् हिरण्यगर्भमंत्रेणदानव्यंचहिरण्यकं पंचमहापातकानिक्ष
यंयांतिनसंशयः ब्रह्माणंचगणेशंचवस्त्रालंकारभूषणैः वस्त्रांतेपूजयेद्भक्त्यागोभूरत्नहिरण्मयं दत्वाप्रदक्षिणांकृत्वायथानुज्ञ
विसर्जयेत् ब्राह्मणान्भोजयेद्राजन्वैष्णवान्षष्टिसंख्यकान् ब्रह्महत्यासुरापानंसुवर्णस्तेयमेवच गुरुस्त्रीगमनंचैवतत्संसर्गंच
पंचमम् गोघ्नश्चैवकृतघ्नश्चभ्रूणहावृषलीपतिः अन्येभ्योविविधेभ्यश्चपापेभ्योमुच्यतेनरः वसतेचैववैकुंठेयावद्विष्णुःसना-
तनः इहलोकेसुखवासीनःपुत्रपौत्रादिसंपदः अविछिंनप्रियंभुक्त्वाअंतेयातिपरांगतिं तस्मात्त्वंकुरुराजेंद्रव्रतंपातकनाशनं
अयोध्यानगरेरम्येत्रेतायांचनराधिपः राजादशरथोनामशशासपृथिवीमिमाम् सराजामृगयासक्तोजगामगहनंवनं शरयूना
मनद्याःसतीरेगत्वामहावने धनुर्बाणयुतोरात्रौस्थितोसौमृगसाधने अर्धरात्रौव्यतीतायांतस्यास्तीरेमुनीश्वरः पितृभक्तिसदा
चारःपितरौतेननीयते तस्यतौपितरौतत्रतृषयापीडितौनदा जलमानीयतांपुत्रानाभ्यांसंप्रेषितस्ततः सकुंभोमुनिपुत्रेणजल

पूर्णमकारितः निशम्यराजातच्छब्दंसुमोचशरमुत्तमं मृगमन्वेषयन्राजामृगतृष्याजिघांसितः विलोकयत्तत्रराजाब्राह्मणंशंसितव्रतं
 आत्मानंब्रह्महंतारंज्ञात्वाराजासुदुःखितः तत्पापपरिहारार्थंनैमिषारण्यमागतः यत्रज्ञात्वाततानदृष्ट्वाप्रणिपत्ययथाक्रमं शृण्वं
तुमुनयःसर्वेब्रह्महत्यामयाकृता कथंपापाद्विमुच्येहंवक्तव्यंतुमहर्षयः ऋषयऊचुः क्षणंध्यात्वामहाभागाराजानमिदमब्रवीत्
राजन्रघुकुलश्रेष्ठकुरुष्वव्रतमुत्तमम् विष्णुपंचकसंज्ञंचपंचपातकनाशनं मासेभाद्रपदेशुक्लेद्वादश्यांश्रवणंयदि तदारभ्यव्रतंका
र्यंमार्गशीर्षेथवानृप एकादशीद्वयंचैवश्रवणंपौर्णमासिका दर्शंचोपोषयेद्भक्त्यावर्षमेकंसमाचरेत् एकादशीद्वयेमासेश्रवणं-
विष्णुदैवतं पौर्णमास्यांशशीचैवदर्शेविष्णुःसनातनः द्वादशैवतुनामानिप्रत्येकंपूजयेद्इती मासेमासेपंचधाचपूजयेच्चजगत्प्र
भुं नामभिर्द्वादशेमासेपंचधाद्वादशसंख्यया उद्यापनंततःकुर्याद्दोषमध्येप्रयत्नतः अंतेवापिप्रकर्तव्यंव्रतसाद्गुण्यहेतवे घृतपू
तैश्चश्रवणेशुक्लेतुगुडपायसं पायसाज्यंपौर्णमास्यांकृष्णेपंचामृतोदनम् तिलैश्चदर्शेमुद्गान्नंहोतव्यंघृतसर्पिषा अनेनविधिना
राजन्कुरुष्वव्रतमुत्तमं पापेभ्योमुच्यतेराजन्पुत्रपौत्रांश्चप्राप्स्यसि तेषांतद्वचनंश्रुत्वाचकारव्रतमुत्तमं राजादशरथःसद्योमुक्तोवैपा
तकात्ततः तस्मान्हत्रवधान्मुक्तोअहल्यादोषतःप्रभुः सुराचार्योमहाराजसुरापानाद्बृहस्पतिः गुरुस्त्रीगमनाच्चंद्रःसुवर्णहरणा
द्बलिः अन्यैरपिमहीपालैर्दिलीपसगरादिभिः महापातकजैर्दोषैर्विमुक्त्यर्थंकृतंतदा तस्मात्वमपिराजेंद्रकुरुष्वव्रतमुत्तमं कुल
क्षयकृतेभ्यश्चदोषेभ्योमुच्यसेव्रतात् यदिच्छसिमहाराजसद्गतिंगतिमात्मनः माकुरुष्वात्रसंदेहोव्रतंकुरुयथोचितम् उपास्था

नंचश्रोतव्यंयद्व्रतंविष्णुपंचकम् येचश्रृण्वंतिसततंयेपठंतिद्विजोत्तम सर्वेतेमुक्तिमायांतिमहापातकजाद्भयात् कथानुवादकंभक्त्या
पूजयेच्चसदानरैः तेनसंतुष्यतेविष्णुर्जगत्कर्ताजनार्दनः इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेविष्णुपंचकव्रतंसंपूर्णं अथोद्यापनम् म
मइहजन्मनिजन्मांतरेचब्रह्महननमद्यपानसुवर्णस्तेयगुरुतल्पगमनागम्यागमनतत्संसर्गजनितपातकानांबुद्धिपूर्वाणांअबु-
द्धिपूर्वाणांमहापातकानांलघुपातकानांप्रायश्चित्तार्थंविष्णुपंचकव्रतंकरिष्ये विष्णुपंचकव्रतस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थंउद्यापनंकरिष्ये
पुण्याहंवाचयित्वासर्वतोभद्रेब्रह्मादिदेवताआवाह्य कलशेविष्णोःसुवर्णप्रतिमांस्थाप्यरात्रौजागरणंकुर्यात् प्रभातेस्नात्वाशुद्ध
देशेस्थंडिलंकृत्वाअग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वाधानंकुर्यात् चक्षुषीत्यंतमुक्त्वाअत्रप्रधानं पुरुषोत्तमं०शार्ङ्गधन्वानं०गरुडध्वजं०अनंतं०
पुंडरीकाक्षं०नित्यं०वेदगर्भंयज्ञपुरुषं०सुब्रह्मण्यं०जयं०शौरिं०एताःश्रवणदेवताःअपूपद्रव्येण केशवादिद्वादशनामदेवताः एताःशु
क्लद्वादशीदेवताःगुडपायसेन विधुंशशिनं०२शशांकं०चंद्रं०सोमं०उडुपं०मनोहरं०अमृतांशुं०हिमांशुं०पावमानं०निशाकरं०चंद्रम
सं०एताःपूर्णिमादेवताः घृतपायसेन० संकर्षणादिकृष्णानं०एताःकृष्णाद्वादशीदेवताः पंचामृतौदनेन० महीधरंजगन्नाथं०दे
वेंद्र०देवकीसुतं० चतुर्भुजंगदापाणिं०सुरमीढं०सुलोचनं०चार्वंगं०चक्रपाणिं०सुमित्रं०असुरांतकं०एताःदर्शदेवताःतिलमु-
द्गौदनेन०शेषेणस्विष्टकृतमुत्सृज्य होमंसमाप्य आचार्यंपूजयेत् पीठदानंकुर्यात् तथायथाशक्त्याब्राह्मणान्भोजयेत्
तेभ्योवस्त्रालंकारान्दद्यात्स्वयंवाग्यतोभूत्वाबंधुभिःसहभुंजीत इतिविष्णुपंचकव्रतोद्यापनंसंपूर्णं शुभंभवतु

अथकोटिदीपदानविधिः स्कंदउवाच रुद्रसंख्याशिवायाथअर्पयेद्दीपमुत्तमं वर्षमेकंतदर्धंवावर्षद्वयमथापिवा कोटि-
संख्यार्धसंख्यावातदर्धंवास्वशक्तितः तस्यदीपस्यसंपूर्त्यैकुर्यादुद्यापनंबुधः उपवासंप्रकुर्वीतपूर्वस्मिन्दिवसेनदा कर्षमात्रसु-
वर्णेनतदर्धार्धेनवापुनः प्रतिमांशंकरस्याथउमयासहितस्यच कलशंस्थापयेद्रात्रौस्वस्तिवाचनपूर्वकम् आचार्यंवरयेत्तत्र अ-
भिज्ञंवेदपारगम् उमामहेश्वरंचात्रस्थापयेत्कलशोपरि उपचारैःषोडशभिःपूजयित्वापृथक्पृथक् रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणश्र-
वणादिभिः प्रातःस्नानंविधायाथहोमकर्मसमारभेत् तिलैर्यवैश्चचरुणासर्पिषाबिल्वपत्रकैः आज्यप्लुतैश्चप्रत्येकंसद्योजातादि
मंत्रतः शतमष्टोत्तरंहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् उमामहेश्वरंदेवंपूजयेच्चपुनर्व्रती प्रतिमांवस्त्रसहितांआचार्यायनिवेदयेत् स-
हिरण्यांसवत्सांचधेनुंदद्यात्स्वयत्नतः अनेनविधिनायस्तुव्रतमेतत्समाचरेत् सभुक्त्वाविपुलान्भोगान्शिवसायुज्यमा-
प्नुयात् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्वस्त्रालंकारभूषणैः गुरोराज्ञांगृहीत्वातुइष्टैःसहस्वयंभजेत् एवंयःकुरुतेमर्त्योकोटिदीपप्र-
दीपनम् नरोवाप्यथवानारीसोऽश्नुतेपदमव्ययम् ज्ञानमुत्पद्यतेतस्यसंसारभयनाशनम् सर्वपापक्षयकरंजन्मजन्मार्जितंब-
हु बाल्येवयसियत्पापंयौवनेवापियत्कृतम् वार्धकेपिकृतंपापंतत्सर्वंनश्यतिध्रुवम् सर्वपापविनिर्मुक्तोभुक्त्वाभोगाननेकशः
सर्वान्कामानवाप्याथसोऽश्नुतेपदमव्ययम् परममितिहासंपावनंतीर्थभूतंद्विजि नविलयहेतुंयःशृणोतीहभक्त्या सभवति १९
खलुपूर्णःसर्वकामैरभीष्टैर्जयतिचसुरलोकंदुर्लभंयज्ञसंघैः इतिश्रीस्कंदपुराणेकोटिदीपोद्यापनंसंपूर्णम् ॥

अथपार्थिवलिंगोद्यापनम् नारदउवाच कथंपार्थिवपूजायाविधिर्ज्ञेयःसुरेश्वर किंफलंचास्यविज्ञेयंकथमुद्यापनेभवेत्
कियत्कालंचकर्तव्यंप्रारंभश्चकदाभवेत् कथयाशुमहादेवलोकानामुपकारकम् ईश्वरउवाच धर्मार्थकाममोक्षार्थंपार्थिवं
पूजयेत्सदा मृदमानीयशुद्धांदोशर्करावर्जिताशुभा सिंचोदकेनशुद्धेनमर्दयित्वातुवंदयेत् प्रारंभोऽस्यप्रकर्तव्योमाघमासेमि
तेतरे चतुर्दश्यांविशेषेणसर्वकार्यार्थसिद्धये अथवाश्रावणेमासिइंदुवारेशुभेग्रहे स्नात्वासंपूज्यगणपंस्वस्तिवाचनपूर्वकम्
आजन्मपूजयेच्छंभुंसंवत्सरमथापिवा संपाद्यसर्वसंभारान्पूजयेन्मृन्मयंशुभम् शिवेतिमृदमादायमहेशोघट्टनेस्मृतः शंभुः
प्रोक्तोप्रतिष्ठायांपिनाकीप्राणनेमतः शशिशेखरःपूजायांवामदेवोपिधूमकेविरूपाक्षोपिविज्ञेयोदीपदानेविशेषतः उपहारेकपर्दीस्या-
त्तांबूलेशितिकंठकः दक्षिणायामुमाकांतोनीललोहितविसर्जने एवंपूजाप्रकर्तव्यातंडुलैर्बिल्वपत्रकैः संवत्सरेतुसंपूर्णेउद्यापन
विधिंचरेत् आचार्यंवरयेत्पूर्वंद्वादशान्मृत्विजस्ततः विरच्यलिंगतोभद्रंपंचवर्णैःशुभंस्मृतम् ब्रह्मादिस्थापनंकृत्वाकलशं
स्थापयेत्ततः शिवप्रतिमासौवर्णीरजितस्यवृषस्ततः वस्त्रद्वयेनसंवेष्ट्यउपचारैस्तुषोडशैः पूजयित्वाविधानेनअधिवासनपू-
र्वकम् गीतवादित्रनिर्घोषैर्जागरंतत्रकारयेत् स्तोत्रैश्चविविधैःसूक्तैःपूजयेत्परमेश्वरम् चतुर्दशीदर्शयुक्तापारणेप्यधिकाम-
ता मृत्युंजयेतिमंत्रेणअग्नौहुत्वाचपायसम् लिंगसंख्यादशांशेनहोमःकार्योविधानतः अथवानाममंत्रेणपायसंजुहुयाद्व-
तीतर्पणंचप्रकर्तव्यंतद्दशांशेनसर्वदा मार्जनंतद्दशांशेनतद्दशांशेनभोजयेत् आचार्यंपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः धेनुं

भ०व्रा दद्यात्सवत्सांचशिवसंतोषहेतवे शिवरूपाश्चतेविप्रादक्षिणावस्त्रसंयुताः पूजयित्वाविधानेननमःकुर्यात्पुनः पुनः शिवपीठंचतत्सर्वंआचार्याय
२० निवेदयेत् शिवभक्त्यात्मकंयस्याज्जगदेतच्चराचरम् तस्मादेतेनमेसर्वंकरोतुभगवान्शिवः कैलासवासीगौरीशोभगवान्भक्त
वत्सलः चराचरात्मकोलिंगरूपीदिशतुवांछितम् इतिप्रार्थ्यततोविप्रान्नमस्कृत्वाविसर्जयेत् स्वयंभुंजीततत्रैवभक्त्याबंधुवर्गैःसमन्वि
तः इतितेकथितंविप्रसर्वकामार्थसिद्धिदं शिवलोकंसमासाद्यतत्रैववसतेचिरं इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेपार्थिवलिंगव्रतोद्यापनंसं
पूर्णं व्रतार्कैर्चिंतितानर्थान्शुभार्थंचविपश्चितान् वहून्प्रपंचितानर्थान्दर्शयामियथाक्रमं व्रतस्यलक्षणंचादौकालदेशौततःपरं
व्रताधिकारिणःपश्चाद्व्रतधर्मास्ततःपरं उपवासश्चधर्मश्चहविष्याणिव्रतस्यच पंचरत्नस्वरूपंचपल्लवानांततःपरं पंचगव्यस्वरूपंचमं
त्रास्तत्रयथाक्रमं पंचामृतस्वरूपंचषड्रसानांतथैवच गंधस्यभागमानंचदेवतानांयथाक्रमं सर्वगंधमितिप्रोक्तंयक्षकर्दमसंज्ञकं सर्वौ
षधीततःप्रोक्तामंडलपंचवर्णकं मृदःसप्तविधाप्रोक्ताधातवश्चततःस्मृताःसप्तधान्यंततःप्रोक्तंयथाद्वादशसंख्यकं कुंभस्यलक्षणंपश्चात्प्र
तिमाद्रव्यतच्चितिः धान्यमानंततःप्रोक्तंकलशस्थापनेशुभम् पूजाद्रव्याणिसर्वाणियथादैवतमादिशेत् धूपाश्चापितथाप्रोक्तादेवताभे
दतःपुरम् अनादेशेचसंख्यायाअष्टोत्तरशताधिका होमद्रव्यप्रतिनिधिर्मंत्रदेवतयोस्तथा कथनंचापनादेशेद्रव्यप्रतिनिधेस्तथा
पवित्रलक्षणंपश्चात्पात्रसंख्याततःपरम् धूपाश्चापितथाप्रोक्ताहोमयोग्याग्नयोपिच हेमरौप्यादिधातूनांधान्यानांमानमीरितं॥ २०
होमद्रव्यस्यमानंचऋत्विजांवरणंतथा आचार्यकर्मकरणंअग्न्यावाहनमेवच सर्वतोभद्रसंज्ञंचलिंगतोभद्रमेवच अथमंडलदे

वतानांमुद्राणांलक्षणानिच षोडशाद्युपचाराणांकथनंचपृथक्पृथक् विधिश्चोद्यापनेप्रोक्तोव्रतभंगेतथैवच उपयुक्तपदार्थानांइत्येवंप
रिभाषणं अथव्रतानिकथ्यंतेप्रतिपत्प्रभृतिक्रमात् चैत्रशुद्धप्रतिपदिसंवत्सरविधिःस्मृतः आरोग्यप्रतिपत्पश्चाद्विधाप्रतिपदस्तथा तिल
कव्रतकंप्रोक्तंबिल्वरोरात्र्यकंतथा दौहित्रप्रतिपत्प्रोक्तातत्रैवनवरात्रकं घृतप्रतिपदाप्रोक्ताततःस्कंदव्रतेस्मृता चंपाषष्ठीविधिस्तत्र
वलिराज्यमतःपरम् पूजागोवर्धनस्याथप्रतिपद्यांयथाविधि ततोयमद्वितीयाचभ्रातृसंज्ञाततःपरं तृतीयायांततःप्रोक्तंसौभाग्यशय
नव्रतम् गौर्यांदोलोत्सवःप्रोक्तःअक्षय्याख्याततःस्मृता स्वर्णगौरीततःप्रोक्ताहरितालिततःस्मृता वृहद्गौरीततःप्रोक्तासौभाग्या
ख्याततःपरम् चतुर्थ्यामथसंप्रोक्तंश्रावणेकृष्णपक्षके संकष्टाख्यव्रतंप्रोक्तंगणेशस्यशुभप्रदम् श्रावणेशुक्लपक्षेतुदूर्वागणप
तिर्द्विधा ततःसिद्धिविनायाख्यास्यमंतोख्यानमेवच कपर्दीगणपतिःप्रोक्तोकरकाख्याततःस्मृता शुभाजयादशरथीततो
गौरीतिसंज्ञिता वरदाख्याततोज्ञेयाशुक्लावैगणनायके माघेकृष्णेतिलाप्रोक्तातथांगारकयेशुभा व्रतंचनागपंचम्यानाग
दष्टव्रतंतथा ऋषिपंचमिसंज्ञाख्यंउपांगललितास्मृता॥ वसंतपंचमीप्रोक्तामाघशुक्लेहरिप्रिया आद्यंतुललिताषष्ठीकपिलाव्रतकं
तथास्कंदषष्ठीततःप्रोक्ताचंपाषष्ठीततःस्मृता गंगाख्यासप्तमीप्रोक्ताशीतलासप्तमीततःमुक्ताभरणसंज्ञाख्यासरस्वत्याश्चपूजनं रथसप्त
मविज्ञेयाअचलासप्तमीतथा पुत्रसंज्ञाचतत्रैवसप्तमीव्रतमुत्तमं बुधाष्टमीततःप्रोक्तादशाफलविधाष्टमी जन्माष्टमीततःप्रोक्तासैवगोकुलसं
ज्ञका ज्येष्ठाष्टमीततोज्ञेयादूर्वाष्टमीशुभप्रदा महालक्ष्मीस्ततःप्रोक्तानंतषोडशवासरं महाष्टमीततःप्रोक्ताअशोकाष्टमिसंज्ञका कालाष्टमी

ततोज्ञेयाभैरवाख्याशिवप्रिया नवमीरामनिख्याता सर्वपापहराशुभा ततोनैमिषनामस्थलेखनंपूजनंशुभम् नवमीशारदाप्रोक्ता
दुर्गासंख्याशुभप्रदा अक्षय्यनवमीसंज्ञा कार्त्तिकेशुक्लपक्षके ततोविवाहोधात्र्याश्चतुलस्याश्चशुभप्रदः ततोदशाहरास्तोत्रं
तद्दशहरंशुभं आशादशमीतिख्याताव्रतंदशावतारकम् दशमीविजयानामशम्यापात्राभिमानतः एकादशीततःप्रोक्तातन्नि
र्णयशुभप्रदा निर्णयोद्वादशीनांच अष्टानांपरिकीर्तितः उद्यापनमथोच्यंते एकादश्याःशुभप्रदं शुक्लकृष्णाद्विधाप्रोक्तासामान्ये
द्वादशीनथा मार्गशीर्षादिमारभ्यकथनंअघनाशनं चतुर्विंशतिसंख्याकंएकादशीव्रतंशुभम् चतुर्विंशतिनामानिमहिमाच
पृथक्पृथक् शयन्येकादशीप्रोक्ताचातुर्मास्यव्रतेशुभा व्रतानितत्रकथ्यंतेवार्षिकानिबहूनिच सोद्यापनानिसर्वाणिमान-
वानांशुभानिच भीष्मपंचकसंज्ञंचगोपद्माख्याव्रतंशुभं प्रबोधोवैतुलस्याश्चकर्त्तव्योवंशाह्वये द्वादशीमथकथ्यंतेदम
नाख्याशुभप्रदा वैशाखीयोगकृत्ताचेत्व्यतीपाताभिधामता आषाढीपारणंज्ञेयापवित्रारोपणंततः वामनाख्याविशेषेणश्र
वणेनसमन्विता ततोज्ञेयाशुरूपावैद्वादशीपरिकीर्त्तिता त्रयोदशीजयाप्रोक्तापार्वतीपूजनेशुभा गोत्रिरात्रव्रतंप्रोक्तंदशपे-
दाद्विधास्मृता अशोकाख्यंततःप्रोक्तंमहावारुणिकंततः शनिप्रदोषसंज्ञंचपक्षसंज्ञंप्रदोषकम् अनंगाख्याभिधाज्ञेयात्रयो
दशीशुभास्मृता चतुर्दशीमथोप्रोक्तास्नानेवैशिवसन्निधौ नृसिंहाख्याततःप्रोक्ताततोनंतचतुर्दशी रंभाव्रतेततःप्रो- २१
क्तानरकाख्याततःपरम् वैकुंठाख्याततःप्रोक्ताचतुर्दशीशिवप्रिया शिवरात्रिस्ततोज्ञेयाशिवव्रतविधास्मृता पौर्णिमावट-

सावित्रीगोपद्माख्याततःपरं कोकिलाव्रतमाहात्म्यंततोरक्षाभिधास्मृता उमामहेशाभिज्ञाचपौर्णमासीशुभप्रदा कोजागरंततःप्रोक्तं
त्रिपुरोत्सवमप्यतः वत्तिशीपौर्णिमाज्ञेयाढोहिकाख्याततःपरम् अमापिवोरिसंज्ञास्याल्लक्ष्मीसंज्ञाततःपरम् गौरीतपोततःप्रोक्तंअ
मासोमेनसंयुता अर्धोदयस्ततःप्रोक्तोअमावास्यांविशेषतः अतःपरंप्रवक्ष्यामिमलमासादिकंव्रतं स्वस्तिकाख्यंव्रतंपश्चात्पंचव
र्णैःसुशोभितं रविवारव्रतंपश्चादाशादित्यव्रतंतथा ततोदानफलंप्रोक्तंभानुवारेमहत्फलम् सोमवारव्रतंपश्चात्काम्यमोक्षद्विधातथा वि
शेषेणेंदुवारेवैएकभुक्तिव्रतंततः भौमवासरसंज्ञंचततोवैभृगुवासरं शनैश्चरव्रतंपश्चात्व्यतीपातततःपरम् मासोपवासकंपश्चा
द्वादश्यापारणाततः धान्यसंक्रमणंपश्चाल्लवणाख्यंततःपरं भोगसंक्रमणंपश्चाद्रूपसंक्रांतिमेवच तेजसंक्रमज्ञेयंसौभाग्याख्याततः
परम् संक्रांतिस्तांबुलाप्रोक्तामनोरथविधानतः अशोकाख्याततःप्रोक्ताआयुर्वृद्धिकरीततः धनसंक्रमणंप्रोक्तंकृसरान्नेनभोजनम्
ततोमकरमासेवैघृतस्नानंरवेःस्मृतम् घृतकंबलदानंचदधिमंथनमेवच तांबूलस्यततोदानंसोद्यापनमुदाहृतम् मौनव्रतं
ततोज्ञेयंप्रपादानंततःपरम् लक्षपद्मंततःप्रोक्तंलक्षदीपस्ततःपरम् लक्षदूर्वास्ततःप्रोक्ताशिवलक्षपरिक्रमम् प्रदक्षिणाविधिःप्रोक्तो
अश्वत्थस्यबुधैस्ततः विष्णुप्रदक्षिणाप्रोक्तातुलस्याश्चततःपरम् विप्राग्निगोहनुमतेप्रदक्षिणमतःपरं लक्षबिल्वस्ततःप्रोक्तोना-
नापुष्पैस्तुपूजनम् तुलसीलक्षसंख्याकाविष्णुपूजाततःपरम् बिल्ववर्तीततोज्ञेयारुद्रवर्तीततःपरम् माणिक्यवर्तिसंज्ञंचविष्णुव
र्तीततःपरं देहवर्तीततःप्रोक्तासर्ववर्तीततोस्मृता विष्णुसूर्यनमस्कारालक्षसंख्याततःपरम् मंगलाख्याततोगौरीमौनव्रतमतः

परं मंगलाख्यात्ततो गौरीमौनव्रतं ततः परं पंचधान्याख्यपूजाविधिशिवामुष्टिततः परं हस्तगौरीततो ज्ञेयाकूष्मांडीव्रतं ततः परं कर्कटिकात्ततो ज्ञेयाविष्णुपंचकसंज्ञकम् कोटिदीपास्ततो ज्ञेयापार्थिवोद्यापनं ततः शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरताभवंतुभूतगणाः दोषाः प्रयांतुनाशं सर्वत्रजनः सुखीभवतु इतिश्रीविश्वनाथविरचितेव्रतराजार्केसानुक्रमणिकासमाप्ता अथसप्तधान्यलक्षपूजाविधिर्लिख्यते॥ तिलसाधलक्षसप्तकर्षैर्लक्षसंख्याभवति तिललक्षपूजनाद्वर्षषष्टिसहस्रंस्वर्गवासः १ तंडुलमणार्धेनलक्षः तस्यपूजनाद्वर्षचत्वारिंशच्चंद्रलोकवासः २ मुद्गमणार्द्धेनलक्षः तस्यपूजनाद्वर्षलक्षषष्टिस्वर्गवासः ३ माषमणार्धेनलक्षः तस्यपूजनाद्वर्षसहस्रंस्वर्गवासः ४ गोधूमकर्षविंशत्यालक्षः तस्यपूजनाद्वर्षाशीतिस्वर्गवासः ५ यवमणेनलक्षः तस्यपूजनाद्वर्षसहस्रपंचकस्वर्गवासः ६ कर्पूरलक्षपूजनाच्छिवलोकंप्राप्यकल्पांतपर्यंतं पश्चाच्चक्रवर्ती ७ अथफलानांलक्षपूजा कदलीफललक्षपूजनाद्वर्षसहस्रंस्वर्गवासः पश्चाद्राजाभवेत् १ पूगीफललक्षपूजनाद्वर्षमेकंस्वर्गवासः नारिंगीफललक्षपूजनाद्वर्षलक्षाष्टकस्वर्गवासः २ कर्कटीफललक्षपूजनाद्वर्षलक्षद्वयंस्वर्गवासः ३ पश्चान्महाराजोभवेत् जांबीरलक्षपूजनेनवर्षशतत्रयंशिवपुरेवासः अनंतपतित्वंभवति ४ बीजपूरलक्षपूजनाद्वर्षलक्षचतुष्टयंशिवपुरेवासः ५ लवंगपूजनाद्वर्षलक्षषट्कंशिवपुरेवासः पश्चाद्राजाभवेत् ६ आरवोटपूजनाद्वर्षसप्तलक्षकंशिवपुरेवासः ७ पश्चाद्धनपुत्रादिप्राप्तिर्भवति पनसलक्षपूजनाद्वर्षसहस्राष्टकंस्वर्गवासः रायफलपूजनाद्वर्षलक्षदशकंस्वर्गवासः पश्चात्पृथिवीशोभवति सहकारलक्षपूजनात्कोटिवर्षस्वर्गवासः जंबूफललक्षपूजनेन २२

वर्षकोटिस्वर्गवासः एलाफललक्षपूजनेनद्वादशसहस्रंस्वर्गवासः पश्चाच्चक्रवर्तीभवति अखंडबिल्वपत्रलक्षपूजनात्कल्पांतंशिवपुरेवासः जीरकलक्षपूजनात्सप्तजन्मपर्यंतंसौभाग्यंपश्चाद्राज्यप्राप्तिः इतिधान्यफललक्षपूजाविधिः अथलक्षपूजोद्यापनम् यथाशक्तिब्राह्मणभोजनंनारीकेलार्घ्यदानम् गजध्वजपताकाशिवस्योपरिकार्याश्वेतवस्त्राच्छादनम् तत्राचार्यलक्षणम् ह्रस्वंचचपलंचैवमतिदीर्घंजडंतथा चेतत्तांचाभिषेक्तारंबधिरंहीनलिंगकम् वेदहीनंदुराचारंमलिनंबहुभाषिणम् निंदकंपिशुनंदक्षंअंधकंचविवर्जयेत्॥ सपत्नीकंसपुत्रंचअनूचारमनिंदकम् कर्मज्ञंदोपरहितंसंतुष्टंचपरीक्षयेत् पूजांतेचततोहोमंतिलद्रव्येणकारयेत् ततस्त्वनंतरंपूजामाचार्येणैवकारयेत् यद्वारेमत्तमातंगावायुवेगास्तुरंगमाः पूर्णेंदुवदनानार्योलक्षपूजाविधेःफलम् नमःशिवायशांतायसगणायससूनवे निवेदयामिचात्मानंत्वंगतिःपरमेश्वर भूमौस्खलितपादानांभूमिरेवावलंबनं त्वयिजातापराधानांत्वमेवशरणंमम इतिश्रीब्रह्मांडपुराणेलक्षपूजाव्रतोद्यापनंसंपूर्णम् श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु शुभंभवतु ॥ ॥

अग्निहोत्रीत्युपाख्येनसखारामस्यसूनुना॥ विठ्ठलाख्येनकृतिनामुंबादेव्याःपरेशुभे॥१॥ शिलायंत्रेंकितस्त्वस्यव्रतराजःशुभावहः रसाद्रिसप्तभूशाकेआनंदाब्देथवत्सरे॥ वैशाखेकृष्णपक्षेतुअमायांपूर्णतामगात्॥ २॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

॥ ॥॥ ॥॥ ॥॥ ॥॥ ॥॥ ॥

॥ इतिव्रतराजः समाप्तः॥